COMMENTARIA IN CONSTITVTIONES, SEV ORDINATIONES REGIAS,

Complectens triginta tractatus deſcriptos in ſequenti pagina, qui abſoluunt reliqua, quæ duobus alijs præcedentibus Tomis prætermiſſa fuerant.

Et omnia ferè quæ ſtudioſus Praxeos ex omnibus conſtitutionibus deſiderare poſſit:

Authore D. PETRO REBVFFO MONTISPESSVLANO *iurium Doct. ac comite, iuriſq; Pontificij ord. profeſſ. Pariſ. & ibidem in ſupremo Senatu cauſarum Patrono.*

Tomus tertius.

IN VIRTVTE ET FORTVNA.

LVGDVNI,
Apud Hæredes Gulielmi Rouillij,
SVB SCVTO VENETO.

M. DC. XIII.

Digitized by Google

ORDO TRACTATVVM ET TITVlorum, qui in hoc tertio continentur Tomo.

Tractatus de conſuetudine, vſu, & ſtylo. pagina 633
De citationibus. 608
Vt laici non conueniantur coram iudicibus eccleſiaſticis. 630
De contumacia, & defectu. 633
De domicilij electione. 654
De recuſationibus. 662
De adiunctionibus. 673
De excuſationibus, ſeu exonijs. 676
De arbitris. 685
De materijs poſſeſſorijs. 701
De cauſis beneficiorum poſſeſſorijs. 735
De ſequeſtris. 749
De dilationibus. 757
De reſponſionibus per, credit vel non. 771
De inquiſitoribus, ſeu commiſſarijs. 776
De teſtibus. 788
De reprobationibus teſtium. 792
De partium productionibus. 797
De publicatione atteſtationum. 799
De inuentarijs. 801
De ſententijs. 804
De expenſis, damnis, & intereſſe. 809
De fructibus, & ipſorum reſtitutionibus. 823
De appellationibus. 828
De appellationibus tanquam ab abuſu. 862
De anticipationibus. 864
De præſentationibus. 865
De literis ad renunciandum prouocationi. 867
De ſalarijs taxatis pro viſitatione proceſſus. 869
De areſtis, & opponentibus contra ea. 871

AC

Digitized by Google

AD LECTOREM.

SOLLICITI ſumus, beneuole lector, hanc omnem noſtram Commentationem in has conſtitutiones Regias tribus nos abſoluturos tomis: quorum cùm duo iam ad manus tuas peruenerint, hunc tertium nunc offero. Verùm quia ſuſpicabar non defuturos, quibus vel noſtra hæc opera parum probetur, vel damnetur induſtria: omnem huius laboris noſtri rationem vt exponerem, in hunc poſtremum librum reieci: id autem anteà nolui, tum quòd explicandæ rei locus non ſatis accommodatus videbatur, tum quòd inſtitutum noſtrum, niſi tribus his ipſis libris propoſitis, & velut ob oculos verſantibus, arbitrabar non poſſe planè intelligi. At nunc cùm inſtituta abſoluerimus, iure licebit & per ocium extra palæſtram velut apalæſtros quoſdam motus edere, & non ſolùm de his noſtris Commentarijs quædam liberius dicere, ſed etiam de toto corpere harum conſtitutionum Gallicarum, quæ anteà neglectæ, nunc verò paulò accuratius tractari videntur. Cùm itaque aliquando altius animo repeterem hanc noſtram totam iuriſprudentiam, viſa eſt mihi non immeritò à noſtris in duas diſtributa eſſe partes, nempe Practicen & Theoricen, tametſi eam apud veteres ita diſtinctam non comperio, ſed eam totam Practicen potius dictam: quinetiam Philoſophi ipſi, & maximè Ariſtoteles eam in ea parte animi collocat, quæ πρακτικὴ dicitur, non autem θεωρητικὴ. Sed in hac re & antiquorum, & noſtrorum ratio probari poteſt: nam priſcis illis temporibus, cùm populus vel moribus ſuis viueret, vel regeretur his legibus, quæ in eo ſcripto quod ei expoſitum erat vt obſeruaret, continebatur, non poterat tum illa iuris vis, & prudentia, legúmque metus, & religio, niſi tota in actione hominum, vſuque verſari, aliudque dici, quàm Practice. Sed cùm tanta nata eſſet multitudo legum, vt non poſſent leges ipſæ non ſua magnitudine laborare, continerèque genus aliquod vel ambigui, vel contrarij, adiunctáque eſſet interpretatio, vſus, exercitatióque fori, neceſſe fuit ius ipſum ita conflatum ex varijs, & propè infinitis rebus (quæ ortum diuerſis temporibus habuerunt) immenſum vaſtúmque fieri, adeò vt Iuris libris ediſcendis, euoluendis, verſandiſque (vt Iuſtinianus teſtatur) tota penè ætas hominum non ſufficeret, nec poſſet qui iuri operam dabat, ſimul & fori occupationes ſequi: tum cœperunt duo hominum genera naſci, diſtinctique eſſe Iureconſulti ab oratoribus, & forenſibus hominibus, vt interdum patronus cauſarum Iureconſultum non agnoſceret. Nam & Sulpitius orator egregius obiurgatus fertur à Quinto Mutio, quòd ſæpius de iure reſpondentem eum Seruius non intellexiſſet, atque ita cœpit iuriſprudentia in Theoricen & Practicen diſtingui. Quæ ratio vſque ad hæc tempora perdurat: vt ſit illa Theorice, quæ Iureconſultorum interpretúmque libris continetur: Practice verò, quam ſolum forum agnoſcit, & admittit. Quo factum eſt, vt permulta ab illis, qui Theoricam ſolam amplectebantur intra priuatos parietes excogitata, & in Gymnaſiis velut vmbratili pugna diſputata aſpernentur forenſes homines, tanquam ad vſum hominum, parum pertinentia: pleraque non admittunt Regionum mores, temporum varietas, & natura hominum, quibus, vt inquit ille, alia oriuntur ſydera. Quàmplurima rurſus hi, apud quos legis ferendæ poteſtas eſt, in ſuam rem omnia trahentes diruunt, ædificant, mutant quadrata rotundis. Denique ius, vt Thraſimachus apud Platonem, id eſſe definiunt, quod potentiori videatur vtile, ita præter illud vetus Romanum ius

Digitized by Google

Digeſtorum, Pandectarum, & Codicis, aliud ſubortum eſt apud quemque ferè populum, quod qui ignorat, imperitus omnino iuris apud ſuos habetur. Et præcipuè in hac noſtra Gallia, in qua conſtitutionibus Regijs, vſuque forenſi in quamplurimis à veteri illo iure diſceſſum eſt, quo iure quod conſtitutionibus conſtat, cùm viderem forum omnino regi, dubitationeſque permultas, & controuerſias ex eis quotidie naſci, neminem autem eſſe qui interpretationem illis addidiſſet, rem gratam me facturum noſtris hominibus putaui, ſi quam maximè poſſem, hac in re iuuarem. Cùm autem id inſtituiſſem, & viderem paſſim nullo rerum ordine congeſtas conſtitutiones, non priùs inſtitutum me aſſequi poſſe exiſtimam, quàm ſi ſuis titulis ſingula conſtitutionum capita collocarem. Itaque ordinem legum Romanarum ſequutus, omnes quotquot extarent, & in manus meas peruenerunt compoſui in vnum Codicem, imitatus hac in re Tribonianum, & Theophilum, alióſque à Iuſtiniano adhibitos viros ad ius Romanum concinnandum. Sed non perinde fœliciter mihi, atque illis contigit: nam illis non defuit laboris merces, honorariúmque: nos verò ſine hermæo ſumus, & labor ipſe præmium fuit, ſtudioſorúmque vtilitas, ac gratia ſi qua ſit. Illis poteſtas fuit, quæ videbantur detruncandi, & abrogandi, mihi non alia quàm capitis, & articuli conſtitutionis ſedem commutandi, vt ad ſuum titulum ſingula conferrem. Illis viris togatis diſertiſſimis, & præſtantiſſimis mutuum conſilium, mutuáque opera non defuit: ego ſolus mihimetipſi & conſultor, & author fui: illis leuior labor, quia plures, mihi grauior, quia ſolus: vtcunque ſit, Pandectas & Digeſta conſtitutionum Regiarum Gallicarum confecimus. Et eò gratius eſt mihi ſine alio emolumento labor, quòd pleriſque eum probari intelligam, tametſi initio non eo animo conſtitutiones ipſas ita congeſſeram, vt ſolas quis haberet, ſed vt cum commentarijs noſtris haberet: nam vt commodius ſubijcerem, ipſas in ordinem titulorum digeſſeram, probatæ tamen ſunt ſine Commentarijs. Quæ res effecit, vt non ſubiunxerim interpretationem ſingulis earum capitibus, vt Accurſius legibus Romanis, vt & initio decreueram, ſed ſeparatum ſolum earum contextum excudendum dederim, vt liberum ſit cuique & ſolum contextum habere, & ſolos commentarios noſtros, vel vtraque ſimul. Singulas autem conſtitutiones interpretari ſuperuacaneum mihi viſum eſt, tum quòd permultæ ad vſum forenſem parum pertinent, tum quòd nonnullæ per ſe ſatis dilucidæ & perſpicuæ ſunt, vt interpretatione non egeant, quales ſunt de quibuſdam vectigalibus, indictionibus, ſuperindictionibus, de generibus monetarum, de re nummaria, & de militaribus viris. De iure autem fiſci & Regio, quod Regalia vulgò dicitur, ſunt qui iuſta volumina ediderunt, vt mihi iam in ea re elaborare non ſit neceſſe: ſi quid autem videbitur prætermiſſum, quod attigiſſe neceſſe eſſe quis exiſtimet, poterit is ipſe, ſi vtilitas publica eum ducat in ea re, ſua opera & interpretatione iuuare ſtudioſos. Nos arbitramur nihil prætermiſiſſe, quod præcipuum vſum exercitationémque fori habeat, ſed omnem commentationem noſtram in tres partes ſeu tomos, vt commodiſſimè potuimus, diuiſimus. Nam omnia quæ ad rationem litis perſequendæ pertinerent, quæq; ſolent incidere attigimus, de ſententijs, appellationibus, executionibúſque earum tractauimus: nec omiſimus quædam, quæ extra iudicia verſantur, quæ vſitatiora nobis viſa ſunt, vt quæ ad donationes, mercatores, artifices, hoſpites, immunitatémque Eccleſiarum pertinent. Quibus omnibus exiſtimamus nos abſoluiſſe quæ Praxeos, rerumque forenſium ſtudioſus in Gallia potiſſimùm deſiderare poſſit. Cæterum iſta omnia ſic accepta ab omnibus velim, vt exiſtiment à nobis edita eſſe viæ præmonſtrandæ cauſſa primarijs rerum forenſium viris, cohortandique eos, vt noſtro exemplo quæ ex vſu quotidiano haberent, literis mandata pariter conferrent in commune: ita enim alijs proderunt, & ſimul ſe vixiſſe ſuis monumentis teſtabuntur. Et ſanè ſi quis ſcribat quæ in foro ſæpe vſu venire vidit, non ocioſa ſcribet, ſed quotidiana. Quod ſi magna librorum ſit harum rerum copia & multitudo, non ingrata tamen erit, vel inutilis, ſed optatiſſima: non erunt enim iſta efficta, vt illa in ſcholis, ſed vſu venientia. Quis enim dixerit hiſtoriarum, vel rerum geſtarum ocioſa monumenta, quæ propemodùm infinita iam extant? ſeligit enim quiſque quæ vult, vt rerum fiat peritior. Sic poſteri iudices, qui ante ſe iudicata legent ex facti ſpecie, & ſi non illa velut præiudicium velint ſequi, aliqua tamen ex parte facti, reique iuuabuntur in dirimenda ſimili controuerſia, æſtimabuntque ex animi ſententia quid & cui credant, aut quid minus probent, rerum denique non di-

ſputatio

ſputationum ocioſarum breui tempore fient peritiores. Adhæc cùm permulti ius in artem ſe reducturos polliciti ſint, cùm tot antè ſeculis hoc promiſſum ſit, & non præſtitum, nec hoc quidem ſeculo (quo vigere & florere ingenia dicuntur) aliquem præſtitiſſe videamus: quid agas aliud, quàm quo poſſis, iuuenibus proſis? & cùm illa arte iuris, quæ nulla adhuc eſt, non poſſint fieri iuriſprudentiores, vſu, conſuetudinéque fori, factorúmque varietate, & experientia fiant. Sitque vel Iureconſultus, vel iudex, quem tempora ferunt. Quæ ratio animum meum induxit ad iſta noſtra qualiacunque & quantulacunque quæ partim in foro, partim vſu rerum didicimus, ſcriptis mandanda, ſimúlque vt non ſolùm hortaremur ſed etiam rogaremus ſemel atq iterum omnes, qui in in foro conſenuerunt, ne ſua meliora ſi quæ habeant adnotata, denegent Iuris ſtudioſis. Fiet vt dum illa ars iuris, qua iuris periti arte fiant, expectatur, ab his, qui ſeſe eam tradituros iampridem iactitant, hæc intereà iuuenes habeant, quibus poſſint hanc breuiſſimo tempore diſcere, quæ qui ea ſcripſerunt quàm longiſſimo vſu perceperunt. Intereà & eruditos, & tyrones rogo atque obſecro, vt hanc noſtram operam, quæ nobis ſolùm fuit labor, nullo alio emolumento captato boni conſulant. Rei enim dignitas; & ſtudioſorum ſemper optata vtilitas ad id me magis perduxit, quàm illa commoda, quæ pleróſque, dum ea non conſequuntur, ab huiuſmodi labore reuocant.

Vale.

AD D. PETRVM REBVFFVM IVRIVM COMITEM PERCELEBREM CAROLVS DE MONCEAV I. D.

Scitis freta ſuis confuſis Gallia manſit
Per varios iuris præcipitata locos.
Gallica iura ſilent per opaca denia ſyluæ,
Curaſti donec iungere Cæſareis.
Pontificiſq́ pijs moderaſti iuris habenis,
Gallia, quo totum luſtret vtrumque polum.
Lilia trina feret miro candore librorum
Facta trias, comptè Gallicá iura docens.
Terno complexus numero ſic cuncta reſoluis,
Vt non conuentis amplius indigeant.
Hi ſunt tres Decij patriam qui iure tuentur,
Et dant exacti munia conſilij.
Sunt alij libri, qui terq́ quaterq́ beatum
Clamant, atque tuum nomen ad aſtra ferunt.
Vnde tibi Marius ſeptenos cedit honores,
Haud penſare valens ſedulitatis opus.
At triplices ducant tibi ſtamina longa ſorores,
Vt ſemper liceat te meliore frui.

Proſopopœia huius libri tertij ad lectorem.

Si quis fortè putet miſerum, fatiq́ ſiniſtri,
Quondam præclaros tot ſubijſſe viros.
Queis mea cum plauſu ſummo præſcripta vouebam,
Magnateſq́ putet noſtra decere magis.
Nunc tibi lectori malim ſubmittere faſces,
Nec meus aut quærat vindicis auctor opem.
Auctori videat quantum ſint omnia tuta,
Quam laudem totus deferat orbis ei.
Munere parta Deûm ſit ei ſapientia qualis,
Tutorem fugiet quærere, vel dominum.
Huius enim ſolo præclarus nomine, tutum
Me ſcio præconem, Mercuriumq́ ſuum.
Muſarumq́ chorus mihi tot præconia fundit,
Vt non ſufficiant vnius ora viri.
Quapropter varijs & acutis lætor ocellis,
Qui me peruolitent, atque probare ſciant.
Vnde ferant melius purgata volumina fructum,
Zoilus atque ſuam comprimat inuidiam.
Vnius alteriúſve magis non poſtulo ſenſum,
Iudicióve trium non ego ſtare velim.
Sed nec multorum qui prima fronte libellos
Damnant, nec viſos in mare proijciunt.
At iuſtum cenſorem quem res poſtulat opto,
Qui non à recto tramite flectat iter.

Eiuſdem libri tertij proſopopœia alludens ad Ternarium.

Trinum me librum peperit Tritonia virgo,
Terna docens triplici commoda ferre libro.
Ter trinia ambroſiam iuſſit florere tritelem,
Quo maneat fructus graminis vberior,
Tertia fert ætas noſtrorum ſumma malorum,
Vt redeant pulſis aurea ſecla malis.
Vt properent videas nos tot conferre labores,
Deſeſſos omnes totq́ ſubire mala.
Sic clarere diem cernas poſt fulmina tetra,
Sicq́ ſuas conſtat rebus ineſſe vices.

A

TRACT

Digitized by Google

TRACTATVS

DE CONSVETVDINE, VSV, ET STYLO IN IVDICIIS VALDE FREQVENS, ET VTILIS.

RVBRICA.

Des couſtumes, ſtyls, & vſages.

PRÆFATIO.

1 IN lege duodecim tabulatum (dicebatur) *Ritus familiæ, patriaq́; ſeruanto.* Et ſic præcipiebatur conſuetudinem ſeruari. Et alibi Cicero de legibus ait, ex patriis ritibus colunto optima. Vnde cùm conſuerudo vim habeat legis, imò vincat legem.l.de quibus.cum ll.ſeq.de legib.quia antiquior fuit lege, vt inferius dicetur.[Et Iuriſcõſ.in l.ſi ſine.§.Lucius. ff.de admi.tutor.ſic air, hunc morẽ & conſuetudinem ſemper obſeruatam ſequutus.]Ob id imprimis tractabimus de conſuetudine. Verùm quia multi interpretes in conſuetudines Franciæ diuerſas multa conſcripſerunt, ideo ego breui ea præcipuè, quæ ab ipſis omiſſa ſunt, & quotidiana hîc inſerere nitar. Inuocato prius diuino numine, ſine quo nihil fieri poteſt, vt in prooemio Inſtit. habetur.

Conſuetudines ſeruãdas lex duodecim tabularũ ſtatuit.

2 Et quia in omni ferè materia triplex poteſt emergere quæſtio, de iure (videlicet) voluntatis, ſolennitatis, & perſonæ. teſte Bald.in l.bonorum.col.2.C.de bonorum poſſ.ſecund.tab. Ideo in his conſtitutionibus frequentius de his videbimus. Verùm vt propius ad hanc materiam accedamus. Primum omnium à definitione incipiemus: quærendo quid ſit conſuetudo: Secundò quotuplex: Tertiò ponam differentias inter conſuetudinem & præſcriptionem: Quartò neceſſaria ad conſuetudinem: Quintò an conſuetudo tollat legem: Sextò quam vim habeat conſuetudo, quibus diſcuſſis ad text. harum conſtitutionum Regiarum veniemus: ibidem ſimul de vſu & ſtylo multa, & præclara tractaturi.

Triplex in omni materia quæſtio emergere poteſt.

3 Primum aggrediens dico. † Conſuetudo eſt ius quoddam moribus inſtitutum, quod pro lege ſuſcipitur, cùm deficit lex. c.conſuetudo.1.diſt.gloſ.in c.cæterum.de teſtib.cogend.quam proſequitur definitionem Bart.in l. de quibus.ff.de legib.Panormit.& alij in rub.de conſuet.Ioãn.Fab.& Angel.in §.ex non ſcripto. de iure natura.in Inſtit. Ego aliter non diſcutio, cùm definitio in text.decreti ſcripta ſit, & cùm eã multi quoque pertranſeant, quamuis bene multi eam reprobent, & nouiſſimè Roch.Curt.in tract.de conſuet.q.1. videte ſi poſſit definiri, quòd conſuetudo eſt vſus longo tempore obſeruatus. probatur in d. l. de quibus. & §.ſed ea, ibidem. Sufficiat nunc verbum hoc, conſuetudo, intelligere, reliqua inferius dicentur ad hanc rem pertinentia, & vtilitati forenſi magis arridentia.

Quid ſit cõſuetudo.

4 Secundò duplex eſt conſuetudo, vt iuris tradunt interpretes, vna facti obſeruantia, vt in auibus conſuetudo volandi, & reuolandi. §. pauonum.de rerum diuiſ.in Inſt.& conſuetudo patrisfamilias tam in loquendo.l.ſi ſeruus plurium. §.fin. ff.de lega.1.quam in vtendo.l.2.in fi.ff.de optione lega.& de alimen.& ciba.leg.l.alimenta. l.vel vniuerſorum.de pign. actio. & ego dicerem tunc accipi pro vſu. vt in l. naturalem. §. pauonum.ff. de acquirend.rerum domi. Altera eſt conſuetudo, quæ ex vſu longæuo inducta eſt, & vocatur ius non ſcriptum.§. ex non ſcripto.de iure natur.& hoc modo ius eſt.c.conſuetudo. 1. diſt.docet Old.conſ.254.quia tota.col.1.& conſilio 172.quia omnes.col.2.ibidem.

Quotuplex ſit conſuetudo.

5 Et ſic capitur hîc pro illo iure conſuetudinario, quod exordium habuit ex quo homines conuenientes in vnum cœperunt ſimul habitare: quod ab eo tempore factum eſſe creditur, ex quo Cain ciuitatem ædificaſſe legitur. Ius verò conſtitutionis à Moſe incœpit. Et ſic conſuetudo antiquiorem ortum habuit.c.fin. §.ius verò 6.diſt. Tamen melius eſt initium conſtitutionis, quàm conſuetudinis, licet prius fuerit conſuetudo, quam lex Regia.

Quo tẽpore cœpit cõſuetudo & lex.

6 Ob id lex Regia conſuetudinis eſt filia & alumna, & non eſt mirum, quia conſuetudo iuriſdictionem dare poteſt, & merum ac mixtum imperium.l.viros.C.de diuer.offic.li. 12.text.in cap. cùm contingat.in fi.de foro compet. vt inferius dicam.q.6. Et hoc eſt vtile ad conſuetudines huius patriæ, in qua maximè vigent, & ſunt à Rege confirmatæ.

Lex regia eſt filia conſuetudinis.

7 Et ſic hodie leges Regiæ conſuetudinariæ poſt confirmationem vocari poterunt, licet antea ſimpliciter conſuetudines, quia omnia noſtra facimus, quibus auctoritatem impartimur. l. prima.§.omnia.C.de veteri iur.enuclean.c. ſi apoſtolicæ.de præbend. in 6. Et quamuis ita ſcriptæ

Conſuetudines à rege approbatæ Regis dicũtur conſtitutiones.

ſint, tamen non deſinunt eſſe conſuetudines, vt in prœm. feudo. Iuris teſtantur interpretes. Et antequam à principe ſint approbatæ, priuatæ dici poſſunt conſuetudines, poſtea notoriæ, & ab omnibus tanquam leges obſeruandæ, vt inferius dicetur. vnde Bald. in rub. de conſuet. col. 1. ſic ait, conſuetudo habet diuerſas ætates, ſicut omne quod regitur tempore. Nam dum incipit, eſt infans, dum adoleſcit, eſt adoleſcens, & eſt ſui vigoris, quando eſt vir ſoliditate vigoris, ſed conſuetudo fatua nunquam efficitur vigoroſa. Et de multiplici conſuetudine ſcribit Roch. Curt. in tract. de conſuet. ſuper rub. q. 3.

Conſuetudo naturalis vel corruptela quando dicatur.

8 Conſuetudo tamen bona dicitur naturalis, quia prouenit ex inſtinctu rationalis naturæ, quæ ineſt homini tanquam propria paſſio, & perfectio. Bald. in c. vno. §. primo. in quibus cauſis feudum amit. quæ ſi mala fuerit, vocatur corruptela, quia corrumpit & contaminat vtentes. c. cùm venerabilis. & c. fin. de conſuet. c. inter. de exceſſ. præla. cap. mala conſuetudo. 8. diſt. & Cic. lib. 1. de legib. ait tantam eſſe corruptelam malæ conſuetudinis: vt ab ea tanquam igniculi extinguantur à natura dati: exoriantúrque, & confirmentur vitia contraria.

Bona præſumitur conſuetudo.

9 Sed conſuetudo in dubio præſumi debet bona & laudabilis, ex quo ciuibus placet, quia quod eis placet generat concordiam, quæ ciuitatibus vtiliſſima eſt: teſte Felin. in cap. ſi quando. colum. 8. verſic. vbi verò. de reſcript. quia in dubio non debet præſumi irrationabilis, & ſic delictum. l. merito. ff. pro ſoc. quod eſt verum ſi ſit præter ius, ſecus ſi contra ius. Panor. & alij in dict. c. fin.

Rationabilis quomodo noſcatur cõſuetudo.

10 Quomodo cognoſcatur rationabilis, vel econtrario? Reſp. rationabilis conſuetudo ex ſeq. cognoſcitur. Primò ex perſona eius, qui vult conſuetudinem inducere, vt ſi ſimplex ſacerdos manus impoſitionem, quæ in ſacramento confirmationis ab epiſcopo præſtari ſolet, & alia quæ ad epiſcopum pertinent per conſuetudinem acquirere velit. cap. quantò. de conſuet. Vel vt ordines conferre poſſit, contra. c. 1. & per totum. de tempo. ord. facit c. ſacratas. 23. diſt. vbi non valet conſuetudo vt moniales tangant vaſa ſacra.

11 Secundò dicitur conſuetudo irrationabilis ex perſona, contra quam inducitur, vt ſi contra Deum inducatur, non valet. c. ſi conſuetudinem. & c. ſeq. 8. diſt. Ideo contra ius diuinum conſuetudo non valet. c. fi. de conſuet. & ibi plenè Curt. Item contra honeſtatem, vel bonos mores. regu. non eſt obligatorium. de regul. iur. in 6. Clau. Seyſel. in l. iuſtitia. §. 1. ff. de iuſt. & iur. & malè adinuenta, malæq; conſuetudines neque ex longo tempore, neque ex longa conſuetudine confirmantur. §. nulli. in authent. vt nulli iudic. collat. 9.

12 Tertiò ex re, ſuper qua conſuetudo fundatur, vt ſi quis velit per conſuetudinem acquirere, ne ſit ſubditus Papæ, vel procurationem epiſcopo debitam tollere. cap. cùm non liceat. & ca. accedentes. de præſcrip. cap. cùm inſtantia. & cap. venerabili. de cenſib. vel ſi quis velit acquirere ea, quæ competunt principi in ſignum ſupremæ authoritatis. l. competit. C. de præſcriptio. 30. annorum.

Rationabilis conſuetudo tēdēs in animę vtilitatē, vel in bonū.

13 Quartò ex modicitate temporis, quo obtinuit conſuetudo. vt in §. ex non ſcripto. de iur. nat. in Inſtit. & inferius dicetur per l. de quibus. ff. de legib. Et ſic conſuetudo rationabilis eſt, quando tendit in animæ vtilitatem, vel in bonum publicum, & ſi contra hæc, irrationabilis. Gemi. in cap. 1. de conſuet. in 6. & alias relinquitur arbitrio iudicis. Vlterius quando conſuetudo dicatur rationabilis vel irrationabilis, docet gloſſ. & doct. in capit. 1. in verbo, rationabilia. de conſtitut. lib. 6. & in capit. cùm Apoſtolus. de cenſib. Barba. in cap. ex parte. 2. colum. 3. de offic. deleg. & Panta. Calde. in repet. l. 2. col. 69. de reſcind. ven. Sed licet arbitrarium ſit, tamen iudex debet conſiderare in approbando, vel reprobando conſuetudinem tanquam irrationabilem ad ea, quæ ſuperius ſcripſimus, ſi rectè iudicare velit, debet etiam proſpicere, ſi religioni conueniat, ſi diſciplinæ congruat, ſi ſaluti proficiat, & eam tunc audacter poterit approbare. cap. conſuetudo. 1. diſt.

Differentiæ inter cõſuetudinem & præſcriptionem.

14 Tertiò videamus differentias inter conſuetudinem & præſcriptionem, in quibus non modicus aderit fructus. Prima eſt, quod in conſuetudine requiritur conſenſus tacitus populi, vel maioris partis. l. de quibus. in fin. ff. de legib. Vnde requiritur in illius probatione, quod ſciente populo, & non contradicente quis vſus fuerit: vt in l. 1. & 2. C. quæ ſit longa conſue. & per doct. in c. fina. de conſuetud. & inferius dicetur in probatione conſuetudinis. Præſcriptio autem conſenſum aduerſarij non requirit, ſed contra ignorantem currit. l. ſicut. in fin. C. de præſcript. 30. vel 40. annorum. l. ſi. circa fi. de præſcrip. long. temp. gl. in c. fin. de conſuet. Bald. in l. fin. 15. oppoſit. nu. 36. C. de edict. diui Adria. tollen. niſi ageretur de præſcriptione iurium. l. 2. C. de ſerui. & aqua. c. cùm eccleſia. de cau. poſſeſſ. licet contrarium teneat Ioan. Franciſc. Balb. in tract. præſcrip. in 1. parte. q. vltima.

Iure gẽtium competentia non præſcribuntur.

15 Secunda eſt, quod illa, quæ de iure gentium competunt, non præſcribuntur. l. final. ff. de vſucapionibus. Ideo non præſcribitur facultati ducendi aquam ex flumine publico nauigabili. Bart. & alij in l. quominus. q. 15. ff. de fluminib. Sed illa conſuetudine acquiri poſſunt. Ioan. Fab. Ang. & alij in §. flumina. Inſt. de rerum diui. Vnde ſi quis fuerit piſcatus in certa parte fluminis publici: & alios prohibuerit ſciente populo & non contradicente, dicitur eſſe ſibi ius quæſitum ex tacito populi conſenſu: adeò vt ipſe ſolus poſſit deinceps piſcari, & alios prohibere. l. ſi quiſquam. ff. de diuer. & tempo. præſcr. plenè proſequitur Io. Franc. Barb. tres tradens limitationes, in tract. præſcrip. in 4. parte quintæ partis princip. c. 6. col. 63. cui tamen legi vltimæ dedi nouum intellectum: vt in intellectis meis videre erit.

16 Item

Digitized by Google

16 Item in caſu conſuetudinis, poterit populus vnius ciuitatis ſe opponere,& proſequi contra illum,qui vult conſuetudinem inducere.l. ſi quiſquam.ff.de diuerſis & tempor.præſcrip.quia totius populi intereſt,cùm ius illum tangat,vt in actione populari.l.1.& per totum.ff.de populari actione.Diuerſum eſt in præſcriptione: quia is cuius intereſt,proſequi tantum poterit.l.de vno.ff. de re iud.

Populus opponere ſe poteſt côtra inducentem.

17 Tertia differentia eſt,quia vbi lex tollit præſcriptionem,non videtur tollere conſuetudinem, quia conſuetudo facti eſt, & eam conditor legis ignorare videtur.c.1. de conſtit.in 6.c.Imperialem.de prohib.feud. alien. per Fede. vbi conſuetudo poteſt permittere alienationem feudorum, non autem præſcriptio.facit gloſſ.in c. cum non deceat.de elect.in 6.& in clemen.dudum.in fi.de ſepultur.

Lex tollens præſcriptionē non tollit conſuetudinem.

18 Vnde in hoc regno Franciæ conſuetudo alienandi feuda introducta eſt, vt ea alienentur ſicut bona alia patrimonialia:& ſic feuda inſtar patrimoniorum habentur de conſuetudine: quod præſcriptio facere non poſſet,vt ibi,& ſcripſi in arbore feudo. hoc proſequitur Ioan. Raynaud. in comprehenſo.feudali,in §.habito.col 24.de prohibita feud.aliena.per Feder.quem ſequitur Iacobi.in tract.de feud.in verbo,& cum pacto de non alienando.colum.5.quod facit ad art.2.de prec. vbi ſcripſi.

Feudorū alienationes ex cōſuetudine permittūtur.

19 Quarta in præſcriptione,ius, quod ab vno aufertur,alteri applicatur. Sed ex conſuetudine non aufertur alicui illud,quod applicatum eſt alteri, ſed de nouo inducitur.Bald.in rubr.ff.de rerum diui. col. 2. verſic.hîc ergo quæritur.num.2. Aret.in §.flumina.in Inſtit.illo titul.vnde ſi quis prohibuerit longo tempore piſcari in mari,vt Veneti,vel in flumine publico, ius quod ipſi acquiſierunt,non aufertur ab aliquo, licet illis per conſuetudinem acquiſitum fuerit.gloſſ.in l. ſi quiſquam.ff.de diuer. & temporal. præſcript. facit gloſſ.in l.ſanè ſi maris.ff.de iniur.ſed facultas quædam aufertur à ſingulis,vt non poſſint deinceps alij piſcari extra ipſos,qui ius quæſierunt ex conſuetudine.

Præſcriptio aufert: conſuetudo inducit.

20 Quinta quòd præſcriptio tēdit ad tollendū quod eſt in eſſe productum,vtpote dominium, vel actionem,pignus,& ſimilia.Conſuetudo verò tendit ad inducendum de nouo.ca. contra morem.100.diſt. vbi per conſuetudinem vtendi pallio extra miſſarum ſolennia, acquiritur ius illud de nouo.& gl.in c.nullus.3.in 1.q.1.dicit,quòd præſcriptio ius auocat creatum,nouum autem non creat:de conſuetudine contra,vt per gl.vlt.& doct.ibi,& in c.ſi diligenti.de præſcr.Iaſ.poſt alios in l.de quibus.col.10.num.44.ff.de legib.

21 Sexta ex præſcriptione ius priuato quæritur, ſiue ex publico ius illud trahatur, ſiue ex priuato:per conſuetudinem verò non acquiritur ius ſoli priuato, ſed in publico vnicuique, etiam ſi ius trahatur ex priuato.l.venditor.§.ſi conſtat.ff. commu.prædio. vbi poteſt induci conſuetudine, vt poſſit quilibet lapides ex alterius fundo cædere dato precio. Et hoc non ſolùm vni competit, ſed cuilibet.

Ius priuato ex præſcriptione quæritur,toti verò populo ex cōſuetudine.

22 Item conſuetudo teſtandi coram duobus notariis in hac patria tam vni quàm alteri competit:quia conſuetudo eſt lex non ſcripta,& ſic communis.c.erit autem lex.4.diſt.glo.in c.fruſtra.& in c.quæ contra.8.diſt. & in c.ſi.de conſuet.& conſuetudo comedendi carnes diebus ſabbatinis à feſto natiuitatis Domini vſque ad purificationem beatæ Mariæ cuilibet de populo Pariſiē. competit,iuxta conſuetudinem inibi introductam.Sed per præſcriptionem priuatus acquirit,per conſuetudinem Reſpublica.Paulus in l.de quibus.ff.de legib.de Ripa in conſ.4.plura rubr.de reſcrip. col.penult.poſt Alex.in diſputatione incipiente,Sigiſmundus.col.12. verſ.item confirmatur.Maleret.in tract.de electio.fol.14.col.3.& ſeq.Feli.in c. quæ in eccleſiarum.de conſtitutio.colum.16. & ſeq.Iacob.in tract.de feud.in verbo,& cùm Argentifodius.Gemi.conſi.123.In nomine.colum. prima.

Conſuetudo teſtandi corā duobus notariis valet.

23 Et quando acquiritur collegio, cenſetur priuato acquiri, & dicitur præſcriptio: quia collegium vicem vnius tenet. cap. cùm dilectus. de conſuet. Nam eſt quoddam corpus fictum, & repræſentatum.l.proponebatur.ff.de iudic.l.mortuo.de fideiuſſ.& Ioan.Andr.& Panorm.in dicto c. ſi.in gloſſ.vlt. quod declarat ibi Curtius quando aliquid acquireretur collegio vt collegio. Secus ſi perſonæ collegij aliquid obſeruarent populo approbante, tunc diceretur conſuetudo.cap.cùm omnes.de conſti.vbi collegij erat conſuetudo de recipiendo fructus in abſentia.in verſicul.alia eſt etiam differentia, plus dicens,quòd etiam ex actibus meticuloſis & violentis inducatur conſuetudo:allegat Bar.in d.l.2.q.18.num.24.& ſeq. quæ ſit longa conſuetudo.

Collegium vicem vnius obtinet.

24 Septima differentia eſt,in conſuetudine inducenda non requiritur bona fides,imò populus cum mala fide poteſt inducere conſuetudinem, & ſine titulo:& poſtea alij vtentes ea conſuetudine excuſantur,vt in exemplo ſuperius allegato,ſi omnes comedant diebus ſabbatinis carnes Pariſ.à feſto natiuitatis vſque ad purificationem: nam poſt conſuetudinem non debet quis dubitare.c.illa.12.diſt.vt docet Ang.& alij, quem refert Iaſ.in d.l.de quibus.col.11.num.49.Panor.& alij in c.2.de obſerua.ieiunior. Sed præſcriptio cum mala fide induci non poteſt.c.vigilanti.& c.ſi. de præſcrip.reg.poſſeſſor.de reg.iur.in 6.Alex.conſ.6.Viſo themate.col.1.vol.1.& in diſputa.incipiente,Sigiſmundus.col.14.

Bona fides in cōſuetudine non attenditur:in præſcriptione ſic.

25 Vnde etiam ex ſententia nulla,quæ in populi notitiam deuenit, inducitur conſuetudo:quia ex ea ſatis colligitur tacitus populi conſenſus.Bart. in l.de quibus.in 2.quæſtio.principal.num.18. quem ſequitur Rochus Curtius in dict. c.fin.col.69.vnde dicit Bal.in rub.de conſuet.col.1.quod

Ex ſententia nulla quãdo que inducitur conſuetudo.

Digitized by Google

conſuetudo eſt præſcriptio cuiuſdam ciuitatis, vel moralis obſeruantiæ, quæ pro lege habetur, ſed mera præſcriptio eſt alieni vel quaſi alieni vſurpatio.

Titulus in cõſuetudine non requiritur: in præſcriptione contra.

26 Octaua in præſcriptione requiritur titulus, & bona fides. c. ſi diligenti. in fin. de præſcrip. cap. 1. eod. titul. in 6. hoc ita iure cautum eſt, quando contra ius. d. c. 1. Diuerſum eſt in conſuetudine, in qua ſola voluntas populi, ſeu conſenſus tacitus ſufficit, cùm ſit quædam lex, nec eſt neceſſaria etiam tituli allegatio. gloſſ. in c. 1. & 3. de conſuetud. in 6. gloſſ. in c. fi. illo tit. in decretal. & in ca. ſuper. §. præterea. in verbo, non extat memoria. de verb. ſignific. Anchar. in cap. cùm olim. notab. 11. de præſcript. Panormitanus in dicto. ca. fi. de conſuet. Bald. in repet. l. primæ. colum. 8. C. de emancip. liber. Alex. d. conſil. 6. col. 2. in 1. vol. & conſil. 124. ſuper primo. colum. 2. volum. 4. & conſil. 16. in cauſa. col. 4. num. 12. vol. 5. Cald. in conſ. vlt. rub. de conſuet. & Io. Franc. Bald. in tract. præſcript. in 1. p. q. 10.

Æquitas in cõſuetudine, in præſcriptione rigor.

27 Nona differentia eſt. Quia præſcriptio eſt rerum, conſuetudo morum. Bal. & Paul. in l. cùm de conſuetudine. ff. de legib. quam legit cum d. l. de quibus, quod paſſim non procedit, quia conſuetudo & rerum & morum eſt, vt patet: licet primam ſententiam referat, & ſequatur Ioan. Fran. d. q. 10. & vltim. 1. partis, vbi etiam dicit in conſuetudine conſiderari æquitatem, in præſcriptione autem vertitur rigor, & odium, allegat Bal. in d. l. de quibus. & conſuetudo nemini facit iniuriam, quia eſt lex voluntaria, præſcriptio ſic. gl. in l. nam hoc natura. ff. de condict. indebiti. Barba. in c. 1. qui feudum dare poſſunt. in add. ad Bald.

Reſtringẽda præſcriptio, conſuetudo verò ampliãda.

28 Decima differentia, præſcriptio tanquam odioſa eſt reſtringenda, nec extenditur etiam ad ſimilia. l. cùm quidam. ff. de liber. & poſthu. cap. odia. de regul. iur. in 6. Bart. & Iaſ. in l. fi. ff. de eo per quem factum erit. & regula eſt, quantum poſſeſſum, tantum præſcriptum. l. quod meo. in fin. vbi doct. ff. de acquir. poſſeſſ. l. 1. §. ſi quis hoc interdicto. de itinere actuque priuato. vbi Bart. & in l. ſi publicanus. in fi. de publica. Panorm. & Fel. in c. auditis. de præſcript. Ioan. Franciſc. in tractat. præſcript. in 2. parte. col. 4. verſ. facio igitur regulam. Conſuetudo verò, cum ſit fauorabilis, ampliãda eſt: ſaltem amplior interpretatio in ea fieri debet, quàm in præſcriptione: quia illa diſpoſitionem habet vniuerſalem: præſcriptio verò non. c. cùm olim. de conſuet. In. & Anto. in c. fi. de offic. Archid. Card. in clem. 1. de ſupplenda negligen. prælat. vnde conſuetudo extenditur ad alias res, & perſonas eiuſdem prouinciæ, cùm vnicuique acquiratur per eam. cap. ſopitæ. & ibi Ancha. nota. 4. de cenſib.

Pariſien. nubens Tholoſæ fruitur cõſuetudine Tholoſana.

29 Vnde ſi Pariſienſis nubat Tholoſæ, vxore præmortua lucrabitur bona vxoris, ac ſi Tholoſæ natus fuiſſet: quia illa conſuetudo extenditur ad illos, qui ibidem nubunt, niſi oneroſa ſit & exorbitãs. Pau. in d. l. de quibus. col. 3. per l. quod non ratione. ff. de legib. Romanus conſ. 516. In caſu. n. 4. per l. ſi verò. §. de viro. ff. ſoluto matrimonio. De Ripa in c. cùm eccleſia. num. 125. de cauſa poſſ. dicit extendi ad ſimilia. allegat d. l. quod non ratione. ff. de legib. Idem firmat Ioan. Maria. vulgò Rimina. in l. moræ. col. 10. verſicu. in eadem. ibi, item conſuetudo. ff. de iuriſdict. omnium iudicum. vbi dicit fuiſſe magnam contentionem de conſuetudine, quæ erat Mantuæ in cõtractibus, an extenderetur ad vltimas voluntates. & Cardinal. in clemen. vna. col. 7. num. 11. de ſupplen. negligen. prælat. dicit conſuetudinem extendi de loco ad locum, ſed non de iure ad ius. Et Ludou. Roma. conſil. 243. ad prædictorum. Sed regula inferius ſubiicitur, quòd conſuetudo non extenditur: ibi latius dicam.

Conſuetudo in incorporalibus, præſcriptio etiam in corporalibus.

30 Vndecima eſt, quia præſcriptio locum habet tam in rebus mobilibus, quàm in immobilibus, corporalibus, quàm in incorporalibus. § primo. de vſucap. in Inſtitut. & per totum cap. auditis. & ſeq. de præſcript. Conſuetudo verò in incorporalibus, vt in ſeruitutibus, iuriſdictionibus, & ſimilibus: vt docet Hoſtienſ. in ſumma. de conſuetud. §. final. verſicul. extra ſummam. vbi etiam aliam tradit differentiam: quòd vbi conſuetudo prætenditur, admittitur probatio in contrarium. argumento l. tribus. Cod. de agrico. & cenſi. libro vndecimo. Sed contra præſcriptionem non admittitur.

Quando cõtra conſuetudinem probatur.

31 Quod dictum intelligerem verum, niſi conſuetudo iam eſſet inducta, & confirmata: tunc partes non reciperentur ad probandum contrarium, antea verò ſic, vt dicetur inferius ar. 2. etiam contra præſcriptionem poſſunt probare interruptionem. l. naturaliter. ff. de vſucap. & alia quæ dicuntur in l. cùm notiſſimi. C. de præſcriptio. 30. annorum.

Conſuetudo eſt ius diſponens, at præſcriptio ius diſpoſitum.

32 Duodecima differentia eſt, quia conſuetudo eſt ius diſponens, & ex conſenſu totius populi, vel maioris partis vniuerſitatis: præſcriptio vero eſt ius conſtitutum. §. ex non ſcripto. de iure natu. in Inſtit. & in d. l. de quibus. Præſcriptio verò eſt ius diſpoſitum, quo quæruntur iura formalia, directa, & ſimilia ex conſenſu ſingulorum inductum: vt patet in d. l. de quibus. & in l. alienationis. de verb. ſignific.

33 Et hac ratione conſuetudo præiudicat aliis, quia in ea conſentiunt ſinguli tanquam vniuerſi. d. l. de quibus. Ægi. Bellamera, conſi. 10. factum eſt tale. col. 15. in 4. dubio. Præſcriptio verò inter quoſdam non præiudicat aliis. l. ſi quis emptionis. in princ. C. de præſcrip. 30. anno. l. naturaliter. ff. de vſucap. quia in ea conſentiunt homines tanquam ſinguli, non tanquam vniuerſi. Dinus in reg. iur. quod omnes. de reg. iur. in 6. Bart. in l. 2. num. 11. C. quæ ſit longa conſuet. Sequitur Curtius in tract. de conſuet. c. fi. col. 68. & ſeq. verſ. alia eſt differentia.

34 Poteſt etiam conſuetudo præſcriptio dici, diuerſo tamen reſpectu: vt ca. 3. de conſuet. libr. 6. Panorm. & alij in d. c. fi. illo tit.

35 Item

Digitized by Google

35 Item vidi principem ſæpius releuare contra præſcriptionem,ſed non regulariter contra cõſuetudinem,nec debet niſi ex maxima cauſa.& faciendo mentionem illius.cap. 1.de conſuet.in 6. Nempe Bal.ait in c. 1.de natura feudi.quòd princeps tenetur conſuetudines obſeruare,& ius cõſuetudinarium ligat ipſum.c. 1.de prob.Mar.Carrat.in tract.de princip.nor.205.Imò conſuetudo quæ diſponit in ipſum principem maior eſt principe.teſte Bald.in cap. 1.de ſucceſ. feud. vt refert Iaſ.in conſ. 1.in princ.vol. 1.quod eſt verum ſi rationem contineat naturalem:vt dicit Bal.in §.fi. qui feud. dare poſſunt. quia fortius eſt ius naturale,quàm principatus,ſecundum eum. Ideo non poterit diueſtire vaſſallum ſine cauſa,vel officialem ſuum officio priuare.

Princeps cõtra præſcriptionem releuat.

36 Quartò quot ſint neceſſaria ad inducendam conſuetudinem videamus?Reſp.multa:primò quòd moribus vtentium(id eſt)tacito conſenſu ſit introducta,vel
37 maioris partis populi.l.de quibus.cum l.ſeq.ff.de legib.l.quod maior.ad municip.† Et ſic in inducenda conſuetudine requiritur conſenſus populi,non principis:licet contrarium teneat glo. in c.fruſtra.8.diſt. quæ communiter reprobatur à iurium interpretibus,tam ibidem quàm in ca.fi. de conſuetu.vbi Curtius aliquas adducit limitationes,quæ omnes ſolent reprobari,ob id eas non refero.

Neceſſaria ad conſuetudinem.

38 Secundò requiritur quòd vſus ſit continuatus longo tempore,vt decem annorum.§.ex non ſcripro.Inſti.de iure natur.Nam ea quæ longa conſuetudine comprobata ſunt,ac per annos plurimos obſeruata,velut tacita ciuium conuentione non minus quàm ea,quæ ſcripta ſunt iura ſeruãtur.l.ſed ea.ff.de legib. requiritur etiam quòd non ſit interrupta ante decem annos, aliàs non diceretur conſuetudo,vt ibi dicitur per plurimos annos obſeruata.In rebus autem eccleſiaſticis requiruntur quadraginta anni.c.cùm de beneficio.de præb.in 6.c.de quarta.de præſcr.glo.in c.mos eſt. 1.diſt.Io.Fab.& Ang.in d.§.ex non ſcripto.

Conſuetudo continuata ſit per decẽ annos.

39 Et quod Iuriſconſult.vocant diuturnam conſuetudinem.l.diuturna.ff.de legib.vel inueteratam.l.de quibus.ibidem,vel longam,in l. 1.C.quæ ſit longa conſuet.profeſſores canonum vocant præſcriptam,quaſi longo tempore inductam,& obſeruatam.Nam ille mos & vſus debet eſſe continuatus tempore requiſito ad præſcriptionem, videlicet per decem annos, & ſic poſtea dicetur conſuetudo,non antea:vnde ius ciuile & canonicum conueniunt in hoc,quicquid dicant doct.in contrarium.in d.c.fi.

Præſcripta conſuetudo quid ſit.

40 Ex quo infertur,quòd conſuetudinis nomine venit conſuetudo præſcripta quaſi lõgo tempore inducta.c.Cumana.de elect.vbi Panor.& alij:quia antequam inducta ſit, non poteſt dici cõſuetudo, & ſic in vanum ſuper hoc diſputant doct.vnde dicit Bal.in c. 1.de feu.co.quòd conſuetudo antequam ſit præſcripta,id eſt,inducta,non dicitur conſuetudo,ſed voluntas inducendi cõſuetudinem,quæ antequam ſit inducta,requirit factum:id eſt vſum,& ipſum conſueſcere quæ debent eſſe antequam conſuetudo inducatur,quod conſuetum dici poteſt ex duplici actu.l.vel vniuerſorum.ff.de pig.actio.c.querelam.de elect.ſed non dicitur conſuetudo,niſi longo tempore inducta ſit.ca.cùm eccleſia.de cauſa poſſeſſ.Nam contrahere facti eſt,contractus iuris.l.ex hoc iure. ff.de iuſti.& iur.iuncta l.conſ.ff. de curat.fur.ſic dicimus in verbo,conſueſcere vel conſueuit,& in verb.conſuetudo, quia verbum conſueuit eſt facti,conſuetudo iuris.Et ſic tolluntur obiectiones doctorum,vt inferius abundantius dicetur.

Conſuetudinis nomine quid veniat.

41 Tertiò frequentia actuum requiritur.l.an in totum. ibi, præſes probatis his, quæ in oppido frequenter in eodem genere controuerſiarum ſeruata ſunt. C. de ædific.priua. Et aliquando duo actus ſufficiunt ,ſi ſint notorij,aliàs ſecus.gloſſ.in dicto § ex non ſcripto. l. penult.ff. de ritu.nupt. gloſſ.in cap.mos eſt. 1. diſtinct. Tamen non requiritur quòd ſint iudiciarij:licet gloſſ.teneat contrarium in dicto §.ex non ſcripto.& Iaſ.ibi in addit.ad Porcum. Et quot actus ſint ſufficientes ad inducendam conſuetudinem,dicit ſtari arbitrio iudicis. argumen.l. 1.ff.de iure delibe.vbi dicunt tot requiri actus, ex quibus conſenſus populi tacitus colligatur. Panormit.& alij in dicto capit. final.

Frequentia actuũ in conſuetudine.

42 Quartò requiritur , quòd cum ratione ſit introducta,non per errorem,aliàs eſſet corruptela.ca.fi.de conſuet.l.quòd non ratione introductum eſt primum,deinde conſuetudine obtentum eſt,in aliis ſimilibus non obtinet.ff. de legib. licet quidam legant ſine negatiua,tamen iſta videtur vera lectio,vt ea quæ per errorem introducta ſunt, non extendantur ad ſimilia : quia conſuetudo ſine veritate vetuſtas erroris eſt.c.conſuetudo.8.diſt.

Errore introducta conſuetudo an valeat.

43 Quintò quòd ſit ius non ſcriptum,niſi eſſet ſcriptum ad probationem,vt conſuetudines feudorum,quæ non propter hoc deſinunt habere nomen conſuetudinis.doct.in proœm.feud.& tantæ auctoritatis hoc ius habetur, & intantum probatum eſt, vt non fuerit neceſſe ſcripto id comprehendere.l.imò.ff.de legib.glo.& doct.in d.l.de quibus.Ideo apparet quòd conſuetudo eſt partim redacta in ſcriptis, partim moribus tantùm vtentium eſt reſeruata,quæ in ſcriptis redacta eſt, conſtitutio ſiue ius vocatur,quæ verò in ſcriptis redacta non eſt,generali nomine conſuetudo appellatur.ſunt verba tex.in c.conſuetudo.1.diſt.

Scripta conſuetudo ſi ſit, an ideo nomen amittat.

44 Sextò quòd ſit rationabilis & honeſta.cap.fi.de conſuet.& tunc dicitur rationabilis,quando religioni conuenire, diſciplinæ congruere, & ſaluti proficere videtur.d.c.conſuetudo. 1.diſt.Item nemo conſuetudinem rationi & veritati præponat, quia conſuetudinem ratio & veritas ſemper excludit.c.veritati.8.diſt.& ideo mala conſuetudo non minus quàm pernicioſa corruptela eſt abiicienda,& vitanda.c. mala. ibidem. & ſuffieit quod ſit rationabilis in quamplurimis, licet non in ſingulis:

Rationabilis ſit conſuetudo.

Digitized by Google

ſingulis:quia in legibus & conſuetudinibus inſpicimus genera ſingulorum,non ſingula generum, l.nam ad ea.& l.ex his.ff.de legib.Bal.in rub.de conſuet.in decret.col.2.

Ius naturale non tollitur cõſuetudine.

45 Septimò requiritur, quòd non ſit contra ius naturale,aliàs non valeret,cùm ſit immutabile, §.ſed & naturalia.Inſtit.de iure natur.quando in ratione naturali eſt fundatum.c.fi.§.his ita.6.diſt c.omnis ætas.12.q.1.Bar.in l.1.§.remouet.ff.de poſtul.& ius naturale fundatum in præſumptione naturæ eſt mutabile,vt fera fiat manſueta,ſecus ſi ex neceſſitate naturæ:vt non alere filios.Ang.in d.§.ſed & naturalia.ac etiã in aliquibus caſibus mutatur, vt in libertate,& in ſeruitute,non in totum.glo.& doct.in c.à nobis.de decim.& d.§.ſed & naturalia.Vnde his verbis dicit text.in ca.quo iure.in fi.8.diſt.dignitate verò ius naturale ſimiliter præualet conſuetudini,& conſtitutioni:quæcunque enim vel moribus recepta ſunt, vel reſcriptis comprehenſa, ſi naturali iuri fuerint aduerſa,vana & irrita habenda ſunt.

Filij vt non alantur à parentibus non valet conſuetudo.

46 Vnde non valet conſuetudo,vt filij non alantur à parentibus. Panorm.in dicto cap.fi.& ibi Curtius colum.55.in 3.concluſio. niſi conſuetudo ex cauſa diſtingueret, aut limitaret, vtpote ſi diſponat vt filij ingrati non alantur.text. in l.ſi quis à liberis.§.idem iudex.ff.de liber.agnoſcend. Panormitan. & alij in dicto capit. final.§.cauſas. in authentic. vt cùm de appellat. cognoſc. collatio 8.

Lactare filios ſuos matres ipſæ debent.

47 Nec etiam valeret conſuetudo (quæ Pariſiis maximè viget) quòd matres non lactent filios, nec ipſę excuſantur,quia ex ſola carnis incontinentia videtur inuentam fuiſſe,nempe dum continere nolunt, deſpiciunt lactare quos gignunt,teſte Aug.in c. ad eius verò.5.diſt.niſi mater eſſet illuſtris,quæ eos ſine dedecore alere non poſſet.Bald. & alij in l.alimenta. C.de nego.geſtis. Sed quod maius decus illuſtri mulieri eſſe poſſet,quàm lactare filium ſuum?ſicut Virgo ſanctiſſima lactauit Ieſum Chriſtum,licet excuſationem prætendere potuiſſet,quòd Virgo eſſet,ſed volenti nihil difficile.

Aucupandi vel piſcandi ius tolli non poteſt.

48 Adhæc non valet conſuetudo,vel prohibitio aucupandi, piſcandi,vel venãdi,quia id de iure naturali competit,quòd omnium vna eſt libertas, acquiſitio eorum quæ de cœlo, terra,mariq́; capiuntur.c.ius naturale.1.diſt.§.feræ. in Inſtit. de rerum diui.niſi cùm fraude fieret venatio,quia tunc prohiberi poteſt, vt ſi fiat inſtrumento,vel modo prohibito.ſicut eſt inſtrumentum aucupij, quod vulgò *la tone*,ſiue *la tonelle:* quia omnia illius generis animalia ſic capi poſſent,& poſtea non inuenirentur:vt docet patruus meus Rebuf.in l.vna.C.de vena.ferar.lib.11.§.retia.de pace.ten.& eius violator.Iacob. in tract.de feu.in verb.& cum venationibus,& cum piſcationibus.alia multa ſcribit Curt.in d.c.fi.de conſuet.

Ius gentium cõſuetudine tolli non poteſt.

49 Item non valet conſuetudo contra ius gentium,quia eſt ratione naturali inductum.§.ius autem gentium.Inſtit.de iure natural.& potentius eſt ius gentium,quàm principatus,teſte Bal.in §.ſi qui feudum dare poſſunt.quod olim erat verum,antequam tranſlatum eſſet Imperium in principem per legem Regiam.l.1. ff. de conſtit.princip.ſed hodie videmus contrarium de facto.Iaſ.in repet.l.quominus.no.3.ff.de fluminib.

Dominio rei ſuæ an quis priuari poſſit ſine cauſa.

50 Et ſic nec valeret conſuetudo,quòd quis priuaretur dominio rei ſuæ ſine cauſa.quod eſt de iure gentium.l.ex hoc iure.ff.de iuſti.& iur.nec etiam reſcriptum principis.gloſſ.in l.quoties.C.de precib.Imper.offer.Iaſ.in l.Barbarius.ff.de off.præto.c.quæ in eccleſiarum.de conſtit.niſi pretium eidem pro re ſolueretur, & de conſenſu illius:vt patet de Nabot.3.reg.cap.21.& in l.2.C.quib.ex cau.ſer.pro præm.lib.accip. & l. venditor.§.ſi conſtat.ff.commu.præd.Anto.de Burgos in rubr.de
51 emp.& vend.col.pen. † Item non valet conſuetudo, quòd quis incidat ligna in nemoribus alienis,ſi non ſufficiant ligna domino.Quia rationi naturali repugnaret,quòd extraneus domino præferretur.d.l.venditor.in fi.ff.commu.præd.c.ſuggeſtum.de dec.Panorm.in d.c.dilecti.in 1.glo. de arb.Cur.in repe.c.fi.col.57.de conſue.verſ.quarta ſit concluſio.& quia charitas bene ordinata à ſeipſo incipit,l.alius.C.de ſerui.& aqua.

Incidere ligna in alieno an quis de cõſuetudine poſſit.

52 Fallit quando illa conſuetudo concerneret fauorem publicum.l.item ſi verberatum.ff.de rei vend.gloſſ & doct. in l.fi. C.ſi contra ius, vel vtilit.pub.& in c.quæ in eccleſiarum.de conſt.debet tamen etiam eo caſu tradi rei æſtimatio.d.l.ſerui.C.ex quib.cau.ſer.pro præmio. lib.d.l.Barbarius. ff.de off.præto.

53 Vel niſi eſſet modicum præiudicium.vt in l.quoties.C.de preci.Imper.offer.dixi abunde in tract.de literis dilator.Ideo his nunc contentus ero, poſtquam dixero.Flor.in 1.p.ſummæ,tit.16. §.4.de leg.conſue. deſcribere octo requiſita.ſed vel ſub prædictis comprehenduntur,vel non ſunt neceſſaria,ob id ea miſſa facio.

Quatuor inducunt conſuetudinem.

54 His adde quatuor ſecundum Bal. in rubr. de conſue.col.2.quæ tantùm dicit poſſe inducere conſuetudinem.Scilicet mores,tempus,ratio,& conſenſus populi.primum patet in §.ex non ſcripto de iure natu.in Inſti. Secundum nempe tempus.in l.de quibus.l.diuturna.ff.de legib.Tertium ſcilicet ratio patet in l.quod non ratione.ff.eo. Quartum eſt,conſenſus populi,qui ſicut expreſſus ſe habet in ſtatuto,ita & tacitus in conſuetudine.d.l.de quibus.ff.de legib.

Conſuetudo contra eccleſiaſticam libertatem non valet.

55 Vltimò non valet lex, ordinatio, ſtatutum, vel conſuetudo contra libertatem eccleſiaſticam,auth.caſſa.C.de ſacroſanct. eccle.cap. nouerint.de ſen.excom.extrauag.vna.in titul.de conſue.in communib.doctor.in cap. eccleſia ſanctæ Mariæ. de conſtit. Ideo proteſtatur Papa in §. & cùm omnium. de firma. concordat. ſtabil. ſe nolle approbare conſuetudines, vel ſtatuta Galliæ præiudicantia quomodolibet libertati eccleſiaſticæ. Vnde ignoro quo iure laici quidam ſe poſſint.

Digitized by Google

ſint tueri contra eccleſiam,& clericos paſſim cognoſcentes.vide Rochum in dicto cap.fin.col. 58. & ſeq.

56 Sed an conſuetudo laicorum teneat clericos,vel eccleſias. Communis concluſio doctor.eſt non ligare,per cap.eccleſia ſanctæ Mariæ.de conſt.Ioan.Fabr.in l.2.C. quæ ſit lon. conſue.limitat quando à clericis,& laicis inducta eſſet.& Curt.in d.c.fi.q.11.tradit regulam cum decem ampliatio.& 12.limitationibus.Ibi videte.& quæ ſcripſi in proœmio ordinationum,in 1.glo.in 1.Tomo.

57 Et an clerici conſuetudinibus laicorum vti poſſint, quòd ſic, obſeruata conſuetudinis forma.per cap.ſi in adiutorium.10.diſt.cap.dilecti. de foro compe. Baldus in l.omni innouatione.C. de ſacroſanct. eccleſ. Vnde ſi conſuetudo adſit,quòd duo notarij conficiant teſtamenta,clericus poterit conficere teſtamentum coram duobus notariis,dum tamen ſint duo,& vnus cum duobus teſtibus non ſufficeret, quia forma conſuetudinis non eſſet ſeruata.Iaſ.in dicta l.de quibus.col.2. ff.de legib.

58 Et an conſuetudo liget exteros,quòd non.docet gl.in c.quæ contra.8.diſt.l.fi.ff.de iuriſdict. omnium iudicum.c.fi.de conſt.niſi ille exterus in loco conſuetudinis contraheret,aut aliud ageret,ſeu degeret.c.illa.12.diſt.Bart & alij in d.l.de quibus.dicas vt per eos,& per Curtium in d.c.fi. q.12.vbi ſeptem modis limitat.

59 Quintò dicendum eſt,an conſuetudo legem tollat? Et ſuper hoc concluſiones faciendæ ſunt ſequentes. Prima eſt, quòd conſuetudo generalis tollit legem generalem præcedentem.l. de quibus.ff.de legib.& nullum eſt ius merè poſitiuum,quod conſuetudine mutari non poſſit.Bald.in §.præterea.1.col.1.de prohib.feud.aliena.per Federic.vnde cùm hæredes inſtituti ſumus,adita hæreditate, omnia quidem iura in nos tranſeunt, poſſeſſio autem, niſi naturaliter apprehenſa ſit,ad nos non pertinet.l.cùm hæredes.ff de acquir.poſſeſſ.de conſuetudine tamen generali regni Franciæ poſſeſſio bonorum defuncti tranſit in hæredem,etiam non apprehenſa,& teſtator moriendo tranſmittit poſſeſſionem in hæredem,& dicimus,mortuus ſaiſit viuum. Et hæc conſuetudo generalis Regni vbique tollit legem,& idem in aliis generalibus Regni conſuetudinibus,videlicet de retractu & aliis. *Leges an cõſuetudine tollantur.*

60 Nec obeſt l.2.C.quæ ſit longa conſue.dicens,conſuetudinis,vſusq; longæui non vilis auctoritas eſt,verùm non vſque adeo valitura momento, vt aut rationem vincat, aut legem ſcriptam. gloſſ.& doct.ibi interpretantur vincat pro tollat:quod non approbo. *Intellectus ad l. 2. quæ ſit longa cõſuetudo.*

61 Sed verus(vt arbitror)eſt ſenſus, vt conſuetudo non vincat rationem,id eſt non ſuperet,vel legem,quia non eſt ratione aut lege fortior,ſed inducta habebit legis effectus,& valebit ſicut lex, & omnes tenebit:vt inferius dicam in ſeq.q. Vnde dicit text.in cap.diuturni mores legem imitantur.12.diſt. *Rationem an conſuetudo vincat.*

62 Sed quando eſt inducta contra legem,ipſa ſeruatur, & illam legem vincit. Sed dicet quis, quomodo poteſt conſuetudo vincere legem:cùm lex ſit rationabilis.l.cùm ratio.ff.de bonis damnat. & conſuetudo non poteſt eſſe rationabilis contra rationem. Reſpond.multiplex eſt ratio, & pro diuerſitate locorum, & temporum.c.non oportet.de conſang.Ideò potuit primò eſſe ratio in lege condenda,quæ nunc ceſſat, & fortior eſt contraria ratio in conſuetudine, ob id iſta fortior ratio,quæ conſuetudini inhæret, tollit aliam legem & rationem illi adhærentem.Ioan.And.& alij in c.fi.de conſuet.

63 Et ſic conſuetudo ſpecialis loci tollit legem etiam generalem.ibi, non in alio loco.l.venditor.§.ſi conſtat.ff. commu. prædio. licet Bart.in dicta l.de quibus. intelligat dict. §. ſi conſtat.in l. ſpeciali. Sed idem eſt in generali:quia tantæ auctoritatis eſt conſuetudo,ſicut lex generalis,vel localis, ſeu ſpecialis. Quod intellige quando conſuetudo eſſet rationabilis. Porc.in §.ex non ſcripto.& ibi Iaſ.in additio.ad eum, Inſtit.de iure natur. Tamen non tolleret conſuetudo legem diuinam.cap.conſuetudinem.11.diſt. gloſſ.in cap.fruſtra.8.diſt.Bartolus & alij doctor.in dicta l. de quibus.

64 Nec valeret contra concilia generalia,vtpote quòd quis in anno non ſemel confiteretur:vt in capit.omnis.vbi ſcripſi.de pœni. & remiſſ. vel quando diſponeret contra publicam vtilitatem. l.nec damnoſa. Cod.de precibus Imperat. offerend. Pyrrhus in regulis temporalis.ff. de regulis iuris. *Concilia generalia non tolluntur cõſuetudine.*

65 Conſuetudo etiam generalis de nouo inducta tollit aliam conſuetudinem generalem, nec non ſpecialis cõſuetudo tollit generalem in illo loco, in quo ſpecialis viget,& ſpecialis ſpecialem. Tamen non debent niſi ex maxima cauſa induci nouæ conſuetudines. Et reprehenduntur canonici Pariſienſ. qui ſine ſui epiſcopi conſenſu nouas inducebant conſuetudines,cùm nouitates diſcordiam pariant.ca.cùm conſuetudinis.de conſuetud.quia in rebus nouis conſtituendis euidens eſſe debet vtilitas,vt recedatur ab eo iure,quod diu æquum viſum eſt.l.2.ff.de manda.princip. *Conſuetudo tollit conſuetudinem.*

66 Imò per vnicum actum maioris partis populi interrumpitur conſuetudo nondum completa.per gloſſ.in l.nemo.§.temporalis.ff.de regul.iur.Feli.in cap. cùm acceſſiſſent. col.antepenult.de conſtit.Et quando prima conſuetudo interrumpitur, redimus ad ius commune.gloſſ.in l.cùm de conſuetudine.ff.de legib.Si verò fuerit completa,tunc per vnum actum conſuetudo non tollitur, ſed eo modo quo inducta fuit, & ſic per contrariam conſuetudinem. text.in l.fi.C.de ſeruit.& aqua:facit cap.1.de regul.iur.Iaſ.& alij in d.l.de quibus.ff.de legib.quod limitat Curt.in d.ca.fi.col. 50.& ſeq.ibi vide. *Interrumpitur conſuetudo.*

67 Secunda

Digitized by Google

Lex tollit cõſuetudinem.

67 Secunda concluſio, quando conſuetudo præcedit legem, tunc lex ſequens tollit conſuetudinem.l.2.§.diuus Adrianus.ff.de ſepulchro viola.ibi, quid tamen ſi lex municipalis permittat in ciuitate ſepeliri poſt principalia reſcripta, an ob hoc diſceſſum ſit, videamus quia generalia ſunt reſcripta,& oportet imperialia ſtatuta ſuam vim obtinere, & in omni loco valere.auth. nauigia. C.de furtis.vide quæ ſcripſi in tract.de præcon.art.2.in 2.Tomo.

Mala prouenientia ex legibus vel cõſuetudinibus non ſeruatis.

68 Obſeruatio tamen legum, conſummatio incorruptionis eſt.incorruptio autem facit eſſe proximum Deo.Verba ſunt Salomo.Sapiẽ.6.c.& dicitur Eſaiæ.24.c.Quia tranſgreſſi ſunt leges, mutauerunt ius, diſſipauerunt fœdus ſempiternum, propter hoc maledictio vorabit terram,& peccabunt habitatores eius, ideoq; inſanient cultores eius,& relinquentur homines pauci. Vide Barba. in c.cùm conſuetudinis.de conſuet.Rauen.in rubr.de offi.deleg.fol.216.bonum eſt igitur ſe continere in iure,& non inducere tot conſuetudines, futiléſue leges:vt ſcripſi in procem.conſtit.Regiar.in primo Tomo.

Verba debẽt intelligi ſecũdum conſuetudinem patriæ.

69 Nota quòd verba contrahentium debent intelligi ſecundum conſuetudinem patriæ.Bar.in l.vt iuriſiurandi.§.ſi liberi. col.2.ff.de ope.liberto.Iaſ.conſ.137.in cauſa.col.1.vol.4.& verbis conſuetudinum & ſtatutorum eſt inhærẽdum.Iaſ. conſ.147.per decretum.col.1.vol.4.quod ad multa poteſt adaptari.

Effectus & vis conſuetudinis.

70 Sextò quæro, quam vim habeat cõſuetudo.Hæc quæſtio eſt vtilis, ob id effectus principales referam: imprimis omnes debent ſeruare conſuetudines, ſicut leges.l. diuturna conſuetudo pro iure ſeruari ſolet.& l.de quibus.ff.de legib.Magni enim faciunt prouinciales ſeruari ſibi conſuetudinem.l.obſeruare.ff.de offic.procon.& ſicut præſes tenetur ſeruare leges, ita & conſuetudines locorum, tam in ciuilibus, quàm in criminalibus.per dict.l.obſeruare. Curtius in cap.ſi.4.not.de conſuet. & Bald. conſ.318.quidam nobilis.in 2.vol.ibi dicens conſue-

Iurant iudices conſuetudines ſeruare.

71 tudini ſicut matri adhibendam reuerentiam. † Vnde iudices in hoc Regno adiguntur iuramento ad ſeruandum tam ordinationes, quàm locorum conſuetudines, non tenentur tamen eas ſeruare, niſi rationabiles,& licitæ fuerint.c.dilecti. de maiorita.cap.1.de iureiurand.in 6.quod eſt verum antequam à Rege probatæ ſint: ſed poſt approbationem illas ſequi debent, & ſecundum eas iudicare, nec diſputare eis licet an ſint licitæ.l ſi Imperialis.Cod.de legib.cap.cùm dilectus. ibi, approbata.de fide inſtrum. Parlamenta tamen ſolent etiam poſt approbationem de illis iudicare, vt ſæpius vidi,& modificare:nec licet partibus aliquid contra conſuetudinem generalem ponere.

Tranſgreſſor cõſuetudinis punitur.

72 Secundò tranſgreſſor conſuetudinis, ſicut tranſgreſſor legis punitur,& ſicut præuaricatores diuinarum legum, ita contemptores eccleſiaſticarum conſuetudinum coërcẽdi ſunt, c. in his.11. diſt.Bal.in l.1.per illũ tex.C. quæ ſit lon.conſue.quod ſemper intellige, quando ſunt approbatæ & notoriæ.c.eccleſiaſticarum.11.diſt. vt per Fel.& alios in c.nam concupiſcentiam.de conſtit.facit l.ſæcularij.§.ſunt quædam.ff.de extraord.crimi.& ca.2.de maiorit.vicem enim legis obtinet conſuetudo.l.ſi.C.de teſtam.

Peccat cõtra ueniens conſuetudini.

73 Tertiò peccat qui aduerſatur conſuetudini rationabili.arg.d.c.in his.Fel.in c.1.col.9.de ſpõſa.vnde ſi quis ieiunaret die dominico, eſſet tranſgreſſor conſuetudinis, quæ pro lege obſeruanda eſt,& conſuetudo diem dominicum, diem lætitiæ habet, non ieiunij.Arch.in c.vtinam.76.diſt.ca. ſi quis tanquam.30.diſt.

Conſuetudo etiam in cõſcientia ſeruanda eſt.

74 Ideo conſuetudo etiam in foro conſcientiæ eſt ſeruanda, niſi tenderet in periculum animarum.c.denique.4.diſt.quia lex ciuilis eſt pars legis diuinæ:vt dicit Bald. in prælud.feudo.col.3.allegat.not.in ca.ſuper ſpecula. ne cler.vel monach.quod nihil facit:& iſta ratio periclitatur, vt alibi dixi:nec inuenio quòd lex ciuilis ſit pars legis diuinæ, nec ecõtra, quia ſunt omnino ſeparatæ:vt

Legis & cõſuetudinis virtus.

75 docet Flor.in 1.p.ſummæ, rubr.de lege diuina.& ſeq. † Et ſicut legis virtus eſt, imperare, vetare, permittere, & punire:ita & conſuetudinis.l. legis virtus.ff. de legib.imò magnæ auctoritatis hoc ius habetur, quod intantum probatum eſt, vt non fuerit neceſſe ſcripto id comprehendere.l. imò.ibidem.

Authẽticum facit inſtrumentum conſuetudo:non tamen tabelliones generales.

76 Quartò conſuetudo facit inſtrumentum authenticum, quod alias non eſſet,& vt credatur priuatæ ſcripturæ.c.cùm dilectus.de fide inſtr.Fede.conſ.119.nulli dubium.in ſi.& Dec.conſ.618.

77 in caſu.col. 1. † Non poteſt tamen conſuetudo creare tabelliones generales.c.cùm P.tabellio.vbi In.de fide inſtr.refert Bal.in rubr.de conſue.num.13.

78 Quintò poteſt etiam facere vt credatur inſtrumento notarij ſine teſtium inſcriptione.doct. in d.c.cùm dilectus.Rauen.in c.cùm vigeſimum.de off.deleg.vbi etiam dicit conſuetudinem poſſe detrahere fidei inſtrumenti, quòd aliàs de iure eſt validum.

Iuriſdictio quæritur cõſuetudine, etiã mulieri.

79 Sextò dat iuriſdictionem etiam priuatæ perſonæ.c.cùm contingat.in ſi.de foro comp.l.1.C. de eman.lib.l.viros.C.de diuer.off.lib.12.& Corſ.in ſing.incip.ſtatutum.16.etiam fœminis.l.cùm prætor.in verſ.moribus.ff.de iudic.c. dilecti.de arb. Roch.Curt.in c.ſi.no.4.ver.octauò infertur.de

A falſo excuſat conſuetudo.

80 conſue.vbi plenè explicat,& limitat. † Imò quandoque poteſt notarium à pœna falſi excuſare, vt ſi fortè ſit conſuetudo quòd notarius ſcribat nomina etiam abſentium, aliàs falſi punitur illos ſcribens.cap. quanto.de his quæ ſiunt à præla.Bal.in c.1.de feud.cognit.refert Iacob.in d.l.de quibus col.pen.& aliàs quendam ex hoc liberaui.

Reſeruata principi etiã cõſuetudine diſponuntur.

81 Septimò conſuetudo diſponit etiam circa ea, quæ ſunt principi reſeruata. ca.ſuper.§.præterea.de verbo.ſignific.Maleret.in tractat.de elect.fol.24.Alber.Brun.conſil.23.in mater.feud.Ioan. Franciſc.

Digitized by Google

Franciſc.Balb.in tract.præſcript.in 5.parte principa.q.7.col.17.

82 Octauò præbet mandatum agendi.l.nulli.iuncta glo.ff.quod cuiuſque vniuer.nomi.l.pen.de iure fiſc.lib.10.vnde is poterit agere ſine mandato,cui permittit conſuetudo.Bald.in c.1.num.5. qui feud.dare poſſunt.

Mandatum ad agendum præbet conſuetudo.

83 Nonò facit etiam illegitimum,qui aliàs erat legitimus ad promotionem.c.cùm olim.de cle. coniug.& ibi plenè gloſſ.& doct.

Illegitimi conſuetudo legitimum facit.

84 Decimò omiſſio ſolennitatis etiam ex conſuetudine inductæ vitiat actum. Panor in procę. decreta.Grego. ideò non valet inſtrumentum,ſi non interuenerint ſolennitates de conſuetudine requiſitæ.gloſſ.in auth.vt præpo.nomen Impera.§.ſi qua vero in verb.auctore.colla.5.Bal.in prin. de pace conſtan.Et notarij debent in inſtrumentis clauſulas ſolitas apponere, aliàs non valet inſtrumentum.gl.in l.generali.C.de tabu.lib.10.Fel.plenè in c.1.3.not.de ſponſal.

Solennitatis ex conſuetudine introductæ omiſſio vitiat actum.

85 Vndecimò vim habet decreti,& tenaciter obſeruata vim iuſtitiæ.text.iuncta gloſſ.in §.fi.in auth.de vſur.nautic.colla.9.Bal.in c.1.num.5.qui feud.dare poſſ.

Teſtandi ius præbet conſuetudo.

86 Duodecimò poteſt conſuetudo cõferre filiusfamilias ius teſtãdi.arg.c.Raynutius.& ibi doc. de teſtam.Sed non monacho:quia repugnat regulæ.Bald.in auth.ingreſſi.notab.2.C.de ſacroſan. eccleſ.

Iudex acta ex conſuetudine ſcribere poteſt.

87 Decimotertiò etiam poteſt diſponere,quòd iudex ſcribat acta:& in his credatur ei.contra.c. quoniam contra.de prob.hoc docet Bart.in l.ſeruus communis.col.2.ff.de ſtipul.ſer.Are.in ca.ex literis,de proba.per c.cùm dilectus.de fide inſtrum.

Cõſuetudini an princeps videatur derogare per legem.

88 Decimoquartò princeps condendo legem,non videtur derogare conſuetudini,quia eſt facti,& in facto conſiſtit,& princeps eam ignorare videtur.c.1.de conſtit.in 6 idem dicimus per reſcriptum principis,niſi de conſuetudine fiat mentio.Archid.in c.in his.11.diſt.Barbat.in d.c.cùm conſuetudinis.dixi in c.2.de præconiis,in 2.Tomo harum conſtit.

Conſuetudo non excuſat à pœna gehennali.

89 Decimoquintò excuſat in foro contentioſo, ſed non à pœna gehennali, & ſic in foro animæ.ç.denique.4.diſt.gloſſ.in c.cùm venerabilis.de conſuetud.Panor.in c.vlt.in de conſt.Roma. ſing.19. an conſuetudo.& Franciſc.Cremen.ſing.149.mos puerorum. vbi dicit ſe excuſaſſe puerum,qui interfecerat alterum puerum,ad lapides de cõſuetudine ludentem,quòd vſu venit Carcaſſonæ, & in Montepeſſulano in feſto Hilariorum,vna pars ciuitatis proiicit mala punica contra alteram. ibi ſi vnus ſine dolo occidatur, non tenetur occidens lege Cornelia de ſicariis, quæ dolum requirit.l.lege Cornelia ff.de ſicar.

Ludus puerilis excuſat homicidiũ.

90 Idem eſt in conſuetudine Auenionen. quæ eſt inter ſe percutientes ludendo in illis diebus priuilegiatis,vt vulgò dicam *de Kareſmeprenant*:quo tempore luxuria & gula oſculatæ ſunt.[Vide ſi rapiſmata dici poſſint,vt in l.fi.C.de emancipa.liber.]

Delegandi poteſtas à cõſuetudine datur.

91 Decimoſextò delegandi poteſtatem concedit. l. cùm prætor.§.item ſi hi quibus more conceſſum eſt.ff.de iudic.Barba.in c.ſanè.col.2.de foro compe.

Electio & confirmatio reguntur cõſuetudine.

92 Decimoſeptimò quamuis electio ad capitulum, confirmatio verò ſpectet ad epiſcopum c.cùm eccleſia.de elect.tamen valet conſuetudo in contrarium. gloſſ.in c.1.60.diſt.c.cùm eccleſia.de elect.

93 Decimooctauò clerici precioſis veſtibus vti poſſunt ſecundùm regionis & prouinciæ conſuetudinem, vt conforment ſe moribus eorum,inter quos viuunt: & ne vileſcat clericalis dignitas.arg.c.epiſcopi.80.diſt.gloſſ.expreſſa in ſumma 21.q.4.Vide quæ ſcripſi in tracta. de pannis aureis,argen.&c.in 2.Tomo.

Veſtibus precioſis vti poſſunt clerici.

94 Decimononò,conſuetudo poteſt remittere ſolennitatem offerendi libellum,vel alias ſolẽnitates ordinis iudiciarij,teſte In.in c.1.de libel.obla.& Bald.in rubr.de conſuetud.col.2.ac Barba. in c.cùm conſuetudinis.col.1.de conſuetud. & iudex poteſt libellum contra conſuetudinem fori conceptum reiicere.gl.& doct.in l.de quibus.ff.de legi.& in l.1.de offic.aſſeſſor.vide Bauer.in §.fi. de teſta.in Inſtit.an conſuetudo poſſit remittere teſtium numerum,quòd ſic probatur in l.fi.C.de teſta.vbi Iaſ.

Solennitatẽ libelli remittit conſuetudo.

95 Vigeſimò dat priuilegium,quia priuilegium & conſuetudo æquiparantur.c.quia.64. diſt. & c.conqueſtus 9.q.3.l.litibus.C de agric.& cenſib.lib.11. Innoc.in c.nouit.col.2.de iudic. per illum tex.non tamen inducit diſpenſationem.Ideo non diſpenſat circa habentes plura beneficia.vt docet Barb.in clem.gratiæ.col.13.verſi. quis autem poſſit diſpenſare?de reſcript.quia in diſpenſatione requiritur cauſa,& animus.cap.per venerabilem.vbi doct.qui filij ſint legit.gloſſ.in c.non eſt de

96 voto.ſcripſi abundè in praxi beneficiali in reſcripto diſpenſatio. † Imò plus poteſt conſuetudo,quàm principis aut Papæ gratia:vt docet In.in c.ad Apoſtolicam.de ſimo.& refert Bal.in c.1. de ſucceſſ.feud.

Priuilegium & cõſuetudo æquiparãtur, ſed nõ quod ad diſpenſationem.

97 Vigeſimoprimò declarat & extendit factum.l.ſi de interpretatione.cum l.ſeq.ff.de legib.l.licet.C.loca.Bal.in rub.de conſuetud.col.3.

Declarat & extendit cõſuetudo.

98 Vigeſimoſecundò poteſt idem quod pactum,& plus gl.in rub.C.de decre.decu.lib.10.Ideo ſicut pactum naturalem tollit obligationem.l.Stichum.§.naturalis.ff.de ſolut. Sic videtur in conſuetudine. Bal.in rub.de conſue.col. 2. vide Bauer.in §.fi.col.7.& ſeq.de teſta.in Inſt.poſt.Lucam de Penna in l.ius emphyteotici.de fun.patrimo.lib.11.

Conſuetudo tollit obligationem ſicut pactum.

99 Vigeſimotertiò poteſt quis in alieno citare territorio,ſi hoc habeat conſuetudo.l.3.§.fi.ff.de teſtib.Bal.vbi ſuprà.num.13.Hippol.& alij in l.fi.ff.de iuriſdict.om.iud.

Citare in alieno etiam territorio quis poteſt.

100 Vige

Digitized by Google

Sextaria duo vt ſoluantur pro vno an valeat conſuetudo.

100 Vigeſimoquartò valet conſuetudo, quòd pro vno ſextario frumenti ſoluantur duo Sextaria ordei, vel alterius generis.arg.l.ſi quis ſtipulatus fuerit decem in melle.ff.de ſolutio.Bal.in rub. de conſue.col.3.quem ſequitur Barb.in d.c.cum conſuetudinis.col.2. ibidem.

101 Vigeſimoquintò conſuetudo poteſt facere, vt res inter alios acta etiam aliis proſit contra rub.C.res inter alios acta. Inde poteſt facere, vt emptor etiam extraneus teneatur vendere cõſanguineo, vel conſorti.text.in c.conſtitutus.de in integr.reſti.Bal.in d.rub.C.res inter alios acta, vbi eſt plena additio in meo Cod.

Res inter alios acta, aliis prodeſt.

102 Vigeſimoſextò ſententia lata contra conſuetudinem nõ valet, quando conſuetudo eſt notoria.Bald.in l.2.num.6.C.quando prouo.non eſt neceſſe.Panorm.& Fel.in c.1.de re iud.facit ca.primum.de conſti.in 6. Imò iudex facit litem ſuam, ac ſi contra legem iudicaſſet.Bal.in auth.iubemus.in vlt.not.C.de iud.C.art.in repe.c.ſi.notab.4.de conſue.

Sententia nõ valet contra cõſuetudinẽ. Cõſuetudine transfertur poſſeſſio abſque alia apprehenſione.

103 Vigeſimoſeptimò conſuetudo poteſt transferre poſſeſſionem ipſo facto, præſertim interueniente aliquo ſigno extrinſeco, vt inueſtitura etiam tali quali, id eſt impropria.cap.ex literis.de conſue.Bal.in rub.illius tit.nu.14.col.3.ſicut eſt conſuetudo generalis regni Franciæ, qua cauetur quòd mortuus ſaiſit viuum, id eſt mortuus mittit in poſſeſſionem viuum, adeò quòd mortuo patre, vel fratre, proximior eſt ratione conſuetudinis in poſſeſſione bonorum relictorum à mortuo. de qua conſue. d. Tiraquel. edidit vnum tractatum, ad quem te reiicio, ibi alia quam ampliſsimè ſuper hoc videre poteris, vbi poſt Bal.dicit conſuetudinem habere vim precarij, vt transferat poſſeſsionem ipſo iure.

Conſuetudo dat facultatẽ vtendi rebus alienis.

104 Vigeſimooctauò poteſt conſuetudo dare facultatem vtendi rebus alienis dato precio, vt accipiendi lapides in fundo alieno.l.venditor.§.ſi conſtat.ff.communia prædio.Bart.in procem.ff. col.3.Fel.in c.quæ in eccleſiarum.de conſtit.col.16.Iacob.in tract.de feud.in verb.& cum argentifodinis.Dec.conſil.520.col.vlt.& Iaſ.conſ.91.volu.3.ac Alber.Brunus conſil.57.in materia feudo.aliàs ſi remoueretur ſine precio diceretur conſuetudo diabolica: vt docet Bal.in l.ſicut.C.de ſer. & aqua.Matth. Afflict.in deciſ.Neapol.321.in Regia.

105 Vigeſimononò conſuetudo poteſt etiam ſuper matrimonio diſponere.l.exigere.ff.de iudi. c.1.vbi Præpoſit.& Fel.de ſponſa.

Arbitrium iudicis conſuetudine reſtringitur.

106 Vltimò conſuetudo reſtringit arbitrium iudicis in impoſitione pœnæ. Nam licet pœna ſit in illo caſu arbitraria, tamen iudex non debet excedere pœnam conſuetam.gloſſ.& doctor.in cap.inquiſitionis.de accuſ. alioqui ſententia eſſet iniuſta. Panormitanus & alij in cap.de cauſis.in fin.de offic. deleg. Baldus in cap.primo, colum.2.num.8. de conſtitut.& vt breuibus complectar, quod poteſt lex, vel princeps, hoc omne ferè poteſt & conſuetudo.d.l.de quibus.& l.non impoſſibile. ff. de pactis. Guido Papæ in ſingul.dcccij. à conſuetudine, & ſententia erat Theoctiſti Δεινὴ πέφυκεν ἡ συνήθεια κόρον ἀπογλυκῆσαι, καὶ φύσιν ἐκ παραλλήλου μεταποιῆσαι. Id eſt, Magna vis conſuetudinis eſt ad amoliendum ſatietatem, & naturam viciſsim immutandum.& ſententia Hypodami Pytagor. ſic habet, Conſuetudines & ſtudia animum formant, quaſi cereum fingunt, naturali habitu ob aſsiduam actionem imbutum. Alia igitur hîc non proſequar, ad text.ordinat.me recipiens.

Loys 12. des publiees. 1499.

Articulus 1.

LOYS par la grace de Dieu Roy de France. Sçauoir faiſons à tous preſents & aduenir, Que nous conſiderans, comme ainſi que iuſtice eſt la premiere & plus digne des vertuz cardinales, auſſi eſt elle la principalle & plus neceſſaire partie de toutes monarchies, Royaumes, & principautez bien conduictes & ordonnees: par laquelle les Roys regnent, & les ſeigneuries s'entretiennent, quand ils la font bien & deüement rendre & adminiſtrer à leurs ſubiects, ſelon qu'il eſt ordonné de Dieu, & qu'ils y ſont tenuz. Et qu'ainſi ſoit que ce Royaume (par la grace de Dieu) eſt le premier & mieux doué de toutes choſes que nuls autres. Auſsi a il communement eſté de tous temps mieux regy & gouuerné, que nulle autre monarchie, en iuſtice: laquelle y a eſté iuſtement & eſgallement adminiſtree à tous, ſans acception de perſonne, meſmement entant qu'il a peu toucher les deſirs, vouloirs & affections des Roys noz predeceſſeurs: leſquels en eux voulant acquiter enuers Dieu & leurs ſubiects, ont faict & eſtably pluſieurs bonnes, ſainctes, iuſtes & treſutiles cõſtitutions & ordonnances, pour à l'honneur de Dieu faire rendre & adminiſtrer deüe & vraye iuſtice au peuple & ſubiects, qu'il leur a commis. Et outre de ce, pour icelles faire mettre à deüe execution, ont ordonné & eſtably en tous les quartiers & prouinces de ce Royaume, grand nombre d'officiers de iuſtice, tant ſouuerains qu'autres: leſquels ils ont bien grandement ſalariez, ſans y vouloir aucune choſe eſpargner pour le bien de leur peuple: enquoy ils ont bien voulu autant employer & deſpendre, que pluſieurs autres Roys & grands Princes ont de reuenu: dont auec les autres bonnes œuures ils ont acquis & merité ſur tous les autres Roys & Princes le nom de Treſchreſtien. Toutesfois pource que nous auons eſté aduertis que tant à l'occaſion des guerres & diuiſions, qui ont par cy deuant regné en cedict Royaume, comme par la faute & negligence de pluſieurs noz officiers, leſquels ne gardent pas ſi ſoigneuſement, qu'ils deuroyent, icelles ordonnances: ains en contreuenant à leur ſerment & au deuoir de leurs offices font maintesfoys le contraire: Et auſsi pource que ſelon la varieté & changement des temps, pluſieurs choſes pourroyent eſtre adiouſtees, ou diminuees auſdictes ordonnances pour le bien de iuſtice & de noſdicts ſubiects. Parquoy nous qui deſirons ſur toutes les choſes mortelles, que de noſtre temps & regne, noſdicts Royaume & ſubiects ſoyent bien regiz & gouuernez par bonne &

deüe

Digitized by Google

deuë iuſtice & police, auons faict venir & aſſembler en ceſte noſtre ville de Bloys aucuns Prelats, Preſidens, & Conſeilliers de noz cours des Parlemens, de Paris, de Tholouſe, Bordeaux, & auſſi aucuns de noz Seneſchaux & Baillifs : leſquels auec noſtre amé & feal Chancellier, noſtre amé & feal couſin & conſeillier l'Eueſque d'Alby, aucuns de noz chambellans, & les gens de noſtre grand conſeil, à ce par nous commis & ordonnez, Ont entendu, vacqué & beſongné aux choſes deſſuſdictes, en treſgrand ſoing, cure & diligence, par plufieurs iournées: & ont mis & redigé par eſcript pluſieurs poincts & articles pour le biẽ & acceleration de la iuſtice, prouffit & vtilité de noſdicts Royaume & ſubiects, que depuis nous auons faict voir en noſtre preſence, & de pluſieurs Princes & Seigneurs de noſtre ſang, par le conſeil, aduis & deliberation deſquels, & auſſi noz deſſuſdicts conſeilliers, auons de noſtre pluſ-ample puiſſance & auctorité Royal faict, & autoriſé, faiſons & autoriſons par ceſtes à touſiours pour ordonnances fermes & ſtables, leſquelles nous voulons à touſiours inuiolablement & ſans enfraindre eſtre gardées, entretenues & obſeruées de poinct en poinct par noz officiers & ſubiects, ſans aucunement y contreuenir, ſelon leur forme & teneur.

HIc artic. primus parum vtilitatis pragmaticis exhibet, ob id aggrediar ſecundum, & quædam ad huius articuli principium ſcripſi art. 2. tract. vt benefi. ante vacatio. non conced. in prin. in 2. tomo commenta. ea inibi vide ſi non graueris: & illa hîc cenſeantur repetita.

Charles 7. Article 125.

Item, & que les parties en Iugement tant en noſtre cour de Parlement, que par deuant les autres Iuges de noſtre Royaume, tant noſtres, que autres. *Articulus ſecundus.*

GLOSSA PRIMA.

1 IDem ſtatutum inuenio à Carolo quinto Imperatore excellentiſſimo inter ordinationes, quas publicauit Bruxellis anno 1540. die 4. Octobris, quod omnes conſuetudines in ſcriptum redigi debeant, & concordari, ac demum concludi, & confirmari.

2 Tex. hic, *Iuges* comprehendit etiam iudices ſeculares Baronum, Ducum, & aliorum ſecularium habentium iuriſdictionem ſecularem, per hæc verba, *tant noſtres que autres.* Adeò quòd allegabantur conſuetudines coram Senatu, & coram iudicibus Regiis, & aliis: ſed quia erat difficile eas probare, ideo proceſſus immortales erant, ſicut etiam nunc ſunt in Gallia ex partium malitia, & infinitæ fiebant impenſæ, ob id eas tollere vult, vt patet in ſeq. & facit c. diſpendia. de reſcript. in ſexto. *Iudicis nomine qui veniant.*

3 Aduertendum eſt, quoties de interpretatione legis, vel conſuetudinis eſt dubium, ad bonum virum recurrere debemus. vt docet Bald. conſil. 348. ad euidentiam. col. vlti. in 2. vol. per text. in l. ideo. & l. ſeq. ff. de eo quod certo loco. l. ſocietatem. §. fin. ff. pro ſoc. l. ſi libertus. de oper. libert. l. nam *Iudex cõſuetudinẽ interpretatur.*

4 Imperator. ff. de legib. † & propter peccata noſtra neſcimus iuris dubia diſſoluere. teſte Bald. in cap. quia propter. col. 4. de elect. vnde ſi immaculati eſſemus, nedum iuris, ſed & omnium rerum & artium dubia Deus Opt. ſoluerẽ concederet. Nam Chriſtus ſcientia eſt. cap. ſi iuxta. 38. diſt. qui ignorat Chriſtum, ignorat & ſcientiam. *Iuris quæſtiones cur ſoluere neſciam⁹.*

5 Item conſuetudo quantum habet de actu, tantum habet de potentia, & nõ plus, quia eſt præter legem Bal. in c. 1. in princ. col. 5. qui feud. dare poſſ. Et conſuetudines reſtringuntur per actus, ex quibus inducuntur, ſicut reſtringuntur præſcriptiones, vt terminos non excedant. vtor verbis Bal. in l. fi. col. 4. nu. 10. C. comm. vtriuſque iudic. refert Iaſ. conſi. 185. in iſta. col. 3. vol. 2.

6 Et vbi ſtatutum, conſuetudo, vel ordinatio loquitur, ſeruanda eſt: in re enim dubia melius eſt verbis edicti ſeruire. l. 1. §. ſi is qui nauem. ff. de exercito. actio. Bal. in l. 1. in fi. C. de arbitr. Iaſ. plenè conſil. 238. anno ſalutis. col. 1. in 2. volu. & conſi. 57. col. 3. verſic. octauo in tertio volu. Iudex ergo debet iudicare ſecundum ſtatuta deſcripta, vel ſecundum conſuetudines conuentas, & confirmatas: & ab illis non diſcedere.

7 † Et ſic regula eſt, quod conſuetudines non ſunt extendendæ niſi ad ſimilia, & quando ſunt fauorabiles, vt ſcripſi ſuperius, q. 3. in 10. differentia. *Conſuetudo quãdo extẽdatur.*

8 Item in vno ex correlatiuis conſuetudo loquens, habet in alio locum, vt dicit Bal. in authen. hoc locum. in fi. C. ſi ſecundum nupſer. mulier. vbi dicit gloſ. vxorem vſufructuariam relictam exiſtentibus filiis habere tantùm alimenta. Idem erit marito ſic vſufructuario relicto, Iaſ. in l. fi. C. de indict. viduit. tollen.

9 Idem in parificatis, & æquatis à lege: per text. gloſ. & ibi Bart. & alios in l. ſi quis ſeruo. C. de furt. iuncta l. non tantum. ff. de ſeruo corrup. c. de multa. de præben. quia tunc conſuetudo non extenditur per hominem. ſed per legem, & talis extenſio dicitur paſſiua: de qua per Bar. & doct. in l. 1. ff. ad legem Falci. in princi.

10 Etiam in acceſſoriis & conſecutiuis ſicut diſpenſatio extenditur. c. quia in tantum. de præb. vbi gl. & Felin. in c. poſtulaſti. col. 12. de reſcript. regul. cùm principalis. ff. de reg. iur.

11 Item conſuetudo vnius ciuitatis vel loci extenditur ad loca ſubiecta illi ciuitati, ſi ille locus non haberet cõſuetudinem propriam. l. qui ex vico. ff. ad municip. gl. in l. ex ea. ff. de poſtulan. Bart. in l. 2. q. 36. C. quæ ſit longa conſuet. Iaſ. in l. omnes. col. 9. in 2. lectura. ff. de iuſtitia & iure.

12 Præterea quando eſt eadem ratio in caſu omiſſo à conſuetudine, tunc ille caſus includitur in ipſa propter eandem rationem. c. 1. vbi gl. de temp. ordinan. in 6. gl. & doct. in auth. quas actiones. C. de ſacroſanct. eccl. Alex. conſil. 75. videtur. in 5. vol. Iaſ. in l. ſi quis id quod. ff. de iuriſd. om. iud. abundè Curtius in d. c. fi. de conſuetud.

Digitized by Google

Propoſent & alleguent pluſieurs vſages,ſtyles,& couſtumes,qui ſont diuerſes ſelon la diuerſité des pays de noſtre Royaume.

GLOSSA SECVNDA.

Populus tribus modis regitur.

1 NOtandum eſt,quòd populus regitur tribus modis.Rege,lege,& conſuetudine.Rege,& tunc talis populus nil poteſt ſtatuere,niſi Regis nutu concedentis.l.2.ff.de orig.iur.vbi olim manu Regia omnia gubernabantur,ſed poſtea leges promulgatæ fuerunt.Bal.in c.1.in fi.de conſtit.l.1.ff.de conſtit.princ.

Princeps poteſt abrogare conſuetudines.

2 Secundò lege regitur ſcripta, vel ſtatutis propriis, quæ valent ſi licita & honeſta ſint, non tamen ius ſuperioris tangere poſſunt: & hoc modo regitur lingua Occitana, & Delphinatus, ac Prouincia,nec non Italia. in quibus laborat Bart. in l. omnes populi. ff. de iuſtit. & iure. Alber. & Bal.in tractat.ſtatutor.

3 Tertiò,regitur conſuetudine,vt Francia conſuetudinaria,& reſſortus ferè Pariſien. de qua in d.l.de quibus.ff.de legib.tradunt iuris interpretes in tit.de conſuet. in decreta.Barba.in c.nemini. num.48.de officio deleg.

4 Nec tamen conſuetudo maior eſt imperio,vnde Papa poteſt in terris ſuis & temporali ſuæ iuriſdictioni ſubiectis annullare conſuetudines, & caſſare: cum ſit maioris autoritatis quàm conſuetudo,& idem in alio principe non recognoſcente aliquem in ſuperiorem. Bal.conſi.430.circa. col.fi.vol.3.ideo Rex non abs re vult eas approbari à ſeipſo,vel à ſuis curiis ſupremis.

Frācia regitur & iure,& cōſuetudine, ac ſtatutis.

5 Hodie noſtra hæc Gallia regitur partim lege,partim conſuetudine,vel ſtatutis,vnde ceſſantibus conſuetudinibus,vel ſtatutis in Francia,ius commune ſeruabitur:& ſic oportet ſcire & ius,& conſuetudines,& ſtatuta patriæ,antequam plenè quis poſſit conſulere partibus.

Et les leur conuient prouuer.

GLOSSA TERTIA.

Allegans cōſuetudinem eam probet.

1 EI qui dicit conſuetudinem talem eſſe,opus eſt, quod eam probet. l.qui accuſare. C. de eden.l.actor.de proba.Nam conſuetudines antequam redactæ ſint,& cōfirmatæ facti ſunt,& in facto conſiſtunt.l.de quibus.ff.de legib.c.1.de conſti.in 6.Et facta nō præſumuntur,niſi probentur.l.in bello.§.factæ.ff.de capti.ideo ſolent in ſcripturam redigi,vt ex illa facilior fiat probatio.l.contrahitur.ff.de pignor.

Probari quo modo debeat conſuetudo.

2 Quomodo probari debeat conſuetudo, & teſtes ſuper ea deponere?gl.in c.fi.de conſue.dicit conſuetudinem eſſe difficilis probationis.& Panor.in conſ.53.In prædicta cauſa.in fin.vol.2.dicit difficillimum eſſe probare conſuetudinem.Et multi credunt probare illam,ſed aberrant. Hoſt.& alij in d.cap.fin. de conſuet.dicunt eſſe quaſi impoſſibile probare conſuetudinē,quia modò alba, modo nigra:vt ait Lud.Ro.ſing.362.incip.Bar.in l.ſi filius.& Bar.prolixè hoc tractat in d.l.de quibus.ſed vt paucis agam,quia inter pragmaticos agimus, qui breuitatem breuibus exquirunt verbis,ego ſequentes deſcribam caſus.

3 Primus caſus eſt,conſuetudo in ſcripturam redacta,conuenta,concluſa, & à principe approbata per librum conſuetudinum probatur, ſicur ius ſcriptum. d. l. contrahitur.ff.de pign. ſcilicet per libri & articuli exhibitionem. Bart. & alij in d.l.de quibus.Et hoc quotidie fit:vt in ſimili dicit tex.in l.certi condictio.§.ſi nummos.ff.ſi certum peta.

Sententia an probet conſuetudinem.

4 Secundus caſus eſt,ſi iudex inter duos cauſa cognita per ſententiam definitiuam pronunciauerit talem eſſe conſuetudinem, tunc illa ſententia probat conſuetudinem etiam inter omnes. ſecus ſi per interlocutoriam.l.2.& l.3.& fi.in prin. C.de legi. gl. & doct.in l.cùm de conſuetudine. eodem.

Atteſtatio iudicis non probat conſuetudinem.

5 Non crederetur tamen atteſtationi iudicis dicentis talem eſſe in tali loco conſuetudinem, tum quia ad ſuum officium non ſpectat atteſtari,ſed iudicare: tum etiam quia vni non creditur.c. cùm à nobis.& c.licet.de teſti.Sic conſuluit Panor.d.conſ.53.col.2.vol.2.

Mod' inquirendi de cōſuetudine per iudicem.

6 Si tamen iudex interrogaret pragmaticos in iudicio ſuper hac conſuetudine, & ipſe ſecundū eos proferret talem eſſe conſuetudinem,illa ſcriptura per iudicem facta poſtea probaret. Ita ſolet in Francia fieri.

Res inter alios acta an aliis præiudicet.

7 Nec refragatur,quòd res inter alios acta,aliis non præiudicat, verum eſt in his, quæ ius reſpiciunt priuatum, vtpote ſi dicatur fundum eſſe, vel domum Titij: ſed hæc ſententia ius reſpicit publicum,ob id omnibus præiudicat,ſicut in popularibus, cum quocunque lata fuerit.l.eum qui. §.in popularibus. ff.de iureiurand. Bald.in rub.C.res inter alios acta. col. ſecunda. Alex. in l. ſæpe. ff.de re iudic.

Quando ex vnica ſentētia inducatur conſuetudo.

8 Intelligendum eſt per hanc ſententiam probari conſuetudinem iam inductam, ſed non induceretur ex vna ſententia conſuetudo concernens iudicia. gl.in d.l.de quibus.& in §.ex nō ſcripto.de iure natu.in Inſti.& in rub. C. quæ ſit longa conſuet.Ideo ſi quis in contradictorio iudicio obtinuit,non ex hoc probatur conſuetudo.Sed bene cùm iudex pronunciauit talem eſſe conſuetudinem,quod rarò fit.Et iſta eſt communis ſententia, teſte Anton.Butr.in dict.c.fin.de conſuet. ſiue ſit contradictor legitimus, id eſt ſyndicus, ſiue alius priuatus.quamuis Bart. in dicta l.2.q.18. teneat contra.videlicet requiri ſyndicum,ſed quo ad hæc quilibet priuatus dicitur legitimus contradictor,opponendo non eſſe iſtam conſuetudinem.

Sententiæ duæ probant conſuetudinem.

9 Tertius caſus, per duas ſententias probatur conſuetudo, etiamſi in illis non dicatur conſuetudinem talem eſſe.gl.in rubr.C.quæ ſit longa conſuet.& ſic duæ ſententiæ in iudicialibus requiruntur,

Digitized by Google

runtur, non in extraiudicialibus. gloſſ. & doct. in §. ex non ſcripto. de iur.nat.Bart.& alij in d.l.de quibus. & l. cùm de conſuetudine. ff. de legib. Vnde ſi producantur duæ ſententiæ intra decem annos latæ, in quibus dimidia pars hæreditatis fuit adiudicata primogenito nobili, vel tertia ignobili, probabitur conſuetudo per l. 1. C. quæ ſit longa conſuet. l. an in totum.de ædific.priuat. Idem ſi reperiatur in actis ſcriptum, quod hoc obſeruatum fuit ſine contradictione,& conflictu, d.l.cùm de conſuetudine.vbi negatiuè legitur, teſte Roch.in d. c. fin.ſed ille text.non probat,ſed facit l.ſed ea.ibidem.

10 Item tot requiri dicunt actus in probanda conſuetudine, vt veriſimiliter tranſiuerit in populi notitiam,& tacitum illius cõſenſum,& hoc arbitrio iudicis relinquitur, ex pluribus probatis actibus.Panor.& alij in d.c.fi. & iſta eſt communis opinio ſecundum doct.ibidem.

Multi actus in conſuetudine requiruntur.

11 Quartus caſus eſt, conſuetudo fori iudicialis non redacta in ſcripturam probari poteſt per aduocatos,procuratores, & notarios. De qua iudex etiam ex officio ſe informare poteſt l. 3. in fi. ff.de teſti.authent.niſi breuiores.Cod.de ſenten.ex lib.recit. & hoc inferius abundè tractabo ſcribendo de ſtylo.

Conſuetudo fori iudicialis quomodo probetur.

12 Item per acta extraiudicialia, id eſt per inſtrumenta probari conſuetudo poteſt, & tunc tot requiruntur actus, & inſtrumenta, ex quibus veriſimiliter colligatur tacitus populi conſenſus. Vnde conſuetudo inducens,quòd renunciationes, quæ à mulieribus fiunt,ſine ſubſcriptione teſtium fiant,probatur ex inſpectione inſtrumentorum omnium, ſuper dictis renunciationibus factorum,nec alia eget probatione. Pan. in conſ.73. in quæſt. in princ. col. 3.cum ſeq.vol.2.vbi per plura inuentaria dicit non eſſe probatam conſuetudinem conficiendi ſic inuentaria, ideo per octo inſtrumenta producta, in quibus non erat nomen Imperatoris, dicit non fuiſſe probatam conſuetudinem,quod inſtrumenta fieri poſſint ſine nomine Imperatoris: quia illi actus non præſumuntur deueniſſe in notitiam populi.

Extraiudicialia quomodo probét conſuetudinem.

13 Nam acta extraiudicialia non ita innoteſcunt, ſicut iudicialia. Refert Rochus Curtius in d. c.fin.facit l.omnium.C.de teſta.& l.in donationibus.C.de don.& tunc arbitrarium eſt quot actus requirantur pro natura & qualitate negociorum. Ideò ſi conſenſus populi eliciatur per vnum actum, iam non eſt opus frequentia, vt ſi quis faciat pontem, & pons legitimo tempore permaneat,& nemo contradicat, per illum vnicum actum inducitur conſuetudo,vt docent iurium interpretes in d.l.de quibus.& tex.in l.ſed ea.ff. de legib. dicit comprobata per plurimos annos veluti tacita ciuium conuentione, & obſeruata.

14 Quintus caſus eſt,conſuetudo quæ reſpicit ordinem iudicij, cùm ſit modici præiudicij ſufficit quod ſummariè probetur,& ſine ſcriptis per procuratores, & curiæ pragmaticos.d.l.3.in fin. ff.de teſtib. l.3.§.ſciendum.ad exhi.vt etiam inferius dicetur de ſtylo:& ita poteſt intelligi opinio Petri recitata per Bar.in d.l. conſuetudinis. q.17. C. quæ ſit longa conſuet.vbi dicebat ſemiplenè probandam conſuetudinem, quod verum in his caſibus eſſe poteſt, alioqui plenè,vt inferius dicetur,& in his caſibus tanta debet eſſe probatio,vt mouere debeat iudicem ad credendum ſic eſſe,per ea quæ dicit Bar.in l.admonendi.col.3.ff.de iureiur.

Summariè quando probanda ſit cõſuetudo.

15 Sextus caſus eſt, conſuetudo quæ litis deciſionem reſpicit, plenè probanda eſt (vt ſuperius dictum extitit) per librum,inſtrumenta,vel teſtes.l. iudices. C. de iudi. l. in exercendis. C. de fide inſtr. Teſtes autem iſti,tria maximè debent deponere,vſum populi,frequentiam vſus,& temporis diuturnitatem:per text.in l.ſed ea.ff.de legib.Bart.in l. 2.quæſt. 18. C.quæ ſit long.conſuet.vbi hanc docet praxim,quam ſequitur Alex.conſ.136.In cauſa.col.penul.num. 16.in 2.vol.& Panor. conſil.53.In prædicta.vol.2.

Teſtes ſuper cõſuetudine tria debent deponere.

16 Vnde ſi velim probare conſuetudinem matrimonij (de qua per gloſ.in l.dos à patre.C.ſolut. matrim.)quod per obitum vxoris maritus lucretur dotem, etiam extantibus liberis, iudex teſtes productos interrogabit an vnquã viderint, vti quod maritus ſic fuerit lucratus dotẽ?ſi dicant ita, iudex iterum quæret,quid de hoc vidiſtis?Ipſi dicẽt,vidimus fuiſſe ſic inter duos tales iudicatum pro marito,præſentibus tot, &c. Item inter alios ſic vidimus iudicatum: tot hominibus præſentibus,qui faciunt maiorem partem populi.Et tunc iudex adhuc ſciſcitabitur, quot anni ſunt ab eo tempore?& ipſi dicent,decem anni,& vltra. Itaque vides conſuetudinem probatam.Tamen Bar. in l.Labeo.col.2.ff.de ſupellect.lega. dicit addendum eſſe, hoc fuiſſe obſeruatum à decem annis, & citra,& per id tempus:vt docet Alex.conſ.45.viſis.col.2.num.8.in 2.volum.

Praxis teſtes interrogãdi ſuper cõſuetudine.

17 Et inducit conſuetudo etiam contra ius ſcriptum ſpacio decem annorum, licet quidam voluerint quadraginta requiri annos,ſed quòd decem ſufficiant extra bona eccleſiaſtica eſt communis doct.ſententia,vt docet Guido Papæ conſ.164.circa.col.2.& doct. in d. l. de quibus. Si verò teſtes interrogati, quot, & quibus præſentibus fuit iudicatum, vel geſtum, dicant ſe neſcire, non probant.l.1.C. quæ ſit long.conſue. Alex. d.conſil.45.col.penul. vol.2. non tamen requiritur, quòd dicant tot præſentes fuiſſe, qui facerent maiorem populi partem. vt ibidem ſcribitur: vel dicit Bal.in d.l.de quibus. col. penul. verſic. poſtremò teſtes pro cauſa dicere debent ſe vidiſſe ita obſeruari, & vti in forenſi iudicio, & in tali curia publicè & notoriè longo tempore in multis litibus,& cauſis,& in omnibus,maximè in quibus interfuerunt. Et iſtud in curiis Franciæ eſt viſitatum,vt inferius dicetur. Verumtamen quia in hoc ſenatu fuit alias ſuper hoc decretum factum, quod obſeruandum eſt, quia ex eo perpulchrè noſtrà hæc materia deciditur, ob id illam ordinationem hic duxi annectendam.

Decennalis conſuetudo probatetiam contra ius ſcriptum.

Digitized by Google

Ordinatio curiæ ad probādam conſuetudinem.

18 Inquiretur de conſuetudine in hūc modum. Vocabuntur plures ſapientes carentes ſuſpicione: & ipſis vocatis proponetur eis conſuetudo, & tradetur eis in ſcriptis: & poſtea ipſi iurabunt dicere, & fideliter referre, quod credunt, & viderunt vſitatum ſuper dicta conſuetudine: quo iuramento præſtito trahent ſe ad partem, & deliberabunt, & demum referent deliberationem eorum: & dicent inter quos viderint illam conſuetudinem, & in quo caſu, & in quo loco: & ſi fuit iudicatum, & de circunſtantiis, & in communi reddent cauſam dicti ſui, & omnia redigentur in ſcriptis. Et hæc mittentur ad curiam clauſa ſub ſigillo inquiſitorum: Ex regiſtris curiæ extractum. Itaque videtis requiſita in conſuetudine probanda in hoc ſenatuſconſulto, & ad inquirendum ſuper ea.

Requiſita ad probandam cōſuetudinē ex curiæ placito.

19 Primò, quod vocentur plures ſapientes, non ſtulti, nec valeret cōſuetudo, quod tam ſapientes quam ſtulti deponerent: vt in c. ad audientiam. vbi etiam plenè doct. de conſuetud. ob id cum ſumma deliberatione eſt in hoc ſenatuſconſulto dictum, ſapientes vocabuntur.

Quot teſtes ad probandū cōſuetudinē requirantur.

20 Sed quot teſtes requirantur? l. vbi numerus. ff. de teſtib. & Hoſtien. in ſumma huius tit. in §. quot & per quos. teſtes duos ſaltem requirere videtur. Tamen ſecundum ſtylum curiæ Franciæ conſuetudines non redactæ, nec approbatæ ſolent per turbam probari, in qua requiruntur ad minimum decem teſtes. l. prætor. §. turba. ff. vi bonor. raptor. Ioan. Fabr. in d. §. ex non ſcripto. col. 4. & in l. 2. verſic. circa quintum. C. quæ ſit long. conſue. Boër. in § 2. de conſue. ma. & Boër. in conſuet. Bitur. quod limitatur in curiis ſpiritualibus, vt ibidem per eum.

21 Secundò, quod illi careant ſuſpicione, quia ſuſpecti teſtes repellendi ſunt. l. 3. in princ. & per totum tit. ff. de teſtib. vnde ſi quis haberet ſimilem cauſam, vel habiturus eſſet, repellitur à teſtimonio. c. perſonas de teſtib. Iacobi. in d. l. de quibus. num. 40.

Conſuetudinis articuli teſtibus tradendi.

22 Tertiò, teſtibus debent tradi conſuetudinis articuli, ſuper quibus ſunt examinādi. Nec enim poſſunt deponere, niſi ſciant ſuper quo, & præmeditentur in hoc diuturnum vſum, & veterem obſeruantiam, ideo dicit tradendam conſuetudinem, ſicut habetur in c. præſentiū. de teſtib. in 6.

23 Imò quando pars allegat conſuetudinem, debet nominare teſtes, per quos intendit probare conſuetudinem, videlicet per pragmaticos talis tribunalis Aurelian. vel alterius.

24 Quartò, in ſcriptis articulus, ſuper quo teſtes deponere debent, eſt dandus, quò poſſint melius ſuper ea deliberare, & perpendere, quia ea quæ in ſcriptis ſunt, oculis melius proſpici, & præuideri poſſunt, & legi non ſemel tantum, ſed ſæpius, ideo facilius ſuper ſcripta conſuetudine deponere poterunt. l. 1. ff. de his quæ in teſta. delent.

Teſti niſi iurato nō creditur.

25 Quintò, iurare debent teſtes ſe dicturos fideliter, quod credunt, & viderunt vſitatum ſuper dicta conſuetudine. Teſti enim non iurato non adhibetur fides. l. Iuriſiurandi. C. de teſtib. Sed in hoc caſu recipitur teſtimonium de credulitate: vt ſcripſi in tract. de reproba teſtium.

Teſtes interrogati ſeparandi, & vnus pro omnibus dicet, & quo modo.

26 Sextò, docet ordinatio curiæ teſtes ſeparandos eſſe à tumultu auditorij, & inter ipſos deliberandum ſuper dicta conſuetudine: ne poſtea dum interrogabuntur ſint ſibiipſis contrarij, vel diuerſi, quibus non crederetur, & vnus pro omnibus interrogabitur, & reſpondebit poſt concluſionē inter eos factam, vt de electione dicit text. in c. ſicut. de ele. in 6. Vnde ſi aliqui depoſuerint de conſuetudine frumenti, videlicet non eſſe vſitatum ſolui niſi octauam partem pro decima frumenti. Alij idem dicunt de conſuetudine vini, non probabitur conſuetudo, quia ſunt ſingulares. l. Iuriſiurandi. C. de teſtib. Bal. & alij in d. l. de quibus. niſi concordarent in eodem genere. l. 1. C. quæ ſit longa conſuet. quia tunc licet facta eſſent diuerſa, vt in tali facto vidi ſeruari hoc, & in tali facto hoc, tamen probant, quia idem eſt genus, videlicet ſuper frumento. arg. gloſ. in verb. iudicari. §. cum verò. c. accuſatus. de hæret. in 6. Bart. & alij in d. l. de quibus. Ioan. Fabr. in §. ex non ſcripto. de iure natural. in Inſti. Alex. conſil. 131. num. 9. & conſil. 172. viſis. col. vlt. vol. 2. Feli. & alij in c. licet ex quadam. de teſtib.

Depoſitiones ſuper tēpore immemoriali.

27 Septimò, deponent teſtes, & referent hoc vſitatum fuiſſe à decem annis & citra. Bartol. in l. Celſus. col. pen. ff. de vſucap. Sed ſi probaretur conſuetudo tanti temporis, cuius memoria non eſt in contrarium, tunc debent deponere quod ſuis temporibus viderūt ſic obſeruatum, & à ſuis maioribus acceperunt, etiam ſic fuiſſe vſitatum, & ſeruatum, nec vidiſſe, nec audiuiſſe quemquam, qui aliter viderit obſeruari. Ioan. Fabr. in §. ex non ſcripto. verſi. circa quintam. col. 4. de iure natur. in Inſti. facit gl. in c. 1. in verb. memoria. de reſcri. in 6. Alexan. conſ. 73. viſo. in 6. vol. ſcripſi in tract. de deciſ. q. 13. nu. 94. & ſeq.

Non eſt neceſſe nominare perſonas inter quas eſt iudicatū nec caſus.

28 Octauò, interrogantur teſtes, inter quos viderint illam conſuetudinem ſeruari, qui ſi dicant ſe neſcire, non valet eorum depoſitio: vt docet Bart. in l. 2. C. quæ ſit longa conſue. & habentur ac ſi nullo modo depoſuiſſent, quia non intelligunt id, ad quod ſunt adhibiti: vt firmat Alex. conſil. 45. col. 2. in 2. vol. non requiritur tamen quòd dicti teſtes nominent aliquos, nec in quibus caſibus, ſed ſufficit quod dicant præſentibus multis ſimpliciter, & in multis caſibus ſic fuiſſe obſeruatum. l. fi. ff. ad l. Iuliam Maieſt. & in l. Labeo. in fi. ff. de ſupellect. lega. l. fi. C. de bonor. poſſeſſ. ſecund. tabul. Ioan. Fab. in d. §. ex non ſcripto. col. 3. quem ſequitur Guid. Papæ, conſ. 164. pro certo. col. ſecunda.

Teſtibus per eundem ſermonem deponentibus creditur.

29 Nonò, deponent teſtes, in quo caſu, & facti ſpecie viderunt obſeruari dictam conſuetudinē, & ſic omnes teſtes deponentes per eundem ſermonem probant, teſte Bald. in d. l. de quibus. & Curter. in d. c. fi. col. 107. 6. qu. in fi. quia talis ſermo eſt ſermo iuris neceſſarius probationi conſuetudinis; licet regulariter in aliis teſtes his verbis deponentes ſuſpecti reddantur. l. 3. § Ideoque. ff. de

Digitized by Google

de teſtib. & ibi addidi. & bonum eſt quando teſtes ſunt memores illius caſus, vt illum referant, alioqui non aſtringantur caſum in indiuiduo exprimere,ſed ſufficit deponere generaliter in multis caſibus hoc vidiſſe obſeruatum,vt dictum fuit.

30 Decimò,habetur in curiæ placito,vt teſtes deponant,in quo loco viderunt, quia ſi vellemus probare conſuetudinem Pariſ.eſſe,quod duo notarij actus & contractus recipere debeant,& vnus teſtis deponeret ita vidiſſe Mediolani, alter Tholoſæ, iſti non probarent, ideo debent deponere ſe vidiſſe in illo loco, de quo interrogantur, & in quo eſt quæſtio.Bar.in d.l.Labeo.ff.de ſupellect.lega.quia reſponſio interrogationi conformis eſſe debet.l.ſi defenſor.ff.de interrogat.actio.c.cum Ioannes.de fide inſtrum. *De loco teſtes deponere debent.*

31 Vndecimò,interrogantur teſtes,ſi ſuper ea conſuetudine fuerit iudicatum. Nam primum quidem illud explorandum eſſe arbitror,an etiam contradictorio aliquando iudicio conſuetudo firmata ſit.l.cum de conſuetudine.ff.de legib.Alex.conſil.73.col.2.vol.6. *Sententia probat conſuetudinẽ & actus extraiudiciales.*

32 Vbi dicit non poſſe deferri iuramentum in ſupplemẽtum probationis ad probandũ conſuetudinem,nec teſtes probare,ſi dicant quod publica vox & fama eſt,quod talis conſuetudo ſeruatur in tali loco,& ita audiuerunt dicere, nec plenè probat illa fama .l. 3.§.eius quoque.ff.de teſti. gl. & doct.in l.admonendi.ff.de iureiur.vbi alia dicit quæ videri poſſunt. *Iuramentum deferre, aut famã publicã referre, nõ licet in probanda conſuetudine.*

33 Poteſt etiam conſuetudo probari tam per actus iudiciales,quam extraiudiciales,nec eſt neceſſe probare ad inducendam conſuetudinem, quòd ita fuerit iudicatum. d.l.de quibus.& l.diuturni.ff.de legib.ſic conſuluit Guido Papæ,conſ.131.circa proceſſum.q.4.

34 Duodecimò deponent etiam teſtes de circunſtantiis, vt clarior eorum reddatur depoſitio. l.inſtrumenta.C. de probat.vt etiam dicitur in dicto ſenatuſconſulto. *Communis teſtium pro cõſuetudine depoſitio.*

35 Decimotertiò,cauſam in communi reddent dicti eorum, videlicet quod viderunt ſic vſitatum, & ſeruatum in tali curia, publicè & notoriè longo tempore, & in multis litibus,& cauſis,& in omnibus in quibus interfuerunt.Et ſic ſolent dicere teſtes pro conſuetudine deponentes.

36 Decimoquartò,omnia quæ ipſi teſtes dicent, deſcribentur à Grapherio ſeu ſcriba cauſæ,ſicut quando in alia materia deponunt.c.quoniam contra.Vbi Lanfranc.de proba. *Grapherius ſingula dicta teſtium deſcribet.*

37 Decimoquintò, commiſſarius, qui audiuit teſtes,mittit has depoſitiones clauſas ad curiam, in qua cauſa ventilatur. & hoc ſub ſigillo ſuo,non alterius curiæ. probatur in l. iudices. C.de fide inſtrum.cum authen.ibi poſita.

38 Decimoſextò,ſi vſus loquendi,faciendi, vel vtendi probandus ſit,requiritur quod vſus longi temporis probetur,& quòd teſtes dicant à decem annis & citra, & per ipſum tempus communis vſus talis fuit in tali ciuitate. Bar. in l. Labeo.col.2. ff. de ſupellect. legat. plenè Roch.Curtius in c.ſi.q.7.de conſue.Alex.conſ.101.nu.17.in 7.vol.Barba.conſil.72.col.1.in 4.vol.& Bened.in reper. c. Raynutius. in verb. eidem.nu.24.& ſeq.de teſta.Et hoc eſt notandum, quia ſæpius oportet probare vſum loquendi vel vtendi:& ſenatus ſolet dicere quod inquiſitio fiet ſuper modo vtendi,& ſic ferè ſemper fieri debet vt ſuperiùs ſcripſi. *Modus vtendi quomodo probetur.*

39 Vltimò,nota quòd non debent teſtes deponere talem eſſe conſuetudinem, ſed de facto,videlicet quòd viderunt tales actus fieri, ex quibus iudex poterit conſuetudinem colligere. Bart. & alij in d. l. de quibus.Alex. in l. ſtipulatio iſta.§.hoc quoque.ff. de verb.obli.& d.conſ.45.in 2.vol. niſi teſtis eſſet peritus,quia veriſimile eſt quòd tunc intelligat, quod deponit,per ea quæ no.doct. in authen.ſi quis in aliquo.C.de edend. *Teſtis an poſſit dicere eſſe conſuetudinem.*

40 Et ſic ceſſat opinio doct.in d.l.de quibus.& Ioan.Fabr.in d.§. ex non ſcripto.Vbi dicunt valere depoſitionem teſtis,dicentis talem eſſe conſuetudinem, licet rationem non dicant. Tamen in Francia propter legem regiam, & hoc ſenatuſconſultum , debet teſtis interrogari de ratione, ſaltem in communi,vt hîc dicitur:quam ſi non aſſignet, non valebit eius depoſitio,vt in l.ſolam. C.de teſti.plenè ſcripſi in tract.de reproba.& ſalua.teſt.in verb cauſam.

41 Item cùm per ordinationem regiam pars poſſit facere, vt aduerſa pars interrogetur, vidi ponere,quod tale erat conſuetum fieri, & talis erat conſuetudo, ſi pars credat, non erit opus aliter probare conſuetudinem: & ſic erit facilis modus probandi conſuetudinem, ſeu releuandi ab onere probandi,vt dicit Curtius in c.ſi.de conſue. quæſt. 6. & tenebitur interrogatus reſpondere poſitioni conſuetudinis,licet non iuris:vt in l.2.col.vlt. ff. de confeſſis.& in l. omnes populi.in ſi. ff.de iuſti.& iure.Bal.in l.2.§.quod obſeruaui.col.3.quæſt.5. Cod.de iuramen.calum.& in l.1.quæ ſit longa conſuet. *Facilis mod' probandi cõſuetudinem.*

Parquoy les procez ſont ſouuentesfois moult allongez,& les parties conſtituées en grand fraiz & deſpens.

GLOSSA QVARTA.

Hic duplex cauſa legis condendæ aſſignatur, tum quod proceſſus prolongantur in probando conſuetudinem,tum etiam quod partes grauantur laboribus & expenſis. Ob id iſtæ cauſæ ſunt impulſiuæ. Nã in dubio cùm cauſa in lege exprimitur,præſumitur impulſiua.gloſſ.in l.2.in fin.ff. de donatio. licet præfationes oſtendant cauſam finalem,vt in l.fin.ff.de hæredib.inſtit. Et ſic ſublata cauſa legis lex ſublata non cenſebitur. per l. 1.§.ſexum. ff.de poſtu.vnde Præpoſitus in c.cum ceſſante.col.3.de appel.ait,quod ſi cauſa ſit ſpecialis, & lex generalis,tunc dicetur cauſa impulſiua, vt ſi in choreis noctu ductis occiſus quidã fuerit,& ob id princeps legem facit prohibentem,ne deinceps choreæ noctu ducãtur,quia homicidium tale fuit perpetratum,etiam vbi cauſa non eſt neceſſaria,illa dicetur impulſiua. Bal. in l.nõ omnium.ff.de *Cauſa legis impulſiua quæ dicatur.*

Digitized by Google

legib.& in l.generaliter.C.de epiſc.& cler. alia videri poterunt plenius per doctó.explicata in d.c. cùm ceſſante.& Iacobi.in l. 1.nota.1. C.de caduc.tollen. Alibi ſcripſi an præſumenda ſit potius finalis quam impulſiua cauſa.

Et que ſi les couſtumes, vſages & ſtyles des pays de noſtredict Royaume eſtoyent redigées par eſcript, les procez en ſeroyent de tant plus briefs, & les parties ſubleuées des deſpens & miſes.

GLOSSA QVINTA.

Scriptæ conſuetudinis commoda.

DVo ceſſarent incommoda, ſi conſuetudines eſſent in ſcripturam redactæ, nempe breuiores eſſent proceſſus, & partes leuarentur oneribus & expenſis: certè ſi conſuetudines concluſæ ſunt & conuentæ, ac confirmatæ, atque in ſcripturam redactæ, iam ſunt probatione vallatæ, vt in ſimili de inſtrumento dicit Bal.in l.cum precibus.C. de probat.Ergo non eſſent amplius probandæ dictæ conſuetudines, in quarum probatione multæ ſolent fundi pecuniæ, cum vix probari queant. Ideo hîc dicit iſta ceſſare, non tamen ob id quòd ſcriptæ ſunt amittent nomen conſuetudinis: vt Bal.& alij firmant in proœm.feudor.& vt ſuperius ſcripſi.

Et auſſi les Iuges en iugeront mieux & plus certainement.

GLOSSA SEXTA.

MElius & certius iudices iudicare poſſunt ex conſuetudinibus ſcriptis, & approbatis, quàm ſine illis, tum quod ſæpius partes contrarias allegant conſuetudines, vt ſequitur, & curare debet iudex, vt certam proferat ſententiam.§.curare.de actio.in Inſtit.& per totum tit. de ſent.quæ ſine certa quanti. profer.

Car ſouuentesfois aduient que les parties prennent couſtumes contraires en vn meſme pays.

GLOSSA SEPTIMA.

Iudicandum quomodo ſit, ſi diuerſæ & contrariæ allegentur conſuetudines.

INterdum partes contrarias adducunt conſuetudines, & tunc iudicandum eſt ſecundum eum qui melius probabit: & in hoc iudex debet reſpicere qualitatem perſonarum rationes redditas per teſtes, & alia quæ ſcripſi in tract.de reproba.& ſaluat o. teſtium in verbo contrarij, & in verb.præferuntur, & quæ etiam abundè ſcripſi in concordat. Franciæ, in tit.de Annatis. Et probari poteſt contra conſuetudinem antequam ſit concluſa, & conſtituta, ac à principe approbata, poſtea non, vt inferius dicitur, ob id bonum eſt illam primò concluſam eſſe & approbatam. Sic contra præſcriptionem probari poteſt, niſi in ſing caſu.l.litibus.C.de agricol.& cenſit. libr.11.

Et aucunesfois que les couſtumiers les muent, & varient à leur appetit, dont grands dommages, & inconueniens aduiennent à noz ſubiets: nous voulans abbreger les procez, & litiges d'entre noz ſubiets.

GLOSSA OCTAVA.

Princeps ad quę intendere debeat.

BOni principis eſt lites abbreuiare.l. properandum. C. de iudic.ca. finem.de dolo de quo ſcripſi plenè in proœm. ordinat.in 1.Tomo.& Rex circa quatuor maximè ſtudere debet, vt ſcribit Floren.in 4 parte ſummæ, tit.2.c.6. de prudentia reg.primò vt Deo placeat, ſecundò vt populo pro virili ſatisfaciat. Tertiò, reipub. prouidere debet. Quartò, leges iuſtas & poſſibiles condere, quæ proſequere vt per eum ibidem.

Et les releuer des miſes & deſpenſes.

GLOSSA NONA.

PRinceps partes releuare diſpendiis litium debet, iuxta c.diſpendia. de reſcrip.in 6.de cui in proœm.concordat.& ordina.

Et mettre certaineté és iugements.

GLOSSA DECIMA.

EX certo facto ius certum oritur, ſi probatio certa fuerit. l. ſi ſeruus. §. in cliuo. ff. ad legem Aquiliam.

Tant que faire ſe pourra, & oſter toutes matieres de variation & contrarieté.

GLOSSA VNDECIMA.

VAriatio prohibetur, & maximè clericis.cl.vna.de renuncia. & generaliter tollitur facultas variandi, & ſic allegandi varias & contrarias conſuetudines, quoniam concluſæ & conuentæ ſunt, ideo mandat Rex & præcipit, vt concludantur & conſtituantur.

Ordonnons & decernons, declarons & ſtatuons que les couſtumes, vſages.

GLOSSA XII.

Conſuetudo & vſus differunt.

1 QVid ſit conſuetudo, ſuperius in præfationibus ſcripſi: vſus autem & mores propriè reſpiciunt factum, videlicet vti: quo vſu conſuetudo inducitur, conſuetudo verò ius eſt: Bar.in l.de quibus ff de legib.in reper.q.1.Cardinal.in repet.c.ſi.q 6.de conſuet.quandoque vocatur communis vſus.de quo in l.Labeo.ff.de ſupelle.legat.doct.in proœm. ff.noui.& Bald. in l.diuturna.ff.de legib.

2 Et ſic differunt vſus & conſuetudo, vt cauſa & cauſatum, & tanquam materia & ſubiectum, ſecundum doct.per illum text.in c.cum conſuetudinis, de conſuet.& c.conſuetudinis. 11.diſtinct. Corn.conſil.89.viſis actis.col. vlt.in 1.vol.prauum vſum & lex & ratio vincit.cap.1.11.diſt. Vſus & mores ſunt cauſa conſuetudinis, videlicet remota: nam cauſa proxima eſt populi conſenſus, qui colligitur ex vſu & moribus.§.ex non ſcripto.de iure natur.in Inſtit.Bartol.& alij in d.l.de quibus. abundè ſcripſi de moribus in l.pronunciatum.§.ſi.ff.de verbor.ſignific.hîc non repetam.

3 Notan

Digitized by Google

3 Notandum tamen eſt, quòd aliquando vſus capitur pro iure, ſeruitute, vt in toto tit. ff. de vſu & habita. & C. eo. & in Inſtit. illo tit. Cepol. in tract. de ſerui. vrban. præd. c. 5. tit. de ſeru. vſus. & de hoc nihil ad nos quoad hanc materiam. Vſus pro iure ſeruitutis.

4 Interdum capitur pro actu vtendi, quem Græci χρῆσιν vocant, & Gallicè dicimus, *vſage*, inde dicitur vſus cauſa paratum. in l. cùm in teſtamento. ff. de auro & argen. lega. l. in lege cenſoria. ff. de verb. ſign. in extrauag. Ioan. 22. vnde dicitur: Deo ſemel dedicatum, non eſt ad humanos vſus transferendum. regul. ſemel. de reg. iur. in 6. c. conqueſtus. de foro compet. ca. ratio. de præben. vide tex. ſing. in l. donationes. §. 1. ff. de donatio. vbi donans ad vſum videtur proprietatem relinquere, ſed ego in intellectibus meis nouis, & interpretationibus ad illum text. cui dedi nouum intelle- Vſ' pro actu vtendi.
5 ctum, contrarium tenui. † Aliis etiam modis accipitur à Theologis, quod deſcribit Floren. in 1. parte ſummæ, tit. 4. c. 11. & in 3. parte. tit. 2. cap. 3. vide etiam quæ ſcripſi in l. qui vti. ff. de verb. ſignifi. ſed de obſeruatione, & an lex non ſeruata omnes teneat: docui plenè in 1. Tomo ordin. in proœm. in gl. 5. & quæ leges non ſeruentur in curiis Franciæ ibidem ſcripſi.

6 Item inuenimus duobus modis conſuetudinum corruptionem accidere, nam aut per nos, aut per exteros: per nos quidem, vel quia agimus moleſta, vel quoniam ſequimur iucunda. Cæterùm ab externis conſuetudines malæ pullulant, cùm peregrinus populus nobiſcum habitat mercatoria fœlicitate affluens, & luxu, aut vrbis vicini voluptarij, & molliculi ſunt: quia morum contagio propinquos afficit, vt patet Geneſ. 6. c. quapropter opus eſt vt legiſlatores & magiſtratus ſedulò animaduertant, num diligenter obſeruentur mores approbati, & æquales in omnibus peragant: hoc ex Hypodami Pythagoræi ſententia patet: liberè quod ſentio dicam, quòd hodie quidã exteri bonos mores Gallorum quorundam peruertunt, & corruperunt, nec non alios deteriores addiderunt, quod grauiter ferendum eſt & dolendum. Corrũpitur duobus modis conſuetudo.

Et ſtyles.

GLOSSA XIII.

1 Supereſt declarare quid ſit ſtylus, de quo loquimur. Et ad illius elucidationem multa hîc ſcribere intendo quotidiana. Primò, quot modis ſtylus accipiatur, quid ſit, quomodo introducatur, quid à conſuetudine differat, quam vim ſeu effectum habeat. De ſtylo.

2 Et ad primum veniens, quot modis ſtylus ſumatur? Reſpon. interdum ſtylus, vel ſtylum ſumitur pro columna, vnde epiſtilium eſt capitellum, quod ſupra columnam locatur. Quot modis ſumatur ſtylus.

3 Aliquando ſtylus id eſt graphium, vel penna, ſeu pro ſcriptura accipitur, vt teſtatur Lucas de Penna in l. 3. col. 2. C. de bonis vacant. lib. 10. & Gallice vocamus *la Touche dequoy on eſcript ſur les tabletes*. & Iob, Quis mihi det vt exarentur in libro ſtylo ferreo. Nonnunquam ſumitur pro con-
4 ſuetudine ſcribendi vt in c pen. de confir. vtil. ca. quamuis. de crimine falſi. † Et dicitur, ex ſtylo cognoſcitur author. Bal. in l. comparationes. nu. 18. C. de fide inſtru. [& pro orationis ſtructura. Cicero ait de oratore, Stylus optimus dicendi effector & magiſter. Et de clar. orator. Vnus enim ſonus eſt totius orationis, & idem ſtylus.] Author ex ſtylo cognoſcitur.

5 Interdum ſumitur pro ſententia. l. ſi quis intra. ibi, ſtylum proſcriptionis incurrerit. vbi gloſ. ſic exponit, & Bal. C. de bonis damnat.

6 Alias etiam dicitur modus dicendi, ſeu orationis ſtructura. Teren. in Proœ. Andriæ, Diſſimili oratione ſunt factæ ac ſtylo. Et dicitur oratio in ſenſu, ſtylus in verbis: oratio ad res, ſtylus ad verba. hæc ibi. Donatus.

7 Sumitur interdum pro quacunque diſpoſitione ſcripta. l. 1. ibi, nihil enim eſt, quod magis hominibus debeatur, quam vt ſupremæ voluntatis liber ſit ſtylus, & licitum, quod iterum non redit, arbitrium. C. de ſacroſan. eccleſ. quia moribus olim receptum erat apud veteres, vt ipſi teſtamenta conſcriberent ſtylo, id eſt inſtrumento æneo, quo in albo, id eſt in tabulis ceratis, vt & eſt hodie mos Gallorum ſecundum Alber. ibi. vt notarij lineas faciant, vt rectè ſcribant. Accipitur etiam ſtylus pro communi vſu loquendi, procedendi, & ſcribendi. Bart. in l. de quibus. in repe. col. 5. verſi. vltra hoc quæro. ff. de legib. & in l. 2. C. quæ ſit longa conſuet. & Alb. in rub. ibidem. col. 16. Ang in d. § ex non ſcripto. col. 2. vbi dicit quod ſtylus non ſolùm concernit ordinem iudiciorum, ſed & extraiudiciorum.

8 Item ſtylus ſumitur pro eo quod eſt vſitatum, & vt ipſe dicit, practicatum in aliqua curia, & diutius ſeruatum. Cyn. in l. 2. col. 4. C. quæ ſit longa conſue. vel dicitur conſuetudo alicuius fori Georg. Natan. in repeti. c. le. ſæpe. §. & quia. col. 2. de verb. ſigni. hæc de 1. quæſt. Styl' pro fori conſuetudine.

9 Secundò quæro, quid ſit ſtylus? Bal. in d. l. 1. dicit quod eſt conſuetudo alicuius fori iudicialis, vel eſt ius non ſcriptum, vſibus introductum, ab vnius iudicis voluntate ſæpe ſtylatum, ſecundum Petr. & Cyn. ibidem. & Angel. in dicto §. ex non ſcripto. vel eſt practica curiæ vſu confirmata. Bald. in l. fi. C. quæ ſit longa conſuet. Iacobi. in d. l. de quibus. col. 3. vel praxis continuata. Corne. conſi. 277. poſt ſupraſcriptum. col. 2. vol 3. & ſecundum Bald. in rub. de reſcri. col. 3. dicitur Stylus quid.
10 ſtylus quaſi calamus, quia olim ſtylo ſcribebatur Bal. in rub. de reſcri. col. 3. † Vel ſtylus quaſi ſtans ad ſimilitudinem ſtyli ferrei, qui eſt ſtabilis, quaſi ferreus, hæc ſunt verba Bald. in d. l. de quibus. col. 6. verſi. nota tamen. ff. de legib. Barba. in rub. de reſcri. col. 12. verſic. quærit etiam Bal. quæ parum arrident, quinimò ex Græco potius petenda fuiſſet huius vocabuli etymologia, cùm στύλη nomen ſit Græcum, columnam ſignificans, cuius columnæ formam gerebat calamus, ſtylus dictus, quo ſcribebant veteres in tabulis cereis: inde contra ineptè ſcribentes & temerarios Etymologia huius nominis ſtylus, à Græco petita.

Digitized by Google

tritum fuit adagium, meliorem eſſe eam partem ſtyli, quæ deleret, quam quæ ſcriberet. Vnde etiam euaſit,vt hodie apud nos ipſa ſcriptura ſtylus vocetur:ſed quia hęc parui ſunt emolumenti, ob id aliter non diſcutio.

Introducitur ſtylus per decem annos.

11 Tertiò,videndum eſt quando ſtylus introducatur?Reſpon.per decem annos in aliqua curia ſecundum Guido.Papæ in conſ. 119.ex proceſſu.in 4.dubio, in additio.allegat Raymond. de Sabanac in repeti. l.more maiorum.ff.de iuriſd.omnium iudic. Sic dicit glo.in conſuetudine in §.ex non ſcripto.de iure natural.& ſuperius dictum fuit.

Styl° differt à cõſuetudine.

12 Quartò,quæritur quomodo ſtylus differat à conſuetudine?Bart. quem alij ſequuntur in d. l. de quibus. dicit conſuetudinem reſpicere deciſionem, ſtylum verò ordinem loquendi, procedendi,& ſcribendi.Idem tenet ibi Iacobi.col.3. licet quandoque pro eodem accipiantur,vt in ca. quam graui.de crimi.falſi,& ſuperius dixi.

13 Secundò, differt: quia conſuetudo introducitur,tacita voluntate plurium,& vſu populi vel maioris partis.d.l.de quibus.Stylus verò ex voluntate vnius iudicis. Angel .in d.§.ex non ſcripto. Cardin.in c.fi.q.7.de conſuetu.Chaſſa.in proœm.ad conſuet. Burgun.in prin.col.2. Ioan.de Anania conſi.93.viſo proceſſu.col.4.verſi.præterea eſt aduertendum.

14 Tertiò,conſuetudo eſt generalis populi,ſtylus particularis perſonæ, vel officij. Cy.in l.2.col. 4.q.4.C.quæ ſit longa conſuet. doct.in rubr.de conſuet.col.2.

15 Quartò, conſuetudo contra ius valet.l.de quibus.ff.de legib.l.2.Cod. quæ ſit longa conſue. Stylus iudicis non,quia tantùm valet ad declarandum mentem iudicis,qui non poteſt contra ius diſponere,vt docent.Anto.& Curt.in c.fi.de conſuet. Alex.conſil.37.viſo themate.vol.vltim.in 2. vol. fallit ratione approbationis principis, & bonum eſſet, ne curiæ regni vagarentur ſub incerto,vt vnus eſſet tantùm ſtylus in omnibus curiis regni,ſicut eſt in omnibus Franciæ parlamentis iſte ſtylus.

16 Quintò,in ſtylo non requiritur curſus temporis,in conſuetudine ſic. Anto. & Curtius in d. c.fi.Areti.conſi.103. in cauſa.in fi.Alex.conſil. 107.pro Inueſtigatione.col.pen.n.21.in 2.vol.quod intellige quando ſtylus non eſſet contra ius, alioqui requiritur temporis curſus, ſicut in conſuetudine:vt probat gloſſ.in cap.vlt.de conſuet. lib.6. Areti.conſil.11.procedendum.column.11.Socy.conſil.260.in cauſa.col.11.verſic.non obſtat tertio.in ſecundo vol. & Alex.conſil.36.viſo themate.in fin. vol.2. vel intellige in ſtylo eius, qui habet poteſtatem legis condendæ,non requiritur curſus temporis,alioqui ſic.Dec.in rub.de conſue.col.2.

17 Sextò,in ſtylo interpretatiuo non requiritur pluralitas actuum,in conſuetudine ſecus.Curtius in rub.de conſuet.q.4.allegat Panor. in c.in cauſis.vlt.not.de re iudic.c.fin.20.diſt.Alex.conſi.36.in fin.vol.2.hactenus de hac quæſtio. Alia tractantur in d.tract.de conſuet.

Effectus ſtyli.

18 Vltimò, nunc videamus quam vim habeat ſtylus,ſiue effectum?Reſpon.effectum declarandi,vt ſi ſtylus velit,quòd in cauſa 20.ſolidorum non offeratur libellus, tunc declarabit.authen.niſi breuiores.Cod.de ſenten.ex libell.recitand. Alber.in rub.C.quæ ſit longa conſuet.col.16.Alex.
19 d.conſil.39.viſo themate.in fi.in 2.vol. † Et quando ſtylus eſt dubius recipit interpretationem à iure communi, ſicut ſtatutum.vt not.in l.1.in princ.in gloſſ.in verb. nunciationem legitimam.ff.de noui oper.nuncia.l. ſi ſerui.C.de noxal.actio.Guido Papæ conſil.119.ex proceſſu.in 6. dubio. Calder. conſilio 9. quicquid. rubrica de conſtitutionibus. per cap. cùm dilectus. de conſuetud.

Stylus curiæ ſecularis à iure ciuili interpretationem recipit: curiæ verò eccleſiaſticæ à iure canonico.

20 Stylus curiæ ſecularis recipit interpretationem primò à iure ciuili: curiæ verò eccleſiaſticæ ſtylus à iure canonico.Panor.in c.ex literis.col.2. de conſtit.ſic & reſcriptum,priuilegium,& iuramentum recipiunt interpretationem à iure,teſte Barba.conſil.61.ſcribitur.col.6.in 1.vol.& ſtatutum aut conſuetudo ſeu lex Regia diſponens idem quod lex,debet interpretari ſecundum leges: & eſt ipſa lex ſecundum Cyn.in l.qui ſepulchra.C.de ſepulchro viola.gloſſ.Barto.& Hercula. in l. prima,in prin.ff.ad legem Falcid.Iacob.in l.& ſi poſt tres.col.1.ſi quis cautio.& ita atteſtatur Rex, in tit. *des Aydes.* ordi.4.iſte verò ſtylus ab vtroque iure.

21 Secundus effectus eſt, quod ſtylus habet vim conſuetudinis in illa curia, in qua eſt præſcriptus.Baldus in l.ſi quis intra.C.de bonis damnator.imò ſi ſtylus contradicat conſuetudini,ſtãdum erit ſtylo tanquam ſpeciali, quia generi per ſpeciem derogatur per regu. iuris:& hoc firmat Guid.in ſtatu.ſi quis.in verb.per duos.in fin.

Stylus curiæ pro lege cuſtodiendus

22 Tertius, ſtylus curiæ pro lege ſeruandus eſt. l. obſeruandum.ff. de iudic.& l.3.in fin.de teſtibus. Bartolus in l. iuriſperitos. ff. de excuſ. tutor. Baldus in l. final. C. quæ ſit longa conſuet. & in l. de quibus.columna.3. in 2.quæſtione.ff.de legibus l.Labeo,ibi,morem agentium ſequi debemus. ff. de ſtatu liber. Hippol.ſingul. 118. ſtylus curiæ.Cornel. conſil. 277. poſt ſupraſcriptum. colum. 2. in 3. volumine. & iudex maximè debet ſeruare curiæ ſtylum. Bartolus in dicta l.iuriſperitos.Angel.& Iaſ.in l.ſi domus.§.in pecunia.colum.prima.ff.de legat.1.& ſi nolit illum ſeruare, pragmatici illi reſiſtere poſſunt, argumen. l. defenſionis. & l.prohibitum. Cod.de iure fiſci,libro 10. [vel ab eo appellare etiam tanquam ab abuſu, quia ſua iuriſdictione abutitur iudex veniens contra ſtylum.]

23 Quartus,ſtylus curiæ facit ius.cap.ex literis.de conſtitut. cap.penult.de confirmat. vtili.cap. quàm graui.de crimine falſi. Cardin. conſilio 30.in hoc dubio.colum.3.numero 24. capit.literas. de iuramen. calum.in addit.ad Panorm. in Proœm. decretal. Gregorius in verbo, de ſtylo. Dom. de Perru

Digitized by Google

de Perrucia.in 2.remed.finien. lit.ſui tracta. de vitib.iutament.Federic.conſil.2 5 1.caſus talis eſt. Iacobus in fin.

24 Quintus,ita punietur tranſgreſſor conſuetudinis notoriæ,& ſtili,ſicut legis.Bald.in l.ſi quis non dicam.col.3.num.3.C.de epiſ.& cler.& ſuperiùs dixi in effectu conſuetudinis. *Punitur ſtilū non ſeruans.*

25 Sextus effectus ſtili eſt, quòd ſi lex deficeret, ſtilus curiæ ſeruaretur.Iac.de Bello viſu in ſua practic.rubr.de fuga reor.num.39.fol.51.Maximè ſi aliquando iudicio contradicto fuerit firmatus.l.cum de conſuetudine.ff.de legib. *Lege deficiē te ſtilus ſeruatur.*

26 Septimus,iudex vel partes non poſſunt pro parte acceptare ſtilum,& pro parte reſpuere:cum ſtilus ſit indiuiduus,ſicut & conſuetudo.not.Barba.in conſil.34.illud in medium.col.vlti.in 4.vol. Fallit quando hoc exprimitur à lege.l.vna.in fi. de latina liberta.tollend.ſing.ſecundùm Barba.in repet.c.Raynaldus.col.48.& col.157.de teſta.& in rubr.de reſcrip.col.18. *Acceptari ſtilus pro parte non poteſt.*

27 Octauus, iudex non ſeruans ſtilum ſuæ curiæ facit litem ſuam,ac ſi non ſeruaret conſuetudinem,aut legem.Bal.in §.iudices.col.2.de pace iura.firmand.citat Dec.in c.inter cæteras.col.vlt. de reſcript.poſt Lanfranc.in repet.l.admonendi.col.1.ff.de iureiur.Calca.conſi.118.ſanctiſſimus. col.2.ideo poterit per ſuperiorem puniri.[Et in ſyndicatu tenetur, vt vltramontani dicunt in tractat.de ſyndicat.] *Non ſeruans ſtilum facit litem ſuam.*

28 Nonus effectus ſtili eſt, quòd clauſulæ ſolitæ apponi de ſtilo habentur pro appoſitis.text.& ibi Panor.in c.cum M. de conſt.l.quod ſi nolit.§.qui aſſidua.ff.de ædili.edict.ideo notarius ex ſeipſo poteſt tales clauſulas apponere, licet partes de his nil dixerint.gloſſ.notab.in l.ſi fundus.§.in *Clauſulæ ſolitæ apponi habentur pro appoſitis.*
29 commiſſaria.ff.de in diem adiect.cap.quod tranſlationem.de offic.lega. † Facit quod dicit Bart.in l.ex ea parte.ff.de ver.obl.vbi debitorem poſſe cogi(inquit)conficere inſtrumentum creditori ſecundum ſtilum & conſuetudinem patriæ, etiam ſi eſſet conſuetum, vt ſigillum regium apponeretur,vt hîc,vel obligatio ad rigores parui ſigilli Montiſpeſſulani conſcriberetur,vel conuentionum Nemauſi,vt in patria Montiſpeſſulani. Sequitur Georg. Natan.in cle.ſæpe.§.& quia. col.3.de verb.ſignific. *Debitor cogitur cōficere inſtrumētum creditori ſecundum ſtilum patriæ.*

30 Decimus,ſtilus poteſt allegari etiam in deciſionibus cauſarum.Panor.in c.ex literis.col.2.in fi.per illum text.de conſti.Curt.conſi.66.ſuper præmiſſa.num.154.Etiam ſi ſit contra ius,& hoc ſi eſt à principe confirmatus,& eò tendat:alioqui non,vt ſuperiùs ſcripſi. *Allegari poteſt ſtilus.*

31 Vndecimus,debet fieri comparatio & inſtrumenti & ſtili.Bal.in l.vna.in fi.C.de emenda.Iuſti.Cod.per gloſſ.in c.licet.in verb.ſcripturæ,de crimine falſi.Vnde narrat Plutarch.de Pyrrho rege Epirotarum,quòd propter ſtili inęqualitatem perpendit literarum falſitatem,quas ei tranſmitti curauit Lyſimachus,tanquam à Ptolemęo rege ſcriptas,non enim erat ſcriptum,vt conſueuerat ſic,pater filio ſalutem, ſed Ptolemæus Rex Pyrrho Regi ſalutem.refert Fel.in cap.2.col.6.verſic. ſtilus.de reſcript. *Comparatio ſtili fit.*

32 Duodecimò literæ obtētæ præter vel contra ſtilum curiæ præſumuntur ſubreptitiæ,aut falſæ,& non valent.c.tua nobis.& ibi Panor.no.1.de offi.vicat.no.in c.ad noſtram.de confir.vtil.glo. & Philip.Franc.in c. quamuis.in 1.de præb.in 6.Cardin.in c.quod ſuper.de fide inſtr.c.cauſam.in 2.de teſtib.quia non eſt inſpiciendum quod ſcriptum eſt,ſed quod ſcribi & fieri debuit.l.ſed licet. de offic.præſid.c.cum cauſam.de elect. *Literæ cōtra ſtilum præſumuntur ſubreptitiæ, aut falſæ.*

33 Decimustertius effectus, præſumuntur literæ contra ſtilum erroneæ,& eis non eſt credendum.l.fi.& ibi patruus meus & Platea.C.de cano.larg.tit.lib.10.& l.fi.de aquæduct. libr.11. Curt. conſ.66.ſuper præmiſſa.num.151.& conſil.74.ſuper memorata.col.pen.ideo commiſſarius debet ſuperſedere.cap.ex parte.de capell.monach.Fel.& alij in c.2.col.6.verſ.ſtilus.de reſcript.per illum text.[Vnde in menſe Auguſto,anno 1311.fuere reprobatę literæ, in quibus rex vocabat bannitum dominorum,cum rex in ſuis literis nullum ſoleat vocare dominum.vt in libr.viridi continetur,ſicut nec Papa.c.ad audientiam.de falſis.]

34 Item ſi omittatur ſtilus, literæ redduntur ſuſpectæ.d.c.quam graui.de crimi.falſi.Panorm.in c.ad hęc.de ſentent.excommunica.Bald.in rub.de reſcri.col.3.& in Prouincial.Cur.Roma.fol.13. *Præſumptio ad condēnandū ſufficiens.*
35 Et hæc præſumptio falſitatis eſt ſufficiens ad condemnandum de falſo.c.porrecta.de confir. vtil.& Fel.in d.c.2.verſ.ſtilus.de reſcrip.& Curt.d.conſil.74.ſuper memorata.col.pen.& ſeq.per l. iubemus.C.de proba.Alex.conſ.77.in cauſa accuſationis.col.2.in 1.vol.quod eſt repetitum conſi. 62.in 3.vol.ſcripſi in tractat. de reſcript.in 11.q. in 21. effectu.2.Tomo commentar.ad conſtitut.
36 reg. † Fallit tamen quando omitteretur illud, quod tacitè ineſt,c.cum M.de conſtit.Fel.in c.ad hæc.de ſenten.excommunica.

37 Secundò fallit quando fieret expreſſa mentio ſtili,& quòd non obſtante ſtilo,literæ valeant, quia tunc literæ valebunt. Archidiaco.in cap.ſeruatis.25.quæſt.2.dicens,quòd quando conſtat de voluntate ſuperioris,illa eſt ſeruanda,& exequenda.Sequitur Georg.Natan.in repetit.clem.ſæpe. § & quia.col.2.de verborum ſignifica.facit l.1.C.de ſuperindicto.lib.10.Quia non eſt ſuæ intentionis,quòd ſtilo derogetur,quando non exprimit,alioqui ſecus.c.ad aures.cap.mandatum.de re- *Stilo an derogetur.*
38 ſcri.c.expoſita.de arbitr.c.cum cauſam.& c.fi.de præben.c.cum in illis.Illo tit.lib.6. † Vnde factum tale vidi emergi. Nuncius fuit ab armigeris durante bello ſpoliatus, qui ob id non potuit ferre procuratorium ad eum, qui erat conſtitutus procurator, nec alia inſtrumenta, quare pars amiſit cauſam :-quæ tamen impetrauit literas regias, quibus mandabatur iudici, quòd ſi ei conſtaret, etiam per ſolam nuncij declarationem de dicta ſpoliatione, & impedimento, eo caſu *Reſtituitur, qui ob procuratoriū ereptum condēnatus fuit.*

Digitized by Google

non obſtante rigore ſtyli annullaret contumaciam,& alia facta in contrarium,& partes audiret,& iuſticiam eis adminiſtraret,& hoc bonum & æquum viſum eſt per ea quæ doct.not.in l.2.§.ſi quis in iudicio.ff.ſi quis cautio.

Literæ contra ſtilū impetrantur.

39 Ideo quotidie impetrantur literæ contra ſtilum, qui cùm ſit de iure poſitiuo,tolli poteſt per principem,& mutari.l.princeps.ff.de legib.c.propoſuit.de conceſſ.præb.vnde in curia parui ſigilli interdum impetrantur literæ Regiæ , vt non obſtante rigore ſtili recipiantur aliæ iuſtæ exceptiones,videlicet præſcriptionis,& metus,vel doli.Guido deciſ.292.ſi alicui.

Libellū contra ſtilum conceptum iudex reiicit.

40 Decimusquartus,libellum contra ſtilum vel conſuetudinem formatum poteſt iudex ex officio reiicere,& dentibus lacerare.l.1.& ibi glo.ff.de offi.aſſeſſor.gloſſ. in l.de quibus.in verbo inueterata.ff.de legib.Fely.& Dec.in d.c.2.verſ.ſtilus.quod bene notent practicantes,& ab ſtilo non
41 deuient. † Et ratio eſt: quia ex officio iudex debet prouidere,ne iudicium reddatur eluſorium.cap.cauſam.in 1. & ibi Panorm.de iud.ſed vbi ſtilus iudicij non obſeruaretur,corrueret iudicium.argumento cap.quàm graui.de crimine falſi.ergo ex officio iudex illum libellum reiiciet. Curtius in cap.final.quæſt. 8. de conſ. nec poterit pars ob hoc appellare,quia iudex hoc facit iure permittente.

Citatio contra ſtilū non valet:nec eſt cōtumax nō comparens.

42 Decimusquintus, citatio contra ſtilum emanata non valet,nec tenetur citatus comparere. Ang.in l.ſi.C.de cano.largi.tit.lib.10.l.ſi.& ibi Bal.& Angel.C.de iureiur.Fel.& alij in ca.quoniam. in glo.citationes.de proba.Iaſ.in l.teſtamentum.in ſi.C.de teſta.Curtius conſi.74.col.pen. Hippol. ſingul.118.ſtilus curiæ.& in repetit.l.ſi.num.38.ff.de iuriſdict.omnium iudic. & in l.de vno.num. 217.de re iudic.

43 Decimusſextus, citatus contra ſtilum curiæ,etiam ſi non comparuerit, non eſt contumax. Angel.in l.ſi.C.de cano.largit.tit.lib.10.Dec.refert in c.quoniam contra.7.col.de proba.& in c.ex parte.col.5.de reſcript.Hippol.ſing.118.ſtilus.& in d.l.de vno.num.217.

Sententia cōtra ſtilum nulla.

44 Decimusſeptimus effectus.Sententia lata contra ſtilum eſt nulla,ſicut contra legem.Guido Papæ in deciſ.ſuis,quomodo 292. ſi alicui. vbi dicit potius eſſe ſtandum ſtilo,quam conſuetudini,quando ſibi contradicunt:quia ſe habent tanquam generale & ſpeciale.Et ſpecies derogat generi.cap.1.& cap.ſuſcitatus.de reſcript.idem docet q.98.ſed an dominus.in ſi.& Socyn.conſi.39. capio primum. col.5.in 4.vol.

Præſumitur pro ſtilo.

45 Decimusoctauus,præſumendum eſt pro ſtilo tribunalis,in quo adeſt copia prudentum. Panorm.in c.ſicut nobis.nota.penul.de ſenten.& re iudic.

46 Decimusnonus,valet ſtilus curiæ de non vocando præſentem,vel de vocando certo modo. Fel.in c.cùm olim.num.10.verſic.tertius caſus.de reſcrip.

Citatio quādo omitti poſſit.

47 Vigeſimus effectus eſt, Citatio requiſita in examinatione teſtium de ſtilo poteſt omitti.Alex conſil.65.habita.col.vlt.in 1.lib.Dec.conſil.163.in cauſa matrimoniali.col.6.nu.8.& in alijs caſibus omittitur citatio:quos ſcribit Iaſ.in l.nec quicquam.§.vbi decretum.ff.de offic.proconſul.& Hippol.in l.de vno.de re iudic.& 115.caſus in quibus non requiritur citatio,congerit Autho.Nicell.in concord.iuris canonic.& ciuilis.52.

Examinatio teſtiū in criminalibus an poſſit committi.

48 Vigeſimusprimus,valet ſtilus vt examinatio teſtium in criminalibus alicui committatur.Iacob.de bello viſu in practi.rubri.de fuga reor.nu.41. licet de iure ſecus.auth.apud.C.de fide inſtr. non tamen valet ſtilus,vt pars cauſa cadat,niſi fuerit per principem approbatus,& confirmatus.c. cùm omnes.& ibi doct.de conſt.quia id quod noſtrum eſt,ſine facto noſtro à nobis auelli non poteſt.reg id quod noſtrum.de reg.iur.ff.

49 Vigeſimusſecundus.Quòd ſtilus non præſumitur ſeruatus,niſi probetur.Barba.conſi.3 clementiſſimi. & quidem.col.11. in 2. vol. quia eſt facti,& facta non præſumuntur.l.in bello.§.factæ res.ff.de captiuis.l.quęcunque.in ſi.ff.de publ.in rem actio.dixi in interpre.l.diuus.in 2.no.ff.de ſenatuſconſ.Sillania.

Iudex ex cauſa immutare poteſt ſtilū ſuæ curiæ.
Quare ſunt diuerſæ conſuetudines.

50 Vigeſimustertius,licet ſtilus curiæ ſit volubilis,quia ex mutatione iudicum quandoque mutatur:teſte Ioan.And.in c.1.de elect.lib.6.refert Iaſ.in repet.l.1.nu.53.C.de ſumma trinit.Tamen
51 iudex non poteſt illum mutare ſine magna cauſa. † Et per hoc dicit Rauen.in c.ſuper ſpecula.de priuileg. tot eſſe conſuetudines diuerſas in quibuſdam locis, quia iudices ibi iuris ignari protulerunt ſententias contra ius : & poſtea ſucceſſores idiotæ ſecuti ſunt dictas ſententias cùm non poſſent diſcernere , an eſſent iure latæ,quare in conſuetudinem venerunt,& ſic inductæ fuerunt conſuetudines,& tot ſtili contra ius.l.2.†mirabile.C.de vete.iure enuclean.Sed in patria iuris ſcripti doctiſſimi verebantur à iure diſcedere,ob id nullas conſuetudines iuri contrarias introduxerunt:vt ſcripſi in proœm.ordina.in primo tomo commenta.

Iudex de ſtilo quando inquirat à pragmaticis.

Stilus ordinem iudiciarium reſpiciens aut litis deciſionem quomodo differat.

52 Vigeſimusquartus, quando dubitatur de ſtilo alicuius curiæ,poteſt iudex ſe informare nemine citato ab antiquis illius curiæ aduocatis,& procuratoribus.Bart.per illum text.in l.3.§.fina. ff.de teſtib.Bald.in l.vna.in fin.C.vt quæ deſunt aduoc.part. iudex ſupple. hoc dicit ſe exercuiſſe Ange.in §.ex non ſcripto.col.2.Inſtit.de iure natur.Iacobi.in l.de quibus.col.3.ff.de legib.Chaſſa. in conſuet.Burgund. in princip. & ita ſeruat curia laicalis ſecundùm Ioan.Fabr.in dicto §.ex non ſcripto.col.4.Et hoc ſæpius fit in Caſtelleto. quod poteſt fieri quando dubitatur de ſtilo,ſeu con-
53 ſuetudine curiæ. † Secus ſi allegetur conſuetudo ad litis deciſionem,tunc plenè eam probare oportet. Bartol. in lege Iulia.ff.de teſtib.Curtius refert quæſt.8.in dicto cap.fin.Benedict.de Plumb. in l. Labeo.ff. de ſtatuliber. Imò non annullatur proceſſus, licet operarius eccleſiæ [ſiue æditus

Digitized by Google

æditus quem Gallicè vocamus *Marguilier*] non fecerit fidem de ſua poteſtate, ſi hoc petitum non fuerit,& hoc habebat ſtilus,ſicut communiter in Francia:vt ſcribit Aufrer.in deciſ.Tholoſa. q.115.& Alex.conſ.14.viſo.col.1.in 5.vol.& Dec.conſil.163. in cauſa matrimoniali.col.6.num.8.

54 Intellige ſi ſtilus ſit ſecundum ius, ſecus ſi contra,quia tunc debet plenè probari.Curtius in repe.d.c.ſi.in 8.q.poſt Dec.in conſ.402.in cauſa.num.12.alias limitationes vide per Barr. & alios in d.l.de quibus. vbi dicit quòd circa ea quæ reſpiciunt deciſionem litis, non poterit ſic ſe informare partibus abſentibus,& ſequitur Soci.conſi.36.in cauſa Antonij.col.3.in 4.vol.& idem quando eſt maximi præiudicij ſecundum eum,conſ.39.capio primum.col.5.num.28.in eodem vol.Sed nec habet iudex ſe informare quando ſtilus eſt ſcriptus,& in apertum prolatus,& notorius,ac per Regem confirmatus:vt eſt iſte ſtilus curiæ Parlamenti.Sed illum legere,obſeruare,& menti commendare debet.

Stylus contra ius debet plenè probari.

55 Vigeſimuſquintus effectus,conſuetudo & ſtilus excuſant à crimine falſi.Hoſt. & Ioan.And. in cap.2.de fide inſtrum.Bald.in cap.vno.col.2.de feud.cognit.refert Alex.conſil.70.viſo proceſſu. col.2.in primo vol.

Stylus à crimine falſi excuſat.

56 Poſtremò ſtilus non ligat generaliter, ſed tantùm in curia in qua viget.Bal.in l.certum.col. 4.nu.11.C.vnde legit.dicens iudicem ſecularem non teneri ſeruare ſtilum curiæ Epiſcopalis,nec contra Aufrer.idem dicit,q.115.ſi operarij.& Iacob.in d.l.de quibus.col.3.in 2.q.& Nicol.Mil.in verb.ſtilus.& ibi,in addit.Curtius in rubr.de conſuet.q.4.

Stylus in ſua quaque curia ſeruari debet.

57 Imò nec ſtilus curiæ Romanæ imponit neceſſitatem obſeruandi in aliis curiis particularibus,ſecundùm Bal.in c.2.de feriis.quia alię curiæ non habent pro iure communi id, quod ſingulariter in Romana obſeruatur curia:vt patet in procem.regularum Cancella.per Gomeſ.cùm quęlibet curia communiter ſuum habeat ſtilum,& licet in verbis quilibet ſtilus ſit diuerſus.

58 In effectu tamen,virtute, & ſubſtantia idem ferè ſunt,& iuuenis qui praxim vnius curiæ ſciuerit,parum deficiet in practica alterius,teſte Ioan.epiſcop.Vauren.in tracta.de ordin.iudicio.rub. penul.[Et quamuis quidam putent hunc ſtilum eſſe parlamenti Tholoſæ, alij Pariſ.tamen generalis ad omnia parlamenta & curias ſupremas Galliarum,ob id volui hunc ſtilum ſic annotare,& iſta hîc tractare,licet in 3.tomo commenta. in conſt.Reg.Gallic.iſta ſcripſerim quæ ibi ad materiæ complementum pertinere videbantur.]

Practicus in vna curia nõ eſt in aliis ignarus.

59 Fallit quando conueniret ſtilo aliarum curiarum,tunc debet ſeruari tanquam ſtilus proprię curiæ,non tanquam ſtilus alterius curiæ,vt dixi.

60 Secundò fallit,quando eſſet ſtilus principis,qui omnes ligat,ſicut lex,l.leges.C.de legib. Panorm.in d.c.ex literis.de conſtit.Chaſſa.in prin.conſuetu. Et ſi princeps vellet quòd omnes curiæ Franciæ ſeculares obſeruarent vnum & eundem ſtilum,bonum eſſet,vt ſuperiùs dixi.Et iſta nunc de ſtilo ſufficient,proſequar text.

Stylus principis eſt generaliſſimus.

De tous les pays de noſtre Royaume.

GLOSSA DECIMAQVARTA.

ET ſic vult,quòd ſtilus etiam in patria iuris ſcripti in ſcripturam redigatur, vt memoriæ commendari,& quilibet eum ſcire,& eo regi poſſit.l.contrahitur.ff.de pignorib.& vtinam vnus eſſet omnium Franciæ curiarum ſtilus. Nam tot conſuetudines diuerſæ & ſtili perturbant ingenia hominum.

Soyent redigées,& miſes en eſcrit.

GLOSSA DECIMA QVINTA.

PRimùm ergo ſtatuit,vt in ſcripturam redigantur conſuetudines,& ſtili,ne memoria illorum pereat.Et vt quilibet ſecundum illos regatur,ac vt curiæ practicantes ab illis non deuient:& vt iudices procedant & iudicent inſequendo illorum verba. †Et ſic ſcriptura fit quandoque propter neceſſitatem probationis eius de quo agitur: quandoque vt ipſa probatio magis habilitetur,vel propter ſubſtantiam eius, quod intenditur,teſte Bald.in auth. ſed nouo iure.col.penult.C.ſi certum petatur.vide l.contrahitur.ff.de pigno.& doctor.in l.1.C.de iure emphyteu.

Styli cur in ſcripturam rediguntur.

Accordées par les couſtumiers practiciens.

GLOSSA DECIMASEXTA.

SEcundum eſt, quòd communi concordia, & conſenſu pragmaticorum fieri illa ſcripta debent. Nam ſi vnus dicat talem eſſe conſuetudinem, & alius aliam, non concludetur, nec conſtituetur conſuetudo:donec dicanici ſuper hoc conueniant:& quod ab illis concluſum & conſtitutum fuerit,ſcribetur,& ſic ſolet fieri,quod poteſt probari,argum.l.ſi voluntate.C.de reſcinden.venditio.

Et gens de chaſcun pays de noſtre Royaume.

GLOSSA DECIMASEPTIMA.

TErtium vt practicantes illius patriæ, in qua rediguntur conſuetudines,in hoc conueniant:quia quanto viciniores eſtis,tantò melius ſcire potuiſtis.c.quanto.de præſump. nec valeret conſuetudo Pariſ.quæ concluderetur cum aduocatis Tholoſ.quia illi neſciunt conſuetudinem Pariſ. Ob id ſcribitur hîc, quòd in qualibet patria,& cum hominibus patriæ concludetur:quia quælibet patria ſuo ſenſu,& conſuetudinibus abundat.ca.cùm venerabilis.de conſuet.

Concludantur conſuetudines à practicantibus locorum in quibus hæ vigent.

Leſquelles

Digitized by Google

Leſquelles couſtumes, vſages, & ſtyles ainſi accordez ſeront mis & eſcripts en liures.

GLOSSA XVIII.

Inquirens de cõſuetudinibus nil debet addere.

OVattum, vt conſuetudines ſic conuentæ, ac conſtitutæ, in librum redigantur, qui vocabitur liber conſuetudinum Pariſ. vel Lutetiæ, ſeu alterius ciuitatis, vel oppidi. Et ſic commiſſarius miſſus vt inquirat de his conſuetudinibus, non poteſt alias addere, nec populo præbere, quia ad hoc tantùm datus cenſetur, vt populi conſuetudines in ſcripturam redigat, qui ſi addat ex capite ſuo, tanquam priuatus cenſetur, nec erit lex, nec conſuetudo. l. 3. ff. de offic. præſid. & venire contra mandatum dicitur. cap. cum dilecta. de reſcript. l. diligenter. ff. manda.

Leſquelles ſeront apportées par deuers nous pour les faire veoir, & viſiter par les gents de noſtre grand conſeil, ou de noſtre cour de parlement.

GLOSSA XIX.

Approbatio cõſuetudinis quomodo fiat per principem.

QVintum vult quòd poſtea ſic redactæ cõſuetudines & deſcriptæ in libro ad principem deferantur, vt eas perſpicere faciat per conſiliarios magni conſilij, ſeu per curiam parlamenti in cuius iuriſdictione ea ciuitas eſt, quæ vult conſuetudines approbari. Et eo fit, vt conſuetudines rationabiles Rex approbet, irrationabiles verò ex libro deleat, per ea quæ doct. docent in c. fi. de conſuet. facit c. nouerint. de ſent. excomm.

Et par nous les decreter & confirmer.

GLOSSA XX.

Conſuetudo confirmationem non requirit.

SExtum hîc ſtatuit, quamuis conſuetudo ſit tantæ auctoritatis, vt non requirat confirmationem ſuperioris, quia confirmatur legitimo temporis curſu. l. an in totum. C. ne ædific. priuat. Bald. in rubri. de conſuet. col. 2. Barba. in c. cùm conſuetudinis. col. 1. de conſuet. tamen hîc vult eas confirmare, & decretum illis imponere, ne de cætero dubitetur de vſu & auctoritate illarum. Et licet princeps videatur cõfirmare conſuetudines eo ipſo, quòd ſunt tolerabiles. l. tam collatores. C. de re milit. lib. 12. & l. domini prædiorum. de agricol. & cenſit. lib. 12. Guido Papæ in ſing. 802. tamen Rex hîc vult expreſsè eas approbare & confirmare, ne ſuper his dubitetur. text. in cap. in his. 11. diſt. Feli. in cap. ius generale. 1. diſt. quia plus ſolet timeri quod ſpecialiter, quàm quod generaliter eſt conſtitutum, & confirmatum. cap. quia in cauſis. de procurat. cap. quamquam. 23. diſt. c. 1. de reſcript.

Et iceux vſages, couſtumes, & ſtyles ainſi decretez & confermez ſeront obſeruez, & gardez és pays dont ils ſeront.

GLOSSA XXI.

Reſcriptum contra conſuetudinem non valet.

ET ſic ſtatuit, quòd poſtquam hæ conſuetudines fuerint à Rege confirmatę & conſtitutę, ſeruentur ab omnibus. Intellige tamen quòd conſuetudo localis in illo loco ſeruari debet, vbi viget, & non in alio. l. fi. C. de anno. & tribut. lib. 10. gloſſ. in cap. conſuetudo. 1. diſt. & in cap. illud. & cap. illa. 12. diſt. nec valebit reſcriptum contra conſuetudinem ea non expreſſa, nec derogabit conſuetudini, quia eam ignorare videtur reſcribens. cap. 1. de conſtit. in 6. & ſuperiùs fuſius ſcripſi.

Et auſſi en noſtre cour de parlement és cauſes & procez d'iceux pays.

GLOSSA XXII.

Conſuetudo cuius loci ſit ſpectanda.

ET ſic curia Parlamenti, ad quam appellatur, tenetur etiam iudicare ſecundum conſuetudinem loci primi iudicis, & ſecundum legem primò datam. in auth. vt cùm de appel. cognoſ. in princip. colla. 8. In aliis cauſis alterius loci non tenetur iudicare ſecundum conſuetudi. Pariſ. vt hîc dicitur.

Et ſic primogenitus Baronis, vel nobilis in totum debeat ſuccedere in Vaſconia, ſi ille nobilis habeat bona etiam in Francia, vbi non eſt talis conſuetudo: nunc omnes filij ſuccedent per viriles in illa patria: nec computabitur primogenito ſua portio, quam in Vaſconia habuit: vt Bald. & alij tradunt in l. 1. C. de ſumma trinit. & Iacob. in l. de quibus. col. penultim. ff. de legib.

Et iugeront les Iuges de noſtre Royaume tant en noſtredicte cour de parlement, que noz baillifz, ſeneſchaux & autres iuges ſelon iceux vſages, ſtyles, & couſtumes és pays dont ilz ſeront.

GLOSSA XXIII.

1 IVdicabunt ſinguli iudices ſecundum conſuetudines ſuorum locorum, etiam parlamẽta ſecundum conſuetudines vigentes in ſuis iuriſdictionibus: eodem modo etiam iudicabit magnum Conſilium, & alij iudices deputati per Regem ex cauſa euocationis, vel alias ſecundum conſuetudines cuiuſlibet loci. c. cùm veniſſent. de eo qui mittitur in poſſeſſio. ſcripſi in interpretatio. l. quòd iuſſit. ff. de re iudic. in ſecundo notab. & plenius in tract. de ſupplic. in primo Tomo ordinat.

Quæ conſuetudines attendendæ.

2 Vnde ſi diuerſæ ſint conſuetudines, in concernentibus ordinem, ſeu proceſſum, illæ ſeruandæ ſunt, in quo loco litigatur, & proceditur. ca. quod clericis. vbi gloſſ. & doct. de foro compet. Itidem inſpicienda eſt conſuetudo loci executionis. Bal. in l. 1. q. 4. C. ne filius pro patre. quia executio ordinem concernit. Bart. & alij in l. à Diuo Pio. ff. de re iud. Bal. conſi. 285. caſus ſuper quo. col. 2. in ſecundo vol.

3 In deciſoriis verò debet iudex ſequi conſuetudinem litigantium, vel ſtatuta. l. ſi fundus. ff. de euictio.

Digitized by Google

euictio.l.exigere.de iudic.Bald.in l.1.C.quæ ſit longa conſuet.quod limitat Curt.in tract.de conſuet.quæſt.penult.

Sans en faire autre preuue, que ce qu'eſt eſcript audit liure.

GLOSSA XXIIII.

Probari conſuetudines approbatæ quomodo poſſint.

1 NOtandum eſt, quòd hæ conſuetudines ſic deſcriptæ, approbatæ, & confirmatæ aliquando non aliter emulgantur, id eſt non ſolent impreſſioni dari: & tunc quicunque allegat conſuetudinem, oportet quòd eam probet: quæ probatio fit hoc modo: citatur pars ad videndum extrahi talem conſuetudinem ex libro conſuetudinum: & tunc illud tranſcriptum probat: vt doct. tradunt in c.ad audientiam.de præſcript.nec aliter
2 probari poteſt hæc conſuetudo. † Vt pronunciauit Senatus anno 1516. die 20. Iunij poſt prandium pro magiſtro Vberto *Tybouſt*. Conſiliario contra magiſtrum Nicolaum *Puechon* ſecretarium. & idem ſtatuit anno 1518. die 3. Iulij. inter Ioan. & Franciſcum *Pomeraulx* & dom. Franciſcam *d'outre L'auoye*. Arreſtum.

3 Si autem liber conſuetudinum ſit notorius, vt conſuet. Pariſ. & multæ aliæ, tunc non eſt neceſſe eas extrahere, ſed ſufficit eas allegare in rub. tali. &c. & tunc quilibet eas videre poterit, & ſolet produci talis liber conſuetudinum. Ita expreſsè deſcribit Benedict. in repe.c.Raynutius.in ver.& vxorem.num.40.de teſtam.vide in reg.Cancel.26.alia quæ ibi tractat gloſſ.

4 Si verò aliquis neget conſuetudinem generalem, vt mortuus ſaiſit viuum, ſolet aduocati partium requirere, vt aduocati, & procuratores interrogentur de illa conſuetudine, & iudex practicantes interrogat, vel ſolet iudex ad partis alterius petitionem eum, qui negat conſuetudinem generalem interrogare cum iuramento, an ignoret talem eſſe generalem conſuetudinem, qui ſaltem verebitur deierare in conſpectu aliorum, ſi conſcientiæ & famæ prouidere ſuæ cupit, ſi dicat ſe neſcire, poſtea interrogabuntur illius tribunalis decanici.

Et leſquelles couſtumes, vſages, & ſtyles ainſi eſcripts, confermez, & accordez, comme dict eſt, voulons eſtre gardées & obſeruées.

GLOSSA XXV.

STatuit, vt conſuetudines ſic conſtitutæ & confirmatæ, ab omnibus cuſtodiatur. Nam leges ab omnibus æqualiter obſeruari debent. l. leges.1.C.de legib.cap.placuit.32.diſt. Intellige à ſubditis.cap.1.de conſtit. Sed an princeps teneatur ſeruare conſuetudines. Bal.in §.fin.qui feud.dare poſſ.ait conſuetudines ligare principes: quia potentius eſt ius naturale, quàm principatus. Et in ore principum firmior debet eſſe veritas, quàm priuatorum. refert Iaſ.conſil.1.col.1. & ſecunda. in 1.volum. & ſuperiùs dixi in 3.quæſtio.ac multa de his ſcripſi quando ligetur conuentionibus princeps. in præfat.ad rubric. de colla.in concord.hîc non repetam. A ſubditis ſeruandæ ſũt conſuetudines.

En iugement, & dehors.

GLOSSA XXVI.

QVando emerget quæſtio in extraiudicialibus ſeruatur conſuetudo diſponens de extraiudicialibus: ſi diſponat de iudicialibus, in iudiciis ſeruabitur. Et conſuetudo loquens de ſucceſſione, etiam in iudiciis ſeruabitur, & ſecũdum eam iudex iudicabit, per iſtum text. copulatiuè loquentem. Et quando conſuetudo loquitur ſerua conſuetudinem. Bal.in l.1.in fi C.de arbitr.vide Iaſon. conſil.238. anno ſalutis.col.1. in ſecundo volum. & conſil. 57.col.3.verſic. Octauo.in 3.vol. Nam conſuetudo tantum habet de actu, quantum de potentia. Bal.in cap.1.col.5.qui feud.dare poſſunt & tantum de effectu, quantum habet de vſu. Et proprios facti & vſus terminos non excedit. Bald.in l.fin.C.commu.vtriuſque iudi.refert Iaſ.conſil.185. in iſta.col.3.vol.2.ſuprà dixi. Interpretatio cõſuetudinis ad iudicem ſpectat.

Tamen ſi caſus occurrens non reperiatur deciſus à conſuetudine, nec à lege, tum quod proximum & conſequens eſt conſuetudini attenditur. l. de quibus. & ibi etiam doctor.ff.de legib. Sed in locis vbi non eſt conſuetudo, lex ſeruatur, qua deficiente, quod legi proximum eſt, inſpicitur. doctores in cap.fin. Simile conſuetudinis an attendatur, an legis.

Touteſfois n'entendons deroguer au ſtyle de noſtre cour de parlement.

GLOSSA XXVII.

CVm ergo vnus ſit ſtilus omnium curiarum & parlamentorum regni Franciæ, huic non intendit derogare, & vtinam eodem modo vnicus eſſet ſtilus omnium curiarum inferiorum, ſicut eſt ſtilus omnium parlamentorum: ſunt etiam in ſtilo parlamen. multa quę hodie non ſeruantur, quia variantibus temporibus neceſſe eſt vt varientur ſtatuta humana.cap.non oportet.de conſang.quæ annotauit do.Moline.ibidem. Parlamentorũ vnicus eſt ſtilus.

Et defendons à tous les aduocats de noſtre Royaume, qu'ils n'alleguent ne propoſent autres couſtumes, vſages, ou ſtyles, que ceux qui ainſi ſeront eſcripts, decretez & accordez comme dict eſt.

GLOSSA XXVIII.

PRimò prohibet aduocatis, ne proponant, vel allegent alias conſuetudines, quàm ſic deſcriptas, vel confirmatas, & poſtea in ſequenti omnibus prohibet. Sed qua pœna venirent puniendi contrarium facientes? videtur quòd pœna falſi. l. penult.ff.ad leg.Cornel. de falſ. Sed contrarium dico. Et videtur quòd pœna ſit arbitraria, poſtquam nõ expreſsè ſtatuta. l. 1.ff.de effractor. Allegari aliæ conſuetudines non poſſunt.

Et

Et enioignons auſdits Iuges.

GLOSSA XXIX.

HIc vocat Senatores & conſiliarios iudices ab effectu,quia etiam iudicant.Et iudex eſt nomen generale,quaſi ius dicens.c.forus.de verb.ſignifi.Et ſic ipſi iudices vocari poſſunt.

Qu'ils corrigent & puniſſent ceux qui feront le contraire,& qu'ils n'ayent ne reçoyuent aucunes perſonnes à propoſer n'alleguer le contraire.

GLOSSA VLTIMA.

Rex conſuetudines facere nõ poteſt, licet eas tollere.

1 NOn auditur allegans aliam conſuetudinem, quàm approbatam. Nam Rex vel Imperator poteſt conſuetudines tollere,ſed non facere.dicit Barba.in addit.ad Bald.in c.1.qui feud. dare poſſunt. plus dicens, quòd licet populus Romanus tranſtulerit omne imperiũ,& iuriſdictionem in principem.l.1.ff.de conſtit.princip. tamen non tranſtulit ius naturale,nec conſuetudines, niſi quoad approbationem,& reprobationem earum.

Salaria conſueta ſi diuerſa ſint, quæ ſoluenda.

2 Poſtremò incidit quæſtio frequens.Rex conceſſit officium Titio ſecundum ſalaria conſueta, varia tamen fuerunt ſalaria,& ſtipendia,quæ attendantur?breui reſpondeo,conſideranda ſtipendia vltima,per text.in l.Mela.§.ſed & ſi alimenta,quæ viuus præſtabat,reliquerit:ea demum præſtabuntur,quæ mortis tempore præſtare ſolitus erat.quare ſi fortè variè præſtiterit,eius tamen tẽporis præſtatio ſpectabitur, quod proximum eius mortis fuit. ff. de alimen. & ciba.lega.& illum text.ſing.not.Lanfranc.in l.admonendi.col.1.ff.de iureiurand.hoc docet Bald.in l.qui binos.C.de aduoca. diuerſ. iudicio. Vnde ſi Rex mandet Admirabilem maris recipiendum ſecundum antiquam conſuetudinem, debet intelligi prout eſt conſuetum in vltimis annis:vt plenè ſcribit Anton.Capit.in deciſ.Neapol.quæſt.163.plus addens,quòd ſi dominus conſtituat procuratorem generalem ad faciendum omnia, quæ dominus ſolitus erat facere,non poterit tamen facere niſi ea, quæ dominus faciebat ordinariè, non extraordinariè.vt conſuluit Alex.conſil.5.col.2.num.10.in quinto volum. quod probat l. vel vniuerſorum. ff. de pignora. actio.vbi addidi alia huic materiæ accommoda.

3 Alia de conſuetudine multa ſcriberem, quæ tamen cùm ſint notoria,& plenè per conſuetudinarios deſcripta,etiam quia non ſunt quotidiana, vel per ſupradicta intelligi poterunt,ea nunc miſſa facio,de his omnibus quãtuliſcunque Deo omnipotenti,& eius ſacræ Virgini gratias agens immenſas. Amen.

TRACTATVS

DE CITATIONIBVS NON MINVS FREQVENS QVAM VTILIS.

Des adiournemens.

PRÆFATIO.

1 QVAMPLVRIMA ſuper his citationibus adducere poſſem, Lector beneuole:ſed cùm Socy.in ſuo tract.de citationibus multa ſuo more congeſſerit,ea nolo hîc tranſcribere,verùm illa maximè pertractare,quæ inter pragmaticorum manus verſantur, & præcipuè quæ in curiis Franciæ agitantur.

Ante omnia quis eſt citãdus.

2 † Et quia omnium actionum inſtituendarum principium ab ea parte edicti proficiſcitur, qua prætor edicit de in ius vocando, vtique enim imprimis aduerſarius in ius vocandus eſt, id eſt, ad eum qui ius dicturus eſt.text.in §.fi.Inſtitut.de pœna teme.litig.gloſſ.& doct.in rubric.ff.& C. de in ius vocand.& proceſſus ſine citatione eſt nullus.l.ea quæ.C.quomodo & quando iud.cap.inter.de maio.& cap.1.de cauſ.poſſ.Bart.in tracta.de cita.Barba.in cap.eccleſia.num.69.de conſtitut.& omnia,quæ fiunt in præiudicium abſentium non valent ſine citatione.cap.omnia.3.q.9.Dec.in c.quoniam contra.col. 10.in gloſſ. citationes.de proba.

Totius tractatus ſumma & ordo.

3 † Ideo hîc ante omnia plures elucidabimus terminos,quos ſermo cõmunis habet præcipuos.Secundò,quid ſit citatio dicemus.Tertiò,quo iure inuenta ſit,& quæ ſit illius vtilitas.Quartò,quotuplex ſit.Quintò,quis citare poſſit.Sextò,quis citari valeat.Septimò,qualiter citatio fiat. Octauò,quot modis citatio impugnari poſſit.Nonò,quis ſit citationis effectus.Decimò,& vltimò ordinationes Regias hanc materiam tangentes ſine explicatione non omittemus.

Plures termini citationis.

4 Primò igitur notãdum eſt,nos habere plures terminos in hac materia,videlicet in ius vocare,edictum,denunciationem,conuentionem,requiſitionem,citationem,& adiornamentum:quæ omnia idem largè ſignificant.vt aſſerit Io.Fab.in §.fi.de pœna temere litig. quem

Digitized by Google

quem ſequitur Chaſſa.in conſuetud.Burgun.§.6.rub.*des iuſtices*. Ego tamen inferiùs dicam diuerſa eſſe,ſingulorum ſignificationes ſubiungendo.

5 In ius vocare eſt iuris experiundi cauſa vocare,vel ad eum vocare,qui ius dicturus ſit.l.1.ff.de in ius vocan.& §.fi.& quot modis fieri poſſit dicetur in 4.q.inferiùs. In ius vocare quid ſit.

6 Edictum verò dicitur citatio,quia edicebat prætor talem eſſe in ius vocandum.§.fin.ibi,quia prætor edicit.Et hoc vocabatur edictum.l. cùm verò.in fi.ff.de fideicommiſſ.liberta. Edictũ quid.

7 Et primum edictum erat decem dierum, quo propoſito ſi pars non veniebat,non ducebatur à parte,prout quidam voluerunt dicere, quorum opinio eo ſolo conuincitur,quòd non fuiſſet opus alia proponere edicta,cuius contrarium liquidè conſtat. Nam poſt primum,ſecundum etiam proponebatur edictum,deinde tertium:quibus propoſitis aliud quoque quod peremptorium vocabatur, hoc inde nomen ſumpſit, quòd perimeret diſceptationem,hoc eſt vltra non pateretur aduerſarium tergiuerſari.l. ad peremptorium.cum ſeq.ff.de iud.in quo peremptorio iudex comminabatur etiam abſente aduerſa parte ſe cogniturum,& pronunciaturum.l.in peremptorio.ibidem.& l.1.§.hoc edicto.ff quæ ſen.ſine appel.reſcind.aliiſq; modis ſumitur edictum:vt dixi in tit. de verb.ſig.in l.illa verba. Edicta tria de in ius vocádo & quartum peremptorium.

8 Eſt & aliud verbum videlicet denunciatio, quo etiam Iuriſcon.vtuntur,in l.cùm verò.§.fi.ff. de fideicom.libert.ibi:proinde denunciationibus,& edictis,literiſq; euocandi ſunt.l.4.§ prætor.ff. de dam.infect.ibi,verecundè autem prætorem denunciari iubere,non extrahi de domo ſua,&c.l. tres denunciationes.C. quomodo & quando iud. & eſt verbum magis generale,& plus comprehendit quàm in ius vocatio.Nam ſi viator denunciet alicui vt in ius eat : dicitur eum in ius vocare.§.prætor. quòd ſi alia nunciet, non dicitur in ius vocare,ſed denunciare,vt l.1.§.1.& §.denunciare.ff.de liber.agnoſ. vel ſi nunciet ſe bona debitoris cepiſſe, manumque inieciſſe,& demum ea ſe venditurum:vt dico in tract.de præcon.& ſubhaſta.in 2.Tomo. Denunciatio quid.

9 Si verò actus fuerit à iudice in abſentia partis factus,debet illi abſenti nunciari.cap.ſi tibi abſenti.de præbend.libr.6.Bartol.in l.penult.ff.de iureiurand.ſcripſi in tractat.nominat.quæſt.14.nu. 2.& ſequen.

10 Item hæc denunciatio fieri poteſt in extraiudicialibus, tam à parte, quàm ab apparitore.l.ſi fundum.C.de rei vend.& in l.his conſequenter. in princ.ff.fami.erciſc.ac in tit.de noui oper.nuncia.alia ſcripſi de hoc verbo in l.deteſtatio.ff.de verb.ſignific.

11 Conuentio, ſeu conuenire magis reſpicit partem.Nam ſolet dici,actor conuenit aduerſariũ coram iudice.l.hæres abſens.in prin.ff.de iudi.l.2.de iuriſdictione omnium iudic.l.vna.C.vbi conueniatur,qui certo loco dare promiſ.multaque alia ſignificata habet,que ſcripſi in l.3.ff.de verborum ſignificatio. Conuentio quid ſit.

12 Requiſitio ſæpius fit à parte coram iudice, vt cùm requirit conductorem migrare finito locationis tempore.l.1.ff.de migran.vel ſi non ſoluat penſionem.l.æde.C. loc. etiam à parte parti extra iudicium fieri poteſt.l. quidam Hyberus.ff.de ſerui. Requiſitio quid.

13 Interdum iudex requirit alterum iudicem per literas,quę requiſitoriæ vocantur,vt talem in ius vocet:de quibus ſcripſi in tract.de liter.requiſito. & hæc requiſitio fit à pari, ſi gloſſ.creditur in clem.1.in verb.requiſierint.de hæret.cùm par in parem non habeat imperium.l.4.ff.de arbit.ideo ſolet par parem requirere,non præcipere.

14 Item ab inferiore fieri poteſt.c.vt ſuper.de appe.in 6.ad hæc requiſitio aliò tendit,quàm citatio,quia requiritur iudex,vt tales citet,vel quid aliud faciat.& in hac requiſitione debet adiungi iudicis præceptum:alioqui non poſſet citari pars ad partis ſolam requiſitionem. Ideo dicit glo. quòd citatio eſt ſententia interlocutoria.in l.cum clericis.C.de epiſc.& cleri. vnde requiſitio ſola non eſt citatio,niſi cùm iudex conceſſerit.

15 Monitio interdum fit parti à iudice, vt compareat tali die : illa plus operatur quàm ſimplex citatio, quia habet vim edicti peremptorij.l.2.C.quomodo & quando iudex.gl.in c.conſuluit.de offi.delega.in verb.terminum.Lanfranc.in repet.cap.quoniam contra.in verb.citationes.col.3.de proba.Socy.in regul. 352.in tract.fallen. poteſt etiam fieri in iudicis abſentia,& regulariter fit : vt pars monita quicquam faciat. & eſt hortari, ſeu admonere.cap.ignorantia.38.diſt.vbi monentur ſacerdotes legere ſanctas ſcripturas. Et eo verbo maximè vtuntur iudices eccleſiaſtici : vt monemus ſemel,ſecundò, tertiò canonicè,& peremptoriè,vno edicto pro omnibus,vt reſtituatis, &c. Inde monitoriæ generales,de quibus abundè Probus in cap.vlt.de conſtit.lib.ſexto.in additio.ad Ioan.Monach. Monitio reſpicit iudices eccleſiaſticos non Regios.

16 Et hoc verbum tanquam humilitatis plenum receperunt meritò iudices eccleſiaſtici, quia humiles eſſe debent,& tanquam patres alios monere.Sap.11.ca.hos quidem tanquam pater monens probaſti illos. & Actor. 20. Per triennium nocte & die non ceſſaui cum lachrymis, monens vnumquemque veſtrum. Et quia monitio poteſt fieri à pari,etiam ab illis,qui non habent iuriſdictionem.gl.1.in cap.cum cauſa.de offi.deleg. diuerſum eſt in citatione, vt inferiùs dicetur. & hoc verbo monemus ad hunc effectũ vix vtuntur Iuriſcon.ſed Imperator ſic,vt in l.cum clericis.C.de epiſ.&cler.& in l.ſi quando.de teſtib.l.2.& l.conſentaneum.C.quomodo & quando iud.l.3.C.qui accuſ.non poſſunt.§.ſi quis verò non implens.in auth.de hæred.& falcid.collat.1.ius autem Pontificium etiam ſæpiſſime:vt in cap.fi. de cleri.non reſid.c.à crapula.& c.fi.de vita & honeſta.cleri. & illo titul.in ſexto. Humilitas maximè viros decet eccleſiaſticos.

17 Sic

Digitized by Google

Præceptum & monitio in vim ſimplicis citationis reſoluuntur.

17 Sic iudices Regij rarò ſolent vti hoc verbo, monemus, ſed præcipimus: quod verbum eſt magis auſterum, dominationem præ ſe ferens, quàm alterum: & præceptum ſine cauſæ cognitione factum alicui, reſoluitur in vim ſimplicis citationis, ſi pars ſe opponat. l. 1. C. de execu. rei iudi. ſcripſi abundè in tract. de lite. obliga. art. 6. gl. 2. idem in monitione docet Aret. in §. curare. de actio. in Inſtit. quem refert Petrus Paul. Pariſ. in conſil. 113. monitorium. in princip. vol. 4. quod eſt verum quando habet clauſulam, niſi cauſam allegare voluerit: ad quam allegandam. &c.

Citare quid.

18 Citare eſt vocare, quo verbo ſæpius vtuntur Rhetores: vt citatur reus, agitur cauſa. Cicero pro Cluentio, & in Verrem citat reum, non reſpondet, citat accuſatorem. & Mart. lib. 4. Nec pauidos triſti voce citare reos. Sed ratò Iuriſc. pro in ius vocare vtuntur, hoc verbo citare, ſed pro vocare in foro per præconem die ipſa cognitionis, vt vulgò dicitur, *l'appeller à la barre*. allegatur l. & poſt edictum. ff. de iud. l. pen. de in integr. reſti. [l. in teſtimonium. de teſtib. vbi ſic ſcribit Venule. In teſtimonium accuſator citare non debet eum, qui in iudicio publico reus erit, aut qui minor viginti annis erit.] alibi dicam. ſed ſummi pontifices & vulgus pro in ius vocare accipiunt ſæpiſſimè: vt patet in c. gratum. & ſeq. & per totum de offi. delega. & vbique ferè, atque Imperatores in l. ſancimus. C. de iudic. quod verbum etiam ſermo communis vulgi recepit, ideoq; quia communius eſt, ob id eò frequentius vtemur in hoc tract.

Adiornamentum per citationem.

19 Adiornamentum verò eſt vocabulum Gallicum, & propriè pro in ius vocatione, & in curia ſeculari vſurpatum, teſte Fabr. in dicto §. fina. de pœna teme. litig. his vocabulis declaratis nunc ſe offert ſecunda quæſtio.

Citationis definitio.

20 SECUNDO quæro, quid ſit citatio? Reſp. Iurium interpretes multis modis definiunt, qui tamen mihi in hoc non ſatisfaciunt, ob id ego breui ſic dico. Citatio eſt ad iudicium legitimè facta vocatio. c. prætereà. ibi, reo ad iudicium legitimè cõuocato. de dila.

Citatio nulla non dicitur citatio.

21 Nam ideo ponitur legitimè, quia citatio contra ius, quæ eſt nulla, non meretur dici citatio. l. 4. §. condemnatum. cum ſimil. ff. de re iudic. probatur in c. cum ſecundum. ibi, te citato legitimè. de præbend. cap. propoſuiſti. de foro compet. & clementi. vna. §. ſi verò. ibidem. cap. ſicut nobis. de ſent. excommunica. c. 2. de dolo. & per citationem nullam non tenetur quis comparere. l. conſentaneum. vbi Boer. C. quomodo & quando iudex. & intelligo de iudiciaria: nam ſi aliam comprehendere velis, adde vel ad alium actum. & de hoc verbo legitimè, vide gloſſ. in cap. conſanguinei. de re iudic. Aret. in c. cùm veniſſent. col. 1. de teſtib. & plenè Hippoly. in conſil. 2. num 47. cum ſeq. vel ſi velis definias ex Iuriſconſul. in l. 1. ff. de in ius vocand. Citatio eſt iuris experiundi cauſa in ius vocatio.

Quo iure citatio inuenta ſit.

22 TERTIO quæro quo iure citatio ſit inuenta? Reſp. in hac quæſtione variæ reperiuntur hominum voluntates, vt in ſimili dicit text. in l. quia poterat. ff. ad ſenatuſconſultum Trebellianum. quas vt inuicem cõciliem, facio concluſiones ſequentes quarũ †

De iure diuino inuẽta in ſua origine.

23 Prima eſt, citatio quoad inuentionem eſt iuris diuini, Deus enim noluit Adam condemnare, niſi prius eum vocaſſet, per hæc verba, Adam, Adam vbi es? Geneſ. 3. cap. & c. ſerpens. de pœnit. diſt. 1. hanc concluſionem tradit gloſſ. de iure plenior ad hoc in extrauag. rem non nouam. de dolo. In communibus, quam probat Ang. in §. fi. Inſtit. de pœna temer. litigan. & in additio. ad Bald. in l. 1. col. 2. C. quomodo & quando iudex. Rom. ſing. 664. tu ſcis quòd nedum. & in l. lege Cornelia. col. pen. ff. de Senatuſconſul. Syllani. Panor. in c. cùm olim. col. vlt. de re iud. Fel. in c. ex parte. in ſecund. col. 3 de offi. deleg. Aret. conſi. 165. ſicut Ioannes. col. 14. verſ. ad rationes. & Soc. conſi. 87. viſis. nu. 19. col. 9. in 3. vol. Curtius ſenior conſil. 50. num. 413. & ſeq. Neuiſa. conſi. 12. patres. col. 27. verſicu. tertia ratio, poſito inter conſilia Albert. Bruni, in materia feudali. Iaſ. conſil. 177. graue admodum. col. 4. verſic. item facit. vol. 2.

Citatio ſapiens defenſionem eſt iuris naturalis.

24 Secunda concluſio, citatio quoad defenſionem eſt iuris naturalis, quia ſit vt is, cuius intereſt, ſe defendat. l. nam ita. ff. de adopti. l. de vno. de re iudi. Et Cicero primo officiorum dicit Principio generi animantium omni à natura eſt tributum, vt ſe, vitam, corpusq; tueatur. &c. & defenſio eſt de iure naturali, ita & citatio quoad hoc. clem. paſtoralis. §. cæterùm. de re iud. l. vt vim. ff. de iuſti. & iure. l. ſcientiam. §. qui cum aliter. ad legem Aquil.

Ad defenſionem requiritur citatio.

25 Nam defenſio ſine ſcientia eſſe non poteſt vera, vel interpretatiua, quę inducitur per citationem: nam ſtatim atque inchoatur modus offendendi, id eſt, per quem pars poteſt offendi, datur quoque poſſibilitas defendendi per citationem. Albe. in l. ea quæ. col. penu. C. quomod. & quando iudex. ſequitur Oldrad. conſil. 44. quæritur. Et hanc opinionem docet Bart. in extrauag. ad reprimendum. in verb. & figura. gloſ. in extrauag. rem non nouam. Bald. in l. ſi. C. de legib. & l. executorem. C. de execu. rei iudi. Bened. Plumbi. in l. apud. in fi. ff. de manumiſſ. Iaſ. in l. certum. num. 17. C. vnde legitimi. Dec. in c. dilecti. col. 3. de iudic. Socyn. in tracta. de citatio. artic. 7. verſi. 36. procedit. & conſi. 13. inſignis doct. col. 3. in 4. vol. & in l. iuſtè. col. 2. ff. de acquirend. poſſeſſ. Oldrad. conſil. 43. intellige de prima citatione, quæ ſit ad defenſionem: ſecus in aliis, quæ iuris ſunt ciuilis, vt ſtatim dicam: & hoc aſſerit Bald. in c. cùm ſit Romana. in fi. de appel. & Dec. in d. c. ex parte. in 2. col. 6. verſic. 8. fallit de offic. deleg.

Modi & formę citationũ de iure ſunt ciuili.

26 Tertia concluſio modi & formæ citationum ſunt inducti de iure ciuili, teſte Alberic. in d. l. ea quæ. & Oldrad. conſil. 43. quæritur. quia omnis actus fori eſt de iure ciuili. Bald. in conſil. 119. quidam vxoratus, col. 2. vol. 5. ideo modus multiplicandi citationem eſt iuris ciuilis. l. final. ff. de feriis.

Digitized by Google

feriis.l.ad peremptorium. cum ſeq.ff. de iudic.l.inter accuſatorem.de accuſa. 1.conſentaneum.& authen.ſeq.& l.tres denunciationes.C.quomod.& quand.iud.Iacob.de Bello viſu,in reper.§.contrahentes.c.Romana.nu. 32.de foro compet.

27 Item citatur quis interdum per nuncium, aliquando per epiſtolam, & hoc eſt à iure ciuili introductum. l. ſed interpellatur. §. 1. ff. de arbitr. & interdum in ius vocatur quis ad videndum iurare teſtes.gl.& doct.in l.ſi quando.C.de teſtib. & hoc etiam à iure ciuili inſtitutum eſſe reor. vt not.Lanfranc.in repet.c.quoniam.in verb.teſtium depoſitiones.de probatio.

Papa aut princeps an citationẽ tollere poſſit.

28 Ex quibus infero Papam non poſſe tollere citationem,nec ſine ea poſſe procedere.cap.1.de cauſa poſſeſſ. ibi, nec nos contra inauditam partem aliquid poſſumus definire. Idem in Imperatore,Rege,& alio principe quantumuis ſupremo.clemen.paſtoralis.de re iudica.l ſi.C.de legibus. & ibi Bald.Bart. in l.filiusfamil. colum. 2. ff. de donatio. & in extrauag.ad reprimendum.in verb. ſine figura.quomodo in læſæ maieſta. crimi. proceda. gloſ.in extrauag.rem non nouam. de dolo. Bald.in l.ne cauſas. & ibi Barba. in additio ad eum. C.de appella.& in l.fin.de fructi. & litium expenſ.l fina.quib.res iudica.non nocet. l. executorem. de execut. rei iudica. Roman.in l.ſi quis arbitratu.ff.de verborum obligatio.Feli.in capit.quæ in eccleſiarum.in 6.limita.num 66.de conſtit. Iaſ.in l.certum.colum. penul. & vlt. C.vnde legit. & in l. Gallus.in princ. col. 4.in 1.lectur.& §.& quid ſi tantum.col.vltim. ff.de liber.& poſthum.Zaſius in l.2.§.eodem tempore.in verb.ratum.ff. de origin. iur. Claud. Aquen. in l. vt vim. col.1.ff de iuſtit.& iure.Georg.Nathan.in repetit.clem. ſæpe. § & quia.colum.23. cum ſequent.de verborum ſignification.Hippolyt.in repetit.l.de vnoquoque.amplia.2.ff. de re iudica. & in Spec. principum. rub.37.§.humanum.fol.170.per Petrum Beluge.

29 Idem firmat Baldus conſilio 58. factum ſuper quo.colum.2.in 3.volum.& Angelus conſilio 260. punctus eſt per dominum. & conſilio 53. Geminia. conſilio 62. proſequar. colum. 2. Corneus conſilio 18. in hac conſultatione. columna tertia in primo volumine. Ancharanus conſilio 419.ex prædicta.columm.3.in 2.quæſtio.Barbatias conſilio 18.clementiſſimi.colum.8.in primo volum. & conſilio 24. clementiſſimi. colum. penult.in 2. volum.Hieronym.de Tortis conſil. vltimo,colum.12.quod ponitur poſt conſilia Anto.de Butr. & Alexand.conſilio 123.ſcripſit.col. antepenult.in quarto volum. & conſil. 11.alias conſului.colum.1.cum ſeq.in 7.volumin. Roman. conſil.487.in caſu præſenti.Socyn.conſil.27.in præſenti.in 3. vol. & conſil.54.viſa breui.colu.2.in 4.volum.Curtius ſenior conſil.50.memoriæ.numero 417.cum ſequent. Hippolytus conſilio 8.in cauſa.num.32.ideo allegaui hîc multos,quia dubia eſt iſta ſententia.

Citatio eſt Iuris diuini.

30 Ratio eſt,quia citatio eſt iuris diuini, vt ſupra dictum extitit, continetq́ defenſionem, quæ iuris eſt naturalis:vt ſupra probatum fuit,& quia inquiſitio veritatis requiritur etiam coram principe, quæ eſt de iure gentium, ad quam peruenitur per citationem partis. l. fin. C. ſi per vim vel alio modo. Ibi, merita cauſarum, & quia Deus citauit Adam:& omnis Chriſti actio eſt noſtra inſtructio.& inferior,videlicet princeps,non poteſt tollere legem ſuperioris,Dei.clem. ne Romani.de electio. Sic non poterit princeps citationem tollere, alioqui defenſionem tolleret, quod non poteſt.

Etiã ex plenitudine poteſtatis citatio tolli non poteſt.

31 Primò,amplia etiam ex plenitudine poteſtatis,vt tenet Panormit. & Feli. in c.cùm olim.de re iudica.per d.clemen.paſtoralis.& Ibi Imo.& Iaſ. in l. Gallus.in 1.lectura.in princip. colum.4.ff. de liber.& poſthu.Albert. Brunus conſil. 7.reuerendi patres. colum.3. in mater. feudal.vbi dicit hanc partem eſſe communiorem, ac magis rationabilem: ne plenitudo poteſtatis ſit cauſa non leuis iniquitatis. Aret.conſil.165.ſicut.Ioan. Curtius Senior conſil.21.Deus æterne. verſicul.circa ſecundum membrum. & conſil. præceden. quia non poteſt tolli rectitudo iuſtitiæ naturalis, nec defenſio excluſiua criminis. Hiero. de Tort. in conſilio ſuo poſito in fine conſiliorum Anto. de Buttrio column.12.cum ſeq.& Dec.conſilio 410.in cauſa.colum.4.& ſeq.nec iſta plenitudo poteſtatis ſe extendit ad ea quæ ſunt iuris diuini: vt not in d. clemen. ne Romani.de elect.& in l.Barbarius.ff.de offic.prætor.plenè Soc. conſil. 266.in cauſa.colum.16.& ſeq.in 2.volum.vbi ſex caſus conſcribit.

Statutũ vel conſuetudo nõ tollit citationem.

32 Secundò, amplia idem in ſtatuto, vt nec poſſit citationem tollere, & ſic nec conſuetudo. Dominic.conſil.62.proſequar.colum.ſecunda.Soc.conſi.54.viſa breui.colum.2.in 4.volum.vnde non valeret ſtatutum, aut conſuetudo, quòd quis non citetur:quia tolleretur defenſio,quæ iuris eſt naturalis, vt ſupra dixi. & ita tenet Albert. Brunus in dicto conſilio ſeptimo. Reuerendi. col. tertia:& quia eſt de iure diuino, & contra iſtud præceptum negatiuum, quòd non poſſit procedi parte non citata in caſu,quo cauſæ cognitio verti poteſt,Papa,ſeu Imperator,vel Rex non diſpenſat: quia nunquam tali præcepto in lege diuina reperitur diſpenſatum. Bart. in extrauag. ad reprimendum.in verb.figura.Roman.in l.lege Cornelia.ff.de ſenatuſconſult.Sylla.Soc.conſil.13. inſignis Doctor.col.3. in 4. vol.Ancha. conſ.211.de iure communi.col.2.Calder.conſil.8.an ſententia.rubr.de re iudica.

Curiæ parlamentorũ citationem nõ tollunt.

33 Tertiò, etiam procedit in curiis parlamentorum: vt conſuluit Socyn. conſilio 12. quoniam in præſentiarum. columna prima,& ſequent. in primo volumine. vbi etiam ampliat, ſiue procedant ad petitionem partis, ſiue ex officio. per notat. in capit.qualiter. primo, de accuſa. & Deciſionib.Neapolitan.391. fuit dubitatum.& non ſolent,maximè curiæ ſupremæ,ſine citatione procedere.

Supplicatio parti denuncianda.

34 Imò ſemper ſolent etiam in ſupplicationibus dicere, fiat, & ſignificetur parti: vt vidi obſeruari, & facit pro illa praxi l. item veniunt. §. petitam. ibi, ſenatus ipſi denunciari exigit. ff. de petit. hæredita.

35 Quartò, procedit etiamſi princeps vellet tollere citationem ex certa ſcientia, quia non poteſt. dicto cap. 1. de cauſ. poſſeſſ. & docet Socy. conſil. 164. viſa bulla. in 2. vol. & d. conſi. 12. rationibus prædictis. Ob id nullus debet ſine citatione in præiudicium alterius, in iudiciis quicquam facere.

Caſus in quibus citatio tollitur.

36 Primò, fallit in his, quæ iuris ſunt poſitiui, videlicet quoad modos citandi: poteſt enim Papa facere, ne quis ter citetur, quoniam iſta cùm ſint iuris poſitiui, & Papa ſit ſupra ius, cap. propoſuit. de conceſſ. præbend. tollere poterit. Sed vt vna tantùm requiratur, & ſufficiat citatio. Sic & alius princeps non recognoſcens ſuperiorem. l. princeps. ff. de legib. l. digna vox. C. eodem. l. ex imperfecto. de teſtam. Oldrad. conſi. 43. Iacob. de Bello viſu vbi ſupra, concl. 3. Panor. in c. inter quatuor. notab. 2. de maiorita. & obedie. quia princeps poteſt tollere defenſiones à iure poſitiuo introductas. Bald. in l. 1. col. 3. ff. ne quis eum qui in ius vocat. eſt, vi eximat. Iaſ. & alij in l. 3. §. ſi is pro quo. ff. quod quiſque iuris. per l. eas. ff. de capitis diminut. intellige in ciuilibus, ſecus in criminalibus, per dictam clemen. paſtoralis. & ita loquitur Deciſ. Neapol. 391. Panorm. & alij in c. cum inter. de exceptionibus. tamen etiam in criminalibus, dum non auferat ſubſtantialia defenſionis ſed multiplicationem citationum, etiam hoc facere poterit, vt ibidem ſcribitur. Itidem & cauſæ ciuiles, quando eſſent grauis præiudicij, criminalibus æquiparantur. §. item propter litem. Inſtitut. de excuſat. tutor. doctor. in l. admonendi. ff. de iureiurand. ſic conſuluit Socyn. conſ. 164. viſa bulla, col. penult. in 2. vol.

Supremus princeps tollere poteſt citationẽ in eo quod eſt iuris poſitiui.

37 Intellige in principe ſupremo, qui habet ſupremam poteſtatem, vt Rex noſter Franciæ, ſecus in inferioribus, vt ducibus, vel comitibus, aut Baronibus, & ita conſuluit Iaſ. 177. graue admodum. vol. 2.

Vnionẽ ſine citatione Papa reuocare poteſt.

38 Secundò, limita in his, in quibus habet princeps plenitudinem poteſtatis, vt Papa in beneficialibus, & feudis, quia in his ex iuſta cauſa poterit etiam ſine partis citatione procedere. cap. ſicut vnire. in fin. de exceſſib. prælator. vbi Papa reuocat vnionem à priore Grandenſi factam ſine aſſenſu epiſcopi, licet fortè ſpeciali priuilegio potuiſſet prior factum ſuum defendere, & tamen Papa illum non vocauit. ita Bald. in l. ſecunda, C. quomod. & quando iud. Panorm. & alij in cap. primo, de cauſa poſſeſſio. & proprieta. docto. in capit. in noſtra, de procuratorib. in fin. & ibi gloſſ. Felin. in cap. quæ in eccleſiarum. colum. 13. numer. 40. de conſtitutionib. & in capit. cum olim. col. 11. verſic. ſecundum exemplum. de re iudica. Ioan. de Salua in tractatu de benefic. in prima parte, quæſtio. 4. numer. 13. Aretin. conſil. 165. ſicut Ioannes. colum. 13. cum ſequen. verſicul. circa ſecundum. Socyn. conſil. 156. pro fundamento. columη. 2. in ſecundo vol. vbi dicit principem ius à ſe conceſſum, & beneficium ſeu priuilegium tollere poſſe, etiam non citato eo, cui conceſſit. & ibi tradit ſex caſus, & in conſil. 120. memini. colum. 8. in tertio volumi. quod non eſt ſimpliciter verum, vt alibi dicam.

Princeps ius in ſpe tollere poteſt.

Legitimare & feudũ auferre quãdo princeps poſſit.

39 Idem in iure quæſito in ſpe, cui etiam princeps derogare poteſt cum plenitudine poteſtatis & ſine partis citatione, ideo poterit legitimare in præiudicium venientium ab inteſtato (ſed non ſine animæ ſuæ præiudicio) l. 2. ff. de natal. reſtituen. Bartol. & alij in l. Gallus. §. & quid ſi tantum. de liberis & poſthumis. vide Bald. in l. nam ita diuus. colum. 1. de adoptionib. & l. 2. quæſtio. 18. Codic. de ſeruit. & aqua. dicit non procedere in comite Palatino. & Felin. in capit. cùm olim. col. 10. verſic. primum. exemplum numer. 16. ac Alexand. conſil. 2. in primo vol. Socy. conſil. 63. viſis teſtamentis. col. 6. in fi. primæ quæſt. verſic. ſed hoc non obſtante. & conſil. 87. viſis inueſtitu-

40 ra. col. 6. in ſexto dubio. in 3. vol. ✝ Vbi plus dicit, Regem poſſe priuare vaſſallum eo non vocato licet hoc non debeat facere. Et vide Franciſqui. conſi. 1. colum. 8. cum ſequen. in 2. quæſt. Decius conſil. 390. quoniam ex facto. in fin: quod non faceret bonus princeps tyrannide exutus, & nunquam hoc vidi fieri ſine iuſtitia, qua quidem præclarè fulget ſereniſſimus noſter Rex Franciſcus.

Princeps ſtatuta ſine citatione conditorũ tollit.

41 Tertiò fallit, quando princeps vellet tollere ſtatuta facta contra libertatem eccleſiæ, & ea pronunciare eſſe contra ius, & contra libertatem eccleſiæ facta, ac caſſa, & irrita, quæ etiam in abſentia conditorum pronunciare poterit. Archidiac. in capit. quæ Lotharius. 2. quæſtione 1. Romanus ſingul. 668. ſeculares. Tutius eſt tamen vocare conditores, ſi ſint, vt rationes quibus moti fuerint depromant: & hoc etiam fieri ſolet cap. nouerint. de ſententia excom. & conſtitut. Freder. de ſtatutis & conſuetud. contra libert. eccleſ. & in concorda. in tit. de firma, & irreuocab. concord. ſtabilit.

Detinentes res eccleſiæ poſſ. ne excõmunicari.

42 Quartò limita, quando Papa vellet procedere contra detinentes notoriè res eccleſiæ, vel caſtra. Ioan. Andr. in cap. cùm olim. de re iudic. Roman. ſing. 664. Tu ſcis. Iaſon in l. 1. col. 2. ff. de conſtitut. princip. Solet tamen Papa literis admonere tyrannos, & alios detinentes eccleſiæ bona vt ea reſtituant, & in recuſationem eos excommunicare, & eos ſaltem per edictum citare, extrauag. Ioan. 22. infidelis. de furt. in communib.

43 Alios caſus in quibus poteſt procedi ſine citatione, tradit Iaſon in l. nec quicquam. §. vbi. ff. de officio proconſulis. Socyn. in tractatu de citatio. articul. 7. & vide 60. caſus, per Hippolyt. in l. de vnoque. ff. de re iudica. ac centum & quindecim ſcribit Anton. Nicellus in concordan.

44 gloſſ.

Digitized by Google

44 gloſſ. iuris Canonici & Ciuilis. numer. 53. incipiente, alta materia. † Curiæ tamen Franciæ, vbi partis imminet præiudicium ſine citatione, vel denunciatione procedere non ſolent, etiã fermè in illis caſibus inibi notatis, adeò quòd ferè ſemper opus eſt vocatione, & hæc de iſta quæſtione.

Curiæ Franciæ ſine citatione non procedunt.

45 Quartò quæro, quotuplex ſit citatio, ſeu adiornamentum? Reſp. duplex, quædam realis, à docto. ſic vocata, alia verbalis. Realis eſt, vbi quis reipſa trahitur, & ad iudicium ducitur per manus iniectionem, prehenſionem, & captionem: & hæc fieri ſolet in criminalibus. l. plerique. ff. de in ius vocan. cap. propoſuiſti & ibi Henric. Boic. de foro compet. cap. ſi iudex laicus. & cap. ſi clericos. de ſent. excom. in 6. Bonifac. in cle. 1. col. 3. n. 3. de hæretic. Bal. in l. ſenatus. in fi. C. qui accuſ. non poſſ. Iaſon in l. 2. col. 1. ff. de iuriſdict. omn. iud.

Duplex eſt citatio, realis & verbalis.

46 Solet etiam citari delinquens, vt perſonaliter compareat. cap. 1. de iudic. in ſexto. & hoc regulariter in leuibus criminibus fit, & contra officiales, & alios diuites domicilia habentes, & multa bona, vt patet infra in rub. *des adiournemens perſonnels*, in 4. parte ordina. reg. vbi abundantius tractabitur.

Citatio perſonalis in quos decernatur.

47 Verbalis verò citatio eſt quæ verbis fit, & eſt duplex, vna iuris, altera hominis. Iuris citatio ſeu legis eſt illa quæ à iure fit, vt intra certum tempus à iure ſtatutum quis compareat, vt in cap. 1. & cap. cupientes. de electio. in 6. cap. quamuis. de officio ord. eodem lib. l. fin. Cod. de dolo. Differt autem à citatione hominis: quia hæc cum comminatione fit, in qua, ſi exprimatur, quod ſi pars non comparuerit, procedet iudex quantum de iure poterit, non habet tunc vim peremptoriæ citationis, ad hoc ſcilicet, vt non comparente parte poſſit aduerſarius mitti in poſſeſſionem ex primo decreto: ſecus ſi idem iudex comminetur, quod niſi pars veniat, procedetur ad ſententiam. text. in capit. cauſam quæ. de reſcript. Specul. hoc aſſerit in titu. de citatio. §. viſo. verſicul. ſed quæritur. Bartol. & alij in l. ſi finita. §. Iulianus. verſic. non autem. ff. de damno infecto. Felinus in cap. ad petitionem. colum. 8. verſicu. item adde quod ſi in citatione. numer. 20. de accuſatio. & hoc erat tempore Specul. ſed hodie alio iure vtimur, vt inferius dicetur: quia hoc exprimi non ſolet, ſed ſemper dici, procedetur prout iuris, & rationis erit: & ſolet vulgò dici, *que ſera precedé comme appartiendra par raiſon*.

Citatio legis & hominis differunt.

48 Citatio autem legis cum prima comminatione (de qua in dicto cap. cauſam quæ.) licet lege non apponatur peremptoriè, vel aliud æquipollens, habet tamen vim peremptorij. per textum in dicto c. 1. de electio. in 6. iuncto cap. 1. de appellationib. eod. lib. & vbique Innoc. & Matheſil. not. 8. not. quòd eſt differentia.

Citatio legis eſt peremptoria non hominis.

49 Item differt, quia citatio hominis non valet, nec arctat citatum ad ſententiam definitiuam, niſi ſpecialiter in citatione de ea fiat mentio. text. ſingul. in cap. eum qui de dolo. libro 6. ſecundum Barba. in clement. vna. col. 14. de exceptionib. gloſ. ſingularis in clemen ſæpe. verſic. ſententiam. in verbo, ad id. de verbo. ſignificat. & ibi Lanfranc. & alij. Philip. Peruſ. in cap. 1. colum. 2. de confeſſ. & cap. cum contumacia. vbi eſt gloſ. de hæretic. libro 6. Barba. in cap. 1. col. 10. de iudiciis. Præpoſit. in cap. cum ceſſante. col. 9. de appellationib. Iaſon in repetit. l. admonendi. numer. 76. ff.

In citatione debet fieri de ſententia mentio.

50 de iureiuran. Feli. in cap. ad petitionem. col. 7. verſic. ſecundo quæritur. de accuſat. † Citatio verò iuris cùm habeat vim peremptorij cum comminatione, quod procedetur in cauſa, prout iuris erit & rationis, ſufficit ad omnia acta etiam ad definitiuam. c. veniens. & ibi Anto. de renuncia. c. ſæpe. de appel. Ioan. Andr. in Nouel. in c. 1. de electio. lib. 6. Matth. not. 8.

51 Et iſtam citationem iuris poteſt facere ille, qui iura & ſtatuta condere poteſt. teſte Socyno in dicto tractatu de citatio. articu. 4. q. 3. Quis autem poſſit iura ſtatuere, tradit Hoſtienſis in ſumma, de conſtitutionib. §. quis poſſit. Bartol. & alij in l. omnes populi. ff. de iuſtitia & iure. ſcripſi in procemio legum regiar. in primo Tomo.

Citationem iuris, quis facere poſſit.

52 Citatio hominis eſt, quæ fit ab homine: & iſta eſt etiam quadruplex, quædam anteiudicialis à iuris interpretibus vocatur, quæ fit pro litis ingreſſu. Iudicialis, quæ fit pro litis ad vlteriora progreſſu. Alia iudicialis, id eſt, peremptoria. Alia poſtiudicialis, quæ fit poſt ſententiam in articulis opportunis, & in executione, vt ſcribit Bal. in c. quoniam. col. 3. in fin. de probationi. ſed aduertendum eſt, quod hæc citatio hominis, vtcunque vocetur, multis ſolet fieri modis, ſiue ante iudicium, ſiue durante iudicio, ſiue eo finito.

Multiplex eſt citatio hominis.

53 Primò, fit per iudicem voce monentem partem, ſeu citantem, & hæc habet vim peremptorij. text. ſingul. in l. 2. C. quomodo & quando iudex. Corſet. in ſingul. incipien. citatio. in 2. & Matthæ. not. 131. not. ſingulare. Barba. in c. ex literis. numero 15. col. 5. de reſcript. & in clementina. 1. col. 12. de exceptio. Boër. in repetit. l. conſentaneum. fol. 14. in expedit. 13. & 4. concluſ. C. quomodo & quando iudex Moder. in cap. 1. col. 8. de iudic. Iacob. in l. ad peremptorium. colum. 1. ff. de iudiciis. Decius in cap. 2. not. 3. de teſtib. Iaſon in l. ſi procuratori præſentis. not. 1. ff. de verb. oblig.

Per iudicem poteſt fieri citatio.

54 Decius in cap. quoniam abbas. not. 1. de officio deleg. † Et fatuus eſt iudex, qui habens partem, vel teſtem in conſpectu ſuo, iubet nuncio, vt illum citet. Bal. & Iacobi. in l. & poſt edictum. ff. de iudic. & iſta eſt frequens.

55 Hoc tamen perdit officium ſuum in paribus Franciæ, & illuſtribus, qui debent citari non ſolo verbo, ſed per literas. tex. ſingul. in l. quoties. in fin C. de dignita. libro 12. ſecundum Corſet. in ſingul. incipien. citatio in tert. ſequitur Aufret. in ſtylo parlamen. rubri. de Adiornamentis parium Franciæ. in prima parte. Barba. in tractatu de præſtan. Cardina. in prima quæſtio. primæ partis,

Illuſtres & pares Fräciæ citantur in ſcriptis.

Digitized by Google

tis,col.17.numer.65.& in capit.primo,col.9.numer.23.de probationib.Felin.in cap.cum quidam. de iureiuran.Roma. in l.ſi verò. §. de viro. colum.7. ff. ſoluto matrimon.& Boër.vbi ſuprà,fol.11.
56 Purpurat.in l.1.numer.147.ff.de officio eius, &c. † Sed hoc fortè poſſet intelligi de prima citatione.Nam ſi proceſſu inchoato iudex diceret illuſtri,vel pari, vt compareret tali die.putarem hoc ſufficere. Alioqui ius dicenti non obtemperaretur : cui tamen obtemperari ius præcipit:alias punit non obtemperantem.l.vna, ff. ſi quis ius dicenti non obtempera. & ita habetur in dicto ſtylo Parlam.§.fin.

57 Regulariter autem hanc verbalem citationem in præſentem exercere poteſt quilibet iudex etiam delegatus.gloſſ.& docto.in l.ſancimus.per illum text.Cod.de iudic.Purpurat.in l.2.colum. 1.ff.de iuriſdictio. omnium iudic. etiam pedaneus. Specul. titul. de citatio. §.ſequitur.verſicul.& nota ſecundum Vbertum.

58 Idem in arbitro.l ſed interpellatur. & ibi not.ff.de arbit.Imo.& alij clem.1.de iudic.

A iudice cẽſetur facta citatio, quæ ab apparitore fit.

59 Notandum eſt,quod ſi in alia lege vel ordinatione reperiatur partem à iudice citari,vel moneri debere:poterit tamen illa monitio fieri per apparitorem, ſed de iudicis mandato:& cenſebitur à iudice facta, vt docet gl.in §.illud.in verbo, decreto.de hære.& falci.collat.1. quam probat Anto.Burr.in c.cum cauſam.col.pen.nu.21.de iuram.calum.& ibi Imo.Ange.& alij in authẽt.hoc amplius.Cod.de fideicom.vbi dicit ſe habuiſſe de facto.Hippoly.in repe.l.de vnoquoque. n. 163. & ſeq.ff.de re iudic.quod facit ad intellectũ c.2.de cõfeſſ.lib.6.& authen.hoc vt amplius:vt iuſſus à iudice reſpondere poſitionibus habeatur pro cõfeſſo:quod etiã procedit,ſi à viatore iudicis mãdato iubeatur,licet hoc non receperit vſus foren.hoc etiam in aliis multis caſibus locum habet.

Citatio ex mandato iudicis requirentis.

60 Secundò citatio fit ex iudicis requiſitione, ſeu vt vulgò dicitur ex literis requiſitoriis. c. paſtoralis.§.1.de offic.deleg.ſcripſi in titu. de liter.requiſit.Et hoc poteſt facere iudex requirens,ſiue requiſitus ſit ſubditus,aut ſubalternus iudex: ſiue non,dicendo,citetis talem N. nos offerentes, &c. teſte Specul. in tit. de citatio. §. iam de citatione. verſi. ſed pone is cui. & de hac dixi latè in tractatu de literis requiſitor.in ſecundo Tomo.

Citatio fit per literas.

61 Tertiò, quandoque citatio fit per literas,ſeu epiſtolam, de qua in l.ſed interpellatur.§.arbiter adeſſe litigatores,vel per nuncium,vel per epiſtolam iubere poteſt. ff. de arbitr. l.cùm verò.§. euocari.verſicul. proinde denunciationibus, & edictis,literiſque euocandi ſunt. de fideicomm.
62 liberta. † Vbi ponit triplicem citandi modum, videlicet denunciationibus, edictis & literis.text.in l.conſentaneum.Cod.quomodo & quando iudex.cap.nec epiſcopi. Ibi,admoneantur epiſtolis.Cod.de temporib.ordinan.cap. prudentiam de officio deleg. Bart. in extrauag.ad reprimendum.in verbo,per literas. quomodo in læſæ maieſta. crimin. proceda.c.1.in 4.quæ.5.cap.ſi ægrotans.5.quæſt.3.

Literis quis citare poſſit.

63 Quis poſſit per huiuſmodi literas citare? Reſpond. tam iudex delegatus, quam ordinarius, pedaneus,etiam iudex vindemiarum Montiſpeſſulani,ac arbiter.cap.paſtoralis.§.1.de officio delegati.l.1.ff.de officio aſſeſſoris. l.ſancimus.in fin.Cod. de iudiciis.dicta l.ſed interpellatur.§.1.Iacobus de Bello viſu in ſua practica in ſecunda parte rubri. de cauſa criminal. fol.40.Specul.in tit. de citatio.§.iam de citatione.verſ. 1.tamen de ſubſtantia citationis non requiritur ſcriptura.arg.l. pactum quod bona fide. Cod.de pactis. Socynus docet in dicto ſuo tractat. de citat.art.20.quæſt. 14.in fi.niſi in illuſtribus & paribus Franciæ.l.quoties.C.de dignit.lib.12.vt ſuperius ſcripſi, & in quibuſdam aliis à iure exceptis.

Cautela pro eo qui literarum citatoriarũ amiſſioné timet.

64 Cautela eſt, quando actor timet ne à nuncio auferantur, aut præripiantur dictæ citationis literæ (vt quandoque fieri ſolet) citatoriæ,vel frangantur: & idem non poſſet poſtea facere relationem, vt prius faciat in acta citationem redigi, antequam tradat eam ſeruienti,& ſi poſtea literæ auferantur,non ceſſabit apparitor à ſua relatione, vt not. Socy. in dicto tracta. de citatio.artic. 14. quæſt. 6. alioqui non poſſet apparere de citatione, & ſic relatio non valeret ſine citatione,ſed & hæc omnia euitantur per duos, quos ſaltem teſtes adhibemus in huiuſmodi citationibus, vt inferius artic.1.dicetur.

Citatio per nuncium an fieri poſſit.

65 Quartò fieri poteſt etiam citatio per nuncium priuatum, dando ei ſignum,ſeu ſigillum,vel annulum à iudice,per gloſſ. ſingul.in cap. ſignificauit. de appellat.ſecundum Alexand.in additio. ad Bartol. in l. ſi quis vxori. §. apud Labeonem. ff.de furtis. Barbat.in cap.cotam.col. 3.de officio delega Hippolytus in l. de vno.numero 198. ff.de re iudic.Ioannes Lupus in repetit.capit.per veſtras.in primo notab. de donationib. inter virum & vxorem. vide Decium in capit.tertio loco.
66 colum. 1.de probationib. † quod non ſeruaretur in hoc Regno, cùm habeamus publicos apparitores his rebus præfectos. Ob id iudex non poſſet in præiudicium ipſorum aliis committere,& ſi hoc faceret, non crederetur illis,tanquam minus legitimis, cùm ſint tanquam priuati, itidem & his legitimis & publicis apparitoribus iuſtam appellandi cauſam iudex præſtaret,etiam tanquam ab abuſu, quia notoriè iudex abuteretur, cùm ſit illi prohibitum conſtitutione Ludouici 12.rub. *des Seneſchaux,article* 12.

Citatio per apparitorem cõmunis eſt.

67 Quintò, igitur fit & regulariter citatio per viatorem, ſeu per nuncium publicum, qui ſolo verbo in hoc Regno ſaltem pleriſque in locis citabit intra ciuitatem, & aliquando pro locorum conſuetudine per totam iuriſdictionem illius iudicis, in cuius territorio eſt commiſſus. dicta l. ſed interpellatur. & l.is cui.§.miſſus. ff.vt in poſſeſſ.legato.l.properandum.§.& ſi quidem.Cod.de iudic.l.ſicut.de præſcript.triginta annor.

68 Et

Digitized by Google

68 Et iſtam poteſt quilibet iudex per apparitorem,& executorem facere per iura ſupradicta, & hoc aſſerit Iacob.de Bello viſu in ſua practica,rubr.de cauſ.crim.fo.40.num.90.cum ſeq.

Nota tamen quòd apparitores Parlamentorum ſolent citandos modicum virga percutere, dicentes:Rex vos ſalutat,& pro hac citatione facit tex.in l.hac lege.§.1.ibi,aut plures fortè feriendi ſint.Cod.de proximis ſacror.ſcrinior.libro 12.licet communiter tex.ibi corruptus ſit,vbi eſt ferendi.vt docet Lucas ibi. Apparitores curiarum ſupremarū citãdo feriunt.

69 Etiam arbiter iuris citare poteſt per nūcium. dicta l.ſed interpellatur.§. 1.ff.de arbitr.Bart.in extrauagan.ad reprimendum. in verbo, per nuncium. quomodo in læſæ maieſtatis crimine proceda.l.2. C.de ſportul. Arbiter per nūcium poteſt citare.

70 Sextò,poteſt citatio fieri per notarium, vt dicit Specul. in tit. de citatio.§.ſequitur.in princ. allegat tex.in arg.in cap.1.ibi,ſed illorum notari.1.23.quæſt.5.quem ſequitur Hippolytus in repet. l.de vnoquoque.n.194.ff.de re iud.Præpoſit.in c.cùm parati.col.8.de appel. & ita habetur in ſtylo curiæ primitialis Bitur. eo. tit. articul. 4. Ratio eſt:quia poſtquam poteſt fieri per nuncium vilem, fortius per notarium,qui eſt publica perſona.l.generali.C.de Tab.libro 10.& iurata.in authen. de Tabel.colla.4.& pro iſto præſumitur,cùm ſit iuratus,& maioris auctoritatis quam ſeruien.cap.ad audientiam.de præſcrip.c. ſancimus.1.q.7. Per notariū citatio fieri poteſt.

71 Et idem poterit relationem ſcribere, & eidem creditur. teſte Specul.in dicto §.ſequitur.arg. l. ſi conſul. ff. de adoptionibus. ſequitur Socyn. in tractatu de citatio. articul. 8. quæſt.2.& iſta fit etiamnum in cauſis eccleſiaſticis,quia mandatum dirigitur clericis, notariis, & aliis:ob id notarij poſſunt exequi. Sed in curiis ſecularibus literæ executoriæ,citationes,& aliæ diriguntur apparitoribus, & non notariis, ob id notarij exequi illas literas non poſſent, nec alias ſine iudicis expreſſo mandato. Notarij in cauſis eccleſiaſticis exequuntur.

72 Septimò,per vocem præconis quandoque fit citatio,quem Gallicè dicunt *Crieur public*.l.fin. C.de feriis.Authen.qui ſemel.quomodo & quando iudex. Voce præconis citatur quis.

73 Hodie officium illius eſt proclamare Regis placita,leges,edicta,& magiſtratuum præcepta, nec non aliquem abſentem publicè citare, maximè in criminalibus ad tres breues dies. iuxta l. dies feſtos.C.de feriis.l.inter.ff.de public.iud.de hac vide in tracta.de præco. Præconis officium.

74 Legimus Neronem Imperatorem publicè de præconis peritia certaſſe, & de vocis magnitudine, cóſque ſuperaſſe:vt tradit Sueton. Tranquillus in vita Neronis,& Euſebius addens,quòd ad conſeruandum vocem ſuam clyſtere,& vomitu ſtomachum ſuum purgabat,ſéque à pomis,& aliis fructibus qui voci nocent,abſtinebat, ſupinúſque plumbi laminam pectori ſuo adiungebat, quia magnopere confert ad vocem conſeruandam,vt auctor eſt Plinius. Nero ſuperabat voce præcones.

75 Notandum eſt tamen, quòd hæc citatio non poteſt fieri per delegatum inferioris à principe,ſed tantùm per ordinarium.tex.in §.omnem.in authen.de litigioſ.collatio. 8.Bald.& alij in l.2. C.quomodo & quando iudex.& authen.qui ſemel. ibidem.docto. in l.ſancimus. C. de iudiciis & per hoc fuit annullatus proceſſus cuiuſdam delegati commiſſarij curiæ Seneſchalli Tholoſæ factus,teſte Antonio Tremo.in additio.ad Vbertum de Bonacurſ.rubr.quibus modis citat.verſi.vel quia ad clamorem. Nam hîc non inuenta perſona domi citare poterit, vel requirere ordinarium loci,vt voce præconis citet, vti inferius dicetur,art.1.gloſ.1. Delegatus voce tubæ non citat.

76 Octauo in eccleſia etiam poteſt fieri citatio per curatum,ſeu vicarium,& interdum hæc denunciatio,ſeu monitio fit in publica prædicatione, & hæc ſolet fieri in monitoriis de occultis, & in matrimoniis publicandis,& quibuſdam aliis l.per tex.in clem. vna.de foro compet.& cap.cùm inhibitio.de clandeſt.deſpon.Iaco. de Bello viſu,in repetit.ca.1.§.contrahentes.in verbo,trahere. de foro compet.lib.6.Socy.in dicto tracta.artic.17.q.6.& ſeq. Citatio per curatū fieri poterit.

77 Nonò fit citatio per partem in tribus caſibus, primò ex pacto, vt ſi promiſiſti te repræſentare coram iudice ad meam requiſitionem,requiro te vt cras te præſentes:illa requiſitio vim citationis habet,& ſufficit corā duobus teſtibus facta, licet non interrumpat præſcriptionē. text.in l. fin.in princ.& ibi Bart.& alij ff.de eo per quem factum erit.Bald.in l.nam ita Diuus. ff.de adoptio. & Felin.in cap.cum cauſa.col.vlt.de officio deleg.ſed non eſt propriè citatio, ſed requiſitio:vt ſuperius ſcripſi. Citatio per partē quādo fieri poſſit.

78 Item poteſt fieri per partem ex commiſſione iudicis, vt docet gloſ. in l. ſi vt proponis. in 2. C.quomodo & quando iudex.ſing.ſecundum Bal.in Margar. in verbo,citatio.quæſt.39.quem ſequitur Specul.in titu.de citatio.§.ſequitur.verſicul. quandoque citatio fit per partem.gloſ.Panor. & alij in c.cùm ſit Romana.in fin.de appellation. facit l.eum qui.§.ſi epiſtola.ff.de furt.gl.& Bart. in l.iuſtè.ff.de acquir.poſſ.Iaſ.in l.iubere cauere.col.3.de iuriſdictione omnium iudic.& in §.quadrupli.num.32.Inſtitu.de action.Præpoſit.in c. cùm parati.col.8. de appellat. Hippoly.in repetit.l. de vnoquoque.n.196.ff.de re iudica.not.in l.miles.§.qui iudicati.illo tit.

79 Et poteſt ſic fieri, dicat iudex, præcipio quod notifices aduerſario tuo, vt tali die, & hora compareat coram nobis,& tu etiam compareas.vt docet Soc.in tractatu de citatio.articu.8.quæſt. 4. Ange. & Iaſon in §.pœnales. & §. quadrupli. Inſtitut. de actionib. Ioan. Lupus in repet. cap. per veſtras.notab.1.de donat. inter virum & vxor. Sed in hoc regno non ſolet ſic fieri, nec crederetur parti,ſi hoc non probaret literis,vel alias legitime. Forma alia citationis per partē faciendæ.

80 Præterea poteſt fieri citatio etiam ſine commiſſione, quando pars non inuenerit nuncium, vel quia citandus eſt potens, & viator non vult eum citare, poſſet in eum caſum pars coram Cautela cū apparitor nō vult exequi.

Digitized by Google

notario, & duobus teſtibus proteſtari contra apparitorem, & poſtea coram illis teſtibus, vel aliis literas citationis parti oſtendere, & requirere vt compareat iuxta iudicis præceptum: & talis citatio valebit.teſte Barto.in extrauagan.ad reprimendum. in verbo, per literas.in fi.quem ſequitur Alexand.in l.iuſtè.nume. 31. ff.de acquir.poſſeſ. & Iaſon in l iubere.col.3.numer.7.de iuriſdictione omnium iudic.ac Hippoly.in dicta l. de vno. nume. 196.quia neceſſitas legem non habet. l.1.ff.de officio conſul.& facit licitum,quod alias eſſet illicitum. cap. ſi quis propter neceſſitatem. de furt.Petr. Gerard.ſing.vlti.

Prehenſio partis à parte fieri non poteſt.

81 Intellige ſupra adducta in citatione verbali,citationem autem realem, id eſt,præhenſionem non poteſt pars facere, niſi in debitore ſuſpecto de fuga. l.ait prætor.§.ſi debitorem.ff.de his quæ in fraudem credito.gloſ.& ibi Iaſon in §.1.Inſtit. de action. moder. in cap. 1. de iudic. quia non eſt ſingulis concedendum, quod per magiſtratum publicè fieri poſſit, ne occaſio ſit maioris tu-
82 multus faciendi.l. non eſt ſingulis. ff. de regulis iuris. † Cæterùm vocatio hæc iure Romano veteri ſine vllo apparitore, ac iudicis præcepto fieri ſolebat, vocatúſque ab aduerſario niſi confeſtim iret, & vocantem ſequeretur, inuitus ab eo ducebatur. Et hîc quidem mos vſque ad tempora Iuriſconſultorum (ex quorum monumentis libri Pandectarum confecti ſunt) durauit, donec eum conſtitutione ſua ſuſtulit, & antiquauit Theodor. in l. neminem. Cod. de exhibendis reis.quam ſententiam confirmat per l. 1. & 4. ff. ne quis eum qui in ius vocatus eſt,vi eximat.vbi actio aduerſus eos, qui in ius vocatos vi eripiunt, id eſt, è manibus vocantis ſiue ducentis auferunt à prætore, proponitur, probat aliis pluribus, vtpote per Ciceronem, Plinium & Terentium, & per l. qui neque ſequantur vocantem in ius, inuiti non ducantur.ff. de verborum ſignificatio. & l.ſi verò. in fin. qui ſatiſdare cogant. vbi aduerſus eum qui locupletem fideiuſſorem iudicio ſiſtendi cauſa non accepit, iniuriarum actionem eſſe: quia non eſt qualiber iniuria, id eſt, non leuis, ſeu non vulgaris duci in ius eum, qui ſatis idoneum fideiuſſorem
83 det. hæc ille. † Ego verò putarem ſeu iure ff. aut Codic. neminem vocandum ſine apparitore, vel alio legitimo modo, vt ſuperius dictum fuit. hoc probat textus in dicta lege ſed interpellatur.§.arbiter adeſſe litigatores, vel per nuntium, vel per epiſtolam iubere poteſt.ff. de arbitr.facit l.magis puto.§.ne tamen. Ibi, oportebit prætorem curare, vt pecunia accepta creditoribus ſoluatur,& de hoc decernere, daréque viatorem,qui ei renunciet.ff. de reb.eorum.non omittetur text.in l.is cui. §. miſſus. ibi, aut per viatorem, aut per officialem præfecti. ff.vt in poſſeſſ.legat.& text.magis ad rem pertinens. in l.properandum. §. & ſi quidem. Cod. de iudic.ibi,licentia erit iudici per executores negocij actorem requirere. &c. l. ſicut.ibi,ſubſecuta per execu-

Apparitorū ſeu executorū antiquus vſus.

84 torem conuentio.de præſcript. 30. anno. † Alioqui nullus id temporis fuiſſet apparitorum,vel executorum vſus: & tamen Liuius, Feneſtella & alij percelebres hiſtoriographi pro indubitato dicunt Conſules, dictatores, prætores, & alios magiſtratus habuiſſe lictores, & executores, qui illorum iuſſa executioni mandarent: imò manu militari iure etiam veteri executio fiebat. l. qui reſtituere. ff. de rei vend. l ſi quis. ibi,exequi oportere decretum ſuum nonnunquam etiam per manum militarem. ff. ne vis fiat ei, & præfectus vrbis habere debebat diſpoſitos milites ſtationarios ad tuendam popularium quietem, & ad referendum ſibi, quid vbique agatur. &c.l.prima,in fine.ff.de officio præfect. vrb. facit l.4.de officio præfecti vigil. l.obſeruare.de offic. proconſul.

Contumax mulcta plectitur.

85 Adhæc ſi quis in ius vocatus non ierit, condemnatur ad mulctam. l. 2. ff. ſi quis in ius voca. non ierit. l. ſi quis ex aliena. de iudic. ergo non ducitur à parte, vel, ſi duceretur, non eſſet locus mulctæ.

Abſurdum reſultans ſi collitigās citaret collitigantem.

86 Etiam non putarem credendum parti, quæ facilè mentiri poſſet.l.1.§.cùm quis.ff.de quæſt. & Eccle.cap.12.habetur. Non credas inimico tuo in æternum, quoniam ſeptem ſunt nequitiæ in corde illius. & Prouerb. cap. 26. poſſet enim parare inimicos ad occidendum partem aduerſam in via, & poſtea ſimulatè venire ad partem: & eam in ius vocare, quare non eſt eidem credendum,vt docet Spec.in tit.de citatio. §. ſequitur. ver.quandoque citatio per partem. & Soc.in dicto tract. quæſtione 4.Tutela etiam inimicis non eſt committenda.l. pater.in fi.de teſta.tute.imò pars non teneretur venire ad illius partis denunciationem, vt aſſerit gloſſ.in cap. cùm ſit Romana.in verb. nec ſolent. de appel.quam probat Innocen. in cap.dilecti.de maiorit.& obed.vt refert Panor.in c.1.col.12.num.33.de iudic.

Refellitur opinio contraria.

87 Nec refragantur in contrarium adducta, primò l.neminem. Cod.de exhib.reis.quia ante legem illam probaui vſum apparitorum & viatorum habuiſſe locum: & illa lex loquitur in exhibitione,& non in vocatione in ius, inter quæ vocabula eſt lata differentia, vt patet in l. plus eſt. vbi ſcripſi, ff. de verbo. ſignific. & per totum titul. ff. de in ius vocando,& ad exhibendum. & de exhibend.reis: etiam illa lex in criminalibus loquitur, vtpote de exhibitione reorum, tamen etiam in ciuilibus ſine præcepto iudicis non vocabatur quis in ius.l. adoptiuum. Digeſt. de in ius vocando.

88 Nec me mouet.l.ſi verò.§.fi.ff.qui ſatiſd.cog. quia ſi quis offerat fideiuſſorem iudicio ſiſtendi cauſa idoneum, non debet duci inuitus, in quibus videlicet caſibus alias inuitus duceretur, vt in criminalibus,& in rub.in ius vocati vt eant, vel ſatis cautum dent.Ideo ibi tex.non dicit quod à parte pars duceretur. Imò l. qui neque.probando potius noſtram opinionem facit contra eum, dum dicit qui neque ſequantur,neque ducantur.

89 Et

Digitized by Google

89 Et auctoritates Cicer. & aliorum quæ referuntur ad partem, videlicet in ius vocas, intelliguntur, videlicet per apparitorem, vel alias iure, non verò propria auctoritate, quæ eſt in iure maximè reprobata. l. extat. ff. quod metus cauſa. Nempe dum apparitor vocat aliquem in ius, non hoc ſuo nomine facit, ſed partis. cap. 1. de iudic. Ideo pars vocaſſe cenſetur, per l. 1. §. videor. ff. de vi & vi arma. Et ſic pars in ius vocat partem per apparitorem, & de iudicis pręcepto, prout à iudice decretum erit: & ita mihi viſum eſt.

90 Non negarem tamen olim varia fuiſſe tempora exercendarum actionum Romæ, & varias formulas: vt traditur in l. 2. ff. de origi. iuris, vt tunc fortè ducerentur: ſed aucta ciuitate, & poſtquam Iureconſultorum ingenia florere cœperunt, nuſquam puto id in noſtro iure ciuili receptum: ſed edictis vocabantur in ius rei, qui ſi tribus vocati non veniſſent, & vno peremptorio. l. ad peremptorium. cum l. ſeq. ff. de iudic. contumaces dicebantur. l. contumacia. ff. de re iud. Varia fuere tēpora exercendarum actionum.

91 Et intereſt ne ita intelligamus edictum prætoris, de parentibus, & patronis in ius non vocandis, quod ideo propoſitum, quia turpe & indignum à liberis libertíſve duci eas perſonas: quæ ſi ſola edicti ratio eſſet, non inciderent in pœnam, niſi duxiſſent, & venia fuiſſet poſtulanda, non ſolum quod vocarentur, ſed vt & ducerentur inuiti: alia ſanè edicti ratio eſt, ſcilicet propter famoſas actiones, quæ perſtringunt pudorem, non quòd ducerentur inuiti. l. ſed ſi. §. prætor ait. ff. de in ius vocando. Et vocabatur quidem inuitus, & adhuc vocatur, non tamen cogitur venire, l. quamuis. ff. eod. hócque probat clariſſimè eod. titul. l. ſed & ſi is, qui domi eſt, interdum vocari in ius poteſt, tamen de domo ſua nemo extrahi debet. probat etiam titul. ſi quis in ius vocatus. hæc Edictū prætoris de parentibus & patronis in ius non vocandis.
92 autem quæcunque vocatio fit per apparitores, vt ſuprà dixi. † Et tunc ſi quis vocatum & ductum de manibus rapuiſſet, eripere dicebatur: ſi verò non ductum, ſed venientem impediuiſſet, & detinuiſſet, exemiſſe. Et incidebat in pœnam tit. ne quis eum qui in ius vocat. eſt, vi eximat. l. 3. tametſi verbum eximere, generale nomen ſit, vt in ea lege dicitur. hæc non diſputo amplius, ſed libera cuique relinquo, afferens duntaxat noſtra iudicia, quod liberale eſt, & pium: nec ſcholaſtica, ſed forenſia ſequimur. Eripere in ius vocatum aut eximere, quomodo differant.

93 Decimò, citatio fit per edictum, id eſt, per affixionem (vt dicunt) in valuis inſtar edictorum, quæ per prætores in albo ponebantur. l. ſi quis id quod. ff. de iuriſdictione omnium iudicum. & de hac loquitur clemen. 1. & ibi doct. de iudic. & Bartol. in extrauag. ad reprimendum. in verbo, per edictum. Felyn. in cap. quoniam. §. porrò. num. 14. vt lite non conteſta. Et pro habenda notitia huiuſce citationis, quia ſæpius conſeruatores apoſtolici abutuntur, ideo dicetur quis ita poſſit citare, quis citari, quando & qualiter, vbi debeant affigi hæc edicta, quanto tempore debeant ſtare affixa, & quis ſit effectus, & breui iſta decidendo. Citatio per edictum.

94 Primò, cùm quæritur, quis poſſit citare per edicta? Reſpon. iudex ordinarius, & delegatus à principe, non Pedaneus, vel alius. gloſ. in l. 2. Cod. quomodo & quando iudex. Barto. in verbo, per edictum. & in l. ſancimus. Co. de iudiciis. ſequitur Imo. in dicta clem. 1. colum. 2. refert Boërius in repet. l. conſentaneum. in tertia oppoſit. fol. 10. Cod. quomodo & quando iud. & iſtud ſeruatur, teſte patruo meo Rebuffo in l. locorum C. de omni agro deſer. libro 11. vbi dicit, quòd magni magiſtratus communiter faciunt talem citationem. Quis per affixionem citare poſſit.

95 Ad ſecundam quæſtionem reſpondeo, quòd omnis poteſt citari per edictum cuiuſcunque ſtatus, conditioniſve ſit dicta clementina prima, & Socynus in tractatu de citationib. artic. 23. quæſt. 3. Quis per edictum citari poſſit, & quando.

96 Tertiò, quando poſſit fieri, & dico quod in duobus caſibus tantùm, primus eſt, quando citandus impedit, vel procurat per ſe, vel alios quoquomodo, ne citatio poſſit ad eum peruenire. clem. 1. de iud. gloſ. in cap. 1. in §. facta. in verbo, vocetur. de electio. in pragma.

97 Secundus, quando domicilia, vel loca, vbi citandi inhabitant, non poſſunt tutè adiri, liberéve. clem. 1. & pauci ſunt qui eam rectè intelligant, teſte Paul. & Iacob. in l. ad peremptorium. col. 3. ff. de iud. vel quando ignoratur, vbi citandus ſit, & nullus in domo illius inhabitat, tunc itidem ex iudicis mandato ſic fieri ſolet.

98 Quartò, qualiter debeat fieri iſta citatio? Reſpon. iudex primùm debet examinare, an locus ſit citationi faciendæ per edictum, & an inſint qualitates, clement. 1. videlicet an tutè poſſit adiri citandus, vel non, arg. l. de ætate. ff. ad Trebell. Bar. in dicto verbo per edictum. Et in hac examinatione nulla eſt neceſſaria partis citatio, Socyn. vbi ſupra quæſt. 5. Qualiter citatio per edictum fiat.

99 Hodie verò ex conſuetudine nulla fit huiuſmodi examinatio, ſed nuncij in quibuſdam curiis apoſtolicis paſſim citant per affixionem in valuis, & referunt, locum non fuiſſe tutum: ideo ſe in valuis citaſſe, & ſolet recipi: quia ordinarij habent has citationes exoſas propter partium proteruitatem: ideo ad vitandum ſcandalum & tumultum, ſic ſolitæ ſunt fieri.

100 Quæro demum vbi citationes affigi debeant? Reſpond. olim in albo, hodie verò in valuis eccleſiæ Cathedralis, aut maioris illius ciuitatis, ſeu municipij, aut in valuis ſcholarum, ſi doctor aut ſcholaris citetur, vel in palatio, aut in aliis locis patentibus, vbi veriſimile ſit, poſſe peruenire ad notitiam citandi. teſte Barto. in verbo, publicè. in extrauag. ad reprimendum. quomodo in læſæ maieſtatis crimine proceda. & Socyn. vbi ſupra. Scripſi in tracta. nominationum. in 14. quæſtio. Vbi citationes affigi debeant.

101 Aduertere tamen debent conſeruatores eccleſiaſtici, quod ad hoc, vt poſſit ſic citatus excommunicari, non ſufficit probare quòd in vicinis partibus citatio facta, ſeu affixa ſit, ſed

Digitized by Google

quòd ad notitiam citari ex illo veriſimiliter potuerit peruenire, & bonum eſſet quòd nuncius hoc in relatione ſua poneret, vt not. in capit. ſi aduerſus. de eo qui mittitur in poſſeſſionem. Ægidius Bellamera in deciſio. 188. vt citatus. Veruntamen hoc non eſt ſolitum inquiri, neque conſcribi.

Quanto tẽpore literæ affixæ ſtare debeant.

102 Quanto tempore debeant ſtare affixæ hæ literæ citatoriæ? Bartolus in verbo, publicè. dicit relinqui arbitrio iudicis, & ſufficit quòd probetur publicè fuiſſe affixum edictum in tali loco, nec eſt neceſſe quod apponatur in relatione, quod tanto tempore ſteterit. Socinus vbi ſupra, quæſt. 10. facit textus in l. ſed & ſi pupillus. §. præſcriptum. ff. de inſtitoria actione.

103 Et præſumitur quòd tanto tempore ſteterit affixum, quod ad notitiam citati peruenerit, nec præſumitur ſublatum: quia remotio eſt delictum. l. ſi quis id quod. ff. de iuriſdictione omnium iudicum. quæ non præſumitur. l. meritò. ff. pro ſocio. l. penult. C. de his qui in teſtamen. ſibi adſcribunt.

Remouens citationẽ punitur.

104 Poſſet tamen citatus probare, quod ſtatim fuit ablatum, & tunc non valeret citatio, cùm venire non potuerit ad ſuam notitiam, & peccant qui hoc faciunt, quia plus faciunt, quam Papa, qui non poteſt tollere citationem: & ipſi tollunt, & tenentur ad omnes expenſas, quas ille poſtea excommunicatus faciet, & ſuis expenſis tenentur abſolutionem impartiri. teſte Hippolyt. in l. de vnoquoque. nume. 55. ff. de re iudica. & in rubr. de fideiuſſoribus. quæſtio. 58. in fin. vide l. ſed & ſi pupillus. §. proinde. ff. de inſtito. actio. & quando citatio affigitur oſtio, & ſtatim tollitur, non dicitur citatio competenter facta. vt docet Felin. in cap. ex parte decani. col. 4. num. 7. verſic. reuocatio procuratoris. de reſcript.

Effectus citationis.

105 Effectus eſt, vt citatus debeat comparere, alioqui contumax reputabitur. Hippolytus in repetitione l. de vnoquoque. num. 192. ff. de re iudicata. docto. in d. clemen. 1. Felin. in c. quoniam. §. porrò. vt lite non conteſtata. & inferius dicetur in vltima q. præfat.

Citatio per campanam.

106 Vltimò, poteſt quis citari per campanam, & hæc citatio fit ad congregandas vniuerſitates, capitula eccleſiarum, aut collegia. c. in cauſis. §. nuncij. & ibi Panor. & alij col. 3. de electio. gloſſ. in c. ſi capitulo. de conceſſ. præbend. lib. 6. & in l. ſicut. ff. quod cuiuſque vniuerſit. nom. Ioan. Andr. in c. 1. de offic. cuſtod. Bald. in authen. qui ſemel. col. 4. num. 15. C. quomodo & quando iudex. Iacob. de Bello viſu in repet. §. contrahentes. cap. Romana. num. 32. de for. compe. lib. 6. in ſtylo curiæ eccleſiaſticæ Bituric. artic. 2. & ſeq. rub. de vicariis, officialib. & cæteris. & Hippo. in l. de vno. num. 200. ff. de re iudica.

Vocātur religioſi & burſarij ad prãdium per cãpanam.

107 Item vocantur religioſi ad prandium per ſonum campanæ: in quo non deficiunt, nec non collegiati & Burſarij in ſuis gymnaſiis, ſic vidi fieri dum à primis ferè annis eram collegiatus collegij, *du vergier*, Montiſpeſſulani, quo tempore fui etiam illic per biennium prior, & gradus ſeu ſcalæ ac multa illius cubicula me prioris nomine pecunias miniſtrante fuerunt conſtructa, vt ibi notoriè patet. vnde actus qui à capitulis fieri debent, tam electiones quam alij per campanam notificabuntur, & vocabuntur, ſic tam canonici quam collegiati.

108 Et qui non comparebit, contumax reputabitur, & impoſterum actus ſine illo factus valebit. cap. cùm in eccleſiis. de præb. in 6. niſi ex conſuetudine ſit ſolitum aliter citari. & cornibus interdum homines vocantur, vt periculo ignis ſubueniant, & ad ipſum extinguendum. l. 1. ff. de offic. præfec. vigi. quod in vicis & pagis quandoque fieri ſolet, vbi deſunt campanæ: ſed in ciuitatibus per campanas ad hoc vocari ſolent.

Qui citare poſſit.

109 Et ſic per prædicta ſatis eſt reſponſum ad quintam quæſtionem, quis poſſit citare, vt videlicet nõ ſolùm iudex ordinarius, ſed & delegatus, pedaneus, & arbiter in quibuſdam citationibus: vt dictum extitit ſuperius. Nempe cui commiſſa eſt iuriſdictio, omnia cenſentur commiſſa, ſine quibus iuriſdictio explicari non poteſt. l. 2. de iuriſdictio. omn. iudic.

Citari quis poſſit.

110 Supereſt nunc reſoluere ſextam quæſtionem principalem, quis poſſit citari? Et paucis reſpon. quod omnis ille, cuius intereſſe poteſt, debet citari. l. de vnoquoque. de re iudic. l. 2. ff. de in ius vocand. vbi prohibentur aliquæ perſonæ in ius vocari, ergo omnes aliæ poſſunt. arg. l. ius ſingulare. ff. de legib. & l. 1. ff. ad municip. vide alias perſonas prohibitas in ius vocari per Azo. in ſumma de in ius vocãd. & Socyn. vbi ſupra art. 5. quæſt. 17. vbi ponit decem & octo perſonas quæ in ius vocari non poſſunt.

Edictum de in ius vocando prohibitorium.

111 Nam hoc edictum eſt prohibitorium certarum perſonarum, & permiſſorium regulæ, ſicut dicitur de teſtamentis, quis poſſit illa facere. l. ſi quæramus. ff. de teſtamen. Hoſtien. in ſumma illius tit. idem dicitur de teſtibus, in rubr. ff. de teſtib. & ibi per Azo. in ſumma. & in l. 3. illo tit.

Qualiter fiat citatio.

112 Septimò, qualiter citatio fiat? Reſpon. Interdum per iudicem, nuncium, per literas, per notarium, per campanam, per patrem, & alias, vt abundè ſuperius fuit explicatum in qua ita quæſtio.

Exceptio citationis inualida an in parlamento recipiatur.

113 Octauò, quot modis impugnari poſſit citatio? non refero hìc, quia Specul. in tit. de citatio. in § primo, conſcribit, & Vbert. de Bonacurſo in practica ſua. rubr. quibus modis citatio impunè contemni poſſit: & quamuis in ſtylo parlamen. rubr. de iudi. ordin. 8 dicatur exceptionem citationis inualidæ non recipi in parlamento: verum eſſe crederem, ſi pars compareret: vt doct. not. in rub. ff. de in ius vocan. ſed ſi pars non compareat, quæ nec rite erat citata, poteſt impugnari: & vidi ſic impugnantem obtinuiſſe. & ita obſeruatur, gloſ. Bal. & alij in authen. ſi ob æs. C. ſi min. ſe ab hæredit. abſti.

114 Nona

Digitized by Google

114 Nona eſt quęſtio,quis ſit effectus citationis?Reſpon.vt citatus compareat,vel comparere debeat per ſe, vel procuratorem legitimum,ad hoc vt poſſit ſe defendere.l.nam ita diuus.ff.de adopt.clem.paſtoralis.de re iudic.dixi latè ſuprà. *Citationis multi effectus.*

115 Et ex quacunque cauſa quis citatur,tenetur comparere.l.ex quacũque.ff.ſi quis in ius voca. non ierit.& toties tenetur comparere, quoties citatur.Vnde licet ſemel citatus,ſemel comparuerit,ſi iterum citatur , & non comparet, dicitur latitare.no.in l.Fulcinius.§.quod autem.ff quibus ex cauſis in poſſeſ.eatur.Bal.in c.vno.de milite vaſallo qui contu.eſt.poteſt etiam per vnam comparationem euadere contumaciam multorum, ſi ad plures actus citatus erat:ſicut vno verbo poteſt cum pluribus litem conteſtari.Bart. & Imol.in l.ſi finita.§.Iulia.ff.de damno infecto. Angel.& Imo.in l.duo.ff.de duobus reis.

116 Secundus effectus per citationem lis dicitur pendere clem.vlt.vt lite penden.dicam ad intellectum illius clemen.multa.in tract.de effectib.litis conteſta. *Pẽdet lis per citationem.*

117 Tertius eſt per citationem præuenitur iuriſdictio.l.ſi quis poſteaquam.ff.de iudic.cap.propoſuiſti.de foro competen.gloſ.in clem.1.de iudi.& qualis citatio requiratur,vide per Socy.in ca. propoſuiſti.& in l.libertus.in 2.ff.de in ius vocando. *Præuẽtio per citationẽ fit.*

118 Quartus eſt effectus,quòd iuriſdictio per citationem perpetuatur.cap.gratum.& cap.relatum.de offic.delega.no.gloſſ.& doct.in d.clemen.prima,de iudic.Bart.& alij in l.& quia.ff.de iuriſdict.omnium iudic. *Perpetuatur iuriſdictio per citationem.*

119 Quintus,quia citatio eſt iudiciariæ cognitionis principium,ac iudicij fundamentum.§.fin. Inſtit.de pœna temere litig.cap.quoniam contra.in verbo citationes.de probat.dixi ſuprà.Ideo omnia quæ fiunt in præiudicium abſentium ſine citatione, ſunt irrita.cap.omnia.3.quæſt.9.& cap. caueant.inibi. *Fundamenta iudicij citatio.*

120 Sextus effectus eſt , nam qui ſcit ſe citatum , præſumitur malitiosè verſari , ſi non compareat.cap.ad hęc.in tert.& ibi Bald.de appellat.& in l.conſentaneum.col.penultim.C.quomodo & quando iudex.

121 Septimus,per citationem inducitur contumacia,ſi citatus non compareat.rubr.de dolo.& contuma. ſcripſi in tract.infrà de contumacia & defectu.

122 De conſuetudine tamen generali Franciæ ſi in termino citationis dies feſtus inciderit,cõtinuatur ad diem ſequentem:& hoc probauit Senatus anno 1525. die penult.Ianuarij. *Continuatur terminus ad diem ſequẽ. citationibus.*

123 Octauus,vt reus comparens ſaluis ſuis exceptionibus teneatur ſuſcipere iudicium.cap.primo.de iudic.Et quando habeat ius reuocandi domum,vide in l.2.§.legatis.ff.de iud.c.ſi.per doct. de foro compet.ſcripſi in tract. de excep. *Arreſtum.*

124 Nonus, quia comparente reo ad ipſius petitionem tenetur actor vſque ad finem iudicium perducere,& in eo perſiſtere.auth.qui ſemel.& ibi dixi.C.quomod. & quando iudex. vbi dedi decem limitationes ad illam authentic. *Reus poteſt cogere actorem ad proſequendum.*

125 Decimus eſt,citatione etenim & dilatione pendente officium iudicis conquieſcit, vt non poſſit interim procedere.l.ſiue pars.C.de dila.& ſi alterauit actum in qualitate,vel ſubſtantia,non valebit,quia videtur celebratus parte non citata , cùm agatur aliter , quàm fuerit in citatione expreſſum.Bartol.in l.aut qui aliter. in princip.ff.quod vi aut clam.Socyn.conſil.10.inſignis doct.in quarto volum. *Dilatione pẽdente quieſcit officium iudicis.*

126 Vndecimus eſt.Nam citato acquiritur ius,vt pendente termino præfixo ad comparendum per ipſum tempus expectari debeat.cap.cùm inter vniuerſas.de elect.Imol.in cap.fina.de his quæ fiunt à prælat.in 3.notab. *Citato ius acquiritur.*

127 Fallit quando citatus non haberet ius in eo , ad quod eſt citatus,& ſic non erat vocandus, quia illum iudex nõ tenetur exſpectare, nec admittere comparentem.Anch.& alij in d.c.ſi.quod in Francia fortè non procederet , ſi tamen vocatus venerit, intereſſe,& damna,quæ paſſus eſt ab eo,ad cuius petitionem eſt vocatus,petere poterit.Imol.in l.liber homo.§.decem.ff.de verb.oblig. & d cap.ſi.de his quæ fiunt à præla.

128 Duodecimus effectus eſt, citatio præſcriptionem longiſſimi temporis interrumpit.l.cum notiſſimi.in princip.C.de præſcrip. triginta vel quadraginta annorum.c.penul.decimaſexta quæſtione tertia.Roma. conſil.38. in caſu. [Tamen hodie extat ordinatio Caroli noni regis moderni articulo 15.explicata 1564.qua cautum eſt ſi per citationem conteſtatum ſit,& ſit per triennium ceſſatum à lite proſequenda, lis cenſebitur non conteſtata.] *Citatio interrumpit longi tẽporis præſcriptionem.*

129 Fallit in caſibus traditis per Ioan.Franſc.Balbum in tract.de præſcript.in 3.p.6. partis prin. col.34.cum ſeq. vbi ponit nouem ampliationes , & totidem limitationes,quas non tranſcribo.ibi licet videre.adde Bald.in conſ.299.proponitur.in 2.vol.

130 Intellige quando citatio eſt valida,& legitimè facta, ſecus ſi nulla,vel temeraria,tunc non habet effectum , nam quoties vitiosè cautum eſt,pro non cauto habendum eſt.l.quoties.ff.qui ſatiſdare cogan.& condemnatum eum accipere debemus,& citatum,qui ritè citatus eſt.l.4.§.condemnatum.ff.de re iud.Imò omnia quæ requirunt citationem,vt proceſſus & ſententia,ſunt nulla,ſi citatio præcedens ſit inualida.per gl.in l.ſi accuſatoribus.C.de accuſa.quam ſequitur Bald.in Marga. in verb.citatio.& Felyn.in cap.quoniam.col.7.de proba.Hippol.in repe.l.de vno.num.50. de re iud.& in practica criminali.§.quoniam.nu.44.ac in rub.de fideiuſſ.nu.355.& conſil.20.maturè.col.2.atque Alber Brunus conſi.20.requiſitus.col.1.in materia feudor.

Digitized by Google

131 Habet tamen mirabilem effectum hæc citatio, quia habet vim interpellationis extraiudicialis ad conſtituendum debitorem in mora, ex illa citatione quamuis inualida, teſte Bald. in ca. vno. col. 2. de milite vaſallo. quem ſequitur Iacob. in l. quod te. col. 2. ff. ſi cer. pet. Finis verò citationis eſt, vt cauſa apud iudicem, à quo facta eſt citatio, definiatur. l. vbi. & l. de qua re. ff. de iud. Conrad. La. in method. iuris. tit. quomodo proced. aduerſum eos, qui in iudicium voca. non veniunt.

Finis citationis.

132 Alios effectus citationis validæ vide per Specul. in titul. de competen. iud. addit. §. fi. Et per Soc. in tract. de citatio. art. 31. nunc breuiter. vt quæ praxim tangunt perſtringamus, ad tex. iam me confero elucidaturus, vt ſequitur.

Loys XII. *Article* LVI.

Articulus 1.

Item prohibons & defendons à tous ſergens.

GLOSSA PRIMA.

Apparitoris nomine qui veniant.

1 HOc nomine, *ſergens*, ſeruientis, comprehenditur omnis apparitor, ſiue ſit apparitor iudicum inferiorum, ſiue ſuperiorum, non tamen curiæ ſupremæ nuncij, & apparitores (quos vulgus, *huiſſiers* vocat) comprehenduntur, ſiue magni Conſilij, ſeu alterius curię ſupremæ: quia diſtincta ſunt nomina, & ſic decíſ. l. ſi idem. C. de Codicil. & quia maioris ſunt auctoritatis, quos illuſtrat curiæ excellentia, ſicut dicitur de naturalibus datis curię. §. fi. Inſtit. de nup. nam his etiam ſolis credi ſolet. Apparitores multos tradit Imperator in variis tit. lib. 12. C. de apparitor.

Citare non poſſunt viatores extra locũ in quo ſunt pręfecti. Areſtum.

2 Dicet quis: vbi poſſint hi citare? Reſpond. in illo loco in quo præfecti ſunt, & non alibi, quia extra territorium impunè non paretur ius dicenti, multo minus viatori. l. fin. ff. de iuriſdict. omni. iud. c. fi. de conſtit. in 6. Ideo apparitor Aurelianen. ibi, quidem citabit, non Lugduni, quia ibi non eſt præfectus. Ita cenſuit Senatus die pen. Maij, 1524. in cauſa Franciſci *de Chaſteaubriant*: nec apparitor curiæ eccleſiaſticæ citabit coram iudice laico, vel è contrario eadem ratione, quia iuriſdictiones ſunt diſtinctæ. c. nouit. de iud. & Diuiſum Imperium cum Ioue Cæſar habet: vt Virgil. ait, & cùm contrarium fuiſſet factum, audiui abuſiuè & perperam proceſſum.

3 Si tamen apparitor ſit talis, qui ſit pręfectus in toto regno, vbique poterit exequi: vt ſunt quos vulgò apparitores equites, *ſergents à cheual*, Caſtelleti Pariſien. vocamus, qui ſi abutantur, reſtis eos ſequitur, vt vidimus de quodam, *fief fief*, viatore in hac ciuitate ſuſpenſo.

Conſilij magni apparitores vbi poſſunt exequi.

4 Item apparitores magni Conſilij poterunt vbique conſilij iuſſa exequi, ſed iuſſa inferiorum magiſtratuum exequi non poſſunt, ſi ad hæc præfecti à conſilio non ſint. Vnde interdum vidi appellari ab executione facta ab apparitore magni conſilij, eò quòd ſententiam inferioris iudicis executioni demandarat, nam ſicut iudex extra territorium habetur tanquam priuatus. l. 3. ff. de of-

Virgam deferre qui apparitores poſſint, & vbi.

5 fic. præſid. Sic & omnes viatores, vbi præfecti non ſunt: † Ideo in auditorio in quo præfecti ſunt, virgam deferre poſſunt regulariter, extra verò non. Imò apparitores generalium iuſtitiæ non poſſunt deferre virgam in aula Palatij Pariſien. & ſi deferant, curiæ apparitores illas frangunt, ſed in auditorio tantùm generalium ferent. Et ſoli curiæ apparitores intra aulam & extra deferre poſſunt: quod eſt notandum.

Qu'ils ne facent aucuns adiournemens, ou autres exploits ſans records, & atteſtations de deux teſmoings.

GLOSSA SECVNDA.

Quales teſtes ſint adhibendi in exploitis viatorum.

V STatuit præcipitque apparitoribus, ne quemquam in ius vocent, niſi duos teſtes habeant, qui teſtificari de illo actu poſſint. nam cùm ipſi regulariter viles ſint. l. prohibitum. & l. defenſionis. C. de iure fiſci. lib. 10. & falſas relationes ſolent multi facere: vt doct. not. in c. quoniam contra. de proba. & pro modico vini dolio deierare, teſte Hoſt. in ſua ſumma, rubr. de contumac. §. qualiter. verſ. contra. Ideo duos debent adhibere teſtes. Nam in ore duorum vel trium ſtat omne verbum: vt eſt in Euang. & in c. cùm eſſes. & c. relatum.

Apparitor teſtis eſſe non poteſt apparitori.

2 de teſtament. † Et iſti teſtes non debent eſſe apparitores, quia vnus pro altero etiam falſum deponere poſſet, quemadmodum, vt adagio fertur, muli mutuo ſe ſcabunt: ſed debent eſſe teſtes idonei, non domeſtici citantis, aut aliàs ſuſpecti. l. idonei. cum ſequ. ff. de teſtib. ſuſtinentur tamen ipſi apparitores.

Viatori creditur etiam ſi non oſtendat literas officij.

3 Creditur verò apparitori, etiam ſi non oſtendat literas ſui officij in loco, & iuriſdictione intra quam eſt apparitor, extra non, cap. cùm dilecti. de dolo. Bartol. in tracta. quomod. in læſæ maieſta. crimi. proceda. in ver. per nuncium. Et eo ipſo quòd quis defert literas iudicis, præſumitur quòd ſit illius nuncius. Innoc. in cap. quoniam contra. de probatio. Peruſ. in cap. cùm parati. col. 6. num. 30. de appella. Idem ſi committatur tali viatori executio cauſæ, tunc etiam ſufficit illas commiſſionis literas oſtendere: vt doct. no. in d. c. quoniam. aliàs ſine literis commiſſionis illi non creditur regulariter.

Ou vn pour le moins.

GLOSSA TERTIA.

An & quãdo vnico teſti credatur.

AN vni ſoli credatur teſti? Reſpon. regulariter non. In ore enim duorum vel trium ſtat omne verbum. c. relatum. & c. cum eſſes. de teſtam. Caſus tamen in quibus vnico creditur teſti, vide in l. Theopompus. ff. de dote præleg. Iaſ. multos cumulat in l. admonendi. col. 71. & ſeq. n. 200. & ſeq. de iureiur. & per iſtum text. adde alium caſum, quòd etiam ſufficit viatori vnicum habere teſtem: ſed vide artic. ſeq.

Digitized by Google

Sur peine d'amende arbitraire és grandes matieres, & autres eſquelles par vn ſeul defaut la partie peut obtenir gain de cauſe.

GLOSSA VLTIMA.

ISta pars text. declaratur per artic.ſequentem, vbi pœnam, ſeu mulctam decem librarum declarat. Et quamuis per iſtum text. apparitor, cum vnico teſte poſſet citare in non arduis, & in quibus pars non obtineret ex ſola contumacia victoriam cauſæ, tamen huic derogatum eſt per artic.ſequentem, vt hodie duo teſtes debeant inſcribi, nec vnus ſufficiat, vt dicam ibidem.

François Artic. IX. des publiées 1539.

Que ſuyuant nos anciennes ordonnances tous adiournemens ſeront faits à perſonne, ou à domicile en preſence de records, & de teſmoings, qui ſeront inſcrits au rapport, & exploit de l'huiſſier, ou ſergent ſur peine de dix liures Pariſis d'amende contre ceux qui ſeront trouuez en faute. Articulus 1.

GLOSSA PRIMA.

1 STatuit Rex, quòd omnes citationes fiant ab apparitoribus in perſona, vel in domicilio, & in præſentia teſtium, quos inſcribere in relatione ſeruientes debent ſub pœna decem librarum Pariſien. Nempe quia forma citationis poteſt à ſtatuto, vel ſtilo introduci, multò fortius à lege Regia. gl. & doct. in l. ſi accuſatoribus. C. de accuſ. Alex. in l. inter accuſatorem. ff. de publi. iud. & modus citandi etiam præter ius, teſte Bal. in l. 1. col. 2. ver. modus. C. quomodo & quando iudex. arg. l. 3. §. fin. ff. de teſtib. idem firmat Bal. in tracta. ſtatuto. in verb. abſens. q. 1. Ideo hic ſtatuit, vt teſtes interuenire debeant in citationibus, quamuis hoc à iure ſtatutum non eſſet, ſed in hoc ſeruienti crederetur. c. cùm parati. de appel. A lege Regia, ſtatuto & cõſuetudine, forma citationis introduci poteſt.

2 In hoc autem articulus iſte eſt iuri ac generali conſuetudini conformis, ſtatuendo vt in facie citetur pars, vel ad domum: multaſq; doctorum opiniones confundit, nec eſt amplius lis ſub iudice. vt dicebat gloſſ. in l. ex conſenſu. §. 1. ff. de appel. ſed eſt deciſa per iſtum tex. qui probatur in l. 1. §. 1. ff. de libe. agnoſ. & in l. ſcire oportet. §. qui autem. ibi, in facie vel ad domum. de excuſa. tut. & in l. aut qui aliter. §. & ſi fortè. quod vi aut clam. l. perfectius. §. ſin autem abſuerit. C. de anal. excep. glo. in l. quinquaginta. C. de excuſa. tuto. & in l. prouincialium. de eroga. milit. anno. lib. 12. Bart. & Alex. in l. 4. §. prætor ait. ff. de damno infecto. vbi dicunt iſtam eſſe communem, vt primò, quis citetur in facie, ſi reperiatur, alioqui ad domum. idem tradit Bart. in tit. de citatio. q. 2. & Bal. in Marga. in verb. citatio. q. 7. & in l. ea quæ. col. 2. & l. conſentaneum. vbi etiam Boet. col. 21. verſ. pro reſolutione. C. quomodo & quando iudex. Berber. in viator. iuris, in 4. p. rub. de iud. verſ. quæro an valeat citatio. Aufrer. in ſtilo parlament. rub. de adiornamen. §. item ſciendum. Domi. de Rota deciſ. 48. valet citatio. in no. Et Guido Papæ in deciſ. Delph. q. 445. an valeat. Angel. in §. vlt. in fi. de pœna temere litigan. in Inſti. Alex. conſ. 2. conſideratis. col. 3. in 3. vol. Corne. conſ. 245. licet. col. 2. vol. 1. Panor. conſil. 42. in q. in 2. vol. Roma. conſ. 454. in re præſenti. col. 2. Et quòd ſit generali conſuetudini conformis, meminit Lucas de Penna in d. l. prouincialium. colum. 1. in fin. de erogat. milita. anno. libr. 12. Iuri conformis articulus.

3 Et curia laicalis huius regni indiſtinctè hanc citationem à longo tempore admiſit, vtor verbis Ioan. Fab. in dicto §. fin. in Inſtit. de pœna temere litigan. & Aufrer. in ſtilo parlamen. in prima parte, rubr. de appellat. §. & ſupradictæ. Et hodie vbique in Francia ſeruatur hæc citatio per iſtum articulum, qui obligat tam in patria iuris ſcripti, quàm conſuetudinaria, imò etiam in Hiſpania, & in Italia ſeruatur, quòd prima citatio in perſonam citandi fieri debeat, ſi inueniatur, alioqui in domo habitationis, & hoc aſſerit Alfonſus de Montaluo in foro regali. libro 2. titul. 3. rubri. *de los emplazamientos.*

4 Quæro, an in perſonam procuratoris fieri poſſit citatio, antequam in domum fiat, quod videtur per l. meminerint. ibi, conueniendos dominos, aut ſi fortè defuerint, eorum actores, procuratoreſque eſſe quærendos. C. vnde vi. & l. aut qui aliter. §. & ſi fortè. ff. quod vi aut clam. ca. cauſam. de dolo. clem. cauſam. de electio. Reſpond. Si conſtet dominum abſentem reliquiſſe procuratorem ad illam cauſam, vel generaliter conſtitutum, tunc prius citari debet procurator, quàm domi fiat citatio. per text. in dicta l. meminerint. vbi Bart. ſic illum text. intelligit. & in l. cum clericis. C. de epiſc. & cle. Bald. in l. ſolent. ff. de alimen. & cibat. legat. Bald. & Iaſ. in l. eum qui res. C. de procurat. Innoc. Panorm. & alij in cap. dilectus. de procur. Guido Papæ ſingul. 370. Barb. conſil. 18. clementiſſimi. colum. 3. in 1. volum. Procuratorẽ citare quãdo ſufficiat.

5 Et procuratore non reperto fiet citatio in domicilio procuratoris de conſuetudine, licet docto. dicant in domicilio partis in dict. §. prætor. ait Alex. in l. non ſolùm. §. morte. nu. 38. ff. de noui operis nuncia. quod intellige quando procurator nunquam comparuiſſet, tunc in domicilio partis citatio facienda erit: alioqui ſi dominus litis procurator effectus fuiſſet, ipſe & non dominus eſſet citandus, & valeret citatio in domicilio procuratoris facta: vt firmat Bart. & alij in l. furioſo. ff. de re iudic. per text. in l. procuratoribus. C. de procura. & in l. 1. Cod. de ſentent. & interlocutor. omnium iudic. Barb. conſi. 18. clementiſſimi. & c. mihi videtur. col. 3. in 1. volum. & ita ſeruatur in curiis Franciæ.

6 Item amici interdum ſunt citandi, & hoc quando quis eſt reipub. cauſa abſens. l. hoc autem. ff. quib. ex cauſ. in poſſeſ. ea. vel eſt pupillus, & non habet tutorem. l. ergo. ibidem. l. magis puto. §. requirat. Amici abſentis quando citandi ſint.

Digitized by Google

quirat.de rebus eorum,qui ſub tutel.vel cura ſunt.gloſſ.in d.ca.cauſam.de dolo.Alber. & alij in l. cùm proponas.C.de bonis auctori.iudic.poſſid.Cyn.in repe.l.2.q.9.ff.ſi ex noxal.cauſa agat.ſi verò haberet tutorem,tunc tutor vocabitur,& non amici.d.l.hoc autem.§.1.Alex.in l.ſi finita.§.Iulianus.ff.de dam.infect. Panor.conſil.29.in q.in fi.vol.2.& in caſibus tantùm à iure expreſſis ſit amicorum conuocatio.d.§.& ſi fortè.glo.in l.fi.ff.vbi pupil.educa.debeat.& in c.perlatum.qui filij ſint legit.Bald.in rub.C.de ſucceſſ.edicto.Boer.in repet.d.l.conſentaneum.fol.20.

Quomodo ſint amici,& quo vocãdi.

7 Notandum tamen eſt,quòd in quibus caſibus vocandi ſunt amici,non ſunt vocandi ſingulariter,nec in facie, ſed generale edictum fieri debet,quòd ſi quis conſanguineorum & amicorum velit talem defendere,compareat tali die in tali tribunali.argu.l.ſed & ſi pupillus.§.proſcribere.ff.de inſtit.actio.Bar.& alij in d.l.hæc autem.Bald.in auth.ſed cùm teſtator.col.2.num.6.C.ad legem Falcid.Alberic.in d.l.ergo.ff.ex quibus cauſis maior. Panorm.in c.cauſam.col.5.de dolo.quod rarò ſeruamus in Francia.

8 Et ſunt eò vocandi vbi res agitur,& non extra prouinciam,aliàs eſſet proceſſus in infinitum. gloſſ.& Bart.in d.l.hoc autem.& ſi non ſint de iuriſdictione citantis, ad hoc extra territorium citari non poſſunt.l.fi.ff.de iuriſdictione omnium iudicum.l.magis.§.illud.ff.de rebus eorum.

Literæ auctorizationis.

9 Sed vt hæc citatio fieri poſſit,tutius eſt,quando non inuenitur citandus facta perquiſitione in domicilio,nec in Regno,quòd impetrentur literæ Regiæ concedentes,vt voce tubæ citare liceat talem ſic perquiſitum,& iſtæ literæ vocantur literæ auctoriſazionis, quibus Rex præſtat auctoritatem citandi voce tubæ, ſic ſolet exerceri : & fuerunt aliàs tales literæ annullatæ non facta perquiſitione citandi,in Senatu anno 1534.die 2.Iunij.Scripſi in concord.Franciæ in rub.de conſtit. in glo.edictum.de his literis auctorizationis.

Areſtum.

10 Interdum etiam hæc poteſtas citandi per præconem, conceditur à iudice,vt ſi appareat citandum apparitores cędere,ac contumeliis afficere ſolitum,dum obeunt munus executionis cõtra illum.cle.1.de iudic.teſte Roma.conſil.433.quoad primum.Fel.in c.in nomine domini.col.4.

Citatio in criminalibus quomodo fiat.

11 nu.13.de teſtib. In ciuilibus ſupradicta procedunt,& ſic citatio fiet. † Sed in criminalibus regulariter citatio voce tubæ ad tres breues dies fiet,etiam cõtra minorem,ſi non inueniatur:nec tunc citabuntur amici,aut conſanguinei.per l.inter.ff.de public.iudic.Bald.in authent. qui ſemel. C.quomodo & quando iud. & ſi inueniatur, citabitur comparitu rus in perſonam tali die:vel capietur,vt ſcripſi in rubr.*des adiournemens perſonnels*,ita proſequitur Ioannes Milius in ſua praxi criminis perſequendi abundantiùs:tu illum,ſi non graueris,videto.

Tous adiournemens ſeront faits à perſonne.

GLOSSA SECVNDA.

Omnis, Gallicè quid importet.

1 QVi totum dicit,nihil excludit. l. à procuratore. C. mandati.l.Iulianus.ff.de legat.3. Eſt tamen differentia inter omne & totum,vt in procem.ff.patet.& ſcripſi in articul.1.tract. de liter. obligat. in 1.Tomo. Sed quoad idioma Gallicum ſolet exponi omnes pro *tous*.

Citatio in iudicialibus,& extraiudicialibus & ab arbitris ſic fieri debet.

2 Et ſic procedit hæc citatio , vt in facie, vel ad domum fieri debeat,& coram duobus teſtibus tam iudicialibus,quàm in extraiudicialibus.per l.in concedendo.ff.de aqua pluuia arcen.& l.fina. C.de auctot.præſtan.& in art. ſuprà proximo ſtatuit ne aliquam faciat citationem.Bart.in l.ſi quis

Donatarius in inſinuatione quomodo citet.

3 arbitratu.col.2.& ſeq.ff.de verb.oblig.Fel.& alij in c.cùm olim.de re iud. † Vnde ſi donatarius velit inſinuare donationem,debet citare,vt hîc, videlicet primò in facie,ſecundò ſi non reperiatur citandus poterit citari in domicilio,teſte Angel.conſil.179.viſis prædictis inſtrumentis.in fin. & Hippol.in repet.l.de vno. num.33.cum ſeq.amplia.7.ff.de re iud.dixi an hæc citatio ſit in inſinuationibus neceſſaria,in tracta.de dona.inſinuand.ſuprà.

4 Et ſic debebit citare arbiter.Bar.in l.ſocietatem.§.arbitrorum.ff.pro ſocio.Bald.in c.2.§.ſancimus.col.1.in fi.quo tempore miles inueſtit.petere debeat.Hippol.ſing.173.fiunt quotidie.

In cauſa appellationis quomodo ſit citatio facienda in poſſeſſorio & ſiat alijs.

5 Item procedit tam in cauſa principali,quàm in cauſa appellationis.clem.cauſam.de elect.Soc. in tract.de citatio.art.7.princip.verſi.1.procedit,ſiue ante litem conteſtatam,ſiue poſt. Iacob.in l. & poſt editum.num.10.ff.de iudic.Inn.in c.conſuluit.in glo.3.in fi.de offi.deleg.Etiam in definitiua hæc citatio fieri ſic poteſt,per clem.2.de re iud.c.2.de dolo.lib.6.Iacob.de Bello viſu in practi. rubr.de cauſa crimin.num.102.fol.41.pag.2.& in poſſeſſorio,& in petitorio.Bald.& alij in l.ſi deſerta.C.ſi propter public.penſita.& doct.in l.ſi.C.de edicto diui Adrian.tollen.Guido Papæ in ſtatu.ſi quis.in verb.etiam abſque violentia.

In plenario & ſummario iudicio & cõtra teſtes fieri ita citatio debet.

Teſtes citari quomodo debeant.

6 Etiam ſi ageretur plenario,vel ſummario iudicio,iuxta clem.ſæpe.de verb.ſign.Bart.in extrauag.ad reprimendum.in verb.& figura.quomod.in læſæ maieſta.crimi.proceda.& Soci.in l.ſi quis arbitratu.col.1.ff.de ver. oblig.

7 Et ſic etiam debent teſtes citari.c.2. de teſtib.l.ſi quando.C.illo tit.etiam clerici in caſibus in quibus citari poſſunt à iudice laico , & breui omnes citationes,ibi, *(tous adiournemens)* ſic poſſunt fieri.vt in text.ſcribitur:vnde ſi impetrem reſciſſionis reſcriptum,fortè vt contractus ratione ætatis,vel alia,ſicut ſcripſi in tracta.de reſciſ.contract.reſcindatur,poterit ſic fieri,& poſt primum reſcriptum impetratum non poterit pars alium iudicem impetrare,ſed quidem impetratum recuſare poterit,ſi cauſa,vel cauſæ adſint.vt dicam in tract.de recuſa.& ſcripſi art.7.tract.de reſcript.ſeu liter.Reg.in ſecundo Tomo.

Digitized by Google

8 Etiam ſic citandum eum qui de officio, aut beneficio litigat, non verò in loco beneficij litigioſi, aut officij. docet Roma. conſil. 342. quoad primum. col. 2. Nam cùm nondum ſit pacificus, non tenetur in beneficio litigioſo reſidere, ergo nec debet ibi citari: & nullus fuit declaratus defectus in loco beneficij contentioſi: anno 1523. die 9. Februa. cùm ſecus ſit de pacifico. quia cùm ibidem debeat reſidere, itidem ibi citari poteſt. c. ex tuæ. de cleri. non reſid. vide quòd valeat citatio in loco controuerſo facta in caſu ſaiſinæ & nouitatis, cenſuit Senatus Pariſ. vt docet Aufret. in ſtilo Parlamen. areſto 93. Item nota quòd valet. In beneficij domo religioſi an citatio facta valeat. Areſtum.

Ou à domicile. *Articulus 2.*

GOLSSA TERTIA

1 INtellige citandum quem in domicilio, ſi perſona inueniri non poſſit. ca. 1. ibi, ſed literis tuis quæſitus nondum potu... inueniri. Qui matrimo. accuſa. poſſe.

2 Et intellige quòd dictio, *ou*, ſignificat *aut*, & denotabit ordinem, videlicet quòd primò quis citetur in perſonam, ſi reperiatur, deinde in domicilio, vt declarat Batt. & alij in l. 4. §. prætor. ff. de damn. infect. per text. in l. cùm patet. §. penul. ff. de lega. 2. Cardin. in clem. vna. col. 1. de foro comp. ſcripſi de hac alternatiua in §. ſtatuimus. 2. in verb. aut ſaltem. de colla. in concord. licet alternatiua non ſit regulariter ordinis. gloſſ. & doct. in c. cùm plures. de offi. deleg. in 6. & regul. in alternatiuis. de reg. iur. in 6. l. ſi hæredi plures. ff. de condi. inſtit. Nam præſumitur quando fit in domicilio citati, quòd veniat ad eius notitiam, quia iſti habitantes præſumuntur ei dediſſe citationis exemplum, & certiorem eum feciſſe. † Et hodie ſufficit, vt apparitor citandum domi perquirat, licet non alibi. vt iſte tex. de aliquo operetur, quamuis de iure maior requiſitio fieri deberet, vt in d. § prætor. ſcribunt iuris interpretes. Citatio facienda in domicilio quomodo intelligatur. Hodie indiſtincte citatio in domicilio fiat.

3

4 Nec audirentur volentes poſtea probare non veniſſe in notitiam illorum, teſte Matth. de Afflictis in conſtit. Neapolit. in tub. de licet. citator. col. 2. nu. 1. Et hoc etiam ſeruatur in Francia, cum ratione ordinationis huius, tum quia infiniti fierent proceſſus, & vt hæc ordinatio de aliquo operetur: quamuis ſecus de iure, teſte Ioan. And. in cap. quod ſicut. de electio. Bal. in auth. qui ſemel. C. quomodo & quando iudex. per l. 1. ibi, in notitiam peruenitur. ff. quæ ſentent. ſine appella reſcind.

5 Intellige hîc de domicilio ratione habitationis, non rei, vel originis: quia ſi ibi non habiter, nõ poterit citari. glo. ſingul. in c. ſtatutum. §. cùm verò. in verb. vnam dietam. de reſcrip. in 6. ſecundùm Fel. in c. 1. col. fi. de ſponſal. & c. nuper. col. 3. de ſentent. excommunic. ſequuntur doct. in c. dilectus. 2. de reſcrip. & Soci. conſil. 79. ſi eſſemus. col. 3. vol. 4. De quo domicilio intelligatur ordinatio.

6 Et propriè dicitur quis ſubditus ratione domicilij. gloſſ. ſingul. in clem. vna, in verb. ſubditos. de foro compet. ſecundùm Philippum Peruſ. in c. cùm nullus. col. 2. de temporib. ordinand. in 6. & Barb. in procem. clem. §. hæc ſanè. col. 14. † Et ſic ſufficiet citare maritum in domo, in qua vxor habitat: quia maritus præſumitur habitare cum ſua vxore. cap. 1. qui matrim. accuſ. poſſ. Guid. Papæ in tract. de præſump. quem refert Alciat. in tracta. præſump. reg. 1. præſum. 35. & vxor etiam in domo viri citari debet, quia ibi eſt ſuum domicilium, non apud canonicos. Bald. in l. ab eo. C. quomo. & quand. iudex. per text. in l. cùm quædam. ff. de iuriſdict. omnium iudic. † Ratio huius tex. eſt quare citatio in domicilio fieri debet, non inuenta citandi perſona, tum vt illi de domo nuncient citato. Bald. in l. meminerint. C. vnde vi. Fulgo. conſil. 76. factum. Et vt facta citatio ad illos quorum intereſt perueniſſe veriſimilius præſumatur, cle. vna. ver. ſi verò dicti. de foro competen. Archidiac. in cap. caueant. 3. q. 9. ideo conſtit. Neapol. cauetur, vt ſeruiens adigat iuramento eos de familia, quòd dictam citationem nuncient domino. Sed in Francia Familiares promittere ſolent ſeruienti, quòd domino denunciabunt, non autem iurare, & apparitor ſolet eis iniungere citando, vt notificent. † Et poſtea in relatione ſcribunt ſe iuſſe domum Titij, & ibi inueniſſe vxorem, vel ancillam, ſeu famulum talem, & ab eo quæſiſſe, vbi eſſet Titius, qui reſpondit, ſe neſcire, ob id (dicit) ego dedi ei quandam papyrum ſic continentem, &c. cum expletis, & illorum copiam, & iniunxi ei vt de tali citatione eum citatum certiorem quàm primùm faceret, ne contumax fiat: & ſic nõ valeret citatio ſi fieret in perſona vxoris, vel alterius in itinere inuenti, quia nõ fit in facie nec domi vt fieri debet. Subditus quis dicatur. Maritus & vxor vbi ſint citandi. Ratio quare in domicilio citatio fieri poteſt. Relationis formula.

7

8

9

10 An ſeruiens poſſit domicilium citandi ingredi, & ibidem citare, videtur quòd ſic, per hunc text. ibi, *A domicile*, & per text. in clemen. cauſam. ibi, in domo. de electio. aliqui non poſſet citare. Reſpond. contrarium, quia domus tutiſſimum eſt cuique refugium: & nemo in ciuilibus in domo ſua citari debet. l. plerique. ff. de in ius vocand. & ibi communiter approbant doct. facit quod habetur Deuter. 24. cap. Cùm repeteres à proximo tuo rem, quam debet tibi, non ingredieris domum eius, vt pignus auferas, ſed ſtabis foris. & Eccleſiaſtic. 21. c. Stultus à feneſtra reſpicit, vir autem eruditus foris ſtabit. Apparitor non debet citandi cauſa domum ingredi.

11 Imò ſeruiens ſi ingrederetur, faceret iniuriam domino domus. l. lex Cor. ff. de iniur. gloſſ. in cle. cauſam. de elect. in verb. domo. facit glo. in l. diuus. ff. de ſerui. ruſtico. prædio. Spe. in tit. de citatio. in §. ſequitur. ver. ſed an reo. Roma. ſing. 611. regula. Ioan. de Platea in l. quoſdam. C. de Metallar. lib. 11. Alex. conſi. 25. animaduerſis. col. 6. nu. 3. in 2. vol. Apparitor domum ingrediẽs facit iniuriã domino: fallit, vt h. c.

12 Fallit quando domus eſſet aperta, & nullus prohiberet ſeruientem ingredi. tex. in l. ſatis. ibi, ſed ſi aditum ad ſe præſtet. ff. de in ius vocan. & Soci. in d. l. plerique. in 2. notab.

13 Secundò non procedit quando citandi eſſent aliqui vt vniuerſi: vtpote vniuerſitas, capitulum, collegium: tunc apparitor ingredi poteſt, quando erit vniuerſitas congregata, & ſic citare. Barba.

Digitized by Google

Barba.in dicta clem.cauſam.col.2.de election.aliàs non poſſet citari vniuerſitas,quæ non ſolet extra domum congregari.

In officina an quis citari poſſit.

14 Tertiò non poteſt quis citari in officina,ſeu in ſtatione,*à la bouticque*,ſi non ibi inueniatur,& ſi fieret,non ſufficeret:quia hic loquitur de domicilio.per l.Fulcinius.§.denique.ff.quibus ex cauſis in poſſeſſionem eatur.l.1.§.1.ff.de liberis agnoſcen.Bart.in dicta l.lex Cornelia.§.ſi tamen.in fi. Bal.in l.ab eo.C.quomodo & quando iudex.Floria.in l.1.§.habitare.ff.de his qui deiecer.vel effuder.Lanfranc.in repet.cap. quoniam contra.in verbo,citationes.quæſt.4.de probat.Aufrer.in ſtilo parlamen.eo.tit.§.item ſciendum.§.item ſi dominus.& Boer.in repe.l.conſentaneum.fol.22.C. quomodo & quando iud.

15 Nec obeſt l.item apud.§.conuitium.ff.de iniuriis. vbi in ſtatione fit iniuria, ſicut domi.Reſpond.citando in ſtatione non poſſet nuncius fortè tam facilè inuenire citandum,aut ſuam familiam quæ referret citationem,ſicut domi : ideo citatio non valebit non inuenta ibi citandi perſona.Bart.in dicto §.conuitium. Socinus in rubric.de dilationib.arti.17.quæſt.5.verſicu.circa ſepti-
16 mam. † Item hic vult fieri in domicilio,ſed domicilium aliud eſt ab officina & ſtatione per iura ſupradicta.ergo alia erit deciſio.Bart.in l.nec in ea.ff.de adulter.

17 Fallit quando citandus in officina ſeu ſtatione habitaret, vt frequenter fit Pariſ. quia tunc domicilium eſſet, & in domicilio diceretur facta citatio.l.4.§.prætor.ff.de damno infecto.Barba.
18 in dicta clemen.cauſam.col.45.& Boerius in dicta l.conſentaneum.fol.22. † Et frequentius hodie inuenietur dominus,& famuli in ſtatione,& officina,quàm domi.Ideo dicerem ibi in perſona famulorum, vel vxoris,ſeu alterius domeſtici citationem etiam fieri poſſe,maximè ſi domi nullum inuenerit.

Citatio ad domicilium, quomodo fiat.

19 Quæro quomodo ſeruiens citabit,ſi non ingrediatur domum? Reſpond.pulſabit oſtium,& poſtea ante domum alta voce clamare poteſt, an dominus ſit illic:nam eum vult paucis alloqui.
20 l.diffamari.ibi,vocitare.C.de ingenuis & manumi. † Et ſi dominus reſpiciat per feneſtram, cum citabit.Cardin.in cle.1.q 2. de iudic. ſi quis dicat eum abeſſe,citabit dominum in perſonam illius domeſtici,qui reſpondebit,& ita ſeruatur.Alias ampliationes & limitationes tradunt docto. & maximè Soci.in d.l.plerique.ibi videre licet.

Conſuetudo ſeruientium Pariſi.

21 Ex conſuetudine tamen Pariſien. apparitores ingrediuntur domos, & cubicula aperta citandorum,& citant perſonas ſi inueniant:alioqui relinquunt aliquod ſcriptum domeſticis, quod vulgò copiam expleti vocamus,& ita vidi ſeruari:ſed quando inueniunt oſtium clauſum,nõ poſſunt per vim in ciuilibus ingredi:vt alibi ſcripſi, & probatur in dicta l.plerique.cum l.ſeq.ff.de in ius vocando.

Domicilia plura habens in quo ſit citandus.

22 Item ſi citandus duas vel plures domos habeat,ſeu domicilia,citari debet vbi degit tempore citationis cum familia.l.4.§.prætor.ibi, ſed domum in qua degit.ff. de damno infecto.l.in lege cenſoria.de verbo.ſignific.facit l.1.C.de offi.diuerſo.iudic.& text.in §.ad hæc ſancimus.in authen. vt ſponſal.largit.ibi,in quibus ipſi degunt.colla.8.Spec.in titul.de citatio.§.ſequitur.verſic.quo facto.Bartol.in l.1.ff.de liberis agnoſcen.Angel.in §.fi.Inſtit.de pœna temerè litig.Bertach.in tract. de Epiſcop.lib.1.partis 3.col.3.Petrus de Ferrar.in ſua practica,in forma reſpon.rei.gloſſ.1.verſic. ſed pone in caſibus.

Relatio nuncij qualis eſſe debeat.

23 Et ſic nota, quòd nuncius debet referre,ſe citaſſe in domo propriæ habitationis, in qua de præſenti degit,nec ſufficeret,ſi diceret ſe citaſſe domi,quia non intelligeretur de qua domo,& ſic incerta eſſet relatio.argu.l.ſi ita. ff. de auro & argen.lega.& poſſet eſſe citatus,aut citatio facta vbi non degit,& ſic nec valeret citatio.Bar.in l.quod ſi dubitet.ff.de acquir.hæred.Panor.in c.cauſam col 4.de dolo.Alex.conſi.2.in 3.vol.

24 Nec valeret ſi diceret ſe citaſſe in domo ſolitæ habitationis, quia fortè erat ſolita in hyeme, ſed non in æſtate,quo tempore citauit,vel fortè tempore citationis ibi non degebat,teſte Corne. conſi.57.in cauſa.col.4.litera H.in 3. vol. & conſi.52.in hac col.vlt.in 4.vol.vide per Socynum in
25 tract.de cita.art.13. † Iſta tamen hodie non ſolent perquirere iudices.Sed ſi poſtea pars iterum citata opponeret ſe non citatam in loco, in quo degebat,tunc iudex primam contumaciam ei non imputabit.

Relatio obſcura, an valeat.

26 Etiam eſſet relatio obſcura, ſi ſeruiens referret citaſſe,vt in mandatis continetur,vel vt ſibi mandatur, & ſic non valeret:vt docet Ægidius de Bellamera deciſ.210.ſi commiſſarius.& Alex. in dicta l.4.§.prætor.ff.de damno infecto.& conſil.137.in cauſa.col.3.in 2.vol.& conſi.2.in 3.vol.
27 contrarium tenet Socynus conſil.56.viſo proceſſu.colum.2.in 4.volum. † Et credo quòd iſta vltima opinio ſeruaretur in practica.per l.ſi ita ſcripſero. ff. de condit.& demonſt.l.ſi prior. & ibi not.ſoluto matrim.Vide Lanfranc.in repet.c. quoniam.in verbo, citationes.in fin.de proba.& debet nuncius exprimere in quo loco inuenit citandum,& quo die,potuiſſet autem citare illum, & in loco inhabili,& die.Ideo non valuiſſet citatio,teſte Bald.& Præpoſito,in cap.cùm parati.col.
28 2.de appel. † Sed hodie inuenta perſona citandi iſta non curantur, ſed pars illa opponere debet,ſi velit: ſi verò non fuerit inuenta perſona, & quis citatus fuerit domi,& ſeruiens retulerit citaſſe,vt in mandatis continetur, valet de conſuetudine citatio, ſi non impugnetur à parte,allegante ſe non fuiſſe citatam vbi degebat, vel ſi alleget aliam cauſam iuſtam : vt doctor. aſſerere videntur in dicta l.conſentaneum.Cod. quomodo & quando iud.De triplici domicilio ſcripſi in tractat.de domicil.elect.infrà.

En

Digitized by Google

En preſence de records, & de teſmoings qui ſeront inſcripts au rapport & exploiɫ de l'huiſſier ou ſergent, ſur peine de dix liures Pariſis d'amende, contre ceux qui ſeront trouuez en faute.

GLOSSA QVARTA.

1 ET ſic in citatione debent intereſſe teſtes, qui in nuncij relatione inſcribi debent ſub pœna decem librarum Pariſien. hîc comminata, non tamen impoſita, quam tamen iudex imponere vocato & audito apparitore poteſt, vt gloſſ. & doctor. decidunt in cap. vno. de ſagittar. alibi ſcripſi.

Teſtes vocātur records, & quare.

2 Hîc autem, *records*, vocat teſtes, eò quòd teſtes debeant recordari illorum, quæ geruntur coram eis: inde eſt quòd in ſponſalibus puellarum ſolent verberari adſiſtentes, vt recordentur, ſicut dicit glo. in l fi. C. de emancip. liber. quam probat Boer. in §. 1. de conſuet. matr.

Particula &, pro id eſt.

3 Dictio &, in hoc articulo poſita exponitur pro id eſt: vt alibi in l. 1. ff. de dolo. & in § ſed iſte. Inſtit. de actio ib. & in rub. C. de vindict. liber. vbi plurimas gloſſ. cumulaui in Cod. meo antiquo. ratio eſt quare teſtes adhibentur, vt falſi materia præcludatur apparitoribus, quæ quidem bene multis eſt peculiaris: & vt calumnia partis volentis inficiari ſe citatam, tollatur. Ad hæc, vt ſi pars auferre literas à viatore vellet, vel eum percutere, præſentia teſtium compeſcatur, & refrenetur, & vt actus facilè probari poſſit.

Relatio nuncij ſine teſtibus, an valeat.

4 Sed quæro, an valeat relatio nuncij ſine teſtibus? breuiter exiſtimarem valere, quia hîc non annullatur: ſed puniri ſeruiens in decem libris Pariſ. debet, docto. in l. non dubium. C. de legib. ſed in conſtitut. Neapol. fol. 180. num. 4. & And. de Iſernia in peregrin. commenta. ibidem rub. de literis citator. fol. 54. tenent ibi eſſe de forma, & ſic aliter factum non valere.

5 Quod verum eſt, ſi à parte impugnetur, & allegetur ſic factum non eſſe, vt in ratione continetur, tunc non credetur illi relationi ob teſtiũ defectum: alioqui ipſo iure citatio tenebit in Fran-
6 cia, ſi nõ fuerit impugnata. † Imò ſi dicatur in præſentia teſtium, vel vicinorum factum eſſe, non ſufficiet per iſtum tex. requirentem teſtes inſcriptos eſſe debere, & ſic nominatos oportet eos eſſe. Et ita cenſuit Senatus anno 1542. die 6. Martij, & ſufficit ſi apparitor ſcribat eos, licet ipſi teſtes non ſe ſubſcribant, per iſtum text. qui non requirit niſi inſcriptionem, non ſubſcriptionem: & dicuntur inſcripti, quando apparitor in relatione dicit citationem factam in præſentia Ioann. & Gaij, tali die, &, &c.

Areſtum.

Citatio de iure ſine iudicis mandato non valet.

7 Et licet de iure non valeat citatio, ſi non appareat de iudicis mandato in actis. doct. per illum text. in c. quoniam. de proba. glo. in l. ſancimus. in fi. C. ad Trebell. Panor. & alij in c. 1. de iudic. Bal. conſi. 63. ſolum. in 5. vol. cum aliis ſimilib.

Apparitor in Francia, quomodo ſine iudicis mandato citare poſſit.

8 Imò non valet citatio etiam data commiſſione iudicis, niſi exprimat per quem vult hoc fieri, vt aſſerit Bald. in l. eius qui. in 3. col. verſicul. præterea. ff. ſi certum petatur. & in l. fi. circa medium, Cod. de exhibendis reis. & in cap. cùm venerabilis. col. 2. de dolo. & iſtud dictum eſſe paucis notum, per quod honorem & commodum quis aſſequi poterit, vt aſſerit Hippol. in ſingul. 235. pro-
9 curatores. † Tamen non ſeruatur in Francia, in qua eo ipſo quòd quis eſt factus apparitor, ſeu ſeruiens, ſtatim ſine alia commiſſione ad ſolam partium requiſitionem citare poteſt, ſed non præ-
10 hendere, ſeu perſonam capere, vel arreſtare ſine iudicis mandato. † Et ſic ardua ſine iudicis mandato non facit, leuia ſic: quia in modicis non curatur de iudicis mandato. arg. l. ſcio. ff. de in integ. reſti. niſi in parlamento, ad quod nullus citare poteſt ſine Regis vel curiæ mandato. per §. nullus. rubric. de adiornamentis. in ſtilo parlament. Ioan. Fabri. in §. quadrupli. col. 1. de actionib. in-
11 ſtit. † Etiam in materia ſaiſinæ & nouitatis non poteſt citari quis ſine mandato, vt cenſuit Senatus, prout refert Aufrer. in ſtilo parlamen. areſto 41. item quòd ſeruientes.

Areſtum.

12 Et ſic requiruntur hîc ſequentia, primò quòd aliquis ſit citandus, quia hîc de citatione tractatur, probatur ibi, *Adiournemens.*

Requiſita in hoc articulo.

13 Secundò quòd illa citatio fiat in facie citandi, vel in eius domicilio. in text. ibi, *à perſonne, ou à domicile*: vt ſuperiùs dictum fuit.

14 Tertiò quòd fiat in præſentia teſtium, ibi, *en preſence de records*, & ſic requiritur, quòd teſtes intelligant, nec ſufficeret ſola illorum præſentia. per l. diem proferre. §. coram. ff. de arbitr. & l. coram. vbi ſcripſi, ff. de verb. ſignifi. quia non recordarentur de eo quod neſcirent.

15 Quartò requiritur in hoc tex. quòd duo ſaltem teſtes adſint. Nam vbi numerus teſtium non adiicitur, etiam duo ſufficiunt: quia pluralis locutio duorum numero contenta eſt. l. vbi numerus teſtium. ff. de teſtib. & in hoc fortè corrigitur art. 1. ſuprà eo. vbi vnus ſufficiebat, & ſic non credetur viatori, niſi teſtes inſcripti ſint, vt hîc: licet de iure crederetur in his quæ ad ſuum ſpectant officium. text. in c. cùm parari. de appel. vbi plenè Panorm. & alij.

Referre ſufficit apparitori tales teſtes fuiſſe, abſque alia ſubſcriptione.

16 Quintò requiritur quòd illi teſtes præſentes inſcripti ſint in relatione, & in expletis, ſeu executione apparitoris, ibi, *qui ſeront inſcripts.* Non tamen requiritur ſubſcriptio teſtium: ſed ſufficit viatorem referre citaſſe talem in præſentia Ioan. & Petri, &c. Et quando apparitor exemplum citationis & executionis tradit parti, etiam teſtes inſcribere debet & nominare.

Cõminatio pœnæ infligendæ apparitori.

17 Vltimò hic, *ſur peine de dix liures*, non eſt pœnæ impoſitio: ſed tantùm comminatio. per gloſſ. in ca. vno. de ſagittar. ob id iudex hanc pœnam imponere non poterit, niſi audito apparitore, nec iſtam pœnam ſolent iudices in principio declarare, ſed ad leuem mulctam decem ſolidorum, ſeu aliam condemnare, vt vidi ſeruari.

18 Sed

Digitized by Google

Apparitores à quo puniri poſſint.

18 Sed à quo poſſunt apparitores condemnari, quando in eorum officiis delinquunt? Reſpon. à iudicibus tantùm Regiis, quibus ſubditi ſunt, vt à iudicibus Bailliuorum, Seneſchallorum, vel gubernatoris Montiſpeſſulani: vt aſſerit Ioan. Fab. in l. fi. C. de offi. præfecti vrbis. & Petrus Iacob. in practica ſua, in rubr. de condict. ex lege. §. quadrupli. vbi dicit iudices teneri ex delictis ſeruientum, quia tales elegerunt. † Verùm hodie quia Rex eos eligit, iudices non tenentur, niſi ex diſſimulatione, quia eos non puniunt, ne Clodius fortè accuſet mœchos.

Areſtari apparitores poſſunt.

19 Poterunt tamen alij iudices etiam non Regij ſiſtere apparitores, & arreſtare donec mandati executionisq; teſtationem præbuerint, vt docet Imber. in §. 1. in foren. inſtit. & quandoque puniuntur, ſi in contemptum illius quicquam moliantur. l. vna. ff. ſi quis ius dicen. non obtem.

Idem articul. 16. ibidem.

Articulus 3.

Que tous adiournemens pour faire & intenter nouueaux procez ſeront libellez ſommairement & contiendront la demande, & moyens d'iceluy en bref, pour en venir preſtz à defendre par le defendeur au iour de la premiere aſſignation.

GLOSSA VNA.

In prima citatione petitio inſeri debet.

1 IVri conueniens videtur iſte articulus: dicens, qua quiſque actione vult agere, prius eam edere debet. Nam æquiſſimum videtur eum, qui acturus eſt, edere actionem, vt proinde ſciat reus, vtrum cedere, an contendere vltra debeat: & ſi contendendum putet, veniat inſtructus ad agendum cognita actione, qua conueniatur. in l. 1.
2 ff. de edendo. Et per hanc ordinationem multæ confunduntur docto. opiniones. † Nam hic planè ſtatuitur, quòd in prima citatione libellus actoris debeat inſeri, vt plenè reus inſtrui poſſit, de quo conuenitur, & alia dilatio deliberatoria poſtea dari non debet: vt hic. & probatur in c. præterea. de dilationib. vbi iudex exemplum reſcripti in prima citatione inſerit. & capit. fin. ibi, vt ad reſponſionem præparati veniant. 5. quæſt. 2. & Cyn. in l. 1. col. 2. C. de dilationib. dicit bonum eſſe ſi cum citatorio ſemper mittatur libellus, & iuridicum eſt, licet non conſuetum ante iſtam ordinationem: ideo poſtea libello in prima citatione non dato, neceſſe erat dilationem viginti dierum concedere, vt reus deliberaret. authen. offeratur. Cod. de litis conteſta. ſed vides hic eſſe ſtatutum,
3 vt libellus ſeu petitio citationi inſeratur, † vt in primo termino reus reſpondere teneatur, facit text. in l. iubemus. ibi, querelæ propriæ libellum conſcriptum. Cod. de defenſo. ciuit. §. ad excludendas. in authent. de litigioſ. colla. 8. Et huius fuit ſententiæ Petrus de Bella pertica in dicta auth. offeratur. Bart. & alij in l. ſi finita. §. Iulianus. ff. de damno infecto. Nam per hoc ceſſant dilationes, & ſubterfugia multa, quæ reus quærebat & exercebat, vnde hodie breuis quædam ſcriptu-

Forma citationis libellatæ.

4 ra dari ſolet apparitori, quam ipſe reo præſtat, quæ ſic habet. † Citetur talis Ioannes ad talem diem, coram tali iudice, vt veniat ad recognoſcendum ſuum chirographum, ſeu cedulam, vel viſurus ſe condemnari ad reſtituendum decem aureos, quos mutuo à tali habuit: & ſuper hac ſcriptura, vel alia pro qualitate facti reus deliberat, quid in primo termino reſponſurus ſit, [vel ad reſtituendum talem equum, item domum ſi extet, alioqui valorem ipſius. l. quod indebitum. ff. de condict. indeb. Bartol. in l. 1. §. quia autem. ff. quorum legat. & in l. vinum. in fi. ff. ſi certum petatur.
5 Pariſ. conſil. 113. monitorium. in 4. vol.] † Et ſi petitio non inſeratur, non erit nulla citatio, quia hic non annullatur, ſed non tenebitur in primo termino ſe defendere reus, ſed dilationem ad deliberandum habebit, vt ſequitur articul. proxim. ibi, *pour en venir preſtz à defendre par le defendeur au iour de la premiere aſſignation.*

In cauſis etiã breuibus citatio petitioné debet continere.

6 Fallit ſecundum quoſdam in cauſis breuibus, in quibus libellus offerri non debet. authenti. niſi breuiores. Cod. de ſenten. quia plus in libellis & ſcripturis expenderetur, quàm res valeret, & non eſt faciendum id, in quo plus exponitur, quàm res ſit. text. & ibi Bartol. in l. mediterraneæ. C. de anno. libr. 10. ſed ego putarem iſtum articulum habere locum etiam in modicis rebus: quia in hac breui petitionis ſcriptura minimæ fiunt expenſæ: ergo in illo quamuis modico etiam petitio mitti debet, & multò fortius, vt citius hæc cauſa breui expediatur. Et ita ſeruatur, quamuis doctor. putent intelligendum illam libelli ſolennitatem, de qua in titul. de libelli oblatio. & in authentic. offeratur. Cod. de litis conteſtatione. eſſe mittendam, de qua non intelligitur hic textus, ſed tantùm de illa ſummaria petitione, quam ſuperiùs expreſſi: & hoc vult dicere text. ibi, *ſommairement.*

Iudex eccleſiaſticus petitionem citationis debet inſerere. Areſtum.

7 Secundò non aſtringitur officialis, vel alius iudex eccleſiaſticus, quando citat clericum ad ſeruandum hanc legem: vt fuit in Senatu pronunciatum anno 1537. die 4. Iunij: quia non ligantur eccleſiaſtici iudices his ordinationibus, niſi vt dixi in procem. ſuprà in primo Tomo. Sed quia iuri conformis eſt conſtitutio, vt ſuperiùs dixi, & probat Igneus in l. contractus. col. 57. ff. de reg. iur. & Boërius in repet. l. conſentaneum. Cod. quomodo & quando iud. & doct. in l. ſi finita. §. Iulianus. ff. de damno infecto. Ideo ius ſequi teneretur, tanquam vtile partibus, & ſic iſta ſeruare debet, per quæ proceſſus breuiores fiunt, ad quod debent ipſi laborare. cap. finem. de dolo. capit. venerabilis. de iudic.

Singulæ citationes vnius & eiuſdé proceſſus, an ſint libellandæ.

8 Tertiò derogatur huic text. in aliis citationibus vltra primam, quia prima tantùm continere debet dictam petitionem, aliæ verò non: quod probat hic text. ibi, *pour faire & intenter nouueaux procez.* Et Cynus in l. 1. Cod. de dilationib. huius videtur ſententiæ, quia poſt primam citationem datur deliberatio, ergo in illis locum non habebit. Tamen iſte text. procedit in quacunque citatione prima, vt hic dicitur, *tous adiournemens pour faire & intenter nouueaux procez.* quamuis hic

tex.

Digitized by Google

text. non loquatur de aliis, tamen eadem ratione dictante ſic fieri debent, ſi poſſint aliæ citationes, & hoc recepit vſus forenſis: ſolet enim citari pars ad videndum produci teſtes, inſtrumenta, vel alia faciendum.

9 Et ſic in hoc text. ſequentia requiruntur: primò, quod intentetur nouus proceſſus. ibi, *intenter nouueau procez*. de hoc verbo intendere dixi in tracta. de except. in q. 10.

Requiſita in hoc text.

10 Secundò, quod citatio fiat ad intentandum illum nouum proceſſum, ſecus ergo ſi ad executionem fieret, vel ad alium actum, niſi vt dictum fuit. Et dicitur nouus proceſſus, qui de recenti inchoatur, vt plenè de hoc ſcripſi in l. ſilua. §. noualis. ff. de verb. ſignifi.

11 Tertiò requiritur, quod illa citatio ſit libellata, id eſt libellus ſeu petitio inſerta ſit in citatione, vt citetur talis ad reſtituendum talem domum ſitam &, &c. quæ petetur ab eo actione rei ven-
12 dica. Conuenit ordinatio Regia in rub. *que les laiz ne ſeront contenus*, articul. 5. †, Sed non loquimur hic de illa libelli ſolennitate, de qua docto. in l. 1. ff. de edendo. & in capit. 1. de libelli oblat. ſed de ſummaria petitione, qua non obſtante fiet in termino alia petitio, & poſtea dabitur libellus, niſi in modicis cauſis, vt vidi in iudicio forenſi ſeruari, & docto. tradunt in dicta authen. offeratur. ſed iſte libellus erit conueniens primæ petitioni, alioqui non tenetur pars reſpondere, vt per doctores in dicta l. 1. Digeſt. de edendo. & in l. edita. Cod. illo tit. imò haberet dilationem deliberatoriam, ſi primæ petitioni non conueniret libellus in iudicio datus, quia ſuper eo non potuit pars deliberare.

Libellata petitio ſecũdũ ordinationẽ, quomodo intelligatur.

13 Quartò, requiritur quod ſummariè petitio inſeratur, non totus libellus, prout offertur per hoc verbum, *ſommairement*. Sed ſufficit exprimere, vt reus ſciat deliberare quid reſponſurus ſit. l. 1. ff. de edendo.

Sũmariè petitio inſeritur libello.

14 Quintò, debet continere illa citatio petitionem actoris: ibi, *la demande*: vt citetur talis ad dandum & reſtituendum decem aureos, quos mutuo recepit à tali, &. &c.

Cauſata debet eſſe petitio in libello.

15 Sextò, requiritur non ſolum petitio, ſed etiam petitionis cauſa. ibi, *& moyens d'iceluy en bref*. Et ſic non ſufficeret dicere, citetur talis ad dandum, & reſtituendum decem aureos: ſed oportet inſerere, quos cauſa mutui debet, vel ex cauſa venditionis frumenti, aut alia. Et ſic cauſa remota in actione perſonali exprimetur in reali cauſa proxima. l. & an eandem. §. fi. ff. de exceptione rei
16 iudic. docto. in §. 1. de exceptio. in Inſtitut. & in l. 1. ff. de edendo. † Imò quando iudex eſt in vna ſola cauſa iudex, debet in citatione vel in commiſſione ſua inſerere illam cauſam, propter quam eſt iudex, vt docto. not. in cap. præterea. de dilationib. Et ſic fuit iudicatum contra Præpoſitum Pariſ. & Scabinos anno 1543. die 8. Aprilis ante Paſcha in Tornella, pro mercatoribus lignorum, qui ab ipſis iuriſdictionem ſolùm ſuper flumine habentibus appellauerant tanquam ab incompetentibus, eo quod non expreſſerant in illo caſu ſe habere iuriſdictionem, quod eſt notandum.

Qui iudex eſt ſolùm in certa cauſa, citando eam debet exprimere.

Areſtum.

17 Vltimò iſta fiunt vt paratus veniat reus prima die aſſignata ad comparendum, & ſe defendat, nec obtinebit aliam dilationem ad deliberandum, ibi, *pour en venir preſt à defendre par le defendeur au iour de la premiere aſſignation*. & dixi probari in cap. 2. & fin. de dilationib. Limitatur in artic. ſeq. vt ſequitur.

Finis libellatæ citationis eſt, vt parat' veniat reus ad iudicium.

Nota tamen quòd de iure citatio continebat rem, quæ petebatur, cauſam petendi, nomen actoris & rei, & coram quo ſit quæſtio agitanda. Barto. in ſuo tractatu ritus iudicio. verſic. item quod ſuper quocunque.

Citatio de iure quid cõtinere debeat.

Ce qu'il ſera tenu de faire, ſinon que pour grande & euidente cauſe luy fuſt baillé vn delay pour tous, pour venir defendre.

Articulus quartus.

GLOSSA VNICA.

1 Iſte articulus limitationem præcedentis articuli continet. Nempe in articulo præcedenti dictum fuit, reum citatum inſerta petitione teneri ad reſpondendum in prima aſſignatione: fallit, niſi ex magna, & euidenti cauſa danda eſſet dilatio ad defendendum, & tunc vna pro omnibus dari debet.

Limitatio præcedentis articuli.

2 Et hic requirit hic articul. cauſam, non ſufficit tamen quælibet cauſa, ſed magna & euidens: vnde ſi quis dicat non vidiſſe citationem, quia fuit impeditus ad ludos, nõ obtinebit dilationem: ſed oportet quòd alleget iuſtam cauſam: imò text. dicit magnam, *grande*. † Vnde ſi aliquis citatus ad reſtituendum domum, quam detinet iniuſtè, in termino compareat: dicens ſe non potuiſſe videre inſtrumenta, ob cohæredem ſuum abſentem, apud quem erant omnia hæreditatis inſtrumenta, tanquam antiquiorem. iuxta l. procurator. C. de edendo. tunc iſta cauſa eſt magna, & euidens ob quam danda ſit ei dilatio.

Dilationem deliberatoriã quando iudex poſſit concedere.

3 Ideo non relinquitur hic arbitrio iudicis, vt det dilationem quãdo ſibi videbitur, & ſine cauſa, ſed tunc demum quando ex cauſa magna, & euidenti hoc faciendum eſſe videt. Et iſtius cau-
4 ſæ approbatio arbitrio iudicis relinquitur, argu. l. 1. ff. de iure delib. † Et puto hic dici magnã & euidentem cauſam, id eſt, euidenter & notoriè iuſtam. quia cauſa allegata oportet quòd notoriè iuſta videatur iudici, nec iſta cauſa alias probatur, ſed ſufficit allegatio cauſę iuſtæ hic: alioqui oportet nouum conſarcire proceſſum ſuper hac cauſa, & quæ dicatur euidens, vide in l. licet. ff. de lega. 1. & quæ ſcripſi in l. natura cauillationis. ff. de verb. ſigni.

Cauſa magna & euidẽs quæ dicatur.

5 Item vna tantùm dilatio dari debet, non duæ, vt probatur hic, *vn delay pour tous*. Et ideo ſi iudex poſt primam dilationem concederet ſine cauſa ſecundam, poſſet actor appellare, quia tan-

Vnica dilatio & quàm prolixa concedi debeat.

Digitized by Google

cùm vna hic permittitur dilatio. Ideo pars in hoc grauatur, & ſic iuſta erit appellatio. Alia dicun-
6 tur per docto. in cap. 1. de libelli oblat. & in cap. 2. de dilat. † Et iſtam dilationem iudex lon-
gam vel breuem concedere debe; pro qualitate materiæ, perſonarum, & locorum, & arbitrari:
per docto. in l. 1. & 2. Cod. de dilatio. l. 2. ff. de re iudic.

Idem Artic. XXII. Ibidem.

Articulus quintus.

Que de toutes commiſſions & adiournemens, ſeront tenus les ſergens laiſſer la copie auec l'exploict.

GLOSSA PRIMA.

Apparitores exéplum citationis & executionis partibus relinquere tenentur.

1 Exemplum citationis ſeu copiam dandam dicit hic tex. qui elicitur ex c. præterea. de dilatio. & reſcripti copiam dandam dicit tex. in cap. cùm contingat. de reſcrip. & gl. in c. cauſam. de elect. in verbo, porrecto. ſcripſi in §. teneantur. in verbo, dare. de collat. in concord. Franciæ. Vt igitur in ſuperioribus articulis dicta fiant, ſtatuuntur hic ſequentia, primum, vt viatores & ſeruientes teneantur dimittere exemplum, ſiue copiam parti, vt partes cauſari poſtea non poſſint, ſe non potuiſſe deliberare, vt declarat hic text.

Copia quid debeat continere.

2 Sed quorum copiā teneatur apparitor dimittere? probatur in c. cùm perſonæ. ibi, de articulis, de quibus controuerſia fuerit, tranſcriptum tradere teneatur. de priuileg. in 6. & hic tex dicit, *de toutes commiſſions & adiournemēs.* Si fortè commiſſum ſit negocium tali, vel teſtium examinatio, ſeu alius articulus cauſæ. Iuxta gl. in clemen. 1. de officio deleg. & iudex delegatus tranſmittit exem-
3 plum reſcripti per c. 2. de dilationib. † Non tenetur tamen oſtendere viator, quòd ſibi commiſſum ſit onus citandi de conſuetudine, vt ſuperius dixi. De hoc verbo committere, abundè

Notario ſcribēti ſibi fuiſſe cōmiſſum negociū an credatur.

4 ſcripſi in l. inter ſtuprum. §. 1. ff. de verbo. ſignific. † Et an credatur notario, ſeu grapherio ſcribenti examinationem teſtium, vel alium cauſæ articulum fuiſſe ſibi commiſſum. ſcribit Bartol. in l. ex ſententia. ff. de teſt. tute. quod ſic. & in deciſ. Neapolit. quæſt. 317. dicit eſſe conſuetudinem, vt credatur. ſequitur Collect. in c. ſi qui teſtium. col. 2. de teſtib. & hoc ſeruatur in Francia, licet communis ſententia ſit in contrarium, vt conſuluit Alexand. conſil. 212. in 6. vol. & Deciſ. conſil. 42. in ſecundo dubio, alibi plenius examinabo.

5 Debet etiam idem nuncius copiam citationis dare vna cum executione, quam ipſe fecit, quam vocat *l'exploict.* Et ſic tenetur exemplum dimittere, & literarum citationis, & executionis factæ, videlicet quòd in vim talium literarum, talis fuit citatus ad talem diem, coram tali iudice,
6 ad tales effectus, &c. præſentibus talibus teſtibus, qui reſpon. &. &c. † Et ſic non arctat hæc conſtitutio viatorem ad relinquendum commiſſionem aliorum actorum, quia de duobus tantùm loquitur, videlicet de commiſſionibus & citationibus, ergo in aliis non adſtringit. arg. l. cùm prætor. ff. de iudic. & c. nonne. de præſump.

An ſeruiētis nomen extēdatur ad eos quos vocamus *huiſſiers.*

7 Sed nunquid hæc ordinatio loquens in ſeruientibus, *ſergens*, procedat etiam in apparitoribus aliis, quos vocant, *huiſſiers*, & exiſtimarem etiam in illis procedere: cùm hoc nomen *ſergens*, ſit generale, & quia eadem ratio habet locum in his, ſicut in aliis apparitoribus: & omnes communiter de iure apparitores vocantur, licet communis vſus differentiam adhibeat, vt ſuperius dixi: tamen quia eadem eſt ratio in illis, idem quoque ius erit, per c. de multa. de præb. l. illud. ff. ad leg. Aquil.

Omniū executionum & præceptorū copia relinquenda.

8 Et hodie ſeruatur quod tam ſeruientes, quam alij executores non ſolùm citationum exemplum, vel commiſſionum præbent, ſed etiam omnium actorum, & executionum, quas faciunt, & præceptorum in ciuilibus, de quibus vide quod ſequitur.

Aux adiournez, où à leurs gens & ſeruiteurs.

GLOSSA SECVNDA.

Exemplum cui relinqui debeat.

Secundò, prouidet hic, cui relinquere debeat apparitor exemplum: Et reſpond. citatis, ſi illis citatio intimetur, ſi verò aliis, tunc illis copia dabitur, quibus citatio denunciabitur. Primò vxori, ſi citatus habeat. nam quod vxor ſcit, viro non celabit, vel econtrario. dicit gl. in l. aut qui aliter. ſed & Seruius. ff. quod vi aut clam. quam ponderat Bal. in Margat. in verbo, maritus. in 7. q. & Tiraquel. in tractatu de legibus connubialib. in 10 lege. in princ. & non inuenta vxore poteſt relinquere familiaribus, & domeſticis, & vni ſufficit, & qui contineātur horum nomine deſcribit gl. in c. in literis. de teſtib. vbi dicit omnes comprehendi ſeruos, & habitantes cùm domino. Et hoc probat etiam tex. hic, *où à leurs gens*, nam vulgò famulos, & omnes nobiſcum habitantes vocamus, *noz gens.* De his ſcripſi in tracta. de mercator. art. 1. gl. 3. in 2. tom.

Citatio præſumitur in notitiam citati perueniſſe.

2 Item quando iſtis dimittitur exemplum citationis, & aliorum, quæ ſuperius dixi, citatio præſumitur perueniſſe in noticiam citati. per gloſſ. in l. ſi legibus. Cod. de epiſc. audient. Bartol. in l. ſi tutor. de execu. tutor. l. ſcire. §. ſufficit. Digeſt. de admin. tut. Alexand. in l. inter omnes. §. rectè ff. de furt. l. de pupillo. §. nunciationem. de noui oper. nunc. & ſi nullus ex domeſticis inueniatur, audi quid ſtatuitur.

Où les attacher à la porte de leurs domiciles.

GLOSSA TERTIA.

Exemplum ſi dari non poſſit, affigēdum eſt.

1 Igitur ſi non inueniatur citandus, nec vxor eius, vel aliquis ex illius domeſticis in domo, vel fortè nolunt reſpondere: eo caſu apparitor in præſentia duorum teſtium affiget citationis, commiſſionis, & executionis exemplum portæ illius citati, clauo, vel cera, ſeu glutino: & hoc probatur in clemen. 1. in fi. de iudic. & ſuperius deſcripſi fuſius in præfat.

2 Intel

Digitized by Google

2 Intellige quòd hic non ſtatuit quantum temporis remanere debeat affixa citationis copia, ſed nullus debet illam auferre, niſi vellet illam ad citatum mittere: & ſufficiet quod conſtet in relatione affixum fuiſſe citationis exemplum coram duobus teſtibus, quos apparitor in dicta relatione inſcribet, licet non fiat mentio de tempore, quo remanſit affixum. doct. in dicta cle. 1. de iudic. † Et debet viator publicè legere iſtam citationem coram teſtibus, ſecundū Bar. in verbo, publicè. in extrauag. ad reprimendum. quomodo in læſæ maieſta. crimin. proced. alioqui teſtes quomodo ſcitent quod citatio fuit affixa? poſſet enim ſeruiēs aliam ſcripturam affigere, ideo maximè illiteratis dicerem eſſe legendam, ſed ſi teſtes eſſent literati, qui ipſi poſſent cognoſcere, diuerſum dicit Matth. de Afflictis in conſtit. Neapol. rub. de lit. citat. not. 5. n. 10. † Tamen ego vtrobique dicerem ſaltem apparitorem debere dicere teſtibus, quod volebat citare talem, & quia eum non inuenit, nec aliquem domeſticorum, ideo affixit iſtas literas oſtio domus citati, quæ ſunt exempla tam commiſſionis, citationis, quam executionis factæ: & teſtes literati debent illas videre, ſi verum ſit, quod dictum à ſeruiente eſt: alij autem credere ei poſſunt, & literæ quæ affiguntur debent habere teſtes inſcriptos, in quorum præſentia factum fuit, vt ſuperius artic. 2. ſcripſi, nec non ipſius apparitoris ſubſcriptio ineſſe debet: & ita ſeruatur.

Affixa copia citationis quanto tempore ſtet nō curatur.

3 *Legere debet viator citationem corā teſtibus.*

4

Encores qu'ils ne fuſſent point demandées.

GLOSSA QVARTA.

1 Licet regulariter iudicium non detur, niſi poſtulatum fuerit. l. 4. §. hoc autem iudicium. ff. de damno infecto. quia in Euangelio dicitur: Petite, & accipietis: nec copia nominationis dari debet, ſi non petatur: vt ſcripſi in tracta. nominat. quæſt. 14. n. 88. ſcripſi multa in gl. concord. in §. teneantur. in verbo, petierit. Plura cumulat Hippolyt. in l. vnius. §. cognitorum. ff. de quæſtio. fallit quando contrarium eſſet expreſſum, vt hic, per tex. in c. per tuas. Ibi, etiamſi abſolutionem non petat. de ſenten. excom. not. doct. in d. §. hoc autem. maximè de Ripa, poſt Barb. & alios.

2 Et ſic apparitor ſine petitione relinquet copiam, quam ſi pars poſt oblationem nolit accipere, non tenetur nuncius poſtquā ſemel obtulerit, amplius offerre, ſed valebit citatio, ac ſi data fuiſſet copia: quia poſtquam per ipſum non ſtat, ſibi non eſt imputandum. reg. in iure ciuili. ff. de reg. iur. plenè ſcribit Hippoly. in practica ſua, in §. nunc videndum. quando iudex parte non petente procedere debeat. Ibidem. ſed tex. in l. ſi. C. de princ. agent. in reb. l. 12. inquit, Quotieſcunque exemplaria poſtulantur, his quorū intereſt accepto ſolido quod petitur, præbere non differant, &c. hic verò ſtatuitur dari ſiue petatur, ſiue non, & hoc ad ſubleuandum partes ſimplices, vel alias, vbi nō inueniuntur ipſæ partes, ſed domeſtici tantùm domi, vt pars ex hoc exemplo ſibi prouidere poſſit, quia aliquando partes neſcirent petere exemplum ob timorem, vel eſſent ignaræ. ideo hic prouidet, vt exemplum detur, ſiue petatur, ſiue non. Et de hoc conſtare debet, vt ſequitur, & etiam quod oblata fuit copia, ſed pars eam recuſauit.

Obtuliſſe copiā citationis ſufficit apparitori.

Et en faire mention par l'exploict.

GLOSSA QVINTA.

1 Apparitor ergo debet facere mētionem in executione & relatione ſua: ſed de quibus? text. non plenè elucidat: ideo ego putarem teneri facere mentionem omnium prædictorum, videlicet quod citauit talem repertum, cui exemplum tradidi citationis, & expletorum, id eſt, executionis, & ſi illum non inuenerit, dicet domi inueniſſe vxorem, à qua petiit maritum ſuum, quæ dixit eum abeſſe, & poſtea citaſſe in eius perſona data copia prædictorū illi, vel dicit ſe inueniſſe famulum talem, cui dedit exemplum citationis, commiſſionis, & executionis, qui promiſit ſe certiorem facturum dominum. † Si verò neminem domi inuenerit, itidem in relatione exprimet, ſe neminem domi inueniſſe, ideo affixiſſe ſe valuis ſeu portę domus citandi, literarum copiam tam commiſſionis, citationis, quam relationis, & hoc in præſentia talis, & talis: & ſemper teſtes habere debet, vt art. 1. ſupra dictum fuit, & hoc ſcribit Lanfranc. in repet. c. quoniam. in verb. citationes. de proba.

Quæ ſunt in relatione ſeruientis exprimenda.

2

3 Et debet in relatione nomen & cognomen citati exprimere, vel illum demonſtrare certis & veris demonſtrantibus, vt filium talis mercatoris. &c. l. 1. cum l. ſeq. ff. de lib. & poſth. & tex. in l. ſi in rem. in fi. ff. de rei ven. Si nomen eius ignorem, demonſtratione eius vtendum erit, veluti qui ex illa hæreditate, vel qui ex illa ancilla natus eſt. facit l. certum. ff. ſi cert. pet.

4 Sed an credatur iſti nuncio? doct. dicunt illi credendum ratione officij. hoc verum eſt, ſi adhibuerit illos teſtes, quos ex lege debet adhibere. c. cùm dilecti. de dolo. c. cùm parati. de app. Bar. in extrauag. ad reprimendum. in verb. per nuncium. quomod. in lęſæ maieſt. crimin. proceda. poterit tamen pars probare contrarium. per no. in c. quoniam contra. de proba.

Seruienti an credatur.

5 Quid ſi pars falſam relationem probauerit, quomodo apparitor punietur? Reſp. ſi pecunia corruptus hoc fecerit, lege Cornelia de fal. l. 1. §. ſed & ſi quis ob. vbi gl. & doct. ff. de fal. quæ hodie in iudiciis eſt pœna mortis in Fancia. in rubr. *des faux tabellions, notaires & teſmoings*, inferius.

Seruiēs quomodo puniatur ex falſa relatione.

6 Si verò non pecunia, ſed quadam incuria, vel ſimplicitate falſum commiſerit, ad intereſſe actione in factum tenebitur, & ad mulctam per l. qui nomine ff. de falſis. quam ſing. dicit Romanus ſing. 313. hodie. & Guido Papæ in ſuis deciſ. q. 44 teſtis. in fin. & ſuo officio priuari debet, teſte Bal. in c. ſi. col. 1. de dolo. arg. §. fin. in authen. de armis. colla. 6. quando ex ſimplicitate vulpina (qua vti ſolent) hoc fecit, ſecus ſi ex ſimplicitate columbina, & ſine dolo. Chaſſan. in conſuet. Burg. §. 6. in gloſſ. *de leurs rapports*. Sed cuius expenſis, vide tex. ſeq.

Digitized by Google

Et ce aux deſpens des demandeurs,& pourſuyuans.

GLOSSA SEXTA.

Expenſis cuius partis copia dari debeat.

1 COmmiſſionis,citationis, & executionis tenetur viator exemplum citato tradere,ſed cuius expenſis?hîc elucidat expenſis petitoris hoc faciendum eſſe,ſiue plures fuerint actores,ſiue vnus.per text.in c.fin.§.offeratur.3.q.3. gl.in cle.cauſam.in verb.porrecto.de elect.vbi expenſis partis appellantis debet copia dari appellato.idem tenet.Panorm.in c.contingit.de fide inſtru.Aufr. in deciſ.Tholoſ.q.91.tex.& doct.in authen.offeratur.C.de litis conteſt.

2 Et ſic tolluntur opiniones contrariæ,quas recitat Panor. & alij in c.1.in fin.de libel.obla.& in auth.offeratur.& per Aufrer.vbi ſupra.etiam iudici,vel alteri ſi copia dari debeat expenſis proſequentis concedetur.Idem in copia nominationum ſcripſi in §.teneantur. in verb. dare.de coll.in

3 cõcord. † Et iſte text.loquitur in apparitore, qui ſi expẽſis rei exemplum huiuſmodi traderet, excedere facilius poſſet metas rationis in exigendo:vt in aliis facere ſolent,ob id ſtatuit,vt expen-

Abſurdum rebus.hās niſi actoris expẽſis daretur copia citationis.

4 ſis actoris fiat. † Cùm autem exemplum petit reus ab actore,vel è contrario,aliquorum in-

5 ſtrumentorum,tunc non procedit iſte text. † Sed ſufficit parti ſi inſtrumentorum ſcribendorum copiam faciat,& permittat deſcribere, & quòd fiat expenſis recipientis:vt habetur in l.1. ff.de edendo.Et hæc lex in ſuo caſu ſeruabitur,non in aliis.Aufr. d.q. 91. vbi dicit in aliis ſeruãdã conſuetudinem cuiuſque curiæ & loci:alia multa ſcripſi in repet.l.diuus.ff.de Senatuſc. Syllania.

Actore recuſante dare copiam,citare non debet apparitor.

6 Et ſi actor nollet dare copiam, ſeruiens citare non debet, alioqui ipſe apparitor iudicis arbitrio puniendus eſſet,quia non facit quod ſibi præcipitur,imò poſſet cogi ad tradendum per iudicem illius territorij,etiam per atteſtationem perſonæ ſuæ, quia ibi dicitur delinquere.per c.fin.de

7 foro compet.not.doct.in l.2. C.de eden. † Vel pars non tenebitur comparere, ſi petierit,& eidem datum exemplum non fuerit, vt ſuperius dixi. Si tamen comparuerit, opponere non poterit:ſed iudex concedet ei tempus ad deliberandum.iuxta d.auth.offeratur.

Apparitor aſſignans diẽ corã iudice eccleſiaſtico,nõ trahetur ad laicũ, vt det copiã. Areſtum.

8 Si tamen apparitor exemplum non reliquerit, cùm partem coram iudice eccleſiaſtico conueniret,non poterit poſteà pars trahere actorem coram laico, ad tradendum dictam copiam, ſed coram illo iudice,coram quo pars fuit conuenta:vt cẽſuit Senatus anno 1543.die 8.Ianuarij contra Ambianen.Bailliuum, qui presbyterum coram ſe proceſſurum, & exemplum traditurum iudicauerat:ideo malè iudicatum curia pronunciauit,niſi vt ſuperius dixi, quando iudex eſſet abſens,vel in alio loco fieret citatio.

Sauf à les recouurer en fin de cauſe.

GLOSSA VLTIMA.

Actor prius facit expenſas quas poſt ea ſi vicerit recuperat.

IStas tamen copiarum traditarum expenſas, ſi actor vicerit, recuperare poterit in taxatione expenſarum,per iſtum tex.ibi.Et ſic oportet actorem prius expenſas facere,& poſtea recuperare:quod prodeſt,alioqui citatio non arctaret citatum:vt dixi:ſed quod ſoluamus,& poſtea ſummis laboribus atque incertis repetamus,à tali prodeſſe liberet nos Deus:vt ſcribit gloſ.in l.ſi ſeruus.§.boue. ff.de condict.furti.& in l.ſi quis cùm totum.§.planè.ff.de excep.rei iudi.Ideo multo tutius eſt retentione vti,vt traditur in c.debitores. de iureiu.& in rub. de procu.dicetur in his ord.Reg.vbi quando & retentio,& ſolutio ſe offerunt,retentio vtilior eſt, ſed hîc ex legis Regiæ præcepto oportuit alterum facere: quod bene in fine (ſi actor obtinuerit) vertet.

Multa alia & propè infinita liberum eſſet hîc de citatione congerere:ſed illa tantùm,quæ quotidie in iudiciis verſantur,deſcribere in animo fuit,cùm tanquam ſuperflua pragmatici, quæ non vſu veniunt reiiciant,eáque conſpicere recuſent:ideo his contentus, alia nunc miſſa faciam. De his gratias Deo & virgini Mariæ agens perpetuas, Amen.

TRACTATVS

VT LAICI NON CONVENIANTVR CORAM IVDICIBVS ECCLESIASTICIS.

Que les laiz ne ſeront conuenus par deuant les Iuges d'Egliſe.

FRANÇOIS, Article premier,des publiées. M.D.XXXIX.

C'eſt à ſçauoir,que nous auons defendu & defendons à tous noz ſubiects, de faire citer ne conuenir les laiz par deuant les iuges d'Egliſe és actions pures perſonnelles, ſur peine de perdition de cauſe, & d'amende arbitraire.

Idem, Article II. ibidem.

Et auons defendu à tous iuges eccleſiaſtiques, de bailler ne deliurer aucunes citations verballement, ou par eſcript,pour faire citer noſdicts ſubiects purs laiz,eſdictes matieres d'actions pures perſonnelles, ſur peine auſſi d'amende arbitraire.

Idem, Article III. Ibidem.

Et ce par maniere de prouiſion quant à ceux,dont le faict à eſté receu,ſur la poſſeſſion d'en cognoiſtre,& iuſques à ce,que par nous autrement en ait eſté ordonné, & ſans en ce comprendre ceux, qui en auroyent obtenu arreſt donné auec noſtre procureur general,ſ'aucuns y ha.

Idem

Digitized by Google

Idem, Article IIII. Ibidem.

Sans preiudice toutesfois de la iuriſdiction eccleſiaſtique, és matieres des ſacremens, & autres pures ſpirituelles & eccleſiaſtiques, dont ils pourront cognoiſtre contre leſdits purs laiz ſelon la forme de droict, & auſſi ſans preiudice de la iuriſdiction temporelle & ſeculiere, contre les clercs mariez & non mariez, faiſans & exerçans eſtats, ou negociation. Pour raiſon de laquelle ils ſeront tenus, & ont accouſtumé reſpondre en cour ſeculiere, où ils ſeront contraincts de ce faire, tant és matieres ciuiles que criminelles, ainſi qu'ils ont faict par cy deuant.

Loys XII. Article XLV. des publiées M. D. XII.

Item, & à ce que les iuriſdictions eccleſiaſtiques, & temporelles ne s'empeſchent, ains s'aydent & confortent fraternellement l'vne l'autre, auons enioinct & enioignons à tous iuges Eccleſiaſtiques de noſtredict Royaume, qu'en toutes citations, qui ſeront d'oreſnauant par eux octroyées en leurs cours, ils expriment les cauſes d'icelles citations, à fin que leſdites gens eccleſiaſtiques contre gens laiz citez, puiſſent eſtre aduertis ſi la cognoiſſance de ladite matiere appartient auſdicts iuges eccleſiaſtiques: & pareillement auons interdict & defendu, interdiſons & defendons à tous noz iuges, & autres iuges temporels de noſtredict Royaume, de non decerner aucunes inhibitions, lettres de recours, clains, & autres ſemblables lettres, ſans premierement auoir veu ladicte citation, & par icelle cogneu que la cognoiſſance leur appartienne: eſquelles inhibitions, lettres de recours, & clains ils ſeront au cas deſſuſdict tenus exprimer les cauſes de leurs inhibitions, telles que ſi prouuées eſtoyent, la cognoiſſance leur en appartiendroit, & non auſdicts iuges eccleſiaſtiques: & ſi autrement ſont faictes, n'y ſera point obey.

GLOSSA VNICA.

CERTVM eſt, quod duo ſunt genera Chriſtianorum: eſt autem vnum genus,
quod mancipatum diuino officio, & deditum contemplationi, & orationi, ab
omni ſtrepitu temporalium ceſſare conuenit: vt ſunt clerici, & Deo deuoti,
videlicet cõuerſi. Aliud verò genus eſt Chriſtianorum, vt ſunt laici, λαὸς enim
Græcè eſt populus Latinè: his licet tẽporalia poſſidere, ſed non niſi ad vſum.
c.duo ſunt.12.quæſt.1. Et inter iſtos iuriſdictiones diſtinctæ ſunt. Amarias au-
tem ſacerdos & Pontifex veſter in his, quæ ad Deum pertinent, præſidebit:
porrò Zabadias filius Hiſmael, qui eſt Dux in domo Iuda, ſuper ea opera erit quæ ad Regis offi-
cium pertinent.2.Paralip.19.in fin. & plenè doct. per illum text. in cap.nouit.de iudic.& in cap.ſi
Imperator.96.diſtinct.& Virg. Diuiſum Imperium cum Ioue Cæſar habet.

Chriſtianorum duo genera.

2 Quamobrem in concilio generali ſic ſtatutum fuit, quod laicis quamuis religioſis diſponen-
di de rebus eccleſiæ nulla eſt attributa poteſtas, quos obſequendi manet neceſſitas, non auctori-
tas imperandi, dolemus in quibuſdam ex illis ſic refrigeſcere charitatem, quòd immunitatem ec-
cleſiaſticæ libertatis, quam non tantùm ſancti patres, ſed etiam principes ſeculares priuilegiis
multis munierunt, non formidant ſuis conſtitutionibus, vel potius deſtitutionibus impugnare,
non ſolùm de alienatione feudorum, & vſurpatione iuriſdictionum, ſed etiam de mortuariis, nec
non & aliis, quæ iuri ſpirituali annexa videntur, illicitè præſumendo: vnde decernimus conſtitu-
tiones non tenere, ſed præſumptores per cenſuram eccleſiaſticam compeſcendos. cap. fin. de reb.
eccleſ.non alienand.

Laici ſuper rebus eccleſiaſt. ſtatuere non poſſunt.

Ideo iurium profeſſores communiter non probant, quod laici ſtatuant ſuper clericis, vel ec-
cleſiaſticis perſonis, cùm à iure hoc prohibeatur. in c. eccleſia ſanctæ Mariæ. de conſtitu.& plenè
in c.bene quidem.96.diſtin.& d.c.fin.

3 Imò excommunicantur ciues Piſani, & bonis eccleſiaſticis priuantur, qui ſtatuta in deroga-
tionem apoſtolicæ ſedis, & ſubuerſionem eccleſiaſticæ libertatis edere præſumpſerunt: vt ſi quis
clericus vel laicus contra quemcunque laicum Piſani diſtrictus ad iudicem eccleſiaſticum lite-
ras apoſtolicas impetrauerit, in mille ſolidis condemnetur. cap. grauem. de ſenten. excom.

Excõmunicãtur qui literas apoſtolicas impetrare prohibent.

4 Etiã anathemate feriuntur, qui ſeruari faciunt ſtatuta edita, & conſuetudines introductas con-
tra eccleſiæ libertatẽ, niſi ea de libris (quos capitularia vocat) intra duos menſes poſt publicationẽ
amoueri fecerint, & tam qui ſtatuta fecerint, quàm ſcriptores, poteſtates, conſules, ac illi qui ſe-
cundum ea ſtatuta iudicare, vel in publicam formam ſcribere iudicata præſumpſerint. c.nouerint.
ibidem. Et ſi qui fuerint huius conſtitutionis contemptores, bona eorum impunè ab omnibus
5 occupari poſſe ſtatuit Imperator. in authen. Caſſa. C.de ſacroſanct.eccleſ. † Vbi dicit Albe-
ric. quòd authent. Caſſa.& d. c.nouerint. eodem die facta fuerunt: Hoc ab Honorio 3. illa à Fede-
ſecundo in die ſuæ coronationis anno 1220. qui Federicus poſtea fuit à Papa depoſitus, quia con-
tra eccleſiam venerat: vt patet in c.ad apoſtolicæ.de re iudic lib.6. Ioan Bapt. in repeti.l.omnes po-
puli.ff.de iuſti.& iure.& Curt. in reper.c.ſi.col.75.verſi.5. ſit concluſio de conſuetu.

Statuta contra libertatẽ eccleſiæ non valent.

Federicus à Papa depoſitus.

6 Et is contra libertatem eccleſiæ facit, qui bona eccleſiaſtica ſurripit, vel rapit, c. qui Chriſti.
& c.nulli liceat.& c.quicunque.12.quæſt.2.& qui bona clericorum occupant. ca. ſimiliter.& cap.
qui iuxta.16.quæſtio.1. vnde cùm per ſententiam quæratur dominium. l. ex hoc iure. ff.de iuſt.&
iure.doct. in l.Iulianus.ff. de condict. indeb. & præſcriptionem.authen.niſi tricennale.C.de bonis
mater.glo. in l.1.ff.de acquir. rerum domi. auth. quas actiones. C.de ſacroſan.eccleſ. Ioan.Franci.
in tract.de præſcrip. in ſecunda parte princip.quæſt. 2. Si illud acquiſitum tollatur eccleſiæ, vide-
7 tur contra libertatem eccleſiaſticam. Barb. in rub.de rebus eccleſ.non alienand. † Et Lucius
Papa ſic ait: Omnes eccleſiæ raptores, atque ſuarum facultatum alienatores, à liminibus eiuſdem
matris Eccleſiæ anathematizamus, Apoſtolica auctoritate pellimus, damnamus, atque ſacrilegos

Contra libertatẽ eccleſiæ quando quis facere cẽſeatur.

Raptores facultatum eccleſiæ excõmunicati.

eſſe iudicamus, & non ſolùm eos, ſed omnes conſentientes eis: quia non ſolùm qui faciunt, rei iudicantur, ſed etiam qui facientibus conſentiunt. Par enim pœna & agentes, & conſentientes comprehendit.in cap.omnes.17.quæſt.4.

Iuriſdictionẽ impedientes eccleſiaſticam.

8 Item, qui impediunt iuriſdictionem eccleſiaſticam, ſunt excommunicati. c. conqueſtus.de foro compet.& cap.quoniam.de immunit.eccleſi. lib. 6. Et multi ſunt magiſtratus excommunicati, qui non ſolùm diminuere, imo ſubtrahere iuriſdictionem eccleſiæ moliuntur: ſi Stephano Maleret credatur in tract.de electio.fol.33.verſi. ſed aduerte.

9 Sed hîc Rex ſuam tueri iuriſdictionem vult, vt poteſt. l.vna.ff.ſi quis ius dicent. non obtempera.& non eſt mirum.quia hîc ſtatuitur,vt laici non conueniant laicos,vel clerici laicos, niſi coram iudice laico: vt etiam eſt ſtatutum ab ipſis Pontificibus ſummis. in cap. ſi clericus laicum.de foro compet.quia actor ſequitur forum rei.c.cùm ſit generale.de foro competen. l iuris ordinem. C.illo tit.alioqui perturbarentur iuriſdictiones: quod non debet fieri,ſed mutuò iuuari.c.dilecto. de ſenten.excom.in 6.cap.nouit.de iudic.& art.ſi hîc ſtatuitur.

Clerici in perſonalibus corã iudice eccleſiaſtico cõueniri debent.

10 Vnde non video hîc prohibitum, quòd laicus conueniat clericum in actionibus perſonalibus coram iudice eccleſiaſtico,vt fieri debet.c.quod clericis.c.cùm ſit generale.cap.ex tranſmiſſa. & c.ſeq.c ſi diligenti.de foro compet.licet plerique magiſtratus abutantur, extendentes conſtitutionem hanc præter, & contra Regis mentem,vt videre eſt: vnde non eſt dubium eos incidere in pœnas prædictas, & quoſdam ſcimus depoſitos iuriſdictionem eccleſiaſticam peruertere volẽtes, ſequentes eorum patrem & Magiſtrum,Petrum de Cuneriis,ſed defecerunt ſicut fumus,& aruit cor eorum.Videte multa quæ ſcribit Aufrer. in clemen. 1. de officio ord.& in tract.de poteſta.ſecula.alibi fortè dicam fuſius.

Purus laicus quis dicatur.

11 Explicabo itaque vocabula, ne quis amplius ſuper his conſtitutionibus dubitet. Primò,purus laicus dicitur,qui nunquam fuit initiatus ſacris, nec inſignitus charactere clericali. Ideo qui tonſuram primam accepit, licet poſtea duxerit vxorem, tamen non dicetur purus laicus, niſi viduam acceperit,vel alias bigamus ſit.c.vno.de Bigam.lib.6.

Puræ perſonales actiones quæ.

12 Item in text.dicitur,*pures perſonnelles*.Meræ ſeu puræ perſonales actiones ſunt,quæ nihil realitatis ſapiunt, in quibus agit quis cum eis, qui obligati ſunt ad faciendum aliquid, vel dandum; & ſemper aduerſus eundem habent locum. l. actionum genera.ff.de actio.& obliga.Et ſic excludit actionem realem,per quam rem noſtram,quæ ab alio poſſidetur petimus, & ſemper aduerſus eum qui rem poſſidet,datur. dict.l. actionum. & §. primo.de actio.in Inſtit.ſcripſi in §.12.gloſſ.1. tract.de ſenten. executo.

13 Etiam excluduntur actiones mixtæ:de quibus in §.quædam.de actio.in Inſtit. vt actio familiæ erciſcun.communi diui.& finium regun.

Perſonales in rem ſcriptæ quæ.

14 Perſonales etiam in rem ſcriptæ, per hoc verbum, *Pures perſonnelles*,excluduntur:quia meræ perſonales non ſunt, ſed dicuntur perſonales origine: quia ex contractu vel quaſi naſcuntur, ex maleficio vel quaſi,tamen ſemper comitantur poſſeſſorem rei,& contra eum dantur,ob id in rem ſcriptæ vocantur:vt actio ad exhibendum. l. 3. §. eſt autem perſonalis hæc actio. ff.ad exhiben.& ibi pulchra glo.ponens alias Iaſ.& alij in §.omnium.de actio.in Inſti.

Puræ ſpirituales materiæ quæ dicantur.

15 Materiæ puræ ſpirituales vocantur ſacramenta,Baptiſmus,Euchariſtia,Confirmatio,& alia: vt Panor.& alij docent in c.quanto.de iudi.Archid. in c.quod autem. 1. quæſt.1.& cap.piæ mentis.16.quæſtio.7.

16 Spiritualia etiam dicuntur, quæ vitam concernunt æternam: vt Euchariſtiæ confectio,articuli fidei,baptiſmus,& ſimilia.c.quoniam.10.diſtinct.& ibi Domi.in ſi.Et ſpirituales cauſæ dicuntur etiam,vbi de his ſpiritualibus & aliis agitur,vt de electio.c.Maſſana.& cap.ſacroſancta.de electio.de decimis.cap.tua.de decim.ſcripſi in meo tracta.de decim. Idem ſi de vſuris, vel iure patronatus agatur.gl.in ſumma.11.q.1.gl.& docto. in c.literas.de iuramen.calum. Quæ etiam eccleſiaſticæ dicuntur,quia ad eccleſiam ſpectant,vt Symoniæ,hæreſis,& aliæ:de quibus in c.decernimus. de iudi.& c.cùm ſit generale. de foro compe.

Temporalia quæ dicãtur.

17 Temporalia ſunt diuitiæ, bona corporalia, fundi, domus,& aliæ res,quæ à Deo dantur hominibus ad tempus:hoc eſt quandiu in hoc ſeculo ſunt. c. ſicut.2.47.diſtinct.Floren.in prima ſuæ ſummæ parte.titul. 5. c.2.§.4. rub.de tribus nouiſſimis.Et ſpiritualia non ſine iſtis corporalibus & temporalibus conſiſtunt.c. ſi quis obiecerit.1.quæſt.3.

Iuriſdictio temporalis quæ ſit.

18 Iuriſdictio temporalis eſt,quæ de his rebus corporalibus competit.vt in cap.ſolitæ.de maio-

19 rit.c.nouit.de iudic.vbi docto. † Vnde cùm interdum temporalia clerici mandantur capi, non debent capi ſacramenta,id eſt,redditus ex ſacramentis eccleſiaſticis, vel ſpiritualibus prouenientes:ſed tantùm prouentus,qui ex bonis corporalibus, & prophanis: quod eſt vtile in hoc regno,vt cùm interdum alicuius prælati bona temporalia mandantur capi: vt ſcripſi in tracta. de lite.oblig.art.2.vide pulchrum tex.Gregorij in c.omnes.47.diſt.

Temporalia ſi capi debeant quæ capientur. Conſuetudo vt laici in clericos habeant iuriſdictionẽ, nõ valet.

20 Alia ad hanc materiam pertinentia, & maximè quòd non valeat conſuetudo, vt laici habeant iuriſdictionem in clericos: vide per docto. in cap.eccleſia. de conſtit. & per Panor.& alios in dict.cap. ſolitæ. de maior.Innocen.& iuris interpretes in cap.poſtulaſti.de foro compet.Domin. de Rota deciſ.840.vtrum.in antiq.& deciſ.2.de conſuet.Aufrer.in deciſ.126.& ſcripſi in titul.vlt. concord.& addidi ad multa ad dict. c. eccleſia.in decretal.meis antiq.Multa legere poteris apud Ioan.Lupum in tract.de libert. eccleſ. ne plura. Quia infelicitas temporis veritatem odit:& per Guido.

Digitized by Google

Guido Papæ in tracta. quibus caſibus laici ſubditi Imperio domi. Ducis Sabaudiæ poſſint trahi ad iudicem eccleſiæ. [Tamen Gregor. Papa conqueſtus fuit contra regem Carolum V. qui non permittebat etiam in realibus archiepiſcopos & epiſcopos cognoſcere: nam iuriſdictionem dicebat illis à Carolo Magno plenam conceſſam, & talem qualem reges habent. & alia multa adducit, vt licet videre in lib. ordina. antiq. fol. 63.]

21 Notandum eſt, quòd in curia ordinatum fuit anno 1287. & poſtea per regem approbatum in tit. *des eaux & foreſts*, quòd Duces, Comites, Barones, ac alij temporalem iuriſdictionem habentes, non debent conſtituere ſuos præpoſitos clericos, ſed tantùm laicos, nec ſeruientes, vel ballilos, aut aliud officium dictis clericis tribuere, vt ſi in officio delinquant, ſuperiores illorum poſſint eos punire: & ſi inſtituti fuerint clerici, amoueri debent, quod eſt conſonum iuri: vt c. 2. & c. ſed ne procuratores. ne cleri. vel monach. vt ibidem patet. Nunc ſuper his calamum continebo: ne plura, &c. agens Deo omnipotenti immenſas gratias. Amen.

TRACTATVS

DE CONTVMACIA ET DEFECTV, ET DE VTILITATE ILLORVM.

Rubric. *De congez, defaulx, & contumaces.*

PRÆFATIO.

1 IN hoc tit. tria præcipuè tractabimus, primùm quando actor non comparet eo die, quo in ius vocauit reum, ſecundò de contumacia rei, tertiò de vtriuſque cõtumaciæ vtilitate.

2 Sciendum itaque eſt quòd actor interdum vocat reum coram iudice ad certum diem, quo nec ipſe comparet, nec reus: & eo caſu habetur ac ſi in ius reus vocatus non eſſet: ideo ex integro agendum erit, ſi actor velit actionem inſtaurare, & de nouo erit reus conueniendus. doct. in l. conſentaneum. & auth. qui ſemel. C. quomodo & quando ius.

Litigantium vtroque non comparente, quid iuris.

3 Interdum in ius vocatus reus die cognitionis adeſt, & actor abeſt: tunc circũducitur edictum. l. & poſt edictum §. 1. ff. de iudiciis. & ſi reus commeatum petat, ei dabitur abeundi facultas, quam Gallicè dicimus *congé*. Imperator appellat relaxare. l. properandum. §. & ſi quidem. C. de iud. qua voce etiam vtuntur curiæ eccleſiaſticæ, & rei petentes relaxari.

Circunducitur edictum reo cõparẽte, & actore abſente.

4 Aliquando in ius vocatus reus ſui copiam non facit, & tunc contumacis pœnam patitur, & Gallicè vocamus *default*. Cùm reus tempore ſibi præſtituto contemnit ſui copiam facere, & loquitur. l. contumacia. ff. de re iudic. Et iura quæ inferius adducentur, & de hac loquemur maximè in hoc titulo.

5 Quandoque actor non paret iudici præcipienti aliquid, vel reus, & tunc dicit eſſe quaſi contumaciam, & non propriè contumaciam. Dec. conſ. 34. & pro tenui. per l. de ætate. §. qui tacuit. ff. de interrog. actio. qui tex. expreſsè contrarium habet, ibi, qui omnino non reſpondit, contumax eſt. Et ſic ſiue quis non compareat, ſiue non reſpondeat, vel non pareat iudici, contumax eſt, &

6 pœnam contumacis patietur, ſiue actor ſit, ſiue reus. † Licet vſus forenſis vtatur his tanquam diuerſis vocabulis *defaulx, & congez*, vt primum obtineat actor contra reum non comparentem, aut non parentem. Secundum obtineat reus actore non comparente, ſcilicet, *congé*, datur enim non comparente actore commeatus ſeu facultas reo abeundi. Et quatuor remedia quæ dantur reo comparenti contra actorem contumacem conſcribit Aufrer. in ſtylo parlamen. in titul. de defectu in actione reali. §. item ſi actor.

Contumax eſt generaliter, qui iudici non paret.

Defaulx & congé.

7 Verùm vt veniamus ad definitionem rei, de qua agimus, Doct. variè definiunt contumaciam: ego tamen his omnibus prætermiſſis mallem ſequi Iuriſc. hanc belliſſimè definientem in l. contumacia. ff. de re iudic. his verbis contumacia eſt eius, qui tribus edictis propoſitis, vel vno pro tribus, quod vulgò peremptorium appellatur, literis euocatus, præſentiam ſui facere contemnit.

Definitio cõtumaciæ ſecundum iuriſcõſultum.

8 Pœnam autem contumacis non patitur, quem aduerſa valetudo, vel maioris cauſæ occupatio defendit: nec contumaces videntur, niſi qui cùm obedire deberent, non obſequuntur, id eſt, qui ad iuriſdictionem eius (cui negant obſequi) pertinent. d. l. contumacia. ſed quandoque vocati eis obtemperare non tenentur: l. vt vim. ff. de iuſti. & iure.

Contumax quando pœnã incurrat.

9 Caſus autem in quibus excuſatur contumax, ſunt 2. primus, valetudo. d. l. contumacia. Secundus tempeſtas, vel vis fluminis. l. 2. § ſi quis in iudicio. ff. ſi quis cautio. Tertius abſentia reipublicæ cauſa. l. ſi prætor. §. Paulus. ff. de iudici. & per totum tit. ff. ex qui. cau. maior. Quartus vis maior, vt ſi quis à latrunculis detineatur. l. 1. & per totum ff. ne quis eum qui in ius voc. eſt, vi eximat.

Caſus quib' excuſatur à contumacia.

Digitized by Google

10 Quintus ſi non intereſſit aduerſarij reum non veniſſe, vtpote quia dies cognitioni præſtitutus erat feriatus, vel iudex cauſſæ vacare non poterat. l. 2. ff. ſi quis in ius voca. non ierit. Sextus eſt, quando quis certus eſt omnino ſe non eſſe de iuriſdictione iudicis eum vocantis.d.l. contumacia. & l.ſi ff.de iuriſd.omn.iudic.Septimus ſi excuſator ex recepta cauſſa miſſus ſit.l.quæſitum.ff.de re iudic.prout ſcripſi in tract.de excuſa.& exoniis. Octauus eſt, quando conuentus,ad maius tribunal vocatus erat.l.contra.ff.de re iudica.

11 Poſtremus caſus eſt maioris cauſſæ occupatio, qui omnes alios comprehendere videtur.d.l. contumacia.plures explicat cauſſas.l.2.ff.de in ius vocand.& ibi doct.

Procurator Regius non incidit in contumaciam.

12 Adde quòd contumacia non datur contra procuratorem Regis,quando agitur de patrimonio Regis, quod *domayne*, Gallicè vocatur: quia ipſe patrimonium Regis ſua contumacia diminuere non poteſt.l.1.& 2.ff. de offic.procura. Cæſar. 13 † Et idem dicunt in Saluagardia,& ita fuiſſe in parlamento deciſum contra Comitem de *Dammartin*: vt docet Ioan. *Boteiler*, in ſua ſumma,eod.tit.nec etiam dabitur contra partem,cui erit procurator Regius adiunctus illius ſcilicet beneficio,vt eſt in magno conſuetud.

Quotuplex ſit contumacia.

14 Quæro,quotuplex ſit contumacia?Iurium interpretes duplicem eſſe aſſerunt, veram, & fictam:veram appellant, cùm perſonæ facta erat citatio : fictam quæ non ipſi perſonæ, ſed in domicilio conuenti ſeu voce tubæ, vel per affixionem literarum, ſeu alio modo. vt declaratur in tract. de citatio.in præfa.

Species contumaciæ plures à doct. aſſignatæ hic vno mébro cõprehenſæ.

15 Item noſtri interpretes alias multas & varias ſpecies contumaciæ enumerant, quas omnes putarem ſub vno comprehendi, ſcilicet in non parendo, nempe ſiue initio cùm quis vocatus eſt, non venit,ſiue ſe malicioſè occultando,ſeu impediendo: ne citatio ad eum perueniat non parere dicitur.c.ſi .§. porrò.vt lite non conteſt.cle. 1.de iudi.Siue ſiquidem venerit, tamen iuſſis iudicis non paret,vt quia diſcedit ſine iudicis venia,ſeu commeatu. c. 1.de iudi & iſte ſemper dicitur verus contumax,teſte Bal.in conſ.338. ad audientiam.in primo vol.niſi receſſiſſet ob iuſtum impedimentum:quia ſicut impedimentum excuſat non venientem,ita & diſcedentem. l. quæſitum.ff. de re iud.doct.in d.c.1.

Hora indebita veniens eſt cõtumax.

16 Idem ſi comparuerit quidem,ſed hora indebita.l.1.§.quid ergo.ff. quando appellandum ſit. Bald.in cap.plerunque. col. 2. de reſcrip. niſi doloſè id ageret, vt cum eſſet in iudicio fingeret ſe valetudinarium,quo recedere poſſet,ſicut euaſit Dauid à conſpectu Regis Achis: vt habetur primo Reg.c.21.in fine.

Reſpondere recuſans cõtumax eſt & non exhibés nec reſtituẽs.

17 Item qui omnino non reſpondet,contumax eſt, & reſpondiſſe omnino non videtur, qui ad interrogatum non reſpõdet, quia prætorem contemnere videtur.l.de ætate §. qui tacuit.& §.ſeq. ff.de interrog.actio.Et nil intereſt,neget quis,an taceat interrogatus,an obſcurè reſpondeat,vt incertum dimittat interrogantem.§.nihil. ibidem. Dolus enim malus non tantùm in eo eſt,qui fallẽdi cauſa obſcurè loquitur,ſed etiam qui inſidioſè obſcurè diſſimulat. l. ea quæ.in ſi.ff.de cõtrah. empt.Bald. conſil. 96. decreto. in 1.vol.non paret qui iuſſus inſtrumenta exhibere,non exhibet.l. creditor.§.iuſſus.ff.de appel.& per totum tit.ad exhib.ff.& C.& l.in actionibus.ff.de in litẽ iuran.

18 Et qui reſtituere iuſſus iudici non paret, contendens non poſſe reſtituere,ſi quidem habeat rem,manu militari officio iudicis ab eo poſſeſſio trãsferatur,& fructuum dũtaxat,omníſque cauſæ nomine condemnatio fit. l. qui reſtituere. ff.de rei vend. non enim res pluris fit per contumaciam,ſed ex contumacia æſtimabitur vltra eius precium.l.1.ff.de in litem iurand.

Effectus cõtumaciæ.

19 Et generaliter quotieſcunque quis quauis in parte litis iudici non parere deprehenditur, contumax dici poteſt. † Effectus autem & pœna eſt, vt iudex interdum ſuppleat:vt ſi pater auctoritatem filio ſuo præſtare recuſet.l.fin.§. neceſſitate.Cod.de bon.quæ liber.vel maritus vxori.l. bonorum.C. qui admit. interdum mulctat, vt inferius latius dicetur, art.fin.infra eo.vbi alios effectus tradam.

Procuratoris contumacia nõ nocet domino.

20 Notandum eſt tamen,quòd procuratoris regulariter contumacia in committendo non nocet domino, vt cauſam perdere debeat dominus, ſicut nec contumacia tutoris nocet pupillo. l. vna.§.vlt. ff.ſi quis ius dicen. non obtemper. 21 † Sic nec contumacia prælati eccleſiæ.ca.dilecto. 1.de verb.ſignific.Innoc.& alij in cap.1. vt lite non conteſta.nec contumacia ſyndici nocet vniuerſitati.Bart.in l.vlt.in fin.ff.de in integr.reſtit.l.1.C.de iure reipubl. lib. 11.doct.in cap.vno. de ſyndic. 22 † Sic nec contumacia ſocij nocebit ſocio.Florian.per illum tex.in l.ſi de communi.ff.ſi ſeruit.vendic.facit l.2.de ſeruit. 23 † Sic nec contumacia vſufructuarij proprietario. l.hoc amplius.§.quæſitum.& ſeq.ff.de damno infecto. Alex. in l.eum qui. C. de procur.Nec principalis contumacia nocebit fideiuſſori. Iaſ.in l.1.ff. de in litem iurand.Cuma.conſ.32.inculpatus. quia contumacia eſt delictum. l. contumacia. ff. de re iudi.quod ſuos auctores tenere debet.l.ſancimus.C.de pœnis. Bart.in l.omne delictum. ff. de re mili. & quia facit contra formam mandati, ideo non valet quod facit.l.diligenter.ff.manda.c.cùm dilecta.de reſcrip.

Contumacia in omittẽdo nocet domino.

24 Verùm contumacia procuratoris conſiſtens in omittendo nocet domino, & vbi ſufficit ficta contumacia.Bal.in c.1.col.2.vt lite non conteſtata. quia dominus eſt in culpa, qui talem procuratorem elegit.arg §. ſi.Inſtit. pro ſocio.& cenſetur contumacia domini. l. ſi procuratorem.§.ſi tutores.ff manda l.cùm filius.§. in hac. ff. de verb. oblig. vbi dicunt docto. quod ſi procurator ſemel comparuit,& ſuſcepit cauſam, ſi poſtea deficiat, dicitur procuratoris contumacia,& poterit ipſe

Digitized by Google

ipſe citari.Bart.in l.eum qui.C.de procuratorib.Cepol.cautel.57.iſte artic.

25 Et ſic in his quæ in iudicio exercentur procuratoris contumacia nocet domino in his, quæ ad proceſſum & mandatum pertinent.Bart.& alij in d.l.eum qui.C.de procur.Et ſic nocebit domino maximè quoad expenſas.l.eum qui.in fi.cum l.ſeq.ff.commoda.l.non cogendum.ff.de procura.tenebitur tamen in conſcientia procurator eas ſoluere,ſi ſua culpa contingant.Bart.& alij in l.vna.§.ſi procurator.ff.ſi quis ius dicen.non obtemperaue.

Procurator nocere poteſt domino in his quę ad ordinem iudiciarium ſpectant.

26 Limitatur quando procurator colluderet cum aduerſario, vel non eſſet ſoluendo.l.1.in fin. vbi Bart.poſt gl.ff.quando appellan.ſit.gl.in c.biduum.2.quæſt.6.Alex.conſ.95.viſis.num.5.in ſecundo vol.Guido Papæ in ſtatu.ſi quis.in verb.appellatione.Socin.conſ.18.proſequendo.col.9.in primo volum.

Procurator colludens cũ aduerſario non nocet.

27 Poterit tamen dominus releuari ab iſta procuratoris contumacia, impetrando literas Regias,vt non obſtante procuratoris contumacia iuſtitia miniſtretur. Bal.conſ.121.proponitur.vol. 1.quod nos in Francia ſeruamus, vide alia quæ traduntur per doc.in d.§.ſi procurator.dicam fortè in tit.de procur.ſuprà

Dominus reſtituitur à procuratoris contumacia.

FRANCOYS *article 2. des publiées 1528.*

Item, & pour obuier à la multiplication des congez & defauts, qui s'appellent les lundy & mardy, auons ordonné que chacun Procureur dés le ſabmedy matin dedans vnze heures,baillera és mains du Greffier des preſentations de ladicte Cour,ou ſon clerc,en vne feuille de papier,toutes les cedulles,congez & defauts,qu'il voudra eſtre appellez,dont les aſsignations ſeront eſcheües deux iours deuant,pour en faire vne liace,qu'ils ſigneröt. Et ledict iour de releuée,ledict Greffier baillera à ſon clerc icelles feuilles,pour rediger toutes leſdites cedulles par eſcript,en vn cayer de papier, qui ſera cotté & intitulé du iour & datte,que leſdictes cedulles ſeront preſentées, ſans ce qu'apres on y puiſſe plus aucune choſe adiouſter. Et à ceſte fin ſera ledict regiſtre paraphé dudict Greffier. Lequel regiſtre ſera le lundy enſuyuant communiqué par ledict Greffier,ou ſon clerc,à tous les Procureurs & leurs clercs. Et ſera ledict Greffier pendant que noſtredicte Cour ſera en conſeil, tenu ſoy tenir à la barre, où ſe tiennent les huiſsiers de noſtredicte Cour,& les autres iours en ſondict Greffe. Et ce le matin depuis ſept heures iuſques à vnze heures:& apres diſner, depuis quatre heures iuſques à ſix heures, affin d'eux pouuoir cotter ſur ledict regiſtre,durant ladicte ſepmaine.

Articulus 1.

GLOSSA VNA.

1 HIc conditor inſtruit procuratores,quomodo partes vocandæ ſint,& contumaciam obtinere debeant in parlamento:& quia hoc tritum eſt procuratoribus,& declaratum à Senatu:vt patet inferiùs in ordina.Curiæ,ideo luci faces non admouebo.

2 Ex hoc tamen articulo colligere poſſumus, quòd contumacia ipſo iure non datur, nec ex iudicis officio regulariter, niſi pars eam requirat.text.not.in l.properandum.§.& ſi quidem.ibi, parte fugiente ex vna parte actoris abſentiam incuſante.C.de iudic.& illum text.ad hoc not.doct.ibi,& Bal.in Margar.in verbo,contumacia.12.q.& Bar.in l.ſi finita.§ Iulianus.col.4. num.15.ff.de damno infect.& in l.arbiter Calendis.de arbi.& in tract.ritus iudicio.ver.item quòd veniente.Boer.in l.conſentaneum.in fi.C.quomod.& quando iudex.poſt Spec.in 2.parte.rubr.de comparit.verſ.ſed & ipſe actor.

Peti debet contumacia.

3 Et ſic in quibus caſibus ſola citatio interrumpit præſcriptionem, non ſufficit actorem feciſſe citari reum,niſi etiam in termino ſe præſentauerit,& contumaciam accuſauerit.Bald.in l.1.ff. de in ius vocando.& in l. fin.circa fin.in prin. de eo per quem factum erit.l.& poſt edictum.§.primo. ff.de iudiciis.

4 Nec etiam dicetur lis pendere ex ſola citatione,quoad hoc.clemen.fin.vt lite pendent.Socyn. conſ.41.antequam.col.1.& 2.in 2.vol.

5 Amplia iſtam regulam procedere tam in ciuilibus,quàm in criminalibus,& hoc quando proceditur per accuſationem, requiritur enim quòd accuſator expreſsè contumaciam accuſet, aliàs reus non cenſetur contumax: quia in criminalibus proceditur inſtar cauſarum ciuilium.l. abſentem.§.1.ff.de pœnis.Bar.in l.inter.vlt.col.ff.de pub.iudi.& in extrauag.ad reprimendum.in verbo, neglexerit.quomodo in læſæ maieſta.crimi proceda.Saly.in l.abſentem.C.de accuſa.

Accuſanda eſt contumacia in criminalibus.

6 Ratio eſt.quia pendente citationis dilatione ad comparendum poteſt eſſe facta cõcordia,aut ſolutum debitum:& ſic reus non habebit neceſſe comparere in termino,nam intelligitur à iure ei permiſſum, vt non compareat.text.& ibi Iacob.in l.neque.§.fin.ff.de in ius vocand. Et poſtquam

7 partes ſunt concordes,quid ad iudicem.l.1.§.inde quæritur.ff.de noui oper.nuncia. † Ideo in his priuatis non debet iudex ſine petitione procedere.l.4.§.hoc autem iudicium.ff.de dam.infect. etiam quia actor non comparens in termino ſuæ citationi renunciare videtur: & illa citatio non proſecuta,non habet ſuum perfectum eſſe:vt docet text in l.& poſt edictum.§. circunducto.ff.de iudic.Bald.in c.conſuluit.col.2.de offi.deleg.refert Iaſ.in rub.ff.de in ius vocan.

8 Item actor non comparens, non poteſt reo contumaciam imputare: quia contumacia cum contumacia compenſatur.arg.l.viro.ff.ſolut.matr.Etiam ſi reus non veniſſet die præſtituta,& iudex fuiſſet impeditus.l.2.ff.ſi quis in ius vocat. non erit. leg. arbiter. de arbitr.Inno.cin cap. calumniam.de pœn.Anch.conſil.97.in quæſtione.col.2.idem.& quando actor compareret,& nil peteret, vel etiam ſi alius non habens mandatum pro eo compareret.Bertran.conſi.267.ſi pactum.

9 in fi.in 3.volum.ex prima edit. † vbi plus dicit,quòd ſi nondum habuiſſet mandatum,tamen

Procurator ante receptũ mandatum fruſtra comparet.

Digitized by Google

fuiſſet procurator,non potuit efficaciter comparere,per ea quæ not.Archid.& Ioan.Andr.in cap. is cui.de procur.in 6.Bar.in l.ſi pupilli.§.item ſi procurator.ff.de nego.geſt.tamen in forenſi iudicio datur procuratori dilatio ad oſtendendum mandatum. facit text. in clem.1.de procura.& Iaſ. conſil.47.vol.1.

Requirenda contumacia etiam in parlamentis.

10 Secundò amplia tam in curia ſeculari,quàm eccleſiaſtica.cap.1.& ibi doct.de iud.etiam habet locum in curia parlamenti per iſtum text.licet multa habeat priuilegia,quæ docui in procem. concord.in verbo,ſummas.

Contumax eſt qui talis à iure eſt reputatus.

11 Tertiò extende etiam ſi ſtatutum,vel conſuetudo diceret,quòd non cõparentes in termino præſtituto ſint contumaces, adhuc requiritur quòd contumacia accuſetur,quia ſtatuta recipiunt interpretationem à iure.l.2.Cod. de noxal.actio.Et ideo ille dicetur contumax,qui à iure talis eſt reputatus d.l.contumacia.ff.de re iudic. ſic conſuluit Alex.conſi.110.diſcuſſis.col.2.in 5.vol.facit l.fi.§.in computatione.& ibi gloſſ.Cod.de iure delib.vbi ſi ſtatuto caueatur quòd hæres non poſſit venire contra factum defuncti, intelligitur, vbi hæres facit inuentarium, & ſic ſecundum ius commune:ita & in caſu iſto,hoc tenuit Alber.in 2.parte ſtatut.quæſt.192.& Barba.in tractatu de
12 præſtan.Cardin.in 2.quæſt.2.partis.col.5.& conſi.61.ſcribitur.col.6 in 1.vol. † Tum primò ne indebitè damnum patiatur, & ne lucrum indebitum recipiatur.l.adigere.§.quamuis.ff.de iure patrona tum etiam in iudiciis,quia iura abſentibus non ſubueniunt:vnde eſt quòd ſententia pro abſente lata non tenet.l. furioſo. ff. de re iudic. iura enim in iudiciis,ſicut in aliis actibus conſiderant intereſſe litigantium.l.ſtipulatio iſta.§.alteri.ff.de verb.obligationib.ſed ſi actor non comparet, ſua non intereſt reum non comparuiſſe, ideo reus non dicitur contumax.l.2. ff. ſi quis in ius voca.non ierit.

Contumax pro confeſſo non habetur parte non requirente, & iudice non pronunciante.

13 Item actor non comparens, & contumaciam non accuſans, videtur iudicis auctoritatem ſpernere,& ſic debet ei denegari audientia. l. ſed & ſi per prætorem.§.ſed & ſi decreto.ff.ex quib. cauſis maio.hoc expreſsè tenet Ancha.conſil.97.in quæſtione.& ſic licet ſtatutum,vel conſuetudo velit contumacem haberi pro confeſſo, tamen oportet quòd actor contumaciam accuſauerit. Moder.in c.1.de iudic.quia ad hoc requiritur pronunciatio iudicis.Panorm.in cap.fi.de iuramen. calum.gloſ.in c 2.de confeſ.lib.6.quam pronunciationem non poteſt facere iudex,niſi pars petat. glo.in l.ſancimus.C.de iud.c.fi.de reſcript.

Cauſæ ſummariæ requirunt contumaciam accuſari.

14 Quartò amplia etiam in caſibus in quibus proceditur ſummariè & de plano. clemen. ſæpe. de verb.ſignifi.Bart.in l.4.§.hoc autem iudicium.ff.de damno infecto.Ancha.conſi.97.col.3.nam in clem.ſæpe.ponuntur priuilegia,& alia quę debent fieri in cauſis,quæ ſummariè & de plano tractari debent,ſed non ponitur quòd contumacia in illis caſibus non ſit accuſanda,ergo ſecundum ius commune fiet:vt in ſimili dicitur in §.actionum.Inſtit.de actionib.

Iuramentum non impedit cõtumaciam accuſari.

15 Quintò procedit etiam ſi iurauero parti reſarcire expenſas contumaciæ,intelligitur,quãdo actor contumaciam accuſauit:& quando erit cõtumacia de iure dicta,quia iuramentum ſapit naturam actus, & contractus ſuper quo interponitur,vt iurans in plus non obligetur, quàm obliga-
16 retur virtute actus.tex.ſing.in l.fi.C.de non numerata pecu.† Sed virtute actus cõtumaciæ non obligaretur, niſi eſſet accuſata, ergo nec quando iuratum eſſet:præterea actum nullum iuramentum de iure ciuili non validat.l. non dubium.& ibi Iaſon not.C. de legib.ſed contumacia eſt nulla non accuſata,ergo etiam cum iuramento:hoc videtur tenere de Petrucia in tracta.de virib. iura.in 4 effectu.

Procurator cõtumaciam requirere poteſt.

17 Sextò procedit iſte tex.ſiue pars requirat,ſiue procurator:nam poteſt quis in ciuilibus comparere per ſe,vel per procuratorem,& ſic contumaciam petere.l.fi.C.de procura.& qui per alium facit,perinde ac ſi ipſe faceret,per reg.qui per alium.de reg.iur.lib.6.ergo ſufficit ſiue pars contumaciam accuſet,ſiue eius procurator.

Caſus in quibus non eſt contumacia requirenda à iudice.

18 Primò limita non procedere in cauſa electionis, vbi non curatur partis præſentia. capitul. cupientes.§.quod ſi per viginti.de electio.in ſexto. tum quia in ea poteſt,& debet iudex ſupplere etiam in facto, tum quia in ea parte abſente procedi poteſt: vt dicitur ibidem gloſſ. in cap. cùm nobis olim.de elect. Ancha. conſil.97.col.3.fauore eccleſiæ, vt diu non ſit vacans.cap.quam ſit.de elect.in 6.

19 Secundò limita quando procederetur per viam inquiſitionis.Inn.in c.cùm clamor.de teſtib. Bart.in diſputat.14.incip.iudex maleficiorum : quia nulla eſt ibi pars quæ poſſit petere, niſi fama, & iudex,tamen ego dicerem (cùm hodie procurator Regis vel fiſcalis ſuccedat loco partis) quòd ipſe deberet accuſare contumaciam,ſicut pars in ciuilibus.& ita ſeruatur.

In cauſis fiſcalibus contumacia an ſit requirenda.

20 Tertiò fallit in cauſis fiſcalibus.Bart.in l.2. §.ſenatus per illum text.ff.de iure fiſci.& hoc eſt ſpeciale.& ita cenſuit Senatus in fauorem procuratoris Regij adiuncti,vt docet Ioannes Gallus in quæſtione per areſta. quæſtione 96.eodem anno.tamen procurator Regius hoc caſu petere ſolet, vt dixi.

21 Alia ſpecialia fiſci, vide in rubr.Cod.de priuil.fiſci.& per Lucam de Parma,in tract.de prileg.fiſci.

Contumaciã ſine partis petitione princeps concedere poteſt.

22 Quartò reſtringe in principe, qui etiam ſuper non petitis poteſt pronunciare,licet hoc facere non debeat. Anto Panor.& alij,in c.ad petitionem.de accuſa.per illum tex.Bal.in ca.1.§.1.de noua forma fidelit. Anto. in cap.inter.col.1.de exceſſib.prælat.& cap.veſtra.de cohab.cler.Imol. in cap.ex tenore.in fi.de reſcript.& cap.cùm omnes.de conſtitut.ideo dicit Ioan.And.in cap.cùm

inter

inter.de conſuet.quòd cùm aliàs Compoſtelanus conquereretur coram Papa,quòd in ſua ſententia reprobaſſet conſuetudinem allegatam per comitem Britanniæ,quia ſuper ea non fuerat actũ, reſpondit Papa illa eſſe alleganda coram inferioribus, & non coram eo.refert Curtius conſil.66. ſuper.num.48.

23 Quintò limita,etiam ſi tacitè quis eam peteret,fortè reconueniendo,vel aliàs:quia cùm iſte text.expreſſam petitionem requirat, non ſufficiet tacita, quia quandocunque lex, vel ſtatutum requirit aliquam expreſſionem fieri,non ſufficit,vt tacitè fiat.in auth.de hæredi.& falcid.coll.1.§. ſi verò expreſſim.auth.ſed cùm teſtator.C.ad legem Falcid.Doct.in l.cùm quid.ff.ſi certum pera. Et ſic fuerunt prolata multa Areſta,videlicet quòd non tradens petitionem die præſtituta & aſſignata nil amittebat,ſi illa die pars aduerſa non inſtiterat,licet comparuiſſet,ſed expletum nullum acceperat: ſic fuit dictum pro domino Philippo Henry contra Girardum, & pro duce Borbonij contra comitem Marchiæ.Et inter Archiepiſcopum Remenſem, & ſcabinos eiuſdem diœceſ.vt citat Ioan.Gallus in q.per atreſta.q.130.areſto 6.pro domino Philippo.

Expreſſe eſt contumacia accuſanda. Areſta.

24 Sextò limita etiam ſi eam accuſaret,non tamen die termini,& tempore præſtituto,vel die ab eo dependenti.Ita videtur text. dicere:quia non ſufficit actum fieri,niſi fiat tempore debito.§.teneantur.de colla.ſcripſi in tract.nomina.q.14.doct.in c.1.de iudic.

25 Et dicitur dies dependens,quando dies termini erat feriatus:nam ſequenti die debebit vterque comparere:vt docet Bart.in l.1.§.nunciatio.ff.de noui operis nuncia.vel quando partes in die termini prorogarunt ad alium diem, is dicitur dependens.Bart.in tracta.de ritu iudicio.verſi.incidat.per l.dies feſtos.C.de feriis.l.2.de tempo.appel.

Comparere debẽt partes die ſequenti quando dies cognitionis erat feriata.

26 Notandum eſt,quòd omnes actus iudiciales debent fieri ad partis petitionem & inſtãtiam. glo.& ibi Bal.& Ange.in l.ſi curatoris.C.de iure delibe.l.1.vt intra certum tempus.Paris de Puteo

27 in tractatu de ſyndica.ver.negligentia.fo.163.in paruo vol.† Et ſic iudex debet eſſe cautus, vt curet redigi in acta ad cuius inſtantiam & petitionem actus fuerit geſtus.Dec.in l.2.col.2.C.de edendo.facit l.item ait prætor.§.defendi.ff.ex quibus cauſis maior.& licet confeſſiones,vel alia acta ſint ad partis inſtantiam facta,poſſunt tamen reuocari.gloſſ.in cap.quoniam.in verb.confeſſiones.de proba.

Actus iudiciales ad partis inſtãtiam fieri debent.

FRANCOYS *article 4. des publiées 1538.*

Item,ordonnons que leſdicts congez & defaults ſeront appellez en iugement en noſtredicte Cour,le lundy enſuyuant apres diſner,depuis trois heures iuſques à cinq, ou le mecredy,ou lundy enſuyuant,s'il eſtoit feſte, ou vigille de feſte le lundy.Et ſeront tenus tous Procureurs y aſſiſter en leurs perſonnes,ſur peine d'amende arbitraire. *Articulus 2.*

GLOSSA VNA.

1 HIc ſtatuit, quo die contumaciæ vocari debeant, & qua hora,quo tempore procuratores adeſſe: & ex hoc colligere poſſumus, quòd iudex,vel parlamentum non debet concedere contumaciam,vel defectum, niſi conſtet de die aſſignata,ſcilicet per relationem nuncij,probatur in l. hæc autem. §.1. ibi, liquere enim debet prætori.ff. quibus ex cauſis in poſſeſſio. eatur.

Conſtare debet de aſſignatione diei.

2 Vnde infert Bartol. in l.multum. in fi.ff.de condictionib.& demonſtr.ſi iudex pronunciauerit contra aliquem tanquam contra contumacem, cùm ipſius contumacia non eſſet iudici nota, proceſſum eſſe nullum, atque contumaciam, aliosque actus factos ante relationem nuncij,licet contumax verè eſſet,cùm primò debeat conſtare iudici de contumacia:quia illud principale,propter quod pronunciat, & quòd ius ita pronunciandi habeat,ignorat.l.quæro.ff.de eo qui pro tutore.Barba.conſil.vltim.colum.5.num.8.in 4.volum.facit l.fi.ibi,præſidibus probauerit.ff.de libe. agnoſcen.l.ſi pater.ibi,ſatis erit liquere prætori,&c.de fideicom.libert.l.generaliter.§.penult.verſi. poſtquam fuerint ei intimata.C. de rebus cred.cap.prudentiam.de offic.delegat.cap.ex parte.de conceſſ.præbend.cap.fin.ibi,dummodo de præmiſſa fraude appareat.de renuncia.lib.6.idem voluit Bart.& alij in l.ſi finita.§.Iulianus.col.4.ff.de damno infecto.quem ſequitur Bal.in l.3.vlti.notab.C.de procurat.& l.2.de ſportul.& l penul.§.Ius de præſentibus.in fi.de rebus credit.& in Margar.in verb.contumacia.in 12.quæſt.& in cap.quoniam.col.3. de probat.Hippol.in l.patre.nu.46. & ſeq.ff.de quæſtionib.

Proceſſus eſt nullus ſi non conſtet de relatione nuncij.

3 Et iſtud eſt notandum contra actuarios & ſcribas, qui prius ſcribunt contumaciam,& poſtea nuncij relationem,vt non valeat,quia prius iudici debet conſtare de die aſſignata:ſecundùm Philip.Franc.in c.cùm parati.col.8.de appellat.& ſic cautela eſt in ſententiis,quæ proferuntur contra contumaces,vt inferatur in ſententia,viſis citationibus,relationibus,libello.&c.vt not.Bartol.in l. multum. Bartol. & alij in auth.ſi quis in aliquo.C.de edendo.quia ſufficit citationem,relationem, & alia ex actis conſtare,& tunc præſumitur quòd iudex eam viderit.Panorm.in c.quoniam contra.col.6.de probationib.& Socynus in l.multum facit.c.1.& quod ibi not.docto. de depoſi.quòd clericus non debet torqueri, niſi ſit de crimine infamatus, & oportet iudici de illa diffamatione conſtare.Barba.conſil.47.ſcribitur. colum.16.in primo vol.vide eundem conſil.56.à Ioue.col.3.in tertio vol.& conſil.vlt.col.9.in 4.vol.quia paria ſunt non eſſe,vel non conſtare.l.duo ſunt.ff.de teſtam.tute.& inferiùs dico.

Relatio nuncij prius ſcribenda, quàm contumacia.

Clericus ſine diffamatione non eſt torquendus.

4 Primò limita, quando actus fuiſſet geſtus à iudice præſentibus partibus: tunc de citatione aliter non curatur.Bald.in l.prolatam.Cod.de ſenten.Fely.in c.quoniam contra.colum.6.de probationib. Hippolytus in l.patre.numer.48.ff.de quæſtionib.ratio eſt:quia is actus, qui poteſt fieri

Citatio non requiritur vbi pars eſt præſens.

parte

Digitized by Google

parte citata,poterit fieri parte præſente:quia præſentia ſupplet vicem & effectum citationis.auth. ſi omnes.C.ſi minor ſe ab hæredit.abſtinue.& ibi Bal.Bart.& alij in rub.de in ius vocando.dixi ſuprà in tractatu de citatio.

Periculũ in mora ſupplet nuncij relationem non viſam.

5 Secundò limita,niſi periculum fuiſſet in mora.Bald.in l.falſus.col.7.verſ.item dubitatur.C.de furt. vt ſi ſtatutum arctabat iudicem, vel ſtilus ad proferendum ſententiam,& nuncius erat corruptus,& differebat relationem,vt l.2.C.de ſportul.tum ſi iudex credidit citationem eſſe factam, valebit contumacia, & actus factus contra partem:& idem ſi aliud erat periculum,facit quod dicit Bartol.in l.Seius. ff. ad legem Falcidiam. vbi quando labitur inſtantia,ſeu terminus ad finiendum cauſam , poteſt iudex ex ſuo officio procedere ad ſententiam non expectata partis requiſitione.facit l.item quæritur.§ exercitum.ff.loca.Hippolytus in l.qui cædem.nu.4.ff.ad legem Cornel.de ſicar.

Conſuetudo & ſtilus in nuncij relatione videnda ſeruãdus.

6 Tertiò limita quando eſſet conſuetudo,vel ſtilus,quòd nuntij relatio in continenti poſt actũ à iudice ſcriberetur.Imo.& alij in cap.cùm parati.de appellationibus,per tex.in l.2.Cod.quemadmodũ teſtamen.aperian.l.3.in fi.ff.de teſtib.vbi in reſpicientibus ordinem procedendi debet ſeruari cõſuetudo loci,in quo iudicium agitatur:& quę in continenti fiunt,ineſſe videntur.l.lecta.ff. ſi certum pet.Item minimè mutanda ſunt,quæ ſemper certam interpretationem habuerunt.l.minimè ff.de legib.

Princeps nõ viſa nũtij relatione procedit.

7 Quartò limita in principe procedente contra contumacem.Imo.in c.ex tenore.de foro compe.Socy.in l.multum intereſt.in fi.Barba.in addit.ad Bal.in l.falſus.col.7.iſta tamen limitatio eſſet periculoſa,ſi intelligeretur , quòd princeps procederet parte non citata,quia non poſſet:vt ſuprà, in tractatu de cita.in præfa.dixi,ſed facta citatione,quamuis ipſi non conſtet de relatione nuncij, ſi procedat valet de poteſtatis plenitudo,vt ibidem.

Actus voluntariæ iuriſdictionis ſine relatione fieri poſſunt. Relatio ſufficit quòd conſtet.

8 Quintò fallit in actibus voluntariæ iuriſdictionis:quia magis in illis inſpicitur veritas , quàm probatio,ſecundùm Bal.in auth.vt liceat matri & auiæ.in fi.& C.quando mulier tut.officio fungi poteſt. Alex.in addit.ad Bar.in l.multum.

9 Sextò reſtringe quando iudici aliquo modo conſtaret ſine relatione citationem eſſe factam, tunc valeret contumacia lata. Paulus & Socynus in l.multum intereſt. ne malicia nuncij nolentis facere relationem noceat parti.Bald.in l.falſus.Roma.& Alexand.in l.ſed ſi de ſua.ff.de acquirend hæredit.per cap.venerabilibus.§. ſecus. de ſenten.excommunic.in ſexto.Fely.in cap.eccleſia ſanctæ Mariæ.col.8 verſ.10. ad hanc partem.de conſtit.& ſic ſiue conſtet relationem eſſe factam,
10 ſiue dubitetur,valebit ſententia ſine contumacia,ſi ex actis conſtet. † Si verò certum eſt, quòd iudex non viderit relationem:quia nulla erat,non valebit proceſſus. & ita intelligantur ſuprà deducta:licet contrarium tenuerit Hippol.de Marſil.in l.patre.nu.46.cum ſeq.ff.de quæſtion. Et in forenſi iudicio non audiui iſta diſputari , dummodo relatio nuncij adfuerit:quia hi dicanici non amant iuris ſine fructu ſubtilitates,ſed planè cum communi ſententia incedunt:ideo valebit ſententia,ſi conſtet de relatione nuncij in proceſſu,licet iudex eam non viderit.

Commeatus reo ſub cõditione dari poteſt.

11 Item iudex reo præſenti commeatum dare abſente actore ſub conditione poſſet , ſi dies ſit aſſignata:quia maior eſt contumacia actoris,quàm rei.c.1.de dolo.& contuma.in 6.Doct.in l.properandum §.& ſi quidem.C.de iudic.& reus fauorabilior eſt,quàm actor.l.Arrianus.ff.de actio.& quia non eſt facile interdum reo oſtendere ſe citatum,ſi fortè domeſtici amiſerint duplum ab apparitore illis traditum.& ſic habetur in ſtilo Bitur.artic.4.eo.tit.

Sententia an ſub cõditione ferri poſſit regula cũ limita.

12 Hic patet ſecunda regula,quòd reus relaxatur,ſiue illi detur,(vt verbis practicantium vtar) congedium ſub conditione, ſi ſit dies aſſignata. Ideo quæro,an ſententia ferri poſſit ſub conditione.regula eſt , quod non valet ſententia lata ſub conditione.l.1.§.biduum.ff.quando app.ſit.l.
13 relegati.§.ad tempus.de interdict.& releg. † Quia ſententia debet eſſe certa §.curare.Inſti. de actionib.& rubr.C.de ſentent.quæ ſine certa quantita.Sed ſi proferretur ſub conditione , non eſſet certa,cum conditio habeat ſe ad eſſe,& non eſſe.l.cùm ad præſens.cum l.ſeq ff.ſi certum pet. etiam conditione deficiente non eſſet ſententia,& ſic nihil prodeſſet proceſſus.

14 Primò fallit in ſententia interlocutoria.gloſ. & Bald.in l.à Diuo Pio.§.in venditione.ff.de re iud.vbi valet iſta interlocutoria,ſi non reperiantur bona mobilia,capiantur immobilia.dixi in interpret.l.quod iuſſit.not.2.differentia.39.ff.de re iud.

Non ſoluens in termino prorogato, an ſit excõmunicatus.

15 Secundò limita.quando profertur ſub ea conditione,quæ pendet ex his,quæ in iudicio fiũt, ſic,condemno te vel abſoluo,ſi hoc feceris,vel abſoluo te,ſi iuraueris.gl.ſing.in l.cùm iudex.C.de ſent.facit l.iuſiurandum & ad pecunias.in fi.ff.de iureiu.Dec.in c.præterea.in 2.de app.vbi excommunicatio poteſt ferri ſub cõditione,vt ſi non ſatisfeceris intra decem dies,ſis excommunicatus, ſi terminus fuerit per partes prorogatus, & debitor non ſoluat in termino prorogato,non eſt excommunicatus ſecundùm doctor.ibi.licet multi teneant contra. vide Iaſ.in l.lecta.ff.ſi cer.pet.

16 Tertiò,non procedit in ſententia arbitrorum.Anch.conſil.208.iudex.col.4.Alex.& Vincen. in §.in venditione.per text.in c.quintauallis.de iureiur.

Sentẽtia abſoluo ſi probaueris an valeat.

17 Quartò non habet locum ſi feratur ſub conditione intrinſeca,videlicet,ſi probaueris te nõ debere,abſoluo:& hoc faciunt iudices ignari.l.cum eorum C.de ſent.& l.cùm iudex.Bat.& alij in l.ait prætor.§ ſi index.& §.in venditione.ff.de re iud.Anto.de Tremol.in addit.ad Vber.in rub.de imped.excu.ver.ratione conditionis.Iacob.in l.non quemadmodum.ff.de iudic.in hoc regno non probaretur illa ſententia à parlamentis.

Digitized by Google

18 An conditiones appoſitæ in matrimoniis vitient matrimonium,vel ſponſalia.vide in cap.1. & per totum de condit.appoſit. & per Brunel.in tractatu de ſponſal.in 8.concluſio.fol.48.& ſeq. & in 33.concluſ.

19 De conditionibus appoſitis in vltimis voluntatibus,& in inſtitutionibus.vide rubr.de condit.in Inſtit.ff.& in legatis,in rub. ff.de condit. & demonſt.& ſic illi duo tituli non ſunt ſuperflui.

20 Notandum eſt , quòd ſi reus dicat,nego animo litem non conteſtandi, niſi ſi & inquantum de iure teneor,poterit iudex pronunciare litem haberi pro conteſtata.Et ita eſt bona practica ſecundùm Ioan.de Graſſis in tractat.de ſubſtan.procura.in verbo,litem conteſtandam.in fi.& aliàs vidi contra quendam nolentem reſpondere,niſi ſi in quantum,&c.proferri excommunicationem, ſi & in quantum,&c.& fuit maxima controuerſia,an vtrumque valeret,vel neutrum.

Clauſulæ ſi & in quantũ effectus.

21 Item in iudiciis ſolet hæc clauſula poni, ſtatim atque quis eſt in iudicium vocatus , & comparet coram iudice,dicit ſe non conſentire in iudicem,niſi ſi & quatenus eſt competens,quę operatur,vt non dicatur contumax.Ioan. And.in c.Cumana.col.2.de elect.Ange.& alij in l.non videtur.ff.de iud.† Et niſi apponeretur hæc clauſula,ſed ſimpliciter diceret,non conſentio in iudicem,poſſet iudex pronunciare comparentem contumacem.c.certum.11.q.3.c.1.de iud.per tex. in c.ex parte.in verſ.quia ſtare noluit iuri. de verb.ſign.Iaſ.in l.eleganter.§.ſi quis poſt.ff.de condi. indeb.dicit fatuum eſſe aduocatum,qui ſic proteſtatur ſimpliciter.

Conſentio in iudicem ſi & quatenus eſt competens.

22

23 Pręterea ſi iudex dubitat an libellus ſit admittẽdus,vel alij actus ac ſcripturæ coram eo productę,debet dicere,admittimus ſi & in quantum debent admitti.& debet exponi ſi de iure,& non de facto.Bald.& alij in l.1.in fi. C. quomodò & quando iudex.gloſſ.ſingul.in c.cum contingat.in verbo,nihilominus.de offic.deleg.Præpoſi.in cap.ſæpe.col.4.de appel.Alex.in l.iudex.in fi.ff.de re iudic.Roma.conſi.501.de Ripa in cap.cum M. num.100.de conſtitut.Vital.de Camba.in tractatu Clauſul.fol.2.& ſeq.

Libellus quomodo admittendus.

24 Et hæc clauſula nil operatur,quando iudex admittit non admittenda. Bart.in l.ſi quando.in fi.prin.ff.de lega.1.& in l.ambitioſa.col.7.verſ.quæro,quid ſi in reformatione.ff.de decretis ab ordi.facien.& in l.ille à quo.§. ſi de teſtamento.verſi.quæro quid operetur.ff.ad Trebel.

25 Item ſi quis dubitet inſtrumentum eſſe falſum,& interrogetur an eo velit vti , debet dicere quòd ſic,ſi & in quantum, ſcilicet continet veritatem.Alioqui crimine falſi teneretur.l.pen.C.de proba.Bart.in l.diuus.ff.de falſis Cyn.in l.ſi falſos.C.tit.Bal.in l.ſi aduerſarius.de fide inſtrum.Vide latè Fel.in c.cùm contingat.col.3.& ſeq.de offic.deleg.iudex tamen coget illum ad declarandum præciſè, an eo vti velit.

Clauſula ad vitandã falſi accuſationẽ.

26 Item ſi iudex dubitat an poſitiones vel articuli admitti debeant,adducere debet hanc clauſulam. Admittimus ſaluo iure impertinentium,& non admittendorum:& ſi non debeant admitti,illa admiſſio nil operatur.Bar.in l.ſi duo patroni.§.idem iuris.& ibi Iaſ.& alij,ff.de iureiur.Vital. in tract.clauſul.ſaluo iure.& idem quando recipiuntur teſtes,docet Bart.in d.l.ille à quo.§.ſi de teſtamento.ff.ad Trebel.refert Guido Papæ in ſing.957 clauſula,ſaluo iure.

Saluo iure quid operetur.

27 Præterea ſi in libello eſt appoſita hæc clauſula,ſaluo iure ſuperflui,non punietur plus petens. Iaſ.in §.ſi quis agens.not.1.Inſtit.de actionib.

Saluo iure ſuperflui, effectus.

28 Item poteſt iudex appellationem ab interlocutoria non admittere,niſi ſi & in quantum,&c. vt conſuluit Cornel.conſil.80.in deciſiuis.col.1.vol.1.& hoc faciunt iudices in patria iuris ſcripti: vide Iaſ.in l.ſi.q.24.& ſeq.C.de iure emphy.& quæ ibi addidi.

FRANCOYS, *article 4. des publiées 1528.*

Item , & pource qu'eſdicts congez & defauts en pourra auoir , dont les parties ſeront tenues de comparoir en perſonne,ſur peine de banniſſement , ou de porteurs de lettres de remiſſion , ou de pardon,ou autre qualité,dont par les Arreſts donnez par noſtredicte Cour entre les Greffiers des preſentations & criminel,l'expedition & deliurance eſt adiugée par prouiſion au Greffier criminel.Enioignons audict Greffier des preſentations de communiquer ledict regiſtre deſdits congez & defauts audict greffier criminel, ou à ſes clercs,ou luy deliurer l'extraict deſdicts congez & defauts,pour les groſſoyer & deliurer auſdictes parties,ſans ce que ledict Greffier des preſentations en puiſſe expedier aucuns deſdites qualitez, ſur peine de nullité & d'amende , & du recours à la partie contre ledict Greffier pour ſes dommages & intereſts:Et à fin qu'il ny ait faute eſdites qualitez,enioignons auſdicts procureurs d'exprimer au vray par leurs cedulles & defauts , les qualitez ſelon les exploicts , ſur peine de cent ſolz Pariſis d'amende,qui ſera leuée ſur le procureur,qui aura baillé ladicte cedulle,ſans deport.

Articulus 3.

GLOSSA VNA.

1 NOtandum eſt,quòd partes de iure poſſunt per ſe comparere,aut per procuratorem: ideo vſus procuratorum inuentus eſt, vt qui ſuis rebus ſupereſſe per ſe nõ poſſunt, per procuratorem ſaltem id exequi valeant.l.1.ff.de procur.

Vſus procuratorũ quãobrem inuẽtus.

2 Itaque cum per procuratorem pars comparet:poteſt altera pars eum cogere ad exhibendum ſuum procuratorium, & tradendum illius exemplum.l.licet.Cod.de procur.Et petat reus ſuper eo tempus ad deliberandum,vt docet Spe.tit.de comparit.ver.cæterum aduocatus.

Mandatũ debet oſtendere procurator.

3 quo

Digitized by Google

Procuratoriũ quomodo iudicetur.

3 quo tempore præſtituto pars ſolet illud impugnare,& pars impugnatum defendere. † Et iudex his auditis pronunciat procuratorium legitimum & bonum, vel inualidum, quòd ſi inualidum eſſe iudex protulerit, ſolet dilatio dari illi, qui procuratorium detulerat,vt primo termino afferat aliud idoneum,& inſtructus veniat. Alioqui iudex poteſt procedere tanquam in contumacem contra illum,qui mittit procuratorem non inſtructum. Bart. in l.prætor.§.defendi.ff.quib.ex cauſ.in poſſeſſ.eat.l.1.§.equidem.quod cuiuſque vniuerſita.nomi. Panorm.in ca.cum conſtitutus. de procur.Nam perſona minus legitima pro nulla reputatur.gloſſ.in c.ſi duo.de procur.in 6.c.pe. de elect.illo lib.facit l.de creationibus.C.de epiſco.audien.

Differentia inter eremodicium & cõmeatum.

4 Ex hoc text.differentia colligitur inter eremodicia, vt vocat Budæ.*defaux*, & commeatum, id eſt,*congé*,quia primum vt dixi datur contra reum,ſecundum contra actorem deficientem:& a-

Quis Grapherius expediat defectus criminum.

5 liquando partes tenentur præciſè comparere per ſe, quæ ſi non compareant, † Actuarius criminum debet iſtos defectus expedire: ad eum namque pertinet iſta crimina tractare,ideo debet Grapherius præſentationum illi declarare hos præciſos defectus, nec ipſe debet illos expedire ſub pœna nullitatis:nullæ enim erunt expeditiones, & proceſſus facti coram actuario præſentationum,vel ciuili:& demum is Grapherius mulctabitur, ac pars poterit agere ad expenſas, damna,& intereſſe:ideo procuratores in cedulis debent qualitates exprimere ſub pœna centum ſolidorum Pariſienſ.quæ exigetur à procuratore,qui iſtas qualitates non expreſſerit,vt hîc.

Perſonaliter comparere quando quis teneatur.

6 Item ex hoc text. habemus quando quis perſonaliter comparere teneatur, primò quando eſt dictum in citatione,vt hîc,& quando altera pars tenetur ſic comparere.c.1.de iudi.in 6.

7 Idem quando quis defert literas gratiæ,& remiſſionis:ipſe enim per ſe eas præſentare tenetur, cuius forma præſentationis ponitur infrà, tit. *des graces,pardons,& remiſſions.*artic.5.etiam quando materia hanc præciſam præſentiam requirit.

Areſtum.
Gratia nõ interinatur per procuratoré.

8 Ideo gratia delinquentis abſentis non poteſt comprobari,nec interinari,etiam ſi in literis eſſet conceſſum,quòd per procuratorem interinari poſſet:vt docet Aufrer.dicens Senatum ita cenſuiſſe areſto 222. ſub ſtilo: & literarum gratiæ niſi fuerint lectæ non valet comprobatio. Itidem nec poteſt fieri niſi coram magiſtratibus Regiis,vt allego areſta in tit.*des graces*,infrà.

Cõprobatio gratiæ non lectæ non valet.
Gratię in honore feſtiuitatis non dãtur pro ſecundo homicidio.

9 Præterea ſi ex conſuetudine vel priuilegio in honorem Sancti, vt in ciuitate Rothomagenſi debeat quis liberari,non poterit liberari is,qui ſæpius delictum perpetrauit,ideo pro ſecundo homicidio hæc gratia non proderit, quia remiſſionem veniæ crimina, niſi ſemel tantùm commiſſa non merentur.l.3.C.de epiſco.audien. huius eſt ſententiæ Barb.in c.teſtimonium.col.9.verſ.ecce nunc.de teſtib.Et qui parcit malis,probis nocet:vt dicit Volaterranus lib.9.in princ.& gratiæ quæ iuſtitiam tranſgrediuntur,ne gratiæ quidem dici debere videtur.Ex Sopatri epiſt.vt refert Stobę. in tit.de magiſtrat. Alia dicentur in tit.*des graces.*

FRANCOYS *article 5. des publiées 1528.*

Articulus 4.

Item,ordonnons que dez l'endemain apres la huictaine,ledit Greffier des preſentations deliurera leſdicts cõgez & defauts,qui n'emportent gaing de cauſe, à qui les demandera.Et quant aux congez ſimples,differera de les deliurer iuſques apres le ſauf,que ſera baillé en ladicte Cour.Et le temps paſſé ſera ledict Greffier des preſentations tenu deliurer iceux congez & defauts,pour eſtre apres iugez par ladicte Cour en la maniere accouſtumée.

GLOSSA VNA.

Iudex an abſentem expectare poſſit.

1 HIc præſtituitur regula, quando actuarius concedere defectum debeat,& eſt facilis: hic articulus eſt fuſius elucidatus per ordin. Curiæ inferiùs,vbi videte quilibet poteſt,ne plura.

2 Notandum eſt tamen, quòd iudex poteſt de benignitate abſentem expectare, per text.in l.non quicquid.ff.de iud.& l.1.C. quomod.& quando iudex.tex.expreſſus in c.dilecti. ibi,diu vltra terminum duximus expectandum.de dolo.c.conſuluit.de offi.delega.

3 Quod eſt verum,niſi ſtilus aut fori conſuetudo prouidiſſet,quòd non comparente reo defectus concederetur,& ad decem abſens teneretur, tunc non poterit iudex illi ſtilo derogare,& ius acquiſitum parti auferre in eius præiudicium.gloſſ.& doct.in c.ſæpe.de appel. Alex.in l.ſi finita.§. Iulia.col.12.ff.de dam. infect.facit l.huiuſmodi.§. Stichum.in fi.de lega.1.cle.paſtoralis.de re iudi. vnde putarem quòd poſt defectus ab his legibus præſtitutos non poſſet iudex expectare contumacem:vt docet Panorm.& alij in d.c.ſæpe.de appell.

LOYS XII. *des premieres:artic.* CXXXIII.

Articulus 5.

Item,nous enioignons à tous noz Baillifs, Seneſchaux & Iuges,ou leurs Lieutenans,que auant que eux leuer de leurs Sieges, ils facent lire & publier tous les defaulx qui par eux ou l'vn d'eux auroyent eſté baillez cedict iour,& qu'ils facent que les preſens ſoyent rabatus ſans rien payer,en prenant appointement,& procedant à la cauſe, & ce faict noſdicts Iuges,ou leurs Lieutenans leuës, ne feront plus rabatus leſdicts defaulx ſans cauſe legitime,ne ſans en appeller les parties qui les auroyent obtenues & ſans ce que celuy qui aura obtenu ledict deffault puiſſe eſtre mis en deffault dudict iour.

GLOSSA VNA.

1 STatuitur hîc iudices non debere diſcedere à tribunali, donec omnes defectus legantur,& publicentur, & partes præſentes reſtituantur ſine aliquibus expen.ſed ſi partes ſedente iudice non venerint, non audientur poſtea ſine cauſa,& ſolutis expenſis.vt in l.ſancimus.C.de iud.& dixi in tract.de expen.inferiùs.

2 Et

Digitized by Google

2 Et ſic ponitur hîc regula iuri, conſuetudiniq́ue,& ſtilo Curiarum conformis,videlicet,quòd citatus, qui vocatus non reſpondit,ſed iudice ſedente pro tribunali comparuit,reſtituitur ad procedendum in cauſa:ratio eſt,quia lex præſumit,quòd non dolo nec ſua culpa abfuit,ſed quia parum vocem præconis exaudiuit. l.diuus.ff. de in integ.reſtit.quæ non eſt alibi ſecundùm Bald.in Marg.in verb.citatio.q.50. ibi, itaque ſi citatus non reſpondit, & ob hoc more ſolito pronunciatum eſt, confeſtim autem pro tribunali te ſedentem adiit, exiſtimari poteſt non ſua culpa,ſed parum exaudita voce præconis defuiſſe, ideoq; reſtitui poteſt:obedientia enim & comparitio reſtituit, quod contumacia abſtulerat.l. vna,in pr.C.de caduc.tollen.facit c.potuit.de locato.vbi emphyteota eccleſiæ non ſoluens canonem intra biennium,poteſt purgarē moram celeri ſatisfactione,ſic & veniens iudice ſedente pro tribunali.Idem habetur in l.& ſi poſt tres.ff.ſi quis cau.l.ſi ita quis.§.1.de verb.oblig. late doct.in l.ſi inſulam.ff.illo tit.

Comparēs ſi iudice adhuc ſedente pro tribunali nō nocet contumacia.

Regula cum amplia. & limitatio.

3 Amplia quòd poteſt reſtitui veniens iudice ſedēte pro tribunali ad procedendum,tam in curia eccleſiaſtica,quam ſeculari,quia hoc ex æquitate fit,quæ debet ſeruari,maximè in curia eccleſiaſtica:cùm eccleſia cultrix & auctrix ſit iuſtitiæ, non patietur contra iuſtitiam aliquid fieri in ſe, vel in alterum:priuatus verò ſæpe obuiat iuſtitiæ.c.1.de aliena.feud.glo.& doct.in c 2.de teſtib.& c.cùm Bart.de re iudic.

4 Secundò amplia procedere tam in patria iuris ſcripti,quàm conſuetudinaria:cùm tam lex quā ordinatio Regia vtramque liget,quas ſuprà citaui,per ea quæ not.doct.in l.omnes populi.ff.de iuſti.& iure.

5 Tertiò procedit etiam non refuſis expenſis. Paul.in l. ſancimus.in princ.C.de iudic.dicens il-
lam legem ſic limitari.facit iſte text. ibi, *qu'ils ſoyent rabatus ſans rien payer*:& hoc probat l. diuus.&
6 not.in cap.venerabilibus. §.idem. de ſent. excom. lib 6. † Licet Bald.in l.ſancimus.dicat te-
neri ad expenſas.in ſtilo Bituricen.ſic diſtinguitur. Aut actor,ſeu eius procurator veniente reo e-
rat abſens,& tunc teneatur ad expenſas, aut erat præſens,& non teneatur:& ſic intelligatur opi-
7 nio Pau. † Ego verò quantum ad terminos huius text.putarem non eſſe faciendam hanc di-
ſtinctionem.Nam ſi pars iudice ſedente pro tribunali compareat, reſtitui debet ad procedēdum,
licet cùm vocaretur eſſet abſens, & prolatus eſſet à iudice contumax, tamen ſimpliciter hic text.
dicens, *ſoyent rabatus*, non diſtinguit de parte, vel de procuratore præſente,aut abſente, nec ego
diſtinguam:vt docet l.de precio.ff. de public. in rem action. alioqui fieret fraus legi,& huic ordi-
nationi : nam pars aut procurator actoris prolata contumacia in reum, ſtatim à iudicio diſcede-
ret : vt expenſas obtinere poſſet, & ſic in ſua poteſtate eſſet auferre iuris beneficium, quod iuri
contrarium eſt:nam indultum à iure beneficium, nemini eſt auferendum.regul indultum.de reg.
iur.in ſexto. Ideo hic veniens iudice ſedente recipietur,licet altera pars receſſerit,vel eius procu-
rator:nec ſoluet expenſas, ſed tenebitur notificare parti per apparitorem,vt in primo cognitionis
die compareat.

Contumax quando ad expenſas nō tenatur.

8 Quartò extende etiam ſi veniens nullam probauerit cauſam, quia iſta cauſa reſtitutionis eſt eo ipſo,quòd iudice ſedent.venit, Albe.in l.diuus.per illum text.Et ita dicit in iudiciis ſeruari,licet aliàs quādo quis petit reſtitui debeat probare cauſam.l.1.ff.ex quib.cau.maior.non tamen in hac reſtitutione, cùm æquitas hoc habeat : & præſumitur quòd abſens non audierit vocem præconis,& ſic ſua culpa non abfuit,& per illum text. ſolent iudices antequam contumacem proferant aliquem,facere eum vocare in prætorij hoſtio alta voce,& poſtea ille apparitor refert ſe talem vocaſſe,& tunc à iudice contumax pronunciatur,& ſic ſolet fieri in parlamentis Franciæ.

Cauſa in reſtitutione probanda.

9 Quintò amplia etiam ſi iudex receſſiſſet ob naturæ neceſſitatem, & ille abſens interim veniſſet:vt reſtituendus ſit, ſi iudex redierit ſtatim.arg.l.cùm antiquitas.C.de teſtam.quia receſſiſſe non videtur, qui ſtatim rediit.l.3.ff.de repud.& l.quicquid.de regul.iur.cap.diuortium.de pœnit. diſtinct.1.

10 Sextò veniens iudice ſedent. debet ex æquitate reſtitui, ſiue iudex velit,ſiue nolit,per iſtum text.ibi,*qu'ils facent que les preſens ſoyent rabatus*,hoc præcipit:& quod præcipitur,imperatur,& quod imperatur,neceſſe eſt fieri,& ſi non fiat,pœnam meretur.c.ſi.14 q.1.aliàs poterit pars appellare ad ſuperiorem : & eſt iuſta cauſa appellandi, etiam ſi pars vellet aliquas ex hoc conſequi impenſas. doct.in l.diuus.& iudex qui denegauit per ſuperiorem punietur.

Iudex tenetur abſentem eo ſedēte venientem ſine expenſis recipere.

11 Septimò habeat etiam locum ſiue iudex ſedeat pro tribunali, ſiue in auditorio, intra tamen curiam ex humanitate:quia eadem æquitas videtur poſtquam iudex eſt intrà auditoriū,iam ceſſat contumacia,ergo & pœna ceſſare debet,l.quod dictum.ff.de pact.Ideo præcipit hîc quòd legantur antequam diſcedant iudices de auditoriis cauſarum,licet non ſedeant quandoque pro tribunali,ſed infernè.

Iudex etiam extra tribunal, dum tamē ſit in auditorio, recipit abſentes.

12 Octauò etiam ſi quis ſub pœna debeat intereſſe Curiæ, vel concilio, ſufficit ad euitandum
eam,quòd concilio cœpto interſit,vt à pœna excuſetur. & ita obtinuiſſe refert Albert.in ſecunda
parte ſtatu.quæſtio. 227.ſed pone:quia quæ incontinenti fiunt,ineſſe videntur.l.lecta.ff.de rebus
13 credi.& ſic interdum excuſantur,qui in principio actus non interſunt. † Vnde vicarij & cu-
rati eccleſiarum, qui debent intereſſe ſynodo, ſufficit quòd veniant ante finitam ſynodum, vel
concilium,nec diſcedant antequam diſſoluatur. c.ſi quis autem.18.diſt.doct.in c.1.de iudic.per l.
diuus. Idem dicerem in doctoribus, vt intereſſe etiam debeant antequam congregatio vniuerſi-
14 tatis,vel collegij ſeparetur. † Et idem in conſulibus,Scabinis,& iuratis ciuitatum,debent
tamen

Cōcilio cœpto vel ſynodo an ſufficiat intereſſe.

Digitized by Google

tamen venire quamprimùm poterunt,nec debent eſſe ſingulares,vt ſe expectare faciãt,ſicut quidam vana gloria duci ſolent,vt ad eos ſæpius mittatur,& ij puniendi ſunt.

Limitationes ad regulam.

15 Primò limita,quando veniret iudice non ſedente:ita probatur in hoc text.ibi,*noſdicts iuges, ou leurs lieutenants,leuez ne ſeront plus rabatus*:vtpote ſi iudex iam à iudicio receſſiſſet:nam non dicitur veniſſe,qui hora non debita venit.l.1.§.quid ergo.ff. quando appel.ſit. Bal.in c.plerunque.col. 2.de reſcript.

Iudice diſcedente ante horam debitam quomodo abſentes reſtituantur.

16 Reſtringe quando iudex ex aliqua cauſa ante horam ſolitam diſceſſiſſet.Bal.in l.ſi cum ipſa. ff.de excuſa.tutor.Alber.in l.liberorum.ff.de his qui not.infam.

17 Oportet tamen,quòd is qui allegat iudicem ante horam diſceſſiſſe,probet.Bart.in l.ex conſenſu.§.1.ff.de app Iac.de Bello viſu.in repe.§.contrahentes.c.Romana.n. 42. de foro comp. lib.6. tamẽ quia pars debet venire iudice ſedente,ob id ſi non venerit,quandocunque iudex receſſerit, non reſtituetur ſine expenſis : & ita ſeruat vſus foren.quia iudex non tenetur expectare partem, ſed è contrario ſic: debet tamen iudex tempore præſtituto & conſueto adeſſe in cauſarum auditorio.

Iudice manẽte poſt horã in auditorio, an poſſint citati veniendo morã purgare.

18 Ideo ſi iudex erat adhuc poſt horam in auditorio,etiam eo caſu ſine expenſis ex æquitate reſtituetur:quia vbi æquitas euidens expoſcit, ſubueniendum eſt.l.diuus.ff.de in integ.reſt.Eadem eſt æquitatis ratio,ergo & iuris deciſio erit.l.illud.ff.ad legem Aquil.Alber.in l.diuus.exponit tex. confeſtim,id eſt,antequam recedat.per l.2.ff.de appel.& iudices debent eſſe ad reſtituendum faciles.

19 † Imò ex ſtilo Pictauien.ſi intra 8.dies venerit reus,purgabit contumaciam:vt habetur in rubr.*de la maniere de proceder,quand l'vne des parties.* art. 1. Curia præſidialis Nemauſi,ac Montiſpeſſulani tempore pluuiarum , niuium , peſtis,aut alterius impedimenti conſueuit interdicere ne literæ contumaciales expediantur intra ſex , vel octo dies:quod eſt valde æquum,teſte Barber.in viator.iuris,rubr.de iud.in 4.p.verſi.quarto reſpectiuè:& iudices huius patriæ ſolent dicere,*defauls ſanſ huictaine*,vel alio tempore præſtituto per ſtilum.

Præſentationes in parlamentis quomodo fiant.

20 Secundò limita in parlamentis:quia de ſtilo parlamentorum eſt,quòd partes,quæ habent agere in eis ad dies Bailliuarum,ſeu Seneſchalliarum ſuarum ſe præſentent coram Grapherio præſentationum die aſſignata , vel in craſtinum, antequam domini tenentes parlamentum recedant. hoc habetur in ſtilo parlamenti in prima parte rubr.de præſentatio.facien.in parlamen.Sic habetur in ordinatione regia Carol.ſeptimi.artic.37.vbi in parlamentis debet præſentari primo vel ſecundo die ad ſummum.vide in tit.*des preſentations*:& hoc eſt immutatum,vt in ordina.curiæ conſcriptum eſt ibidem.

Citatio nulla an cogat cõparere.

21 Tertiò fallit,quando citatio eſſet nulla,tunc debet reſtitui,etiam ſi non venerit iudice ſedẽte pro tribunali,ſed alio die:quia citatio nulla,nil debet operari.arg.l.quoties.ff.qui ſatiſda. cog.& quæ contra ius fiunt,debent vtique pro infectis haberi.reg.quæ contra ius reg.lib.6. & in ſtilo vbi ſuprà.§.item quod dixi.Et quod nullum eſt non habet imaginem rei.l.vna.C.de lati.libert.tollen. nec poteſt aliquid ſuper eo fundari.Bal.conſ.336.amplius.in 3.vol.

Veniens ſedẽte iudice & ſtatim diſcedens abſque cõmeatu non reſtituitur.

22 Quartò reſtringe,quando pars cõparuiſſet iudice ſeden.pro tribunali, &nil dixiſſet,vel ſtatim receſſiſſet abſque commeatu iudicis : quia tunc non videtur comparere , qui non ſterit, & ſic non reſtituetur l.ſcire.§.ſcire.& ſeq.ff.de execu.tuto.cap.1.de iudic.nec ſufficit comparere,niſi expectauerit quantum debuerit.l.2.§.fin.ff.quib.ex cauſ.in poſſ.eatur.Spec.in tit.de comparit. verſi. hic quoque.gl.in l.ſi qua.C.de epiſc. & cler. & in l.ſi quis decurio.in prima.de decurio.lib.10.& l. euictionum. de curſu public. lib.12.Inn. in c.calumniam.de pœnis.& in ſtilo parlamen.vbi ſuprà. verſic.idem ſi quis.

Canonici quãdo ad horas venire teneantur.

23 Quintò limita in canonicis, qui niſi interfuerint matutinis,ante finem Pſalmi Venite , & in aliis horis ante finem primi Pſalmi , vel in miſſa ante vltimum,Kyrie eleiſon , tanquam abſentes debent haberi,& nil debent lucrari in illa hora:vt cauetur in Pragmat.Sanct.in rub.quo tempore quiſque debet eſſe in choro.

24 Sextò fallit in Scholaſticis,qui ſi tardè ad lectionem acceſſerint,& ea nondum finita,non reſtituuntur ad iam dicta:& ideo in principio lectionis debent eſſe,& ante finem non debent diſcedere.text.no.in arg.in clem.vna.de celebr.miſſar.& ibi Card.& Rauen.ponderant.& quilibet diligens debet eſſe in princ. actus,vt fructum totius actus reportet,aliàs tarditas ei nocet,& poteſt ei dici,ſera prece ſubueniri tibi deſideras.l.2.C.de iuris & fact.ignoran.

Detentus in itinere reſtituitur ſi ob id non compareat.

25 Vltimò , quando pars venit non ſedente iudice ex cauſa reſtitui ſolet,vtpote ſi in itinere captus fuit,& detentus.l.4.ne quis eum qui in ius voc.eſt,vi eximat.ff.vel ſi per inundationem aquarum,vel niuium venire non potuit.l.2.ff.ſi quis cautio.

26 Idem in alio iuſto impedimento.per iſtum textum,ibi,*ſans cauſe legitime*, de quibus ſcripſi abundè in tracta.de excuſa.ſeu exoniis, inferiùs.

Reſtitutio nõ fit contra cõtumaciã niſi vocata parte.

27 Et tunc dicit iſte tex.iudicem non debere reſtituere ſine vocatione partis,quæ obtinuit cõtumaciam,ibi,*ſans appeller les parties,qui auroyent obtenu ledict default* : quia dum partis vertitur intereſſe,vocari debet pars,& dum lædi poteſt.l.nam ita diuus.ff.de adop.

28 Etiam addit iſte tex.quòd ſi hæc pars,quæ obtinuit contumaciam,diſcedat,& poſtea abſens veniat,poterit quidem pars,quæ venit iudice ſedente reſtitui,ſed non poterit obtinere contumaciam contra alteram partem, ibi , *& ſans ce,celuy qui aura obtenu ledict default puiſſe eſtre mis en default dudict iour*:alia in ſeq.dicentur.

François

Digitized by Google

FRANÇOIS, *Article* XXI. *des publiées.* M. D. XXXIX.

Qu'en vertu de deux defaulx, bien & deuëment obtenuz cõtre le garant, ſera donnée ſentence ou arreſt, apres la verification deuëment faicte par le demandeur en matiere de recours de garantie du contenu en ſa demande.

GLOSSA VNA.

QVamuis olim tres defectus, vel quatuor requirerentur contra actorem laudatum, ſeu garendum, vt in ſtylo parlamen. patet, in tit. de dilat. quæ datur pro garendo. §. quicquid. Tamen vnica dilatio pro garando ſummando datur. vt in tit. de dila. art. 2. dictum fuit: nunc verò ſtatuit, quod ſi actor laudatus, & garandus vocatus ſemel & iterum deficiat, tunc proferetur ſententia contra eum, poſtquam actor probauerit id quod petit, videlicet venditionem à tali garando factam, & alia neceſſaria, de quibus ſcripſi in tit. de dilatio. etiã datur actio re euicta, quamuis venditor non promiſerit defendere, ſeu garentire emptorem, per l. non dubitatur. C. de euictio. alia vide in tit. de euictio.

Pro garando ſummando vnica ſufficit dilatio.

FRANÇOIS, *Article* XXIIII. *des publiées.* M. D. XXXIX.

Qu'en toutes matieres ciuilles, & criminelles, où l'on auoit accouſtumé vſer de quatre defaux, ſuffira d'y en auoir deux bien & deuëment obtenuz par adiournement faict à perſonne, ou à domicile, ſauf que les iuges ex officio *en pourront ordonner vn troiſieſme, ſi leſdicts adiournemens n'ont eſté faicts à perſonne, & ils voyent que la matiere y fuſt diſposée.*

Articulus ſeptimus.

GLOSSA VNA.

1 ITem quamuis olim ex ſtylo generali huius patriæ quatuor requirerentur defectus, nempe ſi citatus non comparebat in primo termino, exceptiones amittebat declinatorias, & iterum citabatur viſurus adiudicari vtilitatem primi defectus, & inſerebatur actoris petitio: & ſi iterum citatus non comparebat, amittebat & dilatorias: tertio citabatur viſurus adiudicari commodum, & vtilitatem duorum defectuum contra ipſum obtentorum, vna cum concluſionibus in primo defectu captis, & alias procedi, prout iuris fuerit & rationis, & ſi non comparebat excluſus erat ab omnibus exceptionibus declinatoriis, dilatoriis, & peremptoriis: quia creſcente contumacia, debet creſcere & pœna. l. relegati. in fi. ff. de pœnis. c. quoniam. in fin. vt lite non conteſt. Et adhuc iterum citabatur viſurus adiudicari commodum, & vtilitatem tam dictorum trium defectuum, quam ſummæ, vel rei principalis petitæ. Et ſi citatus nondum comparebat, debebat adiudicari res petita cum expenſis, affirmando iuramento petitionem ſuam eſſe veram, ſi erat ex facto ſuo: ſi verò de facto alieno dependebat, ſufficiebat iurare ſe credere eam veram. Et huius ſtyli meminit Ioan. Faber in l. 1. col. 8. & ſeq. C. de ſum. trin. & domi. Boër. in repet. l. conſentaneum. fol. 9. cum ſeq. Cod. quomodo & quando iud. vbi miratur, ſtari debere iuramento partis, licet conſuetudo habeat, quod contumax debeat haberi pro confeſſo, debet tamen de intentione actoris apparere, & ſi non liquet contumacem eſſe debitorem, debet abſolui, text. in l. 2. §. quod ſi actor. C. de iureiur. propter calum. dand. & ibi gl. Barr. conſil. 100. col. 3. Hippol. ſing. 71. hodie eſt deciſum. art. 9. infra.

Olim quatuor defect⁹, hodie duo ſufficiunt.

2 Tamen hodie per iſtum text. duo defectus ſufficiunt, & ſic ſunt per iſtum text. correctæ omnes aliæ & ordinationes, & ſtyli contrarij, vt patet in hoc tex. ibi, *ou l'on auoit accouſtumé d'vſer de quatre defaulx, ſuffira en y auoir deux,* dummodo tamen interuenerint requiſita in hoc text.

3 Primò, quod reus fuerit bis citatus ſeparatim, & ſic vna citatio pro omnibus non ſufficeret. per gl. ſing. in verb. tertio. in cle. 1. de vita & honeſt. cleric. vbi dicit quod in caſibus in quibus requiruntur duæ, vel tres citationes, vna etiam peremptoria non ſufficit, nec eſt in poteſtate iudicis illas abbreuiare, quando priuilegium amittitur: quam ſing. not. Ludouic. Roma. ſing. 719. attende. alia addidi ibidem.

Vna citatio pro duabus nõ ſufficiat.

4 Secundò, quod iſtæ duæ citationes ritè factæ fuerint, & iure, ac ſecundum ſtylum, alioqui non valerent. c. cauſam. de dolo. quoties vitioſa eſt citatio, pro non facta habenda eſt. l. quoties. ff. qui ſatiſda. cog. l. conſentaneum. ibi, impleta iuris ſolennitate. C. quomodo & quando iudic. l. 4 §. condemnatum. ff. de re iudic.

5 Tertiò requiritur, quod hæ citationes factæ ſint conſecutiuè. l. ad peremptorium. ibi, mox alterum. ff. de iudic. vnde ſi ſecunda citatio fuerit facta poſt annum à prima, non habebit locum iſte text. quia ordo ſeruandus eſt. l. 1. in fi. ff. de vulga. docet Bart. in l. 4. §. prætor. ff. de damn. infect. Bened. in repet. c. Raynutius. in verb. mortuo. 1. num. 160. de teſta.

Conſecutiuè debent eſſe citationes.

6 Quartò, quòd ad idem & contra eundem tendant. vt conſuluit Cornel. conſil. 52. in hac conſultatione. col. 1. in 4. vol. Ideo ſi vna facta ſit contra vnum, altera contra alterum, non habebit locum iſte text.

Citationes de eodem & in eundẽ eſſe debent vt in ducant defectum.

7 Quintò, quòd illæ citationes debita interualla contineant, iuxta ſtylum & conſuetudines curiarum, coram quibus cauſa tractanda eſt. c. 1. de dilatio. vt pulchrè ſcribit Bened. in repet. capit. Raynutius. in verbo, mortuo in primo. nu. 151 de teſtamen.

Interualla citationum.

8 Et hoc durante illo parlamento, ſed eo finito ſecus: vt docet Maſuer. in practi. in primo titul. verſi. item in parlamento.

9 Sextò requiritur, quod in vtraque citatione contumacia fuerit accuſata, alioqui vtroque non comparente circũduceretur edictum. l. & poſt edict. §. 1. ff. de iudic. & quod contumacia accuſari debeat, facit tex. vbi doct. no in c. 1. de iudi. & ſuperius ſcripſi, art. 1.

Accuſari debet cõtumacia in ſingulis citationibus.

Digitized by Google

10 Septimò requiritur,quod olim quatuor requirerentur defectus in illa cauſa,alioqui vbi duo tantùm ſufficiebant, nil de illis eſt immutatum, vt in poſſeſſoriis cauſæ nouitatis. vt in conſuet.

Vnus defectus quando ſufficiat.

11 Picta.art.334.& in ſtylo Burdeg.art.1. & 2.eſt declaratum. † Etiam vbi vnus defectus ſufficiebat, vt in venditione bonorum captorum ex cauſa rei iudicatæ, vel obligatorij inſtrumenti, docto.in l.à diuo Pio.ff.de re iudic.idem ſi exiſtens in carceribus ob debitum,citare faciat partem ad videndum eum elargiri, quæ deficiat, ex hoc ſola contumacia extrahetur à carceribus,ſed expenſas,damna,& intereſſe nõ obtinebit ante duos defectus,vt hic. & ita ſcribitur in magno conſuet.eodem tit.verſi. *ſi vn priſonnier*, & ibi ſcribit ſi quis eſſet citatus ad videndum, bona vendi,& (vt dicunt)appreciari ex vna ſola contumacia hoc fiet:vt dixi in tract.de literis obligator.

Tertia citatio quando à iudice cõcedi poſſit.

13 Nonò,poterit iudex duobus concurrentibus defectibus tertiam decernere citationẽ.primò ſi ambæ citationes non ſunt factæ in perſona rei, quia tunc non videtur eſſe permagnus con-
14 temptus,vt in l.vna.ff.ſi quis ius dicen. non obtemper. † Vt ſi vna in facie rei,altera domi facta fuerit,ex officio etiam iudex tertiam concedere poterit. Si videat materiam eſſe ad hoc diſpoſitam, vt eſt in text. & diſpoſita videtur, ſi iudex dubitet non perueniſſe ad notitiam citati,vtpote quia ſcit eum cauſa reipubl. abeſſe, & quia vna citatio domi facta eſt, altera in facie, & ſic ambæ vt requirit iſte text. citationes non ſunt factæ, in perſona, & relinquitur arbitrio iudicis,
15 vt in l.1.ff.de iure deliber.an materia ſit diſpoſita vel non. † Nec poterit pars ob hoc appellare,cùm officio iudicis relinquatur,quod eſt latiſſimum.l.1.ff.de iuriſ.omni.iudic.& nemini facit iniuriam,ſi ſuo iudex vtatur officio.l.1.§. permittitur.ff.de aqua quotidia.& æſtiua.vbi Bartol.per reg.iuris.

Minores his ligantur legibus.

16 Decimò,an hîc comprehendantur minores dubitari vidi,ſed & comprehendi communiter receptum eſt,quia conſuetudo & ſtylus ligant etiam minores.l.ſi fine.§.Lucius.ff.de adminiſtr.tutor.l.minor etiam,de minor. plenè Boër. in deciſ. Burdeg.q.63. minor.& Soc.conſ.124.num.5.in 3.vol.ſed reſtituuntur, quia non dicuntur in vero dolo, ſed præſumpto. Bart.in l.minor etiam.& in l.vbi.ff.de eden.Iaſ.in l.neque. col. vlt.de in ius vocan.

Articulus ſtatuti.

Idem Articul. XXVI.

En toutes actions ciuiles où y aura deux defaulx,ſera par vertu du ſecond le defendeur debouté des defenſes.

GLOSSA PRIMA.

Priuilegium perdit contumax.

1 ANte iſtam ordinationem talis (vt dixi arti.præceden.) ſeruabatur in Curiis huius Franciæ praxis, vt contumax propter quatuor defectus perderet exceptiones declinatorias, dilatorias,& peremptorias,quas vocat hîc *defenſes*,& hoc erat tam in actionibus perſonalibus,realibus,quàm miſtis,etiamſi in ſecunda citatione compareret, amittebat declinatorias:quia contumacia facit perdere beneficium.l.die.§.planè. ff. qui ſatiſd. cog.& l.ſi finita.§.item videamus. verſicul.illud.ff.de damno infect.l.eum qui in poſſeſſionem. de priuileg.credit.Innocent.in cap.præterea.in fin.de dilatio.Ioan.Fab. in l.fin. Cod.de except.Angel.in l.eum qui.Panorm. in c.1.col.5. de iudic.& ibi in additio.Maſuer.eodem titul. §. item in petitorio.Imol.in cap.ſi duobus.col.2.de appel.Alex.in l.ſi quis ex aliena.ff.de iudic.Hippoly.in l.de vno.num.220.de re iudi.& l.ſi quis nenu.116.de quæſtio.

Abſentiam contumacis ſupplet Dei præſentia.

2 Et hoc introductum erat tam in odium contumaciæ, quam etiam quod contumacia facit perdere priuilegium,vt ſcripſi, etiam quia habetur pro confeſſo. l. locorum.C.de omni agro deſerto.lib.11. c.fin. de confeſſis,in 6.& quia abſentia pro præſentia habetur contra abſentem:nam
3 Dei præſentia repletur.l.properandum. §. & ſi quidem.C.de iudic. † Sed ſi fuiſſet præſens, & tacuiſſet,non potuiſſet eas opponere,poſtquam in principio eas non oppoſuit. l.ita demum.C. de procurat.l.peremptorias.C.ſenten.reſcindi non poſſe. Ergo nec etiam poterit illas opponere, quando fuit abſens, ne contumax melioris conditionis reputetur, quam præſens. contra §.ſi autem ille.in auth.vt omnes obed.iudic.prouinc. colla. 5. Peruſi. in c.ſi duobus.num.21.de appellat. Barba.in clemen. vna.col.4 de except.

Nõ reuocatur quod iudex bene fecit.

4 Item quod bene fecit iudex,non debet reuocari. ca. audita. de reſtitutione ſpoliatorum.dixi latè in interpretatione l.quod iuſſit. in ratione dubitandi. & in not. ff. de re iudic. Sed iudex benè fecit,quando ad vlteriora proceſſit, vt patet: ergo non debet reuocari,ſed ſi exceptiones admitterentur,reuocaretur quod iudex ritè & bene fecit, igitur hoc non fiet. vt docet Inno.in cap. præterea. in fin.

Ciues per cõtumaciã perdunt priuilegium fori.

5 Amplia etiamſi aliqui haberent priuilegium vt non poſſent conueniri in prima inſtantia, niſi in ciuitate, vt habent ciues Montiſpeſſulani, tunc etiam perderent priuilegium declinandi non comparendo,poſtquam expreſsè poſſunt renunciare,ergo & per contumaciam:ſic concluſum eſt per conſilium Neapol. vt patet deciſione 133. fuerunt citati. Alexan. in addit. ad Bart. in l.ſi quis ex aliena.ff.de iudic.

Notoria exceptio non amittitur.

6 Limita 1.quando exceptio eſſet notoria. gl.ſing.& ibi Panorm.in cap.ſuper literis.in verb.niſi forſan.de reſcri.vbi quando notoriè conſtat citantem non habere iuriſdictionem, citatus non tenetur comparere, & ſic nec perdit ſuam exceptionem. Sic conſuluit Alex. conſ.77.viſis.col.4.in 3. volum. & hoc intellige quando notorium erat tam partibus, quàm iudici non habere ipſo iure iuriſdictionem,ſecus ſi ipſo iure habebat, ſed quæ elidi poterat,vt not. Panorm.in c.ſi duobus.de appel.

Digitized by Google

appell.& ibi Felin.& alij, Iacobi.in l.non videtur fruſtrandæ.col.2.ff.de iudic. [Vnde in hoc Februario menſe, anno 1552. cenſuit Senatus, citatum teneri comparere,& allegare ſuum priuilegium: quia iudex Regius poteſt habere iuriſdictionem ſicut Rex in toto regno: ideo non comparens contemnit,& vocati eſt non contemnere iuriſdictionem.l. ſi quis ex aliena.ff. de iudic. Ideo non poteſt eſſe notorium de defectu iuriſdictionis, niſi quando quis citatur extra regnum, vt ſcripſi in tit.de cauſis, in Concordat.]

7 Secundò limita, quando contumax vellet allegare exceptionem incompetentiæ, per glo.ſingula.in clemen.vna in fin.de ſequeſtra. poſſeſſio.& fruct. quam ſingularem not.ibi Card.& Imol. Bald.in Margar.in verbo, iudex.quæſt.142.& in verbo lis.quæſtio.29. ſcripſi in tract.de ſent.executo.art.3. gloſſ.2.

8 Et nota, quòd nunquam fit prorogatio ipſo iure per contumaciam in iudicem incompetentem.c.1.& gl.de offic.delega.nec talis citatio arctat citatum, diuerſum eſt ſi iudex eſſet competẽs, ſed remoueri poſſet per exceptionem: quia tunc non excipiendo valet proceſſus.Bald.in l.ſi qui ex conſenſu.col.3.C.de epiſcopali audien.per gl.in cle. vlt. vt lite penden. Dec.in c.ſi duobus.3. not.de appel.quia ius excipiendi non durat amplius in abſentia, quàm in præſentia.Imol.in l.quidam.ff.de re iudica.Feli.in c.ſi duobus. Iaſ.in l.ita demum.C.de procur. *Prorogatio in iudicẽ nõ fit incõpetẽtem.*

9 Etiamſi ſemel & iterum fuerit contumax coram incompetente, adhuc poterit exceptiones declinatorias allegare: quia poſtquam non eſt iudex, non poteſt priuare partem exceptionibus,& ſic iudicauit Senatus anno 1533.die 10.Martij, annullando ſententiam conſeruatoris Pictauien. eo quòd quidam non Scholaſticus conuenerat aliquem, qui noluit comparere,& is priuauit eum ſuis exceptionibus, ex quo ipſe appellauit. *Iudex incõpetens non priuat exceptionibus. Areſtum.*

10 Item oportet, quòd ſuper iſtis exceptionibus pronuncietur, vt conſuluit Dec.conſil. 107. in cauſa.col.1.Et ſolet iudex pronũciare defectus debitè fuiſſe obtentos, & continuatos,& declarare reum eſſe verum contumacem & deficientem, ac omnibus exceptionibus declinatoriis, dilatoriis & peremptoriis cecidiſſe,& excluſum fuiſſe, &c.hoc expreſsè docet Boër. in deciſ.Burdeg. quæſt.63.minor.in fin. *Praxis pronunciãdi ſuper exceptionibus contra cõtumacem.*

11 Tertiò limita, niſi haberet iuſtum impedimentum infirmitatis, aut quædam alia, quę numeraui in tract.de excu.infra,& tunc reſtituetur non obſtante contumacia,& vt vulgò dici ſolet, *les defaulx ſeront rabatus*.Bart.in l.non videtur fruſtrandæ.ff.de iudic.& l.2.verſi.ſed quęro quid ſi proceſſum.Si quis in ius voca.non ierit.Inno.in c.præterea.Panor.& Dec.in c.ſi duobus.de appel. *Contumax impeditus reſtituitur.*

12 Quartò, niſi hoc à principe concedatur, vt non obſtante ſtylo poſſit dictas exceptiones opponere, quod poteſt princeps.c.propoſuit.de conceſ.pæbend.Ideo literæ tunc Regiæ impetrandæ eſſent, vel niſi ipſa pars purgaret contumaciam, ſoluendo expenſas, tunc ad priſtinum ſtatum reduceretur, ne duplici onere grauaretur.vt ſcribitur in c.at ſi clerici.in fin.de iudic.

13 Quintò, niſi citatio eſſet nulla: quia hæc non arctat citatum ad comparendum, nec ad deliberandum, nec per eam aliquid amittitur. Anto.de Butr. per illum tex.in c.præterea.Roma.conſi. 42.viſis.Dec.conſi.360.perſcrutatis.col.1. *Citatio nulla nil facit contra contumacem.*

14 Sextò fallit, quando actor non accuſaret contumaciam,& defectum in termino præſtituto, vt debet.iuxta l.properandum.§.& ſi quidem.C.de iudi.dixi ſupra eod.artic.1.hoc expreſsè tenet Boër.in l.conſentaneum.fol.8.Item ex ſtylo Franciæ eſt, vt quis vtilitatem defectus intra annum petat, alioqui lapſo anno non auditur.cap.plerumque.vbi Dec.de reſcrip.habetur in magno conſuetu.eodem tit.lib.3.verſic.nota, *ſi aucun defaut.* *Vtilitas defectus intra annum petẽda.*

15 Septimò, limita quoad tertium, à quo ſi de nouo conueniretur etiam coram illo iudice, & conuentus compareret, non perderet declinatorias propter abſentiam & contumaciam in alia cauſa commiſſam.caſus ſingul.in l.ſi quis libertatem.ff.de petit.hæredi.Corſet.ſing.incipien.clauſula.in primo: quia res inter alios acta aliis non præiudicat. vt eſt in rubr. C. ſic incipien.alia ſuper hoc vide per Feli.& alios in c.inter monaſterium.de re iudica. & per Iaſ. & alios in l.ita demum. Cod.de procurato. *Amiſſio exceptionũ ob cõtumaciam non nocet in alia cauſa.*

Et par meſme moyen eſt permis au demandeur de verifier la demande,& apres l'enqueſte faicte ſera la partie adiournée pour voir produire lettres & tiltres,& bailler contredicts, ſi bon luy ſemble,& prendre appoinctement en droict, ſans ce qu'il ſoit neceſſaire ordonner que le defaillant ſoit adiourné pour bailler ſon ny.

GLOSSA SECVNDA.

1 QVamuis olim in tertio defectu, vt dictum fuit, quis amitteret defenſiones, hodie per iſtũ text.in ſecundo, & permittetur actori probare, & inſtrumenta, & teſtes producere ad probandum ſibi deberi id quod petit,& poſtquàm actor probauerit, adhuc citabitur reus contumax ad videndum produci inſtrumenta, titulos, & alia cauſæ munimenta,& ad contradicendum dictis inſtrumentis,& documentis per actorem productis: qui ſi compareat, cauſam proſequi debet in eo ſtatu, in quo eam reperit. Alex.in l.ſi perluſorio.§. 1.ff. de appel.Philip. Peruſ.& alij in c. cùm ceſſante.col.11.verſic.ſed & in his.illo tit.

2 Ex hoc probatur regula, quod contumax in vno articulo in aliis eſt citandus.glo.not.in cap. vlti.de dolo.& contu. lib. 6.facit l. aut qui aliter.in prin.& l.fi.§.fi. ff.quod vi aut clam.Spec.in tit. de cita.§.viſo.verſ.item licet.col.3 & ibi in additio.facit c.præterea.de appel.gloſ.& doct.in c.conſuluit.de offic.deleg.Lucas de Penna.in l.omnium.C.de omni agro deſerto.lib.11.Bar.in l.ſtatuliberos.§.Stichus. ff. de ſtatulib. & in extrauag. ad reprimendum.in verb.ſuper dicto crimine.& in *Cõtumax in vno is in alijs eſt citandus.*

verb.per edictum.circa fin.& in l.conſentaneum.& ibi do. Boër. C. quomodo & quando iud.Bal. in rub.de dolo.col.2.Dec.conſi.133.Alex.conſi.137.in cauſa.col.3.vol.2.Socy.in tract.de citatio. art.5.q.29.Hippoly.in repeti.l.de vno.nu.224.ff.de re iudica.Nu ho.de Milis in verb.citatio.q 70.

3 Et ſic licet citatus ad videndum iurare teſtes,non compareat,tamen debebit citari ad producendum inſtrumenta, & ad publicationem, atque ad alios actus, teſte Luca. in l.ſi apparitor col. 1.C.de cohort.lib.12.Innoc.in c.eccleſia veſtra.col.1.de elect.

Contumacia eſt delictum.

4 Ratio eſt:quia contumacia proueniens ratione delicti dicitur eſſe delictum.l.omne delictum. & ibi Bart.ff.de re mili.glo.in l.ſi filius qui.& ibi addidi.de interro.actio.Iaſ.in l.vna.in fin.ff.ſi quis ius dicen.non obtem.Sed in delictis pœna non egreditur terminos delicti. l.reſcriptum.in prin.ff. de his quib.vt indig.l.ſancimus.C.de pœnis.

Abſentia in vno actu, nõ præiudicat in aliis.

5 Secunda ratio eſt, quia abſentia in vno actu,etiam iudiciali,ſibi tantùm in illo actu præiudicat,& non in aliis.gloſ.not.in clem.ſæpe.in verb.partibus.de verb. ſign. ſequitur Panor.in ca.quoniam contra.in fin.de proba.Paul.in l.ſi conuenerit. ff. de iuriſd.om.iudi.Barba.in c.1.col.2.de libelli obla.Feli.in c.cum dilecta.col.11.de reſcript.&c.ſi quis contra.col.3.de foro compe.nec maior debet eſſe pœna quàm contumacia.

6 Item tacita renunciatio in vna re, non nocet in alia. Inno.in c. cùm veniſſent.circa finem.de teſtib.Iaſ.in l.priuſquam.col.9.nu.3.de operis noui nuncia.

7 Item ex diuerſis non infertur. l. Papianus exuli. ff. de mino.l. ſi.de calum.& quia ſeparata nil commune habent:vt in ſimili dicit tex.in l.naturaliter. §. nihil commune.ff.de acquir.poſſ.& qui in vno non paruit,hodie parere poteſt.l.1.§. ſi quis adita. & l.filij.ff.ad Tertul.Et inſtrumentũ falſum in vno,remanet verum in aliis.l.ſi ex falſis.Cod de tranſact.

8 Amplia etiam procedere in iudicio ſummario. Socy. conſi.195.circa primum.col.pen.verſic. confirmantur præmiſſa. in 2. vol. quia in his proceditur ſicut in plenariis,niſi in caſibus à iure expreſſis.cle.ſæpe.de verb.ſigni.& ſcripſi in tracta.de ſenten.execut.artic.9.gloſ.2.

9 Secundò,amplia tam in ciuilibus quàm in criminalibus. Bart. in extrauag.ad reprimendum. in verbo,ſuper dicto crimine,& in verbo,per edictum.circa fin. quia in his de maiori agitur periculo,ergo cautius erit agendum,& ſic abſens non damnabitur,ſaltem quoad crimen: licet quoad intereſſe partis iſte tex.poſſet locum habere.l.abſentem.ff.de pœnis.

10 Tertiò,amplia tam in curia ſeculari,quàm eccleſiaſtica,cùm vbique eadem ſit ratio æquitatis,ergo eadem iuris debet eſſe deciſio.l.illud.ff.ad leg.Aquil.Feli.& alij in c.1.col.4.de iudic.

Confitens vnum, nõ fatetur aliud.

11 Quartò, amplia, quòd contumax in vno capitulo non habetur pro confeſſo in alio. Bald.in l.generaliter.§.1.Cod.de rebus credi.

12 Quintò,extende tam in contumacia non venientis, quàm in alia. Alber.in l. ſtatuliberos. §. Stichus.ff.de ſtatuliber.Bal.in l.generaliter.§.1.col.2.

Sẽtentia deſiderat nouã citationem.

13 Sextò,procedit etiam in ſententia,vt citatus ad proceſſum iterum ſit ad ſententiam citandus.gloſ.ſing.in l.quæſitum.ff.de re iudic.Bal.in Margar. in verbo, citatio.quæſt.56.citatus.ca.vlti. de dolo & contu.lib.6.Do.Boër.in l.conſentaneum. fol.14. verſ.octauò opponitur.& ibi in addit. ad eum.Cod quomodo & quandõ iudex.

14 Septimò, amplia etiamſi citatus comparuiſſet in omnibus actibus, præterquam in ſententia,vt ſi ſit in ea abſens,adhuc erit citandus. Ancha. in clem. 1.de foro compe.Felin.in capit.cùm olim.col.2.de teſtib.

Noua iuriſdictio inducit nouã citationem.

15 Octauò,procedit etiamſi iuriſdictio veniret de nouo, vt ſi locumtenens cognoſcit vt iudex Ducis,ſed per reſcriptum ei mandatur, vt cognoſcat tanquam iudex Regius, debebit de nouo citare partes:quia noua eſt poteſtas,& noua iuriſdictio,ac nouus ordo.l.edictum.ff.de iudic.ſic conſuluit Bald.conſi.4.quidam.in 5.volu.

16 Nonò,amplia etiam in mulcta.Barr.& alij in l. vna. in prin.ff.ſi quis ius dicenti non obtem. dixi latè in l.aliud eſt mulcta.ff.de verb.ſignifi.

Contumacia reſpiciẽs totũ iudicium,

17 Primò limita,quando contumacia reſpiceret totum iudicium.clem.1.de dolo.Ioan.Andr.in c.eccleſia veſtra.in 2.col.4.de elect.Iaſon in l.ſi priuſquam.col.9.num.31.ff.de noui oper.nunciat. quia hoc caſu in omnibus cenſetur contumax.

18 Secundò fallit,quando notorium eſſet defenſionem nullam competere. Panorm.Feli.& alij in cap.cùm olim.col.5.de re iudic.Hippol.ſing.20.Boër. in reper l.conſentaneum.in 4.oppo.in fi. Cod.quomodo & quando iudex. Hippo. plenè in repet.l.de vno.ff.de re iudic.hoc tamen vſu forenſi vix ſeruaretur in Francia.

Citatus ad totã cauſam.

19 Tertiò limita,quando citatus eſſet ad totam cauſam. Innoc.in c.conſuluit.in fi.de off.deleg. c.auditis.col.1.de procur.Bal.in Margar.in verbo,citatio.quæſt.56.Philip.Franc.in c 1.de elec.lib.

20 6.Bal.conſ.4.quidam. in 5.vol.Oldr.conſi.12.q. † Si tamen ſemel compareret,expiraret vigor edicti,not.in l.& poſt edictum.§.circunducto.ff.de iudic.Berber.in viator.iuris.in rub.de iudi. in quarta parte.verſic.quarto quid operetur.Soci.conſil.194.circa.col. pen. vol. 2. & poſſet poſtea citari per præconem miſſum per ciuitatem. Philip. in c.2.de dolo & contu.li.6.ſed iſtæ citationes ad totam cauſam rarò fiunt in Francia.

21 Quartò reſtringe,quando prima citatio fit cum comminatione, quod procedetur ad alios actus non obſtante contumacia.gloſ.in l.ſi apparitor. Cod. de cohortal.li.12.Corſet.ſingul.incip. citatio.in 4.Philip.Peruſ.in c.1.§.1.de elect.lib.6.in curiis Franciæ adhuc ſolet fieri citatio ad ſingula

Digitized by Google

gula capita, vt vidi in multis curiis.

22 Quintò limita, quòd contumacia repellit in vno eodémque negocio, ſecus in alio, & inter alias partes. gl. in l. ſed & ſi. §. ſed ſi dum decreto. ff. ex quib. cauſis maio. & Iaſ. in l. ſi priuſquàm.

23 Sextò modera, quando iudex ob contumaciam vellet eum declarare contumacem: quod poteſt ſine alia citatione. cap. 1. de iudic. c. certum. 11. q. 3. c. querelam. de procur. Etiamſi ille contumax poſſet ſe defendere allegando cauſam probabilem, cur non comparuit. Bart. & Alex in l. ſi finita. §. Iulia. ff. de damno infect. Barb. conſil. 18. clementiſſimi. col. 8. in primo vol. In Francia citatur iterum, vt dixi ſuperius. Iudex in prima citatione poteſt declarare abſentē contumacē.

24 Septimò reſtringe, quando eſſet citatus ad actum, qui haberet dependentiam, vel connexitatem neceſſariam cum actu, de quo fuit citatus. c. ſi capitulo. §. 1. & ibi doct. de cōceſ. præb. l. 6. Feli. in c. cùm olim. col. 2. de reſtib. Hippol. in rub. ff. de fideiuſ. quæſt. 25. n. 192. quia acceſſorium ſequitur naturam ſui principalis. l. cùm principalis. ff. de reg. iur. & reg. acceſſorium. illo tit. lib. 6. Citatus in vno connexorum, in alio cenſetur eſſe citatus.

25 Octauò modera, quando citatus aſcenderet equum, & ſtatim poſt citationem iret in partes longinquas, & hoc iudici conſtaret. Bal. in l. 2. in fi. C. quomodo & quando iudex. Alex. in d. §. Stichus, in addit. ad Bart. adhuc tamen eſſet citandus: quia fortè poteſt procuratorem reliquiſſe vel conſanguineo mandatum dediſſe.

26 Nonò, non procedit in citatione iuris, pro qua quis tenetur venire inſtructus c. 1. & ibi Philip. Peruſ. de electio. lib. 6. quam elucidaui in tracta. de citatio. ſupra. Citatio iuris.

27 Decimò limita in pœna reſpiciente proceſſum, vel acceſſoria, vt in expenſis, in quibus iudex condemnare poterit ſine noua citatione. Cyn. & alij in l. ſancimus. C. de iudic. Bart. & ibi Alex. in addit. ad eum in l. deſertorem. §. ſi ad diem. ff. de re milit. & hoc quando debentur ratione contumaciæ. Innoc. in c. calumniam. de pœnis. Felin. in c. 1. col. 4. de iudic. Secus ſi debentur ex eo quòd temere litigauit. c. 1. de reſtit. ſpol. lib. 6. Nicol. de Milis, in verbo, citatio. quæſtio. 70. in Francia tamen iterum ſolet reus citari, vt ſuperius dixi. Ex prima contumacia non dantur expenſæ.

28 Vndecimò, quando citatus ad vnum actum diceret ſe nunquam compariturum coram illo iudice, à quo citatur, vel nunquam venturum: ſecus ſi ſimpliciter diceret ſe nolle venire: quia licet nunc venire nolit, in alio fortè actu veniet. Gloſ. docto. & alij in dicto c. 2. de dolo. lib. 6. Bart. in l. ex conſenſu. §. fin. ff. de appel. gloſ. in clemen. vna. de dolo. & ibi docto. c. vno. de milite vaſſal. qui contu. eſt. collat. 1. Citatus aſſerens ſe nunquam cōpariturum.

29 Duodecimò fallit, quando quis recedit appellans, tunc dicitur contumax, & videtur proteſtari, quòd de cætero non vult ſub eodem iudice litigare. c. fin. de dolo & contum. lib. 6. clem. vna. illo titul. Ideo amplius non eſt vocandus, ſecus in alio contumace. Innoc. pulchrè in c. de petitionem. col. 1. de accuſat. Oldra. dicto conſil. 12. quæſtio. in fi. alia vide per Boër. in repet. l. conſentaneum. C. quomodo & quando iudex. Recedēs tanquam appellans, non eſt amplius citandus.

Idem Article XXVII. *Articulus nouus.*

Qu'auparauant que donner aucunes ſentences contre les defaillans contumax & non comparans, le demandeur ſera tenu faire apparoir du contenu en ſa demande.

GLOSSA VNA.

1 Antequàm ſententia definitiua proferri poſſit contra abſentem petitor probare debebit contenta in petitione vera eſſe alias non obtinebit: ſed contumacia rei punietur. l. properandum. §. & ſi quidem. Cod. de iudic. conſtare debet, liquereque prætori debitum eſſe. tex. in l. hæc autem. §. 1. quib. ex cau. in poſſ. eat. & reprobatus fuit contrarius Caſtelleri Actor etiam contra cōtumacē debet ſuā petitionem veram probare.

2 ſtylus in iuridicis conuentibus Molinis habitis ann. 1540. die 17. Septemb. † Et cùm olim iuramento partis ſtaretur, dabatur materia peierandi: ideo per iſtum tex. hoc probare oportet, hodie etiam pars tenetur petitionem ſeu iuramento firmare, verám eſſe, ſi ex ſuo pendeat facto, ſecus ſi ex alieno: quia tunc ſufficit iurare ſe credere eam eſſe veram: ſcilicet ratione ignorātiæ, quæ hîc legitimè ſolet interuenire. l. qui in alterius. ff. de reg. iuris. & inferius dicetur, & probatur etiam in l. 2. §. quòd ſi actor. & ſeq. C. de iureiur. propter calum. dando. & ita docet Maſuer. in ſua practica. tit. de contumacia. verſic. item ſi ad diem. Iaco. Rebuff. per illum tex. in cap. ſi apparitor. Cod. de cohortal. lib. 12. Areſtum.

3 Notandæ ſunt inſuper quædam concluſiones, qualiter procedatur de iure contra abſentem in cauſis ciuilibus: quarum prima eſt, quando aliquis non poteſt reperiri: nec eius procurator, vtpote quia iuſta de cauſa eſt abſens, videlicet ſtudiorum, vel alia. de quibus in l ſi. ff. de in integr. reſtit. practica iuris eſt, vt iudex committat ſeruienti, quod perquirat dictum abſentem, & ſi non poſſit inueniri, detur curator bonis abſentis ad requiſitionem creditoris, & poſtea ille curator poterit conueniri & condemnari, & executio fiet in bonis abſentis. l. ab hoſtibus. §. 1. ff. ex quibus cauſis maio. l. ignorare. vbi Bart. & Pau. C. de reſtit. mili. & in rub. ff. de curat. bon. dando. & adhuc ſeruari poteſt in Francia. Qualiter procedatur cōtra abſentem.

4 Secunda concluſio eſt, quando aduerſarius fuit citatus, & ante litem conteſtatam eſt contumax, tunc contra eum procedetur ad miſſionem ex primo & ſecundo decreto. iuxta c. fi. §. in aliis. vt lite non conteſt. gloſ. in cap. conſultationibus. & ibi doct. de offic. deleg. l. ſi finita. §. Iulia. ff. de dam. infecto. Sed ex iure harum ordinationum procedetur vt hîc. Primum decretū quādo decernebatur & ſecundum.

5 Tertia concluſio, quando aduerſarius non eſt abſens, ſed occultat ſe, & latitat, ne citatio ad eum perueniat, tunc habetur pro citato, quantū ad miſſionem in poſſeſſionem. l. Fulcinius. §. 1. ff. Latitans habetur pro citato.

Digitized by Google

quib. ex cauſis in poſſ. eat. Dec. in ca. conſultationib. in hoc caſu debet fieri citatio domi:vt dixi ſupra in art.1.de cita.& tertia ex officio iudicis decernetur citatio: vt dictũ fuit artic.ſupra proxi.

Actore abſente reus duplici modo poteſt procedere.

6 Quarta concluſio, licet de iure Codicis abſente actore poſt litem conteſtatam reus deberet abſolui ab obſeruatione iudicij.l.properandum. §. & ſi quidem.C.de iudic.iure tamen nouiſſimo poterit reus procedere abſente actore,& iuſtificare ſuas exceptiones,& abſoluetur non ſolùm ab obſeruatione iudicij,ſed & definitiuè procederur.auth.qui ſemel. C.quom.& quan.iud.quæ praxis in curiis Franciæ ſeruatur,quando reus vult probare,alioqui abſoluetur ab obſeruatione iudicij,& inſtantiæ.Et reus non tenetur per iſtum text. probare ſuas defenſiones abſente actore: quia hic text.de actore loquitur, & non de reo:ideo in eo locum non habet. per l. cùm prætor.ff.de iudi.ſed abſente actore reus etiamſi nihil probauerit abſoluetur ab inſtantia. per l.qui accuſare. C. de eden.l.circa.ff.de prob.

Actor abſente reo etiam debet probare.

7 Ibi in text.*le demãdeur ſera tenu faire apparoir du contenu en ſa demande.*Colligitur quòd iudex nõ debet cõdemnare cõtumacem ad id quod actor petit,niſi actor hoc probauerit:liquere enim prætori debet antequã condemnet.l.hoc aurẽ.§.1.ff.ex quib.cau.ma.Alioqui in poteſtate actoris eſſet extorquere ſummam nõ debitã ab abſente,ideo iura his maliciis obuiãt.l.in fundo.ff.de rei vend.

Collega vt poſſit ſine collega procedere,teneatur probare, impeditum eſſe collegã.

8 Facit quod conſuluit Barba.conſi.44.ſcribitur.col.5.& ſeq.in primo vol.numer.9.quòd ſi iuriſdictio competebat vicario ratione impedimenti exiſtentis in ſuo collega, ſi non appareat de impedimento illius collegæ,non poterit vicarius cognoſcere.ca. ſciſcitatus. de reſcript.& oportet quòd probetur illa qualitas, & pronuncietur ſuper ea.teſte Innoc. in c.Romana.§.contrahentes. de foro compet.in 6.

Probarũ debet eſſe priuilegiũ antequã vi illius exequatur ſententia.

9 Etiam conſuluit Angel. Florentiæ, quòd ſi poteſtas debeat exequi ſententias latas in cauſa mercaturæ,prius tamen debet ſibi conſtare eſſe latas in illa cauſa mercaturæ. capitul. 1. de foro compet.in 6.vt refert & ſequitur idem Barba. conſil.56. à Ioue.col.3.in 3.vol.pro hoc facit text.in §.planè.de teſta.milit.in Inſtit. quod valet militis teſtamentum coram duobus teſtibus, oportet tamen conſtare quòd à milite factum ſit.

Infamiam in clerico probatã eſſe oportet, vt torqueri poſſit.

10 Præterea clericus poteſt torqueri ſi infamis ſit,vel diffamatus de crimine. capit.1.de depoſi. Oportet tamen quod prius conſtet de infamia, ſeu diffamatione: vt conſuluit Barba. conſil.47. ſcribitur.col.16.in primo vol.& doct.in dicto c.1.de depoſi. ſic & hìc conſtare debet debitum eſſe actori,antequam reus abſens condemnetur,quod eſt vtile.

FRANÇOIS, Article 28. des publiées. 1539.

Que les vrays contumax ne ſeront receus comme appellans: ainçois quand par la deduction de leurs cauſes d'appel,& defences au contraire, il appert que par vraye deſobeyſſance & contemnement de iuſtice, ils n'ayent voulu comparoir,ſeront declarez non receuables,comme appellans,& ordonné que la ſentence,dont a eſté appellé,ſortira ſon plein & entier effect,& executée,non obſtans oppoſitions ou appellations quelſconques.

GLOSSA VNA.

Verus cõtumax nõ appellat.

1 STatuitur in hoc tex. quod condemnatus per contumaciam veram non appellat: & hic articulus eſt iuri conformis.c.fi.§. ſunt etiam quorum.2.qu.6.& l.ex conſenſu.in fi.ff.de appel.gloſ.& docto.in cle.vna.de dolo. vnde ſi Titius citatus & inuentus non comparuerit, & ego oſtenderim me mutuaſſe ei decem aureos, & citatus bis, & vt leges Regiæ diſponunt,non venerit, ſi demum à iudice condemnatus fuerit,appellare non poterit.l.1.Cod.quorum appel.non reci.l.properandum.§.cùm autem.de iudic.

Requiſita in text. nouem.

Intellectus ad l. creditor. in fin.ff. de appel.

2 Et ſic ex hoc tex.ſequentia requiruntur, primò, quod iſte ſit citatus, & in ius vocatus,alioqui non poſſet dici contumax,idem tamen dicerem, ſi iuſſus fuerit verbo à iudice venire, & non ve-
3 nerit.per l.2.Cod.quomodo & quando iudex.vbi addidi,& in tracta. de citat.ſupra. † Secus ſi iuſſus exhibere,per contumaciam non exhibuerit,is enim appellat,vt in l.creditor.§.1.ff.de appel. ſuper cuius intellectu aliquando cogitaui diuerſitatis rationem, ſed inuenio contumacem in non veniendo non rectè prouocare: quia in eius poteſtate fuit ante diem præſtitutum pro tribunali reſpondentem,aut defenſum,edicti denunciationem rumpere. l.ex conſenſu.§.fi.ff.de appel. ſed iuſſus exhibere fortè non poteſt exhibere, quod iuſſus eſt: & tamen iudex non iure condemnauit eundem,ideo appellare poterit:vt plenius dico in intellectu nouo ad illam legem.

4 Secundò,requiritur quòd is citatus fuerit in ſua perſona apprehenſus:alioqui ſi citatus domi in perſona domeſticorum eſſet,diceretur fictus contumax.gloſ. in cle. vna.de dolo.cap.venerabilibus.§ porrò.de ſenten.excom. in 6.& is appellare poſſet.l.ad peremptorium. in fin.ff. de iudic.l. ab eo.Cod.quomodo & quando iudex.

5 Tertiò requiritur, quòd vocatus & inuentus non comparuerit, alioqui ſi iudice ſedente pro tribunali compareret, non noceret ei contumacia. l. pen. ff.de in integr. reſtit. & ſuperius ſcripſi artic.5.docet & Socynus in tractatu fallent.reg.73.contumax verus.

Manifeſtus contumax quis.

6 Etiamſi dum citaretur dixiſſet ſe non venturum: quia is manifeſtus dicitur contumax. dicto c.venerabilibus.§.porrò.& ſeq.de ſenten.excõ.in 6.& quamuis aliqui velint dicere verum contumacem & manifeſtum eundem eſſe,ego tamen exiſtimarem eſſe differẽtiam:ſcilicet manifeſtum eum dici,qui apprehenſus dixit ſe non venturum. vt in dicto §. porrò. & in §.ſecus.ſic dicitur fur manifeſtus, qui deprehenditur in furto, vel cum re furtiua antequam ad locum quò deſtinauerit perferre,peruenerit.l.3. cum l.ſeq. ff. de furt. ſic cùm dixit ſe non venturum,manifeſtè appareret eum contumacem: quia loquela ſua manifeſtum eum facit.

7 Verum

Digitized by Google

7 Verum eum exiſtimarem contumacem: cuius perſonam appatitor apprehendit, & illi citationes intimauit,& ex contemptu,& inobedientia vocatus non venit, nec vlla præpeditus cauſa, quia tunc verus debet dici contumax: vt dixi in l.natura. & in l.verum.ff.de verb.ſigni.quia verè citatum & apprehenſum eum apparet. Contumax verus quis.

8 Fictum autem eum exiſtimant,quem citationes nõn apprehenderũt,ſed in domicilio citatus eſt,& eo dicitur fictus ad differentiam veri, & quia ius fingit citationem ad ſuam perueniſſe noticiam per domeſticos,& eum per contemptum non veniſſe,quod verè non apparet.doct.in l.cõſentaneum.cum authen.ibi poſita.C.quomodo & quando iudex. Fictus cõtumax quis.

9 Vnde ad hoc vt verus dicatur contumax non requiritur, quod dicat ſe non venturum, ſicut in manifeſto,ſed oportet,quòd ipſe apptehenſus fuerit,& noluerit venire per hunc text.ibi,*qui par vraye deſobeyſſance & contemnement de iuſtice,ils n'ayent voulu comparoir*:non requirit iſte tex quod dixerit ſe non venturum.

10 Quartò, requirit iſte text. quod non comparuerit ex vera inobedientia & contemptu, vera inobedientia præſumitur eo, quòd apprehenſus non venit.l.vna.ff.ſi quis ius dicenti non obtem. & l.ſi quis ex aliena.de iudic. Vera inobedientia & cõtẽptus quando dicatur.

11 Etiam eo ipſo quòd vocatus & apprehenſus non venit, dicitur verus inobediens,& contẽnere iudicem.l.litigatores.in princ.ff.de arbitr.

12 Quintò,etiam hic text.requirit,quòd hæc inobedientia appareat & contemptus.ibi,*il appert*: quia de his quæ non ſunt,& non apparent,idem eſt iudicium.l.duo ſunt.ff. de teſtam.tute. Apparere dicitur eo ipſo, quòd is apprehẽſus non venit,nec aliter docendum eſt per partem,quæ præſumptionem habet pro ſe,& contumax contra ſe, ideo ipſi onus incumbit probationis. Barro.& alij in l.admonendi.ff.de iureiut.l.ei qui.ff.de probat. Apparẽs cõtumacia quã do dicatur.

13 Sextò,requirit iſte tex.quòd hic in ius vocatus noluerit venite.ibi, *qu'ils n'ayent voulu comparoir.* Ergo ſi probet per valetudinem aduerſam, vel quòd in via fuerit detentus,vt habetur in cap. venerabilibus.§. idem eſt.de ſenten. excommun. in 6. tunc appellare poſſet, vt hic à contrario.& ſcripſi in tractatu de appellationib.artic.7. gloſſ. 2.tria igitur iſte text.not.primò,inobedientiam, ſecundò contemptum,tertiò,nolle comparere.

14 Et ſic non ſunt paria hîc nolle,& non poſſe, ſicut in materia ſubſtitutionum.in l.cùm proponas.C.de hæredib.inſtit.Batt.& alij in l.1.ff.de vulgar.

15 Septimò, ſicut hic verus contumax non auditur appellans, ita non auditur opponens,quia in hoc regno Franciæ de conſuetudine & lege regni non auditur condemnatus,niſi per appellationem,& hic prohibetur appellatio,ergo & præcedens,ſcilicet oppoſitio.l. ad legatum.ff.de procuratorib. ſcripſi in tractatu de literis obligat. artic. 1. in primo tomo. niſi per literas concedatur, aut purgata fuerit contumacia. Verus cõtumax non poteſt ſe opponere nec reſtituitur.

16 Octauò, his verus contumax non poteſt petere reſtitutionem in integrum per tex. ſumendo à contrario in l.Diuus.ff.de in integr.reſtit. alioqui non puniretur contumacia, imò commodo ei eſſet,& hoc ſentire videtur Innoc.in c.cùm olim. col. 2. in verbo, citatus.de dolo.& Bald.in Margar.in verbo, contumacia. q. 18. niſi fuerit minor. l. minor etiam.ff.de minor.in Francia aliquando per literas Regias hæc reſtitutio conceditur. Reſtitutionẽ petere an poſſit cõtumax.

17 Nono ſupplicare etiam prohibetur.gloſ.& doct.in l.ſi. Cod.vt lite penden.Imo.in l.ex conſenſu.§.ſi.ff.de appel.refert Carolus Ruinus conſi.157.de tribus.col.penul. in 5.vol.ſcripſi abundè Supplicare an poſſit verus contumax.

18 in tractatu de ſupplica. in 1. tomo. † Erat tamen ius Regi, vt ſi ab Ephoris vocatus, primæ & alteri iuſſioni non pareret, contumacia fraudi non eſſet.Tertiæ niſi paruiſſet imperio,cogi poterat, teſte Alex. in libro Genial. 6. cap. 24. intelligenda ſunt prædicta,quod verus contumax non poteſt ſupplicare proponendo erratum eſſe à Senatu, qui eum condemnauit: quia oportet errorem interueniſſe, vt dixi in dicto tracta. ſed ſupplicationem Regi vel cancellariæ porrigere poterit:vt ſtatim dixi,& in tracta.de ſupplicationib. in primo tomo.

François, Article 29. des publiées. 1539. Articulus vndecimus.

Et s'il y auoit quelque doubte ſur la contumace,& que l'appellant allegaſt aucunes defences peremptoires,dõt il feiſt promptement apparoir,à tout le moins ſommairement,luy ſera donné vn ſeul delay,pour informer pleinement de ſes dictes defenſes,tant par lettres que par teſmoings: & ſa partie au contraire,à ſes deſpens:pour le tout rapporté,leur eſtre fait droict ſur la cauſe d'appel,ſans autre delay,ne forcluſion.

GLOSSA VNA.

1 EX hoc articulo notanda ſunt ſequentia, primò requiritur quod dubium ſit ſuper contumacia,quia fortè contumax dicit ſe non à viatore apprehenſum, vel à latrunculis captum in itinere, dum comparere cupiebat. c. venerabilibus.§.porrò.de ſenten.excom.in 6. & ſic dubitatur an contumacia vera ſit, vel procuratorem miſſum à latronibus interfectum.l.cùm à matribus. C. qui petant tuto. & dubium etiam dicitur per partis negationem.l.ſi.C.quibus ad liber.procla.non licet.niſi quod negatur notorium eſſe. gloſ.in l.poſt rem.ff.de tranſactionib. Requiſita in text.

2 Secundò, requirit hic tex. quod appellans alleget ſe habere peremptorias exceptiones, videlicet quæ ſemper locum habent,nec euitari poſſunt.l.3.ff.de except.§.appellantur.allo t.i.in Inſtit. de illis ſcripſi abundè in arbor.excep.& plenius in tracta.de except.

3 Et ſic non haberet locum,ſi diceret ſe habere exceptiones dilatorias, quas amiſit ratione contumaciæ,vt ſuperius dixi, & ſic eas non recuperabit ratione dubij : nam quod extinctum eſt,non poteſt reſtitui.l.qui res. §.aream.ff.de ſolutionib.

Defenſion̄ probatio ſtatim fieri debet.

4 Tertiò,vult hic tex.quod ſtatim fiat probatio illarum defenſionum , id eſt , die præſtituta ad appellandum: nam ſi fuerim in ius vocatu, vt recognoſcerem cedulam,die præſtituto non adfui, cedula fuit habita pro recognita , & ego condemnatus ad ſummam in illa contentam , appello, dubitatur de contumacia,ſi illo appellationis diſcutiendæ die allegem acceptilationem, & ſaltem ſummariè probem,non repellar à proſecutione appellationis,ſed dabitur mihi dilatio ad probandum dictam acceptilationem,quæ parit exceptionem peremptoriam.per §.item per acceptilationem.quibus modis tolli.oblig.in Inſtit.vide gloſ.de his defenſionibus.in cap. 1.de litis conteſta.in 6.dixi in tractatu meo exceptio.

Appellatus expẽſis contumacis probare poteſt.

5 Quartò, poteſt appellatus expenſis appellantis contumacis probare contra illam ſolutionem allegatam , vel aliud adducere remedium, quod ſibi competere dicit per iſtum tex. & hoc eſt introductum in odium contumacis,vt damno expenſarum coërceatur.l.ſancimus.Cod.de iudic.

6 Quintò,probatione hinc inde facta, cauſa appellationis decidetur, in qua ſi iuſtè ſe appellaſſe oſtenderit,obtinebit:alioqui ſuccumbet.l.hi qui.C.de appel.

7 Vltimò , non requiritur aliqua excluſio ad iudicandum proceſſum. ibi , *ſans autre delay ne forcluſion* , hoc tamen non ſeruatur in Parlamento, in quo vix ſine excluſione proceditur,& iudicantur proceſſus.

Articulus duodecimus.

FRANÇOIS, Article 25. des publiées, 1539.

Qu'es matieres criminelles par vertu du premier defaut donné , ſur adiournement perſonnel,ſera decernée prinſe de corps:& s'il y a deux defauts, ſera dit qu'à faute de pouuoir apprehender le defaillant,il ſera adiourné à trois briefs iours, auec annotation & ſaiſie de ſes biens iuſques à ce qu'il ait obey.

GLOSSA PRIMA.

Leges repetitæ pro materiis in diuerſis titulis.

1 HIc articulus conuenitet etiam inferius materiæ criminali,ſed quia loquitur de contumacia,etiam hîc bellè conuenit , ſicut videmus ſæpius leges repetitas in duobus titulis,quia ambobus conueniunt : vt l.ſi quis in.conſcribendo. C. de epiſc.& cler. cui titulo conuenit : quia ibi agitur de clerico , an poſſit fori priuilegio renunciare etiam eſt eadem l.ſi quis in conſcribendo.C.de pact.videlicet an valeat pactum,vt quis fori priuilegio renunciet:item duæ eædem leges habentur.in l.mulieres.C.de incolis. lib. 10.& l.mulieres. de dignit.lib. 12.quas etiam ambobus titulis cernes conuenire,ſi eas conſpicias.

Praxis ſuper criminibus.

2 Aduertendum eſt quòd rumore perlato ad iudicem, quòd crimen ſit commiſſum,ipſe de eo inquirere debet.capit. qualiter. de accuſ. & inquiſitio poſtea facta oſtenditur procuratori Regis, qui ſi videat teſtes deponere aliquem Titium hoc commiſiſſe crimen , aut quòd eſt perſona fugæ ſuſpecta,tunc procurator requirit,quòd is capiatur, & prehendatur vbicunque inuentus fuerit,& ſic ſolet iudex decernere,itaque informationes debent præcedere præhenſionem,ſiue quam dicunt capturam.l.nullus.vbi Salyc. Codic. de exhiben.reis.Purpura.in l.magiſtratibus.colum.2. num. 11. Digeſt.de iuriſdictione omnium iudic. ſcripſi regulam cum limitat.in interpret.l.diuus. ff.de ſenatuſconſulto Syllan.

Citatio perſonalis quãdo decernatur.

3 Si verò talis ſit hîc,de quo quæritur , quòd in eo nulla ſit veriſimilis fugæ ſuſpitio,vt quia diues eſt,vel habet in Regno optimum officium,ſeu beneficium,tunc procurator requirit,quòd citetur in perſonam compariturus , & iudex hoc decernit. Sed ſi is præſto adeſſe iuſſus, & citatus perſonaliter non compareat,tunc iudex decernit eum apprehendendum & capiendum vbicunque inuenietur , extra tamen loca ſacra , vt hîc dicitur:& iſta eſt communis Regni curiarum praxis,quæ fundatur in l.iniuriarum actio. §. ſi quis.quod decreto prætoris non obtemperauerit, ductus ſit.ff.de iniuriis.

Citatio ad tres breues dies.

4 Si autem non inueniatur,vt capi poſſit,iterum domi citabitur : qui ſi adhuc non compareat, decernetur eum citandum ad tres breues dies , (vt dicunt) quod fundatur in l.inter. Digeſt. de public.iudic.& ſcribitur in titu. *des procez criminels* inferius.& hoc docet plenè Ioan.Milius in ſua praxi criminali.

Auec annotation & ſaiſie de ſes biens,iuſques à ce qu'il y ait obey.

GLOSSA SECVNDA.

Annotatio quid ſit , & quare fiat.

1 SI citatus ad tres breues dies non compareat , annotari illius bona & ſaiſiri debent, donec obedierit iudicis præcepto,id eſt,donec perſonaliter comparuerit.

2 Annotatio eſt bonorum rei abſentis conſcriptio,& conſignatio,vnde cùm hic reus eſt,contumax , iudex cum ſuo Actuario ſeu Grapherio accedet ad domum accuſati , & inquiret de bonis illius,& omnia conſcribi curabit per actuarium.iuxta l.ſi quis intra. Cod.de bonis damnat.docet Specul.in tit.de accuſ.§.fin.verſi.vt autem.& verſi.ſed qualiter.

Pẽdẽte proceſſu annotantur & deſcribuntur.

3 Quamuis de iure bona alicuius non ſint capienda pendente proceſſu, ſed poſſunt reſiſtere omnes,quorum intereſt.l.prohibitum.& l.defenſionis. C. de iure fiſci, lib. 10.neque enim inaudita cauſa quemquam damnari æquitatis ratio patitur.l. 1.ff.de requir. reis. tamen bona accuſati contumacis annotari ac deſcribi iure poſſunt,vt hîc,& docet Rebuffus in dicta l. defenſionis. per l.1. & fi.ff.de requir.reis.& Iaco.de Bello viſu in ſua praxi.tit.de fuga reor.nu.35.

4 Ideo

Digitized by Google

4 Ideo fit iſta annotatio,vt annotãdus ſui copiam faciat.l.1.ff.de requi.reis quam ſi præſtiterit, bona,ſe purgando intra annum recuperare poterit.l.fi.ff.illo tit.& ne vlla fraus in bonis illis interim fieri,poſſit,ſiue bona confiſcari debeant, ſiue abſenti reſtitui.d.l.defenſionis.& l.prohibitum. & Spe.in d.tit.de accuſa.§.fi.verſ.fit autem annotatio:ideo huius annotationis reus eſt certiorandus,ſi inueniatur. Bar.& alij in d.l.1. Annotatio propter quid fiat.

5 Hodie in hoc regno Franciæ bona rei contumacis annotantur,& deſcribuntur,ſaiſiuntur, & traduntur commiſſariis gubernanda,& regenda,& quandocunque venerit reus, poteſt ſolutis expenſis contumacialibus,bona(ſi ſe purgauerit)recuperare,vt abundantiùs dicam cùm operæ pre- Recuperat reus contumax quãdocunque rediens,ſua bona ſaiſita.

6 cium fuerit in 4. parte inferiùs in materia criminali, † quamuis de iure ſi citatus ſecundum iuris ordinem annotationem patiebatur, poſt annum non audiebatur ſuper bonis.l.1.& 2. C. de requir.reis.& d.l.fi.ſed ſuper crimine ſemper.d.l.2.C.de requir.reis. ſi verò annotatio non erat facta ſecundum iuris formam,id eſt omiſſa citatione,tunc audiebatur reus etiam poſt annum ſuper bonis,vt docet Iaco.de Bello viſu in ſua praxi tit.de fuga reorum.num.12.& ſeq. hactenus de iſta annotatione.

FRANÇOYS, *article 121.des publiées 1528.*

Que les Conſeillers de noz Cours ſouueraines ne donneront point de defauts à la barre,ny ailleurs, ſinon aux Procureurs des parties,& non aux clercs,ne ſolliciteurs. *Articulus 13.*

GLOSSA VNA.

1 ISte articulus tollit fraudes,quæ olim fiebant:nam conueniebant quandoque procuratores de controuerſia inter ipſos decidenda , vt fieri eſt ſolitum, & interim clerici ſeu famuli morum,ſeu partium ſollicitationes,petebant contumaciam contra partem,ob id ſtatuit hîc, ne conſiliarij contumaciam concedant contra abſentem,ſi non fuerit petita à parte,vel eius procuratore , vt tradunt doctor. in cap.1.de iudic.& ſic vides contumaciam à parte,vel à ſuo procuratore peti debere. l. conſentaneum. Cod. quomodo & quando iudex. l. ad peremptorium.ff.de iudic. Contumacia à quo petenda.

2 Vnde ſi magiſtratus non requiſierit de delicto, quia non fuerit requiſitus,non debet puniri ſi non erat notorium.l.1.§. magiſtratibus.ff. de magiſtratib.conuc.vbi Bal.dicit eſſe text.ad excuſationem iudicum , etiam ſi primus iudex teneretur, tamen non tenebitur iudex appellationis,vel parlamentum,quod de appellatione cognoſcit.vt alibi ſcripſi:& per hoc excuſaui quendam præſidem in Curiæ ſupremæ,negligentia notatum. Magiſtratus non inquirẽs de delicto an puniatur.

3 Item notandum eſt,quòd iudex interloqui debet,& pronunciare,alioqui vix pars excluditur, vnde iudex debet lapſo termino pronunciare illum contumacem,& amplius non eſſe audiendũ, alioqui poterit probare, vel facere, lapſu termini non obſtante,vt Ange.& Imo.dicunt in l quandiu.2.ff.de acquir.hæred.& Ange.in §.idem iuris.col.pen.& §.appellantur.col.2.de excep.in Inſti. vbi dicit,procuratores & aduocatos debere eſſe cautos,vt in termino accuſent contumaciam, & procurent.vt iudex pronunciet abſentem contumacem, & amplius ſuper illo audiendum non eſſe.hoc etiam docet Cæpol.cautel.166.vt quis poſt.ſequitur Hippol.conſ.129.ſuper criminibus.n. 30.& ſeq.Iacob.in l.deſtitiſſe.in fi.ff.de iud.& abundè Georg.Natan.in repet.clem.ſæpe.§.& quia. in gl.non obſtante.col.12.de verb.ſig.& hoc in curiis Franciæ ſeruari ſolet. Excludi pars debet, alioqui actus etiam poſt tẽpus facere poterit.

4 Effectus ſeu pœnæ contra contumaces hæ ſunt.Prima in criminalibus hæc eſt,vt ſi iuſſus præſto adeſſe,& vt dicitur,perſonaliter comparere ſi inquam contumax ſit,capietur.l.1.§.adminiſtrationem.C.vt omnes iudic.tam ciui.quàm mili.& ibi no.& ſuperiùs ſcripſi art.prox.in ciuilibus verò ad mulctam,ſi non venerit ſolet condemnari,vt prodi:vt dixi ſuprà art.ſeq.& dicetur in materia criminali. Pœnę contra contumaces.

5 Secundò contumax exilio dari,& vt vulgò dici ſolet,banniri.auth.item quæcunque communitas.C.de epiſc.& cler.in c.nullus.vbi gl.& doct.de præſump.Bart.in l.abſentem.ff.de pœnis.Berbet in viator.iuria.tit.de iud.in 4.p.vet.quæro igitur de practica.& Bened.in repe.c. Raynutius.in verb.mortuo.in 1.nu.149.cum ſeq.de teſta.clericus tamen à ſeculari non ſolet banniri.c.2.de cler. excom.mi.ſed laici ſolent ei interdicere regno, vel ſuo territorio. ita pronunciauit Dom. Præſes à ſancto Andrea,contra clericum qui falſum in nominationibus commiſerat,anno Domini 1540.in vigilia Aſſumptionis beatæ Mariæ,ſed plenius alibi dicam. Clericus à laicis iudicibus an exilio dari poſſit. Areſtum.

6 Tertiò fit bonorum annotatio contra contumacem.l. 1. & vlt.ff.de requir.reis.& ſuperiùs dictum fuit artic.12.

7 Quartò contumax poteſt modicè caſtigari : vt docet Floria. in l. ſi is cum quo.col.1.ff.communi diuid.per l.magiſtratibus.ff.de iuriſd.omnium iudi. quæ tamen nil,vel parum ad hoc facit, nec ſeruatur hæc pœna in curiis Franciæ. Contumax poteſt modicè caſtigari.

8 Quintò prouidetur contra contumacem per perſonæ areſtationem.l. 2. C. de exactor.tributor. lib. 10. quæ licet in debitore publico loquatur,habet tamen etiam locum quoad hoc in priuato contumace,vt aſſerit idem Floria.in d.l.ſi is cum quo. Areſtatio perſonę contumaciam.

9 Sextò per pignorum captionem prouidetur:vt in d.§.ſi verò reus.in Inſtit.de ſatiſd. tutor.facit l.cum eo ff.ad l.Iuliam pecula. Pignorum captio in contumacem.

10 Septimò contumax priuatur officio,& beneficio.§.ſi clericus.& §.ſeq.de pace tenend.& eius viola.vbi doct. Priuatur officio & beneficio contumax.

11 Octauò fit ſequeſtratio ob contumaciam.l.ſi fideiuſſor.§.fi.& ibi latè Iaſ.ff.qui ſatiſd.cogan. l.Imperatores.§.fi.de appel.ſcripſi in tract.de ſequeſtris infrà.

Alienatio ob cõtumaciam prohibetur.

12 Nonò iudex ob contumaciã,alienationem rei interdicere poteſt.l.proſpexit.ff.qui & à quib. l.de pollicitationibus.ff.de pollicita.Iorda.Bricius in repe.§.contrahentes.in vl.oppo.de for.comp. lib.6.Ludouic.Roma.conſ.241.& Alex.conſ.103.viſis.num.6.in 2.vol.Iaſ.in §.1.num.80.de actio. in Inſti.& in d.l.ſi fideiuſſor.§.fin.

Solui non poteſt cõtumaci.

13 Decimò poteſt prouideri contra contumacem,ne ei ſoluatur.l.fin.ff. de requi.reis. cui aliàs ſolui potuiſſet,etiam criminis poſtulato reo.l.reo.ff.de ſolutio.Iacob.de Bello viſu in repet.§.contrahentes.num.124.cum ſeq.de for.compe.lib.6.

Mulctatur contumax.

14 Vndecimò poteſt contumax ad mulctam ſiue emendam condemnari.l.vna,ff.ſi quis ius dicen.non obtemper.l.1.& per totum C. de modo mulcta.dixi in l.aliud eſt mulcta.§.fin.ff.de verb. ſign.& ſi poſt condemnationem contumax impetret literas, vt contumacia annulletur,literæ tamen non comprobabuntur quoad conductorem mulctarum : ſed eidem mulcta dabitur:vt cenſuit Senatus anno 1536.die 6.Martij pro conductore mulctæ loci *de Pontoyſe.*

Perdit actionem.

15 Duodecimò contumax perdit actionem.l.2.§.quod ſi actor.C.de iureiuran. propter calum. dand.quod eſt verum ſi iudex hoc proferat,alioqui non ipſo iure.

Denegatur audientia cõtumaci.

16 Decimotertiò contumaci denegatur audientia.l.ſed & ſi per prætorem.§.ſed & ſi dum decreto.ff.ex quibus cauſ. maior.Ludouic.Rom.in repet.l.ſi verò.§.de viro.col.44.fallen.46.ff.ſolut. matrim.

Contumacis domus deſtrui an poſſit.

17 Decimoquartò poteſt deſtrui domus contumacis.l.ſi is cum quo.& ibi Alber.Bal.& Floria. ff communi diuid.Bartol.in l.Atheius.§.vltim. de aqua pluuia arcen.Alber.in l.quid ergo.§.pœna grauior.in fin.de his qui not.infami.§.conuenticulas.de pace iuramen.firmand.Bal.in l.& ſi ſeuerior.in fin.C.ex quibus cauſ.infam.irroga.c.felicis.de pœnis.in 6.Ioan.And.in addi.ad Spe. in rub. de iureiur & in rubr.de pœnis.

Domus quãdo poſſit euerti ob crimen.

18 Hodie non habet locum,quia domus non peccauit:ideo non debet deſtrui.§.oportet.in authen.de manda.princ.colla.3.& ne vrbs deformetur ruinis.l.cætera.ff.de lega.1.niſi ſpeciali ſtatuto,aut cõſuetudine eſſet permiſſum,Floria.in d.l.ſi is cum quo.vel propter hæreſim,læſam maieſtatem,aut propter rebellionem,ob quam etiam ciuitas ſubiicitur aratro,vt Chartago.dicit gloſſ. in l.ſi vſusfructus ciuitati.ff.quib.mod.vſusfruct.amit.& illas tunc non licet reædificare ſine principis indulgentia.Bened.in c.Raynutius.in verb.domum.num.25.de teſta.† Domus tamen

Domus clericorum non eſt deſtruenda

19 clericorum non debent deſtrui,etiam ex mandato principis ſtatuentis domos delinquentium deſtruendas,vt firmat Bene. vbi ſuprà dicens ita Philippum Franciæ Regem conſtituiſſe.

Prohibetur contumax domo egredi.

20 Decimoquintò poteſt iudex prouidere contra contumacem , ne de domo ſua egrediatur.l. fi.ff.de interd.& releg.not.in §.ſi iudex.de pace tenend.& eius violat. Iac.de Bello viſu in repet.§. contrahentes.nu. 125.cum ſeq.de foro compet.lib.6.vbi ponit alia remedia contra contumaces.

Excommunicatur contumax.

21 Decimoſextò contumax excommunicatur.c.1.de ſent.excom.in 6.glo.in cap.querelam.de procur.& in c.de illicita.24.q.3 Bal.& Iaſ.in l.3..not.5. C.de procurat.

Res à contumace aufertur.

22 Decimoſeptimò res à contumace manu militari aufertur.l.qui reſtituere.ff.de rei vendic.ac iuramentum in litem præſtatur comparenti contra contumacem:vt ibi patet.& l.in actionibus.ff. de in litem iurand.

Deprædatio contra cõtumacem an concedatur.

23 Decimoocta uò aliquando permittitur deprædatio contra reum contumacem.c.vno.in fi.de milite vaſallo qui contumax eſt,in vſib.feudo.

Priuilegium fori contumax perdit

24 Decimononò perdit priuilegium fori,ſi non alleget illud.l.ſi quis ex aliena.ff.de iud.vbi Alc. in addit.ad Bar.poſt Inn.in c.præterea.de dilatio.& ſuperiùs ſatis ſuperque dictum fuit.

Contumax nõ appellat.

25 Vigeſimò contumax non appellat,ſaltem verus,vt dictum fuit ſuperiùs.art.10.

26 Vigeſimoprimò indicitur contumaci iuramentum purgationis. l.præſenti.§.ſicubi.C.de his qui ad eccleſ.confug.ibi vide.

Purgatio indicitur contumaci.

27 Vigeſimoſecundò arctatur ad cautionem.l.in omnibus.ff.de iudic.l.is cui.vt in poſſeſſ.lega. l.properandum.§.& ſi quidem.C.de iudic.

28 Vigeſimotertiò illi interdicitur foro.l.moris.§.& nonnunquam.ff.de pœnis.

Interdici foro cõtumaci.

29 Vigeſimoquartò contumax amittit exceptiones declinatorias,dilatorias,& peremptorias:vt fuit dictum ſuperiùs,art.8.

Miſſio fit in poſſeſſionem bonorum cõtumacis.

30 Vigeſimoquintò iudex mittit in poſſeſſionem bonorum contumacis ex primo decreto , & ſecundo.c.quoniam.vt lite non conteſt.l.ſi finita.§.ſi plures.& ſeq.ff.de damno infect.vbi abundè iurium interpretes.& interdum transfertur poſſeſſio ab eo in comparentem.l.ſi.ff.de rei vend.Fel. in c.cæterum.col.pen.de iud.Iaſ.in §.omnium.de actio.in Inſtit.& hoc procedit quando reus conuenitur actione reali , ſed in actione perſonali actor mittetur in poſſeſſionem bonorum contumacis pro modo debiti in libello declarati.auth. & qui iurat.C.de bonis auctor.iudic.poſſid.& d. cap.quoniam.

Fructus perdit cõtumax.

31 Vigeſimoſextò ob nimiam contumaciam poteſt iudex ſtatuere , vt miſſus in poſſeſſionem lucretur fructus,vt tædio affectus contumax citius reſpondeat.l.Fulcinius.§.ſi.ff.quibus ex cau.in poſſeſſ.eatur.Panor.in c.ſi.§.in aliis.col.2.vt lite non conteſta. & ita nonnunquam diſceditur à regulis iuris.Barb.in c.olim.de reſcr.vbi Dec.& probatur in l.conſentaneum.cum auth.ibi poſita.C. quomod.& quand.iud.Hippol.in l.de vno.num.220.cum ſeq.ff.de re iud.

32 Vigeſi

Digitized by Google

32 Vigeſimoſeptimò ſæpius habetur pro confeſſo. l. de ætate. §. qui tacuit. ff. de interroga. actio. c. fin. de confeſ. in 6. [text. egregius non citatus per doct. in l. locorum. ibi, propria confiteantur abſentia. C. de omni agro deſer. lib. 11.]

Pro confeſſo reputatur cõtumax.

33 Vigeſimooctauò præſtituitur contumaci certum tempus ad conditionem implendam. l. ſi quis inſtituatur. §. item ſi conditioni. ff. de hæredib. inſtit. & ibi gl. ſing. quam not. Alex. conſ. 46. in cauſa. in 7. vol.

Præſtituitur contumaci tẽpus ad cõditionẽ implendam.

34 Vigeſimononò etiam aſſignatur contumaci tempus ad accuſationẽ, & actionem proſequendam. l. præſes. C. de appel. ſecundum vnum intellectum. & l. diffamari. C. de ingenu. & manumiſ.

35 Trigeſimò etiam ad optionem. l. mancipiorum. ff. de optio. lega. facit c. fi. de conſuet. in 6. & c. ſi tibi. de præb. eo. lib. item ad additionem l. ſi ſeruus. ff. de bonis auctori. iud. poſſid.

36 Trigeſimoprimò in expenſis punitur contumax. l. ſancimus. C. de iud. etiam ſi non eſſet iudex competens is, coram quo eſt conuentus. cle. 1. de reſcr.

37 Trigeſimoſecundò ſi idem contumax poſtea vincat in principali, non recuperabit dictas expenſas ratione contumaciꝫ ſolutas. Bart. in l. ſi pignore. ff. de pignor. actio. per l. damni. 3. §. cùm parietem. in fin. ff. de damno infect. quia damnum quod quis ſua culpa ſentit, ſibi debet, non aliis imputare. reg. damnum. de reg. iur. in 6. Bal. in l. non ignorat. q. pen. C. de fructib. & lit. expen. Salyc. & alij in l. properandum. §. ſin autem alterutra. C. de iudic.

Expenſas nõ recuperat cõtumax.

38 Trigeſimotertiò contumacia eſt delictum, ideo bannitus propter contumaciam ſuper maleficio commiſſam poteſt occidi, ſicut ſi verè damnatus eſſet: vt docet Bart. in l. omne delictum. ff. de re militari. ſequitur Ange. in tract. de malefic. in gl. qui iudex videns. verſ. quæro, an contumacia. quod non ſeruatur in Francia.

Bannitus an occidi poſſit contumax.

39 Trigeſimoquartò imploratur brachium ſeculare contra cõtumacem. l. ſi quis in hoc genus. C. de Epiſcop. & cler. cap. dilecto. de ſenten. excom. in 6. etiam ſi ſit iudex delegatus, cui non ſit data expreſſa poteſtas inuocandi: quia hoc à iure habet. c. cùm non ab homine. de iud. Federic. conſ. 163. ſuper inuocatione.

Brachium ſeculare cõtra cõtumacem imploratur.

40 Intellige tamen quòd tunc poterit requirere brachium ſeculare, quando iudex inuocans non habet vltra quid faciat, aliàs non. d. ca. cùm non ab homine. c. 2. ibi, ſi neceſſe fuerit. de maled. Oldra. conſ. 89. Epiſcopus. & Archi. in c. adminiſtratore. 23. q. 5. gl. ſing. ſecund. Lanfranc. ibi in cle. diſpendioſam. in ver. actori. de iud.

41 Trigeſimoquintò qui nõ poteſt ſatiſdare de iudicio ſiſti in loco in quo petitur, poteſt remitti ad alium locum, in quo cautionem præſtare poterit, niſi fuiſſet contumax, quia tunc ſua culpa hoc perdit. l. de dic. §. planè. & §. fi. ff. qui ſatiſd. cog.

Contumax non remittitur ſatiſdationis gratia.

42 Trigeſimoſextò poteſt quis ob contumaciam priuari ſuffragio in electionibus, vel ſuſpendi. Bal. in l. vna, col. vltim. verſic. 12. & vlt. C. quando non peten. partes. per cap. ex literis. de conſti. vbi plenè doct.

Suffragio priuatur contumax.

43 Trigeſimoſeptimò quando alter ſocius rei communis refecit rem communem, & alius ſocius eſt contumax ad reſtituendum dimidiam partem expenſarum: poſt quatuor menſes ſocius ille reficiens efficitur dominus partis ſocij. l. ſi vt proponis. C. de ædific. priuat. l. ſi fratres. §. idem reſp. ff. pro ſocio. not. Bened. in d. ca. Raynutius. in verbo, domum. nu. 19. cum ſeq. de teſtam. Cæpo. in tract. de ſeruit. Vrban. prædior. c. 40. col. 9. rubr. de pariete ſeu muro. & rub. de refectio. c. 59. col. 3. & cautel. 85. & Franciſ. Cremen. ſing. 97. decidit Petrus de Vbald, in tract. de duob. fratrib. in 6. parte, quæſtio. 4. Boer. in conſil. 2. poſt conſuetudinem Bituricen. & Sanſon in conſuetu. Turonen. rubr. 1. art. 4. & Chaſſa. in conſuet. Burgun. in rubr. *des foreſts*. §. 20. Iaſ. in l. quominus. 17. quæſt. ff. de fluminib.

Contumax amittit rem ſuam ſi non ſatisfecerit.

44 Intellige etiam ſi domus fuerit diuiſa de nouo, quæ requirat parietem de nouo conſtrui: vt concludit Lucas de Penna, in l. 2. col. 2. C. de meta. & Epid. lib. 12. quod non ſeruatur in Francia, ſi hoc iudex non declarauerit.

45 Trigeſimooctauò, acta facta contra contumacem non ſunt poſtea ei edenda, nec copia danda: nec ſunt communia niſi refuſis expenſis. Franciſ. in c. 1. in gl. abſentia. de elect. lib. 6. no. doct. in l. 1. §. edenda. ff. de edendo. intellige niſi contumaciam purgauerit.

Acta nõ ſunt edenda contumaci.

46 Trigeſimanona pœna contumacis eſt, vt altera pars poſſit probare expenſis contumacis, vt habetur art. 11. ſuprà eo.

47 Quadrageſimò contumax non præſumitur iuſtam fouere cauſam, ſed opus eſt quòd probet, alioqui non fugeret. l. properandum. §. & ſi quidem. & l. ſancimus. ibi, mala conſcientia. vbi Bal. C. de iud. & in l. nam ita diuus. ff. de adop. Alex. in l. Papinia. §. meminiſſe. ff. de inoffi. teſta. & videtur de ſua cauſa diffidere ſimulatꝗ; non compareret. gl. in c. honoratus. 73. diſt. l. ea quidem. C. de accuſa. Panorm. in c. 1. col. 3. de iud. Hippol. in repet. l. de vno. num. 228. ff. de re iud.

Contumax malam cenſetur fouere cauſam.

48 Quadrageſimoprimò dicitur eſſe in dolo. l. non poteſt dolo. ff. de regul. iur. l. ex conſenſu. in fin. ff. de appel. Bar. in l. minor etiam. de minor. & fraus & malitia in eo præſumitur, teſte Socyn. in tract. de dila. art. 31. in 5. effectu. in fi. per d. l. ſancimus. nec bona fide videtur litigare. Bal. in l. ingenuum. ff. de ſtatu homi.

Dolus & fraus in contumace præſumitur.

49 Quadrageſimoſecundò contumacia ſemper interpretari debet in id, quod eſt contumaci deterius, & obedienti vtilius. Bart. in l. quamdiu. 2. col. 1. ff. de acqu. hær. per l. de ætate. §. qui tacuit. ff. de interrog. actio. Vnde ſi contumax refuſis expenſis audiatur, id quod antea erat ſtatutum, valebit,

Contra contumacem interpretatur contumacia.

Digitized by Google

lebit,,etiam ſine alia declaratione:vt cenſuit Senatus anno 1537.in menſe Februario,quo menſe curia per formam legis hoc decreuit,niſi illa acta annullentur à curia.

Actus quando ſine abſentis præſentia fieri poſſit.

50 Vltimò quando actus non poteſt fieri ſine contumacis præſentia, fiet ille actus,& valebit ac ſi contumax præſens eſſet,nec tunc punietur in expenſis.Bald.& Socy.in l.vna,in fin.ff.ſi quis ius dicen.non obtempera.Panor & alij in c.auditis. de procurator.quia non intereſt aduerſarij illum comparere,ideo non videtur quoad expenſas contumax,ſed iuri ſup quoad illum actum ſufficit, quòd cenſeatur renunciare.arg.l.peni.C.de pact.c.ſi diligenti.de foro compet.Domi.in c.1.in fin. de elect.in 6.

Citato ad videndum iurare teſtes non comparente, teſtes recipientur.

51 Ideo citatus ad videndum iurare teſtes, ſi non veniat,teſtes recipientur ad iuramentum.l.ſi quando.C. de teſti.dixi inferiùs art.13.tract.de inquiſitor.Et citatus ad videndum taxare expenſas,ſi non compareat,taxabuntur eo abſente l.ſancimus.C.de iud. quia eius abſentia Dei præſentia replebitur.l.properandum.§.1.C.de iudi.quem Deum altiſſimum vti velit in omnibus actibus meis autorem & adiutorem adeſſe rogo. Amen.

TRACTATVS

DE DOMICILII ELECTIONE, ET A QVIBVS, QVANDO, ET VBI ELIGI DEBEAT.

D'election de domicile.

PRÆFATIO.

Totius tractatus diuiſio.

1 IVdiciorum materiam abſque domicilij electione nullam ferè tractari videmus, ob id frequentiſſimam eſſe quiſque pragmaticus planè nouit,& quia in ea dubitationes quotidianæ oriri ſolent, ideo has, quas frequentius in curiis agitari vidi, hîc congerere ac decidere pro viribus conabor, vt omnibus materia iſta
2 notiſſima fiat. † Et imprimis dicam quotuplex ſit domicilium. Secundò quot modis quæratur. Tertiò quis effectus ſequatur ex hoc domicilio. Quartò quot modis amittatur. Quintò an quis de iure teneatur ad domicilium eligendum, & qua ratione.Sextò quis teneatur eligere domicilium.Septimò quando quis illud domicilium eligere teneatur.Octauò vbi quis domicilium eligere debeat. Nonò in quibus cauſis eligendum ſit domicilium.Decimò quæ ſit pœna non eligẽtis domicilium.Vndecimò an quis plura poſſit eligere domicilia.Duodecimò & poſtremò an electione facta variare poſſit,quibus diſcuſſis in domicilio noſtro pacificè degemus.

Quotuplex ſit domicilium. Naturale domicilium.

3 Primò igitur quotuplex ſit domicilium videamus,& triplex eſſe dico:videlicet naturale,acci-
4 dentale,& commune. vt ſcribunt doct. in rub.de foro compet. † Naturale inquam domicilium eſt locus propriæ originis, vel paternæ.l.1.& l.aſſumptio.§.filius.ff.ad municipal.& dicitur naturale,quia ex natura venit. Nempe eo quòd quis naſcitur in aliquo loco,ibi naturale domicilium habere dicitur.gl.in cap.cùm nullus.de tempor.ord.lib.6.& in c.accedens.2.vt lite non conteſtat.l.penult. ff.de ſenator.& in multis aliis locis quos de induſtria omitto,ne congeries allegationum volumen augeat ſine effectu.

Incola, ciuis & municeps qui ſunt.

5 Poteſt etiam quis ex propria, aut paterna origine dici municeps, & ciuis, & habere domicilium d.l.1.ff.ad municipal.vnde incolam eum eſſe iureconſultus ait,qui in aliquam regionem domicilium ſuum contulit, quem Græci πάροικον appellant.l.pupillus.§.incola.ff.de verb.ſignific.& incolas domicilium facit, ciues quidem origo,allectio,vel adoptio.l.ciues.C.de inco.lib.10 quis ſit municeps docet Iuriſconſ. in l.1.ff. ad municipal.& in l.municipes.de verborum ſignifica.vbi abundè ſcripſi.

Accidentale domicilium.

6 Domicilium accidentale eſt locus quem quis ſibi habitandi gratia conſtituit,vt ibi perpetuò habitet.d.l.aſſumptio.in princ.iuncto §.iuriſprudentibus.ad munic.ff.vel vbi quis ſedes & tabulas habet,ſuasq; ſedes conſtituit.l.in lege.ff.de verb. ſign. vbi fuſius ſcripſi.& in eodem loco ſingulos habere domicilium non ambigitur,vbi quis larem rerumq; ac fortunarum ſuarum ſummam cõſtituit,vnde rurſus non ſit diſceſſurus,ſi nihil auocet:vt diuus Adria.ſuo edicto manifeſtiſſimè declarauit in d.l.ciues.C.de incol.lib.10.

Communis patria Roma & Pariſ.

7 Commune eſt,quod patria communis nobis parit,vt Roma eſt communis patria,& ſic commune domicilium.l.Roma.ff.ad munic. Idem in curia Imperatoris & Regis Franciæ dicit Soc.in cap.final.de foro compet.hoc tamen parum conuenire videtur:quia domicilium non dicitur quis habere in curia: quia ſicut rota voluitur, ita & curia principum:ideo dicerem ibi domicilium accidentale dari non poſſe, ſed ciuitatem Pariſ. eſſe commune domicilium aſſerit Ioan. Gallus in

Curia principum ſicut rota voluitur.

8 quæſt.per areſta.q.145.incipiente,per areſtum. † Hodie hoc domicilium commune parum emolumenti affert.ideo quod Iaſ.in l.qui Romæ.col.4.ff.de verb.obliga.dicit hodie Romam non eſſe commune domicilium,vnde de delicto commiſſo alibi,non poteſt cognoſci Romæ,nec Pariſ.

Digitized by Google

riſ. ſed ſolent remitti delinquentes ad locum domicilij, vt vidi ſæpius in iudi cio fieri. Et ideo hoc commune domicilium parum tractabitur hîc. Etiam Iuriſc. his terminis naturale, accidentale, & commune, non vtuntur: ſed ſunt vocabula à iuris interpretibus conficta, quibus praxis vtitur, & ego cum practicis ago.

9 Secundò quot modis domicilium quæratur? Reſpond. multis, l. prius quæritur domicilium, ſi lex ſtatuat domicilium. vt Bald. ſcribit in l. priuilegio. C. de incol. lib. 10. & ſtatutum confert domicilium. l. ſi. C. de vend. rer. ciui. lib. 11. l. 3. §. planè. ff. quod vi aut clàm. vt ſi ſtatuat poſt annum habitantem eſſe incolam & gaudere priuilegiis ciuiũ, vt Pariſ. Bald. in l. 1. C. de municip. & orig. lib. 10. vbi dicit ſtatutum non poſſe facere, vt ad filios tranſeat domicilium. Item per priuilegium principis poteſt quis ſequi domicilium matris, licet regulariter ſit contra l. 1. ff. ad municip. Etiam per conſuetudinem quæ differt à ſtatuto tanquam expreſſum & tacitum. l. de quibus. ff. de legib.

Quot modis domicilium quæratur.

10 Item quæritur domicilium per relegationem, relegatus enim in illo loco, in quem relegatus eſt, interim neceſſarium habet ibidem domicilium. l. filij. §. relegatus. ff. ad municipal. & ibi Bartol. dicit facere pro confinatis vt ſuis verbis vtar vbi ſortiuntur domicilium. l. 2. §. fin. ff. ad municipa. quod facit pro condemnatis ad curandum portum Maſſiliæ, vt ibi domicilium id temporis quo degunt videantur habere.

Relegatus habet locum relegationis pro domicilio.

11 Præterea conſtituitur domicilium per prælaturæ adeptionem, nempe ibi domicilium quis habet, vbi prælatus eſt. Bar. in l. 1. ff. ad munic. Ideo effectus Epiſcopus, vel abbas in aliquo loco, ibi ſortitur domicilium. Innoc. in c. ex ore. de priuil. Io. And. in c. ſtatutum. §. cùm verò. de reſcript. lib. 6. Bart. in d. l. 1. & in l. ciues. C. de incol. lib. 10. Panor. & alij in c. poſtulaſti. de foro compet. licet quidam prælati cum ſuis potius habitent ganeis, quàm in prælaturis, & lepra Naaman adhæret illis, & ſuis ſimilibus in æternum.

Prælatus & monachus vbi habeant domicilium.

12 Item ſortietur domicilium monachus illius ciuitatis, in qua effectus eſt monachus, quamdiu erit in illo loco monachus. Nam ſi alio transferatur, ibi habebit domicilium. Bart. in d. l. 1. doct. in cap. fin. de paroch. Felyn. in cap. dilectus. col. 4. in 8. concl. de reſcrip. Idem etiam dicens in prælatis regularibus: hodie mala pars monachorum, non dicam bona, pars apoſtatat: niſi pro maiori intelligam.

13 Et per adeptionem dignitatis aut officij domicilium conſtituitur. Bart. in d. l. 1. & doct. in ca. fi. de foro compe. Bart. & patruus meus Rebuf. in d. l. ciues. C. de incol. lib. 10. l. municeps. ff. ad municip. Ideo Tholoſanus factus Senator Pariſ. dicitur ibi domicilium habere. Senatores tamen licet in vrbe domicilium habere dicantur, nihilominus & ibi vnde oriundi ſunt habere domicilium intelliguntur: quia dignitas domicilij adiectionem potius dediſſe, quam permutaſſe intelligitur. l. penult. ff. de Senator.

Conſiliarius ibi habet domiciliũ, vbi habet dignitatem.

14 Idem ſi quis adipiſcatur beneficium requirens reſidentiam in vno loco, ibi domicilium cõſtituere cenſetur. ca. cùm nullus. de temp. ord. in 6. c. ex ore. de priuil. l. Senatores. ff. de Senato. Felyn. in c. dilectus. in 2. col. 2. de reſcript. Sed cùm omne beneficium aſſiduitatem requirat perſonarum. ca. præterea. de præbend. & c. ad hæc. ibidem. an habeat locum in alio beneficio ſimplici. Ibi deciditur non habere ex conſuetudine generali eccleſiæ. vt dixi in praxi benefic. in reſcripto de non reſidendo.

Beneficiarius locum beneficij habet pro ſuo domicilio.

15 Item per lecturam. Nam doctor ibi cenſetur habere domicilium, vbi eſt conductus & habet ſtipendia, & vbi iura profitetur, ſiue ſit doctor Regens ordinarius, aut non.

16 Ideo Do. Alciat. & ego dum Biturigibus eſſemus conducti, & ibi iura profiteremur, habebamus ibi domicilium id temporis. vt docet Bart. in l. municeps. ff. ad municipal. Soc. in d. c. ſi. de foro compe. & Felyn. in rub. de Magiſtris. col. vlt. etiam habui domicilium Caturci, dum ibi doctor eram regens, iura profitens & ciuilia & canonica, ſic & hîc Pariſ. vbi longo tempore profeſſus ſum, [& idem in ciuitate Tholoſana & Pictauien. dum ibi profitebar.]

Domicilium doctor habet in vniuerſitate in qua profitetur.

17 Inſuper acquiritur domicilium in loco, in quo aliquis nupſit, ſi vir illò ſe conferat habitandi gratia: & mulier ibi domicilium habet, vbi vir habitat. l. penult. ff. de iuriſ. omn. iud. l. ab ea. col. 4. C. quomodo & quando iudex. vbi Bal. ſcribit. l. fin. §. item reſcripſerunt. ff. ad munic. Præterea adoptiuus filius domicilium habet in loco in quo pater adoptans, donec emancipatus fuerit. l. ordinem. in fin. & l. ſeq. ff. ad municip. Iacob. Rebuf. in d. l. ciues. in gl. magna. lib. 11. C. & Soc. in c. fin. de foro compet. in tertio membro.

Domicilium per nuptias quæritur.

18 Item maioris partis fortunarum ſuarum tranſlatione acquiri domicilium non ignoramus. per dict. l. ciues. & l. ſed & ſi ſuſceperit. §. 1. & ſeq. ff. de iudi. & l. 2. C. vbi ſenat. vel clariſſ. glo. tamen in d. cap. dilectus. de reſcript. dicit duo requiri, videlicet, quòd quis poſſideat ibi maiorem partem fortunarum ſuarum, & quòd aſſiduè in illo loco conuerſetur. quod probat Felyn. ibidem.

Tranſlatione fortunarũ ſuarum mutatur domicilium.

19 Vltimò acquiritur domicilium per electionem, quando quis eligit illud, vt hîc, de quo inferiùs dicetur abundantius. Et de hoc poteſt dici: hîc habitabo, quoniam elegi eam. Tamen hîc non ſolet eligi, niſi litis perſequendæ gratia, vt dicetur inferiùs.

Electione quæritur domicilium.

20 Tertiò quis effectus reſultet, & quæ vtilitas cognoſcendi domicilium? reſp. multi, Primus effectus eſt reſpectu poteſtatis conueniendi: quia in loco domicilij poteſt quis apud magiſtratus illius loci conueniri. c. delicti. & c. poſtulaſti. de for. comp. l. hæres abſens. §. proinde. ff. de iud. l. incola. in prima ad municip. vide l. pupillus. §. incola. ff. de verb. ſign. & quæ ibi ſcripſi.

Domicilij effectus & vtilitates.

Digitized by Google

ſcripſi. Et hoc habet locum ſiue loquamur de domicilio naturali, ſiue accidentali, de quibus ſuprà dixi, & de vtroque loquitur d.l.incola.

21 Secundus effectus eſt. Nam poterit iudex omnimodam iuriſdictionem exercere in habentem domicilium, ſiue de delictis alibi commiſſis, ſiue de contractibus.ca.poſtulaſti. & ibi doct. de foro compet.c.cùm contingat.illo tit.clem.2.de re iud. Nam iſtud forum domicilij eſt generale, & ordinarium ad omnia quæcunque alibi contracta, geſta, & perpetrata.teſte Calde.in c.1.de rapto. & Socy.in d.c.fi.de foro compe.col.12.& principali quæſt.aſſignat rationem, quippe ſi non poſſet conueniri in loco domicilij, forum domicilij eſſet ſuperfluum, quod non eſt dicendum. Nam poteſt conueniri quis vbi deliquit, & contraxit, etiam extra domicilium.c.1.de priuil.in 6.d.l. hæres.

Areſtum. Epiſcopus contra exemptum cognoſcit.

22 abſens. † Ideo fuit condemnatus Ieroſolymitanus quidam appellans tanquam ab abuſu ad Senatum de Epiſcopo Lingonen.volente cognoſcere contra eum ratione delicti commiſſi in eodem Epiſcopatu Lingonen.circa ſacramentum Euchariſtiæ, & fuit permiſſum Epiſcopo & Officiali eius vt cognoſceret contra eum, licet eſſet exemptus, quod eſt notandum.

Citatio in loco domicilij fieri debet.

23 Tertia vtilitas eſt reſpectu citationis, vt hîc, quia in loco domicilij quoad omnes effectus poterit citari, licet ſit abſens, videlicet quoad miſſionem in poſſeſſionem, vel quoad condemnationem, ſi ſtatus cauſæ patiatur: quia vbicunque ſit, remanet ſubiectus iudici domicilij: ideo citatio decernitur in proprio territorio iudicis, licet executio quandoque fiat extra territorium. Alex. & alij in l.fi.ff.de iuriſd.om.iudic.Oldrad.conſ.88.Soc.conſ.167.non inutilis.vol.2.col.6.in 3.q.Bald. in l.ab eo.col.vlt.C.quomod.& quando iudex.& conſ.126.citatio.in 4.vol.

Iudex domicilij habet præuentionem.

24 Quarta vtilitas ſeu effectus eſt, reſpectu præuentionis, quia iudex domicilij poteſt præuenire alios iudices, qui poſſent cognoſcere de illa cauſa, vel ratione contractus, delicti, vel originis.cap. propoſuiſti.de for.comp.l.ſi quis poſtea.ff.de iudic.c.cùm plures.de off.dele.lib.6. Et ſubditus non poterit in præiudicium iuriſdictionis iudicis præuenientis, aut partis mutare domicilium.d.c.propoſuiſti.vbi not.doct.& Aufrer.in deciſ.ſuis,q.163.item eadem die.

Sententia à iudice domicilij ferri poteſt.

25 Quinta vtilitas, reſpectu ſententiæ ferendæ: quia ſicut poterat citari talis N. ſiue ſit præſens, ſiue abſens, vt ſuprà dictum extitit. Ita in caſibus in quibus poteſt præueniri contra eum, licet abſentem ad ſententiam diffinitiuam, poteſt etiam hoc caſu condemnari, & contra eum ſententia
26 ferri, ſi ſtatus, vel qualitas cauſæ hoc patiatur. † Si verò qualitas cauſæ non patiatur, vt contra abſentem perueniatur ad ſententiam, tunc procedetur contra talem abſentem ad miſſionem in poſſeſſionem ex primo & ſecundo decreto in cauſis ciuilibus.vt not.in l.ſi finita.§.ſi plures.ff.de dam.infect.c.quoniam.vt lite non conteſt.& alia remedia contra contumacem exerceri poterunt, de quibus per gl.in l.3.§.tutores.ff.de ſuſpect.tutor.l. ſi quis inter.§.fi. de excuſ.tuto.gl.in cap.2.de confeſſ.lib.6.Bald.in l.conſentaneum.C.quomodo & quando iudex. ſcripſi in tract.de contumacia & defectu ſuprà.

Annotatio bonorum in criminalibus.

27 In criminalibus grauioribus in quibus venit imponenda pœna ſupra relegationem, poterit procedi ad annotationem bonorum, & ſi non compareat intra annum, quo bona ſunt deſcripta, publicantur omnia bona.l.1.& 2.C.de requir.reis.Bar.in l.abſentem.ff.de pœnis.Cano.in c.veritatis.de dolo. vel ſecũdum praxim regni Franciæ poterit in loco domicilij citari ad tres breues dies. iuxta l.inter.ff.de pub.iud.vide quæ ſcripſi ſuprà, ar.12.gl.2.tract.de contuma.

Munera in domicilio quis ſubire debet.

28 Sexta vtilitas eſt reſpectu munerũ, munera enim quis ſubire tenetur & honores in loco domicilij.vt patet in l.1.& per totum ff.de mune.& hono.& in ru.C.de munerib.& in quo loco munera.lib.10. & vide Alber.in rub.de munc. & Petrum Anribolum in tract.de muner.Socy.conſil.
29 129.in 1.vol. † Et an filius ſequatur domicilium patris accidentale aut originale quoad onera ſubeunda, vide vnam diſtinctionem per Bald.in conſ.415.quia quæritur.in 5.vol.non tamen poterit in hoc domicilio electo munera ſubire, ſed intelligitur de domicilio habitationis.

30 Etiam alij quidam effectus intelliguntur de hoc domicilio, nam electum prodeſt in illa lite, in qua electum eſt, & in ea cauſa, non in alia: nam ſeparatorum ſeparata eſt ratio.l.fi.ff. de calum. Et ſi vna res delegatur, non extenditur ad aliam.l.2.ff.de iudi.c.1.& 9.de offi.deleg.

Ordines conferuntur habita ratione domicilij.

31 Septima vtilitas: quia in domicilio poteſt quis ordines ſumere, & ab Epiſcopo domicilij etiã ſine aliis literis dimiſſoriis: quia is etiam eſt verus epiſcopus.c.cùm nullus.de temp.ord.in 6.vt dixi in tract.nomi.q.14.nu.42.alias vtilitates ſcripſi in l.pupillus.§.incola.ff.de verb.ſignifi.

Domicilium in ordinatione quomodo accipiatur.

32 Quomodo accipiatur domicilium? Reſpond.pro domicilio habitationis, non rei, vel originis, prout dicit gl.in dubio debere domicilium intelligi in c.ſtatutum. §. cum verò.in verb. vnam dictam.de reſcript.lib.6.ſing.ſecundùm Felyn. in c.1.col.fin.de ſponſal.ſequuntur doct.in cap.fin. de foro compet.Alex.in l.penult.ff de iuriſd.omn.iud. & in l.aſſumptio.§.filius.ff.ad muni.Panor. & Fely.in c.dilectus.in 2.de reſcript.& idem Panor.in c.ex parte.de foro compe.Socy.in conſ.79. ſi eſſemus.in 4.vol.col.3.Sed hîc intelligimus de domicilio electo ratione litis perſequendæ.

Subditus ratione domicilij.

33 Item dicitur quis propriè ſubditus ratione domicilij.gl.ſing.in cle.vna, in verb.ſubditos. de foro compe.ſecundùm Cardin. & Imol.ibi:& Philip.Franc.in c.cùm nullus.col.2.de temp.ordin. lib.6.Barba.in procem.cle.§. hæc ſanè.col.14.Panor. in c.propoſuiſti.de foro compe.& ibi addidi.

Amittitur domicilium pluribus modis.

34 Quartò quæro quot modis domicilium amittatur? Reſp. primò ſi quis de propriis laribus expellatur cum ſua familia.l. cùm quis.ff.de dolo.facit l. item quæritur.§.exercitu.ff.loca:l.ſi de eo.§.1.de acqui.poſſeſſ.

35 Secundò, iure, vt ſi deportetur, vel relegetur vltra decem annos, aut perpetuò.l.amiſſione.§. qui

Digitized by Google

qui deficiunt.ff.de capit.diminut. vel ſi deſtruatur bello ciuitas,aut alia ex cauſa.vt ibi.

36 Tertiò conſenſu, vt quando quis dimiſſis propriis laribus nouos conſtituit.l.domicilium.ff. ad municipal.l.2.C.vbi ſenator.& hoc intellige quando quis recedit cum familia & rebus.Bart.in l.aſſumptio.ff.ad municipal.& in dicta l.domicilium.& Bald.in rubr.C.ſi à non compet.iudice iu-
37 dic.fuer. Cuma.conſil.146.in fine. † Et quis poteſt transferre domicilium pro hbito.l.libertus.§.1.ff.ad municipal.Bart.in l.idem Vlpia.§.ſunt & alij.ff.de excuſa.tuto.in ſecunda lectura.
38 Bart.& Alex.in d.l.aſſumptio.in princ.Corn.conſil.8.viſis literis.in tertia parte. † Si tamen quis ſit frequens in domicilis ſine cauſa mutandis,inconſtans,& leuis præſumitur.gloſſ.in ca. quæ dignior.24.q.1. Frequens domiciliorum mutatio arguit inconſtantiam.

39 Quinta quæſtio eſt an quis teneatur ad eligendum domicilium de quo loquimur? Reſpond. hîc ſtatuitur quòd ſic.vide tex.ſequentem,& lege quid dicat. An quis domicilium eligere teneatur.

FRANCOYS *article* XXIII. *des publiées.* M.D.XXXIX.

Nous ordonnons, que tous les playdans,& litigans ſeront tenus au iour de la premiere comparition en perſonne,ou par procureur ſuffiſamment fondé,declarer,ou eſlire leur domicile,au lieu où les procez ſeront pendans, autrement & à faute de ce auoir deüement faict,ne ſeront receuables,& ſeront deboutez de leurs demandes,& defenſes,ou oppoſitions reſpectiuement. Articulus vnicus.

GLOSSA VNA.

1 HÆc eſt optima ordinatio iuri conformis, & generaliter per iudices ſeruari debet,tam in patria iuris ſcripti,quàm conſuetudinaria,quæ elicitur ex l.nihil. & l.domicilium.& l.nõ vtique.ff.ad municip.& cap.fin.de paroch.& hanc practicam,vt carens habitatione teneatur eligere domicilium,valde commendat Bart.in extrauag.ad reprimendum.in verb.per edictum.circa finem.quomod.in læſæ maieſt.crim.proceda.& ante eum docuerat Spec.in tit.de reſcript.præſenta.§.ratione autem cauſæ.verſic.quid ſi non diſcernatur.& Hoſtienſ.in ſumma.de foro compe. De iure domicilium eligi debet.
2 §.quibus ex cauſis. † Vbi vagabundum debere eligere domicilium inquit,intellige vt hîc, videlicet vt eligat domicilium,in quo poſtea citabitur.hoc etiam approbat Soc.in tractat.de citatio.articul.17. in fin.& artic.25. quæſt.3.& hoc ſuadet æquitas,& fauor diminuendarum litium. teſte Boerio in repeti. l.conſentaneum.fol.16.in prima quæſtione.Cod.quomodo & quando iu- Vagabundus domicilium eligere cogitur.
3 dex. † Et huius ſententiæ multiplex eſt ratio.Prima vt expenſæ vitentur,& litis anfractus,ac labores partium minuantur.c.finem.de dolo & contumac.vbi Imol.notat per illum text.iura ten- Rationes domicilij eligendi.
4 dere ad lites abbreuiandas,ne partes laboribus & expenſis grauentur. † Secunda vt lis celeri Marte percurrat.c.diſpendia.de reſcrip.in 6.& in l.quidam æſtimauerunt.ff.ſi cer.pet.l.properan-
5 dum.C.de iud. † Tertia ratio eſt difficultatis:quia difficile eſſet in quolibet actu citare quendam ciuem noſtrum, hîc Pariſ.litigantem:cùm de facili non poſſint citationes de longinquo geminari.c.fin.8.q.5.cap.certum.11.quæſt.3.& propter multam locorum diſtantiam non poteſt ſine magnis laboribus & expenſis ſæpius ad abſentem haberi recurſus.cap.tum ex literis.in ſi.de in integrum reſtitut.

6 Quarta ratio eſt,vt abſentis incommoda vitentur.argu.l.ſi longius.ff.de iudi.& ſic æquitas & fauor minuendarum litium ſunt proxima cauſa huius ordinationis. Boer.in repetit. d.l.conſentaneum.fol.16.in 1.q.C.quomodo & quando iud.& ſic cum hic articulus ſit & iuri & æquitati conueniens,erit ampliandus tanquam fauorabilis.l.cùm quidam.ff.de libe.& poſth.reg.odia.de regu. iur.in 6.

7 Sextò quis teneatur ad eligendum domicilium? hic articulus in principio reſpondet, quòd omnis litigans tenebitur.Et qui totum dicit,nihil excludit.l.Iulianus.ff.de leg.3.ibi,*tous playdans & litigans ſeront tenus,&c.* Litigans autem à litibus dicitur.Litis nomen tam ad actionem perſonalem, quàm realem refertur.l.litis.ff.de verb.ſig. vbi ſcripſi abundè:quare hic non repetam. Ideo quicunque litigat, tenetur domicilium eligere,ſiue ſit actor,ſiue reus:vt inferiùs ſcripſi.Et vide quæ ſcripſi do iſto verbo *tous*,& omnis,in art.1.tract.de lite.obl.gl.1.etiam quis eligere domicilium tenetur,ſiue habeat domum in loco, in quo litigat,ſiue non: vt ſequitur. Sed eſt differentia in aliquo vt dicetur. [ſiue ſit vir,ſiue mulier,totus enim & totam comprehendit.l. 1.vbi ſcripſi,ff.de verb.ſign. Sexta quæſtio quis teneatur domicilium eligere.

8 Septimò quæro quando iſta domicilij electio fieri debeat?Reſpondet iſte text.*Au iour de la premiere comparition:*& ſic ante litem conteſtatam,quod eſt intelligendum,etiam ſi citatus actor,vel reus habeat habitationem in loco in quo cauſa agitatur, etiam Quando domicilij electio fieri debeat.
9 ſi domum conductam,vel aliam habitationem duntaxat precario datam. † Sed eſt differentia:quia is qui iam domicilium habet, non tenetur aliud eligere, quàm ſuum,ſed eliget ſuum,vel declarabit hoc velle ſibi eſſe domicilium,& is qui nullum habet, eliget vnum in illo loco, in quo litigat, nec poſſet cogi habens ad aliud eligendum, ſed ad declarandum, quod domicilium ſibi
10 velit.ibi,*declairer ou eſlire*.alioqui appellare poſſet.vt doct.not.in c.ſi.de dila. † Si autem haberet quis hortum cum vna parua domo,in qua non habitaret,nec in ciuitate,ibi tamen poſſet ſuum eligere domicilium,quamuis domus propriè non dicatur.vt in l.Senatus.§. Marcellus.ff.de legat. primo ſing.ſecundùm Romanum ſingul.330.hodie.& Iaſ.in l.cætera.illo tit.nec domicilium quis habere dicitur ibi,vbi talem domum habet.vt in prædictis iuribus patet.

11 Poſſet

Digitized by Google

Habens domum an eam ſibi velit eſſe domicilium, declarare cogitur.

11 Poſſet tamen iudex cogere habentem qualemcunque domum, vt declaret, an velit illam ſibi eſſe domicilium, & hoc tenetur pars dicere. vt in text. ibi, *declairer, ou eſlire*. Eligere ſpectat ad nõ habentem, *declairer* ad habentem. vel ſi pars plures habeat domos, declarare debet in qua domicilium velit eligere, vt poſtea omnes citationes ibi fiant, & imputet ſibi is, qui eligit, vel deſertam, vel minus vtilem, in qua non habitat: quia nihilominus omnia poſtea ibi intimata valebunt, licet non peruenerint ad notitiam partis, poſtquam ipſe elegit, ſibi imputet.

Domicilij electio peti poteſt in quacunque parte litis.

12 Quæro quid ſi quis non elegerit in prima comparitione & ſic in primo termino, nec quidẽ ante litem conteſtatam, an poſtea eligere poterit? Reſpon. ſic, & cogitur pars eligere, nec litis conteſtatione tollitur hæc domicilij electio, quia cùm ſemper grauetur pars, mittens nuncium ad citandum partem aduerſam in longinquis partibus degentem, ſemper hoc remedio vti poterit vſque ad concluſionem in cauſa, inſtar illius qui cõtinuò grauatur. nam poterit appellare etiam poſt decem dies. text. & ibi eum not. doct. in c. ex parte. in primo de appell. Bald. in l. 2. quæſt. 2. C. de epiſc. audien. Iaſ. in l. ita domum. col. 2. nu. 5. C. de procurat. & ita ſeruatur in iudiciis. nec obſtat iſte text. dicens: in prima comparitione: quia hoc eſt verum, ſi tunc petatur, ſed ſi tunc non petatur, ſemper poteſt peti: vt dixi.

Eligere domiciliũ quis tenetur, ſi pars petat.

13 Nec refragatur quòd iſte text. videatur præbere formam, etiam quia annullat actum in contrarium. Reſpond. hîc non dari aliquam formam, nec annullatur actus, ſi bene conſpiciatur text. Sed vult quemlibet litigantem teneri eligere domicilium, hoc intelligitur ſi petatur. l. vniuerſa. C. de precibus Impera. offerend. l. 4. §. hoc autem. ff. de damno infecto. hoc ſtatutum eſt in fauorem partium, ergo illi fauori partes renunciare poterunt, non petendo. l. penultim. Cod. de pact. Et ſi pars petat, & aduerſarius nolit domicilium eligere, non debet recipi petitio illius recuſantis, nec defenſio, aut oppoſitio: non quòd annullentur in contrarium facta. Et ideo non eſt dubium per prædicta, quòd proceſſus valebit in contrarium non opponente parte. vt plenè proba-
14 ui in §. ſi quis verò. de colla. in concordant. † Et eſt longa differentia inter libellum obſcurum, incertum, & hunc caſum: quia ſententia ferri poteſt, licet quis non elegerit domicilium, ſed ſuper libello incerto non, ideo partes huic non renunciant. Et quia hoc eſt notum doctis pragmaticis, ob id pluribus non inſiſtam, & hoc etiam ſeruat communis vſus curiarum. ideo minimè mutanda ſunt, quæ ſemper certam interpretationem habuerunt. l. minimè. ff. de legibus.

Procuratoris cõſtitutio nõ tollit domicilij electionem.

15 Ad hæc quamuis pars ab initio cõſtituerit procuratorem: tamen ad huc eligere domicilium tenebitur. Nam licet procurator habeat domicilium, tamen citationes quandoque etiam poſt cõſtitutionem procuratoris ſunt faciendæ in perſonam domini, vt in iuramento de calumnia, per verbum credit vel non credit, & ad reſpondendum libello, & arriculis, & in aliis caſibus multis, in quibus oporteret facere citationes in perſonam domini longè diſtantis: & rationes ſuprapoſitæ haberent locum, quatenus videlicet ſumptus ingruerent. Ideo dicerem adhuc debere eligere. item quia hic text. loquitur in termino communi, *plaidans & litigans*. ergo quilibet, & ſolent exteri eligere domicilium in domo procuratoris.

Procuratoris domicilium eligi poteſt à parte.

16 Prætetea diuerſitas nominum inducit vniuerſitatem rerum. l. ſi idem codicilli. C. de codicil. Chaſſa. in conſuet. Burg. in rubr. *des iuſtices*. in gloſ. 1. §. 6. num. 102. & quia ſunt diuerſa nomina inter procuratorem & domicilium, ob id qui elegit procuratorem habentem domicilium, vel aduocatum, poterit & debebit adhuc parte petente eligere ſibi domicilium: ſed poterit tunc eligere domicilium, in quo degit procurator, vel aduocatus, cùm ad hoc non ſit prohibitus, vt inferiùs dicetur.

Generale procuratorii an ſufficiat ad domicilij electionem.

17 Item text. dicit *tous plaidans & litigans ſeront tenus au iour de la premiere comparition en perſonne ou par procureur ſuffiſamment fondé declairer ou eſlire leur domicile*. Ecce ſiue conſtituerit procuratorem
18 tenetur eligere domicilium, ſiue non conſtituerit, quia hîc nihil excipit. † Verum eſt tamẽ quòd poterit procurator eligere domicilium pro parte, quando ſufficiens habet ad hoc mandatum: & in hoc fortè ſufficeret generale mandatum ad proſequendum cauſam, & omnia faciendum, quæ pars facere poſſet, ſi præſens eſſet, nec inuenio ſpeciale mandatum requiri. vt deſcripſi in §. fi. rub. de elect. deroga. & hic tex. dicit *ſuffiſamment fondé*, tamen hoc ſolet in procuratorio exprimi hodie, vt vidi, & eſt tutius.

Electio domicilij in quacunque inſtantia fieri debet.

19 Inſuper domicilium eligere tenetur pars tam in prima inſtantia, quàm in ſecunda, cùm eadem ſit ratio in vtraque, ergo & eadem iuris deciſio. l. illud. ff. ad legem Aquil. & quia ſupradictæ rationes in eis habent locum, & hic articulus non diſtinguit, nec ego. l. de precio. ff. de public. in
20 rem actio. † Et ſi ſemel elegerit coram præpoſito, & appelletur ad Baillіuum, vel ad alium iudicem, poterit iudex appellationis citare in domicilio electo in prima inſtantia, tum quia eadem ratio, quæ mouit primum iudicem, mouit & ſecundum. arg. c. ſuper literis. in fin. de reſcript.
21 tum quia eſt eadem cauſa. † Ad hæc etiam quia aduocatus datus in vna cauſa tenetur illam proſequi etiam in cauſa appellationis, quando in eadem ciuitate tractatur. l. inuitus. & l. ita de-

Aduocatus in vna curia an patrocinari poſſit in alia.

22 mum. C. de procur. gloſſ. in l. vna, C. de ſuffrag. quod vix mihi perſuadeo. † Nam aduocatus in vna curia, non erit in alia aduocatus: niſi eſſet in parlamento, tunc in omnibus aliis curiis intra reſſortum illum poterit patrocinari, & in magno quoque conſilio. Et hoc propter curiæ ſupremæ excellentiam. Cuius curiæ ſupremæ alia priuilegia ſcripſi in procem. concordat. in verbo
23 ſummas. † Tamen quòd electio facta in prima inſtantia proſit in ſecunda, eſt declaratum in ſtilo

Digitized by Google

in ſtylo Borbonij.eo.tit.art.vlt.facit l.qui habet.§.fi.cum l.ſeq.ff.de tutel.& quod not.Bald.in l.fin. §.neceſſitate.col.penult.Cod.de bonis quæ libe.vbi conſenſus præſtitus filio in poteſtate in cauſa principali, cenſetur præſtitus & in cauſa appellationis, ideo nouus conſenſus non requiritur ſecundum eum.

24 Item ſatiſdatio de iudicio ſiſti præſtita in prima inſtantia, durat in cauſa appellationis. Iac. in l.Iulia. col. vlt.ff.qui ſatiſ.cogan.vide gl.in pragma.in §.& ne ſub vmbra de cau.in verb.eadem. Et cauſa commiſſa alicui,vt ſummariè procedat,in hac procedi ſummariè tam in prima inſtantia quàm in ſecunda debebit.teſte Caſſador.in deciſ.8.fuit etiam.in rub.de reſcript.

25 Limitarem quando is qui elegit in prima inſtantia, vellet eligere de nouo domicilium in cauſa appellationis,vt poſſit: quia licitum eſt illi facere, quod ſibi prodeſt,& nemini nocet.l.fluminum.5.fina.cum l.ſequ.Digeſt.de dam.infect. Item quia per appellationem extinguitur pronunciatum,& reponitur in eo ſtatu,vt poſſit appellans omnia facere,quæ poterat in cauſa principali.l.1.in fin.ff.ad Turpil.Bart.& Iaſ.in d.l.ita demum.ſed in prima inſtantia poterat eligere. Igitur & in ſecunda poterit. In cauſa appellationis quis domicilium eligit.

26 Etiam facit cap.3.de iura.calum.lib.6.& l.cum apud.ff.iudic.ſolui.Dy.conſil.25.quæſtio talis,& renunciatio productionis teſtium in prima inſtantia facta nõ porrigitur ad inſtantiam appellationis.gloſſ. Panor.& Imol.in cap. cùm veniſſent.in gloſſ.vlt.de teſtib.vide Fely.& alios in c. fraternitatis. primo notab. ibidem. & gloſ.in verb.& perſonam. in authen.de his,qui ingrediuntur ad appell.colla.5.in princ.

27 Secundò limitarem, quando elegiſſet domicilium pro iſta inſtantia tantùm:& in electione dixiſſet, eligo in hac inſtantia tantùm: tunc iudex appellationis deberet eum cogere ad eligendum in cauſa appellationis. Quia quando procurator conſtitutus eſt in prima inſtantia tantùm, non poteſt proſequi cauſam appellationis,licet poſſit appellare.l.inuitus. C.de procu.c.non iuſtè. illo tit.de procu.in decre.hoc tenet expreſsè Iacobi.in l.ita demum.col.pen.C.de procu. Eliges in vna inſtantia, in alia eligere cogitur.

28 Bonum ergo eſſet,quod pars videret primam electionem domicilij, ſitne generalis,quãdiu hæc cauſa in ciuitate agitabitur:& tunc nullam aliam electionem quæret:ſi verò non viderit,cautela eſt, quod iudex appellationis ante initium cauſæ interroget partes,quod domicilium eligere velint,& an illud idem velint habere in ſecunda inſtantia,& ſi reſpondeant quod ſic,non erit du-

29 bium. † Atque ſi velint eligere aliud, valebit etiam electio ſecunda.Si tamen iudex appellationis hæc omiſerit,& in domicilio in prima inſtantia electo citationes & expletà fecerit,valebunt,vt ſupra dixi,ſi partes nihil petierint.

30 Tertiò limitarem, quando duæ iuriſdictiones ſunt in ciuitate diuerſorum dominorum, & pars elegit domicilium in illa iuriſdictione,in qua cauſa tractabatur: quia alibi non poſſet:tunc ſi cauſa conuolaret ad alium iudicem diuerſæ iuriſdictionis, prima electio non proderit, ſed debet

31 hic iudex compellere ad eligendum de nouo, & in ſua iuriſdictione. † Imò procurator qui litem eſt conteſtatus in prima inſtantia, non poteſt ſubſtituere procuratorem in cauſa appellationis,ratione illius conteſtationis:quia tantùm eſt dominus illius inſtantiæ effectus. l. ſi procurator.ff.de doli except.Sic concludit Guido Papæ ſing.610.an procurator. Electio domicilij in vna iuriſdictione an porrigatur ad aliam

32 Et actus partibus facti in prima inſtantia non extenduntur ad cauſam appellationis:ſicut eſt renunciare teſtibus, & ſimilibus. c. cùm veniſſent.& c.fraternitatis.de teſtib.Imol. in c.cùm dilectus.in fi.de fide inſtrum.& proteſtatio opponendi contra perſonas teſtium facta in prima inſtantia,non extenditur ad cauſam appellationis, teſte Areti.in c.ex parte A.col.6.numer.19.de teſtib. Alex.conſi.96.viſo.vol.2.

33 Electio etiam facta coram iudice ſeculari,non cenſetur facta coram iudice eccleſiaſtico:quia alius eſt iudex, & iudicium diuerſum.Ita fuit iudicatum in hoc Senatu anno 1515.die 23.Iulij.& expleta facta in cauſa appellationis annullata fuerunt. Imò anno 1533. die 2. Maij fuit dictum electionem domicilij in principali cauſa factam,non extendi ad cauſam appellationis,ideo de nouo facienda erit. Intelligendo tamen, vt ſuperius dixi, quod partes tenentur declarare in cauſa appellationis,an primum habere velint domicilium,vel nouum eligere, & ad hoc poſſunt meritò inſtare partes. Electio domicilij corã iudice ſeculari nõ prodeſt corã eccleſiaſtico. Areſta.

34 Octauò, vbi quis domicilium eligere teneatur?Reſpon.tex.in l.nihil eſt impedimento,quominus quis vbi velit domicilium habeat.ff.ad munici.poſtea ſubiicit text. quod ei interdictum non ſit. Igitur non poterit eligere domicilium inhoneſtum, videlicet lupanar.argum.l.ſi cùm dies.§.ſi arbiter.ff.de arbit.tum quia honeſtatis ratio non patitur.l.2.C.ne fiſcus rem quam vend. euincat. lib. 10. tum quia illud poſſumus, quod honeſtè, & cum honore poſſumus.l.filius.ff.de condit.inſtit. Angel.in tract.de maleſi.in gloſſ.& dictus Titius.facit l hæ demum.ff.de oper.liberto. Domicilium vbi debeat eligi.

35 Idem cenſeo, ſi vellet eligere domicilium prohibitum à iure ingredi, vt monaſterium monialium,quod ingredi ius prohibet.c.monaſteria.de vita & honeſt. cler.& hoc probatur per d.l.nihil.ibi, quod ei interdictum non ſit, ſed monaſterium fœminarum eſt interdictum viris:ergo vir non poterit eligere,vt ibidem citetur,niſi fuerit mulier, quæ ibi degit,& cui non eſt interdictum, vel niſi in circuitu monaſterij eſſet vna domus pro viris, vt communiter eſſe ſolet, extra tamen

36 locum monialium. † Item debet eligere ſecundum hãc ordinationem,vbi proceſſus pendet:vt eſt tex.ibi:*au lieu où les procez feront pendans*,illa dictio *au*,pro in,iuncta ablatiuo ſignificat in- Monaſteriũ monialium, aut aliũ locũ prohibitum, pro domicilio quis eligere nõ poteſt.

Digitized by Google

tra,niſi reſultet contrarietas.l.1.ff.de flumi.& in l.Gallus. §.ille caſus. de liber.& poſthu.

37 Et ſic non vult comprehendere eos,qui iam pendent, ſed futuros tantùm, ſicut conſtitutio ad futura tantùm extenditur. c. fi.de conſtit.vnde qui litigat Pariſ.non poteſt eligere domicilium Aureliæ,quia vbi litigat eligere tenetur,per verbum,*où* quod hic ſignificat vbi.

Extra ciuitatem an quis domicilium eligere poſſit.

38 Quid ſi velit eligere domicilium extra ciuitatem,in qua litigat,an poſſit? videtur quod non, vt in text.patet ibi, *au lieu,où les procez ſeront pendans.* Contrarium crederem,quando vellet eligere in ſuburbiis: quia appellatione ciuitatis & ſuburbia continentur. l. 2. ff. de verb.ſign.vbi abundè ſcripſi.Feli.in c.Rodulphus. de reſcri.Illa enim quæ proxima ſunt, ineſſe videntur.l.lecta.ff.ſi cer. pet. facit gloſſ. not. in §.in eccleſiis.in tit.de colla.in pragma. ſanc.in verb.exiſtunt.ſcripſi in tract. nomina.quæſt.16.ergo poterit eligere vbicunque litigat, & in omnibus locis non prohibitis à iure nempe quod non prohibetur,permitti cenſetur.cap. nam concupiſcentiam.de conſtit.

In quibus cauſis domicilium eligi debeat.

39 Nonò, in quibus cauſis eligendum ſit domicilium? Reſpon. in omnibus cauſis tam plenariis quam ſummariis:& tam in ciuilibus, quam criminalibus, vt in ſtylo Picta. rub.*des conteſtations:où le procureur du Roy eſt partie.*art. 12.& tex.in l.nihil. ff. ad municip. Et hic articulus generaliter loquitur,ergo generaliter debet intelligi.l.1.§.& generaliter.ff.de legat.præſtan. imo ſuadet hic tex.dum dicit *au iour de la premiere comparition en perſonne,*&c.Ecce ergo quod comparens perſonaliter,vt ſolet fieri in criminalibus.c.veniens.de accuſ.tenetur domicilium eligere.

Incarceratus nō eligit domicilium.

40 Quod eſt verum,quando non cuſtodiretur in carceribus,quia tunc fruſtra eligeret domicilium,cùm domicilium ibi habeat neceſſarium, vbi in carceribus cuſtoditur. Et deriſorium eſſet petere à captiuo, vt eligeret domicilium: quia aliud eligeret, quam carceres, ſi ei eſſet liberum. Verùm quia cauſa pendente poteſt aliquo caſu euadere,ideo non erit abſurdum, vt eligat domicilium vbi degit,quod ſi fugerit in vim illius domicilij electi poterit iudex ad vlteriora procedere, & ibi citari,vel voce tubæ.Sed non ſolet hæc domicilij electio per à detento in carceribus.

Nulla habēs bona eligit domicilium.

41 Amplia in omni eo procedere, qui conuenitur in loco,in quo nihil habet,nec in illo reſſortu ſeu iuriſdictione iudicis coram quo agit, vel conuenitur:vt teneatur eligere domicilium.vt hic dicitur,*tous playdans.*Sic firmat Panor.in c.fi.col.4. de dilat.vbi dicit procedere in quibus procedit citatio generalis ad totam cauſam. Angel.& Iaſ.in l.qui ante kalendas.in fin.ff.de verb.obl.Boër. vbi ſupra in d.l.conſentaneum:etiam ſuperius dixi in habente bona & domicilium, quod tenetur declarare locum, quem pro ſuo domicilio velit habere, & iſte text. procedit etiam in actore per iſtum text.ibi, *de leurs demandes.*

Domicilium etiā in curia eccleſiaſtica eſt eligendū.

42 Secundò, etiam hæc practica poteſt ſeruari in curia Eccleſiaſtica, ſicut in curia ſeculari.Panorm.& alij,in d.c.fi. cùm rationes ſupradictæ procedant tam in curia eccleſiaſtica,quàm ſeculari,ergo in vtroque foro procedet:& ita videtur tenere Socy.in tract.de citatio.art.20.qu.16.verſi. circa ſecundam quæſtionem,non vt curia eccleſiaſtica aſtringatur ratione huius ordinationis,ſed in vim iuris ſuprà adducti.

Iudex delegatus eligit certum ſibi locū ad cognoſcēdum.

43 Tertiò, amplia etiam in iudice delegato,qui non habet certum locum. Nam bona practica eſt,vt principio cauſæ aſſumat & eligat ſibi certum locum ad cognoſcendum de cauſa,& poſtea omnes citationes cenſentur factæ ad illum locum, nec poſtea erit in citationibus neceſſe exprimere locum,alioqui contra.teſte Bar.per illum text.in l.ſi vt proponis.2.C. quomodo & quando iud.Lapus allega.48.in fi.l.ſi locus.ff.de iudi.l.penul.ff.de iuſti.& iure.Bald.in l.vt perfectius.C. de annal.except.dixi ſupra.

44 Quartò amplia,ſi ſit diues litigans, vel pauper:quia iſte text.generaliter loquitur,nec rationem potius habet vnius, quam alterius.& iſta docent iurium interpretes in d.c.fi.de dila.etiamſi habeat habitationem in illius iuriſdictione iudicis,ſub quo conuenitur, & de hoc videtur tex.in l. ſciendum.§.1.ff.qui ſatiſd.cogan.& ibi Iaſ.vt etiam ſuperius dixi.

Declinās iudicē domicilīū eligit.

45 Quintò, etiam habet locum in eo,qui declinat iudicium: quia verba ordinationis iſtum comprehendunt, videlicet *plaidans.* Nam ex communi vſu, ſimulatque quis eſt citatus, dicitur *plaidant,*qui communis vſus attendi debet.l.Labeo.ff.de ſupel.leg. Feli.in proœ.decret.& idem in verbo,litigans,ponderantur etiam in hoc articulo verba, *au iour de la premiere comparition,* quando quis declinat iudicem primò comparet:ergo in illo die primæ comparitionis debet eligere domicilium,probat etiam verbum *oppoſitions*, quia dum declinat iudicem, opponit, ſcilicet contra ipſum iudicem, ergo ab illa oppoſitione vult hic text. quod priuetur, niſi eligat domicilium. Etiam quia rationes vel ſaltem aliquæ habent locum in hoc caſu. Et quia hoc eſt fauorabile, & parum præiudicij parti infertur ex hac electione domicilij, ideo tenetur etiam declinās iudicium eligere domicilium: quod eſt notandum. Et hoc fuit in magno Regis conſilio deciſum, quando in prima comparitione non decideretur ille articulus, ſed longum habere poſſet tractum,alioqui contra,& ita intelligi debet: vt alibi ſcripſi.

Quā pœnam ſubeat nolēs domicilium eligere.

46 Decimò, quam pœnam patiatur nolens domicilium eligere? Reſpon.de iudex poterit eum citare ad totam cauſam,& ei intimare:vt in omnibus actibus interſit.vt docet Bar.in extrauag.ad reprimendum, in verb. per edictum.Alexan.& Iaſ.in d.l.qui ante. Calendas.ff.de verb.obl.Alex.in l.ſtatuliberos.§.Stichus.ff.de ſtatulib.Socy. plenè in tract.de cita. in artic.20.in 16.q.& Boër.in repe.l.conſentaneum. in 1.q. C quomodo & quando iud. Alioquin ſi ad totam cauſam citaretur, poſſet appellare. Imo.& alij in c. conſuluit.de offic.deleg Domi.& reliqui.in c.fi.de ele.lib.6.quia ex tanta generalitate citationis,videlicet vt interſit ſingulis diebus, & horis,

& hotis, videtur grauari, ergo appellare poterit Socy. vbi ſupra tract. de cita. art. 20.

47 Secundò, poterit iudex nolentem domicilium eligere compellere per denegationem audientiæ, & aliis remediis iuris, quibus ſibi iuſtum videbitur, vt dicitur in ſimili in l. fi. §. neceſſitate. C. de bonis quæ liber. vel etiam iudex eliget, aut conſtituet ei domicilium, in quo omnes fient citationes, facit text. in l. 3. §. ſed & ſi proponas. ff. de iure dot. c. nullus. de iure patrona. Ioan. Lup. in repe. c. per veſtras. §. 22. fol. 13. col. 3. & ſeq. de dona. inter vir. & vxor.
48 † Sed ad vitandas omnes ambiguitates, hîc ſtatuitur quod actor ſi domicilium eligere recuſet, debet repelli à ſua petitione, reus à ſua defenſione, vel oppoſitione: ibi, *ne ſeront receuables, & ſeront deboutez de leurs demandes, defenſes, ou oppoſitions reſpectiuement.* & iſti ſententiæ adhærendum eſt, propter hanc legem: & repelluntur ac excluduntur à iudice.

Noc audien. quis antequà eligat domicilium.

49 † Nam quando verba ad iudicem referuntur, oritur officium iudicis. gl. in l. ſi ſoror. C. de coll. & ideo ſi iudex non repellat, non repelluntur ipſo iure. c. cum ſecundum. de hæret. in 6.

Officium iudicis quando oritur.

50 Vndecimò, quæro, an plura domicilia pars eligere poſſit? Reſpon. non, ne ſub incerto vagetur: incertum enim eſſet in quo domicilio citationes, & denunciationes fieri deberent, quæ incertitudo parit obſcuritatem. l. ita fidei. ff. de iure fiſci. & hic tex. in ſingulari loquitur: ibi, *eſlire leur domicile* Item lites ex litibus oriri poſſent, nam qui plura haberet domicilia, diceret ſe non citatum in loco, in quo degebat, & ſic magna eſſet confuſio, quam prætor tollere vult in l. 4. §. ait prætor. ff. de re iud. imò qui haberet plura domicilia, teneretur declarare vnum, in quo vellet citari, & alios actus iudiciales ſibi ſignificari: vt hic dicit text. & ſuperius expreſſum fuſius fuit.

Plura domicilia an poſſint eligi.

51 Duodecimò, quæſitum eſt, an electione facta variare quis poſſit, & ſi ſemel vnum elegerit domicilium pars an poſſit aliud eligere? Breui reſpon. quod non. per text. in l. ſerui electione legata ſemel optare poſſumus. ff. de lega. 1. ratio eſt, vbicunque à lege, ſtatuto, vel conſuetudine alicui defertur electio, ſi ſemel elegerit, electio non poteſt iterum fieri. l. ſi mihi & tibi, in princ. ff. de lega. 1. l. eum qui certarum. §. 1. ff. de verb. obl. c. 2. de reſcr. nam eligendo videtur quaſi contraxiſſe cum parte, quia in iudiciis quaſi contrahitur. l. 3. §. idem ſcribit. ff. de pecul. ergo ſine conſenſu illius non poteſt reſilire. arg. l. 1. & 2. C. quand. liceat ab emp. diſced. & l. ſicut. ff. de actio. & oblig.

Variatio domicilij an permittatur.

52 Fallit ſi ex cauſa, puta peſtis, aut alia iuſta cauſa non audet accedere ad ſuum domicilium electum, poterit aliud intra dictam ciuitatem eligere, aut alibi, ſi extra ciuitatem redderetur ius. Et iſtud eſt priuilegium peſtis, quod adde ad illa quæ poſuit de Ripa in ſuo tract. de peſte, in 2. parte.

Ex iuſta cauſa mutatur domicilium.

53 Debet tamen pars cum iudicis authoritate ſecundum eligere domicilium, ſupplicando illi, & narrando cauſam, vt liceat alterum domicilium, videlicet tale ſibi eligere. & iudex hoc decernet, ſtatuens parti electum domicilium nunciandum: & iſta praxis eſt tutior.

54 Etiam debebit pars iterum eligere, ſi cauſam contingat habere cum alio, licet ſemel elegerit cum primo. quia res inter alios acta non prodeſt aliis: vt in rub. C. res inter alios acta, ſcribit Imber. in Inſti. Foren. pag. 94. poſſet tamen in ſecunda cauſa eligere illud primum domicilium iam electum, quia nihil eſt impedimento quominus eligat. &c.

55 Nota ex iſto tex. ordinationis ſequentia. Primò, quod omnis litigans tenetur eligere domicilium: vt in principio tex. probatur, ſiue actor ſit, ſiue reus: cùm litigatoris appellatione vterque veniat. cap. quoniam. de proba. ergo requiritur litem eſſe intentatam, nam extra iudicium non fit iſta domicilij electio. per hoc verbum litigans.

Notabilia ex hoc text. ordinationis Regiæ.

56 Secundò, quod in prima comparitione, & ſic in primo termino. ibi, *au iour de la premiere comparition:* tamen ſi in primo termino non elegerit, poteſt pars petere vt domicilium eligatur vſque ad ſententiam excluſiuè: vt ſupra dixi; ſed hic vult, quod in prima comparitione peti poſſit, & ſi ſapiat aduerſarius, hoc petere debet in principio.

57 Tertiò, requiritur citatio tanquam teneatur pars domicilium eligere, quia ſine citatione regulariter quis non comparet: alioqui fruſtra inuenta eſſet citatio l. conſentaneum. & l. tres denunciationes. Cod. quomodo & quando iudex. l. ad peremptorium. ff. de iudic. ſi tamen vtraque pars inueniretur in iudicio, cùm præſens non debeat citari. Bartol. in rubri. ff. & Cod. de in ius voc. & ſubiret iudicium, tunc etiam abſque alia citatione compelleretur ad domicilij electionem: quia prima illa diceretur comparitio. arg. l. 2. C. quomodo & iud.

Citatio præcedit domicilij electionem.

58 Quartò, ſiue pars per ſe compareat, ſiue per procuratorem ibi, *en perſonne ou par procureur.* Requiritur ergo quod pars comparet, alioqui altera peteret defectum contra non comparentem. per totum tit. de dolo & contu. vel circunduceretur edictum, ſi neutra pars compareret. l. & poſt edictum. §. circumducto. ff. de iudic. & ſic requiritur, quod vtraque pars compareat per prædicta, vel per ſe, vel per procuratorem.

59 Quintò requiritur, quod procurator, vel qui petit electionem domicilij, & qui elegit domicilium, habeat mandatum ſufficiens, quod declaraui ſuperius, & probatur in tex. ibi, *ſuffiſamment fondé.*

Mandatum requiritur ſufficiens ad domicilij electionem.

60 Sextò, tenetur quis eligere domicilium in loco, in quo proceſſus pendet, ibi, *au lieu où les procez ſeront pendans,* ergo illi qui in balliuia, vel ſeneſchalia morantur, extra tamen ciuitatem, tenentur eligere domicilium in ciuitate, vt hic articul. aliquid iuri communi addat: & ſi domiciliũ habeat, oportet quod declaret ſuum domicilium vt hîc dicitur. & ſuperius fuſius ſcripſi.

Eligitur domicilium in loco proceſſus.

Digitized by Google

Interpellatio requiritur in domicilij electione.

61 Septimò, quod pars aduerſa petat, alias non tenetur: ibi, *à faute de ce auoir deuëment faict*. Ergo debitè fieri debet petitio. & quod interpellatio requiritur, probat l. vniuerſa. vbi Iaſon C. de precib. Imperat. offeren. vt ſcripſi ſuperius.

Quando ſit eligendũ domicilium.

62 Vltimò requiritur, quòd pendente proceſſu petatur electio domicilij. Nam ſi finito proceſſu peteretur non fieret domicilij electio. probat iſte tex. ibi, *au lieu où les procez ſeront pendans.*

63 Quid nomine proceſſus veniat, abundè ſcripſi in tractatu nominatio. quæſt. vlt. & non petit quis poſt ſententiam, quòd ſi faceret repelleretur per hunc text. ibi, *ſeront deboutez de leurs demãdes.* Intelligas tamen niſi in executione eſſet proceſſus, vbi requiritur cauſæ cognitio: quia tunc etiam teneretur quoad eam eligere domicilium. Interdum enim executio eſt difficilior, quàm proceſſus principalis, & venenum iacet in cauda: vt dicit Ioan. Fabr. in rub. de publ. iudic. in Inſti. Multa alia, quæ fortè longius rem ipſam reſpicerent, adducerem, ſed his ſi lubet, prouide lector contentus eris: de his Deo opt. max. & ſacræ Virgini gratias agens perpetuas finem facio. Amen.

TRACTATVS

DE RECVSATIONIBVS.

Des Recuſations.

PRÆFATIO.

Iudicis beneuolentia primum captanda.

1 QVAMVIS qui iudicem aliquem adit, vt abeo ius ſibi reddi poſtulet, imprimis ipſum ſibi conciliare ſalutando debeat. l. fi. C. de offi. diuerſ. iudic. & aliis modis, quos docet Spec. in tit. de aduocat. §. hic dicendum. quod etiam fieri poterit, ſi eius laudes ad noſtræ cauſæ vtilitatem coniunxerimus: allegantes pro honeſtis dignitatem illis ſuam, pro humilibus iuſticiam, pro miſerabilibus miſericordiam.

Ex cauſa recuſatur iudex.

2 Tamen ſi conciliari non valeat iudex, ſed ad recuſationem te venire cogit cauſa, cautam autem qua id fieri poſſit diligẽter ſcrutare, tecúmque tacitus conſidera, ſi eam probare poſſis, & ſi probata ad recuſationem ſufficiat, ad quam facile deflectere non debemus. ſi Specu. credatur in tit. de recuſ. §. qualiter. ne fortè victus poſtea magis acerbum iudicem habeas. arg. l. fi. § fin. verò quidam. C. de teſt. manumiſ. Nam præſtat non ſuggillare iudicem eum, recuſando, & ſic iniuria afficere. l. litigatores. ff. de arbitr. quam poſtea coram offenſo iudice contendere. Bald. in c. ſuper de offi. deleg. quia periculoſum eſt coram iudice ſuſpecto litigare. c. cùm inter. de except.

Summa & ordo huius tractatus.

3 Quamobrem præfari ad intellectum huius materiæ licebit. Primò quid ſit recuſatio. Secundò, quo iure introducta. Tertiò, an poſſit per principem tolli, & recuſatione remota cauſa delegari. Quartò, quando recuſatio proponenda ſit. & artic. 1. decidetur. Quintò an recuſatione propoſita iudex poſſit de principali cauſa cognoſcere, & ſi cognoſcat, an ſit nullus proceſſus: quod in artic. 6. tractabitur: & an ipſe iudex recuſatus poſſit de cauſis recuſationis cognoſcere: dicetur art. 5. Septimò, quibus ex cauſis recuſari poſſit iudex art. 8. & 9. & aliæ quæſtiones vſu venientes interſerentur, & breui explicabitur hæc materia, ac Regiæ conſtitutiones huic rei conuenientes Deo optim. max. authore.

Definitio recuſationis.

4 Ad primum, recuſatio eſt iuriſdictionis vel audientiæ cauſa ſuſpitionis propoſita declinatio, ſic definit Specul. in tit. de recuſ. §. 1. in 1. parte. ſequuntur doct. in l. apertiſſimi. C. de iudic. ego dicerem recuſationem quantum ad hanc attinet materiam, eſſe iudicis ratione odij, amicitiæ alteriúſve iuſtæ cauſæ reiectionem, quæ definitio ſatis elucidabitur inferius.

Quo iure inducta recuſatio.

5 Secundò, quæritur quo iure introducta ſit recuſatio? Et reſpon. Panor. & communiter doct. in cap. cùm inter. de except. de iure naturali inuentam. per c. quod ſuſpecti. in fi. ibi etiam quodammodo naturale eſt. 3. q. 5. & c. ſecundò requiris. in fi. de appel. & quia continet defenſionem, quæ eſt de iure naturali. cle. paſtoralis. de re iud. ne videlicet innocens condemnetur per ſuſpectum iudicem, & opprimatur.

6 Ego dicerem recuſationem iure ciuili eſſe introductam, quadam ratione naturali dictante: vt in d. c. ſecundo requiris. in fi. ibi. ipſa namque ratio dictat, quia ſuſpecti & inimici iudices eſſe nõ debent. d. c. quòd ſuſpecti. ibi. nam quodammodo naturale eſt ſuſpectorum iudicum inſidias declinare, & inimicorum iudicium velle refugere, & ſic non dicit eſſe naturale, ſed quodammodo

Legitima quo iure ſit introducta.

7 naturale. † Sic dicitur de legitima: vt ſit introducta de iure ciuili ratione naturali dictante. §. primum itaque ibi ſecundum naturam ipſis debeatur. In authen. de hæred. & Falcid. colla. 1.

8 Ita tamen quarta pars, quæ eiſdem liberis debetur ex legibus, nullo modo minuatur. C. de ſecund. nupt. l. penultim. C. de legit. hæred. vbi dicit hæreditatem legitimo iure deferri. hoc probat Dyn. in c. indultum. de regul. iuris lib. 6. Vincen. Hercul. in l. quòd de bonis. §. fin. ff. ad legem Falcid. & in diſput. 1. incip. Peruſinus. in 2. quæſt. verſic. circa ſecundam quæſtio. & docto. in regul. iura ſanguinis. ff. de regul. iuris. Panor. conſi. 63. ſtante quadam. col. 2. vol. 1. & Alexan. conſil. 75. viſis. col. 3.

Digitized by Google

col. 3. vol. 1. & Rota in deciſ. 18. fuit dubitatum. in no. & ibi in addit. pluribus iſta probaui in tract. meo de decim. quæſt. 1.

9 Tertiæ, quæſtionis deciſio infertur ex præmiſſis, videlicet quòd Papa & princeps non poſſunt committere cauſam iudici ſuſpecto remota recuſatione. per glo. ſing. in c. ad hæc. de reſcrip. quam ſingul. dicit gloſſ. in regul. Cancella. 40. & Barba. in tract. de præſtan. cardinal. in 4. quæſt. 2. partis col. 2. contrarium tamen tenent gloſ. & doct. in d. l. apertiſſimi. & in cap. poſtremò. & c. cum ſpeciali. de appel. & iſta eſt communis: vt dicunt Panor. Dec. & alij. in cap. cùm inter. de exceptio. & Dec. conſil. 175. in cauſa. col. 2. quia is poterit appellare, ſi cõdemnetur ab illo iudice ſuſpecto, & ſic non eſt ei ſublata defenſio. l. vna. in fi. ff. apud eum à quo appellatur.

Suſpecto iudici an poſſit cauſa committi.

10 Imò ſi princeps expreſsè committat cauſam recuſatione remota, intelligitur de recuſatione friuola. arg. c. ex parte. in 2. de offic. deleg. & adhuc ex iuſta cauſa iudex recuſabitur. quia lites ſine ſuſpicione procedere Imperator iubet. in d. l. apertiſſimi. Et ideo illæ literæ ſunt contra principis voluntatem prima facie, & ſic ob importunitatem præſumuntur emanatæ. l. 1. C. de petit bono.

Commiſſio cauſæ recuſatione remota intelligitur de friuola.

11 ſubl. lib. 10. Sanxon in ordin. Tur. † Super hoc facerem caſus ſequentes. primus eſt, quod in criminalibus non poteſt princeps committere cauſam recuſatione remota, quia ex hoc tolleretur defenſio, quæ de iure naturali eſt. cle. paſtoralis. de re iudi. & Cicero in primo officio. Primo generi animantium omni à natura tributum eſt, vt ſe, vitam, corpúſque tueatur: caueat quæ nocitura ſunt: ideo ſolet ipſe dicere delatis, aut accuſatis, ſi ſciant aliquam recuſationem contra talem, & talem iudices, & an ipſi velint eos in iudices habere, & tunc hi accuſati ſciſcitabuntur ab illis, qui cognoſcunt iudices, an ſint iuſti, & poſtea acceptabuntur vel recuſabuntur. Ita vidi fieri, & docet

Caſus tres quibus princeps cõmittit remota recuſatione.

12 Bald. in l. 3. ff. quod quiſque iuris: & hoc eſt tutius. † Nec refragatur quod condemnatus poſſit appellare, quia fac eſſe, tamẽ quia iudex ſuſpectos, & falſos audire poſſet teſtes, & ſic falſum facere proceſſum. Ob id licet appellatio permittatur, non ob hoc reparari poterit falſum in proceſſu commiſſum: ideo non debet princeps ſuſpecto iudici cauſam criminis committere, alias tolleret defenſionem, & abſoluendus multoties condemnaretur, c. cùm inter. de exceptio. & melius eſt occurrere in tempore, quam poſt cauſam vulneratam remedium quærere. l. vlt. quib. cauſis in integr. reſti. & l. vnica. quan. lic. vnicuique ſine iud. ſe vind.

Appellationis remediũ non impedit recuſationẽ.

13 Secundus caſus in ciuilibus poterit iudex ſuſpectus ex certa ſcientia, & plenitudine poteſtatis committi. Et iſta eſt communis concluſio: vt Dec. probat in c. cùm inter. de except.

Suſpect⁹ iudex quando dari poſſit in ciuilibus.

14 Quod dicerem verum eſſe, quando alium haberet coniudicem, vel adiunctum, quia is poterit falſum impedire, alioqui princeps non eſſet rationabilis, ſi alio committeret modo: vt probatur in authen. ſi verò. C. de iud. ideo ſi ſolus datus fuerit, non poterit iudicare ſine adiuncto: & ſeruari debebit tunc iuris ciuilis diſpoſitio, alioqui paria eſſent rem auferre ſine cauſa, & committere ſuſpecto. ſed primum non poteſt princeps facere ſine Tyrannide. l. quoties. vbi gloſ. & doct. C. de precib. Imper. offer. ſic nec ſecundum poterit vni ſoli committendo. [Vnde legi in lib. viridi, Petrum de Capis Cancellarium Franciæ, & Theſaurarium Lauduni, dum in Curia Regis, & Rege præſente cauſa tractaretur inter eccleſiam Laudunen. & ciuitatem, iuſſum à Rege vt ſiſteret dũ cauſa eccleſiæ tractabatur, nec recuſandus erat Cancellarius, cum ſit perſona publica ratione ſigilli Regis, ideo non plus fauebit eccleſiæ, quam ciuitati, nec contra, anno 1308. die Lunæ ante Aſcenſionem.]

15 Tertius caſus vbicunque cauſa committitur iudici ſuſpecto etiam ex certa ſcientia, quod non ſolet fieri, is poterit recuſari, niſi expreſsè hoc prohibeatur. ca. cum inter. vbi doct. de excep. quia princeps videtur ei committere, vt de iure, arg. l. ſi duo. ff. de acquir. hæred. Barba. in c. Raynal-

16 dus. col. 4. de teſtam. Iaſ. conſi. 84. vol. 1. doct. in d. l. apertiſſimi. † Licet quidam diſtinguant inter ſuſpectum ex inimicitiis, & ex aliis cauſis: quod non admitterem, quia ſuſpicio ex amore ita arctat, ſicut ex odio. c. quatuor modis. 11. q. 3.

17 Quartus caſus eſt, quòd non poteſt princeps in ciuilibus vel criminalibus recuſationem & appellationem ſimul tollere, quia difficilius duplex funiculus tollitur, quam vnus. c. 1. de treuga. potentiora enim ſunt duo iura, quam vnum. l. cohæredi. §. qui diſcretas. ff. de vulgari. l. re coniuncti. & ibi Iaſ. vlt. not. ff. de legat. 3. tum quod non poſſit (vt dictum fuit,) adimere defenſionem, tum nec rem alicuius auferre, quod faceret, ſi ſic reſcriberet, vel quando negotium committeret ſupremæ Curiæ, vel aliis iudicibus, vt iudicarent, (ſicut dicitur) *en dernier reſſort*, tanquam vltimi iudices, quia tunc vtrunque adimeretur, quod eſſet iniquum. clem. paſtoralis. de re iudica. & per ſupradicta, & per hos caſus conciliantur contrariæ, & variæ doct. ſententiæ. Laus Deo.

Recuſatio an reſcripto tolli poſſit cum appellatione.

CHARLES VIII. article LXIIII.

Articulus primus.

Item & pource que l'on a trouué que les parties ont baillé pluſieurs recuſations malicieuſement au deſhonneur des Preſidens & Conſeilliers de noſtredicte Cour.

GLOSSA PRIMA.

1 EX malitia non debent iudices recuſari, ſed ex cauſa & quidem iuſta, alioqui recuſantes

2 puniuntur, vt dicetur inferius. art. 9. & ſeq. † Et ideo dicit, *les parties*, quia iudex non poteſt recuſari niſi à parte, & non à procuratore, niſi ſuper hoc ſpeciale habeat mandatum. l. non ſolùm. § fi. ff. de procu. & Bar. in l. ſi procurator. ff. de condict. indeb. quia famæ cauſa eſt. d. §. fi. & iudici per recuſationem videtur inferri iniuria. l. litigatores. ff. de arbitr. & ad hoc non videtur pro-

Iudex nõ debet malicioſè recuſari.

Digitized by Google

Iudex ab ipſa parte recuſari poteſt: non à procuratore. Areſtum.

3 curator conſtitutus. † Et ita cenſuit ſenatus anno 1534. die penult. Iulij. etiam quia recuſans incidit in pœnam: vt patet inferius art. 9. ob id procurator non poteſt facere, vt dominus incidat in pœnam, ſi ad hoc ſpecialiter non ſit conſtitutus. d. l. ſi procurator. l. ſi pater. quæ in fraud. credit. Et caſus requirentes ſpeciale mandatum docui in §. fin. in gloſſ. penult. de elect. derog. in concord.

Abſentis nomine procuratore recuſat. Areſtum.

4 Si tamen procurator generalis allegauerit dominum abſentem, & hanc recuſationem ab ipſo propoſitam approbaturum, & petat dilationem ad obtinendum ſpeciale mandatum, interim iudex recuſatus in cauſa procedere non debet: alioqui perperam factum iudicauit ſenatus Pariſ. anno 1543. die 4. Decembris.

Statuons & ordonnons que pour quelque recuſation que ſoit baillée contre noſdicts Preſidens & Conſeillers, ils ne s'abſtiennent d'eſtre au iugement des procez, ſinon que la recuſation ſoit baillée parauant, que le procez ſoit mis ſus, & qu'elle ſoit trouuée bonne & raiſonnable par noſtredicte Cour.

GLOSSA SECVNDA.

Quando ſit opponenda recuſatio.

1 Hic deciditur quarta quæſtio, videlicet quando recuſatio opponi debeat, & fac caſus ſeq. Primus eſt, quòd ſi recuſatio contra iudicem de cauſa cognoſcere volentem proponatur, ante litem conteſtatam opponi debet. c. quòd ſuſpecti. §. & re vera. 3. q. 5. l. apertiſſimi. Ibi antequam lis inchoetur. C. de iudi. c. paſtoralis. vbi gl. & doct. de exceptio. tum quòd exceptio dilatoria ante litem conteſtatam opponenda ſit. l. ita demum. C. de procurat. c. inter monaſterium. vbi gl. & doct. de re iudi. tum quòd non opponendo videtur in iudicem conſentire, ideo poſtea eum reiicere non poterit. d. l. apertiſſimi. vbi Iaſ. in 2. not. C. de iudi. Iacob. in l. ſed & ſi ſuſceperit. ff. illo tit. Bart. in l. quidam. ff. de re iudi. Lanfran. in repet. c. quoniam. in verbo, recuſationes col. 2. de proba.

Noua ex cauſa recuſatio ſit vſque ad concluſionē in cauſa.

2 Secundus caſus, quando recuſationis cauſa de nouo venit ad cognitionem partis, poteſt opponi vſque ad cauſæ concluſionem. cap. inſinuante. de offic. deleg. docto. in dict. cap. paſtoralis. de exceptio.

3 Tertius caſus eſt, ſi adhibeantur iudices ad iudicandum, vel conſulendum ſuper re iudicanda, tunc recuſatio offerri poteſt antequam proceſſus fuerit inceptus iudicari, vel referri, & ſic antequam eos videatur approbare. d. l. ſed & ſi ſuſceperit. in princ. Bartol. in dict. l. quidam. col. 2. de re iudic.

A laquelle nous enioignons qu'elle ne remette point la deciſion de ladicte recuſation à la conſcience de celuy qui eſt recuſé.

GLOSSA TERTIA.

Arbitrio recuſati nō relinquitur cauſa recuſationis.

1 Hic text. prohibet ne conſcientiæ recuſati relinquatur recuſationis cauſa, & hoc duplici ratione. Prima eſt, quia hic cauſam habens affectatam deierare poſſet, & conſcientiam ſuam damnare: ideo hoc non eſt permittendum. arg. l. quę ſub conditione. ff. de condit. inſtitut.

2 Secundò, quia multi iudices, dum non auderent iudicare contra Coneſtabilem, aut alium magnum dominum, procurarent vt recuſarentur, & dicere poſſent cauſam recuſationis veram eſſe:

Allegāda & probanda eſt cauſa recuſationis.

3 & ſic via aperiretur periuriis. contra l. 2. in fin. C. de indict. viduit. tollend. † Etiam quia cauſa ſuſpicionis eſt alleganda & probanda. c. ſuſpicionis. de offic. deleg. c. 2. de appel. in 6. Ideo non re-
4 linquenda conſcientiæ recuſati. † Nec etiam ſufficeret, ſi pars iuraret habere ſe iudicem ſuſpectum, vt ibi. quamuis in notoriis & modicis dicant doct. ſufficere. per gloſ. in dicta l. apertiſſimi.
5 vbi Iaſ. & alij. C. de iudic. tamen regulariter requiritur cauſæ probatio. † Interrogari tamen conſiliarius recuſatus poteſt de veritate recuſationis. gloſſ. in c. 1. in verb. ſiue confeſſi. de except. Peruſ. in c. cùm ſpeciali. in fin. de appellatio. niſi recuſaretur ob crimen, quia tunc nemo tenetur prodere ſeipſum. Panor. & alij in d. c. 1. & hoc ſeruari in parlamento vidit Aufrer. vt in dict. tract. de recuſ. in fine aſſerit. & ego ipſe multoties.

Interrogari poteſt conſiliarius recuſatus de veritate recuſationis.

Et auſſi s'elle trouue que ladicte recuſation ſoit iniurieuſe en chargeant l'honneur dudict recusé, qu'elle puniſſe celuy qui l'aura baillée.

GLOSSA QVARTA.

Iniurioſam opponēs recuſationem, punitur.

Primo iubet puniri eum, qui iniurioſam recuſationem opponit contra præſidem, vel conſiliarium. Sed qua pœna hic punitur? reſp. arbitraria pro qualitate perſonæ, tam iniuriam paſſæ, quam inferentis. arg. l. 1. ff. de effractor. & iniuria dicitur atrox ratione perſonæ: ſcilicet præſidis, & conſiliarij. §. atrox. de iniur. in Inſt. ob id grauius eſt punienda, niſi illam cauſam probauerit, vt ſequitur.

Si elle n'eſtoit (comme dict eſt) trouuée bonne & raiſonnable verifiée.

GLOSSA QVINTA.

Requiſita ad recuſationē.

1 Text. hic ſequentia requirit. Primò quòd cauſa recuſationis ſit bona, & rationabilis: nam ſi vellem recuſare iudicem eo quod parti aduerſæ dedit eleemoſynam, cauſa non eſt bona, nec rationabilis, ob id reiicienda: vnde dicit hic text. *ſi elle n'eſtoit trouuée bonne.*

2 Secundò, requiritur quod hæc cauſa ſit oppoſita: nam hæc recuſatio non iudicatur, niſi oppoſita fuerit. l. apertiſſimi. C. de iudi. l. 4. §. hoc autem. ff. de damno infect.

3 Tertiò,

Digitized by Google

3 Tertiò, quod propoſita fuerit tempore debito: vt ſuperius dixi in gl. 2. alioqui dici poteſt ſera prece ſubueniri tibi deſideras. l. 2. C. de iuris, & facti ignor.

4 Quartò, quod illa cauſa probata ſit, quia non ſufficit dicere, & opponere, niſi probetur. l. qui ſe dicit. ff. de iudi. & tex. ibi, *verifiée*.

5 Quintò, quod approbata ſit à curia. ibi, *& qu'elle ſoit trouuée bonne & raiſonnable par noſtredicte Cour.* alia per te elicias.

Et n'entendons pas que ſi apres que ledict procez ſera mis ſus, aucunes cauſes de recuſations ſont venues à ſa cognoiſſance, qu'il ne les puiſſe propoſer, en affermant par ſerment ladicte cauſe eſtre de nouueau venue à ſadicte cognoiſſance.

GLOSSA SEXTA.

1 EX hoc text. habemus, quod conſiliarius recuſari non poteſt, poſtquam proceſſus eſt inchoatus iudicari, niſi cauſa de nouo ad notitiam peruenerit. per cap. inſinuante. de offic. delega. idem in alio iudice dicendum eſt. per d. c. inſinuante. *Noua ex cauſa admittitur quis ad recuſandum etiam extra tempus præſtitutum.*

2 Dicet quis, quomodo hoc ſciri poterit? Reſp. ſtandum eſſe iuramento partis. per cap. paſtoralis. de exceptio. & ita ſcribitur in hoc text. ibi, *en affermant par ſerment.* Et hoc caſu recuſari poterit etiamſi inchoatus fuerit proceſſus, dum tamen ipſe recuſandus non dixerit ſententiam ſuam: vt doct. dicunt in d. c. inſinuante, & d. c. paſtoralis. *Iuramento partis ſtatur.*

3 Idem dicendum eſt, ſi de nouo cauſa recuſationis ſuperuenerit, vt ſi tempore, quo proceſſus decidebatur, conſiliarius duxit in vxorem conſanguineam partis, etiam recuſari tunc poterit ex illa noua cauſa. per d. cap. inſinuante. de offic. delegat. nam quæ de nouo emergunt, nouo indigent auxilio. l. de ætate. §. ex cauſa. ff. de interrogat. actio. de Rota. deciſ. 320. in not. & Hippol. in l. 1. §. ſi quis vltro. num. 18. cum ſeq. ff. de quæſtio. alia videri poterunt in d. cap. paſtoralis. & cap. inſinuante.

LOYS XII. Article 37. des publiées. M. CCCCXCIX.

Item que noſdicts Preſidens, Conſeilliers, Baillifs, Seneſchaux, & autres noz Iuges, ou leurs Lieutenans, ne pourrōt eſtre, ne aſſiſter au iugemēt du procez d'vn Prelat, ou collateur, ou d'aucun Seigneur, duquel leurs enfans, freres, ou couſins germains directement, ou indirectement obtiendront d'oreſnauant aucun benefice, ou office formé & intitulé, quand les parties les recuſeront. *Articulus ſecundus.*

GLOSSA PRIMA.

1 IVſtè ſtatuit hîc Rex, vt præſides, conſiliarij, vel alij magiſtratus non iudicent, néve eorum locumtenentes in cauſa collatoris, à quo ipſi habēt beneficium, vel officium propter affectionem, quam habere poſſunt in eos ratione obligationis antidotalis. per l. ex hoc iure. ff. de iuſtit. & iure. l. ſed & ſi lege. §. conſuluit. de petit. hæred. humanum eſt enim, vt quis exhibeat ei reuerentiam, à quo percepit beneficium. capit. illud. vbi gl. 8. quæſt. 2. humani autem moris eſt illum vereri, cuius iudicio & voluntate nunc erigitur, nunc deprimitur. c. viſis. 16. q. 2. *Iudices non iudicent in cauſa prælati, à quo beneficium receperint.*

2 Idem ſi contulerit filiis conſiliarij, vel fratribus, aut conſobrinis germanis, vt dicit iſte tex. facit l. iſti quidem. ff. quod metus cauſ. ſecus ſi erant ſecundarij conſobrini. §. quarto gradu. de grad. affinit. in Inſtit. cùm hîc tex. tantùm exprimat iſtos, non extenditur ad alios: vt etiam dixi in tract. de deceſſ. & tranſport. in 2. tomo. quia in illis non eſt tanta affectio: ſicut in enumeratis in text.

3 Iſte tex. dicit, *obtiendront*, ergo non ſufficeret ſi ordinarius collator eis contulerit beneficium, quod poſtea ab eis euictum eſt, quia tunc non obtinent, & obtinere intelligitur cum effectu, ſicut habere. l. nomen. §. fi. ff. de verb. ſignific. l. 1. quod quiſque. & ceſſat ratio huius text. vt ſcripſi in §. volumus. de colla. in concord.

4 Etiam intellige iſtum text. licet conſiliarius non habeat nunc beneficium, quod verè obtinuit: ſed illud permutauit, vel in fauorem alicuius reſignauit, quia tunc cepiſſe intelligitur, qui alij acquiſiuit. l. cepiſſe. ff. de verb. ſignifi. vt affectio cadere poſſit, & recuſari. *Reſignato etiam beneficio nō ceſſat cauſa recuſandi.*

5 Intellige tamen, ſi ex voluntate, ſecus ſi ex neceſſitate contulerit: vtpote ſi epiſcopus contulit conſiliario per viam mandati, nominationum, vel indulti: quia hæc collatio neceſſaria non obligat accipientem, ſicut voluntaria. l. 1. ff. de fundo dotali. quia nemo in neceſſitatibus liberalis exiſtit. l. rem legatam. ff. de adimend. lega. Iaſ. in l. fin. §. ſed quia. col. 2. in 1. limita. communia de legat. C. ideo tunc non habebit locum iſte text. Sic fuit iudicatum anno 1543. die 27. Auguſti. *Beneficium ex neceſſitate collatum non inducit cauſam recuſandi iudicis.* *Areſtum.*

6 Item ſi perpetuò & in titulum collatum eſſet, procedit hîc text. ſecus ſi ad ſex menſes, vt per commendam. iuxta cap. nemo. de electio. in 6. & hîc tex. ibi, *intitulé*, Beneficia enim perpetua eſſe debent. c. præcepta. 55. diſtinct.

7 Idem in officiis, ſicut in beneficiis: dicit hîc text. ibi, *ou office*. Ergo ſi admirabilis, vel comes ſtabilis petierit pro aliquo officium conſiliarij à Rege, non poterit d. conſiliarius adſiſtere in cauſis illius, nec iudicare, ſicut nec in cauſis collatoris, † ſiue directè obtinuerit ab eo officium, vtpote quia ipſe dedit, cùm dependeret à Ducatu ſuo, quem poſſidebat, ſiue indirectè obtinuerit: quia à Rege petiit eius nomine quidam illuſtris nobilis, & obtinuit: vel Harpyia quædam rapax petiit ab epiſcopo beneficium, quod epiſcopus ſua cauſa iudici, aut eius filio contulit, recuſatus eſt in omnibus cauſis illius, cùm ab ipſo obtinuerit directè. [Et ita iudicauit ſacrum magnum conſilium Regis hoc anno 1552. in menſe Ianuario contra conſiliarios electos à domina *du Valentinois*: quia eadem eſt ratio in hoc caſu: nam indirectè obtinet à domino, cuius patro- *Officium: ſicut beneficium collatū conſiliario inducit cauſam recuſandi eundem.*

8

Digitized by Google

cinio & cauſa habuit officium, & iſte text. dicit directè, vel indirectè obtinuerit. quod probat c. illud. 8. q. 1.]

Abſtinere nō debet iudex, niſi recuſat' fuerit.

9 Sed iſta procedunt ſi pars recuſet eos, alias ipſi non debent abſtinere. Ideo ſi fortè pars confidit de probitate, & ſanctitate conſiliarij, vel iudicis, ob id nollet eum recuſare, tunc iudicare poterit. Nam quid ad Regem, ſi partes ſint concordes, & eum non recuſent? l. 1. §. inde. ff. de noui oper. nunciat.

Idem Article XXXVIII. Ibidem.

Articulus tertius.

Item que les requeſtes de recuſation, qui ſeront baillées à noſdictes cours de Parlement, ſeront couchées dedãs l'inuentaire de la partie baillant ladicte requeſte, pour preallablement y faire droict.

GLOSSA VNA.

Recuſatio eſt præiudicialis ad totũ negotiũ.

1 SI pars ſupplicationem dederit recuſatoriam alicuius præſidis, vel conſiliarij, debet in inuentario dantis conſcribi, vt ante omnia ius fiat ſuper illa recuſatione, ſicut ante omnia recuſationis exceptio opponi debet. l. apertiſſimi. C. de iud. & ſuperius ſcripſi. art. 1. alioqui ſi in inuentario non conſcriberetur, omitti poſſet, vel in finem cauſæ differri, & poſt concluſum & iudicatum recuſationem proponi, & ſic duplex labor in expediendo proceſſum adeſſet, & fruſtra data eſſet recuſatio, vnde hîc iuſtè ſtatutum fuit, quod notes.

Idem Article XL. des publiées. M.D.XII.

Articulus quartus.

Item pour obuier à la grande multiplication des lettres, qui ſouuent s'impetrent en noz Chanceleries, pour les ſuſpicions & recuſations des Iuges de noſtre Royaume, auons ordonné, & ordonnons, qu'apres les premieres lettres baillées, pour attribuer la cognoiſſance d'aucune matiere à aucuns Iuges, les parties ne pourront de nous obtenir autres lettres pour oſter la cognoiſſance de ladicte matiere audict Iuge: ains ſe pournoyront par declinatoire, recuſatiõ, appel, ou autre voye ordinaire, ainſi qu'ils verront eſtre à faire par raiſon.

GLOSSA VNA.

Literæ iuriſdictionis attributiuæ nõ niſi ſemel impetrãtur.

1 HIc ſtatuitur, quod non valeant ſecundę literę, vt cauſa cõmittatur alteri iudici, quam primò, cui per primas literas fuerat commiſſa cauſa, quia olim infinitæ literæ ſuper hoc concedebantur, & cauſa in longos differebatur annos, & ſumptibus & expenſis partes conſumebantur, contra. c. diſpendia. de reſcrip. in 6. vnde hæc noua proceſſit
2 conſtitutio: quamuis † de iure canonico contrariæ & diuerſæ ſuper his poſſint impetrari literæ. cap. paſtoralis. & c. cùm contingat. de reſcrip. ſed hæc iuſtior eſt conſtitutio: nam ſi aduerſarius impetrauit iudices, aut ſunt ſuſpecti, & recuſari poſſunt: ſin minus, non grauatur pars, ſi hi cognoſcant de cauſa. Ideo ſi impetrem contrarias literas ſuper his, infiniti orirentur proceſſus, & finis litibus imponi non poſſet: vt docet c. finem litibus imponendum. de dolo. Alioqui lites eſſent immortales ex hac reſcriptorum multiplicatione: ob id iuſtum eſt, vt ſecundæ non impetrentur lite-
3 ræ attributiuæ iuriſdictionis poſt primas, † ſed per recuſationem, exceptionem declinatoriã, appellationem, aut aliàs via ordinaria ſibi prouideat pars. Nam vbi competit remedium ordinarium, non debet quæri extraordinarium. l. in cauſæ. ff. de minor. & fruſtra impetratur, quod iure communi conceditur. l. vna. C. de theſaur. lib. 10. & per hoc breuiabuntur lites, & minuentur litis ſumptus, & expenſæ. Et quod decem annis vix conſequi pars poſſet, nunc breuiter obtinere poterit per iſtam conſtitutionem.

Arreſtum.

4 Vnde fuit in ſenatu dictum, quòd literæ ſimplices à cancellaria emanatæ attribuentes iuriſdictionem alicui, etiam de conſenſu partium non valerent reclamante procuratore Regio, anno 1540. die 14. Ianuarij.

FRANÇOIS, Article X. des publiées. M.D.XXXIX.

Articulus quintus.

Quand les recuſations propoſées, ou baillées par eſcrit ſeront friuoles, & non receuables, le Iuge recuſé les pourra telles declarer, & ordonner que nonobſtant icelles il paſſera outre ſelon la forme de droict.

GLOSSA VNA.

Cognitio recuſationis an & quãdo ſpectet ad recuſatum.

1 SExta ſoluitur hîc quæſtio, videlicet quod de iure iudex recuſatus poteſt de recuſationis cauſis cognoſcere, & an ſua ſit iuriſdictio. per l. 2. ff. ſi quis in ius vocat. non
2 ierit. & l. ſi quis ex aliena. de iudic. † niſi recuſatio propoſita ſuggillaret, & notaret iudicem: vt ſi diceretur furioſus, infamis, aut homicidium commiſiſſe, tunc eligentur arbitri, qui de his cognoſcent. per c. ſuſpicionis. de offic. deleg. c. legitima. de appel. Bart. & alij in l. quidam. col. 2. ff. de re iudi. Aret. conſ. 107. clariſſimè col. 4. in 3. q. & ſeq.

Friuolæ cauſæ recuſandi nõ impediũt iudicem.

3 Hodie per hunc articulum ita demum, ſi appareat luculenter ex ipſa propoſitione cauſarum eas eſſe friuolas, iudex, in quem opponuntur, eas friuolas declarare poterit, & non eſſe recipiendas, vt hîc. vide regulam cum 14. limitat. per Felyn. in c. ſuper literis. de reſcript. Iacob. & alios in l. ſi quis ex aliena. de iudi. atque Corſet. in ſing. incip. iuriſdictio. 1.

Recuſationis aliquot requiſita.

4 Sed ſequentia in hoc tex. requiruntur. Primùm oportet, quòd iſtæ recuſationis cauſæ fuerint à parte oppoſitæ. ibi, *propoſées*: quia iudex eas non ſupplebit, ſi pars non opponat. l. vna. C. vt quæ deſunt aduoca.
5 Secundò, quod fuerint datæ & oblatæ, ibi, *baillées*: & quamuis in tex. ſit alternatiua (*ou*) tamen accipitur hîc pro coniuncta. per l. ſæpe. ff. de verb. ſignifi. nec ſufficeret opponere verbo, niſi offerantur & in ſcriptis, vt ſequitur.

6 Tertiò,

6 Tertiò requiritur, quòd in ſcriptis, ibi, *par eſcript*, ne ſi voce tantùm daret, poſſet poſtea pars negare tradidiſſe, & dixiſſe, quòd oppoſuerat. Ideo recuſatio in ſcriptis opponi etiam de iure debet. text. in l. apertiſſimi. ibi, libello ſuſpicionis ei porrecto. C. de iudic. & l. fi. ibidem. Lanfran. in c. quoniam. in verbo, recuſationes. col. 2. de proba. & iſta eſt communis ſententia hîc approbara.

Et ſcripto dari recuſatio debet, nõ ſola voce.

7 Quartò requiritur, quòd illæ cauſæ ſint, & appareant friuolæ ex ipſa inſpectione, vt ſi pars dicat iudicem eſſe patrem partis aduerſæ, & notoriè patet conrratium, vel ſi diceret eum non regnicolam, vel non eſſe doctorem, iſtæ cauſæ ex ipſa inſpectione apparent friuolæ: ideo ipſe iudex recuſatus eas tales declatate poterit, vt hîc.

Friuola manifeſtè recuſatio quæ.

8 Sed ſi legitimæ appareant prima facie, vt ſi dicat pars iudicem ſuper hac quæſtione pro parte conſuluiſſe, vel eſſe partis conſanguineum, vel ſe iactaſſe, quòd partem condemnaret quocunque modo, tunc iudex recuſatus ceſſat, & locumtenens, vel is, qui loco iudicis pro tribunali ſedet, etiam ſi fuerit antiquior aduocatus, dabit vnam dilationem patti ad probandum illas cauſas ſuſpicionis, vt art. 8. infrà docet text. ne cauſa prolongetur. c. ſuſpicionis. de off. delegat.

Apparentis recuſationis nõ eſt iudex recuſatus, ſed locumtenẽs.

9 Item ſi hic opponens non probauerit intra terminum datum ab illo particulari locumtenẽte, is poterit repellere opponentem à cauſis recuſationis propoſitis ob probationis defectum, ſicut iudex maior: & ab eo tempore iudex primus ſua iuriſdictione vtetur. c. poſtremò. in fi. de appel. niſi appellatum fuerit, vt ſequitur.

Tempus certum præſtituitur allegãti recuſationem.

10 Sed iſte tex. nihil dicit, ſi probatæ fuerint cauſæ recuſationis, ideo ego dicerem, quòd à contrario locumtenens patticularis, vel præfectus in locum iudicis poterit eas legitimas, & bonas declarare, & quòd iudex ab illa abſtinebit cauſa. vt probat d. c. poſtremò. Et tunc iſte locumtenẽs ſpecialis cognoſcet de cauſa principali, niſi appellatum fuerit.

Locumtenẽs particularis cognoſcit de cauſa recuſationis primi iudicis.

11 Quæro an ſufficiat tacita pronunciatio, ſcilicet procedendo ad vlteriora. Fel. col. 20. nu. 34. in c. ſuper literis. de reſcr. dicit quòd licet aliàs tacita pronunciatio ſufficiat ad reiiciendum exceptiones impedientes proceſſum. c. ex parte. 2. de appel. Bar. in l. à procedente. C. de dilatio. gloſſ. in verb. reprobaſſe. in c. ſuborta. de re iud. Tamen in iſto caſu requiritur expreſſa pronunciatio. gloſſ. in verb. proceſſus. in fi. ca. diſpendia. de reſcript. in 6. & in cap. 2. ibidem. cap. Rodulphus. in fin. illo
12 tit. † Nam quando iudex caret funditus iuriſdictione, per proceſſum ad vlteriora non videtur acquirere iuriſdictionem, licet exceptionem repellere videatur. gloſſ. in clemen. fin. de appellatio. Diuerſum eſt quando ſe pronunciauit competentem: quia eo caſu quamuis careret iuriſdictione, valebit proceſſus, ſi pars non appellauerit, teſte Innoc. in cap. præterea. de appell. quem ſequitur & refert Fel. in d. cap. ſuper literis. Et ſic eſt de ſtilo curiarum regni Franciæ, vt iudex expreſsè debeat regulariter pronunciare, alioqui non valebit iudicium. vide tamen Bart. & alios in d. l. à procedente.

Sententia recuſationis quãdo requiratur tacita, vel expreſſa.

Stilus Franciæ.

Idem article XI.

Et s'il en y a appel, ſera nonobſtant iceluy paſſé outre, non pas par le iuge recusé: mais par iceluy, qui a accouſtumé tenir le ſiege en ſon abſence, ſoit lieutenant particulier, ou le plus ancien aduocat: tellement que pour la propoſition de ladicte recuſation, & appellation ſur ce interiectée, la pourſuitte, & procedure ne ſoyent aucunement retardées, ou delayées.

Articulus 6.

GLOSSA VNA.

1 ISte text. remouet dubitationem, & quintam quæſtionem propoſitam, videlicet, an poſt recuſationem propoſitam iudex poſſit ſuper principali cognoſcere, & ſi cognouerit, an proceſſus ſit nullus, quam doct. in diuerſum trahunt. Tamen Bart. iudicem non poſſe cognoſcere poſt recuſationem firmat, & ſi cognouerit, proceſſum eſſe nullum aſſerit. per text. in l. vna. C. ſi quacunque præditus poteſta. & c. iudex. de offic. delega. in 6. cap. legitima. de appel. illo libr. Bart. in l. quia poterat. ad Trebel. quia recuſatus omni iuriſdictione
2 priuatus cenſetur. per dictam l. vnam. † Ideo quicquid poſtea facit, cenſetur facere tanquam priuatus, non habens iuriſdictionem: ergo non valebir. vt Ioan. And. & alij docent in dicto cap. iudex. Saly. & Iacob. in l. apertiſſimi. C. de iudiciis. Paul. in l. qui iuriſdictioni. ff. de iuriſd. omnium iudic. & Barba. in c. cæterùm. col. 6. nu. 25. de reſcrip. & in tractat. de præſtant. Cardin. in 3. q. ſecundæ
3 partis. † Et ſicut appellatione pendente nihil eſt innouandum, vt patet in tit. nihil noua. pend. appel. & c. non ſolùm. de appell. in ſexto. Sic in recuſatione ſcribit Panorm. & alij in cap. cùm ſpeciali. de appell. Et Alex. conſil 89. diligenter. vol. 1. & conſ. 183. viſo. col. 2. vol. 2. ac Dec. conſil. 175. in cauſa. col. 1.

An pendente recuſatione poſſit ſuper principali procedi.

4 Ex quo patet, quòd proceſſus erit nullus, niſi pars recuſans citata à iudice voluntariè comparea t, non proteſtans de cauſis recuſationis, & nihil de eis dicens, ſed ſponte corã iudice procedẽs, tunc videtur renunciare cauſis recuſationis propoſitis, ac ſi expreſsè renunciaret c. ex parte M. & c. cùm ſpeciali. de appell. Bart. in d. l. à procedente. C. de dilatio. gl. in c. non ſolùm. de appell. in 6. Alex. conſ. 183. viſo proceſſu. col. 2. vol. 2. & conſ. 12. videretur. vol. 6. facit l. nõ diſtinguemus. §. cùm quidam. ff. de arbitr.

Comparens voluntariè, cauſis recuſationis tacitè videtur renunciare.

5 Et ſic apparet, quòd iudex recuſatus non poterit hodie de cauſis recuſationis cognoſcere, niſi
6 vt ſuperiùs dixi. ar. 5. nec eligendi ſunt arbitri, vt de iure. † Sed in hoc regno poſt recuſationẽ locumtenens huius iudicis, vel alius, qui loco illius ius reddere ſolet, aut aduocatus antiquior,

Arbitri iuris hodie nõ eliguntur: ſcilicet ad vitandam prolixitatem cauſæ.

iſtorum vnus ordine ſeruato poterit cognoſcere de his recuſationis cauſis, quod eſt bene notandum. Nam quandoque ante electionem arbitrorum,& antequam recuſationis proceſſus deciſus
7 eſſet, pars trahebar ad decem annos cauſam,vel ad aliud tempus. † Hodie cauſa principalis tam citò ferè decidi poteſt, ſicut recuſationis, & eſt iuſta & ſancta hæc conſtitutio, quicquid in contrarium iactetur. Nam ſi iudex recuſatus nihil dicat de cauſis recuſationis,iudex ſecundarius dilationem parti præfiget, vt patet art.2.intra quam dilationem ſi pars non probauerit,iudex reiiciet partem à cauſis recuſationis,& poſtea primus iudex cognoſcet.

Iudex recuſatus an valeat præſens eſſe, cum alter de cauſis recuſationis cognoſcit.

8 Videndum eſt, an iudex recuſatus poſſit eſſe præſens,quando alter cognoſcit de cauſis recuſationis,quod videtur:quia ſua intereſſe cenſetur. Contrarium tamen putarem:quia poſſet timorem partibus, & iudici ſeu aduocato cognoſcenti incutere:ideo abeſſe debet. Et iſtius ſententiæ eſt Card.Alexan.in cap.cum ſpeciali.col.12.de appel.refert & ſequitur Butrig.in ca.nouit.de iud. & cap.dilecto.de ſent.excom.lib.6. Anton.Capit.in deciſio.Neapolit.quæſt.138.num.5.& iſta ſeruant iudices Franciæ,etiam præſides:vt ſtatim diſcedant,ſi recuſati ſint, & de recuſationis cauſis agatur,eo abſente.

Aduocati regij an abſente iudice præferantur ad reddẽdũ ius. Areſtum.

9 Sed vidi dubitari,an aduocati Regij debeant ius dicere abſente iudice, quod videbatur. nam omnibus aduocatis,etiam antiquioribus præferri debent, quia à principe ſunt approbati ratione officij.per l.2.& l.reſtituendæ.in fin.C.de aduoca. diuerſ. iudic.Contrarium tamen cenſuit Senatus Pariſienſ.anno 1540. die 20.Aprilis:quia aduocatus Regius eſt ſatis impeditus circa fiſci cauſas,ideo non debet priuatas quærere.facit l.ſancimus.1.C.de aduo.diuer.iudi.

Antiquior aduocatus quo ordine ſubeat mun⁹ iudicandi.

10 Imò plus fuit ab eodem Senatu decretum, quòd iſte aduocatus antiquior iudex factus huius conſtitutionis auctoritate, poterit cauſas ſummarias expedire abſente iudice in illis caſibus, in quibus mora eſt periculum allatura. de quo in l. pupillo. §. ſi quis riuos. ff. de noui oper. nunciat.vt ſunt materiæ alimentorum,& prouiſionales,de quibus ſcripſi in tract.de prouiſ.& quæ feriꝫ
11 tias non timent:vt in l.1.& ſeq.ff. de fer. † Et ſi intra tres dies iudex abſens non venerit,poterit is aduocatus paruos expedire proceſſus:& ſi intra octo dies neuter iudex aderit,poterit is antiquior aduocatus indifferenter omnes proceſſus decidere,& iudicare,ſicut alius iudex potuiſſet, & valebunt geſta ab ipſo.l.Barbarius.vbi doct.ff.de off.prætor. & ſic iudicauit idem Senatus.

Areſtum. Abeſſe iudex quando cenſeatur.

12 Et abeſſe cenſetur iudex, etiam ſi mortuus fuerit.l.mulieris.in fi.ff.de verb.ſignifi.& c.ſi delegatus.de off.delegat.lib.6.vel ſi ſit valetudine aduerſa detentus,vt non poſſit ius reddere,& ſufficit quòd abſit ab auditorio, nec tenetur aduocatus antiquior mittere ad ipſum: ſed ſedere pro tribunali debebit:quia abeſſe cenſetur, qui ab auditorio abeſt.l.abſentem.vbi ſcripſi.ff.de vet.iug. [Et ſicut dies interpellat pro homine:ita & hora.l. magnam.C.de contrah.ſtipul.]

Idem article XII.

Articulus 7.

Et s'il a eſté ſur ce friuolement appellé, & la partie vueille acquieſcer,ſi c'eſt hors iugement,ſera condamné en quarante liures Pariſis d'amende, moytié à nous,& moitié à la partie. Et la moitié plus,ſi c'eſt en iugement, & s'il playde & ſuccumbe, en l'amende ordinaire, qui ne pourra eſtre moderée, & en la moytié d'icelle, enuers la partie.

GLOSSA VNA.

Emendæ friuolæ appellationis: & hæ variæ ſecundum pertinaciam appellantis.

1 HIc mulctam ſtatuit diuerſam in appellantes à declaratione recuſationis friuolæ facta per iudicem.Et primò ſi hic appellans velit acquieſcere, & ſuæ renunciare appellationi extra iudicium: tunc ad quadraginta condemnabitur libras Pariſ.quarum dimidia Regi applicabitur,& dimidia parti.vt in text.exprimitur:ſi autem in iudicio acquieſcere velit,ad ſexaginta libras Pariſ.condemnabitur,fiſco & parti applicandas.

2 Si verò appellans proſequatur appellationem in iudicio, & fuerit dictum perperam appellatum,condemnabitur ad mulctam ſexaginta librarum,quæ non poterit hoc caſu minui.

3 Licet ego ex cauſa interdum viderim diminutam à curia.Et quòd hoc poſſit facere curia ſuprema,non dubitant doct.in d.l.ſi ſeuerior.C.ex quib.cauſis infam.irrog.ſcripſi in l.aliud eſt fraus. §.1.ff.de verb.ſign.ſecus in alia inferiore.

Mulcta hæc grauior infligitur ratione appellationis interiectæ ad Senatum.

4 Intellige iſtam mulctam habere locum, quando appellatio emiſſa eſſet ad Senatum: ſecus ſi
5 ad iudices inferiores,vt ſequitur. † Vnde videtur hîc melioris conditionis fieri litigantem, quàm non litigantem:nam acquieſcens extra iudicium ad quadraginta libras condemnatur:ſi in iudicio ad ſexaginta libras:ſi autem litiget.& ſuccumbat non condemnatur niſi ad illas ſexaginta libras.Reſp. Is qui acquieſcit extra iudicium,ad quadraginta libras tantùm condemnatur,partiẽdas ex æquo inter fiſcum & partem:ſi verò acquieſcat in iudicio, ad medium plus,vt dicit text. & ſic ad ſexaginta libras.ſi verò litiget, & ſuccumbat,ad ſexaginta libras erga fiſcum condemnabitur, & ad mediam ſummam vltra, id eſt ad triginta libras quoad partem,quæ ſumma computata aſcendit ad nonaginta libras:& ſic non eſt litigans melioris conditionis,etiã quia ad hanc emendam,& ad expenſas tenetur, quamuis text.iſta non dicat,tamen de iure victus victori in expenſis eſt condemnandus.l.properandum.§. ſin autem alterutra. C. de iud.vide quæ ſuper hoc ſcripſi in l.ſi debitori.ff. de iud.cui legi dedi nouum intellectum apud Tholoſates eam interpretando,vt in meis nouis interpretationibus apparet.

Idem article XIII.

Articulus 8.

Et ſi leſdites cauſes de recuſation ſont trouuées legitimes, ſera baillé vn ſeul delay pour les prouuer & verifier,non par le iuge recuſé:mais par celuy qui doit tenir le ſiege en ſon lieu,comme dict eſt,lequel à faute de ladicte verifi

che verification au dedans dudict delay : & apres iceluy eſcheu, & paſſé, & ſans autre declaration, ni forcluſion deboutera le propoſant deſdictes cauſes de recuſation.

GLOSSA VNA.

SVperiùs arti. 11. expedita fuit materia huius articuli, ſupereſt vt nouo & ſeq. arti. addamus quædam vtilia.

Notandum quòd interdum iudex non recuſatus poterit ſuper vno articulo recuſari, & ſuper aliis iudicabit: ideo cenſuit Senatus Paritien. Bailliuum Ambianen. recuſandum quoad confectionem atteſtationum, eò quòd prætenderet ſimile commodum: ſcilicet exemptionis, voluit tamen quòd poſt confectionem atteſtationis factam ab alio, ipſe iudicaret. anno 1529. die vigeſima Iulij. Si tamen hæc recuſatio fiat ſimpliciter non allegata cauſa non valet, & ſi iudex declaret talem recuſationem inualidam, & pars appellet, nō poterit is iudex recuſatus atteſtationes conficere, attentando poſt appellationem vt iudicauit Senatus annò 1533. die 5. Martij.

Recuſatio ſit interdum ratione vnius articuli. Areſtum. Recuſatio ſine cauſa non valet.

Idem article XIIII.

Et lequel propoſant ſera pour chacun faict de recuſation calomnieuſement propoſé en noz cours ſouueraines, condamné en vingt liures Pariſis d'amēde, moytié enuers nous, & moytié enuers la partie, & de dix liures auſſi par moytié, comme deſſus, en noz iuſtices inferieures. *Articulus 9.*

GLOSSA VNA.

1 IN hoc articulo dicitur, quòd per calumniam proponens recuſationem pro quolibet facto & capite recuſationis condemnabitur in curiis ſupremis ad viginti libras Pariſienſ. partim Regi, partim aduerſæ parti applicandas: in curiis verò inferioribus condemnabitur ad decem libras, ſic vt ſuperiùs diuidendas.

Mulcta in curiis inferioribus recuſantis per calumniam.

2 Hic tolluntur infinitæ doctorum dubitationes. Prima an parti ſufficiat probare cauſas ſuſpicionis per iuramentum, & de iure ciuili dicebant quidam ſufficere. per gloſſ. in l. apertiſſimi. C. de iudiciis. licet de iure canonico probandæ eſſent coram arbitris, & coram iudice recuſato propo-
3 nendæ. c. ſecundò requiris. in fi. de appel. † Sed hîc tolluntur iſtæ dubitationes, nempe in iſto text. recuſatio opponitur iudici, & non eliguntur arbitri. Sed alius iudex in locum iudicis recuſati ſuffectus, vel antiquior aduocatus cognoſcit de his cauſis, an ſint legitimæ, vel nondum tamen iudex in initio eas friuolas non protulerit.

Suſpicionis cauſæ ad recuſandum iudicem quomodo probari debeant.

4 Secundò cauſæ recuſationis debent probari verè, non per iuramentum, etiam ſi ageretur de iudicis, & partis ignominia, vt ſi dicatur iudicem conſuetudinem habere cum vxore alterius partis, quamuis contrarium teneat Cardin. Alex. in c. ſecundò requiris. poſt Panor. de appel. niſi contra ſcribam, notarium, ac commiſſarium: quia non agitur de magno præiudicio, ideo tunc iuramentum ſufficiet. ita conſuluit Alex. conſ. 104. circa col. 2. in 5. vol.

Probari verè debent cauſę recuſationis, non per iuramentum.

5 Tertiò debent probari hæ cauſæ coram iſto ſecundario iudice, non autem coram primo, vt ſuperiùs fuit dictum artic. 6.

6 Quartò, quòd hîc ſecundus iudex de cauſa principali cognoſcet, & de cauſis recuſationum. Primò de cauſis recuſationum, & ſi declaratæ ſufficientes, vel legitimæ fuerint, & pars appellet, tūc iudex particularis, vel antiquior aduocatus de principali cognoſcet, ne principalis cauſa protelettur. §. fin. de except. in Inſtit. & ſuperiùs ſcripſi art. 6.

Coram non recuſato iudice probandæ recuſationis cauſæ.

7 Quintò requiritur, quòd opponens calumnioſè oppoſuerit, ibi, *calomnieuſement*. Et dicitur calumnioſè proponere, ſi non probauerit. per gloſſ. & ibi doct. in l. athletas. §. calumniator. ff. de his qui notan. infam. & in c. fi. de calumn. vbi Ioan. de Ana. & Fel. dicunt eſſe communem opinionem, quam tamen limitant in multis caſibus, quos ibi videre quilibet poterit.

Calumnioſè opponere quando recuſatio dicatur.

8 Quarto quæ dicantur cauſæ friuolæ? Reſp. leues & inanes. Arch. in c. cum appellationibus de appel. in 6. & quæ ſint vanæ & futiles. cap. veniens de accuſa. ſcripſi in rub. de friuol. appel. in con-
9 cord. vel quæ à iure improbatæ ſunt. † Sed videndum eſt quot ſint cauſæ à iure approbatæ? Reſpon. tres maximè, quæ fere alias continent. Prima cauſa odij. Secunda amoris. Tertia indifferens, & quia his tribus modis peruertitur iudicium. c. quatuor. 1. q. 3. ideo his tribus modis eſt prouidendum per recuſationem: & quia dicitur Eccleſiaſtici. 6. c. ab inimicis tuis ſeparare. & Deuteron. 32. inimici noſtri ſunt iudices.

Friuolę cauſæ recuſationis quæ dicantur.

Tres cauſæ recuſationis.

10 Primò recuſatur iudex, ſi inimicus ſit alterius partis. l. ſi pariter. ff. de libe cauſa. c. quòd ſuſpecti, & inimici iudices eſſe non debent 3. q. 5. & ibi dicitur quid gratius, & amabilius dare quis inimico poteſt, quàm ſi ei ad impetendum commiſerit, quem lædere fortè voluerit.

11 Quomodocunque prouenerit inimicitia, etiam ſi culpa illius, qui iudicem recuſat, teſte Archid. in c. ſtatutum. col. 7. de reſcript. in 6. in verſ. non audiens. arg. l. nec timorem. in fi. ff. quod me-
12 tus cauſa. † Secus ſi dolo partis proueniret inimicitia. l. 1. §. cùm quis. ff. de quæſtio. vbi Hippol. gloſſ. in c. vt debitus. de appel. & in l. athletas. in verb. facta. de excuſa. tutor.

13 Ego tamen dicerem adhuc iudicem ſecundarium debere cognoſcere, ſed partem puniendam, vt qui dolo iudicem inimicum ſibi fecit. per textum, in articulo 6. ſuprà, vbi generaliter vult, vt in locum recuſati cognoſcat locumtenens particularis, vel antiquior aduocatus.

Inimicus iudex etiam ſi dolo partis, tamen recuſatur.

14 Sed dicet quis, ergo in poteſtate partis erit priuare primum iudicem cognitione cauſæ, faciendo illi iniuriam: fac eſſe, tamen hæc pars grauiter erit punienda, & ad mulctam, & damna, & expenſas iudicis quem læſit.

15 Et

Digitized by Google

Exprimenda eſt ſpecialis cauſa odij.

15 Et ſic ſemper cauſa ſpecialis odij,& inimicitiæ eſt exprimenda, nec ſufficeret generalis ex-
preſſio.teſte Ioan.And.in c.legitima.de appel.in 6.quem ſequitur Bertach.in tracta.de epiſcop.in
quarta parte quartæ partis.q.11

Capitalis inimicitia non requiritur ad recuſandum.

16 Recuſatur autem iudex, etiam ſi non eſſet inimicus capitalis.gl.in c.2.de procur.in 6.& ibi
Domi.& Spec.in tit.de iudice deleg.§.ſupereſt. verſ.item ſi inimicus.Bal.in l.vna.C.ſi quacunque
prædit.poteſta.hoc tamen in praxi exprimi ſolet, quòd eſt inimicus capitalis.

Inimici mei conſanguineus aut alijs recuſatur.

17 Idem ſi iudex eſſet inimici mei conſanguineus, vel commenſalis, aut ſubditus.capit.acce-
dens. vt lite non conteſta.cap.cùm oporteat. de accuſat.Angel.in §.præterea.2.col.8.de except.in
18 Inſtit.† Etiam ſi eſſet inimicus vtriuſque partis,adhuc reus conuentus poterit eum recuſa-
re:quia actor volens coram illo litigare, forte eum reconciliauit,& ſic remanet tantùm inimicus
19 rei.teſte Ioan.And.in addit.ad Specu. in tit.de iudic.delega.§.ſupereſt.verſ.† Item ſi eſt ca-
nonicus,quamuis inimicus etiam reconciliatus poſſit adhuc recuſari.ca. 2.in 3.q.5.vt aſſerit Ro-
ma.ſing.315.& Inno.in c.per tuas.primo de Simo.quia amico reconciliato non fidas in æternum,
à quo nos liberet Deus,etiam ſi fingeret ſe amicum,vt cauti quidam faciunt curiales, qui quan-
tò magis fingere ſciunt,tantò minus eſt illis confidendum,& quicquid dicant, *non te fidare,& non
ſerai gabbato*.multos enim nocendi modos in corde habent.

Conuerſans cum inimicis recuſatur.

20 Idem dicendum eſſet, ſi iudex crebrò cum inimicis conuerſaretur ludendo, bibendo, &
cum illis pernoctando.teſte Specul. in tit. de iudic.delegat.§.1. verſicul.item ſi comes.per text.in
cap.accuſatoribus.ibi,vel qui cum inimicis morantur.3.quæſt.5.& cap.repellantur.& cap.cùm o-
porteat.de accuſat.Præpol.in cap.poſtremò.de appellatio.ſed iſta cauſa difficilè in praxi obtineri
poteſt.

Confœderatum mei inimici recuſare poſſum.

21 Vel ſi eſſet confœderatus cum inimico,etiam recuſabitur.per glo.in l.liberi.C.de inoff.teſta.
quia diffidato principe & eius confœderati cenſentur diffidati.vtor verbis.Bal.in l.2.col.12.C.de
ſerui.& aqua.& Angel.in l.qui religioſis.ff. de rei vendi.

Lis habita cum iudice legitima eſt cauſa recuſationis vel ſimilis cauſa.

22 Idem ſi litem mecum haberet pro alia re. c. cùm ſuper.vbi glo.& doct.de offi.deleg.c.1.vbi
doct.de iud.Barba.conſi.80.col.7.in 1.vol.Etiam ſi lis eſſet finita,& ipſe eſſet victus,adhuc cenſe-
tur durare odium,& aduerſarius dicitur.in l. cùm poſtea aduerſarius matris tuæ victus.C.de pact.
Bal.in l.in ipſius.C.fami.erciſ.de Ripa plenè in d.c.1.de iud.hactenus de odio,vel ſi ſimilẽ cauſam
haberet.c.cauſam.de iud.ſic iudicauit Senatus anno 1512.die 3.Auguſti.

Areſtum. Amicitia eſt cauſa recuſationis.

23 Secundò iudex recuſabitur ratione amibitiæ, quæ interdum prouenit ratione ſanguinis, vt
ſi iudex conſanguineus actoris ſit.cap.poſtremo.de appell.l.qui iuriſdictioni.ff.de iuriſdi.omnium
iudic.vel ex magna animorum coniunctione, vt ſi quis ſit iunctus alteri magna non leui amicitia.
l.late.§.amicos.ff.de verb.ſignific.vbi ſcripſi.& c.ad hæc de reſcript.& cap.cum R.de offic.delega.
24 not.in l.exigendi.C.de procur.& ad quid profit amicitia.ſcripſi in ſchola.priuil.104.†Quia
propinquitatis & familiaritatis affectio veritatem impedire ſolet: amor carnalis, timor, atque
auaritia, plerunque ſenſus hebetant humanos,& peruertunt opiniones.cap.accuſatores.3.quæſt.
5. Et præſumendum eſt, quòd ad conſanguineum ſuum iudex,& amicum declinabit.capit.cùm
nemo carnem ſuam habere odio dicatur.ca.non exiſtimemus.13.quæſt.2. facit cap.ſciant.de ele-
ctio.in ſexto nota. in l.2.§.prætor.ff.qui ſatiſda.cogantur. Henric. Boic.in cap. graue.de præbend.
25 Niſi eſſet conſanguineus vtriuſque partis, & in pari gradu: quia tunc par eſſet affectionis
cauſa, quæ tolleret ſuſpitionem.Ludo. Roma.in l.non ſolùm.§. de vito.col.16.fallen.18.ff.ſoluto
matrim.Idem in affinitate dicunt,vt eius prætextu poſſit etiam iudex recuſari.gloſſ.& docto.in d.
c.poſtremo.de appel.c.accedens. primò vt lite non conteſt.c.abſens.2.in 3.q.9.c.2.de procur.in 6.
[quia par affectionis cauſa inter conſanguineos & affines videtur.]
26 Idem ſi actor ſit ſocius, vel comenſalis iudicis. dicto c.cum R. de officio deleg.doct.in dicto

Conſiliarij ne comedãt cum litigantibus.

27 ca.poſtremo.Oldra.conſi.301.† Ideo eſt prohibitum in ordinat. Reg.rub.*de la court de par-
lement*.artic.17.ne præſides vel conſiliarij comedant cum his,qui litigant in parlamento, etiam ſi
in illa claſſe ſeu camera proceſſus non tractetur:quia ibi generaliter prohibet illa conſtitutio, eo
quòd maior familiaritas acquiritur in cibo ſumendo, quàm in colloquio.gloſſ. 1. in c.omnes.28.
quæſtione prima.

Famulatus eſt cauſa recuſationis.

28 Vel ſi famulus ſit illius iudicis.c.inſinuante. de offic. deleg. vel multum familiaris.l.fin.C.de
iudic. Angel.in §.præterea.verſic.viſo.de reſcripto.col.7.de excep.per glo.in ſumma.3.q.5.c.fin.de
verb.ſign.in 6.aut canonicus in eadem eccleſia.d.c.cum R.quia eſt quoddam ius fraternitatis.arg.
l.verum ff.pro ſocio.Ioan.And.d.c.cum R.

Compaternitas reddit ſuſpectum iudicem.

29 Idem dicunt docto.in compatre vt recuſari poſſit.dicto cap.poſtremo. Æneas de Falco.in c.
cauſam.de iudic.Sed hodie non recuſaretur ob hoc,ſi aliud non accedat,videlicet magna familia-
ritas,aut quid aliud.vt docet Aufrer.in tracta.de recuſa.in verſic.34.dicens ſic fuiſſe per Senatum
declaratum.

Vicarius in cauſa ſui epiſcopi recuſatur.

30 Vicarius etiam in cauſa ſui epiſcopi recuſatur,& officialis. Panorm.& Imol.in d.c.inſinuan-
te & doct.in d.c.poſtremo.Imò quando epiſcopus eſt ſuſpectus, eius officialis vel vicarius poterit
recuſari:quia eſt vnum conſiſtorium,& epiſcopus poſſet illi præcipere.c.2.de conſuetu.in 6. Phi-
lip.Francus in c.dilectus.col.10.de app.& in c.poſtremo.col.7.in 12.cauſa ibidem.& Capit.in de-
ciſ.Neapo.q.137. in 2.q. licet contrarium videatur tenere Iaſ. in d.l.apertiſſimi.col.3.C. de iudic.
quem vide,& Codecham.in c.1.col.42.de iudic.

31 Item

Digitized by Google

31 Item ſi fuerit aduocatus in illa cauſa, recuſari poteſt, ratione effectionis quam in illa cauſa
habere poteſt.gloſſ.& doct.in c.cauſam quæ.de offic.delega.c.ſtatutum.2.q.6.c.fi.de confeſſ.in 6.
l.prætor.ff.de iuriſdict.omnium iud.idem ſi fuerit procurator.d.c.fi.de confeſſ.in 6.gloſſ. & doct.
in d.c.inſinuante,vel ſi cauſam habeat ſimilem.c.cauſam.2.de iudic. de Ripa in cap.1.num.15.de
iudic.

Aduocatione ſit iudex in eadē cauſa.

32 Idem ſi iudicauit vno modo in vna cauſa,& poſtea eadem cauſa intenditur coram eo, tunc
quia non eſt veriſimile quòd aliud iudicaret,recuſari poterit.Capit.in deciſio.Neapol.q.146.& q.
ſeq.hoc non vidi ſeruari,niſi in modum euocationis.per l.non diſtinguemus.§.cùm quidam.ff.de
arbit.vt ſcripſi in tract.de euocatio.in conſti.Reg.in primo Tomo.

Iudicata cauſa ab vno iudice ne ab eodem iterū iudicetur.

33 Vel qui conſuluit recuſatur,ne in illa cauſa iudicet.Ioan.And.in ca.ſi contra vnum.de offic.
deleg.in 6.Bald.in c.cauſis.col.2. illo tit.Panor.in c.cauſam.2.in fi.de iudic.

Conſultus in certa cauſa ne in eadem ſit iudex.

34 Item recuſari poteſt iudex, ſi actor & idem iudex iſtius iudicis habebat cauſam coram ſe:
quia poſſet eſſe contractus facio vt facias. l. naturalis. ff. de præſcript.verb.& hi reciproci iudices
ſunt valde ſuſpecti.teſte Specul.in tit.de iudic.delega.§.ſupereſt.verſic.item ſi vnus.doct.in cap.fi.
de offic.delega.in ſexto.

Iudex in cauſa iudicis eſt ſuſpectus.

35 Item iudex recuſatur in cauſa ſuæ amaſiæ, quia amaſius pro amaſia omne fas, atque nefas
committeret.l.ſecunda.§.initium.ff. de origin.iuris.vbi Bal.dicit quòd amor mulierum peruertit
36 omnem ſenſum amantium. † Ideo interdum vidi recuſari quendam iuuenem iudicem lu-
xurioſum in cauſa pulcherrimæ mulieris, facilè cadentis, quia à iuuene cupido credatur reddita
virgo:dicit glo.in l.ſi verò non remunerandi §. ſi adoleſcens.ff.manda.glo.in cap.ſi quis acceperit.
33.q.1. Ideo putarem iſtos iudices coëuntes cum mulieribus habentibus proceſſum coram eis,
tanquam raptores puniendos:quia vi rapiunt:nam mulieres non conſentirent,ſi putarent amitte-
re cauſam,& ſic coguntur eis conſentire. Ergo eſt vis,& ſic eſt raptor per l.vnam.C.de rapto.vir-
gi.& ſic deberent puniri.

Iudex in cauſa ſuæ amaſiæ.

Iudices quādo vt raptores mulierū puniantur.

37 Item is iudex recuſari poteſt,qui parti minatus fuerat: & in quem fuerat Saluagardia con-
ceſſa.vt cenſuit Senatus Pariſien.anno 1540.die 4.Decembris.

Minatus parti iudex recuſatur.

38 Tertiò iudex recuſatur ex cauſa indifferenti,vt dicunt iuris interpretes, non odij vel amo-
ris,ſed ex alia quacunque cauſa indifferenter, ſi iuſta ſit,vtpote ſi commodum ex illa cauſa iudex
perciperet,vel percipere poſſet.gloſſ.& Bar.in l.de iure.ff.ad municip.Sed ibi eſt amor & affectio.
idem habetur in l.ſi quis ex aliena.de iudic.vbi Alex.in addit.ad Bar.& Bald.in l.2.ff.ſi quis in ius
vocat.non ierit.Barba.conſi.2.col.3.in 1.vol.

Indifferētes cauſę quibus iudex recuſari poteſt.

39 Idem ſi iudex ſit illiteratus, & vt dicunt,groſſus ac ingenij hebes,tunc in puncto ſubtili re-
cuſari poſſet.ſecundùm Bald. in l.fin.quæſt.16.C. de hæredib.inſtit.& Iacob.in l.apertiſſimi.C.de
40 iudic.Bertachi.in tracta.de epiſcop.libro 4.part.4.verſicul.cauſæ autem ſuſpitionum. † Sed
hoc non ſeruamus:Nam poſtquam magiſtratus à Rege eſt approbatus,non poſſet ob hoc recuſa-
ri.l.penult.C.de crimi.ſacrileg.alioqui multi iudices,& magiſtratus recuſari poſſent:quia non in-
telligunt iuris terminos.

Illiteratus iudex recuſatur in pūcturis.

41 Si cauſa tangat iudicem, vtpote quia ipſe de euictione tenetur, recuſari in illa cauſa pote-
rit,vt docet Spec.in tit.de iudic.deleg.§.ſupereſt.verſic.Item ſi cauſa aliquo modo.cap.biduum.§.
palam.2.q.6.l.1.ff.propriam.ff.quando appel.ſit.

Cauſa tangēs commodum iudicis parit ſuſpitionem.

42 Item ſi opponatur defectus iuriſdictionis, vel incapacitas, vtpote quia iudex eſt laicus,& a-
gitur de re ſpirituali,de qua non poteſt cognoſcere.cap.tuam.de ordina.cogni.cap.ſi iudex laicus.
de ſenten.excom.in ſexto.

Incapax iudex recuſatur.

43 Idem dicunt doctor. vt iudex valde ſeuerus recuſari poſſit,etiam ſi ſint conſiliarij curiarum
ſupremarum.Bal.in l.2.per illum text.ff.de his quæ ſunt ſui vel alieni iur.Iaſ.in d.l.apertiſſimi. col.
2.& ſunt quidam iudices iudicantes ita auſterè homines, ſicut pecora, non conſiderantes,quòd
melius eſt reprehendi de miſericordia,quàm de ſeueritate.c.alligant.26.q.7.

Seuerus nimium iudex recuſatur.

44 Notandum eſt præterea,quòd quibus ex cauſis recuſari teſtes poſſunt, ex eiſdem & iudices.
vt aſſerit Iaſ.in d. l.apertiſſimi.col.2.C. de iud.Et facilius repellitur iudex,quàm teſtis:quia plures
inueniuntur qui iudicare poſſint.quàm teſtificari.glo.in c.cùm R.canonicus.& cap.inſinuante.de
offic.deleg.glo.in c.accuſatores.3.q.5.c.accedens.primo.vt lite non conteſta.

Iudex facilius recuſatur quā teſtis.

45 Itidem poterit iudex recuſari in caſibus à iure expreſſis, & in caſibus ſimilibus, vel maiori-
bus.§.porrò quæ fuit prima cauſa benefi.amittend.Dec.in c.cum ſpeciali.col.2.de app.& iſtæ cau-
ſæ à iure expreſsè relinquuntur arbitrio iudicis.de his per Aufrer.in tract.de recuſa.verſ.93.

46 Si tamen quis recuſaret omnes doctores,& aduocatos,ſeu pragmaticos curiæ,præſumitur in
fraudem facere,ne iudicetur:& repellenda eſt talis ſtolida recuſatio.Bald.in l.hoc modo.per illum
47 text.ff.de condit.& demonſt.doct.in c.1.de iud. † niſi quis ex iuſta recuſaret cauſa:vt ſi age-
retur contra ciuitatem,vel epiſcopum,aut capitulum.vt dicit Alber.in 2.p.ſtatutorum.q.101.an
autem quis probat.c.ſtatutum.§.cùm verò.de reſcrip.in 6.Anto.Capit.quæſt.138.in deciſ.Neapo.
alibi dicam.

Generalis recuſatio totius Curiæ vix recipitur.

48 Nec poterit recuſari merus executor,videlicet apparitor diabolicus ad exequendum datus.
c.nouit.de appel.ſecus in mixto.glo.ibi,& doct.

Executor nō poteſt recuſari.

49 Notarius tamen, ſeu Grapherius, conſultor,teſtium, examinator,adiunctus eius, & acceſ-
ſor recuſari poterunt,per text.in dicto cap.ſtatutum.§.aſſeſſorem.de reſcrip.in ſexto.gloſſ.in §. &
quòd

Quæ perſonæ recuſari poſſint.

Digitized by Google

quòd ſæpe.in auth.de triente & ſemiſſe.colla.3.Bald.in d.l.apertiſſimi.& in l.nullum. de teſtib. & ſi poſt recuſationem proceſſerint, non valebit,quod poſtea geſtum erit.vt conſuluit Alex.conſil. 104.circa col.2.in 5.vol.Alia recuſatione vide maximè per Aufrer.in dicto ſuo tracta. de recuſat. & per doct.ſuperiùs allegatos:vt tantùm quotidiana,& quæ in curiis verſantur attingamus,& anno 1525. die 27. Februarij dum do.de Medula,ſenator curiæ recuſaret ſcribam ſupplicationum, fuit in eius in locum ſuffectus clericus alterius ſcribæ.

Areſtum.

Idem article XV.

Articulus 10.

Et voulons en outre,que non obſtant ladicte recuſation & delay baillé,pour la virifier,ſoit paſſé outre au principal,pardeuant le iuge non recusé,qui aura baillé ledict delay,;& qui a accouſtumé tenir ledict ſiege au lieu dudict recusé.

Iſte articulus cum ſua materia ſuperiùs maximè artic.6.fuit expeditus, ob id ad ſequentem pertranſeo.

Idem article CXIII.

Articulus 11. & vltimus.

Que noz conſeillers executeurs des arreſts de noz cours ſouueraines, ne pourront eſtre recuſez ſur les lieux, ains nonobſtants les recuſations qu'on pourroit propoſer contre eux, paſſeront outre iuſques à la perfection deſdictes executions:mais bien pourront noſdicts conſeillers eſtre recuſez au parauant leur partement.ſi bon ſemble aux parties,& il y ait matiere de ce faire.

GLOSSA VNA.

Conſiliarij commiſſarij ſunt recuſandi antequam proficiſcâtur ad commiſſionem.

1 OLim multæ inueniebantur partes,quæ nullam recuſationis cauſam proponebant,quando ſciebant conſiliarios velle executionem areſti & iudicati facere,ſed expectabant donec eſſent in loco executionis, & tunc opponebantur recuſationis cauſæ, vnde executiones areſtorum prolongabantur,& interdum irritæ fiebant,& cùm multi iam facti eſſent ſumptus,illudebantur conſiliarij executores,& areſta erant illuſoria, contra.l.ſi prætor.ff.de iudic.vt pars ſæpius hos irrideret Conſiliarios,qui cauſam ſic infectam reliquerāt,& iactabant ſe id facturos,ideo ſta-
2 tuit hîc,vt recuſentur conſiliarij antequam egrediantur loco,id eſt à curia Parlamenti.† Nam ſi poſtea pars velit eum recuſare,non recipietur:quia videtur conſenſiſſe pars,poſtquam eum non recuſauit ab initio : nam ei tunc liberum erat,poſtea non,ſicut nec poſt litem conteſtatam,vt ſuperiùs dixi artic.1.per text.in l.apertiſſimi.C. de iud.vbi antequam inchoëtur negocium,quis debet recuſari:ſed inchoatum eſt negocium eo ipſo quòd conſiliarius iuit ad locum executionis,ob id non poterit recuſari Et iuſta eſt declaratio huius text.
3 Imò etiam ſi in itinere eum vellet recuſare non reciperetur per hunc text.à contrario, ibi, *au parauant leur partement*. Ergo, *apres le partement*,non:qui enim permittit vnum,alterum negat,vel è
4 contrario.l.cùm prætor.ff.de iud.alioqui ſic quotidie illuderetur conſiliariis. † Nec ſolet dari executor in curiis ſupremis clam, vnde pars poteſt ſciſcitari apud Grapherium & cognoſcet : & tunc dum conſiliarius parat ſarcinulas, poterit illum recuſare, ſi iuſtam habeat cauſam,aliàs melius faciet ſi ſe ſumptibus inanibus non vexet.vt dixi l.1.ff.de inoffi.teſtam.his demum finem imponam,Deo opt.Maximo gratias agens immenſas.

Tempus recuſationis expirat vt primū arripuit iter commiſſarius.

TRACT

Digitized by Google

TRACTATVS

DE ADIVNCTIONIBVS, SEV SVBSCRIPTIONIBVS, ET QVANDO FIERI DEBEANT:

vtilis & quotidianus.

Des adionctions.

CHARLES VIII. *artic. 87.*

Item & à fin que les procez ne ſoyent delaiſſez, ne les parties trauaillées au moyen de l'adionction de noſtre procureur, nous enioignons à noſdicts aduocatz & procureurs qu'ils ne facent aucune adionction que premierement la matiere ne ſoit deliberée entre eux, & qu'ils ne cognoiſſent que nous auons droict & intereſt en ladicte matiere.

Articulus 1.

GLOSSA PRIMA.

1 IDEM ſcribitur in ſtilo parlamenti Lugduni impreſſo, in rub. de offic. aduoca.
& procura. Regio. arti. vlt. in hæc verba, præterea ne medio adiunctionis procuratores noſtri lites differant, & partes indebitè vexentur: præfatis aduocatis, & procuratoribus noſtris iniungimus, vt nullam faciant adiunctionem, niſi (materia prius inter eos deliberata) cognoſcant in ea nos habere ius, & intereſſe. Super quo honorem, & conſcientiam eorum oneramus, hactenus ibi quamuis ſtili Pariſ. impreſſi hoc non habeant: multaque ordinationes notabiles in illis omiſſæ ſunt: vt quilibet intueri poteſt: ob id nullus mirari debet, ſi in ſuo ſtilo hæc interdum non inueniat: quia Pariſ. multa omiſerunt valde neceſſaria, & alia quæ neceſſaria non erant addiderunt, quod ſciri poteſt ex amborum colla-
2 tione. † Et idem habetur in ſtilo Picta. & Bituricen. quibus conuenit text. in l. 3. C. de aduoca. fiſci. ſic dicens fiſci aduocatus pœnas metuens caueat, ne fiſcalia commoda occultet, néue vllo negocio exiſtente fiſci nomine priuatis audeat calumnias commouere. Vnde prohibetur hîc, ne cognitores Regij ſubſcriptionem aliquam poſtulent, néue adiunctionem faciant, niſi prius in-
3 ter eos deliberata fuerit, & ius Regium, vel intereſſe Regis ineſſe videant. † Ratio eſt, quia per iſtas adiunctiones procuratoris Regij proceſſus prolongantur, & interdum omittuntur, partes fatigantur laboribus & expenſis, forum quandoque etiam mutatur: vnde ob hoc prohibetur hîc, ſicut in ſimili Papa in c. diſpendia. de reſcript. in 6. nam delicta quæ fiunt ab iſtis tendunt in principis ignominiam, ſi mala committant: cùm ipſi alios corrigere debeant. Ideo ſtatuitur in l. vniuerſi. C. vbi cauſ. fiſcal. quòd ſi aduocati, vel fiſci procurator iniuriis & deprædationibus quēquam vexent, viui ſunt comburendi: & hoc dicit Bald. in Marga. in verb. damnatus. in 1. q. Multa de his procuratoribus ſcripſi in tit. de elect. deroga. in concorda. Franciæ.

Lex Regia in ſtilo poſita de adiunctionibus aduocato. Regiorum.

Rationes adiunctionis prohibitæ aduocatis Regiis.

4 Item cùm procurator Regius eſt coniunctus parti in aliqua cauſa, illa non perit, vel inſtantia triennio. per l. properandum. C. de iud. & ita iudicauit Senatus anno 1513. die verò 28. Nouembris. habetq; alia priuilegia ob id partes petebant iſtam adiunctionem dicti Regij procuratoris. ſed hîc prohibetur, niſi fuerit deliberata, & ius vel intereſſe Regium adſit.

Inſtantia quando non pereat triennio.

5 Notandum eſt, quòd antequam procurator Regius poſſit ſubſcribere cauſæ, & ſe adiungere: ſequentia requiruntur. Primò (vt dixi) quòd illa adiunctio ſit trutinata, & deliberata inter
6 procuratorem, & aduocatos Regios, † nec ſufficeret deliberatum eſſe inter duos aduocatos: vel inter vnum aduocatum & procuratorem, vbi ſunt duo. Nec debet procurator fiſci cauſam agere ſine aduocato: alioqui nihil actum cenſetur. per l. ſi fiſcus. ff. de iure fiſci. l. fin. C. de aduoca. fiſci.

Areſtum.

Requiſita antequam adiunctio procuratoris Regij fiat.

7 Secundò requiritur, quòd iſta adiunctio ſit concluſa inter eos, videlicet quòd fiet hæc adiunctio: vnde ſi procurator dicat non eſſe faciendam adiunctionem, aduocatus non poterit poſtea ſubſcribere & adiungere, vel contrà, vt hîc: & d. l. fin. Cod. de aduoca. fiſci. l. 2. §. diuus. ff. de iu-
8 re fiſci. † Vnde fuit annullata appellatio procuratoris Regij Ambianen. qui appellauerat à ſententia iudicis Ambianen. eo quòd reus à carcere liberatus fuiſſet cum conſenſu aduocati Regij Ambianen. ſine procuratoris conſenſu. Sed fuit præceptum factum procuratori, vt concluderet ad conſilium aduocatorum Regiorum, qui ad hoc dati cenſentur, vt conſulant procuratori, quid agendum ſit, & ſi eorum conſilium reſpueretur, res fiſci malè haberent, & in irritum cedere poſſent.

Adiunctio deliberata & concluſa eſſe debet.

Areſtum.

9 Tertiò quòd ipſi cognoſcant ex deliberatione ius Regium ineſſe in illa cauſa, vel quòd Regis intereſſit: nam quilibet priuatus poteſt ius ſuum proſequi. §. 1. de actio. in Inſtitu. & ſe poteſt adiungere, quando ſua intereſt. c. veniens. 2. vbi doct. de teſtib. Multò magis poterit procurator fiſci.

10 Quartò

10 Quartò quòd illa cauſa ſit à priuatis incepta, alioqui ipſi poſſent eam principaliter mouere, & non eſſet adiunctioni locus,ſed eſſet fiſci cauſa, vt in hoc text.apparet.

Regis intereſſe requiritur in adiunctione.

11 Quintò requiritur, quòd Rex ius habeat proſequendi,vel intereſſe:ibi, *droict & intereſt.* Et quamuis text.vtatur copulatiua, tamen poteſt exponi pro diſiunctiua, ſicut ſæpius in iure.l.ſæpe. vbi dixi.ff.de verb.ſignifi.vel princeps nunquam ius habet,niſi ſua etiam interſit,vnde licet fiſcus non habeat ius in re,ſed ſua interſit etiam in minimo,poteſt procurator Regius ſe adiungere, ne ius regium pereat.

Mandatum iudicis vel informatio præcedere debet adiūctionem.

12 Sextò quòd à iudice,coram quo lis pendet, expreſſum habeat mandatum,aut ſuper hoc legitimam habeat informationem,vel agatur de Regis patrimonio,quod domaynium vocamus.Ita ſtatuitur in ſtilo parlamenti,rubr. de offic. aduoca.& procurator.Regio.ordinat.4.incip.præterea ſtatuimus.

Iuret procurator Regius ad faciēdam adiunctionē ſe deliberaſſe.

13 Septimò ſecundum quoſdam requiritur,quòd procurator dum vult ſe ſubſcribere cauſæ,& adiungere, iuret ſe deliberaſſe hanc adiunctionem, & concluſum fuiſſe ipſum debere adiungi: quia informatus fuit de iure Regio. hodie tamen non iurant in curiis ſupremis,ſaltem non vidi. Sed informatus de iure Regio eſſe poteſt per teſtes,vel inſtrumenta,cum parem habeant vim.l.in exercendis.C de fide inſtrum.nec certum debet ſe dicere,vbi non eſt,nec è contrario.c.cùm contingat.de reſcript.

Adiunctio in eo ſtatu fieri debet in quo cauſa inuenitur.

Areſtum.

14 Addendum eſt, quòd quando pars vult adiungi proceſſui, debet admitti in eo ſtatu,in quo inuenit cauſam:ideo ſi principalis erat excluſus ab exceptionibus dilatoriis,& is qui petit adiungi erit excluſus.per l.principaliter.vbi Ioan.Fabr.C.de liber.cauſ.facit c.vbi periculum.§.ſanè.ver.

15 ſi verò.de elec.in 6.niſi ex gratia aliud concedatur,refuſis tamen expenſis. † Sic fuit dictum pro aliquo,qui noluit iungi proceſſui, & dum pars nihil probauerat intra dilationem, fuit ei adiuncto ex gratia data altera à ſenatu dilatio.anno 1543.die 26.Aprilis.

[Octauò curia ſuprema non debet alicui adiungi,ſed iuſticiā adminiſtrare,& ius ſingulis reddere,& ita cenſuit Curia Pariſ.requiſita per tres ſtatus Regni anno 1412.die 17.Februarij.

Vltimò procurator alicuius do. non debet adiungi in cauſa, niſi pars citata ſit ad petitionem procuratoris do.& ſit audita. Ita inueni in libro in quo cauſa fuerat litigata annò 1388.die 19.Iunij,ſuper eo,de quo dubitabatur,an reformatores poſſint ab alio duce,vel do.dari quàm à rege, & ibi dicitur contra ducem Burgundiæ non poſſe.]

Dont nous chargeons leur honneur & conſciences.

GLOSSA SECVNDA.

1 PApa ſic ſæpius ſolet dicere, conſcientias eorum, vel veſtram oneramus.cle.1.de iure patro.& notandum eſt, quòd quando actus relinquitur conſcientiæ alicuius,vt hic,non poteſt appellare pars.per gloſſ. valde ſing.in c.ſtatutum.§..aſſeſſorem.de reſcri.in 6.quam not.Alex. & Iaſ.in l.de pupillo.§. qui opus.ff.de noui ope.nuncia.alia addidi ad §.aſſeſſorem.

Conſcientiæ alicuius ſuo ritu relictum, ab eo non appellatur.

2 Vnde cùm conſcientiæ alicuius relinquitur, ſolus Deus eſt cognitor, ideo pars non appellabit.Sed requiritur quòd is iuret ſuam conſcientiam hoc dictare.glo.& doct.in d.§.aſſeſſorem. facit l.hac edictali.§.his illud.C.de ſecund.nupt.& quamuis hodie non ſoleant iurare procuratores, tamen ſi partes peterent,hoc eis ſeruari poſſet.

Supplicationis via, non appellationis quādo emēdatur ſentētia.

3 Si tamen appellatum eſſet, ſuperior emendaret, ſi quid malè factum eſſet,per viam ſupplicationis,non appellationis,vt gloſſ.docet in cle.1.in ver.oneramus.de iure patro.Ang.& Iaſ.in §.ſed iſte. de actio. in Inſtit. ergo ab hac adiunctione deliberata appellari non poterit,poſtquam ita viſum fuerit aduocatis & procuratoribus Regiis.

LOYS XII. article IIII. *ſur les priuileges des eſcholiers.*

Articulus 4.

Item pource qu'au moyen des adionctions que font les eſcholiers,non obſtant qu'ils n'ayent intereſt raiſonnable en la cauſe,en laquelle ils ſe veulent adioindre, les parties ſont moleſtées,& trauaillées:nous voulons & ordonnons en outre,que aucun eſcholier ne ſoit receu à ſoy adioindre en aucune cauſe:ſinon que ce ſoit pour intereſt, par luy pretendu,que ſoyt iuſte, & raiſonnable, & dont ils face promptement apparoir au iuge ordinaire:par lequel nous voulons qu'il ſoyt receu. Et où il n'en pourroit promptement faire apparoir au Iugé,mais ſeulement par la diſcuſſion du procez,& partant conduyroit ledict procez comme adioinct:& en la fin d'iceluy eſtoit trouué ledict intereſt eſtre moins que iuſte & raiſonnable, en ce cas nous voulons ledict eſcholier eſtre condamné enuers la partie en tous les dommages,& intereſt: & enuers nous en grande amende extraordinaire,ſelon que le cas le requerra.

GLOSSA VNA.

1 PRohibet hîc ſcholaſticis ne ſe proceſſui adiungant, niſi iuſtè eorum interſit, de quo in continenti oſtendant, quod ſi oſtendere non poſſint,& ſic proceſſum proſequantur vſque ad finem: & appareat eos non iuſtè proſequutos, tunc iudex condemnabit eos ad expenſas, damna,& intereſſe partis,ac in mulcta extraordinaria.

Requiſita antequam ſcholaſticus poſſit adiungi cauſę.

Scholaſticus ſe adiungens probare debet ſua intereſſe.

2 Nota requiſita antequàm ſcholaſticus ſe ſubſcribere cauſæ,vel adiungere poſſit.Primò requiritur quòd cauſa ſit inchoata, ibi, *en aucune cauſe.* nam ante inceptam cauſam,non poteſt adiungi ei cauſæ quæ non eſt.argu.l.decem.ff. de verb.obl.& cauſa ſecundum quoſdam dicitur poſt litem conteſtatam.l.cauſas.C.de tranſact.ſcripſi in l.reſtituere.1.ff.de verb.ſig.

3 Secundò quòd ipſe ſua intereſſe prætendat,ibi,*pour intereſt par luy pretendu:*alioqui ſine iure & intereſſe non audiretur,etiam appellans.l.1.ff.de appel.recip.

4 Tertiò

4 Tertiò, quòd id quod intereſt ſit iuſtum & rationabile. ibi, *iuste & raiſonnable*: iuſtum enim debet eſſe deſiderium. l. iuſtum. C. de edend. vnde ſi dicat ſe velle adiungi, quia ipſe eſt conciuis, vel amicus: & aliquando poterit illam rem acquirere, hoc non eſt iuſtum ac rationabile: ideo iudex illum repellere debet.

5 Quartò, quòd ſtatim ipſe ſua intereſſe probet, non enim ſufficit dicere, niſi probetur. l. 1. iuncta gl. ff. ſi quadrup. pauper. feciſſ. dicat. & ſtatim, id eſt, in ipſo die, quo allegat, ſolet tamen in forenſi iudicio dari vnica dilatio ad probandum ſua intereſſe, quod etiam ſummariè probatur, & qui ſua intereſſe dicit, propriam cauſam defendit. l. 2. in fi. ff. quando appel. ſit.

6 Quintò, quòd probet iudici ordinario, coram quo vult adiungi. ibi, *& dont il face promptement apparoir au iuge ordinaire* facit l. procurator. ibi, apud alium iudicem probandum. C. de eden.

7 Sextò requiritur, quòd iudex recipiat eum, vt ſe adiungat, & ita pronunciet, & permittat ei adiunctionem in illa cauſa. ibi, *nous voulons qu'il ſoit receu, &c.* A qua receptione poteſt pars appellare, ſi videat ſcholaſticum nullum habere intereſſe: quia hic non relinquit conſcientiæ iudicis, ſicut art. præcedens, ſed facilè appellare non debet, cùm ex modico intereſſe poſſit hanc adiunctionem fieri. Iudex recipere debet adiunctionē.

8 Septimò, ſi non poſſit ſcholaſticus incontinenti ſua intereſſe probare: ſed dicat ex proceſſu apparere poſſe: ſi in fine proceſſus appareat eum nō habuiſſe ius, vel intereſſe: tunc ad omnia dāna & intereſſe partis condemnari debet. Et hîc damnorum appellatione etiam venient expenſæ: vt plenè ſcripſi in interpreta. l. vnicæ. in proœ. C. de ſent. quæ pro eo quod intereſt profer. Etiam hic text. vult vt ſcholaſticus ad emendam extraordinariam condemnetur, id eſt, ad arbitrium iudicis ordinarij, coram quo cauſa agitatur: hæc eſt ſummaria elucidatio ad iſtum text. Intereſſe nō probato cōdemnatur ob adiunctionē ſcholaſticus ad expenſas, &c.

9 Et ſic patet iudicem debere recipere in dubio ſcholaſticum, vt ſe adiungat, etiam ſi non ſtatim probet ſua intereſſe. Nam poſtea in fine luet pœnas: & quoad expenſas, damna, & intereſſe,
10 & quoad mulctam. Quæ tamen non ſolet imponi, ſed alia ſic. † Menti tamen reponendum eſt, quod ſi duo ſcholaſtici etiā pro inæqualibus partibus proceſſum proſequantur, vel alij: & ſimpliciter condemnentur ad expenſas, tenetur quilibet eorum pro media parte, & ſic pro virili. per textum in l. ſi qui ſeparatim. §. quotiens. ff. de appellation. quia quaſi contrahere videntur litigando. l. 3. §. idem ſcribit. ff. de pecul. l. ſi mandato Titij. §. Paulus. ff. manda. Bar. per illum tex. in l. 1. C. ſi plures vna ſent. ideo iudex debet hoc exprimere in ſententia, quando aliter vult condemnare, tamen iudex incontinenti debet decidere, & non ad ius & conſilium remittere: vt ſtatuit ſenatus Expenſæ debentur pro virili.
11 anno 1523. die 3. Auguſti, de quo in ſtylo parla. areſto 411. † Notandum eſt quod adiuncti officium finitur cum principali. l. 1. vbi Bal. C. quando tutor, vel curator eſſe deſinat. Item qui vult adiungi in interdicto vti poſſidetis ſuper aliquo beneficio litigioſo, debet adiungi intra annum: & poſtea non recipitur, quia interdicta ſunt annalia. l. 1. ff. de interdict. & quia non habet maius priuilegium, quàm pars principalis, ſed in petitorio intra triennium petere poteſt. cap. ſi hi qui. vt lite penden. in 6. Areſtum. Adiunctio in poſſeſſorio intra annum fieri debet.

12 Item adiunctus non poteſt ex capite ſuo proponere, nec allegare facta, & ſi alleget, recipi non debent communiter: vt vidi ſeruari in curiis.

13 Nec omittendum eſt alio modo dici adiunctum prout Budæ. vocat in foren. adiunctum, adſcriptum, ſeu allectum qui variis ex cauſis dari ſolet. Primò interdum datur alicui præpoſito ad inquirendum ſubinquiſitor, ſeu adiunctus, & tunc principalis non debet audire teſtes ſine adiuncto. Alioqui annullatæ olim fuerint atteſtationes à ſenatu, in contrarium factæ. Et ſtatutum fuit vt examinatores adiunctum reciperent, anno 1487. die 2. Ianuarij, vt eſt in lib. conſilij. Teſtes ſine adiuncto audiri non debent. Areſtum.

14 Item ſi ad audiendū teſtes coopteur hic ſubſcriptor, ſeu adiunctus, tunc neutri partiū ſuſpectus eſſe debet, alioqui recuſari poterit, ſicut iudex. c. cùm inter. de exceptio. Et iurare debet hic adiunctus, vt fuit dictū. Et ob id quod non iurauerat, fuerunt reiectæ atteſtationes anno 1534. die 4. Martij: vt ſcripſi in tract. nominatio. q. 11. per tex. in l. hac edictali. §. his illud. C. de ſecund. nup. Adiūctus an poſſit vt ſuſpectus recuſari. Areſtum.

15 Idem ſi accipiatur adiunctus ad executionem ſententiæ, vel aliis modis, pragmaticis notis, etiam non debet ſuſpectus dari, ſed cum partium conſenſu. Et non debet dari iudicis. ſeu inquiſitoris conſanguineus, ne cum iudice colludere poſſit: ſed alias idoneus eſt conſtituendus. argu. c. quoniam contra. de probatio. Adiūctus de cōſenſu partium dandus eſt.

16 Præterea ſi iudex ali debeat: vt in c. ſtatutum. §. inſuper. de reſcr. in 6. ita & hic adiunctus, & ſalarium eidem dari debet pro qualitate perſonæ, & conſuetudine curiarum & quantitate cauſæ. l. 2. ff. de re iud.

17 Alius itidem de iure datur adiunctus, quando ordinarius iudex recuſatur. l. apertiſſimi. cum auth. ibi ſeq. C. de iudi. quod tamen non procedit in curiis ſecularibus Franciæ: vt plenè ſcripſi in tract. de recuſationib. & quamuis iudex delegatus recuſari poſſit, & non detur adiunctus, tamen de iure canonico ſecus. ca. cum ſpeciali. de appel. Quod dicit Romæ ſeruari Staphil. in tractat. de liter. iuſtitiæ. verſi. dantur literæ. fol. 176. & ſequen. Alia de adiunctis hîc non adiungam, ſed orabo Deum vt ſuæ ſocietati me adiungere dignetur. Amen.

Digitized by Google

TRACTATVS

DE EXCVSATIONIBVS, SIVE EXONIIS IN IVDICIIS FREQVENS.

HANC materiam in curiis frequentem eſſe, vtcunque, & non iuſtè, & ſecundum curiarum Franciæ vſum tractatam conſpiciens, breui & ad congruam iudiciorum praxim redigere curaui, vt omnibus notior fiat, & exordiis aliis prætermiſſis ad rem ipſam venio.

Exoine vnde deducitur.

1 Imprimis *exoine* vocabulum eſt Gallicum, à Græcis, vt Budæ. ait, deductum, nempe à Græco verbo ἐξόμνυμαι deducitur, quòd eiuro magiſtratum, hoc eſt repudio, & excuſo quippiam, ne magiſtratum gerere cogar. & ἐξόμνυμαι τὴν πρεσβείαν: hoc eſt eiuro legationem, & iureiurando affirmo obire me legationem non poſſe. Inde ἐξόμνυσθαι ἕτερον, eſt iureiurando eum excuſare, qui iudicio non adeſt, aut euocatus præſto non eſt, & ſic lingua vernacula *exoine* à Græcis mutuata eſt.

2 Exoniare enim appellant iureiurando excuſare eius abſentiæ cauſam, qui vadimonio obſtrictus eſt, inde ἐξόμνυσθαι, & exoniatos vulgus appellat vulnere, aut mutilatione cauſarios, id eſt, qui ob vulneris, vel mutilationis cauſam detrectare iure militiam poſſunt, teſte Budæo in commentariis linguæ Græcæ. fol. 9. & ſeq.

Nũcius cauſarius ad excuſationem miſſus.

3 † Et cauſarium nuncium, qui ad excuſationem mittitur. teſte Budæo in forenſibus. verùm quia multi ſe excuſant, ne in iudiciis compareant, cùm præſentes comparere teneantur: ideo de his excuſationibus & exoniis dicendum eſt, quę fiunt ab eo, qui ob crimen præſentialiter, & non per procuratorem comparere debebat.

Excuſatur morbo impeditus.

4 Hoc enim iuri æquitatiq́; conforme eſt, videlicet vt citatus non valens ratione infirmitatis, aut alterius impedimenti comparere, mittat cauſarium nuncium, quem exoniatorem practici dicunt, qui certiorem iudicem faciat de prædicto impedimento, vt morbus diem differat. l. quæſitum. ff. de re iudic. c. ſi ægrotans. 5. q. 3. & c. placuit. ſecundo. in 18. diſt. c. querelam. de procura. ſic Euangelio Luc. 14. multi ſe excuſauerunt vocati ad cœnam magnam.

Excuſatio quid.

5 Quia de excuſatione loquimur, excuſatio eſt alicuius iuſtæ cauſæ allegatio, ob quam impeditus vocatus à ſuperiore venire non tenetur. gl. in rub. C. de excuſat. mun. lib. 10. & l. 1. ibidem.

Qualis debeat eſſe iſte excuſator.

6 Ingrediendo materiam, quæro imprimis qualis debeat eſſe excuſator? Reſp. text. in ſtylo Bituric. rub. *des accuſations: & exonies.* ſtatuens diſcretum eſſe debere. ibi. *perſonne de diſcretion.* Hi autem diſcreti intelliguntur, qui qualitates rerum, & monumenta diſcernunt. text. in c. ſi qui teſtium. de teſtib.

7 † Et ſic patet, quod indiſcretæ perſonæ ad hanc exoniam non recipiuntur. de quibus in c. paſtoralis. de iudi. videlicet ſtultus, fatuus, amens, infans, mutus, ſurdus, & id genus hominis, quia non ſunt diſcreti, nec rerum qualitates diſcernere poſſunt. l. operis. cum l. ſeq. ff. de noui. oper. nunciat. Iaſ. in l. de pupillo. §. nunciationem. col. penult. ibidem. & in c. omnis vtriuſque ſexus. vbi ſcripſi. de pœnit. & remiſſ. tamē aliæ perſonæ de iure inhabiles: diſcretæ tamen admittuntur, vt mulier, infamis, excommunicatus, minor, dum tamen ad annos diſcretionis peruenerint. Bart. in l. penult. §. ad crimen. col. 5. ff. de publ. iudic. l. ſeruum. §. publicæ. ff. de procur. quia iſta eſt allegatio meri facti, quæ poteſt fieri per quemlibet.

8 † Nec obſtat l. quos prohibet. ff. de poſtul. vbi infamis regulariter à iudicio prohibetur etiam parte conſentiente, ſed hoc non procedit, quando allegaret cauſam meri facti neceſſariam pro abſente, teſte Socy. in c. veniens. col. 37. de accuſat. in 2. quæſt. at in praxi non admitteretur infans excuſans aliquem ad cauſas abſentiæ allegandas, de quibus hîc loquimur, ſed infamis, & aliæ diſcretæ ſic, licet de iure inhabiles ſint ad alia, nec ſolet inquiri de conditione iſtorum excuſatorũ, cùm communiter viles mitti ſoleant, qui facilè iurant, & facilius fortè peierant, quod eorum conſcientiis relinquo. [Nam procuratores eos inſtruere ſolent quod dicant.]

Excuſator quid ſit.

9 Secundò quæro, quid eſt excuſator? Reſpon. eſt is, qui venit ad proponendum cauſas abſentiæ alicuius, qui non poterat vel ratione ſui, vel cauſæ, ſeu ignorantiæ. procuratorem conſtituere, per cap. cum dilecti. de dolo. & cap. veniens. de accuſat. in dicto. cap. ſi ægrotans. 5. quæſt. 3. Spec. in tit. de excuſat. in prima parte. vel eſt, qui ſine mandato ad dicendum excuſationes ſeu cauſas abſentiæ, non cauſas cauſæ mittitur. cap. bonæ memoriæ. §. nos igitur. de elect. Specul. in tit. de his qui alieno no. in iudicio interuen. verſic. excuſator, vel qui ad excuſandum aliquem mittitur. l. ſeruum. §. publicè. ff. de procur. nos autem eos excuſatores recipimus in criminalibus, quando venire per ſe non poſſunt infirmi.

Officium excuſatoris.

10 Tertiò quæro, quod ſit eius officium? Reſp. allegare partis vocatæ ægritudinem, vel aliam iuſtam cauſam, & illam iuſtificare rationibus probabilibus. Innoc. in cap. veniens. de accuſat. Bald. in Margar. in verb. officium. quæſt. 31. Bart. in dict. §. ad crimen. & Spec. in dict. tit. de excuſat. vnde ſolet is excuſator dicere in curia talem in ius vocatum valetudine aduerſa detentum, qui ſine periculo ſuæ perſonæ comparere non poſſet, nec ad iudicium venire, pedes, nec eques, & ſic nullo modo.

11 Quartò

Satiſdare de rato an excuſator teneatur.

11 Quartò quæro, an is teneatur ſatiſdare de rato? gl. in l. in eum. ff. de regu. iur. §. nemo. non teneri affirmat, quam probat Bart. in d. l. penul. §. ad crimen. ff. de publi. iudi. quia cùm in eum non poſſit fieri executio, fruſtra quæritur de ſatiſdatione. l. liberto. §. fi. ff. de neg. geſt. Bald. in Margar. in verb. cautio. q. 6. Iaſ. & alij in l. filiusfa. in prin. ff. qui ſatiſda. cog. debet tamen promittere de repræſentando citatum in termino à iudice præſtituto. gl. & ibi Alex. & Socyn. in rub. ff. in ius vocat. vt eant. nec repræſentare hodie reum promittit: nec de rato ſatiſdat, in curiis Franciæ, ſed tantùm excuſat ægrum.

Iurare de calumnia an exoniator debeat.

12 Quintò quæro, an teneatur iurare de malitia, vel de calumnia. Ioan. And. in addit. ad Spec. in tit. de iura. calum. in §. ſequitur. verſi. quid de quæſtionibus. eum teneri affirmat, quem ſequitur Socy. in c. 1. col. fi. & c. 2. col. 6. in 2o. exten. de iura. calum. nec obſtat auth. hodie. C. de iureiur. propter calum. dando. vbi dicit iuramentum non præſtari, ſæpius intelligitur quando ſemel iuratum eſt generaliter de calumnia, ſed quando ſpecialiter eſt iuratum, & ſuper vno articulo, nō prohibet quin poſſit iurare generaliter. Hodie iurat dicere veritatem ſuper quibus impedimentis interrogabitur, & non de calumnia, nec de malitia vt vidi in curiis ſeruari.

Pluries excuſare an ſit liberum.

13 Sextò, an poſſit pluries excuſare, videtur quod actus de primo intelligatur. l. boues. §. hoc ſermone. ff. de verb. ſign. contrarium communiter tenetur: nam ſi durauerit infirmitas in ſecunda citatione, adhuc excuſare ſic poterit, & finita prima dilatione, quia iura dict. l. 2. & l. quæſitum. loquuntur generaliter, & cùm eadem cauſa duret, ideo excuſari debet, de ſtylo tamen Bituric. niſi ſemel reiicitur. & in ciuilibus ſi fuerit pars pluries exoniata, iudex poteſt ſtatuere, quod procuratorem in prima comparitione mittet, alias contumax reputabitur: vt dicit gl. in l. 1. §. ſi is qui. ff. ſi quis cautio. Bart. in l. 1. ff. de diuerſ. & temporal. præſcrip. & Maſuerius in dicta rub. de contumac. nu. 14. vnde inferius dico vltra ſemel non recipiendam excuſationem.

Excuſator non allegat priuilegium, nec cauſam.

14 Septimò quæro, an excuſator miſſus poſſit ægri priuilegium allegare, ſiue exceptionem aduerſus iudicem, aut contra partem opponere, Reſp. non: quia iſta mandatum requirunt. Henric. Boic. in d. c. veniens. & infra dicam in 10. q.

Appellare an excuſator poſſit.

15 Octauò quæro, ſi iudex nolit admittere excuſationem propoſitam, nec cauſas allegatas, an poſſit excuſator appellare? Reſp. poſſe. Bald. in Margar. in verb. officium, verb. proceſſus poſtea factus erit nullus. not. in c. ex parte. de appell. Socy. in d. cap. veniens. col. 37. verſi. & aduerte. ſi tamen non appellauerit, non punietur. in d. l. liberto. §. fin. ff. de nego. geſt. quia non cogitur, vt ibi: hodie cauſas tantùm facti allegat, nec aliud facit, nec appellat de ſtylo curiarum Franciæ.

Quis excuſatorē mittere poſſit.

16 Nonò quæro, quis poſſit mittere excuſatorem, ſiue exoniatorem? Reſp. Reus, non actor: alioqui ſi actor mittat, poterit reus ab obſeruatione iudicij abſolui cum expen. cùm actor procuratorem teneatur mittere. gl. in verb. poteſtatem. & ibi. Bar. in l. 1. ff. de diuerſ. & tempor. præſcri. Cy. in l. 1. C. de reſti. mili. Maſuer. in rub. de contuma. §. item contra eum. vbi dicit nuper fuiſſe declaratum, tamen in ſtylo Bituricen. admittitur tam actor quàm reus, vt patet in text. ſtyli Biturigum ibi, *ſoit demandeur ou defendeur*: quia in iudiciis debet eſſe æqualitas. reg. in iudiciis. de reg. iur. lib. 6. quod in curia ſuprema Pariſ. non vidi ſeruari in actore, ſed in reo tantùm.

17 Idem dico in electo non comparente intra menſem ad petendum confirmationē, vt ſaltem excuſatorem mittere debeat, ſeu procuratorem. c. cupientes. §. quòd ſi per viginti. de elect. lib 6.

18 Idem in criminalibus, vt debeat mitti excuſator ad allegandū cauſas innocentiæ, teſte Bart. in extrauag. ad reprimendum. in verb. neglexerit. quomodo in læſæ maieſtat. crimin. proceda. & Alex. conſ. 41. viſo proceſſu. in 6. vol. quod reprobat praxis Franciæ, quamuis de hoc multa ſcribat Anto. de Canar. in tract. de excuſat. per totum, poſt Spec. eo. tit. ſed curiæ Franciæ admittunt excuſatorem in criminalibus, quando per ſe debet quis comparere, & non per procuratorem: nunc ſi citatus ille morbo ſontico detineatur, poterit excuſatorem mittere ad eum excuſandum, non autem reciperetur, ſi cauſas innocentiæ allegaret, & ita ſeruant etiam ſupremæ curiæ Franciæ.

Praxis Franciæ mittendi excuſatorem & ſuper quibus.

Curatus impeditus ad ſynodum ire ſe excuſat.

19 Idem in curato ſeu vicario habente curam animarum, vt ſi ſit impeditus ire ad ſynodum, teneatur mittere excuſatorem, vel literas. c. placuit. 18. diſt. Henric. Boteus in tract. de ſynodo epiſcopi. in 2. parte. nu. 69. & ſeq.

Idem in appellato.

20 Idem in cauſa appellationis in ſtylo parlamenti in rub. de contumacia. §. ſi verò pars. in 1. parte, videlicet: vt appellatus, ſi non compareat, excuſatorem mittere debeat, vt ibidem ſcribitur, quod eſt intelligendum quando per ſe comparere teneretur, vt in criminibus, alioqui contra: vt inferius dicetur.

Excuſationis effectus.

21 Decimò quæro, quis ſit effectus excuſationis? Reſpon. vt ſi iudex procedat contra abſentem ſic excuſatum, & ferat ſententiam, erit ipſo iure nulla. d. l. quæſitum. & ibi gl. & Bart. intelligunt quando iudex ſcit impedimentum, vt poſt excuſationem: alioqui non eſſet nulla, ſed impeditus ſi excuſatorem non miſerit, petere reſtitutionem in integrum per literas Regias, probato impedimento poterit. gl. & doct. in d. c. querelam. de procu. & in l. 2. §. ſi quis. ff. ſi quis cautio. l. non videtur latitare. ff. de iud. [Et Petr. Pariſ. conſi. 102. quod ſententia. in 4. vol.]

22 Quia poſt excuſationem lata eſt contra abſentem non contumacem ſententia, & ſic nulla. l. ea quæ. C. quomodo, & quando iudex. & l. penult. Iaſ. in addit. ad Porcum. in §. item propter. de excuſatio. tuto. in Inſtit. & Iacobi. in rubr. ff. in ius voca. vt eant. Anton. in addit. ad Vbert. de Bonacurſo. in rub. quibus modis citatio. circa finem, in verb. valetudine. & iſta eſt communis opinio ſecundum eos. & nota perpetuò quòd iſta excuſatio debet fieri iudici, vt iudici: & non vale-

Excuſatio vbi fieri debeat.

ret,ſi fieret ei tanquam priuato,vt puta in domo,vbi non reddit ius,vel in eccleſia,ſecundum Bal. & Iacobi.in d.§.ſi quis in iudicio. ideo in Francia fieri ſolet iudici pro tribunali ſedenti.

Si excuſator in latrones incidat,& nõ poſſit excuſare,quid iuris.

23 Adde etiam quod ſi tales excuſatores inciderent in latrones, & caperentur vel interficerentur,excuſarentur mittentes. text. ſolennis in l. cum à matribus. C. qui petant tuto. Archi. Alex.& alij in c.epiſcopus.in 1.18.diſt.& illum tex.dicit ſing.Bal.in Marg.in verbo,citatio.in 46.q.ad hoc quòd citatus ſub pœna, ſi miſit procuratorem, qui in itinere interfectus, non incidit in pœnam, quod eſt valdè notandum,facit c.venerabilibus §.potrò.de ſent.excom.in 6.

In Francia nullo comparente datur defectus, & iterum in ius vocatur hic contumax ad videndum adiudicari defectus vtilitatem,qui ſi compareat,& iſta probet, inducetur primum edictum,& vti vulgò dicitur, *ſera rabatu le default*, ad hoc vt ad nullas expenſas primæ contumaciæ teneatur,ad quas,ſi non probet ſupradicta,condemnabitur,vt ſcripſi in tract.de contumac.& defectu.& hoc in ciuilibus: diuerſum eſt in criminalibus, nempe ſi perſonaliter comparitutus neminem mittat,diceretur eum capiendum,& in carceres coniiciendum, ſed aduerſa eum valetudo excuſabit.

Excuſator an procuratorium habere debeat.

24 Vndecimò quæro,an requiratur procuratorium ad excuſandum? Reſp.in ſtylo parla.in rub. de contumacia. in 2. parte. verſic. item circa hunc, dicitur excuſatorem non admittendum, niſi procuratorium deferat,in quo habeat poteſtatem excuſandi,ſiue exoniãdi:ſequitur Spec.in titul. de excuſato.in 1.parte.per gl.in c.cupientes.§.quòd ſi per viginti.de elect.lib.6.in verb.propoſita, dicens debere habere mandatum,& ibi Arch. tenet debere eſſe procuratorem. text.in d.c.bonæ. in 1.de electio.ac c. ex parte.de priuileg.

Tamen ſufficit apud Bituriges,quòd ſit miſſus ſpecialiter ad excuſandum,etiam ſine procuratorio,& iſta eſt communis opinio ſecundum Socyn.in d.c.veniens.col. 37.patet in tex.ſtyli Biturigum.ibi, *enuoyé excuſeur pour l'excuſer*, cùm ibi non requirat procuratorium, nec ego requiram.& gloſſ.in d.verbo propoſita, dicit ſufficere, ſi gerens negocium excuſet etiam ſine mandato, vbi etiam ſcribit Ioannes Monachus, quòd ſi amicus velit cauere amicum ratum habiturum, excuſatio admitti ex æquitate debet,gl.tamen in c.bonæ memoriæ.in 1.de electio.dicit quod nuncius deſignatus ad allegandum cauſas infirmitatis, vel abſentiæ, debet eſſe literatoriæ deſtinatus.per text.in cap.prudentiam.in primo reſpon.de offi.deleg.& illa gloſſ.in hoc ſeruatur,quod exoniator debet eſſe expreſsè, etiam ſine literis ad hoc miſſus, & ſe ad hoc miſſum allegare debet, alioqui non auditur. vt in conſuetud. mag. patet. eod. titul. in fin. lib.3.& ſine mandato poteſt allegare cauſas abſentiæ facti, ſecus ſi iuris. Imol. in d. §.ad crimen. Bal.in l.reos. col.penul.verſic.vlterius quæro.Cod.de accuſat.vide eum in c.1. col.2. de milite vaſſal.qui contumax eſt.in feudis.& tam facilè eſſet alicui mittere procuratorem ad cauſam,quam conſtituere nuncium excuſatorem per literas,ob id in praxi ſeruatur:vt ſine literis & mandato in ſcriptis facto excuſator mitti ſoleat, & recipi:quia fortè is valetudine detentus demens factus eſt: ob id vxor vel amici iſtum excuſatorem mittent.

Iudex ſi nolit credere excuſatori quid agẽdũ.

25 Duodecimò quæro,quid ſi iudex non vult illi excuſatori credere? Reſp.excuſator debet offerre ſe probaturum cauſam ſeu cauſas per eum allegatam vel allegatas, & ſi iudex nollet admittere,nõn valebit poſtea proceſſus, quia habetur pro certificato. l. ait prætor.§. ſi quis particeps.ff. quæ in fraud. creditor. probato poſtea impedimento vincet pars in cauſa nullitatis: igitur iudex debet excuſatori dare terminum,vt doceat de ſuo impedimento.l. inter accuſatorem.& l.penult. §.ad crimen. ff. de public. iudi. & excuſator debet proponere,ſi non credatur ei, quod veniat is, qui non credit,& expenſis ſuis:ſcilicet non credentis, excuſator ducet eum ad locum infirmi,vbi inueniet vera eſſe,& iſta dicat eſſe ſibi commiſſa per infirmum vel illum qui eum miſit,vt in ſumma rural.eo.tit.ſic deſcribitur. & ſi non obtulerit ſe probaturum, valebit ſententia.per l.libetto.§. fin.ff.de neg.geſt.vbi appellari poterit,ergo ſententia valet.

Conſultius tamen eſt, quòd iudex pronunciet abſentem contumacem,niſi cauſa abſentiæ ab excuſatore probetur,& dicunt pragmatici dari defectum, vel congedium *ſauf ſon exonie*.arg.l.qui vias.ibi ſub exceptione.ff. de damno infect. & in ſtylo Picta.rub. *des conteſtations où le procureur du Roy eſt partie*. Bart. in extrauag. ad reprimendum. in verb.neglexit.& in dicta.l.quæſitum.Panor.& alij in c.querelam.de procurato.Maſuer.in ſua pract.rub.de contumacia §.item contra eum.

Infirmitas quomodo probetur.

26 Decimotertiò quæro, quomodo probabit excuſator illum fuiſſe infirmum. Primum poteſt probare per medicos deponentes excuſatum fuiſſe tali febri ephemera, & tali die correptum, quibus in hoc creditur.l.ſemel.C.de re milita.lib.12.licet plerique parabolani conſcientiæ obliti, multa ſoleant iudicibus mendacia,fauorem clientum potius, quam animas reſpicientes, enunciare, ſuis verbis magis quàm factis eos valetudinarios reddentes: ideo Neapoli in magna curia vicariæ ſeruatur,quod debet præſentari inſtrumentum publicum continens, quod talis eſt in tali loco æger, & in illo inſtrumento debet inſeri medici depoſitio, continens quòd talis æger non

Praxis Franciæ.

poteſt in iudicium propter ſuam infirmitatem proficiſci: ſed in Francia datur defectus ſalua exonia, & datur dilatio parti aduerſæ volenti probare illum ſanum, & vtraque pars probabit intentionem ſuam,ſi velit, & poſſit: poſſet etiam probari infirmitas per aſpectum corporis, quia facies eſt extenuata,quaſi hominis ab infirmitate ſurgentis. arg. l. minor 25.annis adito.ff.de minorib. poterit etiam per familiares probari,qui aſtiterunt morbo.l.conſenſu. C.de repud.& l.de ſubmerſis.C.de naufrag.& ibi Bar.lib.11.vel aliis indiciis & probationibus,ac etiam per iuramentum in-

27 firmi,

Digitized by Google

27 firmi,ſecundum Bart.in d.l. quæſitum. & Imol.ibi. † Et iudicatum per areſtum fuit,quòd ſufficiebant quatuor teſtes ad exoniam probandam, quamuis ſeptem requirerentur olim., & iuramentum partis affirmantis in bailliuatu Rhemenſi, ſed hoc fuit reprobatum, vt Ioan.Gallus ſcribit in quæſt.per areſta.quæſt. 145.per areſtum fuit in antiq.ſtylo, quia in nouis omnia fuerunt immutata:ideo in illis alia allegatione opus eſt. Areſtum. Quod ſufficiat quatuor teſtes ad exoniam probandam.

28 Si tamen pars aduerſa vellet probare contrarium, videlicet illum ſanum fuiſſe,hoc probare poterit,ne quis per falſos teſtes obtineat.c.præſentium. de teſtib. & quia probare volentibus mos gerendus eſt.l.circa. ff. de probat.& in ſtylo parla. rubr. de contumac. §.& bonum eſt.Maſuer.vbi ſupra. Et ſi probatum fuerit eum eſſe ſanum, poterit iudex reuocare dilationem expectatoriam iam conceſſam:vt not.in l.ſiue pars. C. de dilatio.& in Francia ſolet iudex dicere, vt is excuſatus apprehendatur,ſeu capiatur vbicunque repertus fuerit,extra tamen loca ſacra. vt dixi art. penult. de contuma.

29 Nota quod triplex eſt excuſatio. vt per Bald. in c. bonæ.1.col. vlt.de electio.vna quæ incidit inuito,vt febris ſubitanea. d. l. quæſitum. & tempeſtas maris. l. Cæſar. ff. de public.& præceptum Regis,vel maioris.c. cùm parati. de appellat. quædam eſt excuſatio quæ ex natura cauſæ accidit, propter quam quis non tenetur iudicio ſiſti. vt in l. vir bonus. ff.iudica.ſol. idem ſi propter ferias. l.2.in fin.ff.ſi quis in ius voc.non ierit. Triplex eſt excuſatio.

Tertiò,dum quis ratione priuilegij excuſatur, ſi tale eſt cui renunciare non poteſt vt clericus, vt in c.ſi diligenti.de foro compe.

30 Et ſic ponitur hîc vnum infirmitatis priuilegium, vt videlicet detentus valetudine aduerſa excuſetur à comparendo,facit tex.in l. ſi quis inſtituatur hæres.in fi.ibi, vel ægritudine, vel valetudine ita impediretur, vt in ius produci non poſſit. ff. de hæredib. inſtit. intellige quando eſſet talis morbus, qui cuique rei agendæ impedimento eſſet:ſecus ſi eſſet leuis febricula, vel vetus quartana.d.l.quæſitum. Infirmitas excuſat à cõparendo ſua & ſuorum.

31 Quod debet intelligi non ſolùm de infirmitate ſua, ſed etiam ſuorum. allegatur gl. in ca.omnis.13.diſt.& Boër.in §.18 de iuriſdict.omnium iudi.in conſuet.Biturigum.& Sanxon.art.15.in ordin.Turo.Iaſ.& alij in l.2.§.ſi quis.ff. ſi quis cautio. & in l. 1.col. pen.de offi.eius.& in l.1.col.2.in ius voca.vt eant. & in l.de pupillo. §. ſi quis ipſi prætori.quæſt.9.de nou. oper.nunciatio.ego verò allego text.in l.interdum.§.1.ff.de iudic. ibi, humanum eſt propter fortuitos caſus dilationes accipi,veluti quod pater litigator filium, vel filiam, vel vxor virum, vel quod filij parentes amiſe-

32 runt. † Et ſui dicuntur vſque ad quartum gradum. teſte Bal.in l.petitionem.C.de aduoca. diuerſ. iudic. & Barba. conſi. 28. clementiſſimum. col.3.in ſecundo vol.Pantal. Calder.in repet. l.2.col.77.ff.de reſcind. vend.alia dixi in l.morbus. ff.de verbo. ſigni.hodie vix excuſaretur,etiam ob duram valetudinem patris,vel matris,vel vxoris,ſeu alterius eorum obitum. Sui qui dicantur.

Non ſolùm impedimentum morbi, ſed etiam quodlibet aliud excuſat.vt dicit Bar.in l.2.ff.de in ius vocan.Paul.in dict.l.quæſitum.& Bart.in l. 2.§. fi.ff. de iniuſto. & in l.penul. C.quomodo & quando iudex.Mathe.in deciſ.29.quidam.quod in Francia vix recipitur,niſi in infirmitate.

33 Aduertendum eſt, quòd multiplex eſt impedimentum, primum valetudo aduerſa, de qua proximè dictum extitit. Multiplex eſt impedimentum.

34 Secundum ſi detentus ſit in carcere Bart.& alij vbi ſupra. Alex.in d.l.quæſitum. & d.l.2.§.fi. ff.de iniuſto. vbi quando ille, qui eſt in carceribus, citatur, non valet citatio,nec proceſſus,ſi iudex citans hoc ſciuerit,alioqui eſſet neceſſaria reſtitutio. ſecundum Bar. & alios in d.l.2.de in ius vocan.& quando poſſit is qui eſt in carceribus ibi recommendari. Bart. in d. l.2. de iniuſto. Ang. in tract.de maleſi.in gl. fama. doct. in l.fin.vbi ſcripſi.ff.quod metus cauſa. Aret.conſ.132. conſultiſſimè.idem cauetur in conſuet.Norma.c.48.*d'excuſation par priſon*,& tunc debent ſecundo iudici deferri literæ primi iudicis,atteſtantis talem in ſuis detentum carceribus. Carceris detentio excuſat,& quãdo quis recommẽdari poſſit.

35 Tertium impedimentum eſt,quando locus non erat tutus propter inimicos, nemo enim ſe ſuis exponere inimicis debet.cap.accedens.in ſecundo. vt lite non conteſta.ſed eo caſu excuſator mandatum habere debet,& iudex debet ei offerre ſaluum conductum,& tunc non excuſabitur, quo minus compareat.vt docent Imol.& Ana.in d.cap.veniens.& Mathe.de Afflict.in conſtitut. Neapol.lib.1.rub.de liter.cita.nu.24. Excuſatio loci non tuti & peſtis.

36 Quartum impedimentum eſt peſtis,quo tempore non tenetur comparere aliquis.c.ad ſupplicationẽ.de renunciatio. c.ex parte primo,de appell.etiamſi in inſtrumento eſſet cautum; quod poſſet vbique conueniri,quia non intelligitur de loco non tuto. Ant.in c.1.de iudi. Alex.in l.cùm res.in prin.ff.de lega.1.quia ſalutis & dignitatis prius ratio habenda eſt.l.ſed ſciendũ.ff.ad Trebel. Quod intellige verum,quando ius non redderetur in illo loco. Alexan.in dicta l.ſed ſciendum.& l.de ætate.ibidem latè d.de Ripa in tract.de peſte.in tertia parte.glo.in verb.peſtis. rubr.de autho. general.conſil.in prag.& tunc non eſt mittendus excuſator. Peſtis excuſat.

37 Quintum propter bellum.gl.in verb.guerram. in d.tit.de authori.ſacro.conſ.in prag.do.in l. ex hoc iure.ff.de iuſti.& iure.Bal.plenè in conſ.45. lata fuit.in 3. vol.& tunc ſibi pars de literis ſtatus antequàm diſcedat,prouidere debet in cauſis motis, & mouendis,alioqui excuſator non reciperetur,vt ſcripſi in tract.de liter.ſtatus. in 2.Tomo.comment.in has conſti.reg. Bellum excuſat citatũ.

38 Sextum ſi ad maius tribunal ſit vocatus. l. contra.§. 1.ff. de re iudica.quia cùm ad maiorem iudicem debeat accedere, ceſſabit iudicium minoris, etiamſi lis inchoata fuerit, ſed hoc eſt in- Vocatus ad maius tribunal à minore excuſatur.

Digitized by Google

telligendum, quando vtrobique citatus perſonaliter fuiſſet: diuerſum eſt ſi ad vnum potuiſſet mittere procuratorem. vt per Bart. Alex. & alios in dicta l. quæſitum. Socy. in tract. de citatio. artic. 31. in 5. effectu. & Hippolyt. in l. de vno. num. 118. ff. de re iudic. ſic ſeruatur in ducatu Normaniæ, vt licet videre in conſuet. Normaniæ. c. 46. rub. *d'excuſation par iuſtice.*

Mors parentum excuſat.

39 Septimum impedimentum eſt mors patris, aut filiorum, vel vxoris contingens illo die, quo comparere tenebatur, ſecus ſi famuli l. 2. & ibi gl. fin. ff. de in ius vocan. melior text. in l. interdum. §. 1. de iudi. vbi Iacobi. & ſic non poteſt citari, vt tempore funeris veniat, ſed vt finito funere ſic, ita declarat ibi Bart. quem alij ſequuntur. facit auth. ſed nec ante nouem dies. C. de ſepulch. violat. niſi famulus peſte occubuiſſet: quia cùm dominus præſumatur infectus, non debet eſſe cum aliis inſtar excommunicati. c. exceptionem. de excep. & quia oportet fugere, ideo poteſt excuſari, vt hîc: quod in ciuilibus non reciperetur, cùm poſſit procuratorem mittere, iudex tamen ex æquitate ſolet contumaciam contra illum concedere, ſalua tamen dilatione decem vel quindecim dierum, intra quam poterit pars comparere, vel procuratorem mittere.

Vxorem ducens à cōparendo excuſatur.

40 Octauum, ſi in illum diem ducat vxorem, vt habetur Luc. 14. c. vbi nullam petit excuſationem ad cœnam magnam vocatus, qui ducebat vxorem. Archid. in c. diſplicet. per illum tex. in ſi. 23. quæſt. 4. text. in d. l. 2. ff. de in ius vocan. Soc. in tract. de citatio. art. 5. quæſtio. 17. & qui citaretur dum comitatus vadit ad eccleſiam nubendi cauſa, vel quando comitatur funus, actione iniuriarum experiri poſſet contra eum, qui diem ei dixit. doct. in dicta l. 2. & l. plerique. de in ius vocan. oportet autem quòd is, qui ſeruitutem duram ſubit, die ſaltem nuptiarum lætetur. tamen vix reciperetur hic excuſator in criminalibus.

Mulier tempore partus excuſatur.

41 Nonum, ſi mulier puerum illo die pariat, vel parere velit, ipſa excuſatur. doct. in dicta l. 2. vel ſi dum eſt citata, ſit grauida multorum menſium & dierum. Bald. in l. Imperator. in ſecundo. ff. de ſtat. homi. gl. in §. fiat igitur inuentarium, in auth. de hæredib. & falcid. colla. 1. l. 2. §. ſi non propter. ff. ſi quis cautio. Guido Papæ in deciſio. Delphinal. quæſt. 256. mulier. vnde mulier ſic condemnata. & excuſata, impetrauit literas ciuiles contra areſtum, quæ fuerunt comprobatæ anno 1513. die decimaſecunda Decembris.

Areſtum.

42 Fallit ſi eſſet mulier ruſtica, & valens, ita vt eo tempore portet onera, ac ſi non eſſet grauida, & tunc ad iudicium ire poſſet, & non excuſaretur, niſi ſit valdè partui proxima, teſte Fulgoſ. & Iaſ. in d. l. 2. quem citat Ioan. Sanxon. in Turon. ordin. art. 15. l. prægnantis. vbi doct. ff. de pœn.

Abſens cauſa reip. quando excuſetur.

43 Decimum, ſi abſens cauſa reip. ſit, tunc excuſari poterit. tex. in l. 1. ff. de diuerſ. & tempo. præſcriptio. ibi, proinde ſiue apud hoſtes ſit, ſiue reipublicæ cauſa abſit, ſiue in vinculis ſit, aut ſi tempeſtate in aliquo loco, vel in regione detineatur, vt neque experiri, neque mādare poſſit, in ea cauſa eſt, vt experiundi poteſtatem non habeat, nec poterit procedi contra iſtum abſentem vſque ad reditum eius. vt Mathe. aſſerit in conſtit. Neapol. lib. 2. rubr. de bannitis. num. 22.

Literæ ſtatus impetrantur à milite.

In Francia tamen impetrare abſens, vel eius conſanguineus literas ſtatus poteſt, vt cauſa differatur vſque ad aduentum ſuum. vt in rubr. de literis ſtatus ſcripſi, & procurator cauſæ hodie hoc ſolet facere.

Nobilis excuſatur, ſi veſtimenta nō habeat.

44 Vndecimum, ſi nobilis propter paupertatem venire non potuit, quia non erant eidem veſtimenta, & nudus ſine dedecore apparere non poterat. c. ſi qui teſtium. de teſtib. glo. in §. fiat igitur inuentarium. in auth. de hæred. & falcid. colla. 1. in verb. neceſſitas. l. in eadem. ff. ex quib. cauſis maio. & tunc ad ipſos debet mitti iuramentum, ſicut ad egregias perſonas. Roma. ſingul. 170. Item quæro dicens ſe habuiſſe de facto Romæ. vnde gl. in l. inuiti. in prima. ff. de teſtib. gloſſ. in cle. cupiētes. §. cæterum. in verbo alia iuſta. de electio. lib. 6. quo ad crimen nihil prodeſſet, ſed in ciuilibus prodeſſe poſſet.

Vis fluminis & inundatio aquarū iuſtū eſt impedimentum.

45 Duodecimum impedimentum eſt ob inundationem aquarum, ſiue ob vim fluminis. l. 2. ff. ſi quis caut. vim fluminis intelligere debemus, & ſi magnitudo eius impedimento ſit, ſiue pons ſolutus ſit, vel nauigium non ſtetit. ſic declarat Iuriſconſult. in dicta l. 2. § vim fluminis. hoc intelligi debet, ſi per alium locum etiam longiorem tranſire non poterat, alioqui contra, vt ibi ſcribitur.

Impedimētū niuiū excuſat.

46 Decimumtertium ob niues. Alber. in dicta l. 2. §. ſi quis in iudicio. & ibi not. per l. ſcire oportet. §. ſufficit. ff. de excuſat. tut. & ita habetur in magno conſuetud. rub. *des exoines.* lib. 3. & in ſumma rural. fol. 7. vbi numerantur aliqua impedimenta. & Boër. in §. 18. de iuriſdict. omni. iudi. Calder. conſi. 5. an ſi quis. rub. de dilatio. & Vbert. de Bonacurſo in practi. ſua, rub. quibus modis cita circa finem, & idem habetur in conſuetud. Norman. rub. *d'excuſation par noif.* c. 47. fol. 54. & his caſibus non nititur excuſator, quia ſi excuſator ire ad ius poſſit, ergo & pars citata ire debebat.

Tēpeſtas excuſat & quid probandum ſit.

47 Decimumquartum, ſi ob tempeſtatem venire non potuit. d. l. 2. §. ſi quis. & §. ſequen. declarant docto. ſiue ſit maritima, ſiue terreſtris, dummodo ſit impedimento itineri, vel nauigationi.

48 Non tamen ſufficeret quod probaretur tempeſtatem fuiſſe in mari, vel vim fluminis, niſi probetur, quòd de domo ſua receſſerit. Bart. in d. l. 2. §. quod diximus. per text. in l. qui commeatus. ff. de re mili. & iſta eſt communis ſententia ſecundum Iaſ. in d §. quod diximus. ſed contrarium tenent Fulgo. & Paul. ibi, & Lucas de Penna in l. fin. Cod. de commeatu. col. 2. lib. 12. quia fruſtra fit id, quod non releuat. l. hæc ſtipulatio. §. diuus. ff. vt lega. non caueat. l. non cogendum. §. Sabinus. ff. de procura. ars & natura nihil faciunt fruſtra. l. qui bis idem. ff. de verbo. oblig. §. minorem. Inſtit. de adoptio.

Ego

Ego tantos patres diſcordes ſic conciliarem, vt videlicet opinio Bart. procedat, quod oportet domum egredi, quādo illa tempeſtas, vel inundatio venit, poſteaquàm debuiſſet citatus à ſua domo eſſe egreſſus, aliàs ſecus, vt ſi Bituricen. fuit citatus Pariſis ad decimam diem, hic non egreſſus fuit domum ſuam per ſeptem dies, poſtea venit tempeſtas, dico quòd poſtquàm ſe arctauit, eidem non ſuccurritur, quia tardius à loco profectus eſt: ſecus ſi citatus ſit ciuis Iſſoulduni coram iudice Bituricen. & tempeſtas ſiue vis fluminis accidit poſt citationem, non tenetur egredi domo ſua, quia nil eidem prodeſſet, & ita probat tex. in dicta l. qui commeatus, ibi, dum tamen non tardius à loco ſe profectum probet, quàm vt occurrere poſſit, certè ſuperfluum eſſet, ſi dum ſum domi, & vno die poſſum ad locum iudicij accedere, item ad flumen, poſtquam conſtat me tranſire non poſſe, & idem eſſet ſi longo tempore duraſſet tempeſtas. Conciliātur opiniones contrariæ, domo egreſſum oportet.

Et intellige vt dixi. quòd oportet eſſe profectum à domo non tardius, vt ſi Lemouicen. qui ad Pariſ. habet duodecim dies pro itinere, non proficiſcitur expectans vim fluminis, quæ accidit, ſed non niſi in fine termini, tunc non ſuccurritur, quia poſtquàm non probat ſe profectum, præſumetur, quod non veniſſet, etiam ſi tempeſtas ceſſaſſet: Aufret. quæſt. 302. item quid ſi aliquis. probat text. in l. ſi cui. §. fin. ibi, continuare iter non potuit. ff. ex quibus cauſis maio. Iaco. in l. in exceptionibus §. vlti. de probatio. ex æquitate vidi partem excuſari, quamuis non probaſſet, quod domo egreſſa erat, ſed quòd fuit fluminis vis, & aquarum profluuies, prout hoc anno 1547. propter quā pars pontis ſancti Michaëlis in ciuitate Pariſ. corruit.

49 Fallit quando impedimentum eſſet procuratum & affectatum, quia non prodeſſet, ſed iſtud affectatum eſſe non poteſt, quia Dei fato venit. gl. in clem. 2. §. illis. & ibi Cardi. de pœnis. & dicta l. 2. §. fin. & Iaſ. in l. ſi verò. in prin. ff. qui ſatiſda. cogan. Feli. in cap. ſi. de teſtib.

50 Alia impedimenta an ſint iuſta, arbitrio iudicis ſunt relinquenda, cùm numerari non poſſint. gloſſ. in cap. ſi quis iuſto. de elect. lib. 6. facit l. 1. ff. de iure deliberand. & hæc in ciuilibus intelligas paucis exceptis. alia quæ excuſant licet videre per Calder. conſi. 5. an ſi quis. rub. de dilatio. & per Brixien. in verb. excuſatio. & quæ ſcripſi in §. 1. in gl. impedimento. de colla. in concord. text. in l. ſi. C. de prox. ſacro. ſcrin. lib. 12. Iuſta impedimenta an ſint arbitrio iudicis relinquenda.

51 Pro complemento huius materiæ quæro, an impeditus comparere propter impedimentum aliquod ex ſupra numeratis, vel aliud iuſtum teneatur proteſtari, quod compareret, niſi eſſet impeditus, ſuper hoc ſunt duæ opiniones, vna quod teneatur proteſtari, per cap. fin. de appel. & l. fin. C. de his qui per metum iudi. non appel. text. in l. 2. ff. de nautic. fœnor. & l. mulier. de lege commiſ. capit. cupientes. & ibi gloſſ. in verb. propoſita. §. quòd ſi per viginti. de elect. lib. 6. quam tenet Bart. in l. de pupillo. §. ſi quis ipſi. ff. de noui operis nunciat. Anto. in cap. cùm non liceat, de præſcrip. & Alex. conſil. 19. viſo proceſſu. in 1. vol. & conſil. 151. viſo themate. colum. penult. in 2. vol. & conſi. 164. viſo proceſſu. col. 2. in eo. vol. Fely. in cap. ex tranſmiſſa. col. 2. de præſcrip. & in cap. venerabilis. col. 3. de iudic. vbi dicit neceſſariam eſſe proteſtationem, niſi in tribus caſibus quos ibi licet videre, & idem habetur in rubr. de pacific. poſſeſſoribus. in Concordatis. & ibi ſcripſi in meo tractatu. Impeditus cōparere an proteſtari teneatur.

52 Secunda eſt opinio, quod non ſit neceſſe proteſtari, & ſecundum iſtam eſt facienda regula, quòd impeditus comparere aliquo impedimento obſtante non tenetur proteſtari. text. in l. 2. §. quod diximus. ff. ſi quis caut. vbi tex. non requirit proteſtationem, ſed tantùm impedimentum, & alibi Bar. in l. 2. § dies. ff. quando appel. ſit. dicit eſſe de conſilio quòd impeditus proteſtetur. idem tenet Baldus in addit. ad Specul. in titul. de appell. verſicul. non fallunt. Areti. conſil. 163. verum eſt. col. 3.

Vtile tamen eſt, quòd fiat proteſtatio. teſte Innoc. & Panormi. in capi. ex tranſmiſſa. de præſcriptio. & Iaſ. in l. properandum. §. ſin autem alterutra. Cod. de iudic. ſi tamen aliter poſſet de animo conſtare, non eſt neceſſaria. Claud. Aquen. in dicto. §. ſi quis ipſi prætori. & quia praxis Franciæ hanc non requirit proteſtationem.

53 Amplia etiā ſi fuerit impeditus facto aduerſarij. l. quib. diebus. in prin. ff. de condi. & demonſt. l. 1. §. ſi reus. de eo per quem factum erit. ſed contrarium docet Peruſ. in dicto c. ſi. & communiter docto. ibi tenent hoc caſu proteſtationem neceſſariam.

54 Secundò amplia etiam ſi ſit impeditus facto iudicis. l. arbiter ſi calendis. ff. de arbitr. Areti. d. conſi. 162. licet contrarium teneat Cardi. Alex. & Imol. in d. capi. fin. de appell. quia vbique eſt eadem ratio, dummodo probetur impedimentum extra proteſtationem, quid opus erit proteſtari, & hoc ſeruat praxis Franciæ non requirens in hoc proteſtationem.

55 Tertiò amplia etiam ſi impedimentum prouenerit caſu fortuito, tunc non requiritur proteſtatio. l. 2. ff. ſi quis caut. l. qui commeatus. de re milit.

56 Quartò etiam ſi impedimētum procedat ex perſona impediti, id eſt, illius, qui debet actum facere. d. l. quæſitum. & l. 1. ex quib. cau. maio. Imò etiam ſi quis tractet de ſe exonerando, ſufficit quocunque modo appareat de impedimento, dum tamen conſtet, quòd feciſſet, quod debebat, niſi fuiſſet impeditus. Alexan. & Aquen. in d. §. ſi quis ipſi. in 12. quæſt. Bart. ff. de noui oper. nuncia. l. de pupillo.

57 Primò, fallit quando lex requireret proteſtationem fieri ad declarandum voluntatem, tunc eſſet neceſſaria proteſtatio. d. l. fin. & cap. fin. de appel. vt appareat ſtetiſſe per iudicem, & non per partem, vt dicit ibidem Dec. & habetur in rub. de pacific. poſſeſſ. vbi dixi abundè in tracta. meo. Proteſtari quando quis teneatur.

Digitized by Google

numer. 310. & ſeq. vel quando impeditus vult facere actum coram aliis perſonis, & in alio loco, quam coram illis, coram quibus tenebatur, tunc eſt neceſſe proteſtari.d.c.fi. & cap.paſtoralis.de offic.ordin.l.fi.C.de vſur.pupil.l.ſi reus paratus. ff. de procur. de Ripa.in tracta. de peſte, in tertia parte. quæſt. 6. fol. 47.& ſeq.Ratio eſt, quia cùm ille actus poſſit fieri pro libito voluntatis, & ex neceſſitate,& ex diuerſis cauſis,& ad diuerſos fines: ideo requiritur proteſtatio animi declaratoria,vt ſciatur,quo animo fiat, & ad quem effectum, vt in dicta l. fin.& l.fin.& l.at ſi quis.§.pleriquc.ff.de relig.

58 Secundò limita, quando ex facto ſuo quis vellet non ſolùm à mora excuſari, ſed etiam ius nouum acquirere in præiudicium aduerſarij,vel aduerſarium in mora conſtituere, tunc requireretur proteſtatio.d.l.ſi reus paratus.& l. Labeo. ff. de nautic. fœnor. Areti.dicto conſil. 162.Aliam limitationem tradit Cardi. conſi. 128. in quæſtione.& alias Feli. in c.ex tranſmiſſa. col.4.de præſcript.& Henric.Boteus in tracta.de ſynodo epiſcopi,in ſecunda parte.

59 Bonum eſt & tutius,vt voluntas declaretur,quod quis proteſtetur,& ita conſulo ante factũ, vt tenet Chaſſa.in conſuet.Burgun.rub. *des droicts*. §.20.gl. *ou qu'elle ayt empeſchement,* ſed hîc ſufficit mittere excuſatorem,licet aliàs non proteſtetur.

Exoniator tãtũ in Francia in criminalibus excuſat.

60 Hodie iſta exonia ſeu excuſatio tantùm in Francia recipitur in criminalibus, quando reus debet perſonaliter comparere, & ſic vidi in forenſi iudicio ſeruari, in ciuilibus verò procuratorem quis mittere debet, alioqui contumax reputatur, tamen ſi aliquo iuſto impedimento obſtrictus fuerit,.pœnam contumacis non patietur,per l. contumacia. §.pœnam.ff.de re iudi. vbi ſic dicitur, pœnam contumacis non patitur, quum aduerſa valetudo, vel maioris cauſæ occupatio defendit.& ſic eo poſtea comparente vulgò dicimus, *luy ſera rabatu le defaut*: & ob impedimentum euitabit impenſas contumaciæ & duos caſus, quibus etiam in ciuilibus habet locum exonium.no.gloſſ.in c.2.de procura. quando maritus eſt extra patriam, vxor illum excuſare de ſtylo ſolet.

Impedimentũ quomodo probetur.

61 Inſuper quæro quomodo probetur impedimentum? Reſpon.euidentiſſimis probationibus. l.vlti.§ illud.C.de tempo.appell.quæ eſt ſing.ſecundum Roma.ſing.208.ru ſcis.& ſic per teſtes.gl. in c cupientes.§.quod ſi per viginti.in verb.plenam fidem.de elect.lib.6.

Iuramento quando probetur impedimentum.

62 Fallit quando impedimentum eſſet tale,quod non poſſit facilè per teſtes probari,tunc probabitur per iuramentum, & hoc iudicis arbitrio relinquitur. per l. theſaurus.ff.ad exhib.l.fi.C.de fide inſtrum.quia ex neceſſitate multa permittuntur, quæ aliàs non permitterentur.l.1.ff.de offic. conſul.Peruſ.in c.ex ratione.col.3. de appel. & maximè ſi ſit honeſtus vir is, qui impedimentum allegat.Guido Papæ in ſuis deciſ.quæſt.64. ſi altera pars.& quæſtio.205.in cauſa appellationis.Iaſ. & ãlij in l.2.§.quod diximus. ff.ſi quis cautio. & Henric. Boteus in d.tracta. de ſynodo epiſcopi.in ſecunda parte.

63 Reſtringe imò quando ſemel fuiſſet periurus.cap.paruuli.22.q.vlt.quia ſemel periurus facit,vt amplius ei non credatur.Salyc.poſt Bal.in l.contra. C.de non num.pec.Nam ſemel malus ſemper præſumitur in eodem genere mali.reg.ſemel.de reg.iur.lib.6.

64 Secundò reſtringe,quando ageretur de graui præiudicio.Alex.& Iaſ.in d.§.quod diximus.

65 Tertiò,reſtringe vltra ſemel.l.fi.ff.de bon.autho.iud.poſſ.& alia vide per Iaſ. & alios in d.l.2. §.quod diximus.& per Chaſſa. in d. §.20.in gl. *ou qu'elle ayt empeſchement*. in conſue.Burg.& in additio.ad Vbertum.in rub.quib.mod.cita.contemni poſſit.in verb.impeditus.

66 Quartò intellige, quod ille qui debet iurare, non debet iuramentum ſubire antequam ſibi deferatur,alioqui nihil eidem proderit. l.3.ff.de iureiuran.hoc expreſsè tradit Iacobi.in l.in exceptionibus.§.vlt.in fi.ff.de proba.allegat Bar.conſi.72.ex facto.

Allegare nõ ſufficit impedimẽtum.

67 Notandum eſt tamen, quòd non ſufficit allegare impedimentum, niſi probetur, quòd fuit cauſa immediata, quare non venit probando diligentiam adhibitam, vnde ſi canonicus probet infirmitatem,non ſufficit,vt habeat diſtributiones quotidianas,niſi appareat,quòd infirmitas fuit cauſa cur non interfuit diuinis,probando quod ſanus conſueuerat intereſſe.Fel.in c.ex tranſmiſſa. col.1.Iaco.in dicta l. in exceptionibus. §. fi. ff.de prob.Iaſ.in l.properandum.§. ſinautem vtraque. col.1.& ſeq.C.de iudic.ſcripſi.gloſ.impedimento.§.1.de colla.in concord.in actu forenſi ſeruatur, quod ſufficit probare impedimentum, & allegare quod fuit cauſa cur citatus non comparuit,vel aliud non fecit, ſed hoc probare non tenetur.

Impeditus an procuratorẽ mittere teneatur.

68 Quæro an citatus impedimento detentus teneatur mittere procuratorem? Iſta quæſtio eſt difficilis,& valde intricata,ſecundum Socy.in tracta.de citatio.artic.5.quæſt.28. Ego arbitror regulam eſſe figendam,vt impeditus procuratorem mittere teneatur. per c. querelam.ibi cùm non poſſit quis cogi,niſi velit in grauioribus cauſis procuratorem conſtituere,ſumẽdo arg.à contrario. de procurat.& ibi docto.glo.in cap. cùm dilecti. de dolo.gloſ.in c.ſi ægrotans. 5.quæſt.3.probatur in l.1.§.vſus.ff.de procur. vbi dicitur, vſus autẽ procuratoris perquàm neceſſarius eſt,vt qui rebus ſuis ipſi ſupereſſe vel nolunt,vel non poſſunt,ſaltem per alios poſſint vel agere,vel conueniri.l.2. ff.ſi quis in ius vocat.nõ ierit.Ratio eſt,quia iniquum eſſet vt propter abſentiam,vel impedimentum vnius,ius periret alterius.l.ſed & ſi reſtituatur.§.ſed ſi dies.ff.de iudiciis.nempe vnus non poteſt alterius etiam ſocij conditionem deteriorem facere.l.2.ff.de ſeruit.

69 Amplia ſiue citaretur vt compareret per ſe,vel per procuratorem,quia vbi vna pars alternatiuè impleri non poteſt,altera,ſi poteſt,debet impleri.l.ſi in emptione.§.penul.ff.de contrah.empt. ſiue

Digitized by Google

ſiue ſimpliciter,quia etiam hoc in caſu videtur citari,vt compareat per ſe,vel procuratorem.l.1.§.vſus.ff.de procu.l.fi.C.illo tit.vbi Iaſ.& Iacobi.

70 Amplia etiã ſi eſſet impeditus priuilegio perpetuo,vt perſonæ illuſtres,& aliæ deſcriptæ in l.penul.C.de procu.& l.2.ff.de in ius vocan.& ibi Bar.& alij.

Etiam priuilegiatus procuratorẽ deſtinare debet.

71 Tertiò amplia tam in actore quàm in reo. cap. intelleximus. de iudiciis.& cap.cùm inter.de except.& ibi not.facit text.in dicta l.1.§. vſus.ibi,agere vel conuenire,cum limitationibus tamen infrà tradendis.

72 Quartò amplia etiam ſi voluntario impedimento,vt ſi mercator in mercatura detentus eſſet.arg.cap.inter quatuor.& cap.fi.de maioritа.& obed.Imol.in dicto cap.querelam.l.1.ff.eum qui appella.in prouincia defendi.

73 Quintò extende etiam ſi impedimentum eſſet neceſſarium tantùm:vtpote quia eſt relegatus ab hac ciuitate ſua culpa, tenebitur etiam mittere procuratorem.l.Papinianus exuli.ff.de minor.l.ſed & ſi per prætorem.§.1.ex quibus cauſis maior.facit c.primum.qui matri.accuſa.poſſunt.capit. perlatum.qui filij ſint legit.gloſ.in l. Celſus.§.fin.ff.ad municipal.etiam ſi breue eſſet impedimentum,quia ſua culpa non debet eſſe cuipiam emolumento.cap.ex tenore.de reſcrip.Alexan.conſ.72.viſis.col.2.in 2.vol.

Relegatus tenetur mittere procuratorem.

74 Sextò etiam procedit quoad impediendum & interrumpendum præſcriptionem. l. 1.ff. de diuerſ.& temporal.præſcriptio.& ibi Bar.

75 Item quoad impediendam miſſionem in poſſeſſionem debet procurator mitti,ne pars mittatur in poſſeſſionem.l.ignorare.C. de in integ.reſtit.mili.Innoc.& Boic.in d.cap.querelam.l.eandem.ff.de legatio.quid in extraiudicialibus. vide per gloſſ. & doct.in cap.vno.quo tempore miles inueſtituram petere debeat.

76 Primò limita,quando quis eſſet citatus perſonaliter comparitutus in criminalibus,vel in aliis caſibus permiſſis, cùm non poſſit propter impedimentum comparere, non tenebitur procuratorem conſtituere,ſed tunc exoniatorem mittere poterit,vt diximus ſuperiùs gl.in c. fi. de maio.& obed.quia in criminalibus fruſtra procurator interueniret.l.pe.§.ad crimen.ff.de public.iud. Angel.in l.ſi quis inſtituatur.ff.de hæredib.inſti.& ibi Imol.per d.l.2.§.ſi quis in iudicio. & ita fuit iudicatum Bononiæ per do.Gaſparem Portuen.epiſcopum ſedis apoſtolicæ legatum.de conſi.docto.prout referunt Arch.& doct.in c.ſi ægrotans.5.q.5.

Procurator non ſufficit in criminalibus,ſed exoniatore opus eſt.

77 Secundò perdit officium regula,quando in illo loco non poſſet inuenire procuratorem idoneum.l.idemque.& ibi Bar.ff.pro ſocio.vel quando non inueniret, qui vellet onus acceptare,cùm nemo ad id compellatur.§.mandatum. in primo.& §.fi. Inſti. manda.cle.1.de procu.vnde non videtur imputandum impedito, non valenti reperire,cùm nemo ad impoſſibile obligetur.l.impoſſibilium.ff.de regul.iur. Tamen in diuite & potente non eſt præſumendum,quòd non inueniant

Nõ inueniẽs procuratorẽ excuſatur.

78 procuratorem. Hoſt.in c.cùm dilecti.de dolo.† Niſi cauſa agitaretur contra tyrãnum,tunc non eſt,qui audeat ei dicere , domine cur ita facis?in hoc verò tam illuſtri regno,ſi pauper litiget contra Regem , datur eidem procurator, & aduocatus expenſis Regis, vt veritas cauſæ ſeruetur. teſte Iaco.in l.vix certis.ff.de iud.& Boër.in addit.ad §.24.de conſuet.feudo.& cenſua.in lib.conſuet.Bitur.ego tamen hoc non vidi ſeruari.

79 Tertiò fallit,quando cauſa eſſet ardua.gloſ.in d.c.querelam.& d.c.ſi ægrotans.& vtrobique per docto.nempe ardua alteri quis non debet committere,ſed cum conſilio ea tractare debet.cle.ne Romani.& ibi Barb.de elect.& conſ.1.col.11.in 1.vol.Fel.in c.edoceri.col.3.de reſcrip.

In arduis quis procuratorem non mittit,& quę dicatur ardua cauſa.

80 Et dicitur cauſa ardua , quando quæritur de ſtatu perſonæ, vel de ſtatu libertatis, vel ſubiectionis,vel de aliis magnis rebus arbitrio iudicis. Bal.in d.c.edoceri.col.2.de reſcript.& c.ex ratione.col.2.de app.vbi dicit etiam cauſam famoſam dici arduam.& Arch.in d.c.ſi ægrotans.& Imol. in d.l.quæſitum.per l.infamia.C.de decurio.lib.10.& c. ex merito.6.q.[Pet.Pariſ.conſi.102.quod ſententia.col.2.vol.4.]

81 Idem ſi cauſa ſit omnium bonorum,vel maioris partis.c.1.de reſti.ſpol.lib.6.l.propter litem. ff.de excu.tuto.& §.item propter.Inſti.illo.

82 Idem ſi cauſa ſit ſuper matrimonio.c.1.de conſang.& affi.c.fi.de procu.lib.6.quia ibi agitur de perpetua hominis ſeruitute.l.2.ff.de libero ho.exibend.

83 Idem ſi cauſa ſit criminalis,per quam ſolus etiam fuſtium ictus,vel infamia veniret infligenda.l.in ſeruorum.ff.de pœnis.

84 Vel dicitur ardua,quando eſt magni ponderis, vel eſt intricata & difficilis. gloſ.in d.cap.ſi ægrotans.& aliàs dicitur ardua arbitrio iudicis. Inno.Ioan.And.& alij in d.c.querelam.facit gloſſ. in cap.ſedes.de reſcript.

85 Idem ſi ſit cauſa beneficialis.glo.in d.c.querelam.c.quàm ſit.de elect.in 6.ſi de maximo ageretur beneficio,ſecus ſi de paruo.

86 Idem ſi agatur de remotione prælati.c.quanto.in 2.de accuſa.

87 Et quando periculum animæ vertitur,illa eſt valde ardua.c.præcipimus.12.q.1.doct.in d.ca. ſi ægrotans. cùm anima nobis ſit plus, quàm ſtatus corporis,& quàm corpus.l.ſancimus.in prima. C.de ſacroſanct.eccleſ.c.Matthæus.de ſymo.

88 Reſtringe de iure canonico fauore dirimendarum litium , vt etiam in cauſis arduis quis teneatur mittere procuratorem.arg.c.fi.de dolo.cap.cùm olim.de teſtib.Soci.in d.tractat.de citatio.

Limitat. præcedenti ſ.

Xx 5 artic.

Digitized by Google

artic.5.quæſt.28.hoc tamen non eſt perpetuum,& alios intellectus habet ille text.prout Fely.ſcribit in cap.accedens.in 2.n.8. vt lite non conteſt. Nos tamen in Francia diſpoſitionem iuris canonici ſeruamus.

89 Secundò reſtringe,quando cauſa deſideraret celeritatem,vt in cauſa electionis.in c.cupientes.§.quòd ſi per viginti.verſ.inſuper.de elect.lib.6.vbi gloſ.in ver.procuratorem.hoc dicit ſpeciale, vt in arduis mittatur procurator, ne eccleſia diu vacet paſtore,& lupus rapax interim gregem dominicum inuadat.c.ne pro defectu.de elect.

Citatus vt coram Papa vel curiis ſupremis compareat procuratorem mittit.

90 Tertiò quando quis eſſet citatus coram Papa, vel principe, nam eo caſu etiam in cauſa ardua procuratorem tenetur mittere.d.c.cùm dilecti.ſecundum vnum intellectum.de dolo.& Iaſ.d.§.quod diximus.in fi.niſi impedimentum eſſet tam circa principalem,quàm circa procuratorem. arg.c.bonæ.in 1.de elect.docto.in d.c. ſi ægrotans.col.2.l.in eadem.ff.ex quibus cauſis maio.& ita ſeruant curiæ ſupremæ,& ferè aliæ regni Franciæ.

91 Quartò limitatur,quando neceſſitas eſſet euitabilis, tunc abſens procuratorem mittere tenetur.Bal.in c.2.col.1.de teſtib.poſt Inno. & alios,ſecus ſi ineuitabilis,vt ibidem ſcribitur.

Cœpta cauſa etiam in arduis mittitur procurator.

92 Quintò, quando cauſa eſſet cœpta,& poſtea impedimentum ſuperuenit,tunc etiam in arduis tenebitur procuratorem mittere.text.in l.penult.§.1.ff.de legatio.Iaco.& alij in d.l.2.§.ſi quis in iudicio.quod eſt verum ad iudicij præparatoria,non ad ſententiam,& alia deciſoria.per gl.ſing. in l.ſi quis inſtituatur hæres.in fin.ff.de hæredib. inſtituen.ſecundùm Bal.in margari.in ver.abſens quarto.Alex.& Iaſ.in l.2.§.ſi quis in iudicio.ff.ſi quis cautio.& Barba.in addit.ad Bald in cap.vno. col.2.de milite vaſſal. qui contumax eſt in feud. ſed in Francia, ſine literis ſtatus vix excuſaretur quis vt dixi ſuperiùs in eo.tract.

Impedimentum longum vel breue.

93 Quartò intellige,quando impedimentum breui tempore eſſet duraturum,tunc poterit excuſari.l.penult.§.1.ff.de vacatione mune.l.ſi longius.& l.pars.de iudic.Bal.in l.ab eo.col.2.C.quomodo & quando iudex. Et quando dicatur impedimentum longum, vel breui tempore duraturum,relinquitur arbitrio iudicis.arg.l.1.ff.de iure delib.Iaco in d.§.ſi quis in iudicio.Et quando impedimentum eſſet dubium,debet iudicari longum.arg.l.ſufficit.ff.de condi.indeb.Imol.in d.l. quæſitum.de re iudic.

94 Idem ſi priuilegium eſſet temporale,& modico tempore duraturum,l.2.ff.de in ius vocand. Qui ſi teneretur mittere procuratorem, nullum eſſet priuilegium, ſecundùm Iaſ.in d.§.ſi quis.l. 2.ſi quis cautio.

95 Sed quando dilatio eſſet periculum allatura,tunc impeditus tenetur procuratorem mittere. arg.l.2.ff.de fer.Spec.in tit.de procur.§.2.in fi.Iaco.in d.§.ſi quis.

96 Quintò modera quando locus non eſſet tutus principali,nec procuratori.c.ex parte.de app. c.accedens.vt lite non conteſt.& vtrobique notatur.

Iuſtum ſeu probabile impedimentum.

97 Sextò quando impedimentum eſſet iuſtum & probabile,vt infirmitas,& eſſet breui tempore duraturum,tunc ſufficit excuſatorem mittere,vt hîc.& idem quando eſſet abſens cauſa reipublicæ.l.contra pupillum.ff.de re iud.Bald.conſ.149.ſtatuto.in quinto volum.& per hæc eſt illa admodum difficilis quæſtio melius quàm alibi tradita.Laus Deo Opt.Max.eiuſque matri,ac omnibus cœlicolis.

Tamen in Francia ex vſu curiarum & ſtilo vix excuſatur quiſquam in ciuilibus,qui non mittit procuratorem:ideo non reciperetur excuſator in curiis Franciæ in prædictis,quæ practica probatur in c.bonæ.de electio.niſi vt ſuperiùs dixi.

Excuſator quæ facere teneatur.

98 Notandum quòd tria facit excuſator, ſiue exoniator, primùm quòd iurat eum, qui ipſum miſit,infirmum eſſe,vel alio detentum impedimento:probatur in tex.ſtili Bituricen.ibi,*afferme par ſerment*.& hoc paſſim ſeruari in omnibus curiis ſolet.

99 Secundò requiritur in practica,quòd dicat ſe expreſsè ad hoc miſſum, vt videlicet excuſet dictum infirmum qui eum miſit,Maſuer.in rub.de contu.verſic.Item contra eum,alioqui contumacia & defectus concedetur ſimpliciter contra non comparentem, & dicunt practici,*que l'exoine,que n'eſt valablement rapportée, ne doit eſtre receuë*, & ſic defectus ſimplex dabitur, ſi verò ſit *valablement rapportée & receuë,ſera donné defaut,ou congé ſauf l'exoine.*

100 Tertiò dicet nuncius hic cauſarius,quòd is excuſatus dedit ei negocium excuſandi ipſum: vt in ſumma rural.hoc titul.fol.8.ſcribitur. Alioqui iudex non admittit excuſatorem, niſi ad hoc dicat ſe expreſsè deſtinatum,ita in practica ſeruatur,& ideo interrogari exoniator ſolet,quis eum miſit,quod eſt verum,quando quis excuſat hunc impeditũ:diuerſum eſt,quando citatur maritus abſens,tũc vxor eius poterit eum excuſare,& obtinebit dilationem ad reddendum eum certum, non ſolùm vnam,ſed etiam quatuor dilationes,quæ ſolent quatuordecim dierum dari,& vt vulgò vocamus,*par quatre quatorzaines*, & hoc,ſecundum ſtilum aliquarum curiarum,qui tamen paſſim ſeruatur.

Literatoria excuſatio requiritur.

101 Quartò requiritur ſecundum practicam parlamenti,quòd literatoriè excuſetur.d.capit. ſi ægrotans, & ſic deferat literas curati, aut vicarij,ſeu medici atteſtantis infirmitatem, vel melius quod iudex illius loci atteſtetur ad relationem medicorum, aut aliorum teſtium, & ita excuſare ſolet,ſi ſit incarceratus tunc excuſator defert literas illius magiſtratus, qui eum tenet ob delictum perpetratum, & narrat cauſam detentionis, & alia impedimenta probantur literis magiſtratus illius loci ad teſtium depoſitionem, ſed excuſator in criminalibus literas non ſolet deferre,ſed

Digitized by Google

re,ſed verbo tantum excuſat,& ita in curiis Franciæ exercetur,bonum eſſet tamen vt literas medici deferret.

102 Quintò licèt ex hac practica non detur niſi vna dilatio,ita in text.ſtili Biturigum.ibi, *pour vne foys ſeulement*, tamen in aliquibus locis dantur tres dilationes, & quarta ex abundanti, vt dicitur in praxi,in magno conſuetudina.eod.titu.lib.3.fol.104.ſuperiùs dixi in excuſatione abſentis iuſta cauſa.

103 Sextò ſi actor miſerit exoniatorem ſeu excuſatorem, debet poſt octo dies quàm reconualuerit citare reum ad purgandum contumaciam, & defectum contra eum datum,& dicunt practici *pour voir purger ſon exoine,& voir mettre au neant le defaut*,reus verò non tenetur citare actorem ad purgandum exoniam,ſed quando actor eum vocabit, ipſe dictam contumaciam purgabit, & oſtendet veràm eſſe exoniam,& excuſationem. Purganda qualiter ſit contumacia ab excuſatore conualeſcente.

104 Septimò,ſi non potuerit mittere excuſatorem propter peſtem, niues,aquarum inundationem,aut aliud impedimentum dabitur defectus contra non comparentem,attamen ſi iterùm citetur ad expenſarum illius defectus taxationem,poterit ſe excuſare, hoc probando impedimentum,vt in d.ſumma per Ioan.*Botellier*.eo.tit.fol.8.

105 Vltimò eſſet hic tractanda materia excuſatoris cauſæ innocentiæ, vt de eo qui mittitur,vt excuſet citatum perſonaliter,vt veniat ad defendendum ſe ſuper homicidio perpetrato.& Bart.in l.abſentem.ff. de pœnis.tractat.& Soc. in c.veniens.de accuſa.verum quia hæc materia non exercetur in Francia,in forenſi iudicio,ſed contra abſentem procedi ad tres breues dies ſolet,ideo hãc materiam nunc omittam, etiam quia Anto.de Canar.edidit ſuper hoc tractatum de excuſatore, ibi quilibet abundantiùs videre poterit:finem faciens, poſtquam Deo opt.max.& virgini Mariæ gratias immenſas egero in perpetuum. Amen.

TRACTATVS

DE ARBITRIS, ET ARBITRATORIBVS, ET QVOMODO ILLORVM SENTENTIÆ REformari debeant.

Des arbitres,& arbitrateurs.

LOYS XII. *article 34. des publiées.* M. D. XII.

Item que toutes parties qui compromettront en arbitres, arbitrateurs, ou amiables compoſiteurs,& chacun d'eux auec adiection des peines, apres que la ſentence ſera donnée par leſdits arbitres, arbitrateurs,ou amiables compoſiteurs,la partie pretendant eſtre greuée,pourra recourir,ou appeller au iuge ordinaire. Et ſi pour le iuge ordinaire la ſentence deſdits arbitres, arbitrateurs,ou amiables compoſiteurs eſt confirmée,en ce cas ne ſera receuë la partie à appeller de ladicte ſentence:ſinon en payant preallablement la peine appoſée en l'arbitrage, Articulus 1.

GLOSSA PRIMA.

1 ISTE text.elucidat vnum valde per Iurium interpretes controuerſum,videlicet certum eſt quòd à ſententia arbitri arbitratoris poteſt quis recurrere ad arbitrium boni viri,id eſt ad iudicem.l.ſi ſocietatem.§.arbitriorum.ff.pro ſocio.Sed an interim exigi pœna poſſit, hìc dicit non exigendam,antequam iudex arbitri ſententiam confirmauerit:ſed pars à confirmationis ſententia appellans non audietur,niſi prius pœnam in compromiſſo appoſitam ſoluat,& demum poterit proſequi appellationem,in qua ſi fuerit dictum malè iudicatum, pœna recuperabitur.Ita ſtatuit hìc conditor. Et fuſius hæc materia inferiùs tractabitur,iſta eſt huius art.ſententia ſummaria. Sũma iſtius tractatus.

2 Item licet iſte tex.generaliter loquatur(*que toutes parties*)tamen intelligitur de habilibus compromittentibus.per l.1.C.de ſacroſanct.eccleſ.ideo ſi furioſus compromiſerit,non ſtabit illi compromiſſo,nec ab eo exigetur pœna.idem ſi infans,pupillus,aut demens,quia compromiſſum non valet:ergo nec pœnæ adiectio.l.diem.§ coram.& l.ſi pupillus.ff. de arbit.ſequitur Alex.conſ.vlt.in 6.vol.& ſic generalitas reſtringitur ad habiles.d.l.1. vbi notaui.& docet Euerard.in locis legal.fol. 7.& ſeq.ac ſcripſi in gl.1.artic.1.tractat.de liter.obligat.ſuprà in 1. Tomo harum conſtitut.quia ſi non valeat principale,nec acceſſorium.l.cum principalis.ff.de reg.iur. Compromittere non oẽs poſſunt.

Que compromettront.

GLOSSA SECVNDA.

1 COmpromittere eſt ſimul promittere,quando inter partes eſt de aliqua re controuerſia, ipſæ eligunt quendam,qui eorum decidat negocium. Et ſimul promittunt ſtare illius ſententiæ ſub pœna decem aureorum, vel ſine pœna, tunc illæ partes dicuntur compromittere, id eſt ſimul promittere,quòd ſtabunt arbitrio illius.l.diem pro- Compromittere quid. Arbitrium.

2 ferre.

2 ferre.§.ſtari.& §.fi.ff.de recep.arbit. † Inde hîc arbitrium vocatur compromiſſum.d.l.ſi ſo-
cietatem. §. arbitriorum. ff. pro ſocio. Et compromiſſum eſt illa ſimultanea partium de ſtando
arbitrio promiſſio.

Compromittere qui poſſint, & in quos.

3 Quærendum eſt, qui poſſint compromittere,& generalis regula eſt, quòd quilibet, qui à iure
non prohibetur. Quia edictum de arbitris eſt prohibitorium certarum perſonarum, & permiſſo-
rium regulæ.per l.ſi pupillus.iuncta l.non diſtinguemus.§ ſi ſeruus.ff.de arbi.& ſicut iudicium re-
gitur,ita compromiſſum.l.1.ff.de arbit.& in iudiciis perſonæ quædam excipiuntur.l.cùm prætor.
ff.de iudic.ſic & in arbitris.vt docet Azo in ſumma.de arbit.& Hoſt.& probat hic tex.*toutes parties*.
Ergo quælibet pars,ſiue actor ſit,ſiue reus,compromittere poteſt,exceptis quibuſdam:vt ſcripſi in
gloſſ.proxima ſuprà.

Eligi arbitri qui poſſint.

4 Iuxta quod dubitatur etiam,qui poſſint arbitri eligi? Reſpon.regulariter omnes ſiue ſint ma-
giſtratus, ſiue non: patresfamil. vel filijfamil.l.4. cum l.ſeq.de arbit.tamen ſunt quidam excepti.
5 Alij ratione ſuæ perſonæ prohibentur,vt ſeruus,excommunicatus,ac minor,furioſus, fœmi-
na,& alij id genus.l.Pædius.§.1.iuncta gl.& l.ſed & ſi in ſeruum.§.1.& l.ſi pupillus.l.cum lege.ac l.
vlt.ff.eod.& propter inimicitias excuſatur arbiter, ſi ſuperuenerint poſt compromiſſum.l.non di-
6 ſtinguemus.§.cùm quidam.ff.eod. † Ratione etiam rei prohibetur compromiſſum:vt in cri-
minalibus quoad vindictam publicam,& pœnam fiſco debitam,quam partes non poſſunt remit-
tere.gl.in l.2.ff.de ſenatuſconſ.Sillan.vbi abundè ſcripſi.Bart.in l.1.§.vſque adeò.ff.de iniur.ſi aga-
tur ciuiliter,compromitti poteſt,vbi & tranſigi.l.quid ergo.§.ex compromiſſo.ff.de his,qui notã.
infam.l.non diſtinguemus.§. Iulianus.ff.de arbi.l.tranſigere.C.de tranſactio.doct.in cap.Quinta-
uallis.de iureiu.vel ſi de re ſua ſit compromiſſum in dominum.§.Iulianus.& l.penul.ibidem.Alias
perſonas prohibitas ſcribit Hoſt.in ſumma huius tit.& Vbert.de Bonacurſo in practica ſua,rub.de
impedi.quæ impediunt compromiſſum.& plures alias ſcribit Anto.Blanchus in tract.de compro-
miſſ.lib.2.q.2.

Compromiſſum in duos, vt ſi diſſentiãt, tertium eligant.

7 Item licet non valeat compromiſſum in duos, vt ſi diſſentirent eligere tertium poſſint,nam
in aſſumendo poſſunt diſſentire.l.item ſi vnus.§.ſi duos.ff.de arbi.tamen hodie ſolent cogi per iu-
dicem vt certum eligant.de quo in §.fi.ibidem.& hoc ſeruatur.[Et ſi nolint,iudex partes coget vt
eligant,tunc ipſe iudex vnum eligere poterit.]

Poſt compromiſſum non licet vni parti adire iudicem.

8 Item poſtquam factum eſt compromiſſum, & acceptatum,non licet adire iudicem.l.ſed & ſi
in ſeruum.in fi.cum l.ſeq.& l.ſi quis rem.ff.de arbit.& Bald.conſ.342.fuit factum.in 3.vol.Tamen
ſi pendente compromiſſo quis adiuerit epiſcopum,& petierit inſtrumentum iuratum ſeruari, &
promiſſa ſolui,non incidit in pœnam,nec eo ſoluitur compromiſſum:vt conſuluit Bald.conſ.461.
9 inter Ioannem.col.2.in 1.vol. † Ego putarem ſolui compromiſſum,quia ſi epiſcopus ſuper
illo protulerit, iam eſt de eo deciſum, & non licet alij quàm compromiſſario decidere de cauſa
compromiſſa:alioqui fruſtra iudicaret poſtea arbiter. Et ſi partes adeunt arbitros,impeditur pro-
10 ceſſus iudicis. † Oportet tamen quòd probetur arbitrium per literas:alioqui iudex ſemper
procedere poterit:vt docet Maſue.in eod.tit.in princ.

Probatur literis cõpromiſſum.

En arbitres,arbitrateurs ou amiables compoſiteurs.

GOLSSA TERTIA.

Arbiter quis.

1 ARbiter interdum aſſumitur pro iudice ordinario,vel delegato.l.quiſquis.C.de poſtulan-
do.l.arbitro.cum l.ſeq.ff. qui ſatiſdare cogan. & quandoque pro eo,qui de iure eligitur,
dum iudex recuſatur ex cauſa ſuſpicionis.l.apertiſſimi.C.de iud.c.ſuſpicionis.de offi.deleg.c.cum
ſpeciali.de appel.c.legitima.illo tit.in 6.& illum vocant doct.iuris arbitrum.

Arbitrator quis.

2 Interdum accipitur pro eo, qui eligitur à partibus ex compromiſſo conuentionali. Et ita ac-
cipitur hîc,& in l.3.§.1.& toto tit.ff.de arbit.quamuis eum iuris interpretes nominent arbitrato-
rem.de quo in §.arbitriorum.abundè ſcripſi,& in l.illa verba arbitratu.de verb.ſignific.gl.in l.pe-
3 nult.ff.eod. † Et differre arbitrum ab arbitratore doct.dicunt,quia arbiter eſt ille,qui de iu-
re iudicare habet,& ſecundum iudiciorum ordinem procedere.l.1.ff.de arb.Arbitrator autem eſt

Differentia inter arbitrũ & arbitratorem.

qui à partibus electus procedit, & pronunciat & de iure,& de facto:nec habet neceſſe iuris ordi-
nem ſeruare, hoc tamen magis ex opinionibus doct.fundatur, quàm bonis iuribus, vt ſtatim di-
cetur.Vel alij dicunt arbitrum,qui de quæſtione,vel lite cognoſcit,arbitratorem autem ſuper cõ-
tractu,& re non litigioſa,& recipitur vt pacificet.Et ideo vocatur amicabilis compoſitor.Spec.in
tit.de arbi,& arbitratore.§.1.verſicul.eſt etiam differentia.Bar.in §.arbitriorum.& Ioan. Baptiſta
in tracta.de arb.lib.1.cap.2.& 3.Oldendorp.in Lexico iuris in ver.arb.ſic ait:Arbitri nomen com-
mentatores ineptiſſimè tractant, rem prorſus reipublicæ ſaluberrimam non attingunt:& cùm in
iure horum arbitrorum mentionem factam non legerit Coraſ. non modò vocabulum ipſum,ſed
& totam hanc arbitratorum declarationem commentitiam putat in li.4. Miſcella.cap.18.dicam
in l.illa.

Arbitriorum duo ſunt genera.

4 Ego interim ſuper hoc diuiſionem Iuriſconſul.ſequar in §.arbitriorum.vbi ſic ſcribitur:Arbi-
trorum duo ſunt genera,vnum eiuſmodi,vt ſiue æquum ſit,ſiue iniquum parere debeamus,quod
obſeruatur,cùm ex compromiſſo ad arbitrum itum eſt. Alterum eiuſmodi,vt ad boni viri arbitra-
tum redigi debeat:& ſi nominatim perſona ſit comprehenſa,cuius arbitratu fiat:veluti cum lege
locationis comprehenſum eſt,vt opus arbitrio locatoris fiat.

5 Vnde

Digitized by Google

5 Vnde ſequendo Iuriſcon. Quando cum adiunctione pœnæ fuerat in aliquem compromiſſum, ſtandum erat ſententiæ illius arbitri: nec recurrebatur ad arbitrium boni viri, propter pœnam. dicit text. in l. diem. §. ſtari autem debet ſententiæ arbitri, quam de re dixerit, ſiue æqua, ſiue iniqua ſit: & ſibi imputet, qui compromiſit. ff. de arbit. idem probat § arbitriorum. quamuis contrariam ſententiam firmauerint doct. in l. qui Romæ. in fin. ff. de ver. oblig. & Lucas in l. nemo iudex. C. de decurio lib. 10. quam reprehendit Alciat. lib. paradoxo. 1. c. 18.

Pœna adiecta in compromiſſo, nõ recurrebatur ad arbitrium boni viri.

6 Sed quando dicebatur vt opus fieret arbitrio talis, vel legatum daretur, aut aliud quid fieret eius arbitratu, tunc ſi ille fortè nolebat arbitrari, vel non poterat, vel iniquè arbitrabatur, certè iura voluerunt, vt ad boni viri arbitratum recurratur. §. arbitriorum. cum l ſeq. & l. 1. de lega. 1. l. in perſonam. § generaliter. de reg. iur. l. in ementis. C. de contrah. empt.

7 Hodie verò praxis ſtatuit per hunc text. & ſeruat, quòd ſemper recurratur ad arbitrium boni viri, vbicunque arbiter iniquè arbitratus eſt. Et hoc ſiue cum adiectione pœnæ erat electus, vt hîc, ſiue non, & ſic non ſit hodie differentia in hoc regno, in quo paſſim recurritur ad arbitrium boni viri, quomodocunque arbiter iniquè arbitratus fuerit, & ſiue arbiter, ſiue arbitrator, ſiue
8 amicabilis compoſitor & quocunque nomine vocitatus fuerit. † Et per hoc ceſſabunt differentiæ in hoc Regno inter arbitros & arbitratores. In quibus Angel. & cæteri doct. ſua torquent cap. in §. omnium. de action. in Inſtitut. & Ioan. Blaſ. in ſuo tractat. de arbit. vbi centum differentias congerit, quæ ferè hodie apud nos ſuperuacaneæ ſunt per hunc textum, ibi, *arbitres, arbitrateurs, ou amiables compoſiteurs.* Ideo hîc loquar de iſtis arbitris omnes comprehendendo, ſicut Iuriſconſul. ſolent.

Recurritur hodie paſſim ad arbitrium boni viri.

Et chacun d'eux.

GLOSSA QVARTA.

1 VVlt dicere text. quod ſi partes compromittant ſimul in arbitros, arbitratores, & amicabiles compoſitores, ſiue in ſingulos, id eſt, in arbitros tantùm, vel in arbitratores tantùm, ſiue ſint amicabiles compoſitores, quod huius text. deciſio locum ſemper habebit. Vide gl. in c. vt circa. in ver. omnia & ſingula. de elect. in 6. & ſic exprimuntur omnia hæc nomina in text. vt tollat difficultates ſuper illis à iure interpretibus ſcriptas. vide text. in l. non diſtinguemus. §. cùm in plures. ff. de arb. vbi ſi in plures ſit compromiſſum ſine hac clauſula, & cuilibet in ſolidum, omnes debent iudicare: ſi verò data fuerit poteſtas, vt vnus poſſit, ſeu quilibet, tunc vnius ſententia valebit. c. 2. de arbit. in 6.

Auec adiection des peines.

GLOSSA QVINTA.

1 PŒnam hîc nos accipere oportet, non ſolùm, ſi pœna nummaria promiſſa ſit: ſed etiam ſi vtrinque alia res vice pœnæ, ſi quis arbitri ſententiæ non ſteterit. l. litigatores. § quod ait. ff. de arbit. ſiue adiecta ſit pœna compromiſſo, ſiue ſententiæ, ſiue certa pœna promiſſa ſit, ſiue incerta, vt quanti res ea erit. l. diem proferre. in fi. cum l. ſeq. ff. eo.

Arbitri quando ſint cogendi ſententiam proferre.

2 Ex hoc tex. ergo videtur hanc deciſionem non habere locum in arbitris electis ſine adiectione pœnæ, nam ſi nulla pœna ſit adiecta, non tenetur quis ſtare ſententiæ illorum. l. diem proferre. §. ſtari. ſumendo argumentum à contrario. ff. de arbit. ideo de nouo agendum erit, ac ſi nihil dictum
3 fuiſſet, nec iſti quidem arbitri cogi poſſunt arbitrium proferre. l. 3. ff. eod. † Tamen vt inferiùs dicam, hodie actio & exceptio ex arbitrio illorum oritur, ob id praxis habet, vt ad arbitrium boni viri recurratur vtrobique, licet iſte text. tantùm loquatur de arbitrio cum adiectione pœnæ. & intelligitur quantum ad pœnæ exactionem.

Arbiter cum adiectione pœnæ, & ſine comprehenditur hac cõſtitutione.

4 Igitur de pœna dubitatur, an poſſit exigi ab eo, qui non vult ſtare ſententiæ pendente recurſu ad arbitrium boni viri, ob id ſtatuit pœnam non exigendam, niſi iudex arbitri ſententiam comprobauerit, & ſolùm poteſt ad pœnam agi, ſi arbitrio non pareatur: ſed pars non tenetur ſtare contractui, ſoluendo pœnam, niſi fuerit dictum, rato manente pacto. l. qui fidem. ff. de tranſactio.

5 Et durante compromiſſo, non efficitur deſerta appellatio, etiam ſi non ſit releuata intra tres menſes. cle. quamdiu. vbi doct. de appel. & auth. ſi tamen. C. de temp. appel.

Appellatio durãte compromiſſo nõ iudicatur deſerta.

6 Item non eſt ſolutum cum adiectione pœnæ compromiſſum, ſi arbitri declarent, ſe nolle cognoſcere, vt altera pars poſſit ſtatim adire iudicem, & proſequi iudicium prius inchoatum, vel appellationis deſertionem, ſed debet pars petere, vt arbitri à iudice ordinario cogantur arbitrium proferre. per l. 3. ff. de recep. arbit. & poterunt cogi ſi illud acceptauerint, acceptare tamen eſt eis liberum. l. 3. §. 1. ff. eo. ſicut dicitur de procuratore. in cle. 1. de procu. Bal. in l. fi. col. 5. C. de contrahẽ.
7 empt. † Etiam hodie acceptus ſine adiectione pœnæ, ſtipulatione tamen interpoſita à partibus, quòd eius arbitrio parebunt, cogi poterit, nec tunc eius arbitrium erit eluſorium, nec ſuperuacuum, quia & actio & exceptio ex eo oritur. l. cùm antea. in fi. C. eo. Per. Iaco. in practic. ſua. rubr. de recurſu ad arbitrium boni viri. §. item prædictus arbitrator.

Non eo ſoluitur cõpromiſſũ quòd arbitri nolint cognoſcere.

Arbitri cogi poſſunt arbitrium proferre.

8 Vnde pars quæ citauerat partem ad deſertionem appellationis coram ſenatu, fuit reiecta, & ad expenſas condemnata, licet probaſſet arbitros declaraſſe nolle de cauſa cognoſcere, ſed fuit dictum eos cogendos. per d. l. 3. & præceptum factum illis, vt intra certum tempus cognoſcerent: alioqui fauore vnius partis hoc declarari arbitri poſſent, & variare eis non licet poſt compromiſſi acceptationem, & quod approbauerunt reprobare non poſſunt. l. Pomponius. ff. de neg. geſt. l. in arenam. C. de inoffi. teſta. in Senatu anno 1534. die 26. Ianuarij, decretum ita fuit.

Areſtum.

9 Notan

Digitized by Google

2 ferre.§.ſtari.& §.fi.ff.de recep.arbit. † Inde hîc arbitrium vocatur compromiſſum.d.l.ſi ſocietatem. §. arbitriorum. ff. pro ſocio. Et compromiſſum eſt illa ſimultanea partium de ſtando arbitrio promiſſio.

Compromittere qui poſſint, & in quos.

3 Quærendum eſt, qui poſſint compromittere,& generalis regula eſt, quòd quilibet, qui à iure non prohibetur. Quia edictum de arbitris eſt prohibitorium certarum perſonarum, & permiſſorium regulæ.per l.ſi pupillus.iuncta l.non diſtinguemus.§.ſi ſeruus.ff.de arbi.& ſicut iudicium regitur,ita compromiſſum.l.1.ff.de arbit.& in iudiciis perſonæ quædam excipiuntur.l.cùm prætor.ff.de iudic.ſic & in arbitris.vt docet Azo in ſumma.de arbit.& Hoſt.& probat hic tex.*toutes parties.* Ergo quælibet pars,ſiue actor ſit,ſiue reus,compromittere poteſt,exceptis quibuſdam:vt ſcripſi in gloſſ.proxima ſuprà.

Eligi arbitri qui poſſint.

4 Iuxta quod dubitatur etiam,qui poſſint arbitri eligi? Reſpon.regulariter omnes ſiue ſint magiſtratus, ſiue non : patresfamil. vel filijfamil.l.4. cum l.ſeq.de arbit.tamen ſunt quidam excepti.
5 Alij ratione ſuæ perſonæ prohibentur,vt ſeruus,excommunicatus,ac minor,furioſus, fœmina,& alij id genus.l.Pædius.§.1.iuncta gl.& l.ſed & ſi in ſeruum.§.1.& l.ſi pupillus.l.cum lege.ac.l.vlt.ff.eod.& propter inimicitias excuſatur arbiter, ſi ſuperuenerint poſt compromiſſum.l.non di-
6 ſtinguemus.§.cùm quidam.ff.eod. † Ratione etiam rei prohibetur compromiſſum:vt in criminalibus quoad vindictam publicam,& pœnam fiſco debitam,quam partes non poſſunt remittere.gl.in l.2.ff.de ſenatuſconſ.Sillan.vbi abundè ſcripſi.Bart.in l.1.§.vſque adeò.ff.de iniur.ſi agatur ciuiliter,compromitti poteſt,vbi & tranſigi.l.quid ergo.§.ex compromiſſo.ff.de his,qui notã.infam.l.non diſtinguemus.§. Iulianus.ff.de arbi.l.tranſigere.C.de tranſactio.doct.in cap.Quintauallis.de iureiu.vel ſi de re ſua ſit compromiſſum in dominum.§.Iulianus.& l.penul.ibidem.Alias perſonas prohibitas ſcribit Hoſt.in ſumma huius tit.& Vbert.de Bonacurſo in practica ſua,rub.de impedi.quæ impediunt compromiſſum.& plures alias ſcribit Anto.Blanchus in tract.de compromiſ.lib.2.q.2.

Compromiſſum in duos, vt ſi diſſentiãt, tertium eligant.

7 Item licet non valeat compromiſſum in duos , vt ſi diſſentirent eligere tertium poſſint,nam in aſſumendo poſſunt diſſentire.l.item ſi vnus.§.ſi duos.ff.de arbi.tamen hodie ſolent cogi per iudicem vt certum eligant.de quo in §.fi.ibidem.& hoc ſeruatur.[Et ſi nolint,iudex partes coget vt eligant,tunc ipſe iudex vnum eligere poterit.]

Poſt compromiſſum non licet vni parti adire iudicem.

8 Item poſtquam factum eſt compromiſſum, & acceptatum,non licet adire iudicem.l.ſed & ſi in ſeruum.in fi.cum l.ſeq.& l.ſi quis rem.ff.de arbit.& Bald conſ.342.fuit factum.in 3.vol.Tamen ſi pendente compromiſſo quis adiuerit epiſcopum,& petierit inſtrumentum iuratum ſeruari, & promiſſa ſolui,non incidit in pœnam,nec eo ſoluitur compromiſſum:vt conſuluit Bald.conſ.461.
9 inter Ioannem.col.2.in 1.vol. † Ego putarem ſolui compromiſſum,quia ſi epiſcopus ſuper illo protulerit , iam eſt de eo deciſum ; & non licet alij quàm compromiſſario decidere de cauſa compromiſſa:alioqui fruſtra iudicaret poſtea arbiter. Et ſi partes adeunt arbitros,impeditur pro-

Probatur literis cõpromiſſum.

10 ceſſus iudicis. † Oportet tamen quòd probetur arbitrium per literas:alioqui iudex ſemper procedere poterit:vt docet Maſue.in eod.tit.in princ.

En arbitres,arbitrateurs ou amiables compoſiteurs.

GOLSSA TERTIA.

Arbiter quis.

1 ARbiter interdum aſſumitur pro iudice ordinario,vel delegato.l.quiſquis.C.de poſtulando.l.arbitro.cum l.ſeq.ff. qui ſatiſdare cogan. & quandoque pro eo,qui de iure eligitur, dum iudex recuſatur ex cauſa ſuſpicionis.l.apertiſſimi.C.de iud.c.ſuſpicionis.de offi.deleg.c.cum ſpeciali.de appel.c.legitima.illo tit.in 6.& illum vocant doct.iuris arbitrum.

Arbitrator quis.

2 Interdum accipitur pro eo, qui eligitur à partibus ex compromiſſo conuentionali. Et ita accipitur hîc,& in l.3.§.1.& toto tit.ff.de arbit.quamuis eum iuris interpretes nominent arbitratorem.de quo in §.arbitriorum.abundè ſcripſi,& in l.illa verba arbitratu.de verb.ſignific.gl.in l.pe-

Differentia inter arbitrũ & arbitratorem.

3 nult.ff.eod. † Et differre arbitrum ab arbitratore doct.dicunt,quia arbiter eſt ille,qui de iure iudicare habet,& ſecundum iudiciorum ordinem procedere.l.1.ff.de arb. Arbitrator autem eſt qui à partibus electus procedit, & pronunciat & de iure,& de facto:nec habet neceſſe iuris ordinem ſeruare, hoc tamen magis ex opinionibus doct.fundatur, quàm bonis iuribus , vt ſtatim dicetur.Vel alij dicunt arbitrum,qui de quæſtione,vel lite cognoſcit,arbitratorem autem ſuper contractu,& re non litigioſa,& recipitur vt pacificet.Et ideo vocatur amicabilis compoſitor.Spec.in tit.de arbi.& arbitratore.§.1.verſicul.eſt etiam differentia.Bar.in §.arbitriorum.& Ioan. Baptiſta in tracta.de arb.lib.1.cap.2.& 3.Oldendorp.in Lexico iuris in ver.arb.ſic ait:Arbitri nomen commentatores ineptiſſimè tractant, rem prorſus reipublicæ ſaluberrimam non attingunt:& cùm in iure horum arbitrorum mentionem factam non legerit Coraſ. non modò vocabulum ipſum,ſed & totam hanc arbitratorum declarationem commentitiam putat in li.4. Miſcella.cap.18.dicam in l.illa.

Arbitriorum duo ſunt genera.

4 Ego interim ſuper hoc diuiſionem Iuriſconſul.ſequar in §.arbitriorum.vbi ſic ſcribitur:Arbitrorum duo ſunt genera,vnum eiuſmodi,vt ſiue æquum ſit,ſiue iniquum parere debeamus,quod obſeruatur,cùm ex compromiſſo ad arbitrum itum eſt.Alterum eiuſmodi,vt ad boni viri arbitratum redigi debeat:& ſi nominatim perſona ſit comprehenſa,cuius arbitratu fiat:veluti cum lege locationis comprehenſum eſt,vt opus arbitrio locatoris fiat.

5 Vnde

5 Vnde ſequendo Iuriſcon. Quando cum adiunctione pœnæ fuerat in aliquem compromiſſū, ſtandum erat ſententiæ illius arbitri:nec recurrebatur ad arbitrium boni viri,propter pœnam.dicit text.in l. diem. §. ſtari autem debet ſententiæ arbitri,quam de re dixerit,ſiue æqua,ſiue iniqua ſit:& ſibi imputet, qui compromiſit.ff. de arbit.idem probat §.arbitriorum.quamuis contrariam ſententiam firmauerint doct.in l.qui Romæ.in fin.ff.de ver.oblig.& Lucas in l.nemo iudex.C.de decurio lib.10.quam reprehendit Alciat.lib.paradoxo.1.c.18.

Pœna adiecta in compromiſſo,nō recurrebatur ad arbitrium boni viri.

6 Sed quando dicebatur vt opus fieret arbitrio talis, vel legatum daretur, aut aliud quid fieret eius arbitratu,tunc ſi ille fortè nolebat arbitrari, vel non poterat, vel iniquè arbitrabatur, certè iura voluerūt,vt ad boni viri arbitratum recurratur.§. arbitriorum.cum l ſeq.& l. 1.de lega.1.l. in perſonam.§.generaliter.de reg.iur.l.in ementis.C.de contrah.empt.

7 Hodie verò praxis ſtatuit per hunc text.& ſeruat, quòd ſemper recurratur ad arbitrium boni viri, vbicunque arbiter iniquè arbitratus eſt. Et hoc ſiue cum adiectione pœnæ erat electus, vt hîc,ſiue non, & ſic non fit hodie differentia in hoc regno, in quo paſſim recurritur ad arbitrium boni viri, quomodocunque arbiter iniquè arbitratus fuerit, & ſiue arbiter, ſiue arbitrator, ſiue
8 amicabilis compoſitor & quocunque nomine vocitatus fuerit. † Et per hoc ceſſabunt differentiæ in hoc Regno inter arbitros & arbitratores.In quibus Angel.& cæteri doct.ſua torquent cap.in §.omnium.de action.in Inſtitut.& Ioan.Blaſ.in ſuo tractat.de arbit.vbi centum differentias congerit,quæ ferè hodie apud nos ſuperuacaneæ ſunt per hunc textum,ibi, *arbitres,arbitrateurs,ou amiables compoſiteurs.* Ideo hîc loquar de iſtis arbitris omnes comprehendendo, ſicut Iuriſconſul. ſolent.

Recurritur hodie paſſim ad arbitrium boni viri.

Et chacun d'eux.

GLOSSA QVARTA.

1 VVlt dicere text. quod ſi partes compromittant ſimul in arbitros, arbitratores,& amicabiles compoſitores,ſiue in ſingulos,id eſt,in arbitros tantùm,vel in arbitratores tantùm, ſiue ſint amicabiles compoſitores,quod huius text.deciſio locum ſemper habebit. Vide gl.in c.vt circa.in ver.omnia & ſingula.de elect.in 6.& ſic exprimuntur omnia hæc nomina in text.vt tollat difficultates ſuper illis à iure interpretibus ſcriptas.vide text.in l.non diſtinguemus.§.cùm in plures.ff.de arb.vbi ſi in plures ſit compromiſſum ſine hac clauſula,& cuilibet in ſolidum,omnes debent iudicare:ſi verò data fuerit poteſtas,vt vnus poſſit,ſeu quilibet,tunc vnius ſententia valebit. c.2.de arbit.in 6.

Auec adiection des peines.

GLOSSA QVINTA.

1 POenam hîc nos accipere oportet, non ſolùm,ſi pœna nummaria promiſſa ſit: ſed etiam ſi vtrinque alia res vice pœnæ, ſi quis arbitri ſententiæ non ſteterit. l.litigatores.§.quod ait.ff.de arbit. ſiue adiecta ſit pœna compromiſſo, ſiue ſententiæ,ſiue certa pœna promiſſa ſit,ſiue incerta,vt quanti res ea erit.l.diem proferre.in fi.cum l.ſeq.ff.eo.

Arbitri quādo ſint cogēdi ſentētiam proferre.

2 Ex hoc tex.ergo videtur hanc deciſionem non habere locum in arbitris electis ſine adiectione pœnæ,nam ſi nulla pœna ſit adiecta,non tenetur quis ſtare ſententię illorum.l.diem proferre.§. ſtari.ſumendo argumentum à contrario.ff.de arbit. ideo de nouo agendum erit,ac ſi nihil dictum
3 fuiſſet,nec iſti quidem arbitri cogi poſſunt arbitrium proferre.l.3.ff.eod. † Tamen vt inferiùs dicam,hodie actio & exceptio ex arbitrio illorum oritur, ob id praxis habet,vt ad arbitrium boni viri recurratur vtrobique,licet iſte text.tantùm loquatur de arbitrio cum adiectione pœnæ. & intelligitur quantum ad pœnæ exactionem.

Arbiter cum adiectione pœnæ,& ſine comprehenditur hac cōſtitutione.

4 Igitur de pœna dubitatur,an poſſit exigi ab eo, qui non vult ſtare ſententiæ pendente recurſu ad arbitrium boni viri, ob id ſtatuit pœnam non exigendam, niſi iudex arbitri ſententiam comprobauerit,& ſolùm poteſt ad pœnam agi,ſi arbitrio non pareatur:ſed pars non tenetur ſtare contractui, ſoluendo pœnam, niſi fuerit dictum,rato manente pacto.l.qui fidem.ff.de tranſactio.

5 Et durante compromiſſo, non efficitur deſerta appellatio,etiam ſi non ſit releuata intra tres menſes.cle.quamdiu.vbi doct.de appel.& auth.ſi tamen.C.de temp.appel.

Appellatio durāte compromiſſo nō iudicatur deſerta.

6 Item non eſt ſolutum cum adiectione pœnæ compromiſſum,ſi arbitri declarent,ſe nolle cognoſcere,vt altera pars poſſit ſtatim adire iudicem,& proſequi iudicium prius inchoatum,vel appellationis deſertionem , ſed debet pars petere,vt arbitri à iudice ordinario cogantur arbitrium proferre.per l.3.ff.de recep.arbit.& poterunt cogi ſi illud acceptauerint,acceptare tamen eſt eis liberum.l.3.§.1.ff.eo.ſicut dicitur de procuratore.in cle.1.de procu.Bal.in l.fi.col.5.C.de contrahē.
7 empt. † Etiam hodie acceptus ſine adiectione pœnæ,ſtipulatione tamen interpoſita à partibus,quòd eius arbitrio parebunt, cogi poterit,nec tunc eius arbitrium erit cluſorium,nec ſuperuacuum,quia & actio & exceptio ex eo oritur.l.cùm antea.in fi.C.eo.Pet.Iaco.in practic.ſua.rubr. de recurſu ad arbitrium boni viri.§.item prædictus arbitrator.

Non eo ſoluitur cōpromiſſū quod arbitri nolint cognoſcere.

Arbitri cogi poſſunt arbitrium proferre.

8 Vnde pars quæ citauerat partem ad deſertionem appellationis coram ſenatu, fuit reiecta, & ad expenſas condemnata, licet probaſſet arbitros declaraſſe nolle de cauſa cognoſcere, ſed fuit dictum eos cogendos. per d.l. 3. & præceptum factum illis , vt intra certum tempus cognoſcerent:alioqui fauore vnius partis hoc declarari arbitri poſſent,& variare eis non licet poſt compromiſſi acceptationem, & quod approbauerunt reprobare non poſſunt.l.Pomponius.ff.de neg. geſt.l.in arenam.C.de inoffi.teſta.in Senatu anno 1534.die 26.Ianuarij,decretum ita fuit.

Areſtum.

9 Notan

Digitized by Google

Praxis quãdo arbiter eſt in mora.

9 Notandum eſt, quòd quando arbitri, vel alter ipſorum eſt in mora, tunc pars diligens accepto compromiſſo ſupplicat Seneſchallo, vel Bailliuo, quòd fiat præceptum eis, vt procedant vltra ad compromiſſum: alioqui citabuntur arbitri, & pars recuſans arbitrium viſuri, & audituri arbitrium, & compromiſſum annullari: & partes procedent coram Seneſchallo in ſtatu in quo erat cauſa die iſtius præcepti facti: vt docet Maſue. in eod. tit. §. item ſi arbitri.

Cõpromiſſũ an temporis diuturnitate poſſit tolli.

10 Ergo ſoluitur compromiſſum, ſi arbiter intra annum non protulerit ſuum arbitriũ. teſte Bar. in l. ſi quis arbitratu. ff. de verb. obli. ſed poſſet etiam poſtea cogi, vt aſſerunt iuris interpretes, quia tempus non eſt modus finiendi compromiſſum, niſi à partibus dictum fuerit, & tunc durat donec arbitrium fuerit latum. Secus in vltima voluntate: vt loquitur Bart. Bal. in l. fi. col. 3. C. de contrahen. empt. & conſil. 485. præſuppoſita. per text. in clem. quamdiu. de appel. & conſil. 488. punctus quæſtionis. in 5. vol. & iſta eſt communis opinio quam probat Ioan. Franciſc. Balb. in tractat. præſcr. in 4. parte quartæ partis. q 34. & Vital. in tract. clauſula. verſi. quanto autem tempore durepoteſtas arbitrandi.

Veniens cõtra arbitriũ quod eſt nullum an in pœnam incidat.

11 Sed videndum eſt, an veniens contra arbitrium, quod eſt nullum incidat in pœnam. docet Alex. conſil. 32. opportunè. in 2. vol. & conſil. 96. viſo & opportunè. in 6. vol. vbi concludit pœnam deberi, quia pœna fuit facto adiecta: videlicet promiſerunt partes non venire contra arbitrium prolatum ab arbitris, vt ſi altera pars de facto contra veniat, in pœnam incidat. nam venire contra eſt facti, ideo etiam in ſeruum cadit. gloſſ. in l. cum proponas. C. de hæredib. inſtitut. l. ſed & ſi quis. in fin. ff. ſi quis cautio. & quia pœna ex arbitrio etiam nullo exigi poteſt, niſi declaretur nullum eſſe arbitrium. cap. cùm ſecundum leges. de hæretic. in 6. itaque habebit locum quod hîc dicitur, vt poſſit peti reductio ad arbitrium boni viri, & in reductione allegabitur nullitas, & grauamen.

Arbitrium iuratum an nihilominus poſſit reduci ad boni viri arbitrium.

12 Item dubitant docto. an poſſit quis petere, vt ſententia arbitrorum reducatur ad arbitrium boni viri, ſi partes iurauerint non venire contra? Et reſp. quidam non poſſe, ſi iurauerint non petere etiam reductionem, quia iuramentum quod poteſt ſeruari ſine detrimento ſalutis æternæ ſeruandum eſt. c. ſi verò. de iureiurand. Hoſt. & alij in c. Quintauallis. ibidem. Sic firmat Calde. in conſil. 1. de arbit. & conſil. penult. de iureiu. Ferra. cautel. 8. tu ſcis. & ita fuit iudicatum Gratianopoli: vt docet Guido Papæ in ſuis Deciſ. quæſt. 519. licet renunciatum. & Decius in cap. ad hæc. de appella.

13 Ego verò teneo in hoc Regno Franciæ non obſtante iuramento petendam reductionem, quia iuramentum non debet eſſe vinculum iniquitatis. & c. ſi Chriſtus. de iureiur. & debet intelligi ſi æquè arbitratus fuerit. c. Quintauallis. de iureiuran. ideo hoc caſu debet impetrari diſpenſatio iuramenti, & poſtea nihil obſtabit: vt conſuluit Ioan. Ana. conſil. 16. viſo puncto. in fin. Maſue. in eod. tit. §. item ſignanter.

Ne arbitri ſub iuramẽto accipiantur.

14 Ideo ſtatuit Imperator, ne arbitri ſub iuramento accipiantur. in auth. de iudic. in §. quia verò multæ. colla. 6. auth. decernimus. C. eodem, ne periurium poſtea partes incurrant.

15 Et quidam ſuper hoc impetrant literas Regias, vt hoc permittatur, & poſtea iuramenti impetrant diſpenſationem. quod probatur in ea. 2. de arbit. & Soc. hoc docet. conſ. 121. in cauſa. col. 5. num. 5. in 3. vol. vbi dicit ſuper hoc eſſe conſtitutionem legati concedentis reductionem, non ob-
16 ſtante iuramento. Imò conſuluit Pano. conſ. 77. in q. in 5. dubio. vol. 2. † Quòd ſi ſit enormis læſio, non requiritur diſpenſatio. per c. veniens. & c. Quintauallis. de iureiu. nos tamen indiſtinctè ſolemus in Francia impetrare illam, aliàs iudex non audit partes.

Nulla renũciatio impedit reductionem ad arbitrium boni viri.

17 Itaque nulla renunciatio reperitur, quæ impediat reductionem, ſubſecuta enormi læſione. teſte Bald. in l. cùm antea. col. 3. de arbit. C. & iſtam communem eſſe opinionem & obſeruantiam dicit Dec. conſ. 11. & pro tenui. col. 4. nu. 6. vbi alios plures citat. & conſ. 39. iuridicam. in fi. & conſ. 60. viſo themate. col. 3. & plenè Vital. de Camba. in tract. clauſul. in clauſula. an reductioni ad arbitrium boni viri poſſit renũciari. Alios caſus non enumerabo, in quibus non licet petere reductionem ſecundum docto. cùm ferè ſemper apud nos petere liceat, ſaltem vi huius ordinationis, & vt aliquid vltra ius operetur, quando hoc Princeps concedit.

Pœna quãdo etiam in foro poli poſſit exigi.

Pœnarum variæ ſpecies.

18 Dubitaret quis, an iſta pœna debeatur? cùm in c. fraternitas. 12. quæſt. 2. dicatur pœnas non exigendas, ſaltem in conſcientia. Reſpond. quædam eſt pœna canonica, vel legalis, & hæc licitè exigi poteſt. c. dilecti. de arbit. l. ſi qua pœna. ff. de ver. ſig. & per totum tit. ff. & C. de pœnis. & c. ſtatuimus. 16. q. vlt. cap. quiſquis. & ſeq. ibidem. alioqui poſſet quis impunè delinquere, ſi non timeret pœnam legis.

19 Alia eſt conſuetudinaria, quæ ex conſuetudine debetur, vel ſtatuto, ſeu ab ordinatione, & illa etiam licitè petitur. c. dilectus. de offic. ordina. vbi docto. & Hoſtienſ. in cap. dilecti. col. penult. de arbit.

20 Quædam eſt arbitraria, quæ ad iudicis arbitrium imponitur, quæ mulcta vocatur in l. aliud. eſt pœna. & l. ſi qua mulcta. ff. de ver. ſig. ſeu emenda. in cap. dilecto. de ſentent. excom. in 6. & hæc etiam debetur, alioqui iudici partes non parerent, licet ius illis obedire præcipiat. l. vna. ff. ſi quis ius dicen. non obtemperauer. c. Iulianus. cum multis aliis. 11. q. 3. & hanc doct. vocant iudicialem,
21 quia in iudicio imponitur. † Aliquando ratione contumaciæ, vt per totum tit. de dolo & contuma. & in c. de cauſis. de off. deleg. æquum eſt enim, vt quilibet pœnam ſuæ contumaciæ luat. l. locum. §. condemnatio. ff. de tabul. exhib. l. 1. §. ſi cum duobus. de colla. bonor.

22 Con

Digitized by Google

22 Conuentionalis alia vocatur: quæ ex partium conuentione debetur, & vocatur intereſſe cōuentum, & iſta etiam debetur, niſi in caſibus, quos præſcripſi in interpret. l. vnicæ. C. de ſent. quæ pro eo quod intereſt profer. c. peruenit. & c. conſtitutus. de fideiuſſor.

23 Etiam pœna in compromiſſo adiecta debetur in foro conſcientiæ. c. dilecti. de arb. quia loco contumaciæ, & non parentis præcepto arbitri punitur, quæ ſemper exigi poteſt. Alex. conſ. 31. opportunè. col. 1. & 2. in 2. vol. ratio eſt, vt contumacia non ſeruantis cōpromiſſum puniatur, & vt ſatisfiat de laboribus & expenſis. Licet Roma. in rub. de arbit. dicat de iure canonico peti non poſſe, cùm eatenus petatur, quatenus intereſt, quod videtis non eſſe verum.

Apres que la ſentence ſera donnée par leſdicts arbitres, arbitrateurs, ou amiables compoſiteurs.

GLOSSA SEXTA.

1 ET ſic ex hoc tex. ſequentia requiruntur in hac materia. primò quòd partes compromittant in arbitros, ibi, *que compromettront.*

2 Secundò quòd illi arbitri ſint electi cum adiectione pœnæ, vt prædixi. ibi, *auec adiection de peine*, & hoc quantum ad pœnæ exactionem, ſecus quoad recurſum boni viri. per §. arbitriorum. Et idem ſi cum iuramento de ſtando ſententiæ illorum recepti ſint, vel per ſtipulationem vt dictum fuit ſuperiùs. Requiſita in materia arbitrorum.

3 Tertiò quòd ſententia arbitri prolati ſit, vt hìc patet. *Apres que la ſentence ſera donnée.* Nam ſi arbiter differret, non haberet locum iſte tex. vel ſi nollet iudicare, erit tamen cogendus. l. 3. & ſeq. ff. de arbit. vt ſuperiùs ſcripſi in gloſſ. proxima, non tamen acceptare cogitur. Ideo partes interim ad iudicem ire poſſunt, antequam arbiter acceptauerit compromiſſum. vt concludit Bald. conſil. 461. inter Ioannem. col. 2. in 1. vol.

4 Quartò requiritur, quod pars prætendat ſe grauatam ex illius ſententia arbitri, alioqui ſi vtraque pars pareret ſententiæ, non haberet locum iſte text. quia ſi partes ſunt concordes, quid ad iudicem? l. 1. §. inde. ff. de noui oper. nuncia.

5 Quintò quòd pars recurrat per appellationem ad iudicem, ibi, *appeller au iuge ordinaire.* Sed pēdente compromiſſo altera pars non poſſet ad iudicem accedere, quia non eſt grauata: niſi pœnam ſolueret, in quam ex hoc incidiſſe cenſetur. l. ſed ſi in ſeruum. §. fi. cum l. ſeq. ff. de arbit. & l. ſi quis rem. ibidem. ſic iudicauit ſenatus anno 1534. die 1. Decembris. † Sed ſi vtraque pars declaret nolle ſtare compromiſſo, tunc ſoluitur compromiſſum voluntate compromittentium. per l. non diſtinguemus. §. compromiſſo ff. de arbi. quia omnis res per eaſdem cauſas ſoluitur, per quas conficitur. c. 1. de regulis iuris. ſic conſuluit Ludouic. Roma. conſil. 338. in caſu. & aliis modis ſoluitur compromiſſum, quos ſcribit Spec. in tit. de arbitr. & arbitra. §. finitur. & tunc partes ad pœnam non tenentur. Ab arbitro quomodo appellatur ad ordinarium. Areſtum. Conſenſu vtriuſque partis diſſoluitur compromiſſum.

6

7 Sextò requiritur, quòd grauata pars ad iudicem ordinarium recurrat. Et ſic non ad alium. ibi, *au iuge ordinaire*, vbi fuſius demonſtrabitur, quis ille ſit: in gl. & quamuis de iure recurſus recipiatur per viam querelæ, etiam hìc dum dicit *recourir, ou appeller.* Tamen hodie per nouam ordinationem hic recurſus non fit ſine appellatione: ideo opus eſt ad iudicem ordinarium appellare.

8 Septimò ſi iudex ordinarius ſententiam arbitri approbauerit, appellatio partis poſtea non recipietur, niſi prius ſoluta fuerit mulcta in compromiſſo appoſita, quia præſumitur pro ſententia. l. Herennius. §. Gaia. ff. de euictio. c. in præſentia. de renuncia. ſed ſi iudex arbitrium improbauerit, & perperam latum pronunciauerit, pignora & omnia occaſione compromiſſi accepta reſtituenda ſunt: & hoc pronunciare iudex debet, ſi pars petierit. per text. in c. expoſita. de arbit. A ſententia arbitri confirmata non appellatur, niſi ſoluta pœna.

9 Octauò poſt ſolutionem mulctæ non prohibetur pars proſequi appellationem emiſſam, ſuper quā ſi malè iudicatum poſtea pronunciatum fuerit, mulcta ſoluta exigi poterit tanquam indebita, quia vltima ſententia annullauit aliam. l. 1. in fi. ff. ad Turpilia. & inferiùs dicetur. Mulcta ſoluta proſequi licet appellationē etiam vſque ad ſupremæ curiæ areſtum.

10 Quid ſi pars ſemel ſoluit pœnam, an ſi iterum contraueniat ſententiæ arbitri, iterum illam ſoluere teneatur? Reſp. non, ſi non fuerit appoſita clauſula, quòd toties committatur pœna, quoties contrauentum erit. l. ſi duo. in fi. ff. eo. doct. in l. qui fidem. ff. de tranſact. ſed in praxi Franciæ etiam cum illa clauſula vix exigeretur pœna bis, quia ratione huius conſtitutionis non debetur pœna & res, ſed ſi quis non ſeruet arbitrium ad pœnam, niſi illud fuerit à iudice confirmatum, non tenetur. Et ſic contraueniendo pars in pœnam non incidit, quod eſt notandum. Soluta pœna quid iuris ſi iterum contraueniat ſententiæ.

Le partie pretendant eſtre greuée.

GLOSSA SEPTIMA.

1 ET ſic quælibet pars prætendens ſe grauatam poterit recurrere ad arbitrium boni viri, ſiue actor ſit, ſiue reus, & vterque. §. arbitriorum. gl. & doct. in c. à iudicibus. 2. q. 6. an verò in magno debeat eſſe grauata, inferiùs dicetur in glo. ſeq. nam omnis oppreſſus liberè poteſt appellare. ca. omnis. 2. quæſt. 6. & cauſa vitiata remedio appellationis ſubleuanda eſt. c. 1. 2. q. 6.

2 Quære quomodo puniri iſti arbitri poſſint, ſi perperam arbitrati fuerint? Reſpond. faciunt litem ſuam. l. penult. C. de pact. & Inſti. de oblig. ex quaſi delict. in princ. probat Angel. in §. omnium. col. 2. de actio. in Inſtit. & Iaſ. in l. arbitro. col. 2. ff. qui ſatiſda. cogant. & in l. in actionibus. col. 8. de in litem iurand. Arbitri perperam iudicantes quomodo puniantur.

3 Et ideo poſſent puniri per iudicem ordinarium, ad quem cauſæ cognitio ſpectat, ſi dolo, vel fraude iudicauerint, vel concuſſionem commiſerint, inſtar magiſtratus Regij, qui aliter damnari

non

Digitized by Google

non ſolent:vt ſcripſi in præfa.ad conſtit.Regi.& hoc fieri poterit proſequente procuratore Regio.

Arbitri an poſſint exigere ſalariũ.

4 Hi arbitri vel arbitratores an ſalarium(ſi rectè iudicauerint)petere poſſunt.& text.in l.multis. vbi Bar.& alij.C.de princip.agen.in reb.libr.12.decidit poſſe,quem not.Rauen.in Alphab.in ver. arbiter.& Floria.in l.ſed & loci.§.1.ff.fini.regũdor.non poterunt tamen ipſi ſibi ipſis taxare,ſi non fuerit à partibus data poteſtas, ſed poterunt coram iudice ordinario petere,vt ipſis taxetur.arg.l. 1.§.in honorariis.ff.de var.& exttaord.cognit. Otho tamen,qui poſtea imperauit,à duobus de finibus arbiter electus, agrum emit, de quo orta erat controuerſia,& alteri contendentium dono dedit,atque ita inter ipſos litem ſuſtulit.vt refert Baptiſta Fulgo.in lib.de dictis factisq; memorab. in lib.8.tit.de inſignib.priuat.iud.quod alienum eſt à ſalarij perceptione.

Excommunicatus an poſſit petere reductionẽ ad arbitrium boni viri.

5 Item quamuis docto. dicant excommunicatum non poſſe petere reductionem ad arbitrium boni viri,quia in hoc eſt tanquam actor,qui repelli debet agendo:vt c.intelleximus.de iudic. Panorm.& Felyn.in cap.ſignificauerunt.de except.Alex.in l.de pupillo.in fin.col.4. ff. de noui oper.
6 nuncia. † In praxi tamen eum non vidi repelli in curia ſeculari, ſed de conſuetudine recipitur.teſte Maſuer.in §.ſi.eod.per ea, quæ Ioan.Fabr.dicit in §.ſi.de curator.in Inſtit.licet malè fiat, quia excommunicatus ab omnibus actibus iudicialibus repelli debet.c. cùm inter.de except.& c. intelleximus.de iud.pœnas illorum congeſſi in rub.de excom.non vitand.in concord.Franciæ.

7 Si vero altera pars putans ſe non grauatam non appellet,poterit tamen iudex totum arbitriũ infirmare,vel confirmare,licet vna pars non petierit.text.not.in l.ampliorem.in princ.C.de appe. vbi Bald.facit l.ſi.C.de contrahend. empt.& l.ſi.C.quando prouocar.non eſt neceſſe.Sic expreſsè conſuluit Alex.conſ.79.proſpectis.in 2.vol.& conſ.183.in cauſa.col.2.in 6.vol.

Vtraque parte appellante ab arbitrio, quod poſtea fuit cõfirmatum quomodo pœna exigenda. Cui pœna ſit applicanda.

8 Quæro ſi vna pars ſe grauatam affirmet, & petat arbitrium reſcindi, ſi confirmatum fuerit, certum eſt illam partem ad pœnam teneri.Quid ſi vtraque pars appellet,& pronuncietur æquum arbitrium, ac confirmetur:an vtraque pars ſoluet pœnam? quod magis puto, poſtquam vtraque reſiſtit:& quod in vna perſona dicitur, maximè in correlatiuis,& in duabus locum habebit.l.ſingularia.in ſi.ff.ſi certum petatur.

9 Sed cui applicatur illa pœna?Reſpon.illa dimidia quæ fiſco applicatur,illi dabitur ab vtroque pro virili.l.ſi duo.ff. ſi quis cautio.& l.ſi ſeruus.vbi notatur ibidem. Illa verò pœnæ pars,quæ parti ſuccumbenti debebatur,non ſoluetur à partibus,poſtquam neutra pars acquieuit arbitrio,ſed culpa vnius cum culpa alterius compenſabitur.l.ſi duo.ff.de dolo.

Pourra recourir.

GLOSSA OCTAVA.

Cõpromiſſo ita concepto ne liceat partibus appellare,quid iuris.

1 ET ſic per iſtum text.datur parti grauatæ facultas recurrendi ad iudicis ordinarij arbitrium,etiam ſi conuentum fuerit inter partes, quòd à ſententia arbitri appellare non liceat,vel recurrere ad boni viri arbitrium,tum quia hîc datur facultas,& nemo poteſt facere,quin leges in ſua diſpoſitione locum habeant.l.nemo.ff.de legat. 1.tum quia dolus futurus non remittitur.Sed tunc in hac patria opus eſſet literas Regias impetrare,quibus id permitteretur, non obſtante hac clauſula, quòd appellare non liceret, nec ad boni viri arbitrium recurrere. Et an poſſit pars renunciare quòd non fiat recurſus,fuſius dicetur inferiùs ſtatim.

Recurſus ad arbitriũ boni viri intra q̃ tempus debet haberi.

2 Sed non dicit iſte tex.intra quod tempus debeat hic recurſus haberi, quidam dicebant intra decem dies, ſicut in appellatione. Cùm recurſus ſit quædam ſpecies appellationis.l. non diſtinguemus.§.cùm quidam.ff.de arbit.Spec.in tit.de arbit.§.ſequitur.verſ.ſed infra quod tempus. facit l.cum antea.§.ſin autem poſt ſententiam.C.de arbit.Arch. in c.à iudicibus.2.q.6.

3 Alij verò(vt Bart.)requirunt ſuper hoc principis deciſionem,tamen poſtea firmat intra annũ debere agere,aliàs videtur approbare ſententiam arbitri.per l.qui ſe grauatos.C.de cenſi.lib.11.& ſi quis non ſit conqueſtus intra annum, poterit tamen poſtea intra tantum tempus agere,quanto tempore durat actio,vel exceptio.Bar.in d.§.arbitriorum.

4 Vel ſi proponatur officium iudicis principaliter ad reſcindendum ſententiam,tunc intra quadriennium debebit agere,intra quod reſtitutio petitur.l.in honorariis. in verſ. ſed cum reſciſſa.ff. de actio.& oblig.iuncta l.ſi.C.de temporib.in integ.reſtit.petend.plenè Vital.in tract.clauſul.rub. intra quantum tempus petatur recurſus ad arbitrium boni viri.

5 Alij vſque ad triginta annos,quia venit officio iudicis,cui non præſcribitur ante.per gloſ.in l. ſicut.C.de præſc.30.vel 40.annor.& hoc docet Ange.ibi.& in l.2.C.de arbit.Bar.in §.arbitriorum. Bald.in l.ſi.col.6.nu.16.C.de contrah.empt.iſta eſt communis opinio ſecundùm Alex.conſ.95.viſis proceſſibus.col.vlt.in 2.vol.& conſ.183.in cauſa.col.2.in 6.vol.Dec.conſ.39.iuridicam.col.vlt. Soci. conſ.220.viſis.col.3.in 2.vol. & conſ.104.viſis.in 4.vol.col.3.refert & ſequitur Ioan.Franciſ. Balb.in tract.præſc.in 4.p.4.partis.q.33.col.67. Et ſic fuit iudicatum Neapoli,vt refert Matthæus de Afflictis,q.132.fuit dubitatum in Deciſionibus Neapolitanis.

Praxis Franciæ ad reductionẽ ad arbitriũ, intra quod tẽpus fieri debeat.

6 Hoc tamen in Regno Franciæ, cùm reductio detur per viam appellationis, & appellatio intra decem dies à die ſcientiæ computandos emitti debeat. cap.concertationi.de appella.in 6. videtur ſic itidem hîc poſſe fieri. Tamen per ordinationem editam ſuper reſciſſione contractuum, quis recipitur intra decem annos ad reſciſſionem cuiuslibet actus dolo, vel fraude initi, poſtea

non

non. Et ſic intra decem annos auditur iſte appellans,ſi dicat à tempore ſcientiæ illico ſe appellare. Et ita ſeruat praxis, quicquid in contrarium concludatur, niſi homologatum fuerit arbitrium.

7 Itaque ſi pars non approbauerit arbitrium, poterit has literas Regias impetrare intra decem annos, vt liceat appellare ab illo iniquo arbitrio, prolato per dolum,aut ſordes, vel intra dictos decem dies poterit literas appellationis impetrare à iudice ordinario, ad quem habetur recurſus.

8 Et poteſt pars condemnata prætendere ignorantiam ſententiæ arbitralis, donec altera pars eidem ſententiam nunciauerit,maximè ſi erat abſens, quia ignorantia præſumitur. per regul.iur. ignorantia.in 6.& l.verius.ff.de probat.

Ignorantia partis abſentis præſumitur donec inthimata fuerit ei ſententia.

9 Nec refragatur l.qui ſe grauatos.C.de cenſib.lib. 11. quia loquitur in peræquatore grauante, & ſic non debet extendi ad alium caſum.

10 Etiam dubitat Bart.an renunciari poſſit reductioni ad arbitrium boni viri? Reſpondent quidam,aut dolo arbiter pronunciauit,& tunc non valet renunciatio:quia dolo futuro renunciari nō poteſt,nec dolus remitti.l.ſi vnus.§.illud.ff.de pactis.Si ſine dolo renuncier,valet,niſi arbiter grauet in magna quantitate.

An poſſit renunciari reductioni ad arbitriū boni viri.

11 † Et dicitur magna quantitas, ſi excedat dimidiam iuſti precij.l.2.C.de reſcind.vend.Corn. conſ. 9. præmittendum.col.3.in 1.vol. Alij ſextam partem dicunt magnam quantitatem,vt doct.referunt in c.Quintauallis.de iureiur.

Quantitas magna quæ dicatur.

12 Ego arbitror poſſe peti hanc reductionem ſiue dolus probetur,ſiue non, quia in §.arbitriorum.nihil de dolo dicitur,& dolus oſtenditur re ipſa.l.ſi quis cùm aliter.ff.de verborum obligatio. ideo non eſt in hoc vera deciſio docto.ſaltem in curiis Franciæ reiicitur, & quamuis ipſi concludant, quòd ſi in reductione arguatur dolus arbitri, neceſſe eſſe, vt prius agatur de dolo contra arbitrum, antequam reſcindatur ſententia in fauorem partis lata. Alexand. Iaſ. & Curtius in l. ſi ex falſis.in princip. C.de tranſactio. per text. in l.fin.,in princip. C.eod.& in l.fin.in princ. ff. de eo per quem factum erit. vbi dicunt eſſe nouam deciſionem in practica,& verè noua eſt,& non ſeruata.nam ſi ſeruaretur, multiplicarentur proceſſus, & in infinitum protenderentur, ac circuitus quæreretur,qui omnino iuribus interdicitur. Ideóque tutius eſt petere reduci ad boni viri arbitrium, vt & à iure, & per hanc conſtitutionem permittitur, non autem conuenire arbitrum, vt doct.aſſerunt.

An poſſit agi cōtra arbitrū malè arbitrantem.

13 Et ſic in hoc tres ſunt quæſtiones. prima, an poſſit renunciari reductioni ad arbitrium boni viri, & concluſum eſt non poſſe, quin grauatus intra decem annos audiatur, ſaltem impetrando literas Regias, & cùm allegatur dolus arbitri, etiamſi cum iuramento fuerit renunciatum, vt deciduut Domi.de Rota.deciſ.211.in antiq.

Renunciari an poſſit reductioni ad arbitriū boni viri.

14 † Quia iſta clauſula de ſtando ordinationi arbitrorum intelligitur, ſi æquè fuerint arbitrati. l. ſi libertus. ff. de oper. liber. cap. veniens. & cap. Quintauallis.de iureiurand.Guid.Papæ in deciſ. Delphin. quæſtio. 519.licet renunciatum. Et ita iudicatum fuit Tholoſæ,vt refert Aufrer. in deciſ. Tholoſa.quæſt. 267. Item an iurans, quia dolus remitti, non poteſt, vt dixi,alioqui daretur arbitro occaſio delinquendi. contra l. conuenire. ff. de pact.dotal.

15 † Et ſic non valent quatuor cautelæ poſitæ per Cæpolam cautel.197. difficile eſt, quia illis non obſtantibus reductio ad arbitrium boni viri petitur, ſaltem impetrando literas Regias, quibus id conceditur, quamuis contrarium decidat Ioan. Ana. conſil.50.in quæſt.

Cautelæ Cępol.reiiciuntur.

16 Secunda quæſtio eſt an prius agendum ſit contra arbitrum, quam petatur reductio, & dico prius reductionem petendam,& ita vidi ſemper peti in iudiciis:vt ſtatim dixi.

17 Tertia quæſtio,vſque ad quam quantitatem requiratur deceptio,aliqui vltra dimidiam,per l.2.C.de reſcind.vendit.quam ſententiam probat Dec. conſil. 60.viſo themate.colum.vltim.poſt Bart.in §.arbitriorum. vbi dicit requiri læſionem in ſexta parte.Ego autem dico hoc arbitrarium, & ſic relinqui arbitrio iudicis,vel principis concedentis literas,vt quis poſſit audiri poſt arbitrium pro qualitate perſonarum, & quantitate rei.

Quæ deceptio requiratur in arbitrio, vt ab eo poſſit appellari.

18 † Et poſtquam iſtæ literæ ſunt conceſſæ parti, non ex hoc impugnantur, quod non ſit læſus in maxima quantitate, quia ſufficit principis conceſſio.Etiamſi partes dixerint in compromiſſo, quòd poſſit lædere in parua quantitate,ſiue in magna:quæ tunc dicatur magna quantitas,docet Bald.conſil.181.in 3. volum.tamen adhuc recurſus non obſtante aliqua renunciatione peti poteſt in hoc regno: & quibuſcunque clauſulis vſæ partes fuerint.

19 † Etiamſi iuratum ſit non petere reductionem,quia ſemper intelligitur ſuperioris authoritas in diſpenſando excepta.c.venientes, de iureiur.Et tunc habita diſpenſatione iuramenti literæ impetrantur à principe, qui concedit vt peti, non obſtante temporis lapſu, poſſit reductio,dummodo intra decem annos, ſi dolus allegetur, impetrentur, & hæ literæ directæ iudici poſtea comprobantur.

20 Et ſic cùm iſte tex.permittat recurrere ad arbitrium boni viri,non debet quis pœnā ſoluere antequam iudicatum ſit per iſtum bonum virum, & arbitrium per illum fuerit confirmatum. Licet quidam dicerent pœnam deberi ſtatim etiam poſt reſcriptum impetratum. per l. ſi quis maior.C.de tranſactio.quæ loquitur in tranſactione iurata, non in iſto caſu.

21 Item per hoc dicit Socyn. in tract. fallen. regul. 5. quòd acta coram arbitro ſunt ſcribenda: alioqui non valet, quod agitur. per l. cùm antea. in verb. ſi quidam ſubſcripſerunt.C.de arbitr.& docto.in capit. quoniam contra. de probatio. Nam iudex ad quem recurritur, quomodo poſſet iudicare?

Acta coram arbitro ſunt ſcribēda.

Digitized by Google

iudicare? an perperam, vel bene factum ſit ab arbitto, quia poſſet arbiter referre aliud, quam quod in ſententia protulit: ob id ſcribi debent acta coram eo, quia arbitria redacta ſunt inſtar
22 iudiciorum.l.1.ff.de arbi. † Niſi in duobus caſibus per Socy.ſcriptis, videlicet quando data eſſet per partes poteſtas procedēdi ſine ſcriptis.Iaſ.plenè conſil.12.allegata.vol.1.putarem tamen etiam hoc caſu arbitrum teneri redigere in ſcripturam, ſi altera pars hoc requirat, per ea quæ not. Bartol.& alij, in authen.offeratur. C.de litis conteſtat.in cauſis etiam modicis non requiritur ſcriptura.auth.niſi breuiores.C. de ſenten. Et arbitratores etiam non teneri ſcripturas facere, ſed extraiudicialiter ſe informare poſſunt.docet Innocen.in dict. c. Quintauallis. & Bart.in dicto §. ar-
23 bitriorum.vt refert Panor.conſi.64.viſis.col.2.in primo vol. † Tutius tamen & melius, quod vterque ſcribat, vt in reductione tandem, de iuſtitia, vel iniquitate apparere poſſit: ſaltem ſententia arbitri ſcripta eſſe debet.

Acta coram arbitro probant coram iudicibus.

24 Et iſta acta facta coram arbitro probabunt coram iudicibus. per l. cùm antea. in fine. C. de arbitr.ſi ritè confecta ſint. Nam quoties vitioſè cautum eſt, pro non cauto habendũ eſt.l.quoties. ff.qui ſatiſdare cogan. Petr. Iacobi.in ſua practic. rub. de recurſu ad arbitrium boni viri. §.item ſi coram.limita vt per Felyn.& alios in c.præſentata.de teſtib. Soci.in tracta.regul.8.

Quo remedio ſententia arbitratoris reducatur.

25 Præterea torquentur docto. quo iure ſententia arbitratoris reducatur ad arbitrium boni viri.& Bart.in §. arbitriorum.nume. 17. diſtinguit ſic, videlicet in contractibus ſtricti iuris per officium iudicis. per l.ſi libertus. ff. de oper. libert. In contractibus autem bonæ fidei datur actio ex eo contractu, in quo eſt grauatus, per l. vnde ſi Neruæ, & per illam actionem petet ad arbitrium
26 boni viri reduci. † Sed ſi non oriebatur actio, tunc officium iudicis impetrabit, vt abunde ſcribit etiam Vital.de Camba. in tracta. clauſul.in rub. quo iure petatur reductio ad arbitrium boni viri.

27 Nos verò vt prædixi, in hoc regno per appellationem tantùm recurrimus ad iudicem ordinarium, vt hîc patet, & ſic ceſſant iſtæ difficultates: quod eſt vtile vt dicit gl. in c.per tuas, de ſenten.excom.vt appelletur etiam à ſententia nulla, quia ſi nullitas allegata non ſit euidens, non impedit executionem, tamen appellatio ſic.per rub.ff.nihil nou. appellar. penden.doct.in l.4.§.condemnatum.ff.de re iudic.Cæpol.cautel.197.licet ſoleat.vide gl.& doctores in l. 1. C.quando prouoc.non eſt neceſſe.ſcripſi in tract.de ſenten.execut. artic.7.gl. 10.in fin.

Reductio ad arbitriũ boni viri an requirat litis conteſtationem.

28 Item apud Rotam fuit dubitatum, an in cauſa reductionis ad arbitrium boni viri ſit lis conteſtanda, quia per officium iudicis imploratur, & tenent quod non abſente aduerſario, ſed eo præſente ſic.in deciſ.9.ſi petatur.in no. & Vital.in tract.clauſul.fol.244.& ſeq.

29 In Francia tamen hæc dubitatio non ſit, quia per appellationem recurſus ſit, & omnia quæ in cauſa appellationis requiruntur, & in hoc recurſu ſeruari ſolent.vnde dicit text.in l.non diſtinguemus.§.illud.ff.de arbit.compromiſſum æquiparauimus ordinariæ actioni.

Pendente reductione an poſſint partes cõdẽnari ad obſeruantiam arbitri.

30 Vltimò audiui dubitari, an pendente reductione iudex poſſit condemnare partes ad ſeruandum ſententiam arbitri? quod non videtur, vt docet Bald. in l.fin.col.6.in 10.quæſtio.C.de contrahen.empt.quia hæc arbitri ſententia non plus operatur, quam ſententia iudicis.l.ait prætor.ff. de re iudic. Et ſicut appellatio ſuſpendit iudicatum. cap. veniens. de iureiuran. Ita hic recurſus, qui vim appellationis habet.§.cùm quidam.l. non diſtinguemus.ff.eodem.Panor.in cap.Quintauallis.col.19.num.41.verſic. ſed hîc annecto dubium.de iureiur.indiſtinctè tenet pendente reductione ad arbitrium boni viri, executionem ſententiæ arbitri ſuſpendendam, quia hæc reductio vim habet ſuſpenſiuam, ſicut appellatio, vt docto.ſcribunt in rub.de appel.in decretal.

31 In contrarium videtur, nempe in hoc regno iudex, ſi agatur de reſcindendo contractu, pronunciat reſciſſione pendente contractum ſeruandum, vt dixi in tract.de rèſciſ.contract.in 2.tomo comment.ad has conſtitu.reg. quia poſtquàm apparet inſtrumentum arbitri non raſum, nec cancellatum, nec aliter vitiatum, approbari debet.l.fi.C.de edict.diui Adriani tollend. Et hoc maximè quando proceſſus ſuper recurſu breui finiri non poſſet, & quia nihil perit patri, cùm ipſa recipiat cautionem: vt plenè docui in tract. de ſenten. prouiſio. & quia præſumitur pro ſententia arbit.teſte Socyn.in conſil.69.viſo.4.volum. Sed iſte caſus ab ordinatione omiſſus eſt, ideo relinqui debet iuris diſpoſitioni, quæ dat executionẽ arbitro, dicta l.ait prætor. cùm tranſactionis inſtar ſit. text.iuncta gloſ.in §.2.in authen.vt differen. iudices.collat. 9. & hoc tenuit Cardin.in c.expoſita.
32 eod. † Itaque conciliando.opiniones, crederem, quòd ſi actum fuerit de alimentis coram arbitris, vel de alia materia prouiſionali, quod tunc iudex poterit fortè per prouiſionem condemnare ad ſoluendum illud, quod eſt in ſententia arbitri expreſſum. Si verò ſit alia materia non prouiſionalis non poterit: & ita intelligitur contraria opinio.facit quod not.Petr.Iacob.in ſua practic.rub.de recurſ.de arbi. boni viri. col.penul.

Tranſactio pendente reductione facta an valeat.

33 Poſtremò videndum eſt, an valeat tranſactio pendente hac reductione ad arbitrium boni viri, & valere non dubitauit Bald.per illum text.in l.fina.ff.famil.erciſcund.facit text. in l.non diſtinguemus.§.1.eo.Dec.conſi.11.& pro tenui.col.5.nu.7. Et poſtquam partes erunt in concordia, iudex non pronunciabit ſententiam ſuam, nec tenebuntur partes ad pœnam, quia ſolutum eſt compromiſſum, cùm vltima derogent prioribus, l.pacta.C.de pact.

On

Digitized by Google

Ou appeller:

GLOSSA NONA.

1 DOct. valde ſuper hoc dubitant, videlicet an liceat à ſententia arbitrorum appellare, & eo quod caſus non diſtinguunt, multa iactant incerta, & à veritate procul aliena. Vnde ego ſic puto caſus ſeparandos. Primus, à ſententia arbitri cum adiectione pœnæ aſſumpti non licet de iure appellare. l. 1. C. de arbit. quia metu pœnæ ſtandum eſt illius ſententiæ, & imputet ſibi, qui in eum compromiſit. l. diem proferre. §. ſtari. ff. de arbit. glo. in §. 1. in verb. iudice. §. ſtatuit. in titul. de cau. in pragma. quod limitat Socyn. 14. modis in tractat. fallen. regul. 17.

A ſententia arbitri quãdo liceat appellare.

2 Tamen in hoc regno appellatur à quocunque arbitro, & tam in patria iuris ſcripti, quam conſuetudinaria, per iſtum text. generaliter loquentem. quod probatur in capit. à iudicibus. in fi. 2. quæſt. 6. licet gloſſ. ibi contra teneat. vnde Imperator ait noſtros autem iudices omnibus modis ſuſcipere appellationes ſancimus, & nulli licet iam eſſe penitus hoc repellere. §. noſtros. in authen. de iudicib. colla. 6.

Appellatur à quocunque arbitro.

3 Secundus caſus, quod etiam à ſententia arbitri aſſumpti ſine pœna licet appellare; quia hodie oritur actio & exceptio ex ea. l. cum antea. C. de arbit. iſta eſt ſententia Bart. in l. nemo poteſt. col. 3. nu. 13. & ſeq. ff. de leg. 1. quam ſequitur Paulus in l. arbitro. ff. qui ſatiſd. cogant. Et licet contra iſtos teneant communiter doct. tamen hæc opinio ſeruatur in forenſi iudicio per iſtum text. qui licet loquatur in arbitro cum adiectione pœnæ, idem tamen erit in alio. facit l. ex conſenſu. ff. de appell. & iſte text. fundatur ex regula æquitatis, quæ probatur à iure canonico, videlicet, ſi graueris appel. Nam omnis oppreſſus appellare poteſt. c. ad Romanam. c. ideo. §. cùm ergo. 2. qu. 6. Alex. & alij in l. nemo poteſt. & idem Alex. conſi. 254. abundè. col. 4. in fin. vol. 6.

Etiã non adiecta pœna oritur actio & exceptio ex arbitro.

4 Tertius caſus erit, an à ſententia iudicis confirmantis arbitri ſententiam, vel infirmantis, appellari poſſit? Bartol. in l. 1. in fi. ff. de lega. 2. dicit non poſſe appellari: nam vbicunque iudex aliquid vt bonus vir arbitratur, nunquam ab eo appellatur. Allegat Innoc. in cap. præſenti. de reſcript. Sed non eſt aliqua decretalis ſic incipiens: hoc tamen docet Innoc. in ca. fin. circa finem. de feriis. Et hanc opinionem ſequitur Ioan. And. in addit. ad Spec. in titul. de appel. §. in quibus. col. 4. & in additione incip. de hoc plenè ſcripſi. Tum quia à ſententia arbitri non appellatur, vt dixi: ergo nec à ſententia iudicis confirmantis illam ſententiam, vel infirmantis: illa enim ſententia ſubrogata eſt in locum ſententiæ arbitri. Guido Papæ ſingu. 482. penè recurritur. Panormi. conſil. 2. dum eſſet. & conſil. 38. caſus in effectu. in primo vol. Cardin. conſil. 139. factum tale. & conſil. ſequ. Alioqui ſi appellari poſſet ab iſta reductionis ſententia, ſuperuacanea eſſet hæc ſententia, & nihil nobis ſeruiret, vt dicit Salyc. in §. arbitriorum. & l. in maioribus. C. de appel. ac Vital. Camba. vbi ſupra. §. poſtremò videndum eſt, & quia reductio non petitur niſi ſemel.

An & quando à ſentẽtia iudicis confirmantis arbitri ſententiã appellari poſſit.

5 Contrarium docet Bal. in l. vna. col. 3. C. ne liceat tertiò prouocar. & in §. fin. quo tempore miles. Nam in dubio iudex videtur iudicare vt bonus vir, quia ſic vocatur à iure, licet interdum non ſit. l. continuus. §. cùm ita. ff. de verbo obliga. l. vir bonus. iudica. ſolui. & ſi nunquam appellari poſſet à iudice, & certum eſt, quod etiam in arbitrariis appellatur. l. ſi qua pœna. ff. de verbo. ſignifica. Alioqui daretur cauſa malè iudicandi ſub ſpecie boni viri. l. 1. ff. de app. Bal. in l. 1. C. de aſſert. tollen. Alex. in dicta l. 1. ff. de leg. 2. & quia tanquam iudex iudicat, ideo licet ab eo appellare.

6 Alia eſt opinio, quòd ſi iudex grauat in modico, non poterit ab eius ſententia appellari, ſecus ſi in magno. Bal. in l. vna. col. 2. in ſecunda oppoſi. C. de his quæ pœnæ nomi. Nicol. de Mil. in verb. arbitrator. Ioan. de Ana. conſi. 51. in cauſa. & doct. in c. Quintauallis. de iureiu.

7 Ratio eſt, quia natura cauſæ vententis coram arbitro eſt, vt in modico lædere poſſit, & in magno pro bono pacis. c. niſi eſſent. de præbend. Sic & natura cauſæ recurſus eſſe debet, cùm ſimilis ſit per omnia appellationi. l. 1. in fi. C. an per alium cauſæ appel. Et iſta eſt veritas vt teſtatur Ludo. Roma. conſi. 261. ſuper eo. vbi Bart. ſententiam improbat, illíque reſpondet.

8 Vltima opinio vera & approbata in hoc regno eſt, quòd ſi ſententia arbitri ſit à iudice confirmata, poteſt quidem pars appellare ab illius ſententia iudicis: ſed non recipietur illius appellatio, donec ſoluerit mulctam appoſitam in compromiſſo, tum quia pro ſententia præſumitur. c. in præſentia. de renuncia. l. Herennius. §. Gaia. ff. de euictio. tum ne pars ex malitia proſequatur, & interim conſumat bona, vt non poſſit poſtea mulctam ſoluere, & ad hoc videtur inclinare Dyn. in conſil. 19. Ptolomæus. facit text. in l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de verb. oblig. & c. ab arbitris. de offi. de leg. in 6. Alioqui daretur iudici, ſi ab eo non appellaretur, materia delinquendi, etiam quia appellatio non eſt denegata hoc caſu, ergo conceſſa. l. præcipimus. C. de appel.

Praxis quomodo recipiatur appellatio à ſententia arbitri cõfirmata.

9 Vnde conſuluit Barba. conſil. 18. clementiſſimum. col. 1. in quarto vol. quod pendente reductione ad arbitrium boni viri non impeditur executio ſtatuto dictante: vides tamen impediri donec confirmata ſit arbitri ſententia à iudice ordinario, quia tunc ſunt duo vincula, quæ ſunt vno fortiora. capite primo. de treuga. videlicet iudicis & arbitri ſententia. Hæc quoque deciſio
10 huius text. cui ſtandum eſt. † Et iſta ſententia intelligi debet vt liceat condemnato appellare, ſiue ſit grauatus in magna quantitate, ſiue in parua, per hunc text. permittentem omnibus poſſe recurrere ad iudicem, ſi grauati ſint, ergo quocunque modo ſint grauati ſiue in paruo, ſiue in magno: nam appellatio etiam de iure recipitur, licet in modico quis grauatus ſit. l. & in ma-
11 ioribus. C. de appel. c. de appellationibus. illo titul. in decretal. † Tamen iudex ſuper hoc

Appellatio etiã de modico recipitur.

debet arbitrari, ne tam delicatè quis de ſententia arbitri conqueratur, vt ius ei dici non debeat.
arg.l.continuus. §.cùm ita.ff.de verb.oblig. Ergo in arbitrio iudicis cognoſcentis de ſententia,reſidet,an pars ex illo conqueri debeat. argum. glo.in auth.præterea.C.vnde vir & vxor. Et ſic non recipitur appellatio à ſententia iudicis confirmantis arbitrium, donec fuerit ſoluta mulcta, ſiue pœna adiecta in compromiſſo.

Cautio eius cui ſoluitur. pœna quãdo exigatur.

12 Sed vtrum requiratur cautio? Reſpon.non à fiſco, cùm ſemper ſoluendo ſit.l. 2.ff. de fundo dotal. Sed pars cauere tenetur de reſtituenda pœna, ſi poſteà per ſuperiorem hoc pronunciatum fuerit.ita ſcripſi in tracta.de ſenten.executor.artic.15.per illum tex.

Homologato à partibus arbitrio non recipitur appellatio.

13 Limita iſtum tex.quando homologatũ eſſet arbitrium à partibus,tunc non debet recipi appellatio.per l.cùm antea.C.de arbitr. Præpoſit.in rub.de appel. col. 19.& Fortu.in tract. de vltim.fine.n.110. quamuis Bart.in l.nemo. ff. de leg.1.dicat partem homologare poſſe ſententiam arbitri,& intelligi debet tanquam ſic latam,& non tanquam bene latam,& ſic poteris etiam poſt homologationem appellare, hoc tamen non eſt verum: vt de Ripa & alij cenſent in l.nemo.nec auditor quis in hoc regno poſt homologationẽ expreſſam, niſi impetratis literis à principe,qui hoc indulgeret,& tunc eſſet licitum ſi fortè dolo inductus fuerit ad homologandum.

Procurator an poſſit cõſtitui ad homologãdum arbitriũ nõdum latum.

14 Sed an poſſit conſtitui procurator ad homologandum arbitrium, antequam ſit prolatum? quod non poſſit, patet, per gloſſ. in d.l.cùm antea. quia ſicut ipſa pars non poteſt illud approbare,antequam ſit latum,& futurus dolus non poteſt remitti. l. ſi vnus, §.illud. ff.de pact.Ita nec approbatio procuratoris præiudicabit domino, quando eſſet læſio. l. creditor. §. Lucius. ff. manda.
Bal.in l.ſi.col.penul.quæſt.12.C.de contrahen.emp.Sali.in §.arbitriorum.ff.pro ſocio.faciunt quæ
15 abundè ſcripſi in tract.nominat.q.14.n.112. † Iſta autem ratificatio facta ante ſententiam
vel iuramentum, intelligitur ſi iuſtè arbitrium latum ſit.l.fin.C.de non numer.pecu.l. ſi libertus. ff.de oper.liber.Bart.in §.arbitriorum. col. 11.nu.30.& ſequen.Bart. Alex.& Vincen.in l.quod de bonis.§.1.ff.ad leg.falcid.Soc.conſi.85.viſo compromiſſo.col.2.vol.1.

Conſortum vno ſolùm appellãte nõ exigitur pœna ab aliis ante confirmationem.

16 Item ſi vnus conſortum prætendat ſe læſum,& appellet,pœna ab aliis non exigetur ante confirmationem, ſicut de appellatione dicitur, vt vnius appellatio alteri proſit. l.1.& per totum.C.ſi vnus ex plurib. appell.l.ſi ſeparatim.ff.de appell.

17 Et ſic per recurſum vel appellationem non debetur pœna ante iudicis confirmationem, quia intelligitur ſi arbiter iuſtè arbitratus fuerit.l.ſi libertus. Bar.in l.quidã cùm filium.ff.de verb. oblig.quamuis Dynus in conſil.19. Ptolomæus.teneat pœnam debitam poſt petitionem, & litis conteſtationem deberi.doct.in l.qui Romæ.§.duo fratres. ff.de verb.obliga.

Obiectiones quæ poſſunt fieri contra arbitrium.

18 Quæro quid poſſit pars allegare contra iſtud arbitrium? Reſpon. dicere eſſe latum per ſordes,vel gratiam,ſi ita ſit.l. 3.C. eod. vbi Imperator ſic ait: Arbitrorum ex compromiſſo ſententiæ
non obtemperans, ſi ſordes, vel euidens gratia eorum, qui arbitrati ſunt, interceſſit,exceptione
19 doli mali vti poteris,& l.3.§.1.ff.eo. † Item quod ſententia fuerit venalis,l.ita demum.ff.eo.
ſicut de iudice dicitur in l.venales. C. quando prouoca.non eſt neceſſe.& authen.nouo iure.C.de
20 pœna iudi.qui malè iudic. † Idem ſi ſententia fuerit contra leges lata.l.3. ff.eo.ſicut ſenten-
tia iudicis contra leges lata non valet.c.1.de re iudic.l.1. ff. quæ ſenten.ſine app.reſc.Panor.conſi.
21 64.viſis,col.1.in 1.volum. † Item ſi arbiter ambarum partium, vel vnius tantùm factus inimicus ſententiam protulit poſt recuſationem. l. non diſtinguemus. §. cùm quidam. ff. eodem.ibi inimicus manifeſtè apparuiſſet,teſtationibus etiam conuentus,ne ſententiam diceret,

22 Idem putarem, ſi poſt iudicis inhibitionem arbitrium latum ſit. Nam poſt iudicis,vel ſuperioris inhibitionem attentata ſunt nulla.c.non ſolùm.de appel.in 6.c.ex parte.de arbitr.

Arbitriũ non ſuper alio proferẽdum quàm de quo fuerit compromiſſum.

23 Allegari etiam contra arbitros poteſt, quod iudicauerint inter alias perſonas, vel de rebus non comprehenſis in compromiſſo,quia poteſtas à compromiſſo pendet. l. non diſtinguemus.§. de officio.ff. eodem. & quicquid proferunt extra comprehenſum eſt nullum. l. ſi cum dies.§.plenum.ff.eo.Bald.in l.cum antea.C.eo.ſic conſuluit Soc. conſi. 121. in cauſa.in 2.quæſt. num.3.& 5. in 3.vol. inferius plenius dicam, vel ſi non honeſtum iuſſerit, vel poſt diem compromiſſi arbitrium protulerit.§.compromiſſo,ibidem.

Corruptus arbiter reiicitur.

24 Item opponi poteſt, ſi quis corruperit arbitrum, vel pecunia, vel ambitione, vel aduocatum aduerſæ partis,vel aliquem ex his, quibus cauſam ſuam commiſerat,vel ſi aduerſarium callidè circunuenit,vel alio quocunque modo,ſi in hac lite doloſè verſatus ſit. text.in l.ita demum. ff.eo & ſic dolus ſemper allegari poterit.teſte Alexan.conſi.139. viſo puncto.in 7.vol.& nulla poteſt eſſe renunciatio,nec cautela,per quam tolli reuiſio poſſit ſuper dolo vel enormi læſione,Bald.
in l.cùm anteà.Cod.eod.refert Iaſ.conſi. 135. ſuper articulo. in princ.in 4.vol.niſi vt ſuperius dixi,
25 ex lege Regia. † Aliis etiam modis opponi poteſt contra arbitrum, quos conſcribit Nepos de Monte Albano.in rub.contra arbitros,& contra compromiſſum. & Spec.eod.tit.§.excipitur.de Bonacurſo in rub.de impedim.quæ impediunt compromiſſum.ac Dec.conſ.39.iuridicam. col.1.& Vital.in tracta. clauſula, in clauſul. de reductio.ad arbitrium boni viri,verſic.ſequitur videre contra arbitros.

Appellãs ab arbitrio quãdo incidat in pœnam.

26 Et ideo ſi aliquis appellauit, & poſtea illam non proſequatur cauſam, ſi tamen intra tres menſes releuauerit, non poterit ab eo exigi pœna ante ſententiam confirmationis expreſſam, vel tacitam: ideo altera pars debet cauſam proſequi cum procuratore Regio, cui media pars pœnæ applicari ſolet.

27 Et

27 Et ſic patet hîc, quòd licet fuerit compromiſſum, etiam in arbitratorem, poteſt quis appellare, & ſoluendo pœnam, à ſententia arbitratoris reſilire licet, & proſequi appellationem, vt dicit gl. in cle. quandiu. vbi doct. de appel. quamuis Bart. & doct. in l. qui fidem. ff. de tranſactio. dicant nõ licere venire contra arbitrium prolatum ab arbitratore, quia habet vim tranſactionis, in qua non habet locum pœnitentia. l. qui fidem. Bal. in l. eos. §. apoſtolos. in fin. C. de appella.

Appellare licet etiam ab arbitratore.

28 Sed hîc per iſtum tex. licet appellare ab arbitrio, etiam non ſoluta pœna: quia non eſt vera tranſactio: à qua non liceret diſcedere, per l. ſi quis. C. de tranſ. ſed in arbitrio diuerſum eſt, vt hîc.

29 Et ſic habetis quòd à ſententia arbitri licet appellare per iſtum text. quicquid dicant doct.

30 Secundò quod à ſententia iudicis, qui confirmauit ſententiam arbitri, non licet appellare niſi pœna ſoluta.

31 Tertiò, quòd facta ſolutione pœnæ licet appellare, & proſequi appellationem.

32 Quartò, quòd licet pœna ſoluenda ſit, tamen res principalis non datur ante ſententiam ſuperioris illius, qui ſententiam arbitri confirmauit: & iſta ſunt notanda, ſuper quibus hactenus valde laborarunt iuris interpretes.

Au iuge ordinaire.

GLOSSA DECIMA.

1 AD quem appelletur à ſententia arbitrorum? Reſpon. de iure Bart. in l. 2. C. vbi & apud quem cognit. in integ. reſtitu. dicit appellandum ad ſuperiorem eius, qui iudicauit, quia de ſententia conqueritur. probat l. 1. & vlt. ibidem. Bald. Ang. & Saly. ibi ſequitur & Panor. in ca. Quintauallis, nume. 39. de iureiur. facit c. anteriorum. 2. q. 6. & cap. Romana. §. debet. de appel. in 6. Et ſic conſuluit Rom. conſi. 265. in caſu. & Math. de Afflict. in deciſ. Neapolit. quæſt. 51. item fuit dubitatum.

Ad quem iudicem recurritur à ſentẽtia arbitrorũ.

2 Quod non obſeruatur, ſi adeatur iudex per viam querelæ, quia tunc iudex ipſarum partium tantùm adiri debet. cap. venerabilibus. §. 1. de ſent. excom. lib. 6. Philip. Franc. in rub. de appel. col. 8. Sed in arbitratore iudex rei eſt adeundus, quia videor de contractu conqueri. Bartol. & alij. in §. arbitriorum. Feder. conſi. 285. Petrus. & Anto. Blanch. quæſt. 10. in fi. tracta. de compromiſſis.

Querelæ via in cõpromiſſo quis iudex ſit adeũdus.

3 Quæro ad quem iudicem, ſi duo fuerint, quidam dicunt ad iudicem appellationum: cùm reductio ſit quædam ſpecies appellationis. l. non diſtinguemus. §. cùm quidam. ff. eod. Alij dicunt adeundum iudicem principalem. & plura ſcribit Camba. in ſuo tract. clauſul. in clauſula, de reductione. §. videamus quis eſt iudex. At videtis hic iudicem ordinarium, & non iudicem appellationis adeundum eſſe.

Ordinarius iudex eſt adeundus ad reducendum arbitrium.

4 Nec quidem licet appellanti Curiam parlamenti pro bono viro eligere, & ad eam appellare, niſi partes, aut ipſarum altera de iure ſuo debeat inibi litigare ex priuilegio, vt pares Curiæ. Et ſi pars ad eam appellauerit, remittetur ad iudicem ordinarium cum expenſis, vt Aufrer. his verbis ſcribit in ſtylo parlamen. rub. *des appellations*. ordi. 7. Niſi in curia proceſſus fuiſſet introductus, tũc curia cognoſcit, vt fuit pronunciatum in ea anno 1320. die 18. Decembris. & hoc prætextu ordinationis antiquæ allegatæ tunc per aduocatum Regium do. Liſetum.

Ab arbitris an liceat immediatè appellare ad curiã ſupremã. Areſtum.

5 Quis dicatur iudex ordinarius? Reſpon. Qui iure ſuo, vel principis beneficio iuriſdictionem vniuerſaliter exercere poteſt. l. more maiorum. cum l. ſeq. ff. de iuriſdict. omn. iudic. Spec. in tit. de offic. ordina. §. 1. & dicit text. in c. à iudicibus. 2. qu. 6. quòd ordinarij ſunt, qui ab apoſtolico, vt eccleſiaſtici, vel ab Imperatore, vtpote ſeculares, legitimam poteſtatem accipiunt. Et ſic appellatur per iſtum textum, ad iudicem partium competentem, non ad iudicem arbitratoris.

Ordinarius iudex quis dicatur.

6 Sed an intelligatur hic iudex ordinarius ratione rei ſitæ vel domicilij? Reſpon. ille propriè dicitur iudex ordinarius alicuius in cuius territorio, vel diœceſi pars habet domicilium, & ſic is regulariter erit iudex, qui in cauſa fuiſſet iudex ſine compromiſſo. c. fin. de foro compe. Specul. in tit. de competen. iudic. aditio. in §. ſequitur. Ideo ordinarius hîc dicetur is, in cuius iuriſdictione partes compromittentes reſidebant, & domicilium habebant, licet arbitri non eſſent illi ſubditi, vel is iudex, qui de ea re cognouit, ſeu verius cognoſcere incœpit. Imber. in Inſti. foren. lib. 1. §. nec
7 verò. fol. 197. † Sed ſi partes eſſent diuerſæ iuriſdictionis, & domicilij, vt ſi Aurelianen. compromiſerit hic Pariſ. & læſus fuit, vult appellare ab illa ſententia, appellabit ad iudicem Pariſ. qui dicitur ordinarius partium, tam ratione domicilij vnius, quàm contractus, id eſt, compromiſſi facti, licet de iure ad iudicem rei. l. cùm anteà. C. de arbitr. & c. ſtatutum. §. 1. & 2. de reſcript. in 6. Bart. in §. arbitriorum. col. 6. num. 19.

Reſpectu partium & non arbitrorũ in hac materia iudicatur quis ordinarius.

8 Sed an reductio poſſit fieri ad illos, qui iudicarunt? Iaſ. in conſi. 135. in 4. vol. tenet poſſe fieri. per c. accepta. de appel. & per gl. vlti. in l. filius. ff. de inoffic. teſtamen. & idem firmat Cæpol cautel. 257. quarta cautela.

9 Tamen in hoc regno hoc locum non habet, per iſtum text. ſtatuentem, vt ad iudicem ordinarium recurratur, & appelletur, niſi is fuiſſet arbitrator, & tanquam talis proceſſiſſet, quod poteſt de iure canonico. c. ex parte. eo. Panor. in c. cum tempore. ibidem. Secus de iure ciuili ne fiat iniuria iuriſdictioni ordinariæ. gloſ. & docto. in l. 1. ff. de iudic. per l. ſed & ſi in ſeruum. §. 1. ff. eod. & ius canonicum ſeruatur in hoc regno.

Ad iudicem ordinarium non recurritur, ſi is ipſe fuerit arbitrator.

10 Vnde ſi in arbitrio quis formam compromiſſi ſeruauit, iniquè tamen arbitratus eſt, non poteſt aliam proferre ſententiam, quia eſt ſuo functus officio. l. dicere. in fin. ff. de arbitr. ſicut iudex. l. iudex. ff. de re iudic. diuerſum eſt ſi formam compromiſſi non ſeruauerit. per l. quid tamen. ff. de arbitr.

An arbiter ſecundã proferre ſententiam poſſit.

arbitr.gloſſ. & Bart. in §.arbitriorum.hoc procedit in arbitris.Sed vtroque caſu putarem in cauſa
reductionis eum iudicem,qui arbitrium protulit,non eſſe adeundum,quia ſuſpectus videtur.

Iudice ordinario recuſato,qui eius loco iudicet. Inter clericos compromittẽtes recurritur ad Epiſcopũ de iure: ſed aliter in Frãcia ſeruatur.

11 Tamen recurſus habebitur ad eandem curiam ordinariam, ſed is pronunciabit ſuper redu-
ctione,qui nõ fuit arbiter,& qui loco iudicis ordinarij pro tribunali ſedere ſolet,& iudicare,vt lo-
cumtenens,vel commiſſus,ſeu aduocatus antiquior,de quo ſcripſi in tracta.de recuſa.artic.6.
12 Quid ſi clericus dicat ſe læſum ex huiuſmodi arbitrio? Reſpon. Ad officialem Epiſcopi re-
curſum habebit,qui eſt iudex clerici,ergo inter laicos iudex ſecularis illorum proprius eſt adeun-
dus: inter clericos Epiſcopus, ſeu officialis. cap. ordinarij. de offic. ordin. in 6.cap.à iudicibus.2.
quæſt.6.Fely.in cap.poſt ceſſionem.col.1. de proba. vide tamen Panor. in tertio nota.in c.cùm ſit
13 generale.de foro compet. † Sed ſi clericus & laicus velint petere reductionem ad arbitrium
boni viri,debent eam petere coram ſuperiore arbitratoris. ita Aufrer. in tract. de poteſta. eccl.ſu-
per laicos.verſic.18.
14 In Francia tamen aditur etiam à clericis,de conſuetudine,iudex ordinarius Regius ſecula-
ris ſiue appelletur ab arbitrio, ſiue ab arbitratore: niſi cauſa fuiſſet eccleſiaſtica. vt docet Aufrer.
per c.expoſita.& c.peruenit.de arbit.Aufer.in tracta.regul.2.in 17.fallen.

Dicenti ſentẽtiam arbitri iniquam incũbit onus hoc probãdi.

15 Et is qui dicit ſententiam arbitri iniquam,haber hoc probare, tum quod præſumatur etiam
pro arbitri ſententia. ca. niſi eſſent. de præbend. Specul.in tit. de arbitr.§.ſequitur.verſi.item quid
ſi compromiſſum.Panor. conſil. 64. viſis. col.2.in 1.vol. Alex. conſil.43.quia ſubtiliter.col.2.in 6.
vol.tum etiam quia dicenti & alleganti incumbit onus probandi.l. ei qui.& l. quoties.§.qui dolo.
16 ff.de probat. † Et hoc quatenus fecerint ſecundum formam compromiſſi: ſi verò aſſeratur
arbitros exceſſiſſe compromiſſum, tunc non præſumetur pro illorum ſententia, vt docet Alciat.
in tracta præſumpt.in reg.3.in 12. præſumptione. allegat Alex.conſil.22.col.2.in 2.vol.tamen qui
dixerit eos exceſſiſſe,oportet quod probet per regulam prædictam.

Ex quibus actis iniquitas arbitrij arguatur.

17 Et iniquitatem habet probare ex antiquis actis,non verò probationes omnino nouas indu-
cere,teſte Bart.in §.arbitriorum. probat Vital.de Camba.in tract.clauſul.rub.qualiter iuſtificetur,
vel impugnetur arbitrium.Si tamen arguatur dolus,vel iniquitas arbitri,tunc etiam nouæ poſſunt
ſuper hoc recipi probationes,per doct.in c.Quintauallis.de iureiuran.
18 An arbitrium præſumatur rite latum, docet Albert. Brunus in tract. de forma,& ſolennita.
actus.rub.de proba.& præſumpt.ferme.verſ.in laudo verò:vbi dicit præſumendũ pro arbitramen-
to:& quod onus probandi incumbat impugnanti.idem docet Panor.& alij.in dicto c.Quintaual-
lis.de iureiu.per c.niſi.de præbend.Fely.& alij in c.quoniam.de.proba.vbi limitant.& Panor.conſ.
64.viſis.col.2.in 1.vol.Dec.conſ.375.iuridicam.col.1.& Iaſ.conſ.12.allegata.col.4. in 1.vol.n.6.

Et ſi par le iuge ordinaire la ſentence deſdicts arbitres,arbitrateurs,ou amiables compoſiteurs eſt confirmée.

GLOSSA VNDECIMA.

1 EX hoc tex.patet,partes non recipi ad appellationem, poſtquam arbitrorum ſententia
eſt confirmata,niſi prius ſoluerint pœnam in compromiſſo adiectam. Sed iſte tex.lo-
quitur in plurali numero, *Arbitres*,quando ſunt plures arbitri:quid ſi vnus dixerit ſen-
tentiam,quæ fuerit confirmata à iudice ordinario,an habeat locum iſte textus? Quod non vide-
tur,quia hic tex.loquitur in pluribus,& integrum eſt iudicium,quod plurimorum ſententiis con-

Licet hęc ordinario loquatur in plurali, tamẽ extenditur etiam ad ſingulare.

2 firmatur.c.prudentiam.in princ.de offic.delega. † In contrariam tamen ſententiam incli-
natem: quia quando lex loquitur in plurali, etiam habet locum in vno, ſi eadem ſit ratio in illo,
ſicut in pluribus.per text.in l. §. negocia,vnum vel plura. ff. de negoc.geſt. Sic quando lex vſa eſt
ſingulari numero,tamen ad plures etiam refertur.§. ſi plures.de legit. agnator.ſucceſſ.in Inſtitut.
& l.ſingularia.in fin.ſi certum petatur.l. 1. §. item hoc edictum. Digeſt. quod falſo tutor. author.
geſtum erit.
3 Nec refragatur, quod attendatur iudicium plurimorum, verum eſt in alia materia: ſed hîc
reſpicitur ſententia iudicis confirmantis ſententiam arbitri, vel arbitrorum, ideo non attenditur
ſimpliciter arbitrorum ſententia: ſed & iudicis ordinarij confirmatio: & quia hîc dicit in princi-
pio, *ou chacun d'eux:* id eſt,à ſingulis illorum, vt dixi ibi,per l.non diſtinguemus.§.cùm in plures.ff.
de arbit.& in c.2.illo tit.in 6.vbi maioris partis ſententia obtinet.

Etiam iudex ordinarius non Regius poteſt arbitrium confirmare.

4 Item ſi ſententia eſſet confirmata à iudice delegato, vel à iudice chartulario,tunc non habe-
ret locum iſte text.loquens in iudice ordinario, & ſic de ſeculari, quia alteri ſuum non concedit
officium. non loquitur tamen iſte text.de iudice Regio, ideo iudex ordinarius alicuius domini
poſſet confirmare, & haberet locum iſte text.dummodo eſſet ordinarius in illo loco, quia con-
ueniunt verba,& ſic diſpoſitio,l.4.§.toties.ff.de damno infecto.

Iuſtè vel iniuſtè fuerit confirmata ſentẽtia, pœna ſoluitur.

5 Nec expectatur an iuſtè confirmata ſit,an iniuſtè, quia ſemper pœna ſoluetur, donec per ſu-
periorem iudicem dictum contrarium fuerit.per text. in l. qui Romæ. §.fi.vbi Bar.col.1.& 2.ff.de
verb.oblig.facit l.de pupillo.§.meminiſſe.ff.de noui oper.nuncia.
6 Intellige etiamſi ſententia non valeat, quia inſpicitur factum, id eſt, contrauentio, vt ſupe-
rius dictum fuit,niſi notoriè appareret ex ipſa ſententia: vt potè quia iudicatum erat, de quo non
erat compromiſſum, vel contra formam, vt ſuperius docui. facit cap. examinata. de confirma.
vtili.Et tunc erit etiam neceſſe appellare, & interim ſoluitur pœna, maximè quando iſta nullitas
longam requireret indaginem.Fely. in capit.cùm dilecta. col.12.numer. 8.verſiculo,amplia octa-
uo.

Digitized by Google

uo.de reſcript.per l. ille à quo. §. ſi de teſtamento.ff. ad Trebel. & præſumitur arbitrium valere.l. Herennius.§.Gaia.ff. de euictio. Vnde regulariter pars tenebitur poſt confirmationem ſententiæ arbitri ſoluere pœnam:alioqui non audietur appellationem emittens:per iſtum text.

7 Adhæc iudex debet confirmare ſententiam arbitri, vel infirmare:ibi, *eſt confirmée*, nam confirmari debet ad hoc, vt pœna exigatur,ſi verò fuerit infirmata,nulla pœna debetur. Et ſic iudex non debet iterum ad arbitrium remittere,imò ſi iterum remitteret, cenſeretur iuſtitiam negligere,& iuſtitiam non facere. per textum in l.non diſtinguemus.§.quæſitum. ff.de arbitr.quia ad iudicem ſpectat confirmare, vel infirmare ſententiam.l.eos. Cod.de appel.& imponere finem controuerſiæ. l. quidam. ff. ſi certum petatur.ſic conſuluit Ludouic.Roma.conſil. 338.in caſu.in primo dubio.

Confirmare vel infirmare debet iudex, non autē remittere ad arbitrū.

8 Aduertendum tamen eſt, quod ſi pars habeat iuſtam appellandi cauſam, vel recurrendi ad arbitrium boni viri, licet non obtineat in cauſa principali, tamen excuſabitur à pœna compromiſſi propter probabilem ignorantiam, vt ſi petebat tanquam ſucceſſor Titij centum,quæ tamen erant ſoluta,& is compromiſit,& ſub pœna quinquaginta aureorum promiſit ſtare arbitrio, ſi demum appellauerit,certè debet releuari à pœna per iudicem,qui ſententiam arbitri confirmat. Bal. Paul.& Iacob.in l.tres fratres.in fi.ff.de pact. Alex. & alij in §.duo fratres. & conſil.32.opportunè. col.vlt.in 2. vol. Nam qui in alterius locum ſuccedunt, iuſtam habere cauſam ignorantiæ dicuntur.l.qui in alterius.ff.de regul.iur.

Iuſta ignorantia excuſat à pœna cōpromiſſi.

9 Item ſi fuerit confirmata ex nouiter productis, non debebitur mulcta, vt fuit litigatum in parlamento anno 1538.die 11.Martij,& ad conſilium remiſſum. vide Felyn. in c. cùm Ioannes. nume.22.de fide inſtrumento.col.6.

10 Itidem non debetur pœna,ſi arbitrium fuerit pro parte confirmatum, & pro parte infirmatum, quia tunc iuſtè quis poſtulauit reduci, poſtquam erat in aliquo grauatus. Et ſic iuſtum videtur petiiſſe:vnde non incidit in pœnam.teſte Bald.in l.eos.§.cautione. col. 2.C.de appel.verſic. quid ſi hoc faceret iudex.& §.inter pares.col.penul. de lege Corradi.verſic.ſed quid ſi arbitrator. ſequitur Boët.in quæſt.284 nu.22.in deciſ.Burdeg.facit c.Raynutius.de teſta.

Caſus in quibus non cōmittitur pœna in cōpromiſſo adiecta.

11 Puto tamen exigendam pœnam, ſiue fuerit confirmata ſententia arbitri,eo quòd pars eam non probauit iniquam, non expreſſa aliqua cauſa, vel expreſſa, licet Bart. & doct. videantur notare differentiam in l.4.§. condemnatum. ff. de re iudic.& in l.Iulia.de condict. indeb.& ſic videtur conſuluiſſe Alex.conſi.66.viſis dubitationibus.col. 2.in 5. vol. quia hic text. confirmationem tantùm requirit,non verò confirmationis cauſam.per not.in l.qui Romæ.§. duo fratres.ff.de verborum oblig.

En ce cas ne ſera receuë la partie à appeller de ladicte ſentence.

GLOSSA XII.

1 ET ſic in iſto caſu non recipitur appellans, videlicet quando ſententia arbitri eſt à iudice ordinario cōfirmata, donec fuerit ſoluta pœna. Quid ergo ſi fuerit infirmata, tunc quia præſumendum eſt pro iudicis ſententia. c. in præſentia. de renuncia.non tenebitur pars,quæ ab arbitris erat cōdemnata, ſoluere pœnam:ſed ab iſta ſententia infirmationis poterit pars proſequens,vt arbitrium ſeruetur,appellare:& ſi à ſuperiore confirmata fuerit arbitri ſententia,pœna debebitur,per iſtum tex.dicentem,*ſi elle eſt confirmée*,ſi ſit confirmata.

Infirmata arbitri ſententia pœna nō ſoluitur.

2 Ergo à quocunque iudice ordinario competente fuerit confirmata, vel à proximo,vel ab alio mediato,non audietur appellans,niſi ſoluta pœna. cùm iſte tex.non diſtinguat à mediato,vel immediato,ergo nec nos.l.de precio.ff.de public.

3 Et nota quod hoc caſu quando eſt confirmata ſententia,recuſatur,nec admittitur appellatio, ergo alio caſu ſecus. l. fin. ibi. imo hoc caſu, quòd iuſſu actio non competit.ff.quod iuſſu.vnde ſi ſubſtitutio fiat in hoc caſu,non comprehendit alium. l. commodiſsimè. ff. de libe. & poſth.l.iam hoc iure.ff.de vulga.vide multa quæ ſcripſi de iſto pronomine, hoc, in l. 1.ff.de verb. ſignifica.vbi phraſes innumeras conſcripſi.

4 Item quamuis iſte text.dicat non recipi partem ad appellandum,idem tamen erit ſi per viam nullitatis, vel querelæ vellet agere : nam regulariter in Francia non recipimus aliquem, etiam à ſententia nulla,niſi per appellationem:vt eſt ordinatio Regia, quam ſuperius ſcripſi. [Vide etiam art.4.tit.de ſententi.]

In Francia nullus recipitur per viā nullitatis aut querelæ, niſi appellet.

5 Item per iſtum text.non annullatur appellatio emiſſa à iudice confirmante ſententiam arbitri,ſed non recipietur appellatio ab eius ſuperiore,donec ſoluta fuerit pœna. Vnde poterit quidem pars condemnata ab arbitro appellare à ſententia huius iudicis, qui ſententiam confirmauit, &
6 releuare ſuam appellationem coram ſuperiore. † Sed poſtea volens eam proſequi, opponente parte non recipietur:ergo ſi pars nihil opponeret, cùm in fauorem ipſius ſit introductum, poſſet renunciare.l. penult. C. de pact.cap. ſi diligenti.de foro compet. & bonum eſt quod ſi pars ſentiat ſe grauatam à ſententia iudicis confirmantis, quod appellet : alioqui ſi expectaret decem dies,excluderetur, per auth. hodie. C.de appel. vt dicetur inferius tract.de appell.& ſuperius ſcripſimus.

Confirmata arbitri ſententia & ſoluta pœna licet vſque ad areſtum proſequi appellationem.

7 Vnde anno 1543.die 9.Iulij fuit annullatum tam arbitrium, quàm ſentētia Bailliui Carnoten. confirmatoria ſententiæ arbitralis, eo quod cùm fuiſſet in quinque compromiſſum, & dictum quod tres poſſent decidere,tamen duo receperant teſtes : & ideo non valebat, quia contra poteſtatem

Non niſi opponente parte exigitur pœna.
Areſtum.

Quot requirũtur ad deciſioné cauſæ, tot ad ipſius inſtructionem requiruntur.

Clauſula vtilis cũ cauſa delegatur pluribus.

ſtatem datam.nam quemadmodum deciſio proceſſus non poterat fieri niſi à tribus. l. ſi in tres.ff. de recept.arbitr. ita tres requirebantur ad inſtructionem proceſſus, niſi aliud dictum fuerit.ca. prudentiam.de offic.deleg.Alexand.conſil.124.in cauſa.in 2.vol. cùm ſit præparatoria ſententiæ. & deciſionis cauſæ,par iudicium eſſe debet,teſte Dec. in rub.extra.de iud.moder.in rub.Cod.de eden.quod eſt ſignandum,quia ſæpius cauſa committitur tribus,vel duobus,ſi vnus ſolus inſtruat
8 proceſſum,non valebit. † Ideo cùm cauſa quibuſdam committitur,debet clauſula inſeri,vt vnus, vel duo inſtruere, & proceſſum facere, ac inquirere poſſint, alioqui non valebit quod actum erit ab vno.

An minor ex compromiſſo deceptus poſſit reſtitui.

9 Quæro hìc prohibetur appellatio. An minor poſſit reſtitui? quod videtur, quia ſi minor ſit læſus per compromiſſum,vel alias reſtitutionem petere poterit.l. ſi minor 25.annis filiofa.in fine. ff.de minor.Socyn.conſil.299. capio. in fin.vol. Contrarium eſt verum, quia vbi competit remedium ordinarium,videlicet appellatio, non datur extraordinarium, videlicet reſtitutio.l.in cau-
10 ſæ.ff.de minor. † Sed minor hìc poterit appellare ſoluendo pœnam, & illam repetere poſtea,ſi iudex ſuperior hoc decreuerit:ideo non reſtituetur ex hoc,ſed ſi per arbitrium ob omiſſam fortè allegationem,vel appellationem læſus fuerit,reſtitui poterit:vt doct.ſcribunt in l.1.C.ſi aduerſ.tranſactio.

Sinon en payant prealablement la peine apposée en l'arbitrage.

GLOSSA DECIMATERTIA.

Non auditur appellans à ſententia arbitri, confirmata niſi ſoluta pœna.

1 DEbet igitur pars,quæ recurſum habuit ad iudicem ordinarium,ſi ipſe confirmauerit ſententiam arbitri,pœnam in compromiſſo appoſitam ſoluere,ibi,*en payant*,& poſteà appellationem ſuam proſequi poterit,niſi confirmata fuerit arbitri ſententia à ſuprema curia,vel ab illo iudice,à quo appellatio non ſolet recipi.l.1.ff.à quib.appell.non licet.

Areſtum.

2 Vnde anno 1522.in menſe Februario die Iouis,Senatus cenſuit Ioannem de Plenos appellãtem à Bailliuo Carnoten.qui arbitrorum ſententiam confirmauerat, non audiendum,antequàm conſignaſſet ſummam mille librarum in compromiſſo appoſitam,quo facto partes concludent in proceſſu in ſcriptis,& audientur,vt prædixi.nam hoc gerundium, *en payant*, exponitur,id eſt,ſi ſoluerit.per text.iuncta.gl.in l.ſi tu ex parte.ibi,adeundo, id eſt,ſi adieris.ff.de acquir.hæredit.ſcripſi in tract.de ſent.prouiſional.art.2.probat etiam hoc verbum, *prealablement*,id eſt,primitus ſoluat, quàm recipiatur ad appellationem.

Integrè pœna ſolui debet,vt nec deſit obolus.

3 Item totam intellige pœnam,adeo quod non audiretur pars etiamſi vnus obolus deeſſet .arg. l.ſi eo tempore. C. de diſtract. pignor. quia indefinita æquipollet vniuerſali. l.ſi pluribus.ff.de leg. 2.cap.vt circa. de elect.in ſexto.ſiue ſit appoſita in vtilitatem fiſci,ſiue partis,ſiue ad vtriuſque vtilitatem, cùm hìc text. ſimpliciter loquatur de pœna appoſita in arbitrio, vt ſoluatur,per ea quæ ſuperius ſcripſi.

Cautio nec quidé pignora recipiũtur pro pœna.

4 Non audiretur tamen pars, ſi cautionem offerret pro pœna ſoluenda, quia hìc loquitur, *en payant*. Et vbi opus eſt ſoluere, non ſufficit cautionem, nec quidem pignora,vel fideiuſſores tradere,ne obligationes ex obligationibus fiant. l. 4. §.ait prætor.ff. de re iudic. Alioqui iſte text.hoc dixiſſet,vt in ſimili dicit text.in c.ad audientiam.de decim.

Pars non tenetur ad pœnam niſi pro eo quod arbitri iudicarunt.

5 Intellige tamen, quòd ſi arbitri condemnarunt ad quinquaginta,iudex ad quem appellatum fuit, ad centum: ſi pars ſoluat quinquaginta ab arbitro dicta, non tenetur ad pœnam, quia pars non tenetur ad pœnam, niſi pro eo quod arbitri iudicarunt, non pro eo quod iudex,quia ad hoc non ſe aſtrinxerunt.facit.l. cùm apud.iudica. ſol.Bar.expreſsè in l.mulcta.ff.de cond.& demonſtr. gl. & Bal.in l.vnde ſi Neruæ.pro ſocio.

6 Ex hoc infert Bart. quod ſi arbitrio executoris quid fieri debeat ſub certa pœna: ſi executor nolit arbitrari,ob id deuenitur ad epiſcopum, qui exequatur. per c. nos quidem. de teſta. l. nulli. C.de epiſcop. & cleri. tamen non incidit in pœnam qui non paret epiſcopo. in l.mulcta.quia non receditur à perſona in vltimis voluntatibus arbitrãte. Ideo recuſans ſoluere id,quod dicit epiſcopus,non incidit in pœnam,ſed ad hoc cogi poterit, quod pronunciauit epiſcopus.

Pendẽte appellatione pœna quidé exigitur, ſed nõ res principalis.

7 Inſuper hęc pœna exigetur per hanc ordinationem,ſed quoad rem principalem non fiet executio durante appellatione,cùm nihil ſit nouandum ea pendente. rub. nihil noui.nec exequi debent ſententiæ pendente appellatione,c.venientes, de iureiur. & quia hic text.de pœna tantùm dicit,ergo de principali negat.arg.l. cùm prætor.ff.de iudi c.nónne. de præſump.ita docet Panor. in c.Quintauallis.col.19.verſi.ſed hìc annecto dubium.num.41.de iureiur.Cuma.conſil.7.viſis.& ita ſeruatur in praxi, & de ſtylo curiarum,teſte Boër. in deciſ. Burdegal. quæſt.284.ſed maius eſt

Quando per modũ prouiſionis procedatur in cõpromiſſo.

8 dubium.col. penult. † Ideo non debet ſecundum eum iudex pronunciare per modum prouiſionis rem principalem ſoluendam,vel garniendam,niſi in duobus caſibus. Primus eſt quãdo arbitrium & ſententia fuiſſet homologata,l.ne in arbitris. §. ſi quis autem.C.de arbitr.vel ſi ſit iuramentum in compromiſſo interpoſitum de ſeruando omnia, quæ dicentur ab arbitro. per §.
9 quia verò multæ.in auth. vt omnes obed.iudic.prouinciæ.colla.6. † Ego adderem alium caſum, quando in compromiſſo eſſet dictum non petendam reductionem, niſi facta executione ſententiæ arbitralis,& quando materia ipſa eſſet prouiſionalis, vtpote alimentorum,vt plenè ſcripſi in tract.de ſenten.prouiſio.in 1.tomo.& ſuperius.

Cui pœna debeat applicari.

10 Sed cui debet ſolui hæc pœna?text.nihil dicit,ideo concludendum eſt,quod ſi per partes in compromiſſo dictum fuit parti ſoluendam, tunc non eſt dubium quòd illi ſoluetur, de quo conuentum

Digitized by Google

uentum fuit.quia pactum, & conuentio eſt ſeruanda.l.iuriſgentium.§.prætor ait.ff.de pact.l.1.§.ſi conueniat.ff.depoſi.ſi verò nihil fuerit dictum inter partes,puto deberi ſecũdum conſuetudinem patriæ.l.de quibus.ff.de legib.

11 Si non appareat de conſuetudine, tunc applicabitur parti approbanti ſententiam arbitri,per l.arbiter intra.ff.de arbit.& Bart.in tract.ſuo de arbit.col.2.verſ.ſed quid ſi arbiter.& illum tex.dicit ſingularem Bal. in marga. in verb.pœna.q.23.quòd pœna conuentionalis non poteſt apponi à partibus fiſco applicanda,niſi perſona publica ſtipuletur pro eo.

Fiſco per priuatos an acquiratur.

12 Imò non valeret ſententia arbitri quoad fiſcum, declarantis ſtandum eſſe ſuæ ſententię ſub pœna centum aureorum partim fiſco, partim parti applicandorum,vt conſuluit Ancha.conſil.1. quia per priuatos non poteſt acquiri fiſco, cùm per liberam perſonam alteri non acquiratur.l.ſtipulatio iſta §.alteri.ff.de ver.obl.l.1.C.quod cum eo.Alber.in l.1.ff.de iure fiſci & in l.non ex om-
13 nibus.ff.de arbit.vbi etiam Bal.& ſic tenet Boer.in q.284.in fi.† Sed contrarium eſt verum, per l.1.ibi,vel pœnam fiſco ex contractu priuato deberi.ff.de iure fiſci.quia pœna eſt indiuidua,& debetur tam fiſco quàm parti:& hic dicit pœnam,& ſic totam,vnde ex conſuetudine ſolet dimi-
14 dia pars applicari parti, & dimidia fiſco,niſi aliud dictum fuerit. † Et quando aliquid fiſco acquiritur,procurator Regis proſequitur.Nec vidi aliquam ordinationem dicto noſtro aduerſantem,licet Boer.alleget,ſed nõ inueni. & iſta ordinatio hoc non dicit,ſed dicit pœnam ſoluendam, non dicit vel parti,vel fiſco:ſed ſimpliciter, & non eſt veriſimile quòd fiſcus ſua iura neglexiſſet. Et licet priuatus acquirere non poſſit priuato,quia non ſua intereſt,tamen fiſco ſic:quia ſua ſemper intereſt,vt fiſcus ſit diues,& ſoluendo, vt poſtea nihil ab eo,vel parum exigat,vt not.in l.1.C. de indictio.lib.10.

Sauf toutesfois à icelle peine recouurer,ſ'il eſt dict en fin de cauſe.

GLOSSA XIIII.

Solutum ex cauſa rei iudicatæ quando poſſit repeti.

1 REgulariter vix ſolet repeti,quod ſolutum ex cauſa rei iudicatæ fuit.l.1.C.de condict.indeb. tũc enim propter authoritatem rei iudicatę repetitio quidem ceſſat.l.ſi fideiuſſor. §.in omnibus.ff.manda.Tamen ſi ſoluatur ex cauſa ſententiæ, quæ eſt ſuſpẽſa appellatione,& diſponente lege,vel ſtatuto,tunc quia non fit voluntariè,repeti poteſt:vt hîc.Et maximè quando lex ſtatuit,vt repetatur ſicut hîc,& ſic limitatur d.l.1.

2 Idem dixi in omnibus ſententiis executoriis poſt appellationem in tract.de literis oblig.ar.5. gl.9.in primo tomo: quia dum in ſententia vltima fuit annullatum arbitrium,ſolutio pœnæ redit ad non cauſam,ob id non debetur amplius:ideo repeti poteſt.gl.& doct.in l.Iulianus.ff.de condi. indeb.ſic conſuluit Bal.conſil.92.quædam ſententia.in fi.vol.1.

3 Vnde ſi hic ſoluat ſimpliciter hanc mulctam,ſiue cum proteſtatione de repetendo,ſemper eã repetere poterit mediãte hac lege,quæ illi præbet aſſenſum.ibi,*ſauf toutesfoys à icelle peine recouurer, ſ'il eſt dict en fin de cauſe.*

Arbiter non iudicat de pœna in cõpromiſſo adiecta, nec de rebus niſi expreſſis.

4 Notandum eſt,quòd arbiter non poteſt cognoſcere de his,quæ non ſunt in compromiſſo expreſſa.per text. in l. non diſtinguemus.§. de officio.& l. ſi cùm dies.§.plenum.ff.de arbitr.facit l.ſi de certa.C.de tranſactio. ideo ſi arbiter pœnam peti ſtatuerit, non valebit quoad hoc arbitrium,
5 quia non de pœna compromiſſum eſt.l.quid tamen.in fi.ff.de arbit.Ang.conſ.vlt. † Vnde arbiter vel arbitrator in quem factum eſt ſuper vna re compromiſſum, non poteſt facere & diſponere,quòd totus fundus controuerſus remaneat penes Titium:& ipſe det domum, vel aliam rem Caio,quia ſuper domo non fuit factum compromiſſum.Bar.& Iaſ.in l.cum Aquiliana.ff.de tranſactio.niſi fuerit ei data à partibus poteſtas, vt conſuluit Bald.conſ.509.arbiter.in fin.in 5.volum. Ludouic.Roman.conſil.403.pro deciſ.Alex.conſil.124.in cauſa & lite.in 2.vol.Socin.conſil.299. capio.col.1.in 2. vol. & plenius conſil.104.viſis.in 4.vol.vbi dicit arbitratorem non poſſe cognoſcere de re,de qua non erat lis inter partes.per l.1.ff.de tranſact.& c.dilecti.de arbit. & c.conſtitutus.de relig.domib.Iaſon conſil. 168.in cauſa.colum.9.in 4.volum.plenè Barba.conſil.30.illud.in 4.volum.

Non homologatur arbitrium vltra contenta in cõpromiſſo.

6 Imò arbitratoris vel arbitri ſententia non poteſt homologari ſuper eo,de quo non fuit factum compromiſſum,vt docet Bal.in tit.de pace Conſtantiæ.in ver.ſententiæ.prout refert Bolog.conſ. 6.reuerendiſſimus.col.1.niſi vt valeat tanquam pactum,vt docet gl.in l.2.C.commu.vtriuſque iudi.ſic conſuluit Panor.conſ.62.in controuerſia.col.1.in 2.vol.

Arbiter iudicat de cõnexis.

7 Limita in connexis, & ideo poteſt arbiter iudicare de fructibus, & expenſis, & dare dilationem ad ſoluendum,licet nihil dictum fuerit in compromiſſo.gl.ſing.in d.§.de offi.ſecundùm Angel.in §.omnium.col.2.de actio. in Inſtit.Bal.in l.1.col.2.C.ſi à non compet.iudi.iudica.fuer.facit clemen.diſpendioſam.de iudi.& c.conſtitutus.de religi.domib.Iaſ.in d.l.cum Aquiliana.col.2.gl. in c.cum dilectus de arbit.

8 Idem ſuper cohærentibus.c.conſtitutus.de religioſ.domib.Alex.in l.fin.C de tranſactio.Iaco. in dicta l.Aquiliana.cum ſeq.quia connexorum idem eſt iudicium.cap.tranſlato.vbi amplè docto. de conſtit.

9 Secundò pro ęqualitate rei poteſt cogere vnam partem dare aliquid alteri,vt vna res alteri ſit æqualis,quod probat Ludouic.Rom.conſ.55.ſi volumus.per text.in l.ſi ita legatum.1.ff.de cond. & demon.facit c.ad quæſt.de rerum permuta.

Arbitro poteſt vni res adiudicari & alteri æſtimatio.

10 Tertiò poteſt condemnare ad pecuniam vnam partem pro æſtimatione, & alteri adiudicare rem, quia licet non poſſit vnam rem, de qua eſt compromiſſum adiudicare vni, & alteram de qua non eſt dictum condemnare, vt alteri detur, tamen in pecunia, & in æſtimatione ſecus, quia omnes res pecunia æſtimantur. l. 1. ff. de contrahen. empt. l. ſi ita fideiuſſorem. ff. de fideiuſſor. Iaſon in l. Aquiliana. col. vlt. & Iacob. poſt eum hoc firmat, quia pecunia in rei locum ſuccedit: allegat Spec. in tit. de arbit. in §. excipitur. verſic. ſed pone. Bald. in l. 2. §. ſed & ſi quis. col. 3. C. communia de lega. ſic conſuluit Alex. conſ. 79. eleganter. in 6. vol. & Soc. conſ. 104. viſis. col. 2. in 4. vol.

Prorogatum cópromiſſú de conſenſu partium.

11 Quartò ſi compromiſſum fuerit ſuper certa re, & partes litigauerint ſuper alia, ſuper illa poterit arbiter pronunciare, quia de conſenſu partium videtur prorogatum compromiſſum. per l. diem proferre. ff. de arbit. & ca. per tuas. illo tit. Alex. expreſsè in conſ. 84. ſuper conſultatione. vol.

12 5. Dec. in cap. prudentiam. col. 6. num. 13. de offic. delegat. † Imò ſi procurator exceſſit fines mandati parte præſente & tacente, videtur prorogatum mandatum. Boer. in deci. Burdegal. quæſt. 283. de prorogatione, vbi dicit compromiſſum & tacitè & expreſsè prorogari poſſe: plus dicens, quòd ſententia arbitri, ſi appareat eam eſſe latam præſentibus partibus & non contradicentibus, valebit: quia partes de nouo videntur compromittere. Angel. in l. ſciendum. ff. de verb. obligat. & cenſetur cum eiſdem qualitatibus prorogatum, & cum eadem mulcta. Alex. Iaſ. & alij per illum text. in l. lecta. vbi addidi. ff. ſi certum petat. Boer. plenè quæſtio. 284. in deciſ. Burdeg. l. incipiente, ſed maius dubium.

13 Quintò limita pro bono pacis, tunc poterit arbiter etiam de re non commiſſa cognoſcere. per Soc. conſ. 104. col. 2. in 4. vol. & Barba. conſ. 3. illud. in 3. vol. Cor. in ſing. incip. arbiter. & in trac. de poteſt. reg. q. 40. in priuileg. pacis: aliàs regulariter arbiter non poteſt cognoſcere niſi de his, quę ſunt ei commiſſa in compromiſſo. nam ex eo poteſtatem capit.

14 Sextò & vltimò poteſt facere ea, quæ commodè veniunt ad compromiſſum, & ſine quibus non poſſet arbitrium explicari. per l. 2. ff. de iuriſd. om. iud. gl. in d. §. de offic. vt diem ſolutioni ſtatuere, locum, & tempus ad cognoſcendum.

Quanto tépore duret arbitrium.

15 Quæro quanto tempore duret arbitrium? Reſp. ſi tempus ſit appoſitum tanto tempore durabit, quanto eſt inter partes conuentum. Nam contractus à conuentione partium legem accipiunt. l. 1. §. ſi conueniat. ff. depoſiti. l. contractus. de reg. iur. † Si verò nullum tempus fuerit

16 appoſitum, & conferatur ſubſtantiale contractus arbitrium in vnum ex contrahentibus, tunc intra ſexaginta dies debet arbitrari, alioqui poſtea non recipietur, vt ſi diſplicuerit res vendita, eam mihi reddas, debet eam pars intra ſexaginta dies reddere. l. quòd ſi nolit. §. ſi quid ita. ff. de ædilit. edicto. Roma. ſing. 705. vendo tibi. & ſing. 769. emo. Iaſ. in l. ſi quis arbitratu. col. 12. ff. de ver. obli. & in l. non erit. §. ſi neque. de iureiur.

17 Si verò arbitrium conferatur in tertium perpetuò durabit, poſtquam tempus non eſt adiectum. Alex. Iaſ. & alij in l. ſi quis arbitratu. & eſt communis concluſio: vt teſtatur Ioan. Franciſ. Bal. in tract. de præſcript. in 4. parte 4. partis. q. 34. col. 67. ideo tunc erit arbiter, qui ſuſcepit arbitrium, cogendus.

Infra quod tépus poſſit cogi arbiter ſuú arbitriú proferre.

18 Item intra quantum tempus poſſit cogi arbiter ad ſuum arbitrium proferendum. gloſſ. pulchra, & doct. decidunt in l. item ſi vnus. §. 1. ff. de arbit. vbi plenè videbis. Vnde verius eſt, quòd iudex præfigat terminum arbitris, intra quem habeant cauſam expedire ſub comminatione, quod poſt tempus ipſe de cauſa cognoſcet, vt docet Boer. in deciſ. Burdeg. q. 283. de prorogatione. num. 9. & ita ſeruatur.

Morte vnius colligantiú ſoluitur cópromiſſum.

19 Sed mortuo vno ex colligatoribus non poterunt cogi arbitri, quia ſolutum eſt compromiſſum. l. diem. §. 1. ff. de arbi. Bal. in c. quoniam. col. 1. & c. ſuſpicionis. col. 2. de offi. deleg.

20 Item non poſſunt cogi arbitri niſi prius acceptauerint compromiſſum, neminem enim prætor cogit arbitrium recipere, quoniam hæc res libera & abſoluta eſt, & extra iuriſdictionis neceſſitatem poſita. Attamen vbi ſemel quis in ſe receperit, cogi poterit. l. 3. §. 1. ff. de arbit. Bal. in l. ſi cùm dies. ibidem, vt fuit dictum.

Tempus quádo incipiat arbitris currere.

21 Et tempus incipit ipſis arbitris currere, ſtatim atque factum fuit eis præſentibus, & acceptátibus. Bal. in l. ſi cùm dies. vbi Alber. & Pet. Iacob. in ſua practic. in forma libelli, quo agitur ad pœnam ex compromiſſo. Ang. conſ. 404. hic ſolùm. & Soc. conſ. 87. penſatis. col. 1. vol. 4.

Effectus cópromiſſi multiplex.

22 Vltimò quæro, quis ſit effectus compromiſſi? Reſp. vt eo pendente ſuſpendatur iuriſdictio iudicis ordinarij, & cognitio: & quamdiu durat compromiſſum, iudex non poſſit cognoſcere, ſi à parte opponatur. cle. quamdiu. de app. auth. ſi tamen. C. de temp. appel. Bald. in l. 1. C. ſi quacunque prædit. poteſta. Paul. in l. pecuniam. in fin. ff. ſi cert. pet. Iaſ. conſ. 12. allegat. col. 2. vol. 1. imò ſi altera pars adierit iudicem eo pendente, incidit in pœnam. per l. ſi quis rem. ff. eo.

23 Secundus effectus eſt, quòd ſicut tranſactio dicitur exceptio litis finitæ, & impedit proceſſum, & litis ingreſſum ſuper his, quæ tranſactione deciſa ſunt. l. eleganter. §. ſi quis poſt. vbi Bart. & alij. ff. de condict. indeb. idem eſt in arbitro. teſte Ancha. in cap. 1. de litis conteſta. in 6. refert Iaſ. in conſ. 12. ibidem. in 1. vol.

Cópromiſſo nedum cauſa principalis ſuſpenditur, ſed etiá cauſa appellationis.

24 Tertius effectus quòd non ſolum cauſa principalis incœpta, ſed etiam cauſa appellationis ſuſpenditur, donec fuerit pronunciatum, vel ſolum arbitrium. authen. ſi tamen. C. de temp. appell. & clem. quamdiu. & quamuis illa iura loquantur in cauſa appellationis, eadem tamen ratio eſt in cauſa principali: vt dicit Bald. in l. non dubium. C. de legib. & ob frequentiam fuit expreſſum,

& ſic

Digitized by Google

& ſic non obeſt gl.in clem.1.de reſcrip.auth.Chaſſa.C.de ſacroſanct.eccle.ſcripſi plenè in tracta. nomina.q.5.

25 Tertius effectus eſt quòd per abitrium finitur lis, ſaltem ſi fuerit homologatum.text.in authen.ne in arbitris.C.eod.

26 Quartus quòd tempus compromiſſi non computatur in termino cauſæ finiendæ, vel releuandi appellationem, vel audiendi teſtes, ſeu producendi. clem.quamdiu.quia non debet quis lædi ex curſu temporis, qui negligens non fuit.d. auth. ſi tamen.& vbi non eſt negligentia, ibi non cadit præſcriptio.c.quia diuerſitatem.de conceſſ.præb.gl.2.ibidem.Barba.in cap.de cauſis.col.11. de offic.deleg.Rota deciſ.360.fuit dubitatum.in no. Philip.Franc.in cap.ex ratione.colum.6.verſ. 6.de appellat.

Tempus cōpromiſſi non cōputatur ad perimendam inſtantiam.

27 Quamuis dicant doct.inſtantiam cauſæ principalis, vltra triennium protogari non poſſe.per l.properandum.C. de iudic. & iura loquuntur de cauſa appellationis, in qua rata manet ſententia poſt lapſum inſtantiæ.c.cùm ſit Romana.de appell.clem.ſi appellationem. illo tit.& non de cauſa principali, quæ non protogatur.Ludo.Roma.in l.2.ff.de re iud.

28 Ego putarem etiam in cauſa principali iuriſdictionem iudicis ſuſpendi ad aliquod tempus: & triennium propterea non prorogatur, nec tempus compromiſſi detrahitur de tempore triennij.Sed de conſenſu partium poterit ſuſpendi iuriſdictio ad certum tempus, & differri, dummodo intra triennium cauſa decidatur.Et ſic poſſunt conciliari ambæ opiniones.

29 Hodie verò in Francia, cùm non ſeruetur illa l.properandum.vt ſcripſi in proœm.ordinat.in 1.Tomo.commentar.in has conſtit.regias.tempus compromiſſi detrahetur tam in cauſa appellationis, quàm in cauſa principali.

30 Quintus effectus eſt quòd ex compromiſſo, & litis conteſtatione facta actiones perpetuantur, & præſcriptio interrumpitur.l. cùm antea.§ fi.C.de arbit. Panor.& Fel.in c.illud.de præſcript. Ioan.Franciſc.in tract.de præſcript. in 6.p.vlt.partis.2.col. verſ.quæro igitur.

Cōprom i o quomodo actiones perpetuantur.

31 Sextus quòd acta facta coram arbitro, probant coram iudice.c.cauſam.& cap.præſentata.de teſtib.l.pe.in fi.C.de arbit.Soc.in tract.fallen.reg.2.

Acta coram arbitro, probant coram iudice.

32 Septimus & vltimus quòd per mortem vnius arbitri finitur compromiſſum, nec tranſit ad hæredes compromittentis.c.fi.de arbi. Alios effectus poteritis ex ſuperioribus colligere: de quibus omnibus Deo gratias agemus perpetuas. Amen.

Morte vnius arbitri finitur compromiſſum.

TRACTATVS

DE MATERIIS POSSESSORIIS QVOTIDIANVS, ET IN IVDICIIS FRANCIÆ maximè frequens.

Des matieres poſſeſſoires.

PRÆFATIO.

1 HÆC poſſeſſionis materia à Iureconſultis frequentiſsima dicitur in l. Fulcinius.§.2. ff.quib.ex cauſ.in poſſe.eat. & diffusè per eos & iurium interpretes tractata.veruntamen multa à doct. fuerunt ob praxis & diuerſitatem, & ignorantiam tradita, quæ forenſis vſus non recipit: necnon plura praxis introducta vocabula bonæ illi antiquitati penitus incognita, quæ non medioctem inter nos pariunt difficultatem.Ob id mei officij eſſe putaui breuiter ea deſcribere, & enodare praxim cum theorica coniungendo, inutilia & vana relinquendo, & quæ ad oſtentationem tantùm proſunt. Vnde lector beneuole, non mitaberis ſi multa hac in materia ſubtilia ſcholaſticis diſceptationibus agitanda prætermittam.

2 Primò præfari nobis licebit poſſeſſionem eſſe vſum rei à proprietate ſeparatum.l. quæſtio.ff. de verb.ſig.vbi Alciat.dicit eſſe definitionem poſſeſsionis.ego quoque meam opinionem ibidem interpoſui.Quamobrem ne toties repetita nauſeam prouocent, deſinam amplius vos in hac definitione detinere, maximè cum Corraſ.& Fernan.doct.Tholoſa.egregij in interpret.ad §.nil commune.l.naturaliter.ff.de acquir.poſ.multa ſuper his ſcripſerint.

Poſſeſſio quid ſit.

3 Verùm vlterius progrediendo ſciendum eſt duplicem eſſe poſſeſſionem, naturalem & ciuilem.hoc tradit expreſsè text.in l.3.in fi.ibi.ciuiliter & naturaliter incumbit poſſeſsioni.ff.ad exhiben.l.2.§.1. pro hærede.ibi, vt poſſeſsio non ſolùm ciuilis, ſed etiam naturalis intelligatur.l.& habet.§.placet.de preca.ibi, quia poſsidebat corpore penes dominum.quia nō deceſsit animo à poſſeſsione.l.3.de acqui.poſ.l.1.§.deiicitur.de vi & vi arma.& alibi ſæpius.[l.videamus.§.ſi poſſeſsionem naturalem reuocem.ff.de vſuris.]

Duplex eſt poſſeſſio.

4 Naturalis

Digitized by Google

Naturalis poſſeſſio quid.

4 Naturalis ſeu corporalis poſſeſſio eſt quæ per corporis actum acquiritur, vtpote ſi quis acquirere velit poſſeſſionem, requiritur vt aliquam fundi partem introeat, non vt omnes fundi glebas circumambulet. l. 3. ff. de acquir. poſ. & oportet animo acquirendi poſſeſſionem id agi, quia poſſeſſio per ſe corpore, nec per ſe animo acquiri non poteſt, ſed corpus & animus requiruntur, ibid. & quemadmodum nulla poſſeſſio, ſcilicet naturalis acquiri niſi animo & corpore poteſt, ita nulla amittitur, niſi cùm vtrunque à contrario deſuit. l. quemadmodum. ff. de acq. poſ.

Ciuilis poſſeſſio quid.

5 Ciuilis poſſeſſio eſt, quæ à lege ciuili inducta eſt, in animo & voluntate conſiſtens, tam in acquirendo vt dixi, quàm in retinendo: quia mercator ad nundinas proficiſcens & quiuis alius retinet animo poſſeſſionem bonorum ſuorum, quæcunque domi relinquit, licet quis eo abſente illa
6 occupet bona. l. clàm poſſidere. §. qui ad nundinas. ff. de acq. poſ. † Vnde etiam ſi exercitu veniente migrauit aliquis eo animo, vt non amitteret poſſeſſionem, eam non amittit. l. item quæritur. §. exercitu. ff. locati. & d. l. quemadmodum.

Ciuilem poſſeſſioné quomodo comitetur naturalis.

7 Proinde pulchrè dicit Bal. in c. cæterum. col. 4. de iudic. me habere poſſeſſionem equi naturalem, ſi ſuper eo ſedeo, vel in conſpectu habeo, ſed ſi non eſt in conſpectu meo, tamen quia figura & ſpecies eius mente concepta eſt, & ſi non ſit equus præſens, illius poſſeſſionem habeo ciuilem, ſcilicet, per ſenſum interiorem voluntatis retentam.

8 Sed nec minus naturalem videor habere, ſi eum in ſtabulo habeam, & domi, vel aliàs in mea poteſtate, vt eo pro arbitrio poſſim vti veluti in ſupellectili licet intueri, nam licet dominus non omnem habeat præ oculis domi exiſtens, nihilominus tamen integram eius poſſeſſionem retinet.

Naturalis non perditur niſi re ab alio occupata.

9 Verùm pro reſolutione dicerem, quòd rerum à nobis dimiſſarum vtraque poſſeſsio retinetur, donec alius illas res occupauerit, per quarum occupationem occupãs naturalem ſeu corporalem acquirit, nos verò ciuilem retinemus, ita concilianda ſunt iura, & intelligenda, vt docet Iaſ. in l. 1. in princ. num. 45. cum ſeq. ff. de acquir. poſſeſ. videtis itaque differentiam inter naturalem poſſeſſionem & ciuilem.

Interdicta tria producuntur à naturali poſſeſſione.
Effectus ciuilis poſſeſſionis.

10 Item addendum eſt, quòd naturalis poſſeſſio parit remedia poſſeſſoria acquirendæ, retinendæ, vel recuperandæ poſſeſsionis. in §. 1. de interdict. in Inſtit. de quibus inferiùs dicetur.

11 Ciuilis verò producit effectus ciuiles, videlicet vſucapionem, & præſcriptionem. Dinus in regul. ſine poſſeſsione, de regul. iur. in 6. Alexand. & Iaſ. in l. 1. & 3. ff. de acquir. poſſeſ. quia ſimilis ſimilem generat. l. quòd ſi nolit. §. qui mancip. ff. de ædil. edicto. quod eſt verum, ſi coniuncta ſit naturali, nam ſola ciuilis non parit præſcriptionem, vel vſucapionem. doct. in l. ſine poſſeſsione. ff. de

Qualis poſſeſſio requiratur in præſcriptione.
Fructus lucrantur à ciuili poſſeſſore.
Naturalis poſſeſſio ſola non interrumpit præſcriptionem.
Ciuilis poſſeſſor an vi poſſit fundũ ſuũ ingredi.
Clandeſtina poſſeſſio excuſatur à citiis.
Ciuilis ſolũ poſſeſſio quomodo transferat dominium.
Ciuilis impedit miſſioné in poſſeſſionem.
Ciuili poſſeſſori competit interdictum vnde vi.
Vtraque poſſeſſio requiritur in inchoãda præſcriptione.
Præſcriptio contra ciuilé poſſeſſionem an currat.

12 vſucapio. † Nempe ſi in inchoanda præſcriptione vtraque poſſeſsio requiratur, in complenda ſola ciuilis ſufficiet, ſi alius illam rem non detineat. l. 1. §. per ſeruum. ff. de acq. poſſ. gl. & doct. in reg. ſine poſſeſsione. de reg. iur. in 6.

13 Secundò parit effectum lucrandi fructus. §. ſi quis à non domino. de rerum diui. in Inſt. l. certum. C. de rei vend. Guido Papæ in deciſ. Delp. q. 356. quos & quot effectus.

14 Tertiò ſi amittatur naturalis ſola, non interrumpitur præſcriptio, ſecus in ciuili. l. ſi id quod. in fi. ff. de acq. poſ. doct. in c. illud. de præſc. Din. & alij in d reg. ſine poſſeſsione. in 6.

15 Quartò qui habet ciuilem poteſt ingredi rem ſic poſſeſſam etiam per violentiam, ſi eam per alium repererit occupatam, l. clam poſsidere §. qui ad nundinas. ff. de acq. poſ. Bald. in l. creditores. col. 8. C. de pign. quod non ſeruamus in Regno, quia authoritate iudicis hoc fiet, ne ſit occaſio maioris tumultus. l. non eſt ſingulis. ff. de reg. iur.

16 Quintò per ciuilem excuſatur quis à vitio, etiam ſi clàm apprehenderit poſſeſſioné, & ignorante domino. Bar. in d. l. creditores. col. 6. num. 20. per l. cùm creditor. ff. de furtis.

17 Sextò ciuilis poſſeſſio, quæ fit per conſtitutionem precarij, vel per retentionem vſusfructus, transfert dominium, ſi conſtituens erat dominus, & poſsidebat. l. quod meo. ff. de acqu. poſ. l. quiſquis. C. de dona. Guido Papæ in d. deciſ. 356. quos & quot. & deciſ. 512. Titius.

18 Septimò ciuilis poſſeſſio impedit miſſionem in poſſeſsionem ex beneficio diui Adriani, vt docet Bar. & alij in l. fi. C. de edict. diui Adria. tollen. Guido Papæ in ſtatuto ſi quis in verb. poſſeſſio. in 7. effectu.

19 Octauò poſſidenti etiam ciuiliter datur interdictum vnde vi, vel remedium. c. reintegranda. l. 1. §. deiicitur. ff. de vi & vi arma. Guido Papæ in d. q. 356.

20 Ex hoc infertur ad praxim, quòd licet rem per aliam poſſeſſam incipiam animo poſsidere, non tamen eam præſcribam, quia præſcriptio ſine poſſeſſione naturali & ciuili non inchoatur. gl. in l. ſine poſſeſſione. ff. de vſucap. gl. in l. 1. C. de ſeruis fugit. Din. in reg. ſine poſſeſsione. de regul. iur. in 6. ob id in acquirenda poſſeſsione corpus & animus interuenire debent. l. 3. & l. quemadmodum. ff. de acqu. poſſ.

21 Vnde vidi opponi contra illum, qui poſsederat domum per viginti annos inter abſentes quod non præſcripſerat, eo quòd abſens retinuerat poſſeſsionem animo, & quamdiu retinetur, non currit præſcriptio. l. ſi de eo. §. 1. ff. de acqu. poſſ. gl. magna. in fin. in l. 1. C. de ſeruis fugit. & in l. malè agitur. de præſcr. 30. vel 40. annor. Bar. in l. Celſus. col. 4. ff. de vſuca. Alex. conſ. 210. viſo themate. col. 2. in 6. vol. Iaſ. in l. 1. col. 11. n. 45. ff. de acq. poſſ. quia vtraque poſſeſsio non eſt in præſcri-
22 benre, quod requiritur. vt d. l. 3. & l. quemadmodum. ff. eo. † Et præſumitur animus per decem annos durare. l. peregrè. ff. de acq. poſſeſ. vel ſaltem tanto tempore, quanto iudici videbitur. gl.

nor.

Digitized by Google

nót.in l.furtum.in fi.ff.de vſucap.quam probat Ioan.Faber in l.licet.C.de acquir.poſ.
23 Et quia ea quæ in animo & voluntate conſiſtunt probantur iuramento.c.vt circa.in fi.de e-
lect.in 6.§.ſed iſte.in glo.de actio.in Inſtitu.& ideo iſtud poſſet eſſe vtile ad opponendum contra
præſcriptionem.
24 Iam verò ſe offert locus hic tractare quomodo poſſeſsio acquiratur,quia agi ſuper ea nõ po-
teſt,niſi ſciamus an ſit acquiſita,quod vt breuiter edoceamus,breuis hæc ſit diſtinctio: Aut loqui-
tur in corporalibus,aut in incorporalibus.

Acquiratur quibus modis poſſeſſio.

25 In primo dupliciter nobis acquiritur,aut per nos,aut per alios.l.1.ff.de acq.poſ.
26 Primum acquiritur per nos duobus modis, aut per actus naturales,aut ciuiles & fictos. Per
actus naturales acquiritur nobis poſſeſsio quinque requiſitis.
27 Primò in rebus mobilibus manualis apprehenſio requiritur,in immobilibus verò ingreſſus.
vel ſeſsio,ſeu alius actus poſſeſsioni conueniens.l.naturalem.§.1.ibi,quam ſi eam ceperimus.ff. de
acquir.rerum domi.l.1.§.ſi iuſſerim.ibi, neceſſe eſt apprehendere poſſeſsionem.de acquir.poſ.§.
28 illud.de rerum diuiſ.in Inſtit.Paul.& alij in d.l.1.col.2. † Vel requiritur quòd iudex ſeu ap-
paritor partem in poſſeſsionem miſerit.l. ſi ex ſtipulatione.& l.iuſtè.ff. de acqu.poſ.Bal.conſ.267.
in cauſa.in 3.vol.

Quinque requiſita ſeu modi acquirendi poſſeſſionem mobilium ſeu immobiliũ.

29 Secundò requiritur,quòd animo quærendi poſſeſsionem apprehendatur, non verò iure fa-
miliaritatis.l.qui iure,& l.generaliter.ff.de acq.poſ.Vnde ſi filius longo tempore receperit fructus
in fundo patris,vel matris, non ob id dicitur acquiſiſſe poſſeſsionem:quia iure amicitiæ & fami-
liaritatis recipit,non ſuo iure.doct.in d.l.qui iure,& declarat Soc.conſ.131.in præſenti.col.2.vol.1.
dicit tunc iure familiaritatis fieri, quando is nullum ius poſſidendi habet,ſed ratio conſanguini-
tatis aut amicitiæ hoc ſuaſit, & inferiùs dicetur in acquiſitione quaſi poſſeſsionis in incorpor.

Familiaritatis iure capta poſſeſſio nil prodeſt.

30 Tertiò animus & intentio poſſidendi cum apprehenſione requiritur.l.3.in princ.& l.quem-
admodum.ff.de acq.poſſ.voluntas enim & propoſitum diſtinguũt maleficia.l. verum.ff.de re furt.
verùm ſi non habeam voluntatem acquirendi,non acquiro:quia inuito non confertur beneficiũ,
31 nec acquiritur.l.inuito.ff.de reg.iur. † Ideo furioſus,dormiens,ebrius,& id genus homines,
qui animum poſſidendi non debent,non acquirunt poſſeſsionem.l.1.§.1.ff.de acq.poſ.

Animus cum apprehenſione poſſeſſionis requiritur.

32 Minores tamen ſenſu capaces eam acquirunt,& ſine tutoribus ſuper his agere poſſunt.doct.
in l.momentaneæ. C. qui legitimam perſonam.etiam poſſeſsio acquiritur contra iſtos, & contra
priuilegiatos & non priuilegiatos.
33 Cautela ergo eſt,vt quando quis dicit ſe poſſeſſorem,vt in eum opponatur,quòd non habuit
animum acquirendi,fortè quia precario intrauit poſſeſsionem, vel iure amicitiæ,vel familiarita-
tis,vt vel clàm.l.1.in fi.ff.vti poſſide.

Ad repellendum poſſeſſoré cautela.

34 Quartò requiritur ſcientia,vt non ſit error in corpore rei cuius poſſeſsionem volo acquire-
re,vnde ſi parti poſſeſsionem acquirere volebam.& ingredior fundum, fundi poſſeſsionem non
acquiro.l.ſi me in vacuam.ff.de acqui.poſ.quia error impedit conſenſum.l.ſi per errorem.ff.de iu-
35 riſdict.om.iud. † Sed error in nomine,vel qualitate poſſeſsionis non nocet.l.ſi quis in fund.
vocabulo.ff.de leg.1.

Error impedit poſſeſſionem.

36 Quintò requiritur rei certitudo,& loci.l.3.§.incertam.de acqui.poſſeſ.nam qui ignorat,nec
tradere poteſt,nec alter accipere id,quod incertum eſt.l.locus.§.1.ibidem.l. ſi fur.in fin.de vſuca.
37 Vnde ſi quis vendat decem arpenta terræ illius vineæ, qua in parte emptor eliget, & con-
ſtituat ſe nomine emptoris poſſidere, non transfertur poſſeſsio ratione incertitudinis, cùm non
dixerit ſpecificè,an ex parte orientis, vel occidentis.Bart.& alij in d.§.incertam.Deci.conſil.226.
magiſter.col.2.ſequitur Hippol.ſing.496.conſtitutio.Iaſ.& recentior.alia docent in d.§.incertam.
Et ſic per hos & alios actus naturales acquiritur poſſeſsio.

Certitudo rei requiritur in poſſeſſione.

38 Secundò acquiritur poſſeſsio per actus ciuiles & fictos, tamen poſſeſsio per hos actus fictos
quæſita,eſt vera.l.& certè.§.1.ibi propriè precario habere dicor.ff. de precar.c.contingit.ibi verus
conſtituatur anno elapſo poſſeſſor. de dolo. l. quarundam.& l.quod meo.ff.de acquir.poſ.ibi re-
ſpectu poſſeſſionis Iuriſconſul.vtitur verbis veritatem denotantibus & proprietatem,ſed reſpectu
traditionis & acquiſitionis ponũtur verba improprietatem denotantia.Bar.& alij in l.ab emptio-
ne.in fin.de pact.& l.ſi quis pro emptore.de vſucapio.doct.in l.ſingularia.col.penultim.ff.ſi certum
peta.& Barba.conſ.8.ſapienter.col.15.in 1.vol.licet diſtinguat in c.2.col.7. de conſuet. Ratio eſt,
quia tantũ debet operari fictio in caſu ficto,ſicut veritas in caſu vero.l.ſi filiusfamilias.ff.ſi cer.pet.
c.cùm dilectus.& c.ad audientiam.de cler.non reſid.Guid.Papæ in deciſ.Delphin. q.112.in dicta
curia.& Dec.conſil.302.& pro tenui.Sed actus verus & naturalis inducit veram poſſeſſionem, ſic
& actus fictus.

Vera dicitur poſſeſſio etiã ea quæ eſt per actus fictos & ciuiles.

39 Vtilitas eſt,quia ficta poſſeſſio non parit effectum recuperandæ poſſeſſionis:vera autem ſic.
l.1.C.quor.bon.Bal.in auth.defuncto.q.3.C.ad Tertul.Alex.& Iaſ.in l.ſi ſoror.C.de iure delib. &
40 iſtam communem dicit Alex. in l. in ſuis. col.4.ff.de libe.& poſth. † Quamuis contrarium
teneat Soc.in l.rem quæ nobis. in 5.q.ff. de acquir.poſſ.Bal.& alij.in rub.de cauſ.poſ.& Dec.conſ.
84.excellentiſſimi,& hæc opinio ſeruatur in hoc Franciæ regno in 1.c.poſſeſſorij.teſte Do.de Pe-
41 trucia in tract.de virib.iuram.in 1.effectu.† Ego tamen vidi ſeruari in curiis Franciæ,vt per
actus ciuiles acquiratur poſſeſſio, quæ tanquam vera tuetur,& poſſeſſorio agitur.

Effectus fictæ & veræ poſſeſſionis quantum differant.

42 Altera vtilitas eſt, quia ficta poſſeſſio non prodeſt ad inchoandum præſcriptionem,vera ſic.
gloſ.

gloſſ.ſing.in regul.ſine poſſeſſione.in fin.de reg.iur.in 6.quam not.Roma.ſingu.440.lex quamuis.
& Fel.in c.illud.col.vlt.de præſcript.hæc igitur proderit.

Aſpectu rei poſſeſſio acquiritur.

43 Videamus ergo ciuiles actus per quos poſſeſſio acquiratur. Primò acquiritur poſſeſſio per
aſpectum, ſiue per rei præſentiam, vnde ſi iuſſerim venditori, vt procuratori meo rem traderet,
cùm ea res in præſentia ſit, videri mihi traditam Iuriſconſul.ait in l.1.§.ſi iuſſerim.ff.de acqui.poſ.
& l.quod meo.§.ſi venditorem.& glo.in l.3.ibidem ponit alios multos modos.ordinem illius glo.
ſequar.

Requiſita vt per viſum acquiratur poſſeſſio.

44 Notandum eſt, quòd antequam per viſum acquiratur poſſeſſio, ſequentia requiruntur, Pri-
mò quòd res videatur.dicto §.ſi iuſſerim.& §.ſi venditorem ibi demonſtret.& Matthæi 4.ibi, oſtē-
dit ei omnia regna mundi, & in deciſ.Rotæ.153.nota.pone in antiq.

45 Præterea quòd tradens vel transferens poſsideat.l.3.§.Neratius.ff.de acquir.poſſ.glo.in ver.
tracta.in clem.1.de hære.quia ſicut is qui verè non poſſidet, non poteſt in alium transferre.l.quod
meo.ff.de acqui.poſſ.ita & qui nec fictè quidem poſſidet, non poteſt alium poſſeſſorem facere, ne
plus fictio proſit, quàm veritas, vt dicunt doct.in l.ſi is qui.ff.de vſucapionib.

Poteſtas tradendi poſſeſſionem quomodo intelligatur.

Beneficij poſſeſſio quomodo apprehendatur ingruēte bello aut peſte.

46 Item quòd poteſtatem tradendi poſſeſsionem habeat.Roma.conſil.482.in caſu.col.1.quod
verum intelligerem, quando deficeret poteſtas naturalis, vt in pupillo, furioſo, & demente, vel in
47 eo qui mitteret in poſſeſsionem beneficij ſine collatione. † Secus ſi tradens de facto, aut
ex accidenti non haberet poteſtatem tradendi, fortè per bellum, aut ob peſtem non audet acce-
dere ad locum beneficij, vel alium: tunc ab excelſa turri videndo beneficium, aut alium locum po-
terit illius loci poſſeſsionem apprehendere. Ita dicit Alberic.ſe conſuluiſſe amico ſuo in d.§.ſi iuſ-
ſerim.per illum text.ibi ex mea turri demonſtret.facit l.naturalem.ff.de acquir.rer.domi.cap.con-
tingit.de dolo.de Rota.deciſ.8.an inductus.de reſtitut.ſpoliat.de Ripa in tract.de peſte.19.ſpeciali
peſtis in contractibus.

Apparitor quomodo in poſſeſſionem mittere debeat.

48 Tamen nuncius non poteſt aliquem verbo mittere in poſſeſsionem rei, etiam ſi ſit in con-
ſpectu, niſi interueniente aliqua apprehenſione.l.non eſt mirum.in fin.ff.de pign.act.teſte Spec.in
49 tit.de primo & ſecundo decreto.§.iam nunc.in princip.per l.3.ff.eod. † Ideo debet partem
ponere intra fundum, vel domum, aut vectem oſtij tradere, ſeu rei alterius poſſeſsionem, niſi quā-
do poſſeſsio eſſet vacua, & iuſtum eſſet impedimentum.per l.ſi finita.§.Iulia.ff.de damno infect.
l.quamuis.cum gloſ.de bonis author.iud.poſſ.Bald.in l.ob maritorum.col.2.C.ne vxor pro marit.
Feli.in cap.cum aliquibus.col.2.de re iud.Et Carol.Ruinus conſ.50.ſuper eo.in 4.vol.

Miſſio poſſeſſionis an cenſeatur ex verbo, tradidit, in inſtrumentis apponi ſolito.

50 Vnde illa verba poſita in inſtrumentis venditionis, & aliis, vendidit, vel donauit fundum, &
tradidit, non probant veram traditionem, ſi res non erat in præſentia. vt docet Alex.conſil.10.viſo
proceſſu.col.2.in 4.vol.& conſ.97.viſo proceſſu.col.1.vol.7.per l.prædia.ff.de acquir. poſſeſ.
51 Id tamen operatur, vt emptor ſua authoritate poſſeſsionem ingredi poſsit.Bar.in l.2.in fi.C.
de acqui.poſ.Idem probat Petr.Ferrar.in ſua practica, in forma poſitio.actor.in verbo, item quòd
præſcriptus.vbi dicit bonum eſſe ſi notarius atteſtetur in conſpectu domus, vel fundi inſtrumen-
tum fuiſſe factum, & venditionem ipſam, & tunc probabitur poſseſsionem traditam fuiſſe.

Animus tradentis rem inſpicitur.

52 Adhæc requiritur animus tradentis. d.l.3.§.Neratius.ff.de acquir.poſ.gloſ.in verb.primi.d.l.
ideo vendens rem oportet quòd declaret ſe velle tradere rem in ſuo conſpectu ſitam, vt docet A-
lex.& alij in d.§.ſi iuſſerim.& Aret. in d.l.quod meo.§.ſi venditorem. ac Paul.in l.quarundam.illo
53 tit. † Ideo non habet locum in rebus vacantibus, quia animus tradentis deficit, doctor.in §.
54 vlt.de rer.diui.in Inſti. † Etiam ex voluntate iudicis, tutoris, curatoris, procuratoris, & ſimi-
lium non transfertur poſſeſsio per aſpectum: quia ſcilicet non interuenit voluntas veri poſseſsoris,
& domini.Bar.& alij in d.l.1.in princ.in 4.q.princ.de acquir.poſ.

Cuſtodis appoſitio trāſfert poſſeſſionem.

55 Secundò acquiritur poſſeſſio per cuſtodis appoſitionem: eo enim quod vendis mihi rem,
etiam ſi non præſentem, & ego huic rei adhibeam cuſtodes, ſtatim acquiro poſſeſsionem, etiam
ſine voluntate cuſtodum, quia videtur mihi res tradita.l.quarundam.vbi Alex.& alij.ff.de acqui.
poſ.Aret.& alij in d.l.34.in princ.& facit §.Nerua.& l.rem quæ nobis.ibidem.Soc.conſ.55.viſo in-
56 ſtrumento.in 4.vol.Caro.Ruinus conſi.173.viſo proceſſu.col.4.numer.9.in 4.vol. † Licet
aliàs in poſſeſsione quæ acquiritur per ſeruum, aut per procuratorem, requiratur animus ſerui
aut procuratoris.l.1.§. hæc quæ de ſeruis.& §. per procuratorem.& ibi doct.abundè.ff.de acquir.
poſſeſ.

Clauium traditione acquiritur poſſeſſio.

Inuentor clauis primus.

57 Tertiò acquiritur poſseſsio per traditionem clauium.l.clauibus.ff.de contrahen.empt.gloſ.
58 in verbo, fundi.in rub.de conſuet.feudi.Boer.in tract.de cuſtod.clauium.fol.11. † Et Theo-
dor. Sanius fuit primus inuentor clauis, vt videre licet apud Polydor. Vergil.de inuentio.rerum.
59 Ratio eſt, quia claues pars rei dicuntur.l.fundi.in princ.ff.de actio.emp.& qui partis poſseſ-
ſionem apprehendit, acquiſiuiſse totius rei poſseſsionem videtur.l.3.in princ.ff.de acquir.poſseſ.
Nam & qui aurem alicuius tetigit (inquit Trebatius) totum eum videri tetigiſse.l.vulgaris.de fur-
tis, vide tamen gloſ.& doct.in d.l.3.in princ.quando per apprehenſionem vnius rei acquiratur al-
terius rei poſseſsio,

Intellectus ad l.clauib⁹.

60 Etiam ſi claues traditæ ſint extra rei præſentiam, vt docet Alex.& Vincen.in d.l.3.§.Nera-
tius.& Vincen.d.l.1.q.4.nu.93.& in d.§.ſi iuſserim.col.2.Nam præſentia rei eſset ſufficiens ad ac-
quirendum poſseſsionem ſine clauium traditione, vt ſuperiùs dictum fuit: igitur clauium traditio
debet operari de aliquo.l.ſi quando.de lega.1.facit c.ex literis.de conſuetud.

61 Nec

Digitized by Google

61 Nec obeſt d.l.clauibus. ibi, apud horrea traditæ ſunt,quia narrat facti contingentiam,non
negans idem eſſe, etiam ſi non contingat partes in rem præſentem venire: quia eadem eſt ratio,
62 quamuis glo.contrarium teneat ibidem.& Imo.in c.2.de conſue. † Sed dicerem quòd tra-
ditio apud horreum ſtatim trãsfert poſſeſſionem, etiam ſi is cui traditio clauium eſt facta non a-
63 periat horreum. † ſi verò traditio ſit facta extra præſentiam rei, tunc non acquiritur poſſeſ-
ſio,niſi is,cui claues hæ ſunt traditę, aperuerit horrea, & viderit merces intra horrea poſitas.hoc
probat text.ſic dicens, Clauibus traditis ita mercium in horreis conditarum poſſeſsio tradita vi-
detur,ſi claues apud horrea traditæ ſunt, quo facto confeſtim emptor dominium & poſſeſsionem
adipiſcitur,& ſi non aperuerit horrea,hoc etiam probat verbum confeſtim.Nam ſtatim cenſetur
tradita poſſeſsio per traditionem clauium apud horrea. Sed quando extra horrea ita demum ſi
horrea aperuerit.& in eis viderit res ſibi venditas,quæ ſub clauibus continebantur.

64 Item aduertendum eſt,quòd ſi vendam domum,& tradam claues illius etiam extra domus
præſentiam,videor tradere domus poſseſsionem.per cap.ex literis.de conſuetud. quia partem rei
65 tradendo,totam rem tradere videor,vt ſuperiùs ſcripſi per l.3.ff.de acquir poſſ. † Sed quan-
do vendo merces in horreo incluſas,ita demum transfertur poſseſsio,ſi apud horrea traditę ſunt,
66 licet tunc non aperuerit. † Diuerſum eſt ſi traditæ ſint extra præſentiam horrei, quia niſi is
qui recepit claues aperuerit horrea,non acquirit mercium poſseſsionem.Nam claues non dicun-
tur partes mercium,ſicut domus,l.fundi ff.de act.empt. ob id non cenſetur tradita poſſeſsio mer-
cium,licet aliter in ipſa domo vendita,quod eſt notandum ad intellectum illius legis, quia doct.
non ſic diſtinguunt.

Clauium tra ditio domus poſſ ſsionem transfert:nõ mercium.

67 Quod eſt verum,ſi traditio clauium facta eſſet ex cauſa venditionis,vel alterius tituli habi-
lis ad transferendum dominium:alioqui cauſa cuſtodiæ facta magis cenſetur.per text.& Bart.in l.
cùm pater.§.pater pluribus.ff.de legat.2.Bart.in l.1.§.nec caſtrenſe.col.pe.ff.de colla.bon.Ancha.
in clem. 1.§.porrò.de hæret. text.& ibi Porc.in §.item ſi quis.de rerum diui.in Inſtit.Dec.conſil.
59.in cauſa.col.2.

Clauium tra ditioné præcedat titulus habilis.

68 Et quando is qui tradidit claues, poſsidebat, ſecus ſi alius:quia tunc quod non habet, non
transfert, cùm etiam non poſsint duo in ſolidum poſsidere.l. ſi vt certo.§.ſi duobus.ff.commoda.
nec aufertur poſseſsio à tertio poſsidente eo non audito.cap.licet epiſcopus.de præben.in 6.Soci.
conſi.131.in præſenti.col.34.verſic.nec me mouet.in 1.vol.& Oldra.conſ.209.in cauſa.& de Ripa
in d.tract.de peſte.verſ.ſecundo caſu.fol.35.vt ſuperiùs in alio caſu ſcripſi.

Claues tradens niſi poſſideat, non transfert poſſeſſionem.

69 Inſuper ſi tradantur claues eccleſiæ, tradita cenſetur quaſi poſſeſsio iurium illius incorpo-
ralium, tamen ſi tradantur claues domus ruſticæ beneficij, tunc acquiritur quidem quaſi poſſeſ-
ſio adminiſtrationis temporalium rerum, & non ſpiritualium, niſi de conſuetudine:ac talis actus
eſſet deſtinatus in ſignum totius poſseſsionis,vt domus presbyteralis.teſte Ant. But.in c.fi.col.20.
70 de cauſa poſ.vt refert Nico.Milis in verb.poſseſsio.quæſt.34. † Declarationes & limitatio-
nes ad illam l.clauibus.ſcribit Ang.in §.ſed iſte.in fi. de act.in Inſtit.& Ioan.Franc.Balb.in repetit.
l.Celſus.col.21.& 25.ff.de vſucap. ibi alia videre liberum erit.[Et in praxi benefi.in tit.de miſsio-
ne in poſseſsio.]

Claues eccleſiæ,vel dom⁹ beneficij quid operentur.

71 Quartò requiritur poſseſsio per conſtitutum: nam ſi vendas mihi rem, & conſtituas te il-
lam meo poſsidere nomine,in me poſseſsio eo ipſo transfertur, quia deſinis habere animum am-
plius poſsidẽdi tuo nomine. Conſequens eſt,vt deſinas poſsidere,& mihi acquiras.l.quod meo.ff.
de acquirend.poſ.gloſ.in l.ab emptione. de pact.& in §.interdum. de rerum diuiſio.in Inſtitut.Di-
nus conſ.47.viſa.& conſil.49.thema.col.2.Iaſ.conſil.6.col.8.verſi 1.propter conſtitutum.in 3.vol.
& conſ.111.in quarto vol.quod in multis caſibus limitarem,niſi dom. Tiraquel.multa ſuper hoc
72 tradidiſset in ſuo tract.de iure conſti.ad eum te nunc reiicio. † Verùm non acquiritur poſ-
ſeſsio per conſtitutum, quando is eſset incapax, vt ſi clericus conſtituat ſe poſsidere beneficium
nomine laici,vt docet Anto. in cap.fin.de cauſ.poſſeſ.& refert do.Nic.Mil in verbo, poſseſsio,ſeu
quaſi.§ 40.facit c.cauſam.de pręſcrip.Carol.Rui.conſ.172.non eſt dubium.col.3.nu.14. in primo
73 vol.†Et quando conſtituens non poſſediſſet tempore conſtituti,quia tunc non potuit trãſ-
ferre poſſeſſionem,quam non habebat.l.traditio.ff.de acquir.poſ.Carol.Rui.conſ.46.viſa.col.2.n.
3.in quarto volum.& conſ. 54.viſo.colum 1.ibidem.vide differentiam & nouam declarationem,
quam aſſignaui in iſta precarij conſtitutione,in tract.de dona.inſinuan.art.2.gl.3.in 2.tomo com-
menta.ad conſ.reg.

Conſtituto quæritur poſſeſſio.

Incapax non acquirit poſſeſſioné per conſtitutum.

74 Quintò acquiritur poſſeſſio per traditionem inſtrumentorum,nam ſi inſtrumentum vendi-
tionis domus meæ tibi donem,& tradam,poſſeſſionem etiam domus tradere videor.tex.in l.1.C.
de donat.quem tex.dicit ſing.Bal.in margar.in verb.inſtrumentum.gl.in l.3.ff.de acquir.poſ. & in
c.2.de conſuet.recti feudi.Bal.in c.1.quid ſit inueſtit.Porc.in §.interdum.de rerum diui.in Inſtitu.
75 quia videtur eſſe rei pars.l.fundi.ff.de actio.empt. † & acquiſita partis poſſeſſio in tota re
acquiſita videtur.d.l.3.in princ.Iaſ.conſ.111.magnificus.col.1.in 4.vol.Maſuer.in eo.titul.de poſ.
§.item per traditionem.num.36.

Inſtrumenti traditio trãsfert poſſeſſionem.

76 Item ſi quis donet,vel vendat inſtrumentum debiti,ipſum debitum donare,vel vendere vi-
detur,ne actus ſit inutilis.l.ſeruum filij.§.eum qui chirographum.de legat.3.& qui pignori inſtru-
mentum tradit, ipſam rem in inſtrumento contentam in pignus conceſſiſſe videtur.l.cùm con-
77 ſtet.C.quæ res pigno.oblig.poſ.l.creditricem.de remiſ.pign. † & creditor dans inſtrumen-
tum

Inſtrumentũ donãs videtur in cocõtentum donare.

Digitized by Google

tum crediti debitorem ipſum liberare videtur.l.La[illegible]ff. de pact.gloſſ.in l.1.in fin.de reb.eorum. Soc.in tract.fallen.reg.183.inſtrumentum.

Requiſita in inſtrumétorum traditione vt tráſferatur poſſeſſio.

78 Requiruntur tamen ſequentia, primò quòd vendens inſtrumentum receperit pretium, vel fuerit habita fides de pretio.iuxta §.venditæ.de rerum diui.in Inſtit. quia non debet plus operari fictio,quàm veritas.Bal.in rub.C.de contrahen.empt.q.16.

79 Item quòd inſtrumentum fuerit traditum.d.l.1.ibi traditis.non ſufficeret ergo,ſi quis donaret inſtrumentum emptionis,& non traderet,ſed conſtitueret ſe nomine donatarij inſtrumentum emptionis poſſidere.Nam ibi eſſent duæ fictiones,quæ de iure generaliter non concurrunt.l.1.C. de dotis promiſſ.l.ſingularia.ff.ſi cer.pet.vbi doct.

80 Adhæc quòd is qui tradit inſtrumentum poſſideat rem in inſtrumento contentam. gloſſ.in d.l.1.quia poſſeſſionem,quam non haberet,non poſſet transferre,ergo nec fictè.per l.traditio. ff. de acquir.rer.domi.l.2.vbi Ang.C.de acqui.poſſ.Alex.conſ.10.viſo proceſſu.in 4.vol.

Inſtrumentũ quale eſſe debeat ad tráſferendã poſſeſſionem.

81 Præterea requiritur,quòd tradat inſtrumentum ipſius rei,in quo continetur ius vendentem habere, ſecus ſi tradatur inſtrumentum contractus, vt vendo domum, & trado inſtrumentum
82 donationis illius domus factæ quondam patri meo,ius tunc & poſſeſſionem trado. † Secus ſi idem rem,duntaxat tradendo tibi inſtrumentum continens me donaſſe, tunc authoritatẽ apprehendendi poſſeſſionem transferre video.l.ſi ex ſtipulatione.ff.de acqui.poſſeſ.Saly.in d.l.1.per illum text.facit l.Titius.ff.de actio.emp.l.prædia.ff.de acquir.poſſeſ. Petrus de Bellapertica.quæſt. 133,de donatio.

Incorporalium poſſeſſio non tranſfertur per inſtrumentũ.

83 Inſuper requiritur, quòd illa inſtrumenta contineant res corporales,& iura illarum:diuerſum eſt,ſi continerent nomina debitorum, quia tunc actionum non cenſeretur facta eſſe traditio,nec poſſeſſio debiti.Imol.per illum text.in l.vlt.ff. de dona.ſequitur Vincen.Hercula.in d.l.3. in princ.col.7.num.18.ff.de acquit.poſſeſſ.quamuis Alex.ibidem teneat contra,ideo hoc caſu re-
84 quireretur ceſſio domini. † Vnde ſi quis deferat inſtrumentum caſtri empti à Titio,quo velit cogere cenſuales ad recognoſcendum,dixi non teneri,niſi oſtendat ceſſionem factam per dominum,vt plenè probaui alibi. hanc tamen ceſſionem in Francia non vidi requiri.

Mobilium,& immobilium poſſeſſio per inſtrumentũ transfertur.

85 Etiam requiritur ſecundum quoſdam,quòd ſit res mobilis, vel ſe mouens.d.l.1.C.de donat. ibi mancipiorum.Vincẽ.in d.l.3.quia cum rei mobilis ſit vilis & abiecta poſſeſſio.l.ſi rem.ff.de ac-
86 quir.poſſeſſ.non extenditur ad poſſeſſionem rei immobilis. † Sed contrarium dicerem eſſe verius,quia eadem eſt ratio,in traditione inſtrumenti rei mobilis, quæ & immobilis,ergo eadem erit iuris deciſio.l.illud.ff.ad legem Aquil.& ille tex.loquens in mancipiis narrat factum Lucij.de quo in ſupraſcriptione,ideo non videtur ſe reſtringere ad illud factum tantùm,quia natura legum eſt vt ſint generales.l.leges vt generales.C.de legib.

Inſtrumentum quando probet traditionem poſſeſſionis.

87 Tamen inſtrumentum non probat traditionem poſſeſſionis, etiam ſi dicatur in eo, Dedit & tradidit,niſi res eſſet in conſpectu, quamuis inſtrumenti traditio ſit.l.prędia.ff.de acqui.poſſeſ. Alex.conſ.10.viſo.in 4.vol.& conſ.97.col.1.in 7.vol.alia poſſunt videri in d.l.3.per doct.

88 Item requirunt quidam, quòd res in inſtrumento contenta ſit in præſentia.arg.l.clauibus.ff. de contrah.empt.& ſuperiùs ſcripſi.gloſſ.& Bald.in d.l.1.& And.de Iſernia in c.1.quid ſit inueſti.

Prę̨ſentia rei contentæ in inſtrumento an deſideretur.

89 Sed contrarium putarem verum,quia aliàs ſuperuacua eſſet inſtrumenti traditio, quia ſine inſtrumenti traditione,ſi res eſſet in præſentia,acquireretur poſſeſſio,ergo nihil operaretur inſtrumenti traditio,& huius eſt ſententiæ Alexand.& alij in dicta l.3.& Soc.conſ.55.viſo inſtrumento. col.1.in 4.vol.

Inciſio inſtrumenti quid operetur.

90 Adde quòd ſicut per traditionem inſtrumenti videtur tranſlata poſſeſſio,ita per inciſionem illius inſtrumenti factam de voluntate donantis videtur rurſus poſſeſſio tranſlata in primum dantem.glo.ſing.in l.ab emptione.ff.de pact.quam ibi ſequitur Bart. & alij.& Ro.ſing.334. per traditionem.Bald.in prælud.feud.col.8.& c.1.col.2.quid ſit inueſtitura.vide iurium interpretes in d.l.3. & in c.2.de conſuetud.recti feu.

Retentio vſusfructus transfert poſſeſſionem.

91 Sextò acquiritur poſſeſſio per retentionem vſusfructus.Nam ſi donem Titio domum retento mihi vſufructu,Titium poſſeſſorem facio.l.quiſquis.C.de dona.facit l.ſi quis argentum.§.ſed ſi
92 quidem.ibidem.gloſſ.in d.c.2.de conſuet.& in c.1.de conſuet.recti feudi. † Nam qui vult eſſe tantùm vſufructuarius, neceſſe eſt in conſequens vt proprietatem à ſe abiicere velit,& nomine proprietarij poſſidere ex mandato tacitè à lege conceſſo.l.1.§.fi.cum l.ſeq.ff. vſufruct. quemadmod.cauea.Alex.& Iaſ.in l.1.in fi.de noui oper.nuncia.Alex in l.naturaliter.in princ.de acquir. poſſeſ.& conſ.197.viſo proceſſu.col.2.vol.2.Din.conſ.49.thema.col.2.Cor.conſil. 113. circa primum.col.1.vol.1.

Retẽtio proprietatis non transfert poſſeſſionem.

93 Quod eſt verum quando ille qui retinuit ſibi vſumfructum poſſidebat, alioqui non,vt docet Lanfranc.in repet.c.quoniam.in verb.teſtium depoſitiones.col.34.de prob.& Chaſſan.in con-
94 ſuet.Burgund.in rub.*des fiefz*.§.8.gloſ.realo.Boër.in §.1.rub.de dona.in conſuet.Bitur. † vbi dicit non procedere econtrario, ſi quis retineret ſibi proprietatem, quod non videtur tranſlata poſſeſſio vſusfructus, quia proprietas eſt dignior, nec conuenit,quod vſufructui ſeruiat.Sed con-
95 tra ſic.Bal.in d.l.quiſquis.docto. in dicta l.3. † Si tamen quis retineat ſibi ius emphyteoſis in aliqua re, videtur transferre directum dominium,& poſſeſſionem:vt docent Aret.Alex.in d.l.
96 3.& Iaſ.in l.traditionibus.C.de pact. † Et ſi contractus ſit inutilis,non transfertur poſſeſſio, quia ſi principale non valet,nec acceſſorium.l.cùm principalis.ff.de regul.iur.Caro.Rui.conſil.69. diligenti.

Digitized by Google

diligenti.numer.15.in 3.vol.Allegat Bald.in l.ex teſtamento. C.de fideicomm.& in c.2.de feudo dicto in vicem legis commiſſo.

97 Septimò,acquiritur poſſeſſio per locationem,ſi dem tibi domum,& eam loces mihi, transfertur poſſeſſio in te locatorem. per l.quædam mulier.ff. de rei vendicatio.l.qui bona. in princ. & l.quamuis.§.1.& ibi docto.ff.de acquir.poſſeſ.l.in rebus.& l.certè.in fi.& l.fi.de precario.

Locatione transfertur poſſeſſio.

98 Ratio eſt, quia conductor non poteſt ſuo nomine poſſidere, nec poteſt rem ſuam conducere.l.non ſolùm.in fi.ff.de vſucap.l.ſuæ rei.& l.ſi in emptione.§.rei ſuæ. ff. de contrah. empt.ergo videtur transferre poſſeſſionem in locatorem, quia tacitè videtur ſe conſtituere nomine illius poſſidere,ab eo conducendo,quod perfamiliare eſt vſurariis.Angel.in l.quòd meo.Dig.de acqui-
99 poſ.facit l.ſi quis conductionis.C.loca. † Quod eſt verum,ſi locator ſciat, alioqui in ignorantem non trāsfertur poſſeſſio, quia non habet animum poſſidendi. gl.& doct.in d.l.quædam.& Soci.conſi.91.Caſus ſuper quo.col.5.in 3.vol.

100 Tamen per locationem non probatur poſſeſſio in præiudicium tertij, ſed aduerſus conductorem tantùm.d.l.quamuis.§.1.ff.de acquir. poſſ. niſi locator mercedem ſeu penſionem recepiſſet, quia tunc non eſt veriſimile, quod recepiſſet penſionem, ſi alius fuiſſet dominus. Ideo oportet quòd ille tertius hoc probet. Bart.& alij in d.l.quamuis.& ſic conſuluit Soc.conſil.106.li-
101 benti animo.col.1.in 3.vol.dicens eſſe communem,& in practica ſeruari. † Et quod in corporalibus dicitur, idem in incorporalibus, cùm ſit eadem ratio. Firmat de Ripa in lib. 2.reſpon. de reſcript.c.7.duo tantum.in 5.dubio.num.8. allegat text. in l procuratoris.ff. de procur.& Aret. conſi.30.viſo.in col.penult.idem docet Carolus Ruinus conſi. 46.viſa facti ſerie. numer. 13.in 4. vol.ac conſ. 161.præmittendum.col.4.num.10.in 1.vol.& conſil.47. in cauſa.col.1.in 4. vol. vide conſ.118.ibidem.

Locatio non probat poſſeſſionem in præiudiciū tertij.

102 Octauò acquiritur poſſeſſio, etiam ſine traditione, ſi commodatarius, depoſitarius,conductor,aut ſimilis rem emat,aut alio titulo habili acquirat. §. interdum. de rerum diui. in Inſtit.l. quædam.ff.de rei vind. l.certi condictio.§.fi.vbi Bar.& alij.ſi certum pet.l.qua ratione.§.interdum. de acqui.rerum domi.l.qui ſaxum.de donat.glo.& doct.in l.traditionibus.C.de pact.niſi is cui fuit vendita, non adimpleuerit contractum ex parte ſua,arg. l. Iulianus.§. offerri.ff.de act.emp.§.venditæ.Inſtit.de rerum diuiſ.gl.in d.§.interdum.

Cōmodatarius, depoſitarius, & cōductor emētes rem apud eos exiſtētē.

103 Idem ſi dominus ignoraret eum cui vendit,detentorem,nec tunc quidē transfertur poſſeſ. gl.ſing.in l.quædam mulier.ff.de rei vin. l.2.vbi gl.de acqui.poſſ.de Iac.in d.§.fi.ſi certum peta.Bal. in l.ſuper longi.col.pen.C.de præſcrip.longi tempo.facit l.non ſtatim.ff.de pecul.

Ignorantia vēdentis impediet poſſeſſionem trāſferri.

104 Item reſtringi debet, quando cauſam à non domino habuerit,vtpote ſi emerit à nō domino.l.ſi.C.de acqui.poſſeſ. Bal. in l.alienum. C. de fur. Are.in l. traditionibus.col.1.C.de pact.quia non poteſt quis plus iuris transferre,quàm habeat.l.traditio. ff.de acqui.rerum domi.

Poſſeſſio à non domino vt domino tradita nihil operatur.

105 Nonò acquiritur poſſeſſio in contractu ſocietatis ex ſolo titulo. gloſſ. in l.1.& 3.ff. pro ſocio.& ibi Bart.& alij in l.1.in verb.vniuerſæ.pro dote. Bal.in l.qui tibi.de hæred.vend. Alex.in l. 3. in princ.de acqui.poſſeſ.Dec.& alij in l.ſi ſocius.ff.ſi certum peta.quia licet ſpecialiter traditio nō
106 fiat,tamen tacitè cenſetur interuenire.l.2.ff.pro ſoc. † Quod eſt verum in corporalibus, ſecus in incorporalibus,quæ ſine ceſſione non transferuntur. text. in l.ea verò.& ibi Albert.ff.pro ſoc.ne duæ fictiones ad vnum & idem concurrant. contra l. 1. C. de dotis promiſſ. & Bart.in l. ſi is qui emptore.ff.de vſucap.in Francia idem vt circuitus vitetur.

Societate acquiritur poſſeſſio.

Incorporaliū poſſeſſio non ſine ceſſione trāsfertur.

107 Decimò,ſi quis petat ſe in poſſeſſionem rei mitti, & aduerſarius præſens dicit ſe nolle defendere,tunc ſtatim poſſeſſio transfertur. Barto. per illum text.in l.non ſolùm.2. ff.de noxa. Alex. in l.ſi finita.§.Iulia.ff.de damno infecto. Felin.in c.cæterùm.col.penult. de iudic.Iaſ.in §.omnium. num.90 cum ſequen.de act. in Inſtit. Tamen in praxi iudex ſuper hoc ſolet pronunciare,per l.fin. ff.de rei vind.

Defendere recuſās poſſeſſionē,eam perdit.

108 Vndecimò ſubrogatus à Romano pontifice in ius & poſſeſſionem alterius, ſine noua apprehenſione efficitur poſſ. de Rota deciſi. 64. Subrogatus.in nouis.Feli.in rub.de reſcript.col.tertia,verſic.& ideo.gloſſ.in regu.Cancel.27.Floria.in l.ſeruitutes magna.col.tertia.ff.de ſeruitu.

Subrogatus à Papa acquirit poſſeſſionem.

109 In regno tamen Franciæ ſolet ſubrogatus nouam accipere poſſeſſionem, quando non erat anteà poſſeſ.vt ſcripſi in §. declarantes.de manda.apoſto.in concorda.alioqui non audiretur ſuper poſſeſſorio, quia poſſeſſio non apprehenſa non ſolet in alium transferri. l. cùm hæredes. ff.de ac-
110 quit.poſſ. † Niſi ille in cuius locum ſubrogatus eſt,eſſet poſſeſ.& in inſtantia cum alio, tunc poſſeſſio ſui authoris proderit ſubrogato, dummodo eam apprehendat, ſi ipſe ſubrogatus anteà non erat poſſeſſor. [Vide quæ dixi in praxi benfi.in 2.parte, tit de ſubrog.]

Subrogatus nouam accipit poſſeſſionem.

111 Duodecimò quando aduerſarius impedit,ne quis poſſeſſionem apprehēdat, in odium eius lex fingit apprehenſam, & facit prohibitum poſſeſſorem. l. cùm vnus.in fin.cum l.ſeq.ff. de bon. autho.iudi.poſſ.ca.contingit.de dolo.vbi docto.ſic conſuluit Carolus Ruinus conſi. 161.præmittendum.col.3.nu.16.in primo vol. Nam regula iuris eſt, quod per me non ſtat, mihi non eſt im-
112 putandum.l.in iure ciuili.ff.de reg.iuris. † Sicut lex facit eum liberum,cui dominus libertatem debitam iniuſtè denegauit.l.cùm verò. §. apparet. & l.ſi quis rogatus. ff.de fideicom.libert. l.cùm inter.C.eod.l.cùm Sillanianum.C.de his quib. vt indign.l. fin.ad Orficia.& l.fin.C.de liber. cauſa.docto.in §.1.de ingen.in Inſti.& Iaſ.in l.naturalis.ff.de præſcript.verb. quod verum arbitrarer,cùm authoritate iudicis miſſus impediretur, loquitur ille titulus.

Impeditus apprehendere poſſeſſionem,eam tamē acquirit.

Digitized by Google

Quæ requiſiùtur ad deciſionē cauſæ, tot ad ipſius inſtructionem requiruntur.

Clauſula vtilis cū cauſa delegatur pluribus.

ſtatem datam.nam quemadmodum deciſio proceſſus non poterat fieri niſi à tribus. l. ſi in tres.ff.
de recept.arbitr. ita tres requirebantur ad inſtructionem proceſſus, niſi aliud dictum fuerit.ca.
prudentiam.de offic.deleg. Alexand.conſil.124.in cauſa.in 2.vol. cùm ſit præparatoria ſententiæ.
& deciſionis cauſæ,par iudicium eſſe debet,teſte Dec. in rub.extra.de iud.moder.in rub.Cod.de
eden.quod eſt ſignandum,quia ſæpius cauſa committitur tribus,vel duobus,ſi vnus ſolus inſtruat
8 proceſſum,non valebit. † Ideo cùm cauſa quibuſdam committitur,debet clauſula inſeri,vt
vnus, vel duo inſtruere, & proceſſum facere, ac inquirere poſſint, alioqui non valebit quod
actum erit ab vno.

An minor ex compromiſſo deceptus poſſit reſtitui.

9 Quæro hîc prohibetur appellatio. An minor poſſit reſtitui? quod videtur, quia ſi minor ſit
læſus per compromiſſum,vel alias reſtitutionem petere poterit.l. ſi minor 25.annis filioſa.in fine.
ff.de minor.Socyn.conſil.299. capio. in fin.vol. Contrarium eſt verum, quia vbi competit remedium
ordinarium,videlicet appellatio, non datur extraordinarium, videlicet reſtitutio.l.in cau-
10 ſæ.ff.de minor. † Sed minor hîc poterit appellare ſoluendo pœnam, & illam repetere
poſtea,ſi iudex ſuperior hoc decreuerit:ideo non reſtituetur ex hoc,ſed ſi per arbitrium ob omiſſam
fortè allegationem,vel appellationem læſus fuerit,reſtitui poterit:vt doct.ſcribunt in l.1.C.ſi
aduerſ.tranſactio.

Sinon en payant prealablement la peine apposée en l'arbitrage.

GLOSSA DECIMATERTIA.

Non auditur appellans à ſententia arbitri; confirmata niſi ſoluta pœna.

1 DEbet igitur pars,quæ recurſum habuit ad iudicem ordinarium,ſi ipſe confirmauerit ſententiam
arbitri,pœnam in compromiſſo appoſitam ſoluere,ibi,*en payant*,& poſteà appellationem
ſuam proſequi poterit,niſi confirmata fuerit arbitri ſententia à ſuprema curia,vel ab illo
iudice,à quo appellatio non ſolet recipi.l.1.ff.à quib.appell.non licet.

Areſtum.

2 Vnde anno 1522.in menſe Februario die Iouis,Senatus cenſuit Ioannem de Plenos appellā-
tem à Bailliuo Carnoten.qui arbitrorum ſententiam confirmauerat, non audiendum,antequàm
conſignaſſet ſummam mille librarum in compromiſſo appoſitam,quo facto partes concludent in
proceſſu in ſcriptis,& audientur,vt prædixi.nam hoc gerundium, *en payant,* exponitur,id eſt,ſi
ſoluerit.per text.iuncta.gl.in l.ſi tu ex parte.ibi,adeundo, id eſt,ſi adieris.ff.de acquir.hæredit.ſcripſi
in tract.de ſent.prouiſional.art.2.probat etiam hoc verbum, *prealablenent*,id eſt,primitus ſoluat,
quàm recipiatur ad appellationem.

Integrè pœna ſolui debet,vt nec deſit obolus.

3 Item totam intellige pœnam,adeo quod non audiretur pars etiamſi vnus obolus deeſſet.arg.
l.ſi eo tempore. C. de diſtract. pignor. quia indefinita æquipollet vniuerſali. l.ſi pluribus.ff.de leg.
2.cap.vt circa. de elect.in ſexto.ſiue ſit appoſita in vtilitatem fiſci,ſiue partis,ſiue ad vtriuſque vtilitatem,
cùm hîc text. ſimpliciter loquatur de pœna appoſita in arbitrio, vt ſoluatur,per ea quæ
ſuperius ſcripſi.

Cautio:nec quidē pignora recipiūtur pro pœna.

4 Non audiretur tamen pars, ſi cautionem offerret pro pœna ſoluenda, quia hîc loquitur, *en
payant.* Et vbi opus eſt ſoluere, non ſufficit cautionem, nec quidem pignora,vel fideiuſſores tradere,
ne obligationes ex obligationibus fiant. l. 4. §.ait prætor.ff. de re iudic. Alioqui iſte text.hoc
dixiſſet,vt in ſimili dicit text.in c.ad audientiam.de decim.

Pars non tenetur ad pœnam niſi pro eo quod arbitri iudicarunt.

5 Intellige tamen, quòd ſi arbitri condemnarunt ad quinquaginta,iudex ad quem appellatum
fuit, ad centum: ſi pars ſoluat quinquaginta ab arbitro dicta, non tenetur ad pœnam, quia pars
non tenetur ad pœnam, niſi pro eo quod arbitri iudicarunt, non pro eo quod iudex,quia ad hoc
non ſe aſtrinxerunt.facit.l. cùm apud.iudica. ſol.Bar.expreſsè in l.mulcta.ff.de cond.& demonſtr.
gl & Bal.in l.vnde ſi Neruæ.pro ſocio.

6 Ex hoc infert Bart. quod ſi arbitrio executoris quid fieri debeat ſub certa pœna: ſi executor
nolit arbitrari,ob id deuenitur ad epiſcopum, qui exequatur. per c. nos quidem. de teſta. l. nulli.
C.de epiſcop. & cleri. tamen non incidit in pœnam qui non paret epiſcopo. in l.mulcta.quia non
receditur à perſona in vltimis voluntatibus arbitrāte. Ideo recuſans ſoluere id,quod dicit epiſcopus,
non incidit in pœnam,ſed ad hoc cogi poterit, quod pronunciauit epiſcopus.

Pendēte appellatione pœna quidē exigitur, ſed ceſſat principale.

7 Inſuper hęc pœna exigetur per hanc ordinationem,ſed quoad rem principalem non fiet executio
durante appellatione,cùm nihil ſit nouandum ea pendente. rub. nihil noui.nec exequi debent
ſententiæ pendente appellatione,c.venientes, de iureiur. & quia hic text.de pœna tantùm
dicit,ergo de principali negat.arg.l. cùm prætor.ff.de iudi c.nónne. de præſump.ita docet Panor.
in c.Quintauallis.col.19.verſi.ſed hîc annecto dubium.num.41.de iureiur.Cuma.conſil.7.viſis.&
ita ſeruatur in praxi, & de ſtylo curiarum,teſte Boër. in deciſ. Burdegal. quæſt.284.ſed maius eſt

Quando per modū prouiſionis procedatur in cōpromiſſo.

8 dubium.col. penult. † Ideo non debet ſecundum eum iudex pronunciare per modum
prouiſionis rem principalem ſoluendam,vel garniendam,niſi in duobus caſibus. Primus eſt quādo
arbitrium & ſententia fuiſſet homologata,l.ne in arbitris. §. ſi quis autem.C.de arbitr.vel ſi ſit
iuramentuꝫ in compromiſſo interpoſitum de ſeruando omnia, quæ dicentur ab arbitro. per §.
9 quia verò mulræ.in auth. vt omnes obed.iudic.prouinciæ.colla.6. † Ego adderem alium
caſum, quando in compromiſſo eſſet dictum non petendam reductionem, niſi facta executione
ſententiæ arbitralis,& quando materia ipſa eſſet prouiſionalis, vtpote alimentorum,vt plenè ſcripſi
in tract.de ſenten.prouiſio.in 1.tomo.& ſuperius.

Cui pœna debeat applicari.

10 Sed cui debet ſolui hæc pœna?text.nihil dicit,ideo concludendum eſt,quod ſi per partes in
compromiſſo dictum fuit parti ſoluendam, tunc non eſt dubium quòd illi ſoluetur, de quo conuentum

uentum fuit.quia pactum, & conuentio eſt ſeruanda.l.iuriſgentium.§.prætor ait.ff.de pact.l.1.§.ſi conueniat.ff.depoſi.ſi vero nihil fuerit dictum inter partes,puto deberi ſecūdum conſuetudinem patriæ.l.de quibus.ff.de legib.

11 Si non appareat de conſuetudine, tunc applicabitur parti approbanti ſententiam arbitri,per l.arbiter intra.ff.de arbit.& Bart.in tract.ſuo de arbit.col.2.verſ.ſed quid ſi arbiter.& illum tex.dicit ſingularem Bal.in marga.in verb.pœna.q.23.quòd pœna conuentionalis non poteſt apponi à partibus fiſco applicanda,niſi perſona publica ſtipuletur pro eo.

Fiſco per priuatos an acquiratur.

12 Imò non valeret ſententia arbitri quoad fiſcum, declarantis ſtandum eſſe ſuæ ſententię ſub pœna centum aureorum partim fiſco, partim parti applicandorum,vt conſuluit Aucha.conſil.1. quia per priuatos non poteſt acquiri fiſco, cùm per liberam perſonam alteri non acquiratur.l.ſtipulatio iſta §.alteri.ff.de ver.obl.l.1.C.quod cum eo.Alber.in l.1.ff.de iure fiſci.& in l.non ex om-
13 nibus.ff.de arbit.vbi etiam Bal.& ſic tenet Boer.in q.284.in fi.† Sed contrarium eſt verum, per l.1.ibi,vel pœnam fiſco ex contractu priuato deberi.ff.de iure fiſci.quia pœna eſt indiuidua,& debetur tam fiſco quàm parti:& hic dicit pœnam,& ſic totam,vnde ex conſuetudine ſolet dimi-
14 dia pars applicari parti, & dimidia fiſco,niſi aliud dictum fuerit. † Et quando aliquid fiſco acquiritur,procurator Regis proſequitur.Nec vidi aliquam ordinationem dicto noſtro aduerſantem,licet Boer.alleget,ſed nō inueni. & iſta ordinatio hoc non dicit,ſed dicit pœnam ſoluendam, non dicit vel parti,vel fiſco:ſed ſimpliciter, & non eſt veriſimile quòd fiſcus ſua iura neglexiſſet. Et licet priuatus acquirere non poſſit priuato,quia non ſua intereſt,tamen fiſco ſic:quia ſua ſemper intereſt,vt fiſcus ſit diues,& ſoluendo, vt poſtea nihil ab eo,vel parum exigat,vt not.in l.1.C. de indictio.lib.10.

Sauf toutesfois à icelle peine recouurer,s'il eſt dict en fin de cauſe.

GLOSSA XIIII.

Solutum ex cauſa rei iudicatæ quando poſſit repeti.

1 REgulariter vix ſolet repeti,quod ſolutum ex cauſa rei iudicatæ fuit.l.1.C.de condict.indeb. tūc enim propter authoritatem rei iudicatę repetitio quidem ceſſat.l.ſi fideiuſſor.§.in omnibus.ff.manda.Tamen ſi ſoluatur ex cauſa ſententiæ, quæ eſt ſuſpēſa appellatione,& diſponente lege,vel ſtatuto,tunc quia non fit voluntariè,repeti poteſt:vt hîc.Et maximè quando lex ſtatuit,vt repetatur ſicut hîc,& ſic limitatur d.l.1.

2 Idem dixi in omnibus ſententiis executoriis poſt appellationem in tract.de literis oblig.ar.5.gl.9.in primo tomo: quia dum in ſententia vltima fuit annullatum arbitrium,ſolutio pœnæ redit ad non cauſam,ob id non debetur amplius:ideo repeti poteſt.gl.& doct.in l.Iulianus.ff.de condi.indeb.ſic conſuluit Bal.conſil.92.quædam ſententia.in fi.vol.1.

3 Vnde ſi hic ſoluat ſimpliciter hanc mulctam,ſiue cum proteſtatione de repetendo,ſemper eā repetere poterit mediāte hac lege,quæ illi præbet aſſenſum.ibi,*ſauf toutesfoys à icelle peine recouurer, s'il eſt dict en fin de cauſe.*

Arbiter non iudicat de pœna in cōpromiſſo adiecta, nec de rebus niſi expreſſis.

4 Notandum eſt,quòd arbiter non poteſt cognoſcere de his,quæ non ſunt in compromiſſo expreſſa.per text. in l. non diſtinguemus.§. de officio.& l. ſi cùm dies.§.plenum.ff.de arbitr.facit l.ſi de certa.C.de tranſactio. ideo ſi arbiter pœnam peti ſtatuerit, non valebit quoad hoc arbitrium,
5 quia non de pœna compromiſſum eſt.l.quid tamen.in fi.ff.de arbit.Ang.conſ.vlt. † Vnde arbiter vel arbitrator in quem factum eſt ſuper vna re compromiſſum, non poteſt facere & diſponere,quòd totus fundus controuerſus remaneat penes Titium:& ipſe det domum, vel aliam rem Caio,quia ſuper domo non fuit factum compromiſſum.Bar.& Iaſ.in l.cum Aquiliana.ff.de tranſactio.niſi fuerit ei data à partibus poteſtas, vt conſuluit Bald.conſ.509.arbiter.in fin.in 5.volum. Ludouic.Roman.conſil.403.pro deciſ.Alex.conſil.124.in cauſa & lite.in 2.vol.Socin.conſil.299. capio.col.1.in 2. vol. & plenius conſil.104.viſis.in 4.vol.vbi dicit arbitratorem non poſſe cognoſcere de re,de qua non erat lis inter partes.per l.1.ff.de tranſact.& c.dilecti.de arbit. & c.conſtitutus.de relig.domib.Iaſon conſil.168.in cauſa.colum.9.in 4.volum.plenè Barba.conſil.30.illud.in 4.volum.

Non homologatur arbitrium vltra contenta in cōpromiſſo.

6 Imò arbitratoris vel arbitri ſententia non poteſt homologari ſuper eo,de quo non fuit factum compromiſſum,vt docet Bal.in tit.de pace Conſtantiæ.in ver.ſententiæ.prout refert Bolog.conſ.6.reuerendiſſimus.col.1.niſi vt valeat tanquam pactum,vt docet gl.in l.2.C.commu.vtriuſque iudi.ſic conſuluit Panor.conſ.62.in controuerſia.col.1.in 2.vol.

Arbiter iudicat de cōnexis.

7 Limita in connexis, & ideo poteſt arbiter iudicare de fructibus, & expenſis, & dare dilationem ad ſoluendum,licet nihil dictum fuerit in compromiſſo.gl.ſing.in d.§.de offi.ſecundùm Angel.in §.omnium.col.2.de actio. in Inſtit.Bal.in l.1.col.2.C.ſi à non compet.iudi.iudica.fuer.facit clemen.diſpendioſam.de iudi.& c.conſtitutus.de religi.domib.Iaſ.in d.l.cum Aquiliana.col.2.gl. in c.cum dilectus de arbir.

8 Idem ſuper cohærentibus.c.conſtitutus.de religioſ.domib.Alex.in l.fin.C de tranſactio.Iaco. in dicta l. Aquiliana.cum ſeq.quia connexorum idem eſt iudicium.cap.tranſlato.vbi amplè docto. de conſtit.

9 Secundò pro ęqualitate rei poteſt cogere vnam partem dare aliquid alteri,vt vna res alteri ſit æqualis,quod probat Ludouic.Rom.conſ.55.ſi volumus.per text.in l.ſi ita legatum.1.ff.de cond. & demon.facit c.ad quæſt.de rerum permuta.

Digitized by Google

Arbitro poteſt vni res adiudicari & alteri æſtimatio.

10 Tertiò poteſt condemnate ad pecuniam vnam partem pro æſtimatione, & alteri adiudicare rem,quia licet non poſſit vnam rem, de qua eſt compromiſſum adiudicare vni, & alteram de qua non eſt dictum condemnare,vt alteri detur,tamen in pecunia,& in æſtimatione ſecus, quia omnes res pecunia æſtimantur.l.1.ff. de contrahen.empt.l.ſi ita fideiuſſorem.ff.de fideiuſſor.Iaſon in l.Aquiliana.col.vlt. & Iacob. poſt eum hoc firmat,quia pecunia in rei locum ſuccedit : allegat Spec.in tit.de arbit.in §.excipitur.verſic. ſed pone. Bald.in l.2.§.ſed & ſi quis.col.3.C.communia de lega.ſic conſuluit Alex.conſ.79.eleganter.in 6.vol.& Soc.conſ.104.viſis.col.2.in 4.vol.

Prorogatum cõpromiſſũ de conſenſu partium.

11 Quartò ſi compromiſſum fuerit ſuper certa re,& partes litigauerint ſuper alia,ſuper illa poterit arbiter pronunciare, quia de conſenſu partium videtur prorogatum compromiſſum. per l. diem proferre.ff.de arbit.& ca.per tuas.illo tit.Alex.expreſsè in conſ.84.ſuper conſultatione. vol.
12 5.Dec.in cap.prudentiam.col.6.num.13.de offic.delegat.† Imò ſi procurator exceſſit fines mandati parte præſente & tacente,videtur prorogatum mandatum.Boer.in deci.Burdegal.quęſt. 283.de prorogatione, vbi dicit compromiſſum & tacitè & expreſsè prorogari poſſe: plus dicens, quòd ſententia arbitri, ſi appareat eam eſſe latam præſentibus parribus & non contradicentibus, valebit:quia partes de nouo videntur compromittere.Angel. in l. ſciendum.ff.de verb.obligat. & cenſetur cum eiſdem qualitatibus prorogatum, & cum eadem mulcta. Alex.Iaſ. & alij per illum text.in l.lecta.vbi addidi.ff.ſi certum petat.Boer.plenè quæſtio.284.in deciſ. Burdeg. l.incipiente, ſed maius dubium.

13 Quintò limita pro bono pacis, tunc poterit arbiter etiam de re non commiſſa cognoſcere. per Soc.conſ.104.col.2.in 4.vol.& Barba.conſ.3.illud.in 3.vol.Cor.in ſing.incip.arbiter.& in trac. de poteſt.reg.q.40.in priuileg.pacis:aliàs regulariter arbiter non poteſt cognoſcere niſi de his,quę ſunt ei commiſſa in compromiſſo.nam ex eo poteſtatem.capit.

14 Sextò & vltimò poteſt facere ea,quæ commodè veniunt ad compromiſſum,& ſine quibus non poſſet arbitrium explicari.per l.2.ff.de iuriſd.om.iud.gl.in d.§.de offic. vt diem ſolutioni ſtatuere,locum,& tempus ad cognoſcendum.

Quanto tẽpore duret arbitrium.

15 Quæro quanto tempore duret arbitrium?Reſp.ſi tempus ſit appoſitum tanto tempore durabit, quanto eſt inrer partes conuentum. Nam contractus à conuentione partium legem acci-
16 piunt.l.1.§.ſi conueniat.ff.depoſiti.l.contractus.de reg.iur. † Si verò nullum tempus fuerit appoſitum,& conferatur ſubſtantiale contractus arbitrium in vnum ex contrahentibus,tunc intra ſexaginta dies debet arbitrari, alioqui poſtea non recipietur,vt ſi diſplicuerit res vendita,eam mihi reddas,debet eam pars intra ſexaginta dies reddere.l. quòd ſi nolit.§.ſi quid ita.ff.de ædilit. edicto.Roma.ſing.705.vendo tibi.& ſing.769.emo.Iaſ.in l.ſi quis arbitratu.col.12.ff. de ver.obli. & in l.non erit.§.ſi neque.de iureiur.

17 Si verò arbitrium conferatur in tertium perpetuò durabit, poſtquam tempus non eſt adiectum.Alex.Iaſ.& alij in l.ſi quis arbitratu.& eſt communis concluſio:vt teſtatur Ioan.Franciſ.Bal. in tract.de præſcript.in 4.parte 4.partis.q.34. col.67.ideo tunc erit arbiter,qui ſuſcepit arbitrium, cogendus.

Infra quod tẽpus poſſit cogi arbitor ſuũ arbitriũ proferre.

18 Item intra quantum tempus poſſit cogi arbiter ad ſuum arbitrium proferendum.gloſſ. pulchra,& doct.decidunt in l.item ſi vnus.§.1.ff.de arbit.vbi plenè videbis.Vnde verius eſt,quòd iudex præfigat terminum arbitris, intra quem habeant cauſam expedire ſub comminatione,quod poſt tempus ipſe de cauſa cognoſcet,vt docet Boer.in deciſ.Burdeg.q.283.de prorogatione.num. 9.& ita ſeruatur.

Morte vnius colligantiũ ſoluitur cõpromiſſum.

19 Sed mortuo vno ex collitigatoribus non poterunt cogi arbitri,quia ſolutum eſt compromiſſum.l.diem.§.1.ff.de arbi.Bal.in c.quoniam.col.1.& c.ſuſpicionis.col.2.de offi.deleg.

20 Item non poſſunt cogi arbitri niſi prius acceptauerint compromiſſum,neminem enim prætor cogit arbitrium recipere,quoniam hæc res libera & abſoluta eſt,& extra iuriſdictionis neceſſitatem poſita. Attamen vbi ſemel quis in ſe receperit,cogi poterit.l.3.§.1.ff.de arbit.Bal.in l.ſi cùm dies.ibidem,vt fuit dictum.

Tempus quã do incipiat arbitris currere.

21 Et tempus incipit ipſis arbitris currere,ſtatim atque factum fuit eis præſentibus,& acceptãtibus.Bal.in l.ſi cùm dies.vbi Alber.& Pet.Iacob.in ſua practic.in forma libelli,quo agitur ad pœnam ex compromiſſo.Ang.conſ.404.hic ſolùm.& Soc.conſ.87.penſatis.col.1.vol.4.

Effectus cõpromiſſi multiplex.

22 Vltimò quæro, quis ſit effectus compromiſſi?Reſp.vt eo pendente ſuſpendatur iuriſdictio iudicis ordinarij,& cognitio:& quamdiu durat compromiſſum,iudex non poſſit cognoſcere, ſi à parte opponatur.cle.quamdiu.de app.auth.ſi tamen.C.de temp.appel.Bald.in l.1.C. ſi quacunque prædit.poreſta.Paul.in l.pecuniam.in fin.ff.ſi cert.pet.Iaſ.conſ. 12.allegat.col.2.vol.1.imò ſi altera pars adierit iudicem eo pendente,incidit in pœnam.per l.ſi quis rem.ff.eo.

23 Secundus effectus eſt, quòd ſicut tranſactio dicitur exceptio litis finitæ, & impedit proceſſum,& litis ingreſſum ſuper his,quæ tranſactione deciſa ſunt.l.eleganter.§.ſi quis poſt.vbi Bart. & alij.ff.de condict.indeb.idem eſt in arbitro. teſte Ancha.in cap.1.de litis conteſta.in 6.refert Iaſ.in conſ.12.ibidem.in 1.vol.

Cõpromiſſo nedum cauſa principalis ſuſpenditur, ſed etiã cauſa appellationis.

24 Tertius effectus quòd non ſolum cauſa principalis incœpta, ſed etiam cauſa appellationis ſuſpenditur,donec fuerit pronunciatum,vel ſolum arbitrium.authen.ſi tamen.C de temp.appell. & clem. quamdiu. & quamuis illa iura loquantur in cauſa appellationis, eadem tamen ratio eſt in cauſa principali: vt dicit Bald.in l. non dubium.C.de legib.& ob frequentiam fuit expreſſum,

& ſic

& ſic non obeſt gl.in clem.1.de reſcrip.auth.Chaſſa.C.de ſacroſanct.eccle.ſcripſi plenè in tracta. nomina.q.5.

25 Tertius effectus eſt quòd per abitrium finitur lis, ſaltem ſi fuerit homologatum.text.in authen.ne in arbitris.C.eod.

26 Quartus quòd tempus compromiſſi non computatur in termino cauſæ finiendæ, vel releuandi appellationem,vel audiendi teſtes, ſeu producendi. clem.quamdiu.quia non debet quis lædi ex curſu temporis, qui negligens non fuit.d. auth. ſi tamen.& vbi non eſt negligenria,ibi non cadir præſcriptio.c.quia diuerſitatem.de conceſſ.præb.gl.2.ibidem.Barba.in cap.de cauſis.col.11. de offic.deleg.Rota deciſ.360.fuit dubitatum.in no. Philip.Franc.in cap.ex ratione.colum.6.verſ. 6.de appellat.

Tempus cõpromiſſi non cõputatur ad perimendam inſtantiam.

27 Quamuis dicant doct.inſtantiam cauſæ principalis,vltra triennium prorogari non poſſe.per l.properandum.C. de iudic. & iura loquuntur de cauſa appellationis,in qua rata manet ſententia poſt lapſum inſtantiæ.c.cùm ſit Romana.de appell.clem.ſi appellationem. illo tit.& non de cauſa principali,quæ non prorogatur.Ludo.Roma.in l.2.ff.de re iud.

28 Ego putarem etiam in cauſa principali iuriſdictionem iudicis ſuſpendi ad aliquod tempus: & triennium propterea non prorogatur, nec tempus compromiſſi detrahitur de tempore triennij.Sed de conſenſu partium poterit ſuſpendi iuriſdictio ad certum tempus,& differri,dummodo intra triennium cauſa decidatur.Et ſic poſſunt conciliari ambæ opiniones.

29 Hodie verò in Francia,cùm non ſeruetur illa l.properandum.vt ſcripſi in proœm.ordinat.in 1.Tomo.commentar.in has conſtit.regias.tempus compromiſſi detrahetur tam in cauſa appellationis,quàm in cauſa principali.

30 Quintus effectus eſt quòd ex compromiſſo, & litis conteſtatione facta actiones perpetuantur,& præſcriptio interrumpitur.l. cùm antea.§ ſi.C.de arbit. Panor.& Fel.in c.illud.de præſcript. Ioan.Franciſc.in tract.de præſcript. in 6.p.vlt.partis.2.col.verſ.quarto igitur.

Cõprom i o quomodo actiones perpetuantur.

31 Sextus quòd acta facta coram arbitro,probant coram iudice.c.cauſam.& cap.præſentata.de teſtib.l.pe.in ſi.C.de arbit.Soc.in tract.fallen.reg.2.

Acta coram arbitro, probant coram iudice.

32 Septimus & vltimus quòd per mortem vnius arbitri finitur compromiſſum, nec tranſit ad hæredes compromittentis.c.ſi.de arbi. Alios effectus poteritis ex ſuperioribus colligere:de quibus omnibus Deo gratias agemus perpetuas. Amen.

Morte vnius arbitri finitur compromiſſum.

TRACTATVS

DE MATERIIS POSSESSORIIS QVOTIDIANVS, ET IN IVDICIIS FRANCIÆ maximè frequens.

Des matieres poſſeſſoires.

PRÆFATIO.

1 HÆC poſſeſſionis materia à Iureconſultis frequentiſſima dicitur in l. Fulcinius.§.2. ff.quib.ex cauſ.in poſſe.eat. & diffuſè per eos & iurium interpretes tractata.veruntamen multa à doct. fuerunt ob praxis & diuerſitatem,& ignorantiam tradita,quæ forenſis vſus non recipit:necnon plura praxis introducta vocabula bonæ illi antiquitati penitus incognita, quæ non mediocrem inter nos pariunt difficultatem.Ob id mei officij eſſe putaui breuiter ea deſcribere,& enodare praxim cum theorica coniungendo, inutilia & vana relinquendo, & quæ ad oſtentationem tantùm proſunt. Vnde lector beneuole,non miraberis ſi multa hac in materia ſubtilia ſcholaſticis diſceptationibus agitanda prætermittam.

2 Primò præfari nobis licebit poſſeſſionem eſſe vſum rei à proprietate ſeparatum.l. quæſtio.ff. de verb.ſig.vbi Alciat.dicit eſſe definitionem poſſeſſionis.ego quoque meam opinionem ibidem interpoſui.Quamobrem ne toties repetita nauſeam prouocent, deſinam amplius vos in hac definitione detinere,maximè cum Corraſ.& Fernan.doct.Tholoſa.egregij in interpret.ad §.nil commune.l.naturaliter.ff.de acquir.poſ.multa ſuper his ſcripſerint.

Poſſeſſio quid ſit.

3 Verùm vlterius progrediendo ſciendum eſt duplicem eſſe poſſeſſionem, naturalem & ciuilem.hoc tradit expreſsè text.in l.3.in ſi.ibi.ciuiliter & naturaliter incumbit poſſeſſioni.ff.ad exhiben.l.2.§.1. pro hærede.ibi, vt poſſeſſio non ſolùm ciuilis,ſed etiam naturalis intelligatur.l.& habet.§.placet.de preca.ibi,quia poſſidebat corpore penes dominum.quia nõ deceſſit animo à poſſeſſione.l.3.de acqui.poſ.l.1.§.deiicitur.de vi & vi arma.& alibi ſæpius.[l.videamus.§.ſi poſſeſſionem naturalem reuocem.ff.de vſuris.]

Duplex eſt poſſeſſio.

4 Naturalis

Naturalis poſſeſſio quid.

4 Naturalis ſeu corporalis poſſeſſio eſt quæ per corporis actum acquiritur,vtpote ſi quis acquirere velit poſſeſſionem, requiritur vt aliquam fundi partem introeat,non vt omnes fundi glebas circumambulet.l.3.ff.de acquir.poſ.& oportet animo acquirendi poſſeſſionem id agi,quia poſſeſſio per ſe corpore,nec per ſe animo acquiri non poteſt,ſed corpus & animus requiruntur,ibid. & quemadmodum nulla poſſeſſio,ſcilicet naturalis acquiri niſi animo & corpore poteſt,ita nulla amittitur,niſi cùm vtrunque à contrario deſuit.l.quemadmodum.ff.de acq.poſ.

Ciuilis poſſeſſio quid.

5 Ciuilis poſſeſſio eſt,quæ à lege ciuili inducta eſt,in animo & voluntate conſiſtens, tam in acquirendo vt dixi,quàm in retinendo:quia mercator ad nundinas proficiſcens & quiuis alius retinet animo poſſeſſionem bonorum ſuorum , quæcunque domi relinquit,licet quis eo abſente illa
6 occupet bona.l.clàm poſſidere.§.qui ad nundinas.ff.de acq.poſ. † Vnde etiam ſi exercitu veniente migrauit aliquis eo animo , vt non amitteret poſſeſſionem, eam non amittit.l.item quæritur.§.exercitu.ff.locati.& d.l.quemadmodum.

Ciuilem poſſeſſionẽ quomodo committetur naturalis.

7 Proinde pulchrè dicit Bal.in c.cæterum.col.4.de iudic.me habere poſſeſſionem equi naturalem , ſi ſuper eo ſedeo,vel in conſpectu habeo , ſed ſi non eſt in conſpectu meo,tamen quia figura & ſpecies eius mente concepta eſt,& ſi non ſit equus præſens,illius poſſeſſionem habeo ciuilem, ſcilicet,per ſenſum interiorem voluntatis retentam.

8 Sed nec minus naturalem videor habere , ſi eum in ſtabulo habeam,& domi,vel aliàs in mea poteſtate, vt eo pro arbitrio poſſim vti veluti in ſupellectili licet intueri, nam licet dominus non omnem habeat præ oculis domi exiſtens, nihilominus tamen integram eius poſſeſſionem retinet.

Naturalis non perditur niſi re ab alio occupata.

9 Verùm pro reſolutione dicerem,quòd rerum à nobis dimiſſarum vtraque poſſeſſio retinetur, donec alius illas res occupauerit, per quarum occupationem occupãs naturalem ſeu corporalem acquirit,nos verò ciuilem retinemus, ita concilianda ſunt iura,& intelligenda,vt docet Iaſ.in l.1. in princ.num.45.cum ſeq.ff. de acquir.poſſeſ. videtis itaque differentiam inter naturalem poſſeſſionem & ciuilem.

Interdictaria producuntur à naturali poſſeſſione.

10 Item addendum eſt,quòd naturalis poſſeſſio parit remedia poſſeſſoria acquirendæ,retinendæ,vel recuperandæ poſſeſsionis.in §.1.de interdict.in Inſtit.de quibus inferiùs dicetur.

Effectus ciuilis poſſeſſionis.

11 Ciuilis verò producit effectus ciuiles,videlicet vſucapionem , & præſcriptionem. Dinus in regul.ſine poſſeſsione, de regul.iur.in 6.Alexand.& Iaſ.in l.1.& 3.ff.de acquir.poſſeſ.quia ſimilis ſimilem generat.l.quòd ſi nolit.§.qui mancip.ff.de ædil.edicto.quod eſt verum,ſi coniuncta ſit naturali,nam ſola ciuilis non parit præſcriptionem,vel vſucapionem.doct.in l.ſine poſſeſsione.ff. de

Qualis poſſeſſio requiratur in præſcriptione.

12 vſucapio. † Nempe ſi in inchoanda præſcriptione vtraque poſſeſsio requiratur,in complenda ſola ciuilis ſufficiet,ſi alius illam rem non detineat.l.1.§.per ſeruum.ff.de acq.poſſ. gl. & doct. in reg.ſine poſſeſsione.de reg.iur.in 6.

Fructus lucrantur à ciuili poſſeſſore.

13 Secundò parit effectum lucrandi fructus.§.ſi quis à non domino.de rerum diui.in Inſt.l.certum.C.de rei vend.Guido Papæ in deciſ.Delp.q.356.quos & quot effectus.

Naturalis poſſeſſio ſola non interrumpit præſcriptionem.

14 Tertiò ſi amittatur naturalis ſola,non interrumpitur præſcriptio, ſecus in ciuili.l.ſi id quod. in fi.ff.de acq.poſ.doct.in c.illud.de præſc.Din.& alij in d.reg.ſine poſſeſsione.in 6.

Ciuilis poſſeſſor an vi poſſit fundũ ſuũ ingredi.

15 Quartò qui habet ciuilem poteſt ingredi rem ſic poſſeſſam etiam per violentiam,ſi eam per alium repererit occupatam,l.clam poſsidere §.qui ad nundinas.ff.de acq.poſ. Bald.in l.creditores. col.8. C. de pign. quod non ſeruamus in Regno , quia authoritate iudicis hoc fiet, ne ſit occaſio maioris tumultus.l.non eſt ſingulis.ff.de reg.iur.

Clandeſtina poſſeſſio excuſatur à ciuili.

16 Quintò per ciuilem excuſatur quis à vitio,etiam ſi clàm apprehenderit poſſeſſionẽ,& ignorante domino.Bar.in d.l.creditores.col.6.num.20.per l.cùm creditor.ff.de furtis.

Ciuilis ſolũ poſſeſſio quomodo transferat dominium.

17 Sextò ciuilis poſſeſſio,quæ fit per conſtitutionem precarij,vel per retentionem vſusfructus, transfert dominium,ſi conſtituens erat dominus,& poſsidebat.l.quod meo.ff.de acqu.poſ.l.quiſquis.C.de dona.Guido Papæ in d.deciſ.356.quos & quot.& deciſ.512.Titius.

Ciuilis impedit miſſionẽ in poſſeſſionem.

18 Septimò ciuilis poſſeſſio impedit miſſionem in poſſeſsionem ex beneficio diui Adriani , vt docet Bar.& alij in l.ſi.C.de edict.diui Adria.tollen. Guido Papæ in ſtatuto ſi quis in verb.poſſeſſio.in 7.effectu.

Ciuili poſſeſſori competit interdictum vnde vi.

19 Octauò poſſidenti etiam ciuiliter datur interdictum vnde vi,vel remedium.c.reintegranda. l.1.§.deiicitur.ff.de vi & vi arma.Guido Papæ in d.q.356.

Vtraque poſſeſſio requiritur in inchoãda præſcriptione.

20 Ex hoc infertur ad praxim , quòd licet rem per aliam poſſeſſam incipiam animo poſsidere, non tamen eam præſcribam, quia præſcriptio ſine poſſeſſione naturali & ciuili non inchoatur. gl.in l.ſine poſſeſſione.ff.de vſucap.gl.in l.1.C.de ſeruis fugit.Din.in reg.ſine poſſeſsione.de regul. iur.in 6. ob id in acquirenda poſſeſsione corpus & animus interuenire debent. l.3. & l.quemadmodum.ff.de acqu.poſſ.

Præſcriptio contra ciuilẽ poſſeſſionem an currat.

21 Vnde vidi opponi contra illum , qui poſsederat domum per viginti annos inter abſentes quod non præſcripſerat , eo quòd abſens retinuerat poſſeſsionem animo , & quamdiu retinetur, non currit præſcriptio.l.ſi de eo.§.1.ff.de acqu.poſſ.gl.magna.in fin.in l.1.C.de ſeruis fugit.& in l. malè agitur.de præſcr.30. vel 40.annor.Bar.in l.Celſus col.4.ff.de vſuca.Alex.conſ.210.viſo themate.col.2.in 6.vol.Iaſ.in l.1.col.11.n.45.ff.de acq.poſſ.quia vtraque poſſeſsio non eſt in præſcri-
22 bente,quod requiritur.vt d.l.3.& l.quemadmodum.ff.eo. † Et præſumitur animus per decem annos durare.l.peregrè.ff.de acq.poſſeſ.vel ſaltem tanto tempore,quanto iudici videbitur.gl. not.

Digitized by Google

not.in l.furtum.in fi.ff.de vſucap.quam probat Ioan.Faber in l.licet.C.de acquir.poſ.

23 Et quia ea quæ in animo & voluntate conſiſtunt probantur iuramento.c.vt circa.in fi.de electi.in 6.§.ſed iſte.in glo.de actio.in Inſtitu.& ideo iſtud poſſet eſſe vtile ad opponendum contra præſcriptionem.

24 Iam verò ſe offert locus hic tractare quomodo poſſeſsio acquiratur, quia agi ſuper ea nõ poteſt, niſi ſciamus an ſit acquiſita, quod vt breuiter edoceamus, breuis hæc ſit diſtinctio: Aut loquitur in corporalibus, aut in incorporalibus.

Acquiratur quibus modis poſſeſſio.

25 In primo dupliciter nobis acquiritur, aut per nos, aut per alios.l.1.ff.de acq.poſ.

26 Primum acquiritur per nos duobus modis, aut per actus naturales, aut ciuiles & fictos. Per actus naturales acquiritur nobis poſſeſsio quinque requiſitis.

Quinque requiſita ſeu modi acquirendi poſſeſſionem mobilium ſeu immobiliũ.

27 Primò in rebus mobilibus manualis apprehenſio requiritur, in immobilibus verò ingreſſus. vel ſeſsio, ſeu alius actus poſseſsioni conueniens.l.naturalem.§.1.ibi, quam ſi eam ceperimus.ff.de acquir.rerum domi.l.1.§.ſi iuſſerim.ibi, neceſse eſt apprehendere poſseſsionem.de acquir.poſ.§.
28 illud.de rerum diuiſ.in Inſtit.Paul.& alij in d.l.1.col.2. † Vel requiritur quòd iudex ſeu apparitor partem in poſseſsionem miſerit.l. ſi ex ſtipulatione.& l.iuſtè.ff.de acqu.poſ.Bal.conſ.267. in cauſa.in 3.vol.

29 Secundò requiritur, quòd animo quærendi poſseſsionem apprehendatur, non verò iure familiaritatis.l.qui iure,& l.generaliter.ff.de acq.poſ.Vnde ſi filius longo tempore receperit fructus in fundo patris, vel matris, non ob id dicitur acquiſiſſe poſſeſsionem: quia iure amicitiæ & familiaritatis recipit, non ſuo iure.doct.in d.l.qui iure,& declarat Soc.conſ.131.in præſenti.col.2.vol.1. dicit tunc iure familiaritatis fieri, quando is nullum ius poſsidendi habet, ſed ratio conſanguinitatis aut amicitiæ hoc ſuaſit, & inferiùs dicetur in acquiſitione quaſi poſſeſsionis in incorpor.

Familiaritatis iure capta poſſeſſio nil prodeſt.

30 Tertiò animus & intentio poſsidendi cum apprehenſione requiritur.l.3.in princ.& l.quemadmodum.ff.de acq.poſſ.voluntas enim & propoſitum diſtinguũt maleficia.l. verum.ff.de re furt. verùm ſi non habeam voluntatem acquirendi, non acquiro: quia inuito non confertur beneficiũ,
31 nec acquiritur.l.inuito.ff.de reg.iur. † Ideo furioſus, dormiens, ebrius, & id genus homines, qui animum poſsidendi non debent, non acquirunt poſſeſsionem.l.1.§.1.ff.de acq.poſ.

Animus cum apprehenſione poſſeſſionis requiritur.

32 Minores tamen ſenſu capaces eam acquirunt, & ſine tutoribus ſuper his agere poſſunt.doct. in l.momentaneæ. C. qui legitimam perſonam.etiam poſſeſsio acquiritur contra iſtos, & contra priuilegiatos & non priuilegiatos.

33 Cautela ergo eſt, vt quando quis dicit ſe poſſeſſorem, vt in eum opponatur, quòd non habuit animum acquirendi, fortè quia precario intrauit poſſeſsionem, vel iure amicitiæ, vel familiaritatis, vt vel clàm.l.1.in fi.ff.vti poſside.

Ad repellendum poſſeſſorẽ cautela.

34 Quartò requiritur ſcientia, vt non ſit error in corpore rei cuius poſſeſsionem volo acquirere, vnde ſi parti poſſeſsionem acquirere volebam.& ingredior fundum, fundi poſſeſsionem non acquiro.l.ſi me in vacuam.ff.de acqui.poſ.quia error impedit conſenſum.l.ſi per errorem.ff.de iu-
35 riſdict.om.iud. † Sed error in nomine, vel qualitate poſſeſsionis non nocet.l.ſi quis in fund. vocabulo.ff.de leg.1.

Error impedit poſſeſſionem.

36 Quintò requiritur rei certitudo,& loci.l.3.§.incertam.de acqui.poſſeſ.nam qui ignorat, nec tradere poteſt. nec alter accipere id, quod incertum eſt.l.locus.§.1.ibidem.l. ſi fur.in fin.de vſuca.
37 Vnde ſi quis vendat decem arpenta terræ illius vineæ, qua in parte emptor eliget, & conſtituat ſe nomine emptoris poſsidere, non transfertur poſſeſsio ratione incertitudinis, cùm non dixerit ſpecificè, an ex parte orientis, vel occidentis.Bart.& alij in d.§.incertam.Deci.conſil.226. magiſter.col.1.ſequitur Hippol.ſing.496.conſtitutio.Iaſ.& recentior.alia docent in d.§.incertam. Et ſic per hos & alios actus naturales acquiritur poſſeſsio.

Certitudo rei requiritur in poſſeſſione.

38 Secundò acquiritur poſſeſsio per actus ciuiles & fictos, tamen poſſeſsio per hos actus fictos quæſita, eſt vera.l.& certè.§.1.ibi propriè precario habere dicor.ff. de precar.c.contingit.ibi verus conſtituatur anno elapſo poſſeſſor. de dolo.l. quatundam.& l.quod meo.ff.de acquir.poſ.ibi reſpectu poſſeſsionis Iuriſconſul.vtitur verbis veritatem denotantibus & proprietatem, ſed reſpectu traditionis & acquiſitionis ponũtur verba improprietatem denotantia.Bar.& alij in l.ab emptione.in fin.de pact.& l.ſi quis pro emptore.de vſucapio.doct.in l.ſingularia.col.penultim.ff.ſi cerum peta.& Barba.conſ.8.ſapienter.col.15.in 1.vol.licet diſtinguat in c.2.col.7. de conſuet. Ratio eſt, quia tantũ debet operari fictio in caſu ficto, ſicut veritas in caſu vero.l.ſi filiusfamilias.ff.ſi cer.pet. c.cùm dilectus.& c.ad audientiam.de cler.non reſid.Guid.Papæ in deciſ.Delphin. q.112.in dicta curia.& Dec.conſil.302.& pro tenui.Sed actus verus & naturalis inducit veram poſſeſsionem, ſic & actus fictus.

Vera dicitur poſſeſſio etiã ea quæ eſt per actus fictos & ciuiles.

39 Vtilitas eſt, quia ficta poſſeſsio non parit effectum recuperandæ poſſeſsionis: vera autem ſic. l.1.C.quor.bon.Bal.in auth.defuncto.q.3.C.ad Tertul.Alex.& Iaſ.in l.ſi ſoror.C.de iure delib. &
40 iſtam communem dicit Alex. in l. in ſuis. col.4.ff.de libe.& poſth. † Quamuis contrarium teneat Soc.in l.rem quæ nobis. in 5.q.ff. de acquir.poſſ.Bal.& alij.in rub.de cauſ.poſ.& Dec.conſ. 84.excellentiſſimi,& hæc opinio ſeruatur in hoc Franciæ regno in 1.c.poſſeſſorij.teſte Do.de Pe-
41 trucia in tract.de virib.iuram.in 1.effectu.† Ego tamen vidi ſeruari in curiis Franciæ, vt per actus ciuiles acquiratur poſſeſsio, quæ tanquam vera tuetur,& poſſeſſorio agitur.

Effectus fictæ & veræ poſſeſſionis quantum differant.

42 Altera vtilitas eſt, quia ficta poſſeſsio non prodeſt ad inchoandum præſcriptionem, vera ſic.

gloſ,

Digitized by Google

gloſſ.ſing.in regul.ſine poſſeſſione.in fin.de reg.iur.in 6.quam not.Roma.ſingu.440.lex quamuis.
& Fel.in c.illud.col.vlt.de præſcript.hæc igitur proderit.

Aſpectu rei poſſeſſio acquiritur.

43 Videamus ergo ciuiles actus per quos poſſeſſio acquiratur. Primò acquiritur poſſeſſio per
aſpectum, ſiue per rei præſentiam, vnde ſi iuſſerim venditori, vt procuratori meo rem traderet,
cùm ea res in præſentia ſit, videri mihi traditam Iuriſconſul.ait in l.1.§.ſi iuſſerim.ff.de acqui.poſ.
& l.quod meo.§.ſi venditorem.& glo.in l.3.ibidem ponit alios multos modos.ordinem illius glo.
ſequar.

Requiſita vt per viſum acquiratur poſſeſſio.

44 Notandum eſt, quòd antequam per viſum acquiratur poſſeſſio, ſequentia requiruntur, Primò
quòd res videatur.dicto §.ſi iuſſerim.& §.ſi venditorem ibi demonſtret.& Matthæi 4.ibi, oſtē-
dit ei omnia regna mundi, & in deciſ.Rotæ.153.nota.pone in antiq.
45 Præterea quòd tradens vel transferens poſsideat.l.3.§.Neratius.ff.de acquir.poſſ.glo.in ver.
tracta.in clem.1.de hære.quia ſicut is qui verè non poſſidet, non poteſt in alium transferre.l.quod
meo.ff.de acqui.poſſ.ita & qui nec fictè quidem poſſidet, non poteſt alium poſſeſſorem facere, ne
plus fictio proſit, quàm veritas, vt dicunt doct.in l.ſi is qui.ff.de vſucapionib.

Poteſtas tradendi poſſeſſionem quomodo intelligatur.

Beneficij poſſeſſio quomodo apprehendatur ingruēte bello aut peſte.

46 Item quòd poteſtatem tradendi poſſeſsionem habeat.Roma.conſil.482.in caſu.col.1.quod
verum intelligerem, quando deficeret poteſtas naturalis, vt in pupillo, furioſo, & demente, vel in
47 eo qui mitteret in poſſeſsionem beneficij ſine collatione. † Secus ſi tradens de facto, aut
ex accidenti non haberet poteſtatem tradendi, fortè per bellum, aut ob peſtem non audet acce-
dere ad locum beneficij, vel alium: tunc ab excelſa turri videndo beneficium, aut alium locum po-
terit illius loci poſſeſsionem apprehendere. Ità dicit Alberic.ſe conſuluiſſe amico ſuo in d.§.ſi iuſ-
ſerim.per illum text.ibi ex mea turri demonſtret.facit l.naturalem.ff.de acquir.rer.domi.cap.con-
tingit.de dolo.de Rota.deciſ.8.an inductus.de reſtitut.ſpoliat.de Ripa in tract.de peſte.19.ſpeciali
peſtis in contractibus.

Apparitor quomodo in poſſeſſionem mittere debeat.

48 Tamen nuncius non poteſt aliquem verbo mittere in poſſeſsionem rei, etiam ſi ſit in con-
ſpectu, niſi interueniente aliqua apprehenſione.l.non eſt mirum.in fin.ff.de pign.act.teſte Spec.in
49 tit.de primo & ſecundo decreto.§.iam nunc.in princip.per l.3.ff.eod. † ideo debet partem
ponere intra fundum, vel domum, aut vectem oſtij tradere, ſeu rei alterius poſſeſsionem, niſi quā-
do poſſeſsio eſſet vacua, & iuſtum eſſet impedimentum.per l.ſi finita.§.Iulia.ff.de damno infect.
l.quamuis.cum gloſ.de bonis author.iud.poſſ.Bald.in l.ob maritorum.col.2.C.ne vxor pro marit.
Feli.in cap.cum aliquibus.col.2.de re iud.Et Carol.Ruinus conſ.50.ſuper eo.in 4.vol.

Miſſio poſſeſſionis an cenſeatur ex verbo, tradidit, in inſtrumentis apponi ſolito.

50 Vnde illa verba poſita in inſtrumentis venditionis, & aliis, vendidit, vel donauit fundum, &
tradidit, non probant veram traditionem, ſi res non erat in præſentia.vt docet Alex.conſil.10.viſo
proceſſu.col.2.in 4.vol.& conſ.97.viſo proceſſu.col.1.vol.7.per l.prædia.ff.de acquir.poſſeſ.
51 Id tamen operatur, vt emptor ſua authoritate poſſeſsionem ingredi poſsit.Bar.in l.2.in fi.C.
de acqui.poſ.Idem probat Petr.Ferrar.in ſua practica, in forma poſitio.actor.in verbo, item quòd
præſcriptus.vbi dicit bonum eſſe ſi notarius atteſtetur in conſpectu domus, vel fundi inſtrumen-
tum fuiſſe factum, & venditionem ipſam, & tunc probabitur poſseſsionem traditam fuiſſe.

Animus tradentis rem inſpicitur.

52 Adhæc requiritur animus tradentis. d.l.3.§.Neratius.ff.de acquir.poſ.gloſ.in verb.primi.d.l.
ideo vendens rem oportet quòd declaret ſe velle tradere rem in ſuo conſpectu ſitam, vt docet A-
lex.& alij in d.§.ſi iuſſerim.& Aret. in d.l.quod meo.§.ſi venditorem. ac Paul.in l.quarundam.illo
53 tit. † Ideo non habet locum in rebus vacantibus, quia animus tradentis deficit, doctor.in §.
54 vlt.de rer.diui.in Inſti. † Etiam ex voluntate iudicis, tutoris, curatoris, procuratoris, & ſimi-
lium non transfertur poſſeſsio per aſpectum: quia ſcilicet non interuenit voluntas veri poſseſsoris,
& domini.Bar.& alij in d.l.1.in princ.in 4.q.princ.de acquir.poſ.

Cuſtodis appoſitio trāſfert poſſeſſionem.

55 Secundò acquiritur poſſeſſio per cuſtodis appoſitionem: eo enim quod vendis mihi rem,
etiam ſi non præſentem, & ego huic rei adhibeam cuſtodes, ſtatim acquiro poſſeſsionem, etiam
ſine voluntate cuſtodum, quia videtur mihi res tradita.l.quarundam.vbi Alex.& alij.ff.de acqui.
poſ.Aret.& alij in d.l.34.in princ.& facit §.Nerua, & l.rem quæ nobis.ibidem.Soc.conſ.55.viſo in-
56 ſtrumento.in 4.vol.Caro.Ruinus conſi.173.viſo proceſſu.col.4.numer.9.in 4.vol. † Licet
aliàs in poſſeſsione quæ acquiritur per ſeruum, aut per procuratorem, requiratur animus ſerui
aut procuratoris.l.1.§.hæc quæ de ſeruis.& §.per procuratorem.& ibi doct.abundè.ff.de acquir.
poſſeſ.

Clauium traditione acquiritur poſſeſſio.

Inuentor clauis primus.

57 Tertiò acquiritur poſseſsio per traditionem clauium.l.clauibus.ff.de contrahen.empt.gloſ.
58 in verbo, fundi, in rub.de conſuet.feudi.Boer.in tract.de cuſtod.clauium.fol.11. † Et Theo-
dor. Sanius fuit primus inuentor clauis, vt videre licet apud Polydor. Vergil.de inuentio.rerum.
59 Ratio eſt, quia claues pars rei dicuntur.l.fundi.in princ.ff.de actio.emp.& qui partis poſseſ-
ſionem apprehendit, acquiſiuiſse totius rei poſseſsionem videtur.l.3.in princ.ff.de acquir.poſseſ.
Nam & qui aurem alicuius tetigit (inquit Trebatius) totum eum videri tetigiſse.l.vulgaris.de fur-
tis, vide tamen gloſ.& doct.in d.l.3.in princ.quando per apprehenſionem vnius rei acquiratur al-
terius rei poſseſsio.

Intellectus ad l.clauib.

60 Etiam ſi claues traditæ ſint extra rei præſentiam, vt docet Alex.& Vincen.in d.l.3.§.Nera-
tius.& Vincen.d.l.1.q.4.nu.93.& in d.§.ſi iuſserim.col.2.Nam præſentia rei eſset ſufficiens ad ac-
quirendum poſseſsionem ſine clauium traditione, vt ſuperiùs dictum fuit: igitur clauium traditio
debet operari de aliquo.l.ſi quando.de lega.1.facit c.ex literis.de conſuetud.

61 Nec

Digitized by Google

61 Nec obeſt d.l.clauibus. ibi, apud horrea traditæ ſunt, quia narrat facti contingentiam, non negans idem eſſe, etiam ſi non contingat partes in rem præſentem venire: quia eadem eſt ratio,
62 quamuis glo.contrarium teneat ibidem.& Imo.in c.2.de conſue. † Sed dicerem quòd traditio apud horreum ſtatim trãsfert poſſeſſionem, etiam ſi is cui traditio clauium eſt facta non a-
63 periat horreum. † ſi verò traditio ſit facta extra præſentiam rei, tunc non acquiritur poſſeſſio, niſi is, cui claues hæ ſunt traditę, aperuerit horrea, & viderit merces intra horrea poſitas. hoc probat text.ſic dicens, Clauibus traditis ita mercium in horreis conditarum poſſeſſio tradita videtur, ſi claues apud horrea traditæ ſunt, quo facto confeſtim emptor dominium & poſſeſſionem adipiſcitur, & ſi non aperuerit horrea, hoc etiam probat verbum confeſtim. Nam ſtatim cenſetur tradita poſſeſsio per traditionem clauium apud horrea. Sed quando extra horrea ita demum ſi horrea aperuerit, & in eis viderit res ſibi venditas, quæ ſub clauibus continebantur.

64 Item aduertendum eſt, quòd ſi vendam domum, & tradam claues illius etiam extra domus præſentiam, videor tradere domus poſſeſsionem. per cap.ex literis.de conſuetud. quia partem rei
65 tradendo, totam rem tradere videor, vt ſuperiùs ſcripſi per l.3.ff.de acquir poſſ. † Sed quando vendo merces in horreo incluſas, ita demum transfertur poſſeſsio, ſi apud horrea traditę ſunt,
66 licet tunc non aperuerit. † Diuerſum eſt ſi traditæ ſint extra præſentiam horrei, quia niſi is qui recepit claues aperuerit horrea, non acquirit mercium poſſeſsionem. Nam claues non dicuntur partes mercium, ſicut domus. l.fundi ff.de act.empt. ob id non cenſetur tradita poſſeſsio mercium, licet aliter in ipſa domo vendita, quod eſt notandum ad intellectum illius legis, quia doct. non ſic diſtinguunt.

Clauium traditio domus poſſeſſionem transfert: nõ mercium.

67 Quod eſt verum, ſi traditio clauium facta eſſet ex cauſa venditionis, vel alterius tituli habilis ad transferendum dominium: alioqui cauſa cuſtodiæ facta magis cenſetur. per text.& Bart.in l. cùm pater.§.pater pluribus.ff.de legat.2.Bart.in l.1.§.nec caſtrenſe.col.pe.ff.de colla.bon. Ancha. in clem. 1.§.porrò.de hæret. text.& ibi Porc.in §.item ſi quis.de rerum diui.in Inſtit.Dec.conſil. 59.in cauſa.col.2.

Clauium traditionẽ præcedat titulus habilis.

68 Et quando is qui tradidit claues, poſſidebat, ſecus ſi alius: quia tunc quod non habet, non transfert, cùm etiam non poſsint duo in ſolidum poſſidere. l. ſi vt certo.§.ſi duobus.ff.commoda. nec auffertur poſſeſsio à tertio poſſidente eo non audito.cap.licet epiſcopus.de præben.in 6.Soci. conſi.131.in præſenti.col.34.verſic.nec me mouet.in 1.vol.& Oldra.conſ.209.in cauſa.& de Ripa in d.tract.de peſte.verſ.ſecundo caſu.fol.35.vt ſuperiùs in alio caſu ſcripſi.

Claues tradens niſi poſſideat, non transfert poſſeſſionem.

69 Inſuper ſi tradantur claues eccleſiæ, tradita cenſetur quaſi poſſeſsio iurium illius incorporalium, tamen ſi tradantur claues domus ruſticæ beneficij, tunc acquiritur quidem quaſi poſſeſſio adminiſtrationis temporalium rerum, & non ſpiritualium, niſi de conſuetudine: ac talis actus eſſet deſtinatus in ſignum totius poſſeſsionis, vt domus presbyteralis. teſte Ant. But.in c.fi.col.20.
70 de cauſa poſ.vt refert Nico.Milis in verb.poſſeſsio.quæſt.34. † Declarationes & limitationes ad illam l.clauibus.ſcribit Ang.in §.ſed iſte.in fi. de act.in Inſtit.& Ioan.Franc.Balb.in repetit. l.Celſus.col.21.& 25.ff.de vſucap. ibi alia videre liberum erit.[Et in praxi benefi.in tit.de miſsione in poſſeſsio.]

Claues eccleſiæ, vel dom' beneficij quid operatur.

71 Quartò requiritur poſſeſsio per conſtitutum: nam ſi vendas mihi rem, & conſtituas te illam meo poſſidere nomine, in me poſſeſsio eo ipſo transfertur, quia deſinis habere animum amplius poſſidedi tuo nomine. Conſequens eſt, vt deſinas poſſidere, & mihi acquiras. l.quod meo.ff. de acquirend.poſ.gloſ.in l.ab emptione. de pact.& in §.interdum. de rerum diuiſio.in Inſtitur.Dinus conſ.47.viſa.& conſil.49 thema.col.2.Iaſ.conſil.6.col.8.verſi.1.propter conſtitutum.in 3.vol. & conſ.111.in quarto vol.quod in multis caſibus limitarem, niſi dom. Tiraquel.multa ſuper hoc
72 tradidiſſet in ſuo tract.de iure conſti.ad eum te nunc reiicio. † Verùm non acquiritur poſſeſsio per conſtitutum, quando is eſſet incapax, vt ſi clericus conſtituat ſe poſſidere beneficium nomine laici, vt docet Anto. in cap.fin.de cauſ.poſſeſ.& refert do.Nic.Mil in verbo, poſſeſsio, ſeu quaſi.§ 40.facit c.cauſam.de pręſcrip.Carol.Rui.conſ.172.non eſt dubium.col.3.nu.14. in primo
73 vol.† Et quando conſtituens non poſſediſſet tempore conſtituti, quia tunc non potuit trãsferre poſſeſſionem, quam non habebat. l.traditio.ff.de acquir.poſ.Carol.Rui.conſ.46.viſa.col.2.n. 3.in quarto volum.& conſ.54.viſo.colum.1.ibidem.vide differentiam & nouam declarationem, quam aſſignaui in iſta precarij conſtitutione, in tract.de dona.inſinuan.art.2.gl.3.in 2.tomo commenta.ad conſ.reg.

Conſtituto quæritur poſſeſſio.

Incapax non acquirit poſſeſſionẽ per conſtitutum.

74 Quintò acquiritur poſſeſſio per traditionem inſtrumentorum, nam ſi inſtrumentum venditionis domus meæ tibi donem, & tradam, poſſeſſionem etiam domus tradere videor. tex.in l.1.C. de donat. quem tex.dicit ſing.Bal.in margat.in verb.inſtrumentum.gl.in l.3.ff.de acquir.poſ.& in c.2.de conſuet.recti feudi.Bal.in c.1.quid ſit inueſtit.Porc.in §.interdum.de rerum diui.in Inſtitu.
75 quia videtur eſſe rei pars.l.fundi.ff.de actio.empt. † & acquiſita partis poſſeſſio in tota re acquiſita videtur.d.l.3.in princ.Iaſ.conſ.111.magnificus.col.1.in 4.vol.Maſuer.in eo.titul.de poſ. §.item per traditionem.num.36.

Inſtrumenti traditio trãsfert poſſeſſionem.

76 Item ſi quis donet, vel vendat inſtrumentum debiti, ipſum debitum donare, vel vendere videtur, ne actus ſit inutilis. l.ſeruum filij.§.eum qui chirographum.de legat.3.& qui pignori inſtrumentum tradit, ipſam rem in inſtrumento contentam in pignus conceſſiſſe videtur. l.cùm con-
77 ſtet.C.quæ res pigno.oblig.poſ.l.creditricem.de remiſ.pign. † & creditor dans inſtrumentum

Inſtrumentũ donãs videtur in cocõtentum donare.

Digitized by Google

tum crediti debitorem ipſum liberare videtur.l.Labeo.ff. de pact.gloſſ.in l.1.in fin.de reb.eorum.
Soc.in tract.fallen.reg.183.inſtrumentum.

Requiſita in inſtrumẽtorum traditione vt trãſferatur poſſeſſio.

78 Requiruntur tamen ſequentia, primò quòd vendens inſtrumentum receperit pretium, vel
fuerit habita fides de pretio.iuxta §.venditæ.de rerum diui.in Inſtit. quia non debet plus operari
fictio,quàm veritas.Bal.in rub.C.de contrahen.empt.q.16.
79 Item quòd inſtrumentum fuerit traditum.d.l.1.ibi traditis.non ſufficeret ergo,ſi quis donaret inſtrumentum emptionis,& non traderet,ſed conſtitueret ſe nomine donatarij inſtrumentum
emptionis poſſidere.Nam ibi eſſent duæ fictiones,quæ de iure generaliter non concurrunt.l.1.C.
de dotis promiſſ.l.ſingularia.ff.ſi cer.pet.vbi doct.
80 Adhæc quòd is qui tradit inſtrumentum poſſideat rem in inſtrumento contentam. gloſſ.in
d.l.1.quia poſſeſſionem,quam non haberet,non poſſet transferre,ergo nec fictè.per l.traditio. ff.
de acquir.rer.domi.l.2.vbi Ang.C.de acqui.poſſ.Alex.conſ.10.viſo proceſſu.in 4.vol.

Inſtrumentũ quale eſſe debeat ad trãſferendã poſſeſſionem.

81 Præterea requiritur,quòd tradat inſtrumentum ipſius rei,in quo continetur ius vendentem
habere, ſecus ſi tradatur inſtrumentum contractus, vt vendo domum, & trado inſtrumentum
82 donationis illius domus factæ quondam patri meo,ius tunc & poſſeſſionem trado. † Secus
ſi idem rem,duntaxat tradendo tibi inſtrumentum continens me donaſſe, tunc authoritatẽ apprehendendi poſſeſſionem transferre video.l.ſi ex ſtipulatione.ff.de acqui.poſſeſ.Saly.in d.l.1.per
illum text.facit l.Titius.ff.de actio.emp.l.prædia.ff.de acquir.poſſeſ. Petrus de Bellapertica.quæſt.
133.de donatio.

Incorporalium poſſeſſio non transfertur per inſtrumentũ.

83 Inſuper requiritur, quòd illa inſtrumenta contineant res corporales,& iura illarum:diuerſum eſt,ſi continerent nomina debitorum, quia tunc actionum non cenſeretur facta eſſe traditio,nec poſſeſſio debiti.Imol.per illum text.in l.vlt.ff. de dona.ſequitur Vincen.Hercula.in d.l.3.
in princ.col.7.num.18.ff.de acquir.poſſeſſ.quamuis Alex.ibidem teneat contra,ideo hoc caſu re-
84 quireretur ceſſio domini. † Vnde ſi quis deferat inſtrumentum caſtri empti à Titio,quo velit cogere cenſuales ad recognoſcendum,dixi non teneri,niſi oſtendat ceſſionem factam per dominum,vt plenè probaui alibi. hanc tamen ceſſionem in Francia non vidi requiri.

Mobilium,& immobilium poſſeſſio per inſtrumentũ transfertur.

85 Etiam requiritur ſecundum quoſdam,quòd ſit res mobilis, vel ſe mouens.d.l.1.C.de donat.
ibi mancipiorum.Vincẽ.in d.l.3.quia cum rei mobilis ſit vilis & abiecta poſſeſſio.l.ſi rem.ff.de ac-
86 quit.poſſeſſ.non extenditur ad poſſeſſionem rei immobilis. † Sed contrarium dicerem eſſe
verius,quia eadem eſt ratio in traditione inſtrumenti rei mobilis, quæ & immobilis,ergo eadem
erit iuris deciſio.l.illud.ff.ad legem Aquil.& ille tex.loquens in mancipiis narrat factum Lucij de
quo in ſupraſcriptione,ideo non videtur ſe reſtringere ad illud factum tantùm,quia natura legum
eſt vt ſint generales.l.leges vt generales.C.de legib.

Inſtrumentum quando probet traditionem poſſeſſionis.

87 Tamen inſtrumentum non probat traditionem poſſeſſionis, etiam ſi dicatur in eo, Dedit
& tradidit,niſi res eſſet in conſpectu, quamuis inſtrumenti traditio ſit.l.prędia.ff.de acqui.poſſeſ.
Alex.conſ.10.viſo.in 4.vol.& conſ.97.col.1.in 7.vol.alia poſſunt videri in d.l.3.per doct.
88 Item requirunt quidam, quòd res in inſtrumento contenta ſit in præſentia.arg.l.clauibus.ff.
de contrah.empt.& ſuperiùs ſcripſi.gloſſ.& Bald.in d.l.1.& And.de Iſernia in c.1.quid ſit inueſti.

Pręſentia rei contentæ in inſtrumento an deſideretur.

89 Sed contrarium putarem verum,quia aliàs ſuperuacua eſſet inſtrumenti traditio, quia ſine
inſtrumenti traditione,ſi res eſſet in præſentia,acquireretur poſſeſſio,ergo nihil operaretur inſtrumenti traditio,& huius eſt ſententiæ Alexand.& alij in dicta l.3.& Soc.conſ.55.viſo inſtrumento.
col.1.in 4.vol.

Inciſio inſtrumenti quid operetur.

90 Adde quòd ſicut per traditionem inſtrumenti videtur tranſlata poſſeſſio,ita per inciſionem
illius inſtrumenti factam de voluntate donantis videtur rurſus poſſeſſio tranſlata in primum dantem.glo.ſing.in l.ab emptione.ff.de pact.quam ibi ſequitur Bart. & alij.& Ro.ſing.334. per traditionem.Bald.in prælud.feud.col.8.& c.1.col.2.quid ſit inueſtitura.vide iurium interpretes in d.l.3.
& in c.2.de conſuetud.recti feu.

Retentio vſusfructus transfert poſſeſſionem.

91 Sextò acquiritur poſſeſſio per retentionem vſusfructus.Nam ſi donem Titio domum retento mihi vſufructu,Titium poſſeſſorem facio.l.quiſquis.C.de dona.facit l.ſi quis argentum.§.ſed ſi
92 quidem.ibidem.gloſſ.in d.c.2.de conſuet.& in c.1.de conſuet.recti feudi. † Nam qui vult
eſſe tantùm vſufructuarius, neceſſe eſt in conſequens vt proprietatem à ſe abiicere velit,& nomine proprietarij poſſidere ex mandato tacitè à lege conceſſo.l.1.§.fi.cum l.ſeq.ff. vſufruct. quemadmod.cauea.Alex.& Iaſ.in l.1.in fi.de noui oper.nuncia.Alex.in l.naturaliter.in princ.de acquir.
poſſeſ.& conſ.197.viſo proceſſu.col.2.vol.2.Din.conſ.49.thema.col.2.Cot.conſil.113.circa primum.col.1.vol.1.

Retẽtio proprietatis non transfert poſſeſſionem.

93 Quod eſt verum quando ille qui retinuit ſibi vſumfructum poſſidebat, alioqui non,vt docet Lanfranc.in repet.c.quoniam.in verb.teſtium depoſitiones.col.34.de prob.& Chaſſan.in con-
94 ſuet.Burgund.in rub.*des fiefz*.§.8.gloſ.realo.Boër.in §.1.rub.de dona.in conſuet.Bitur. † vbi
dicit non procedere econtrario, ſi quis retineret ſibi proprietatem, quod non videtur tranſlata
poſſeſſio vſusfructus, quia proprietas eſt dignior, nec conuenit,quod vſufructui ſeruiat.Sed con-
95 tra ſic.Bal.in d.l.quiſquis.docto. in dicta l.3. † Si tamen quis retineat ſibi ius emphyteoſis
in aliqua re, videtur transferre directum dominium,& poſſeſſionem:vt docent Aret.Alex.in d.l.
96 3.& Iaſ.in l.traditionibus.C.de pact. † Et ſi contractus ſit inutilis,non transfertur poſſeſſio,
quia ſi principale non valet,nec acceſſorium.l.cùm principalis.ff.de regul.iur.Caro.Rui.conſil.69.
diligenti.

Digitized by Google

diligenti.numer.15.in 3.vol.Allegat Bald.in l.ex teſtamento. C.de fideicomm.& in c.2.de feudo dicto in vicem legis commiſſo.

97 Septimò,acquiritur poſſeſſio per locationem,ſi dem tibi domum,& eam loces mihi, transfertur poſſeſſio in te locatorem. per l.quædam mulier. ff. de rei vendicatio.l.qui bona. in princ. & l.quamuis.§.1.& ibi doctores.ff.de acquir.poſſeſ.l.in rebus.& l.certè.in fi.& l.fi.de precario.

Locatione transfertur poſſeſſio.

98 Ratio eſt, quia conductor non poteſt ſuo nomine poſſidere, nec poteſt rem ſuam conducere.l.non ſolùm.in fi.ff.de vſucap.l.ſuæ rei.& l.ſi in emptione.§.rei ſuæ. ff. de contrah. empt.ergo videtur transferre poſſeſſionem in locatorem, quia tacitè videtur ſe conſtituere nomine illius poſſidere,ab eo conducendo,quod perfamiliare eſt vſurariis.Angel.in l.quòd meo.Dig.de acqui-
99 poſ.facit l.ſi quis conductionis.C.loca. † Quod eſt verum,ſi locator ſciat, alioqui in ignorantem non träsfertur poſſeſſio, quia non habet animum poſſidendi. gl.& doct.in d.l.quædam.& Soci.conſi.91.Caſus ſuper quo.col.5.in 3.vol.

100 Tamen per locationem non probatur poſſeſſio in præiudicium tertij, ſed aduerſus conductorem tantùm.d.l.quamuis.§.1.ff.de acquir. poſſ. niſi locator mercedem ſeu penſionem recepiſſet, quia tunc non eſt veriſimile, quod recepiſſet penſionem, ſi alius fuiſſet dominus. Ideo oportet quòd ille tertius hoc probet. Bart.& alij in d.l.quamuis.& ſic conſuluit Soc.conſil.106.li-
101 benti animo.col.1.in 3.vol.dicens eſſe communem,& in practica ſeruari. † Et quod in corporalibus dicitur, idem in incorporalibus, cùm ſit eadem ratio. Firmat de Ripa in lib. 2.reſpon. de reſcript.c.7.duo tantum.in 5.dubio.num.8. allegat text. in l procuratoris.ff. de procur.& Aret. conſi.30.viſo.in col.penult.idem docet Carolus Ruinus conſi. 46.viſa facti ſerie. numer. 13.in 4. vol.ac conſ. 161.præmittendum.col.4.num.10.in 1.vol.& conſil.47. in cauſa.col.1.in 4. vol. vide conſ.118.ibidem.

Locatio non probat poſſeſſionem in præiudiciū tertij.

102 Octauò acquiritur poſſeſſio, etiam ſine traditione, ſi commodatarius, depoſitarius,conductor,aut ſimilis rem emat,aut alio titulo habili acquirat. §. interdum. de rerum diui. in Inſtit.l. quædam.ff.de rei vind. l.certi condictio.§.fi.vbi Bar.& alij.ſi certum pet.l.qua ratione.§.interdum. de acqui.rerum domi.l.qui ſaxum.de donat.glo.& doct.in l.traditionibus.C.de pact.niſi is cui fuit vendita, non adimpleuerit contractum ex parte ſua,arg. l. Iulianus.§. offerri.ff.de act.emp.§.venditæ.Inſtit.de rerum diuiſ.gl.in d.§.interdum.

Cõmodatarius, depoſitarius, & conductor emẽtes rem apud eos exiſtẽtẽ.

103 Idem ſi dominus ignoraret eum cui vendit,detentorem,nec tunc quidẽ transfertur poſſeſ. gl.ſing.in l.quædam mulier.ff.de rei vin. l.2.vbi gl.de acqui.poſſ.de Iac.in d.§.fi.ſi certum peta.Bal. in l.ſuper longi.col.pen.C.de præſcrip.longi tempo.facit l.non ſtatim.ff.de pecul.

Ignorantia vẽdentis impediet poſſeſſionem träſferri.

104 Item reſtringi debet, quando cauſam à non domino habuerit,vtpote ſi emerit à nõ domino.l.fi.C.de acqui.poſſeſſ. Bal. in l.alienum. C. de fur. Are.in l. traditionibus.col.1.C.de pact.quia non poteſt quis plus iuris transferre,quàm habeat.l.traditio. ff.de acqui.rerum domi.

Poſſeſſio à non domino vt domino tradita nihil operatur.

105 Nonò acquiritur poſſeſſio in contractu ſocietatis ex ſolo titulo. gloſſ. in l.1.& 3.ff. pro ſocio.& ibi Bart.& alij in l.1.in verb.vniuerſæ.pro dote. Bal.in l.qui tibi.de hæred.vend.Alex.in l. 3. in princ.de acqui.poſſeſ.Dec.& alij in l.ſi ſocius.ff.ſi certum peta.quia licet ſpecialiter traditio nõ
106 fiat,tamen tacitè cenſetur interuenire.l.2.ff.pro ſoc. † Quod eſt verum in corporalibus, ſecus in incorporalibus,quæ ſine ceſſione non transferuntur. text. in l.ea verò.& ibi Albert.ff.pro ſoc.ne duæ fictiones ad vnum & idem concurrant. contra l. 1. C. de dotis promiſſ. & Bart.in l. ſi is qui emptore.ff.de vſucap.in Francia idem vt circuitus vitetur.

Societate acquiritur poſſeſſio.

Incorporaliū poſſeſſio non ſine ceſſione träſfertur.

107 Decimò,ſi quis petat ſe in poſſeſſionem rei mitti, & aduerſarius præſens dicit ſe nolle defendere,tunc ſtatim poſſeſſio transfertur. Barto. per illum text.in l.non ſolùm.2. ff.de noxa. Alex. in l.ſi finita.§.Iulia.ff.de damno infecto. Felin.in c.cæterùm.col.penult. de iudic.Iaſ.in §.omnium. num.90 cum ſequen.de act. in Inſtit. Tamen in praxi iudex ſuper hoc ſolet pronunciare,per l.fin. ff.de rei vind.

Defendere recuſäs poſſeſſionẽ,eam perdit.

108 Vndecimò ſubrogatus à Romano pontifice in ius & poſſeſſionem alterius, ſine noua apprehenſione efficitur poſſ. de Rota deciſi. 64. Subrogatus.in nouis.Feli.in rub.de reſcript.col.tertia,verſic.& ideo.gloſſ.in regu.Cancel.27.Floria.in l.ſeruitutes magna.col.tertia.ff.de ſeruitu.

Subrogatus à Papa acquirit poſſeſſionem.

109 In regno tamen Franciæ ſolet ſubrogatus nouam accipere poſſeſſionem, quando non erat anteà poſſeſ.vt ſcripſi in §. declarantes.de manda.apoſto.in concorda.alioqui non audiretur ſuper poſſeſſorio, quia poſſeſſio non apprehenſa non ſolet in alium transferri. l. cùm hæredes. ff.de ac-
110 quir.poſſ. † Niſi ille in cuius locum ſubrogatus eſt,eſſet poſſeſ.& in inſtantia cum alio, tunc poſſeſſio ſui authoris proderit ſubrogato, dummodo eam apprehendat, ſi ipſe ſubrogatus anteà non erat poſſeſſor. [Vide quæ dixi in praxi benfi.in 2.parte, tit de ſubrog.]

Subrogatus nouam accipit poſſeſſionem.

111 Duodecimò quando aduerſarius impedit,ne quis poſſeſſionem apprehẽdat, in odium eius lex fingit apprehenſam, & facit prohibitum poſſeſſorem. l. cùm vnus.in fin.cum l.ſeq.ff. de bon. autho iudi.poſſ.ca.contingit.de dolo.vbi doct.ſic conſuluit Carolus Ruinus conſi. 161.præmittendum.col.3.nu.16.in primo vol. Nam regula iuris eſt, quod per me non ſtat, mihi non eſt im-
112 putandum.l.in iure ciuili.ff.de reg.iuris. † Sicut lex facit eum liberum,cui dominus libertatem debitam iniuſtè denegauit.l.cùm verò. §. apparet. & l.ſi quis rogatus. ff.de fideicom.libert. l.cùm inter.C.eod.l.cùm Sillanianum.C.de his quib. vt indign.l. fin.ad Orficia.& l.fin.C.de liber. cauſa.doct.in §.1.de ingen.in Inſti.& Iaſ.in l.naturalis.ff.de præſcript.verb. quod verum arbitrarer,cùm authoritate iudicis miſſus impediretur, loquitur ille titulus.

Impeditus apprehendere poſſeſſionem,eam tamẽ acquirit.

Digitized by Google

Ingreſſu religionis, vel adoptione an acquiratur poſſeſſio.

113 Decimotertiò ſi quis adoptauerit, vel arrogauerit aliquem, aut ſi quis ingreſſus fuerit religionem, ſe & ſua dedicat Deo. in auth. ingreſſi. C. de ſacroſanct. eccle. Et tam adoptans quam eccleſia acquirunt poſſeſſionem bonorum illius l. ſi adoptauero. & ibi Bart. ff. de precar. & in l. cùm hæredes. in fin. de acquir. poſſeſ. authen. ſi qua mulier. C. de ſacroſanct. eccle. gloſ. in c. ſi qua mulier. 19. q. 3. Innoc. in c. in præſentia. de probation. imò etiam eccleſia ſine aliqua apprehenſione. per
114 tex. in l. fi. C. de ſacroſanct. eccleſ. † Licet in hoc regno non fiat hæc tacita bonorum dedicatio, vt ſcripſi in prooemio ordina. Regiar. in primo tomo.

Signo quæritur poſſeſſio.

115 Decimoquartò ſi rei affigam ſigillum, aut aliquod inſigne, aut notam, vnde ſi porcos vendidero tibi, & eis tu ſignum imponas, tunc ſine alia apprehenſione eſt tibi acquiſita poſſeſſio: quia eos ſignando, apprehendiſſe eorum poſſeſſionem videris. tex. ſingu. in l. quod ſi neque. in fi. ff. de pericu. & commo. rei vend. ſecundum Roma. ſingu. 281. & conſi. 482. ſuper præmiſſo. Bald. in rub. C. de pericu. & commod. rei vend. col. 1. Barb. in c. tertio loco. col. 3. de proba. & Iaſ. in l. traditioni-

Signato vino non tamē transfertur poſſeſſio.

116 bus. col. 2. C. de pact. Soc. conſi. 55. viſo inſtrumento. col. 1. in 4. vol. † Quod non procedit in vino. l. 1. §. ſi dolium. ff. de pericu. & commod. rei vind. quia magis ne ſubmitteretur, ſignari ſolet, quàm vt traditum videatur. vt ibidem ſcribit tex.

Inueſtitura quomodo poſſeſſio acquiratur.

117 Decimoquintò, per inueſtituram factam annulo, calamo, vel pileo transfertur poſſeſſio. gloſ. in c. 2. de conſuetud. Quod eſt verum, quando fit per traditionem rei continentis ius cohærens illi rei, quæ conceditur, vt per traditionem inſtrumenti continentis ius. l. 1. C. de donat. vt ſuperius ſcripſi, vel quando in præſentia rei fieret. c. 1. quid ſit inueſtitu. Innoc. in cap. in literis. de reſtit. ſpol. Bal. in rub. C. de contrah. emp. quæſt. 17. Et quando fieret inueſtitura per eum, qui habet
118 rei poſſeſſionem. † Secus ſi per nuncium, ne plures fictiones interueniant. Panor. & alij in c. 2. de conſuet. & quando eſſet conſuetudo. d. c. 2. alioqui per inueſtituram non transfertur poſſeſſio, ſed datur poteſtas apprehendendi poſſeſſionem propria authoritate. Panorm. in dicto c. authoritate. col. vlt. de iuſti. doct. in l. ſi ex ſtipulatione. ff. de acquir. poſſeſ. Vincen. & alij abundè in dicta l. 3. ff. eod.

Beneficij poſſeſſio quomodo apprehendatur.

119 Decimoſextò, in beneficiis, ſi quis acceperit poſſeſſionem in eccleſia, vel in domo, in qua degere ſolitus eſt curatus, tunc acquiritur poſſeſſio omnium rerum beneficij, etiam ſine alia apprehenſione, teſte Innoc. in ca. in literis. de reſtit. ſpol. doct. in l. 3. per illum tex. & l. cùm hæredes. ff. de acquir. poſſeſ. de Rota deciſ. 4. in not. & deci. 8. de reſtitu. ſpoliatorum. Floria. in l. ſeruitutes in magna columna tertia. ff. de ſeruitutib. quid in hæreditate & aliis rebus, vide per doctores in l. 3. ff. de acquirend. poſſeſ.

120 Imò per tactum oſtij eccleſiæ beneficij, vel alterius rei affixæ portæ, ſi non poſſit ingredi, tangat annulum portæ eccleſiæ, & ita acquiretur poſſeſſio, vt docent do. de Rota. deciſ. 153. pone quòd aliquis in antiquis. & deci. 8. de reſt. ſpol. vide quæ dixi ſuperius in 3. modo acquirendi. & abundantius in praxi benefic. in titul. de miſſio. in poſſeſ.

Laicus non poteſt inducere in poſſeſſionē beneficij.

121 Quod eſt verum, quando traditus eſt annulus portæ beneficialis per illum, qui poteſtatem habebat mittendi in poſſeſſionem, alioqui contra. teſte Roma. conſi. 482. in caſu. col. 1. Vnde qui ſic adeptus eſt poſſeſſionem poteſt agere poſſeſſorio, vt latè concludit Guido Papæ conſil. 71. pro diuiſione. col. 4. verſic. quintò præſuppono. Ideo vidi aliquem à poſſeſſione repulſum, qui miſſus fuerat in poſſeſſionem per apparitorem Regium, non habentem ad hoc poteſtatem.

Praxis hodierna adipiſcēdi poſſeſſionem beneficij.

122 Et ſolent hodie in Francia prouiſi per presbyterum coram notario & teſtibus adipiſci poſſeſſionem per traditionem miſſalis, vel libri eccleſiæ, & oſculum altaris, & pulſum campanæ, & alia ſimilia faciendo, & hæc procedunt, ſi poſſint ingredi eccleſiam: ſin minus per peſſuli tactum, vel oſtij, vt dixi ſupra.

Præſumitur poſſeſſio ex titulo.

123 Inſuper notandum eſt, quòd ſi quis reperiatur in poſſeſſione, & ignoretur ex qua cauſa poſſideat, cenſetur poſſidere ex contractu præcedente, ideo probando contractum & ſuam poſſeſſionem, cēſetur illam ex tali titulo habuiſſe. gl. eſt ſingularis. in l. quædam. gl. vlt. ff. de rei vindic. quam extollit Lanfranc. in repe. c. quoniam. in verb. teſtium. col. 34. de prob. & Corſet. in ſingul. incip. poſſeſſio & Iaſ. in l. certi conditio. §. fin. col. 2. ff. ſi certum peta.

124 Et ſic acquiritur his caſibus poſſeſſio ſine apprehenſione, aliàs regulariter ſine apprehenſione non acquiritur poſſeſſio. l. 3. ff. de acqui. poſ. & hoc eſt vtile, quia quis his caſibus in hoc regno poteſt ſe dicere ſaiſitum & poſſeſſorem, vt videtur dicere Maſuer. in titul. de poſſeſſo. §. item cùm quis dat. Et hæc de poſſeſſione rerum corporalium dicta ſint.

Incorporalium poſſeſſio quomodo acquiratur.

125 Nunc videamus quomodo acquiratur poſſeſſio in incorporalibus, quæ propriè non poſſidentur, ſed quaſi. l. ſeruus. §. incorporales. ff. de acquir. rerum domi. & text. in l. ait prætor. §. 1. ibi. Item ei qui per captiuitatem fundi poſſeſsionem, vel vſusfructus quaſi poſſeſsionem amiſit. ex quib. cau. maio. & Inſtit. de reb. corpora. & incorpo. & eadem fermè eſt vtilitas in quaſi poſſeſsione, quæ in poſſeſsione.

Requiſita tria ad acquirendum poſſeſsionē in corporalium.

126 Itaque tria neceſſaria ſunt ad acquirendum poſſeſsionem in his incorporalibus. Primò requiritur ſcientia & patientia domini illius rei, cuius poſſeſsionem iuris acquirere volo, vel ſcientia illius exigitur, qui poſſet expreſsè ſeruitutem conſtituere. l. pen. ff. de ſerui. l. 3. §. dare. de vſufru.
127 l. 1. in fi. de ſeruit. ruſtic. prædio. l. 2. C. de ſeruit. & aqua. † Vbi Bart. inſtruit pragmaticos, vt articulum faciant, de ſcientia & patientia, quæ probentur. Sequitur Panor. conſil. 18. in cauſa. col. penul. 2. vol. & conſi. 23. ibidem. Caro. Ruinus conſi. 163. Ieſu Chriſti. col. 2. in 5. vol.

128 Et

Digitized by Google

128 Et ſi ſint plures domini, requiritur ſcientia omnium, & patientia.teſte Flor.per illum tex. in l.ſi communem.ff.quemad. ſerui. amit.& ignorantia vnius prodeſt omnibus æquè poſsidentibus,niſi iura ſint diuerſa,& ſeparata.Flor.in l.per fundum.ff. de ſerui.ruſti.præd.

129 An præſumatur domini ſcientia? Reſpon.arbitrabitur bonus iudex ex actuum multiplicatione,& qualitate ipſorum, & ex aliis circunſtantiis, teſte Inn. in c.bonæ.2.col.1.de poſtu.prælato.& Panor.in c.cum eccleſia.de cauſa poſſeſ.col. 4. Nicol.de Milis, in verb.poſſeſ.§.57.& in deciſ.Neapo.quæſt. 67.ſuper cauſa.

Scientia domini an præſumatur.

130 Et in præſcriptione vectigalis,cuius ſcientia requiritur.ſcribit Bart.& Ludouic.Rom.in l.ſi publicanus.in fi.ff.de public. & doct. in c.ſuper.§.fin.de verb.ſignific.& Panor.in conſi.18.ac Carol.Ruinus conſ.173.viſo proceſſu.col.4.nu.9.in 4.vol.& Iaſ.conſ.81.videretur.col.2.in 3.vol.

131 Et in præſcribendo mero imperio,vel mixto, cuius ſcientia & patientia interuenire debeat, docet Iaſ.& alij in l.imperium.col.9.nu.21.ff.de iuriſd.omnium iud.

132 Et an vſufructuarij vel domini,vide Nicol.de Milis,in verbo,poſſeſsio.§.61.& ſeq.

133 Ex quo infertur,quòd ſi fiat præſentatio ignorantē vero patrono non acquiritur quaſi poſſeſsio præſentandi, vt conſuluit Calder.conſi.vlt.rub.de cau.poſſeſ.doct.in c.conſultationibus.de iure patrona.

134 Secundò quod ſi Abbas, vel alius conferat beneficia,ad collationem epiſcopi,vel alterius ſpectantia eo ignorante,& inſcio, non acquirit quaſi poſſeſſionem conferendi, vt docet Innoc.in c.2.col.3.de in integ.reſtit.vt plenius dicam in praxi benefic.

Per præſentationē ignorante patrono factam non acquiritur quaſi poſſeſſio.

135 Tertiò ſi quis vtatur ſeruitute eundi, vel alia, per fundum meum me abſente & ignorante non acquirit quaſi poſſeſsionem ſeruitutis.l.2. C.de ſerui.& aqua.& idem in aliis dicas.

136 Ratio eſt,quia in his incorporalibus patientia pro traditione habetur, cùm alioqui res non poſsit tradi.l.penult.ff. de ſerui.l.datio.§. ſi iter.de act.empt.Bart.& alij in l.ſeruitutes.de ſeru.& in l.2.C.illo titul.

137 Et patientia non poteſt eſſe ſine ſcientia,vt patet,ergo vtrunq; interuenire neceſſe eſt,vt docet Alex.in diſputatione incipiēte,Sigiſm.in 2.dubio.col.32.doctores in §.æquè.de actio.in Inſtit.

138 Et ſic ſcientia & patientia poſſeſſoris rei non ſufficeret,ſed requiritur patientia domini,gl. & Pau.in l.1.C.de ſerui.& aqua.Soci.conſil.187.in controuerſia.col.8.in 2.vol.

Scientia & patientia cuius requiratur.

139 Nec ſufficeret ſcientia & patientia conductoris. l. quamuis.§.ſi conductor.ff.de acqui.poſ. Ioan.Franc.in tract.præſcrip.in 2.parte 4.partis.q.1.col.12.in addit.Carol.Ruynus conſ.163.col.2. nu.7.in 5.vol.Sed requiritur ſcientia & patientia eius, qui poſset conſtituere ſeruitutem,vel illud ius,de quo quæritur,vt ibi.

Scientia & patientia in quibus caſibus non requiratur.

140 Limita quando aduerſarius non poſsideret rem, ſed poſseſsio eſset vacans,teſte Inno.in c. bonæ.2.col.1.de poſtu.præla.Flor.& Pau. in l.ſeruitutes. in magna. col.6.& 10.ff.de ſeruitu.& l.ſi communem,quemadmod.ſeruitu.amittan.quia nullum videtur fieri præiudicium,cùm ipſe non poſsideat.& ſic non requiritur ſcientia,nec patientia alicuius iſto caſu.

141 Quod intellige verum in iuribus priuatorum, ſed in iuribus eccleſiarum requiritur ſcientia cuſtodis, vel ſuperioris ad quem ſpectat conceſsio iuris, teſte Ioan. Franciſc.in tracta.præſcr. in 2.parte 4.partii.q.1.col.12.in additio.

142 Secundò,non procedit in iuribus, quæ ſola non vtentis negligentia præſcribuntur, vt ius libertatis,quod fauorabile eſt.l.ſi partem.§.ſi per fundum. ff. quemadmo. ſerui.amit.vbi ius ſeruitutis amittitur per non vſum longi temporis abſque ſcientia & patientia. gloſ. in l.ſi ſic.ibidem. Ioan.Franc.in 3.parte 4.partis.q.4.col.26.& col.14.

143 Tertiò,reſtringe in ſeruitutibus habentibus cauſam diſcontinuam, in quibus quantum ad interdictum de itinere actuq; priuato non requiritur ſcientia, ſed ſufficit ſolus vſus. Bart.in l.1.§.

144 hoc interdicto.col.3.ff.de itinere actuque priuato. † Tamen quoad præſcriptionem ſeruitutis requireretur ſcientia ſecundum eundem Bart.in d.l.2.C.de ſerui.& aqua. Anto.Butr.in ca. peruenit.col.6.de cenſib.

145 Quintò,non habet locum, quando poſsidens habuiſſet titulum, tunc non requiritur alia patientia: nam ex illo titulo traditio cenſetur facta. l. ſi ego. ibi per traditionem conſtituentis. ff. de publica.& l.3.§.dare.de vſufruct.Cæpol.in tract. de ſerui.vrba. prædio.c.20.verſic.ſecundò fallit.Paul.in l.ſeruitutes.in magna.ff.de ſeruitut.

146 Etiamſi haberet titulum à tertio domino, quod ſufficit. per l.ſi ego.§.1.ff.de Public.in rem actio.Alber.in l.2. facit text.in l. vlt. in fin.ibi,vt bono initio.C.de præſcri.long.tempo.Iaſ.in l.naturaliter.in princ.col.fin.de acquir.poſſeſ.

147 Sextò fallit, quando quis poſsediſset longiſsimo tempore 30. vel 40. annorum, quantum enim operatur titulus, vt poſsim præſcribere aduerſario ignorante, tantum operatur lōgiſsimum tempus,quando titulus non interuenit. teſte Paul. in l. 2. C.de ſeruit.& aqua.Cæpol.refert in d.c. 20.in 4.parte.requiſit.4.

148 Quod intelligerem verum, quando ageretur de tanto tempore, cuius initij memoria non eſt in contrarium.per l.3.§.ductus aquæ.ff.de aqua quotid. Alioqui contra,teſte Alex.conſi.6.viſo col.2.vol.1.Felin.in c. de quarta.col.penult.de præſcr.Iaſ.in l.Imperium.col.9. & ſeq.num.12.ff.de iuriſd.omnium iud.in illis iuribus in quibus hoc tempus neceſſarium eſt, alioquin ſufficeret longiſſimum tempus,vt ibidem.

Digitized by Google

149 Septimò vitiabitur regula, quando dominus non haberet poteſtatem tradendi, vtpote, quia eſt pupillus, vel furioſus, tunc ipſorum ſcientia non habetur pro traditione, nec plus poteſt fictio operari, quàm veritas. l. qui ad certum. ff. loc. Floria. in l. ſeruitutes. col. 11. ff. de ſeruit.

150 Octauò limita vt docet Io. Franc. in tract. de præſcr. in 2. parte quartæ partis. q. 1.

151 Secundò ad quærendam poſſeſſionem rerum incorporalium requiritur exercitium, ſeu factum. l. ſi partem. §. 1. ff. quemadmo. ſeruit. amit. l. arboribus. §. de illo. de vſufruct.

Exercitium in acquirēda ſeruitute incorporaliū requiritur.

152 Nam ſicut in corporalibus non acquiritur poſſeſſio ſine apprehenſione. l. 3. ff. de acqu. poſ. Ita nec in incorporalibus ſine vſu & exercitio, quod loco apprehenſionis habetur. not. in c. cùm eccleſia. de cauſa poſſeſ.

153 Ideo ſi velim probare me eſſe in poſſeſſione accipiendi ligna ex nemoribus regiis, oportet quod probem me alias accepiſſe, alioqui poſſeſsio non probatur.

Iuriſdictio conceſſa requirit aliquod exercitium.

154 Ex quo infertur, quod ſi Rex concedat alicui merum Imperium & mixtum cum iuriſdictione in aliquo caſtro, non acquiretur quaſi poſſeſsio illius iuriſdictionis, niſi ille iuriſdictionis aliquos actus exercuerit: vt docet Inno. in c. olim, tertio. de reſtit. ſpolia. & doct. in l. imperium. ff. de iuriſd. omn. iudi. Bald. in tract. de pace Conſtan. in verb. amplius conſueuerunt. facit l. vna eſt via. ff. de ſerui. ruſti. prædio.

155 Secundò ſi quis concedat mihi ſeruitutem eundi per ſuum fundum, non acquiram illius ſeruitutis quaſi poſſeſſionem, ſi nunquam iuerim, & idem in ſimilibus. not. doct. in l. ſi partem. §. 1. quemadmod. ſeruit. amitt. & l. 1. §. 1. ff. de itinere actuq; priuat. Imò amittetur ſeruitus impoſita ſicut priuilegium de faciendo, ſi nihil factum fuerit. l. 1. ff. de nundinis.

156 Limitatur quando quis haberet titulum, quia tunc vnum exercendo actum & in vna ſpecie, acquirit quaſi poſſeſſionem alterius ſpeciei, in qua nullum actum exercuit. cap. cùm in tua. de decim. Innoc. in c. dilectus. de capel. monach. Barto. & Iaſ. in l. 3. in princ. col. penul. & ſeq. ff. de acq. poſſeſ. & Bart. in l. 1. §. ſi quis. 1. in fin. de itinere actuq; priuato. Alber. Brunus in conſ. 93. in cauſa. col. 3. in mater. feudal. facit text. in l. ſi ſtillicidium. §. fin. ff. quemadmod. ſerui. amitt. Iaſ. in l. im-

157 perium. col. 10. verſic. 3. circa prædicta. ff. de iuriſdict. omn. iud. † Vnde ſi dom. ſuſpenderit vnum latronem, acquiret poſſeſſionem ad comburendum hæreticos, & ad aliam iuriſdictionis ſpeciem, ſecundum eos.

158 Itē reſtringe in iuribus incorporalibus, in quibus nihil fit aut immittitur in rem alterius, tūc in iſtis ſufficit contradictio ſine alio exercitio, vt ad acquirendum quaſi poſſeſſionem altius non tollendi, ſufficit quòd dixerim vicino, ne altius tollat, & illi prohibuerim, & illi prohibitioni acquieuerit. gl. in l. qui luminibus. ff. de ſeruit. vrbano. prædior. l. 1. C. de ſeruit. & aqua. Bart. in l. ſicuti. §. ſed ſi quæratur. ff. ſi ſeruit. vendic.

Cōtradictio quādo ſufficiat.

159 Et ſic audiui pronunciari contra aliquem, qui longo tēpore non ſoluerat vectiga. & quādo ab eo fuit petitū, impetrauit manutenentiæ literas, dicens ſe eſſe in quaſi poſſeſſione nō ſoluendi.

160 Sed hoc non eſt verum, quia ante contradictionem non acquiritur illa quaſi poſſeſſio, & ipſe nunquam contradixerat, vt fatebatur: ergo non debebat manuteneri, vt inferius dicetur.

Iure ſuo in corporalibus vtendum eſt.

161 Tertiò requiritur, quòd exercens actum intendat vti iure ſuo, per l. ſi. ff. quemadmod. ſerui. amit. Innoc. in c. bonæ. 2. de poſtul. prælat. l. 1. §. Ariſt. ff. de aqua quotid. & æſtiua. ibi, qui ſe putat ſuo iure vti: non eum, qui ſcit nullum ius ſe habere.

162 Vnde qui tranſiuit per fundum alterius, putans ibi eſſe viam publicam, nō acquirit ius itineris, nec quaſi poſſeſſionem illius. l. ſi. vbi doct. & Fely. in c. de quarta. col. 14. de præſcri. verſicul.

163 Limita etiam. † Sed malæ fidei poſſeſſor ius itineris retinet. l. licet. ff. quemad. ſeruit. amit. quia facilius conſeruatur, quam acquiritur quaſi poſſeſſio, vt in l. patre. probatur. ff. de his qui ſunt ſui vel alie. iuris.

164 Ratio eſt, quia ſicut in corporalibus requiritur animus & corpus, vt ſuperius dixi, ita & in incorporalibus requiritur animus poſſidendi, qui dicitur quando ſuo iure quis actum facit.

Iure facultatis & amicitię nō acquiritur poſſeſſio.

165 Et per hoc infertur, quod per actus, qui fiunt iure facultatis, vel amicitiæ, nunquam acquiritur quaſi poſſeſſio iurium incorporalium. l. fluminum. §. item videamus. & l. Proculus. ff. de damno infecto. l. 1. § denique. & l. ſi in meo fundo. de aqua pluuia arcenda. l. viam. ff. de via publica. l. qui iure. & l. generaliter. de acqu. poſſ.

166 Et ſic perperam videntur hactenus ſenſiſſe doct. dicentes debere interuenire animum acquirendi, quia loquuntur contra illa iura, quòd quis debet vti iure ſuo in quibus nō dicitur, quòd quis debeat acquirere iure ſuo, nec animum acquirendi habere, ſed ſuo iure facere.

167 Ideo debemus intelligere iure ſuo facere, quando facit eo animo vt poſſideat. l. qui iure. ff. de acqu. poſ. & ſic ſua poteſtate, authoritate, & facultate, vt teſtatur Budæ. in l. vſufructuarius ff. de vſufructu.

168 Etiam dicimus iure ſuo, idē eſt, ac ſi ſpectaret ad eum, qui vtitur, & ſic iure ſuo tāquam habens ius hoc faciendi: phraſes huius verbi, ſuo iure, meo iure, & tuo iure, ſcripſi in l. verbis legis. ff. de verb. ſignific.

Quomodo cognoſcatur quod actus fiat ſuo iure.

169 Quomodo noſcatur quod actus fiat iure ſuo? Reſp. ſuper hoc faciendi ſunt tres caſus. primus eſt, per actus, qui fiunt ex gratia, vel familiaritate, nunquam acquiritur quaſi poſſeſſio incorporalium, nec dicetur quis iure ſuo facere, quia non eo animo ingreſſus eſt, vt poſsideat. l. qui iure. ff. de acqui. poſſ. c. bonæ. 2. de poſtula. prælat.

170 Ex

170 Ex hoc infertur, quod ſi ruſticus dederit aduocato, vel alteri vnum par caponum per triginta annos,& poſteà ceſſauerit, cogi nõ poteſt, quia amicitiæ cauſa hoc cenſetur feciſſe.gl.vlt.in l.ſolent.ff.de offic. procõſul. Bart. in l.cùm de in rem verſo.col.pen.ff.de vſuris.Roma.in l.auus.ff. de pact.Butr.& Panor.in c.peruenit.de cenſib.& Fely.in c.de quarta. de præſcr.

Caponũ ſoluẽs par lõgo tempore nõ adſtringitur ad continuandum.

171 Intellige vt per Alex.conſ.124.ſuper 1.in 4.vol.& Socy. conſ. 131.in præſenti.col.1.vol.1.

172 Secundò infertur, quod ſi mortuo nobili caſtrum pertineat de conſuetudine ad primogenitum,qui in eo habitauit cum ſuis fratribus per triginta annos,& hi ſimul ponebant officiales,& iuriſdictionem exercebant,ſi poſtea fiat diuiſio, non poterunt fratres dicere ſe acquiſiuiſſe ſuper his poſſeſſionem, vel aliquod ius, quia frater primogenitus hoc paſſus fuit cauſa fraternitatis & communionis, & ita dicit ſe conſuluiſſe Paul. in l.qui iure.ff. de acqui. poſſ. quem ſequitur Maſuer.in rub.de poſſeſſo.§.item ſoror.

Primogeniti iura non acquirũtur fratribus.

173 Tertiò ſi frater maior natu, vel ſocius adminiſtrauerit res communes longo tempore,non acquirit quaſi poſſeſſionem, quia iure familiaritatis & amicitiæ feciſſe cenſetur. Bart. & alij in l. qui iure.Albert.Brunus in conſ.93.in cauſa.col.2.in mater.feudo.

174 Quartò infertur, quod ſi amicus fuerit in domo alterius amici hoſpitatus per 30. aut 40. annos,non videtur acquiſita quaſi poſſeſſio hoſpitato, quia hoc non fecit iure ſuo,ſed iure cuiuſdam amicitiæ & familiaritatis,& ſic animus deeſt vtendi,& acquirendi.l.& habet.§.hoſpites.ff.de precar.l.ſi mulieri.quibus modis vſusfruct.amitta.Io.Fabr.in §.æquè.col.7.Inſtitu.de actio.Floria. l.ſeruitutes.in magna.col.7.ff.de ſeruit.Ioan.Maria.in l.ſi certis annis.in fi.C.de pact.Card.cõſ.38. dominus Comes Ancha.conſ.157.ſummæ prudentiæ.in fin.

Amicus hoſpitatus cum amico lõgo tempore nõ acquirit poſſeſſionem.

175 Quintò, ſi quis ſolitus ſit ire ad vineas alterius cauſa comedendi racemos,non acquiritur quaſi poſſeſſio,quia iure familiaritatis fit, vt ſunt ſoliti clerici ſancti Mauricij Viennæ ire die ſancti Symphoriani, vt teſtatur Guido Papæ in ſtatuto,ſi quis per literas.in verb.vel quaſi poſſeſſione,in fi.vbi limitat, quando longiſsimo tempore, niſi appareret de proteſtatione, vt ibi, ſed ego puto etiam quòd longiſſimo tempore vix ius acquiritur.

176 Sextò, ſi nobilis fuerit tractari ſolitus die feſto in domo presbyterali curati per 40.annos,ſi poſtea alius curatus nolit illum recipere, non poterit cogi: nam hoc fuit ratione amicitiæ & familiaritatis: vt vidi,nec iſte nobilis poterit remedium poſſeſſorium adducere contra curatũ. Carol.Ruinus conſ.5.viſo proceſſu.col.6.nu.13.in 4.vol.

Curat⁹ feſto die parochiæ non tenetur nobiles vel alios hoſpitio recipere.

177 Secundus caſus eſt,per actus,qui iure facultatis fiunt, nulla acquiritur quaſi poſſeſsio.l.fluminum.§.fi.& l.Proculus.ff. de damno infecto.Iaſ.in l.quominus.col.5.in 1.q.Bart.ff.de fluminib.

Actus iure facultatis nõ præbent poſſeſſionem.

178 Ex quo infertur, quod ſi quidam acceſſerint ad coquendum panem ad furnum alicuius, etiam per centum annos, non per hoc eſt acquiſita quaſi poſſeſsio illi, vt cogere eos poſsit ad coquendum in ſuo furno, nec ad prohibendum alium facere furnum, vt docet Petr. Iacob. in ſua practica.tit.libellus ſuper furno. col. 3.& ſeq. Io.Fab.& alij in §.æquè.col.6.Inſtit.de actio. Panor. in c.ex parte.col.2.de conceſſ. præb. & in c.ſuam. de ſymo.Cæpol.in tracta.de ſeruit.vrban.præd.

179 c.5.rub.de furno.Guido Papæ in deciſ.Delph.q.298.vtrum. † Vbi dicit quemlibet poſſe furnum facere in ſua domo, quamuis Bar. ibidem alium habeat,niſi ipſe priuilegium haberet,& ſequitur Iaſ.conſ.161.in cauſa.in 2.vol.idem dicens in torculari.

Coquere panem in ſuo furno nobilis cogere nõ poteſt alium.

180 Secundò,ſi quis iuerit ad molendinum alterius per longiſsimũ etiam tempus, tamen non poterit cogi ad molendum in prædicto molendino, quin poſsit ad aliud accedere, nec per hoc tempus quo acceſsit acquiſita eſt quaſi poſſeſsio.teſte Bal.in l.1.col.2. C. de ſeruit.& aqua.& cõſ. 410.quæritur.in 5.vol.Panor.in c.quod tranſlationem. col.2. de offi.lega.& in ca.abbate ſancti.de verb.ſignific.Iacob.à Sancto Georg. in tract.feud.in verb.& cum molendinis.col.3.

De molẽdino.

181 Tertiò quamuis ab vno lanione & macellario quis longiſsimo tempore carnes emerit, non tamen poteſt cogi ab illo emere,quin ab alio poſsit.nec quæſitum eſt aliquod ius illi cogendi huiuſmodi emptorem.c.ſignificante. de appella.& ibi docto.

De macellario.

182 Quartò, Religioſis non eſt acquiſita quaſi poſſeſsio ex eo,quòd ſoliti ſunt recipere eleemoſynas per centum annos ab aliquibus,& docet Bald.conſ.277.in quadam.in 2.parte.

De religioſis ſolitis eleemoſynã accipere.

183 Quintò,non eſt quaſi poſſeſsio acquiſita vicinis alicuius putei ad hauriendum aquam, licet longiſsimo tempore hoc eis permiſerit dominus putei,quia hoc iure facultatis factũ extitit.de Ripa in c.cum eccleſia.col.11.de cauſ.poſ.vbi idem etiam dicit in Tabernario.

Ex vſu hauriẽdi aquam ex puteo, an acquiratur poſſeſſio.

184 Sextò,nũquam acquiritur quaſi poſſeſsio in his,niſi à die prohibitionis,vnde ſi populus de Balhanieis non exercuerit venationem, aut piſcationem longiſsimo tempore, tamen baro non poterit eum prohibere venari, piſcariue, cum ſit de iure gentium,niſi aliquoties volentes venari

185 prohibuerit,& ipſi acquieuerint dictæ prohibitioni: † ideo dixi quòd ſi in die feſto ſancti Iuliani fiat prohibitio ſolita,ne venentur, & ipſi ſe opponant, non acquiritur quaſi poſſeſsio baroni.probat text.in l.iniuriarum.in fin.cum l.ſeq.ff.de iniur.& Dec.conſ.197. in cauſa.col.1.& Iacob.in tract.de feud.in verbo,& cum venationibus. col. 2.& in verb. & cum piſcationibus. in fin. quia natura iſtorum actuum conſiſtit in actu prohibitorio. Bald. in l. 1. C.de ſeruit. & aqua. facit gl.in l.qui luminibus.ff. de ſerui.vrban.prædior.Albert.Brunus conſ.35.in cauſa.col.2. ac conſ.99. in cauſa.in materia feuda.

Venãdi poſſeſſio an prohiberi poſſit cum piſcatione.

186 Niſi ille,qui facit actum,declarauerit ſe illum facere iure ſuo,tunc per vnum actum acquiretur quaſi poſſeſsio.Alex.conſ.vlt.conſideratis.in fi.vol.1.Dec.conſ.215.in cauſa.col.pen.

Digitized by Google

187 Idem ſi quis haberet priuilegium hoc faciendi, conſuluit Iaſ.conſ.161.in cauſa.col.3.in 1 vol.dicam in tit. *des chaſſes*,in ordin.reg.

Poſſeſſio per vnum actum quando acquiratur.

188 Tertius caſus per vnicum actum,qui non ſolet fieri,niſi à poſſeſſoribus eius iuris,acquiritur quaſi poſſeſſio,quia ſuo iure tunc cenſetur is facere,vt præſentare ad eccleſiam vacantem vel conferre,hoc non ſolet fieri,niſi quis ius habeat.c.conſultationibus.de iure patro.ca. cum eccleſia.de cauſa poſſeſſ.Bald.conſil.32. quidam nobilis.in fin.in 1.vol.Feder.conſil.234 ſuper 1. Panor.conſ. 54.caſus contingentia.in 1.vol.Rom.conſ.311. in caſu.in fin.Barb.conſ.68.illud.in 3.vol.Soc. cõſ. 258.in cauſa vicariæ col.1.cum ſeq.in 2.vol. Dec.conſ.126.in cauſa.& conſ.ſeq.ac conſi.134. viſo puncto. Rochus de Curte in tract. de iure patro. in verbo , competens. q.15.& ſeq.Io. de Selua in tract.de benefic.in 2.parte,q.7.

189 Idem ſi ſemel interfuerit electioni epiſcopi:per hoc enim acquiritur quaſi poſſeſſio eligendi.c.querelam.de elect.c.cum eccleſia. de cauſa poſſeſ. c.dilecto. de præb. doct. in ca.bonæ. 2.de poſtula.prælat.

Collatio vel præſẽtatio ſine effectu nihil prodeſt.

190 Quod eſt verum,quandò is,cui collatum eſt beneficium,vel præſentatus gauiſus eſt eo beneficio illo iure,& ſic habuit effectum. doct. in c. cùm de beneficio.de præb.in 6.& in ca. dilecto. Bart. in l. 1. §. hoc interdicto. ff.de itinere actuq; priua.l.1.§.quæſitum.de aqua quotidi.& æſtiua. doct.in c.cùm olim.de cauſa poſſeſ.Barba.conſ.68.illud.in fin.vol.3.alioqui nihil proderit illa collatio vel præſentatio quæ non habuit effectum: vt dicam in praxi benefi.

191 Et per immiſſionem vnius tigni in parietem tuum acquiritur quaſi poſſeſsio ſeruitutis tigni,quia non ſolet fieri niſi ab habentibus ius.l.ſicuti.§.ſed ſi quæratur.ff.ſi ſeruit.vendic.

192 Niſi ille actus fieret ex gratia, & permiſſione , vt pulchrè tradit Barb.conſil.68.illud in medium,col.vlt.in 3.vol.

Actus qui iure facultatis & iure ſuo fieri poſſunt.

193 Quartus caſus quando actus poteſt fieri tam per modum facultatis, amicitiæ, quam iure ſuo,tunc plures actus requiruntur,qui facultatis vel amicitiæ excludant præſumptionem. §. ſi verò.ibi,bis vel ter. quid ſit inueſtitu. l.1.§.hoc interdicto.vbi Bart.ff.de itine.l. vt primum.de ſeruit. vtpote ire per fundum vicini poteſt fieri per viam facultatis, ſi via publica ſit deſtructa.l. ſi locus. §.1.ff.quemadmo.ſeruit.amit.aliquando iure ſuo , vt quando ſeruitus eſt impoſita.l.1.ff.de ſeruit. ruſtic.præd.Floria.in l. ſi ſic.quemadmo.ſeruit.amit.

194 Et bonus iudex conſiderare hoc habet,habita frequentia actuum,qualitate,& coniecturis: vt docet Ioan.Fabr.in §.æquè.col.7.Panor.in c.cum eccleſia. col. 4. de cauſa poſſeſ.& propriet.

Poſſeſſio in vno non acquiritur in alio.

195 Intellige quod in quibus caſibus ex vnico actu quæritur quaſi poſſeſsio,nõ cenſetur tamen acquiſita quoad alios actus diuerſæ ſpeciei , vnde acquiſito iure præſentandi non cenſetur acquiſitus actus eligendi,vel alius, cùm iſta ſint diuerſa,c. cùm in illis. §. cùm autem.de præb.in 6.quia tantum præſcriptum,quantum poſſeſſum,& non vltra.Bart.in l.cùm de in rem verſo.col.vltim.ff. de vſur.c.ſi.de offic.Arch.c.cùm in tua.& ibi Panor.in 2.notab. de deci.& in ca.dilectus.de capel. monach.

196 Si tamen nullus poſsideret , ex vnico actu acquiritur quaſi poſſeſsio in aliis actibus etiam diuerſis.c.1.ſecundum vnum intellectum.de relig. domib. Flor. in l.ſeruientes.magna.col.6.ff.de ſeruit.Roch.Curtius in tract.iuris patronatus,in verbo,competens. q. 15.

De iuriſdictione acquirenda in alia ſpecie, quàm viſus fuerit.

197 Secundò limitetis, quando exercens actum haberet titulũ, vtpote ſi à Rege fuerit caſtrum donatum cum mero,miſto imperio, & iuriſdictione,ſi exercuit iuriſdictionem in vno actu,acquirit quaſi poſſeſſionem in aliis , etiam in quibus nullum habuit exercitiũ. l.arboribus.§.de illo.vbi Bart.ff.de vſufruct.Soc.conſ.158.abundè.col.pen.in 2.vol.& conſ. 187.col.6.ibidem.Purpura.in l. imperium.n.48.verſ.ſecundò limitetis.ff.de iuriſd.omn. iudic.& ſuperius ſcripſi.

198 Tertiò ad alias perſonas etiam extenderetur hæc conceſſio : vnde ſi Rex conceſſerit nobili, vt vectigal exigere poſsit à tranſeuntibus, ſi quiſquam de nouo veniat & tranſeat , ab eo vectigal exigi poterit.Bal.in l.ſi quis diuturno.ff.ſi ſeruit.vendic.Cuma.conſil.158.viſis.in fi.& Dec.conſil.
199 215.in cauſa.col.33.Iaſ.in l.3.§.fin.de acq. poſſ. † Vide quinque declarationes per Feli.in c.auditis.col.6.de præſcr.

Poſſeſſio quomodo nobis quæratur per alios.

200 Poſtremò videndum eſt , quomodo nobis quæratur poſſeſsio per alios, & in hoc faciendi ſunt duo caſus. Primus,aut quæritur per illos,qui non ſunt in poteſtate, aut per illos,qui in noſtra poteſtate ſunt.

Procurator domino poſſeſſionẽ acquirit.

201 Primo caſu per liberam perſonam acquiritur nobis poſſeſsio , ſi ipſa mandatum acquirendi habeat,& noſtro acquirat nomine,vt procurator. l. 1. §. per procuratorem.ff.de acqui.poſſeſſ.l. quod meo.ibid.Bart.in l.1.§.nunciatio.col.2.cum ſeq. ff. de noui oper.nunc.l. qui mihi donatum. col.vlt.de donat.

202 Si autem mandatum non habeat acquirendi , vt negotiorum geſtor , notarius,nuncius,& alij:tamen mihi acquirere poſſeſsionem poſſunt,ſi illam nomine meo apprehendãt,& ego poſtea ratum habeam.l.communis ſeruus.§.1.ff.de acquir.poſſeſ.l.ſi procurator.1.ff.de acqu.rerum dom. l.ſolutum.§.per liberam.de pignor.actio.Fulgoſ.conſ.232.in propoſita.col.1.

203 Vnde ſi nuncius acquiſierit poſſeſſionem nomine Titij , & non appareat de ratificatione illius,hæredes eo mortuo non erunt poſſeſſores,quod eſt notandum,vt conſuluit Dec. conſ.226. magiſter Ioannes.col.2.& Bolog.conſil.39.idcirco. col.2. & ſequ. vide Guid. Papæ limitantem in conſ.13.in cauſa domini.& Bal.conſ.238.licet ſint diuerſæ.in 5.vol.doct.in l.1.C.per quas perſo.

204 Requiri

204 Requiritur etiam quòd apprehenſa fuerit,& quæſita poſſeſſio nomine meo,aliàs non poſſum habere ratum, quod nomine meo non eſt geſtum.regul. ratum. de regul.iur.in 6.l. ſi pupilli. §.ſed ſi ego.ff.de negot. geſt. gl.in c.mulieres.de ſent.excom.Iaſ.in l.prætor.§. hoc interdictum.ff. de noui oper.nunciat.

205 Et ſic oportet vel probare mandatũ,vel quod nomine meo acquiſierit,& quod ego poſtea approbauerim, & ratam illam habuerim acquiſitionem,per gl.in l. 1.§.ſed & ſi.vbi gl.ff.de vi & vi arma.doct.in dict.l.communis ſeruus.in fi.de acquir.poſſeſ.

206 Item requiritur ceſſio procuratoris.l.poſſeſſio.§. fi.ff.de acqui.poſſeſ.Iaſ.limitat in l.nam & poſtea. in §. iuſiurandum. ff. de iureiur. hodie in hoc regno non curamus de huiuſmodi ceſſione, ſed ſine illa ſolemus agere in forenſi iudicio poſt procuratoris acquiſitionem.

Ceſſio procuratoris nõ requiritur hodie.

207 Secundus caſus eſt in poſſeſſione quærenda per illos,qui ſunt in poteſtate noſtra,& in hoc dicendum eſt, quod per ſeruum,monachum, vel filiumfamilias,acquiritur domino,Abbati, aut patri ex cauſa peculiari etiam ignorantibus,quod prodeſt ad vſucapionem.l.1.§.item acquirimus.

Filiusfam. & ſeruus patri & domino poſſeſſionem acquirunt.

208 cum §.ſeq.& l.quicquid.& l.peregrè.§.quæſitum.ff. de acquir.poſſ. † quia volũtate noſtra intelliguntur poſſidere, cum eis peculium habere permiſerimus. §. item acquirimus.c.bonæ. & ibi Dec.de appellat.Ioan.Crotus in repet.l.ſi is qui pro emptore.col.22.de vſucap.ff.

209 Si tamen habuerint animum acquirendi poſſeſſionem patri, vel alteri, alioqui non. l.prima.§.hæc quæ de ſeruis.& ibi plenè Alex.& alij.

210 Idem ſi ipſe pater vel alius habuerit animum acquirendi per filium,vel alium,alioqui non quæretur.l.quemadmodum.ff.de acquir.poſſeſ.& §. hæc quæ de ſeruis.

211 Quod intelligendum eſt ſi iuſtè filius, vel ſeruus acquirat. per l. quod ſeruus.ff.de acquir. poſſeſ.l.Pomponius. in fin.ibidem, quia iniquiſſimum eſt patrem,vel dominum ex iniuſta cauſa locupletari.l.3. §. ex furtiua.ff. de pecul.quia illud generale mãdatum,quo tacitè à iure habet acquirendi ex re peculiari, non extenditur ad illicita.l. ſi procurator. ff.de condict.indeb.l.ſi pater. quæ infraud.credit.Iaſ.in l.videamus.2.notab.ff.de iureiur.

Iniuſtè acquiri nõ debet.

212 Item præter etiam rem peculiarem per filium & alios ſubiectos acquirimus poſſeſſionem etiam ignorantes.l.ſi ſeruus.ff.de precar.& l.1.§.hæc quæ de ſeruis.

213 Quod eſt verum, ſi nomine noſtro acquirant, & ex iuſta cauſa,ſed hoc caſu ſola poſſeſſio nobis acquiritur,non vſucapio,ni ſciuerimus,& voluerimus præſcribere,ſed ex re peculiari etiam nobis ignorantibus acquiritur vſucapio. gl. in l.1.C.de acquir. poſſeſ.& hæc poſſeſſio plurimùm habet iuris:vt ſcribit gl.in c.cùm noſtris. de conceſ. præb.

214 Omnis autem poſſeſſoria materia ad tria interdicta redigitur, videlicet ad interdictũ adipiſcendæ poſſeſſionis,retinendæ,& recuperandæ:vt in § ſequens. de interdict.in Inſtit.

Tria ſunt potiſſima interdicta.

215 Interdictum adipiſcendæ poſſeſſionis datur ad acquirendum poſſeſſionem de nouo,quam

216 aliquis antea non habuerat.§.adipiſcendæ.de interdict.in Inſtit. † Et quamuis poſſeſſio poſſit acquiri per interdicta, acquiritur tamen etiam per legem ciuilem, & ſic per edictum diui Adriani,& alias pleraſque leges.

217 Vnde in patria iuris ſcripti ſi hæres inſtitutus velit acquirere poſſeſſionẽ hæreditatis, aget remedio.l.fin.C.de edicto diui Adria.tollen.vbi inſtitutus in teſtamento non raſo, nec cancellato

Praxis l.ſi.C. de edicto diui Adria.tollend.

218 debet mitti in poſſeſſionem bonorum,quorum eſt hæres. † Idem in interdicto quorũ bonorum,& legatorũ. l. 1.ff. quorũ bono.& legat.declarat Panor.in c.paſtoralis.n.12.& ſeq.de cauſ. poſſ. quamuis de conſuetudine generali regni Franciæ mortuus ſaiſiat viuum, & ſic hæres eam acquirit conſuetudinario iure,& poteſt agere interdicto vti poſſidetis:vt inferius dicetur art.9.

219 Etiam hæc acquiſitio poſſeſſionis, & interdictum acquirendæ locum habent in beneficiis, teſte Ioan.Fabr.in §.ſequens.de interdict.in Inſtit.& Panor.in d.c.paſtoralis.n.14.

220 Nam quamuis poſſeſſio verbalis fuerit per Archidiaconũ data, inducendo in poſſeſſionem inſtitutum.iuxta c.ad hæc.de offic.archid.vel per alium:vt in c.authoritate. de inſtit.tamen oportet corporalem & naturalem cum effectu habere,in quibus opus erit interdicto adipiſcendę,ſicut dicitur de ſaiſito,qui poteſt agere remedio l.fin.Cod.de edict.diui Adria.tollen.Pau.& Alexan.in l.ſi ſorori.C.de iure delib.& ſuus petit fideic.confirmari immiſtione.l. apud Iulianũ.§.idem Iulianus. ff.ad Trebel.

221 Ergo acquiritur poſſeſſio tam per interdicta, quàm per leges ciuiles, vt ſi quis rem vacantem apprehendat.§.ferè.& §. nullius. de rer. diuiſ.in Inſtit.& §.hoc amplius.ibidem.l. 1.ff.pro derelict.l.qui agros.C.de omni agro deſert.l.fin.ff.de rei vend. Et retinetur quoque per leges:vt per nunciationem noui operis.l.de pupillo.§.meminiſſe.& in l.prætor.ff.de noui oper.nunciat.dicam inferius art.2.

Poſſeſſio per leges ciuiles ac prætorias acquiritur.

222 Necnon recuperatur poſſeſſio tam per leges, quàm per interdicta. per l. indebiti. §. ſed ſi nummi.ff.de rei vend.l.extat.ff.quod met.cauſ.l.ſi me.de rebus credit.l.1.§.ſi vir.de acqui.poſſeſſ.

223 l.& ideo.in fin.de condict.furt.l.1.cum l.ſeq.de tritic.cum aliis multis. † Et licet doct.iſta confundant,putantes per interdicta ſolùm poſſeſſionem adipiſci,retineri, vel recuperari,præceſſerunt tamen remedia ciuilia ad hæc tendentia ſecundum varia tempora, quæ diuerſum agendi

224 modum,& tempus præſtituerũt:vt dicam in gloſſ.2.art.2.infrà.eo.his tunc contentus ero, alia ſuo loco reſeruans.

Digitized by Google

CHARLES VII. article LXX. des premieres.

Articulus primus.

Item, & pource que pluſieurs grandes fraudes & abus ſe commettent de iour en iour és cauſes des complainctes en matiere de ſaiſine & de nouuelleté, & que ſouuentesfois les complaignans apres qu'ils ont faict executer leurs complainctes & ſequeſtrer la choſe contentieuſe, ils obtiennent de nous lettres de relieſuement, par ce qu'ils n'ont prinſe leur complaincte dedans l'an & le iour du trouble, qu'ils pretendent pourſuyuir & conduire leur complaincte, comme s'ils euſſent faict executer leurdicte complaincte dedans l'an & le iour dudict trouble: Nous, pour obuier auſdicts abus, auons ordonné & ordonnons qu'incontinct que tel relieſuemẽt ſera preſenté au iuge (ſoit en noſtre cour de Parlemẽt, ou pardeuãt quelconque autre iuge de noſtre Royaume) que le iuge remette l'oppoſition en l'eſtat qu'elle eſtoit parauant la ſequeſtration, & l'en laiſſe iouyr iuſques à ce que les parties ouyes autrement en ſoit ordõné par recreance ou diffinitiue. Et en outre que ſi le iuge trouue que par fraude ou dol icelle complaincte ayt eſté executée, ou le relieſuement impetré, qu'il puniſſe le delinquant, ainſi qu'il verra eſtre à faire par raiſon.

Vide Guid. Papæ in ſuis deciſ.q.557.& Ioan. Gallum in q.per arreſta.q.47.& 56.& 61.& 75.& 107.& 114.& 116.& 129.& 180.& 183.

GLOSSA PRIMA.

Vſus interdicti vti poſſidetis quàm frequens in regno Franciæ.

1 Sciendum eſt hîc tractari de interdicto retinendæ poſſeſſionis, quod eſt in hoc regno frequentiſſimum, quia nullus vult dicere ſe poſſeſſione priuatum, ideo omnes practici Franciæ ſolent in hoc interdicto concludere. teſte Ioan. Fabr. in §. retinendæ. de interd. in Inſti. & quia multæ fraudes in his in dies committuntur, ideo introductus eſt hic text. ad eas compeſcendas.

2 Retinendæ igitur poſſeſſionis gratia comparata ſunt interdicta, per quæ eam poſſeſſionem, quam iam habemus, retinere volumus, quale eſt vti poſſidetis, & vtrubi: vt Iul. Paul. ait lib. recepta. ſenten. quinto. tit. de interdictis. quamuis vtrobi in ff. vocetur.

Vti poſſidetis interdictũ cur ſic appelletur.

3 Quod interdictum vti poſſidetis retinendæ quia frequens, ob id plena manu proſequendum duxi. Et iuriſconſ. vocant illud vti poſſidetis interdictum, eo quòd prætor in albo ſolebat affigere vti poſſidetis, ita poſſideatis. l.1. ff. eod. & ſic denominationem ſumpſit à primis edicti verbis, ſicut alia ferè interdicta, vt docet Alciat. in lib. 2. parerg. primo, c. vlt.

4 Pragmatici Franciæ vocant caſum, vel cauſam nouitatis, ſiue ſaiſinæ & nouitatis, vt eſt in ſtylo parlamen. rub. de cauſa nouita. in prima parte, Gallicè vocamus *complaincte en matiere ou en cas de ſaiſine & nouuelleté*, vt hîc.

Complaincte en cas de ſaiſine, vnde dicatur.

5 *Complaincte*, ideo dicimus, quia conqueritur is, qui in poſſeſſione turbatur, de turbante, & ob id querelam proponit, quæ dicitur *complaincte*, & ſic non datur ex officio iudicis, niſi poſtulatum fuerit à parte. l.4. §. hoc autem iudicium. ff. de damno infect. vt docet Ioan. de Kalaguerio in interpreta. legis Regiæ de nouis diſſaiſinis in ſtylo Parlamen. antiq. Lugduni impreſſo.

Nouitatis remediũ datur cuicũq; poſſeſſori.

6 *En cas de ſaiſine*, eo dicimus, quia ſaiſito & in poſſeſſione exiſtenti datur hoc remedium, non verò ſpoliato. l.1. & 3. ff. vti poſſide. Et cuicunque poſſeſſori competit, ſiue ſuperficiario, vel vſufructuario, ſiue iuſta ſit poſſeſſio, ſiue iniuſta, verùm ſuperior erit, qui iuſtam cauſam habebit. l.2. & 3. §. cæterùm. & l. fi. ff. vti poſſidet.

Nouitatis cauſa vnde dicatur, & quis eius ſit inuentor.

7 *Nouuelleté*, ob id etiam dicitur, quia pro noua turbatione poſſeſſionis datur, & non poſt annũ. l.1. §.1. ff. vti poſſidet. vnde poſſeſſio noua intra annum dicitur: vt abundè ſcripſi in l. ſilua. §. no-

8 ualis. ff. de verb. ſign. & habetur in ſtylo Parlamen. §.1. eod. tit. † Alicubi legi Simonem de Buci inueniſſe hanc nouitatis materiam, vt nunc in iudiciis exercetur: vt dixi art. 9. glo. 1. de ſent. execut. ſuprà in primo tomo. [Et dicit Iuriſc. in l. vti frui. §.1. ff. ſi vſusfruct. peta. iure æquo poſſeſſores potiores eſſe, licet ius nullum habeant, quia hoc ipſo quod poſſeſſor eſt, plus iuris habet, quam ipſe qui non poſſidet. l.2. vti poſſidet.]

Caſus nouitatis & de nouis diſſaiſinis quę duo interdicta comprehendunt.

9 Et ſuper hoc interdicto, & recuperandæ fuerunt editæ duæ leges Regiæ, quæ ſucceſſerunt in locum horum interdictorum. Et vocabantur leges ſuper caſu nouitatis, & de nouis diſſaiſinis, atque conditione ex illis legibus olim agebatur, vt docet Ioan. Berber. in viator. iuris in practica legum Regiarum, & Aufrer. in ſtylo parlamen. in rub. de cauſa nouit. & de modo procedendi ſuper nouis diſſaiſinis, vbi Ioan. Kalaguerio addit ſcholia quædam, quæ omiſſa ſunt in ſtylis impreſſis Pariſiis, licet ea habeam in impreſſis Lugduni. De remedio reintegrandæ poſſeſſionis, ſcripſi in tract. de ſenten. execu. art. 5.

Capita duo poſſeſſorij.

10 Item notandum, quòd hæc poſſeſſ. retinendæ cognitio duo habet capita primum, & ſecundum. In primo traditur cuſtodia rei contentioſæ, quæ ſi decernatur à iudice alteri partium, recredentia vocatur, ſi verò non parti, ſed cuidam tertio, tunc dicitur ſequeſtratio. l. ſequeſter. ff. de verb. ſign. & vtroque caſu ſub manu Regia res poſſideri intelligit, & authoritate prætoris. De hac manu Regia vide tex. in l.2. ff. de orig. iur. ſcripſi in §.1. de nominatio. Regia. in concord. & in

Sequeſtratio ante litẽ conteſtatam petenda eſt.

11 §.1. de ſent. execut † Et cautus quis eſſe debet, ne initio hæc duo omittat, ſcilicet ſequeſtrationem & recredentiam ſimul petere, quia ſi omiſerit initio petere ſequeſtrationem, non poterit eam poſt litem conteſtatam requirere, vt habetur in ſtylo parlamen. tit. de cauſa nouita. §. item ſi iuxta caſum. & inferius dicam.

Manus tenẽtiæ quomodo & quãdo intentetur.

12 Secundum caput eſt, in quo recipiuntur teſtes ab vtraque parte ſuper poſſeſſione, & inſtrumenta producuntur. Et iudex his viſis manutenet in poſſeſſorio vnam partem, & remouet manum Regiam, ac omne aliud impedimentum, & iſtud plenum conſtituit poſſeſſorem.

13 Cui

Digitized by Google

13 Cui ſecundo capiti pulchrè conuenit interdictum vti poſſidetis,ita poſſideatis.Cuius edicti verba nihil aliud ſonant,quàm quod iudex profert in ſententia huius pleni poſſeſſorij. Cùm dicit,*nous maintenons & gardons*, *&c. en poſſeſſion & ſaiſine,&c.*Et initio omnia hæc duo capita ſolent
14 ſimul his verbis requiri: † *Tel demande eſtre maintenu & gardé en poſſeſſion & ſaiſine de la choſe, dont eſt queſtion,& autres poſſeſſions pertinentes, & en cas de delay la recreance luy ſoit adiugée,pour iouyr de la choſe contentieuſe,pendant le procez,par maniere de prouiſion,comme ayant le plus cler & euident droict, & que cependant pour la conſeruation du droict des parties,& obuier,*quòd ad arma non proſiliant,*que la cõplainte ſera prealablement fournie,& la choſe contencieuſe ſequeſtrée,& regie ſoubs la main du Roy,commiſſaires mis bons & ſoluables,qui en ſcachent rendre bon compte,*& reliqua,*quand,& à qui il appartiendra,& que chacune deſdites parties ſoit contrainte à reſtablir ce, qu'il aura prins,& leué de la choſe contencieuſe,és mains des commiſſaires qui ſeront commis,&c.*

Libellus in poſſeſſorio retinendæ.

15 Ex hoc patet ſequentia in libello debere impetrantem petere, vt iudex ſuper his ſuam interponat ſententiam.Primò quòd pars à turbatione deſiſtat,& in futurum non turbet,& ad intereſſe turbationis illatæ condemnetur.Bar.in l.1.§.interdictum.ff.vti poſſidet.

Cõcluſiones obſeruandæ in interdicto retinendæ.

16 Secundò quòd ſatiſdet de obſeruando præmiſſa.l.1.in fi.C.vti poſſidetis. Sed hæc ſatiſdatio non ſolet in hoc Regno præſtari,ſed ſolet dici in libello, quòd pars aduerſa indebitè turbat,& de nouo: alioqui non tenebitur aduerſarius reſpondere, imò commeatum petere poterit,& manus Regia auferetur, & ipſe reus ſaiſitus remanebit, eo quòd impetrans non exprimendo prædictam formam caſus nouitatis non ſeruauit.

Satiſdationem in poſſeſſorio non exigit vſus hodiernus.

17 Tertiò ſolet peti,quòd impedimentum vel impedimenta auferantur.no Innoc.in ca.bonæ.de appellat.
18 Quartò quòd pars reſtabiliat ea,quæ accepit ab anno citra,vt inferiùs dicetur.
19 Quintò ſolet addi libello,quòd aduerſarius condemnetur ad reſtituendum ablata,& damna,intereſſe,ac expenſas.hæc praxis traditur in l.pe.ff.de aqua quodia.& æſtiua.Bart.in d.l.1.§.interdictum.vti poſſidet.Ioan.Ferra.in practic.ſua.in forma libell.pro poſſeſ.turbat.in ver.ad ceſſandum.& anno 1514.die 27.Nouembris ſic fuit in parlamen.iudicatum. Areſtum.

20 Et ſic tres ſunt clauſulæ in literis nouitatis circa caſum oppoſitionis. Prima, quod res ponetur ad manum Regiam.Secundò quòd impedimenta remouebuntur.Tertiò quòd,recepta à partibus reſtituentur,& reſtabilientur,his verbis.*Et en cas d'oppoſition la choſe contencieuſe miſe en la main du Roy,comme ſouueraine,la nouuelleté,troubles & empeſchemens oſtez,& reſtabliſſement fait de ce que prins, & leué aura eſté.*

Clauſulæ tres in literis nouitatis.

21 Item nemo regulariter cogitur oſtendere titulum ſuæ poſſeſſionis.l.cogi.C.de petit.hæredi. niſi diceret ſe ſaiſitum aliquo iure,quod non poteſt in perſonam ſuam cadere, vt in iure exigendi vectigal.c.ſuper his.de verb.ſign.l.eum,qui.l.ſeq.vbi dixi.illo tit.ff.& tunc antequam pars aduerſa reſpondeat,titulum ſeu priuilegium oſtendere tenetur:vt fuit iudicatum pro Cancellario de Rochefort,contra maiorem & iuratos ſancti Quintini,vt eſt in ſtilo Parlamen.

Poſſeſſor quando cogatur oſtẽdere titulum ſuæ poſſeſſionis. Areſtum.

22 Præterea poſſeſſio non acquiritur in feudis ſine domini inueſtitura.gl. & Panor.in c. authoritate.de iuſti.doct.in c.cæterum.de iud.

Feudi poſſeſſio nõ acquiritur ſine inueſtitura.

23 Et impoſitio manus Regiæ fit ſtatim poſt literarum manutenentiæ impetrationem, à qua manus Regiæ impoſitione non appellatur:vt docet Ioann.Gallus in q. per areſta.q.29.item nota. eo quòd non aufert poſſeſſionem ab eo, qui eam habet, ſed præcipuè ad ius vnicuique conſeruandum eſt introducta. Boer. in §.4.de iuriſdi.omni.iudic.in conſuetu.Biturg.poſt Henri.Boic.in
24 cap.examinata.de iud. † Aliquando hæc Regia manus non apponitur niſi verbo tenus,vt in Baptiſmo,in ſepulturis,in miſſis,ſi fortè quis ſibi aſſerat horum poſſeſſionem,vel quaſi,& tantum valebit in huiuſmodi incorporalibus verbalis manus Regiæ impoſitio,quantum realis in corporalibus.

Manꝰ Regia quando imponatur, & ab ea nõ appellatur.

Manꝰ Regia interdũ verbaliter ſolũ apponitur.

25 Vltimò tenendum eſt, quòd ſi inter duos dominos de mero agatur imperio,ſeu de alia iuriſdictione,recredentia neutri adiudicabitur,ſed iudex ponet ab initio commiſſarium,qui gubernabit pro iure maioris imperij,vt dicunt,*par main ſouueraine.*

Recredentia quando non detur.

Dedans l'an & iour du trouble.

GLOSSA SECVNDA.

1 ET ſic agere quis debet intra annum & diem turbationis, quia interdicta ſunt annalia,in l.1.in fi.ff.de interdict.vt dico art.ſeq.

Intẽtandum eſt poſſeſſorium intra annum.

2 Videndum eſt nunc(cùm quotidie de turbatione in forenſi iudicio contendatur)quis dicatur alium turbare? ad hoc vt poſſit experiri interdicto vti poſſideris. Reſp.turbare dicitur is,qui inquietat,impedit,ne re mea liberè vtar.l.vim facit.ff. de vi & vi arm.

Turbare aliũ quando quis dicatur.

3 Quod contingit fieri multis modis.Primò quando aduerſarius negat me poſſidere rem controuerſam,dicendo ſe verum eſſe & ſolum poſſeſſorem.l.1.§.ſed ſi inter.ff.vti poſſidet.ibi,alteruter ſe magis poſſidere affirmat.gloſſ.vltim.in l.extat.quòd metus cauſa.Bartol.in l.ſi prius.in 5.oppoſit.ff.de noui oper.nunciat.Matthæ.de Afflictis in deciſ.Neapoli.394.eccleſia.in 2.dubio.& ita iudicatum fuiſſe per ſententiam Regiam aſſerit,quia per negationem res efficitur dubia, l.fi.Cod. quib.ad libert. proclam. non licet.& turbare eſt metaphoricè dictum quaſi obſcurum facere, an agens poſſideat.ſic ait Alex conſil.54.viſo proceſſu.in fi.vol.5.gloſſ.in l.extat.ff.quod metus cau-
4 ſa.Bald.in diſputa. incipien. accuſatus de vi turbatiua.col.9.verſic. in contrarium. † Facit

Digitized by Google

quod ſcribit Spec.in tit.de loca.§.nunc aliqua.verſ.65.vbi etiam Bal.verſ.ſi emphyteota.vbi dicunt quòd ſi emphyteota negat domino poſſeſſionem, dicitur interuertere illam,& tanquam re malè vtens debet expelli. probat Boer.in §.13.in fi. de conſuetud.feudi.in conſuet.Biturig.& Corneus conſil.113.circa col.1.vol.5.

5 Quod eſt verum, quando quis negaret aduerſarium poſſidere, & ſe ſolum poſſidere affirmaret,ſecus ſi ſimpliciter negaret illum poſſidere, quia tunc non daretur interdictum gloſ.in l.1. §.huius.in verb.affirmat.ff. vti poſſid.vt aſſerit Inno.in c.2.col.2.in fi.& ſeq. de in integrum reſtit. Bar.in l.ordinarij.col.5.ver. deinde quæro ego ago.nu.12.C.de rei ven.& l. non abs re. col.1. vnde vi.d.deciſ.Neapol.394.eccleſia. Alex.conſ.52.viſo teſtamento.col.2.in 2.vol.Soc. conſ.59.viſis actis.col.vlt.in 4.vol. etiam ſi bona fide quis negaret. Fely.in c.licet.12.no.de proba.per c.cùm ad ſedem.de reſtit.ſpoliat.

6 Et hoc ſi ageretur ciuiliter, ſecus ſi criminaliter, quia tunc ſola non ſufficit negatio, etiam ſi aſſereret ſe poſſidere.Cuma.& alij in l.ſi prius.col.3.nu.9.de noui oper.nunc.& ita conſuluit collegium Florenti.teſte Bertach.in verb.turbare.

Colonus quãdo dicatur turbare dominum.

7 Secundò turbare dicitur colonus dominum, quando alteri tradit fructus,vel penſionem,vel quando alteri promittit tradere contra domini voluntatem.per l.quamuis.§.1.ff.de acquir.poſſeſ. Bald.eſt huius ſententiæ in l.cùm nemo.col.2.C.eòd.& Fel.in d.c.licet.nota.12.de proba.dicens idem quando non vult reſtituere domino poſſeſſionem.

Recipiens fructus rei meæ turbare me dicitur.

8 Tertiò recipiens fructus rei meæ, etiam per vim me abſente dicitur me turbare, & non ſpoliare vt aſſerit Bal.in l.poſt ſententiam.col.vlt. C.de ſent.& interlocu.omnium iudic.& Alex.in l. colonus. ff.de vi & vi arma.Guido Papæ conſ.62.pro deciſione,ac Fel.in d.c.licet.

9 Quartò auferendo aliquid de re mea turbare me dicitur. l. ſi duo.§.item videmus,ſi actor.ff. vti poſſidet.Innoc.in c.licet.col.3.

Aſſerens ſe habere ſeruitutem in re mea turbet.

10 Quintò aſſerens ſe habere ius vel ſeruitutem in re mea,quia res non eſt mihi libera.l.1.§.hoc interdictum.vbi Bar.& l.ſi duo.§ ſi vicinus.ff.vti poſſid.l.ſicuti.§.Ariſto. vbi gl.ſi ſerui.vendicetur. hoc expreſsè docet Bar.in l.Mæuius.§.ſi fundo.in fi.ff.de lega.2.

Impediẽs me vti ſeruitute vel re mea, turbat.

11 Sextò impediens me vti ſeruitute fundi,turbare me dicitur,in l.ſicuti.§.Ariſto.ff.ſi ſerui.vẽ-
12 di.Bat.in d.l.1.§.hoc interdictum.2.& gloſ.in l.vna.C.vti poſſid. † Quod eſt verum,quando ſeruitus habebat cauſam continuam,alioqui contra.Bar.& alij.ibi,& quando dicatur habere cauſam perpetuam,docet gl.& Bal.in l.ſeruitutes.in magna.ff.de ſerui.

Impediens arare & colere fundum turbat.

13 Septimò impediendo arare,vel colere fundum, vel fructus percipere.l.vim facit.§.1.ff.de vi & vi arma.l.ſi duo.§.item videamus. in fin. vti poſſid.glo.in l.vna.C.eod.Bal.conſ.446.ſciendum. col.1.in tertio vol.

Inhibitio turbare an cenſeatur.

Ponens ſepẽ turbat,quam frangere licet.

14 Octauò ſi quis prohibeat me re mea vti. d.l.ſi duo. vbi gl.& l.ſicuti.§.Ariſto.vbi gl.& Flo.& Bart.in d.l.1.§.hoc interdictum.2. & ſic quando alicui inhibetur per literas, ne vtatur ſua poſſeſ-
15 ſione,illa dicitur turbata poſſeſſio, teſte Innoc.in c.licet.col.3.de proba. † Vel ſi quis ponat ſepem,aut murum,aut foſſam faciat,vt non poſſim tranſire per fundum, in quo iter habeo. Guid. Papæ in ſtatuto.ſi quis per literas,in verbo,vel quaſi.verſ.vlterius etiam quæro,& tunc licitum eſt frangere ſepem,& foſſam replere,ad tuendum quaſi poſſeſſionem.Innoc.& alij in c.1.de immuni. eccle.l.ſi alius.§.belliſſimè. & l.ſi.§.ſi ad ianuam.ff.quod vi aut clam.Bart.in l.1.§.interdictum.col.
16 2.vti poſſ. † Etiam iniuriarum agi poſſet,ſi animo iniuriandi vti re mea quis me prohibeat. l.iniuriarum.§.ſi quis me prohibeat.ff.de iniur.

Intrans poſſeſſionem rei meæ me inuito,turbare dicitur.

17 Nonò ſi intra poſſeſſionem rei meæ tanquam in rem ſuam, vel me inuito.l.diuus.ff.de ſeru. ruſtic.præd.teſte Bart.conſil.112.quidam accuſatus.& Bald.conſil.456.in 3.vol.Corne.conſil.94.
18 viſo proceſſu.col.3.in 3.vol. † Etiam ſi dominus eſſet extra rem illam.l.1.cum gloſſ.& ibi Bald.C.vbi de poſſeſſ.agitur. Alexand.in l.ſi de fundo.ff. de vi & vi arma.facit l.ſi ſeruus.C.quod cum eodem.

19 Maximè ſi poſt prohibitionem domini quis ingrediatur,nam tunc iniuriarum tenetur.l.in-
20 iuriarum.in fi.ff.de iniur.gl.in l.diuus.ff.de ſerui.ruſtic.præd. † Niſi ingrediens poſſeſſionem proteſtaretur ſe non ingredi poſſeſſionem animo occupandi eam de nouo, ſed animo ſuam continuandi poſſeſsionem.Floria.in l.quicquid.ff.commu.prædio.& hoc proteſtari eſt vtile.

Vendens rem meã turbat.

21 Decimò vendendo rem meam,& alteri tradendo quis me turbare dicitur.gl.2.& Bar.in d.l. ſi duo gl.pen.in l.malè agitur.C.de præſcrip.30.annor.

Prohibens ædificare turbat.

22 Vndecimò ſi quis prohibeat me in meo ædificare,turbat me.dict.l.ſi duo.§.hoc interdictum. ff.vti poſſ.

Laborans in meo,vel incidens arbores turbare dicitur.

23 Duodecimò qui laborat aut ferit in meo fundo me ibidem exiſtente. l. vim facit.ff. de vi & vi arm.gloſſ.in §.quorum.in gloſſ.vlti.de interd. in Inſt.Bart.conſil.112.Alex.conſ.133.viſo.num. 7.in 1.vol.

24 Decimotertiò incidendo arbores, vel colonum,meo laborantem nomine impediendo,aut penſionem ſoluere inhibendo.l.nam & ſi ramos.ff.quod vi aut clam.

25 Idem ſi ſoluatur ſcienter alij quàm domino.Bal.in l.cùm nemo.C.de acquir.poſſ.

Præſentando in beneficio fit turbatio.

26 Decimoquartò qui eligit,aut præſentat, ſeu inſtituit alium me in poſſeſsione præexiſtente, vt docet Innoc.in c.audita.col.1.de reſti.ſpol. idem ſi noluit recipere inſtitutum ab alio.Innoc.in
27 c.cùm eccleſia Vulterana. de electio. † Nos tamen non ſolemus agere contra præſentantem,

Digitized by Google

tem,eligentem,vel conferentem,aut inſtituentem.Sed contra inſtitutum.& prouiſum ab alio.

28 Decimoquintò in incorporalibus, quando quis prohibet mihi cenſum ſolui,aut vectigalia, penſionem,aut redditus,vel ſi procurauit quod muliones ſoluere,volentes vectigal alio tranſeant, vel ipſi volunt hæc iura percipere.doct.in c. querelam. de ele.& Guido Papæ in ſtatuto,ſi quis per literas in verb.quaſi.verſ.qualiter fiat turbatio.poſt Io.Fab.in §.retinendæ.de interd.in Inſt.Guid. Papæ in ſtatuto,ſi quis.in verb.vel quaſi.ver.qualiter fiat turbatio.& Maſue.co.tit.§.item ſi dominus.num.66. [Et quando quis liberè non poteſt vti ſua iuriſdictione,dicitur turbari,vt conſuluit Franciſc.Curtius conſ.2.circa præmiſſa.col.1.]

Prohibens cenſum mihi ſolui, turbat me.

29 Decimoſextò ſe opponendo pars dicitur me turbare. Ioan. Fab.in l.vna.col.3.verſ.ſed quæritur.C.vti poſſid.& Aufre.in ſtilo parlamen. in 1.parte.tit.de cauſa nouita.§.item vbi commiſſarius.Maſue.in rub.de poſ.§.item & prędictum.quia mihi dicitur contrarius,& contra me ponere, ſeu contraria ponere,ideo me turbare dicitur:[quamuis Alciat.dicat factum requiri,quia dicitur in interdicto, vim fieri veto,in lib.3. Parerg.c.21.ſed confeſſoria verbis datur,quia ex verbis ſolis ipſis inquietari dubium non eſt ſecundum eum.]

Opponendo fit turbatio.

30 Decimoſeptimò turbare etiam quis dicitur, inducendo agricolas in poſſeſſionem rei meæ tanquam ſuæ.Alex.in add.ad Bart.in l.in rem.§.tignum.ff.de rei ven.vbi gloſſ.not. dicit fabros in re aliena laborantes excuſari ante denunciationē.probat Dec.in l.velle non creditur.ff.de reg.iur.

Inducēs operarios in rem meā turbat.

31 Decimooctauò qui me ignorante,& abſente ſciens ingreditur meæ rei poſſeſſionem,turbare me dicitur,quia in mea ciuili poſſeſſione, quam animo retineo me impedit.l. clam poſſidere.§. qui ad nundinas.ff.de acquir.poſ.

Ingrediens poſſeſſionem me abſente turbat.

32 Decimononò ſi quibuſdam ſpecialiter data ſit facultas vendendi vinum , carnes,coquendi panem,vel quid aliud agendi, ab eo intelligas qui poteſtatem habeat hæc concedendi,ſi demum alius in præiudicium conceſſorum , aut vendat,aut quid aliud agat,dicitur,hos ciuitatis communes opifices turbare.doct.in cap.ſignificante.de appell.de Ripa in cap.cùm eccleſia.col.11.de cau. poſſeſſ.

Vſurpans alienum officium dicitur turbare.

33 Vigeſimò ſi quis deleat arma , vel inſignia alterius, dicitur illius turbare poſſeſſionem,teſte

34 Fel.in ca.tertio loco.col.1.de proba. † Et ſubditi delentes arma ſui domini tanquam rebelles ſunt puniendi.Domi.in c.quæcunque.30.diſt.quia ſic dominum videntur velle ſua priuare ditione,quam in eos habet.Præpoſi.ibi,niſi dominus eſſet proditor.l.eorum.ff.de pœ.Ro. ſing.666.

Delens arma alicuius an turbet.

35 an arma. † Et clerici qui fundatoris arma delent,puniendi ſunt arbitrio iudicis.l.quæ libertatem.vbi Bart.ff.de oper.pub. Et is qui inſignia in eccleſia ponit per gloriam,meritum perdit,ſecus ſi vt incitet alios.Domi.in c.duæ ſunt.45.diſt. per gl.ibi.[Et in dubio,non cenſetur facere per gloriam.arg.l.merito.ff.pro ſocio.]

36 Vigeſimoprimò turbatio fieri dicitur per quamcunque moleſtiam,& impedimentum.§.retinendæ.Inſt.de interd.Bat.d.conſ.112.Pet. de Ferra.in ſua pract.in forma libelli pro turbata poſ. in ver.ac præſentialiter turbat,necnon & generaliter per quemcunque actum, quo quis non ſinit liberè & quietè noſtras res poſſidere.l.vim facit.ff.de vi & vi arm.& l.vim.quod vi aut clam.Guido Papæ conſ.62. pro deciſione.in 1.dubio.& contradictio iudicialis ſufficit ad inducendam turbationem.Alex.conſ.88.quoniam.col.pe.num.19.in 5.vol.

Moleſtia quæcunque inducit turbationem.

37 Vltimò reſiſtendo quis dicitur me turbare.teſte Bal.in l.1.in princ.per illum tex.C.de teſtib. Alex.in additio.ad Bart.in l.amplius.in verb. quæſtionem.ff. rem ratam habe.[Et turbare ſtatum ciuitatis dicitur,confundere,obſeruare,implicare,vel inquietare,vt docet Bal.in l.1.§.huius ſtudij. col.2.ff.de iuſtit.& iure.]

Reſiſtendo turbamus.

38 Alij plures ſunt modi turbationis, qui vix comprehendi poſſunt, quia plura ſunt negocia quàm vocabula.l.ſi quis in fundi.ff.de leg.1.Bart.conſ.112.quidam accuſatus.col.1. dicens,quod turbatio eſt quædam ſpecies delicti:includit enim in ſe moleſtiam & impedimentum in re.§.retinendæ.de interd.in Inſtit.facit l.ſeruus.2.ff.de act.

39 Item tenetur quis exprimere modum & qualitatem turbationis, niſi ex actis appareret,vtpote quia pars oppoſuit,vel negauit actorem poſſidere.Bar.in l.1.§.interdictum.circa fi.ff. vti poſ. Bal.in c.licet.col.2.de proba.Alex.in l.colonus.ff.de vi & vi arm.Bolog. in add.ad Ioan.Ana.conſi.

Modus & qualitas turbationis exprimenda.

40 48.circa.& Fel.in d.c.licet.12. no. † Et duo ſubſtantialia probari debent,videlicet ex parte agentis poſſeſſio,ex parte verò conuenti turbatio,ſeu inquietatio,teſte Bald. in d.diſputa.accuſatus.col.9.verſ. vti poſſidetis.

41 Tamen ille non dicitur turbare, qui non habet intentionem turbandi,ſed per errorem hoc facit,vt not.in l.ſi duo.in princip.ff.vti poſſ.Bald. conſ.463.ſtatuto.col.2.in 3.vol.& in quæſt.incipien.accuſatus.col. 11. verſic.ſecundo quæro, vbi dicit,quod ſi quis putat ſe poſſidere , & turbat

Animus in turbādo requiritur.

42 alium,qui ſimiliter arbitratur ſe poſſidere,neuter iſtorum delinquit. † Quia ante declarationem iudicialem nemo tenetur ius ſuum indiſcuſſum relinquere. l. illud. ff. de pet.hæred.vnde nec ipſe prætor debet prohibere poſſeſſoribus , ne ad poſſeſſionem accedant.allegat §.ſuper hoc. in auth.vt nul.iud.colla.9.ſed eſt in §.ſeq.incip.& hoc peruenit.& Inno.in c.in præſentia.de prob. Pet.de Ferra.in forma libelli pro turba poſſeſſ. in verb. animo , & intentione,& ſic ſufficit erroris

Iudex non debet prohibere poſſeſſoribus non vti ſua poſſeſſione.

43 in iudicio facta declaratio. † Niſi eſſent vicini,quia ea quæ ſunt vicinorum ſcire præſumitur.c.quoſdam.de præſumpt.l.1.§.1.ff.de flumi.l.ſi ita.de fundo inſtr.Bald.conſil.144.præſuppoſito.col.2.in 1.vol.

Digitized by Google

Turbãs quomodo puniatur.

44 Nota quòd temerarius turbator tenetur actione iniuriarum & criminaliter accuſari poteſt.
l.ſeruus.1,ff.de act.& oblig.ſecundùm Bal.in c.licet.col.2.de proba.qui allegat gloſ.ſing.in l.vlt.ff.
de priuatis delict.quæ parum probat, ſed eſt gloſ.expreſſa.in l.ſi duo.in gl.1.ff.vti poſſid.item Bal.
45 conſ.493.quoniam data.in 2.vol. † Quod eſt verum,poſtquam iudex impoſuit ſilentium
perpetuum turbanti,ſecus quandiu contendunt & dicunt ambo ſe eſſe poſſeſſores, vt docet Bald.
46 d.q.accuſatus. col. 10. † Sed in hoc Franciæ regno neutiquam vidi criminaliter accuſari
ex ſola turbatione,nec agi iniuriarum eo ſolo nomine,verùm ad expenſas,damna,& intereſſe cõdemnari ſolent,vt inferius dicetur art.11.officium tamen iudicis poteſt implorari, teſte Capit. in
47 deci. Neap.q.96. † Et ſi turbando vim inferret publicam,poſſet criminaliter puniri,vt per
totum tit.ff.ad leg.Iuliam.de vi public.nec poterit iudex imponere perpetuum ſilentium turbanti,niſi hoc fuerit petitum,teſte Iacob.in l.ſolemus.col.1.ff.de iud.Nec in forenſi iudicio ſolet peti
in hoc regno Franciæ.

Criminalis accuſatio nõ intentatur ex ſola turbatione.

François,article L X I.des publiées 1539.

Articulus 2.

Quil ne ſera receu aucune complainte apres l'an, tant en matieres prophanes,que beneficiales,ſinon qu'il apparuſt eſdites matieres beneficiales,le defendeur n'auoir tiltre apparent pour iuſtifier ſa poſſeſſion.

GLOSSA PRIMA.

Nouitas non intentatur poſt annum.

1 REgula ergo eſt , quod non recipitur quis in materia nouitatis,& interdicti vti poſſideris
poſt annum,nec regulariter in aliis interdictis.l.1.in fi.ff.de interdi.& l.1.vti poſsideris,
quia prætoris officium,qui iſta introduxit , erat annale.§.eas.de perpe.& tempo.act.vt apparet per
2 Feneſtellam in tracta. de magiſtra.Roma.per Liuium & alios hiſtoriographos. † Imò curia
Franciæ tuetur poſſeſſorem, etiam ſi de proprietate ad aduerſarium ſpectante appareret,vt aſſerit Guido Papæ deciſ.552.in materia.Licet ſecus de iure,in c.ad decimas.de reſt.ſpol.lib.6.c.cùm
eccleſia.de cauſ.poſſeſ.

Noua turbatio nouum inducit remedium.

3 Poteſt tamen quis perpetuò agere ne turbetur,quia turbatio ſemper inſtat,licet intereſſe turbationis præteritæ non poſsit peti, niſi ab anno.Bart.in l.1.in fi.princip.ff.vti poſsid.quemadmodum etiam ratione nouæ turbationis poteſt ſemper agi , quoties videlicet quis turbatur,non habendo rationem ad primam turbationem.doct.in d.l.1.

Vnde vi & vti poſſidetis intra annum intentantur.

4 Siue ſit interdictum vti poſsidetis , ſiue vnde vi,& ſic ſiue in caſu nouitatis, ſiue in diſſaiſina,
vel reintegranda poſt annum agi non poteſt,per iſtum text.ibi,*ne ſera receuë aucune complainte*, quia
verbum querela *complainte*,vtrunque comprehendit,vt ſcripſi ſuperiùs artic.1. *& aucune*,aliqua etiam comprehendit omnem,vt ſcripſi in l.1.ff.de verb.ſig.per gl.in cle.vna,de for.comp.

Rei perſecutio etiã extra annum intẽtatur.

5 Poterit etiam agere poſt annum ad rei perſecutionem.l.3.§.fin.ff.de tab.exhib.& l.1.in princ.
de vi & vi arm.interdicta enim quæ rei continent præſcriptionem,vel ex maleficio dantur,perpe-
6 tuo competunt.d.l.1.& l.in honorariis.ff.de act.& obl. † Tamen in his caſibus raro agimus
interdictis,ſed actionibus rei perſecutoriis,vel imploramus officium iudicis.

Reſtitutio in nouitate nõ conceditur.

7 Adhæc poſt annum non poteſt quis in integrum reſtitui, niſi egerit intra annum,quia ius eſt acquiſitum alteri , vt ſcripſi in §.declarantes.tit.de mand.apoſto.in concorda.& quia hic prohibet recipi,etiam ex partis conſenſu hoc non fiet:quia hîc negat omnino *ne ſera receu*.facit gloſſ.in cap.1.de regul.iur.in 6.veruntamen ſi partes eſſent concordes,nullus contradiceret, cùm hoc ad partium vtilitatem ſit introductum,per conſequens illi poſſunt renunciare.text.in cap.ſi diligenti.de for.compet.

Annus quomodo computetur.

8 Et hic annus cõputatur à die adeptæ poſſeſsionis ab aduerſario, quia ante nõ dicitur fatigari nec turbari per ſolam impetrationem beneficij , & literarum,niſi executio interuenerit.argum cle.1.de reſcrip.ſcripſi in verb. duobus.§.1. de mand.apoſt.in concord.& fortè ſua collatione non iuuabitur pars,nec turbabit poſſeſſorem , [ſi non adipiſcatur poſſeſsionem , & exequatur ſuam prouiſionem.]

Tant en matieres prophanes que beneficiales.

GLOSSA SECVNDA.

Saiſina rei prophanæ differt à re eccleſiaſtica.

1 ET ſic ęquiparat hîc materias beneficiales prophanis,vt in horum vtriſlibet teneatur quis
2 agere in caſu nouitatis intra annum. † Sed ad ſimplicem ſaiſinam poteſt agi in propha-
3 nis vſque ad decennium,in beneficiis verò vſque ad triennium.per tit.de pacifi.poſſeſ.† Sed
res controuerſa non ponetur ad manum Regis,nec ſequeſtrabitur,nec locus erit recredentiæ,ſed plenum tantum poſſeſſorium diſcutietur:nec ad intereſse pars condemnatur,ſed ad expenſas,ſolùm,vt dicunt pragmatici,& inferiùs dicetur.

Turbatæ poſſeſſionis quatuor remedia.

4 Notandum eſt , quod is qui turbatur in poſſeſsione , quadruplici ſolet vti remedio hodie in
praxi , licet de iure congeſſerim alibi triginta remedia poſseſſoria retinendæ, ſed quibus præter-
5 miſsis ea duntaxat quatuor referam, quæ inter noſtræ ætatis pragmaticos verſantur. † Primum eſt per ſimplicem citationem remedium, vtpote ſi quis turbetur,conueniet turbantem coram iudice ordinario ſine literarum impetratione per apparitorem.& hoc dicunt *par ſimple adiournement*.& concludet in materia trubatæ poſseſſionis, & vt deſiſtat,& condemnetur ad expenſas, & hoc modo poteſt agi etiam poſt annum,vt inferiùs dicetur.

Libellus in ſimplici ſaiſina.

6 Secundum remedium eſt per ſimplicem ſaiſinam , & tunc impetrantur literæ Regiæ, quibus impetrans narrat factum , & concludit , vt ſequitur his verbis , *Diſant que depuis vingt ans en ça , & de toute ancienneté tel auoit accouſtumé percenoir telle rente iuſques puis deux ans en ça que leſdicts tels*

auroyent

Digitized by Google

auroyent refuſé, comme encores ſont, payer ladite rente audit demandeur, pourquoy a requis & requiert alencontre dudit defendeur eſtre maintenu & gardé en poſſeſſion & ſaiſine, qu'il eſtoit au temps de la poſſeſſion dudit payement de ladite rente, & conclud tout pertinemment en matiere de ſimple ſaiſine. Et neantmoins ledit defendeur eſtre condamné à payer, & continuer ledit droit auſdits quatre termes, auecques deux années d'arrerages eſcheues au iour ſainct Remy dernier paſſé, auecques deſpens, &c.

7 Tertium eſt caſus nouitatis & ſaiſinæ, in qua concluditur, vt dixi ſuprà art. 1. gl. 1.

8 Quo loco notandæ ſunt differentiæ & vtilitates inter caſum nouitatis, & ſimplicis ſaiſinæ, & quando agitur per ſimplicem citationem. Nam quando agitur vti poſſidetis ſine caſu nouitatis debet intra annum agi: *deſpuis an & iour en ça*, computandum à die turbationis, vt ſuperiùs ſcripſi
9 gloſ. proxima. † Sed in ſimplici ſaiſina, & citatione agitur etiam poſt annum, vſque ad decem annos, vt ſuperiùs ſcripſi. Verum poſt decem annos pars deſinit habere animum poſſidendi,
10 ergo poſtea agi non poteſt. l. peregrè. ff. de acquirenda poſſeſ. † Videturque diuerſitatis hęc eſſe ratio, quod ſaiſina ſimplex à lege ſit inducta d. l. clam. §. fi. & l. peregrè. ff. de acquirend. poſſeſ. Sed interdictum à prætore inuentum eſt, vt per totum tit. ff. de interdict.

Differentia inter tria remedia poſſeſſoria.

11 Et durat triginta annis, ſicut regulariter alia remedia à lege introducta. Inſtitut. de perpe. & temp. actio. ſed non poteſt in poſſeſſione, eo quòd animus in ea magis exteriori actu poſſidendi deprehenditur adeſſe, vel non, quam in dominio, quod etiam quia magni eſt emolumenti, ideo multò tenacius ipſa poſſeſſione nobis inhærere voluerunt, cùm ſcilicet poſſeſſio parui admodum ſit præiudicij, nimirum ſi non vltra decennium protendatur. l. momentaneæ. C. qui legi. perſo. habeant ſtand. in iud.

Simplex ſaiſina cur non protendatur ad 30. annos.

12 Secunda eſt differentia: quia in caſu nouitatis victus condemnatur ad expenſas, damna, & intereſſe, vt habetur art. 11. infrà eo, vbi hoc expreſsè ſtatuitur, in ſimplici verò ſaiſina & citatione ad expenſas tantùm inſequendo l. properandum. §. ſin autem alterutra. C. de iud.

In ſimplici ſaiſina ad expenſas tantũ ſit cõdemnatio: ſecus in nouitate.

13 Tertia eſt quòd ſi turbatus ſimplici agat ſaiſina, vel citatione, res nõ ponitur ad manum Regiam, nec ſequeſtrabitur. cle. vna. de ſeque. poſ. & fruct. in caſu verò nouitatis ſic, vt patet hic, & in ſtilo parlam. eo. tit. cau. nouita. & ſuperiùs dixi.

Man' Regia non apponitur in ſimplici ſaiſina.

14 Quarta, ea quæ fiunt poſt manum Regiam appoſitam reuocantur tanquam attentata, & in-
15 nouata, & attentata punitur, ſicut in cauſa appellationis. c. non ſolùm. de appe. in 6. † Quod non procedit in ſimplici ſaiſina, & citatione, ſed is qui reperietur in poſſeſſione, remanebit vſque ad finem cauſæ.

Attentata in re ſaiſita quo modo reuocanda.

16 Quinta ſi per citationem, vel ſaiſinam poſſeſſio fuerit introducta, aduerſarius habebit dilationem ad deliberandum, vt dicunt practici *delay d'aduis*, ac dilationem demonſtrationis faciendę
17 gratia, & vt dicunt, de bene. † Sed in cauſa nouitatis non quia ſolet hic caſus nouitatis exequi in loco contentioſo. Ergo non eſt opus alia demonſtratione, quia res eſt ſatis oſtenſa. l. 1. in fi. ff. de dote præleg. ſi tamen non fuerit mandata executioni, & (vt vocant pragmatici) *ramenée à effect.* poteſt pars eorum dilationem petere.

Deliberandi non datur dilatio in nouitate.

18 Sexta differentia eſt, quod in ſimplici ſaiſina dilatio ad laudandum authorem ſuum habetur, prout dictum fuit infra de dila. art. 2. Sed in caſu nouitatis iſta dilatio non ſolet dari, vt ibi.

Dilatio authoris laudãdi in ſimplici ſaiſina.

19 Septima qui ſuccumbit in caſu nouitatis, non eſt excluſus à ſimplici ſaiſina, ob id eam intẽdere poterit, Nam qui non eſt poſſeſſor annalis, non ſequitur quin ſit intra decem annos, ideo nec exceptio rei iudicatæ oberit. l. cùm quæritur. cum l. ſeq. ff. de excep. rei iudic. ſecus econuerſo, quia eſſet bis de poſſeſſione quærere, teſte Maſuer. eodem tit. §. item aliquis. nu. 53.

Succumbens in vno remedio poſſeſſorio an excludatur ab alio.

20 Octaua in caſu nouitatis pars poteſt requirere, vt teſtes valetudinarij, & ſenes audiantur ad perpetuam rei memoriam. per c. fi. vt lit. non conte. Secus quando proceditur per ſimplicem citationem, vel ſaiſinam, quia tunc lite non conteſtata non debẽt audiri teſtes, ſicut nec in alia materia, quia poterit lis conteſtari, & poſtea teſtes audiri, vt in tit. vt lite non conteſta.

Teſtes ad futurã rei memoriã quãdo poſſint examinari.

21 Nona, caſus nouitatis non intentatur niſi in curia Seneſchalli, Bailliui, vel Præpoſiti, & inter iſtos eſt præuentionis ius, vt patet in tit. *des Seneſchaux*, ordin. 27. art. 19. ſecus in ſimplici ſaiſina, & quando per citationem agitur, quo caſu coram iudicibus quoque aliis ordinariis agi poterit, etiam non Regiis, vt eſt in magno ſtilo cancellar.

Iudices nouitatis.

22 Decima, reſtituere pars ſeu reſtabilire in caſu nouitatis tenebitur res quas recepit, tam actor quàm reus. At in ſimplici ſaiſina non, ſed is qui recepit, vſque ad finem cauſæ percipiet, quia nil innouabitur lite pend. vt per totum tit. vt lite pend.

Reſtituere quando in poſſeſſorio quis teneatur.

23 Vnde ſi impetrans literas in caſu nouitatis eas perperam exequatur, pars aduerſa non debet ſe opponere, alioqui teneretur accepta reſtituere, ſed debet poſtea citare impetrantem ſuper turbata poſſeſsione, & tunc non reſtituet accepta, quod eſt vtile, & hoc habetur in magno conſuetudinario.

Opponere quando quis non debeat.

24 Vltima differentia, quod in ſimplici ſaiſina ſufficit ciuiliter poſsidere, in caſu verò nouitatis & ſaiſinæ & naturaliter & ciuiliter regulariter poſsidere oportet. Vnde ſi me abſente quis ingrediatur poſſeſsionem rei meæ, & eam poſsideat per annum, poſtea ſi me reuerſum recipere in poſſeſsione recuſet, de iure is abſens ratione ciuilis poſſeſsionis in ſimplici ſaiſina obtinebit, ſed in caſu nouitatis is, qui per annum & diem pacifice de facto poſſedit, teſte Ioan. Fab. in §. quod autem. de vſucap. in Inſtitut. Et ita ſeruant Curiæ Franciæ, vt docet Guido Papæ in deciſ. Delphinal. quæſt. 552. & ſic conciliantur opiniones diuerſæ inter docto. emiſſæ. in d. l. clam poſsidere. §. fin. ff. de acquir.

Ciuilis poſſeſſio prodeſt ad ſimplicem ſaiſinam intentandam.

25 de acquir.

Digitized by Google

Poſſeſſio quā tum valeat etiam contra dominū.

25 de acquirend. poſ. & l.naturaliter,§ 1.ibidem. † Imò Curiæ Franciæ tuentur poſſeſſores, etiam ſi alterius proprietatem eſſe conſtet:licet ſecus de iure.cap.cum eccleſia.de cauſ.poſ.cap.ad decimas.de reſtitut. ſpoliatorum.in 6.donec peritorio actum fuerit.l.ordinarij.C. de rei vendica.

Saiſina non admittitur cōtra Regē.

26 Non omittendum hoc ſingulare in hac materia, quod ſaiſina non admittitur contra Regis ſupremum imperium,& vt dicunt,ſuperioritatem.no.in c.ſuper his.de verb.ſign.

27 Vnde non recipitur altus iuſticiarius dicens ſe eſſe in poſſeſſione cognoſcendi contra reos læſæ maieſtatis,& falſæ monetæ,qui caſus & ſimiles ad Regem tantùm ſpectant in hoc Regno,& eorum cognitio vt vidi ſemper obſeruari,& ſic eſt in regiſtris Curiæ ſtatutum.

28 Adhæc eſt regula in regno trita,quod Rex nuſquam litigat diſſaiſitus.

Saluagardia tuetur poſſeſſorem iuſtū.

29 Quartò conſeruatur iuſta poſſeſſio per ſaluagardiam ,quæ à Rege impetrari ſolet his ferè verbis , *Henry à nos iuſticiers,&c. A la ſupplication de tel affermant ſe douter de pluſieurs perſonnes ſes hayneux & maluueillans pour certaines & vrayſemblables preſumptions , & coniectures, nous vous mandons que ledit ſuppliant auec ſa famille,droits,choſes,poſſeſſions, & biens quelſconques vous prenez & mettez en & ſoubs noſtre protection,& ſauuegarde ſpecial, à la conſeruation de ſon droit tant ſeulement,& le maintenez & gardez en toutes ſes iuſtes poſſeſſions, droits, vſages,franchiſes,libertez, & ſaiſines,eſquelles vous le trouuerez eſtre,& ſes predeceſſeurs auoir eſté paiſiblement,& d'ancienneté,&c.*

Saluagardia & nouitas quomodo differunt. Areſtum.

30 Primò hæ literæ diriguntur magiſtratibus,non verò apparitoribus,quia cauſæ cognitionem requirunt , alias abuteretur ſeruiens iſtas literas exequens, & in poſſeſſionem mittens impetrantem de facto , vt cenſuit Senatus anno 1517. die 2.Martij,& fuit condemnatus viator ad expenſas,damna & intereſſe,qui aliquem poſſeſſione priuauerat,ſed literæ in caſu nouitatis apparitoribus dirigi ſolent:de hoc plenè ſcripſi in tract.de reſcrip.8.q.

Nouitatis literæ ob ſolas minas nō impetrandæ. Caſus nouitatis in loco contentioſo exequendus.

31 Adhæc literæ in caſu nouitatis non ſolent concedi,ſi minæ,vel verba interceſſerint, nec pro futuris,niſi de facto quis alium turbet,ſecus in literis ſaluagardiæ.l.nō quemadmodum.ff. de iud.

32 Præterea caſus ſaiſinæ & nouitatis in loco contentioſo exequi ſolet,literæ verò ſaluagardiæ vt plurimum in loco iudicij.no.in l.denunciamus.C.de his qui ad eccle.confug.

33 Item opponens ſe literis in caſu nouitatis admittitur, ſed in literis ſaluagardiæ vix,quia iſtæ gratiam principis continent, & indultum à principe beneficium non eſt alicui auferendum , nec opponendum,vel calumniandum.reg.iur.indultum. [Et ſi opponat, dicetur ei dies coram iudice,qui de cauſa cognoſcit,& quibus literæ diriguntur.]

Saluagardia etiam poſt 20.annos.

34 Inſuper hæ literæ conceduntur etiam ſi quis turbetur poſt decem,vel viginti annos,vt eſt in literis, ibi , *& le maintenez és iuſtes poſſeſſions eſquelles vous le trouuerez eſtre,& ſes predeceſſeurs auoir eſté*

35 *paiſiblement , & d'ancienneté,&c.* † Literæ verò nouitatis intra annum , ſaiſinæ intra decem , hæ verò quandocunque quis turbari timet, & moleſtari , & ſic poteſt ſuſtineri concluſio, quod poſſeſſorio retinendæ poteſt poſt decem annos agi per hanc ſaluagardiam , non per interdictum.

Socius in ſocium quomodo remediis poſſeſſoriis vtatur.

36 Præterea ſocius etiam communis fundi poteſt ratione huius ſaluagardiæ petere ſe manuteneri,& inhibere ſocio,ne ipſum impediat, non tamen poterit ſocio prohibere vſum fundi,cùm ſit dominus communis,& non eſt in eo dare partem.Bart.in l. in prouinciali. §.1.ff. de noui oper. nunc.Maſuer.eod.tit.§.item ſocius.

Colonus,inquilinus & ſimiles iuuātur remediis poſſeſſoriis.

37 Item detinens,vt colonus partiarius,& conductor etiam ad modicum tempus,ac inquilinus ad conſeruationem eorum detentionis poſſunt vi huius ſaluagardiæ inhibere illi,à quo turbari timent,ne eos impediat, & ſi non deſtiterit,vel impedimentum amouerit, petent illud auferri per viam citationis , vt aſſerit Maſuer.eod.tit.§.item pro ſola.num.43.quod itidem eis permitteretur per caſum nouitatis,per l.3.ff.vti poſſid.

Interdicta ad conſeruandū ius, nō ad de nouo concedendum. Iuſta poſſeſſio quæ.

38 Quemadmodum etiam in pleriſque aliis conuenit ſaluagardia cum aliis remediis poſſeſſoriis , vt ſicut generaliter interdictum retinendæ tuetur poſſeſſorem , ita hæc ſaluagardia nil noui iuris tribuit,ſed ius legitimum conſeruat,ideo in his literis dicitur, *le maintenez & gardez en toutes ſes iuſtes poſſeſſions*, & ſic in iſtis poſſeſſionibus debet manuteneri.l.ſi ſeruus.C quod cum eo.doct.

39 in l.fi.C.de edicto diui Adria.tollen. † Iuſta autem poſſeſsio dicitur legitima,non vitioſa,videlicet non vi,clam,vel precario habita.l.1. in fi.cum ſeq.ff vti poſ.declaraui in l.iuſta interpretatione.ff. de verb.ſign. & in vim harum literarum ſubditi alibi quam coram ſuis iudicibus conueniendi non ſunt, vt iudicauit Senatus anno 1518.die 3.Maij.do.Charmolue & Montolon aduocatis poſtulantibus,cum à meridie cauſæ tractarentur.

Areſtum.

40 Item exprimitur ad cōſeruationem ſui iuris tantùm,non ergo vult ius nouum illi dare:nam multa conſeruantur, quæ fieri prohibentur.l.patre.ff.de his qui ſunt ſui vel alieni iuris & Bal.in §. fi.de prohib. feud. alie. per Lothar. dicit eſſe interdictum conſeruandæ poſſeſsionis,quod non eſt verum,ſed hoc eſt remedium conſeruandæ poſſeſsionis,quod differt ab interdicto,de quo in l.1. C.de ſucceſ.edict.de Ripa in fi.præfa. de cauſ.poſſeſ.vide aliud remedium de pacific.poſſe.tracta. ſeq.artic.ſexto.

Sinon qu'il apparuſt eſdictes matieres beneficiales le defendeur n'auoir tiltre apparent pour iuſtifier ſa poſſeſſion.

GOLSSA TERTIA.

Annalia ſunt interdicta,regulariter falſa vt hic.

1 EX hoc patet , regulam generalem (quod poſt annum quis non recipiatur ad intentandum remediumouitatis)habere locū indiſtinctè tam in prophanis, quàm eccleſiaſticis.

2 Verùm

Verùm quoad beneficiales conditor addit exceptionem, ſcilicet quòd etiam poſt annum liceat præfatam nouitatem intentare, cùm notorium eſt reum nullum habere titulum apparentem ad
3 iuſtificandum ſuam poſſeſſionem, † quòd ea ratione potius introduxit in beneficialibus, quàm in prophanis, quia ſcilicet in his poſtea in petitorio coram iudice laico tractando, cuncta moderantur.

Nouitas in beneficiis cur vltra annum protendatur.

4 Sed in materia beneficiali iudices tantùm eccleſiaſtici de petitorio in hoc regno cognoſcunt: ideo voluit hic text.ſpecialiter poſſeſſorium extendere, vt iudices laici etiam de poſſeſſorio beneficiorum (cuius ſolius ſunt ipſi vt dicunt, capaces) poſſint quoque poſt annum cognoſcere, ſi defenſor non habeat apparentem titulum ad iuſtificandum ſuam poſſeſſionem.

Coloratus, ſeu apparens titulus quis dicatur.

5 Et ſic apparet non poſſe impetrari literas in caſu ſaiſinæ,& nouitatis contra annalem poſſeſſorem, ſi (vt dixi) habet appatentem titulum. Apparentem dico verò titulum, vel coloratum, ſeu prima facie validum:& hoc caſu coloratus ſufficit, ſicut poſt triennium, vt in decreto de pacific.poſſeſſor.patet in l.fi.C. de edicto diui Adriani tollendo. Declaraui in tractatu de pacific.poſſeſ.quis titulus dicatur coloratus.

Iuſtus titul⁹ iudici debet apparere.

6 Et apparere debet iuſtus iudici de poſſeſſorio cognoſcenti, per iſtum text.ibi, *ſinon qu'il apparuſt.* Et quòd iudex laicus poſt annum in poſſeſſorio audire poſſit conquerentem in materia beneficiali patet, quia etiam ſententia ſuper re ſpitituali in petitorio non tranſit in tem iudicatam, ſicut in matrimonio.c.lator.& ibi Fely.col.6.in 10. declata.de re iud.gloſ.& doct.in c.1.de conceſſ. præb.multò fortiùs ante ſententiam audiri pars poterit, vt hîc. Et in dubio iudex debet in his potius audire, quàm reiicere, ne vitioſus ingreſſus ſuſtineatur.c.vno.vbi not.de eo qui mit.in poſſeſſ. lib.6.hoc ſequitur Dom.conſ.137.ſuper iſto.co.pe. Et non vidi communiter iudices reiicere iſtos conquerentes, niſi magnus adſit fauor pro poſſeſſore.

Iudicis arbitrium in diiudicandis titulis quoad poſſeſſoriũ.

7 Et ſi iudici vitioſus titulus defenſoris videatur, audiet partes, & manutenebit meliorem habentem titulum.c.ex inſinuatione.vbi etiam doct.de procurat.

8 Si verò videat titulum poſſeſſoris prima facie validum, & iuſtum, titulum verò conquerentis inualidum, reiiciet conquerentem, condemnando illum ad expenſas, & repellet eum ab effectu
9 impetrationis literarum. † Quid ſi iſte reiectus videat ſe bono iure tutum in petitorio? agere poterit coram iudicibus eccleſiaſticis, vt in c.1.& per totum, de cauſ.poſſ.vide quæ dico articul.1. infrà titul.proximo.

Querela nouitatis requirit nos fuiſſe poſſeſſores.

10 Et ſic requiritur quòd is qui impetrat literas manutenentiæ in caſu nouitatis, poſſideat.l.1.§. interdictum autem poſſeſſorem prædij tuetur.ff.vti poſ.§.retinendæ. de interd.in Inſt.Guido Papæ in deciſ.Delph.q.552.in materia, vbi dicit ſufficere ſiue verè poſſideat, ſiue ex interpretatione
11 iuris, vel conſuetudinis, vt mortuus ſaiſit viuum. † Adeo quòd hæredes in hoc regno Franciæ ſine apprehenſione hæreditatis ſunt poſſeſſores vi conſuetudinis. contra l.cum hæredes.ff.de acq.poſ.vt inferiùs dicetur art 9.

Querela nouitatis quam poſſeſſionem requirat.

12 Sufficit etiam quòd poſſideat ſiue ciuiliter, ſiue naturaliter tantum.Bart.in d.l.1.in princ. & §.interdictum.vbi dicit ſtatutum loquens de poſſeſſione turbatiua intelligi de ciuili. Alex.conſil. 80.examinato.col.penult.vol.2.allega.Bal.in l.1.C.communia de vſucap.facit l.clam poſſidere.§.
13 qui ad nundinas.ff.de acquir.poſſeſ. † quod eſt verum in ſaiſina ſimplici:ſecus ſi in caſu nouitatis.vt docet Maſue.in eod.tit.§.item pro ſola.allegat Bart.in l.cotem.§.qui maximos.ff.de publican.dixi ſupra in glo.2.vide alia requiſita in hoc interdicto infra art.8.

Probanda quomodo ſit poſſeſſio.

14 Quomodo probari poteſt hæc poſſeſſio? Reſpon. ſi quis probet ſe poſſediſſe ante litem conteſtatam,& ante turbationem illatam per aliquod tempus,& ſe adhuc poſſidere, etiam ſi alleget tantum nunc poſſidere, ſufficit, quia præſumitur continuata poſſeſſio, cùm in ſolo animo conſiſtere poſſit.gloſ.& doct.in l.ſiue poſſidetis.C. de proba.Cyn. & alij in l.non ignorabit.ad exhib.Petr. Ferrarien.in ſua practica.in forma lib.pro turba poſſeſ.in verſic.hodie.Ioan. de Amicis conſil.64.
15 pro parte Antonelli. † Et in interdicto vti poſſidetis requiritur quòd actor probet ſe habuiſſe poſſeſſionẽ rei contentioſæ per vltimas annatas, vt practici dicunt, vel vltimos explectus,& poſſunt dici vltimæ, tres proximè elapſæ. vt docet Maſuer. in ſua praxi.in titulo, de poſſeſſorio.in principio.

Extrema duo poſſeſſionis quomodo probanda.

16 Et in probanda continua poſſeſſione ſufficit probare duo extrema habilia, principium & finem,& tunc medium præſumetur.glo.in cap. volumus.16.quæſt.4.& in cap.accedens.de conuer. coniug.quam probat Matheſilla.ſingul.117.not.mirabilem.& Corſet.in ſingul.incipiente poſſeſſionis.& Felin.in cap.inter.col.3.de fide inſtrum. Ioan. Franc. Balb.in repet.l.Celſus.colum.43.&
17 ſequen.ff.de vſucapionib. † Et aliis modis poſſeſsio probatur, vt per Alexan.conſi.118.in cauſa.col.penult.in 2.vol.& conſil.200.viſo ibidem.Barba.conſil.24.clementiſsimum.vol.4. Dec. conſil.56.in cauſa.& conſil.ſequent.Carolus Ruinus conſil.68.in cauſa.vol.2.& 44.in iudicio.volum.4.

Poſſediſſe tẽpore litis cõteſtatæ quãdo probãdũ.

18 Intellige probandum eſſe nos fuiſſe poſſeſſores, & in poſſeſsione tempore litis conteſtatæ, quando alius probaret ſe medio temporo poſſediſſe, alioqui ſufficiet probare nos poſſediſſe tempore turbationis, quia præſumitur poſſeſsio continuata. Aret.in d.§.retinendæ.col.3.& Matth.de
19 Afflictis q.394.eccleſia.in deciſ.Neapol.poſt Bald.in d.l.non ignorabit. † Et in ſpoliatione quomodo probari poſſeſsio debeat, ſcribit Guid.Papæ in ſtatuto, ſi quis in verb.probata poſſeſsione.ſcripſi in tit.de annatis, in concorda.

20 Cauere

Spoliatio an poſſit allegari in cauſa nouitatis.

20 Cauere tamen debet impetrans caſum nouitatis, ne dicat ſe ſpoliatum, quia eſſet ſibi contrarius,& ideo reiiciendus.l.1.C. de furt.Si tamen pars in libello exprimeret aliqua verba ad turbationem,& alia ad ſpoliationem pertinentia,tunc concluſio libelli eſſet inſpicienda,vt ſi ad manutenendum ſe in poſſeſſione concluderet, iudex hoc ſecundum probata proſequatur, & decidat.l.fi.C.qui ad lib.perue.non poſſ.Guid Papæ expreſsè in ſtatuto ſi quis.in verb.vel quaſi.verſic. quæro ſpoliatus.

Nouitate impetrata ceſſandum ab opere. Areſtum.

21 Item à tempore nouitatis impetratæ quis ceſſare debet ab ædificando,& alio opere faciendo:alioqui condemnabitur ad demoliendum.c.ſignificantibus.& ſeq.de noui oper.nun.ita iudicauit Senatus pro Io. Fredel.tutore contra do.Gabrielem de la Chaſtu.nec debet alicui permitti à iudice etiam cautione data de demoliendo, nec quidem in vim literarum Regiarum, quibus fuit priuatus do.Gabriel.anno 1514.die 27.Nouembris.quia melius eſt in tempore occurrere quã

Prouiſio duplex in caſu nouitatis.

22 poſt exitum vindicare.l.1.C.quãdo liceat vnicuique ſine iudice ſe vindicare.† Et quia in hoc interdicto non dantur niſi duæ prouiſiones.Prima eſt furnimenti.Secunda recredentiæ.& poſtea

23 fertur ſententia ſuper pleno poſſeſſorio, vt inferiùs dicam. † Tamen ſi dubitetur quantum quiſque frumenti receperit, poterit pendente proceſſu iudex condemnare partem ad declarandum cum iuramento,vt iudicauit Senatus pro epiſcopo Catalaunen.contra habitatores dictę ciuitatis anno 1528.die 13.Decembris.

Areſtum.

Recredentia ſola quando dicitur.

24 Audiui à quibuſdam dicanicis in poſſeſſoriis negatiuis non dari niſi recredentiam,vt ſi quis dicat ſe eſſe in poſſeſſione,quòd talis non capiat fructus ex tali horto ſine licentia ſua.Et in poſſeſſione ne talis ingrediatur talem fundum ſine facultate & conceſſione, & in aliis negatiuis vide alias limitationes in §.declarantes.in verb.ſucceſſores,de mand.apoſto.in concord.

Idem Article LXIII. Ibidem.

Articulus 3.

Et ſeront toutes inſtãces poſſeſſoires de complainte ou reintegrande vuidees ſommairement, les preuues faites tant par lettres que par teſmoings dedans vn ſeul delay arbitre au iour de la conteſtation, & ſans plus y retourner par releſuement de nos Chanceleries ny autrement.

GLOSSA PRIMA.

Summariè decidi debēt cauſę poſſeſſoriæ.

1 PRimo ſtatuitur hîc,vt inſtantia poſſeſſoria,ſiue in cauſa nouitatis,ſiue in materia reintegrandæ poſſeſſionis ſummariè expediatur, & hoc eſt iuri conueniens. vt l. ordinarij.vbi docto.de rei vendic.l.momentariæ.ibi, mox.& l.meminerint. ibi,illico.C.vnde vi.l.vna. ſi à momenta.poſſeſ. fuerit appella. Bartol. in extrauagan.ad reprimendum.in verb.ſummariè.Bald.in l. incerti.C.de interd.Alexand.conſil.66.viſis.col.1.in 5.volum.

2 Et ſummariè dicitur breuiter,prout declarat clem.ſæpè.de verb.ſignific.& Bar.in dicto verb. ſummariè ſcripſi viginti effectus in tractatu de ſenten.executor.art.9. gl.ſecunda, in primo tomo commenta.ad has conſtit.reg.

Dilatio vnica in poſſeſſorio.

3 Secundò quòd probationes fieri debent intra vnam dilationem, quæ eſt arbitraria pro conſuetudine & ſtilo curiarum, à qua ſi fuerit nimis arcta,appellari poterit.cap.præterea.de dilation. vnde allegatur gl.ſingularis. in l.1.in verb.petiturus.C. quorum bono,dicens poſſeſſoria eſſe ſum-

4 maria quoad actorem, tamen plena probatio per eum fieri debet: † ſecus in reo,quod declarat Lanfranc. in repetitione clementinæ,ſæpe.columna ſecunda.de verborum ſignificatio.& Ale-

5 xand.conſil.139. circa primum.columna vltima.in 6.vol. † In curiis tamen Franciæ ſeruatur æqualitas in actore & reo prout fieri debet.per regul.in iudiciis.de regul.iur.in 6.maximè in probationibus.Bart. in l.de dic. in princip.ff. qui ſatiſda.cogan.Barba.conſil.25.clementiſſimum.col. 2.in 4.vol.

Probatur poſſeſſio per teſtes & inſtrumenta.

6 Tertiò probationes in materia poſſeſſoria poſſunt fieri tam per teſtes, quàm per inſtrumenta, vt hîc, *tant par lettres que par teſmoings.* in exercendis enim litibus eandem vim obtinet fides inſtrumentorum,quam depoſitiones teſtium: l. in exercendis.C.de fide inſtrument.Soc.in conſ.59. viſis actis.in 4.vol.

Recredentia non patitur atteſtationes.

7 Quod eſt verum in pleno poſſeſſorio,ſed in recredentia non recipitur probatio per teſtes,ſed tantùm per literas,vt plenè ſcripſi in §.1.de ſenten.execu.in ordina.reg.

Dilatio ſecũda ad probandum in poſſeſſorio non datur.

8 Quartò etiam per literas à cancellariis impetratas non poterit ſecunda concedi dilatio, ſed à magna cancellaria reciperetur;quia Rex non facilè poteſt per ſuam conſtitutionem ligari.l.digna vox.C.de legi.

Conteſtatio an fiat in poſſeſſorio.

9 Quintò iudex debet arbitrari dilationem,& eam concedere à conteſtatione litis,id eſt,ſimul facta conteſtatione,ibi,*arbitre au iour de la conteſtation.*

Conteſtatio in poſſeſſorio.

10 Item ibi,*par conteſtation*, patet quòd in cauſa poſſeſſoria fit conteſtatio, quod probatur in §. quorum.in fi.Inſt.de interd.c.2.vt lite non conteſt.& in l.tigni.§.ſi quis.cum ſeq.ff.ad exhib.gloſſ. & Bar.in d.l.vna.C. ſi de momen.poſ.Bal.in l.1. C.ſi per vim.in d.l.incerti.q.13.glo.& doct.in cap. conſultationibus.de off.deleg.Alex.conſ.2.in 3.vol.col.3.& Rom.conſ.220.circa primum.colum. 1.Aufrer.q.226.& l.properandum.in princ.ibi ſuper poſſeſſione. iuncto verb.poſt litem conteſtatam.C.de iudic.& ita communiter tenetur teſte Salic.in d.l.vna.ſi per vim.Et ita in curiis Franciæ ſeruatur,etiam in interdicto recuperandæ poſſeſſionis:quamuis Ioan.And.& alij multi contrariũ

11 teneant in d.c.conſultationibus.† Et porò in his conteſtationem fieri,quando contrariæ allegantur poſſeſſiones,& vnus negat alterum poſſidere.

Charles

Digitized by Google

Charles VII. Article LXXI. des premieres.

Item ordonnons que ſi les complaintes contiennent relieſuement, que les executeurs d'icelles ne procedent à la ſequeſtration realle des choſes contentieuſes, ains facent les adiournemens par deuant les Iuges, auſquels la cognoiſſance en appartient, ou eſt commiſe, leſquelles parties ouyes appointeront ſur le tout ainſi qu'il appartiendra par raiſon.

Articulus quartus.

GLOSSA VNA.

1 SVperius dictum fuit artic. 1. quod poſtquam res erat ſequeſtrata, vna pars, quia non propoſuerat interdictum intra annum, impetrabat literas à Rege, & releuabatur vt non obſtante lapſu anni procederetur: nunc verò ſtatuit, quod ſi literæ querimoniæ contineant releuamentum, quod apparitor ſeu executor illarum non procedat ad ſequeſtrationem cauſa non cognita, ſed remittat cauſam per citationem ad iudicem, ad quem cauſæ cognitio ſpectat, qui partibus auditis ſuper omnibus decidet.

Declaratio ſuperioris primi articuli.

2 Ratio huius tex. eſt, vt nihil ſine cauſæ cognitione fiat, & in hoc corrigitur hic articulus, quia hodie apparitor non poteſt rem ſequeſtrare, & ſi fiat, non valet, quia ſine cauſæ cognitione non fit ſequeſtratio, vt iudicauit Senatus hoc anno 1551. & in tractatu de ſequeſtratio. abundantius ſcribam inferius.

Sequeſtratio nō fit ab apparitoribus. Areſtum.

3 Item notandum eſt, quod querela nouitatis non impetratur ſuper officiis dominorum, ab eo qui eſt deſtitutus, quia dominus hoc iure ſuo facere potuit, cùm hæc officia quaſi precario poſſi-
4 deantur, & ideo ſunt ad nutum reuocabilia. † Sed in caſibus ſequentibus pars deſtituta poterit implorare iudicis officium contra illam deſtitutionem: vt cenſuit Senatus anno 1513. die 13. Iulij.

Querela nouitatis non habet locum in officiis dominorũ, niſi in 4 caſibus. Areſtum.

5 Primus igitur caſus eſt, ſi fauore matrimonij datum fuerit officium, quia ſic eluſum redderetur matrimonium, quod eſſe non poteſt: nam iſte qui duxit ea lege vxorem, onera matrimonij ſuſtinere non valeret, quæ quidem ſunt magna, & grauia. l. pro oneribus. C. de iur. dot. quæ pleroſque inducunt coniugatos ad multa contra conſcientiam perpetranda.

Caſus quib' officialis domini intẽtat nouitatem.

6 Secundò quando remunerationis gratia, & ſic cenſuit Senatus anno 1513. die 12. Iulij, quia hoc genus habet compenſationis, non donationis. l. ſed & ſi lege. §. conſuluit ff. de petitio. hæredit. facit l. ſi pater. in fin. ff. de donationib.

Officium in remunerationem conceſſum non reuocatur. Areſtum.

7 Tertiò quando emit officium, tunc quoque non poterit deſtitui, per tex. in cap. vno. de natu. feud. Bald. in l. qui ſe patris. col. 8. C. vnde liber. ne videlicet quis ex aliena iactura locupletetur. l. nam hoc natura. ff. de condict. indeb. & recipiendo ex eo pecunias videtur dominus cum eo contrahere, ne eum officialem deſtituat vendendo ei vſum officij. per Bened. in c. Raynutius. in verb. duas. num. 36. cum ſeq. de teſta.

Officiũ emptum à domino cenſetur irreuocabile.

8 Quartò cùm hac lege datum eſſet, vt quandiu viueret hic officiarius, reuocare eum non liceret, tunc conuentio ſeruanda eſt. l. iuriſgentium. §. prætor ait. ff. de pact. contractus enim ex conuentione partium legem accipiunt. l. 1. §. ſi conuenerit. ff. depo. l. contractus. de reg. iuris.

9 Officiales verò Regij perpetui ſunt, nec ſine cauſa deſtitui debent, etiamſi ad beneplacitum Regis conſtituti ſint, quod durat vſque ad mortem. c. ſi gratioſe. de reſcript. in 6. Bal. in l. iuriſperi-
10 tos. ff. de excu. tuto. † Nam poſtquam eos creauit, ordinarij ſunt, & iure proprio iuriſdictionem habent. l. 1. ff. de offic. eius. & id quod noſtrum eſt, ſine facto noſtro à nobis auferri non poteſt, per regul. iuris. & maximè quia dominium & magiſtratus æquiparantur. l. qui furere. ff. de ſtatu hom. & ſicut princeps dominium rei non poteſt auferre ſine cauſa. gloſ. in l. 2. C. de precib. imper. offer. doct. in l. ex hoc iure. ff. de iuſtit. & iur. c. quæ in eccleſiarum. de conſtitut. facit quod Gagui. refert Reges Franciæ ita contraxiſſe cum ſuis ſubditis, quibus contractibus Reges ligan-
11 tur. cap. 11. de probationib. ſcripſi in præfat. ad tit. de collatio. † Ideóque ſicut princeps rem & vineam alterius auferens peccaret: vt de vinea Naboth ſcribitur: ita & qui officiales ſine cauſa priuaret: nec mirũ igitur ſi deſtituti poſſint vti iuris remediis atque poſſeſſoriis: vt alibi plena manu ſcripſi.

Officiales Regij ſunt perpetui.

Idem Article LXXIII. ibidem.

Item, ordonnons qu'en cauſes de complaintes en matiere de ſaiſine & nouuelleté, en cauſes d'applegemens, & contre applegemẽs, nul ne ſoit receu à plaider par retenue, mais plaideront les parties à vne fois, & à toutes fins.

Articulus quintus.

GLOSSA PRIMA.

1 VT breui decidantur cauſæ reſtringit veterum aduocatorum prolixitatem per hæc verba conſtitutionis, ibi, *nul ne ſoit receu à plaider par retenue, &c.* quæ non ad iudicem, ſed ad partem referuntur, quippe aduocati non ſine magnis partium impenſis, & cauſæ retardatione longa ambage verborum, & prolixa oratione cauſas protrahebant, retinendo ſemper ſibi aliquid ad dicendum: hanc igitur aduocatorum proteruitatem ad magnum partium commodum, & totius reipublicæ tranquillitatem moderatur, vt impoſterum quicquid, quod ad cauſæ ſuæ vtilitatem pertinere videant, id quodcunque ſit vna oratione perſtringere, & qua poterunt breuitate ſingula comprehendere curent: vt dicit tex. ibi, *à vne fois & à toutes fins,* quibus pulchrè conſonant ea quæ not. per doct. in l. & an eandem. §. actiones. ff. de except. rei iudic.

Aduocatorũ prolixitas reſtringenda.

2 Sed quæro quid poſsit opponi contra iſtum impetrantem literas in caſu nouitatis? Reſpond. cùm dies dicitur opponenti ad allegandum ſuæ oppoſitionis cauſas, eo die poteſt opponens allegare litiſpendentiam (ſi ſit) vel præuentionem in poſſeſſorio alibi factam inter eaſdem partes, &

Oppoſitiones in nouitate vt litiſpendentia.

Digitized by Google

de eadem re, & ſic excluditur nouus impetrans. l. cùm quæritur. ff. de except. rei iudic. & clem. vlt. vt lite pendent.

Oppoſitio generalis præualet ſpeciali.

3 Vel ſi ſit aliquis priuilegiarius, cauſam petet remitti ad conſiliarios ſupplicationum, vel ad alium iudicem ſuum, videlicet ad conſeruatorem priuilegiorum. c. Romana. §. contrahentes. de foro competen. † Quod eſt verùm, ſi dum primo ſe oppoſuerit, non allegauerit aliquam oppoſitionis cauſam, vel dixerit ſe, *à toutes fins s'oppoſer*: nam ſi opponendo vnicam cauſam allegauerit, alias non poterit adducere, nec exceptiones dilatorias, nec peremptorias, quia expreſſum facit ceſſare tacitum. l. cùm ex filio. ff. de vulgari.

4

5 Necnon poteſt opponens afferre aliàs fuiſſe iudicatum ſuper hac poſſeſſione, & exceptio rei iudicatæ nũc competit. c. vno. de lit. conteſt. in 6. & dict. l. cùm quæritur. cum l. ſeq. de exceptio. rei iudica. † Tamen pars aduerſa poterit dicere ſe poſſediſſe per annum & vltra à tempore areſti. Et ſic ſaiſina acquiri poteſt etiam poſt areſtum: quamobrem nec poſt annum erit exequendum, antequam partes opponentes audiantur.

Saiſina poteſt acquiri etiam poſt areſtum.

6

Oppoſitio iuſta operatur expenſarum adiudicationem.

7 His itaque caſibus & aliis quibus oppoſitio iuſta reperitur, annullatur ſecunda executio, & condemnatur impetrans in expenſis, teſte Berber. in viator. iuris. in practic. leg. regiar.

Baptizat oppones cõtrarias poſſeſſiones.

8 Profert etiam opponens & baptizat (vt dicanicorum verbis vtar) contrarias poſſeſſiones, videlicet quòd ipſe eſt qui poſſidet, non impetrans: vel ſi aduerſarius poſſideat, quod vi, clam, vel precario poſſidet. l. 1. ff. vti poſſid. & hoc poſtea licebit iuſtificare: vt docet Ioan. de Kalaguer. in tit. de mod. proceden. ſuper nouis deſſaiſ. in ſtylo. parlamen.

9 Item adducere poteſt, quòd poſt annum & diem fuit turbatus, vt ſuperius titulo proximo dictum fuit, vel quod aduerſarius ab anno non poſſedit. dict. l. 1. vti poſſidetis. † Nec ad rem pertinet huc deducere ſaiſinam illam, quam paſſim exercet Rex pro iure ſui imperij, & vt dicunt *par main ſouueraine*, quia hæc retentio ad ſolam conſeruationem iuris partium tendit, non ad acquiſitionem poſſeſſionis: † ideo nec Rex acquirit ſibi poſſeſſionem, etiamſi per decem annos poſſederit iure maioris imperij.

Rex non acquirit poſſeſſionẽ iure maioris imperij poſſidendo.

10

11

Manus Regia ſaſit res cõtrouerſas inter pares Franciæ.

12 Item quando eſt controuerſia inter pares Franciæ, tunc res controuerſa remanebit in manu ſuperioris, & (vt dicitur) *en la main du ſouuerain*. i. *du Roy*, & demum cauſa finita totum reſtituetur victori. In magno conſuetud. quem vocant *l'inſtruction de practique*, ſcribitur.

Nouitas inter regem & ſubditum.

13 Quemadmodum etiamſi ſit controuerſia in caſu nouitatis inter ſubditum & Regem, res controuerſa ponetur in manu Regia tanquam ſuprema, & Gallicè dicitur, *en la main du Roy comme ſouueraine*, & eo caſu eligetur vnus bonus paterfamilias, Gallicè vocant *preud'homme*, qui rem controuerſam reget nomine vtriuſque, & † ſic plus conceditur in Regem, quam in priuatum dominum: nam in eum non habet locum querela nouitatis, verùm hîc intentari poteſt à ſubdito contra Regem.

14

Subditus an poſſit in dominum literas nouitatis obtinere.

15 Item opponi poteſt, quod impetrans eſt ſubditus illius, contra quem impetrauit literas nouitatis, ſubditum appello ratione iuriſdictionis altæ & infimæ, qui de conſuetudine non recipitur in caſu nouitatis contra dominum ſuum, & Gallicè dicitur, *entre ſeigneur & ſubiect n'a point de nouuelleté*, in ſtylo parlamen. in rubr. de cauſa nouit. §. item ſi ſubiectus. Maſuer. in ſua praxi. eod. tit. §. item ille qui.

Confeſſoria & negatoria inter dominũ & ſubditum.

16 Sed habet quidem locum actio confeſſoria & negatoria vtilis, vel officium iudicis, vel alia remedia, de quibus Bart. in l. 1. §. huius autem. ff. vti poſſidetis. Panor. & alij in cap. conquerente. de reſtitut. ſpoliar.

Nouitas inter dominũ & ſubditum ratione tertij.

17 Niſi eſſet nouitas inter dominum, ſubditum, & alium ſimul, tunc ratione tertij conſiſteret. argu. l. ſi communem. ff. quemadmo. ſeruit. amit. ſic cenſuit Senatus Pariſ. vt refert Ioan. Gallus in q. per areſta. q. 184. Item 14. die & q. 26. anno quo ſuprà. Maſuer. in §. item ſi dominus iuſtitiarius. titul. de poſſeſ. † Et in curia ſuprema ex cauſa audiretur ſubditus etiam contra dominum: vt eſt in magno conſuetud.

Areſtum.

18

Regius tantũ iudex de poſſeſſorio cognoſcit.

19 Opponitur etiam, quòd is, qui cognoſcit, non eſt iudex cõpetens, vt quia non Regius, etenim alij iudices non cognoſcunt de poſſeſſoriis, ſecundum conſuetud. regni. Ioan. Sanxon. in ordina. Turo. art. 22. ſuperius dixi.

Reſtabilimẽtum fieri debet vt quis recipiatur ad oppoſitionẽ.

20 Adhæc antequam iudex competens recipiat partis oppoſitionem, reus tenetur reſtituere ſublata cum effectu, ſeu fictè, vt dicunt figuraliter: ſuper quo primitus eſt attendenda literarum querimoniæ forma, & ſequenda, per l. diligenter. ff. manda. cap. cum dilecta. de reſcript. in quibus intelligas quod opponens ſemper debet ſe dicere ſaiſitum, alioqui non eſſet contradictor legitimus.

Procuratoriũ generale nõ ſufficit ad oppoſitionẽ. Areſtum.

21 Præterea ad allegandum iſtam oppoſitionem, non recipitur procurator generalis, niſi ſpecialiter ſit conſtitutus ad comparendum coram cõmiſſario: vt teſtatur Ioan. Gallus fuiſſe deciſum in hoc Senatu. in quæſt. per areſta. quæſt. 160. plenè ſcripſi in concord. in gl. penul. de elect. deroga.

22 Sed coram commiſſario exequente caſum nouitatis admittitur ad ſe opponendum pro illo, quia eſt citatus quilibet de familia, etiam ſine procuratorio. l. 1. in fi. C. ſi per vim. Maſuer. eo. tit. §. item coram commiſſario. vbi etiam dicit pro non citato non recipiẽdum quenquam ſine procuratorio, quia ibi nulla neceſſitas imminet.

Querimonia contra querimoniã nõ habet locum.

23 Inſuper reus ſe opponere debet, nec admittetur idem ipſe ad impetrandum in actorem alias querimoniæ literas, nam querimonia contra querimoniam non recipitur, vt cenſuit Sena-

24 tus

Digitized by Google

24 tus Pariſ. prout refert Ioan. Gallus in quæſtio. per areſta. quæſt. 114. † Imò ſi opponens primo cognitionis die non petierit manum Regiam adponi, pars ſeu impetrãs ſemper poſſidebit, 25 & vtetur re pendente proceſſu, vt ſeruant curiæ Franciæ † Tamen ratione alterius impedimenti is contra quem defectus fuerit conceſſus in caſu nouitatis, poterit de nouo conqueri: vt cenſuit Senatus ſecundum Aufrer. in tractatu areſto. 18. Item quod deficiens.

Areſtum. Manus Regiæ inquiſitio quando petenda. Areſtum.

26 Item opponi poteſt, quòd ſuper bonis mobilibus non datur hoc interdictum, ſed pro rebus ſoli. l. 1. §. 1. ff. vti poſſidet. niſi illæ res mobiles ad nos perueniſſent ex ſucceſſione alicuius, etiamſi hæc poſſeſſio tota non niſi mobilibus conſtaret, tunc quoque fuit approbata querela nouitatis à Senatu anno 1522. & die 23. Iulij. contra hæredes cuiuſdam Matiſconen. pro quadam vidua do-27 natrice omnium bonorum. † Et idem quando actione vniuerſali, vel generali deberentur, ideo auditus fuit conquerens in caſu nouitatis pro conqueſtibus mobilibus ſibi donatis anno 1541. vel quando accederent res mobiles, & cohærerẽt immobili, vt ſi quis ſe diceret eſſe in poſſeſſione domus vnà cum mobilibus in ea exiſtentibus, vel in poſſeſſione fundi cum fructibus ei cohærentibus, aut collectis. l. ſi aliena. ff. de vſucap. l. 1. §. vtique & §. ſeq. de vi & vi arma. Maſuer. 28 eod. tit. de poſſeſ. §. item caſus nouitatis. † Necnon per interdictum vtrobi, quod *adueu* Gallicè dicitur: vt docet Imber. in Inſtit. Foren. lib. 1. §. deinceps.

Querimonia nouitatis ſuper rebus mobilibus quãdo detur. Areſtum. Donatarius pro mobilib⁹ intentat nouitatem.

29 Item licebit parti ſe opponere pro quota aliqua parte rei ſaiſitæ, & tunc cogetur declarare quam partem velit controuertere, vt demum iudex manuteneat impetrantem quoad alias partes. l. qui ſeruum. §. qui in iure. ff. de interrog. action. Maſuer. eo. §. item & quia. nu. 22.

Opponitur nedũ de tota re ſaiſita, ſed & pro parte illius.

30 Tamen interim ſaiſiri poteſt ea tota res, & ad manum Regiam poni, etiamſi litigetur tantum ſuper dimidia parte hæreditatis, vel tertia, ſed partibus auditis decernet iudex, quòd impetrans leuabit fructus ex parte rei non controuerſæ.

31 Item ſi priuatus ceperit animal dans damnum intra mei dominij territorium, caſum nouitatis intentare potero, quia me turbat in mea iuſtitia: vt in mag. conſuet. habetur.

Dominus intentãs nouitatẽ pro ſua iuriſdictione.

Cauſes d'applegemens & contreapplegemens.

GLOSSA SECVNDA.

1 IN patria conſuetudinaria vtuntur his vocabulis *applegemens & contreapplegemens*, quæ vt intelligantur ab his, qui ſunt in patria iuris ſcripti, declarare non verebor. Et tribus 2 modis dicitur *applegement*. Primò interdictum quorum bonorum. † Secundò interdictum 3 vnde vi. † Tertio modo dicitur oblatio illa cautionis à ſubdito præſtari ſolita domino, qui aliquam eius rem ſaiſiuit, vel ſaiſire fecit, & petit ſubditus vt manus iniecta in rem tollatur, offe-4 rens defendere contra dominum. † Fit etiam hæc oblatio corã apparitore, vel iudice, quam ſi recuſet admittere iudex, aut non concedat manus leuationem, tunc vel appellat ſubditus, vel tuetur ſuum ius coram iudice, & hoc applegementum dicitur *applegement de refus de pleige*, lis ſuper hac re mota, cauſa applegementi nuncupatur, & propriè hic modus dicitur, *applegement à pleige*, Gallico vocabulo pro cautione, vel ſatiſdatione.

Applegemẽt quot modis dicatur, & vnde.

5 *Contre applegement* tot modis dicitur, nam eſt idem quod defenſio contra applegementa illa *& contre appleger* nihil aliud eſt quam defendere contra applegementum, itaque in his cauſis vt in cauſa nouitatis ne quid retineatur litigando, ſed omnia ſemel in iudicium deducantur, ſtatuitur hic.

Contreapplegement quid ſit.

Idem Article VII. touchant le ſtyle.

Item à certaines ordonnances faiſans mention qu'on ne reçoyue aucuns en fourniſſement à part, adiouſtons & ordonnons peine d'amende arbitraire contre les infracteurs d'icelles ſelon l'exigence du cas.

Articulus ſextus.

GLOSSA VNA.

QVia interdum leges non planè ſeruantur, niſi adiiciatur pœna, ideo hîc adiungit pœnam arbitrariam iudicis arbitrio imponendam, ne verò ideo voluntariam omnino intelligas, id eſt, pro iudicis voluntate infligendam, ſed pro arbitrio ratione meriti vel culpæ: ideo dicit text. *ſelon l'exigence du cas*, ſicut canones menſuram temporis in agenda pœnitentia pro vno quoque crimine non præfigunt, videlicet, vt de ſingulis dicant qualiter vnumquodque peccatum emendandum ſit, ſed magis in arbitrio ſacerdotis intelligentis relinquendum ſtatuunt. c. menſuram. de pœnit. diſt. 1. ca. Deus. de pœnit. & remiſſio. itaque reſpiciendum eſt iudicanti, ne quid aut durius, aut remiſſius conſtituatur, quàm cauſa depoſcit, nec enim aut ſeueritatis, aut clementiæ gloria affectanda eſt, ſed perpenſo iudicio, prout quæque res expoſtulat ſtatuẽdum eſt: planè in leuioribus cauſis promptiores ad indulgentiam iudices eſſe debent, in grauioribus pœnis ſeueritatem legum cum aliquo benignitatis temperamento ſubſequi. Marcel. in l. reſpiciendum. in princ. ff. de pœn.

Pœna arbitraria quomodo intelligatur.

Idem Article LXXIIII. des premieres.

Item, & pource qu'en telles matieres de ſaiſines & de nouuelleté, qui ſont matieres poſſeſſoires, puis aucun temps en ça lon a procedé, comme lon feroit és matieres petitoires, & que telles matieres poſſeſſoires, & de nouuelles deſſaiſines doyuent eſtre traictées & decidées le plus bref & peremptoirement que faire ſe peut: Car apres les parties (ſi bon leur ſemble) peuuent proceder ſur le petitoire, & que par les fuittes & delais que les parties prennent en telles matieres, & la longueur des plaidoyeries les procez ſont comme immortels: & les heritages ſequeſtrez ſouuentesfois en tournent en ruine & deſolation, dont en aduient ſouuentesfois grand dommage à nous

Articulus ſeptimus.

Digitized by Google

nous & à la choſe publique de noſtre Royaume, & à tous nos ſubiets. Et auſſi puis aucun temps en ça lon a prins vne forme eſdites matieres de nouuelles deſſaiſines, que lon ordonne examen de teſmoings eſtre fait ſur la recreance (Combien que les parties en telles matieres ſe puiſſent expedier par tiltres) dont les procez ſont moult retardez, & les parties grandement endommagées: Nous voulans pouruoir auſdits inconueniens, auons ordonné & decerné, ordonnõs & decernons que doreſnauant en toutes telles matieres poſſeſſoires de nouuelles deſſaiſines, tant complectes qu'applegemens, affin que les choſes ſequeſtrées ne viennent en ruine & deſolation (comme elles ont fait au temps paſſé) que la recreance ou iouyſſance des choſes contentieuſes ſera adiugée par les lettres & tiltres des parties, ſans les mettre ſur ce en aucune preuue. ſinon que ce ſoit cauſe, où il n'ait nulles lettres ne tiltres, & que ſans preuue de teſmoings ne puiſſe eſtre expediée en recreance.

GLOSSA PRIMA.

Recredentia fit ex literis & titulis.

1 Hic articulus prætermiſſis eius præfationibus ſtatuit recredentiam literis & titulis adiudicandam parti ſine alia probatione, niſi talis eſſet cauſa, in qua nullæ eſſent literæ vel tituli, & quando recredentia iudicari non poſſit ſine probatione teſtium: de hac materia multa ſcripſi in §. 1. de ſenten. exec. quæ hic non repetam, vbi etiam mala quæ ex ſequeſtratione proueniunt refero.

Poſſeſſoriũ quid.

2 Sed quia hic text. facit mentionem de poſſeſſorio & petitorio, ideo videndum eſt quid dicatur poſſeſſorium. Reſpond. quando agitur de poſſeſſione alicuius rei, & materia poſſeſſoria cum cauſa vertitur ſuper poſſeſſione. glo. & doct. in l. fi. C. qui legit. perſo. ſtandi. Panor. & alij rubr. de cauſ. poſſ. ſic & iſtæ ordinationes tractant hanc materiam poſſeſſoriam.

Petitorium quid ſit.

3 Petitorium verò dicitur, cùm de dominio agitur, & proprietate ſeu iure rei, vel eius reſtitutione, teſte Specul. in tit. de petitorio. §. 1. doct. in l. naturaliter. §. nihil commune. de acquir. poſſeſ. & probatur in l. is qui deſtinauit. ff. de rei vendicatio. Carol. Ruyn. conſil. 164. quamuis ex his. col. 3. nu. 7. in 5. vol. plenè. Fernan. vir egregius & doctor Tholoſa. in interpretat. §. nihil. commune. in 2. præfa. ff. de acquir. poſſeſ.

4 Vnde Lanfr. in repet. clem. vnicæ. col. 1. de cauſa poſſeſ. ait aduocatum in hoc cautum eſſe debere: nam ſi quæſtio ſit de poſſeſſione, vt ſi quis dicat ſe poſſidere, & petat manuteneri, tunc dignoſcet eſſe poſſeſſorium, ſi verò dicat ſe dominum, & talem declarari, tunc petitorium eſſe.

Cõcluſio libelli inſpicitur ad diſcernẽdum poſſeſſorium à petitorio.

5 Et ad hoc diſcernendum concluſio libelli non narratio debet inſpici, ſicut concluſio contractus. l. ſi voluntate. C. de reſcinden. vendi. Bartol. in l. Aurelius. §. Sticho. ff. de liber. legat. & in l. ſi oleum. in fi. cum l. ſeq. de dolo. Bal. in rub. C. ſi cert. peta. Alex. conſi. 121. viſo proceſſu. col. 2. & 4. in primo vol. & conſi. 117. viſo, in 2. vol. Iaſ. in §. omnium. col. 16. de actionib. in Inſtitu. & in l. ſi prius. num. 33. ff. de noui operis nunciat.

6 Rationes iſtæ ſunt etiam aſſignatæ in c. 1. & c. 8. & aliis in locis tracta. de ſentent. execut. & in tracta. de cauſ. poſſeſ. benefi. vbi reliqua de hac tractabuntur materia inferius.

Differentiæ inter poſſeſſoriũ & petitorium.

7 Quo loco non erit alienum ſubnectere aliquot differentias inter materiam poſſeſſoriam & petitoriam: nam poſſeſſoria ſummariè, petitoria plenariè tractari debet, vt ſuperius diximus artic. 3.

Sequeſtratio an habeat locum in petitorio.

8 Secunda ſequeſtratio fit ſuper poſſeſſorio, ne partes ad arma veniant. l. æquiſſimum. ff. de vſufruct. & res ponitur ad manum Regiam in hoc regno, vt dictum fuit, ſed in petitorio ſequeſtratio regulariter eſt prohibita. l. vna. C. de prohibi. ſequeſt. ſcripſi in tract. de ſequeſt. infra.

Poſſeſſoriũ facit ceſſare petitorium.

9 Tertia differentia eſt, quia licet petitorium fuerit prius intentatum, tamen ſuſpendetur, ſi pars velit agere poſſeſſorio, non econuerſo. c. paſtoralis. de cauſa poſſeſ.

Cumulatio petitorij & poſſeſſorij an fiat.

10 Quarta quando poſſeſſorium & petitorium ſimul deducuntur in iudicium, prius iudicandum eſt ſuper poſſeſſorio, quam petitorio. c. 2. & c. cùm dilectus. & c. cum eccleſia de cauſa poſſeſ. hodie verò prohibetur vtrunque ſimul cumulari, vt dicetur infrà. fallit in vtrobi pro rebus mobilibus, in quibus vtrunque ſimul intentatur, nec conſtitutio Regia in hoc habet locum.

Feriato die an procedatur in poſſeſſorio.

11 Quinta ſuper poſſeſſorio poteſt procedi etiam tempore feriato: vt dicunt quidam, & referunt Do. de Rota deciſio. 140. tempore feriarum. in notab. maxime in poſſeſſorio reintegrandæ: Guido Papæ in ſtatut. ſi quis in verb. clandeſtiue. verſi. quæro, an reintegratio. quod eſt verum in
12 feriis introductis ad ſolam hominum vtilitatem. † Secus in feriis ad Dei gloriam, vel Sanctorum introductis. Bart. in extrauagan. ad reprimendum. in verbo, ſummariè. col. 2. conſuluit Paul. conſ. 401. viſo proceſſu. col. 2. in primo vol.

Filiusfamil. etiã ſine patris conſenſu intentat poſſeſſorium.

13 Sexta adultus ſine curatore, & filiusfamilias abſque patris conſenſu poſſunt intẽtare poſſeſſorium, diuerſum eſt in petitorio. l. fin. §. neceſſitate C. de bonis quæ liber. l. fi. C. qui legit. perſon. l. vna. ſi per vim.

Exceptiones quæ ſunt admittendæ in poſſeſſorio.

14 Septima differentia, in poſſeſſorio non addmittuntur exceptiones requirentes altiorẽ indaginem. l. 3. §. ibidem. ff. ad exhib. Bart. & alij in l. fin. C. qui legitim. perſon. ſtandi. & in l. momen-
15 taneæ. vnde vi. Sanſon in conſuetud. Turonen. artic. 26. rubr. *des retraicts*. † Et dicuntur altiorem habere indaginem, quando non poſſunt diſcuti, nec examinari intra illud tempus, quo principale. Bart. in extrauag. ad reprimendum. in verbo, ſummariè. Angel. in §. æquè. col. 9. in fin. & ſeq. de except. in Inſtit. Alex. in l. ille à quo. §. ſi de teſtamento. ff. ad Trebel. vel committitur iudicis arbitrio. Et iſta eſt communis teſte Socin. conſi. 59. capio primum. col. 2. in 3. vol.

16 Nos

Digitized by Google

16 Nos ſeruamus vt in recredentia quidem non recipiantur hæ exceptiones, ſed in pleno poſſeſſorio cauſarum beneficialium ſic, quia de petitorio hi iudices Regij non cognoſcunt.

17 Octaua in poſſeſſorio quis agit etiam ſine mandato nomine alieno. l. vna. C. ſi per vim. diuerſum eſt in petitorio. l. 1. C. de procur. l. nemo alieno. ff. de regu. iur. hoc etiam non vidi ſeruari in poſſeſſorio, vt quis recipiatur in Franciæ curiis ſine mandato, quinimo in vtroque mandatum exigimus.

Mādato carens tamen etiam pro alio agit poſſeſſorio.

18 Nona de iure ciuili à ſententia lata ſuper poſſeſſorio non appellatur. l. vna. C. ſi de moment. poſſeſ. gloſ. & doct. in cap. 1. de cauſa poſſeſ. ſecus eſt in petitorio. per totum tit. ff. & C. de appel.

19 Hodie in forenſi iudicio ſeruatur, vt appellari etiam à recredentia poſſit, nihilominus ſententia mandabitur executioni non obſtante appellatione, & ſine illius præiudicio. vt Bart. in dict. l. vna. docet, quæ opinio eſt hodie per ordinationem Regiam approbata: vt eſt in artic. 5. titul. de ſenten. execur. vbi ſcripſi in primo tomo commenta. in has conſti.

Appellatio à ſententia ſuper poſſeſſorio nō admittitur.

20 Decima differentia, quod ſententia ſuper poſſeſſorio profertur ſuper ipſa poſſeſſione, in petitorio pronunciatur ſuper dominio, vel iure rei. Bar. in l. 1. col. 2. C. quorum bono. Bal. in l. penul. col. 2. ſi à non compet. iudic.

21 Vndecima in poſſeſſorio non eſt locus reconuentioni, ſecus in petitorio. Specul. in tit. de reconuent. §. 2. verſi. ſed quid ſi agebam. per l. fin. C. qui legiti. perſon. Ioannes Andr. & alij in c. cùm dilectus. de cauſa poſſeſ.

Recōuentio nō habet locū in poſſeſſorio.

22 Duodecima cauſa poſſeſſoria non eſt ſpiritualis, etiamſi ſit ſuper beneficio, vel re ſpirituali, teſte Bal. in cap. vno, apud quem vel quos. & in l. penult. col. penult. ſi à non competen. iudic. Nicol. Milius in verbo. ſpiritualis cauſa: quia non continet medullam veritatis. Panor. & alij in cap. literas. de iuramento calum. Guido Papæ in ſtatut. ſi quis. in verbo, clandeſtine. verſicul. ſed iuxta materiam. alibi de hoc ſcripſi.

Poſſeſſoriū etiam ſuper beneficio nō eſt ſpirituale.

23 Decimatertia differentia eſt, quod iudices Regij licet laici cognoſcunt in hoc regno de poſſeſſoriis beneficiorum, & omnium rerum ſpiritualium, & iurium. Guido Papæ hoc docet qu. 1. in deciſ. Dephin. & q. 85. & qu. 552. & conſi. 68. & 149. Aufrer. quæſt. 470. & in repet. cle. 1. col. 77. de offic. ordina. Maſuer. in rubr. de iudic. §. item ad iudicem. Benedict. in repetitio. cap. Raynutius. in verbo, & vxorem. nu. 369. de teſtam. & hodie hoc eſt notorium in hoc regno.

Laici cognoſcūt de poſſeſſorio bene ficiorum.

24 Tamen nunquam cognouerunt, nec cognoſcunt de petitorio, quod eſt ſpirituale, & ad ſpirituales pertinet. doct. in c. 2. de iudic. & in c. 1. & 2. de cauſa poſſeſ. & proprier.

25 Decimaquarta, ſi cauſa ciuilis & criminalis ſimul concurrant, cauſa ciuilis poſſeſſoria diſcuti prius debet, quàm altera. l. 1. ſecundum vnum intellectum. C. de appel. Bal. in addit. ad Spec. in tit. de appel. verſic. ego ago. & in diſput. incip. accuſatus.

Ciuile poſſeſſoriū pri' criminali diſcutiendum.

26 Decimaquinta differentia eſt, quia cauſa poſſeſſoria eſt leuis præiudicij: ideóque ſemiplenæ ſufficiunt probationes, ſecus in petitorio. teſte Bart. in l. 1. col. 2. C. quorum bono. & in l. 2. vbi in rem actio exerceri debeat. Matheſilla. not. 2. nota quòd in iudiciis. docto. in cap. cùm cauſam. col. 2. de probat. & in conſi. 56. in cauſa. col. 1. vſus tamen forenſe. quirit in vtroque probationes ſufficientes.

Semiplena probatio in poſſeſſoriis.

27 Decimaſexta, in cauſa poſſeſſoria ſcripturæ ante recognitionem teſtium fidem faciunt. tex. in l. fi. & ibi Bal. in 5. oppo. C. de edi. diui Adria. tollen. licet ſecus in petitorio. auth. ſed nouo iure. vbi doct. C. ſi cèrt. pet. l. comparationes. C. de fide inſtr. plenè ſcripſi in tract. de chirograph. recognit. in 1. tomo.

Teſtiū recognitio nō expectatur in poſſeſſorio.

28 Decimaſeptima, remedia poſſeſſoria pro re mobili raró danrur, ſaltem de conſuetudine ſine immobilibus, vt ſuperius dictum fuit art. 5. ſed petitorium ſic. l. 1. §. illud. ff. de vi & vi arma. l. 1. §. penult. vti poſſide. quia vilis & abiecta eſt mobilium poſſeſſio. gloſſ. in l. rem quæ nobis. ff. de acquirend. poſſeſſ.

Interdicta pro mobilibus rarò intentantur.

29 Decimaoctaua, regula dolo facis petendo, quod ſtatim reſtituturus es, non habet locum in poſſeſſorio, ſaltem recuperandæ. l. dolo. ff. de doli except. & l. dolo. de regul. iuris. in petitorio, gloſſ. in l. 1. C. quorum legato. & regul. dolo. de regul. iuris. & in l. 1. §. qui vi. vbi Barr. de vi & vi arma. Philip. Franc. in c. ſi beneficia. de præben. in 6. Angel. in §. 1. col. 22. de excep. in Inſtit. Vincen. in l. ſi ſocer. §. fi. ff. ſolu. matrim.

Regula, dolo facis, nō habet locum in poſſeſſorio.

30 Decimanona differentia, quod poſſeſſoria remedia regulariter poſt annum non dantur. l. 1. in fin. ff. de interdict. l. 1. vbi Bart. vti poſſid. & ſuperius dixi artic. 1. & Guido Papę in ſtatuto, ſi quis. in dicto verbo, clandeſtine. verſic. ſed quid de ſtatuto. ac in deciſio. Delphina. quæſt. 532. in materia poſſeſſoria. ſed petitoria vſque ad triginta annos plerunque extenduntur. l. omnes. C. de præſcriptione 30. vel 40. annorum.

Annua ſunt poſſeſſoria, & quid in petitoriis.

31 Vigeſima differentia, quòd ſententia ſuper poſſeſſorio lata non infamat. l. neque. ff. de vi & vi arma. gloſ. in l. in interdictis. ff. de interdict. & in l. ceſſat. de actio. & oblig. ſecus ſuper petitorio infamante. l. 1. & per totum. ff. & C. de his qui notan. infam.

Infamiā non irrogat ſententia poſſeſſorij.

32 Vltima de conſuetudine in hac patria maritus in perſonalibus & poſſeſſoriis competentibus vxori agit ſine vxore, quod probatur in l. maritus. C. de procurat. ſecus in petitoriis & realibus, quia tunc maritus cum vxore agit, & conuenitur. l. doce ancillam. Cod. de rei vendic. & Ioan. Fabr. in §. fuerat. col. 1. de actionib. in Inſtit. & in l. 1. C. de bonis mater. Boër. in §. 4. de conſuetudine iuris ſtatus perſon.

Maritus in poſſeſſorio vxoris agit etiā ſine illius mādato.

Actiones poſſeſſoriæ an ſint reales, an verò perſonales.

33 Actiones poſſeſſorias voco competentes pro poſſeſſione, quamuis Chaſſa. in conſuetud. Burgund. in rub. *des droicts*, § 5. dicat accipi pro actionibus realibus, quæ dicuntur vendicationes, quod non eſt verum, nec inuenitur in iure, quod actio poſſeſſoria dicatur realis. nam ſi eſſet in rem, aduerſarium poſſeſſorem fateretur, quare de poſſeſſione non ageretur. l. is qui deſtinauit. ff. de rei vend. §. omnium. de actionib. in Inſti. vnde potius hoc caſu dicerem eſſe petitorium, & quia hoc tam facile eſt, vt non egeat probatione, ob id miſſum facio. Alias multas profetrem differentias, ſed aliæ omnes, ſaltem quæ obſeruantur, ſub iſtis comprehenduntur.

CHARLES VII. Artic. LXIII. Ibidem.

Articulus ſtatuens.

Item, ordonnons qu'en cauſe de complainte en matiere de ſaiſine & de nouuelleté, dont les exploicts contiendront le cas, & auſſi en matiere d'appel, les parties dés que la iournée de l'adiournement ſera eſcheuë, & apres la preſentation faicte, ſoyent preſts de plaider les cauſes, ſans demander delay en la matiere, car en icelles matieres les parties doyuent eſtre inſtruictes de leurs faicts.

GLOSSA VNA.

Dilatio non datur in poſſeſſorio.

1 STatuit, quo celerius cauſæ poſſeſſoriæ nouitatis decidantur, vt partes dicto die præſtò adſint, & in termino, ne dilationem petant, quia de propriis factis inſtructæ debent eſſe.

Requiſita in interdicto vti poſſidetis.

2 Quo loco non erit alienum inſerere requiſita in interdicto vti poſſidetis, quibus præhabitis iudiciorum hanc aleam ſubire non tantopere pertimeſcamus. Primùm igitur requiritur eum poſſidere, qui hoc experitur interdicto. §. retinendæ. de interdict. in Inſtit. vide quæ dixi ſuperius artic. 2.

Immobilia an tantùm veniãt in interdictũ vti poſſidetis.

3 Secundò quòd rem ſoli & immobilem poſſideat. l. 1. hoc interdictum. ff. vti poſſi. ibi de ſoli poſſeſſore ſcriptum eſt, datur etiam pro quaſi poſſeſſione iurium. c. licet. de prob. ſiue illa iura ad-
4 hæreant rei mobili, ſiue non. † Curia enim Franciæ pro quocunque iure ſaiſinam ſeu caſum nouitatis recipit, & quaſi omnes cauſæ ſunt de talibus: vt docet Guid. Papæ deciſ. Delph. q. 552. in materia, quamuis olim inter doct. controuerſum ſit. in l. ſi certis annis. C. de pact. & in cap. querelam. de elect. Guid. Papæ in ſtatu. ſi quis. in verb. vel quaſi. Io. Fabr. & alij in §. æquè. de act. in Inſti. & hoc ſeruatur in Francia.

5 Tertiò quod res ſit talis, in quam poſſeſſio cadat, vel quaſi. d. l. 1. §. hoc interdictum. in omnibus etiam poſſeſſionibus, quæ ſunt ſoli ſine dubio locum habebit, dummodo poſſideri poſſint, vt quia res ſacræ poſſideri non poſſunt. l. qui vniuerſas. §. 1. ff. de acqui. poſ. vnde non poſſet laicus petere ſe manuteneri in poſſeſſione percipiendi decimas, vel alia ſpritualia, cùm ad ea ſit incapax. c. cauſam. de præſcrip. c. decernimus. de iudic.

6 Quartò quod turbetur, & inquietetur. dict. l. 1. §. huius autem. & §. illud. & l. vim facit. quod vi aut clam. & l. vna. C. ſi per vim, vel alio modo.

Qualis poſſeſſio requiratur in nouitate.

7 Quintò quod ille qui turbatur non poſſideat vi, clam, vel precario, alioqui non poteſt hoc iuuari interdicto. dict. l. 1. in fi. ille tamen qui allegat poſſeſſorem eſſe violentum, vel clãdeſtinum hoc debet probare, non poſſeſſor, vt docet Bart. in l. 2. in fin. ff. de itinere actúque priuat. refert Guido Papæ in ſtatu. ſi quis. in verb. vel quaſi. verſ. ſed an hoc caſu.

Quòd poſſeſſionis tẽpus probãdũ eſt impetrãti literas nouitatis.

8 Sextò quod poſſideat tempore litis conteſtatæ. §. ſed hodie. de interd. in Inſtit. glo. in l. extat. ff. quod metus cauſa. Bart. in l. 1. in fin. ff. vti poſſidetis. & in l. vna. C. eod. Rofred. in 2. parte libelli.
9 rub. de interdict. vti poſſidetis. † Quod debet intelligi quando alius probaret ſe medio tẽpore poſſediſſe, alioqui ſufficit probare poſſediſſe tempore turbationis, & per hoc præſumetur etiam tempore litis conteſtatæ poſſediſſe, teſte Areti. in dicto §. retinendæ. & Matth. de Afflict. in deciſio. Neapol. 394. Eccleſia. Alexan. conſi. 88. quoniam. col. 2. in 5. vol. Barb. conſi. 25. clementiſ-
10 ſimum. col. 1. vol. 4. Soci. conſ. 59. viſis actis. col. 2. vol. 4. † Ratio eſt, nã cùm agamus de poſſeſſione præſumenda, præſens poſſeſſio eſt potior præterita, quia de præſenti poſſeſſione cõſtat per veritatem, de alia non: vt not. docto. in l. fina. C. de edicto diui Adria. tollen. Bald. conſi. 36. factum ſic ſe habet. in fi. vol. 1. & ſuperius ad alium effectum ſcripſi.

Anno proximo poſſediſſe requiritur in interdicto vti poſſidetis.

11 Septimò quod ab anno citra poſſideat. l. 1. in fin. ff. de interdict. ideo in literis ſaiſinæ dici ſolet, *depuis an & iour en ça*, alioqui ad ſaiſinam ſimplicem recurrendum eſſet. de qua ſuperius ſcripſi artic. 2.

CHARLES VIII. Article XXXII.

Articulus nouus.

Item, ordonnons qu'aux cauſes des complainctes en matiere de ſaiſine & de nouuelleté, dõt les exploicts contiendront le cas, & auſſi en matiere d'appel, les parties deʒ que la iournée de l'adiournemẽt ſera eſcheuë, & apres la preſentation faicte ſoyent preſtes de playder les cauſes ſans demander delay en la matiere: car en icelles matieres les parties doyuent eſtre inſtruictes de leurs faicts.

GLOSSA VNA.

Saiſina ſine apprehenſione eſt contra ius ſcriptum.

1 HIc repetitur, quod fuit ſtatutum & dictum articul. præced. veruntamen quia hîc de ſaiſina ſeu poſſeſſione loquimur, ne quod ad vſum forenſem pertinet, intactum relinquam, operæpretium eſſe putaui in medium proferre, quæ ſint hæ perſonæ, quæ in hoc regno Franciæ ſine apprehenſione vera poſſeſsionis ſunt per conſuetudinem
2 ſaiſitæ & poſſeſſores. † Cùm hoc maximè contra ius eſſe videatur, quo paſsim traditur poſſeſsionem non acquiri niſi ſit apprehenſa. l. denique. ff. ex quibus cau. maio. l. commiſſa. de publ.
3 gloſ. in l. fi. C. de ſac. ſanct. eccl. c. 2. de conſue. vbi iurium interpretes. † Nec quidem princeps vendendo

Princeps nõ trãsfert poſſeſſionẽ contrahendo.

Digitized by Google

vendendo transfert poſſeſſionem, nec dominium ſine traditione. Bald. & And. in cap. 2. de no. forma. fidel. col. pe. niſi princeps gratiam impertiatur alicui, & tunc quidem etiam ſolùm transfert dominium, non autem poſſeſſionem. cap. ſi tibi abſenti. de præben. in 6. nam quælibet gratia principis dicitur eſſe priuilegiata. Ioan. And. in c. olim de verbo. ſignifi. Iaſ. refert conſi. 148. viſo proceſſu. col. 2. num. 4. in 4. vol.

4 Primum igitur ſciendum eſt, quod ſaiſire duo ſignificat. Primò manum iniicere, quaſi rem manu capere ſeu occupare. text. in c. pe. §. nos igitur. de immu. eccle. in 6. declarat belliſſimè dom. Tiraquel. in tract. *le mort ſaiſit le vif.* in prin. & actiuè ſignificat.

Saiſire duo ſignificat.

5 Secundò ſaiſire eſt aliquem poſſeſſorem facere, ſeu transferre poſſeſſionem, vnde conſuetudo illa vulgata mortuus ſaiſit viuum, id eſt, poſſeſſorem facit, & ſaiſina ferè dicitur poſſeſſio, & caſus ſaiſinæ & nouitatis vocatur interdictum vti poſſidetis. vt ſuperius ſcripſi, & paſſiuè.

Saiſire paſſiuè ſeu tranſlatiuè.

6 Hæc igitur eſt conſuetudo generalis in toto regno Frãciæ, quòd mortuus ſaiſit viuum, id eſt, poſſeſſio defuncti quaſi coniunctim deſcendit in hæredes. iuriſconſ. in l. cùm miles. ff. ex qui. cau. maior. [& continuatur in hæredes tam ex teſtamento quàm ab inteſtato. §. diutina. de vſucap. in Inſt. & confeſtim poſt mortem tranſit. l. liberto. in fi. ff. de annuis legat.] adeo vt mortuus aperiat oculos viuentis. vt docet Bal. in l. fin. C. comm. de manu. qui moriens facit poſſeſſorem viuentem ſimulátque moritur, & illa poſſeſſionis continuatio dicitur ſaiſina, & facit poſſeſſorem verum, licet fictus ſit actus, vt ſuperius dixi in præfat. huius: alioqui caſum nouitatis intentare non poſſet hic poſſeſſor conſuetudinarius.

Mortuus ſaiſit viuum.

7 Sed quamobrem inuenta ſit hæc conſuetudo? Reſpon. vtilitatis publicæ gratia, vt finis litibus breui imponatur. l. properandum. C. de iudi. cap. finem. de dol. Etenim vtile eſt tam diuitibus, quam pauperibus, vt breui lites decidantur, vt hodie decem dierum interſtitio intantum partes progrediantur, quantum olim via ordinaria vix decem annis conſequebantur, vt docet Berber. in viator. iuris. in practi. legum Regiar. in princ. Attamen ſatis longa eſt via hodie, ſed non ſicut

8 in petitorio. † Inuenta quoque eſt, ad vitandum tot circuitus adipiſcendæ poſſeſſionis, & vt hæres vel alius, cui bona delata ſunt, quam cito fruatur illis bonis, & iudices per poſſeſſionem has cauſas clariter percurrere poſſint, & quaſi breui manu poſſeſſio perueniat ad hæredes.

Ratio cõſuetudinis quod mortuus ſaiſit viuum.

9 Et quamuis hæc conſuetudo ſit contra ius, quia in acquirenda poſſeſſione requiritur apprehenſio, vt ſuperius dictum fuit. l. 3. cum multis aliis. ff. de acqui. poſſ. & hæres non habet poſſeſſionem rerum hæreditariarum regulariter, licet dominium habeat. l. cùm hæredes. ff. de acquir. poſ.

10 Tamen iſtam conſuetudinem approbat ius canonicum. in c. 2. de conſue. nec eam improbat omnino ius ciuile in quibuſdam caſibus. l. raptores. C. de epiſc. & cle. quamobrem iſta conſuetudo ex cauſis grauiſſimis inducta nequaquam eſt odioſa, vel reſtringenda: imò tanquam perutilis

11 amplianda. † Nec ſolent iudices in hoc regno agentem poſſeſſorio ratione hæreditatis ſibi delatæ excludere, quicquid dicant doct. ſuper hoc.

Mortuus ſaiſit viuum cõtra ius ciuile, ſed ſecũdum ius canonicum.

12 His igitur præmiſſis videamus iam qui dicantur ſaiſiti, ſeu poſſeſſores continui ſine apprehenſione per noſtram conſuetudinem. Et primum de proximo conſanguineo, quòd ſit ſaiſitus & poſſeſſor bonorum paternorum, vel ſui alterius conſanguinei nemo dubitat, ob id non plura de eo diſſeram: citabo tantùm Ioan. Fab. in §. ſumma. de interd. in Inſtit. pleráſque ſuper hoc allegat conſuetudines Do. Tiraquel. in ſuo tractat. c. *le mort ſaiſit le vif.*

Conſanguineus proximus eſt ſaiſitus.

13 Etiamſi alius occupauerit poſſeſſionem poſt mortem teſtatoris, nam teſtator moriendo miſit eum in poſſeſſionem, quæ ſine facto ſuo ab eo non poteſt auferri. l. id quod noſtrum. ff. de reg. iur. hoc docet Bald. in rub. de cau poſ. col. 3. & Alex. conſi. 82. perſpectis. col. 2. nu. 5. in 2. volumine.

Saiſina extẽditur etiã ad quæcunque occupata per tertium.

14 Secus ſi teſtator tempore mortis non habuiſſet poſſeſſionem, quia tunc quam non habet, in alium tranſmittere non poteſt. Cun. & Iaſ. in l. Pomponius. ff. de acquir. poſ. Sed quamcunque habet, proculdubio transfert: alioqui conſuetudo eſſet eluſoria, vt dicit Iaſ. conſil. 85. quando. in fin. in 3. vol. & ſic fuiſſe iudicatum Mediolani refert idem Iaſ. conſ. 146. præſuppoſita. col. 1. in 4. vol. & Bened. in cap. Raynutius. in verb. mortuo. 2. num. 72. & 77. de teſta. & Chaſſa. in conſuet. Burg. in tit. *des ſucceſſions.* §. 1. gl. 1. Bello. lib. 4. ſupputa. c. 15. Et ita vtimur in noſtra Gallia, teſte Tiraquel. in 3. decla. 5. partis, vt hæres poſſeſſorio agat contra eum, qui occupauit.

15 Etiam abſque aliqua immixtione, vel alio actu poſſeſſorio, alioqui ſi requireretur apprehenſio ad acquirendum poſſeſſionem, nihil prodeſſet hæredi conſuetudinaria hæc ſaiſina, cùm de iure ſatis continuatum ſit dominium in ſuos. l. in ſuis. ff. de lib. & poſt. & conſuetudo eſſet eluſoria, contra l. ſi prætor. ff. de iud. quicquid dicat Bello. in d. lib. 4. ſuppu. c. 15. quia hoc conſuetudo noſtra non requirit, nec ego, &c.

Saiſina ſine aliquo actu poſſeſſorio.

16 Secundò hæres inſtitutus etiã cenſetur ſaiſitus vi præfatæ conſuetudinis, mortuus ſaiſit illum viuum, cui detulit vniuerſam hæreditatem, aut quotam illius partem, & conſuetudo mittit eum in poſſeſſionem. Chaſſa. in conſue. Burgund. in tit. *des ſucceſſions* §. 4. Bened. in verb. mortuo. 2. numer. 78. & 83. de teſtament. quia venit ex voluntate declarata ab ipſo teſtatore, ſicut executor teſtamenti, de quo infra dicam. [Vnde in quibuſdam regionibus dicitur defunctos hæredare viuos, id eſt, in poſſeſſionem mittere, vt docet Iacobus Curtius in lib. coniectura. 1. c. 6. & c. ſeq. vbi dicit, hæredem cum quo lis mouetur, non poſſe hoc agere interdicto: quia conſtare debet eſſe prius hæredem. §. planè. de teſta. milit. Sed nos alio iure vtimur: quia verum hæredem lex poſſeſſorem facit: ob id ſi alius eum turbet, agere poterit interdicto vti poſſidetis, ſicut alius turbans.

Inſtitutus hæres eſt ſaiſitus.

Digitized by Google

bans.in l.1.& per totum.ff.vti poſſid.vbi non requiritur quòd appareat aliquem eſse poſsesſorem, ſed dicere ſe talem eſſe,& iuſta poſseſsio,vel iniuſta,quoad hoc, nõ quæritur.l.2.& ſeq.ibidem.& hoc interdictum proponitur, vt iudex videat quæ poſseſsio vincat: & tunc ſi videat hæredem ſe dicentem non eſse verum hæredem,& ſic non potuiſse habere iuſtam poſseſsionem:ideo aduerſarium iuſtum poſseſsorem cum titulo manutenebit.]

Extranei filius in regno decedẽtis eſt ſaiſitus.

17 Amplia procedere etiam in filio extranei in regno decedẽtis,vt ſi filius talis in regno à muliere regnicola duxerit originem, is de iure ſuccedit ſuis parentibus, etiam ſine literis naturalitatis,vt abundè in tract.de literis natural.in 2.tomo conſt.Regiar.ſcripſi, adducendo atteſtatis:ergo erit etiam ſaiſitus.

Adoptiuus filius eſt ſaiſitus.

18 Imò etiam adoptiuus hæres inſtitutus à ſuo patre adoptante erit ſaiſitus per hanc cõſuetudinem generaliter loquẽtem,quia verè hæres eſt,ſi ſit inſtitutus, vt no.in l.ſi arrogator.ff.de adop. & huius ſententiæ eſt do.Tiraquel.in 13.decla.2.partis.facit l. quidam.ff.de verb.oblig.nam poſtquam extraneus eſt ſaiſitus,vt dicetur,ſic & hic adoptiuus.

Legitimatus filius inſtitutus eſt ſaiſitus.

Areſtum.

19 Idem iuris eſt in eo filio,qui tantum eſt legitimatus,quia hic nihil à naturalibus & legitimis differt.§.& quoniam.& §.ſit igitur licentia.in authen. quib. mod.natura.effici.leg.coll.6.& ita iudicauit ſenatus Pariſienſ.vt docet Ioan.Gallus. in quæſtione per areſta.quæſt. 142.domi.Carolus *D'Eſpaigne*.

Emãcipatus filius eſt ſaiſitus.

20 Item etiamſi eſſet filius emancipatus, & ſic bonorum poſseſsor eſt etiã ſaiſitus, quia in effectu hæres eſt.l.1.ff. de bon.poſs. l. in conditionibus.§.ſi patrem.de cond.& demonſt.§.quos.tit.de

21 bon.poſs.in Inſt. † Hæreditatis enim nomine venit bonorum poſseſsio.l. hæreditatis.vbi ſcripſi.ff.de verb.ſignifi.l.1.& l.qui partis.C.vnde lib.quia illa ſolennitas antiqua in bonorum poſſeſſionibus eſt hodie correcta.l.ſi.C.qui admitti.& differentia inter ſuos & emancipatos eſt ſublata.§.nullam.in auth.de hæred.ab inteſta. venien.coll.9. [Tamen hæc conſuetudo non habet locũ in baſtardis,qui non reciperentur allegantes ſe ſaiſitos,nec etiam exteri & albini,vt ſtatuit Carol. ſextus Rex Franciæ,anno 1546.die 5.Septembris,vt patet lib.antiq.ordinar.fol.117.

Hæredis hæres eſt ſaiſitus.

22 Etiam heredis hæredes ſaiſiti erunt. cum Io. Fabr.dicat hæredem ſaiſitum in §.ſumma.& in §.retinendæ. de interd. in Inſtit.ergo & iſte, quia hæredis nomine omnes veniunt. l. hæredis.& l. ſciendum. ff. de verb.ſignifi. & conſuetudo generalis eſt. & ita tenuit Chaſſan.conſil.67.nobilis. col.23.verſi.quintum & vltim.dubium. poſt Spec.in tit. de teſt.§.ſequitur.verſi.ſed pone.& Ioan. Fab.& Alb. in l. fin.C.de edicto diui Adria.tollen.Bal.conſ. 186.quia.col.2.vol.1.vt refert do.Tiraquel.in 2.parte,declara.5, licet teneat contra, eo quòd duæ concurrerent fictiones, videlicet,vt

23 fictè tranſiret poſſeſſio in alium, & fictè eadem poſſeſſio tranſmitteretur. † Sed non video quòd ſit duplex fictio, licet fateatur eſſe plures,verumtamen poſſent concurrere,cum ex diuerſis prouenianr,& ad diuerſa tendant.l.ſingularia.ff.ſi cer. peta. Bart.in l.ſi is qui.ff.de vſucapi.& conſuetudo dicit mortuum ſaiſire viuum: ergo primò mortuus ſaiſiuit, & fecit poſſeſſorem primum hæredem, & hic primus hæres moriendo fecit poſſeſſorem ſecundum hæredem, & ſic hæredem hæredis,& ita dicitur in ſubſtituto inferius qui dicitur ſecundus hæres.

Hæres ex quota parte eſt ſaiſitus.

24 Etiam ſaiſitus eſt hæres ſiue ex aſſe,ſiue in quota. Lex facto.2.ff.de hæred.inſtit. quia eodem priuilegio & fauore vtitur vterque.l. ſi. C.de edict. di. Adria.tol.gloſ.& doct.in l.quoties.C.fami. erciſcun.Chaſſan.dicto conſi 62.ex verbis.col.penult.

Filius eſt ſaiſitus in ſua legitima.

25 Vnde filius inſtitutus in ſua legitima erit ſaiſitus, quia hæres veriſſimus eſt in illa.l.1.§.illud. ff.quo.leg.Guido Papæ quæſt.458.in diſpoſitione. Bened.in verb.in eodem teſtamento.1.numer. 260.de teſtam.

Mobiliũ ſeu immobiliũ hæres eſt ſaiſitus.

26 Idem in hæredibus ſuccedentibus ex conſuetudine in mobilibus: vel in immobilibus, vt vtrique ſaiſiti ſint in illis bonis,in quibus de conſuetudine ſuccedunt,quia nõ video rationem differentiæ inter iſtos, quia vtrique ſunt hæredes, ergo & ſaiſiti, nimirum ſi poſſeſſorium quotidie proſequantur,vt paſſim in curiis vidi ſeruari.

Hæres ſub beneficio inuentarij eſt ſaiſitus.

27 Etiamſi ſub beneficio inuentarij veniant,cùm ſint hæredes,& conſuetudo transferat poſſeſſionem in viuentem,& hic velit eſſe hæres,tamen ſub beneficio. l. ſi. C.de iur.delib.Et inducta ad vnum effectum non operabuntur contrarium.l.legata.ff.de leg.1. Etſi hic hæres ſit ad perſoluendum debita hæreditaria. d.l.ſi.ergo vi conſuetudinis oportuit eum eſſe ſaiſitum, quomodo enim poſſet ſoluere,ſi non eſſet poſſeſſor,nec bona teneret,nec poſſideret?

Parẽtes ſunt ſaiſiti in bonis filiorum.

28 Parentes quoque dicerem ſaiſitos de bonis filiorum, quia non minus piè debetur hæreditas filiorum parentibus, quam parentum filiis. l. nam & ſi. ff.de inoff. teſtamen. vt tunc itidem filius moriens mittat in poſſeſſionem parentem ſuperſtitem,ſcilicet ex generali conſuetudine mortuus ſaiſit viuum,cùm generaliter conſuetudo.

Rogatus reſtituere hæreditatẽ eſt ſaiſitus.

29 Idem iuris in hærede rogato reſtituere hæreditatem Titio poſt pubertatem, vel aliud certum tempus,quia interim hæres eſt, & ſic poſſeſſorio agere poterit, poſtquam nomen habet, er-

30 go & effectum.l.à nullo.C.de feriis. † Nec obſtat quod de perpetuo debeat intelligi. l.1.ff. ſi ager.l.1.§.hoc interdictum.de fonte,vt ſcripſi in tract. de pacifi. poſſeſſo.in 6. limita.& hoc aſſerit do.Tiraquel.in 3.declara.2.partis.Nam cùm noſtra conſuetudo non loquatur de perpetuo,ſeu temporaneo, nec ego addam, ſed dicerem à moribundo ſaiſiri viuum, à primo primum, & à ſecundo ſecundum,prout ſtatim dicam.

31 Subſtitutus etiam ſaiſitus erit,quia eſt inſtitutus. l. 1. ff.de vulgar. & quemadmodum quilibet

Digitized by Google

bet moriens ſaiſit inſtitutum moriendo, ita quoque inſtitutus ſaiſiet ſuum ſubſtitutum morien-
do,nec erunt duo ſaiſiti,vt quidam putant: inſtitutus enim quamdiu viuet,erit ſaiſitus.& ſubſti-
tutus poſt mortem inſtituti, vt moriens inſtitutus mittat eum in poſſeſſionem, & aperiat oculos
32 eius ad videndum ſe poſſeſſorem. † Et ita iudicauit Senatus Tholoſanus,vt refert Chaſſan.
conſ.63.ex verbis.col.pen.quia eſt in locum inſtituti ſubrogatus:ideo eius naturam ſequi debet.l.
ſi eum.§.qui iniuriam.ff.ſi quis cau.

Subſtitutus heres eſt ſaiſitus.

Areſtum.

33 Idem iudicatum fuit in fideicommiſſario Tholoſæ,vt refet Bened.in repe.cap.Raynutius.in
verb.mortuo.2.nu.74.de teſta.]ſic & in hoc ſenatu pro do.de la Vallete fideicommiſ.anno 1548.
die 4.Aug.[nam ex benignitate canonica transferuntur actiones in eum ſine reſtitutione.Bald.in
c.in præſentia. de proba. nec eſt diſputandum an ſit hæres vel non,quia conſuetudo loquitur in-
definitè, quòd moriens transfert poſſeſſionem in viuentem, eodem puta momento quo de iure
transfertur illud dominium,vt ſtatim & abſque alio circuitu poſſeſſorio liceat experiri.

Fideicōmiſſarius eſt ſaiſitus.

34 Et vt ſummatim dicam,remedia poſſeſſoria intentātur ſtatim in hoc regno,ac ſi ipſo iure a-
ditæ eſſent hæreditates, aut reſtitutæ,vt docet Berber.in viator.iuris.in 4.parte.in practica legum
Regiar.in princ. Nam cùm conſuetudo noſtra loquatur indiſtinctè,& indeterminatè,quòd mor-
tuus ſaiſiat viuum, ergo etiam generaliter intelligenda eſt; ſiue ſit hæres,ſiue fideicommiſſarius,
maxime quo vitetur circuitus, & vt lites breui perſtringantur,quicquid dicat Boer.in deci. Bur-
35 degal.q.156.an fideicommiſſarij. † His tamen caſibus in quibus fideicommiſſarius ius non
haberet,nequaquam eſſet ſaiſitus,vt ſi ante tempus agere vellet, vel aliàs iniuſtè,& ſic alia opinio
fortè intelligi poſſet.

Saiſina tantū operatur ſicut aditio hęreditatis.

36 Imò etiam executores teſtamentorum ſunt ſaiſiti de bonis mobilibus teſtatoris,& hæc ſaiſi-
na fit per traditionem teſtamenti,quòd illis teſtatores ſolent tradere,alioqui voluntatem teſtato-
ris executioni mandare non poſſent,niſi eſſent ſaiſiti.[non tamen poſſunt conqueri de bonis mo-
bilibus defuncti,nec agere interdicto vti poſſideris,vt cenſuit Senatus an.1374.die 1.Septembris,
vt in lib.conſi.continetur,quia hæc interdicta regulariter ſuper mobilibus non dantur,vt in Inſti.
37 de interd. patet.& l.1.illo ti.ff.]† Sed in bonis immobilibus hæredes,& non executores ſunt
ſaiſiti,vt ſtatuit Senatus anno 1374.die 1.Septembris.ſiue ſint executores ad pias cauſas,ſiue non.
Intellige tamen vſque ad concurrentiam relictorum,vt docet dom.Tiraquel.in 6.parte.in vlt.de-
clar.tamen ſi hæres offerat pecuniam pro ſoluendis debitis liquidis,& de reliquis cautionem exe-
cutori,debent bona ei tradi,vt cenſuit Senatus anno 1498.die 27.Octobris pro Marquet filio.

Executores teſtamentorum ſunt ſaiſiti in mobilibus.

Areſtum.

38 Necnon fiſcus,qui ſuccedit deficientibus conſanguineis,& teſtamento,erit ſaiſitus,vt docet
Maſuer.in tit.de ſucceſ.§.item ſi nulli.nu.21.per l.ſi vacantia.C.de bonis vacan.lib.10.

Areſtum.

Fiſcus eſt ſaiſitus.

39 Imò etiam in bonis emphyteoticis, & in feudis hæres tam ex teſtamento,quàm ab inteſta-
40 to,& tam in corporalibus,† quàm in incorporalibus,in hoc regno ſe ſaiſitum dicit,vt docet
Bened.in repe.c.Raynutius.in ver.mortuo.2.nu.71.cum ſeq.de teſta.& in ver.& vxorem.nu.180.
quia hæc bona loco patrimonialium in hoc regno habentur. Io. Fab.in auth.ingreſſi. in fin.C.de
ſac.ſanct.eccl.& in §.1.de rerum diui.in Inſti.ſcripſi.in arbor.feudor.

Hæres vaſalli,vel emphyteota eſt ſaiſitus.

Saiſina eſt rerum corporalium & incorporaliū.

41 Et ſiue prædicti ſint maiores,ſiue minores,furioſi,vel ſapientes,quia pręfata conſuetudo ge-
neraliter loquitur, & nemini præiudicium faciens vtiliſq; ipſis ac omnibus,nimirum ſi eos com-
prehendat: nam ſicut prætor eos omnes neceſſarios efficiebat, ita conſuetudo poſſeſſores,& hoc
tenendum & obſeruandum eſt,ne ab antiqua practica recedamus,vt cenſet dom.Tiraquel.in 16.
declarat.2.partis.& in 7.declaratione 3.partis.

Minore ac furioſus dicuntur ſaiſiti.

42 Item dicendum in his,qui ſunt hęredes epiſcoporum,vel aliorum clericorum,aut qui ab in-
teſtato eis ſuccedunt ex lege,vel conſuetudine.ca.cum in officiis. de teſta.c.præſenti.de off.ord.in
in 6.Boer.in §.6.de teſtamen.

Epiſcoporū hæredes ſaiſiti.

43 Et ne diutius immorer, quilibet hæres tam proximus,quàm extraneus eſt ſaiſitus.cùm con-
ſuetudo in his nullam conſtituat differentiam, ſed ſimpliciter loquatur de mortuo, vt ſaiſiat vi-
uum,& ideo vxor quæ ſuccedit viro ſine liberis & conſanguineis decedenti.l.1 cum auth.præter-
44 ea.C.vnde vir.& vxor.† Aut collegium,ſeu monaſterium,vel hoſpitale,& quælibet vniuer-
ſitas, quibus delata ſit hæreditas, poſſunt inquam hi omnes agere poſſeſſorio ratione huius gene-
ralis conſuetudinis. Iſtius ſententiæ eſt dom. Tiraquel.in 2.p.declara.14.ſicut in fiſco dixi ſupra.

Indiſtinctè quilibet hæres eſt ſaiſitus.

45 Nec ſubtilitates iuris in hoc ſunt ſeruandæ,quia nil eſt magis æquitati conſentaneum,quàm
hoc remedium poſſeſſorium, quod nullum grauat, vtrique verò parti quam pulchrè conſulit,ad
expenſas & vanos litium anfractus vitādos:ideo cenſuit Senatus hæredem eius in cuius fauorem
ſucceſſio fuit renunciata ſaiſitum anno 1517. die 17. Nouembris, pro Anthonia du Boys contra
Catharinam quæ renunciauerat.

Areſtum.

46 Vnde licet conſuetudo localis diſponat mortuum ſaiſire proximum, ex illa humanitatis ra-
tione extenderem,vt nedum proximus ſaiſitus habeatur, ſed etiam iuuante conſuetudine gene-
rali & communi obſeruatione teſtamentarius hæres,quamuis extraneus ſaiſitus intelligatur,ex ea
ſcilicet parte in qua poſset per conſuetudinem inſtitui.

Inſtitutus licet extraneus eſt ſaiſitus.

47 Nec alia ratione putarem conſuetudines quaſdam locales generali id addidiſse, nempe *le
plus porchain*,proximum, quàm eo quòd rarò fierent teſtamenta in hac patria conſuetudinaria.
48 Sed non quòd ex eo derogatum ſit generali conſuetudini quoad hanc partem, pro qua te-
ſtari poſsunt, quicquid dicat do. Tiraquell.& alij ſuper hoc. Nam ita vidi obſeruari tam in patria

Mortuus ſaiſit viuum *le plus prochain*: cur addatur *le plus prochain*.

iuris ſcripti quàm conſuetudinaria : cùm videlicet in vtroque par ſit ratio, vtilitasque publica & priuata.

49 In ſumma dicendum eſt, quòd hæc conſuetudo ſaiſit, id eſt poſſeſſorem facit viuum, ſi mortuus habebat ſcilicet dominium, vel ius in hæreditate & poſſeſſionem, quia nemo poteſt in alium plus iuris transferre quam ipſe habeat. per reg.iur.& in l.traditio.ff.de acqui.rer.do.

Hæres vſufructuarij nõ eſt ſaiſitus.

50 Quapropter non ſaiſit hæredem vſufructuarij, quia vſusfructus morte finitur. §. finitur.de vſufructu.in Inſti.[Nec in hæredem vaſſalli continuatur poſſeſſio, antequam domino fidelitatem præſtiterit, vt in ti, de no.forma.fidelitat.conſtat.& hoc contra do.ſed contra alios turbantes poſſet ſe iuuare poſſeſſione & ſaiſina, quia pro patrimonialibus feuda in hoc regno ex conſuetudine habentur, vt in arbor.feudor.ſcripſi.]

Hæres nõ eſt ſaiſitus in re commodata.

51 Nec hæredem eius, qui precario habet, quia etiam morte precarium finitur.l.cum precario. ff.de precar.

Mortuus nõ poſſeſſor non ſaiſit ſuum hæredem.

52 Nec commodatarij aut depoſitarij hæredem ſaiſit, quoad rem depoſitam, quia nil iuris in ea re habuerunt.l.bona fides.ff.depo.idem in colono & inquilino dicemus.l.ſi.ff.de vi & vi arma.

53 Nec mortuus non poſſeſſor, facit poſſeſſorem viuentem: nemo enim dat, quod non habet. l.ſi vniuerſæ.vbi etiam Bart.C.de leg.Bened.in dicto verb.mortuo.num.72.&77.de teſta.& Boer. decíſ.72.dominus.num.14.

Saiſitus hæres an cogatur ſoluere creditoribus.

54 Hic tamen per conſuetudinem ſaiſitus, ſi alter non ſe immiſceret hæreditati, non eſt cogendus ſoluere creditoribus, ſi declaret ſe nolle eſſe hæredem: quia de iure etiam ſint ſui & neceſſarij hæredes, tamen habent priuilegium abſtinendi à prætore.l.neceſſariis.ff. de acquir.hæred.§.ſui.& ſeq.de hær.quali.in Inſtit.l.1.C.ſi minor ſe ab hære.abſt.quia conſuetudo non facit eum ſaiſitum, niſi velit.dicta l.neceſſariis.l.2.ff.de lege commiſſor. idque non niſi in merum fauorem hæredum eſt, quare non debet in eorum damnum retorqueri.per l.quod fauore.Cod. de legib.vnde hæres non tenetur legatariis reſpondere, nec ſatisfacere donec verè & realiter ſaiſitus fuerit, & bona habuerit, vt cenſuit Senatus anno 1507.die 9.Aprilis, ante Paſcha pro Michaele Cotierio & Petro Robin.

Areſtum.

LOYS XII. *article* LXXXVI. *des premieres.*

Articulus 10.

Item, quand aucune complainte ſera fournie, ſoit en matiere beneficiale, eccleſiaſtique ou prophane, noz iuges (ſoyent preſidens, conſeillers ou autres noz officiers, qui auront cognu de la matiere) leurs enfans & parens ne pourront eſtre commis au regime & gouuernement de la choſe contentieuſe: mais ſeront tenuz de commettre autres gens notables, non ſuſpects, ne fauorables à l'vne n'à l'autre des parties, à moindre fraiz que faire ſe pourra: ſur peine de ſuſpenſion de leur office, & autre peine arbitraire.

GLOSSA VNA.

Iudex non debet ſequaſtrare rem apud conſanguineos.

1 PRimò hic ſtatuitur, vt iudices Regij etiam præſides parlamentorum & conſiliarij
non committant rem contentioſam ſequeſtrationis cauſa filiis, vel parentibus ſuis,
filios hîc accipimus ex communi vſu omnes deſcendentes, vt in l.iuſta. & l.libero-
2 rum.vbi ſcripſi.ff. de verb. ſignific. † Parens verò generaliter accipitur hîc pro qui-
3 buſcunque conſanguineis ex communi etiam vſu loquendi: vt ſcripſi in d.l.liberorum. † adeò
quòd iſte text. excludit omnes conſanguineos iudicum tam aſcendentes, quàm deſcendentes etiam affines, eo quòd in affinibus quoque rationes huius text.locum habent, vt ſtatim dicetur.

Cõſanguinei iudicis cur prohibeãtur dari commiſſarij.

4 Ratio eſt, quia hi iudicum conſanguinei non poſſunt facilè cogi à partibus ad reddendã rationem, quia iudices ſemper eis fauerent, & ſic fructus rei ſequeſtratæ vſurparent, vel etiam iudices conniuendo cauſam protrahere poſſent, vt longo tempore iſti conſanguinei reciperent fru-
5 ctus. † Et ſic materia delinquendi ab ipſo iure tantopere reprobata daretur, & poſſent etiam
iudices iſtis immenſum poſtea ſalarium taxare. Nimirum ſi prohibeatur hîc ne conſanguinei iudicis recipiant bona ſequeſtrata, & niſi eſſet hæc prohibitio, vix partes auderent obſiſtere iudici, vel non ſine magno cauſæ periculo iudicem in ſe prouocarent : aut ad vindictam, aut ad iram cõmouerent. poſſet etiam iudex per manus iſtorum conſanguineorum bona ſequeſtrata recipere, ideo ſtatuitur hîc.

Iudex nõ poteſt committere ſuis cõſanguineis etiam de partiũ conſenſu.

6 Et cùm hîc text. dicat *ne pourront*, tollit etiam facultatem & potentiam partibus, adeo quòd
iudex hoc facere non poterit, etiam ſi partium conſenſus accederet.reg.in 6.c.1.de cauſa poſ.Bar.
in l.vlt.col.2.ff.de fer.& ſi fiat, irritum erit, & hîc iudices ſuſpendi ab officio vult, & mulcta arbi-
7 traria puniri. † Itidem conſanguinei puniri debebunt, quia contra legem hoc prohibentem
fecerunt.l.non dubium.C.de legi.nam ſi conſanguineus negotium recuſaſset, iudex hoc non feciſset, & veriſimile eſt, quòd inſtigantibus ſuis conſanguineis iudex iſtos commiſerit, & eis inuitis iudex non demandaſset.arg.c.conſtitutis.de teſti.

Pœna iudicis & cõmiſſariorum ab eo male datorũ

Quales debeant eſſe commiſſarij.

8 Secundò ſtatuit alios extra iudicum conſanguineos, notabiles committendos eſſe, id eſt non viles, ſed probos, & facultatibus idoneos, qui reddere poſſint rationem & reliqua de his, quæ recipient.ſcripſi in tract.de ſentent.execu.art.16.glo.14.

Suſpectis nõ debet concedi res ſequeſtrata.

9 Tertiò iudex bona ſequeſtrata debet committere aliquibus non ſuſpectis partibus, fortè vel ratione inimicitiæ, aut amoris, aut etiam ſi eſset dilapidator, aut pauper, qui poſtea fructus cõſumptos non poſset reddere.l.ſi cùm dotem.§.fin autem.ff.ſolut.matr.l.Imperator.ad Trebel.

10 Item

Digitized by Google

10 Item non debet committere eos qui difficilis ſint conuentionis,vt nobiles, diuites,aduocatos maximè,vel procuratores.l.fideiuſſor.vbi etiam Bart.ff.qui ſatiſd.cog.quia hi omnia mala nouerunt.l.ab Anaſtaſio.vbi gloſſ.C.mandati.

11 Quartò quòd non committat huic, qui ſit alteri parti fauorabilis, alioqui poſſet alteri litigantium permittere frui lite pendente, quod eſt prohibitum,ideo dicit text.*non fauorables à l'vne, n'a l'autre des parties*,& ſic nec conſanguineis vnius partis debet iudex hæc bona committere,quia prohibetur ne ſuſpectis committatur.ibi,non *ſuſpects*. de conſenſu tamen partium putatem iudicem hoc facere poſſe.

Fauorabilis nõ debet eſſe cõmiſſarius alteri partiũ.

12 Quintò quòd iſti cuſtodes ſeu commiſſarij committantur quàm minoribus ſumptibus fieri poſſit,per hæc verba,*à moindre fraiz que faire ſe pourra*.

Sumptus fugiendus.

13 Sextò adiicit pœnam ſuſpenſionis,& pœnam arbitrariam ſaltem cõminatur iudicibus contrarium facientibus, alia ſuper hac materia tractabuntur in tract.de ſequeſt.ne plura.

Pœna ſuſpẽſionis in iudices.

CHARLES VIII. *artic.* XLIX.

Item,& pourceque ſouuentesfois lon prend complainɛte en matiere de nouuelleté,ſans grand apparence,& à cauſe de ce meuuent pluſieurs & diuers procez, dont noz ſubiects ſont fort trauaillez: Nous auons ordonné & ordonnons que pour reprimer ceſte voye, lon condamne la partie qui ſuccumbera, és deſpens,dommages & intereſts,& en amende arbitraire enuers nous.

Articulus 11. & 12.

LOYS XII. *article* L. *des publiées*.M. D. XII.

Item,combien que par autres ordonnances faictes par noz predeceſſeurs,ayt eſté ordonné que ceux qui ſuccũberont en matiere de nouuelleté,ſeront condamnez és dommages & intereſts:neantmoins pour obuier à la diuerſité des opinions, qui de iour en iour en interuiennent:Nous auons ordonné,& ordonnons,que la partie qui ſuccumbera en matiere de nouuelleté,ſoit condamnée és deſpens,dommages & intereſts.Et outre ceux,qui ſans grãd apparence auront prins complainɛte,ſeront condamnez en amende arbitraire enuers nous.

GLOSSA VNA.

1 DVo hîc deciduntur caſus, primus quòd quicunque ſuccumbit in cauſa nouitatis debet in expenſis,damnis & intereſſe condemnari,& hoc in 1.art.

Succumbens in nouitate cõdemnatur ad expenſas, &c.

2 Secundus caſus eſt,quòd is qui ſine euidenti cauſa,vt hîc ſcribitur,*ſans apparence*,impetrauerit caſum nouitatis, vltra expenſas, damna,& intereſſe condemnabitur etiam ad mulctam arbitrariam Regi applicandam,quia temerè & doloſè litigauit.l. cum quem temere.ff.de iud.Et ſic cùm hi duo articuli ad idem tendant,eos coniungere curaui.

Et ad mulctam.

3 Et iſta procedere intelligas in ſententia pleni poſſeſſorij, in recredentia vero,quia adhuc plenè non apparet de bono iure partium,nõ ſolent iudices Franciæ condemnare partes,nec quidem ad expenſas,ſed reſeruant ad plenum poſſeſſorium, in quo ſolet fieri hæc condemnatio.

In recredentia non fit expenſarũ condemnatio.

4 An verò ſit magna apparẽtia,vt ita dicam:iudicum arbitrio relinquitur, qui de his cauſis cognoſcunt,ſi enim videant impetrantem nihil omnino probaſſe, tunc ad mulctam eum condemnabunt vltra expenſas, damna & intereſſe,quia eſt temerarius litigator.l.cum quem temere.ff.de iud.& per totum tit.de pœna temere litig.in Inſtit.l.1.§.calumniatoribus.ff.ad Turpil.

Apparentia quæ dicatur ſufficiens ad mulctãdum.

5 Tamen curia ſuprema interdum ſi bonam fidem videat litigantium, & iuſtam cauſam,adiudicabit plenum poſſeſſorium vni ſine expenſis, intereſſe,& mulcta,vt vidi fieri inter duos Theologos de præbenda Theologali contendentes. Nam curia vni adiudicauit plenum poſſeſſorium,

6 & ſine expenſis, damnis & intereſſe. † Iudices tamen inferiores hoc vix poſſent,quia non poſſunt tranſgredi has ordinationes,nec leges,vt ſcripſi in præfa.ad has ordi.in 1.tomo.

Plenum poſſeſſorium ſine expenſis.

7 Item aduertendum eſt,quòd licet ad expenſas debeat condemnari quis in poſſeſſorio,tamen ſi is qui obtinuit in poſſeſſorio, ſuccumbat poſtea in petitorio,non debet in expenſis condemna-

8 ri.cap.cùm dilectus.vbi Panorm. de cauſſ poſſeſſ. † Quod eſt verum, quando poſſeſſorium & petitorium vno iudicio & ſententia deciderentur,vt in ca.cum eccleſia.de cauſa poſſeſ.alioqui contra ſi ſeparatim,vt in hoc regno.arg.l.vtique. ff.de rei vend. ſic ſentit Alex.conſil.76.in cauſa.in 2.vol.& conſil.45.viſa facti.in 3.vol.& conſil.13.viſa.in 5.vol.Soc.conſ.98.iuſtiſſimè.col.1.in 4. vol.quia victus victori debet in expenſis condemnari.l. properandum.§.ſin autem alterutra.C.de iudic.

Expenſæ petitorij & poſſeſſorij concurrentes.

9 Item ſolet condemnari ad expenſas,damna,& intereſſe is qui produxit inſtrumentum, quod allegatur falſum,& ipſe poſtea deſiſtit ab illo inſtrumento,declarans illo nolle ſe iuuari.ita fuit iudicatum pro domino *Montemaire*, contra Bonauenturam de Prouille, anno 1514.die 18.Maij. Alioqui ſi perſiſteret,quaſi falſarius eſſet puniendus.l.pe.C.de probationib.

Falſum producẽs inſtrumentum etiã ſi deſiſtat ab eo condemnatur ad expenſas.

10 Et quæ differentia ſit inter expenſas,damna,& intereſſe,ſcripſi in interpret.l.vnic.in præfat. C.de ſent.quæ pro eo quod intereſt profer.

11 Poſtremò non eſt prætereũdum,quòd miſſus in poſſeſſionem ex primo capite recredentiæ, vel ſecundo,videlicet ex pleno poſſeſſorio,ſi poſtea turbetur,iudex eum tueri debet in ſua poſſeſ-

12 ſione,vt eſt in tit.ff.ne vis fiat ei,qui in poſ.miſſus eſt. † Nec ad commiſſarium id pertinet. ſecundùm Maſue.in ſua praxi,in tit. de poſſeſſor.§. item iudex.num.21.allegat.gl.in c.ex parte.in gl.pe.de teſtib.quia commiſſarius ſuo functus eſt officio per miſſionem in poſſeſſionem,ergo non poteſt poteſtatem iam finitam iterum reaſſumere,ſicut dixi de executore beneficij, cuius poteſtas expirat facta collatione in Francia, in forma literarum executio.in concor.

Areſtum.

Miſſum in poſſeſſionem quomodo tueatur iudex.

Item

Digitized by Google

Item notandum eſt quòd quando iudex condemnat ad expenſas, damna & intereſſe, debet addere prouenientia ratione turbationis,& vt Gallicè dicunt,*procedans à cauſe du trouble*,hoc cenſuit Senatus anno 1537.die 1.Februa.

Quæ ſint partes cōmiſſarij.

LOYS XII. *article* LII. *des publiées.* M. D. XII.

Item & quant aux arreſts ou ſtatuts de querelles en autres matieres que beneficiales,auons ordonné & ordōnons que les Seneſchaux & Baillifs, qui ont accouſtumé de les bailler,ne les commettront plus qu'à noz iuges ordinaires des lieux, ou ſeront aſſiſes les choſes contencieuſes,ou à quelcun des aduocats des Seneſchaucées, & Bailliages,qui ſoyent graduez & experimentez,& ordinairement practicans eſdictes cours:leſquels ſe tranſporteront ſur les lieux,& ouyront les parties ſur le premier chef,ainſi qu'il eſt de couſtume:& ſi le commiſſaire eſtoit recusé,prendra vn adioinct,ſelon l'ordonnance faicte ſur ladicte reformation de la iuſtice de noſtre pays de Languedoc,& leſdictes parties ouyes,ſi ledict commiſſaire non recusé,ou s'il eſt recusé,ſi luy & ſondict adioinct reſſaiſiſſent l'vne deſdictes parties,le reſſaiſiſſement tiendra,& ſortira ſon effect,& ſera executé nonobſtans quelſconques appellations,& ſans preiudice d'icelles,& inhibitions faictes,ſans ouyr partie:en baillant toutesfois caution par celuy qui ſera reſſaiſi,de rendre & reſtituer la choſe contentieuſe, enſemble les fruicts qu'il en aura perceuz,s'il eſtoit dict que faire ſe deuſt.

Idem article LIII.

Articulus 13.

Item, apres la ſommaire appriſe faicte, ſi leſdictes parties ou l'vne d'icelles, requeroit que la matiere fuſt remiſe & rapportée au ſiege dudict Seneſchal, ou Baillif, dont ſera emané ledict arreſt,ou ſtatut de querelle,pour eſtre determinée,ou que leſdits commiſſaires ne ſe peuſſent accorder ſur ledict reſſaiſiſſement, iceux commiſſaires ſeront tenuz faire ledict renuoy pardeuant iceux Seneſchal ou Baillif, à ſon ſiege principal: auquel cas & auſſi ſi iceux commiſſaires de leur propre mouuement auoyent faict ledict renuoy,& que par iceux Seneſchal ou Baillif l'vne des parties fuſt reſſaiſie,ledict reſſaiſiſſemement tiendra & ſortira ſon plein & entier effect,nonobſtans oppoſitions ou appellations quelſconques, & ſans preiudice d'icelles, inhibitions faictes,ou à faire, parties non ouyes,en baillant caution,comme deſſus.

GLOSSA VNA.

Querela de nouis diſſaiſinis.

1 HIc articulus cum ſequenti loquitur de ſpoliationis materia,quam vocamus diſſaiſinam, id eſt ſpoliationem:verùm quia in patria Occitana erat quoddam areſtum quod vocabatur de nouis diſſaiſinis, quod valde frequentabatur in beneficiis,ſed fuit in eis ſublatum, vt patet in tit.ſeq.art.13.& remanet tantum in

Condictio ex c. reinte granda.

2 rebus prophanis,vt hîc. † Sed in hac patria vtuntur condictione ex cap.reintegranda.tertia quæſt.1.de qua dixi in artic.5. de ſenten.executor.in primo tomo commenta.in has conſtit. Et quidam ſtolidi pragmatici partibus conſulunt, vt hoc interdicto vnde vi, ſeu querela

Adigendus eſt aduerſarius ad petēdum.

3 de nouis diſſaiſinis agatur,eo quòd eſt remedium fauorabile.† Tamen cautus aduocatus debet ſemper ſi poſſit concludere in turbatione,vt docet Ioann.Fabr.in §.retinendæ de interdict.in Inſtitu. quo reddamus partem aduerſam petentem,& ſic vt probare teneatur:atqui text.in l.fi.C. de rei vend.ait,non curari de iure poſſeſſoris,ſi petitor non probet,& ſemper reus abſoluitur non probante actore.l.qui accuſare.C.de eden.

Spoliationis cauſa quibus ſit committenda.

4 Et primò vult, quòd Seneſchalli ſeu Bailliui qui huiuſmodi literas ſuper ſpoliatione concedere ſolebant,& regulariter omnes,vt ſcribitur in tit.de modo procedendi ſuper nouis diſſaiſinis in ſtilo parla.Et has paſſim quibuſcunque Aduocatis dirigebant pro libito impetrantis,qui eas exequerentur:vult inquam hic tex. vt amplius nō committant niſi iudicibus ordinariis loci,in quo res ſitæ ſunt,vel aduocatis tribunalis præſidialis experientibus & doctis.

Literæ nouitatis a Rege tantum conceduntur.

5 Sed literæ in cauſa nouitatis à Rege ſeu eius cancellaria concedi ſolent:vt in tit.de cauſ.noui. §.1.& §.item in cauſa.in eodem ſtilo.

6 Veruntamen Seneſchallus Nemauſen. & Cadurcen.ex quodam priuilegio etiam has concedere ſolent nouitatis literas.

Literæ Regiæ cui ſint præſentandæ & quomodo.

7 Notandum eſt tamen,quòd impetrans has literas,vel alias debet eas præſentare iudici,cui diriguntur,ſicut mandatum.c.eam te.de reſc.c,ſi capitulo.de conceſ.præb.in 6.& debet curare vt deſcribantur & regiſtrentur.arg.c.cùm ex eo.de pœnit.& remiſſ.

8 Nam ſi poſtea eriperentur ab apparitore, regiſtrum Curiæ faceret fidem, & ex regiſtro poſſent iterum haberi. hoc docet Guido Papæ in ſtatuto,ſi quis. in verb. per literas. verſicul. quæro obtinui.

Vnus tātum decernatur cōmiſſarius.

9 Secundò hæ literæ dirigi debent ordinariis iudicibus locorum,in quibus res ſitæ ſunt,vel aduocato illius Seneſchalliç,ſeu Bailliuiç,ergo plures non debent dari,ſed vnus tantùm,quia in ſingulari loquitur,non in plurali.l.2.ff.de teſti.reg.pluralis.de reg.iur.in 6.

Qualis debeat eſſe aduocatus cui cauſa committitur.

10 Tertiò declarat cuius qualitatis debeat eſſe iſte aduocatus, certè eſſe debet illius curiæ, in qua cauſa agitatur:ergo alterius Seneſchalliæ aduocato committi non poſſet,quia dicens de vno, de alio negat.l.cùm prætor.ff.de iud.c.nonne.de præſumpt.

Cōmiſſarius debet eſſe graduatus & expertus.

11 Debet etiam gradu eſſe inſignitus,vt doctor,licentiatus,ſeu baccalaureus,& in electione iudicis eſt aſſumere etiam baccalaureum, cùm hic non prohibeatur,nec ſufficit gradus ſine experientia,vt hic,experimentes,ſcientia enim & experientia coniunctim in aduocato deſiderantur.§.

12 quorum.in proœ.Inſt.l. nemini.C.de aduo.diuer.iud. † Et licet aduocati antiqui ſint quandoque minoris ſcientiæ quàm iuniores, ex longa tamen practica ſunt vtiliores,vt docet Alb.in l. prouidendum.in princ.C.de poſtu. vbi etiam dicit medicum nouum eſſe peſtem in patria.

13 Ideoque

Digitized by Google

13 Ideoque ſolent Scoti, iuuenes medicos in Angliam mittere, vt ibi ſe exerceant in grauem inimicorum perniciem.

14 Requirit etiam iſte tex. vt aſſumatur is aduocatus, qui actu exerceat aduocationis officium, ibi, *ordinairement practicans*, non honorarius tantùm. nam primo loco habentur qui in actu poſiti

Aduocati antiqui an iunioribus ſint meliores.

15 ſunt. l. 2. C. vt dign. ordo ſerue. lib. 12. nimirum is præfertur, qui actu talis eſt. † Vnde hoc anno 1551. menſe Iulio decidit Senatus contra do. *L'archer* conſiliarium in curia generalium, qui fuerat antea receptus in curia illa per tres vel quatuor annos: tamen non exercuerat officium, ſed pater eius, vt ab eo die quo officium exercuit, locus ei daretur, nec præeſſet aliis receptis etiam poſt ſuam receptionem verbalem, eo quòd ipſi prius exercuerant, & ſic receptus ſuperuiuentis loco, non præcedet alios poſtea receptos, ſi ipſe non exerceat, ſed eius pater, vel alius. vide text. in l. 1. & 2. ff. de albo ſcrib.

Aduocati poſtulãtes actu ſeligendi in commiſſionibus. Areſtum.

16 Additur in ord. linguæ Occitanæ. art. 18. quòd hi commiſſi debent eſſe probi & non ſuſpecti. Alia abundè exprimit hic text. quæ nõ video ſeruari in curiis Franciæ. Nam hoc iudicibus tantùm committi ſolet: ideo ea miſſa facio.

Commiſſarij probi non ſuſpecti.

17 Poſtremò ſupereſt in hac materia videre, quomodo ſit in hoc interdicto ferenda ſententia? Reſp. iuxta conceptionem libelli. l. vt fundus. ff. commu. diui. c. licet. Hely. de ſimo.

Sententia quomodo ferenda in poſſeſſorio.

18 Primò debet manutenere poſſeſſorem in ſua poſſeſſione, item expleta amouere ad illius poſſeſſoris vtilitatem, & iſtæ concluſiones in libello ſunt requirendæ, & ſic in ſententia exprimendę, teſte Maſue. in tit. de poſſeſſo. §. item ille. nu. 33.

Iudex manutenet poſſeſſorem & manum leuat.

19 Si verò neutrum inueniat poſſeſſorem, debet dicere impetrantem malè eſſe conqueſtum, & quòd opponens iuſtè ſe oppoſuit, & expleta ad eius vtilitatem debent amoueri, quia impetrans habetur loco actoris. l. in tribus. cum l. ſeq. ff. de iud. & actore non probante reus abſoluitur. l. qui

20 accuſare. C. de eden. † Sed non debet tunc manutenere opponentem, qui non poſſidet. per c. cum eccleſia. de cauſ. poſ. ſed expleta & impedimentum leuando tacitè manutenet.

Actore incumbente in poſſeſſorio quid reo acquiratur.

21 Item in expenſis condemnari debet is, qui ſuccumbit. per l. properandum. §. ſin autem alterutra. C. de iud. Bar. in l. ſi duo. §. 1. ff. vti poſ. ſuperiùs dictum fuit art. 11.

22 Adhæc ſi plures ſint articuli, quorum aliqui probati, iudex in his probatis tantùm debet manutenere impetrantem, vel illum qui probauit, in aliis abſoluere. arg. l. quidam. ff. ſi certum petat.

Manutenẽtia quoad certos articulos.

23 Præterea in ſententia debet iudex reſeruare ius proprietatis partibus, niſi in beneficialibus, quia hoc eis eſt prohibitum. art. 9. infrà tit. ſeq.

Proprietas reſeruanda in poſſeſſorio.

24 Et quamuis in iure controuerſum ſit, an à ſententia ſuper poſſeſſorio lata poſſit appellari.

An appelletur à poſſeſſorio.

25 Et communiter concluditur non poſſe. per l. vnam. C. ſi à moment. poſ. fue. appel. † Ego tamen dico recipiendam eſſe appellationem in Francia, ſed ſi quis appellet à ſententia primi capitis videlicet recredentiæ, non obſtante appellatione ſententia mandabitur executioni, verùm pars appellans poſtea appellationem proſequi poterit, vt abundè ſcripſi in tract. de ſent. execu. artic. 5. gloſſ. 3. & ſuperiùs.

26 Sed ſi quis appellet à ſententia pleni poſſeſſorij, poterit appellans proſequi appellationem ſicut in aliis cauſis, quicquid dicat Petr. Iacob. in ſua pract. tit. de act. in factum ex interd. vti poſſidetis. & ſcripſi artic. 9. tit. de ſent. exec. Alia ſupplebo in tit. ſeq. de his (vt ſoleo) gratias Deo agens. Amen.

Appellatio à ſentẽtia pleni poſſeſſorij.

TRACTATVS

DE CAVSIS BENEFICIORVM POSSESSORIIS.

Des cauſes poſſeſſoires beneficiales.

PRÆFATIO.

1 Sciendum eſt, quòd ſicut interdictum vti poſſidetis directum datur pro rebus ſoli, & alia poſſeſſoria multa. l. 1. ff. vti poſ. ita & pro rebus incorporalibus, & pro illa quaſi poſſeſſione, quæ in his eſt tuenda, vtile datur. l. penu. ff. de ſerui. l. ſicuti. §. Ariſto. in fi. ſi ſeruit. vend. l. fi. vti poſſide. l. 3. §. vnde vi. & de vi & vi arma. §. 1. de interdict. in Inſtit. Petr. Iacob. in practic. in tit. de interdict. vtili, vti poſſidetis pro ſerui. vbi vocat interdicta vtilia, quia directa inuenta ſunt pro rebus corporalibus. gloſſ. in l. ſi quis in tantam. C. vnde vi. Bart. in l. 3. §. vnde vi. Alex. in l. naturaliter. ff. de acqui. poſſ. Guido Papæ in ſtatuto ſi quis per literas. in verbo, vel quaſi. in princ. Bald. conſ. 425. viſis actis. col. 1. in 3. vol. Panorm. & alij in c. cum eccleſia. de cauſ. poſſeſ.

Vtile interdictum vti poſſidetis, pro incorporalibus, directum pro rebus ſoli datur.

2 Et ſic quando ceſſas ſoluere per annum decimas vel cenſum, habebit locum iudicium poſſeſſorium, teſte Ioan. Fabr. in §. retinendæ. col. 5. & ſeq. Inſtit. de interdict. Aufrer. q. 59. in deciſio. Tholoſa. Decius conſil. 136. quicquid Legiſtæ dicant in contrarium, hoc ſeruatur in Francia, te-

Vti poſſidetis pro decimis vel alio iure eccleſiæ datur.

ſte Petr.

Digitized by Google

ſte Petr.Iacob.in ſua pract.rub.de interdict.vtili,vti poſſid.Et Chaſſanc.in conſuetud.Burgund.in rub.*des cenſes*.§.2.

Annua præſtatio eſt inter immobilia.

3 Ratio eſt:quia præſtatio annua habet vim & naturam rei immobilis & inter immobilia computatur.tex.in auth.de non alien.aut permutan.rebus eccl.§.1.coll.2.ibi aut mancipia ruſtica aut ciuiles annonas,nam & hæc inter immobilia ſunt numeranda.collat.2.clem.exiui.§.cumque annui redditus.de ver.ſig.gl.in ver.annonas.l.iubemus.2.C.de ſacroſanct.eccle.

Incorporalia poſſidentur & præſcribūtur.

4 Item iſta incorporalia præſcribi poſſunt.c.1.de præſc.in 6.c.de quarta.illo tit.l.ſeruitutes.magna.ff.de ſeru.ergo poſſunt poſſideri, vel quaſi,cùm ſine poſſeſſione præſcriptio non procedat.ca.cauſam.de præſc.l.ſine poſſeſſione.de vſuca.ff.& de reg.iur.in 6.& ſic poſtquam hæc poſſidentur,
5 interdicta locum habebunt. † Aliqua tamen ſuper his requiſita ſcribit Petr.Iac.in ſua praxi in tit.ſuper penſione aliqua ſeu reditu.libellus, & Alex.conſ.94.repetitus.col.1.in 7.vol.& Barba.conſ.8.ſapienter.in 2.vol.col.3.

Nouitas pro poſſeſſione eligendi.

6 Ex quo infertur,quòd ſi quis turbetur in quaſi poſſeſſione eligendi, poteſt interdicto vti poſſidetis vti, & caſum nouitatis intentare in hoc regno.cap.querelam.de electionib.vel ſi ſpolietur, agere poterit vt reſtituatur.capit.cum eccleſia. de cauſa.poſſeſſ. Nicol. Milius in verbo,poſſeſſorio.§.11.

Turbatus in præſentando agit.

7 Idem ſi quis turbetur in quaſi poſſeſſione præſentandi.c.conſultationibus.de iure patro.Barb. plenè,conſ.68.illud in medium.in 3.vol.Dec.conſ.124.& ſeq.& conſ.129.& pro tenui Io.Gallus in quæſt.163.curia.

Turbatus in decimis.

8 Poteſt etiam agi ſi quis turbetur in perceptione decimarum.c. ad decimas.de reſti.ſpol.ſcripſi in meo tract.de deci.quæſt.10.

Ciues turbati in iure paſcendi agere poſſunt.

9 In iure paſcendi ſi ciues turbentur,agere hac nouitatis cauſa poſſunt.l.1.in fi.ff.de ſerui.ruſti. præd.l.qui ſeruandarum.in fin.de præſcrip.verb. Cæpol.in tract.ſeruit.titul.de ſeru. iuris paſcend. Guido Papæ in deciſ.Delphin.q.573.ſupra. & Chaſſa.in conſuet.Burgund.in rub.*des foreſts*.§.3.& ſequent.

Simplex ſaiſina ratione lecturæ in Theologia competit.

10 Etiam fuit admiſſus quidam Carmelita ad proponendum ſaiſinam in parlamento in ſimplici querela ratione lecturæ ſeu doctoratus in Theologia, quæ res eſt ſpiritualis,& quidam alius ad proponendum ſaiſinam ratione fructuum ſui beneficij in eccleſia ſancti Quintini *en Beauuoys*, teſte Ioan.Gallo in q.per areſta.q.163.fuit aliàs.

Manus Regia in incorporalibus quomodo ponatur.

11 Tamen quia res incorporalis non poteſt verè poni in manu Regia, ideo verbo & intellectu ponetur,& tantum proderit,ac ſi verè poſita eſſet,ad hoc vt partes contrarium facientes teneantur:vt eſt in mag.conſuet.rub.*des cas de nouuelleté*.verſ.*item main miſe*.

Contra iura nec eſt poſſeſſio, nec præſcriptio.

12 Nota perpetuo quòd nunquam acquiritur quaſi poſſeſſio iuris improbi vt concubinatus,vel adulterij,ſeu alterius iuris damnati, vt docet Ant.But.in c.fi.col.de cauſa poſ.refert Nico. Milius in verbo,poſſeſſio.q.70. quantumcunque tempus ſit:nam diuturnitas temporis in his auget peccatum.c.vlt.de conſti.c.cùm haberet.de eo qui duxit in matr.quam poll.per adul.

13 Item electus ante confirmationem non adminiſtrat, ſic nec poteſt cauſam nouitatis intentare,& ſe poſſeſſorem dicere:quia antea non poteſt poſſidere iure.c.auaritiæ.de elect.in 6.Sic pronunciauit Senatus anno 1517.die vltimo Iunij,& idem anno 1521.die 18.Aprilis poſt Paſcha cōtra Annam *de Gaunay* abbatiſſam *de Boulieu*,pro Maria de *Broc* coelecta.

Areſta.

CHARLES VII. *article* LXXV. *des premieres.*

Articulus 1.

Item & pource qu'ès procez & matieres des benefices,les droicts des parties apparent & doyuent apparoir par leurs lettres & titres:Nous voulons qu'iceux procez ſoyēt expediez, decidez & determinez le plus brief & ſommairement que faire ſe pourra par les lettres & titres des parties,& par vn ſeul appoinctement ſur la determination dudict poſſeſſoire, ſi faire ſe peut. Et ſi par lettres, & titres le tout dudict poſſeſſoire ne ſe pouuoit promptement adiuger, que la recreance ſoit adiugée par les lettres & titres:& le ſurplus dudict poſſeſſoire ſoit le plus briefuement & diligemment expedié,que faire ſe pourra.

GLOSSA VNA.

Ex titulis iuſtificari poſſeſsio debet.

1 EX hoc tex.colligitur,quòd cauſa beneficialis poſſeſſoria ex titulis iuſtificari,& probari debet.gl.in cle.vna.in fi. de cau.poſſ.& ſic requiritur,quòd poſſeſſor habeat titulum,ex quo poſſit ſuam iuſtificare poſſeſsionem, id eſt,iuſtam facere & reddere,alioqui non poterit ſe iuuare poſſeſsione & præſcriptione annali,ibi,*pour iuſtifier ſa poſſeſſion*.

In omni poſſeſſorio titulus eſt neceſſarius.

2 Quod procedit tam in poſſeſſorio retinendæ,quàm reſtituendæ:nam ſpoliatus petens beneficij reſtitutionem,oportet quòd iuſtificet poſſeſsionem ex titulo,alioqui denegatur ei reſtitutio.
3 gl.ſing.in cle.vna.in gl.vlt.de cau.poſ.niſi lite pendente eſſet ſpoliatus. † Quia tunc per viam attentatorum reſtitueretur, etiam non oſtenſo titulo:vt docent domi.de Rot.deciſ.14.fuit dubitatum,in nouis.& ita cenſuit Senatus Tholoſ. vt refert Aufre.in deci.Thol.q.15.Caſſado.in deciſ. 3.de reſtit.ſpol.poſt Old.conſ.1.[& Pariſ.conſ.12.in iſto.in 4.vol.]

Reſtitutio per viam attentatorum fit.

Areſtum.

Coloratus ſaltē titulus requiritur in poſſeſſione.

4 Et oportet ſaltem exhibere & producere titulum coloratum : vt docet de Rota, deciſ.257.ſi quis dicat. in not.& ſufficit ad colorandum poſſeſsionem probare eam habitam fuiſſe authoritate ſuperioris,licet collatio fortè fuerit vitioſa.de Rot.deciſ.393.ſi A.conferatur.in not.& Philip. Franc.in c.fin.col.2.de reſtit.ſpol.in 6.facit c.cum noſtris.de conceſsio.præb.& glo.in §.ordinarij.

5 in

Digitized by Google

5 in verbo,inquirant.in tit.de pacific.poſſeſſ.in pragm. † Plus dicens,quòd ex quo non apparet authoritas ſuperioris, eſt euidenter iniuſtus poſſeſſor,cui non competit poſſeſſorium,de Rot.
6 deciſ.14.fuit dubitatum. in not. † Tribus modis ſcripſi iuſtificari poſſeſſionem in tit. de ánnatis.in 7.regula.in concord.vbi videre potes.

Poſſeſſio tribus modis iuſtificatur.

Poſſeſſio ex inualido titulo.

7 Vnde non eſt inconueniens etiam in beneficialibus allegare poſſeſſionem habitam iuſtam, ex titulo non valido.l.1.§.ſi vir.ff.de acq.poſ.vbi iuſta eſt poſſeſſio,quamuis ex tit.inualido.

8 Quod prodeſt, nam ſi quis acceperit poſſeſſionem ex titulo ſolum colorato, & proſecutus fuerit proceſſum intra annum,ſi demum poſt annum habeat verum titulum, non eſt neceſſe nouam adipiſci poſſeſſionem, nec poterit tempore excludi,eo quòd non acceperit poſſeſſionem intra annum computandum ex vero titulo:vt dixi abundè in concorda.in §.declarantes.in verbo, ſucceſſores.poſt Ancha.in reg.1.de reg.iur.in 6.

9 Item ſi quis produxerit ſignaturam intra dilationem,& poſt dilationem bullam,valebit productio,teſte Bald.in c.1.de fide inſtr.Hippo.ſing.113.dictum teſtis.

Signaturam quantum iuuet producere.

10 Nos autem ſolemus petere nouam dilationem ad producendum bullam:allegantes diſtantiam locorum, & facilè ſolet obtineri, quam bullam poterit aduerſarius contradicere,etiam ſi ad
11 finem recredentiæ tantum produceretur. † Necnon falſi arguere, ſi promptas afferat probationes,vt ſi in literis appareant raſuræ,aut alia ratione impugnari poſſint,pro quibus vna dabitur dilatio ad verificandum, & poſtea adiudicabitur recredentia habenti meliorem,& apparentiorem titulum, per l.ſi.C.de edict.diui Adria.toll. Maſue.eo.tit.§.item ſi altera.

Dilatio ad bullam producendam, & ad eam de falſo arguendam.

12 Secundò ſummariè decidi debent proceſſus poſſeſſorij ſuper materia beneficiali.cle.diſpendioſam.vbi gl.& doct.de iud.& dixi ſuprà proximo tit.art.3.

Summariè deciditur poſſeſſorium.

13 Tertiò vna ſolum dilatio datur ad producendum titulos,vt dictum fuit etiam ſuprà ti.prox. & in tit.de dilat.infrà.

14 Quartò ad petitionem partium fiet ſequeſtratio rei contentioſæ, ſeu beneficij,ne partes ad arma ruant. l. æquiſſimum. ff. de vſufruct. & vt ſententia promptam & paratam habeat executionem.

Sequeſtratio rei contentioſæ.

15 Quintò ſi necdum plenum poſſit decidi poſſeſſorium, quia à partibus facta allegantur,quæ probatione indigent,interim iudices recredentiam alteri debent adiudicare, de qua plenè ſcripſi tit.de ſent.execu.art.1.& hæc ſententia momentaneæ poſſeſſionis vocatur recredentia.

Recredentia & ſtatus quo modo differant.

16 Niſi ſit lata ſuper beneficiis iure regali collatis,quia tunc vocatur ſtatus,& idem ſi ſuper officiis Regiis ſententia proferatur in curia parlamenti, vt docet Aufre. in deciſ. parlamen.q. 59.& ita ſeruatur.

17 Sextò poſtea partibus incumbit facta contraria allegata probare:nam qui dicit,probare debet.l.ei qui.ff.de proba.

18 Septimò ſi is cui adiudicata eſt recredentia in plenò ſuccumbat poſſeſſorio, omnes fructus perceptos reſtituere tenebitur, ſicut is qui ex primo decreto miſſus eſt in poſſeſſionem. l. ſi quis emptionis.§.ſed & ſi.C.de præſcrip.30.anno.c.ſi.§. præterea.de off.ord.glo.in verb.poſſidebunt.§. item quod ad dictas.de coll. in pragm. ob id tenetur præſtare cautionem, de qua plenè ſcripſi in tract.de ſent.execut.§.1.

Recredétiarius ſuccumbens in pleno poſſeſſorio reſtituit fructus.

CHARLES VII. *artic.* VII.

Item qu'en matiere beneficiale en cas de nouuelleté lon vuide la recreance par les tiltres, & qu'on y procede par briefz delaiz, & ſommairement & de plein, & qu'on ne ioigne aucun examen à futur en matiere de recreance.

Articulus 2.

GLOSSA VNA.

1 Item decidi debet recredentiæ ſententia per titulos,& non debet iungi examen ad perpetuam rei memoriam,ſed debet ad plenum reiici poſſeſſorium.

Atteſtationes in recredentia nõ recipiũtur nec quidem ad futurum examen iam factæ.

2 Et ſicut teſtes non recipiũtur in recredentia,quæ ex ſolis titulis iudicatur:vt proximè dictum fuit,ſic nec teſtificata & atteſtationes factæ ad perpetuam rei memoriam,vt hic dicit text.nam eo prorogabantur proceſſus,& indirectè iudicabatur recredentia ex teſtibus,non ex titulis,ob id ſtatuit non eſſe recipiendas atteſtationes etiam factas ad perpetuam rei memoriam. de quibus in l. in lege Aquilia ſi deletum.ff.ad leg.Aquil.& c.ſi.vt lit.non conteſt.

3 Item ad hoc vt teſtes ad perpetuam rei memoriam recipiantur,requiritur cauſa rationabilis, videlicet quòd illi teſtes ſint abſfuturi, vel morituri de proximo, vtpote ſenes, aut valetudinarij.d.c.ſi.vt lit.non conteſt.& ne probatio deficiat poſſum teſtibus interim probare,qui teſtes poſſunt non eſſe eo tempore,quo conditio extiterit,vel probatio fieri debebit. l. in lege Aquilia.ff.ad leg.Aquil.

Requiſita vt teſtes recipiãtur ad perpetuam rei memoriam.

4 Secundò requiritur quòd pars contra quam producuntur citetur,ſi citari poſſit.c.ſi.& articuli ei oſtendi ſuper quibus debent examinari dicti teſtes,ſi pars hoc petat:vt cenſuit Senatus.

Citanda pars & quando in examine ad futurum.

5 Tertiò ſi pars non fuerit citata quòd conueniatur intra annum,ex quo conueniri poterit, vel ſaltem renunciatio receptionis teſtium illi fiat.ver.ſed ſi actor.in §.ſi.& glo.in c.ſignificauit.de teſti.l.3.§.duæ cauſæ.ff. de Carb.edict.ſi fortè pars non timuerit aduerſarij potentiam.argu.c.ſtatutum.§.1.de reſc.in 6.Aufre.deciſ. 475. nec ſufficit citatio domi facta ſecuta contumacia:vt docet Maſue.in §.1.de teſtib.in ſua practic.vide Soc.in tract.de citatio.art.20.q.22.

6 Sed

6 Sed priuſquam examinentur dicti teſtes ad futuram rei memoriam, iudex debet interloqui eos eſſe tales, videlicet ſenes aut valetudinarios, vel aliam cauſam adeſſe. teſte Guid. Papæ in conſ. 231. abſolui, per gl. magnam. in fi. in d. l. in lege Aquilia.

Teſtes non iterum examinantur in futuro examine. Areſtum.

7 Quartò iſti teſtes ita examinati non debent iterum examinari, licet ſuperſtites ſint poſt litis conteſtationem: vt iudicauit curia parla. Pariſ. ſicut refert Aufre. areſto 20. item quod in quadam. licet Maſue. in §. 2. de teſtib. dicat iterum examinandos ſuperſtites ſi pars non cõſentiat, quòd prima examinatio proſit, hoc ex cauſa fieri poterit ſi iudici viſum fuerit.

Iudex competẽs examinis ad futurũ quis. Areſtum.

8 Quintò iſtud examen debet fieri à iudice competente, & ordinarius ad hoc dicitur competens & delegatus ab eo. ca. cum P. tabellio. & c. ſi inſtrumenta. de fide inſtru. ſic conſuluit do. Gem. conſ. 4. in cauſa. col. 1. & ita iudicauit Senatus pro D. Ioanna Paterie, contra D. Io. *Godin* in magno conſilio præfectum anno 1519. die 15. Iulij: vt eſt in areſtis Aufret. in ſtilo parla. 406. & hoc ſi fiat à iudice lite iam cœpta: ſecus ſi autoritate literarum Regiarum ad id impetrandarũ: nam is ad quẽ dir[iguntur] literæ, poterit quæ vt plurimum ad iudices ordinarios Regios dirigi ſolent, & antequã lis intentata ſit, fieri poteſt per literas Regias potiſſimum.

Criminalia non pati[unt]ur examen ad futurum. Areſtum.

9 Sextò in ciuilibus iſtud examen ſolet fieri, non in criminalibus. d. c. fin. ibi, cùm ciuiliter eſt agendum, vnde anno 1519. die 12. Decembris fuit dictum, bene appellatum, & malè iudicatum per locumtenentem ciuilem Pariſ. qui admiſerat magiſtrum Petrum Creſpin ad faciendum examen de futuro, quamuis ageretur de crimine falſi, & antequam interrogatus fuiſſet reus, hoc pro m[ag]iſtro Matthæo le Turc præpoſito Pontiſhare.

Affirm[an]da ſunt facta examinis futuri.

10 Septimò poterit pars petere, vt facta ſuper quibus teſtes examinari debent, affirmentur vt fieri ſolet, quòd ſi non fuerit ab initio petitum, in quacunque parte litis peti poterit: vt cenſuit Senatus anno 1543. die vlt. Iunij.

FRANÇOYS, *article 46. des publiées 1539.*

Articulus 3.

Qu'és matieres poſſeſſoires beneficiales, lon communiquera les tiltres dés le commencement de la cauſe: pour quoy faire le iuge baillera vn ſeul delay competant, tel qu'il verra eſtre à faire, ſelon la diſtance des lieux: & par faute d'exhiber ſe ſera adiudication de recreãce ou maintenue ſur les tiltres & capacitez de celuy qui aura fourny, qui ſera executée, non obſtant l'appel, quand elle ſera donnée par noz iuges reſſortiſſants ſans moyen en noſdictes cours ſouueraines.

GLOSSA VNA.

Litis initium quando dicatur.

1 STatuit quòd in principio cauſæ exhibeatur titulus ab vtraque parte, ſed quando dicatur cauſæ initium, reſpond. aliquando citatio dicitur initium. l. hac lege. C. de proxi. ſacr. ſcrin. & gl. in clem. 1. de iudic.

2 Interdum litis conteſtatio. §. ſi vero apud. in authen. de litig. colla. 8. not. doct. in l. 1. C. de iudi. initium exponit Iuriſconſ. in l. quamuis, 1. ff. de furt. faciendi furti tempus etiam accipitur initium poſt citationem, & antequam iudex perueniat ad alios actus cauſæ. argum. l. continuus. ff. de verb. obligat.

3 Et principium exponit gloſ. poſt litem conteſtatam in l. pe. §. omne igitur. C. de reb. credit.

4 Hic autem accipitur initium pro illa dilatione, intra quam hoc fieri debet, nempe poſtquam in primo citationis termino partes comparent, iudex concedit eis dilationem ad communicandum ſuos titulos, & hoc dicitur in hoc text.

5 Secundò ad hoc datur vnica dilatio. ibi, *baillera vn ſeul delay*, ergo duas dilationes concedere non poterit, cum hic prohibeatur: alioqui dilationes ſunt arbitrariæ. l. 1. C. de dilat. dicam in tit. de dila. inferiùs. & ſi excluſus propter lapſum dilationis quis ſit, ſolent impetrari ab eo literæ Regis: vt infra dicam.

Cõpetens iudex quis dicatur.

6 Tertiò requiritur, quòd iudex competentem dilationem concedat, ibi, *competant*. Et competens dicitur pro diſtantia locorum. ibi, *ſelon la diſtance des lieux*. facit text. in ca. cum ſit Romana. de app. ibi ſecundum locorum diſtantiam, & perſonarum, & negotij qualitatem. Et ſi nimis arcta cõcedatur, appellari poterit, c. 1. de dilat.

Recredẽntia ex apparentioribus adiudicabitur.

7 Quartò ſi vna pars non exhibuerit titulos, aut titulum, alteri exhibenti adiudicabitur recredentia ſuper his titulis, quia tunc apparentiorem cenſetur habere titulum, cum altera nullum producat: ſicut minus ſolutum intelligitur, etiam ſi nihil eſſet ſolutum. l. minus. ff. de ver. ſig. ſic minus apparens: vbi eſt nullus.

8 Et ſic in recredentia iudices, duo maximè debent videre, titulos partium, & earum capacitatem. c. ordinarij. §. in conferendis. de off. ord. §. inquitant. de pacific. poſſeſ. in pragm. dixi in tit. de pacific. poſſeſ. & adiudicare recredentiam debent habenti apparentiorem titulum, ſi capax & idoneus ſit, alioqui non, per c. grauem. de præb.

Recredentia eſt executoria.

9 Quintò illa recredentia mandabitur executioni non obſtantibus appellationibus, & oppoſitionibus, quando erit prolata à iudicibus Regiis, à quibus immediatè ad parlamentum appellatur. de quo ſcripſi in tract. de ſent. execu. artic. 1. ex quo alia ſupplere poteris, & iſte articulus ibidem repetitus eſt artic. 4. vbi alia ſcripſi.

Idem artic. XLVII. ibidem.

Articulus 4.

Et apres que les parties auront conteſté & eſté appoinctées en droict, leur ſera baillé vn ſeul brief delay pour eſcrire & produire, qui ne pourra eſtre prorogé pour quelque cauſe que ce ſoit.

GLOSSA

GLOSSA PRIMA.

1 HIc ſtatuitur vnam dilationem dandam ad ſcribendum, quæ partes ſcribere voluerint, & ad producendum, ſcribere partes ſuper hoc rationes poſſunt ad mouendum iudicem, & iura quibus moueri poterit, & ad impugnandum titulum, vel titulos partis aduerſæ, & ad excuſandum & ſaluandum ſua iura, & prohibetur ne ſecunda detur dilatio, vel ne prorogetur ex aliqua cauſa. facit text. in l. 1. in fin. C. de dila. ibi non facilè amplius quam ſemel, nec vlla trahendi arte ſciant eſſe tribuendam.

Vnica dilatio ad ſcribẽdũ & producendum.

2 Item licet hîc text. dicat non poſſe prorogari ex aliqua cauſa, hoc eſt valde rigoroſum, ideo non ſeruatum: nam ſi iuſta ſubſit cauſa, prætor ſubuenit. l. 1. ff. ex quib. cau. maio. ſic & noſtri iudices Galliæ.

Prorogatur dilatio ex æquitate.

3 Sed an poſſit dari ſecunda dilatio, quod non videtur, imò nec dilationis dabitur prorogatio, cum text. exprimat & prorogationem, quæ facilius poteſt fieri, quam noua conceſſio. c. cum olim abbas. de offi. dele. Ergo & nouam conceſſionem prohibuiſſe videtur. argu. auth. multo magis. C. de ſacroſanct. eccl. Saltem renouare & prorogare æquiparantur. l. 4. ff. de damn. infect. & hoc prohibet iſte tex. dicens, *vn ſeul brief delay*.

Facilius eſt prorogare datam dilationẽ quam nouam concedere.

4 Et hæc prorogatio non debet fieri niſi cauſa cognita. l. fi. ff. de fer. & ſi fiat, vel ſecunda detur dilatio, erit ipſo iure nulla, per l. fin. vbi text. aufert potentiam, & ſic conſuluit Bart. conſil. 97. in quæſtione prædicta, vbi etiam dicit non vitiari dilationem, ſi dicat iudex conceſſimus pro prima, ſi poſtea aliam non præſtet. Alex. conſi. 101. viſis omnibus. col. 2. in 5. vol.

Prorogatio dilationis quando concedatur.

5 Item parte non petente non poteſt prorogari, vel dari noua dilatio, & ſi ex officio data ſit, non valebit. l. 1. C. de dila. & c. fi. 3. q. 3. Bal. in l. fi. ff. de fer. ſic conſuluit Socin. cõſi. 47. in præſenti. col. 3. nu. 3. in 4. vol.

Nõ niſi parte petente fit prorogatio.

6 Nec valeret prorogatio parte abſente facta, & ea nõ citata, ſecundum Soc. vbi ſuprà: tum quia requiritur vt dixi cauſæ cognitio. l. 2. ff. de re iudi. ergo & citatio. l. in cauſæ. §. cauſa cognita. ff. de min. Lud. Rom. conſil. 22. vltra. & doct. in l. 4. §. ſi quis condemnatus. ff. de re iud. poſt Luca. de Penna. in l. apud eum. q. 4. C. de omni agro deſer. lib. 12. & iſta opin. de ſtylo curiæ approbatur, quæ non conſueuit dare dilationem, vel prorogare eam ſine partis vocatione, teſte Boër. in deciſ. Burdeg. q. 294. plerunque. ſi contrarium fiat appellatione ſubueniendum erit. c. 1. de dila. gl. in §. quem terminum. in verbo, prorogetur. de auth. ſacr. concil. in pragma. Fel. in c. quod ad conſultationem. col. 6. de re iud. Alex. in l. in pecuniariis. ff. de fer.

Prorogatio abſente parte facta non valet.

7 Curia tamen parlamenti ex cauſa poterit prorogare, vel nouam concedere dilationem: vt docet Boër. in deciſ. Burdeg. q. 294. plerunque. & hoc facere ſolent cauſa dictante.

Parlamẽtum nouam dilationem concedit.

8 Et prorogatio debet fieri pendente dilatione, alioqui non valet. l. ſed ſi manente. ff. de precar. vt plenè ſcripſi in titul. de prorog. dila. ad recipiendum & publicandum concordata in concord. Franciæ.

Prorogatio non fit niſi pendente dilatione.

FRANÇOIS, Article XLVIII. Ibidem.

Et auront communication de leurs productions dedans trois iours: & de huictaine en huictaine apres pourrõt bailler contredicts & ſaluations, autrement n'y ſeront plus receus: ainçois ſera le procez iugé en l'eſtat, ſans autre forcluſion, ne ſignification de requeſte, & ſans eſperance d'autre delay par lettres de releſuement, ny autrement.

Articulus quintus.

GLOSSA VNA.

1 HIc ſtatuitur dilatio ad oſtendendum, & communicandum ea, quæ producta fuerunt partibus, quæ tamen dilatio non exactè ſeruatur, & quia de hac dicetur in titul. de dila. non vlterius proſequar.

2 Item in eo quod ſtatuitur quod non detur dilatio, etiam per literas releuamenti, eſt nimis rigoroſum, ideo non ſeruandum, quia æquitas rigori præferri debet. l. placuit ff. de iudi. & vidi in parlamentis dari etiam ſine literis Regiis, & literas à cancellariis concedi ex cauſa.

Literis releuamenti dilatio conceditur.

CHARLES VII. Article LXXVI.

Item, & pource que pluſieurs eſdictes matieres beneficiales s'efforcent chacun iour, ſoubs couleur & moyen de noſtre pragmatique ſanction, obtenir pluſieurs mandemens & impetrations, dont s'enſuyuent grãdes inuolutiõs de procez, & grande multitude de cauſes en noſtre cour de parlement & autres noz cours: Nous voulans pouruoir à l'indẽnité de noz ſubiects, & à ladicte multitude des cauſes, & reprimer en ceſte partie tous inconueniẽs & abus, voulons & ordonnons qu'és impetrations qui ſeront doreſnauant baillées en noz chanceleries: ou és commiſſions qui ſeront requiſes par deuant noz Seneſchaux & baillifs, les impetrans & requerans ſoyent tenus declairer certainement les qualitez des benefices & cauſes, & les moyens eſquels, & par leſquels ils pretendent noſtredicte pragmatique ſanction eſtre enfrainctе, & que les mandemens ou commiſſions ne ſoyent octroyées, ſinon que la matiere, ſelon les choſes dõnées à entendre, touche noſtredicte pragmatique ſanction. Et voulõs & ordonnons que ſelon la grandeur des matieres & les difficultez, qui vray ſemblablement peuuent cheoir en icelles, elles ſoyent commiſes en icelle noſtredicte cour, au regard des grands benefices, difficultez & matieres. Et pardeuant noz Seneſchaux & Baillifs, quant aux autres, en leurs ſieges principaux: & eſquels aura afflüẽce de notable conſeil. Et en outre ordonnons que les executions de noz mandemens ou commiſſions de noz iuges en ceſte matiere, ſoyent faictes en toute honeſteté & moderation & deuë information precedente faicte par noz iuges: ſinon que la matiere requiſt grãd celerité pour doute d'abſence ou fuyte des perſonnes, trãſport des tiltres ou publicatiõ ſcãdaleuſe, au preiudice de noſtredicte pragmatique ſanction. Eſquels cas les informations & exploicts pourront

Articulus ſextus.

eſtre faicts par noz ſergens:leſquels tantoſt & ſans delay ſeront tenus icelles informations bailler ou enuoyer par deuers noſtredicte cour ou noz iuges, pour en eſtre promptement decidé & determiné, en puniſſant tres eſtroictement les impetrans,ſi par ſaux donné à entendre ou autrement, vexation eſt dõnée aux parties ſans cauſe,& les ſergens,ſi dol ou fraude ou autre faute eſt trouuées en leurs informations & exploicts.Et voulons le principal deſdictes matieres eſtre ſommairement & brief determiné en iugeant & decidant ſur la traſgreſſion ou infraction de noſtredicte pragmatique ſanction,& puniſſant les tranſgreſſeurs.Et s'il appert par la diſcution du procez la matiere ne toucher noſtre pragmatique (ſupposé qu'en icelle ,chéent autres difficultez) nous voulons les parties eſtre miſes hors de procez, & remiſes pour proceder ou il appartiendra : & les impetrans eſtre punis & condamnez és intereſts des parties & amende,ſelon l'exigence des cas & qualitez des perſonnes: pourueu qu'il n'y ait matiere de regale ou autre,dont la cognoiſſance appartienne ſeulement à nous & à noſtredicte cour.

GLOSSA PRIMA.

Impetrãs cõtra pragmaticã,vel concordata quid agere debeat.

1 HIc articulus,quia loquitur de pragmatica,quæ eſt abrogata,videtur etiam abrogatus,verùm quia cõcordatum ſubrogatum eſt in locum pragmaticæ,ob id iſta quæ hîc dicuntur,habent etiam hodie locum in ipſo concordato:vt ſcripſi in concord. in tit.de pacific.poſſeſſ.

2 Primò iſte text.dicit multos proceſſus generari in curia,& inuolutiones proceſſuum fieri ob tot & tantas literarum impetrationes contra pragmaticam , ob id ſtatuit , quòd ſi quis impetret literas,in quibus narret partem aduerſam feciſse contra pragmaticam , vel concordata ſuper beneficio,debet exprimere qualitatem benefici:jprobatur in cap. ad aures.de reſcp.ſcripſi in forma manda.in verbo,pro expreſſis.in concorda.

3 Item qualitatem cauſæ , & modos per quos in pragmaticam aduerſarium quid egiſſe putat. arg.c.vt circa.de elect.in 6.

4 Et quod aliàs non dentur iſtæ commiſſiones, niſi narrata tangant pragmaticam aut concordatum.

Cauſæ magnę dirigantur parlamẽtis.

5 Præterea eo qualitates beneficiorum exprimi vult , vt in magnis beneficiis literæ dirigantur parlamentis,vbi tractari debent.

6 Quæ dicantur magna beneficia? Reſpond. arbitrio curiæ relinquitur:ſicut arbitrio iudicis.c. ſtatutum.§.inſuper.de reſcrip.in 6.gl.in auth.præterea.C.vnde vir & vxor.

Cauſæ beneficiales vbi ſunt tractandæ.

7 Si verò beneficia non fuerint magna,literæ poſſunt & debent dirigi Seneſchallis,& Bailliuis, vt tractentur in tribunali principali, & vbi erit affluentia conſilij:vnde dicit text.in c.ſtatutum.in princ.quòd cauſæ iſtæ beneficiales debẽt tractari in locis inſignibus , & vbi eſt peritorum copia. Bal.in c.nonnulli.col.vlti.de reſcrip.& Floria.in l.penult.ff.de iuris & facti ignor.

8 Igitur iſta duo copulatiuè requiruntur,ſcilicet quòd ſit locus inſignis,ſeu ſedes principalis,& ibi ſit copia peritorum,nec alterum ſufficeret:vt docet Angel.conſi.61.quæritur.col.1.& docto.in c.ſtatutum.Et ideo Rex.Franciſc.in tit.*des baillifs*.ordi.27.art.13.his verbis ſtatuit:

9 *Et à ce que les benefices ne demeurẽt longuement litigieux.pour les maux,ruynes,& incommoditez,qu'en prouiennent:ordonnons que noſdicts Baillifs, Seneſchaux, & autres noz iuges reſſortiſſans en noz dictes cours ſans moyen en ayent la cognoiſſance totale en premiere inſtance,& non leſdicts preuoſts.*

Literę de pacificis poſſeſſoribus quãdo ſint \im petrandæ.

10 Alia eſt impetratio literarum,quas vocant de pacificis poſſeſſoribus , illas impetrare debet (ſi ſapit)is,qui turbatur in poſſeſſione,vel iure beneficij poſt triennium:quia in regula cancel.& in decreto de paci.poſ.in concor.habetur,quòd pacificus beneficij poſſeſſor poſt triennium non debet moleſtari nec in petitorio , nec in poſſeſſorio : vnde ſi conueniatur quis ſuper iure beneficij, fortè ſi quis dicat ſe de illo beneficio prouiſum , tunc contra eum triennalis poſſeſſor has impetrabit literas directas illi iudici,coram quo eſt conuentus.

Requiſita in literis de pacificis poſſeſſoribus.

11 Nota tamen requiſita,primò oportet,quòd is,qui vult has literas impetrare,habeat titulum verum,vel coloratum,ita habetur in dicta regu.& in decreto,quod probari videtur in l.Sulpitius. ff.de donat.inter vir.& vxor.ibi,ſi color, vel titulus, vt ſic dixerim,donationis , ergo hîc poſſeſſor requiſitus ſuum debet exhibere titulum,ſuper quo fundantur literæ,etiamſi moleſtans ſuum non exhibuerit,vt ſcripſi in tit.de pacific.poſſeſſ.in concord.allegans ibidem areſtum.

Pacifica poſſeſſio requiritur in triẽnali poſſeſſore.

12 Secundò requiritur,quòd pacificè poſſederit,& ſine lite , ita eſt in text.regul.cancel.vnde ſi moleſter ab eo, cum quo litigaui per triennium , non poſſum has literas impetrare contra illum: ſi verò litem inierim cum Titio,& cum Gaio non,ſi ipſe poſt triennium me moleſtet,poſſum his iuuari literis,quia pacificè poſſedi quoad eum : vt plenè ſcripſi in tract.de pacifi.poſſeſſ.in 3.limita.nu.164.& ſeq.

Occupans vi non poſſidet.

13 Tertiò quòd non ſit violentus huiuſmodi impetrãs,vel alias inhabilis,triginta perſonas inhabiles conſcripſi in tract.de pacific.poſſeſ.in 4.limit.quas hîc non repetam.

Triennalis poſſeſſio in beneficiis nõ prophanis iuuat.

14 Quartò requiritur,quòd poſſederit prælaturam, aut beneficium eccleſiaſticum,ſecus ergo ſi officium prophanum,vel temporale,vt in 11.amplia.dixi in tract.de pacific. poſſeſ.numero 69. cum ſeq.

Quinquẽnalis poſſeſſio in officiis regiis prodeſt. Areſtum.

15 In officiis verò Regiis poſſeſſor poſt quinquennium non debet moleſtari per ordi.Regiam, quæ eſt in nouis.in titul. *Que les officiers Royaux apres cinq ans ne ſeront moleſtez en leurs eſtats.* Idem anno 1544.die penult.Octobr.fuit dictum pro Iacobo Muſſard,notario Chaſtelleri, qui poſſederat officium notariatus per quinquennium contra Petrum Maheul.

16 Quintò

Digitized by Google

16 Quintò requiritur triennalis poſſeſſio completa & continua, non interpellata. cle. vna. de ſequeſt.poſſ. & fruct.& ſolet dici in his literis, ibi, *auroit iouy dudict benefice paiſiblement par trois ans continuels & conſecutifs*.facit c.cùm de beneficio.de præb.in 6.

Cõtinua debet eſſe poſſeſſio triennalis.

17 Sextò quod per tres vltimos annos: vt patet in dictis literis ibi, *& meſmes par les trois dernieres années,&c.* quia vltima poſſeſſio attenditur: vt ſcripſi ſuprà, & in dicto tracta. de pacific.poſſeſſor. in 5.limitat.num.266.cum ſeq.

Triennalis poſſeſſor ex vltimis annis diiudicatur.

18 Septimò iudex comprobando has literas ſolet dicere, *auons enteriné & enterinons les lettres, &c. & en icelles enterinant auons faict & faiſons inhibitions & defences à tel N. ſur peine,&c. appliquer au Roy noſtre Sire, qu'il n'ayt à troubler, ne empeſcher, ne tenir en procez ledict impetrant pour raiſon dudict bene-*
19 *fice en petitoire ou poſſeſſoire, &c.* † Ex his videtis quomodo per has literas Regias de pacificis poſſeſſoribus conſeruatur & retinetur eidem poſſeſſio, qui pacificè poſſedit per triennium completum. Alia abundantius tractaui in tract.de pacifi. poſſ.in concord.ibi cuilibet liberum eſt videre, ne ſit hîc neceſſarium repetere.

Cõprobatio litera cũ de pacificis poſſeſſoribus.

Et en outre, &c.

GLOSSA SECVNDA.

1 ITem vult vt iudices cum honeſtate & moderamine ad literarum procedant executionem, videlicet vt prius inquirant de infractione pragmaticæ allegata, & non aliàs, niſi materia celeritatem requireret, vtpote quia pars vult fugere & ſe abſentare.

Moderamen adhibendum in cõprobãdis literis regiis.

2 Vel de titulorum furtiua ſublatione agatur, quos pars vult aliò deferre.arg.l.ſi quis ex argentariis.§.fi.cum l.ſeq.ff.de eden.

3 Aut ſi agatur de publicatione ſcandaloſa pragma. Sanctionis, per ea quæ ſcribit Fely. in c. nihil prodeſt. de præſcrip.

Acceleratio proceſſus ex multis cauſis.

4 In quibus ſupradictis caſibus informationes fieri poterunt breui per apparitorem, qui eas tenebitur ſtatim ad curiam deferre, ſi eius authoritate, vel ad alium quemcunque iudicem, cuius ſcilicet decreto factæ ſunt.auth.Cap.q.13.& q.55.in ſuis deciſ.

Informationes breues per apparitorem fieri poſſunt.

5 Item dicit iudices debere punire impetrantes, ſi falſo allegauerint aliquem commiſiſſe contra pragmat.ſi non ſit verum, idem ſi contra concordata.

6 Et ſeruientes etiam puniendos decernit, ſi dolo aut fraude informationes confecerint, vel aliam culpam, vel mendam in informationibus fecerint, hi enim omnia temerare conſueuerunt. l.defenſionis.in fi.C.de iure fiſci.libr.10.

Seruientes puniendi.

7 Et demum vult, quod ſi non appareat de tranſgreſſione, quod puniat partem impetrantem ad intereſſe partis, & ad mulctam, pro qualitate cauſæ & facti, & perſonarum.l. eum quem temere.C.de iudic.

Impetrans iniuſtè mulctatur.

8 Item licet aliæ fuerint dubitationes, tamen curia debet eas remittere ad ſuos iudices, ſi non agatur de infractione pragma. vel concordatorum, quia tunc appellatur tanquam ab abuſu ad parlamenta, quæ ſunt protectores concordatorum, vt patet in tit.de pœna teme. venientium contra concordata.

In quibus parlamẽtum remittit ad ordinarium.

9 Vel niſi agatur de iure regaliorum, quod ius tantum à curia ſuprema Pariſ. diſcutitur in magna claſſe & deciditur, vt ſæpius vidi ſeruari, etiamſi de patrimonio principis agatur, ad cameram domainij cognitio ſpectat: vt patet in tit.ſuprà. *de la chambre du domaine du Roy.*

Ius regaliorum in curia Pariſ. tractatur.

CHARLES VIII. Article LXIX.

Item, des matieres beneficiales & eccleſiaſtiques qu'on introduict en noſtredicte cour par appellations extraordinaires & autres voyes obliques, que noſtredicte cour promptement, ſommairement & de plein les vuide, & auſſi autres incidens, par le moyen deſquels telles matieres s'introduiſent en icelle cour: & renuoyent le principal de la matiere en cour d'egliſe, où de ſa nature elle doit eſtre traictée: En gardant toutesfois noz droicts, & des iuges ſeculiers de noſtre Royaume touchant les poſſeſſoires.

Articulus ſeptimus.

GLOSSA PRIMA.

PRæcipit vt cauſæ beneficiales introductæ per appellationes extraordinarias, vel alias per obliquas vias, promptè, ſummariè & de plano à parlamentis expediantur & incidentia, & poſtea parlamentum remittat cauſam ad curiam eccleſiaſticam, vbi ex natura ſua tractari debet, & quod cauſæ eccleſiaſticæ coram iudicibus eccleſiaſticis tractari debeant, eſt tex.in c.decernimus.& c.fin.de iud.clemen.diſpendioſam.illo titulo. cum aliis multis ſimilibus.

Appellationes extraordinariæ breuiter ſunt decidẽdę à parlamentis.

En gardant toutesfois noz droicts & des iuges ſeculiers de noſtre Royaume touchant les poſſeſſoires.

GLOSSA SECVNDA.

1 DIcunt enim iudices ſeculares Regij, ſe poſſe cognoſcere ſuper poſſeſſoriis beneficiorum, & iurium ſpiritualium per priuilegium Martini Papæ deſcriptum à Guido.Papæ. deciſio.1.per quod nullum ius Regi concedi videtur, ſed habitum conſeruatur.

Regij iudices an cognoſcant de poſſeſſorio beneficiorũ.

2 Inualuit tamen in hoc regno vſus & conſuetudo, vt docet Aufr. in tract.de poteſt.ſecu.ſuper eccleſ.in 2.regul.limita.24.quamuis de iure, epiſcopi & eorum officiales de ipſo poſſeſſorio cognoſcere valeant, per text.iuncta gloſſ. in verb. obtinuerat.c.inter.de fide inſtru. cap.fin.de iudic. vbi doct.

Conſuetudo cognoſcendi de poſſeſſorio beneficij apud iudices regios.

In prophan. idem eſt iudex poſſeſſorij & petitorij.

3 Et ſic iudex qui cognouit de poſſeſſorio regulariter debet cognoſcere de petitorio rei prophanæ.c.1.& 2.de cauſa poſſeſ.& ita iudicauit Senatus pro iudice Montisferrandi, qui iudicauerat ſuper poſſeſſorio,licet res & partes alibi iacerent :videlicet à *Luſſon :* ideo ille iudex debebat cognoſcere,& pars ob hoc appellauit à locumtenente Montisferrandi,qui pronunciauerat ſe cogniturũ de petitorio,& curia bene iudicatũ pronũciauit,eo quòd de poſſeſſorio prius cognouiſſet anno 1526. die 7. Martij.

Areſtum. In beneficialibus ſecus.

4 † Secus in materia beneficiali, in qua iudex laicus cognoſcit de poſſeſſorio,& eccleſiaſticus de petitorio,quia laicus non eſt capax petitorij.c.cauſam.vbi doct.de præſcript,c.cauſam.2.qui filij ſint leg.abundè ſcripſi in c. 1.de cauſa poſſ.

FRANÇOIS Artic. LVII. des publiées. 1539.

Articulus oſtanus & nonus.

Et pource qu'il s'eſt aucunesfois trouué par cy deuant és matieres poſſeſſoires beneficiales,ſi grande ambiguité ou obſcurité ſur les droicts & titres des parties,qu'il n'y auoit lieu de faire aucune adiudication de maintenue à l'vne où à l'autre des parties,au moyen dequoy eſtoit ordonné que les benefices demeureroyent ſequeſtrez,ſans y donner autre iugement abſolutoire,ou condemnatoire ſur l'inſtance poſſeſſoire, & les parties renuoyées ſur le petitoire par deuant le iuge eccleſiaſtique.

Idem Article LVIII.

Nous auons ordonné & ordonnons,que doreſnauant,quand tels cas ſe preſenteront,ſoit donné iugement abſolutoire au profit du defendeur & poſſeſſeur, contre lequel a eſté intentée ladicte inſtance poſſeſſoire, & le demandeur & autres parties deboutées de leurs demandes & oppoſitions reſpectiuement faites, requeſtes & concluſions ſur ce prinſes,ſans vſer de renuoy par deuant le iuge d'egliſe ſur le petitoire: ſur lequel ſe pouruoyront les parties,ſi bon leur ſemble,& ainſi qu'ils verront eſtre à faire,& ſans les y aſtraindre par ledict renuoy.

GLOSSA VNA.

Sequeſtrum vſque ad petitorium cõtingebat prorogari.

1 Refert quòd olim iudices propter difficultates innuentas in materia beneficiali,& ſuper titulis partium pronunciabant beneficia remanſura ſub ſequeſtro,& cauſam remittebant ad iudices eccleſiaſticos, vnde hoc erat valde pernicioſum: nam longa vacatio ipſa erat valde eccleſiis damnoſa. ca.quam ſit.de elect.in 6.ideo in artic. ſeq.hoc corrigit.

Quando cõmédetur beneficium.

2 Sed de iure interim committi adminiſtratio idoneæ perſonæ poſſet.c.cum dilecta.de reſcr.& vbi epiſcopus non poteſt conferre,vtpote quia deuolutum eſt ius ad ſuperiorem,tunc poterit deputare adminiſtratorem idoneũ,donec à Papa fuerit prouiſum,teſte Panor.in c.cum nobis olim. per illum text.in vlt.not.de elect.& arg.c.regenda.10.q.1.

Adminiſtrator beneficij non gaudet decreto de pacificis poſſeſſoribus.

3 Et is adminiſtrator non iuuabitur decreto de pacificis poſſeſ.quia non habet titulum perpetuum,& tenebitur prouidere nominatis,vt ſcripſi in tract.nomina.q.8.num.30.

4 Quomodo iudex debeat iudicare, quando iura partium ſunt obſcura.gl.& doct.in l.Neſennius. ff. de neg. geſt. dicunt rem diuidendam, & iudicium ruſticorum ſequendum.vide tamen quomodo hoc fieri poſſit.per Barb.in proœ.cle.§. hæc ſanè.col.29. Bauer.in §.fi. col. 1.de vulg.& Dec.in c.1.vlt.no.de proba.& conſ.445.in caſu.col.1.& abundè per Boër.in deciſ.Burdegal.q.42. alia.in fi.& q.239.& in prædicta.

In dubiis quid agendũ iudici.

5 Ex hoc text.colligitur regula quòd actore non probante reus abſolui debet.l.qui accuſare.C. de edend.c.vno.vt eccl.benefi.c.fi.de iureiur. c. inter.in fi. de fid.inſtru.l.negantes.de act.& oblig. §.ſacramentum.de conſue.recti feudi.§.retinendæ.Inſti.de interd.

Actore non probãte reus abſoluitur etiam in beneficiis.

6 Quæ regula procedit etiam in beneficiis.c.olim.de reſcr.vbi doct. c.ex literis. vbi Fel.de proba.de Rota.deciſ.120.actor.de Ripa in li.2. reſp.de reſcript. Reſp.25.in hoc iudicio.Roman.conſ. 347.quoad articulum.

7 † Etiamſi vterque eſſet actor & reus:tunc etiam poſſeſſor venit abſoluendus,vt hîc docet Innoc.& Panorm.in ca.cùm contingat.de offic.delega. quorum ſententia ſeruatur hîc.

Turbans in expẽſis condemnatur.

8 Et in expenſis condemnabitur actor,quia malè fecit turbando reum,ſi de iure ſuo docere nõ poterat,ita ſtatuitur hîc,quamuis contrarium teneat Rota in deciſ. 15. ſi in cauſa.in no.Primæ tamen opinioni videtur adhærere idem de Rota,deciſ.261. licet actor in nouis.tum quia victus victori in expenſis eſt condemnandus. l. properandum.§. ſin autem alterutra. C. de iud. tum etiam quia impetrans non probauit quod obiecit, ob id eſt condemnandus: quia temere litigaſſe videtur.l.eum,quem.ff.de iudic.& in §.1.& per totum.de pœna teme.litigan. & hoc eſt clarum in hoc regno per iſtum text.

Actore non probãte reus etiam nihil iuris habens abſoluitur.

9 Imò etiamſi conſtaret reum & poſſeſſorem nullum ius habere, quia de iure rei non curamus. l.fi.C.de rei vend.gl.& ibi Philip.Peruſ.in c. vno. de eo qui mittitur in poſſ.lib.6.de Rota deci.76. nota quod vbi.in antiq.vbi dicunt hoc procedere ſi reus haberet ſaltem poſſeſſionem coloratam.

10 Secus ſi omnino vitioſam,vt per vim,clam,vel precario.l.1.& l.ſi duo.ff.vti poſſid.

11 Et procedit tam in petitorio, vt c.olim.de reſcr.& c.vno. vt eccleſ.benef.quam etiam in poſſeſſorio,vt illi adiudicari poſſeſſio debeat,qui poſſidet,vt hîc.

Reus in interdicto vti poſſidetis dicitur is, qui conuenitur.

12 Sed cùm vterque poſſideat in interdicto vti poſſidetis.l.1.ff.vti poſſ.cap.licet.de probat.quomodo procedetur? Reſp. ille dicetur poſſeſſor, qui conuenitur, & actor,qui ad iudicium prouocauit.l.in tribus.ff.de iud.& ſic conuentus abſoluetur.

Vterque actor & reus quãdo ſit abſoluendus.

13 Etiam ſtante probationum æqualitate haberet locum iſte text.vt poſſeſſor & reus ſit abſoluendus.per text.in c.ex literis.de probat. c. inter. in fi. de fid. inſtr. vbi doct.quia promptiora ſunt iura ad abſoluendum, quàm ad condemnandum. l. Arrianus. ff.de act.& regul.iuris.Hyppol.in l.

14 vnius.

Digitized by Google

14 vnius.§. in ea cauſa.ff. de quæſtio. † Imò etiamſi probationes actoris in modico excederent, adhuc reus eſſet abſoluendus, teſte Panor. in c.3.de prob.& doct.conſ.564.in cauſa.colum.1. Matheſſilla.not.17.nota quod quandocunque.

15 Si tamen pars aduerſa probauerit iſtum poſſeſſorem incapacem, tunc ne vitioſus ad beneficia detur ingreſſus.cap.vno de eo qui mitt.in poſſ.in 6.ſequeſtrabitur beneficium,& partibus ad contraria facta probãdum dilatio dabitur, vt fuit in Senatu concluſum anno 1548.relatore domi. *de la Roſerie*, die 2.Maij.

16 Et iſta ſententia abſolutoria erit definitiua ſuper poſſeſſorio, adeo quòd actor non poterit amplius agere poſſeſſorio, ſed petitorio,& repelleretur exceptione rei iudicatę, ſi agere vellet poſſeſſorio,& hoc tenet gl.& ibi Bal.col.4.in auth.qui ſemel. C. quomod.& quando iudex.Felin.declarat in c.aduerſario.col.4. de except.& Hyppol. Marſil.ſing.169.nota eſt regula.

Actore non probãte reus eſt abſoluendus definitiuè.

Aireſtum.

17 Et tunc dicitur definitiua, quando datæ ſunt dilationes agenti ad probandum, vel terminus ad agendum præfixus, alioqui fertur ſententia abſolutoria ab obſeruatione iudicij, quæ propriè non eſt definitiua, vt docent Are.& Alexan.in l.qui accuſare.& Fel.in c.eccleſia.de conſtit.doct.in l.properandum.§.1.C.de iudic.

Sentẽtia abſolutoria ab obſeruatione iudicij.

18 Intellige quod reo petente hæc abſolutoria ferri debet, quia in omni actu iudiciali, iudex procedit, ſi pars petat.l.4.§ hoc autem.ff.de damno infect.l.ad peremptorium.vbi Bartol.& Iacob. ff.de iud. gl. in l. ſancimus, in verb. per contumaciam.C.ad Trebel. & hoc ſolent partes in libello petere,& ſi non appareret de petitione, an valeret ſententia, decidit Bar.in l.vna.C.vt quæ deſunt aduo.& ibi Alex.& Fel.in c.pen.de iud.

19 Etiamſi reus aſſumpſiſſet in ſe onus probandi, fertur ſententia pro reo, per gl. in l. circa.ff.de proba.& releuandi actorem ab onere probationis: nam hoc caſu etiam abſoluendus eſt reus, quia in beneficiis debet probatio tituli fieri ab eo qui vult obtinere. ca. in literis. de reſtit. ſpol.vbi Panormit. gloſ. vlt. in clement. vna, de cau. poſſ. quicquid dixerint Bal. & alij in l.qui accuſare.C.de edendo.

Reus ſumẽs onus probãdi abſoluitur etiamſi non probauerit.

20 Si tamen iudex actore non probante poſſeſſionem rei adiudicaret actori, valeret ſententia, & opus eſſet appellatione per l.argentarius.§.cùm autem.ff. de eden.Fel.in c.eccleſia.col.9.verſ.6. limita.de conſtit.

21 Hæc regula procedit etiam in cauſa appellationis, in qua ſi itidem actor nihil probauerit, reus abſoluetur, vt docent do.de Rota in deciſ.206.licet actum.in not.

22 Vide limitationes huius regulæ per Specu. in tit.de proba.§. probare.verſic.nunc ad propoſitum. & doct. in l. qui accuſare.ac Hippol.in l. de minore.§.1.ff.de quæſt.& in l.vnius in ea cauſa. ibidem.

23 Prohibet etiam hîc ne partes remittantur ad iudices eccleſiaſticos, quia partes poterunt ad petitorium accedere, ſi bonum eis videatur,& ideo non ſunt ad hoc aſtringendæ, quia ſi videant, quòd non iudicaret aliter iudex eccleſiaſticus, quàm iudicauit ſecularis, tunc non ibunt ad eccleſiaſticum, alioqui malè facerent, ſed ſi videant in petitorio multa eſſe deducenda, quæ in poſſeſſorio non adduxerunt, tum finito poſſeſſorio de iure permittitur intendere petitorium coram eccleſiaſtico.c.fin.de iud. & c. ſignificauerunt. de teſtib. Anto.in cap.paſtoralis.colum.7.de cauſa poſſeſſionis.

Laicus decidens poſſeſſoriũ beneficij non remittat pro petitorio ad eccleſiaſticos.

24 Quæro ſi iſte qui obtinuit abſolutionem, petat iura beneficij, an teneatur oſtẽdere titulum? Reſpon. quando is qui agit habet poſſeſſionem recentem, debet probare titulum: intereſt enim eorum, contra quos agit, vt ſoluendo liberentur. de Rota deciſ.4. poſſ.in not.allegant Innoc.in c. quia in cunctis. in glo. videlicet plures.de conceſ.præb. in 6.quia iuſtam ignorantiam habet pars, an talis ſit, ideo talem ſe probare debet.l.non ignorat.C.qui accu.non poſſ.& ex tali recenti poſſeſſione non præſumitur bona fides, nec iuſtus titulus. not.Innoc.in c.2.de in integrum reſtit.ſecus ſi longo tempore poſſederit, per l.cogi.C.de petitio.hæred.

Abſolutus in poſſeſſorio beneficij, an poſſit iura beneficij exigere.

25 Sed cùm in ſententia dicatur, *auons maintenu & gardé, maintenons & gardons en la poſſeſſion du benefice*,&c.ſententia ei erit pro titulo ad perſecutionem iurium beneficij, nec poterit ei obiici res inter alios acta,&c.quia non agitur de titulo & poſſeſſione beneficij contra detinentes aliqua iura beneficij, vt puta decimas, ſed de iuribus & dependentibus,& ſi eſſet ſimplex adminiſtrator, poſſet iura nomine eccleſiæ perſequi, etiam nullum habens titulum, ſicut in petitione hæreditatis, l.vlti. C. de pet. hæred. quanto magis cùm ſententiam habet, quæ pro veritate, & vero titulo habetur. reg.res iudicata.de regul.iur.l.ingenuum.de ſtatu homi.

Sententia in poſſeſſorio vim tituli habet.

26 In petitorio autem non ſufficeret oſtendere ſententiam pro ſe latam, ſed in poſſeſſorio ſecus ad colorandum titulum, quia non eſt veriſimile, quod palatium pro aliquo iudicaſſet, niſi de iure ſuo docuiſſet, vt ſcribit Felin.in c. cùm venerabilis. col.10.nu.29. de except.& Hippol.in tract.de proba.in probatio.ſententiæ.verſic.modo tranſeo ad aliam ſpeciem.

In petitorio non.

27 Secundò requiritur ad hoc vt edere titulum quis debeat, quod patiatur controuerſiam in beneficio, ſecus ſi poſſideat.Domi. in c.1.col.4.de conceſ. præb.in 6.& Anto.Capit.in deci.Neapol.q.6.

Titulus beneficij quando ſit exhibendus.

28 Vbi dicit longum tempus eſſe decem annorum putarem ego ſufficere ſe poſſediſſe per tres annos, quia tunc iuuatur decreto de pacific.poſſeſſo. vt patet in illo.ti. in concor.& in tract.meo. de pacifi. poſſeſſ.

Digitized by Google

Sententiam pro titulo allegare ſufficit.

29 Idem ſi probaret ſe obtinuiſſe ſententiam recredentiæ, vel pleni poſſeſſorij. Nam illã oſtendendo, non tenetur probare alium titulum proſequendo iura beneficij: quia non eſt veriſimile quod iudex adiudicaſſet poſſeſſorium contra iura, cùm iuſtificari ex titulo debeat poſſeſſio.glo. in clem. vna. de cauſa poſſeſ. & ſuperius ſcripſi. & Fel.in dict c. cùm venerabilis.doct.in c.vno.de eo qui mit.in poſſ.in 6.

FRANÇOIS, Article LIX. des publiées. M. D. XXXIX.

Articulus decimus.

Nous defendons à tous noz iuges de faire deux inſtances ſeparées ſur la recreance & maintenue des matieres poſſeſſoires, ains voulons eſtre conduictes par vn ſeul procez & moyen comme il eſt contenu és anciennes ordonnances de noz predeceſſeurs ſur ce faictes.

GLOSSA VNA.

Recredentia & plenũ poſſeſſoriũ vno iudicio ſunt terminanda.

1 VVlt vt iudices in vna inſtantia & vno proceſſu decidant recredentiam, & plenum poſſeſſorium. Duos faciebant olim quidam iudices proceſſus, & duas inſtantias: & prolata ſententia recredentiæ, de nouo inchoabant proceſſum ſuper pleno poſſeſſorio, quod prohibetur hîc, vt breuior ſit proceſſus, & finis litibus imponatur.l.finem.de dolo.& ne lites ſint immortales.l.properandum.C.de iud.

2 Hîc tamen non vult prohibere, quin ſeparatim proferatur recredentia, & quin appelletur à à recredentiæ ſententia, ſed ſi appellatum fuerit, iudex appellationis, quamuis ſit alterius inſtantiæ.l. per hanc. C. de tempor. app. poterit decidere vel recredentiam, vel etiam plenum poſſeſſorium ſi hoc poſſit fieri ſine atteſtationibus.

3 Et iſte. §. habet locum quando poteſt ipſe proceſſus decidi, vtpote quia non allegantur facta probanda teſtibus, alioqui ſeparatim decidetur recredentia à ſententia pleni poſſeſſorij.

4 Et non dicit iſte text. quod proferatur vna ſententia tantum ſuper pleno poſſeſſorio, ſed quod ſimul deducantur, & ſi poſſeſſorium plenum decidi poſſit ſine teſtibus, decidatur, ſi minus, quod ſequeſtratio & ſententia recredentiæ proferantur.

Manuteneri præſupponit poſſeſſioné.

5 Verbum hoc manutenere, præſupponit poſſeſſionem, ideo quando petitur quis manuteneri, agitur de poſſeſſione retinenda, & ſic in cauſa nouitatis, & vti poſſidetis, teſte Barb.conſ.51.ſcripſit.col.20.vol.1.per text.in clem.vna.§.porrò.ibi honorem & ſtatum manuteneret.de iureiuran. Bald.in l.licet.C.loca.col.2.q.4.

6 Quod videtur verum præſupponere poſſeſſionem ex parte petentis ſe manuteneri, ſed non ex parte aduerſa, ſed tantum turbationem. Bald.conſ. 110. ponderatis.in 3.vol.nam interdictum vti poſſidetis datur etiam contra non poſſidentem, dummodo turbet.l.1.§.reſtituendæ.vbi Bart. & Bald.ff.vti poſſid.

Promittens ré manutenere in codé ſtatu ad quid teneatur.

7 Et quando quis promiſit rem in eodem ſtatu manutenere, ad quid teneatur, plenè tradit Bal. conſil.145.caſus talis.in 3.vol.& conſil.110.vbi dicit manutenere qui promiſit, tenetur in eodem ſtatu rem tenere.

Iuſta poſſeſſio an manuté.io dicatur cõtra Budæ.

8 Quamuis Budæ.in Foren. videatur quam nos dicimus *maintenue* iuſtam poſſeſſionem vocare, tamen non video qua authoritate motus. nec enim iurecon.ſic accepiſſe video in l.2.ff.vti poſ. nec alibi.ideo non moleſtum ſit, ſi nos iuxta terminum Gallicum manutentionẽ vocemus, ſicut manumiſſionem, quandoquidem his terminis vti cogit me Dicanicorum frequentiſſimus vſus.

9 Et Latinè manutenere tueri dicitur.l.1.§.1.ff.ne vis fiat ei qui in poſſ.miſſ. fruſtra enim (inquit iurecon.) prætor in poſſeſſionem mitteret, niſi miſſos tueretur, & prohibentes in poſſeſſionem coërceret, & tueri. gal. *garder & maintenir*, propriè dicitur. vnde ſolent hæc verba duo coniungi

10 *garder & maintenir* in ſententia. † In interdicto retinendæ, non requiritur an iuſta vel iniuſta poſſeſſio ſit, nec quicquam intereſt, cùm plus iuris habeat is qui poſſidet, eo quod poſſidet, quam qui non poſſidet.hæc iureconſ.in l.iuſta.ff.vti poſſidet.quare *maintenue* non poteſt dici iuſta poſſeſſio, cùm iudex etiam non iuſtè poſſidentem tueatur. dicam plenius in l.iuſta interpretatione.ff.de verb.ſignifi.

FRANÇOIS Article LXIIII. des publiées. M.D.XXXIX.

Articulus vndecimus.

Si pendant vn procez en matiere beneficiale l'vn des litigans reſigne ſon droict, il ſera tenu faire comparoir en cauſe celuy, auquel il aura reſigné, autrement ſera procedé à l'encontre du reſignant, tout ainſi que s'il n'auoit reſigné, & le iugement qui ſera donné à l'encontre de luy, ſera executoire contre les reſignataires.

GLOSSA VNA.

Sentẽtia poſſeſſorij lata in defunctũ non eſt executoria contra illius hæredem.

1 DE iure ſententia lata in interdicto vti poſſidetis contra defunctum, non mandatur executioni contra hæredem illius, qui non poſſidet vi, clam, vel precario: quia iuſtè poteſt hæres poſſidere, & ſuo nomine tantum tenetur. l. de eo. §.hæres.ff.ad exhib.Innoc.in c.abbate.col.2.de verbor.ſign. Nec poſſeſſio defuncti in hæredem continuatur. l.cùm hæredes.ff. de acquir.poſſeſ.Bald. expreſsè in l.de eo.§.hæres.ſic iudicatum fuit in magna camera Neapol.vt refert Matth.de Afflict. in deciſ. Neap. quæſt. 145.lata fuit.Panor.Fely.& Paul.Pariſ.in c.veniens. in fi.de præſcriptio.

2 Tamen per ſententiam latam contra Titium compeſcetur hæres eius turbans victorem, ſaltem per actionem iudicati, teſte Ioan. Fab. in §. retinendæ. col. 13.verſic.ſed an hæred.de interdict.in Inſtit.

3 Quia omnia interdicta ſunt in rem ſcripta.l.1.§. penult.ff.de interdi.ſequitur Capit.in deciſ.

Neapoli.

Digitized by Google

Neapol. quæſt. 1. facit. l. ſi duo in princip. ff. vti poſſid. Sic ſententia lata contra reſignantem non exequetur contra reſignatarium, quia res inter alios acta aliis non præiudicat, vt in rub. C. illo tit. patet, & in l. 1. ibid.

Sẽtẽtia poſſeſſorij eſt executoria contra reſignatarium.

4 Sed hìc ſtatuitur, vt ſententia exequatur etiam contra reſignatarium, tum propter ipſius reſignantis factum, & fortè malam fidem, & fraudis vitandæ cauſa, quia paria ſunt poſſidere, vel dolo deſinere poſſidere. regu. dolo. de regu. iur. ff. & l. ſi quod dolo. & l. ſin autem. §. 1. de rei vend. reg. pro poſſeſſore. de reg. iur. in 6.

5 Tamen ſententia, poſt triginta annos non poteſt executioni mandari: quia illi præſcriptum eſt. l. ſi. C. de præſcrip. triginta annor. Bald. in l. creditor. C. de pactis. & ita fuit iudicatum in magna curia. & Neapol. vt patet in deciſ. 245. magnifici. in fin. & deciſ. 346. ſunt anni.

Alienãs cauſa mutandi iudicij tenetur ad id, quod intereſt, & ad dãna.

6 Item qui alienat iudicij mutandi cauſa, tenetur ad intereſſe & damna ex hoc prouenientia. l. 1. 3. & per totum de aliena. iudic. mutan. ff. & præſumitur dolo facere quando rem alienauit pendente iudicio, & poſſeſſionem tranſtulit. c. 1. de alienat. iudic. vbi Panor. & alij. ſic & hic reſignans, ob id exequi ſententiam poterit etiam contra reſignatarium, qui fortè eſt fraudis conſcius. arg. l. ex facto. ff. de negotiis geſtis.

Mandatum expirat per reſignationem.

7 Et ſicut morte mandantis finitur mandatum. l. à procuratore. C. mandati. ita per reſignationem, cùm iſta à iure æquiparentur. cap. ſi propter. de reſcript. in ſexto. clementina ne Romani. de electionibus, & quia amplius iſte procurator non poteſt proſequi nomine reſignãtis, cùm nullum ius habeat nomine reſignatarij, quia non eſt ab eo conſtitutus, & ſic deficit mandatum, vnde non valent de iure geſta cum illo procuratore. c. in noſtra. de procuratoribus. ſic firmat Philip. Probus in c. fin. num. 32. cum ſeq. de renunciat.

Sentẽtia cõtra reſignantem valet.

8 Sed hìc confirmatur ſententia lata cum reſignante, ac ſi lata eſſet cum reſignatario, nec poterit opponi contra procuratorem, quod non erat procurator, quia approbando reſignationem, & omnia ſequentia approbare videtur. per tex. in l. ad rem. & l. ad legatum. ff. de procurat.

9 Ex hoc tex. ſequentia colligi poſſunt, primo requiritur quòd aliquis reſignauerit. ibi, *reſigné.*

Pẽdẽte proceſſu reſignãs declarare debet cui reſignauerit.

Areſtum.

10 Secundò quod reſignauerit pendente proceſſu, alioqui ſi ante proceſſum reſignauerit, non habet locum iſta ordinatio, ſed ſufficit reſignanti conuento declarare eum cui reſignauit, text. hìc *pendant vn procez*, & ibi litigans Et ita iudicauit Senatus anno 1545. 15 Ianuarij poſt prandium: & in magna camera fuit annullata ſententia conſiliariorum ſupplicationum poſtulante dom. Roberto aduocato: nam per litis conteſtationem dicitur quaſi quidam contractus inter actorem & reum. l. 3. §. idem ſcribit. ff. de pecul. vnde qui deſiit poſſidere poſt litem conteſtatam, adhuc remanet obligatus, vt reſpondere teneatur, ac ſi poſſideret. l. ſin autem. §. 1. ff. de rei vend. ſed ante litem conteſtatam, non.

Reſignatari⁹ poſt recredẽtiã ad quas expenſas teneatur.

11 Notandum eſt, quando reſignatio facta eſt poſt recredentiam, quod tenetur reſignatarius ad omnes expenſas etiam factas ante reſignationem, nec ſubrogabitur niſi omnes ſoluat expenſas, ſecus ſi ante recredentiam fuerit reſignatum, quia tunc ſolum ad expenſas ſui temporis tenetur & quas ipſe fecit, & hoc probatur: quia in mala fide videtur eſſe recipiendo beneficium oneratum, ſuper quo videt ſententiam. ideo tenetur, ſecus ſi non eſt lata ſententia, quia res tranſit cum ſuo onere. l. alienatio. ff. de contrahen. empt.

12 Ita iudicauit Senatus anno 1540. die 13. Aprilis. in magna camera poſtulantibus *Corlieu & du Boys.* & idem iudicauit anno 1542. die 11. Maij, inter magiſtros Egidium Durand, & Petrum Combaut.

13 Tertiò, quòd reſignauerit ius in beneficio prætenſum, alioqui ſi liti ceſſerit, nõ procedit hic text. ibi, *reſigné ſon droict*, probatur per docto. in l. poſtquam liti. C. de pact.

Reſignanti quid agendũ vt liberetur ab expenſis litis.

14 Quartò hic reſignans tenetur facere comparere illum, cui beneficium reſignauit, ibi, *il ſera tenu faire comparoir*, ſed quomodo, cùm nullus ad factum teneatur, ſed ſuccedit obligatio ad intereſſe. l. ſi quis ab alio. in ſi. ff. de re iudi. Reſp. iſte reſignans declarabit in iudicio ſe renunciaſſe. & petet vt citetur reſignatarius, & vt ſuſcipiat cauſam, & iudex illi reſignanti concedet, vt citetur, & iſte procurabit, & poſtea cum reſignatarius petet ſubrogari in locum reſignantis, tunc liberatus erit reſignans ab expenſis in poſterum faciendis.

Recredentia ex contumacia.

15 Sed ſi reſignatarius nolit comparere, iterum citabitur, & demum ex contumacia adiudicabitur recredentia parti aduerſæ reſignantis.

16 Poterit tamen hic reſignatarius comparere etiam per procuratorem, cùm hìc non adſtringatur, vt perſonaliter compareat, & de iure quilibet poteſt comparere per ſe, vel procuratorem. l. fin. C. de procur. vbi Iaſ. multas limitationes ſcribit. tex. & gl. in c. 2. de procu.

Contra reſignãtem proceditur quouſque declaret ſuum reſignatorem.

17 Si verò reſignans nihil dicat de ſua reſignatione, duo hìc ſtatuuntur. Primò quod procedi poteſt contra reſignantem, ac ſi non reſignaſſet, & ſic tenebitur ad omnes. expen. damna & intereſſe, ratione fraudis, & quia dolo deſiit poſſidere, vt ſuperius dixi.

Sentẽtia cõtra reſignantem eſt executoria contra reſignatarium.

18 Secundò quòd ſententia lata contra reſignantem, erit executoria contra reſignatarium, tum ne ſententia ſit eluſoria. l. ſi prætor. ff. de iudic. tum cauſa fraudis vitandæ, & quia ſubrogatus eſt in locum reſignantis, ideo naturam eius ſapere debet. l. ſi cum. §. qui iniuriarum. ff. ſi quis cau.

[Intellige, ſiue ſit reſignatarius cauſa permutationis, ſiue ſimplex, quia iſte tex. ſimpliciter loquitur & indefinitè, quæ æquipollet vniuerſali. c. vt circa. de elect. lib. 6. l. ſi pluribus. ff. de legat. 2. Et quia is debebat inquirere de lite hac antequam contraheret. l. qui cum alio. ff. de reg. iur. quod ſi

non fecerit, eidem eſt imputãdum, & beneficiũ debet trãſire cũ ſuo onere. l. alienatio. ff. de cõtrah. empt. ſiue ignoret litem, ſiue ſciat: quia poterit agere contra reſignantem, ſi illum deceperit, ſiue ſit minor, ſiue maior, mulier, vel vir: quia lex eſt generalis contra omnes edita. l. leges. C. de legib.

Limitatur non procedere, quando reſignans colluderet cum aduerſario, & illi conſentiret beneficium reſignatum adiudicari: hoc enim reſignatario nocere non poterit: quia beneficium iam reſignatario collatum non poteſt auferri ſine facto ſuo, per regulam iuris, quod noſtrum. Ideo reſignatarius in executione ſententiæ opponere poſſet colluſionem, vt in c. 1. & per totum. de colluſio. detegen. vel poſſet appellare ab illa ſententia, ne dolus reſignantis eidem noceat. Etiam dicerem ſententiam latam pro reſignante prodeſſe reſignatario, quia ſecundum naturam eſt eum ſequi commoda, quem ſequuntur incommoda. l. ſecundum naturã. ff. de reg. iur. & qui ſentit onus, debet ſentire & cõmodum, de reg. iuris in 6. & quando acta nocent alicui, etiam eidẽ proderunt. l. ſæpe. ff. de re iudi. doct. in l. ſed & ſi poſſeſſori. in fi. de iureiur. doct. in c. cauſam, quæ de teſtib.]

Sentẽtia cõdemnatoria in malè impetrantem.

19 Item in ſententia debet iudex dicere, ſi videat impetrantem malè impetraſſe caſum nouitatis, vel non bene probaſſe poſſeſſionem, quod impetrãs malè & perperam conqueſtus eſt, & opponens, iuſtè ſe oppoſuit, & expleta debent amoueri, quæ amouemus ad rei opponentis vtilitaté, condemnantes impetrantem ad expenſas, dãna, & intereſſe, teſte Maſuer. in tit. de poſſeſſ. §. item illi qui. Dixi in §. fin. ſupra, tit. proximo.

Adeptione ſecũdi beneficij renũciatur liti ſuper altero.

20 Et ſicut per adeptionem ſecundi beneficij vacat primum. c. de multa. de præb. Io. And. in c. in noſtra. de reſcr. quia tacitè renunciatur primo, capiendo ſecundum. c. gratia. de reſcr. in 6. clem. gratiæ. illo tit. ita & fortius renunciatur liti & cauſæ ſuper primo motæ, etiamſi pars proteſtaretur quòd non intendit renũciare. Innoc. & Ant. in c. in noſtra. vt refert Nico. Milius in verbo. renunciare non intelligitur. alia dicam in praxi beneficiali in reſignationis reſcripto. vide etiam quę ſcripſi in §. declarantes. in verb. ſucceſſores. de mand. apoſto.

François Article XLIX.

Articulus duodecimus.

Apres poſſeſſoire intenté en matiere beneficiale, ne ſe pourra faire pourſuite pardeuant le iuge d'Egliſe ſur le petitoire, iuſques à ce que le poſſeſſoire ayt eſté entierement vuidé par iugement de pleine maintenue, & que les parties y ayent ſatisfaict & fourny, tant pour le principal, que pour les fruicts, dommages & intereſts.

GLOSSA VNA.

Areſtum.

1 Iſta ordinatio deprompta eſt ex quodam areſto prolato anno 1512. die 2. Auguſti contra Dauid de Bonſſigne pro Dionyſio Iobert requirente in cauſa beneficiali ſanctæ Radegundis Pictauien.

Poſſeſſoriũ oportet omnino deciſum eſſe ante petitoriũ.

2 Itaque prohibet ne pars proſequatur petitorium coram iudice eccleſiaſtico, niſi integrè poſſeſſorium fuerit deciſum à iudice ſeculari, etiam quoad plenum poſſeſſorium. Iſta deciſio probatur in l. ordinarij. C. de rei vend. & in l. incerti. de interd. vbi prius intentari poteſt & decidi poſſeſſorium, & poſtea petitorium, & ſi antequam lis ſit finita ſuper poſſeſſorio, intentetur petitorium, peruerſio ordinis vnius cauſæ ad aliam vitiat proceſſum, ſi exceptio opponatur, c. cùm dilectus. de ord. cogn. l. ſi mancipium. §. 1. ff. de euict. gl. in l. 2. C. commu. diui. Lanfran. in cle. vna. de cau. poſſeſ. verſic. nunc iuxta præmiſſam materiam. Et in hoc tex. requiritur quod ſit deciſum integrè plenum poſſeſſorium. ibi, *entierement.* integrum dicitur quod eſt ſine diminutione. l. ſylua. §. integra. ff. de verb. ſignific. vbi plenè ſcripſi.

Appellatio in poſſeſſorio impedit petitorium.

3 Et ſic poſt recredentiæ ſententiam non poſſet altera pars conuolare ad petitorium per hunc text. ibi, *entierement,* imò ſi appellatum ſit à pleno poſſeſſorio, vel à recredẽtia, opus eſt quòd cauſa appellationis etiam finita ſit. de Rota deciſ. 131. intentato in no. [Vnde dicit pulchrè Bald. in c. conquerente. col. 1. de reſti. ſpolia. quem refert Iaſ. conſ. 162. ſtatutum. col. 2. in 4. vol. quòd ſpoliatus debet ante omnia in integrum reſtitui vſque ad vltimum quadrantem, tam poſſeſſionis, quàm fructuum, & ſi vnus nummus deficeret, non tenetur ſpoliatus in aliis reſpondere. ſic nec iſte qui habuit ſententiam poſſeſſorij.]

Petitorium non intẽtandũ, niſi poſſeſſorio ſatisfactũ ſit.

4 Et requiritur quòd partes ſatisfecerint. ibi, *ſatisfaict.* l. ſatisfactionis. ff. de verb. ſignifi. vbi dixi abundè, & hoc verbum ſatisfactionis latius patet, quam ſolutionis. l. 4. §. ait prætor. ff. de re iud. & hîc dicit, *ſatisfaict quant au principal.* quia ſi percipiebas fructus talis beneficij, cuius poſſeſſio fuit mihi adiudicata, non debes audiri, niſi poſſeſſionem vacuam reliqueris, & quod poſſim fructus percipere ſine onere.

Ceſſio an habeat vim ſatisfactionis.

5 Vnde ſi pars ceſſerit bonis, quia fructus quos percepit ex beneficio non valebat reſtituere, putarem illam recipiendam in petitorio, quia auctoritate iuris ſatisfecit: nam ceſſio vim habet ſatisfactionis. vt in c. Odoardus. de ſolu. & §. fi. de actio. Inſt. & ſic fuiſſe iudicatum mihi relatum fuit. Alioqui is qui nihil haberet, nõ poſſet ſuum perſequi beneficium. vide quæ ſcripſi in tract. de ſent.

Petitorium requirit omnino ſatisfactũ fuiſſe poſſeſſorio.

6 exec. art. 8. gl. 5. in fin. † Et tunc putarem partem teneri cautionem præſtare iuratoriam de reddendo fructus, per ea quæ ſcripſi in art. 1. de ſent. execu. in glo. *cautiõ.*

7 Tertiò quòd pars etiam quæ vult proſequi petitorium quoad principale ſatisfecerit, videlicet

8 quod ſi habebat poſſeſſionem beneficij, quod eam dimiſerit aduerſario, † ſicut non poteſt obtineri clamor ſecundus, quod Gallicè practici vocant *expoſer la clameur ſeconde,* niſi primus integrè ſit executus, & primo ſatisfactum fuerit. vt in art. 1. tit. *des lettres de clameur.* Sic nec petitorium intentari, niſi poſſeſſorium plenè deciſum fuerit, & executio perfecta fuerit.

9 Quartò

9 Quartò quòd fructus parti reſtituerit, iuxta condemnationem, poteſt tamen eſſe poſſeſſo-
rium ſine petitorio.per l.2.in fi.ff.ſi ſer.vend.& ibi Paul.& in l.1.communia prçd.& hoc eſt ſæpius
in regno,& poſſunt partes renunciare poſſeſſorio,& intentare petiterium.cap.paſtoralis.vbi doct.
10 de cauſ. poſ. † Sed poſtquam eſt intentatum poſſeſſorium,non poſſunt partes remeare ad
petitorium non deciſo poſſeſſorio,tum quia intereſt iudicum ſecularium,& populi,vt aliquis poſ-
ſideat interim. Eriam quia hîc text.dicit, *ne ſe pourra faire pourſuitte*,& ſic tollit partibus etiam po-
teſtatem.gl.in reg.1.de reg.iur.in 6.

Petitorium an poſſit eſſe ſine poſſeſſorio,& ecõtra.

11 Quintò quòd damna & intereſſe ſoluerit,nil dicit tex.de expenſis,ſed tamen etiam expenſas tenetur ſoluere antequam recipiatur coram iudice eccleſiaſtico, vt cenſuit Senatus Pariſ. anno 1543.die 22.Nouembris in magna camera contra iudicem eccleſiaſticum,qui contrarium iudicauerat,& fuit dictum abuſiuè & perperam ab eo iudicatum.

Expenſæ poſſeſſorij perſoluendæ ſunt,vt veniamus ad petitorium. Areſtum.

12 Tamen ſi damna non fuerint liquida, pars tenetur de damnis non liquidis cautionem præſtare,antequam procedatur ſuper petitorio etiam in cauſa prophana.per text. in l.ſtaruliber rationem. ff.de ſtatulib.ſic iudicauit Senatus anno 1544.die 13. Maij.

Cautio dãni non liquidi. Areſtum.

13 Vltimò poterit pars quæ ſuccubuit ſe defendere etiam ante ſolutionem expenſarum : quia iſte text.loquitur *de pourſuyuir*.vnde ſi tres erant partes in poſſeſſorio,& vna obtinuit,poſtea altera ex victis citet tam victorem, quàm victum coram iudice appellationis,poterit victus appellationem proſequi antequam ſoluat,quia ipſa pars non perſequitur,ſed altera,& ipſa pars dicitur reus, & neceſſe habet ſubire iudicium.l.inter ſtipulantem.§.ſi Srichum.ff.de ver.ob.niſi pars eſſet fraudis conſcia.arg.l. ex facto.ff.de neg.geſt. vel niſi fuerit fraus huic ordinationi.l.fraus.ff.de legi.alia multa ſcripta inuenies in art.6.tit.de ſent.execut.vbi iſte art.eſt repetitus.

Expenſis etiã non ſolutis poteſt condemnatus ſe defendere.

LOYS XII. *article* LI. *des publiées.* M.D.XII.

Item.pource que pendant les procez poſſeſſoires,qu'on appelle en noſtredict pays de Languedoc,& reſſort dudict Tholoſe,arreſts & ſtatuts de querelles, les parties cõtendantes ont faict & font chacun iour pluſieurs forces, violences & excez,meſmement pour prendre & perceuoir les fruicts des choſes contentieuſes,ſoyent benefices ou autres:au moyen dequoy a en noſtredicte cour infinis procez en matiere d'excez : Nous pour euiter les ports d'armes,voyes de fait,forces,violences & autres excez deſſuſdicts, auons ordonné & ordonnons que doreſnauant leſdicts arreſts, ou ſtatuts de querelles n'auront plus de lieu en matiere beneficiale : ains ſi aucun pretendoit droict en vn benefice de quelque qualité qu'il ſoit, & qu'il die eſtre troublé en la poſſeſſion d'iceluy,il pourra prendre(ſi bon luy ſemble)vne complainte en cas de ſaiſine & de nouuelleté,& la faire ramener à execution.

Articulus 13.

GLOSSA VNA.

1 HIc ſtatuitur ne in iuriſdictione ſeu reſſortu parlamẽti Tholoſani in beneficiis partes vtantur ſtatuto querelę:ſed impetrabant partes literas directas iudici,aduocato,vel alij cuidam dicanico & practico illius curiæ, qui adibat locum controuerſum, & ibi audiebat partes ſuper poſſeſſione etiam contraria,& verbo mittebant partes in poſſeſſionem,& demum cauſam remittebant ad auditorium,vbi plenius cognoſcebatur,vt eſt in ord.linguæ Occita.plenius ſcriptum,& in ſtilo parlamenti impreſſo Lugduni.tit.de modo procedendi ſuper nouis diſſaiſinis,ſed hodie hæc tolluntur hic.

Statutũ querelæ ſublatũ.

2 Et qui turbatur in poſſeſſione beneficij caſum nouitatis intentare poteſt,qui caſus in auditorio cauſarum deciditur, & non in loco controuerſo,& quia prætextu illius ſtatuti partes multa vi, & nefariè per portum armorum perpetrabant,non immerito illud ſuſtulit.

3 Portum armorum crimen noſtri dicunt priuilegiatum, eo quòd iudices Regij tantum de illo cognoſcunt: nam vſus armorum inſcio principe eſt interdictus.rub.vt vſus armo inſcio principe, &c.libr.11.C.vnde qui arma portat videtur offendere principem.Ideo illius iudices intercipiunt cognitionem etiam contra clericos,vt teſtatur Aufrer.in tract.ſuo.de poteſta.ſecul.ſuper eccle.& Bernar.Lauret.ante eum in trac.Caſus in quibus,&c.alibi fortè annotabo:nempe Curia Pariſ.anno 1350. in menſe Aprilis conceſſit aliquibus facultatem arma portandi ad tuitionem,præcipiens ne quem inuaderent.

Armorum vſus priuilegiatus.

FRANÇOIS *article* LX. *des publiées.* M.D.XXXIX.

Nous defendons à tous noz ſubiects pretendans droict & titre és benefices eccleſiaſtiques de noſtre Royaume, de commettre aucune force ne violence publique eſdicts benefices,& choſes qui en dependẽt:& auons dés à preſent,comme pour lors,declaré & declarons ceux qui commettront leſdictes forces & violences publiques,priuez du droict poſſeſſoire,qu'ils pourroyent pretendre eſdicts benefices.

Articulus 14.

GLOSSA VNA.

1 PRohibet ne vlla vis publica inferatur in beneficiis,neque in dependentibus ab ipſis, & pœnam imponit quæ erat omiſſa in art.præced. Nam violentia eſt legibus inimica.c.Chriſtianis.11.q.1.

Vis publica in beneficiis prohibetur.

2 Vim publicam vocat hîc cum armis.l.1.& per totum.ff.ad leg.Iuliam de vi.publ. vim priuatam, ſine armis,vt ad leg.Iuliam de vi priu.vnde ſtatutum fuit à Rege Franciſco, quod de ijs violentiis ſuper beneficiis commiſſis magnum conſilium cognoſceret, vt infra de euocan. art.4.quod tamen edictum fuit reuocatum, att.ſeq.ibidem ſcripſi.

De vi publica & priuata in beneficiis cognoſcit magnum cõſilium.

Vim inferẽtes in beneficiis priuantur iure poſſeſſorio.

3 Secundò declarat eos, qui vim publicam & ſic armatam cõmiſerint, priuatos omni iure poſſeſſorio, quia non ſpectat ad laicum priuare beneficio, ideo dicit iure poſſeſſorio: nam qui non poteſt dare, nec auferre, & qui non poteſt condemnare, nec abſoluere. l. 3. ff. de re iudic. & ſicut committentes vim in rebus prophanis re priuantur, vel tantundem præſtant. l. ſi quis in tantam. & per totum. C. vnde vi. ſic & in beneficiis ille qui vim committit publicam, priuatur iure poſſeſſorio, adeo quòd adiudicabitur recredentia & plenum poſſeſſorium alteri parti, & tunc opus erit petitorio agere coram iudice eccleſiaſtico.

Violento bonum ius habenti, an poſſit adiudicari beneficium.

4 Quarto ſi iudex ſuper petitorio videat iſtum, qui vim commiſit habere bonum ius in beneficio, nonne poterit ei adiudicare beneficium? videtur poſſe, quia violentus non priuatur hîc niſi poſſeſſorio: contrarium crederem, quia de iure violentus re priuatur, in qua vim commiſit. l. ſi quis in tantam. & in beneficiis priuatur etiam iure: in c. eum qui. de præbend. in 6. & ſic iſte nec petitorio, nec poſſeſſorio poterit agere. [Imò cùm Canonici S. Frontonis guardiam Regis violando, Petrum Barchen, ſeu ſuum vicarium ſpoliaſſent beneficio, fuere condemnati ad mille libras, & ad eccleſiam & fructus reſtituendos à tempore ſpoliationis, anno 1311. die Lunæ poſt feſtum Magdalenæ, in lib. conſil.]

5 Item licet princeps non poſſit tollere ius dominij, etiam in prophanis. l. quoties. C. de precib. impera. offer. l. fi. ſi contra ius. tamen poteſt ius poſſeſſionis tollere, & facere vt tractetur de petitorio omiſſo poſſeſſorio, vt docet Alex. conſ. 54. viſo. col. 1. in 5. vol. & Panorm. in c. in literis. col. 8. de reſtit. ſpol. refert Anto. Capit. in deciſ. Neapol. q. 69. num. 13.

Violẽtia prohibetur in beneficiorum dependentibus.

6 Item prohibetur vis fieri non ſolùm in beneficiis, ſed etiam in dependentibus ab ipſo bene-
7 ficio. † Dependere à beneficio cenſentur decimæ domus beneficij & fructus beneficij: vnde ſi ſuper his vis inferatur, etiam iure poſſeſſorij priuatus eſt violentus, vt hîc: quia eadem deciſio habet locum in dependentibus, quæ in re principali. cle. fi. de iudic. & idem in acceſſoriis ſtatuitur ius, quod in principali. l. cùm principalis. ff. de reg. iur. reg. acceſſorium. de reg iur. in 6. idem in cõnexis dicunt doct. in cap. tranſlato. de conſt. facit l. qui tutor. ff. de admi. tut. l. apud Iulianum. §. Antiſtia. ad Trebel. Bart. in l. eum. de neg. geſt. & in l. ſolent. de ali. & cib. leg. cap. cùm ſingula. de præb. Hipp. ſing. 251. connexorum. Boer. in conſi. poſito poſt conſue. Bitur. vide tamen doct. in cap. eum qui. de præben. in 6. [Non tamen haberet locum iſte text. in eo qui poſſideret beneficium, & vim committeret in decimis, vt priuatus eſſet, nam iſte text. loquitur de his, qui non poſſident, vt patet in fi. ibi, *du droict poſſeſſoire qu'ils pourroyent pretendre eſdicts benefices:* & hoc fuit ſtatutum, ne quis ſe intrudat in beneficiis & per vim adipiſcatur. cap. primo, de eo qui mittitur in poſſeſſ. lib. 6. ſed eo caſu ageretur ordine iuris ſeruato, nec priuaretur quis beneficio adepto, ſicut adipiſcendo. cle. gratiæ. vbi doct. de reſcript. l. patre furioſo. ff. de his qui ſunt ſui vel alie. iuris. ſcripſi in praxi benefi. in 3. parte.]

LOYS XII. *article* LXXXV. *des publiées.* 1499.

Articulus vltimus.

Item & à ce que noſdicts baillifz, ſeneſchaux & autres nos iuges reſſortiſſans ſans moyen en nos cours, puiſſent plus ſeurement proceder au iugement deſdictes recreances, nous auons enioinct & enioignons à noſdicts iuges qu'ils appellent auec eux, ſix ou quatre (pour le moins) des conſeilliers ou practiciens de leurs ſieges & auditoire, non ſuſpects, ne fauorables à l'vne n'à l'autre deſdictes parties: leſquels ſeront tenuz auec noſtredict iuge, de ſigner la ſentence ou dictum d'icelle.

GLOSSA VNA.

Quibus modis poſſeſſio amittatur.

1 HIc articulus à me fuit elucidatus in tracta. de ſentent. execut. ob id illuc bone lector te remitto, verùmtamen proſequendo ſemper noſtram materiam videamus hîc quomodo poſſeſſio amittatur, & ſuperiùs articul. pen. diximus mitti per vim publicam illatam, quod procedit in immobilibus.

Mobilium poſſeſſio quãdo amittatur.

2 Secundò hîc poſſeſſio rerum mobilium amittitur ſimulatque res in cuſtodia noſtra eſſe deſinit. l. 3. §. Nerua. ff. de acqui. poſſeſ. quia rei mobilis vilis & abiecta eſt poſſeſsio. l. ſi rem mobilem. illo titul.

Immobilium poſſeſſio quomodo amittatur.

3 Tertiò in poſſeſsione rerum immobilium amittenda requiritur corpus & animus, ſicut in acquirenda. l. 3. §. in amittenda. & l. quemadmodum. ff. de acqu. poſſ. quia ea quæ conſtruendo requiruntur, & in deſtruendo. auth. econtra. C. de repu. nam omnis res per quaſcunque cauſas naſcitur, per eas & diſſoluitur. c. 1. de reg. iur.

Furioſus non amittit poſſeſſionem.

4 Et ſic furioſus poſſeſsionem non amittit, quia animo caret: vt ibi, & ſi is qui animo. ibidem.

Naturalis poſſeſſio quomodo amittatur.

5 Vnde ſi me abſente rem, quam per me poſsideo quis ingrediatur animo acquirendi poſſeſſionem, eam acquirit naturalem, & ego illam naturalem amitto. l. clam poſsidere. §. qui ad nundinas. ff. de acquir. poſſ. vide Car. Ruin. conſil. 58. ſuper eo. col. 2. in 3. vol. & conſil. 28. ibidem. & conſ. 38. ibidem.

Ciuilis animo perditur.

6 Ciuilis verò poſſeſsio animo perditur, quando animum amplius poſsidendi habere deſino. l. quemadmodum. & l. ſi quis vi. §. 1. ff. de acquir. poſſ.

7 Vel quando quis me expellit de re, quam poſsideo, & ego amitto animum poſsidendi. dicta l. ſi quis vi.

8 Aut ſi aduerſarius prohibuerit dum ego volebam accedere ad fundum. l. ſi id quod. §. vlt. ff. de acquir. poſſeſſ.

9 Idem ſi timore perterritus dominus non auſus eſt pre timore ad rem ſuam accedere: quia videbat

Digitized by Google

debat eam occupatam:& timuit repulſam pati.text.& ibi gloſſ.in l.3.§.ſi quis nunciet.ff.de acqu.
10 poſſ.& agebatur de poſſeſſione ipſa. † Secus ſi propter inimicitias perſonales aliquis poſſeſſionem occupaſſet gl.in l.licet.C.de acqui.poſ.Iaſ.conſ.91.viſis.in 3.vol.col.pen.

11 Item ſi per decem annos relinquam rei meæ poſſeſſionem, eam amitto, quia præſumitur animum amplius non durare,& ſic ciuilis perditur.l.peregre.& l.ſi is qui.vbi gloſſ.ff.de acquir.poſ. & l.furtum.§.fundi.de vſucap. & §.quod autem.in Inſtit.illo tit.l.1.C.de ſer.fug.& l.licet.C.eo.& iſta eſt communis opinio,reſte Alex.conſ.94.viſis.col.3.in 5.vol.& ſic poſtea non poteſt agi etiam ſimplici ſaiſina,vt ſcripſi in tit.prox.ſuperiùs.

Rei decem annis relictæ poſſeſſio amittitur.

12 Adhęc perditur poſſeſſio,ſi rei forma fuerit in aliam mutata,vt veſtimẽtum ex lana factum. l.qui vniuerſas. §. 1. ff. de acquiren.poſ.& ibi traduntur alij modi amittendi poſſeſſionem in tex.

Forma rei mutata perditur poſſeſſio.

13 Interdum poſſideo per alium,vt per colonum,& ſeruum,aut filium,& tunc ſi illi moriantur, aut vnus,amitto poſſeſsionem,vel ſi fuerit effectus furioſus,aut aliàs ſine fraude ceciderit à poſſeſſione,& alius eam apprehenderit.l. ſi id.§. 1.& l.ſi de eo.ff.de acquir.poſſ.Bald.in cap.licet cauſam. col.8.de prob.

14 Si verò colonus meus per fraudem & malitiam poſſeſsionem alteri tradat, patiendo eum poſsidere,ego amitto poſſeſsionem naturalem.l.ſi.vbi gloſ.C.de acquir.poſſeſ.Crotus in repet.l.ſi is qui pro emptore. col.65.cum ſeq.ff.de vſucap.in verſi.ſecundus caſus.

Colono meo moriente,vel dolo relinquente poſſeſſionem an eam amittã.

15 Item ſi ex deſidia & negligentia ipſe perdat poſſeſsionem, tunc etiam eam amitto.l ſi colonus.vbi gloſ.& doct.& l.peregre.ff.de acqui.poſſ.

16 Et in his caſibus poterit agi condict. ex l.ſi. C. de acquirend.poſſeſ.ad recuperandam illam poſſeſsionem, ne malignitas coloni, vel deſidia domino præiudicet quoad effectum, qui ſtatim recuperabit,quod amiſit.l.3.§. in amittenda.ff.de acquirend.poſſeſſ.vbi Vincen.Hercul.iſtam dicit eſſe communem.

Cõdictio ex l.ſi.C.de acq. poſſ. ad quid detur.

17 Item perdo naturalem & ciuilem,quando is qui meo poſsidet nomine fuit deiectus.l.peregrè.§.quibus.& l.ſi quis vi.ff.de acqui.poſſ.

18 Adhæc amitto poſſeſsionem, quando is qui meo nomine poſsidet, inficiatur ſe meo poſsidere nomine, ſed ſuo, tunc interuertit poſſeſsionem,& ego vtramque amitto,quam ipſe ſibi acquirit.l.3 §.ſi rem.ff.de acqui.poſ.l.non abs re.C.vnde vi.

Amitto vtrãque poſſeſſionem deiecto eo, qui meo nomine poſſidebat.

19 Et tunc datur nobis remedium reſtitutorium.l.ſi quis conductionis.C.loca.& l.cùm fũdum. ac l.colonus.ff.de vi & vi arma.

20 Poſtremò ſi exiſtens in poſſeſsione iuris non agit,cum primùm ſcit illud ius occupatum cõtra turbantem,ſolo animo videtur poſſeſsionem amittere, & poſtea non habebit interdictum vti poſsidetis,niſi ex iuſta cauſa omiſiſſet,vtpote valetudine detentus,aut alia iuſta cauſa.Inno.in c.2. in 1.glo.de reſti.in integ.Flor.in l.loci corpus.§.ſciendum.ff.ſi ſerui.vendi.alios modos conſcribit Hoſt.in ſumma de cauſ.poſſeſ.§.ſi.ibi videri poteſt.& per Pet.Iacob.in ſua praxi tit.de poſſ.Finem faciens,& Deo de his gratias ago perpetuas. Amen.

Iurium quaſi poſſeſſio quo modo amittatur.

T R A C T A T V S

DE SEQVESTRIS, SEV COMMISSARIIS REI CAPTÆ, ET SAISITÆ DEPVTATIS.

Des ſequeſtres & commiſſaires à la choſe ſaiſie deputez.

FRANÇOYS, *article* LXXXII. *des publiées.* M.D.XXXIX.

Que tous ſequeſtres, commiſſaires, & depoſitaires de iuſtice,commis au gouuernement d'aucunes terres, & heritages,ſeront tenus les bailler à ferme par authorité de iuſtice parties appellées,au plus offrant,& dernier encheriſſeur,qui ſera tenu de porter les deniers de la ferme iuſques en la maiſon des commiſſaires, & d'entretenir les choſes en l'eſtat qu'elles leur ſeront baillées, ſans y commettre aucune fraude, ny maluerſation,ſur peine d'amende à la diſcretion de iuſtice.

Articulus 1.

G L O S S A P R I M A.

1 QVos Iuriſconſulti ſequeſtros, ſeu curatores bonis datos vocant in l.ſequeſter.ff. de ver.ſig.vbi ſcripſi,& in tit.ff.de cura.bon.dand.nos vulgò dicere ſolemus cõmiſſarios,qui in multiplici ſunt differentia.quidam ſunt auditores ſeu commiſſarij in limine, ſeu in veſtibulo,quos gallicè, *commiſſaires à la barre* vocamus, qui partes audiunt in parlamẽto,cùm opus eſt,& quando illis eſt datum negotium, quos Budæ. vocat diſceptatores, ſed rectius fortè vocarentur auditores diſceptatorum,ſeu litigatorum auditores,ſeu auditores in Rota.

Commiſſariorum varię ſpecies.

Diſceptatores.

2 Alij conſtituuntur pignorum captorum curatores,& commiſſarij,vt hîc qui rem captam authoritate iudicis cuſtodiunt,& regunt,de quibus in cle.vna.de ſeque.poſ.& fruc.& inferiùs abundè tractabo.

Curatores pignorum.

Quæſitores. 3 Alij ad inquirendum ſuper aliquo crimine deſignantur,& hos vocant quæſitores, vel quando ad audiendum teſtes ſunt præfecti,vocantur inquiſitores:de quibus in rub. *des commiſſaires pour faire enqueſte* inferiùs ſcribam.in tit.de inquiſito.

Recuperatores. 4 Alij ad iudicandum,& hos vocat Budæ.recupetatores,& aliis multis modis Gallicè vocãtur. Sed Budæ.vocat commiſſarium, curiæ legatum, diſceptatorem,ſeu recuperatorem,nos contenti noſtris legalibus vocabulis,& praxis erimus.

Sequeſter quis dicatur. 5 Hi omnes fere nomine ſequeſtri comprehenduntur, ſed declarationis gratia plura cõſcripta ſunt vocabula. Sequeſter enim dicitur apud quem plures eandem rem, de qua controuerſia eſt, depoſuerunt.l.ſequeſter.ff.de verb.ſignifi.& hi vocantur etiam depoſitarij iuſticiæ,apud quos authoritate iudicis & curiæ,res deponitur.de quo ſcripſi in tract.de liter.obliga.artic.5.& in tract.de ſenten.executo.artic.1.& artic.8.in ordina.Reg.in primo tomo.

Sequeſtratio triplex. 6 Notandum eſt, quòd triplex eſt ſequeſtratio, voluntaria, neceſſaria,& miſta.voluntaria eſt, quæ fit ex conuentione & voluntate partium:de qua in l.intereſſe puto.ff.de acqu.poſ.& iſta ſemper eſt permiſſa.l.1.ff.depo.l.ſi ſoluturus.de ſolu. quia ſi partes ſunt concordes,quid ad iudicẽ?l.1. §.inde.ff.de noui oper.nunc.

Rixæ fugiẽdæ gratia fit ſequeſtratio à iudice. 7 Neceſſaria eſt,quæ præcepto iudicis,vel magiſtratus,& interdum ex officio iudicis fit,vt ſi ipſe videat aliquos ad rixam paratos, tunc poteſt ex officio eos compeſcere,& rem ſequeſtrare.l.æquiſſimum.ff.de vſufru.& eo dicitur neceſſaria,quia partes habent neceſſe eam ſubire, poſtquam iudex eam eſſe faciendam decreuerit,vel ordinatio Regia,de qua infrà dicam:vt eſt in hoc regno Franciæ regulariter ratione legis Regiæ.

Curato nolẽte ſeruire beneficio ſequeſtrantur fructus. 8 Secundò fit ex officio iudicis deſeruiente ſequeſtrationi, vtpote, ſi curatus nolit ſeruire beneficio,vel negligat, poteſt iudex tunc ſequeſtrare fructus non obſtante appellatione. cap.peruenit.2.de appel.

9 Tertiò huiuſmodi ſequeſtratio nonnunquam fit ad petitionem ſequeſtri,quando vult dimittere officium,& rem ſequeſtratam, & quando hoc fiat,docet l.ei apud.§.fi.ff.depoſi.ſcripſi abundè in tract.de ſent.execu.artic.1.in 1.tomo commenta.ad conſti.reg.

Pars petit ſequeſtrationẽ rei fieri. 10 Quartò ad petitionem partis fit,ſi iuſta ſubſit cauſa.l.vna.C.de ſequeſ.pec.Curt.in tract de ſequeſ.q.1.in fi.& an ſequeſtrum in manu tertij confitentis ſe debitorem valeat,quòd non,probat multis rationibus Bald.in conſ.195.punctus talis eſt.in 1.vol.

Differentiæ inter ſequeſtrum, & depoſitarium. 11 Tamen ſequeſter à depoſitario ſimplici differt, ideo pragmatici addiderunt depoſitarium iuſtitiæ,qui idem eſt cum ſequeſtro:nam ſequeſtrum fit,quando eſt controuerſia.d.l.ſequeſter.gl. & doct.in c.examinata.de iud. vnde ſequeſtrum factum non auditis partibus annullauit Senatus

Areſtum. 12 anno 1510,die 6.Februarij contra Seneſchallum Picta.pro Ioanna de la Chaſſine.†[Etiam hoc anno 1551.prohibuit idem ſenatus ſecretariis & aliis ne literas ſubſcriberent concederéntve, per quas apparitoribus mandaretur vt ſequeſtrationem facerent,cum in hac cauſæ cognitio verſetur.]Sed depoſitum poteſt fieri ſine aliqua lite & controuerſia.Cardin.in d.cle.vna.q.15.eod.tit. per text.in l.ſi quis nec cauſam.ff.ſi cer.pet.

Sequeſter poſſidet & non depoſitarius. 13 Secundò quia ſequeſter poſſidet,depoſitarius non.l.licet.ff.depoſ.

14 Tertiò ſequeſtratio à pluribus fit.l.propriè.ff.depoſiti.& l.ſequeſter.depoſitum verò ab vno etiam fieri poteſt.vt firmat Curt.in eo.tract.q.5.quòd dicunt verum doct.in ſequeſtratione volun-

15 taria,ſecus in neceſſaria.Panor.& alij in d.c.examinata.de iud.† Sed dicite quòd ab vno.& pluribus depoſitum fieri poteſt.l.licet.l.1.§. quòd ſi rem.& §.ſi duo.ff.depo.ſequeſtratio verò non niſi à pluribus.l.licet.ff.depoſi & in ſolidum videtur vnuſquiſque depoſuiſſe,quod aliter eſt,cùm communem rem plures deponunt,vt ibi.& d.l.ſequeſter.

16 Quartò ſequeſtratio ſine partium conſenſu fieri poteſt ſola iudicis authoritate: vt ſuperiùs ſcripſi & d.l.licet.ſecus eſt in depoſito:vt in l.1.ff.depoſ.

Mandatum iudicis requiritur ad recuperandã rem ſequeſtratã. 17 Quintò depoſitum reddi debet ad ſolam partis deponentis petitionem.l.1.& per totum.ff. depo.ſequeſtrum non ſine iudicis mãdato,quia nil tam naturale eſt,quàm vnumquodque diſſolui eo genere,quo colligatum eſt.l.nil tam naturale.ff.de reg.iur.& Bald.in l.fi.C.de bon.auth.iud. poſſ.firmat ſequeſtrum ad ſolius iudicis mandatum ſine partium conſenſu rem reddere non teneri,quam ſententiam ſequitur Curt.q.vltim.

Salarium recipit ſequeſter, non depoſitarius. 18 Sextò ſequeſter ſalarium recipere poteſt,vt inferiùs dicetur arti.3. depoſitarius non:vt in l.ſi quis nec cauſam.ff.ſi cer.pet.ſcribunt iurium interpretes.Alias differentias ex inferiùs ſcriptis hic deſcribere liberum eſt,aliaſq; inuenire,ſed nunc iſtis contentus ero.

Neceſſaria ſequeſtratio non priuat quem ſua poſſeſſione. 19 Sequeſtratio neceſſaria ex legis vel iudicis neceſſitate non priuat quem ſua poſſeſſione,quod ſecus eſt in voluntaria:Bart.& doct. in l.intereſſe puto.ff.de acquir.poſſ.plenè Alex.conſil.94.viſis.& ſæpius in 5.vol.& ideo Henric.Boic.in cap.examinata.de iudic.dicit,quòd manus Regia appoſita rei contentioſæ non priuat quem ſua poſſeſſione.ſequitur Ioan.de Selua.in tract.de benefi. in 2.par.quæſt.9.& hoc firmum eſt in forenſi iudicio,& inter pragmaticos:quia id quod noſtrum eſt,ſine facto noſtro à nobis auferri non poteſt.l. id quod.ff.de regul.iur.[Et quia manus regia fieri ſolet ad commodum partium, & ſic in eorum detrimentum non debet tendere.l.quod fauore. ff.de legib.]

Miſta ſequeſtratio quid. 20 Et alia eſt ſequeſtratio miſta appellata,quæ authoritate legis & iudiciis fit,de voluntate tamen partium,vt in hoc regno communiter fieri ſolet.

21 Sed

Digitized by Google

21 Sed hæc quando fieri debeat? Reſpondeo,iudex non debet ad ſequeſtrationem alicuius rei vel iuris, ſeu ad oppoſitionem manus curiæ procedere, niſi ſequentia interueniant. Primò oportet,quòd conſtet ſaltem ſummariè de iure illius, qui ſequeſtrum petit.l.cùm proponas.C.de bon. auth.iudic.poſſid.l.ſi is à quo.ff.vt in poſſ.lega.Nam ſi is,qui petit ſequeſtrum,nil iuris habeat,ſequeſtrum non fiet,& ſic ante productionem titulorum in materia beneficiali non fit,debet tamen peti ante litem conteſtatam:alioqui petens poſtea non audietur:vt docet Maſuer. titul.de poſſ.§. item per ſtilum parlamenti.num 58.

Sequeſtrum decerni quãdo debeat.

Ante litem conteſtatam fit ſequeſtratio.

22 Secundò pars debet vocari, quia ſua intereſt,& omnis cuius intereſt,eſt vocandus.l.de vno. ff.de re iud.aliter ſequeſtratio nullius erit momenti.doct.in l.vna. Et fuit pronunciatum in Senatu anno 1510.die 6.Februarij,ne res inauditis partibus ſequeſtraretur.

Vocãdæ ſunt partes ad decernendum ſequeſtrum. Areſtum.

23 Tertiò requiritur,quòd ex parte vnius ſuſpicio appareat,teſte Guid.Papæ in deciſ.Delphin. q.261.iudex non debet. Sed in hoc regno appareat ſuſpicio vel non, authoritate legis Regiæ fiet, & hoc decernet iudex.

Suſpicio partis inducit ſequeſtrum.

24 Quartò quòd hoc decernatur à iudice, vnde ſequeſtratio facta inter duos non cẽſetur quoad alios facta,ideo fuit executio apparitoris annullata, in qua ſequeſtrum fecerat inter omnes,licet tantum ſequeſtratio eſſet inter duas partes facta,anno 1518.die vlt. Mart.ſuper eleemoſynaria de Mare.

Areſtum.

Commis au gouuernement d'aucunes terres,& heritages.

GLOSSA SECVNDA.

1 EX hoc tex.patet hos commiſſarios dici,quibus eſt data adminiſtratio rei,& eius regimen pendente lite,& ſic propriè ſequeſter dicitur,vt ſuperiùs ſcripſi.

Commiſſarius quis dicatur.

2 Et vidi dubitari quando iſti commiſſarij dantur?Reſpond.per ordinationem tunc deſignantur,quãdo res eſt capta iudicis authoritate,quia ſcilicet illa res interim negligeretur:ob id iſte tanquam curator illis bonis datur,& ſequeſter,ac vt pars tædio affecta ſoluat,vel proſequatur,ac ſtare iudicio cogatur.ca.4. de dolo. ſicut olim dicebatur de iudicibus decret.in l.ſi finita.§.Iulianus.ff. de damn.infect.

Cõmmiſſarij quando dentur.

3 De iure tamen facienda eſt regula,quòd regulariter ſequeſtratio prohibita eſt.l.vna.cum ru. C.de prohi.ſequeſt.pecu. Ratio eſt,quia pendente lite quis non eſt ſua priuandus poſſeſſione.c.1. vt lit.pen.c.1.de ſeque. poſ.oportet enim debitorem primo conuinci, & ſic deinde abſolutionem pulſari.l.vna.C.de ſeque. pec.Boer.in q.171.Dom. Vita.in deciſ.Burd. & quia ſequeſtratio eſt ſimilis executioni,quæ non fit ex abrupto.l.1.C.de exec.rei iud.Bald.in c.1.col.3. de ſequeſt.poſſ. & fruct.vbi octo aſſignat rationes, quæ in idem ferè reincidunt.& quamuis rub.C.de proh.ſeque. pec.loquatur in pecunia,tamen pecuniæ appellatione rem ſignificari Proculus ait.l.pecuniæ.ff.de verb.ſign.vbi abundè ſcripſi.

Prohibita regulariter ſequeſtratio.

4 Primò fallit,quando eſſet ſtatutum,ordinatio,vel cõſuetudo in contrarium,vt in hoc regno, in quo ſtatim atque litigatur ſuper aliquo beneficio interdicto retinendæ, tunc ſequeſtratur beneficium ne partes veniant ad arma.iuxta l.æquiſſimum.ff.de vſufruct.

Litigioſæ rei ſequeſtrũ fit.

5 Quod tũc intelligas procedere, niſi altera partium poſſediſſet per annum integrum pacificè, vt tunc quidem non ſequeſtretur, ſed ſuper pleno poſſeſſorio procedatur,vt paſſim videmus ſeruari,quia tunc demum quando incertum eſt,quis poſſideat in interdicto vti poſſidetis,res ſequeſtratur.Bald.in c.1. col.2. de ſeque.poſ.per c.quia res.11.q.1.qui conſulit poſſeſſori vt proteſtetur ius ſuum ſaluum fore,tam in poſſeſsione,quàm in proprietate,per l.interdum.ff.de acqu.poſſ.dixi ſuprà in tractat.de excuſa.ſeu exon.in fi.quando facienda ſit proteſtatio.

Annalis pacifica poſſeſſio excludit ſequeſtrum.

6 Secundò fallit ex cauſa,vtpote ſi dubitetur de dilapidatione fructuũ lite pendente,fiet ſequeſtratio,quando reus non erat ſoluendo.l.Imperatores.in fi.ff.de app.Aufr.in deciſ.Thol.q. 477. & Panor.in c.2.& fi.de ſeque. poſſ. & fruct. vbi dicit quòd quando æquitas,vel cauſa debet mouere iudicem ad ſequeſtrandum,poteſt fieri ſequeſtratio,& ſic iſta limitatio poteſt extendi ad alios caſus,& alios omnes comprehendit, eos ergo numerare ſuperfluum eſſet, quamuis glo.& doct.in l.

Sequeſtratio ne bona dilapidentur.

7 vna.C.de proh.ſeque.pec. † Et ibi Cur.in 2.not.ſcribunt.8.limit.& doct.in c.2.& antea Hoſt. in ſumma.de ſeque.§.& an ſit licita.quindecim caſus conſcripſerunt.Facit quod ſcribit Alc. conſ.

8 163.circa.in 6.vol. † Et in quibus caſibus ſequeſtratio concedi poteſt, in illis die feriata fieri poterit,etiam in honorem Dei, ſi periculum ſit in mora,teſte Bald.in l.vna.& Iaſ.in l.ſi fideiuſſor. §.fi.ff.qui ſatiſ.quod intelligerem verum in ſequeſtratione rei mobilis, quam vocãt areſtationem, ſecus in re immobili, quæ non fit niſi die quo litigatur, & ſolet ſententia ſequeſtrationis in iudicio proferri,alioqui non ſuſtineretur in Francia.

9 In caſibus verò quibus prohibita eſt ſequeſtratio,poterit tamen pars petere rerum & fructuũ deſcriptionem fieri,ad hoc vt quantitas fructuum,& rerum facilius probari poſſit.Bart.per illum text.in l.1.§.fi.ff.de vent.in poſ.mit.& in d.l.vna.Bal.in c.1.de prohi.ſeque.poſſ.& fruct.& in l.ſi fideiuſſor.§.fi.ff.qui ſatiſd.cog.vbi Alex.& Iaſ.Cur.in q.1.tract.nu.15.& ſeq.vbi limitat,videre ibi-

Deſcriptio rerum fit ceſſante ſequeſtro.

10 dem. † Et ideo inquit Iuriſconſultus,quòd ſi fructus agri pendente appellatione depopulẽtur ab aduerſario,æquum ſibi videri fructus apud ſequeſtrum deponi.l.Imperatores.in fi.ff.de ap. imò vidi iſtam deſcriptionem permitti,antequam ſequeſtratio fieret ſuper vno beneficio.

11 Item

11 Item iſtum curatorem bonis datum non tenetur dominus recipere in inueſtituram: vt cen-
ſuit Senatus anno 1544.die 1.Decembris.

Areſtum.

12 Poterit etiam hic commiſſarius dari ſeu ſequeſter, tam inter duos, qui iure regaliorum pro-
ſequuntur beneficium, quàm ſi alio iure: vt iudicauit Senatus anno 1540.die 14.Febr.inter Gaſtin
Oliuier,& Ioannem Machereau, quia inter illos nõ eſt diuerſa ratio.& quia ordinatio eſt lex ge-
neralis quæ omnes comprehendit.l.leges.C.de legib.

Areſtum.

Sententia ſequeſtri executoria eſt.

13 Notandum eſt, quòd poſtquàm iudex decreuerit ſequeſtrationem faciendam, illa ſenten-
tia non obſtante appellatione, executioni mandabitur, per l. Imperatores. in fin. ff. de appellat.
Baldus & Roma. in l. ſi fideiuſſor. §. fin. ff.qui ſatiſda. cogan.quia præſumitur fuiſſe appellatum
cauſa executionis impediendæ,& differendæ.l.ſatis apertè. 1. C.de falſ. Panormitanus in capit.2.
14 de ſequeſtr.poſſeſſ.& fruct.& hoc iure vtimur in Francia. † Et debet proferri præceden-
te ſummaria cognitione.§.ſi verò etiã.in authen.de exhib. reis. collatione 5. Baldus in l.ſi oleum.
in princ. ff. de dol. Matth. de Afflict. deciſion. Neapol. 98. pulchrum.vt ſuperius dictum fuit in
15 prima gloſſ. † Et ſi forma in ſequeſtratione non fuerit ſeruata, tunc erit ſubueniendum
per appellationem: vt docet Luc. in l.penult.§.ſuper his.C.de erog.mili. anno.lib.12.

Appellatur in ſequeſtro ob non ſeruatam formam in eo.

16 Sed in hoc regno Franciæ ex quo ſequeſtratio fit vigore ordinationis Regiæ, ab ea appel-
lari non poteſt in illis caſibus in quibus fieri debet, ſi ſeruata forma fuerit, quia à lege, vel ordi-
natione non appellatur.l.ſi qua mulcta.ff.de verb.ſigni. & ſi appelletur, nihilominus executio fiet
non obſtante aliqua appellatione, & ſine eius præiudicio: vt ſcripſi in tract. de ſent. exc. articul.
17 primo. † Veruntamen vidi appellari, & appellationem admitti, quando commiſſarius
erat datus, ſeu ſequeſter beneficio, & Archidiaconus prætendebat per deportum (quem vocant)
18 poſſe recipere fructus beneficij primi anni vacationis. † Vel poterit etiam Archidiaconus
habens illum deportum ſe opponere dationi illius ſequeſtri, & melius faciet, alioqui ſi præcipe-
ret iſtis commiſſariis ſub pœna excommunicationis, vt eum non impedirent, abuti iudicauit Se-
natus anno 1534.die 11.Februa.videte Ruzeum in tract.Regal.priuil.54.& ſeq.

Depottus gratia appellatur à ſequeſtro.

Areſtum.

Inuitus quis an cogatur acceptare ſequeſtrum.

19 Dubium verò frequenter contingit, an inuitus ſequeſter teneatur acceptare ſequeſtrum, &
rem gubernandam ſuſcipere? Reſp.non, per l.fi.§ ſin autem.vbi Ange C.de bon.auth.iud poſſ.cap.
examinata.de iud. quia non eſt officium authoritate publicum.gloſſ.& ibi Iaſ.in l.fideiuſſor.§.fin.
ff.qui ſatiſd.cog.ſed eſt officium voluntarium, non neceſſarium.Bar.in l.litibus.in fi C. de agri. &
20 cenſi.lib.11.& ſuperiùs dixi per iſtum tex. † Hodie multi inueniuntur ſequeſtri & recepto-
res ſemper ad recipiendum anhelantes, ſed in rationum redditione ſemper litigantes.& pauci ho-
die recuſant hoc munus propter lucrum tacitum, quod ſperant, quod Itali vocant, *la roba*, dicen-
tes, *Chi non roba, n'a roba.*

Voluntarius ſequeſter à principio, poſtea fit neceſſarius.

Sequeſter nõ exoneratur niſi vocatis opponentib⁹.

21 Nota tamen, quòd poſtquam ſequeſter voluntarius hoc ſuſcepit onus, non poteſt ſine iu-
ſtiſſima cauſa relinquere rem ſequeſtratam, ſed authoritate iudicis partibus vocatis hoc facere de-
bet, cum earum intereſſe poſſit. l. ei apud quem.§.ſi ff. depo.Bald.in rub.C.depo.in fin.quod tunc
22 poterit quando damnum pateretur.l.fi.§.ſin autem.C.de bon.auth.iud.poſſi. † Vnde quan-
do licitatur res immobilis Titij, & plures ſe opponunt, ſi hæc ſequeſtratio de iudicis mandato
conceſſa fuerit alicui commiſſario, ſeu ſequeſtro, ſi Titius conueniat cum principali parte, adhuc
non poterit præcipere commiſſario, vt rem ſequeſtratam reddat, niſi omnes opponentes conſen-
tiant, & iudex permittat propter intereſſe opponentium. Et hoc fuit pronunciatum in hoc Sena-
tu anno 1542.die 18.Aprilis poſt Paſcha, nempe quod omnes tangit, ab omnibus debet approba-
ri, per regulam iuris.

Areſtum.

Sequeſter quomodo ſit conueniẽdus.

Depoſitarius iuſtitiæ cogitur ſub pœna carceris.

23 Item poſtquam voluntariè rem ſequeſter recepit, ex quaſi contractu obligatur, vnde tenetur
actione præſcriptis verbis.l.ſi oleum.in princ.ff.de dolo.& ibi Bart.niſi expreſsè ſe obligauerit, vt
24 ſolet in Francia, tunc actione ex ſtipulatu tenetur. † Et hodie in regno Franciæ ratione o-
bligationis, ſi non reddat rationem, & reliqua reſtituat, in carcerem coniicietur, quia depoſitarius
iuſtitiæ dicitur, à quo manu militari res auferri poteſt. l. qui reſtituere.ff.de rei vend.& Senatus a-
liàs annullauit executionem, quæ facta erat recipiendo cautiones horum ſequeſtrorum ſine ſub-
miſſionibus, & his obligationibus, quæ in Francia fieri ſolent, & in carceres coniicietur die feria-
ta etiam in honorem Dei, reſte Bald.in cap.1.col.2.de ſeque.poſſ.imò ſi vineas incultas reliquerit,
ſeu fundos, aut oliueta ad intereſſe & damna eo nomine condemnatur: vt vidi ſæpius in curiis
Franciæ iudicari.

Seront tenus les bailler à ferme par authorité de iuſtice, parties appellées.

GLOSSA TERTIA.

Officium ſequeſtri.

Locari debet res ſequeſtrata, & cuius authoritate.

1 NOtandum ex hoc text. quòd ſequeſter tenetur rem apud ſe depoſitam locare requiſitis
ſeq. Primò requiritur quòd ſit ſequeſter rerum immobilium, ibi, *terres ou heritages.*
2 Secundò quòd hanc locationem faciat authoritate iudicis, cuius iudicio rem habet, ergo non
ſufficeret ſi authoritate præpoſiti datus eſſet commiſſarius, vt locaret authoritate Seneſchalli, aut
alius quamuis ſuperioris iudicis, & ſi res ſequeſtrata ſit tempore peritura, poterit iudex ſtatuere vt
res vendatur partibus auditis & vocatis, ſed ſequeſter hoc ſolus facere non poſſet, quamuis peri-
culum ad eum ſpectet.Maſuer. docet in tit.de poſſ.§.item ſi res.num.55.dicens idem in credito-
re inchoata executione, per l.prætor ait.§.ait prætor. ff. de bonis auth. iud.poſſ.& l.ſi magiſtratus.
ff.de priuileg.credit.

3 Tertiò

3 Tertio requiritur locationem fieri partibus auditis, aut vocatis, poſſunt enim lædi in locatione fructuum huius rei, ob id vocandæ ſunt. per l. de vnoquoque. ff. de re iud. Nam poſſet commiſſarius gratiam precij facere in locatione minus fortè locando, quod non faciet partibus præſentibus ſaltem ita facilè.

Locatio rei ſequeſtratæ fiat partibus auditis.

Au plus offrant & dernier encheriſſeur.

GLOSSA QVARTA.

1 QVartò declarat hic text. cui debent locari iſtæ poſſeſſiones datæ ſequeſtris? Reſpondet, plus offerenti, & licitanti: nec in hoc debet facere gratiam precij ſequeſter, aliàs de ſuo reddere tenetur.

Offerēti plus locari debēt res ſequeſtratæ.

2 Et hi commiſſarij, ſi plus offerant, rem conducere poterunt, tum quòd non prohibeatur hîc: ergo concedi videtur. l. cum prætor. ff. de iudic. & ipſe locare aliis poteſt. c. 2. de ſequeſtra. ſed ideo hîc ſtatuitur, ne ipſi maiorem fortè mercedem habere velint, & vt liquidum ſit, quid poſſit ex illa re haberi.

Commiſſarij ipſi plus offerentes locare poſſunt rē ſibi ſequeſtratam.

3 Limitatur in parte, vel in prætendente ius in re ſaiſita & capta, vt licet plus offerat, tamen eidem non debet locari res ſequeſtrata, alioqui nunquam partes poſſeſſionem relinquerent, ſed plus offerrent, & lites protelarent, nec poſſent ſequeſtri vti re ſequeſtrata, nec vnquam partes agno-
4 ſcerent bonam fidem. † Ideo cenſuit etiam Senatus viduam non recipiendam ad locationem bonorum mariti, cuius bona capta erant, & ipſa ius aliquod prætendebat, anno 1537. die 29. Nouembris contra viduam Antonij de Marbli pro magiſtro Io. Briſſonner, & inter do. Gabrielem Dalegre, & Comitiſſam de Irigni, die 7. Septemb. 1528. ac nouiſſimè inter viduam Ioan. Pradal, & Stephanum Pradal. 8. Februarij, anno 1543.

Saiſita res nō poteſt conduci ab ipſamet parte.

Areſtum.

Areſtum.

Qui ſera tenu de porter les deniers de la ferme iuſques en la maiſon des commiſſaires.

GLOSSA QVINTA.

1 PRouidet hîc quid iſtarum rerum conductores facere debeant, quòd ſcilicet pecuniam ex locatione debitam deferre ad commiſſarios teneantur, & hoc eſt introductum ne commiſſarij pro quærenda pecunia deſiderent aliquod habere ſalarium. vide in l. item illa. ff. de conſti. pec. vbi Bart. & doct.

Cōductores deferre debēt mercedē ipſis commiſſariis.

2 Et ſi commiſſarius conduxerit, ipſe fructus recipiet, & vendet, ac precium cuſtodiet. l. litibus. ver. iterum. vt per officium iudicis fructus vendantur, & precia eorum ſecundum dictum modum deponantur. C. de agri. & cenſi. libr. 10. & l. is cui. §. qui legatorum. ff. vt in poſ. leg. Nam poſtquam commiſſarius in locatione certum precium promiſit, ad illud tenetur, & non ad aliud.

Cōmiſſarius cōductor ſeruat mercedē locationis.

Et d'entretenir les choſes en l'eſtat qu'elles leur ſeront baillées.

GLOSSA SEXTA.

ITem vult, vt iſtæ locationes fiant ea lege, vt conductores in eo ſtatu rem ſeruent, in quo eſt, & hoc eſt introductum: quia multi commiſſarij pro reparationibus multa calculabant non vera, ideo ad illud euitandum conductores ad reparationes neceſſarias tenentur, & melius eſt modicum habere precium vltra has reparationes & impenſas neceſſarias, quàm omnia conſumere, & hoc eſt iuris. nam ſicut vſufructuarius rem ſaluam reddere debet. §. 1. de vſufruct. in Inſtitut. ſic & fructuum conductor, & iurare tenebitur ſe hoc facturum, antequam rei adminiſtratio detur. l. vltim. in fin. C. de bon. auth. iud. poſſid. facit l. ſi magiſtratus. ff. de priuileg. cred. ſed in Francia non iurat, ſed ad hoc ſe obligat coram iudice, & hæc conductio in pecunia fieri debet, non in vino, frumento, ſeu alia ſpecie: vt cenſuit Senatus in magna claſſe ſeu camera anno 1533. die 18. poſt prandium.

Conductores in ſuo ſtatu ſeruent rem ſequeſtratā.

Conductor an iuret de ſeruādo rem in ſuo ſtatu.

Conductio in pecunia fieri debet.

Areſtum.

Sans y commettre aucune fraude, ne maluerſation, ſur peine d'amende à la diſcretion de iuſtice.

GLOSSA SEPTIMA.

SI enim fraudem in his locationibus commiſſarij commiſerint, puta gratiam precij faciendo, denuo res licitabitur, per l. in venditione. §. ſi quis fructus. ff. de bon. auth. iud. poſſi. & ipſi actione doli tenebuntur. l. 3. §. ſi executor. ff. de nego. geſt. ac mulcta arbitraria pro delicti & doli qualitate, & quantitate punientur: vt hîc.

Licitatio noua fit cū dolus primùm interuenit.

Solent aliis multis modis commiſſarij fraudes committere, quibus iudex coram quo agitur, obuiare debet, & commiſſarios punire. l. in fundo. ff. de rei vendic.

IDEM, *article* LXXXIII.

Que leſdits ſequeſtres & commiſſaires ſeront tenus le iour dudict bail à ferme, faire arreſter par iuſtice la miſe & deſpence qui aura eſté faicte pour le bail d'icelle ferme, en la preſance des parties, ou elles deüement appellées.

Articulus 1.

GLOSSA VNA.

1 OPrimum remedium, vt fraudem committere non poſſint commiſſarij: nam ſolebant olim commiſſarij ſcribere ſe multa impendiſſe in his locationibus, & ad vocandum partes, & ad iudicem, & alia, & poſtea partes non recordabantur, & neceſſe erat his ſequeſtris credere, ob id ſtatuitur hîc, vt iſtæ impenſæ diſpunganrur poſt locationem factam, & concludantur inter partes, & iudex illas impenſas approbet, poſtea in computatione nulla difficultas erit. facit l. magis. §. item prætor. ff. de rebus eorum.

Impenſæ ſequeſtrationis quomodo ſint computandæ.

2 Et ideo vult quòd eo ipſo die: quo *le bail à ferme*, id eſt locatio fit licitatori, ne ſcilicet temporis diuturnitas inducat obliuionem, aut fallat memoriam, quæ labilis eſt. l. peregrè. ff. de acquirend. poſſeſſio.

Digitized by Google

poſſeſſio.quòd inquam eodem die ſcribantur impenſæ factæ ad licitationem faciendam,& locationem rei captæ & ſaiſitæ: & aliæ omnes impenſæ, & concludantur à partibus, & approbentur vt poſtea in computatione nulla poſſit eſſe controuerſia inter commiſſarium & partem, quæ obtinebit: & eſt optima prouiſio.Si tamen parlamentum videat eccleſiam indigere reparatione adiudicauit dimidiam fructuum partem pro reparationibus, vt docet Aufrer. in areſto 225.item in eodem.

Areſtũ quando res ſequeſtrata reparatione indiget.

IDEM, *article* LXXXIIII.

Articulus 3.

Et ne pourront ſur les deniers de la ferme faire autres fraiz & miſes,ſinon qu'il leur fuſt ordonné par iuſtice parties appellées,& partant rendront les deniers de la ferme,ſans aucune deduction.

GLOSSA PRIMA.

Impẽdi nihil debet à commiſſario niſi cum iudicis decreto & partibus vocatis.

1 ETiam alio prouidetur remedio contra commiſſarios, ne pecunias quas recipiunt deglutiãt, quod olim facere ſolebant:nempe pro eorum arbitrio,hi curatores impenſas faciebant,vt vix aliquid ab eis extorqueri poſſet,ob id ſtatuitur,quòd nihil impendere poſſint ſine iudicis authoritate & decreto.

2 Secundò quòd partibus vocatis hoc decernatur, quia iudex,ſi non vocarentur partes,poſſet cum commiſſariis colludere in præiudicium illarum, & quia de illarum præiudicio agitur, ob id vocari debent,per l.nam ita.ff.de adopt.

Deductio nõ fit impenſæ factæ in ſequeſtro ſine decreto iudicis.

3 Tertiò quòd ſi aliqua impendant ſine iudicis decreto,quòd illa non poſſint deducere,nec cõputare,per text.in l.ait prætor.in fin.ibi,neque enim ſine permiſſu eius debet diminutio fieri.ff.de iure deliberand.& in l.litibus.C.de agricol.& cenſi.libr. 11. licet contrarium videretur de eo qui miſſus eſt in poſſeſſionem ex primo decreto,per l.prætor.§.quod ait.ff.de bonis autho.iud.poſſid. Roman.declarat.ſingul.408.tu habes.

4 Tamen Sal.in l.vna.dicit ſequeſtrum conducere poſſe vnam domum neceſſariam pro cuſtodiendis fructibus.l.is cui.§.qui legatorum.ff.vt in poſſeſſ.lega. & poſtea in ratione reddenda poteſt

5 deducere penſionem illius domus conductæ, quia in damno eſſe non debet.| † Sed quia hic conductor recipit rem captam promiſſo aliquo pretio, ideo ipſe debet omnes expenſas facere,& pretium liquidum promiſſum reddere: vt dictum eſt ſuperiùs art.prox.

Fors de ce qu'ils auront ainſi frayé comme deſſus,& de leurs ſalaires raiſonnables,apres ce qu'ils auront eſté taxé par iuſtice.

GLOSSA SECVNDA.

Deductio quarum impenſarũ permittatur in ſequeſtro.

1 DVos excipit caſus, in quibus ſequeſter poteſt,quod impendit deducere,& computare.Primò illos ſumptus & impenſas quas iudicis authoritate & decreto fecit.

2 Secundò ſuum ſalarium rationabile, poſt tamen iudicis taxationem,deducere poteſt,& ſic à iudice taxari ei debet ſingulis annis.arg.l.vnicæ.C.de præb.ſal.lib.10. & l.mulier.ff.de capt.& hoc fit ne patiatur damnum.l.fi.C.de bon.author.iud.poſ.Alioqui nullus vellet rem recipere,& operam gratis accommodare: vnde conſuluit Barb.conſ.71.illud.in 4.vol. pro nobili viro Thoma, eum à Rege Franciæ ſalarium conſequi debere,eo quòd ciuitas Aſtenſis apud eum fuit ſequeſtrata.

Cõmiſſarius vnicus dãdus in ſequeſtro, non plures.

3 Vnde infertur,quòd vbi ſequeſtrum fieri poteſt, vnus ſequeſter ſeu commiſſarius ſufficit.clc. vna,eod tit.ibi, apud aliquam perſonam idoneam,tum ne duplex ſalarium illis detur, tum etiam quia res melius per vnum,quàm per plures,& commedius regitur.Nam vt trito fertur adagio,Segnius expediunt commiſſa negotia plures.gl.in l.3.ff.de adminiſt.tuto.§.1.de ſatiſd.tuto.in Inſtit. Et hoc tenet Ioan. And.in addit.ad Spec.in rub.de ſequeſt.dicens iudicem ex cauſa poſſe ſubrogare alterum in locum demortui,vel negligentis,ſeu dilapidantis.Idem Cardi.in clem.1.q.24.de

Cõſenſu partium plures poſſunt eſſe commiſſarij. Areſtum.

4 ſequeſt. † De conſenſu tamen partium vidi etiam duos eligi,quod fieri poteſt.arg.l.1.ff.de

5 iure delib. † Sed quia in vna cauſa tres fuerant dati,reprobauit Senatus anno 1533.die 12. Maij. Nam plures eligi eſt valde damnoſum partibus,niſi bona eſſent in diuerſis locis,& prouinciis,tunc in qualibet prouincia conſtitui vnus ſequeſter poterit.arg.l. ex facto.in magna,ff.de hæred.inſti.& tres tantùm legati in vna legatione conſtitui debent.l.ſciendum.in fi.ff.de legat.vnde placuit Senatui vt vnus vel duo ad ſummum conſtituerentur in quolibet loco, in quo bona ſita eſſent,anno 1524.die 20.Martij poſtulantibus aduocatis.*Du Four & Morlon.*

Areſtum.

IDEM, *article* CV.*ibidem.*

Articulus 4.

Et quant aux ſequeſtres ordonnez par iuſtice.

GLOSSA PRIMA.

Cõmiſſariorum duæ ſpecies.

1 ET ſic duplex eſt ſequeſter, quidam voluntarius, qui ex voluntate & conuentione partium datus eſt, de quo in l.intereſſe puto.ff.de acquir.poſſ.& l.ſequeſter.de verb. ſignific.neceſſarius, qui ex legis vel iudicis decreto datur,vt hîc,& l.æquiſſimum.ff. de vſufruct. & ſuperiùs in princ.dixi de ſequeſtratione alia,quæ miſta eſt,ſic ſequeſter dici poteſt.

Seront tenuës les parties dedans trois iours apres la ſentence conuenir les commiſſaires.

GLOSSA SECVNDA.

Ordo in ſequeſtro obſeruandus.

1 EX hoc text.notanda ſunt ſequentia requiſita in hoc articulo.Primò quòd ſententia lata ſit,ibi,*La ſentence.*

Secundò

Digitized by Google

2 Secundò quod partes poſt ſententiam conueniant de ſequeſtris, ergo vtraque pars.

3 Tertiò quod infra tres dies, ibi, *dedans trois iours.* & non computatur dies ſententiæ, ibi, *apres la ſentence.*

4 Quartò quod in vnum commiſſarium & ſequeſtrum conueniant, & in eo conſentiant, ibi, *conuenir de commiſſaires.*

5 Quintò poſt tres dies tenentur partes dimittere rem ſequeſtratam ſub pœna amiſſionis illius rei, vt ſequitur.

Et apres leſdicts trois iours paſſez, ſoit qu'ils en ayent conuenu ou non, ſeront tenus les poſſeſſeurs ou detenteurs des choſes contentieuſes laiſſer la detention ou occupation des choſes ſequeſtrées ſur peine de perdition de cauſe.

GLOSSA TERTIA.

1 ITem hic ſequitur, quòd ſiue partes conuenerint intra tres dies de ſequeſtro, ſiue non, tamen tenebuntur poſſeſſores rerum, relinquere ſequeſtris poſſeſſionem vacuam ſub pœna amiſſionis cauſæ. clem. vna. de ſequeſt. poſſeſ. & fruct.

Poſſeſſores tenentur relinquere ſequeſtris poſſeſſionē vacuam.

2 Sed non dicit, quid fiet, an dabitur ſequeſter? Reſp. quod à iudice tunc eligetur elapſo termino. l. in venditione. §. fi. ff. de bonis author. iudi. poſſid. Et ſi antè dederit iudex, quam partes conueniant, perperam datum declarauit curia ſuprema anno 1531. die 23. Aprilis.

Iudex dat ſequeſtrum, ſi partes non conueniant. Arreſtum.

3 Item quod poſſeſſor teneatur poſſeſſionem vacuam iſti ſequeſtro relinquere, probatur in clementina vna. verſic. & nihilominus. vbi dicit partem recuſantem ius amittere, & contrahere excommunicationem, ipſo tamen iure non amittet cauſam, niſi iudex per ſentētiam hoc declaret, quod non poteſt facere iudex laicus in beneficialibus, quia non poteſt priuare beneficio is, qui

4 non poteſt dare. l. 3. ff. de re iudic. † Et ſic iudex laicus poterit tantum poſſeſſorio clericum priuare, non verò iure quod habet in beneficio. Ideo petitorio poſtea experiri poterit, in quo videbitur, an illo caſu debeat etiam amittere ius, vt in ſequeſtratione, & tunc adiudicabitur etiam petitorium poſſeſſori, alioqui ſi caſus ille, in quo fuit priuatus poſſeſſorio, non mereatur priuari petitorio, is ſuccumbet in petitorio, qui obtinuit in poſſeſſorio. per c. cum eccleſia. de cauſa poſſeſ.

Vacua poſſeſſio tradenda eſt ſequeſtro ſub pœna amiſſionis cauſæ.

Laicus priuatus quādo poſſeſſorio beneficij, petitorio an priuari debeat.

5 Eſt tamen differentia, quia ſi ſequeſter ſoluendo non ſit, ſi de partium volūtate receptus fuerit, non tenetur iudex, ſed partibus imputandum eſt, qui talem elegerunt, ſicut de ſocio dicit tex. in §. fi. Inſti. de ſocieta. ſecus ſi ex iudicis ſolius authoritate electus fuerit, quia tunc in ſubſidiū iudex (cautionibus prius excuſſis) tenetur: ſicut de eo qui dat tutorem pupillo. l. 1. ff. de magiſtra. con-

6 uenien. §. pen. de ſatiſdat. tut. in Inſtit. † Vel ſi ad vnius tantum partis inſtantiam, non ſoluēdo datus fuerit, de dolo illa pars tenebitur in ſubſidium, id eſt ſi ſequeſter vel eius fideiuſſor ſoluendo non fuerit. l. ſi oleum. ff. de dolo. Et an certificatores teneantur, qui deponunt & aſſerunt fideiuſſores idoneos, ſcripſi abundè in tract. de ſent. exec. art. 1. in gloſſ. *cautione.*

Iudex an teneatur de ſequeſtro, qui non eſt ſoluendo.

7 Et an ſi aliquis lite pendente diſſipet fructus, res poſſit ſequeſtrari, decidit Aufr. deciſio. Tholoſa. q. 477. non poſſe ſi pars illa ſoluendo ſit, alioqui contra. c. fi. de ſequeſt. poſſeſ.

Idem, Article CVI. Ibidem.

Et pour le reſtabliſſement des fruicts ſera tenu le condamné rapporter par ſerment la quantité de ce qu'il aura prins deſdicts fruicts, & ſelon ledict rapport en faire reſtabliſſement promptement ſur peine ſemblable de perdition de cauſe.

Articulus quintus.

GLOSSA PRIMA.

1 QVando iudex ſequeſtrationem faciendam præcipit, ſtatuere ſolet, vt quilibet reſtituat ea, quæ percepit ante ſequeſtrum, vt cuſtodiantur vincenti, & is qui eſt condemnatus ad reſtituendum, & reſtabiliendum, tenetur iurare quid, & quantum receperit, & ſecundum hoc iuramentum tenebitur reſtituere, & ſtatim ſub pœna amiſſionis cauſæ hoc facere tenetur.

Reſtitutio omniū eſt facienda in ſequeſtrum.

2 Et ſic primò requiritur in hoc text. condemnatio iudicis, *à reſtablir*, & ad deponendum ea quæ pars receperit.

3 Secundò quod is iuret ſe tot fructus recepiſſe, videlicet viginti ſextaria frumenti, ideo para-

4 tum ſe dicat ea reſtabilire & deponere in manibus ſequeſtri. † Nam vbicunque lex vel ordinatio dicit, vt ſtetur dicto damnum paſſi, vel alterius, intelligitur cum iuramento. argum. l. hac edictali. §. his illud. C. de ſecun. nupt. Ange. in repet. l. ſi vacantia. C. de bonis vacan. libr. 10. refert Soc. in c. fi. §. quod ſi ſuper. col. 3. verſ. ſecunda dubitatio. vt lite non conteſta. vt ſi ſtetur dicto officialis dicentis ſe inueniſſe ludentes, vel damnum dantes, intelligitur ſi iurauerit, teſte Alex. in l. qui bona. §. qui damni. ff. de damno infect. & ita voluit iſte text. quod pars iuraret, quos fructus recepiſſet.

Dato ſequeſtro poſſeſſor iurare debet, & reſtabilire.

5 Vnde inferunt doct. quod ſi perſona ſit infamis, non debet ſtari iuramento illius. Alex. in l. qui bona. §. qui damni. col. 2. & Iaſ. in l. ſi quando. C. vnde vi. ſed hic putarem quemlibet iurare poſſe, vt hic tex. permittit, ſed ei non creditur, vt in §. ſeq. vbi permittitur parti probare contrariū.

Iuramento infamis non eſt ſtandum.

6 Tertiò requiritur, quòd ea quæ recepit reſtituat, & ea quæ dicit ſe recepiſſe deponat apud ſequeſtrum. ibi, *en faire reſtabliſſement*, &c.

Poſſeſſor in ſequeſtro debet omnia reſtituere.

7 Quartò, quod hoc ſtatim faciat, ibi, *promptement*, hoc eſt arbitrio iudicis relinquendum vt docui art. 2. tract. de præcon.

8 Quintò, comminatur pœnam amiſſionis cauſæ, hoc tamen non fit ipſo iure, ſed ſi iudici viſum fuerit poſt plura præcepta, vt vſus forenſis habet.

Amittit cauſam qui non reſtituit ſequeſtro.

Digitized by Google

Idem Article CVII. ibidem.

Articulus ſextus.

Et ſera neantmoins permis à la partie qui aura obtenu ledict ſequeſtre, informer de la quantité, & valeur deſdicts fruicts, outre ledict rapport par ſerment, & le condamner au contraire, au peril toutesfois de l'amende ordinaire enuers nous, & autant enuers la partie contre celuy qui ſuccombera.

GLOSSA VNA.

Probatio obtinentis in ſequeſtro cõtra iuramentum poſſeſſoris.

1 SVperius in art. proximo voluit condemnatum ad deponendum ea bona, quæ ante ſequeſtrum receperat, poſſe iurare quæ bona habuerat, & ea reſtituere, ſeu deponere apud ſequeſtrum, ſed hîc deciditur quod ſi plures receperit fructus, quam iurauerit recepiſſe, an pars poſſit probare alios multos fuiſſe perceptos, quos ipſe non eſt profeſſus, & iſte text. permittit parti, quæ obtinuit probare poſſe, & alteri parti contrarium.

2 Sed quando hoc poſſit probari? Reſp. text. quando pars obtinuerit, & ſic poſtquam altera pars
per ſententiam ſuccubuerit, per quam adiudicati ſunt parti fructus. Nam tunc ſua intereſt agere,
cum fructus ſint ei adiudicati, antea verò non, quia fortè ſuccumbet. Ideo iſte tex. dicit *que aura*
obtenu ledict ſequeſtre. & ſi pars ſtatim poſſet probare, impediretur proceſſus principalis, & poſtea
fortè in recredentia ſuccumberet. Ideo tutius eſt quod pars obtineat, & poſtea poterit probare,

Probatio cõtra iuramentum quando poſſit fieri.

3 vt hîc: licet iſte tex. dicat, quod ſequeſtrum obtinuerit. † Et ſic tollit hic articulus dubium
de l. non erit. §. dato iureiurando non aliud quæritur, an iuratum ſit. ff. de iureiur. per quem videbatur non poſſe probari contra iuramentum partis. Reſp. quando iuramentum delatum eſt à parte parti, nihil aliud quæritur, ratione conſenſus partis deferentis: ſed in iuramento à lege delato, vel ab ordinatione, vt hîc, ſeu à ſtatuto, poteſt probari contrarium, licet conſuetudo vel ordinatio iuramentum deferat. Bal. in l. 1. C. de rebus creditis. Alex. in l. qui bona. §. qui damni. ff. de damno infect. refert Iaſ. in §. dato. & hic art. permittit vt pars poſſit probare contra aſſertionem.

Iuramẽtum vnius nõ eſt integra probatio.

4 Nam iuramentum vnius non eſt integra probatio. l. iuriſiurandi. C. de teſtib. c. licet vniuerſis, illo titulo. Ideo integra probatio ex aduerſo recipi debet, & præualere probationi minus integræ. arg. l. admonendi. ff. de iureiur. & c. fi. illo tit. vnde ſi in aliqua diſpoſitione defertur iuramentum alicui, illi iuramento non ſtatur, ſi probetur contrarium. tex. in c. propoſuiſti. de proba. vbi Panor. poſt glo. in 1. not.

Iudex niſi petente parte non admittit probationẽ contra iuramentum.

5 Et ſic per iſtum tex. patet iudicem non poſſe recipere probationem contra partem ex officio non petente altera parte, vt hîc, *permis à la partie,* quicquid dicant doct. in l. ſi quando. C. vnde vi. & in §. damni. Innoc. & Io. And. in c. quia propter. §. illud. de elect.

6 Item ſuperius in art. proximo non dicitur, quòd pars iuret ſuper valore fructuum, ideo poterit pars probare, quod ſextarium valuit tali anno decem libris, & modius vini ſex. & idem in valore aliorum fructuum, ſed quantitas tantum fructuum fuit aſſerta, quam accepit.

Valor fructuum quomodo probetur.

7 Et probabitur per librum, in quo ſingulis diebus mercatus conſcribi ſolet rerum valor, vt habetur in tit. *des fruicts.* in conſti. reg. vbi alia de his dicentur, interim de his finem faciam.

Sed videndum eſſet, qui poſſint dari ſequeſtri ſeu commiſſarij: vide ordin. ſequentem.

LOYS XII. Article LXXXVI. des premieres.

Articulus ſeptimus.

Item, quand aucune complainɛte ſera fournie ſoit en matiere beneficiale, eccleſiaſtique, ou prophane, noz iuges ſoyent preſidens, conſeilliers, ou autres noz officiers, qui auront cognu de la matiere, leurs enfans & parens ne pourront eſtre commis au regime & gouuernement de la choſe contentieuſe, mais ſeront tenus de commettre autres gens notables, non ſuſpects, ne fauorables à l'vne ne à l'autre des parties, à moindre fraiz que faire ſe pourra, ſur peine de ſuſpenſion de leur office, & autre peine arbitraire.

GLOSSA VNA.

Mãdato cuius iudicis ſequeſter reſtituat fructus.

1 NVnc videndum eſt, ſequeſtri coram quo iudice rationem, & reliqua reddere teneantur?
Reſp. ſequeſter de mandato illius iudicis, ex cuius ſententia fuit electus, rem reſtituere
2 tenetur. l. fi. §. pen. C. de bonis authorita. iudic. poſſidend. † Etiamſi ſit clericus: & poteſt cogi
per illum iudicem ſecularem, cuius ſententia fuit ſequeſtrum factum, & quia tunc non proceditur contra iſtum clericum per modum iudicij, ſed executiuè in conſequentiam officij ſuſcepti, teſte Bald. in l. acceptam. col. 1. C. de vſur. Bal. & Iaſ. in l. ſi fideiuſſor. §. fin. ff. qui ſatiſd. cogan.

Præſẽte parte vtraque ſequeſter ſoluens liberatur.

3 Et ſi eius mandato reſtituat, ſtatim eſt liberatus. l. fi. Quod eſt verum, ſi hoc parte præſente, vel citata factum fuerit. Bald. in l. fin. C. de bonis autho. iudic. poſſidend. Curtius in tract. de ſequeſtr. quæſt. vlt. refert. Imò etiam dicit Aufrer. in tract. de poteſta. ſecul. ſuper eccleſia. perſo. regul. 2. fallen. 24. quòd clerici deputati à iudice ſeculari ſequeſtri poſſunt ab eodem iudice compelli ad reddendum rationes, & reliqua, quia non debent acceptare officium ſæculare, ſi nolunt ſæcularibus ſubeſſe, ca. 2. ne cleric. vel monach. ſecul. nego. ſe immiſceant. rationem tamen reddent coram iudice proximo illius loci, vbi recepit fructus, vt cenſuit ſenatus anno 1521. die 10. Decembris pro Aymaro appellante contra Robertum appellatum.

Areſtum.

Rationes prius reddẽdæ à ſequeſtro antequã fiat præceptũ reſtituendi.

4 Et finito ſequeſtro non debet, nec poteſt ſequeſter compelli ad reddendum omnes fructus, quos recepit, ſed imprimis debet citari ad reddendam rationem, qua reddita, præcipietur ei, vt reliqua reddat, aliàs ſi ante rationem redditam eidem præciperetur, vt omnes fructus redderet,
5 grauaretur: quia ab executione non eſt incipiendũ. l. 1. C. de execu. rei iudi. † Et quia expenſas
poteſt deducere vt ſupradictũ eſt, per clementinã vnã, ibi, ſupereſſe contigerit. Et ita fuit in hoc ſenatu iudicatum anno 1541. die vlt. Februar. in magna camera. & de rationibus ſcripſi in l. bones. 1. ff. de verb. ſignific. itidem alia plura de hac materia docui & in tractatu de ſenten. execut.

Areſtum.

6 Demum

Digitized by Google

6 Demum quando officium ſequeſtri finiatur? Reſp.quando datus eſt pendente lite, ea finita, expirat quoque eius officium,quia ceſſante cauſa ceſſat effectus.c.cum ceſſante.de appel. *Finiatur quã do ſequeſtri officium.*

7 Item ſatiſdatio facit ſequeſtrum ceſſare. gl. in l. ſi fideiuſſor. §. fi. ff. qui ſatiſd.cogan.l.fi.C.de ord. cognit. Limitatur in caſibus deſcriptis per Curt. ii. tract.de ſequeſtr.quæſt. 14.vbi etiam tradit alios caſus,in quibus releuetur ſequeſtrum,& quæ ſatiſdatio requiratur. & Bart.in l.litibus & *Satiſdatio facit ceſſare ſequeſtrum.*
8 Curtius.quæſt.19.Barba.conſ.11.illud.col.10.in 2.vol.dicit, † quod ſatiſdatio duo continere debet,videlicet quòd fructus non conſumet.l.diuus.ff. de petit.hæred.& quòd illos fructus ad iudicis mandatum reſtituet.arg.l.ſi oleum.ff.de dolo.Bal.in c.olim num.4.de reſcrip. *Satiſdatio duo cõtinere debet.*

9 In regno Franciæ cum ordinationis authoritate ſequeſtratio fieri debeat, etiamſi pars offerat ſatiſdationem,non ceſſabit ſequeſtrum , etiam altera parte inuita in rebus immobilibus:in mobilibus verò cautione data ſolet res adiudicari domino. Et ita vidi ſeruari in forenſi iudicio,& dixi plenè in tractatu de literis obligatoriis.artic.6.gl.3. *Satiſdatio in Francia non impedit ſequeſtrũ fieri.*

10 Poſtremò ſequeſter in prima cauſa datus, durabit etiam pendente appellatione.per textum in l.litibus.C.de agrico.& cenſi.lib.11.& l.ſi fideiuſſor. §. fi. ibi,vel lis finem accipiat.ff.qui ſatiſda. cogan.& clem.vna.ſequitur Curt.in tract.de ſequeſtr. quæſtio. 18.Addendum eſt tamen, quòd ſi officium clauſtrale ſequeſtretur,tunc ſequeſter quoad ſpiritualia debet deputari religioſus,quoad temporalia alius. ſi verò prioratus clauſtralis non ſit diuiſus à menſa,ſed eſt communis,eo caſu religioſi illius monaſterij dabuntur ſequeſtri, qui poſtea reddent rationem vincenti: vt cenſuit Senatus pro prioratu de Longpont anno 1534.die 29.Ianuarij. *Pendẽte lite etiã in cauſa appellationis durat primus ſequeſter. Religioſi an poſſint eſſe ſequeſtri. Areſtum.*

11 Alias multas poſſem hîc congerere quæſtiones,ſed tam ratione prolixitatis vitandæ, quàm etiam quia eas tantum deligo & ſcribo quæ in foro quotidie verſantur, ideo alias nunc miſſas faciens, gratias de his ſummo Deo Ieſu Chriſto ago, qui in Trinitate perfecta viuit & regnat per ſecula. Amen.

TRACTATVS

DE DILATIONIBVS

VTILIS, ET QVOTIDIANVS.

Des delaiz.

1 VT à definitione incipiam,mihi videtur dilationem ſic deſcribi poſſe:Dilatio eſt quędam temporis ad aliquid agendum aſſignatio,ſeu prorogatio:quamuis Cy.aliter definiat in l.1.C.eo. & Bal.in c.quoniam contra.col.6.nu.45.de proba.ſic dicens:Dilatio eſt termini aſſignatio,ne præcipiti via quis teneatur ſe defendere, quibus definitionibus,vel potius deſcriptionibus omiſſis,quia parum in praxi curantur, ad alia pertranſeo. *Dilatio quid.*

2 Dilationum multæ ſunt ſpecies, vt docet Hoſt. in ſumma de dila. & aliquando multas alias congeſſi, quas parum etiam ad ſeriem huius negotij pertinere video:ideo conſultò eas miſſas facio,proſequar tantùm dilationes in text.conſcriptas:igitur ad textum pergo. *Quotuplex ſit dilatio.*

CHARLES VII. Article XLI. des premieres.

Item,que nulle cauſe ne prendra delay cõtre quelconque perſonne,que ce ſoit,qu'elle ne ſoit deliurée ſelon l'ordre des preſentations, ſinon pour cauſe d'abſence,pour cauſe de la choſe publique,ou autre grande ou vrgente & neceſſaire cauſe.Et enioignons aux aduocats & procureurs, que contre ceſte preſente noſtre ordonnance ne facent requeſte. *Articulus primus.*

GLOSSA VNA.

1 STatutum eſt in tit.de præſenta.quod omnis appellans tenetur ſe præſentare in parlamento,alioqui contumax reputabitur. artic. 1.de præſen. quod limitat Aufrer.in multis caſi-
2 bus in tit.de præſen.§.1. † Et debet illa præſentatio eſſe ſpecialis & expreſſa contra ſingulos, contra quos cauſam agit, alioqui illa generalitas,præſento me in omnibus cauſis,parit obſcuritatem,& non valebit.l.ita fidei.ff.de iure fiſci & præſentatio facta contra vnum non prodeſt contra alium, quia res inter alios acta, aliis non prodeſt,nec præiudicat,vt declarat titulus,res inter alios acta. *Præſentatio debet eſſe ſpecialis.*

3 Vnde hîc ſtatuitur, quod omnes cauſæ decidantur ſecundum præſentationis ordinem, nec dilatio in contrarium dari debet.nam qui prior eſt tempore,potior eſt iure.per regul.iuris,& prius ſua cauſa terminari debet.c.vt debitus.de appel. *Decidantur cauſæ ſecundũ ordinem præſentationum.*

4 Limitatur ratione abſentiæ cauſa reip.tunc dilatio dabitur: illæſum enim ius per id tempus, quo quis reipublicæ operam dabat,vel aduerſo caſu laborabat, manere debet,necnon & aduerſus eos ſuccurritur,ne vel obſit,vel proſit,quod euenit.l.1.ff.ex quib.cau.maio. *Dilatio cauſa abſentiæ datur.*

5 Abeſſe reipub. cauſa intelligitur & is,qui ab vrbe profectus eſt,licet nondum prouinciam exceſſerit, ſed & is qui exceſſit, donec in vrbem reuertatur. l. abeſſe. ibidem. Reipublicæ cauſa abeſſe eos ſolos intelligimus,qui non ſui commodi cauſa,ſed coacti abſunt.l.reipublicæ.ibid.

Digitized by Google

Reipub. cauſa quis abeſſe intelligatur.

6 Tamen non verè dicitur reipublicæ cauſa abeſſe ille,qui ſui priuati negotij cauſa in legatione eſt.l.non verè.ibidem,nec qui dolo malo abeſt.l.item hi.ibidem.vel qui data opera.ibid.in l.ſeq.

Dilatio ex vrgente cauſa.

7 Secundò limitatur ex cauſa vrgente & neceſſaria, vt ſi ſit in vinculis,vel ſi à militibus,& apparitoribus obſeruatur, vel in hoſtium poteſtate ſit,tunc quoque dilatio concedi poterit,vt non ex ordine cauſa decidatur.l.ſuccurritur.cum l.ſeq.& l.item ei.ff.ex qui.cau.maio.

Magna cauſa abſentiæ quæ dicatur.

8 Idem ex alia magna cauſa, magnam cauſam hic voco, iuſtam,vt iuriſc.in l.1.in fi.ff.ex quib. 9 cau.maio.vtpote ſi metu abſuiſſet.l.2.in fi.ibid. † Et metus cauſa abeſſe videtur, qui iuſto timore mortis,vel cruciatus corporis conterritus abeſt,& hoc ex affectu eius intelligitur,ſed non ſufficit.quolibet terrore adductum timuiſſe,ſed huius rei diſquiſitio iudicis eſt.l.metus.ibidem.

Probabilis cauſa abſentiæ quæ ſit.

10 Idem ſi quis ex cauſa probabili abfuerit,puta ſtudiorum cauſa fortè procuratore ſuo defuncto.l.necnon.ff.ex quib.cau.maio.

11 Vltimò prohibet iſte text. aduocatis & procuratoribus, ne ſupplicationes porrigant contra hanc ordinationem, quia iuſta petenda ſunt.l.2.ff. de his qui ſunt ſui,vel alie. iur.alioqui contrarium petenti poſſet dici, valde ſtulta eſt petitio tua.l.Domitius.ff.de teſtam.

Prohibitio facta aduocatis extenditur ad litigantes.

12 Sed hîc non prohibet partibus, ergo partes hoc poſtulare poterunt. Reſpon. prohibendo aduocatis,& procuratoribus,qui nomine partium petunt,videtur per conſequens prohibuiſſe quoque partibus.l.ad legatum.& l.ad rem.ff.de procur. ſed iſtis ſpecialiter prohibet, quia iſti cauſam agunt,& proſequuntur, vnde cùm iſti ſoleant huiuſmodi ſupplicationes concipere, & præſentare,hoc illis prohibet,non tamen excludens partes.& per iſta habebitur materia præſentationis expedita.additis his quę Aufrer.tractat in titu.de præſen. faciend. in parlamen.in ſtylo & quæ inferius dicam eod.tit.

CHARLES VII. Article XLI. des premieres.

Articulus ſecundus.

Item,& que durant les guerres & diuiſions de noſtre Royaume,les parties ont demandé pluſieurs delaiz de guarãt de veuë,ou de ſommation de guarãt,ou autres ſommations & diſoyent qu'au dedãs des delaiz,qui leur auoyent eſté baillez,ils n'auoyent peu faire leſdites ſommations,ou veuë,ainſi qu'auoyent eſté appoincté par noſtredite cour:parquoy les procez ont eſté moult allongez & differez: Nous voulans abbreuier les litiges & procez d'entre noz ſubiects,conſiderans que par la grace de noſtre Seigneur nous auons expellez & deboutez noz ennemis de noſtre Royaume, & que lon peut aller par noſtredit Royaume ſeurement, auons ordonné & ordonnons que doreſnauant en noſtre cour de parlement ne ſera donné qu'vne dilation pour guarant,pour veuë,ou pour ſommation de guarãt,& que temps & eſpace ſera baillée ſuffiſante aux parties pour faire adiourner leurs guarãs,ou faire leſdictes ſommations ou veuë,durant lequel temps la partie, à qui ſera donnée ladicte dilation, ſera tenue faire les adiournemens & exploits en tel cas appartenans: autrement elle en ſera deſcheuë de tous poincts,s'il n'y a grand & vrgent empeſchement,ou cauſe qui doyue mouuoir noſtredicte cour à donner vn autre delay.

GLOSSA PRIMA.

Garandi, & veuæ vnica dilatio datur.

1 Iſte articulus tractat de duabus dilationibus, videlicet de dilatione,quæ euictionis gratia conceditur, quam noſtri *guarãd* vocant.altera eſt dilatio quæ demonſtrationis cauſa datur,quam dicanici *veuë* nominant, vt in his non detur præterquam vna dilatio,niſi ex cauſa,vt etiam ſcribitur in ſtylo parlamen.tit.de defectu ſuper actione reali.§.item ſi poſt ventam.& in tit. de dila.quæ datur pro garando.& Maſuer.in tit.de dilatio.§.item & pro garando.

Laudare authorem quid ſit.

2 Sciendum eſt, quod ſi aliquis poſſideat rem,alieno nomine,ſi ab eo petatur,poteſt nominare eum, à quo rem habuit, & ei litem denunciare, quod laudare authorem vocant, & iuriſconſ. & Imperatores in l.tenetur.§. ſi tibi iter. ff. de euict.& in l.authore laudato.C.de euictio.& in l.2.de in litem dando tutor.

3 Laudare autem priſca lingua eſt nominare, & nominatim vocare in iudicium defendendi cauſa.l.Herennius.ff.de euictio.quod nos ſummare dicimus. Budæ. ibi, is itaque qui conuenitur, vt defendat mihi rem, quam præſtitit, & cuius euictionem timeo,vocatur auctor laudatus.in l.2. C.vbi in rem actio exercer.debeat.& l.authore laudato.

Etymologia huius nominis Galli *guarant*.

4 Vulgo tamen hic author laudatus vocatur *guarãd.* nam defendere dicitur garentire. text. & ibi doct.in c.vno.§.1.de lege Corradi. Alb. in rub.C.de euict.& *guarãd* deducunt quidam à verbo Hebraico Garah:quod eſt miſcere litem, quod is qui conuenitur vult miſcere litem cum ſuo authore:nos verò dicimus eſſe Gallicum vocabulum.

Nominatio & ſummatio quid.

5 Aduertendum eſt,quòd praxis habet nominationem, & ſummationem, nominationem vocant *guarand* ſimpliciter,ſeu *guarand formel*,ſummatio eſt denunciatio, de qua in l. 1. C. vbi in rẽ act. & inferius dicam differentias.

Nominatio ad quid eſt inuenta.

6 Et eſt inuenta hæc denominatio ſeu denunciatio de iure in fauorem tam nominantis, quam nominati primò in fauorem nominati, qui fortè non vult litibus inuolui, nec habet inſtrumenta, per quæ rem controuerſam defendere poſſit,niſi nominatus defendat, nec re euicta poſſet poſtea agere.l.emptor fundi.C.de euict.Bald.in l.2.C.vbi in rem actio.

7 Nominati etiam eſt fauor, quia de re ſua agitur, ideo facultas defenſionis rei ſuæ dari ei debet.l.defenſionis facultas.C.de iure fiſ.lib.10.l.1.§.ſi quis eo.ne vis fiat ei.

Nominare quis poſſit & nominari.

8 Sed quis poſſit nominare & nominari videamus, & reſpon. ille debet laudare ſeu nominare alium, qui alieno poſſidet nomine, vnde colonus,commodatarius, & depoſitarius poſſunt hanc nominationem facere,quia ſibi non poſſident.c.fi. §. in aliis.vt lit.non conteſt.l.non ſolùm.in fi.ff. de

Digitized by Google

de vſucap.l.rei commodatæ.ff.commodati.l.1.depoſi.

9 Idem in aliis, qui alieno poſſident nomine, & nullum ius habent in re, quæ petitur. Nam ſi quis conueniatur ſuper iure, quod habet, non poteſt alium nominare, gloſ. in d.c.fi. quia ipſe poſſet proſuo iure agere, ſic & defendere ſe tenetur.

10 Quod eſt verum, ſi actio intentata reſpiceret illud ius. vnde emphyteota, vaſallus, ſuperficiarius, feudatarius, fructuarius, maritus & ſimiles non poſſunt dominum nominare, ſi conueniantur ratione iuris ad eos pertinentis: † Secus ſi conuenirentur ratione iuris ad eos non pertinentis.gl.& doct.in l.2.C.vbi in rem.& in l.locum.§.1.vbi gloſ.ff.de tab.exhib. *Quãdo laudentur authores.*

11

12 Procurator ergo datus ad negocia poteſt nominare dominum ſuum: quia alieno nomine poſſidet, & poteſt interrogari an eius dominus poſſideat. l.non ſolùm.de procur.capit.dilectus.de procurat. *Procurator nominat ſuũ dominum.*

13 Etiam procurator ad lites poteſt dominum nominare, ſi ipſe non ſit inſtitutus, vt dominus eum inſtruat.arg.l.ſed & hæ.§.pe.ff.de procur.Hoſtien.in c.fi.vt lite conteſta.

14 Tamen procurator conſtitutus non poteſt nominare ſine ſpeciali mandato alium tertium, quàm conſtituentem, quia per talem actum videtur transferri dominium in nominatum.arg.no. in l.1.ff.pro derelict.ſaltem poſſeſſio poſſet in alium transferri. per l.ſi.ff.de rei vend.& ſicut ad renunciandum exceptioni peremptoriæ requiritur ſpeciale mandatum. Bart. in l.fi.in princ.ff.quæ in fraud.cred.Alex.in l.pactum curatoris.C.de pact. quia videtur quãdam inducere donationem. l.ſi quis delegauerit.ff. de noua.quæ à procuratore fieri non poteſt.c.fi.de offic.vicar.in 6.& huius eſt ſententiæ Soc.in c.fi.§.fi.arti.2.vt lit.non conteſt. *Procurator an poſſit nominare aliũ tertiũ quàm dominum.*

15 Idem dicemus in procuratore qui ſuſcipere defenſionem non poteſt, ſeu vt dicam Garandiam, niſi ſpeciatim ad hoc fuerit conſtitutus. Ita habetur in ſtylo parla.tit.de dila.quæ datur pro Garendo.§.item ſi garendus. *Procurator an poſſit ſuſcipere garãdiam.*

16 Ideo neceſſe eſt apponere hanc clauſulam in procuratoris conſtitutione, *donnant & octroyant audit procureur plein & ſpecial pouuoir, & authorité de faire adueu ou deſadueu ſur garantie.* Aliàs mandatum non teneret, vt ordinauit curia anno 1323. vt eſt in ſtylo. Item ſi garendus. & ſic iudicauit Senatus vt in ſtylo, areſto 52. *Clauſula pro curatori ſuę garandiæ.* *Areſtum.*

17 Addendum eſt quod hæc nominatio in iudicio fieri debet à conuento, vt in l. 2.C. vbi in rem act.ſed laudans teſtari debet, quòd ſi laudatus nollet defenſionem ſumere, quòd ipſe proponere intendit ſuas defenſiones, & rationes, ius ſuum deducere, alioqui non reciperetur ſine proteſtatione. *Nominatio in iudicio quomodo ſit facienda.*

18 Sed in quibus rebus hæc nominatio ſeu laudatio facienda ſit? Reſpon.tam in rebus immobilibus, quàm mobilibus.text.iuncta gl.in §.fi.c.vlt. vt lite non conteſt.& in l.2.l.qui concubinam. §.ſi hæres.ff.de leg.3. quia rationes prædictæ habent locum tam in mobilibus quam in immobilibus, ne abſenti fiat præiudicium: quamuis l.2.loquatur de immobilibus. *Nominatio in quibus rebus poſſit fieri.*

19 Non negat tamen quin in mobilibus ex paritate rationis locum habeat. auth. qua in prouincia.C.vbi de cri.agi.oporteat.

20 Etiam habet locum hæc nominatio in iuribus poſſeſſis alieno nomine, quia hæc iura incorporalia pro immobilibus habentur.l.ſi aliena.§.1.ff.de vſucap.Bar.in l.2. *Nominatio in iuribus.*

21 In poſſeſſoriis verò non habere locum laudationem dicit gloſſ. in l.datio. §.1.ff.de act.emp. in verb.continetur.Bart.& alij in l.venditores.ff.de verb.oblig Fel. in cap. edoceri.col.3.de reſcri. *Laudare authore in poſſeſſoriis an liceat.*

22 Sic cenſuit Senatus anno 1534.die 13.Iulij in magna claſſe me præſente. † Sed licet non habeat locum nominatio, ſummatio tamen locum habebit, niſi promiſſa eſſet ratione poſſeſſionis, vt docet Cæpol. cautel. 96. tria faciunt. & hoc intelligitur quando res eſt euicta, ſed quando res petitur etiam quoad poſſeſſionem, dominus debet poſſeſſorem defendere, & liti aſſiſtere, & expenſas dare.l.empti.& l.ſi controuerſia.vbi Bal.C.eod. *Areſtum.*

23 Idem in actione mixta conuentus dominum nominare poterit, ex eo quod naturam actionis realis habet, & eadem videtur ratio, per l.etiam. §. ſi quis abſentis.ff.de pe.hær. Peru.in c.diſpendia.col.2.de reſcrip.in 6. † Et ſolet ſic concludi contra authorem laudatum, *& garand formel, pour à ce que le garand garantiſſe la choſe pour raiſon de laquelle il eſt pourſuiuy par le demandeur, & faire ceſſer ladicte pourſuite, & à faute de ce faire, condamné ès deſpens dommages & intereſts, que ledit demandeur en matiere de garand & defendeur au principal à ſouffert & ſouſtenu, ſouffrira & ſouſtiendra par faute de ladicte garantie, &c.* *In actione mixta quomodo laudemus authorem.* *Concluſio contra authorem.*

24

25 In actionibus autem perſonalibus non habet locum nominatio, quia actio perſonalis afficit perſonam conuentam, & non rem, & ſemper aduerſus eundem locum habet l.actionum genera. §.1.ff.de act.& obli.per l.2.quæ vult hoc in reali procedere, & ſic non in perſonali. *Nominatio nõ habet locum in perſonalibus.*

26 Quod eſt verum in nominatione quoad effectum declinandi iudicij, ſecus quoad affectum, vt poſſit de ſuis iuribus informari. Bart. in l.2. per text. in authen. qua in prouincia. C.vbi de cri. agi opor.

27 Ideo in his perſonalibus dicimus ſummationem habere locum, non autem garandum, quæ ſummatio poteſt fieri in quacunque parte litis, vnde ſi plures ſint in ſolidum obligati, & vnus eorum conueniatur in ſolidum, poteſt requirere alios correos debendi, vt dicunt, *ſommer la pourſuyte contre luy faicte pour le deſdommager, pour leurs pars & portions.* † Et ſic ſolet concludere, *Que l'appellé en ſommation face ceſſer la pourſuyte, que faict le demandeur principal, ou que ledict ſommé enſeigne,* *Sũmatio garandi locum habet in perſonalibus & quomodo fiat.*

28

Digitized by Google

& baille defenſes peremptoires, auec tiltre prouué, & argent pour ſe defendre, autrement à faute de ce faire, proteſte de recouurer ſur ledict ſommé tous les deſpens, dommages & intereſts.

Cõcluſio in ſũmatione.

29 Et ſic requiſitus dederit nominanti defenſiones, ſi poſteà ſit opus eas probare, adhuc debet requiri hic author, vt eas probationes ſubminiſtret, alioqui non agetur de euictione, ſi reus præfatis non petitis ſuccumbat.

In delictis non eſt laudandus author.

30 Item in delictis non poteſt quis ſuum authorem vocare, nec excuſatur quis laudando & nominando authorem. leg. non ideo minus. C. de accu. leg. ſi quis ab alio. §. item ſi filiusfamilias. ff. de calumnia. & in ſtylo parlamenti, titulo de dilatio. quæ datur pro garando. §. item in delictis.

31 Niſi hoc fecerit iuſtitiam exercendo, tunc enim (dum non aliàs doloſè fuerit verſatus) excuſatur quis mandato domini, per regulam iuris, quod quis mandato. & hoc ſi dominus approbet illud factum. l. ſeruo. §. cùm prætor. ff. ad Trebell. §. ſed hoc. in ſtylo facit. l. ad ea ff. de reg. iur. Bart. & alij in l. non ſolùm. §. mandato. ff. de iniur.

Fiſc' promittens duplum ſi rem euinci contigerit quomodo teneatur.

32 Præterea ſi fiſcus promiſerit duplum, ſi res fuerit euicta, non tenetur niſi ad ſimplum & rei æſtimationem. per text. in l. ſi procurator. ff. de iu. fiſ. Bal. in l. 1. C. de hęr. vel act. vẽd. refert Matthę. de Afflict. in tracta. de iure Protomiſ. no. 9. in fin. §. niſi quis.

Areſtum.

33 Idem in aliis ſeruamus de conſuetudine regni, niſi dolus interuenerit, vel calumnia, quia aliàs non ſolent iudices condemnare authores, niſi ad litis æſtimationem, & non ad duplum, ſed ad damna & intereſſe: in reſciſſione contractus fundata ſuper dolo, non datur nouatio nec garandum: quia dolus eſt perſonalis, vt cenſuit Senatus anno 1535. die Martis poſt Quaſi modo.

Euictio non habet locum in beneficiis.

34 Item beneficiatus non agit euicto ſibi beneficio contra collatorem, teſte Inno. in c. quia diuerſitatem. de conceſſ. præb. col. 2. inſtar donatoris. l. Ariſt. ff. de dona. l. ad res donatas. ff. de ædil. edict. niſi quando teneretur eidem conferre, vt in vim mandati apoſtolici, & nominationum. per text. in c. inter. de præb. ſcripſi in tracta. nominatio. quæſt. 19. verſic. 2.

Veuë.

GLOSSA SECVNDA.

Petens rem eã debet determinare.

1 Certum eſt, quòd actor petens rem, debet eam deſignare & oſtendere. l. ſi in rem. ff. de rei ven. l. ſi irruptione. §. 1. finium regund. ca. 2. de lib. obla. vt reus poſſit deliberare, an velit cedere, vel contendere. l. 1. ff. de edendo. & vt iudex ſentẽtiam proferat certam. §. curare. de actionib. in Inſtitut.

Petita res quomodo ſit deſignanda.

2 Primò itaque in libello quo ſaltem fines rei petitæ deſignari debent. l. forma. ff. de cenſi. Et ſi non ſufficiant, debet res ipſa ad oculum demonſtrari, & ad digitum, vt dicit Spec. in tit. de acto. §. 1. verſi. item petenti. & Iaco. in l. non poteſt videri. ff. de iudi. per l. ſi rem. ff. de rei vẽdi. vnde iudex, vocato reo debet in rem præſentem venire, & oſtenſionem facere, quod ſi denegetur, appellari poteſt. c. ſignificantibus. de app. Barr. & alij in l. 1. col. 2. ff. de eden. & vulgo dicitur debere fieri *de bout en bout, de long en long à l'œil, & au doigt, & lon doit monſtrer les quatres bornes, & les quatre quignes de chacune part.* l. de pupillo. §. 1. ff. de noui oper. nunc.

Oſtenſio rei in quib' fieri debeat.

3 Et hæc oſtenſio peti poteſt tam in reali, quam in poſſeſſoria, ſiue ſit res mobilis, tunc ad iudicium deferri debet, & exhiberi, vt per totum titul. ad exhib. imò ſi aliquis fuerit deprædatus iuxta villam, & neſciat latronum nomina, poteſt petere, vt omnes de villa cogantur ſeipſos exhibere coram iudice, vt latrones cognoſcantur, & ita adigentur omnes petente Regio procuratore. Alber. in l. cùm ſi exhibuiſſent. ff. de pub.

4 Et ſic ſeruatur inter armigeros, quando delictum aliquod perpetraſſe dicuntur.

In rem præſentem venire pro venta facere nõ bene conuenit contra Bud.

5 Si ſit res immobilis, ad eam itur, & illius oſtenſio fit. cap. 2. de libel. obla. quod Budæ. in annot. in Pandect. dixit in rem præſentem venire, eſt, vt vulgo dicunt ventam facere, ſed poteſt quis in rem præſentem venire, & tamen non fiet ei rei demonſtratio, ideo opus eſt in rem præſentem venire, demonſtrationẽmque facere: vt docet tex. in l. de pupill. § qui nunciat. ff. de noui oper. nunc. ſcripſi in l. verbum facere. ff. de verb. ſigni.

Oſtenſio in ſeruitutibus.

6 Idem ſi quis petat ius ſeruitutis itineris, vel aliud, debet enim oſtendi qua in parte, cùm in multis partibus fundi iter fieri poſſit. l. ſi cui. ff. de ſeruit.

Redditũ, vel cẽſum petẽs an rẽ demõſtrare cogatur.

7 Vnde ſi quis petat alicuius rei redditus, tenetur oſtenſionem rei facere, ſuper qua eos petat, niſi petat cenſum ſuper bonis rei conuenti, tunc nulla fiet demonſtratio, quia reus ſatis eſt certus de ſuis bonis, & eum qui certus eſt, amplius certiorare non oportet, per regul. iuris. Bened. in interpre. c. Raynutius. in verb. & vxorem. num. 312. de teſta.

Hæreditatẽ petens non adigitur ad particularẽ rei demonſtrationem.

8 Limitatur in actione vniuerſali, vt ſi petatur hæreditas cum pertinentiis, tunc non eſt neceſſe ſingulas res deſignare, ſed ſufficit oſtendere locum inſignem & principalem hæreditatis. l. 4. & l. ſi quo tempore. ff. de pet. hæred. quia in ſententia non ſolum venient ea, quę poſſidebantur tempore litis conteſtatæ, ſed etiam ea, quæ poſtea vſque ad ſententiam, per d. l. 4. ideo in executione fiet illarum rerum declaratio. c. 2. de libel. obla. Aufre. eo. tit. in ſtylo. §. fallit. dicit ita à Senatu iudicatum.

9 Idem ſi ageretur actione in factum ex re iudicata, tunc non peteretur oſtenſio, quia veriſimile eſt, quod ſatis fuit demonſtrata antequam fuerit ſuper ea iudicatum, & certa lata eſt ſententia vt per totum tit. C. de ſent. quæ ſine cer. quanti. §. curare. de actio. in Inſti.

10 Item

Digitized by Google

10 Item ſi quis petat rem ſatis ſuis limitatam finibus,& declaratam,tunc alia non fiet oſtenſio, quia rei demonſtratæ fruſtra adiicitur demonſtratio.l.1.in fi.ff.de dot.præleg.Bar.in l.demonſtratio. q.7. ff. de cond. & demon. Alex.conſi. 38.in 5.vol.c.tua.de cohab.cler.Soc.conſi.89.in cauſa.col.1.in 1.vol.& conſi.2.in 4.vol.

Rei per ſe determinatæ non fit oſtenſio.

11 Et ſemel tantùm peti poteſt, niſi falsò eſſet facta, vtpote de alia re, tunc enim quod vitiosè cautum eſt,pro non cauto habendum eſt. l. quoties.ff.qui ſatiſd. cog.& ſic alia fieri poſſet.Bart.in l.demonſtratio.ff.de condi.& demon.

Demonſtratio rei tantū ſemel fit.

12 Quod non procedit ſi facto rei ſint mutati confines, quia tunc poſſum compellere eum,vt illos manifeſtet.Cyn.in l.cogi.C.de peti.hæred.refert Fely.in c.2.num.9.de libel.obla.

Finibus mutatis ſecunda cōceditur demonſtratio.

13 Item quando fit demonſtratio domus, fieri debet de finibus extra domum,non intra, quia ſic contingeret paupertatem detegi, quod durum eſt.l.2.C.quando & quib. quarta pars debe.lib.

14 10.ita in ſtylo Picta.artic.5.tit.*de faire monſtres.* † In aliquibus tamen locis ſeruatur contrarium, vt ingreſſus ad domum fiat, & oſtendatur pars,& inferior, & ſuperior, ſed æquior eſt prima ſententia.

Domus quomodo fiat demonſtratio.

15 Item ſi petatur dimidia pars hæreditatis, debet de tota (vt ſuperius dictum fuit)oſtenſio fieri, quia media pro indiuiſo videri non poſſet: vt docet Maſuer.in tit. de dila.§.item qui agit.per l. Mæuius. §. duobus. ff.de lega. 2.Bar.in l.fin.vti poſſid.verſi.aduerte.ideo de re principali demonſtratio fiet.

16 Item ſi domini directi petant bona emphyteoticaria,vt quia in commiſſum ceciderunt,debent illa bona declarare, & illorum oſtenſionem facere vt docent Bal.& Præpo. in c.ſignificantibus.col.2.de app.

Directus dominus demonſtrat.

17 Poterit etiam emphyteota interrogari, an illa bona ſint emphyteotica, & cogi poterit reſpondere, teſte Spec. in tit. de loca.§.nunc aliqua.verſic.60.& ſi neget ſe emphyteotam, domino incumbit onus probandi,ſecundum Bal.in c.ſignificantibus.

Emphyteota interrogatur.

18 Addendum eſt,quod demonſtratio per qualitatem magis valet, quam per confines, & ſi ſit error in finibus, ſufficiat veritas qualitatis, vnde ſi legetur prædium, oliuetum, in tali loco exiſtens iuxta tales vicinos, ſi ibidem non ſit, ſed in alio loco, certè debebitur:vt docet Angel.in l.ſi quis in fundi.ff.de lega.1.Alex.conſ.8.videtur.col.1.in 4.vol.Aret.in l.certum.ſi cer.peta.ff.

Demōſtratio nedū per cōfines, ſed & per qualitates rei fit.

19 Sed an ratione delicti oſtenſio fieri debeat, quidam dicunt faciendam, ſi dicatur delictum commiſſum in templo,vel aliàs in loco, ratione cuius delictum reputatur atrox,vt in palatio: vt in §. atrox. de iniur.in Inſti. ideo de illo loco conſtare debet, & an hoc poſſit ibidem fieri. Bart. in l.1.§.cùm vrbem.verſi.ſed quid ſi dubitatur.ff.de offic.præfect.vrb.l.non videtur.de iudic.ſed non ſolet oſtenſio loci fieri, ſaltem eam non vidi fieri, ſed ſufficit quod allegetur locus, & probetur in tali loco commiſſum delictum.Bart.in l.libellorum. ff. de accuſ.& in caſibus in quibus non fit hæc oſtenſio,fiet tamen declaratio in loco huius demonſtrationis, & eſt tanti momenti quoad effectum,& vocant pragmatici *declaration en lieu de veuë.*

Loci declaratio in delictis an fiat.

20 Ad hæc nominatus & Garendus antequam ſuſcipiat cauſæ defenſionem, poteſt oſtenſionem rei petere, quæ non poteſt ei denegari, qua facta poſſit vel recuſare cauſæ patrocinium, aut ſuſcipere,alioqui ſi ſemel ſuſceperit,non poteſt poſtea oſtenſionem petere,quia certus eſſe de illa re videtur,etiam declinatoriæ ante litem conteſtatam ſunt opponendæ. l. ita demum. C. de procur. Ideo etiam hæc tanquam declinatoria debet peti ante conteſtationem: vt pronunciauit Senatus inter D.Ludouicum Dharlay,dom de Sayſi & dom. Fran.Dallegre comitem de Ioigni anno 1515. die 9. Auguſt. niſi fortè vno contextu peteret demonſtrationem, & nominaret authorem,tunc peruerſio ordinis non vitiabit.tex.vbi doct.in c.cauſam.de reſcrip.

Garēdus petit rei oſtenſionem.

Areſtum.

21 Quomodo hæc oſtenſio fieri debeat? Reſp. Primò pars eam petit, vt dicit Io. And.in add.ad Spec.in titu.de acto.§.1.ver.item petenti fundum. vbi dicit ita Tholoſæ ſeruari & Cadurci, & iudex audit partes an hoc fieri debet.

Oſtenſio rei quomodo fieri debeat.

22 Secundò iudex audita vtraque parte decernet hanc oſtenſionem faciendam, vel ſi res ſatis ſit demonſtrata,non faciendam.l.ſi irruptione.in fin.ff.finium regun.

23 Tertiò dicet iudex per ſe vel alium faciendam: vt per Imber.in Inſtit.foren.in lib. 1.§.atque reus.

Decretū iudicis ad oſtēdendā rem.

24 Quartò ſi dicat per alium faciendam, ipſe debet de partium conſenſu committere alicui non ſuſpecto.doct.in l.apertiſſimi.C de iudi.

25 Quintò debet committere apparitori,vel alteri in loco vbi oſtēſio fieri debet degenti, vt expenſæ vitentur inſtar auditionis teſtium.l.iudices.& auth.apud. C.de fide inſtru.

Apparitori proximo cōmittēda demonſtratio.

26 Sextò debet iudex partibus diem dicere,quo die quave hora,& loco comparebunt ad illam demonſtrationem faciendam, & coram quo, vt in ſtylo Caſtelleti patet rubr. *des matieres de nouelleté,* ideo ſolet iudex ſic dicere, *que ladicte veuë ſe ſera à la diligence d'iceluy demandeur à tel iour, par le premier ſergent de tel lieu,ſur ce requis, auquel nous mandons & commettōs ce faire,& pour y proceder comparoiſtront les parties le dictiour & heure de huict attendant neuf de matin deuant la porte de telle egliſe parrochiale,pour de là eux tranſporter ſur ledict heritage ou maiſon, afin de faire ladicte veuë ou intimation,&c.*

Dies & hora rei oſtēdēdæ præfiguntur.

27 Ideo ſtatuitur alius locus notior,vt ibi compareant partes, quia poſtquam oſtenſio fieri debet de loco litigioſo,ergo non eſt notus,ob id alius aſſignatur, & certus locus,in quo partes compareant.

28 † Et cum partes ibi fuerint, requiret actor hanc volens facere demonſtrationem

Iudicis ſententia ſuper demōſtratione facienda.

Locus notus partibus eſt aſſignandus.

apparitorem,& alteram partem,ſi velint ire ad alium locum, quod ipſe conducet eos,& oculis rē cõtrouerſam ſubiiciet,ſed ſi altera pars ſit abſens,petet contumaciam, & in eius contumacia demonſtrationem fieri,quod eidem concedetur ab apparitore.

Actor rē demõſtrat etiā reo abſente.

29 Septimò ſi reus non veniat,fiet eo abſente oſtenſio, & valebit ac ſi præſens fuiſſet. argum.l. properandum.§.& ſi quidem.C.de iud.& ſi vtraque pars abſuerit,circunducetur edictum.l.& poſt edictum.§.1.ff.de iudic.nec fit reo non comparenti præiudicium:vt ſtatuit Senatus,referente Aufre.areſto 122.item nota quod non tradens.

Cõmiſſarius iurat.

30 Septimò quod iudex hunc commiſſarium adigat iuramento, ſeu deferri faciat, quod officium ſuum iure & legitimè perficiet.l.3.C.finium reg.l.hac edictali.§. his illud.de ſecun.nup.Flo. in l.ſi irruptione.ff.finium regund. quod hodie non vidi ſeruari.

Cõmiſſarius in re demõſtranda duos adhibeat teſtes.

31 Octauò commiſſarius in rem præſentem veniet, vt tandem ipſam oculis ſubiiciat.l. ſi irruptione.niſi res eſſet inundata aqua,vel niuibus cooperta, tunc prorogabitur ad alium diem,per ea quæ not.doct. in l.2.ff.ſi quis cau.& ita habetur in conſuet.Norma.tit.47.

32 Nonò requiritur,quòd hic commiſſarius coram duobus teſtibus omnia faciat, aliàs ipſi ſoli non crederetur.l.vbi numerus.ff.de teſti.& quatuor confines ſi poſſit conſcribat,& in qua iuriſdictione,vel ex qua dependet,& in qua parochia.

Demonſtratio rei depicta vt fiat.

33 Decimò ſi velit picturam fieri de finibus,debet ducere pictorem, & aſſumere illum de partium conſenſu,qui omnes fundi limites, vias, & biuia depinget, & alia neceſſaria ad rei demonſtratiônem.

34 Vndecimò quod facta oſtenſio deferatur ad iudicem qui commiſit, vnde dicere ſolet, *pour laquelle,ou ce qui en aura eſté faict rapporter,aſſignons iour auſdictes parties à trois ſepmaines,&c.*

Actoris expẽſis res demonſtratur.

35 Duodecimò hæc omnia expenſis actoris eam petentis fieri ſolent,quas prærogare actor debet tam pro commiſſario,teſtibus, quam aliis, parti autem non tenetur ad expenſas.c.ſtatutum. §.inſuper.de reſcrip.in 6.vidi tamen interdum hoc comunibus partium impenſis fieri.

Multiplex demõſtratio.

36 Vltimò in conſued.Normaniæ habetur, quod demonſtratio multiplex eſt. Primò *veuë de fied,veuë d'homme en largeur, veuë de meſfaict, veuë d'homme occis,& veuë de femme deſpucellée.* Iſta habentur in tit. *des veuës.* tit. 66. partis 2. & pro hoc vide per Ioan. And. in declar. arbor. conſan.in prin.& per doct.in c.propoſuiſti.de proba.

FRANÇOIS Article XVIII. des publiées. M. D. XXXIX.

Articulus tertius.

Et defendons tous autres delaiz accouſtumez d'eſtre prins auparauant la conteſtation, ſoit d'aduis, abſence, attente de conſeil ou autres : fors ſeulement le delay d'amener guarant, ſi la matiere y eſt diſpoſée : auquel cas y aura vn ſeul delay,pour amener ledict guarant qui ſera adiourné à ceſte fin,par adiournemẽt libellé cõme deſſus.

GLOSSA VNA.

Dilationes antiquæ abrogatæ.

1 ALiæ dilationes quæ ante litem conteſtatam petebantur & concedebantur,hîc tolluntur, ſed tantùm datur vna dilatio ad nominandum ſuum authorem vt breui lites expediantur.

Nominatio debet peti ante litẽ cõteſtatam.

2 Et ſic patet,quando hæc nominatio fieri debeat, ſcilicet antequam conuentus reſpondeat,& ſic ante litem conteſtatam,per c.fi.§.in aliis. ibi, debet ſtatim in iudicio dominum nominare,vt l. lite conteſtata.& l.2.vbi in rem actio. alioqui ſi liti ſe obtulerit, condemnabitur.l. qui ſe liti.ff.de hæred.l.is qui ſe obtulit.de rei vendi.Specul.in titul.de primo decreto.§.reſtat.verſic.debet autem ſtatim.

3 Quia iſta eſt quædam exceptio dilatoria,quæ ante litem conteſtatam opponenda eſt.l.ita demum.C.de procur.c.cùm inter.de re iudica.c.exceptionem.de except.

Nominatio etiã poſt litem conteſtatam peti poteſt.

4 Limita niſi nominans eſſet perſona priuilegiata,vt minor, fiſcus, & alij. l. in minorem. C.in quib.cau.in integr.reſt.non eſt neceſſ.

5 Item non procedit,ſi vellet eum nominare, vt aſſiſteret, & ad effectum vt defenſionibus nominati poſſet nominans vti, & tunc nominans non exonerat ſe lite, cùm per conteſtationem ſit obligatus ex quaſi contractu.l.3.§.idem ſcribit.ff.de pecu.

Guarand formel & ſommatiõ d guarand quomodo differant.

6 Et ſic in hoc differunt nominatio,& ſummatio,& id quod nos dicimus *guarand formel,& ſommation de guarand.*

7 Nam in nominatione, quando nominatus ſuſcipit cauſam, nominans non tenetur amplius proſequi proceſſum,quod ſecus eſt in ſummatione.l.1.& 2. C.vbi in rem act.Bart.in l.1.§.ſi tabulæ.ff.de tab.exh.Maſuer.in tit.dila.§.item garandus.in fin. poteſt tamen ſi velit nominans aſſiſtere cauſæ vſque ad finem,ne nominatus colludat.l.empti.C.de euictio.

Dilatio non datur ad ſummationem.

8 Secundo in nominatione datur dilatio ad ducendum nominatum,& interim nihil debet fieri, ſed in ſummatione non datur dilatio,ſed iudex ſolet aſſignare diem certum parti requirenti ſummationem ad procedendum in cauſa, quo die poterit pars ſi bonum ei videatur, ſummare illos vel illum quos videt eſſe requirendos,ita ſolent ſeruare curiæ huius Regni.

Sũmatio in quacunque parte litis fit.

9 Tertiò nominatio ante litem conteſtatam peti debet. c. fi. & ſuperius dictum fuit,ſummatio verò in quacunque parte litis fieri poteſt,vt fuit ſupra.

10 Quartò in realibus locũ habet nominatio, in perſonalibus ſummatio:vt ſuperius dictũ fuit.

Domicilij electio in nominatione.

11 Quintò in nominatione nõ recipitur nominatus ad ſuſcipiendum cauſam,niſi eligat domicilium, vt ſuperius ſcripſi,tracta. de domici.elect.& niſi promiſerit de ſtando iuri, vt eſt in ſtylo Bitut.artic.pe.eo.tit.in ſummatione diuerſum eſt,quia hic non ſuſcipit cauſam exonerato primo, ideo

Digitized by Google

ideo tenetur iſta facere, aliæ plurimæ ſunt differentiæ, quas pragmaticus quiſque dignoſcit, ideo eas nunc miſſas facio.

12 Ex hoc text. patet, quomodo facienda ſit nominatio, nam conuentus antequam reſpondeat, dicet ſe poſſidere nomine alieno, videlicet habuiſſe à tali, quem ſumit in authorem & protectorem, vnde dabit iudex ei vnam dilationem ad citandum illum ſpeciatim. videlicet vt nominatus veniat ad ſuſcipiendum defenſionem pro tali, qui eum nominauit, ad cuius petitionem citabitur, dato termino pro diſtantia loci, in quo nominatus degit. cap. cum ſit Romana. de app. & creditur iſti conuento, qui ſe nomine alieno poſſidere allegat, vt docet Albert. per illum tex. in l. 2. alioqui conuictus de poſſeſſore fiet petitor. l. fi. ff. de rei vendic.

Nominatio quomodo ſit facienda.

13 Imò docet Barto in l. cùm miles. ff. de alien. iudic. quod ſi conuentus per mendacium aſſerat ſe nomine potentioris poſſidere, amittit non ſolùm poſſeſſionem, ſed & proprietatem. Bald. in l. 1. C. de his qui poten. nom. dixi in tract. de ceſſio. actio. in 2. tomo legum Regia.

Punitur mentiens ſe potentioris nomine dicendo poſſidere.

Idem artic. XIX. ibidem.

Et ſi ledict guarand compare, & veut prendre la garentie, il ſera tenu de ce faire au iour de la premiere aſſignation & conteſter: ſinon qu'il voulſiſt amener autre guarant, pourquoy luy ſeroit pourueu d'vn autre ſeul delay, & de commiſſion libellée, comme deſſus.

Articulus 4.

GLOSSA VNA.

1 IN hoc text. habetur, quando nominatus patrocinium & defenſionem ſuſcipere teneatur, & reſpond. in primo termino, ſeu aſſignatione. & conteſtari litem tenebitur, poſtquam ad hoc fuit citatus potuit deliberare. auth. offeratur. C. de lit. conteſt. dixi ſupra in tracta. de citationib.

Nominatus debet in primo termino defendere.

2 Limitatur quando author rurſus alium authorem ducere vellet, nam is citatus ad patrociniū cauſæ ſumendum dicit ſe habuiſſe rem à tali, illum poterit conuenire ad ſumendum defenſionem pro eo, & alteram habebit dilationem, vt hîc gl. in l. ſi pro re. in fi. ff. eo. in verbo, agere. Maſuer. tit. de dila. verſ. item & pro garando.

Author authorem ducēdo nouam habet dilationem.

3 Quæro quid debeat laudatus author facere, cum ad hoc citatus fuerit? Reſp. debet ire ad defendendum eum, cui rem dedit, vel mittere procuratorem inſtructum. tex. in §. in aliis. ca. fi. vt lit.
4 non conteſt. † & cùm citatur poterit dicere: *Ie me garderay de meſprendre*, teſte Maſuer. in tit. de dila. §. item in actione reali. vbi plus nominatum teneri præciſè patrocinium ſuſcipere, quando eſt expreſsè obligatus in inſtrumento, alioqui contra. vt no. in l. venditores. ff. de verb. oblig. & in l. 1. C. de actio. empt.

Laudato authori quid agendum.

5 Sed ſi nominatus nolit ſuſcipere cauſam, ſolet nominans petere & concludere ſic: *Ie demande que ledict tel ſommé à guarād, qu'il ſoit condamné luy bailler moyens & defences, fournir d'argent, de teſmoings & titres pour les prouuer ſi meſtier eſt, le tout à ſes perils: ſinon le deſdommaiger de la pourſuitte que faict contre luy la principale partie, l'acquiter des deſpens, eſquels enuers luy il pourra ſuccumber, & auſſi qu'il ſoit tenu des deſpens que ledit requerant ſera en defendant ledict principal, & en demandant à l'encontre d'iceluy pourſuyui à guarand, dommages & intereſts*, iſta debent peti. & hoc ſcribi debet.

Concluſio libelli pro euictione.

6 Quòd ſi nominatus ſuſceperit cauſam, nominans dimittendus eſt, nec tenetur amplius iudicium ratione huius cauſæ ſubire, nec proſequi cauſam. l. neque. §. 1. ff. de in ius voc. Spec. in tit. de prim. decre. § reſtat. ver. ſed nunquid nominans. not. doct. in c. veniens. de teſti. & in c. cum ſuper. de re iud.

Nominatus exonerat nominantem.

7 Nec poterit nominatus declinare forum ratione ſui priuilegij, ſed tenebitur ſe defendere vbi cauſa cœpta erit. tex. in l. venditor. ff. de iud. & ita ſæpius fuit iudicatum in hoc ſenatu, & maximè anno 1547. die prima Februarij relatore do. Beloto egregio curiæ Pariſ. conſiliario.

8 Etiam ſi fuerit clericus, quia conditio actoris deterior fieri non debet ex perſona huius defenſoris: vt docet Io. Fab. in §. fi. de ſatiſ. dicens quicquid ſit de iure hoc obſeruari. idem tenet Aufre. in deciſ. Thol. q. 360. & Bened. in repe. c. Raynutius. in verb. & vxorem. num. 412. de teſt. & iſta opin. eſt conſuetudine approbata, vt docet Soc. conſ. 91. caſus. in 3. vol. col. penul.

Nominatus an poſſit declinare forū. Areſtum.

9 Idem in fiſco eſſe debet, cum non debeat eſſe in hoc magis priuilegiatus, quàm clericus, quāuis multa pro eo poſſunt allegari text. in l. 2. C. ſi aduer. fiſc. & in l. cum eorum. C. de ſen. & l. ſi minori. de iur. fiſc. libr. 10. in l. vna. in verſ. apud ſuum iudicem. C. de vend. rerum fiſc. ibidem abundè ſuper hoc ſcribit Anth. Capit. in deciſ. Neapol. 197. nec debet fiſcus in hoc priuilegium ſibi vſurpare, cum videat alios priuilegiarios ſuis priuilegiis in hoc cedere.

Fiſcus ſuſcipiens garendum non poteſt declinare forum.

10 Imò etiam ſi conuentus recuſaret ſumere cauſam, adhuc tenetur coram iudice primo cauſas dicere, ob quas recuſat: vt cenſuit Sena. anno 1543. die 7. Aug..

Recuſans ſumere cauſam tenetur corā iudice conuēto litigare.

11 Tenebitur tamen extraneus ſumens cauſam coram hoc iudice eligere domicilium, de quo dixi ſuperiùs in tract. de domi. elect. poſt Ioan. Fab. in §. fi. de ſatiſda. in Inſtit. verſicul. quid ſit alienigena.

12 Item is cui eſt commiſſa cauſa contra Titium, ſi Titius laudet Sempronium, poterit is iudex delegatus etiam contra Sempronium in reſcripto delegationis non nominatum cognoſcere, quia venit in conſequens primæ litis, & eſt de illius annexis, & in connexis idem eſt iudicium. c. tranſlato. de conſti. Paul. & alij docent in l. venditor. Barba. in c. P. & G. de off. deleg. licet Panor. ibi dubitauerit. Sed huic primæ ſententiæ adhæret Matth. de Afflict. in deci. Neap. q. 226. quidam nobilis. vide text. in l. minor. ff. de euict.

Delegatus iudex cognoſcit etiam in laudatum authorem.

Digitized by Google

Recuſatio iudicis à nominato fieri poteſt.

13 Poterit tamē iſte nominatus recuſare iudicem, ſi ſuſpectum eum ex iuſta cauſa ſentiat, nam tertius pro ſuo intereſſe recuſare iudicem poſſet, ergo & iſte. vt nor. in c. cum ſuper. de offic. deleg. ſed cauſa tractabitur in illo tribunali, vbi fuit cœpta, ſed coram alio iudice: vt ſcribo in tractat. de recu. ſupra.

Omittens authorem nominare an præiudicet habenti ius.

14 Sed ſi poſſidens alieno nomine conuentus, omittat nominare authorem ſuum? Reſp. illi non præiudicabitur, nec quoad poſſeſſionem, nec proprietatem. l. ſi. C. ſi per vim. Sed iſte conuentus tenebitur ad id quod intereſt, & ad expenſas, quia ſe obtulit cauſæ. l. is qui ſe obtulit. ff. de rei ven. Soc. in c. ſi. in vlt. art. vbi dicit ante executionem non nocere domino, ſecus poſt rationem negligentiæ, ſi eam tamen ſciebat. vt in l. pe. ff. de re iud. & c. ſi. de empt. ibi vide fuſius, ne plura.

Idem article XX.

Articulus 5.

Que les ſentences & iugemens donnez contre les garants, ſeront executoires contre les garantiz, tout ainſi que contre les condamnez, ſauf des deſpens, dommages & intereſts, dont la liquidation & executoire ſe fera contre le garant ſeulement.

GLOSSA VNA.

Nominatus recuſans venire punietur.

1 HIc declaratur, quid ſi nominatus nolit venire, tunc iudex proferet ſententiam contra nominantem, & illa ſententia mandabitur executioni contra nominatum, niſi quoad expenſas & intereſſe, quorum executio fiet in nominantem. ita cautum erat in ſtilo Pict. titul. *de demander & auoir garand.* art. 2.

2 De iure ſi author citatus non compareat, debet tribus edictis citari. l. 2. C. vbi in rem. Panorm. in cap. ſi. Sed Car. dicit tempus dilationum eſſe arbitrarium, quo præfixo ſi non compareat, iudex ſummatim adhibita cauſæ cognitione mittet actorem in poſſeſſionem. doct. ibi.

Sententia cōtra nominatum lata an ſit executoria contra alterum.

3 In Francia verò ſi in primo termino author non compareat, iterum vocabitur, qui ſi non veniat, procedetur contra nominantem ad ſententiam definitiuam, per iſtum text. quæ erit executoria contra nominantem, adeo quòd ſi ſententia lata fuerit contra emptorem, per quam res fuit adiudicata actori, poterit hæc ſententia executioni mandari contra venditorem, ſi poſſideret, ac ſi contra eundem lata fuiſſet, niſi quoad expenſas, & intereſſe. allega. text. in l. ſi procuratorem. § ſi ignorantes. ff. mandati. hoc nominatim docet Iac. in l. venditor. col. 2. ff. de iud.

Emptor etiā laudans venditorem, cur nihilominus cōdemnetur.

4 Sed hoc videtur iniquum, vt hic emptor ad expenſas teneatur, & ad intereſſe, cum non ſit in culpa, ſed venditor, qui illi vendidit rem alienam? Reſp. poſtquam is emptor defendit contra dominum, debet in expenſis condemnari, tum quia temerè in hoc litigauit, & victus actor in expenſis condemnari debet. l. properandum. §. ſin autem alterutra. C. de iud. & actiones dicuntur perſonales, quæ contra perſonam dantur, ſed poſtea iſte emptor qui ſoluit huiuſmodi expenſas, à ſuo authore repetet, per ea quæ ſuperiùs probauimus. art. 4.

Laudatus author corā quo iudice conueniatur ad reſtituendū expenſas.

5 Nunc videndum eſt, coram quo poterit iſte victus agere ad illas expenſas, & intereſſe? Reſp. æquum erit per eundem prætorem euictionem reſtitui. l. minor. ff. de euict. Nam cum de hac cauſa inſtructus ſit, facilius de ea iudicabit. cap. 1. de cau. poſ. quippe de qua re cognouit iudex, de eā pronunciare tenetur. l. de qua re. ff. de iud. & ne cauſæ continentia diuidatur. l. nulli. C. de iud.

Iuriſdictiones ſunt patrimoniales.

6 In hoc regno tamen agere tenetur coram iudice rei venditoris nominati, ſi ipſe remitti petat, cum iuriſdictiones ſint patrimoniales: vt ſcripſi in tit. de cauſ. in concord. & hoc etiam firmat Imber. lib. 1. Inſti. foren. §. imprimis. & opinio contraria vt primus iudex qui de re cognouit poſſit cognoſcere, intelligitur, ſi partes non reclament, alioqui non, quod eſt notandum.

Effectus nominationis.

7 Effectus ergo nominationis eſt, vt nominatus & author laudatus ſumere cauſam debeat pro ea parte, quæ dicit rem controuerſam ab ipſo profectam eſſe, & in totum ſi totam rem ad ſe ſpectare aſſerat. l. 2.

Nominatus quomodo tueri debeat nominantē.

8 Item quòd nominans abſoluatur ab obſeruatione iudicij, & amplius non teneatur cauſam hanc proſequi, quod eſt verum in nominatione, ſecus in ſummatione vt ipſe conuentus inſtruat, & muniat defenſionibus ſuis nominantem, tunc in qualibet parte hoc fieri poterit, nec liberabitur nominans. auth. qua in prouincia. C. vbi de crim. agi opor.

Litis conteſtatio ex nominatione.

9 Item hæc nominatio quandam inducit litis conteſtationem, & ſic interrumpit præſcriptionem. gloſſ. vlt. & doct. in l. 2.

Nominatione perpetuātur actiones.

10 Et actiones temporales perpetuantur per hanc quaſi litis conteſtationem, ſicut per veram litis conteſtationem. l. ſi. C. de præſcr. 30. vel 40. an. gloſſ. in d. l. 2. ne melioris ſit conditionis contumax, quàm comparens. Bal. & Paul. in l. 2. quicquid Ant. & alij in c. ſi. dicant.

11 Imò poterit ex hac quaſi lit. conteſt. iudex peruenire ad ſententiam definitiuam & condemnare reum. per auth. qua in prouincia. quicquid ſcribat Soc. & alij in c. ſi.

Mendacium punitur.

12 Quòd ſi nominās dolo aſſeruit ſe alieno nomine poſſidere, & conuincatur, perdit poſſeſſionem. l. ſi. ff. de rei vend. & quandoque proprietatem. ſed in Francia condemnatur ad expenſas & mulctam.

Variatio cōceditur nominanti.

13 Poterit tamen variare, dicendo ſe nomine ſuo, ſcilicet, nominantis poſſidere, ſi nominatus nolit ſumere cauſam, veruntamen condemnabitur ad omnes expenſas cauſa nominationis factas. l. ſancimus. C. de iud. facit l. electio. §. ſi is. ff. de noxal. & l. de ætate. §. ſi. cum l. ſeq. de interro. actio. Imo. & alij in d. c. ſi.

14 Vltimò

Digitized by Google

14 Vltimò quia ſententia lata contra nominantem exequi poterit contra nominatum, vt ſuperiùs dixi. hoc docet Ioan. Fabr. in §. fi. de ſatiſda. in Inſtit.

15 Antequam tamen re euicta poſſit agi de euictione, ſequentia requiruntur. Primò quòd quæſtio ſuper re mora ſit, & coram iudice. l. emptor. & l. ſi controuerſia. C. de euict. imò oportet quòd res ſit euicta per ſententiam. l. qui rem. C. eod. cap. fi. de emp. nec venditor adſumptus litis tenetur ante ſententiam, quia nondum eſt certum debitum iri. Bald. in l. cum teſtamento. vbi gloſſ. C. de teſta. manumiſſ. per l. petitor. ff. de liber. lega. Requiſita vt liceat agere de euictione.

16 Secundò quòd authori vel hæredi ſit denunciatum. l. emptor. & l. ſi cum queſt. C. eo. & qualis debeat eſſe hæc denunciatio, tradunt doctor. in l. non ſolum. §. morte. ff. de noui oper. nuncia. & Alex. conſ. 33. viſo themate. vol. 2. & conſ. 138. viſo puncto. in 7. vol. Denunciandum eſt authori.

17 Tertiò requiritur, quòd emptor non præſcripſerit, alioqui non aget de euictione, quia præſcriptione tueri ſe poterat. l. qui alienam. ff. eo. & l. ſi obligatam. C. eo. Præſcriptio pro euictione ſufficit.

18 Quartò quòd pronunciatum ſit cõtra emptorem præſentem, aliàs propter ſuam abſentiam amiſiſſe videtur magis, quàm propter malam cauſam. tex. iuncta gl. in l. emptor. & l. ſi ideo. ff. eod. Idem ſi malum aut ignarum habuerit aduocatum. gl. in l. quòd ſi nolit. §. qui ſi mãcipia. ff. de ædil. edict. Barb. & de Burgos in c. fi. de emp. Contumax non agit de euictione.

19 Quintò quòd emptor ſua culpa non amiſerit cauſam, alioqui non ſuccurritur ei. l. ſi rem. 1. §. ſi duplæ. & l. Herennius. §. vlt. ff. eo. & l. exceptione. ff. de fideiuſſ. Emptor quo modo ſua culpa ius euictionis amittit.

20 Vnde ſi emptor in inſtrumento faciat conſcribere rem eſſe ſibi datam in ſolutum, vel cauſa permutationis, vt ius & neceſſitatem retractus euitaret, non aget re euicta, ſed perdet precium retractare per proximiorem, ſi fraudis particeps extitit. l. ſi controuerſia. ff. eod. culpa tamen non præſumitur. l. emptione. C. plus valere quod agitur. Matth. de Afflict. in tractat. de iure proto. in §. niſi. in 7. nota.

21 Sextò requiritur rem eſſe euictam per ſententiam iudicis, non arbitri. l. ſi dictum. §. 1. ff. de euict. quia nulla neceſſitate cogente hoc fecit.

22 Septimò quòd res illa ſit euicta non per iniuriam iudicis, ſed iure, quia iniuria quæ emptori ſit authorem non contingit. l. emptor. C. eo. l. ſi per imprudentiam. ff. eo. Rofre. in tract. libel. rubr. de actio. ex ſtipul. quæ interponi. pro vitio. in 4. parte. Euictio non præſtatur niſi iure euicta ſit res.

23 Octauò actio de euictione habet duo fundamenta, ſcilicet pactum & naturam contractus. Bal. in l. fi. C. de aſſer. tol. & quando euinco rem ex facto tuo, vel authoris tui, non teneor tibi de euictione. l. fundum. ff. de euictio. Iaſ. in l. qui Romæ. §. fi. nu. 35. ff. de verb. oblig. Euictionis duo fundamenta.

24 Etiam regula eſt, quòd non poteſt agi de euictione, niſi fuerit denunciatum authori. l. emptor. C. de euict.

25 Et non ſolum vni, ſed omnibus ſi plures ſint. text. not. in l. ſi rem. 2. §. 1. ff. eo. Fel. in c. cum cõtingat. de reſcript. ac Aufrer. in ſtilo parla. rubr. de dil. quæ datur pro garando. §. item ſi garens. Singulis authoribus facienda eſt denunciatio.

26 Idem in pluribus hæredibus. l. in executione. §. in ſolidũ. ff. de ver. obl. nec ſufficeret quẽlibet pro portione ſua offerre defenſionem parti, niſi ſimul omnes defenſionis onus ſuſciperent, aliàs vno non defendente omnes tenerentur. l. cùm ex cauſa. ff. de ver. ob. de Burgos in c. fi. de em. & ven.

27 Etiam venditori ſcienti eſt facienda denunciatio. gl. in l. emptor. C. eod. de Ripa in cap. cum M. nu. 166. de conſti. poſt Bald. conſ. 93. in 1. vol. Aufre. in deciſ. 407. quia non ſolum denunciatur, vt venditor litem motam ſciat, ſed vt aſſiſtat & defendat. l. ſi parentes. & l. empti. C. eod. Bar. & Iac. in l. venditor. ff. de iud. Sciẽti etiam venditori denũciãdum.

28 Sed fideiuſſori facta non ſufficeret. l. authore. C. eo.

29 Tamen hæc denunciatio fieri poterit etiam in cauſa appellationis, dummodo ius authoris deterius factum non fuerit. l. ſi rem. 1. § fi. vbi gl. ff. eo. Io. Fab. in l. emptor. Bar. in l. qui concubinam. §. hæres. ff. de lega. 3. Maſuer. in rub. de emp. verſ. item ad hoc vt emptor. Laudare licet etiam in cauſa appellationis authorẽ.

30 Item ille qui recipit in ſolutum, ſic poteſt nominare eum à quo habuit. text. ſingul. in l. libera. C. de ſent. interlocu. vbi Alex. in add. ad Bar. quia huiuſmodi contractus vicem obtinet venditionis. l. ſi prædium. C. eodem. Soluti cauſa recipiens authorem nominat.

31 Hæc denunciatio authori ipſi fieri debet, non procuratori. l. item veniunt. §. petitam. ff. de petit. hæredit. Procuratori denunciare non ſufficit.

32 Etiam ſi eſſet procurator generalis, vt eſt in areſto 52. in ſtilo parla. quod eſt verum, ſi author eſſet præſens, alioqui contra. gl. in l. ſi dictum. in verb. procuratori. ff. eo. gl. in c. fi. de emp. l. 1. §. mulier. ff. de vent. inſpi. Areſtum.

33 Et in hac denunciatione oportet oſtendere libellum, & illius exemplum dimittere, & citationis: vt docent Bar. & alij in l. non ſolum. §. morte. ff. de noui oper. nun. licet ibi Iaſ. dicat non ſeruari de conſuetudine, tamen in hoc regno ſeruatur. vt in art. 3. diſponitur, ſupra videlicet, quod citatio libellata ſit, vt etiam ſcripſi in tract. de cita. art. 2. Libelli exẽplum tradendum eſt authori laudato.

34 Limitatur in eccleſia, & minore, qui re ipſa ſuos conſtituunt debitores in mora. l. in minorum. C. in qui. cau. in inte. reſti. non eſt neceſſ. Bal. in l. 1. col. 2. de pericu. & commo. rei vend. & in fiſco idem dicit Alex. in l. quod te. ff. ſi cer. per. Eccleſia an tenetur denunciare.

35 Secundò non procedit, denunciationem videlicet requiri, ſi venditor iurauerit emptorem defendere. ca. breui. de iureiur. vbi Io. And. & Alex. in l. 2. §. fi. col. pe. ff. ſolu. matr. Cotta in 2. parte memora. in verb. emptor.

36 Hæc

Digitized by Google

Denunciare tenentur etiã priuilegiati.

36 Hæc tamen limitatio in praxi non recipitur, quia oportet quòd emptor declaret venditori litem,& an velit eum defendere,alioqui inuito defenſio dari non debet.l.inuito.ff.de regul.iur. antequam ergo venditor requiratur, non tenetur:vt firmat Ioan. Lupus in repet.cap.per veſtras. in fin.de donat.inter virum & vxorem.& Gomeſ.in §. item ſi quis poſtulante.num. 10.de actio.in Inſtitut.

Etiam authori notoriè nullum ius habenti eſt denunciandum.

37 Tertiò quando conſtaret authorem nullum ius habere,vel habuiſſe in re vendita,quia tunc fruſtra fieret ei denunciatio.Alex. in l. non ſolùm.§.morte. Præpo.in c.ſolicitudinem.col.41.cum ſeq.de appel.licet gl.in l.emptorem.ff.de act.emp.teneat contra, quæ in praxi ſeruaretur,cum ferè ſemper denunciare ſoleamus ſaltem ad repetendum intereſſe,& expenſas ab eo,qui rem alienam vendidit.

Quando non requiratur denunciatio.

38 Quartò quando emptor & venditor eodem iudicio conuenti eſſent pro illa re, tunc non fit alia denunciatio.gl.in l.ſi dictum.in verbo,poſſit.ff.eo.quia ſatis denũciatum eſt poſtquam ad hoc eſt citatus.

39 Quintò quando per pactum denunciatio remiſſa eſt.l.Herennius.ff.eo. vnde ſolent quidam in inſtrumentis venditionum ſcribere,quòd venditor de euictione teneatur,etiam non facta de-

Denunciatio ex æquitate.

40 nunciatione. Ang.in l.emptor.C.eo.& Iac.in l.venditor.ff.de iud. † Adhuc tamen ex æquitate denunciandum eſt.vide Fel.in c.cum contingat.col.5.in 6.conclu.de reſcr.alioqui ſi venditor haberet inſtrumentum,quod ſi productum fuiſſet,emptor non amiſiſſet cauſam,in culpa eſt emptor non obſtante pacto : ideo ſolet interrogari venditor, an aliam habeat defenſionem,quam ſi habeat audiri debet.doct.d.c.ſi.de emp.

41 Sextò quando venditor eſſet in dolo occultando inſtrumenta, quæ ſciebat liti motæ inſeruire.l.ſeruus.§.1.ff. de act.emp.l.Iulianus.§.idem Iulia.illo tit.

Cedenti non fit denunciatio.

42 Septimò cedenti non fit denunciatio.Dec.conſi.102.præſtantiſſime.Præpoſi.in cap.ſolicitudinem,circa ſi.de appel.

Latitante vẽditore cui denunciãdum.

43 Octauò quando venditor ſe occultaret, vt denunciatio ad eum non perueniret.l.ſi dictum.§.ſimili.& l.ſi ideo.§.præſenti.ff.eo.glo.in c. ſi.de emp.Bal.in l.cum ſucceſſores.& l.ſi permutatio-
44 nis.C.eo. † vbi Bal. dicit tutius eſſe,vt ſi abſens ſit venditor,citentur amici,vel per edictum continens denunciationem,& vt liti aſſiſtat,& eam inſtruat,& defendat.ar.l.hęc autem.§.non defendi.ff.ex qui,cau.in poſ.eat.l.ſi eo tempore.C.de remiſſ.pig.

45 Nonò quando emptor vellet probare euincentem dominum,& eum agnouiſſe bonam fidẽ ſine denunciatione,tunc aget.l.ſi rem.1.in prin.ff.eo.Cuma.Alex.& Iaſ.in l.ſi domus.§.de euictione.ff.de lega.1.Imo.in c.ſi.de emp.

Denunciatio quando non fiat.

46 Idem dicunt quando venditor nullam iuſtam allegat defenſionem poſt ſententiam. quòd ſi ei denunciatum eſſet antea, aliam non allegaſſet, tunc emptor etiam ſine denunciatione aget, teſte Præpoſi. in c. ſolicitudinem.col.41. de app.expenſas tamen litis non ſoluet,cuius culpa non ſunt factæ,ſed emptor qui ſic temere litem eſt proſecutus.

47 Decimò non eſt opus denunciatione in illis caſibus,in quibus mora ſine interpellatione cõſtituitur:vt not.doct.in l.quòd te.ff.ſi cer.pet.

Interpellatus venditor recuſans defendere emptorem non alia eget denunciatione.

48 Maximè procedit hoc quando interpellatus venditor dixit nolle emptorem defendere ſuper lite mota, tunc alia interpellatione non eſt opus,ſic nec alia citatione,quando citatus dixit ſe non venturum.c.eum qui.de dolo.lib.6.gl.in c.ad hæc.in tit.hîc finitur lex.

49 Vndecimò in quibus caſibus venditor non tenetur de euictione, tenetur tamen litem iuribus ſuis & inſtrumentis munire,tueri,& inſtruere.l.inſtrumenta.C.de fideicomm.Bal.in marg.in verbo,euictio,in 1.q.

Euicta re quando tenetur venditor ad preciũ tantum.

50 Duodecimò ſi venditor paciſcatur ſe nolle teneri de euictione,tenebitur tamen re euicta ad precij reſtitutionem,ſed non ad id quod intereſt.l.emptorem.§.fin.cum l.ſeq.ff.de actio.empt.Iaſ. in l.ſtipulatio iſta.in princip.col.4.ff.de verb.oblig.Albert.Brunus in conſil.96.in cauſa.in materia feudo.

51 Limita quando exprimeretur perſona.l.qui libertatis.ff. eo. Angel. Clauaſ.in ſua ſumma.in verbo,euictio.§.22.

Inſtrumenta tradenda ne quis de euictione teneatur.

52 Idem ſi traderentur inſtrumenta cum proteſtatione, quòd aliàs non vult teneri niſi de ſuo facto.Soc.in tract.fallen.regul.437.

53 Idem quando certa cauſa expreſſa fuerit,vt nolo teneri ex cauſa petitionis hæreditatis, vel ſi fuerit factum pactum, quo prædixit ſe nolle teneri etiam ad precium.l.qui libertatis.Bal.in dict. l.1.C.de pericu.& commo.& in l.non dubitatur.C. eodem.§.rurſus.quib.mod.feud.amit.Aufrer. quæſtio.560.

Mutua traditio ſub pacto ne inuicem præſtetur euictio.

54 Etiam quando eſt mutua vel reciproca traditio,& inuicem conuentum,ne de euictione teneantur,tunc etiam non tenebuntur ad precij reſtitutionem.gl.ſing.in l.ſi familiæ.in gloſſ.magna. C.famil,erciſ.ſecundùm Iaſ. in conſil.212.præſens.colum.5.verſicul.item qui conuenit,in ſecundo volum.

Euictio imminẽs an differat precij ſolutionem.

55 Vltimò quando in limine contractus imminet euictio,emptor precium totum,vel reliquum ſoluere non tenetur.l.ſi poſt perfectam.C.eo.Alex.conſ.65.in 5.vol.& Soc.conſ.208.in ſi.vol.2.& deciſ.Neap.271.per Matth.de Afflict.

56 In Franciâ tamen emptor cogitur pecuniam tradere venditori cautione data non ſolùm de precio,

Digitized by Google

precio,ſed etiam eius quod intererit.l.ſi habitationum.§.fi.ff.de peric.& commod.rei vend.ne detur materia calumniandi emptori, & ita iudicauit Senatus anno 1543. die 20. Nouembris.vnde iudices Franciæ per modum prouiſionis ſolent condemnare emptorem ad ſoluendum precium cautione data:vt prædixi. Areſtum.

Charles VII. *article.* XXVIII. *touchant le ſtile.*

Item ordonnons que quand aucun appoinctement ſera donné doreſnauant par noſtre dicte cour, qui contiendra temps & delay de faire aucune choſe,les parties ſeront tenues d'y fournir dedans ledict temps,ſoyent demãdeurs ou defendeurs,ſans attendre,n'auoir eſperance, que ledict delay leur ſoit autres fois reiteré ou prolongé,ſinon que par deliberation de noſtredicte cour, ſoit veu eſtre expedient & neceſſaire, que ledict delay ſoit ainſi reiteré. Articulus 6.

GLOSSA VNA.

1 MOnet partes vt intra dilationem faciant ea, quæ agere debent, quia poſt dilationẽ non recipientur,nec prolongabitur dilatio, nec noua dabitur,tamen de iure quando probatio fieret incontinenti poſt terminum valeret,vt Bal.& Iaſ.aſſerunt in l.fin.ff.de fer.per §.tutor.de author.tutor.in Inſtit.& gloſſ.in l. Pomponius.§.ratihabitionis.ff.de procur.Iaſ.in l.edita.col.6.C. Dilatio ne prorogetur, aut reiteretur.
2 de eden. † Quod non ſeruaretur in Francia, etiam ſi ius partis non eſſet factum deterius, nec factum poſt dilationem, niſi ſit prorogata,aut innouata,recipitur in curiis,licet Bart.& Iaſ.in l.fi.contra teneant.Capit.in deciſ.Neapol.quæſt.83.& quæſt.90.vide plenè Fel.in cap.licet.in glo. 1.de probat.vbi ponit regulam cum limitatio. quod valeat probatio,etiam quòd non valeat alteram, quod eſt confuſum, affirmatiuam,& negatiuam regulam figere, ideo negatiuam regulam amplectere. Factum poſt dilationem non valet.

Charles VII. *artic.* XXV.

Item ordonnons qu'apres les delaiz ordinaires eſcheuz de bailler les cauſes d'appel, que le procureur fourniſſe à l'appoinctement de la cour: autrement s'il veut auoir autre delay qu'il le prenne au greffe auec le procureur de la partie. Et s'il attend qu'il ſoit appellé en pleine cour, le procureur ſoit condamné en l'amende en ſon propre & priué nom,laquelle ſoit leuë ſans deport. Articulus 7.

GLOSSA VNA.

1 NE tanta curia occupetur dilationibus dandis,præcipit vt ab actuario recipiantur,& ſolent ſuper hoc procuratores partium conuenire,& placita inter ſe componere. Dilationes ordinariæ ab ipſis actuariis concedũtur.
2 Et procedit hic articulus in ordinariis dilationibus, quæ ſine cauſæ cognitione dantur, ſecus in aliis,vt inferius dicetur,per ea quæ docet Bart.& alij in l.fi.ff.de feriis.

Charles VIII. *article* XXXI.

Item ordonnons qu'aucun delay & compulſoire ne ſoit baillé par noſtredicte cour, outre les delaiz ordinaires pour produire,ſinon que ledict delay & compulſoire euſt eſté demandé en iugement en playdant la cauſe. Articulus 8.

GLOSSA VNA.

PRohibet dari dilationem,vltra dilationem ordinariam ad producendum,niſi illa dilatio petatur in iudicio, & vocat hic ordinariam deſignatam ex ſtilo & vſu curiarum.probatur in l. fi.ff.de feriis.& quia materia dilationum eſt amputanda.l.2.C.de temp.appellationum. Ne dilatio concedatur vltra ordinariam.

LOYS XII. *article* XIX. *des publiées.* M. D. XII.

Item,pource que par l'ordonnance faicte ſur la reformation de la iuſtice de noſtre pays de Languedoc, eſt dict que les appellans ont trois delaiz,pour apporter les procez du iuge à quo:& le quart delay, de grace:pour leſquels delaiz,l'abbreuiation des cauſes & du droict des parties eſt grandement empeſchée,& auoit le temps paſſé l'appellant huict ou dix mois,auant qu'il fiſt apporter ledict procez,qui eſtoit groſſoyé,comme dict eſt:qui ne ſe fera doreſnauant:& partant ne faudra tant de temps à les recouurer:Nous ordonnõs qu'en noſtredicte cour de Tholoſe & reſſort d'icelle, leſdicts appellans n'auront plus que deux delaiz, pour apporter leſdicts procez par eſcript, & s'il ne les apportẽt au ſecond delay,congé ſera contre eux donné:ſauf ſi dedans le temps arbitré par noz cours, ils apportent iceux procez,le congé ſera deliuré ſans plus appeller. Articulus 9.

GLOSSA VNA.

DVas dilationes ad portandum proceſſum, vt lites breuientur præſcribit in reſſortu Tholoſano, alioqui non portans excluditur, licet olim quatuor darentur dilationes,ſicut ad probandum.c.vltra. de teſtib.& ſic per iſtum textum patet quòd appellans proceſſum portare tenetur ad iudicem,ad quem appellauit,quia actor eſt,& probare ac oſtendere ſe grauatum,ſi velit vt prima ſententia reformetur.l.1.ff.de appel. niſi appellatus anticipauerit:nam tunc vidi anticipantem portare proceſſum,vt breuius cauſa terminetur. Dilationes ad portandũ proceſſum non niſi duę.

LOYS XII. *article.* XXVI. *des publiées.* M. D. XII.

Item, & quand les parties eſtoyent appoinctees en enqueſtes,par faict contraire ou autrement le temps paſſé, on leur bailloit pluſieurs delaiz & renouuellemens de commiſſions, ſans aucune cauſe,ne ſans auoir faict diligẽce durant les delaiz, qui leur auoyent eſté baillez, nous enioignons à noſtredicte cour, que doreſnauant elle ne baille qu'vn delay à rapporter l'enqueſte,qui ſera commun auſdictes parties:ſinon qu'elles euſſent faict diligence dedans ledict delay,ou qu'il y euſt cauſe pour laquelle on deuſt renoueller la commiſſion, ſurquoy nous chargeõs les honneur & conſcience des preſidens & conſeilliers de noſtredicte cour. Articulus 10.

GLOSSA

Digitized by Google

GLOSSA VNA.

Atteſtationū vnica dilatio.

1 VNicam dilationem ad conficiendum atteſtationes,& ad probandum dari ſtatuit, quæ dilatio eſt peremptoria,vt ſequitur in art.ſeq.

Pendente dilatione nil eſt innouandum.

2 Notandum eſt tamen quòd pendente dilatione officium iudicis conquieſcit, donec petiti temporis defluxerint curricula,l.ſiue pars.C.de dilatio.vnde pendente dilatione nil poterit iudex contra partem agere.c.2.& c.præterea.de dilatio.& ſententia lata dilatione pendente eſt nulla.Iaſ.conſ.44.ex ſola.col.2.vol.3.& executioni mandari non poteſt.Bald.conſ.484.videtur.in 2.vol.

Pendente dilatione quādoque prouidet iudex.

3 Hæc regula non procedit,quando aliquid ſuperueniret de nouo,cui eſſet dilatione pendente prouidendum,vtpote quia debitor conuentus vult pendente dilatione omnia ſua bona diſtrahe-
4 re,non habens immobilia,tunc iudex hoc prohibere poterit:† vel ſi prouiſio requiratur,quia mora eſt periculū allatura,vel agitur de re breui peritura,tunc iudex non obſtante dilatione prouidebit.l.fi.ff.de appel.recip.l.de pupillo §.ſiquis riuos.ff.de noui oper.nunc.Soc.abundè in tract.fallen.regul.93.dilatione.

Inſtrumenta producuntur pendente dilatione teſtium.

5 Secundò niſi iudex vellet procedere ad penitus diuerſa,vt ſi dilatio data ſit ad examinandum teſtes,poterunt interim partes inſtrumenta producere,quia hoc non præiudicat examinationi teſtium.l.generaliter.§.his de præſentibus.verſ.nullo tamen.C.de rebus cred.

Cōtra attentaté pendente dilatione prouidetur.

6 Tertiò etiam ſi dilatione pendente alter litigantium aliquid attentauerit in præiudicium litis, vel alterutrius partis, poterit iudex attentata reuocare non obſtante dilatione,vt docet Lapus alleg.82.in cauſa.col.penul.ſicut attentata pendente appellatione.c.non ſolùm.de appel. in 6.

Cōſenſu partium procedit etiam pendente dilatione.

7 Quartò de conſenſu partium iudex pendente quoque dilatione procedere poteſt,ſecundum gl.& doct.in c.ſignificante.de appel.Bal.in l.cum antea.col.4.C.de arbitris.[quia hoc eſt introductum in fauorem partium,cui renunciari poterunt.l.pen.C.de pact.]

Iudex ignorans dilationem datam procedit.

8 Quintò cum iudex ignoraret dilationem datam fortè à ſuo locumtenente , vt ſcribit Soc.in d.tract.fallen.reg.93. dilatione.ſicut dicitur in iudice,qui poteſt innouare pendente appellatione quam ignorat.c.ſi duo.de app.& cle.1.eo.tit.

Inutilis dilatio,aut nulla non impedit proceſſum.

9 Sextò quando præcedens dilatio eſſet inutilis.l. cùm patet.§.curatoris.ff.de lega.2.quia nil operatur id cuius nullus eſt fructus.l.continuus.§.cùm ita.in fi.ff.de ver.oblig. Roma.in l.quandiu.
10 2.ff.de acq.hæred.col.1.† Vel nulla,vt quia data fuerat ſine cauſæ cognitione.l.1.C.de dila. docto.in d.c. ſignificante.vbi doct.tradunt alias limitationes,& quando duæ poſſint dari dilationes,vide multa quæ ſcripſi in tract.de appel.art.16.

FRANÇOYS *article* XXXII. *des publiées*. M.D.XXXIX.

Articulus 11.

Que tous delaiz de prouuer & informer ſeront peremptoires pour tous,ainſi qu'ils ſeront arbitrez par les iuges,tant de noz cours ſouueraines qu'autres,ſelon la qualité des matieres, & diſtance des lieux,lors que les parties ſeront appoinctées à informer.

GLOSSA VNA.

Dilatio data ad probandū intelligitur perēptoria.

1 ISte articulus eſt iuri conueniens , quòd omnis dilatio ad probandum, ſiue à ſenatu præſtituta fuerit , ſiue ab aliis iudicibus,cenſetur peremptoria,etiam ſi non dicatur.l.fin.ff.de feriis.vbi Iacob.primo notab.& Iaſ. col. 2. & l.1.vbi Bar.C.de dila. & Bar.in l.mancipiorum.ff.de optio.lega.& in l.ceſſante.C. quomodo & quando iudex.glo.& doct.in c.2.eo.Fel.in c.licet.col.2.
2 de proba.Capit.q.81.in deciſ. Neapol. † Siue ſit aſſignata parti præſenti,ſiue abſenti.Bal.in auth.iubemus.col.1.C.de iudic.

3 Etiam ſi dilatio data ſit pro prima,adhuc dicetur peremptoria,teſte Bar.conſ.97.in q.& Iaco. in d.l.fi.not.1.licet nulla alia fiat mentio de peremptoria. Bal.in pract.ſua. tit. de cita.q.16.allegat Spec.in tit.de dilatio.§.1.verſ & nota. & Bal.q.18.ibidem in dicta pract.[Idem tamen Bal.per illum text.in l.2.C.de temp.app.in 2.not.ſic ſcribit,quòd omnis terminus ſtatutus à iure eſt fatalis, & ſi lex non prouidet , niſi de vno termino,eſt præciſè peremptorius, ſi autem prouidet de pluribus ſucceſſiuè , tunc licet omnis dilatio videatur peremptoria , tamen purgari poteſt mora vſque ad vltimum finem.]

Terminus datus ad excipiendū cenſetur peremptorius.

4 Ad excipiendum data dilatio etiam peremptoriæ vim obtinebit. gloſſ.not.in clemen.vna.in verb. peremptorio. de except. Bald.in l. conſentaneum. colum.3.C.quomodo & quando iudex.l. Tiria.ff.de accuſa.Angel.& Iacob.in l.fi.& in dubio terminus datus per iudicem cenſetur peremptorius,per illam gloſſ.quam not.ſing.Præpoſit.in cap.cum ceſſante.colum.10.de appellar.& eam probat Panormit.& alij in cap.1.de dilat. & in cap. paſtoralis.de exceptionib.vnde poſtea factum non valebit , vt ſequitur. [Et ſic non eſt neceſſe dicere peremptoriè , nam prima dilatio perimit omne ius probandi , cùm amplius alia dari non poſſit. l. oratione.ibi , amplius quàm ſemel. ff. de feriis.& l.1.C.de dilat. vbi Barto. Iaſ.hanc regulam ampliat & limitat in d.l.fin.vbi videre quiſque poterit.]

FRANÇOIS *article* XXXIII. *des publiées*. M.D.XXXIX.

Articulus 12.

Et n'y aura qu'vn ſeul delay pour informer, ainſi moderé & arbitré,comme dict eſt,fors que ſi dedans ledict delay il eſtoit trouué , que les parties euſſent faict leur deuoir & diligence,& n'euſſent eſté en contumace & negligence,on leur pourra encores donner & moderer autre delay pour tous ,faiſant prealablement apparoir:à tout le moins ſommairement & en premiere apparence , de leurſdictes diligences, & purgeans leurſdictes contumaces & negligences.

GLOSSA

GLOSSA VNA.

1 VNa ergo tantùm dilatio dari debet ad probandum vt hîc, [& extrahitur à l.oratione.ff. de fer. vbi ſic ſtatuit Vlpian. oratione quidem diui Marci amplius quàm ſemel non eſſe dandam inſtrumentorum dilationem comprehenſum eſt.& Paul.]iuriſconſul.in l.fi.ff.de feriis.in 2 pecuniariis cauſis omnibus dilatio ſingulis cauſis plus ſemel tribui non poteſt. † in capitalibus autem reo tres dilationes, accuſatori duæ dari poſſunt,ſed vtrunque cauſa cognita,& ſic iſte tex.eſt in hoc illi conueniens.

Dilatio à iudice quanta dari debeat ad probandũ.

3 Secundò iſta dilatio à iudice concedi debet, ibi, *par les iuges*.facit l. prima.Cod.de dilation. non tenebitur tamen reus antea iurare, ſicut olim antequam haberet quartam.capit.vltra. de teſtibus:quia hîc non habetur mentio illius iuramenti, nec iſta ſecunda ſuccedit in locum quartæ quoad hoc.

4 Tertiò hæc dilatio longa vel breuis eſſe debet pro locorum diſtantia,ibi, *& diſtance des lieux.* & probatur in cap.cùm ſit Romana.de appella.& pro quantitate cauſæ.l.2.ff.de re iudic.ibi, *ſelon la qualité des matieres.*

5 Quartò quòd ſi pars in prima dilatione non fuerit negligens,dabitur ei à iudice ſecunda dilatio,vtpote ſi probet quòd teſtes fuerint citati, & fuerint contumaces,vt ſcribit Anton.Capit.in deciſio.Neapo.q.90.in cauſa.& ideo dicit l.fi.cauſa cognita.Panorm.conſ.64.caſus.in 2.vol.Bald. conſil.434.ſuper eo.in 4.vol.

Diligentia probanda ad obtinendam nouam dilationem.

6 Quintò requiritur quòd pars ſaltem ſummariè probet ſe adhibuiſſe diligentiam de probando,& non ſtetiſſe per eam,& tunc ſicut de iure communi, cauſa cognita ſecunda concedetur dilatio.l.fi.ff.de fer. & ita tenetur,vt dicit Boer.in deciſ.Burdeg.q.294.plerunque probari poteſt iſta diligentia ex proceſſu, quia omnes teſtes citare fecit, & audire vno excepto,qui fortè valetudine 7 affectus fuit,vel citati comparere noluerunt. † Vel hac dilatione pendente fuit factum compromiſſum,quo pendente non currit tempus.clem.quandiu.de appel.& auth.ſi tamen.C.de tempo.appel.aut aliud fuit impedimentum,tamen apparet partem feciſſe diligentiam in ſua prima di-8 latione.† Et vix reciperetur ſolum partis iuramentum ſine probatione alicuius diligentiæ,de qua loquitur hic text.quam oportet probare,quæ tamen non probatur ſolo iuramento.Bar.conſil. 97.in quęſtione.[Bald.conſ.33.ſtatuto.col.2.in 5.vol.& Alex.conſ.101.viſis omnibus.vol.5.Summaria probatio dicitur hîc,per quam iudicantis religio ad præſumptionem adducitur, plena autem quando iudex plenè de veritate inſtruitur,vt docet Bald.in l.iudices.in princip.C.de iud.Bar. in l.admonendi.col.3.ff.de iureiur.]

Summaria probatio & plena quę dicatur.

9 Sextò quòd hæc dilatio ſecunda detur parte aduerſa præſente, vel eius procuratore, alioqui ſic prorogatam dilationem abſente parte, vel ſecundam datam perperam iudicauit Senatus in 10 conuentibus iuridicis apud Molinos habitis anno 1540. die 7.Septembris. † Quia hæc prorogatio, vel noua conceſſio non debet fieri ſine cognitione, & ſic non poteſt fieri ſine partis vocatione,& aliter conceſſa,vel prorogata nullius eſt momenti,& proceſſus inde ſecutus,per tex. in l.fi.C.de feriis.vbi Bart.& Iaſ.hoc firmant col.2.vt docet Soc.conſ.99.in 3.vol.& conſ.47.n.12. & ſequen.in 4.volum.Roma.conſi.226.vltra prædicta.plura pro hoc adducit Boer.in deciſio.Burdega.quæſt.294.plerunque.vbi dicit ſolere prorogari de ſtilo ad octo dies,ſed hoc eſt arbitrarium pro locorum diſtantia & quantitate cauſæ.l. 2. ff. de re iudic. [Et ſi teſtes fuerint impediti in prima dilatione poterit dari hoc probato ſecunda dilatio. vt docet Baldus conſil.374.quæritur.in 5. volum.]

Abſente colitigãte malè datur dilatio. Areſtum.

11 Septimò quando datur actori dilatio ad probandum, debet quoque dari reo ad defendendum, alioqui malè iudicatum pronunciauit Senatus per Bailliuum Ambian. pro domi.de Croy, anno 1519.die 20.Decembris. Nam dilatio etiam vni data cenſetur communis.l.petendæ.C.de tempor.in integ.reſti.peten.

Cõmunis eſſe debet dilatio. Areſtum.

12 Octauò ſi teſtes iurauerint intra dilationem, poſſunt examinari etiam finita dilatione,quia non videtur aliquid de nouo fieri,ſed quod inceptum eſt perfici.arg.l.ſed ſi manente.ff.de preca. Bald.in l.ſi quando. C. de teſtib.de Rota deciſ.345.no.quòd vbi.& 587.vtrum.in antiq.& ſic non eſt neceſſe nouam ad hoc petere dilationem, ſed depoſitio facta valebit, teſte Boer.in deciſ.294.

Teſtes iurati audiuntur etiam vltra dilationem.

13 Et curia ſi ſuperſit teſtis vnus,vel duo aut tres ad examinandum, ſolet atteſtationes recipere,ſaluis reiectionibus intra certum tempus dandis,parti petenti nihilominus reſeruando,vt intra illud tempus poſſit examinari facere teſtes reſtantes,vt docet Boer.q.294.in ſuis deciſ. Decem limitationes congerit Iaſ.in l.fi.ff.de fer.

FRANÇOIS *article* XXXIIII. *des publiées.* M.D.XXXIX.

Apres lequel ſecond delay paſſé, ne ſera permis aux parties de faire aucunes preuues par enqueſte ne teſmoings, & ne leur en pourra eſtre baillé, ne donné delay pour quelque cauſe n'occaſion que ce ſoit,par releuement,n'y autrement.

Articulus 13.

GLOSSA VNA.

1 POſt ſecundam dilationem non poteſt aliqua probatio fieri, etiam ſi à cancellaria impetretur. & dom. de Baſauges quæ literas impetrauerat à Cancellaria,vt ſibi tertia dilatio concederetur ad probandum, fuit condemnata ad emendam centum librarum, & à Senatu fuit eidem data dilatio vnius menſis anno 1526.die 29.Aprilis.

Probatio poſt ſecundã dilationem non admittitur. Areſtum.

2 Imò

2 Imò ſi conceſſa fuerit dilatio, omnia quæ vi illius fient erunt nulla. vt no. Iaſ. in l. fi. col. 3. verſi. amplius. ff. de feriis. & Anto. Capit. in deciſ. Neap. q. 81 & ſeq.

Atteſtationibus amiſſis quid agendũ.

3 Etiam ſi quis atteſtationes caſu amiſiſſet, non habebit aliam dilationem ad iterum probandum, ne lites ex litibus oriantur, teſte Inno. in c. prudentiam. col. 5. verſ. probauerit. de offic. deleg. vbi dicit arbitrio iudicis relinquendum.

4 Hoc tamen caſu putarem impetratis literis Regiis aliam dilationem concedẽdam ad iterum probandum. per l. ſi quis ex argentariis. §. fi. cum l. ſeq. ff. de eden. Alex. conſ. 58. in 1. vol.

Dilatio non prorogatur inuito colligitante.

5 Nec poſſet prorogari hæc ſecunda dilatio inuita altera parte, ſine cauſa cuiiam quæſitum eſt ius, teſte Bald. in l. 1. in fin. C. quomodo & quando iudex. Ludo. Roma. conſi. 226. vltra col. 1. alias fieret fraus legi, & lites non breuiarentur contra rationem huius text. quamuis gloſſ. & doct. contrarium teneant in d. l. fin. ff. de fer. ſed ibi non eſt tanta prohibitio, ſicut hîc, nec iſtæ rationes procedunt omnes ibidem. [Praxis tamen ſeruat vt iudex prorogei, auditis partibus, ſi videat aliquam cauſam adeſſe.]

FRANÇOIS *article* XXXV. *des publiées. 1539.*

Articulus vltimus.

Et defendons à tous gardes des ſceaux de nos chancelleries, d'en bailler aucunes lettres, & à tous noz iuges, tant de noz cours ſouueraines qu'autres, de n'y auoir aucun regard, ains les impetrants eſtre promptement deboutez & condamnez en l'amende ordinaire, telle que du fol appel, enuers nous, & en la moytié moins enuers la partie.

GLOSSA VNA.

Cancellaria prohibetur dare tertiam dilationem.

Conceſſæ dilationes quãdo pro non datis habeãtur.

1 PRohibet cuilibet cancellariæ Franciæ ne literas concedant ad obtinendum tertiam dilationem ad probandum, quamuis olim etiam quarta dari ſoleret. l. vltra tertiam. de teſtib. & hoc vt lites breuientur, & celeri marte decidantur. l. properandum. C. de iud. c. finem, de dolo.

2 Sed ſi conceſſæ fuerint, vult vt iudices etiam ſupremi nullam harum literarum rationem habeant, nec vllam eis fidem adhibeant, ſed eas reiiciant, & condemnent impetrantem tam temerarium ad mulctam ſexaginta librarum, quæ infligi ſolet temere appellantibus, & ad triginta libras,

3 ergà partem. † Quod eſt verum, quando illæ literæ ſunt directæ ſenatui, ſecus ſi aliis iudicibus: nam tunc non erit tam acerba mulcta, ſed erit arbitraria.

Senatus ex cauſa dat tertiam dilationem ad probandum. Areſtum.

4 Et quamuis hîc paulo acrius procedat tex. & inhibeat, ego tamen vidi ex cauſa & gratia dilationem tertiam indultam à Senatu ſine literis Regiis anno 1543. die 11. Ianuarij. Sed hoc prohibet ad deterrendum, ne ſit frequens hæc literarum impetratio.

Cancellaria magna indulget dilationem

5 Etiam hæc literarum impetratio in magna Cancellaria valeret, quia licet prohibeatur aliis Cancellariis, non tamen ligat ſe Rex quin poſſit concedere. Et quod à magna cancellaria procedit, hoc à Rege immediatè procedere dicitur, ideo valeret ſi in literis diceretur, non obſtante hoc articulo. l. fi. C. ſi contra ius.

Inſtrumenta produci poſſunt vſque ad concluſionẽ in cauſa.

6 Item quia hic tex. loquitur tantum in dilatione ad probandum per teſtes, ergo non habet locum in probatione per inſtrumenta facienda, quam vſque ad concluſionem in cauſa facere pars poterit, dum ex hoc ius aduerſatij non fiat deterius, per text. in c. cùm dilectus. de fide inſtru. gl. in clem. ſæpe. in verb. non obſtante. de verb. ſign. Fel. plene in c. licet. col. 9. de proba.

Dilationes ſunt arbitrariæ quando à lege. Secus quãdo ab ordinatione.

7 Vltimò ſciendum eſt, quòd omnes dilationes ſunt arbitrariæ. l. ſiue pars. C. de dila. & l. nonnũquam. ff. de iud. §. ſi epiſcopus. 3. q. 3. & ideo iudex poterit abbreuiare, vel prorogare tempus à lege præſtitutum, & hoc cum cauſæ cognitione, niſi in aliquibus caſibus, vt in l. 2. ff. de re iud. c. præterea. de dila. Bald in ſua pract. tit. de cita. poſt quæſtionem. 13. verſ. & quia.

8 Intellige hoc verum in tempore à lege præſtituto, ſecus ſi ab ordinatione Regia, vel ab ſtilo approbato, tunc iudex non poſſet nec prorogare, nec abbreuiare, quia inferior non poteſt derogare legi ſuperioris. clem. ne Romani. de elect. nec poteſt inferior leges ſuperioris tranſgredi. c. 1. vbi

9 doct. de conſt. c. vlt. illo tit. in 6. † Et ſic debent iudices Regni Franciæ ſequi leges Regias, & ſtilos curiarum ſuarum. minimè enim mutãda ſunt quæ ſemper certam interpretationem habuerunt. l. minimè. ff. de legib. de dila. hacten. multa his addere poſſem, ſed quia doctis ſcribo pragmaticis, qui paucis minimiſq; libris perlegendis, nõ ſic pecuniis accipiendis contenti ſunt, quibus relinquam cætera. Laus Deo de præmiſſis.

Digitized by Google

TRACTATVS

DE RESPONSIONIBVS PER, CREDIT, VEL NON.

Des reſponces par credit, vel non.

LOYS XII. Article XVI. des publiées 1499.

Item, nous ordonnons qu'apres que le demandeur aura poſé & affermé par ſerment aux ſaincts Euangiles de Dieu, qu'il croit le contenu en ſa demande & eſcritures, eſtre veritable, tāt en noz cours de parlemēs, que par deuant tous autres iuges Royaux, le defendeur ſera tenu en ſa perſonne (s'il eſt au lieu, où ſera demené le procez) reſpōdre par credit, vel non credit pertinemment, par ſon ſerment aux Euangiles, à chacun article des eſcritures du demandeur: & où iceluy defendeur ſeroit abſent dudict lieu, & ſemblablement les demandeurs, ſeront tenus d'enuoyer l'affirmation & poſition de leurs faicts, & la reſponce pertinente par eſcrit, ſignée de leur main (s'ils ſçauent eſcrire) ou ſinon, d'vn notaire Royal à leur requeſte, ſur vn chacun article d'icelle demande & defenſes, à leurs procureurs auec procuration ſuffiſante, pour y reſpondre & proceder par leſdicts procureurs, ſelon le contenu deſdicts articles, ſignez comme dict eſt. Articulus primus.

GLOSSA VNA.

1 Notandum eſt quod vſus iudiciorum antiquus multa inuenit contra partes remedia, vt veritatem ab eis eliceret. Primò (inquam) inuenit, vt iurarent ſe nihil calumniæ cauſa facturas in cauſa, & ad hoc tendit totus titulus de iureiurando propter calumniam dando. C. & de iuramento calumniæ. in decretal. Iuramētum calumniæ, & malitiæ an præſtetur.

2 Verùm quia iſtud iuramētum in initio litis præſtābatur. auth. principales. C. eo. aliquando partes in medio litis calumniabantur, & non erant memores illius iuramenti, ob id ſtatutum fuit, vt etiam iurarent de malitia, quòd malitiæ cauſa nihil facient. & hoc repetebatur. c. 2. in fi. de iuram. calum. in 6.

3 Et differentias inter iſta iuramenta tradit Soc. in rub. de iura. cal. quæ duo iuramenta in his curiis Franciæ conſuetudinariis non præſtantur, ſed in curiis eccleſiaſticis obſeruatur iuris pontificij diſpoſitio, & hæc iuramenta ſeruantur.

4 Item iuramentum hoc tendebat ad credulitatem. l. 2. §. quod obſeruari. C. eod. ca. literas. vbi Panor. & alij eod. vbi differentias ſcribunt inter hæc iuramenta veritatis & credulitatis, iurabat enim pars ſe credere bonam habere cauſam.

5 Præterea vſus ille iudiciorum inuenit, vt in præparatoriis interrogarentur partes. l. 1. ff. de interrog. act. quæ lex cum deſuetudine fuiſſet antiquata, rurſus vſus iudiciorum hanc innouauit, vt partes leuarentur onere probationis, ſcilicet vt ipſæ interrogarentur, & quòd tenerentur reſpondere, per verbum credit, quia ſi verè neſciant ſaltem interrogentur an hoc credant, & hæc praxis longo tempore obſeruata fuit, tam per interrogatoria, quam per poſitiones, vt per totum titu. de confeſſ. li. 6. & ff. de interrog. act. de qua reſponſione loquitur hic art. Interrogatoriorū varia pro tempore obſeruatio.

6 Ex hoc text. colligitur, quod poſtquam petitor aſſeruerit iuramento ea, quæ petit in ſuo libello, & articulis vera eſſe, tenebitur reus reſpondere per credit, vel non, vt ſi dicatur pono te eſſe hæredem, dicet, non credo, vel credo, gl. plena. in c. 1. de confeſſ. in 6. Reſpōſio per credit vel nō credit quando fiat

7 Secundò tenetur ipſa pars reſpondere, non aduocatus, ibi. *ſera tenu en ſa perſonne.* gloſſ. in cap. 1. & ideo infans, vel impubes reſpondere non tenetur, nec eius tutor de illius facto, nec curatores furioſorum, & aliorum, qui ope iſtorum iuuantur, quia iſtæ perſonæ dementes veritatis iuramen- Quis reſpōdere debebat per credit, vel non.

8 tum non præſtant. cap. paruuli. 22. q. 5. l. 3. ff. de teſti. † Adulti verò interrogari poterūt cum authoritate tutoris. l. clarum. C. de auth. præſtant. & debet eſſe author tutor, vt reſpondeat, ſed non vt ſic reſpondeat, ſcilicet negando, aut confitendo, quia iſtud non cadit in conſcientiam tutoris, vel curatoris, nec quæritur de eius conſcientia, ſed minoris, & de eius facto: ideo ipſe interrogari debet. l. videamus. ff. de in litem iuran. Panor. in c. pe. col. 3. nu. 12. de iura. cal. & debet tutor dicere, ætatem habet, de ſe ipſo loquatur: vt eſt in Euangel. & facit text. in l. ſi ſine. in fin. ff. de interrogatoria actione. [Et ſi tutor eum doceat, vt malicioſe & contra veritatem reſpondeat, peccat. vt gloſſ. dicit in d. c. 1. de confeſſis. in 6.]

9 Tertiò tenetur pertinenter reſpondere, ibi, *pertinemment,* quia omnino reſpondiſſe non videtur, qui ad interrogatum non reſpondit. l. de ætate. §. quod autem. ff. eod. & nihil intereſt taceat quis, an obſcurè reſpondeat. §. nihil. ibidem. Pertinentia reſpondere pars debet.

10 Quartò per ſacramentum ſuper euangeliis præſtitum. ibi, *aux ſaincts euangiles,* ergo tangere euangelia debet. cap. vt circa. de elect. in 6. §. 1. vt litigantes iurent. coll. 9 in authen. licet ſit de iure controuerſia. vt in cap. fi. de iuramento calum. Tamen laici tangunt ſcripturam, presbyteri manu admota ad pectus iurant. l. pen. §. in omnibus. C. de rebus cred. non fit tamen vis in curiis Franciæ, ſiue iuretur ſuper Euangeliis, ſiue ſuper imagine crucifixi, vel aliàs prout ſolitum eſt. Reſpōdebatur ſub iuramento De forma iuramenti.

Articulo cuilibet reſpondendum.

11 Quintò non ſolùm reſpondebit vni,vel alteri articulo,ſed cuilibet.ibi, *à chacun article.* gloſſ. in cap.1. de confeſſ.nihil enim credimus actum eſſe, quando aliquid ſupereſt agendum.l.pen.C. de his quib.vt ind.

Abſẽtes mittunt reſponſiones.

12 Sextò ſi abſentes ſint à loco iudicij tenebuntur mittere reſponſiones ſuper quolibet articulo vel venire ad iudicium,ibi,*& où iceluy defendeur ſeroit abſent dudit lieu,& ſemblablement les demãdeurs ſeront tenus d'enuoyer l'affirmation & poſition de leurs faicts,& la reſponce pertinente par eſcrit.*gl.& doct. in l.1.ff.de interroga.actio.

Subſcriptæ reſponſiones eſſe debent.

13 Septimò reſponſiones iſtæ ſubſcriptæ eſſe debent manu illius, qui reſpondit,& hoc ipſe debet atteſtari,vel ſi neſciat ſcribere,debet id agere notarius, videlicet vice illius ſubſcribendo. ibi, *ſignée de leur main s'ils ſçauent eſcrire,ou ſinon,d'vn notaire Royal à leur requeſte.* l. ſubſignatum. vbi, ſcripſi.ff.de verb.ſignifi.

Atteſtatio in reſponſionibus fieri debet. Areſtum.

14 Octauò debet notarius atteſtari ſe ſignaſſe ad petitionem & requiſitionem talis.ibi,*à leur requeſte,* nec poterit iudex deferre iuramentum parti, & eam interrogare, niſi parte hoc requirente.l.3.ff.de iureiur.ita iudicauit Senatus anno 1522.die 19.Nouembris,quia iudices in Francia ad partium vtilitatem ſolent eſſe elingues ſine requiſitione illarum, ſeruantes l.4.§. hoc autem iudicium.ff.de dam.infect.

Procuratorium ſpeciale ad reſpondendum. Areſtum.

15 Nonò debet mittere procuratorium ad reſpondendum & aſſerendum ea,quæ dicta ſunt,& facta,& huiuſmodi procuratorium debet eſſe ſpeciale,nec ſufficeret generale,vt iudicauit Senatus anno 1526.die 5.Iunij contra do.Petrum Laydet Curiæ conſiliarium,& probat Soc.conſi.55. præſtantiſſime.in fin.vol.1.[Alios caſus requirentes ſpeciale mandatum congeſſi in tit.de elec.deroga.in fi.in concorda.Franciæ.]

Vnus pro alio reſpondere non cogitur articulis.

16 Nec alius pro alio reſpondere cogitur.l.ſi ſine.in fine.ff.eodem.Sed cum mãdato reſpondere poterit.l.qui ſeruum.§.idem eſt.ff.eod.quem text.ſing.dicit Bal.in marga.in verbo,mandatum.in 4.q.Sed hæc reſponſio per credit, eſt ſublata in curiis Franciæ ſecularibus, ſed non in eccleſiaſticis,vt ſequitur.

FRANÇOIS, Article XXXVI. des publiées. M.D.XXXIX.

Articulus ſecundus.

Qu'il n'y aura plus reſponſes par credit,ne contredits,contre les dicts des teſmoings, & defendons aux iuges de les receuoir,& aux parties de les bailler,ſur peine d'amende arbitraire.

GLOSSA VNA.

Sublatæ reſponſiones per credit, vel non. Abrogationis ratio.

1 HIc articulus prohibet ne de cætero reſponſiones fiant per credit, nec ſcripturæ dentur contra dicta teſtium,de hoc ſcribam artic.vlt.inferius de reproba.teſtium.

2 Sciendum eſt reſponſiones per credit,vel non,ob id, meo quidem iudicio, eſſe ſublatas,quia partes ſuper his frequenter peierabant, exiſtimantes falsò ſe non ligari, ſi iurarent per non credit vel credit,licet de iure tantum valeat confeſſio facta per verbum credit,ſicut facta de veritate.per gl.ſing.in cap.ex literis.de iureiur.ſecundum Petu. in c.1.de iudic.in 6.& in addi.ad Panor.in rub. de proba.Dec.in c.cùm venerabilis.de excep.ob id vt partes euitent hæc periuria,tenentur de veritate iurare vt in artic.ſeq. ſcribitur.

3 Ad hæc partes addebant, nimis indignum eſſe & graue exigere probationem à reo. l. nimis graue.C.de teſti.l.fruſtra.de proba. ideo partes iurare recuſabant, ſaltem rei.

Iuramentum tantũ de veritate locum habet.

4 Sed viſum eſt cõditori,vt iurent partes de veritate,& non per credulitatem,ne aliquo palientur colore ad periurium,nec videatur reo abſurdum,ſi ipſe etiam reſpondeat actoris interrogationi,cùm actor ipſi reo reſpondere teneatur, & in iudiciis æqualitas ſeruari debet, nec licet actori, quod non licet reo,& econtrario, per reg. iuris. maximè circa probationes actor & reus ſunt pares,nec vni plus fauetur,quam alteri.Bart.in l.de die.ff. qui ſatiſd.cogant. Dec.in l.fauorabiliores. de reg.iur.ff.ideo vt tam reus quàm actor releuentur ab onere probandi, ſtatuitur hîc, vt vterque iurare teneatur de veritate,ſicut in criminalibus iuratur de veritate,& non de credulitate.l.repeti. ff.de quæſt.Bar.in l.Marcellus.ff.rer.amor.

Interrogatoria cur inuenta.

5 Item propter hominum ad diſſentiendum & negandum facilitatem. l. item ſi vnus. in fin. ff. de arbitr.eodem. quod ſimulatque actores petunt in iudicio, rei ſolent negare, vt qui Deum præ oculis non habent, ſicut dicitur de iudice. in l. quod ſi Epheſi. in fin. ff. de eo quod cer.loco.Ideo vſus iudiciorum antiquus inuenit,vt pars interrogetur cum iuramento ſuper petitis à parte,& interrogabitur pars an eſſet hæres vel alius, vt per totum titulum. ff.de interrogat. actionibus.gloſſ. in c.1.de confeſ.in ſexto.

Poſitiones quomodo fiebant.

6 Veruntamen creſcente malitia hominum partes affirmatiuè conſcripſerunt, quæ interrogatiuè deſcribi ſolebant,vt pono talem hæredem eſſe,pono me mutuaſſe decem tali, & vocatæ fuerunt poſitiones quibus tenebatur pars reſpondere, alias pro confeſſo habebatur poſt iudicis præceptum.c.2.de confeſſ.in 6.nec poterat iſte contumax appellare, vt docet Panor. in c.ſi.col.4 nu.

Poſitionum aliæ ante litem cõteſtatã,aliæ poſt.

7 18,de iur.calum. † Et harum poſitionum quædam fiebant ante litem conteſtatam, quæ habuerunt originem à iure Digeſtorum. Aliæ verò quæ fiunt poſt litem conteſtatam de iure Codi. vt aſſerit Bart.in l.Offidius.ff.de leg.3.& in l.vbicunque.de interroga. actio. Bald.in c.ex part.5.de reſcrip.col.2.nec obſtat l.1.ff.de interrog.act.vbi text.dicit has interrogationes ante iudicium fieri non debere,ideo vſus foren.iudiciorum potius eas inuenit, quàm ius,& poſtea de iſto vſu facta multa iura fuerunt.

Hodiernum ius.

8 Sed hodie verum eſt ad primum ius interrogationum, vt docet Geor.Natham.in repet.clem.

ſæpe.

Digitized by Google

ſæpe.§.& quia.col.1.de verb.ſign.vt ſequitur in text.nam corrigens corrigitur,& ad priſtinum ſtatum ius reducitur.l.quoniam.ibi Bal.C.de ſecund.nupt.

FRANÇOIS, Article XXXVII. des publiées. 1539.

Et neantmoins permettons és parties ſe faire interroguer l'vne l'autre pẽdant le procez, & ſans retardation d'iceluy,par le iuge de la cauſe,ou autre plus prochain des demeurãces des parties,qui à ce ſera commis,ſur ſ.ucts & articles pertinens,& concernans la cauſe & matiere,dont eſt queſtion entre elles. Articulus tertius.

GLOSSA VNA.

1 HOdie per iſtum articulum ventum eſt ad ius antiquum, quo iure interrogabantur partes, & hodie, adeo quòd in poſitionibus multæ erant difficultates, quæ hodie ſublatæ ſunt per iſtum text.& in deſuetudinem abierunt:vt in l.1.ff.de interrog.act.voluit enim conditor aſtringere eum,qui conuenitur ex ſua in iudicio reſponſione, vt vel confitẽdo,vel mentiendo ſeſe oneret,ſimul etiam portionis, pro qua quiſque hæres extiterit,ex interrogatione certioretur.l.voluit.ff.de interrogato.actio. Hodie fiunt interrogatoria.

2 Et eſt differentia inter poſitiones ſeu articulos, & interrogationes:quia illæ aſſertiuè conſcribuntur,hæ vero dubitatiuè, videlicet interrogetur talis, & interrogans non videtur contenta fateri,ſecus in edente poſitiones & articulos.l.cùm pretium. C.de liber.cau.Alex.conſi.172.in cauſa.col.1.in 6.vol. Differentiæ inter poſitiones & interrogationes.

3 † Et tempus datum ad ponendum, non cenſetur datum ad articulos dandum: vt docet Bald. in l.generaliter.§.1.col.1.C.de reb.credit.& poſitio plures poteſt continere articulos.c.præſentium.ibi ſuper quolibet articulo, ſuper qualibet poſitione contento,de teſtib.in 6.Soc.in c.fraternitatis.col.2.illo tit.

4 Vnde hæ interrogationes fiunt, vt pars releuetur ab onere probationis per confeſſionem aduerſarij,quæ probatio difficilis eſt.l.1.2.& 3.ff.de interroga.actio.c.1.vbi gloſ.de confeſ.in 6.& vt veritas ex ore litigantis eliciatur.cap.cæterum. de iuram.calum.& quia graue & oneroſum eſt per teſtes probare.l.is qui deſtinauit.ff.de rei vendic. & quando teſtes non habemus,vel reprobantur per aduerſarium, ideo ad confeſſiones veniendum eſt, vt inferius dicam art. fi. ponendo vtilitates harum interrogationum. Interrogationes cur fiant.

5 Cùm iſtæ itaque interrogationes in locum probationum ſuccedant: vt docet Spec.in titu.de poſitio.in §.ſecundo videndum.ideo fieri debent poſt litem conteſtatam, & ſic pendente proceſſu,vt hîc,*pendant le procez*,& ſic vſque ad concluſionem in cauſa: nam intra illud tempus probatio fieri debet.c.cùm dilectus.de fide inſtru.Panor.in c.pen.col.5.nu.20.de iuramen.calum. Interrogationes fiunt poſt litem conteſtatam.

6 Licet de iure vbicunque iudicem mouerit æquitas, interrogatio fieri poſſit etiam poſt concluſionem.l.vbicunque.ff.de interrog.act.vnde anno 1539. & die 7.Aug.Senatus reiecit aliquem appellantem à ſua appellatione, & illum condemnauit ad mulctam, quam ad viginti libras moderauit eo quod appellauerat à Præpoſito Pariſienſi, qui pronunciauerat ex officio poſt concluſionem in cauſa partem interrogandam,nam dicebat ex ſtylo curiæ hoc non licere ſine partis requiſitione:quod eſt falſum,vt vides quando fit ad iudicis inſtructionem, ſecus ſi ad partis vtilitatem ſimpliciter:vt dixi ſupra artic.1.& vide areſtum anno 1532. die 19. Nouemb.in quo fuit annullata ſententia Præpoſi.Pariſ.eo quòd parte non petente pars fuit interrogata. Interrogatio poſt concluſioné in cauſa. Areſtum.

7 Et ſi ſine interrogatione quis reſponderit, pro interrogato habetur, & nocet ei ſua reſponſio, l.ſi ſine. ff. eo. vbi dicit interrogatum accipere debemus non ſolùm à prætore, ſed etiam ab aduerſario,& ſic etiam aduocato tenetur quis reſpondere,ſecundum gloſſ. ibi, quæ in actu forenſi recipitur,quia pars non tenetur in hoc parti, vel aduocato illius partis aduerſæ reſpondere, ſeu iudici tantum interroganti,per iſtum text.vel alteri à iudice ſubſtituto. Reſpondens ſine interrogatione habetur pro interrogato.

8 Et iſti articuli ſeu interrogationes debent communicari parti, antequam reſpondere teneatur,vt cogitet verè reſpondere, ne ſi perperam reſponderit, damno afficiatur. l. qui interrogatur. eo. ſic cenſuit Senatus anno 1529. die 16. Decembris de Thou & de Nulli aduocatis poſtulantibus,per c.2.de confeſſ.in 6. Interrogationes ſunt cõmunicandæ. Areſtum.

9 † Et datur tempus ad deliberandum.l.qui interrogatur ff.de interrog.actio.quia intereſt viuentium,ne præcipitentur,quamdiu iuſtè deliberant.l.& quia.ff. eod. & quamuis Barto. in l. 2. §.quod obſeruari. C. de iureiur.propter calum.dand.diſtinguat inter factum alienum,& proprium de recenti,quia in facto proprio nõ eſt tolerabilis error.l.fi. ff. pro ſoc. & ideo tunc non datur dilatio ad deliberandum.

10 Sed hæc communicatio habetur loco deliberationis, ideo non datur à iudice alia dilatio, quia text.dicit ſine retardatione proceſſus,ſed hæc communicatio fit, adeo quod pars parti dabit articulos,ſuper quibus reſpõdere tenetur, poſtea intra duos dies,vel aliud tempus,& iudex illum interrogabit,ſi vero pars non communicaſſet parti articulos, ſeu interrogationes, & pars interroganda vellet habere modicum temporis ad deliberandum,iudex ei non deberet denegare,ne anceps periurium ſubire teneatur,& ſic conciliantur iura,& doct. opiniones. Cõmunicatio habetur loco deliberationis.

11 Super his verò interrogatoriis debet iudex partem interrogare.l.vbicunque.ibi per iudicem, & c.cùm Ioannes. in fi. de fide inſtru.& non commiſſarij, vel notarij,quamuis commiſſarij teſtes audire debeant ſuper atteſtationibus faciendis, non iudex, vt fuit in Senatu iudicatum inter iudices *de Loches*, & commiſſarium eiuſdem oppidi anno 1518.in princ.menſis Iunij. Iudex ipſe ſuper interrogatoriis interrogat, & nõ commiſſarius. Areſtum.

12 Licet quidam dicant in ſummariis has interrogationes non eſſe faciendas: vt per Hippol. in l.de minore.§.1.ff.de quæſtio.tamen hodie in quibuſcunque cauſis,his vtimur interrogationibus in forenſi iudicio.

Digitized by Google

Committi quando poſſint interrogatoria.

13 Ad hæc iſtæ interrogationes fient per iudicem cauſæ, ibi, *par le iuge de la cauſe*, ſi tamen valetudinarius eſſet reus, vel actor, ſeu abſens, poterit iudex cauſæ committere illi iudici, in cuius iuriſdictione degit actor, vel reus interrogandus, ſicut in teſtibus audiendis. l. iudices. cum auth. ibi poſita. C. de fide inſtru. ita loquitur hic art. ibi, *par le iuge de la cauſe ou autre plus prochain des demeurances des parties qui à ce ſera commis.*

Interrogatoria etiā contra ſtylum ſunt reiiciēda.

Areſtum.

14 Inſuper debent interrogatoria eſſe pertinentia, nam captioſa ſunt reiicienda, & ad rem non facientia. gloſſ. in c. 1. de confeſſ. in 6.

15 Et tenentur partes reſpondere his interrogatoriis, etiam ſi ſtylus curiæ habeat, quòd interrogatoria locum non habeant: vt in ſupplicationum camera Pariſ. hoc cēſuit Senatus anno 1532. die 10. Martij contra hæredes Do. de Brienne, & pro vidua prædicti quōdam illius domini, vt ſequitur artic. ſeq.

FRANÇOIS Article XXXVIII. des publiées. M. D. XXXIX.

Articulus quartus.

Et ſeront tenus les parties affermer par ſerment les faicts contenus en leurs eſcriptures & additions, & par icelles, enſemble par les reſponſes auſdicts interrogatoires, confeſſer ceux, qui ſeront de leur ſcience & cognoiſſance, ſans le pouuoir denier, ou paſſer par non ſçauance.

GLOSSA VNA.

Iuramentum ſuper articulis præſtādū.

1 SIcut dictum fuit articu. 1. ſupra eodem. pars vtraque tenetur affirmare per ſacramentum facta poſita in articulis, & additionibus vera eſſe, & poſtea iurâbunt partes ſuper illis articulis, & interrogatoriis.

Interrogat' quomodo debeat reſpōdere cuilibet articulo.

2 Item pars quando reſpondet de veritate dicenda ſuper quolibet articulo, debet reſpondere, quod ſcit, non autem per credo, vel non credo, ſicut olim nec poteſt negare factum, vel dicere neſcio, ſed qui tacuit apud prætorem, in ea cauſa eſt, vt in ſolidum conueniatur, quaſi negauerit ſe hæredem eſſe.

3 Nam qui omnino non reſpondit, contumax eſt, contumacia autem pœnam hanc ferre debet, vt in ſolidum conueniatur, quemadmodum ſi negaſſet: quia prætorem contemnere videtur. l. de ætate. §. qui tacuit. ff. eo. & probat iſte artic. ibi, *qui ſeront de leur ſcience & cognoiſſance.*

Vxor in cauſa mariti interrogatur.

Areſtum.

4 Item vtraque pars interrogari debet, adeò quòd vxor etiam partis poteſt interrogari in bonis communibus, quia pars cenſetur, quamuis non proſequatur proceſſum, ſed illius maritus. l. maritus. C. de procurat. & ita iudicauit Senatus die 7. Ianuarij, anno 1550. quia poterit citius veritatem dicere, quam eius maritus, qui fortè eſt procurator, vel aduocatus antiquus, qui non ſolent laqueis capi, ſicut nec annoſa vulpes.

Expenſis cuius fiat interrogatio.

Areſtum.

5 Adde quod hæc interrogatio expenſis fiet eius partis, qui illam proſequitur interrogationem fieri, ſalua repetitione ſi obtinuerit: veluti concluſit Senatus inter Nicolaum de Pars actorem, & Ioannem le Vergeur, & in mente curiæ retentum.

6 Licet de iure hoc fieri deberet communibus expenſis: vt tradit tex. & ibi Doct. in l. pen. §. his de præſentibus. C. de reb. cred. c. ſtatutum. §. inſuper. de reſcrip. in 6. & Aufre. deciſio. 273. tenendum eſt tamen quòd expen. requirentis, vt dixi in tractatu de citatio. ſuperius.

Categoricè debet reſpōdere interrogatus.

7 Poſtremò iſte textus ſtatuit, quòd pars non debet denegare articulum, quem ſcit, & dicere ſe neſcire: vt probatur in cap. cùm contingat de reſcript. ſed poteſt dicere non eſſe verum, quod ponitur, vel id ſuper quo interrogatur: nam vera confiteri debet vera eſſe, non vera, dicet non eſſe, &

8 ita puto intelligendum iſtum textum. † Et ſi non eſſet memor, poterit ſe referre ad inſtrumentum, verum eſt prout in tali inſtrumento habetur. authen. ſi quis in aliquo. C. de eden. & tunc deferendum eſſet eidem inſtrumentum, & ipſe denuo eſſet interrogandus, ſi ſua eſſet neceſſaria interrogatio: vt doctores concludunt in dicta auth. ſi quis.

Iudex nō poteſt partem cogere, vt in ſua domo remaneat pro interrogatione.

9 Non poterit tamen iudex ſtatuere, quod pars remanebit in ſua domo, donec fuerit audita, quia hoc eſſet ſpecies incarcerationis ſeu relegationis: vt probat l. 1. §. hi quib. ff. de legat. 2. & ita iudicauit Senat anno 1535. die 10. Maij, poſtulante do. Brulart tunc aduocato, nunc autem procuratore Regio egregio.

IDEM Article XXXIX. Ibidem.

Articulus quintus.

Et ce ſur peine de dix liures Pariſis d'amende pour chacun faict denié calomnieuſement en noz cours ſouueraines, & cent ſols Pariſis és iuriſdictions inferieures, eſquelles amendes ſeront leſdictes parties condamnées enuers nous, & en la moitié moins enuers les parties, pour leurs intereſts.

GLOSSA VNA.

Pœna calūnioſè denegantis.

1 HIc pœna ſtatuitur aduerſus partem, quæ denegauit factum calumnioſè, nam ſi pars fuit interrogata, an habeat tale inſtrumentum, & reſponderit ſe non habere, punietur ad de-

2 cē libras Pariſ. in curiis ſupremis, in inferioribus autem ad quinque pro quolibet facto, & † hęc emenda fiſco adiudicatur, ſed condemnatur adhuc pars ad dimidiam emendam ſupra expreſſam, quæ applicatur parti pro ſuo intereſſe: vt docet iſte tex. vide ſupra in tit. de recuſa. art. 7. vbi plenius ſcripſi, quare maiorem mulctam habeat fiſcus, quàm pars.

Confeſſus an releuetur.

3 Quæro an poſſit confeſſus per literas Regias releuari à confeſſione? Reſp. ſi iuſto errore deceptus fuerit, poterit, vel culpa, non tamen dolo proxima. textus in l. de ætate. §. qui iuſto. ff. eod. ſi tamen ſine dolo malo reſponderit, alioqui non. vnde Celſus ſcribit, licitum eſſe reſponſi pœnitere, dum nulla captio ex eius pœnitentia fit actoris. Quod veriſſimum mihi videtur: maximè ſi quis

Digitized by Google

quis poſtea plenius inſtructus quid faciat, inſtrumentis vel epiſtolis amicorum iuris ſui edoctus. §.fin.l.de ætate.ibidem.vide Cæpolam in cautel.69.confeſſio.

4 Item anno 1519. die 20. Decembris cùm quidam fuiſſet citatus ad reſpondendum articulis, qui non comparuit, ideo pro confeſſis habiti ſunt.per c.2. de confeſſis.in 6.is tamen poſtea oſtendit ſe pro negotiis Regiis impeditum, ideo literis releuatus eſt, & permiſſum reſpondere,& inquiſitiones facere, dummodo pars altera ſuis impenſis faciat,& reſpondeat. *Non comparens pro cõfeſſo habitus. Areſtum.*

5 Et de hoc errore multa tractat Vital.Camba.in tract.clauſul. in clauſul.non errore ductus.vbi videbis quando error committitur in contractibus, vel in iudiciis, arbitriis, matrimoniis, à procuratore, aduocato, vel à parte, ſeu à iudice, quomodo ſuccurratur, & in vltimis voluntatibus. *De errore facti.*

IDEM Article XL. Ibidem.

Et ſemblable peine voulons encourir ceux, qui auront poſé & articulé calomnieuſement aucuns faux faicts, ſoit en playdant ou par leurs eſcritures, outres pieces de procez. *Articulus ſextus.*

GLOSSA VNA.

1 EAdem pœna puniri debet pars quæ factum calumnioſè falſum ſcripſerit, quod putarem 2 verum, ſi ſuper eodem art. partem aduerſam cogeret ad reſpondendum, † ſecus ſi ſimpliciter conſcripſerit: quia verba debent intelligi cum effectu.l.1.ff.quod quiſque iuris. habere enim cum effectu: ſicut peruenire accipiendum eſt. l. nomen filiarum. in fi. ff. de verb. ſignif. vbi ſcripſi. *Calumnioſè factum ſcribẽs punitur.*

3 Notandum eſt tamen quòd in quibus caſibus quis de iure non tenetur reſpondere poſitionibus, in illis caſibus nec tenebitur reſpondere hodie his interrogatoriis. *Caſus in quibus nõ tenetur pars interrogatoriis reſpondere.*

4 Ideo interrogationi continenti turpitudinem reſpondere quis non tenetur. l. qui iuraſſe. §.ſi pater.ff.de iureiur.Bart.in l.Marcellus.§.1. ff.rerum amotar. Aufrer.deciſio.Tholoſ.q.371.

5 Vnde falſæ confeſſiones naturalibus conuenire debent, alioqui non obligant. l. confeſſionibus.ff.eod.& vt breui perſtringam in totum confeſſiones ita ratæ ſunt, ſi id quod in confeſſionem veniet, ius & naturam recipere poteſt.l.ſi is cuius.in fi.ff.eod.facit l.ſi filius.ibid.

6 Item reſponſiones iſtæ factæ in cauſa inter Titium & Caïum non proderunt quoad alium, cuius facto non fuit interrogatus.l.fi.ff.de interrog.actio. *Reſpõſiones vnius alij nõ præiudicant.*

7 Vtilitas ex his interrogationibus prouenit magna, prima quia releuant ab onere probandi: vt ſuperius dictum fuit. *Vtilitates interrogationum.*

8 Item à laboribus & expenſis, quæ fierent in teſtibus audiendis: vt dicetur inferius in tract.de inquiſito.tit.ſeq.

9 Et quia fides habetur ei, qui contra ſe dicit.l.de ætate.§.1.ff.eo. nullæ enim ſunt partes iudicis in confitentes.l.proinde.2. in fi.ff. ad leg. Aquiliam. ac fortior eſt hæc probatio per confeſſionem, vt docet Lanfranc.in verbo, confeſſiones.c.quoniam.de proba.

10 Proceſſus breuior redditur,& finis citius litibus imponitur, quod maximè intereſt.l.properandum.C.de iudi.c.finem.de dolo. *Abbreuiatur proceſſus per interrogatoria.*

11 Confeſſio tamen vnius non liberat alium, nec nocet alteri.l.ſi ſeruus.2.ff.eo. imò ſi ſententia fuerit lata contra vnum, qui dicit ſe hæredem vel debere centum, ſi ſoluendo non ſit, reſciſſo ſuperiore iudicio in eum, qui re vera hæres eſt, actio dari debet.l.qui ex parte.ff.eod.

12 Et ſic is qui reſpondit ſe hæredem eſſe, non liberat verum hæredem, nec is qui confeſſus ſit ſe Titium occidiſſe, quem alius occidit.l.qui ſeruum.ff. de interrog.actio.

13 Etiam vtile eſt ſic partem interrogari, quia deficientibus probationibus, ſi pars interrogata confiteatur, vincet altera pars,& obtinebit quod petebat. l. 1. & per totum.ff.de confeſſis.vbi alia huic materiæ confinia videri poſſunt. [Adhæc quamuis actor ad petitionem rei, vel econuerſo fuerit interrogatus, tamen confeſſio actoris nocebit tantum ipſi, & non reo, nec confeſſio rei nocebit actori, ſicut eſt in iuramento litis deciſorio.l.1. C. de iureiurand. quia deferens iuramentum parti vult ſtare dictis partis iurantis. l. 3. §. dato.ff.de iureiuran.§.item ſi quis poſtulante.de actio. in Inſtit.ſed quando hoc iuramentum defertur, non vult pars credere iſti interrogato, niſi quoad vtilitatem interrogari petentis, alioqui nollet, vt interrogaretur.& ita vides differentiam inter hęc iuramenta & vtilitates.] De his gratias Deo opt.Max.agens immenſas finem faciam. Amen. *Interrogatoria ſupplent vicẽ probationum.*

Digitized by Google

TRACTATVS

DE INQVISITORIBVS,

SEV COMMISSARIIS AD FACIENDVM TESTIFICATIONES DATIS.

Des commiſſaires à faire enqueſte.

Charles VII. Article XX. touchant le ſtyle.

Articulus primus.

Item, affin que les commiſsions d'enqueſtes de noſtredicte cour ſoyent diſtribuées entre les preſidens & conſeilliers d'icelle, eu regard à la grandeur & qualité des cauſes: & aux merites deſdicts conſeilliers, ordõnons que doreſnauant, les preſidens, tant de la grande chambre que des enqueſtes, appellez auec eux deux cõſeilliers, l'vn clerc, & l'autre lay, des plus anciens de chacune deſdictes chambres, diſtribueront lesdictes commiſsions d'icelle noſtre cour, en la fin de chacun Bailliage, Preuoſté & Seneſchaucée, auſdicts preſidẽs & conſeilliers, en accouplãt & accõpagnant vn des ieunes auec vn des anciens, en gardant egualité le plus que faire ſe pourra, & promettrõt leſdicts diſtribuans, faire icelles diſtributions le plus loyaument & iuſtement, qu'ils pourront en leur conſcience. Et ſi aucun deſdicts preſidens ou conſeilliers ne vouloit ou pouuoit bonnement, pour aucune cauſe raiſonnable, aller en la cõmiſsion qui luy ſeroit ainſi diſtribuée, il pourra ſubroger en lieu de luy, lequel des preſidẽs ou cõſeilliers de noſtredicte cour, que bõ luy ſemblera, pourueu qu'il iure en preſence deſdicts preſidẽs qu'ẽtre luy & celuy qu'il voudra ſubroger en ladicte cõmiſsion, n'a marché faict, ou conuention aucune de prix, ne de ſomme appreciée à cauſe de ladicte ſubrogation: & ordonnons que doreſnauant aucunes commiſsions de faire enqueſtes ne ſeront baillées, ne diſtribuées à aucuns des greffiers, notaires ou huiſsiers de noſtredicte cour.

GLOSSA VNA.

1 SVperius in tract. de ſequeſt. in princ. dixi multiplices eſſe ſequeſtros, ſeu curatores, vt vulgo dicam commiſſarios. hîc tantùm tractabimus de inquiſitore dato ſeu commiſſario ad audiendum teſtes.

Cõmiſſio eſt ſtrictè interpretanda.

2 Notandum eſt, quod mandatum ſeu commiſſio eſt ſtrictè interpretanda, vnde ſi committatur alicui vt poſſit teſtes recipere, non poterit recipere inſtrumenta, aut confeſſiones. c. prudentiam. de offi. deleg. Barb. conſil. 7. viſis dubiis. in 5. dubio. 3. vol.

3 Animaduertat ergo commiſſarius, vt ſuum ſequatur mandatum & verba mandati, nec ab eis deflectat: quia fines mandati diligenter ſunt obſeruandi, & qui exceſſit, aliud videtur facere. l. diligenter. ff. mandati. Et qui poteſt examinare teſtes, non poteſt demonſtrationem, quam veguram dicimus, facere: vt cenſuit Senatus anno 1527. die 8. Iulij poſtulantibus do. Poyeto & Charmolue aduocatis.

Examinare valens non poteſt demõſtrationem facere.

4 Item ſi committatur alicui, vt teſtes poſſit recipere, eos examinare non poterit, quia iſta ſunt diuerſa. capit. ſecundo. §. ſi verò. de teſtib. in 6. Aret. & Dec. in capit. licet. per illum text. in 7. notab. de probat. ſed ſi ſit data poteſtas alicui examinandi teſtes, recipere eos poterit, quia eſt neceſſarium antecedens, nec eos poſſet examinare, niſi ante eos reciperet. capit. præterea. de officio delega. l. ad legatum. & l. ad rem. ff. de procuratoribus. Receptio ad iuramentum refertur, dum teſtis iurat veritatem dicere in iudicio, examinatio extra iudicium: vt docet Peru. in cap. præſentium.

Diſtributio commiſſionum.

5 Iſte articulus tria ſtatuit. Primò vt iuſta & æqua fiat mandatorum & commiſſionum per præſides diſtributio.

Subdelegatiõ mandatum.

6 Secundò quòd is cui datum eſt mandatum audiendi teſtes, ſi hoc explere non poſſit, alteri demandare eius curam poterit, & ſubrogare alterum ſubdiſceptatorem, dummodo iuret coram præſidibus, quod nullum recepit ex eo precium, & nihil ſuper hoc recipiet, nec aliqua conuentio inter eos eſt de precio recipiendo habita: vide inferius art. 11. qui per iſtum erit expeditus.

Scriba ne cõmittatur ad teſtes audiẽdos.

7 Tertiò quod mandata & commiſſiones non debent concedi graphario ſeu ſcribæ, notario, ſeu apparitori curiæ parlamenti, quia induſtria magna requiritur in audiendo teſtes, & peritia, quam hoc genus hominum non habet regulariter.

Æqualitas Licurgi.

8 Imprimis igitur vult text. æqualitatem in diſtribuendis proceſſibus ſeruari, quæ maximè in iudiciis eſt habenda. c. nouit. de iud. vnde optimus legumlator Licurgus ab æquitate æqualitatem omnium ciuium introduxit, vt nullus ciuis nec ſupellectili, nec fundo, altero ditior foret: diuiſit enim ſolum æqua portione, & ſorte. At cum ſemel per agrum æſtate poſt meſſes tranſiens poſitos aceruos ſimiles & æquales vidiſſet, magna lætitia fertur dixiſſe; Ecce omnis terra Laconica videtur multorum fratrum eſſe, Cicero.

Æqualitas inter virum & vxorem.

9 Item æqualitas inter virum & vxorem ſeruari debet quoad dotem, & propter nuptias donationem. auth. æqualitas. C. de pactis conuen. & in auth. de æqua. dor. colla. 7.

Æqualitas in teſtamentis.

10 Æqualitas etiam in vltimis voluntatibus ſpectatur. l. iam hoc iure. ff. de vulga. l. in teſtamento. C. de milit. teſta. vnde ſi probatum fuerit duos fuiſſe inſtitutos, ſed non in quibus portionibus,

Digitized by Google

nibus,tunc iudicandum eſt eos eſſe ex æquo hæredes, per text. in l. ſi quis ita. 2.ff.de hæred.inſtit. vbi Bald.& Imol.& ſequitur Iaſ.in l.admonendi.col.7.nu.41. in lectur.ff.de iureiur.& in l.fructus. num.7. ſolu. matr. æqualitas itaque in hæredibus ſeruari debet.l.cùm pater.§.pater pluribus.ff.de legat.2.

Conferendi æqualitas.

11 In collationibus etiam ſeruatur æqualitas. l. ſi emancipati.l. vt liberis.& l.illud.de collat.vnde filius in poteſtate tenetur conferre emancipato,& emancipatus filio in poteſtate tam ex teſtamento quam ab inteſtato.auth.ex teſtamento. C. de colla. Socyn. conſ. 4.viſis actis.in 1.vol.doct. in l.ſi emancipati.

12 In contractibus ſeruatur, quia vltro citroq; oritur obligatio. l. Labeo. 2.§.contractum.ff. de verb.ſignif. & actio directa & contraria oritur in multis contractibus: vt ff. commod.vel contra. depoſ.vel contra.mandati,vel contra.

13 In quaſi contractu etiam æqualitas ſeruatur, quod probatur in actione negociorum geſtorum.in §.1.de obligat.quæ ex quaſi contract.in Inſtit.

Munerum ſubſidiorum æqualitas.

14 Æqualitas etiam in tributorum ſolutione,& in muneribus ſubeundis ſeruanda eſt. in l.fraudem.C.de anno.& tribut.lib. 10.

Diſtributio inter cõſiliarios æqualis ſit.

15 Idem ergo dicemus in mandatis & commiſſionibus, vt æqua fieri diſtributio debeat inter Conſiliarios vt hic facit.l.in ſacris.3.vbi Lucas de Penna in fin. C.de proxim.ſacro.ſcrin.lib.12.

Commiſſio examinationis an porrigatur ad reprobationes.

16 Præterea commiſſarius datus ad teſtes examinandos non poterit teſtes ſuper reprobationibus examinare, niſi expreſsè hoc dictum fuerit in commiſſione.c.præſentium.§.teſtes.de teſtib. in 6.Iaſ.& Purpurat.in l.2.col.8.nu.63 ff.de iuriſd.omn.iudi.

Cõmiſſarius quẽ ſcribam habere debeat.

17 Adhæc commiſſarius datus ad examinandos teſtes, non tenetur recipere grapherium ſeu ſcribam loci,ſed poteſt eligere vnum ſcribam quem velit,dummodo partibus non ſuſpectum,per cap.quoniam contra.de proba.Bald.in l. repetita. C.de epiſc.& cler. Franc. Marc. in deciſ. 136.in deciſio.Delph.in prima parte.

Qualitas cauſæ in diſtributionibus conſideranda.

18 Inſuper debent præſides maximè in his diſtributionibus conſiderare qualitatem cauſæ,ſi cauſa eſt ardua,difficilis, & dubia, tunc doctiſſimo eam committere debent. argumen.l.2.ibi,pro cauſæ qualitate. ff. de re iudicata: etiam vult, vt perſonarum conditio inſpici debeat,ibi, *& aux merites deſdicts conſeilliers*, ſubtilibus enim & doctis,ſubtiles cauſæ ſunt committendæ. doct. per illum textum.in cap.ſtatutum.in princ. de reſcrip.in 6. & fortè abundantius dicetur in tit. *de la cour de parlement*:alia poteris ſupplere ex tit. *de la diſtribution des procez*,infra,qui per iſta erit elucidatus.

Loys XII. Article XXIIII. des premieres.

Articulus ſecundus.

Item,& à la fin du parlement les diſtributions des commiſſions ſe ferõt en la maniere qui s'enſuit,c'eſt à ſçauoir les enqueſtes & examen en la maniere accouſtumée. Et au regard des executions d'arreſts,chacun des rapporteurs pourra choiſir vne commiſſion de ſon rapport,telle que bon luy ſemblera,& la reſte des commiſſions d'execution d'arreſt, qui chet en commiſſion, ſe diſtribuera ſelon l'ordre & antiquité,& és chambres où ils auront eſté rapportez,par les preſidens ou autrement,ainſi que leſdicts preſidens verront eſtre à faire pour le mieux.

GLOSSA VNA.

Diſtributio quoad executionem areſti.

1 IN proximo §.dictum fuit de inquiſitoribus ſeu commiſſariis ad teſtimonia conficienda, ſeu inquiſita: nunc dicit de diſceptatoribus ſeu commiſſariis ad executionem areſti, & ſtatuit quemlibet conſiliarium eligere vnam poſſe commiſſionem ex proceſſibus per eum relatis,
2 & per ſuam relationem iudicatis. † Alia verò mandata & commiſſiones diſtribui debent pro antiquitate conſiliariorum, & per ordinem, vt illa claſſis & camera prius inſpiciatur in qua proceſſus fuit iudicatus,& illi conſiliarij aliis præferantur,tum quia laborarunt in iudicãdo illum proceſſum,tum etiam quia facilius poterunt exequi, cùm ſint inſtructi, & alij non,vt in ſimili dicitur in l.nulli.C.de iudic.& in c.1.de cauſa poſſeſ.

Mandatum quomodo ſubſcriptum eſſe debet.

3 Item commiſſarius non debet audire teſtes, vel aliud agere ſpectans ad ſuam commiſſionem, niſi habeat mãdatum ſubſcriptum,& ſignatum,vt docet Maſuer.in titul.de prob.verb.item com-
4 miſſarij referendarij: † quod non procedit, ſi ipſemet iudex audiret teſtes,tunc ipſe poterit exigere mandatum quando voluerit, vel niſi res ſit vilis, vel aliàs de conſenſu partium fieret, vt docet ibidem Maſuer.

Cõmiſſiones verbales annullatæ.

5 Imò commiſſiones verbales & ſine ſcriptis improbauit Senatus anno 1533. die 24. Martij, & areſtum factum per apparitorem habentem mandatum verbo iudicis, fuit dictum perperam factum.

Scripturę nõ clauſæ ad informandum reiiciendæ.

6 Et ſcripturas non clauſas ad informandum reiicit Senatus, & informationes factas ex illis ſcriptis annullauit anno 1538.die 16.Decembr.poſtulantibus aduocatis Alber.& Danechi.

Charles VII. Article XCV.

Articulus tertius.

Item,& pource que les commiſſaires enuoyez de noſtre cour de parlement pour faire les enqueſtes ſur le procez des parties,où elles ont eſté appoinctées contraires, les parties ont eſté & ſont ſouuentesfois greuées de grandes miſes & deſpenſes,voulans obuier à icelles,auons ordonné & ordonnons que doreſnauant és cauſes traictées en noſtredicte cour moindres que de baronnies, chaſtellenies ou autres plus grandes cauſes que la cour verra eſtre de grand poids,les enqueſtes ſoyent commiſes à bonnes perſonnes, ſages & loyaux des pays, dont les parties ſeront,

Digitized by Google

ront,leſquels par commiſſion de noſtre cour,pourront proceder à faire les enqueſtes des parties,ſeant ou non ſeāt le parlement,mais ſi les parties requeroyent auoir commiſſaires de la cour, il les auront. Et au cas que l'vne des parties voudroit commiſſaires du pays, & l'autre du parlement, nous voulons & ordonnons qu'és deſſuſdictes moindres que de baronnies,chaſtellenies ou autres plus grandes cauſes,la commiſſon s'addreſſe à vn des conſeilliers de noſtredicte cour, tel que la cour ordonnera, adioinct auec luy vn preud'homme au pays. Et ſi toutes les parties vouloyent auoir commiſſaires de noſtredicte cour, ils les auront. Et en outre ordonnons que les preſidens & conſeilliers de noſtredicte cour,qui deuront aller en commiſſion, puiſſent commencer à faire les enqueſtes des parties à eux commiſes,dés la feſte de la my-Aouſt, & continuer durant la vacation du parlement iuſques à la S.Martin d'hyuer, pourueu qu'ils ſoyent retournez pour eſtre au commencement de noſtre parlement enſuyuant, & y faire reſidence, ſinon qu'ils euſſent congé de noſtredicte cour de vaquer à faire & parfaire leſdictes enqueſtes,outre le temps deſſuſdict.

GLOSSA VNA.

Cõmiſſarij in proprio rei loco dādi.

1 IN hoe tex.ſtatuuntur ſequentia, Primò ad vitandum expenſas,vt ad audiendum teſtes negotium committatur alicui exiſtenti in loco vbi teſtes audiri debent:, & hoc probatur in l.iudices.cum auth.apud.C.de fide inſtru.& inferius.art.20.

2 Siue agatur de magna cauſa, ſiue de parua, niſi de baroniis vel caſtellaniis ageretur, aut de alia maxima cauſa arbitrio curiæ, & quod etiam in magna cauſa ſit committendum in partibus, petentibus litigantibus cenſuit curia anno 1535. die 4. Aug. in magna camera me audiente, niſi quando agitur de baroniis & aliis maioribus cauſis:vt in iſto text.expreſſum eſt.

Areſtum.

Cõſenſu partium datus cõmiſſarius, non inſpicitur qualis ſit.

3 Limitatur quando partes vellent diſceptatorem ſeu curiæ commiſſarium habere, illis enim liceret,quia cum hîc de commodo illarum agatur, illi renunciare poterunt.l.pen. C.de pact.ca.ſi diligenti.de foro comper.

4 Si verò alter litigantium velit curiæ conſiliarium habere, alter non:petenti de ſtylo dabitur conſiliarius curiæ in commiſſarium, & adiunctus ſumetur in loco, in quo audientur teſtes,& ſic vtrique parti conſulitur.

Adiunctus quãdo in loco rei accipi debeat.

5 Secundò limitatur non procedere,quando ille qui petit teſtes examinari extra locum iudicij, potuiſſet eos facere examinare, dum erant præſentes in iudicio, tunc non debent extra examinari,ſed imputet ſibi is,qui hoc non petiit. ita not. Ang. & Iaco. per illum tex.in l.de die.in fin.ff. qui ſatiſd.cog. deciſ.Neap.137.dictar.ſed ex bono & æquo adhuc commiſſio daretur, niſi conſtaret de partis malitia euidenti.

Culpa partis non curantis teſtes præſentes examinari.

6 Tertiò non procedit quando iudex haberet illos teſtes valde ſuſpectos, præſertim quando cauſa eſt ardua,poteſt enim eo caſu iudex facere,vt teſtes ad ſe ducantur, vt eos per ſeipſum examinet,vel ipſe ad locum accedat,per ea quæ not.idem Iaco. in l.de die.referens Azo.idem tenere in ſumma de teſtib.verſi producendi.& Imol.in l.cùm initio. ff.quemad.teſta.aperian.Panor.in c.

Iudex quãdo per ſeipſum examinet teſtes.

7 cùm cauſam circa fin,de teſtib.& Iaco.in l.3.§.vlt.in fi.ff.eo. † Vbi plus dicit iudicem non debere eſſe facilem ad committendum examinationem teſtium, quia tota vis cauſæ in probationibus conſiſtit,& quando committit,videat cui cõmittat:iudices enim quandoque iſta ſuis committunt conſanguineis,quibus non committerent negotia ſua etiam vilia & minima.

Criminaliũ nõ fiat commiſſio.

8 Quartò in criminalibus non habet locum hæc commiſſio,ſed tantum in ciuilibus.auth.apud. C.de fide inſtr.gl.in c.teſtes,in verb.præſentes.3.q.9.& in c.conſtitutus.de fideinſſ.

Inſtrumentũ originale an tranſcribẽdũ cõmittatur.

9 Quintò ſi per inſtrumenta debeat fieri probatio, iudex coget illa inſtrumenta ad ſe deferri, nec committet ea tranſcribenda,niſi quando facilè non poſſent deferri:vt not.in cap.cupientes.de electio.in 6.& in c.1.de appell.ibidem.c.contingit. vbi doct.de fide inſtrum. Dec.in ca.1.in fin.de appell.

Commiſſarij Caſtelleti quãdo atteſtationes cõficiant.

10 Item commiſſarij Caſtelleti atteſtationes conficiunt intra ciuitatem Pariſ.necnon etiam extra vſque ad viginti leucas, ſi agatur de quadraginta libris in redditibus conſtitutis, vel de decem libris in aliis redditibus fundiariis,& ſi pars non ſit pauper, alioqui committitur in partibus: vt iudicauit Senatus anno 1519. die 26. Ianuarij, & iterum die 6.vel 7.Februarij, anno 1524.pro quodam ſcholaſtico habente beneficium Lugduni.

Bonis necnõ ſapientibus committẽdũ negotium.

11 Ex hoc text. colligitur,quibus committi poſſit, audire teſtes?Reſp.hic tex.*à bonnes perſonnes.* Dauid prætulit bonitatem ſcientiæ, dum dixit, Bonitatem, diſciplinam, & ſcientiam doce me Domine.ſic & hîc,& idem ſcribitur inferius.art.20. neque enim facultates,neque dignitas eſt ita ſufficiens ad fidem, vt bona electio,& benigni mores. l. ſcire oportet.§. eos. ff. de tutor. & curat. dat.ab his.

12 Debet etiam hic inquiſitor eſſe ſapiens. ibi.*ſages.*Sapiens enim non eſt is,qui nocet.c.ſapiens. 6.q.1.nec fallere vult,nec falli poteſt. l.ſi.C. de pondera.& auri illa.lib.10.& quia debet attendere circa teſtes,ideo ſapiens eſſe debet,qui ex multis rerum argumentis ſit,& cognoſcitur.§.quorum. in prooemio Inſtit.

Fidelis & ſufficiens debet eſſe commiſſarius.

13 Etiam fideli committi debet,ibi,*loyaux*, hæc fidelitas in eo conſiſtit,quod ea quæ deponunt teſtes,commiſſarius verè conſcribat ſeu conſcribere faciat, & quod nihil vltra addat, quod parti nocere poſſit, & breui, vt omnia ex fide agat, quoniam omne quod non eſt ex fide peccatum eſt, vt ait Diuus Paulus.& eſt tex.in c.fi.de præſcr.

14 Item ſufficiens eſſe debet,art.20.infra.ibi, *par bons commiſſaires & ſuffiſans.* Sufficiens dicitur

quando

Digitized by Google

quando ea explere poteſt, quæ officio commiſſo incumbũt. Panor. & Dec. in cap. cum in cunctis. de elect. ſcripſi quæ ſit ſcientia excellens, ſiue eminens, mediocris, & ſufficiens. in §. 1. in gloſ. eminentis. de nomina. reg. in concord.

15 Item ex illis locis eligendi ſunt commiſſarij, in quibus partes habitãt, ibi, *des pays dont les partiers ſeront*. Intellige quòd commiſſarij ſunt eligendi ex illo loco, quem partes incolunt, & in quo degunt, vt natiuitatis locus non ſpectetur. Nam quamuis partes ſint Aureliæ natæ, & agatur de domo ſita Tholoſæ, ratione illius domus partes cenſentur Tholoſanæ, ideo commiſſarius Tholoſæ eligi debet. l. iudices. & c. licet. de proba.

Pro loci proximitate ſunt eligendi cõmiſſarij.

16 Præterea iudices, quibus examinationes committuntur, tenentur iuris authoritate teſtes audire, ne illuſoria ſit commiſſio. arg. l. ſi prætor. ff. de iud. ita docet Alberi. in auth. apud. C. de fide inſtrum. ſequitur Iacob. in l. 3. in fin. ff. eod. multa ſuper hoc ſcripſi in tract. de liter. requiſito. in 2. tomo conſt. Regiar.

17 Requiritur etiam quòd is, cui committatur, ſit magiſtratus inquiſitor, aut iudex etiam Regius, quippe aduocato, vel alteri priuato, etiam in dignitate conſtituto, non ſolet cõmitti de conſuetudine & ſtilo curiarum Franciæ, & hoc quando inquiſitores vel iudices Regij adſunt: alioqui aliis magiſtratibus committi poterit, vt in l. iudices. C. de fide inſtrum. Imber. in Inſtit. foren. lib. 1.
18 §. & quoniam. † Vbi dicit iuramenti receptionem priuato committi non poſſe, examinationem verò poſſe. per gloſſ. in l. hac conſultiſſima. in verb. depoſitiones. Cod. de teſtamen. Lanfranc. in cap. quoniam. in verb. teſtium. colum. 2. de proba. Iacob. in l. 2. de teſtib. cap. 2. de iudic. lib. 6. vbi doct.

Priuatus an poſſit eſſe cõmiſſarius.

19 Item debet iſte commiſſarius diligenter examinare teſtes. c. cùm cauſam. de teſtibus. & de cauſa interrogare. Bal. ibi. num. 25. vt inferiùs dicetur.

20 Item non valent literæ Regiæ, quibus committitur auditus teſtium alicui commiſſario minus ſufficienti, vt eſt ſtatutum inferiùs. art. 20.

Diligens & ſufficiens cõmiſſarius eſſe debet.

21 Item ſtare debent teſtes deponere & concludere. c. licet. de proba. vbi etiam Bald. no. c. cùm clamor. de teſtib.

Clare deponant teſtes.

22 Qua lingua debeant deponere? Reſpond lingua materna vulgari, vt dicit Ioan. de Graſſis in tract. de ſubſtantia procura. in verb. commiſſarios. ſcripſi in tract. vt contractus & alij omnes actus gallicis concipiantur verbis. vbi hodie eſt ordina. Regia. & quando dubitatur debet ſermo Latinus in vulgarem, & econtrario transfundi. vtor verbis Bal. in l. de quibus. nu. 36. ff. de legib. Bart. in l. ſi quis filiabus. ff. de teſtam. tute.

Teſtes deponant lingua materna.

23 Debet tamen commiſſarius in his teſtibus examinandis reſpicere fidem, dignitatem, mores, & grauitatem teſtium. l. ob carmen. in fin. vbi Iacob. de teſtib. cap. cùm cauſam. ibi, ac eos diligenter examinare procures de ſingulis circunſtantiis prudenter inquirens, de cauſis videlicet, perſonis, loco, tempore, viſu, auditu, ſcientia, credulitate, fama, & certitudine, cuncta plene conſcribas. illo titul.

Circunſtãtiæ obſeruandæ in examinãdo teſtes.

24 Et ſuper interrogatoriis partis aduerſæ interrogare. cap. præſentium. de teſti. in 6. quid ſi non interrogauerit, vide Alex. conſ. 172. viſis. col. vltim. in 2. vol. dicentem quòd teſtimonium non erit nullum, ſed poterit pars etiam poſt publicatas atteſtationes petere, vt repetantur, ſeu recolantur, vt docet Ioan. And. in c. præſentium. poſt Spec. in tit. de teſte. §. iam de interrogatoriis. verſic. item cautè. vbi abundè videre poteris de interrogatoriis. ne plura.

Interrogãdi ſunt teſtes ſuper interrogatoriis & non vltra.

25 Non debent tamen commiſſarij interrogare teſtes vltra articulos, & ſcripturas conuentas inter partes, etiam ſi altera pars diceret periculo ſuo hoc eſſe faciẽdum, vt docuit Senatus & pronunciauit anno 1520. in menſe Maio inter admiralium Franciæ & vicedominum Ambian.

Areſtum.

Charles VII. *article* XXI. *touchant le ſtile.*

Item, ordonnons que les preſidens & conſeilliers de noſtredicte cour, qui deuront aller en commiſſion, puiſſent commencer à faire les enqueſtes à eux commiſes dés la my-Aouſt, & continuer ſelon l'exigence d'icelle, pourueu qu'ils ſoyent retournez, pour eſtre au commencement de noſtre parlement enſuyuant, & y faire reſidence, ſinon qu'ils euſſent congé & licence de noſtredicte cour de vaquer eſdictes enqueſtes outre ledict temps.

Articulus 4. & 5.

IDEM *article* XXXIII. *Ibidem.*

Item, ordonnons que les preſidens & conſeilliers de noſtredicte cour, qui deuront aller en commiſſion, pourrõt commencer à faire les enqueſtes de leurs parties des la feſte de la my-Aouſt, & depuis ledict temps, pourront en icelles vaquer & beſogner iuſques à la ſainct Martin d'hyuer enſuyuant, à fin que des lors ils ſoyent audict parlement, pour y faire reſidence, ſinon qu'ils euſſent congé ou licence de noſtredicte cour, de vaquer en leurs enqueſtes, outre ledict temps.

GLOSSA VNA.

1 IN his duobus articulis, & in fine præcedentis ſtatuitur quando commiſſiones fieri debeant à conſiliariis curiæ, & dicit quòd tempore vacationum, quæ ſunt à dimidio Auguſti, vſque ad ſanctum Martinum hyemalem, quia aliud eſt feſtum ſancti Martini in æſtate, ob id expreſſit *d'hyuer*, hyems.

Conſiliarij non niſi tempore vacatiõ nũ ſuas exequantur cõmiſſiones.

2 Item quia parlamẽtum in craſtinum huius feſti ſancti Martini in menſe Nouembris inchoatur, ideo omnes conſiliarij curiæ debent adeſſe in hac ſolenni inchoatione, & reſidere, ac iuſtitiam partibus miniſtrare vſque ad vacationes.

Conſiliarij debẽt adeſſe & conuenire ad feſtum diui Martini.

Digitized by Google

Abeundi facultas conſiliariis an & quomodo detur.

3 Limitatur ſi facultatem habeant à curia,vt dicit iſte tex.& inferiùs artic.9.vbi prohibetur ne abſint tempore parlamenti, niſi ex cauſa, & tunc vnus tantum abeſſe poterit,& in commiſſione ſolet opponi non obſtante quòd parlamentum ſedeat,&c.Maſuer.in tit.de proba.verſ.item commiſſarij ſupradicti.

4 Hodie tamen abeſſe non poſſunt duráte parlamento ſine Regis permiſſione, vt eſt ſtatutum in tract.*des reſidences*.arti.7.quod probatur in l.ſi quis decurio.C.de decur.lib.10.nam qui prouinciam regit,fines eius non excedat, niſi voti ſoluendi cauſa,dum tamen abnoctare ei non liceat.l. illud.ff.de off.preſi. ne auxilij latio cùm opus fuerit, ciuibus deſit,vt ſcripſi in gloſ.reſidentiæ.§.1. de colla.in concord.

Conſiliarius aut doctor abſens ſine licentia perdit ſalarium.

5 Vnde ſi conſiliarius vel doctor diſcedat ſine curiæ,ſeu collegij facultate,& licentia,& ſtipendia, & lucrum id temporis acquiſitum perdere debet. per text. in l. hac lege verſic. vt qui liberam.C.de proxi,ſac.ſcrinio.libr.12.& d.l.ſi quis decurio.facit l.reipublicæ. ibi coacti.ff.ex qui.cau. maio.huius eſt ſententiæ Io.Igne.in l.3.§.vtrum.in fi.ff.de ſenatuſcon.Silla.quod obſeruatum fuit contra quendam doctorem glorioſum qui abſque collegij permiſſu diſceſſerat.

LOYS XII. *article* XIX. *des premieres.*

Articulus 6.

Item,auons ordonné & ordonnons que les conſeilliers de noſdictes cours de parlement , ne pourront aller en commiſſion hors de parlement , ſinon qu'il ſoit queſtion de baronnie,chaſtellenie,ou autre matiere,qui fuſt de la valeur de deux cents liures de rente ou au deſſus,ou d'eueſché,abbaye,prieuré conuentuel,dignité ou autre benefice de la valeur de quatre cents liures porté,& la partie le requiert,& qu'il fuſt en cas deliberé par la cour , que la commiſſion ſe deuſt adreſſer à noſdicts conſeilliers.Toutesfoys n'entendons qu'és cas,où ladicte cour en voyant le procez verroit eſtre à pouruoir ex officio, *és grandes matieres criminelles,ou de limites,qui bonnement ne ſe pourroyent autrement adnerer,ou vuider,elle ne le puiſſe faire à ſa diſcretion.*

GLOSSA VNA.

Conſiliarij non niſi certis ex cauſis abeſſe poſſũt durante parlamento.

1 ETiam hîc prohibetur ne conſiliarij durante parlamento poſſint ad commiſſiones accedere.idem art.8.inferius, vbi ex cauſa vnus tantum abeſſe poteſt ex ſingulis parlamentis,

2 alioqui non valebunt teſtimonia. in art.38.infra. vbi idem ſcribitur. † Quòd non procedit quando ageretur de baronia,caſtellania,vel de alia re prophana aſcẽdente ad ducentas libras redditu um,vel vltra,vel quando ageretur de epiſcopatu,abbatia,prioratu conuentuali,vel alio bene-

3 ficio valoris quadringentarum librarum oneribus deductis. † Et hoc ſi pars requirat, & ſic duo requiruntur. Primò, valor ſuperiùs expreſſus.Secundò partis requiſitio.Tertiò quòd ita fuerit per curiam decretum,quòd per conſiliarium commiſſio fiat.

4 Tamen ex officio curia poteſt prouidere, vt vni conſiliario committatur, vtpote ſi agatur de materia criminali,vel de limitibus,vel de aliis rebus ad curiæ diſcretionẽ, ideo iſta non ſeruantur hodie in curiis,quia cùm ſit magnus conſiliariorum numerus in ſingulis curiis, poſſunt multi abeſſe,& tamen claſſis ſeu camera illa non ceſſabit.

Poſſeſſoria prælaturarũ agitantur in parlamento.

5 Item dicit tex.quando agitur de epiſcopatu,vel abbatia,ſeu prioratu,quomodo de his poteſt coram ſenatu agi:cùm ſint maiores cauſæ,quæ ſunt Papæ reſeruatæ.c.quod tranſlationem.de off. leg.& in ti.de cauſis.in concor.Reſp.quoad diſpoſitionem iſta ſunt Papæ reſeruata, ſed non quoad cognitionem ſuper poſſeſſorio.de quibus cognoſcunt etiam iudices laici Regni,vt docet Guido Papæ deciſ.1.

LOYS XII. *article* XX. *des premieres.*

Articulus 7. & 8.

Item,que noſdicts preſidens ne pourront executer les commiſſions,qui leur aduiennent en diſtribution,ou autrement , ſinon qu'il fuſt queſtion de duchez , contez , baronnie ou autre ſeigneurie de mil liures de rente & au deſſus,ou d'eueſchez,abbayes ou autres benefices, valants deux mil liures tournoys portez,& au deſſus , & que la partie le requiere.

Idem article XXI. *Ibidem.*

Item, auons defendu & defendons à noſdicts preſidens & conſeilliers , qu'ils ne voyſent pour les parties en commiſſion,le parlement ſeant,ſoit par noſtre congé,ou de noſdictes cours,ſinon qu'il y euſt cauſe vrgẽte, & qu'il fuſt queſtion deſdictes matieres, de duchez , contez , baronnie,chaſtellenie: & autres de qualité deſſuſdicte és precedents articles reſpectiuement,auquel cas la matiere ſera miſe en deliberation en noſdictes cours,& ſi la cauſe eſtoit trouuée par noſdictes cours , ſi treſurgente & neceſſaire , que preſident ou conſeillier y deuſt aller,ledict parlement ſeant,en ce cas noſdictes cours reſpectiuement pourront(ſi les parties le requierent)ordonner commiſſion eſtre deliurée à noſdicts preſidents ou conſeilliers, pourueu toutesfoys que de chaſcune chambre de noſtredicte cour de parlement de Paris , il n'en pourra au dict cas aller qu'vn à la foys,& pour le plus durant ledict parlement. Et de noſdicts parlements de Thoulouſe & de Bordeaux, vn ſeulement de chaſcune de noſdictes cours, ſur peine de priuation de leurs gaiges de trois moys,pour la premiere foys,& ſuſpenſion de leurs offices d'vn an, pour la ſeconde,& pour la tierce,de plus grand peine arbitraire.

GLOSSA VNA.

Cõmiſſiones conſiliariorũ qualis ſũmæ eſſe debeant.

1 PRohibet præſidibus curiæ ſupremæ commiſſiones exercere,niſi agatur de ducatu,comitatu,aut baronia,aut de alia dignitate,cuius valor ad mille libras,vel vltra aſcendat.

2 Idem ſi de epiſcopatibus, abbatiis,vel aliis beneficiis agatur,cuius fructus aſcendant ad ſummam duorum mille librarum , & vltra,quia in his eligitur peritia viri,& quia de graui præiudicio agitur,ideo graues perſonas mittere decet.c.licet.de teſtib.

3 Notandum

Digitized by Google

3 Notandum eſt,quòd ſi teſtimonia authoritate commiſſarij curiæ fuerint facta,tunc recipientur illa inquiſita à commiſſario , vel ab illa camera à qua erat deſignatus commiſſarius. Secus ſi teſtificata fuerint facta authoritate curiæ , quia tunc in magna recipientur camera vt ſæpius vidi fieri.

Authoritate cuius cameræ inquiſita recipiantur.

4 Item quando appellatur à commiſſario appellatur ad committentem. c. ſi is cui.& c.ſi à ſubdelegato.de of.dele.vnde cùm interdum fuiſſet in curia dubitatum,an ſi aliquis appellaret à commiſſario conſeruatoris Regij,ad ipſum conſeruatorem,vel ad curiam ſupremam appellandum ſit, & iudicatum fuit ad ipſum delegantem , id eſt ad ipſum conſeruatorem præpoſitum Pariſ. anno 1510.die 4.Iunij,licet aliquibus videretur delegatus conſeruator.

Appellatur à cõmiſſario ad delegantem.

Areſtum.

5 Adde etiam quòd commiſſarius alicuius curiæ debet ſequi ſtilum illius curiæ , à qua delegatus eſt & non illius loci,in quo audit teſtes,per tex.in l.3.§.fi.ff.de teſti.& per doc.in l.1.C.de ſum. trini.& Cur.in tract.de conſue.in 13.q.ac in ſtilo parlamenti.rub.de commiſſ.in 1.p.Cuma.conſi. 140.P.Laicus Alb.Brunus in verb.ſententiam.q.3.

commiſſarius cuius ſtilum curiæ ſequi debeat.

LOYS XII. *article* XXII. *des premieres.*

Item , auons inhibé & defendu,inhibons & defendons à noſdicts preſidens & conſeilliers,que doreſnauant ils ne prennent leurs deſpens,ou autre choſe equiualant à iceux,ſoit que leſdicts deſpens leur fuſſent offerts volontairement,liberalement ou autrement , en quelque maniere que ce ſoit,ſur peine à noſdicts preſidens & conſeilliers de priuation de leurs gaiges pour vn an,pour la premiere fois,& pour la ſeconde,de ſuſpenſion de leurs offices,& autre peine arbitraire,& aux parties auſsi d'amende arbitraire.

Articulus 9.

GLOSSA VNA.

1 DE iure inquiſitor ſeu commiſſarius moderatas recipit expenſas , ſeu alimoniam.c.ſtatutum.§.inſuper.de reſcript.in 6.ſed hîc prohibetur præſidibus & conſiliariis curiarum ſupremarum,quia maiores in illis expenſæ contingunt,quàm in minoribus.hi enim vno ferculo cõtenti eſſe non ſolent.

Commiſſarij moderatas recipiant expenſas.

2 Tamen hic articulus non ſeruatur etiam in illis,ſed hodie ventum eſt ad ius commune, vide in §.cogitatio.in auth.vt iudices ſine quoquo ſuffrag.colla.2.

3 Et ſi pars volens probare non poſſit alimoniam dare commiſſario , non tenetur aduerſa pars omnes expenſas præſtare,nec iudex ſuis impenſis hoc facere,per l.Imperatores.ff.de tut.& rat.diſtrah. Are.pulchrè in c.ſi qui teſtium.col 2.de teſti.de iure tamen canonico delegatus habens redditus eccleſiæ ſuis expenſis teneretur,vt in §.inſuper eſt tex.& Panorm.in c.cùm ab omni.de vita. & honeſt.cler. [Et cuius expenſis hoc fiat, reſpond.petentis,l.cum ſæpe.C.de eroga.milita.anno. lib.12.gl.in cle.cauſam.de elect. doct.in l.ſi quando.C.de teſtib.quando commune eſt negocium, tunc vtraque pars debet refundere,vt in expenſis pro conſilio & ſententia ferenda.l.4.vbi Bald.ff. finium reg.]

Parte non valente præſtare alimenta commiſſario quid agendũ.

4 Et quando commiſſarius Regius exigit aliquid quod nõ debebat,iudex Regius cognoſcet,& non iudex alterius domini , ſic cenſuit Senatus contra bailliuum de Bree , qui pronunciauerat ſe iudicem competentem contra commiſſarium Regium anno 1540.die 26.Iulij.

Cõmiſſarius Regius à iudice Regio punitur.

LOYS XII. *article* XXXVI. *des premieres.*

Item,que le fils,frere,gẽdre,neueu,& clerc,ne pourront eſtre prins pour adioincts par le commiſſaire ordonné à faire enqueſte,poſé ores que les parties y conſentiſſent.

Articulus 10.

GLOSSA VNA.

1 PRohibet commiſſario, ne pro adiũcto recipiat filium ſuum,fratrem,generum,nepotem, aut clericum ad faciendum atteſtationes,etiam ſi partes conſentiant.Nam ſolet dari adiunctus,vt videat & conſideret pro vtraque parte,quòd ſi commiſſarius fuerit ſuſpectus,& voluerit aliquid contra alteram partium moliri vt hîc, adiunctus illi reſiſtat,ſed perſonæ hîc nominatæ non facilè reſiſterent ſuis maioribus , ſed conuenire inter ſe doloſè poſſent ad partis alterius perniciem:ideo prohibet ne recipiantur.

Cõſanguinei commiſſarij prohibentur eſſe adiuncti.

2 Si tamen recepti fuerint, non annullant teſtimonia hîc. Ideo valere videntur,ſed punietur is, qui contra hunc text.fecit.ſeruatur tamen,vt nulla proferantur teſtimonia,& Senatus pronunciauit nullas atteſtationes , eo quòd commiſſarius adiunctum receperat maritum ſororis ſuæ , anno 1522.die 25.Maij.

Areſtum.

3 Et hic adiunctus iurare debet, vt abundè ſcripſi in tract.de adiunct.artic.vlt.fuerunt tamen in parua claſſe atteſtationum recepta teſtimonia , quamuis adiunctus non iuraſſet,anno 1541.

Adiunctus debet iurare.

4 Notandum eſt,quòd vbi in ordinatione vel ſtatuto eſt facta mentio de iuramento , vel de ſacramento,non ſufficit affirmare per fidem , quia forma legis,vel ordinationis hoc ſolo non ſeruaretur,ideo actus nullus.l.cùm hi.§.ſi prætor.ff.de tranſact.cap. cùm dilecta.de reſcrip.& in dubio à verbis legis non eſt recedendum l. non aliter.ff.de leg.3.in re enim dubia melius eſt verbis edicti ſeruire.l.1.§.ſi is qui nauem. ff. de exerc.act. & ſacramentum eſt ſacræ rei ſignum.doct.in auth.ſacramenta.C.ſi aduerſ.vendi. quod non eſt fides,& diuerſitas nominum facit diuerſitatem rerum. l.ſi duo.C.de codic.

Iuramentum quãdo requiritur an ſufficiat iurare per fidem.

LOYS XII. *article* XXXVI. *des premieres.*

Item,ordonnons que ſi aucun de noſdicts conſeilliers eſtoit occupé, tellement qu'il ne peuſt ou voulſiſt aller en commiſsion,il ne la pourra bailler à vn autre,ſans congé & permiſsion de noſdicts preſidents.

Articulus 11.

GLOSSA

Digitized by Google

GLOSSA VNA.

Conſiliarius nō ſubrogat ſine permiſſu præſidis.

NOn poteſt conſiliarius, cui data eſt poteſtas conficiendi teſtimonia, alteri demandare ſine permiſſu præſidis, ſufficeret tamen permiſſio primi, ſi conſiliatio illius cameræ erat commiſſum negocium, ſecus ſi conſiliario alterius cameræ, quid ſi iſte conſiliarius alteri ſubdelegat, an valeant acta facta per illum? Reſpon. non valere, quia non eſt commiſſarius, ideoq; nil agit, cum tanquam priuatus id faciat. l. 3. ff. de offic. præſid. ideo ex integro fient atteſtationes, & hic qui eas hoc nomine fecit, nullum habebit ſalarium, imò quod receperit partibus reſtituet, alia ſupple ex artic. 1. ſupra eod.

LOYS XII. *article* XXXVII. *des publiées.* M. D. XII.

Articulus 12.

Item, pource qu'en aucunes cours de noſtre Royaume, meſmement en noſtre chaſtellet de Paris, quand les parties ſont appointées en preuues, noz examinateurs dudit chaſtellet ont accouſtumé de receuoir & faire iurer les teſmoins ſans appeller la partie, contre laquelle ſe faict l'enqueſte, au grand preiudice des parties contre leſquelles les teſmoings ſont examinez. Pour à quoy obuier auons ordonné & ordonnons que doreſnauant les parties, contre leſquelles enqueſtes ſe feront, ſoyent appellées à receuoir & iurer teſmoings, & qu'en leur preſence s'ils comparent, ou en leur abſence, s'ils ſont defaillants, ladicte reception & ferment ſe face, autrement feront leſdictes enqueſtes nulles, & auront les parties leur recours contre leſdicts examinateurs, qui feront leſdictes enqueſtes.

GLOSSA PRIMA.

Iurare quomodo debeat teſtis.

1 ITaque teſtis tenetur iurare. l. iuriſiurandi. C. de teſtib. cuiuſcunque ſtatus, conditioníſve ſit. cap. nuper. illo titul. alioqui nullam fidem facit, etiam ſi dicat per fidem, veritatem ſe dicturum, vt docet Baldus in l. milites. in fin. Cod. de teſtament. militar. Dec. conſil. 54. in caſu.

2 Imò licet pars eſſet contenta ſtare aſſertioni petitoris, tamen iudex poterit inuita parte iuramentum extorquere. Bald. & Alexand. in l. 1. ff. de fer. Iaſ. in repet. l. admonendi. num. 236. ff. de iureiurand.

3 Et ſic teſtes iurare debent, alioqui eis non creditur, quia timore periurij verentur falſum exprimere. c. de teſtibus. eo. tit. & quia magis creditur dicto iurato, quàm non iurato. l. eos. vbi Bar. ff. de falſis. Iacob. in l. qui falſi. col. 2. ff. de teſtib. & in l. admonendi. in fin. ff. de iureiur. Bald. in ca. vno. in fi. qualiter domi. feudi proprie. priue. nec ſufficit domi iuraſſe. Bald. in cap. iurauit. col 2. de probat. niſi de conſuetudine hoc eſſet immutatum, vtpote ſi domi ius redderetur. Decius conſi. 165. in cauſa. col. 6. num. 8.

Informationes an requirant iuramētum teſtium.

4 Niſi in informationibus, quæ poſſunt fieri etiam teſtibus non iuratis. gl. in §. ſi duo & ibi Bald. de pace tenen. & in margar. in verbo, iudex. & in l. qui teſtamento. §. per contrarium. ff. de teſtam. Curtius Iunior conſil. 61. ſuper eod. in fin. alias ſcripſi limitationes in tract. de reprob. teſtament. in verb. iuratus.

Iuramentum debet præſtari ante depoſitionem.

5 Etiam tenetur iurare ante depoſitionem, alioqui non valere teſtimonia, etiam ſi poſtea iurarent, aſſerit Spec. in tit. de teſte. §. ſequitur. in fi. & Bald. in margar. in verb. teſtis. q. 55. Guido Papæ in deciſ. 125. & ſeq. Fel. in c. fraternitatis. de teſtib. ſi non appareret an prius iurauerint, quàm depoſuerint, præſumuntur prius iuraſſe, quàm depoſuiſſe, vt docet Iaſ. in repet. l. admonendi. col. 76. num. 230. ff. de iureiurand.

De iuramēto teſtium quomodo conſtare debeat.

6 Ideo ſi in actis ſcriba ſeu Grapherius diceret, talis teſtis citatus, iuratus, & examinatus ſic depoſuit, ei non credetur, niſi appareat coram quo, & quo die iurauit. ca. quoniam. de proba. Bald. in practic. tit. quæſtio circa probationes. verſ. vtrum videatur teſtis iuratus. q. 9.

7 Quomodo hi teſtes iurare debeant de iure? Reſpon. tactis ſacroſanctis euangeliis. c. vt circa. de elect. in 6. Guido Papæ in deciſ. 615. religioſi, &c.

Iurandi modus & forma.

8 In regno Franciæ laici iurare ſolent manu in altum leuata, vel tactis ſanctis euangeliis, vel alio libro, ſeu ſuper imagine crucifixi. Sacerdotes verò & monachi manu ad pectus admota, Guido Papæ in deciſ. Delph. q. 65. licet. & q. 615. Fel. in c. tuis. de teſtib. Imber. in Inſti. Foren. lib. 1. §. conſtituto. alia huc pertinentia repete ex ſuperioribus.

Soyent appellées.

GLOSSA SECVNDA.

Pars citanda eſt ad videndum iurare teſtes.

1 CItari debet etiam pars ad videndum iurare teſtes. l. ſi quando. C. de teſtib. alioqui teſtificata ſunt nulla. c. 2. de teſti. c. chartæ. 3. q. 9. intereſt enim partis ſcire teſtes, qui producuntur contra eam, vt eos reiicere & reprobare poſſit. text. in ca. præſentium. de teſt. in 6. & quia partis præſentia poterit inducere teſtes ad dicendum veritatem. arg. l. ſi in tres. ff. de arb. Bart. in l. Theo-
2 pompus. col. 2. ff. de dote præleg. † Etiam adiunctus ratione eius quod intereſt, procurator Regius, vel alius citandus erit, vt docet Maſuer. in pract. ſua tit. de prob. verſ. item commiſſarij non poſſunt. arg. l. de vno. ff. de re iud.

Teſtis examinatus non citata parte non probat.

3 Et teſtis non citata parte ſic examinatus non probat, nec quidem facit indiciū, vt firmat Pan. & alij in c. 2. per illum tex. ibi, nullius momenti, quod denotat nullitatem ipſo iure. gl. in l. ſi libertus. in verb. momenti. ff. de iure patto. quia hæc examinatio facta eſt contra legem, ob id nulla eſt. l. non dubium. C. de legib. licet Dec. in cap. 2. dicat facere tantum præſumptionem, ergo diceremus plures teſtes ſic examinatos non plene probare, niſi de nouo repetiti fuerint.

Vnica citatio ſufficit ad videndum iurare teſtes.

4 Sufficit tamen vnica citatio etiam non peremptoria, ſi in ea cauſa exprimatur, videlicet ad videndum iurare teſtes. text. in c. 2. Bar. in l. conſentaneum. columna 2. C. quomodo & quando iudex. valebit etiam facta in domo habitationis, maximè de ſtilo curiarum Franciæ, teſte Ioan. And. in regu.

Digitized by Google

in regul.præſumitur.de regul.iur.in 6.in mercuria.Panorm.& alij in cap.2.

5 Requiritur etiam hæc citatio per iſtum text. quamuis recipiendi ſint teſtes omni exceptione maiores,& hi quibus nil poteſt obiici,vt iſte textus aliquid operetur.Bart.docet in l.4.§.prætor.ff. de damno infecto.quamuis Alex.conſil.130. difficultas.in 1.vol.& Hippo.in l.1.§.ſi quis vltro.ff. de quæſt.num. 16. & in rubr. de proba.ſol.26.colum.4.in probatione notarij dicant non requiri citationem.

6 Sed dum teſtes repetuntur ex officio, vel aliàs, quòd, *recoler* vulgo dicimus,non neceſſariam eſſe partis citationem dicit Bald. in auth.hoc ſacramentum. in princip.C.de iureiur.propter cal. dando.quia declaratio non eſt niſi voluntaris elucidatio.l. hæredes.§.ſed ſi notam.ff.de teſt. & in declaratione non requiritur præſentia alicuius.l.Pomponius 1.ff.de nego.geſt.Barba.conſ.18.col. — Recolendo teſtes an etiã citatio partis requiratur.

7 8.in 1.vol.† Niſi aliquid noui adderent teſtes, vel dictum eorum mutaretur.Decius in l.2.§. creditam.in 4.concluſio.ff. ſi cert.pet.Hippol.in l.de vno.nu.94.de re iudic.& ſic cùm teſtis ſemper poſſit addere,pars citari ſolet,vel ei ſaltem denunciari debet hæc teſtium repetitio,& iſta ſeruatur in curiis Franciæ.

8 Limitatur quando quis eſſet paſſus aduerſam fortunã,fortè equus conductus in itinere mortuus eſt,tũc teſtes de illo caſu audiri debent coram iudice loci, vbi nam equus mortuus eſt,etiam ſine partis citatione.l.2.vbi Bar.C.de naufrag.lib.11.Iac.in l. curent.col.2.ff.de teſtib.Hippo.ſing. 24.clarum. — Teſtes quando audiantur ſine partis citatione.

9 Idem quando teſtes ad perpetuam memoriam examinantur.gl. in l.laudabile.C. de aduo.diuer.iud.cap.fi.§.ſunt & alij. vt lite non conteſt. Alios caſus tradit Dec.& alij in c.2.de teſt.ego viginti limitationes congeſſi in tract.meo de reprob.teſt.& ſalua.in ver.citata ſi non fuerit pars.quas hîc non repetam. — Teſtes audiũtur ad perpetuam rei memoriam etiã non vocata parte.

10 Vnum in ſumma notandum eſt, quòd ſi auditi fuerint teſtes non citata parte ad videndum eos iurare, tunc poterit pars quæ eos produxit petere, vt illi repetantur petere citata. Etiam poſt concluſionem in cauſa officio iudicis,vt docet Capit.in deciſ.Neapol.q.35.in fin.poſt Soc.in cap. fraternitatis.in 4 princip.arti.in 1.conclu.de teſtib. vt ſic faciant fidem aliàs non,vt hîc,& Purpura.in l.2.§.fi.num.63.cum ſeq.ff.ſi certum peta. — Parte nõ citata quãdo auditi ſunt teſtes, quid agendum.

11 Vltimò dicit tex.atteſtationes omiſſa alterius partis citatione eſſe nullas,& pars ad cuius pe-

12 titionem fuerunt factæ,poterit agere contra commiſſarium qui has fecit atteſtationes.†Sed non dicit ad quid, ideo dicas agi poſſe ad id quod intereſt,& ad repetendum datum iſti commiſſario,& vt denuo atteſtationes fiant ita ſolet condemnari in curiis Franciæ,vt ſæpius ibi audiui,alia nunc miſſa faciam. — Atteſtationes omiſſa partis citatione nullę ſũt.

Charles VII. *article* XCII. *des premieres.*

Item,voulons & ordonnons que quand les parties feront faire leurs enqueſtes,elles ſoyent tenues de comparoir diligemment par elles ou leurs procureurs deuant les commiſſaires ordonnez par noſtredicte cour,au iour & termes à eux aſſignez,ſoit pour voir ouurir les articles,iurer les teſmoings, ou pour autre choſe faire,à quoy elles auront aſſignation. Autrement ſi l'vne des parties au iour de l'aſſignation eſt defaillante, defaut ſera donné contre elle,& en ſon defaut procederont les commiſſaires en abſence de la partie defaillãte, comme ſi elle euſt eſté preſente. — Articulus 13.

GLOSSA VNA.

1 DV o hic dicuntur, primum quòd partes citatæ debent adeſſe termino præſtituto per commiſſarium, per ſe vel per procuratorem quod probatur in l.fin.C. de procur. — Parte citatã non cõparente recipiũtur tamẽ teſtes.

2 Secundum quod ſi non compareant,contumacia ſeu defectus dabitur contra abſentem, & recipientur ac audientur teſtes,ac ſi pars præſens eſſet,& valebit examinatio,tex.in auth.ſi quis aliquid.C. de teſtib.ibi,quòd ſi venire contempſerit,audiat iudex atteſtationes,ita tenentes ac ſi præſente eo factæ ſint,nec opponere poterit quod ex vna par-

3 te datæ ſint.c.2.de teſtib.† Et bonum eſt quòd commiſſarius citet partes ad videndum iurare teſtes,& ad ſingulos actus inqueſtæ,& tunc procedere non obſtante partis abſentia poterit,dummodo in proceſſu non interueniat interruptio,vtor verb.Maſuer.in tract.titul.de proba.ver.item commiſſarij dati.

4 Quia abſentia partis Dei præſentia replebitur.l. properãdum.§.& ſi quidem.C.de iud.& qui non allegat priuilegium ſuum per contumaciam,illud perdit.Alex.in addit.ad Bart.in l.ſi quis ex aliena.ff.de iudic.

5 Licet de iure ſufficiat citare procuratorem, qui litem eſt conteſtatus.Bar.in l.furioſo.ff.de re iud.Bal.in l.ſi quando.C.de teſti. tamen per iſtum tex. & præcedentem oportet vocare partem ad teſtium productionem, quia pars melius ſciet impugnationes,& vitia teſtium quàm procurator. Boer.in deci.Burdeg.q.285.quæritur.num.7. — Procuratorẽ citare an ſufficit ad vidẽdum teſtes iurare.

6 Niſi teſtes producerentur eo loci, vbi procurator conteſtatus eſt litem, tunc ſufficiet procuratoris vocatio. vt docet Imber. in Inſti.Foren.lib.1.§.conſtituto.ego fuſius dicam in tract.de reprobat.& ſalua.teſti.

Charles

CHARLES VII. *article.* XCVIII.

Articulus 14. & ſequens.

Item, voulons & ordonnons que s'il aduenoit qu'aucune deſdictes parties appellaſt des commiſſaires en procedant à faire leurs enqueſtes, que nonobſtant ledict appel, leſdicts commiſſaires puiſſent beſongner & proceder à faire & paracheuer l'enqueſte de l'autre partie, & en outre ordonnons que leſdictes parties ne pourront ſur vn chaſcun deſdicts articles faire examiner que dix teſmoings ſeulement.

Idem artic. XXXII. *touchant le ſtile.*

Item, voulons & ordonnons que quand les parties feront faire leurs enqueſtes ſoit à Paris ou ailleurs, elles comparoiſtront diligemment par elles ou par leurs procureurs deuant les commiſſaires à ce deputez par noſtredite cour, aux aſſignations à elle faictes, ſoit pour venir veoir iurer les teſmoins, qui ſeront produicts, ou pour faire autre choſe, à quoy elles auront aſſignation: autrement ſi la partie à qui a eſté faict ladicte aſſignation eſt defaillante, defaut ſera donné contre elle, & en ſon defaut, procederont les commiſſaires, en l'abſence de la partie defaillante: comme s'ell' euſt eſté preſente, & s'il aduient qu'aucune des parties appelle deſdicts commiſſaires en procedant en leur enqueſte, neantmoins ils procederont à paracheuer ladicte enqueſte, nonobſtant ledict appel, ainſi & par la forme & maniere qu'il eſt contenu au ſtile ancien de noſtredicte cour, que voulons & ordonnons eſtre en ce obſerué & gardé, & ne pourront leſdictes parties produire ſur vn chacun de leurs articles que dix teſmoins ſeulement: ſelon la forme & teneur dudict ſtyle.

GLOSSA VNA.

Teſtes audiũtur appellatione non obſtante.

1 REpetuntur quę dicta ſunt in ſuperiore articulo. Pręterea diſponit partis appellatione non obſtante commiſſarium poſſe audire teſtes, & teſtimonia conficere, ne interim probationes pereant. l. quoniam. C. de hæred. facit l. ita demum. C. de procurat. clem. teſtibus. de teſtib.

2 Sed iſtam appellationem ponet in ſacco, vt ſcribitur in ſtilo parlamen. rubr. de commiſſa. in prima parte. §. item ſi vna. & atteſtationes ab vno cœptæ ab eodem perfici debent. l. idem Pompo. ff. de arbitr.

Egregiæ perſonæ ad iudiciũ in teſtes vocatæ non tenentur ire.

3 Et ſi teſtes egregiæ perſonæ ſint, ad eas mitti debet, ſi hoc petant. l. ad egregias. ff de iureiur. & hoc expenſis communibus partium aſſerit Aufret. in deciſ. Tholoſ. q. 100. & 273. hodie fieri ſolet expenſis partis producentis. c. mulieres. de iud.

Mittendum eſt ad teſtes valetudinarios.

4 Si autem valetudine aduerſa detenti ſint, etiam ad eos mittetur, necnon ad mulieres vt quas vagari non conuenit. doct. in c. mulieres. de iud. in 6. & in c. ſi. vt lit. non conteſt.

Mulieres quando vocantur ad teſtimoniũ, an ire teneãtur.

5 Et hoc fieri debet parte ad hoc vocata: alioqui non valerent teſtimonia. gloſ. in c. mulieres. in

6 verb. idoneam. & ibi Philip. Peruſ. † Hodie in Francia non ſolet mitti ad domum mulieris, ſed ipſæ ad iudicia veniunt, niſi ſint nobiles, vel nuptæ nobilibus, ſeu is, ad quos mitti debeat de iure. dicta l. ad egregias. ff. de iureiur. niſi honeſtas vitæ & amplitudo diuitiarum aliud ſuaderet. l. nobiliores. C. de commer. & merca.

LOYS XII. *article* XIIII. *des premieres.*

Articulus 16.

Item, que tous commiſſaires beſognants és enqueſtes, ſoyent de noz cours de parlement, baillifs, ſeneſchaux, iuges Royaux, leurs lieutenants ou autres: facent eux meſmes les examens & interrogatoires des teſmoins, preſents leurs adioints, & nomment leurs depoſitions ou eſcriuent, ſi bon leur ſemble, en leur defendant qu'ils ne facent faire leſdits examens de teſmoins par leurs dicts adioints ou clercs; ains les facent en leurs perſonnes, comme dict eſt.

GLOSSA VNA.

Commiſſarij in atteſtationibus nõ poſſunt ſubdelegare.

1 STatuit quòd omnes ſiue curiæ commiſſarij, ſiue aliorum iudicum ſint, vt per ſe audiant teſtes adiunctis præſentibus, & dictent teſtimonia ſeu ſcribant ſi velint, & hæc inquiſita

2 non fiant per adiunctos, vel clericos commiſſariorum. † Et ſic cum tex. prohibeat ne fiant per alios, iſti commiſſarij non poſſunt aliis committere, quia electa eſt induſtria eorum, & quia nudum miniſterium habent, quod alteri committere non poſſunt. gl. 1. in cle. 1. de offic. deleg. quam not. Lanfranc. in c. quoniam contra. in verbo, teſtium depoſitiones. col. 2. de prob. & in ſtilo parlamen. tit. de commiſſ. §. item ſi commiſſarius.

Abſens inquiſitor eſt expectandus.

3 Si tamen iſte inquiſitor eſſet valetudine detentus, vel eſſet abſens, erit expectandus, dummodo longo tempore non abfuerit. arg. l. ſi longius. ff. de iud. Bal. in pract. in tit. de quæſtio. emerg.

Adiunctus audit teſtes abſente inquiſitore.

4 Poterit etiam adiunctus interim teſtes audire, & probabunt, dum tamen poſtea à commiſſario repetantur, & ita vidi fieri. vide Iacob. in l. produci. ff. de teſtib.

Areſtum.

5 Et quando teſtes debent repeti, ſi interim aliqui moriantur, nullam fidem faciunt: vt docuit Senatus anno 1510. die 22. Martij inter dom. de Borbonio, & dom. Ioan. Daumont, inter ſe litigantes.

6 Et ſic cùm text. dicat, quòd commiſſarij per ſe inquiſita, & interrogatoria faciant, & in perſona, ob id non poterunt fieri iure per alium. per text. in l. penult. C. de eroga. milit. anno. lib. 12. facit

7 l. ſingulos. ff. de teſta. ſcripſi in tract. nomi. q. 10. in 4. requi. num. 12. † Et factæ atteſtationes per alium non valerent, cùm iſte text. hoc prohibeat, & factum contra legem nullum eſt. l. non dubium. C. de legib.

Inquiſitores an poſſint ſubdelegare de conſenſu partium.

8 Etiam ex conſenſu partium hoc committi non poſſet, tum ratione prohibitionis, tum electæ induſtriæ. c. ſi. §. is autem cui. vbi doct. de off. deleg. licet de iure ſecus, per text. in cle. 1. de off. deleg. & Panor. in c. cùm Bertoldus. de re iud. Aufre. in ſtilo. in §. item commiſſarius. in tit. de commiſſa. in prima parte. Panorm. in cap. cùm cauſam. de teſtib.

9 Fuit

Digitized by Google

9 Fuit tamen concluſum in cameris inquiſitionum, inquiſitores & commiſſarios in abſentia adiuncti partibus præſentibus & non contradicentibus poſſe recipere teſtes, & iuraméta eis præſtare anno 1535. die 15. Maij. *Teſtes an ſine adiuncto ſint recipiendi.*

LOYS XII. *article* XV. *des premieres.*

Item, que tous cõmiſſaires, qui examinerõt teſmoins, ſoyent tenus de les interroger de la raiſon de leurs dicts & depoſitiõs, & icelle raiſon rediger par eſcript auec la depoſitiõ deſdicts teſmoins, ſur peine d'amēde arbitraire. *Articulus 17.*

GLOSSA VNA.

1 PRæcipit inquiſitoribus, ſeu commiſſariis, vt interrogent teſtes in eorum depoſitionibus de ratione & cauſa dicti ſub pœna mulctæ, alioqui depoſitio teſtium non valebit, per l. ſolam. C. de teſtib. vbi teſtis non interrogatus non tenetur cauſam reddere, ideo debet interrogari, vt hîc, & c. cùm cauſam. de teſti. vbi plenè doct. *Teſtis eſt interrogandus de ratione ſui dicti.*

2 Nec valet conſuetudo, vt credatur dicto teſtis ſine ratione deponentis. Dec. in ca. ſi quando. nu. 6. & ſeq. de reſcr. vel ſi malam rationem aſſignaret. Dec. in c. 1. col. 3. de appell. qui allegat Bald. in l. ſi non ſpeciali. in fi. C. de teſta.

3 Ideo teſtis cauſam ſcientiæ aſſignare tenetur, non contractus. Bal. in d. c. ſi quando. quia omne quod ſcitur, per cauſam cognoſcitur, teſte Ariſt. & in teſte modus ſciendi ratio ſcientiæ vocatur, quæ per ſenſus corporis exprimi debet. §. ſi verò abſunt, in auth. de hæred. & Falcid. colla. 1. Bal. in c. cùm cauſam. 2. col. 1. de teſtib. quod enim ratione caret, extirpandum eſt. ca. corepiſcopi. 68. diſt. & teſtis ſine ratione deponens dicitur deponere tanquam pecus Melibæi. Iaſ. in l. cum hi. §. vltim. col. 1. ff. de tranſactionib. *Teſtis aſſignare debet cauſam ſcientiæ.*

4 Sed ſi primò non aſſignauerint rationem, quòd poſſint poſtea repeti, & de ratione interrogari etiam poſt publicationem probat. c. per tuas. de teſti. & Iac. in l. produci. de teſti. & hoc fieri debet expenſis commiſſarij, qui omiſit ab his teſtibus rationem exigere, quia omittendo interrogare quæ ſui ſunt officij præſumitur cauſa malitiæ feciſſe. Bald. in margar. in verbo, teſtis. quæſt. 81. *Repeti poſſunt teſtes ob rationē dicti non redditam.*

5 Et quando teſtis poſſit repeti, vide in l. produci. de teſtib. per Iacob. alia multa ſuper hoc ſcripſi in tract. de reprob. teſtium. verbo, rationem. quæ hîc non repetam ne prolixitatem mihi inimicam reconciliem. [Etiam ſolent ſuper hoc impetrari literæ regiæ, vt concedatur, teſtes iterum interrogari: quod tex concedit.]

IDEM *article* XXIII.

Item, ordonnons qu'en enſuyuant les ordonnances faictes par noz predeceſſeurs, que tous noſdicts preſidens & conſeilliers ſe trouueront à la ſainct Martin ſur la peine contenue eſdictes ordonnances. Et declarons & voulons que quelques lettres miſſiues qu'eſcriuons à noſdits preſidens & conſeilliers, pour les faire demeurer & retarder apres ladicte feſte ſainct Martin, ou aller en commiſſion durant ledict parlement pour leſdictes parties, ils ne contreuiennent à ladicte ordonnance, & que ſous ombre d'icelles, ils ne puiſſent pretendre n'alleguer excuſation legitime, en declarant les enqueſtes, executions d'arreſts, & autres exploits faits par noſdits preſidens & conſeilliers, durant ledict temps, en contreuenant à noſdictes ordonnances, ſous ombre de noſdictes lettres & autrement, nuls & de nul effect & valeur, & en outre enioignons aux greffiers de noſdictes cours de ne bailler, ſigner ne deliurer aucunes commiſſions és cas deſſuſdicts à noſdicts preſidens & conſeilliers, ſur peine pour la premiere fois, de ſuſpenſion d'vn an, & pour la ſeconde, de priuation de leurs offices. *Articulus 18. & ſequens.*

LOYS XII. *article* XXIII. *és modifications.*

Item, ordonnons qu'en enſuyuant les ordonnances faictes par noz predeceſſeurs, que tous noſdicts preſidens & conſeilliers ſe trouueront à la ſainct Martin, ſur la peine contenue eſdictes ordonnances, & declarons & voulons que quelques lettres miſſiues qu'eſcriuons à noſdicts preſidens & conſeilliers, pour les faire demeurer & retarder apres ladicte feſte ſainct Martin, ou aller en commiſſion durant ledict parlement, pour leſdictes parties, ils ne contreuiennent à ladicte ordonnance, & que ſous ombre d'icelle ils ne puiſſent pretendre n'alleguer excuſation legitime. En declarant les enqueſtes, executions d'arreſts & autres exploits faits par noſdits preſidens & conſeilliers, durant ledict temps, en contreuenant à noſdictes ordonnances, ſous ombre de noſdictes lettres, nuls & de nul effect & valeur, ſauf toutesfois aux parties d'auoir leur recours reſpectiuement contre leſdicts preſidens & conſeilliers pour les ſalaires à eux payez, & tous deſpens, dommages & intereſts faits, ſouffers & ſouſtenus pour raiſon & à cauſe deſdictes commiſſions.

GLOSSA VNA.

1 ANnullat atteſtationes & omnia alia geſta per conſiliarios extra vacationes, parlamento durante, ac reſeruat parti actionem contra præſidem, vel conſiliarium qui hæc fecit ad repetendum ſalarium ſolutum, & ad damna & intereſſe, quæ tam difficulter exiguntur, quàm eriperetur claua de manu Herculis. *Atteſtationes à cõſiliariis confectę extra vacationes annullãtur.*

2 Etiam ſi prætextu epiſtolæ Regis hoc permittentis, teſtimonia, executiones vel alia geſta fuerint, ergo ſi per literas authenticas fuerit à Rege permiſſum, valebunt omnia facta etiam poſt feſtum ſancti Martini. *Regis epiſtola non excuſat conſiliarium.*

3 Præcipit Grapherio ne iſtas commiſſiones ſignet, vel concedat ſub pœna ſuſpenſionis vnius anni pro prima conceſſione, & ſub pœna priuationis pro ſecunda. *Actuarius nõ concedat cõmiſſiones cõſiliariis.*

4 Notandum eſt quòd commiſſarius iſta ſolet in teſtium receptione, ſeu in proceſſu verbali conſcribere primo die præſentationis & receptionis ſiue commiſſionis, quia ante præſentationem non habet iuriſdictionem. gl. in c. tibi qui. in verbo, ante. de præſcr. in 6. Archid. in c. is qui. de procur. in 6. Spec. in tit. de reſcript. præſen. *Requiſita in proceſſu verbali commiſſarij.*

5 Debet

Digitized by Google

5 Debet & diem inſcribere præſentationis articulorum partis, vt in ſtilo parlamenti habetur, tit.de commiſſ.§.item ſi commiſſarius.in fine.

6 Citationem denique partis, ſeu citationes ſi plures factæ ſint ad videndum iurare,& ad producendum teſtes:vt ſcripſi ſuperiùs art.12.

7 A quo apparitore citati fuere:vt in l.1.C.de ſportul.vbi doct.

8 Præterea diem quo producti teſtes fuere, & quo iurauerunt.Lanfranc.in repet.c.quoniam.in verbo,teſtium depoſitiones.de proba.

Modus proceſſus inſerendus.

9 Debent etiam declarare modum, quo in his proceſſum fuit, & ſi quid pars minata fuerit teſtibus,nam ex hoc præſumitur malam fouere cauſam, ideo eam amittere debet.Bald.in l.ſub prætextu.1.C.de tranſact.& Ang.in l.ſatis apertè.de falſ.refert Hippol.in rub.de proba.in vltima ſpecie proba.verſic.poſſet etiam poni.

Exemplum proceſſus verbalis tradendũ partibus.

10 Breui omnia debent hi commiſſarij conſcribere, quæ fecerunt coram partibus, & horum omnium debent partibus dare exemplum,ſi petant,tam commiſſionis,articulorum,quàm nominum, & cognominum teſtium, & proceſſus verbalis:vt docet Maſuer.in titul.de teſtib.§.ſed an iudex.

11 Item commiſſarius nomina & cognomina teſtium edere debet parti petenti,per tex.in l.nõ ex omnibus.ff.de arb.gl.& doct.in l.1.§ editiones.in fi.de eden. niſi timor ſubornationis inſit.Alc.& Iaſ.ibi & Iacob.in lege Iulia.in fi.ff.de teſtib.

Atteſtationis cauſæ mittẽdæ ſunt.

12 Depoſitiones verò teſtium cùm ſecretæ ſint,debent ipſi clauſas mittere ad iudicem,vel portare ſi eius ſunt fori,qui eos delegauit.l.iudices.C. de fide inſtru.c.cùm cauſam.in fi.& c.cum clamor.de teſtib.Bal.in rub.de iudic.in 2.lectu.col.2.in decretal.

Nuncius eligendus non ſuſpectus ad ferẽdum atteſtationes.

13 Item debet mittere per nuncium non ſuſpectum,& non per partem quæ poſſet fortè eas teſtificationes aperire,ideo vt omnis ſuſpicio tollatur,hoc commiſſarius facere debet,vt eſt in ſtilo parlam.in prima parte rubr. qualiter habeant inqueſtam curiæ remittere.§.1. vide c.præſentium. de teſtib.lib.6.contra ea quæ dicit Pano.in c.cùm Bertoldus.in 3.notab.de re iud.Sed ibi ſunt verba narratiua text.quæ non probant.c.ſi Papa.de priuileg.in 6.

14 Non tamen vitiarentur teſtificata,ſi non clauderet ea:ſed mitteret per nuncium fidelem,teſte Soc.in l.1.in fi.ff.de off. aſſeſſ & Purpura.ibi,nu.137.dicit etiam hoc caſu non vitiari,ſed pars cenſeretur eas didiciſſe, & ſic excluderetur ab omni alia probatione ſuper hoc.Fel.in c.conſtitutus.1.& c.vltra tertiam.de teſtib.& in c.cùm venerabilis.col.6 de excep.quod eſt verum,ſi pars eas portaſſet, aliàs ſecus. [Et ſic conciliantur ſententiæ contrariæ,vt ſi pars atteſtationes non clauſas portet,vt illi credi non debeat,ratione vſus & ſtili curiarum,& falſitatis vitandæ:diuerſum eſt, ſi iudex fideli nuncio tradiderit.]

Aperiens teſtificationes punitur vt falſarius.

15 Si verò pars aperiat has atteſtationes,tanquam falſarius punitur,non tamen pœna falſi, ſed alia arbitraria,& illas impugnare poſtea non poterit.per text.in c.cùm olim.2.de offic.delega.vbi plenè doct.& aliis pœnis quas ſcribit Ludoui.Roma. conſil.346.in hac.col.2.facit l.in fraudem.§. quoties.ff.de iure fiſci.

Atteſtationes debent eſſe partibus ſecretæ ac teſtibus.

16 Nam atteſtationes debent eſſe partibus ſecretæ.l.nullum.C.de teſtib.Lanfran.in c.quoniam. in verbo,teſtium.col.2.de proba.

17 Debent etiam eſſe teſtibus ſecretæ,ne vnus ſciat,quod alter depoſuit.Paulus in l.minimè.ff. de legib.

Teſtis nõ iure examinatus non facit quidem indicium.

18 Teſtis non legitimè examinatus nõ facit etiam indicium,etiam ſi aliàs eſſet omni exceptione maior,& idoneus.Bald. in §.item ſacramentum.col.2. de conſuet.recti feudi.Barb.conſ.11.illud.col.antepe.in 4.vol.Hippo.in pract.in § 2.q.nu.77.

PHILIPPE le Bel, *article* XI. *des ſecondes.*

Articulus 20. & ſequens.

Item comme nous auons entendu, que noz ſeneſchaux, baillifs & preuoſts,& leurs lieutenans,ès cauſes qui pendent pardeuant eux,ils retiennent aucunesfois par deuers eux l'audition & examination des teſmoings, & aucunesfois les commettent à leurs clercs & à leurs affins,dont pluſieurs dommages s'en enſuyuent. Nous voulons & ordonnons,que d'ici en auant aucuns de noz ſeneſchaux,baillifs ou preuoſts ou leurs lieutenans, ne facẽt faire enqueſte,ſi ce n'eſt par bons commiſſaires & ſuffiſans. Et ſi nous auons donné & donnons aucunes lettres au cõtraire, nous voulons qu'elles ſoyent nulles & de nulle valeur. Et pource qu'aucunesfois en noſtre parlement viennent pluſieurs querelles,qui ſont de peu de choſe,& aucunesfois de gens de petit eſtat, il nous plaiſt & voulons,qu'au cas que les parties ſeront d'accord en noſtre parlement,de prendre cõmiſſaires en leurs pays,qu'ils leur ſeront ottroyez, à fin que chacun puiſſe pourſuiure ſa cauſe à moins de fraiz & de couſts, & que par defaute de pourſuitte,ne laiſſent à pourſuiure leur droict.

IDEM *article* XIII. *Ibidem.*

Item, pource que l'on a faict depuis vn peu de temps officiers nouueaux pour examiner teſmoins,nous voulons que tels officiers ſoyent oſtez,& l'examination commiſe à bonne perſonne & ſuffiſante,ou à ceux qui ſeront eſleuz du conſentement des parties,ſi comme deſſus eſt dict.

GLOSSA VNA.

Inquiſitores aboliti ſeu commiſſarij.

1 ARticulus iſte 20.fuit expeditus ſuperiùs artic. 3. ſed in artic.ſeq.21.ſtatuitur commiſſarios ad audiendum teſtes de nouo inſtitutos, eſſe abolendos, & ita fuerunt aboliti in reſſortu ſeu iuriſdictione parlamenti Tholoſani, quia hoc erat valde damnoſum pragmaticis & partibus:

partibus:nam partes quandoque per amicum ſine pecuniæ ſolutione commiſſionem faciebant,& examinationem teſtium,quod non licet per hos, qui emunt officia,coguntur enim poſtea eorum operas graui precio conducere.

IDEM Article XIIII. Ibidem.

Item,tous commiſſaires donnez ſur le faict d'vſure,ſur tranſgreſſion des ordonnances de noz monnoyes,faictes hors de noſtre Royaume,& ſur autres cas ſemblables,nous rappellons deſ-maintenant, & ne voulons qu'il leur ſoit en rien obey,pour pouruoir à lettres qu'ils ayent ſur leſdits cas ou aucun d'iceux. *Articulus vigeſimus ſecundus.*

GLOSSA VNA.

1 CAſſat & annullat omnes commiſſiones conceſſas ad inquirendum contra vſurarios, & tranſgreſſores ordinationum, ſeu monetarum, quia abutebantur. hi enim olim magna furta commiſerunt, & exceſſus, & fuit vnum genus pecuniæ exigendæ à regnicolis inter omnia alia quę à miſeris hominibus inuenta ſunt,qui nunc durè in inferno,ſi non reſipuerint,cruciãtur. Commiſſarij in vſurarios dati, reuocãtur.

CHARLES VIII. Article XXXVIII.

Item,s'il aduenoit que pour aucune cauſe vrgente noſtredicte cour commiſt aucuns de noſdicts cõſeilliers pour ouyr les parties ſur aucunes requeſtes,& icelles decider, ordonnons que ceux qui ſeront commis, les decident & determinent ſans en faire rapport à icelle cour,ſinon qu'il fuſt queſtion audict incidẽt de quelque choſe,parquoy en iceluy iugeant par cautelle ou cauillation de la partie,le procez peut eſtre ſurſis & delayé. *Articulus vigeſimus tertius.*

GLOSSA VNA.

1 IN iſto articulo deciditur, quod ſi conſiliario curiæ negotium datum fuerit,vt partes ſuper incidenti audiat,& decidat, debet ipſe partes audire,& decidere negotium,nec de-
2 bet referre curiæ, vt eam oneribus grauibus leuet. † Sed ſi commiſſum ſit alicui, vt partes audiat,tunc non poterit decidere,ſed curiæ referre debet,poſtquam partes audierit. auth.ad hæc. & l.iudices.cum auth.ſeq.C. de iudic. nam cui cauſæ ſola cognitio commiſſa eſt, non poteſt eam decidere,aliàs forma commiſſionis non ſeruaretur.contra c.cum dilecta.de reſcriptis. Conſiliarius cui eſt commiſſum audire partes decidere an poſſit.

3 Et quando conſiliarius decidit,ab eo appellatur ad parlamentum,ſicut de commiſſo ad committentem,vt ſuperius ſcripſi,per c.ſi à ſubdelegato.de offi.deleg. Appellatur à conſiliario ad parlamẽtum.

4 Nota quòd commiſſarius de conſenſu partium eligi per iudicem debet,ne quid ſuſpicionis prætendatur.c.quoniam.vbi doctor.de probat,qui poſtea recuſati non poterit.Bald.in l.1.in prin. C.de relationib. Eligitur cõmiſſarius ab ipſis partib'.

5 Nec mutari.Bal.in l.1.per illum text.C.de ſportul.& in l.fi.C.quomodo & quãdo iudex.Dec. in c.quoniam.col.5.de probat.Bar.& alij in l.cum ſententia.C.de ſent.& interloc.omn.iud. Cõmiſſarius non mutandus.

6 Niſi ex noua cauſa.c.paſtoralis. de exceptionib. ca. inſinuante.de offic.delegat. ca.vt circa.de electio.in 6.

7 Notandum eſt commiſſarij officium in his maximè conſiſtere, primò in teſtium examinatione. debet autem interrogare teſtem productum de ſuo nomine & cognomine, quæ debet exhibere parti,ſi petat,vt quæcunque velit obiicere poſſit contra teſtes: vt dicit Guid.Papæ in ſtatu. ſi quis.in verbo,teſtes.col.4. Officium cõmiſſarij in examinãdis teſtibus.

8 Secundò,de ſtatu & conditione ſuæ perſonæ, ſi ſit artifex, cuiúſve artificij, nam ſi teſtis nobilem ſe dicat,vel clericum,magis ei creditur, quàm alteri ignobili,vel laico.l.3.ff.de teſtibus.cap. clerici.81.diſt.vbi gloſſ.

9 Tertiò de ætate, cuius ætatis ſit is, qui deponere debet,quia ſi ſit impubes,regulariter nõ admittitur.l.3.§.lege Iulia.ff.de teſtib.

10 Quartò de habitatione ſua,vbi degit,quia ſi in domo producentis reprobari poterit tãquam domeſticus,ſi cum illo viuat ſuis impenſis.l.etiam.C.de teſtib.Maſuer.in ti.de teſtib.§.item commiſſarij debent.vbi dicit omnia in depoſitione teſtis ſcribenda. Domeſticũ teſtimoniũ reprobatur.

11 Quintò an cognoſcat partes, de quibus agitur.§. ſi verò ignoti.in auth.de teſtib.collatio.7. quod dicit neceſſarium eſſe in curia eccleſiaſtica, in curia verò ſeculari non ſeruari. Maſuer.in tit.de teſtib.§.item in curia.

12 Sextò an affectionem vel commodum ad partes habeant,vel in re de qua litigatur,vel ſi acceperint aliquid pro ferendo teſtimonio, quia tunc teſtimonium eorum non valeret.c.licet cauſam.de prob.vnde dicit gl. in c.fin.2. quæſt. 4. quòd teſtis debet interrogari,quòd nec amore,nec odio,nec proprio commodo teſtetur.c. quoties.de teſtib. ideo ſuper his interrogare debet diligẽter commiſſarius teſtes.

13 Septimò interrogatur teſtis ſuper facto, ſuper quo producitur. not. in l. qui accuſare. C.de eden.& iurabunt teſtes veritatem pro vtraque parte dicere. c. non ſanè.14.q.5.gl.in d.l.qui accuſare.& c.fin.2.q.4.

14 Octauò de cauſa ſcientiæ.l.ſolam.C.de teſtibus.vt ſuperius dixi.art.17.

15 Nonò dictare teſtium dicta ſolet,& ea in ſcripturam redigere,vt ſuperius dictum fuit.art.17.

16 Decimò depoſitionem factam legit, vel prælegere facit teſtibus, vt addant ſi velint, & videant an ita ſcriptum ſit,ſicut depoſuerunt:vt in l.fideicommiſſa.§.1.vbi gl.ff.de lega.3. Cõmiſſarius legit depoſitionẽ teſtibus.

17 Alia traduntur in ſtylo parlamen.in prima parte.tit.de commiſ.cum duobus ſequent.maximè in tit. ſequitur aduiſamentum eorum,&c.hęc breui tracto,prolixitatem vitans,& gratias Deo optimo maximo agens. Amen.

Digitized by Google

TRACTATVS

DE TESTIBVS, ET QVOT SVPER VNOQVOQVE FACTO EXAMINARI DEBEANT.

Des teſmoins, & combien ſur vn faict peuuent eſtre examinez.

Articulus vnicus.

Item, que lon ne pourra, en quelque matiere que ce ſoit, ſur vn meſme faict contenu és eſcriptures & additiõs deſdites parties, produire, ne faire examiner que dix teſmoins pour le plus, & ne ſera contée vne turbe que pour vn teſmoin és cas qu'on à accouſtumé examiner teſmoins en turbe. Et les teſmoins qui ſeront examinez outre ledict nombre de dix, ſeront reiettez. Et n'aura on eſgard à leurs dicts & depoſitions. Et auec ce ſera le commiſſaire qui aura examiné plus de dix teſmoins ſur vn meſme faict, mulcté à l'arbitrage du iuge, en l'auditoire duquel ſera rapportée ladicte enqueſte. Et ſi eſdictes eſcriptures & additions deſdictes parties y auoit articles faiſans mention d'vn meſme faict, nous ordonnons que les commiſſaires qui feront leſdictes enqueſtes, accoleront les articles faiſans mention d'vn meſme faict.

GLOSSA PRIMA.

Teſtes ne pl⁹ decem recipiãtur ſuper eodem facto ſtatutum eſt.

1 HVic articulo conuenit art. 14. & 15. ſupra titu. proximo. videlicet, ne vltra decem teſtes ſuper vno facto audiantur. Quæ deciſio elicitur fortè ex cap. cùm olim. primo. de priuileg. ibi, presbytero Card. dedimus in mandatis, vt ſuper amiſſione ac tenore priuilegiorum teſtes reciperet, quos duceret producendos, qui fideliter redegit in ſcriptis depoſitiones decem teſtium iuratorum, &c.

Ratio edicti ne vltra decẽ recipiantur teſtes.

2 † Ratio eſt vt vitetur effrenata teſtium multitudo, vt inferius dicam, & duo hîc ſtatuit. vnum in ſenſu directo, videlicet, vt vltra decem teſtes non audiantur ſuper vno facto. alterum in ſenſu contrario, vt decem teſtes audiri poſſint ſuper quolibet facto, quia hic numerus videtur omnino ſufficiens, vt dicam infra in gl. 5. & vt vitentur litis anfractus, & diſpendia. c. diſpendia. de reſcrip. in 6.

Conſentiẽte etiam parte tollitur poteſtas recipiendi teſtes plus decem.

3 Item per hoc verbum non poterit, *ne pourra*, non erit liberum commiſſario audire vltra decem teſtes, etiam ſi partes conſentiant, quia hoc verbum *ne pourra*, tollit poteſtatem, tam partibus, quam inquiſitori. ibi, *produire ne examiner*. gl. in c. 1. de reg. iuris. in 6. Bar. in l. Gallus. in princ. ff. de liber. & poſth. c. 1. de cauſ. poſſeſſ. ibi, nec nos contra partem inauditam aliquid poſſumus definire, & adeo hæc verba, *ne pourra*, reſiſtunt actui, vt contra factum ipſo iure nullum ſit, Bal. in l. de his. col. 1. ff. de tranſactionib. Tiraq. poſt tract. de legib. connub. in gl. 2.

Partes non poſſunt renũciare verbis le prohibitoriis.

4 Etiam quando verba ſunt prohibitoria, partes non poſſunt illis verbis renunciare: vt docet gl. 1. in fi. in l. 1. C. ne fideiuſ. dotium dentur. quam probat Alex. in l. ſi conſtante. § quoties. col. 2. ff. ſolu. matri. Bald. conſi. 288 pone ſtatutum. & doct. in l. paciſci. ff. de pact.

5 Etiam cum iuramento non poſſent partes renunciare: vt docet Iaſon in proœmio actio. num. 22. Barba. conſil. 38. præclarè. col. vlt. in 2. vol.

En quelque matiere que ce ſoit.

GLOSSA SECVNDA.

La cus iudex indiſtinctè prohibetur examinare plus decem.

1 SIue agatur de re prophana, ſiue eccleſiaſtica, in quibus caſibus iudex Regius cognoſcit, ſiue petitorio coram iudice laico ſuper re prophana actum fuerit, ſiue poſſeſſorio, & hoc ſeruari dicit Berber. in viator. iuris in practic. legum Regiar. in verſicul productis igitur. & tam in curiis ſupremis quam inferioribus, etiam coram iudicibus baronum, vel aliorum dominorum hic text. ſeruatur: cum hîc generaliter ſtatutum ſit, & verba generalia omnes comprehendunt. l. 1. C. de ſacroſanct. eccleſ. l. à procuratore. C. manda.

2 In curiis tamen eccleſiaſticis hæc conſtitutio non ligat, vt ſcripſi in proœmio harum conſtit. in primo tomo etiam quia dictio *quelque*, quæ idem ſignificat quod quælibet, æquipollet vniuerſali. c. vt circa. de elect. in 6. Alex. conſil. 115. in 2. vol.

In criminalibus interdum etiam vltra decem examinãtur. Areſtum.

3 In criminalibus tamen iudex ad inueniendam innocentiam rei ex officio poterit etiam vltra decem recipere, non verò ex parte accuſatoris. l. 1. §. ſi quis vltro. ff. de quæſtio. Hippol. conſil. 39. dominus. facit l. fin. vbi doct. ff. de feriis, etiam poſt repetitos teſtes, quod recollere dicunt, poterit accuſatus producere alios teſtes eos alibi fuiſſe deponentes: vt iudicauit Senatus hoc anno 1551. die 24. Aprilis, licet iſta repetitio ſeu confrontatio æquipolleat publicationi teſtium, tamen per indirectum poſt publicationem probare quis poteſt. c. ex tenore. & ca. fraternitatis. vbi docto. de teſtibus.

4 Idem quando ego ſemel petiiſſem viginti ex centum mihi debitis, quæ obtinui, per l. quidam. ff. ſi cert. petat. ideo ſi reſiduum petam, potero probare per alios teſtes, licet vltra decem, ſi in prima petitione produxerim decem, & eſt bona cautela: vt dicit Matheſil. notab. 116. nota quòd ſi ex centum, &c.

5 Tertius

5 Tertius tamen de nouo veniens poterit alios teſtes producere, licet principalis decem produxerit.vt docet Bart.& Imo.in l.ſi perluſorio. §. 1.ff.de appel.& doct.in c.cùm ſuper.de re iudic. non poterit tamen pro ſe hic tertius vltra decem producere per iſtum text.& vide quæ ſcripſi in tractatu de areſtis & opponentibus contra ea infra. [Poterunt etiam in cauſa regia vltra decem produci,per literas tamen regias ſi conceſſum fuerit, vt cenſuit Senatus Pariſienſis in cauſa pendente inter Decanum & Capitulum Pariſieſ. ex vna,& procuratorem regium ex altera:per quod decretum fuit permiſſum vtrique producere viginti teſtes, non obſtante hac ordinatione anno 1382.die 28.Decembris,quia non debet licere actori quod non licet reo,per regul.iuris.]

Sur vn meſme faict contenu és eſcriptures & additions deſdictes parties.

GLOSSA TERTIA.

1 VNum factum hîc non tantùm vocamus factum principale, ſed & vnumquodque factum, quod probari debet, ad obtinendum ſuper facto principali, vtpote mutuaui tibi centum aureos, ecce factum principale: pono in articulo quod miſiſti talem nuncium ad rogandum me,vt ego illi mutuarem,ecce aliud factum.

Vnius facti appellatione quid veniat.

2 Item illi promiſi, quod tibi ſoli pecuniam præſtarem,ecce aliud factum, ad hæc quod in domo Claudij mutuaui præſente Claudio, & ſic de aliis ſuper quolibet articulo, non potero audire vltra decem teſtes, & non dicit quod decem teneatur quis audire, ſed ſufficit probatio duorum
3 vel trium.l.vbi.ff.de teſtibus. † Sed plures ideo producuntur,eo quod vnus vel alter poteſt reprobari,& poſtea imperfecta remaneret probatio, ob id vſque ad decem produci,& audiri poterunt ſuper quolibet facto: vide quando dicatur vnum factum, in l.nunquam plura ff.de priua. delict. & in l. vulgaris. de furt.& in l.ſi familia. de iuriſd.omn. iudic.& in c.fraternitatis. de teſtib. clem.2.illo.tit.

Ratio cur producantur plures teſtes.

Produire.

GLOSSA QVARTA.

1 PRoducendi ergo teſtes à parte ſunt. l. produci.cum l.ſeq.ff.de teſtib.alioqui ſi teſtes ſine productione & citatione ſe ingererent,eiſdem non crederetur tanquam ſuſpectis. l.quæ omnia.§. 1.ff.de procur.Bar.in l.poſt legatum.§ his verò.ff.de his quib.vt indign.

Citati debét eſſe teſtes,nõ verò ſpontaneè ſe ingerere.

2 Quia ſic voluntariè deponens præſumitur inimicus. c. cùm P.Manconella. vbi Panor.de accuſ.Hippol.in l.vnius.§.ſeruo.not.primo.de quæſt.ff.vbi idem dicit in eo qui proſequitur homicidium,quando ſua non intereſt,vt is videatur feciſſe illud, cùm ſe ingerat, & iudex dicitur ſuſpectus,quando ingerit operam ſuam.gl in c.paſtoralis.in verbo,plures.de reſcr.

Ne faire examiner que dix teſmoins pour le plus.

GLOSSA QVINTA.

1 DE iure Digeſtorum quot teſtes eſſent recipiendi, non erat expreſsè ſtatutum,nec prohibitum,ſed ex æquo ac bono iudices arbitrabantur,& eum ſolum numerum teſtiũ,quem neceſſarium eſſe ſentiebant,patiebantur,ne ſcilicet effrenata poteſtate ad vexandos homines ſuperflua caterua teſtium protraheretur.l.1.in fin.ff.de teſtib.

Indefinita licentia producẽdi teſtes cur redacta ad decem teſtes ſit.

2 Sed conſtitutiones principum ſtatuerunt teſtimonium duorum vel trium in vno caſu ſufficere. Quid eſt enim quod non abundè intra præfinitum numerum ſolers quæſitor inueniat? l.
3 quoties.C.de naufrag.lib.11.Maſuer.in tit.de teſti.in §.item ad refrenandum. † Et vt lites abbreuientur, & vitetur confuſio, multiplicatio ſcripturarum,& quare potius decem,quam vndecim,vel alium numerum ſtatuit,quia hic numerus videtur ſufficiens,etiam quia ſic volo,ſic iubeo,ſit pro ratione voluntas.§ furtiuè.de vſucap.in Inſti.& l.non omnium.ff.de legib.

4 De iure verò canonico effrenata tantùm teſtium multitudo reiiciebatur, vt quæ numerum quadragenarium excedat.c.ſignificauerunt. & ſeq. de teſtib. de hac effrenata multitudine loquitur Ludo.Roma.in repe.l.ſi verò.§.de viro.col.42.fallen.45.ff.ſolu.matr.

Effrenata multitudo quæ dicatur.

5 Hodie verò hac lege Regia decem tantum teſtes in curiis ſecularibus ſuper vnoquoque facto recipiuntur,& examinantur, per c. cùm olim. de priuileg. vnde ſi decem teſtes examinentur ſuper omnibus articulis,alij præter hos examinari non poterunt: ſi verò pars velit ſuper quolibet articulo factum continente,vt decem examinentur,ei liberum erit per hunc text.

Decem tantum teſtes.

6 Siue articuli ſint ſpeciales, ſiue generales, etiam tunc decem ſufficient: vt cenſuit Senatus prout refert Io.Gallus in q.per areſta.q.163.areſto 12.de primò impreſſis.

Examinandi ſuper quolibet articulo. Areſtum.

7 Itaque partes ſuper vnoquoque articulo decem producere non impedientur, & ſi non deponant ſuper illo articulo, ſuper quo producti ſunt,tamen poterunt ſuper alio deponere, & valebit
8 teſtimonium illorum. † Et ſi fortè teſtes quidam ſuper vno articulo deponentes,reprobati fuerint,alij aderunt,& coadiuuabunt depoſitionem aliorum,ita habetur in ſtylo parlam. in tit.ſequitur aduiſamentum eorum,&c.§.item ſuper.

9 Intellige ſiue examinẽtur viri,ſiue mulieres,nam cùm ipſæ (extra teſtamentum,& quoſdam alios caſus) teſtes eſſe poſſint.c.3.de teſti.l.qui teſtament.§.mulier. ff.de teſt.l.ex eo.ff.de teſti.ergo ſufficiet vt decem examinentur,tum ad vitandum effrenatum numerum,tum etiam quia hic numerus videtur ſufficiens,quòd denarius numerus ſit Deo ſacratus, cum ſit perfectus, vt ſcripſi in §.1.in gl.decem.de mand.apoſtolicis.in concor.Franciæ.

Fœminæ vltra decẽ repelluntur à teſtimonio.

10 Nec quidem vndecim producere poterit ſuper vno, licet non produxiſſet niſi duos vel tres ſuper altero,ne fiat fraus legi,& vt natus vitetur numerus.l.fraus.ff.de legib.

Digitized by Google

Et ne ſera comptée vne turbe que pour vn teſmoing ès cas qu'on a accouſtumé examiner teſmoings en turbe.

GLOSSA SEXTA.

Turba vnius tantum vicē teſtis gerit.

1 Tollit dubium, ſi quis probet vnum articulum per turbam decem teſtium, vel vltra, an poſſit alios producere, & reſpondet turbam pro vnico teſte annumerandam, ſcilicet in caſibus in quibus teſtes in turba recipiuntur.

Confuſa teſtimonia ſecundū Bu. At magis tumultuaria dici poſſunt.

2 Et Bud. hæc teſtimonia in turba emiſſa, confuſa vocat, quæ forſan propriè magis tumultuaria, quaſi in tumultu recepta dici poſſent. Turba autem eſt decem ad minus. l. prætor. 2. §. turbam. ff. vi bono. rapto. quamuis Dec. in cap. 1. de teſtib. dicat minorem numerum ſufficere arbitrio iudicis.

Qui actus per turbam probandi.

Probatio recipitur vſque ad tres turbas.

3 Quæro qui ſint caſus cōſueti per turbam probari? Reſpon. conſuetudines & vſus per turbam probari ſolent, & non per teſtes ſigillatim de ſtylo Franciæ, ac modus vtendi. Io. Fab. in l. 2. in verſi. circa quintum. C. quæ ſit lon. conſue. & in §. ex non ſcripto. de iure nat. in Inſti. & Boër. in §. 2. de conſue. matr. in conſuet. Biturig. Maſuer. in tit. de proba. §. item conſuetudines. & in ſtylo Bituricen. vltra triginta teſtes pro vna turba non ſolent adduci.

4 Et probatio recipitur vſque ad tres turbas, & non amplius, vt eſt in titulo *des delays des productions des teſmoings*, artic. 4. in dicto ſtylo.

5 Idem in ſummariis, & tunc non requiritur alia publicatio, vt docet Bal. in l. prolatam. C. de ſenten. & Lanfranc. in c. quoniam, in verb. teſtium. col. 2. de proba. & in probanda nobilitate quoad nominationes & beneficia ſcripſi in §. cùm verò. de collat. in concorda. ſed tibi ſufficiunt quatuor teſtes.

Cœtus, collegiū, coadunatio quid importent.

6 Cœtus vel rixa duorum eſt. d. l. prætor. §. turbam. collegium tres faciunt. l. Neratius. vbi ſcripſi. ff. de verb. ſign. c. 1. de elect. vbi duo faciunt congregationem, & quinque coadunationem. Alb. in 7 l. prætor. † Decem oues aut quinque porci faciunt gregem. l. vltim. ff. de abig. ſi tamen ſint mille & vltra non definit grex. l. grege. ff. de leg. 1. & 2.

Et les teſmoings qui ſeront examinez outre ledict nombre de dix ſeront reiectez.

GLOSSA SEPTIMA.

Iudex an poſſit ex officio ampliare numerum decē teſtium.

1 Siue ex officio recepti fuerint, ſiue ad partium petitionem, quia hîc omnino prohibet in ciuilibus, alioqui ſemper iudex vltra numerum hîc taxatum recipere poſſet, & ſic poſſet hanc legem eludere, quod neutiquam fieri debet. l. ſi prætor. ff. de iud. quia numerus hîc taxatus videtur ſufficiens, ideo non eſt per iudicem ampliandus, nec debet eſſe iuſtior lege, vt dicit Bal. in c. tranſlato. de conſt. Hippo. conſi. 39.

Modus inſtruendi teſtes.

Inſtruere teſtes an ſit licitum.

2 Vnde pars antequam producat teſtes, debet cum eis loqui an, & quid de illa re ſciant: & legere coram illis articulos, ſuper quibus ipſos producere velit, & poſtea ſcribere ſuper quo articulo deponere poterunt, & dare iudici paruam ſcripturam continentem; Interrogetur talis teſtis ſuper 1. 2. 4. 6. 12. item talis ſuper 3. 5. 7. 8. 10. & ſeq. vt ſcribit epiſcopus Vauren. in ſuo tract. de ritu iud. tit. qualiter actor probabit. & Paul. in l. 2. colum. 2. C. de iura. propter calum. dando. Specul. in titu. de aduoc. §. nunc tractemus. verſic. facto autem. & in ſtylo parlament. titul. penult. 1. partis. §. item præcaueat.

3 Et nota quòd licitum eſt inſtruere teſtes, vt apte & aperte deponant, dūmodo non inducantur ad mentiendum, vel vt à veritate diſcedant, & licet talis teſtis diceret ſe inſtructum à parte.

4 Non tamen eo ſolo repelleretur tanquam ſubornatus, quia intelligitur de licita inſtructione. Bal. & Iaco. in l. vlt. in fi. ff. de fer. & Bald in l. fin. C. ſi ex fal. inſtrum. & in cap. licet. col. 6. de proba. [melius eſt tamen vt non dicat.]

Precibus an liceat inducere teſtem.

Subornans teſtes punitur.

5 Precibus etiam poteſt rogari teſtis, vt veritatem deponat, nec per hoc dicitur ſe ingerere. Pan. & Dec. in c. 1. de teſtib. & in cap. cùm in tua. de ſponſalib.

6 Non tamen licitum eſt teſtes ſubornare, & eos à veritate deuiare, alioqui eadem pœna punitur ſubornans, qua tenebatur is, qui falſum depoſuit. l. omnes. in prin. vbi gl. C. de hære. l. culpa. de maleſi. Iacob. de Bellouiſu in practi. rub. de cauſis crimina. nu. 45. quod facit ad ordinat. reg. infra ti. *des faux tabellions, notaires & teſmoings.* [Neque poſtquam depoſuerint debent partes inquirere quid teſtes depoſuerint, & ſi inquirant partes, hoc non debent teſtes reuelare, cùm iſta ſecreta ſint antequam publicatio fiat. c. fraternitatis. de teſtib. c. cum dilectus. de fide inſtru. & ſic cenſuit Senatus anno 1394. die 16. Auguſti. vt in lib. conſilij continetur.]

Et n'aura lon regard à leurs dicts & depoſitions.

GLOSSA OCTAVA.

Reiiciuntur teſtes qui excedūt numerum decem teſtium.

1 Ergo qui ſupra numerum decem recipiuntur, omnino reiiciuntur, & pars poterit petere, vt reiiciantur, & ſi pars non peteret, tamen iudex non debet eorum teſtimonia legere, per iſtum tex. nec quidem lecta teſtimonia huiuſmodi facerent indicium.

2 Ideo nec ſolent legi in curiis Franciæ, quæ numerum decimum excedunt, & fruſtra legerentur poſtquam nihil proſunt. facit l. 1. ff. de his quæ in teſta. delen.

Meliores teſtes producēdi priori loco.

3 Imò etiamſi melius probarent quàm primi, reiicientur, ideo pars cauta eſſe debet, vt priori loco, meliores teſtes audiri curet, nempe primi teſtes imperfecte factum narrantes & partium conuentionem, nihil probant, & tamen hi qui vltra numerum ſunt repellūtur. gl. in l. Lucius ff. de his qui no. infa. facit tex. in ca. cum clamor. de teſtib. Iaſ. in l. eleganter. ff. de cond. indeb. Alex. conſil. 94. viſo proceſſu. in 6. volu.

4 Etiam

Digitized by Google

4 Etiam ſi de nouo veniſſent ad notitiam producentis, quamuis aliæ exceptiones ſint recipiendæ, non tamen teſtes. cap. paſtoralis. de except. quia imputet ſibi, qui tot teſtes audire fecit, nihil ad rem facientes, per iſtum text. dicentem non habendam rationem ad eos, qui auditi fuerint extra numerum.

5 Etiam ſi viri ſancti eſſent, & integri ſtatus, quamuis alias multum iſtis deferatur. c. niſi. de præben. c. pen. de præſumpt.

6 Nec quidem reciperentur per literas Regias, nec comprobandæ literæ eſſent, ſi eſſent impetratæ contra hanc legem Regiam: alioqui quotidie ſic impetrarentur, & nulla lex Regia firma eſſet. contra l. leges. C. de legib. vide tamen Berber. in viator. iuris. in pract. leg. reg. verſi. ſexto exami-

Supernumerarij teſtes nec vi literarũ recipe-rentur.

7 natus. ibi, aduerte, &c. † Si tamen vnus haberet priuilegium contra hanc ordinationem, poterit aduerſarius ratione æqualitatis in iudicio ſeruandæ tot producere teſtes, quot alter habẽs priuilegium produxit. arg. c. 1. de iud. in 6. & non debet licere actori, quod non licet reo, per regu. iuris: & ita cenſuit Senatus 1568. die 9. Decembris.

Areſtum.

8 Imò etiam iſti qui ſunt vltra numerum præſtitutum non iuuabunt in aliquo alio teſtes, qui de numero ſunt, ſi forte reprobati, vel aliàs inhabiles fuerint, cùm hic text. dicat eorum dicta reiicienda, & eorum non habendam rationem: haberetur autem ratio ad eos, ſi iuuarent, vt eſt gloſ. in cap. duobus. de reſcrip. in 6. vbi quod non poteſt teſtibus probari, poteſt tamen illis iuuari, ſed non in hoc caſu, cùm hîc ſit prohibitum, quamuis alias inhabiles iuuentur per habiles. l. ſi quis §. ſed ſi omnes. ff. de eden. & numerus interdum ſuppleat. l. tertia. §. eiuſdem. in verbo. numerus. ff. de teſtib.

Et auec ce ſera le commiſſaire qui aura examiné plus de dix teſmoings ſur vn meſme faict, mulcté à l'arbitrage du iuge, en l'auditoire duquel ſera rapportée ladicte enqueſte.

GLOSSA NONA.

1 MVlctari ergo debet is, qui vltra decem teſtes recepit, quia fecit contra hanc legem Regiam hoc prohibentem, & omnis qui non fecerit legem Regis diligenter, iudicium erit de eo. 1. Eſdræ cap. 7. ſcripſi in tract. nomina. quæſtio 19. quomodo puniatur non obediens Regi.

Cõmiſſarius recipiens teſtes ſupernumerarios punitur.

2 Et ſic vtile per inutile non vitiatur in diuiduis, quia numerus decem teſtium valebit, & teſtes vltra iſtum numerum inutiles erunt. glo. in l. pecuniæ. ff. de vſur. & docto. in l. certi. §. quoniam. ſi certum pet. & in regu. vtile. de regu. iur. in 6. Iacob. in l. 3. §. lege Iulia. col. 2. ff. de teſtib. Hippol. in l. fi. num. 42. ff. de iuriſ. omn. iud. vbi multa adducit an ſententia lata per iudicem vltra iuriſdictionem ſuam ſit in totum nulla.

Teſtiũ priorũ depoſitio non vitiatur ob ſupernumerarios.

3 Poterit tamen cogi inquiſitor ad audiendum decem teſtes ſuper quolibet facto, alioqui pars appellare poterit à denegatione cùm ſit grauata, eo quod iſte text. hoc permittat, argu. l. Pompo. §. ſi quis. ff. de procur. Spec. in titu. de teſte. §. reſtat. in fin.

Inquiſitor audiat decẽ teſtes ſuper quolibet articulo.

Et ſi eſdictes eſcritures & additions deſdictes parties, y auoit articles faiſans mẽtion d'vn meſme faict, nous ordonnons que les commiſſaires qui feront leſdictes enqueſtes accoleront les articles faiſans mention du meſme faict.

GLOSSA DECIMA.

1 ET ſic per iſtum tex. ſi partes repetant vnum & idem factum in pluribus articulis, ſuper quolibet articulo non audientur decem teſtes, ſed omnes iſti coniungentur, & ſuper his omnibus idem factum habentibus decem tantum recipientur, & examinabuntur teſtes, quia hi plures loco vnius habentur, & idem factum eſt, nimirum ſuper quo non debent niſi decem teſtes recipi, ſed poſſunt cogi, vt deponant, vt per totum titulum de teſti. cogend.

Factum vnũ pluries repetitum nõ niſi vnius vicem tenet.

2 Etiam ſi quis iuraſſet non deponere pro aliquo, poterit inuitus cogi non obſtante iuramento, quod eſt contra bonos mores. tex. in l. 2. §. ſi quis iudicio. ff. ſi quis cau. & in c. peruenit. 1. de teſti. cogen. & Felin. in c. ſuper. col. 11. de reſcript.

Iurans non deponere pro alio cogitur.

3 Notandum eſt quòd ſi pars minetur teſtibus, ne deponant, malam præſumitur habere cauſam, & eam perdere debet, quia ſubtrahit probationem. Ang. in l. ſatis aperte. C. de proba. Hipp. in rub. de proba. fol. 24. col. 2. in vltima ſpecie probatio. vide tamen Fel. in c. cùm venerabilis. col. 5. num. 21. de excep.

Minãs teſtibus malam cauſam fouere præſumitur.

4 Aduertere debet commiſſarius, vt depoſitionem completam legat teſtibus, alioqui non valebit eorum depoſitio. gloſſ. in l. fideicommiſſa. in prin. ff. de leg. 3. Bal. in l. fi. C. plus val. quod agi. & hoc fit, vt per relationem dictum eorum compleatur, & error ſi quis ſit remoueatur, & vt teſtis addat, ſi quicquam omiſerit, vt dictum fuit artic. vlt. rit proximo.

Depoſitio perlegenda eſt teſtibus.

5 Dicet quis, vbinam ſit facienda teſtium examinatio? Reſp. in loco non ſuſpecto, ideoque non in domo producentis examinari debent, quia ab illa parte in cuius vtilitatem examinantur poſſent ſubornari in ſua domo, vel depoſitiones & dicta poſſent clam auſcultari, necnon ipſis teſtibus minari. Bal. in rub. de iud. col. 2. in 2. lectura.

Locus examinandi teſtes qualis eſſe debeat.

6 Dicit tamen Bart. poſſe examinari in quolibet loco honeſto etiam in eccleſia. in l. 2. C. de ſacroſan. ecc. quod intelligerem quando alius locus honeſtus aut opportunus non inueniretur, alias ſecus. arg. c. 1. de fer. & l. fi. C. illo tit. & c. decet. de immu. eccle.

7 Etiam quæro an examinatio poſſit fieri die feriata? reſp. ſic, ſed non receptio iuramenti. gl ſing. in cle. 1. de off. deleg. quam ſingu. no. Lanfranc. in repe. ca. quoniam. in verb. teſtium. col. 2. de pro-

Feriatis diebus an liceat teſtes examinare.

ba. hoc tamen non eſt ſecundum Lucam teſte Maſuet. in rub. de teſti.§. item teſtes.ſed hoc ſolitum eſt fieri,nec quidem reprehendendum, cùm beati dicantur qui faciunt iuſtitiam omni tempore,in euang.

Secretè debent examinari teſtes.

8 Adde quod hæc examinatio ſecretè fieri debet.l.nullum.C.de teſti.vnde ſi iudex teſtem examinaret palam,non valeret eius dictum.gl.ſing.in c.quia propter. in verb.ſecretè.de elect.in 6.vel coram turba.Spec.in tit.de teſte. §. nunc tractandum. in princ. & verſic.ſed pone.Guido Papæ in ſtatuto ſi quis.in verb.teſtes.fo.28.col.4.niſi in caſibus à iure permiſſis.

Extenſè dicta cuiuſque teſtis ſunt deſcribenda.

9 Item extenſè debet commiſſarius deſcribere dictum teſtis,non verò per relationem ad alium, vt talis teſtis depoſuit ſicut primus,vel ſecundus.Bar.& alij in authen. ſi quis in aliquo.C.de eden. Guido Papæ in ſtatuto ſi quis.in verb. teſtes.tract. de reprob. teſtium. his nunc contentus, Deo gratias ago immenſas.

TRACTATVS

DE REPROBATIONIBVS TESTIVM.

Des reproches des teſmoings,contredicts, & ſaluations.

Charles VII. Article XCIX.

Articulus primus & ſecundus.

Item , ordonnons qu'apres l'enqueſte deſdictes parties receuë pour iuger , leſdictes parties ſeront tenues de bailler leurs reproches dedãs huict iours apres ladicte reception,s'aucunes en veulent bailler,ſans eſperance d'auoir autre delay,ſinon que par noſtredicte cour pour grande & euidente cauſe y fuſt autrement pourueu.

Idem Article XXXIII. touchant le ſtyle.

Item,ordonnons que quand aucune enqueſte ſera receuë par noſtredicte cour,les parties ſeront tenues de bailler lettres & reproches , dedans trois iours apres ladicte reception faicte, s'aucunes en veulent bailler,ſans eſperance d'auoir autre delay:ſinon que par noſtredicte cour,par grande & meure deliberation,comme dict eſt,y ſoit autrement pourueu.

GLOSSA VNA.

Optimus teſtis quis dicatur.

1 IStam materiam abundè tractaui in alio meo tracta.de reprob. teſtium, & ſalua. ob id tantùm hîc proſequar tex.harum ordinationum , ne repetam ea, quæ fuſius ibidem ſcripſi.

2 Sed quis dicatur optimus teſtis,interrogatus Demoſthenes ſic ſcribit: Optimus teſtis eſt, qui beneficiis non fuerit obſtrictus , ſed abſque in alios beneuolentia coram iudicibus loquitur. iuriſperiti autem dicunt optimum teſtem eum , qui aliqua exceptione repelli non poteſt,& dicitur omni exceprione maior.glo.in verb.maiores.in cap.1. de conſangui.gloſſ.in §.item vetborum.in verb.idoneos.de inu.ſtipu.in Inſti.

Prohibitorium eſt hoc edictum.

3 Sciendum eſt quòd regulariter omnes ad teſtimonium admittuntur niſi ſint à iure prohibiti.l.1.ff.de teſti.Hoſt. in ſumma illius titul. in decre. vnde oportet quòd repellantur à teſtimonio expreſſè, vel tacite : expreſſè , quando ſcilicet hoc à parte petitur,vt à teſtimonio repellantur, & tunc dicuntur reprobari.c.teſtimonium.ibi meritò reprobatur.de teſti.c.præſentium.§. teſtes.illo tit. in 6.l.Lucius.ff.de his qui no.infa.

4 Tacitè reprobantur eo ipſo quòd iudex contra ipſos iudicat, vel eos repellit.gloſ.in verb.reprobaſſe.c.ſuborta.de re iudic.

Reiicienda quando ſint teſtimonia.

5 Quando iſta reprobatio teſtium obiicienda ſit? Reſpon. pars in productione teſtium contra ipſum facta debet proteſtari, quòd non conſentit, & quòd ſibi liceat reprobare tempore & loco. tex.in authen.ſi quis teſtibus. vbi doct.C.de teſtib.

Proteſtatio in teſtimoniis quid proſit.

6 Et proderit hæc proteſtatio, quia teſtis auditus poterit reprobari, & poſtea nullam faciet fidem,nec quidem indicium:alioqui contra,vt dicit Hippol.ſingul.198. teſtis. quia illa proteſtatio conſeruat ius,& habetur ac ſi teſtis non fuiſſet auditus, nec receptus.§.ſi verò dicatur. in auth. de teſti.col.7.Are.in c.ex parte A.de teſtib.

Proteſtatio quando noceat.

7 Non poterit tamen pars,quæ proteſtata eſt de reprobando illum,eo quòd nititur eum impugnare,illius iuuari teſtimonio.reg. ex eo. de reg. iu. in 6. niſi in quinque caſibus quos ponit Fel.in c.præſentium.eo.

8 Ideo pars debet proteſtari, quòd ſibi ſit licitum obiicere contra teſtes ſi bonũ ei videatur, & tunc teſtimonium poterit illi prodeſſe.Inn.in c.præſentium.de teſti.& Maſuer.in tit.de teſti.verſi. item ſi quis teſtetur.& Io.de Graſſis.in tract.de ſubſt.procu.verſi.in perſonis teſtium.

Quouſque teſtes reprobare ſit licitum.

9 Et ſic teſtes reprobari,& reiici debent vſque ad receptionem atteſtationum , ſed poſtea non. c.præſentium.de teſti.in 6 Maſuer.in tit.de proba.verſic.item de ſtylo.

10 Quod eſt verum ſi proteſtatio fuerit facta tempore iuramenti teſtium , & reſeruatio fuerit etiam per commiſſarium facta de conſenſu partium ſecundum eum , & ſic coram commiſſariis oportet tradere teſtium reprobationes , vel debet per ipſos commiſſarios reſeruari , quod in fine

teſtimonio

Digitized by Google

teſtimoniorum dari poſſint, vt fuit dictum pro do. Petr. Bouchet contra mercatorem equorum, vnde Maſſiliæ non fuit receptus in curia ad reprobationem teſtium, eo quod eos non reprobauerat coram commiſſariis, vt eſt in quæſtio. per areſta per Io. Galli. q. 116. coram commiſſariis, &c.

Areſtum.

11 Et cùm reprobatur à parte aduerſa, licet producenti eos excuſare, ſeu vt dicunt, ſaluare, teſte Guido. Papæ in deci. Delphi. q. 500. actor. & in ſtatu. ſi quis in verb. teſtes. col. 2. facit cap. licet. 2. de teſti. & c. licet Hely. & c. per tuas. ſequ. de ſimon. & de hoc abundè ſcripſi in tract. de reprobatio. & ſalua. teſtium.

Saluatio teſtium.

12 Præterea reiectio teſtium fieri poteſt, etiam ſi teſtes ex officio curiæ auditi ſint, & ſuper factis ſecretis extractis ex ordinatione curiæ. ſic fuit concluſum in parua inquiſitionum camera anno 1533. die 30. Maij.

Reiectio teſtis etiam ex officio curiæ auditi fiat.

13 Idem ſi teſtes auditi ſint ad perpetuam rei memoriam. c. ſi. vt lite non conteſta.

14 In ſummariis autem reprobationem non recipiendam ait Fel. in c. veniens. nu. 13. cum ſeq. de teſtib. ſed non ſeruatur paſſim in Gallia, in qua vbi præiudicium infertur irreparabile, quamuis ſummatim tractandum ſit, admittentur tamen reprobationes vt docet Imber. in Inſt. Foren. lib. 1. §. deinceps. & in §. ſeq. vbi dicit cùm in retinendæ poſſeſſionis interdicto de ſequeſtratione contenditur, & contradicta & contradictorum diſſolutiones procul arcentur, vt pronunciatum eſt ſecundum eum in iuridicis conuentu Picta. die 21. Octobris. 1531.

Areſtum. Reprobatio an locũ obtineat in ſummariis. Areſtum.

15 Nota quod receptionem teſtificationis pars aliquando impedit, tum primò quod iurati teſtes non fuerint, vt docet text. in l. iuriſiurandi. C. de teſti. c. tuis. illo tit. & dixi tract. ſuperiore.

Receptionẽ atteſtationũ an & quãdo pars impedire poſſit.

16 Item non citati. c. 2. de teſti. & ſic ſe ingeſſerunt, & qui ſe ingeſſit, ſuſpectus eſt. l. quæ omnia. §. 1. ff. de procur.

17 Vel quòd vocata non fuit pars ad videndum iurare, & recipere teſtes. c. ſi quando. C. de teſti.

18 & art. 12. ſupra tit. 1. dictum extitit. † Et ſi appatitor referat verbo ſe citaſſe partem, & teſtes, non valet relatio, & ex hoc vidi teſtificata impugnari, quia in citatione teſtes requiruntur, de quibus non apparet per nuncij relationem, vt dixi ſupra tracta. de citatio. att. 1.

Receptio teſtium impeditur ex defectu citationis.

19 Vel auditi fuerunt teſtes in publico, non vnus poſt alterum, & in ſecreto, vt fieri debet. l. nullum. C. de teſti. glo. in c. quia propter. de elect. in verb. ſecretæ. Guido in ſtatuto ſi quis. in verb. teſtes. dixi in titu. proximo. in gloſſ. vltim.

20 Seu quia inquiſitor non ſcripſit niſi depoſitionem primi teſtis, & in aliis ſcripſit, idem depoſuit Titius ſicut præcedens, quia teſtis depoſitio cuiuſlibet extenſæ debet ſcribi, teſte Guido. Papæ in ſtat. ſi quis in ver. teſtes. col. 7. & Io. Sanſon in ord. Turonen. fol. 36.

21 Item quòd die aſſignata non iurarunt teſtes, ſed alia die, quod non valet. l. & poſt peremptorium. ff. de iud. & c. conſuluit. de offic. deleg. vbi doct.

Iuramẽtum teſtis nõ niſi die aſſignata præſtandum.

22 Item quod teſtes fuerunt examinati ſine adiuncto & collega, licet datus eſſet quod non valet doct. in c. præſentium. de teſti.

23 Item quòd teſtimonia fuerunt alibi facta, quàm vbi decretum erat per iudicem facienda eſſe, nam dictum erat quod teſtes Aureliæ reciperentur, & audirentur, & tamen auditi ſunt Bleſis, aut in alio loco.

Locus parit vitium in teſtimoniis.

24 Et quòd parte opponente teſtes fuerunt auditi in domo partis aduerſæ, tunc ratione ſuſpicionis impedietur teſtimoniorum receptio. argu. l. apertiſſimi. C. de iud. Iaſ. in l. certi condictio. §. quoniam. col penul. ff. ſi cert. peta.

25 Non poterit tamen reprobari eo quod examinatio facta eſt in eccleſia, ſi non ſit alius locus commodus. Bart. & alij in l. 2. C. de ſacroſan. eccleſ. c. decet. de immun. eccleſ. in 6. vel in alio loco non ſuſpecto. Bal. in rub. de iud. col. 2. in 2. lect. decre.

In eccleſia præſtitũ teſtimoniũ an vitietur.

26 Et poteſt fieri hæc examinatio etiam die feriata in honorem Dei, ſed non iuramenti receptio. gloſ. ſingul. in clemen. vna de offic. deleg. Lanfranc. in repet. cap. quoniam contra. in verb. te-

27 ſtium. col. 1. de probat. † Tamen poterit etiam reprobari & impediri receptio ſi commiſſarius non legit, vel legi fecerit depoſitionem teſtium. per gl. in l. fideicommiſſa. §. 1. vbi addi-

28 di. ff. de leg. 3. & inferius dicam. † Aliis in multis caſibus impeditur atteſtationum receptio, qui elici poſſunt ex Spec. in tit. de teſte. alia hic non proſequar.

Feriata die an liceat examinare teſtẽ.

29 Opponi etiam poteſt, ſi in cauſa ciuili iudex criminalis atteſtationes confecerit, & nullæ fuerunt declaratæ à Senatu anno 1526. die 19. Aprilis reſeruato intereſſe parti, quamuis confectæ fuiſſent de partium conſenſu, & impetrata commiſſione generali ad inquirendum. & hoc not. in l. ſolemus. §. lattunculator. ff. de iud.

Teſtificata à iudice criminali facta in ciuili nulla. Areſtum.

Loys XII. Article XXXVIII. des publiées. M. D. XII.

Item, auons ordonné & ordonnons, qu'ès ſieges de noſtredict Royaume, eſquels y a publication d'enqueſte, auant ladicte publication les parties bailleront (ſi bon leur ſemble) leurs reproches de teſmoins: apres laquelle publication n'y ſeront aucunement receus.

Articulus tertius.

GLOSSA VNA.

1 POſt publicationem & concluſionem in cauſa non recipiuntur obiectus teſtium, nec reprobari teſtes poſſunt per iſtum tex. & in c. licet cauſam, de prob. & in ca. præſentium de teſti. quia præſumitur pars ex malicia opponere, poſtquam tandiu diſtulit vt ibi.

Obiectus teſtium nõ recipiũtur poſt concluſionẽ.

Digitized by Google

2 Niſi fuerit antea proteſtatus,vel de nouo venerit ad ſuam notitiam,quod iuramento ſuo pro-
3 bari poterit.c.præſentium.facit c. paſtoralis. de excep. † Si tamen iudex teſtes receperit,ſi pars iurauerit de nouo teſtes veniſſe ad ſuam notitiam, & ſi poſſit probari non de nouo veniſſe, non valebit depoſitio,quia iuramentum intelligitur tacite, ſi ita ſit.l.ſi.ff.qui ſatiſd.cogan.cap.& ſi Chriſtus.de iureiur.Pau.Caſt. in l. ſi cum patruo. C.communia vtriuſque iudic. Hippo.ſing.297. teſtes,vel niſi fuerit impeditus per partem,vel iudicem opponere.text.& ibi glo.in verb.iuramen-

Inhabilitas teſtis obiicitur etiã poſt concluſionẽ.

4 ta.in c.cum I.& A.de re iud. † Vel niſi illæ exceptiones omnino redderent teſtem inhabilem, vt pote quod teſtis eſt hæreticus,Iudæus & aliæ ſimiles,quia iſtæ à parte remitti non poſſunt exceptiones.Bald.& Sali.in l.ſi quis teſtibus.col.vlt. C.de teſtib.

5 Vel niſi teſtes fuerint recepti abſente parte, quia tunc pars non videtur conſentire, vt docet Felin.in ca. præſentium. vbi alias videre poteris limitationes,& teſtes cum inſtrumento poterunt produci poſt publicationem,per tex. in c.ſeries. de teſtib.ſecundum Romanum ſing.80.tu habes: quia tunc ceſſat timor ſubornationis.

Quando iuretur teſtes nõ fuiſſe ſubornatos.

6 Et in quibus caſibus quis producere teſtes debet poſt publicationem & didiſcita teſtificata, iurare debet,quòd teſtes non ſubornauit,aliàs admitti non debet,vt dicit Bal.in c.iurauit.de probationi.quem refert Hippo.ſingu.128.teſtes.

Reprobationes in prima inſtantia oppoſitæ an in cauſa appellationis probentur.

7 Si tamen reprobationes fuerint in prima inſtantia oppoſitæ, in appellationis iudicio probari poterunt, idque conſuetudine iuri contraria apud nos receptum eſt,teſte Guido. Papæ. in deciſ. Delphi.q.500.actor.& in verb.teſtes.col.2. verſic.ſed pone.

Reiectis teſtibus reſtitutio datur ad probandum.

8 Si verò poſt didiſcita teſtificata appareat omnes teſtes propter obiectus repellendos, tunc pars poterit reſtitui in integrũ,vt per alios teſtes probet, vt docet Io.And.in c.auditis.de in integrum reſti.refert Guido Papæ in ſtatu.ſi quis.in verb.teſtes.col.6.verſ.ſed quæro.quod vix reciperetur in hac patria,ſed iſte qui ſuccubuit poterit appellare à ſententia,& coram iudice appellationis probare,per l.per hanc.C.de tempor.appell. [Sed ſi non poſſet appellare, tunc reſtitutio peti poſſet,& ſic conciliandæ ſunt hæ ſententiæ.]

Loys XII. Article XXXIX. des publiées 1512.

Articulus quartus.

Item,auons inhibé & defendu,inhibons & defendons à tous iuges de noſtre Royaume,d'appoincter les parties à informer ſur les faicts des reproches,ſans voir leſdictes reproches auec les procez principaux, & de ne receuoir leſdictes parties en preuue deſdits faits:ſinon qu'ils fuſſent concluans,& contre les teſmoings,ſans leſquels ne ſe pourroyent decider leſdits procez.

GLOSSA VNA.

Conſiderãda in probandis reprobatoriis teſtium.

1 ADuertendum eſt, quòd non debet iudex facilè recipere partes ad probandum reprobatoria teſtium,niſi conſideret ſequentia. Primò debet videre proceſſum principalem,& obiectus ſeu reprobationes teſtium,& videre an poſſit proceſſus decidi ſine probatione obiectuũ, & tunc non debet recipere partem ad probandum obiectus,quia fruſtra fieret probatio,quę nihil prodeſſet.arg.l.1.C.de theſau.lib.10.

Cõcluſio debet reſultare ex factis reprobatoriis. Areſtum.

2 Secundò videat iudex an facta reprobatoria ſint admiſſibilia,vel non,quia non debet recipere facta,quæ non concludunt.ibi *ſinon qu'ils fuſſent concluans.* iudex enim non debet pati fieri ſuperuacuum proceſſum.l.litigatores.in fi.ff.de arb.Iacob.in l.non quemadmodum.ff. de iud.vide Bal. in l.ſi defenſor. ff. de interrog. act. & ſtylus Aurelian. vt contrarium ſtatuens abuſiuus fuit declaratus à Senatu anno 1543.die 16.Iulij.

3 Quid ſi iudex dubitet, poteſt eos admittere cum clauſula, ſi & in quantum de iure ſunt admittendi,vt docet gloſ.in cap.cùm contingat.de officio delegati.

Iudex quæ debeat conſiderare antequam admittat probationes ſuper reprobatoriis.

4 Tertiò conſiderare iudex debet, ſi teſtes deponant aliquid ſuper principali, quod neceſſario concludat,vt debent.ca.in præſentia.Vbi Deci.decimotertio notabi.de probat.

5 Vel an inſtrumenta producta deſeruiant propoſito, alioqui ſi non attingant, non eſt neceſſe eos reprobare,vel ſi tangant quidem,ſed non ſit plene probatum,nec itidem operæpretium eſt ad reprobationes venire.c.præſentium.vbi docto. de teſtibus.in 6.

Teſtes ceſſant cùm eſt alia legitima probatio.

Reprobatio ſuperuacua fugienda eſt.

6 Quartò iudex debet proſpicere ſufficiens ne ſit probatio & plena, ſiue teſtibus reprobatis,& tunc non debet decernere teſtes reprobatorios eſſe audiendos,quia nihil prodeſſent,& non debet recipi probatio,quæ non releuat.d.ca.in præſentia. & l. neque natales, & l. ad probationem.C.de prob.& iudex non inducit teſtes ad concordiam, quando alij teſtes ſufficiunt. Barto.& alij in l.2. §.ſi.ff.ſi certum peta.& doctor. in cap. cum tu.de teſtibus.[Dixi in tract.de reprobatio.teſtium.in verb.concordia.]

7 Quintò videat etiam iudex ſi actor plene intentionem ſuam probauerit,quod ſi non fecerit, non debent reprobari teſtes rei,nec iudex hoc debet decernere,quia fruſtra:nam actore non probante reus etiam ſi nihil probauerit, abſolui debet.l.qui accuſare. C.de eden.Feli.in cap. ſi.de calumn.

8 Sextò iudex videre debet, an ex proceſſu obiectus teſtium probari poſſint, & ſi poſſint, non debet permittere,vt alias probentur,vt ſi teſtis interrogatus fuerit, an ſit conſanguineus,& reſpõderit, ſe eſſe conſobrinum,& velle, ac affectare,vt eius conſanguineus vincat,non requiritur alia probatio in iſtum reprobatoria, nam rei demonſtratæ fruſtra adiicitur demonſtratio. l. 1.in fin.ff. de dote præleg.

9 Septimò

9 Septimò iudex ſi videat partem eſſe admittendam ad probandum obiectus contra teſtes, debet præcidere & declarare articulos, ſuper quibus atteſtationes reprobatoriæ fient, ne in vanũ & ſuper factis non recipiendis teſtes audiantur, ne fortè incertitudo vitiet depoſitionem. ca. in præſentia. de proba. doct. in l. ſi quis intentione. ff. de iud.

Articuli ſunt ſecernendi ſuper quibus fiat reprobatio.

10 Octauò ſi pars cuius teſtes reprobantur, habens fortè inſtrumenta, vel alios teſtes renunciet illis, quos pars reprobare vult, audietur, vt cenſuit Senatus pro procuratore Regio, & Abbate Montis-frigidi contra conſules Burg. Narbonen. anno 25. vt habetur in ſtilo parlam. in §. item ſi pars. in tit. de commiſſar. in prima parte. Iſta ſunt notanda iudicibus, ne poſtea à Senatu condemnentur ratione reprobationis fruſtra emiſſæ, vt ſæpius vidi.

Renunciare licet teſtibus reprobandis. Areſtum.

Fʀᴀɴçᴏɪs, *article* XXXI. *des publiées.* M. D. XXXIX.

Que pour chacun faict de reproche calomnieuſement verifié, qui ne ſera proposé par la partie, y aura condemnation: c'eſt aſſauoir en noz cours ſouueraines, de vingt liures Pariſis d'amende, moitié à nous, & moitié à la partie, ou de plus grand peine, pour la grandeur de la calomnie deſdicts propoſans, à l'arbitration de iuſtice: & en la moitié moins en noz iuſtices inferieures.

Articulus 5.

GLOSSA VNA.

1 DE iure non agitur iniuriarum, licet opponens contra teſtes non probauerit ea, quæ oppoſuerat, quia pars hoc non fecit animo iniuriandi, ſed ſe defendendi. Bal. & Iaſ. in l. fi. ff. quod quiſque iur. gl. in verb. vtilitas. in l. quiſquis. C. de poſtu. Idq; de conſuetudine generali obſeruatur in Francia, vt teſtatur Boer. in conſ. vlt. poſito poſt conſuetud. Bitur. & Guido Papæ in ſtatuto, ſi quis, in verbo, communi æſtimatione. col. 15.

Iniuriarum non agunt teſtes male reprobati.

2 Maximè ſi quis proteſtatus fuerit ſe non animo iniuriandi opponere, vt fieri ſolet, teſte Maſuer. in ſua pract. tit. de iniur. verſ. item ſi aliquis. & Iaſ. in l. non ſolùm. §. morte. nu. 47. verſ. ſucceſſiuè in iſta. ff. de noui oper. nunc. de Ripa in c. cùm M. num. 90. de conſtit.

3 Vel niſi probauerit ipſum, cui oppoſuerat tali infamia notatum, & talem rumorem de eo increbuiſſe. Bart. & alij in l. vlt. ff. de hæredib. inſti. Nam ſicut fama liberat à doli ſuſpitione, ita à pœna. l. miles. §. mulier, ibi, falſis rumoribus inducta. ff. de adulr. l. 2. ff. quis ordo in bono. poſſeſ. ſeruc. & hanc ſententiam ſecutos fuiſſe iudices inſignes habet compertiſſimum Imberr. in Inſti. Foren. lib. 1. §. deinceps.

Rumor excuſat reprobãtem teſtem.

4 Tamen quia nemo debet famam alterius lædere, nec labefactare, & qui hoc facit (vt Adagio fertur) Cydi pœnam debet, & in conſcientia tenetur ad famæ reſtitutionem, vnde iuſtè hîc ſtatutum eſt, quod ex quolibet facto iniurioſo calumniæ cauſa propoſito in parlamento opponens cõdemnari debet ad viginti libras Pariſi. cuius pars dimidia fiſco, altera parti applicatur: in curiis ve-
5 ro inferioribus ad decem libras pro media (vt dictum fuit) diſtribuendas, † & calumniæ cauſa cenſetur obiectum, quando non eſt probatum, per iſtum textum, ibi, *calomnieuſement proposé.* Bar. in l. fi. in prin. ff. ad ſenatuſconſ. Turpil. vtpote, *qui ne ſera verifié par la partie.*

Pœna lædentis famam alterius.

Calumnioſè obiectũ quãdo dicatur.

6 Malicioſè vero cenſetur opponere, aſſerendo quod ignorauit, & probare non potuit. lege Iulianus. ff. de actio. empt. niſi fuerit deceptus, quia teſtes qui ſuper hoc deponere debebant, mortui ſunt. gloſſ. in cap. 1. in fi. de electionib. in 6. vel fuit deceptus falſo rumore perlato. l. miles. §. mulier. ff. de adulter. vt dixi ſupra.

7 Imò etiam ſi factum ſit tam iniurioſum, & calumnioſum, poterit iudex ad grauiorem mulctã condemnare partem opponentem, vtpote ſi opponeret contra teſtem, quod crimen læſę maieſtatis commiſiſſet, vel crimen hæreſis, vel aliud graue crimen, per iſtum text.

8 Licet iudices coram quibus per reprobationes crimina probantur, vel per confeſſionem teſtium non debeant punire teſtes ratione illius criminis, pœna ordinaria. cap. cùm dilectus. in fi. de ord. cognit. nec efficiuntur infames ex illo crimine obiecto etiam probato, tamen eorum opinio grauatur, ſecundùm Innoc. ibi. & Guido in ſtatu. ſi quis. in verb. communi æſtimatione. verſicul. ſi
9 obiectus. † Tamen aliquando vidi remiſſos aliquos teſtes ad ſuos iudices pro criminibus obiectis, & probatis, & hoc inſtante procuratore, vt crimina puniantur. l. ita vulneratus. ff. ad leg. Iul. de adult.

Teſtes an puniantur ratione criminis obiecti & probati.

10 Imò non poterit iudex repellere teſtem etiam infamem, ſi pars hoc non petat, & iſta eſt generalis conſuetudo curiarum Franciæ, quia hoc iudicium non datur in Francia niſi poſtulatum fuerit. l. 4. §. hoc autem iudicium. ff. de dam. infect.

Infamis an in teſtem vocari poſſit.

11 Quamuis de iure iudex poſſit de conditione teſtis ex officio inquirere, etiam ſi pars nõ opponat. gl. in l. 1. §. ſi præſes. ff. de magiſt. conuen. gloſ. in l. 3. in verb. inimicitiæ. vbi Iacob. ff. de teſtib. Bal. & Ang. in l. quos prohibet. de poſtu. gl. in c. quærendum. 2. q. 7. Corſer. in ſingul. incip. teſtis. Fel. in c. iurauit. in fi. de teſtib. Barba. conſ. 3. col. 1. in 2. vol. ſi tamen hoc faceret in Francia, conſtitueret ſe partem, quod cauere debet.

Iudex an ex officio poſſit inquirere de conditione teſtis.

Cʜᴀʀʟᴇs VII. *artic.* XXXVI. *touchant le ſtile.*

Item, ordonnons que les parties ſeront tenues de bailler contredicts à l'encontre des lettres de leurs parties aduerſes s'aucunes en veulent bailler, dedãs huict iours prochainemãt venans, apres la production deſdites lettres & ſaluations, dedans huict iours apres enſuyuans, ſans eſperance d'auoir pour ce faire aucun autre delay, & ſans ce qu'il ſoit beſoin de bailler doreſnauãt, outre leſdits termes, aucune requeſte, pour bailler cõtredicts ou ſaluatiõs,

Articulus 6.

Digitized by Google

ou les en faire forclorre, & que doreſnauant ne ſeront baillez aucuns contredicts ou ſaluations, ſinon en procez appointé en droict, ſur le principal, recreance ou prouiſion.

GLOSSA VNA.

Contradicendi vnica dilatio.

1 INſtrumentis productis pars contradicere, & ea reprobare & oppugnare poteſt, & pars producens ea ſaluare, & excuſare, pro quo faciendo conceditur vna tantum dilatio, vt dicit iſte tex. qui tamen non exactè ſeruatur in parlamentis.

2 Et hæc contradictio fit in proceſſu concluſo ad ius ſuper principali, vel ſuper recredentia ſeu prouiſione.

Inſtrumentũ quomodo impugnetur.

3 Qualiter impugnari poſſit inſtrumentum, & contradici, abundè docet Spec. in tit. de inſtru. editio. in §. poſtremo. & Nepos de Monte Albano in trac. de excep. in ver. exceptio contra quamlibet ſcripturam, ibi, quilibet videre poteſt, ne plura.

CHARLES VII. *article* XXXVII. *touchant le ſtyle.*

Articulus 7.

Item, voulons & ordonnons eſtre enioinct par noſtredicte cour, & deſ-maintenant enioignons aux aduocats ſur leurſdicts ſermens, que doreſnauant ils ſoyent briefs en leurs contredicts & ſaluations, ſans reiterer les raiſons contenues en leurs eſcritures principales, ou playdoyé, ne poſer aucunes friuoles allegations: car nous voulons, que ſi noſtredicte cour, en iugeant les procez, y trouue doreſnauant la prolixité, telle qu'ils ont accouſtumé de faire, elle en puniſſe ceux qui le feront, de telle punition, que ce ſoit exemple à tous autres.

GLOSSA VNA.

Aduocatorũ breuitas amanda.

1 PRæcipit aduocatos (vt Græci dicunt) *λακωνικῶς λέγειν*, id eſt, compendio dicere, & vt breues ſint in ſuis ſcriptis, & nil repetant: nam legimus apud Philemonem, quendam Anaximenem, qui plus æquo prolixam habuiſſet orationem, perpulchrè à Theocrito ſic fuiſſe redargutum, Verborum quidem flumen eſt, mentis verò gutta.

2 Et hos battalogos ſemper vſus forenſis propulit, qui vt cauſam iudicibus incertam, & obſcuram reddant, battalogia & multiloquio vtuntur, & hi aduocati, qui hac verboſitate nituntur præſumuntur mali. nam argumenro à contrario hæc inter ſe ſunt cognata, pauca loqui, & probum eſ-

3 ſe virum: vt docet Eraſ. in Chiliad. † vnde Charillus roganti, cur Ligurcus tam paucas leges prodidiſſet, ait, pauciloquis non eſſe opus multis legibus, huc pertinet verſ. ille veluti prouerbia-

4 lis apud Athenæum relatus, † *τὺς συνετὺς ἢ αὐτὸς πείσει τάχιστα λέγων εὖ*, hoc eſt, mox perſuadebis cordato, ſi bene dicas. & dicit Iuriſcon. in l. vna. ff. de off. præfect. prætor. breuiter commemorare neceſſe eſt: vnde officium boni aduocati eſt breuiter, & ſummatim loqui, dicit Aret. conſi. 120.

Iudicis animaduerſio in aduocatos battalogos.

5 procedendo. † Itaque iudex poteſt indicere ſilentium aduocato verboſo, vel eum ſuſpendere ab officio, & quandoque officio aduocationis priuare. gloſſ. in l. ex ea. quam ibi not. ff. de poſtu. & Iaſ. in l. 1. ff. de off. aſſeſ. gaudent enim breuitate Moderni. docet glo. in l. 1. ff. quod met. cauſ. ſcripſi in interpre. l. vnic. in 2. not. C. de ſent. quæ pro eo quod intereſt.

Curiæ nomine ſimpliciter quæ veniant.

6 Etiam not. ex hoc tex. ibi, *noſtre cour*, quod ſimpliciter appellatione curiæ, intelligitur ſuprema, quia omne analogum per ſe ſumptum ſtat in ſuo potentiori ſignificato. §. ſed ius quidem, Inſtit. de iure nat. ſcripſi in gloſſ ſummas. in procem. concord. vbi docui priuilegia curiarum ſupremarum.

Areſta & ſententiæ per, curia dicit, an valeant.

7 Et an valeant areſta, in quibus dicitur curia dicit, *la cour vous dict*, & valere non dubitat Guid. Papæ in deciſ. Delph. quæſt. 451. quid contineatur, dicens curiæ nomen eſſe indifferens, & comprehendere etiam quemcunque ius reddentem in curia. argum. l. 2. in princ. ff. de orig. iur. ideò valebit etiam ſententia per iudicem, ſi dicat curia condemnat talem ad decem, &c. & hoc ſeruant præſertim curiæ ſupremæ Regni. [Tamen hoc anno 1556. die 4. Auguſti, in magna claſſe fuit pronunciatum, neminem vti poſſe hac phraſi. Curia dicit etiam ſi ſint iudices præſidiales. & ita cenſuit Senatus Pariſienſ. inhibens præſidialibus magiſtratibus Turonenſibus, & aliis ne deinceps vterentur.]

FRANÇOIS *article* XXXVI. *des publiées.* M.D.XXXIX.

Articulus vltimus.

Qu'il n'y aura plus contredicts contre les dicts des teſmoins, & defendõs au iuges de les receuoir, & aux parties de les bailler ſur peine d'amende arbitraire.

GLOSSA VNA.

Contradicenda non ſunt dicta teſtiũ, ſed ipſæ perſonæ reprobandæ.

1 PRohibet ne obiectus contra dicta teſtium dentur. idem ſupra art. 2. *des reſponſes* per credit ſtatutum fuit: quia iudex poteſt per ſe hoc conſiderare, & iſta ſunt iuris, & diſcretioni iudicis relinquitur, vt habetur in ſtilo Bituricen. & hoc etiam ſtatutum eſt, vt citius lites finiantur, & ne partes ſumptibus & expen. onerentur, cùm ex officio iudex hoc facere poſſit, licet de iure ſecus, cap. ſeries. de teſti. c. præſentium. illo. tit. in 6. & Spec. conſulit, quòd potius quis opponat contra dicta, quàm perſonas. quia hæc oppoſita vix poſſunt excuſari. c. cùm tu. de teſtib. in tit. de teſte. §. ſæpe teſtes, &c.

Dicta teſtiũ quando impugnare liceat.

2 Notandum eſt quòd in caſu, quo non poſſum reprobare teſtem, vt quia examinatus eſt etiam pro me, vt per gl. in c. conſtitutus. de teſti. tamen potero opponere contradicta. per text. & ibi, Salyc. in l. ſi quis teſtibus. col. 2. C. de teſtib. Domi. in c. 2. §. vlt. de confeſ. lib. 6. Dec. conſ. 8. viſo pun-

3 cto. num. 8. † Quod non procedit in Francia, cùm non poſſit opponi contra teſtium dicta: tamen hæc ordinatio non ſeruatur in reſſortu Tholoſano.

4 Contra

Digitized by Google

4 Contra dicta teſtium opponi poteſt, quòd ſunt falſa, contraria, vel varia. Bartol. in l. eos. ff. de falſ. l. ſcripturæ. C. de fide inſtru. vel obſcura. l. de ætate. §. nihil. ff. de interrog. actio. vel non ſunt veriſimilia. cap. quia veriſimile. de præſump. & quod non eſt veriſimile eſt falſitatis imago. Bald. ibi, quem refert etiam Fely.

Quomodo opponatur contra dicta teſtium.

5 Et ſi prætendatur teſtes falſum depoſuiſſe, poſſunt citari perſonaliter ſub pœna confeſſi, vel conuicti, vel poteſt condemnari pars ad cuius vtilitatem depoſuerunt ad eos præſentandum intra certum tempus, aliàs eorum depoſitionibus nulla adhibebitur fides, vt concluſit magna curia Neapo. prout refert Anto. Capit. in deciſ. Neapo. q. 60. in cauſa teſtium.

Falſum deponentes perſonaliter citātur.

6 Et obiectus in teſtes debet eſſe idoneus, & concludens neceſſario, ſicut probatio. l. neque natales. & l. ad probationem. C. de probat. ca. in præſentia. illo tit. doct. in c. præſentium. de teſtib in 6.

Obiectus cōcludēs detur.

7 Et hoc inſpicitur tempore depoſitionis, & iuramenti. l. 3. §. duæ cauſæ. ff. de Carb. edict. Bald. in l. 2. C. de teſti. l. 3. §. lege Iulia. de teſti. Alber. in tract. ſtatu. in 4. parte. q. 71. Barb. conſil. 47. præclarè. col. 4. in 2. vol. Hippol. in l. 1. §. idem minimo. & §. ſeq. ff. de quæſt. [Vltimò notandum eſt quemlibet teneri ſaluationes dare pro teſtibus ſuis reprobatis & reiectis, & in procuratore regio hoc pronunciauit Sena. anno 1384. die 23. April. contra procuratorem Regium, requirente abbate de Montolif.]

8 Alia dicuntur in tract. meo de reprobationibus, & ſaluationibus teſtium, his nunc contentus finem faciam, Deo gratias agens.

TRACTATVS

DE PARTIVM PRODVCTIONIBVS.

Des productions des parties.

CHARLES VII. *article* C. *des premieres.*

Item, prohibons & defendons aux parties que doreſnauant en faiſant leurs productions, elles ne produiſent lettres, titres ou munimens, qui de rien ne ſeruent au iugement & deciſion de leurs procez, & qu'elles n'employent ne produiſent autre choſe en leur inuentaire, que ce qui ſera eſcript & deſigné en iceluy. Et s'ils veulent produire ou employer autres lettres ou autres choſes, qu'ils puiſſent faire extraire, & que temps ſuffiſant & moderé leur ſoit donné pour ce faire. Et ce leur defendons, ſur peine de cent ſols Pariſis d'amende au procureur, qui ſera trouué auoir faict le contraire.

Articulus 1. & 2.

IDEM *article* XXXVIII. *touchant le ſtile.*

Item, ordonnons que doreſnauant les parties, en faiſant leurs productions, ne produiſent lettres & procez ou munimens, qui notoirement ne ſeruent de rien au iugemēt des procez, & qu'elles ne produiſent ou plus ou moins, que ce qui ſera eſcrit & deſigné en leurs inuentaires, ſur peine d'eſtre puniz de cent ſols Pariſis d'amende contre la partie, ou ſon procureur, qui ſeroit trouué faire le contraire, à appliquer comme deſſus.

GLOSSA VNA.

1 PActis atteſtationibus, ac reprobationibus contra teſtes probatis, & atteſtationibus publicatis, neceſſe eſt vt partes inſtrumenta & alia documenta producant,
2 ob id iſte tex. de his productionibus loquitur. † Et tria hic dicuntur. Primò ne partes producant literas, titulos, inſtrumenta, aut alia munimenta cauſæ, quæ ad ipſam cauſam non pertinent. l. nec quicquam. ff. de eden. quia non eſt producendum, quod productum non releuat, imò verius eſt reiiciendum. l. 1. ff. de aſſeſ. nec iudex hoc pati debet. l. ſi duo. §. idem Iulianus. ff. de iureiu. & ibi plenè doct. & in c. in præſentia. de prob. ſed poteſt dici quod ſcribit Iuriſcon. in l. de ætate. §. quod autem. ff. de interrog. actio. οὐδὲν πρὸς ἔπος.

Productio quando ſit facienda.

3 Secundò quòd nil in inuentario conſcribatur, niſi quod productum fuerit ſub pœna centum ſolidorum, & quid ſi inueniatur inſtrumentum non productum, an poſſit ſecundum illud iudicari. vide Iaſ. in l. 1 §. editiones. col. fi. ff. de eden. quod non, nec haberi debet ratio ad illud inſtrumentum, & ad literas non productas in iudicio, licet inueniantur in ſacco, alioqui deciperet quis partem aduerſam producendo inſtrumentum fortè falſum, vel acceptilationem, cui pars reſpondiſſet, ſi eam vidiſſet, vnde non ſolent iudices reſpicere, nec quidem legere inſtrumenta non producta, in inuentario non conſcripta, quia fruſtra legerent, cuius lectionis nullus eſſet effectus, [niſi eſſent iuris allegationes vel conſilia doctorum.]

Inuentarium debet continere ea quæ producta fuere.

Inſtrumentū in ſacco inuentum non productum an proſit.

4 Tertiò ſi quis velit probationem facere ex aliquibus inſtrumentis, & velit tranſcriptum habere, dabitur ei dilatio. tex. in c. cum perſonæ. de priuileg. in 6. doct. in c. contingit. de fide inſtrum.

Dilatio gratia tranſcribendi inſtrumentum datur.

5 Quartò vltra text. facta productione citatur aduerſarius, vel ſi præſens ſit in iudicio, vel eius procurator, aſſignatur ei terminus ad impugnandū, & dicendum contra inſtrumenta, & iura producta, ſi ea impugnare voluerit: vt docet Io. epiſ. Vauren. in ſum. de ord. iud. ti. de aliis prob. produc.

6 Quintò

Digitized by Google

Productione facta datur dilatio ad cõtradicẽdum. Inſtrumenta quomodo cõtradicantur.

6 Quintò pars aduerſa contra inſtrumentum obiicere poteſt, quòd ſolennia requiſita non interuenerunt, poſita per gl.in l.generali.C.de tabu.lib.10.& per Barb.& alios in rub.de fide inſtru.
7 Vel opponi poteſt inſtrumentum productum eſſe falſum, ſibique ipſi contrarium.l. ſcripturæ
8 diuerſæ.C.de fide inſtrum.l.eos.vbi Bar.ff.de fal.dixi art.fi.ſuprà tit prox. † Vel conficiens inſtrumentum non erat notarius, vel ei fuerat interdictum ratione criminis, ne inſtrumenta de cæ-
9 tero conficeret.l.moris.§.ſolet.ff.de pœn. † Vel inſtrumentum erat confectum in loco, vbi conſcribens non erat notarius, & ſic ibi non erat notarius, ſed priuatus, ſicut præſes extra territorium ſuum.l.3.ff.de offic.præſid.
10 Item quòd inſtrumentum eſt raſum, vel cancellatum, ideo non probat.c.cùm Ioannes.de fide inſtr.l.ſi C.de edict.diui Adria.tol. Aliaq; multa opponuntur, quæ probari non poſſunt, quod ſummopere eſt cauendum, ſi ſaluti ſuæ velit pars proſpicere ne opponat, niſi ea quæ vera ſunt, & quæ probare poteſt, alioqui animam ſuam diabolo committit.

Saluatio repellens obiectionem inſtrumentorũ recipitur.

11 Sextò actor admittitur ad ſaluandum & ſuſtinendum ſua inſtrumenta, & documenta. & hæc ſaluatio repellit obiectionem, ſicut replicatio exceptionem: vt patet Inſtit.de replic.& in l.2.ff.de exception.

Statuti articulus producendus eſt. Cautè faciẽda productio.

12 Septimò ſi quis teneatur producere ſtatutum, vel conſuetudinem, ſufficit producere illum articulum ſtatuti, vel conſuetudinis, de quo eſt quæſtio, non autem totum librum ſtatutorum, vel conſuetudinem producere tenetur: vt docet Bartol.in rub.de noui oper.nunc.ff.col.pen.Fely. & alij in c.1.in 3.concluſ.nu.29.cum ſeq. de prob.& doct. in c.contingit.de fide inſtrum.vbi plenius vide.
13 Vltimò producens inſtrumentum, vel alias literas, non tenetur eas dimittere apud acta, ne fortè amittantur, ſed eas recuperare poteſt retento exemplo, & vt Dicanici dicunt, retento rege-
14 ſto.d.c.contingit.de fide inſtru. & c.cùm perſonæ.de priuil.in 6. † Niſi pars aduerſa velit illud arguere falſi.l.l.fi.C.de fide inſtr.alia vide in dictis locis, ne plura.

IDEM *article* XXXV. *touchant le ſtile.*

Articulus 3.

Item, ordonnons que doreſnauant, quand les parties ſeront appoinctées à produire, & au conſeil, leurs lettres & titres, & ce qu'elles voudront produire, elles ſeront tenues de fournir audict appoinctement, dedans trois iours, ſans eſperãce d'auoir autre delay, ſous ombre d'auoir compulſoire, ou autrement, ſinon qu'euidemment y euſt grand cauſe de ce faire, & qu'on l'euſt requis en playdant, autrement leſdicts trois iours paſſez, ſeront iugez leſdicts procez, en l'eſtat qu'ils ſeront, ſans ce qu'il ſoit beſoin, pour ce faire, requerir ou demander autre forcluſion.

GLOSSA VNA.

Producendi cauſa tres dies dantur.

1 INtra tres dies partes producere tenentur in parlamento, quando res eſt in conſiliũ miſſa, nec alia datur: niſi ex cauſa dilatio, & niſi quis intra dilationem produxerit, poſtea non recipietur: vt docet Pau.in l.iubemus.C.de iud.& in l.1.C.de iureiu.propter calum.dando.ſed parum ſeruatur, niſi accipias diem pro anno, & quandoque longius protenditur, & ille ſcit, & verum dicit, vt & vos credatis.

Cautela ne quis producat cõtra ſe.

2 Notanda eſt cautela, quam tradunt Alber.& Iaſ.in l.1.§.editiones.in fi.ff.de eden. quod quãdo quis producit inſtrumenta, debet ea producere quatenus faciunt pro ſe, & in illis capitulis, & tunc pars aduerſa ſecundum quoſdam non poterit iuuari illis inſtrumentis, eo quòd non ſunt pro-
3 ducta ad illud partis commodum. † Vnde pars aduerſa cauta eſſe debet, vt quando pars ita producit illud inſtrumentum, proteſtetur ſe velle vti eodem inſtrumento in illis partibus, quæ faciunt contra producentem, & tunc poterit, quia inſtrumentum factum eſt commune per productionem.per §.editiones.vbi Iaſ.in fi.poſt gl.Inno.& alij in c.cum venerabilis.de excep.

LOYS XII. *artiule* XXX; *des publiées.* M.D.XII.

Articulus 4.

Item, que ledict procez conclu purement & ſimplement, on ne receura aucune partie à faire autre production, ſinon qu'il y ayt cauſe raiſonnable, & qu'elle ayent lettres à ceſte fin addreſſantes à la cour. Eſquelles lettres ſeront tenuz les produiſans declarer la piece & le faict & article, pour verification duquel ils voudront faire ladicte production, & ne ſeront leſdictes parties receuës à produire eſdictes cauſes d'appel, qu'à vne foys, & ne ſerõt receuës leſdictes productions, depuis que le procez aura eſté mis ſur le bureau.

GLOSSA VNA.

Producendũ eſt in poſſeſſoriis intra primam dilationem.

1 QVando quis producere teneatur? Reſpond.in poſſeſſoriis beneficiorum, & in primo capite ſtatim ipſa dilatione data ad producendum inſtrumenta: vt eſt in tit.de mate.poſſeſſo. vt celerius expediantur, quia periculoſa eſt, & diſpendioſa illorum vacatio.c.cum ſit.de electiõ. in ſexto.
2 In aliis cauſis ciuilibus vbi non eſt opus atteſtationibus, nec teſtimoniis, debet quis poſt litem conteſtatam producere vſque ad concluſionem, & in termino ſibi conceſſo.c.dilectus.de fide inſtr.vbi doct.& in l.iudices.C.de iud.cum auth.ſeq.ibidem.
3 Si verò teſtationes faciendæ ſint, tunc productio fiet poſt receptionem, & publicationem teſtimoniorũ, & reprobationem teſtium: vt ſuperiùs dixi.arr.1.

Productio nõ recipitur poſt concluſionem.

4 Poſt renunciationem verò & concluſionem in cauſa non recipitur productio etiam inſtrumentorum.c.cùm dilectus.& c.paſtoralis.de cau.poſſeſſ.niſi in cauſa beneficiali, quia in ea renunciatio non eſt neceſſaria: clem.ſæpe.de verb.ſign.de Rota deciſio.9.nota quòd poſtquam.in antiq. & niſi renunciatio & concluſio facta fuerit ſaluo iure producendi.vt docet Aufrer. in deciſ.Tholoſ.q.

Digitized by Google

luſ.q.14.& 146.vide reg.cum limitationibus per Soc.in tract.fallen.reg.184.inſtrumenta.& Fely. in c.cùm dilectus.& Hippo.in l.1.§.ſi quis vltro.ff.de quæſtionib.

5 Item niſi ex cauſa rationabili, vtpote ſi inſtrumentum ſit de nouo repertum.l.admonendi.ff. de iureiur.& hoc poterit fieri per literas Regias,quæ in cancellariis etiam impetrari poterunt,per quas permittetur parti non obſtante concluſione in cauſa producere tale inſtrumentum.

Literæ quomodo impetrantur ad inſtrumētum producēdum ex æquitate poſt concluſionem.

6 Quod oportet in literis exprimere, & non expreſſum reiicietur, & articulus ſuper quo vult illud inſtrumentum producere eſt exprimendus, & factum ipſum, & poterit hoc ſemel tantum fieri. Oratione quidem diui Marci amplius quàm ſemel non eſſe dandam inſtrumentorum dilationem comprehenſum eſt, ſed vtilitatis litigantium gratia cauſa cognita, & iterum dilatio tam ex eadem,quàm ex alia prouincia ſecundum moderationem locorum impartiri ſolet,& maxime ſi quid inopinatum emergat.Vlp.ſunt verba in l.oratione.ff.de fer.& hoc cauſa infirmitatis vitādæ.ca.2.de reſcr.in 6.plenè de hoc ſcripſi in 1.nota.l.vnicæ.C.de ſent.quæ pro eo quod intereſt.ſi tamen defunctus acceperit dilationem ad producendum inſtrumenta, ſucceſſori quoque cauſa cognita dari debet.l.oratione.in fi.

7 Ad hæc in his literis concedi debet productio,dummodo res non ſit iudicata,vel incœpta iudicari,& vt vulgo dicitur, *auant que le procez ſoit mis ſur le bureau*,de quo ſcribam in tractat.de liter. impetr.ad renunciandum appellationi inferius. [Sed an pars poſſit cogi ad concludendum.Bald. in c.1.col.3. verſ.2. quæritur.ſi de inueſtitu.inter do.&c.docet partem cogi poſſe, quia concluſio eſt pars iudicij.c.cùm dilectus.de fide inſtru.quia redditur in inuitum.l.inter.§.1.ff.de verb.oblig. & concluſio ponitur inter ea quæ ſunt ordinis iudiciarij. cap. quoniam.de probat.§. quia verò.in auth.de teſtib & ordinem iudicij quis ſeruare tenetur. l. conſentaneum.C. quomodo & quando iudex.& ita ſeruatur cum pars ad concludendum cogitur in cauſa appellationis,vt docui in gloſſ. 12.art.1.tractat.de ſenten. prouiſ.in 1.tomo comment.ad conſt.reg.niſi in 7.caſibus ibidem conſcriptis.]

FRANÇOYS *article* LXXXVII. *des publiées.* M. D. XXXIX.

Qu'en toutes matieres ciuiles y aura communication d'inuentaires & productions.

Articulus vltimus.

GLOSSA VNA.

1 O Primum ſtatutum,vt fiat communicatio inuentariorum inter partes, & productionum, vt nil ex inſidiis agatur, nam antequam proceſſus fiat relatio, & ſententia concipiatur, debent partes videre vtrum omnes literæ,& documenta producta ſint in ſacco, quia interdum in perniciem animarum, quædam partes ſolēt furari inſtrumenta,ideo bonum eſt,vt partes videant an omnia ſint completa,& antequam iſta fiant partes oſtēdunt & communicant inuicem & productiones & inuentaria,vt patet Dicanicis,& ſi pars videat alia inſtrumēta eſſe,quàm ea quæ producta fuerunt, debet petere ea reiici, & iudex hoc decernere debet:vt habetur in ſtilo Caſtelleti Pariſ. alia hic multa adderem, ſed vt breui percurram has Regis conſtitutiones,reliqua aliis pragma. diſcutienda relinquam, de his more ſolito gratias (ne ingrati officio fungar) Deo Optimo Maximo,& eius Virgini agam perpetuas. Amen.

Cōmunicatio proceſſus quādo & quo modo fiat.

TRACTATVS

DE PVBLICATIONE

ATTESTATIONVM.

De publication d'enqueſtes.

FRANÇOIS, *article* LXXXVI. *des publiées.* M. D. XXXIX.

Qu'en matieres ciuiles y aura par tout publication d'enqueſtes, excepté en noſtre cour de parlement, & requeſtes de noſtredict parlement à Paris, ou il n'ya accouſtumé auoir publication d'enqueſtes, & iuſques à ce qu'autrement en ſoit ordonné.

Articulus vnicus.

GLOSSA VNA.

1 STatuit in omnibus Franciæ curiis editionem ſeu publicationem inquiſitionū eſſe faciendam, vt quiſque videre poſſit,quo iure munitus ſit,ne poſtea ſi condemnatus fuerit appellet,hæc tamen publicatio non fit de ſtilo in parlam.Pariſ.nec in camera ſupplicationum Pariſ. cuius ſtili meminit Guid.Papæ deciſ.586.quæritur.

Publicantur atteſtationes.

2 Et ita fuit à curia ſtatutum anno 1276.vt habetur in ſtilo parla.areſto 288.ex quo areſto ſumpta eſt hæc ordinatio,quæ etiam hoc excipit ibi, *excepté en noſtre cour de parlement & requeſtes*, &c.

3 Etiam hic articulus non fuit in parlamen. Tholoſano receptus,in quo non fit teſtimoniorum publicatio, nec in curiis ſupremis propter ſecuritatem teſtium,ne ipſi incurrant odium partium, contra quas depoſuerunt, & vt facilius deponant,quòd fortè non auderent ſi partes illuſtres, aut alij magni domini ſcirent,aut videre poſſent illorum depoſitiones,teſte Ioan.epiſcopo Vauren.in ſumma de ord.iud.rub.qualiter fiat inqueſta in curia.

Publicatio teſtium non fit in curiis ſupremis,& quare.

4 De iure

Digitized by Google

Omiſſio publicationis teſtium an vitiet ſententiam.

4 De iure etiam omiſſio publicationis teſtium non vitiat ſententiam, maximè ſi à parte non fuerit petita, quia non eſt de ſubſtantia iudicij: vt in c.cum I.& A.de re iud.& gl.in c.fi.de hæret.in 6.vt docet Bar.& ibi Alex.in addit.in l.prolatam, quicquid ibi gloſſ.dicat.de ſent.& interlo, quem

Publicatio quando fiat in curia Romana.

5 ſequitur Anchar.conſ.53.omiſſio publicationis. † Et in curia Romana non fit publicatio vſque ad tertiam ſententiam, vt pars poſſit producere in cauſa appellationis de nouo.l.per hanc.C. de tempor.appell.eo quòd non didicit teſtificata, quæ ſi didiciſſet, prohiberetur producere ſuper eiſdem articulis, vel directo contrariis.clement.2.de teſtib.Bald.in c.vno.col.2.ſi de inueſti.inter domi.& vaſal.lis oria.

Appellatio à publicatione denegata.

6 Tamen cùm per hanc legem præcipiatur publicatio, ſi iudex eam denegaret, partem grauaret, & ſic appellare poſſet, quia iudex facit contra hanc legem, ideo poſſet per ſuperiorem inſtigante parte mulctari.Inno.Bal.& alij in c.cùm I.& A.plenè ſcribit Georg.Nathan.in repet.clem.ſæpe.§. fi.col.25.in 12.q.de verb.ſign.

Teſtes non recipiuntur poſt publicationem.

7 Poſt iſtam publicationem, & didiſcita teſtificata non recipiuntur teſtes cauſa ſubornationis
8 vitandæ.c.fraternitatis.de teſti.cle.2.illo tit.niſi in caſibus ibidem traditis per doct. † Niſi teſtes cum inſtrumento producerentur, quia tunc ceſſat cauſa ſubornationis propter inſtrumētum. per tex.in c.ſeries.de teſti.quem extollit Ludou.Roma.ſing.80.tu habes.& Lanf.in c.quoniam.in verb.teſtium depoſitiones.col.15.verſ.aliud ſubiungo.de proba.[Item poſt publicatas atteſtationes poteſt quis atteſtationes falſas probare, & corruptos teſtes.c.licet cauſam. de prob.ſed hoc nō ſeruamus: alioqui vix vnquam finem reciperet proceſſus, quia quotidie ſic fieret, vel fieri poſſet.]

Minor reſtituitur, vt poſt publicationē probet. Areſtum.

9 Minor tamen reſtituitur.Bart.in l.1.§.nunciatio.ff.de noui oper.nunc.vt refert Mauri.in trac de reſti.c.166.& ſeq.

10 Item facta allegata in libello, & non probata, poſt publicationem probari poterunt impetrādo literas Regias: vt cenſuit Senatus anno 1513.die 19.Iulij, facit quod ſcribit Capit.q.162.

De nouo producuntur teſtes etiā poſt publicationem.

11 Etiam poſt publicationem poſſunt produci teſtes de nouo reperti.c.paſtoralis.de exce.l.admonendi.ff.de iureiur. nam quæ de nouo emergunt, nouo indigent auxilio.l.de ætate.§.ex cauſa. ff.de interr.acti.hoc nominatim docet Hipp. in l.1.§.ſi quis vltro.nu.17.ver.item etiam alio caſu. vbi etiam alios ſcribit caſus.ff.de quæſt.ſed in his literis Regiis opus eſt.

Cui parti ſūt danda teſtimonia in publicatione.

12 Traduntur hæc teſtimonia perlegenda primò reo, deinde actori, vt quilibet videat ius ſuum, an ſit probatum, vel non, & an ius aduerſarij ſit eliſum. de quo vide per Lanfr.in repe.c.quoniam contra.in verb.teſtium depoſitiones in publicatione teſtium.de proba.

Ordo proceſſus in curiis.

13 Notandus eſt ordo curiarum, quem ponit Ioan.epiſcopus Vauren.in tract.de ord.iudic.rub. ſequitur epilogatio.vbi dicit ſequentia in proceſſu eſſe.

Primò citatio, quàm adiornamentum curiæ ſeculares vocant. de qua ſcripſi in tit.de cita ſuprà.

14 Secūdò fit verbalis petitio in breuibus cauſis, ſed in magnis, libellus in ſcriptis offertur.auth. offeratur.C.de lit.conteſta.

15 Tertiò deliberandi datur dilatio, an quis velit cedere, vel contendere.authen.offeratur.& l. 1.ff.de edend.

Quartò contra libellum opponitur exceptio, ſeu impugnatio.c.1.de libel.oblatio.vbi doct.

16 Quintò ſi exceptiones non obſtent, tenetur pars reſpondere iudici corā quo cauſa agitatur.

17 Sextò libelli fit reſponſio, & ſic litis conteſtatio, per totum tit.de lit.conteſta.

18 Septimò dantur articuli ſeu poſitiones contra reum, ſi negauerit.ca.1.de confeſ.in 6.ſi verò confeſſus fuerit ante litem conteſtatam fit eidem præceptum de ſoluendo intra terminum arbitrio iudicis ſtatuendum.l.ſi debitori.ff.de iud.vbi ſcripſi.

Concordari debent articuli. Areſtum.

19 Octauò producuntur articuli, quos partes concordant, & conſentiunt: vt ſuperiùs habetur in rub *des articles accordez*.& poſtquam articuli apud grapheriū ſunt conuenti, non recipietur quis ad proponendum facta reſponſiua eſſe impertinentia: vt cenſuit Sena.anno 1541.die 6.Februarij.

Afferendi ſunt articuli, & quomodo. Clauſula ſcripturarū ſaluo iure reiiciendi.

20 Nonò afferuntur articuli cum iuramento per actorem continere veritatem, & poſtea illis
21 reus de credulitate reſpōdebit, & hodie de veritate, vt dixi in tract.*des reſponſes par credit.*† Et ſolet addi in fine ſcripturarum hæc clauſula, *ſauf reietter les faicts, que ſeront trouuez à ſes eſcriptures non faiſant à propos, & non correſpondans aux faicts des demandes, & defences d'icelles parties*, & ſic in fine poteſt vtraque pars petere vt reiiciantur capita articulorum ponentium facta impertinētia. l. ſi quo patroni.§.idem Iulia.vbi doct.ff.de iureiur.

22 Decimò admittitur actor ad probandum dictos articulos. c. præſentium.de teſtib.in 6.

23 Vndecimò nominantur teſtes & producuntur per actorem in iudicio, & inibi recipiuntur: vt ſcripſi in tract.de inquiſi.ſeu commiſſi.ſupra.

24 Duodecimò iurant teſtes præſente vel vocata parte, demum examinantur tam ſuper principali quàm interrogatoriis.l.iuriſiurandi.C.de teſtib.ſuperiùs dictum fuit art.12.de inquiſit.

25 Decimotertiò reportantur atteſtationes, & recipiuntur niſi à parte impugnētur, & quomodo impugnari poſſint, dixi artic.1.tract.de reproba.teſt.ſuprà.

26 Decimoquartò reus dat ſuam defenſionem ad elidendam intentionem actoris: vt per totit.de excep.& ſcripſi in tract.meo excep.

27 Decimoquintò reprobantur dicta teſtium, & ſaluantur per partes ſeu adiuuantur: vt dixi in tract.de reprob. ſuperiùs.

28 Decimoſextò publicantur teſtimonia & teſtium dicta, vt in hoc tit.habetur.

29 Decimo

Digitized by Google

29 Decimoſeptimò producuntur inſtrumenta, & aliæ literæ quæ ad cauſam conducunt: vt ſuperiùs dictum fuit in tit. de partium product.

30 Decimooctauò impugnantur per partem illa inſtrumenta & munimenta producta: vt ibidem ſcripſi.

31 Decimononò ſaluantur dicta inſtrumenta per producentem, ac adiuuantur: vt dictum fuit artic. 1. de pait product.

32 Vigeſimò partes renunciant probationibus, & concluditur in cauſa. c. paſtoralis. de cau. poſ. c. cum dilectus. de fide inſtrum.

33 Vigeſimoprimò ſacci viſitantur, & fit inuentarium de productis per ordinem alphabeti: vt infrà de inuenta.

34 Vigeſimoſecundò diſtribuitur proceſſus alicui, qui referat in conſpectu iudicis ſeu præſidis
35 & conſiliariorum, qui poſtea arguendo ad vtramque partem ſuam dicit ſententiam. † Et iudex petit ab aliis, ſi eiuſdem ſint ſententiæ, vel præſes à conſiliariis, & tunc ad plurium ſententias concluditur, & ſcribitur ſententia, ſeu areſtum, & debent iuniores incipere, & dicere ſuam ſententiam, vt liberè loquantur, non auderent fortè poſt ſententias ſeniorum, ab eorum ſententiis diſcedere. l. 1. ff. de albo ſcrib. Gaſpar. Valac. in repetit. l. imperium. col. 3. ff. de iuriſd. omn. iud. poſt Spe. in tit. de aduoc. in §. iam. verſ. iuniores. Ordo rogãdi ſententias.

36 Vltimò profertur ſententia, ſeu areſtum, quo prolato ſi pars velit ſententiam habere, oportet quòd ſoluat pro ſpeciebus quantũ erit à iudice, ſeu præſide, & camera taxatum, aliàs nunquam obtinebit. hæc eſt breuis iudiciorum ſumma, quam not.

37 In prolatione tamen ſentẽtiæ eſt differentia intèr curias ſupremas & inferiores, quia in curia ſuprema quando profertur areſtum per præſidem, ipſe ſolet recitare totum proceſſum, petitio- Sententia & areſtum quomodo proferri debeant.
38 nem actoris, exceptionem, replicationem, & duplicationem. † In curiis verò inferioribus iudex ſolam ſententiam recitat in ciuilibus, & idem ſi grapherius proferat in parlamento, ſed in criminalibus iudices inferiores ſolent etiam proceſſum recitare, cui recitationi non debent clerici intereſſe, ne morti illius rei conſentiant. c. ſententiam ſanguinis. ne cleri. vel monac. Quædam alia in aliis curiis fiunt, nec omnia iſta in omnibus ſeruantur curiis, ſed iſta boni conſule, & adde ad l. prolatam. C. de ſent. & interloc. om. iud. Laus Deo optimo maximo, Virgini ſacræ, & omnibus cælicolis. Amen.

TRACTATVS

DE INVENTARIIS.

Des Inuentaires.

CHARLES VII. *article* CI.

Item, & en outre defendons à tous les aduocats & procureurs de noſtredicte cour (& ſur peine de cent ſolz Pariſis d'amende, à appliquer à nous) que doreſnauant en leurs inuentaires ils ne mettent ne alleguent raiſons de droict, ne allegations quelſconques, mais qu'ils declairent ſeulement en leurs inuentaires la fin, à laquelle ils produiſent chaſcune lettre. Articulus 1. & 2.

IDEM *article* XXXIX. *touchant le ſtyle de parlement.*

Item, voulons & ordonnons par noſtredicte cour eſtre defendu, & deſmaintenant defendons à tous aduocats & procureurs, ſur peine de cent ſolz Pariſis à ladicte chappelle, qu'en leurs inuentaires ne mettent raiſon de droict, n'autres allegations, pource que ſouuent ils y en mettent pluſieurs, ce qui ne ſe doit aucunement faire, conſideré que la partie aduerſe ne veoit point ledict inuentaire.

GLOSSA VNA.

1 MVlti inuentarium conficere tenentur, vt hæres, fideicommiſſarius, tutores, prælati, & beneficiati. c. charitatem. 12. q. 2. & alij multi quos ſcripſi in tract. de ſent. Qui teneantur facere inuentarium.
2 prouiſ. art. 3. gl. 3. † Et ibi poſui ſeptem vtilitates inuentarij, & niſi executor teſtamenti fecerit inuentarium, repelli debet ab executione, & alius in eius locum ſubrogari, vt iudicauit Senatus anno 1385. Areſtum.

3 Item curator bonorum inuentarium facere tenetur. Bar. & alij in l. 1. ff. de cura bon. dand. ſed curator ad litem non tenetur facere inuentarium bonorum eius, qui eum conſtituit. l. de creationibus. gl. conſcripto. C. de epiſcopa. aud. quia non poteſt de bonis illius diſponere, nec ei ſolui poteſt, cùm ad hoc non ſit conſtitutus. Curator bonorum & curator ad litẽ quomodo facere debeant inuẽtarium.

4 Sed inuentarium tenetur facere inſtrumentorum & documentorum, quæ in lite producuntur, de quo loquitur iſte text. & ſic conciliantur diuerſæ ſententiæ, quas allegat Bald. in marga. in ver. inuentarium. q. 8. licet non ita diſtinguat, nec alij doct.

5 Nota quòd vulgus quoad nomen inſequitur Imperatores, qui in l. fi. & alibi frequenter. C. de iu. delibe. vocant inuentarium, iuriſconſ. verò vocat repertorium. in l. tutor qui repertorium. ff. de admi. Inuentarium & repertoriũ quid.

admi.tu.quia omnia inuenta & reperta in eo conſcribi debent.c.charitatem.12.q.2.ſed vtcunque
vocetur apud dicanicos,nulla eſt de his controuerſia.

Forma conficiendi inuẽtarium.

6 Formam conficiendi inuentarium bonorum conſcribit tex.iuris melior ad hoc in l.ſi quis in-
tra.C.de bon.præſc.& Guido Papæ in ſuo tract.forma inuentarij conficiendi.& Bar in l.tutor qui
repertorium.col.3.ff.de admi.ru.reprobat formam à Spec.conſcriptam in tit.de inſtr.edit.in §.di-
7 cto. † Sed in Gallia eſt diuerſa forma,& in hoc quælibet patria ſua forma abundat.

Cõmunitas an diſſoluatur per inuẽtarium. Areſtum.

8 Inuentarium hoc bonorum non diſſoluit communitatem,ſeu ſocietatem,quę eſt inter virum
& vxorem de conſuetudine in hac patria, ſi poſt mortem mariti rite confectum non fuerit:quia
pro non facto habetur.l.quoties.ff.qui ſatiſd.cogant. Et ita pronunciauit Senatus anno 1529.die
23. Decembris in camera inquiſitionum. [inter tutorem & curatorem Petri Ioſeph & aliorum
ex vna, & Dyoniſium le Roux ex altera:& nouiſſimè inter Ioannem Boucquet mercatorem, &
Ioannam Dupuis vxorem ſuam ex vna,& Petrum le Preux & vxorem ſuam ex altera.]

Monitorium de occultis nemine dempto quando concedatur. Areſtum.

9 Item ſi quis velit probare contra inuentarium, poteſt impetrare monitoriũ de occultis etiam
nemine excepto, quamuis in aliis monitoriis ſoleat excipi pars, & eius conſilium regulariter, &
ita cenſuit Senatus anno 1543.die 9.Auguſti:de his monitoriis tractat Philip. Probus in addi. ad
Io.Monach.in c.ſi.de conſt.in 6.poſt Ioan.Neuiza.in ſua ſilua nuptia.

Inuentarium inter quos probet.

10 Hoc autem inuentarium non probat,niſi inter quos confectum fuit,quia res inter alios acta,
&c.per rub.C.vt docet Capit.in deciſio.Neapol.deciſ.cvij.in fin.poſt Bar.in l.tutor qui.& l.chiro-
graphis. ff. de adminiſt.tut. facit l. ſolemnibus. C.de rei vendic.& l.ſi functiones.& l.cenſuales.C.
de donat.

Inuentarium prætextu ſocietatis allegatæ reprobatum. Areſtum.

11 Item cùm quidam diceret ſocietatem initam cum aliquo,ob id petebat inuentarium bono-
rum illius fieri, quod alter recuſabat, allegans nullam eſſe inter eos ſocietatem.Bailliuus tamen
de Chaumont en Baſigni, inuentarium conficiendum ſine rerum tranſportatione (& vt dicunt *ſans
rien deſplacer.*) decreuit, quod reprobauit Senatus,quia durum eſt domus ſecreta detegere.l.2.C.
quando & quibus quarta pars debeat.lib.10.& hoc anno 1519.die 24.Maij.

Hæres ſub beneficio inuentarij per literas fit.

12 Hæres ſub beneficio inuentarij oportet in hac conſuetudinaria patria quòd impetret à Re-
ge literas,concedentes vt ſe gerat pro hærede ſub inuentarij beneficio, ſi nullus velit ſimpliciter
hæres eſſe,licet de iure communi concedatur.l.ſi.C.de iure delib. & ideo in patria iuris ſcripti hæ
literæ vix impetrantur,vt per Chaſſa.in conſuetud.Burgund.in tit.*des ſucceſſions*.art.3 in gloſſ.vlti.

Areſtum.

[Item hodie 7. Februarij ad requiſitionem procuratoris regij fuit ſtatutum à ſenatu,vt quando
fient inuentaria ab apparitoribus,vt bona tradantur cuſtodienda vicinis,nam ipũ ſolebant ea de-
deuorate,cum multi ſunt bonorum alienorum deuoratores.]
13 Requiritur etiam quòd iſte hæres inuentarium conficiat bonorum, quæ verè in hæreditate
14 reperta erunt.l.ſi. & §.hinc nobis,in authen.de hæred.& Falc.colla.1 †.Et expenſis hæredi-
tatis ſolet fieri, quando requiſitum eſt ab illis,qui iure vniuerſali veniunt,& eodem medio,ſecus
ſi is cui illud requirit veniat titulo particulari,vt cenſuit Senatus pro vidua dom.*de la Paliſſe*. anno
1527.die 18.Nouembris.

Expenſis cuius inuentarium fiat.

15 Adhæc quòd æſtimatio illorum in inuentario deſcribatur.l.ſi quis intra.C.de bon.præſcrip.
quod eſt verum rerum mobilium, non immobilium.

Creditores vocandi in inuentario. Cautionem de exequẽdo teſtamentum hæres præſtat. Areſtum.

16 Pręterea quòd nominatim vocentur creditores certi,incerti per proclama.auth.ſi omnes.C.
17 ſi minor ſe ab hær.abſt.† Et ſi formam non ſeruauerit hìc hæres,ſolet peti vt declaretur hæ-
18 res ſimpliciter. † Inſuper oportet vt hìc hæres det cautionem,quod exequetur contenta in
teſtamento, & ſoluet creditoribus vſque ad concurrentiam bonorum,alioqui non dabitur ei fa-
cultas,vt gerat ſe pro hærede ſub beneficio inuentarij, vt vidi in forenſi iudicio ſeruari. hactenus
de inuentario bonorum:multa ſcribit Chaſſa.in conſue.Burgun.tit.*des ſucceſſions*.§.13.gl.pe.& hic
tenetur debita liquida ſoluere,vt cenſuit Senatus anno 1522. die 13.Iunij.

Inuentarium proceſſus quomodo faciendum.

19 Nunc videamus de inuentario quod fit in litibus,& de inſtrumentis,documentis,& aliis li-
teris quæ in proceſſu ſunt ad iudicandum.Primò in hoc inuentario debet pars dicere hoc eſſe in-
uentarium talis Titij, quod tradit coram vobis do. Senatoribus,vel aliis iudicibus,ad oſtenden-
dum de iure ſuo & ad verificationem factorum,ac vt obtineat ea quæ petit,imprimis producit ci-
tationum literas,quibus oſtenditur talem reum citatum eſſe in domo habitationis,quæ ſunt no-
tatæ per literam A.
20 Item producit libellum notatum per B. per quem apparet petiiſſe & concluſiſſe ad reſtitu-
tionem decem aureorum mutuo datorum.& ſic de aliis.

Nouæ etiam productiones inuentario primo ſunt addendæ. Areſtum. Iuris allegationes non fiant in inuẽtariis.

21 Præterea cenſuit Senatus vt refert Aufrer.in ſtilo parla.areſto 399.quòd nouæ productiones
quæ fiunt interdum in cauſa appellationis, addantur primo inuentario,& non fiat aliud inuenta-
22 rium ſeparatum à primo,vt facilius poſſit inueniri id,quod eſt productum.† Nam aliquan-
do noua productio cum nouo inuentario per partes retinebatur,ob id iudicabatur proceſſus non
viſa noua productione,neque nouo inuentario,quod reprobauit Senatus in dicto areſto.
23 Adhæc prohibetur hìc ne allegationes iuris in inuentariis conſcribantur,vna vel plures,*hic
quelconques*.facit l.3.§.negocia.vnum vel plura.ff.de nego.geſt.tum quòd illic non ſunt neceſſariæ,
tum etiam propter breuitatem,adhæc quia hìc agitur tantum de declarando effectum productio-
num,non iuris authoritatem, & quia eſſet ſuperfluum, cùm in aliis ſcriptis allegationes fuerint
conſcriptæ,& quia decipi poſſet altera pars,cùm non videat has allegationes.vt art.2.dicitur.

24 Item

Digitized by Google

24 Item docet Io. Epiſcopus Vauren. in ſumma. de ordi. iud. in c. de viſitatione ſaccorum continentium iura partium, ita dicens, quod vtraque pars debet inuentarium facere de productis per ordinem Alphabeti, & ad quid, & ad quem effectum quodlibet documentum productum fuit. — Inuētarium quomodo conficiendū.

25 Et penes ſe quælibet pars retinere debet exemplum, ſeu copiā correctam à Grapherio, ne mi-

26 nuta poſſit perdi, vel falſitas, ſeu raſura ſuper eis fieri. † Et quod hic tex. prohibet allegationes iuris fieri in inuentariis, tacite permittit in aliis ſcripturis. arg. l. cùm prætor. ff. de iud. & art. 2. prohibētur allegationes aliorū librorum, ibi, *n'autres allegations*, videlicet hiſtoriarum ſeu aliorum.

27 Si tamen quis alleget aliquid in inuentario, non punitur ipſo iure: niſi ab ipſis Senatoribus puniatur. gl. in c. vno. de ſagitta. quia iſta verba, *ſur peine de cent ſols Pariſis*, non ſunt latæ ſententiæ, ſed ferendæ, vt ibi. & in c. Salonitane. 63. diſt. ideo oportet quòd hæc mulcta declaretur per curiam, aliàs ad eam non punietur allegans iura in inuentario. — Alegās iura in inuētario an ipſo iure puniatur.

28 Et quamuis iſte tex. loquatur in inuentariis faciendis in curiis ſupremis, tamen idem in aliis curiis quoad prohibitionem, propter ſimilitudinem rationis, non tamen punietur allegans in inuentario ad ſimilem pœnam, ſed paulo minorem arbitrio iudicis inferioris infligendam, quia vbi eſt eadem ratio, & idem ius eſſe debet. l. illud. ff. ad leg. Aquil.

CHARLES VII. Article XIII. touchant le ſtyle.

Item, ordonnons qu'en iugeant leſdicts procez en chacune deſdictes chambres, & auſſi en la tournelle criminelle, les inuentaires des parties ſeront veus & leus tout au long, affin que rien ne ſoit obmis, qui face à la deciſion du procez, que lon iugera. — Articulus tertius.

GLOSSA VNA.

INuentaria tota debent legi coram iudicibus, apud quos iudicatur proceſſus, & videri, vt rectè iudicetur, & omnia alia, quæ ad cauſæ deciſionem faciunt, & non ſolùm in curiis inferioribus: ſed etiam in parlamentis, alioqui fruſtra fierent, ſi non viderentur, & tam in ciuilibus, quàm in criminalibus, & hoc exactè ſeruatur in curiis ſecularibus: non verò in curiis eccleſiaſticis, & quæ in hoc inuentario ſcripta ſunt, vt intelligi non poſſint, perinde ſunt, ac ſi ſcripta non eſſent. l. 2. ff. de his quæ pro non ſcrip. habentur. l. Quintus Mutius quo tutela. §. quæ in teſtamento. ff. de regu. iuris. & tunc in parlamento ſolet vocari pars, quæ ſcripſit inuentarium, vel eius procurator ſeu aduocatus, qui illud concepit, vt declaret quæ ſcripſit. — Inuentaria corā iudice legenda.

FRANÇOIS, Article XII. des publiées. M. D. XXVIII.

Item, auons ordonné que les procureurs des parties plaidans pardeuāt noz Baillifs, Seneſchaux & autres iuges, ayent à faire inuentaire des procez, qu'ils produiront pardeuant leſdicts iuges, en defendant aux greffiers deſdictes iuriſdictions, de non receuoir leſdictes productions ſans leſdicts inuentaires, n'iceux enuoyer, ne pareillement les enqueſtes, qui auront eſté faictes eſdictes cauſes, qu'elles ne ſoyent ſignées des commiſſaires & adioincts, qui les auront faictes eſdictes cauſes, Et s'ils eſtoyent decedez, par autres, qui ſeront par les iuges commis à ſigner en leur lieu, ſur peine d'amende arbitraire, & des dommages & intereſts, que les parties pourront auoir & ſouſtenir, à faute de faire ce que dict eſt. — Articulus vltimus.

GLOSSA VNA.

1 IN primis præcipit procuratoribus, vt inuentaria conſcribant eorum, quæ producuntur

2 coram Seneſchallis, vel aliis iudicibus. † Intellige ſiue Regiis, ſiue non Regiis ſecularibus, quia non dicit noſtris, ſed dicit, *& autres iuges*, & indefinita æquipollet vniuerſali. l. ſi pluribus. ff. de leg. 2. c. vt circa. de elect. in 6. — Procuratores inuētaria conſcribant.

3 Item præcipit actuariis ſeu Grapheriis ne productiones ſine inuentariis recipiant, nec eas mittant fortè ad iudicem appellationis. poſſent enim amitti literæ, vel ſubripi à parte, & ipſa fortè diceret ſe alias produxiſſe literas, quàm produxit. — Productiones non fiāt ſine inuentariis.

4 Præterea vult vt teſtationes non recipiantur, nec mittantur niſi ſignatæ fuerint à commiſſario, & eius collega ſiue adiuncto, vt dictum fuit de inquiſitoribus ſuprà.

5 Sed ſi mortuus vnus vel alter fuerit, tunc iudex committet alicui, qui loco mortui ſubſcribet, & hæc omnia præcipiuntur fieri ſub pœna emendæ, damnorum & intereſſe, quæ partes patientur, niſi huic legi paruerint.

6 Alia de inuentariis vide per Iaſ. & alios in l. fi. & per Ang. Are. in ſuo tract. de teſta. & per Fra. Porcelli, in ſuo tract. de inuentario, cum aliis quæ ſcripſi in primo tomo in tracta. de ſent. prouiſ. art. 3. glo. 3. & cum his Deo gratias agam.

Digitized by Google

TRACTATVS

DE SENTENTIIS VTILIS, ET QVOTIDIANVS.

Des ſentences.

Interpretationis legis, quod iuſſit, ſumma.

HAnc ſententiã & materiam abundè tractaui in interp. l. quod iuſſit. ff. de re iud. vbi tractaui quid ſit ſententia, & quotuplex, & quæ ſit definitiua, & interlocutoria, & illarum exempla, ac quando reuocari, & mutari poſſit, & ſexaginta ſex differentias inter interlocutoriam & definitiuam, atque alia multa huic materiæ accommoda, illarumque praxim, & vtilitatem. Demum ſcripſi tract. de ſen. exec. & de ſent. proui. in 1. tomo harum legum Regiarum, vnde ex illis hæc materia ampla erit, & ſatis elucidata, reliquum poterit ex illis ſcriptis ſuppleri. Ariſtophon gloriari eo erat ſolitus, quod nonagies quinquies in ius vocatus ſemper fuerit abſolutus, vt eſt in apophthegma. Plutarch. tu illum inſequere, & iudicia non tibi nocebunt, ſi non proſequaris cauſam iniuſtam. [Effectus ac vtilitates ſententiarum & rerum iudicatarum ſcripſi in l. vt ſunt iudicio. ff. de verb. ſignifi.]

Ariſtophon ſemper abſolutus.

CHARLES VII. article LXXVIII.

Articulus primus.

Item, pource que nous auons entendu que pluſieurs, apres qu'ils ont produit & conclu en cauſe, & que iour à ouyr droict leur eſt aſſigné par noz baillifs, ſeneſchaux ou leurs lieutenans ou autres iuges de noſtre Royaume, & qu'à iceluy iour à ouyr droit le iuge eſt preſt à proferer ſa ſentence, l'vne des parties pour fuir & dilayer demande delay d'abſence ou attente de conſeil ou autre delay, ou appelle d'iceluy iuge, ou ſe defaut pour empeſcher qu'iceluy iuge ne profere ſa ſentence: Nous voulans pourueoir à tels inconueniens, auons ordonné & decerné, ordõnons & decernons que quand les parties auront conclu en cauſe, & auront eu iour à ouyr droict ſur leurs productiõs, ou ce qui eſt és ſacs, que le iuge ne differe ne delaye de prononcer ſa ſentence, ſous vmbre de ce que l'vne des parties demanderoit delay d'abſence ou attente de conſeil, ou autre delay, n'auſſi pour quelcõque appellation, qui ſoit faicte de luy ce iour, pour empeſcher le iugement & ſentẽce dudict procez, n'auſſi pour l'abſence ou defaut de l'vne des parties. Et enioignons à tous les iuges & iuſticiers de noſtre Royaume, que nonobſtans tels delaiz requis ou appellation emiſe ou le defaut ou abſence des parties, ils procedent à donner & proferer, donnent & proferent leurs ſentences: ſinon que par noz lettres nous ayons donné puiſſance à aucune des parties, pourquoy doit eſtre differée la iudication d'iceluy procez: Touteſfois nous n'entendons pas que pour lettres d'eſtat par nous octroyés à l'vne des parties, le iugement de ladicte cauſe doiue eſtre differé: Et ſi le iuge treuue que par fraude ou malice de la partie, & pour fruſtratoirement dilayer ledit procez, icelle partie ait impetré noz lettres: Nous commandons & enioignons au iuge qu'il condamne icelle partie en amende en outre le principal, & les intereſts de la partie pour icely procez retardé.

GLOSSA VNA.

Concluſum in cauſa quãdo dicatur.

1 EX hoc tex. ſequentia notanda ſunt, quod poſt productiones partium concluditur regulariter in cauſa. cap. cum dilectus. vbi doct. de fide inſtru. Et concluſum in cauſa dicitur, quando renunciatum eſt allegationibus, & aliis probationibus. gl. ibidem. quæ tamen concluſio non eſt neceſſaria in cauſa beneficiali. de Rota deciſ. 5. ſi poſt concluſionem. & deci. ſequ. in no. quia in materia beneficiali ſententia non tranſit in rem iudicatã. gl. & doct. in c. 1. de conceſ. præb.

Concluſio proceſſus duplex.

2 Secundò quod in concludendo aſſignatur dies ad audiendum ius, vel ad audiendum ſententiam, quando ſit concluſio generalis in fine cauſæ, ſecus ſi eſſet concluſio ſpecialis quoad teſtes, vt docet Matthæ. de Affli. in conſt. Neapo. li. 2. ti. de cau. in iud. cito deciden. rub. 44. nu. 8.

Citatur pars ad audiendã ſententiam.

3 Vel oportet citari partem ad audiendam ſententiam. c. 2. de dol. lib. 6. quem ſing. dicit Barb. in cle. vna. col. 14 de excep. quod quis eſt citandus ad audiendam ſententiam. Idem tenet gl. in cle. ſæpe. in verb. ad id. & ibi Geor. Natan. de verb. ſign. & Iaſ. in l. admonendi. col. 9. nu. 76. ff. de iureiur. Roma. ſing. 403. ſententia: alioqui ſententia lata contra abſentem non citatum eſt nulla, l. ea quæ. C. quomodo & quando iudex. quia admittitur defenſio, vt conſuluit Cald. conſil. 8. an ſententia. in titu. de re iudic.

Die ſententię proferendæ, ne petatur dilatio, vel appelletur.

4 Tertiò quod die prolationi ſententiæ aſſignata non poterit pars dilationem petere, quia ante potuit, & ne ſententiæ prolatio impediatur, vt no. in d. c. 2. de dolo.

5 Quartò quod etiam eo die pars non poterit appellare, quia ante ſententiæ prolationem non eſt grauatus, ideo ſine grauamine appellaret, quod eſt prohibitum. ca. cum ceſſante. de app. & ideo non obſtante tali friuola appellatione iudex ſententiam proferet, & pars poſtea ſi ſentiat ſe grauatam appellabit.

6 Quintò ſi altera pars non comparuerit die aſſignata, iudex ſententiam proferet, dummodo in ſententia comminatum fuerit, quod alias procedetur ad ſententiam. gl. & Rebuff. in l. ſi apparitor. C. de cohorta. lib. 12.

Sententia an differatur per literas Regias.

7 Limitatur hic, vt iudex non debeat proferre ſententiam, ſi Rex per ſuas literas auth. mandet ſententiam differendam, quia principi obediendum eſt, vt diuus Pau. teſtatur: obedite præpoſitis veſtris. & c. qui reſiſtit. 11. q. 3.

8 Quòd

Digitized by Google

8 Quod intelligitur ſi princeps expreſſim illam cauſam diceret differendam, ſecus ſi generaliter ſcriberet omnes cauſas talis militis differendas ratione belli, certè per illas literas non differretur iudicis pronunciatio per iſtum tex. vt ſcripſi in tract. de lit. dila. & ſtatus, art. ſecundo. in 2. tomo commenta. in has conſti. reg.

9 Item ſi pars impetrauerit literas, vt ſententia differatur, & illæ literæ ſine cauſa conceſſæ ſint, vel ex falſa cauſa, tunc debet iudex condemnare illum impetrãtem in expen. damnis & intereſſe, & ad emendam ratione retardati proceſſus. iſta ſunt quæ ex hoc tex. colliguntur. & vide in tract. de areſtis & oppo. contra ea art. 2. inferius. Impetrans literas ſine cauſa punitur.

Charles VII. Article CXXIII.

Item, que nous auons entendu que pluſieurs iuges de noſtre Royaume, tant noſtres, qu'autres, donnent & ſont leurs iugemens, & ſentences ſi obſcurs & douteux, qu'a peine les peut on entendre, & iugent par experiẽce, ſans auoir regard expres aux choſes alleguées & prouuées par les parties : Parquoy ſur l'interpretation & execution d'icelles ſentences & iugemens, les parties ſont conſtituées en auſſi grand procez: comme parauant, en grand frais & deſpens, & en ſont les parties ſouuentesfois moult endommagées : Nous voulans pourueoir à telles choſes ordonnons & decernons que tous les iuges de noſtre Royaume, tant ceux de noſtre cour de Parlement, que noz Baillifs, Seneſchaux & autres noz iuges de noſtre Royaume, iugeans certainement & ſelon les choſes alleguées & prouuées par deuant eux par les parties, donnent & proferent doreſnauant leurs iugemens, arreſts & ſentences certaines & claires. Et enioignons & commandons à tous les iuges de noſtre Royaume, tant à ceux de noſtre cour de Parlement, qu'autres, qu'ainſi le facent, ſur leur honneur, & ſur peine d'en eſtre reprins par nous & noz iuges. Articulus ſecundus.

Glossa vna.

1 IVdicibus præcipit, vt certam ferant ſententiam, & hoc eſt iuri conforme, vt in tit. C. de ſenten. quæ ſine cer. quan. profer. & in §. curare. de act. in Inſt. Certa ſit ſententia.

2 Iſte text. non procedit in acceſſoriis, id eſt in fructibus vel expenſis, ad quæ iudex condemnare poteſt, & poſtea in executione liquidare, vt dicam infra in tract. de fruct. & expen. Expẽſæ poſt ſententiã liquidantur.

3 In alternatiuis etiam poteſt ad vnum vel alterum condemnare. §. ſi quis agens. de actio. in Inſtit. & l. vbi autem. §. qui illud. ff. de ver. obli.

4 Idem dicunt doct. in vniuerſalibus & generalibus. in l. 1. ff. de edendo. vbi videre licet.

5 Præterea ſententia non dicitur incerta, ſi poſſit certificari per relationem ad aliud, vt in l. ait prætor. §. 1. ff. de re iud. vbi plene doct. vide infra ti. de areſtis, & de opponentib. contra ea. art. vlt.

6 Alia ſuper hoc poteris bone lector, videre per Spec. in ti. de ſen. verſ. item debet eſſe. & plene per doct. in ti. de ſen. quæ ſine cer. quant. profer.

Charles VII. Article XVII.

Item, & pource que ſouuentesfois les iuges, tant noſtres, qu'autres, apres leurs ſentẽces pronõcées, dont aucunes des parties appellent, apres l'appellation faicte, corrigent leurs ſentences, & les mettẽt par eſcrit en autres formes, qu'ils ne les ont prononcées, dont les parties ſont moult vexées & trauaillées, & en aduient de grands inconueniens: Nous voulans releuer noz ſubiects des deſpens & charges inutiles, auons ordonné & ordonnons, que tous les iuges & iuſticiers de noſtre Royaume, tant noſtres, qu'autres, auant qu'ils prononcent leurs ſentences diffinitiues ou autres, dont les parties ſeront appoinctées en droict, bailleront au greffier de leur cour, en eſcrit le brief ou dictum de leur iugement, tel qu'ils le prononceront: Lequel brief ou dictum de leur iugement ou appoinctement, ledict greffier ſera tenu de garder par deuers luy & l'enregiſtrer, & ne ſignera la ſentence ou appoinctemẽt du iuge, apres qu'elle ſera prononcée & miſe en forme, ſinon qu'en iceluy brief ou dictum dudict iugemẽt ou appoinctement, tel qu'il luy aura eſté baillé, ſoit mis en eſcrit en ladicte ſentence de mot à mot, ſur peine d'en eſtre puny, comme de crime de faux. Et pareillement, le iuge ſera tenu de mettre en ſa dicte ſentence ledict iugement ou appoinctement, & ſur ladicte peine. Et ſera tenu ledit greffier incontinent apres ladicte ſentence prononcée, bailler aux parties, qui le requerront, la copie du brief dudict iugement ou appoinctement, tel que le iuge luy aura baillé, ſous le ſeing manuel d'iceluy greffier. Et pource que pluſieurs appellans ſouuentesfois s'efforcent de calomnier les ſentences & appoinſtemens des iuges, parce qu'ils dient, que les iuges n'ont eſcrites leurs ſentẽces, ainſi qu'ils les ont prononcées, parquoy ſouuentesfois les parties ſont tenuës en grand procez: Nous voulans obuier à tels abus, auons ordonné & ordonnons, que foy ſera adiouſtée aux ſentences & appoinctemens faicts en la forme deſſuſdicte, ſinon que l'vne des parties vueille arguer icelles ſentences ou appoinctemens de faux. Articulus tertius.

Glossa vna.

1 Prima prouiſio vt iudices ſuas non mutent ſub pœna falſi ſententias, poſtquã prolatæ ſint, & ſequentia requiruntur in hoc articulo. Primò quod iudex ſcribat ſententiam ex conſilio aduocatorum, vel aliorum, quos poteſt cogere, vt præſtent ei conſilium. gl. & doct. in l. 2. C. de prox. ſacro. ſcrinio. lib. 12. Mutandæ nõ ſunt ſententiæ.

2 Secundò requiritur quòd illam propria manu ſubſcribat iudex, & conſultores qui illius fuerint ſententiæ etiam ſignare debent, vt iudex ſuperior poſſit mulctam dicere tam in iudicẽ, quàm in illos qui ſic perperam conſuluerunt. Sententia à quibus ſit ſubſcribẽda.

3 Tertiò requiritur quòd iudex poſtea eam pro tribunali ſedens pronunciet legendo illud breuiculum, vel illud Grapherio legendum tradat. l. 2. C. de ſenten. ex libel. rec. quod *le dictum*, vocat iſte text. vel *le brief*. Breuiculum ſententiæ.

4 Quartò quòd illud breuiculum non imminutum,nec immutatum,vel additum actuario ſeu Grapherio ſtatim poſt pronunciationem tradat,ibi, *bailleront au greffier de leur cour*,&c.

5 Quintò quòd illud breuiculum Grapherius in regeſta ad verbum tranſcribere debet.ibi *ledit greffier ſera tenu de garder par deuers luy & l'enregiſtrer*,vt nihil addatur nec diminuatur.

Sportularum quātitas exprimenda.

6 Sextò quantitatem ſportulariæ pecuniæ, quam recepit exprimere debet,vt inferius,art.1.tit. de ſalariis taxatis pro viſitatio.proceſſus.

7 Et ſic patet regula,quòd ſententia non poteſt reuocari,immutari,emendari,nec corrigi.per l. quod iuſſit.ff.de re iud.vbi plenè ſcripſi,ideo hîc non repetam.

Acceſſoria ſententię nō ſunt mutanda.

8 Etiam in acceſſoriis nihil addi debet,nec deleri ſub falſi pœna,vt hîc.& hoc plene docet Imbert.alia neceſſaria addens in curiis ſecularibus.in Inſtitut.Foren.lib.1.§. nunc de his.vnde iudex non poteſt reuocare condemnationem expen.vel fructuum. gloſſ. in l.1.C.de ſent.quæ ſine certa quant.Bald.in l.quia arbiter.ff.de arb.Alexan.in l.Paulus.ff.de re iudic.quia poſtquam principale non poteſt reuocari,ſic nec acceſſorium.l. cùm principalis.ff.de regul.iuris.Intellige vt per Bal.in l.terminato.col.penul.C.de fruct.& lit.expen.

9 Nec quidem de conſenſu partium,cùm hîc inferatur pœna.gloſ.in l.ſi diuerſa. C.de tranſact. Bal.in c.præſentata.col.2.de teſtib.

10 Siue ſententia lata ſit in ciuili,ſiue in criminali,tex.in l.1.in fin.ff.de quæſtio.l.relegati.l.moris.§.penul.& l.diui.ff.de pœ.l.pœnam.C.illo ti. vnde iudex condemnatum ad pœnam corporalē, etiam ſi de innocentia appareret, abſoluere non poteſt.l. acta.§. 1.ff. de re iudic.l.diui.de pœnis.

11 Panor.conſ.92.contra ſententiam.in 1.vol. † Sed debet iudex ab executione ſuperſedere,donec fuerit conſultus princeps,& veniam delinquenti, (quam *grace* dicunt) conceſſerit,quæ gratia delinquentibus dari ſolet.Bal.in l.addictos.C.de epiſc.apud Fel.in cap.conſanguinei.col.2. extra eod.dicam ſi operæprecium fuerit in titulo *des graces*,infra.

Iudicatum per errorem an reuocetur.

12 Etiam ſententiam non reuocabit iudex, ſi error interuenerit.l.error.vbi doct.C.de iu.& fa. ign.quia iudex iam functus eſt officio ſuo.l.iudex.ff.de iud.c.in literis. de offi. deleg. niſi vt inferius dicetur in limita.

Iniuſtam eſſe faſſus ſententiam an faciat eā reuocabilem.

13 Imò etiam ſi pars in cuius vtilitatem lata eſt,eam iniuſtam fateretur, non poſſet iudex eam reuocare, cùm hîc omnino prohibeatur, quamuis de iure ſecus.per text.in cap.2.de purga.vulg. Bald.in authen.ad hæc.colum.penultim.C.de vſur.

14 Idem in ſucceſſore iudicis putarem,qui ſententiam per prædeceſſorem latam reuocare non poteſt.l.poſt ſententiam.C.de ſenten.& interlo.omn.iud.l.1. C. ſenten. reſcin.non poſſe.Panorm. conſil.73.in diſputatione. in 1.volum.

15 Et procedit ſeu lata ſit ſententia officio nobili,ſiue mercenario,cùm hic text.non diſtingat. l.de precio.ff.de publi.quamuis de iure diuerſum ſit. l. diuus. ff.de in integr.reſtit.vt ſcripſi in interpreta.l.quod iuſſit.in 2.not.ff.de re iudi.

Sententia etiam nulla non reuocatur.

16 Non poterit etiam iudex reuocare ſententiam, etiam ſi eſſet nulla & inualida, ſed ſuperior hoc poterit, non is qui protulit, alias incideret in pœnam, cùm hic tex. generaliter prohibeat. licet text.& ibi docto. contrarium decidant. in l. fin. C. de ſenten. quæ ſine certa quant.& in l. 1.C.de ſenten.& interlo. ſed in regno Franciæ puniretur reuocans ſententiam etiam nullam per iſtum text.

Corrigere iudex an poſſit ſententiā.

17 Nec quidem corrigere poterit ſententias,quæ in rem non tranſeunt iudicatam,vt matrimoniales,beneficiales,& alias quas ſcribit Hippol.in l.vna.num.144.C.de rap.virgi.& in practica criminali.§.ordine.quamuis de iure diuerſum ſit.c.tenor.& c.lator.de re iud.

18 Siue ante decem dies corrigeret, ſiue poſt, dum hoc fiat poſtquam pronunciata eſt,& Grapherio tradita,vt per Bar.& alios in l.poſt ſententiam.C.de ſent.& interlo.omn.iudic.

19 Quod procedit tam in iudicibus Regiis,quàm in aliis ordinariis,vel delegatis.cap.in literis. de offic.deleg.l.iudex.

Princeps an poſſit mutare ſententiā.

20 Limitatur in Papa & alio principe non recognoſcente ſuperiorem, quia hi ſoluti ſunt legibus.c.propoſuit.de conceſſ.præb.l.princeps.ff. de legi. Specul.in tit.de ſent. §. qualiter.verſic.hoc quoque notandum.

21 Idem in curiis ſupremis dicendum eſt, cùm ipſæ iudicent immediatè loco principis,& non aliter quàm princeps eſſet iudicaturus.l.vna.ff.de offic.præfect.præto.Bal.in l.1.C.ſent.reſcin.non poſſe.ſcripſi in tract.de literis ciuilib.in præfa.in 1.tomo.

22 Adhæc ſi victor patiatur de viribus ſententiæ diſputari, & contrarium probari, tunc iudex ordinarius illam ſententiam retractare poterit: quia pars ſententiæ renunciare videtur, vt not.in l.ſi diuerſa.C.de tranſact.c.inter monaſterium.de re iud. Innoc. & Panorm.in cap.cùm Bertoldus. de re iudic.

Declaratio ſētētiæ per ſupplicationem.

23 Declarare iudex ſuam ſententiam poterit, etiam poſt traditam ſententiam Grapherio, hoc poſtulante parte per ſupplicationem.l.ab executore. vbi Bart.ff.de app. gl.in cap.loci.§ his ita.35. quæſt.9 Dec.in l.ambiguis.ff.de regul.iur.Bart.per illum text. in l.hæredes palam. §.ſi quis poſt.ff. de teſtamen.

Mutatio ſententiæ non perfectę non eſt prohibita.

24 Limitant etiam doct. antequam ſententia pro perfecta habeatur. gl.in c.prædicator. 16.q.1. gl.in l.Pompo.§.ratihabitionis. ff. de procu.Iaſ.in l.ſi quis mihi.§.iuſſum.ff.de acqui.hæred.& in l. non ſolùm.§.morte.col.5.ff.de noui ope.nun.& quia hîc non prohibetur, niſi poſtquam Grapherio

Digitized by Google

rio tradita eſt,& in regeſtum deducta,vide Vital.de Camba.in tract. clauſular.in clauſula,non errore ductus,verſiculo,ſed an iudex poſſit.

25 Aliæ dantur limitationes à doct.in l.quod iuſſit.ff.de re iud.vbi duodecim congeſſi,ſed quia vix ſeruantur in curiis, ideo eas tantum quæ in vſu ſunt forenſi huc afferre conſideraui, quia hîc doctis loquor: ideo multa omitto quæ in ſcholis adducerem.

26 Interlocutoria verò de iure reuocari poteſt. l.quod iuſſit.ff.de re iud.c.cum ceſſanre. de app. nouit etiam Deus mutare ſententiam ſi tu noueris mutare delictum.c.nouit. de pœn.diſt. 1.& ibi, gl.dicit quòd in hoc ſimilis eſt prætori, qui mutat interlocutoriam.

Interlocutoria eſt reuocabilis regula eſt limita.

27 Et non ſolùm interlocutoriam,ſed omne grauamen quod intulit. c. concertationi, & c. ſi à iudice.de app.in 6.c.fi.de dolo.lib.6.Bald.& alij in c.cum ceſſante.

28 Siue ſit iudex delegatus,ſiue ordinarius,Regius,vel aliorum dominorum.c.cum ceſſante.gl. in l.quod iuſſit.Bal.in l.arbitro.in fi.ff.qui ſatiſd.cogan.

29 Idem dicit Bald.in ſucceſſore iudicis, cui etiam poteſtas reuocandi datur, per l. arbitro. ſecundum vnum ſenſum,& ibi doct.Bald.in c.noſti.de elect. Guido Papæ conſil.89.circa. colum.6. Et delegans poterit reuocare interlocutoriam latam per delegatum.l.fi ff.à quib.app. non lic.Iać. in l.arbitro.col.1.

Delegatus reuocat interlocutoriā latā per delegatum.

30 Et non ſolùm expreſsè, ſed etiam tacitè reuocari poteſt, vt ſi pronunciet teſtes non admittendos,& poſtea eos recipit,tacitè videtur interlocutoriam reuocare. c.ex parte M.de appell.not. in l.à procedente.C.de dila.Ioan.Andr.& Fran.in cap.dilecto.de appel.

Tacita reuocatio ſententiæ.

31 Non cogitur tamen iudex eam reuocare, quia non quicquid poteſtati iudicis permittitur,
ſubiicitur iuris neceſſitati.l.nō quicquid.ff.de iud.l.1. C. quomod.& quando iudex. & l.quod iuſ-
ſit: vtitur verbo poteſt,quod liberam voluntatem denotat.l.ſæpe.ff. de offic.præſi.Bar.in l.Gallus.
32 in princ.de liber.& poſthu. † Sed poterit pars ab illa denegatione reuocationis appellare
de iure canonico,cùm ab omni grauamine appelletur. c. cum ceſſante. de app. Bal.in l.1.circa fi-
33 nem.C.ſent.reſcin.nō poſſe.Guido Papæ.ſing.382. † Sed iudex etiam ſi ſit appellatum,&
non releuatum, poterit adhuc reuocare,vt docet Specu.in tit.de excep.§.viſo. verſic.ſed ſi iudex.
34 per tex.in c.cùm ceſſanre. † Nam licet iuriſdictio iudicis à quo per appellationem ſuſpendatur.l.ſi cauſa.C.de tranſact. tamen adhuc poterit grauamen reuocari. c. ſi à iudice. de appel. in 6.Salic.in l.poſt ſententiam.col.4.C.de ſent.non tamen poterit appellare pars eo quod iudex eam ſententiam reuocat, cùm ſit arbitrarium iudici reuocare, ſi velit. Bal.in c.cum ceſſante.& l.quod iuſſit.facit l.fi.C.ſent. reſcindi non poſſe.

Appellantis grauamē an poſſit reuocari.

35 Limitatur interlocutoriam tunc non poſſe reuocari,quando eſt executioni mandata.gl.nota.in l.1.in fine.ff.de præro.ſtipula.Ioan.de Platea in l.rura.C.de omni agro deſer.lib.11. Bar.& alij in l.quod iuſſit.& iſta eſt communis ſententia ſecundum Præpo.in c.cum ceſſante.

Interlocutoria an poſſit reuocari.

36 Secundo non procedit, quando conſuetudo fori aut ſtylus dictaret contrarium,quia minimè mutanda ſunt,quæ ſemper certam interpretationem habuerunt.l. minimè.ff.de legib.ca.cum dilectus.de conſuet.facit c.Romana.ibi, ſalua contraria ſuper hoc conſuetudine, ſi quam habent. de ſent.excom.in 6.Barba.conſ.34.Deum.Innoc.col.6.in 4.vol.

37 Vnde in iſto tex.ſtatuitur,quòd interlocutoria reuocari non poſſit,quando partes iuridicialiter conſtitutæ ſunt, quod dicit text.*quand les parties ſont appoinctées en droict.* tunc ſi ſententia illa ſit prolata,& Grapherio tradita,reuocari nō poterit,nec addi aliquid,aut immutari, per iſtū text. & probatur per ea quæ Io.de Pla.in l.rura.C.de omni agro deſerto.lib.11.dicit,quod ſententia interlocutoria in ſcriptis lata non poteſt amplius reuocari,quod reprobant communiter doct.

Interlocutoria ad ius audiendum nō poteſt reuocari.

38 Sed hîc vides veram eſſe illius Pla.ſententiam concurrentibus his.Primò *que les parties ſoyent appoinctées en droict*,ſecundò quod ſcripta ſit ſententia,tertiò quod prolata ſit, quartò quod poſtea Grapherio,id eſt,actuario tradita. Et his interuenientibus non reuocabitur. vide 20. limitationes quas ſcripſi in l.quod iuſſit.ff.de re iud.

39 Item in tex.ibi,*ſur peine d'en eſtre puny comme de crime de faux.* ex hoc tex. colligi poteſt,quod vbi quis puniri poteſt tanquam falſarius,tamen non punietur pœna criminis falſi,& hoc per text. in c.nonnulli. in fi. ibi, tanquam falſarius puniatur. de reſcrip. vbi Bald. quia nullum ſimile idem eſt.l.quòd Nerua.ff.depoſiti.Nam ſi debet puniri vt falſarius, non verè dicitur falſarius,& ſic non eadem pœna punietur, & ſic non punietur pœna mortis, licet in hoc regno falſarij iudiciales illa pœna puniri debeant,vt inferius in his ordina. patet in 4.parte. titul. *des faux tabellions,notaires,& teſmoins.*

Falſarius qui nō eſt, punitur pœna falſi.

40 Addendum prædictis eſt,quod non debet iudex in illo breuiculo conſcribere dicta partium & reſponſiones vt olim ſolitum erat,vnde curia inſtante procuratore Regio prohibuit Grapherio du Perche, ne inſereret in ſententia grauamina partium, & reſponſiones illarum,ſed traderet ad verbum ſicut eſt tradita per iudicem. hoc in ſecunda camera inquiſitionum ſtatutum fuit in proceſſu Franciſci Teiſſier, & Ioannis Ledouyn. facit textus in articulo vlti.de præco. ſupra. vbi alia adduxi. [in 2.tomo comment. in has conſtitu.]

Sentētię breuiculum non debet continere dicta partium. Areſtum.

41 Exemplum ſententiæ tenetur actuarius dare partibus petentibus ſua ipſius manu conſcriptum,& illud exemplum facit fidem ſicut originale. Bar.& alij in authent.ſi quis in aliquo. C. de edendo.& ſi ſemel notarius dederit,non tenetur iterum concedere, aut expedire ſine authoritate iudicis,& cum cauſa,& parte citata,de cuius præiudicio tractari poſſet.Bart.& Iaſon in l.ſi quis

Actuarius & notari' quomodo dent exemplum.

Digitized by Google

argentarius.§.prætor.ff.de edendo.ita ſtatutum fuit in titul.de notar.art.vndecimo in his conſtit. Reg.ſuprà.

42 Poterit tamen vna pars iſtud exemplum falſum dicere,ſi hoc probare poſſit,aliàs melius faciet ſi ſe ſumptibus inanibus non vexet.l.1.ff.de inoffic.teſta.& quicunque vult redarguere actum de falſo,prius cogitare debet quid agat,& an certas pro hoc rationes habeat,quia in hoc crimine acerrima debet fieri indago.l.vbi.C.de falſis.

FRANÇOIS, Article X C. des publiées. M.D.XXXIX.

Articulus vltimus.

Quand vn procez ſera en eſtat de iuger,le iuge,quel qu'il ſoit, pourra proceder au iugement,& prononcer ſa ſentence,nonobſtant que l'vne ou l'autre des parties ſoit decedée, ſauf à ceux contre leſquels on la voudra faire executer,ſe pouruoir,ſi bon leur ſemble,par appel autrement fondé, que ſur nullité de ſentence,comme donnée contre vn decedé.

GLOSSA VNA.

Sententia in mortuũ lata an valeat.

1 STatuit vt ſententia lata contra mortuum non ſit nulla, quia hæredes illius poterunt appellare,ſi condemnatus grauatus fuerit, & ſic per appellationem reuocabitur iudicatũ,
2 ſi malè fuerit iudicatum contra mortuum. † Et quamuis de iure fauore tantum libertatis valeret ſententia contra mortuum. l. cum quaſi. ff. de fideic. liber. hodie etiam ex iure communi Gallorum ſententia lata contra mortuum valet, per hunc textum & per rationem prædictam etiam valeret ſubrogatio in beneficio in locum mortui, pro quo lata erat ſententia,per tex.in c.ſi hi qui.vt lit.penden.in 6.aſſerit Iaco.in l.vna.§.1.C.de cadu.tollen.

Mortuo delinquẽte extinguitur crimen.

3 Intellige in ciuilibus,ſed in criminalibus mortuo delinquẽte extinguitur crimen,niſi in quibuſdam caſibus conſcriptis in l.defuncto.ff.de publi.iudi.& in §.per contrarium.de hæred.quæ ab inteſta.deferun.& in l.vna.C.ex delict.defunct.vide tamen Panor.& Fely.in c.quia V.de iudi.

Incboari nõ poteſt proceſſus contra mortuum.

4 Intellige quod valebit ſententia contra mortuum,quando proceſſus fuit factus contra viuum vſque ad ſententiam excluſiuè,ſed proceſſus non poteſt inchoari,nec perfici cõtra mortuum:niſi certis in caſibus,verùm citandi ſunt hæredes per iſtũ textũ.ibi,*quand vn procez ſera en eſtat de iuger.*

5 Nam ſi poſt concluſionem in cauſa reuocatio procuratoris peruenerit ad notitiam iudicis, vel partis,valebit ſententia cum eodem procuratore lata.text. ſingularis in c.auditis.de procuratorib. & Ludo.Roma.ſing.312.tu Say,quod ſic debet hîc valere, quando ſententia lata eſt contra mortuum,vbi concluſum erat in cauſa,& non ſupererat niſi ſententia.

6 Et hoc eſt introductum, quia quod iure factum eſt,non debet retractari, licet perueniat ad caſum, à quo non potuit incipere,ſed proceſſus rectè fuit geſtus cum viuo vſque ad ſententiam, ergo ſententia non debet annullare totum proceſſum,ſed valebit & proceſſus & ſentẽtia,nec grauamen infertur ex hoc cuiquam:quia ex proceſſu iudicatum eſt,& defenſus extitit,qui condemnatus eſt:ideo valebit iudicatum,ſecus ſi non fuiſſet defenſus.l.ſi ea. C. quomodo & quando iud.

Procurator quando reuocetur per mortem.

7 Mandatum procuratoris reuocatum eſt per mortem domini lite non conteſtata. l. & quia.ff. de iuriſd.omnium iudic.l.mãdatum.C.manda.l.eius.ſi cert. petat.Bal.in conſ.340.tria ſunt.2.vol.

8 Sed ſi lis fuerit conteſtata,eo quia ipſe eſt factus dominus litis,non reuocatur mandatum per mortem.l.nulla dubitatio.C.de procur.Iaſ.conſ.138.reuocatur.in 4.vol.& Anto.Capit.in deciſio. Neapol.q.186.

9 Tamen in Francia exigi ſolet nouum mandatum ab hæredibus, & hoc eſt tutius, quamuis ſi ſatiſdatum fuerit pro procuratore,non finiatur mandatum, per.l.ſi defunctus.ff.de procura.tutius eſt ab hæredibus mandatum conſequi,cum ſatiſdatio in Francia vix detur.

10 Etiam ſi vterque mortuus ſit, adhuc valebit ſententia, id eſt tam procurator, quam dominus,ſi non conſtet de morte illorum.Guido Papæ deciſio.Delph.q.86.procurator.

Sententia in procuratoré, an in dominũ ferri debeat.

11 Et ſic per hunc textum non curatur de ſubtilitatibus iuris ciuilis. in l. 1. C. de ſent. vbi procurator condemnatur,ſed ſiue condemnetur dominus,ſiue procurator,valet ſententia de iure canonico,per glo.in c.ſuſcitata. de integ reſt. & hoc ſeruat ſtylus Delphinalis: vt docet Guido Papæ deciſio. 86. procurator. & deciſio. 431. debet de iure: at de conſuetudine & ſtylo curiarum Franciæ condemnari dominus miniſterio ſui procuratoris ſolet, & ſententia in dominum ferri, non in procuratorem:vt docet Imber. in Inſti.foren.§.nunc de his.lib.1.

12 Plus dicens breuiculum ſeu libellum ſententiæ poſſe ab actuario proferri de conſuetudine huius patriæ,non tamen de iure.cap.fin.de re iudic.lib.6.

Sententia fauore mortui lata, an valeat.

13 Et ſic non valebit ſententia de iure etiam pro mortuo, quia nihil eſt quod poſſit in perſona mortui fundari.arg.l.eius qui.verſiculo, quod ſi ſtipulatus. ff. ſi cert. peta.vbi plenè docto. & in l. ſumma.§.ſi.ff.de re iudica.nec proderit hæredi mortui.arg. l.cum quaſi. ff. de fideic.liber. quia fauore libertatis prodeſt,ergo regulariter non,& huius eſt ſententiæ Pau.Alex.& Iaſ.in l.eius.

Priuilegium mortuo datũ quaſi viuo an proſit.

14 Item priuilegium datum mortuo quaſi viuenti non valet. l. Neratius. ff. de regul. iuris.quia mens concedentis attenditur.c.eam te.de reſcrip.c.ei cui.de preb.in 6.

15 Nec quidem valet legatum factum mortuo.l.2.§.1.& l. diuus. in fin.ff.de iure codic.l.vna.§. 1.C.de caduc.tollen.

Promittens iudicio ſiſtere mortuum an obligetur.

16 Adhæc promittens iudicio ſiſtere Titium, ſi is ſit mortuus,eum amplius præſentare non tenetur.l.ſi deceſſerit.cum l.ſeq.ff.qui ſatiſdare cogant.

17 Et ſtipulatio facta mortuo eſt nulla.l.eius.§. quod ſi ſtipulatus.& l.ſi ſeruus communis.2.§.1. ff.de ſtipul.ſeruo.niſi per iſtum articulum,vt infra dicetur.

18 Et

Digitized by Google

18 Et quo plenius hanc habeas materiam,faciam caſus ſequentes. Primus eſt, quod citatio facta contra Titium,qui ante terminum comparendi deceſſit, circunducitur, quippe edictum peremptorium morte rei ſoluitur.l.in ſumma.in fin. ff. de re iudic. & in hoc eſt communis doct.conſenſus.

Citatio contra mortuũ circunducitur.

19 Secundus caſus,quando iudicium inchoatum eſt cum Titio,qui pendente lite moritur,tunc licet aliquis eum defendat, ſententia lata contra iſtum iam mortuum non valet, nec proceſſus.l. de qua re.§.finali.ff. de iudic.

20 Tertius caſus, quando reus moritur lite pendente, proceſſus factus cum eo valet,& iſta inſtantia tranſit in hæredem.l.ſi eum hominem. ff. de fideiuſſo.c.quia.5. de iud. Porc.in §.ſuſpectus
21 autem.de ſuſpect.tuto.in Inſti. † ideo citandi ſunt hæredes,& omnia acta cum defuncto facta repeti cum ipſis.Allegatur Bart.in l.Lucius.ff.ad Trebell. qui tamen hoc non dicit,ſed doct. in l.1.C.ſi penden.appel.mors interue. & Iaſ.in l.in ſumma.in fi.de re iudic.ff.

Inſtantia cũ defuncto quãdo tranſeat in hæredem.

22 Hodie tamen in Francia acta non repetuntur, ſed hæredes citantur ad reaſſumendum cauſam in eo ſtatu, in quo erat, quod vocant practici ad ſumendum arramenta cauſſæ, id eſt, remanentia,vt dixi in primo tomo conſti. Regiar. in proœmio. & habetur in ſtylo parlamen. in titu. de adiornan.hæred.mortuo.

Hæredes citantur ad ſumendæ arramenta cauſę.

23 Quartus caſus eſt, quando reus vel actor moritur facto proceſſu, & poſt concluſionem in cauſa, tunc ſententia lata contra defunctum, licet de iure non valeat, tamen per iſtum tex.valet, quia liberum eſt hæredibus, ſi grauatos ſe ſenſerint appellare, & pro hoc eſt factus iſte articulus, intellige vt dixi ſuprà. [ſiue lata fuerit ſententia contra actorem, ſiue reum, vel pro altero, per iſtum tex.ibi,*nonobſtant que l'vne ou l'autre des parties ſoit decedé, &c.*]

Sentẽtia cõtra defunctũ quando valeat.

24 Idem ſi quis poſt ſententiam decederet, valebit autem ſententia etiam contra hæredes,& ſi ipſe defunctus non poterat appellare, nec quidem poterunt hæredes.vt docet Cuma. in l.in ſumma.§ fi.ff.de re iudica.

25 Et ſic valebit ſententia hoc caſu tam in ciuilibus, quam in criminalibus, in quibus caſibus ferri poteſt, cum iſte tex. ſimpliciter loquatur, & generaliter, & tam valebit pro mortuo, quam contra:ideo proderit hæredibus, vel nocebit ſecundum tenorem ſententiæ. Alia videri poterunt per doct.in c.quia 5.de iudiciis.& in c.ſignificauit.de reſcriptis, [ibi, *ſe pouruoir ſi bon leur ſemble par appel,&c.*ex hoc tex.colligitur praxis Franciæ, per quam in omnibus ferè caſibus, etiam vbi ſententia nulla eſt,appellare pars debet,ſi audiri cupiat, alioqui reiiceretur, ſi ad nullitatis ſententiæ declarationem ageret.contra.c.dilecto.& cap. iura.de appella. In appellatione tamen poterit adducere rationes nullitatem inducentes pro loco grauaminum,quas plenè ſcribit Sebaſtian. Vantius in ſuo tract.de nullitatib.]hactenus igitur in hac materia ſentẽtiarum,finem cum his faciam, & gratias agam Deo. Amen.

TRACTATVS

DE EXPENSIS, DAMNIS, ET INTERESSE.

Des deſpens dommages & intereſts.

CHARLES VI. article II.

Item,quand aucuns deſpens ſeront baillez de partie par deuers la cour pour taxer,& la cour les aura baillez tous ſignez à partie aduerſe,pour diminuer,nous voulons & ordonnons que la partie ſoit tenuë de bailler diminutions dedans trois iours,ou au moins dedans le quatrieſme iour,depuis qu'ils auront eſté baillez dedãs l'heure de midy,comme deſſus eſt dict. Et vous defendons qu'autre delay ne plus long terme ne donnez à aucun ſur ce, ſi par bonne deliberation & meure,& pour certaine grand cauſe & neceſſité (attendu les qualitez des perſonnes & les grandeurs & merites des cauſes)vous ne voyez qu'il leur conueint faire de neceſſité,ſans ce toutesfois que les parties de leur commun accord ou autrement puiſſent proroguer & eſlongner ledit temps.

Articulus primus.

GLOSSA VNA.

1 **I**ſte articulus primus ſtatuit dilationem ad præſtandum diminutionem expenſarũ, quas victor. conſcripſit ſe expoſuiſſe, & hoc fieri cenſet intra tres dies,vel ad ſummum intra quatuor, niſi ex cauſa aliud curiæ viſum fuerit.

Expenſæ in iudicio vel extra fiunt.

2 Sciendum eſt, quòd expenſæ ſunt in duplici differentia, quædam enim fiunt in rebus,& extra iudicium,quædam verò in litibus,& in iudicio, quædam in rebus, dotalibus:vt lo-
3 quitur ti.de impen.in reb.dot.fact.ff. † Et hæ ſunt triplices, neceſſariæ,vtiles,& voluptariæ: vt in l impenſæ.ff.de verborum ſignific. vbi de his ſcripſi : ob id in iſtis ad ibi ſcripta nunc te reiicio,lector beneuole.

4 Aliæ expenſæ ſunt, quæ fiunt in litibus, & harum quædam debentur ratione victoriæ,de quibus ſtatim dicetur, aliæ ratione contumaciæ. l. ſancimus. C. de iudic.& de his art.5.dicetur, aliæ ratione temeritatis.l.eum quem temerè. ff. de iudic.& de his art.3. aliæ ratione diffugij ſeu retar-

Expenſæ in iudicio multis de cauſis fiunt.

Digitized by Google

dati proceſſus,& de his inferius tractabitur. art. 4. & in l.non ignorat. C.de fruct. & litium expen. & Alber.Brunus.in tract. ſtatuto.in verbo,contumax.

5 Et quæ debentur ratione victoriæ,interdum debentur ratione interlocutoriæ ſeu incidentis, de quibus art.2.inferius ſtatuitur,aliæ ratione definitiuæ, ſeu cauſæ principalis,& de his nunc videbimus.

Victus victori in expenſis condẽnatur,regula.

6 Primò regula figenda eſt, quòd victus victori in expenſis condemnari debet.l.properandum. §.ſin autem alterutra.C.de iud.vbi text. plus dicit iudicem teneri de proprio ſatisfacere parti, ſi condemnationem expenſarum omiſerit. facit tex. in c. ſi. de dolo. c. fin.de maio.& obed. tum ratione temeritatis.l.eum quem temerè.ff.de iudic.

Temere quid.

7 Temerè eſt ſtultè,fatuè,ſine conſilio, ſine cauſa quid agere,teſte Luca in l.magiſtros.col.3.C. de profeſſ.& medi.lib.10.& Valer.lib.9.c.8.temeritatis ſubiti & vehemẽtes ſunt impulſus: quorũ ictibus hominum mentes concuſſæ,nec ſua pericula deſpicere, nec aliena facta iuſta æſtimatione perſequi valent.vide plenè eundem Luc.in l.ſi.C.de pri.eorum qui in ſacro pala.mili.lib.12.

Iuſtum & æquũ eſt expẽſas à victo ſarciri.

8 Etiam debentur ratione æquitatis: iuſtum eſt enim, vt quis petat damnum, quod ſua cauſa ſubiit,ſed victus dedit damnum victori litigando, ideo illud ſarcire debet, etiam ſi tantùm occaſionem dediſſet.l.qui occidit.§.in hac.ff.ad leg.Aquil.

Expenſæ debẽtur etiam corã iudice appellationis arbitro iudice eccleſiaſtico etiã ab hærede.

9 Amplia tam in principali quàm in incidente: vt infrà art.2.dicetur. Secundò etiam procedit in cauſa appellationis:vt dicam.art.9.in tract.de appel.inferius.

10 Tertiò etiam corã arbitro,teſt Spec.in tit. de arbi. in §. fin.verſic.ſed eum.quia arbitria ſunt redacta inſtar iudiciorum.l.1.ff.de arbit.

Quartò tam in curia eccleſiaſtica quàm ſeculari, cùm diuerſum non reperiatur ſtatutum,imò idem,vt in dict. cap. finem. de dolo. & cap. calumniam. de pœn. quæ iura conueniunt cum dicta l.properandum.

11 Quintò etiam procedit in hærede, qui ſi proſequatur proceſſum prædeceſſoris, ad expenſ. condemnabitur.Bald.in l.ſi pater. C.ſi pen. app. mors interue.l. vtique.ff.de rei vend.etiam factas à prædeceſſore,quia pro vna perſona habetur.in auth.de iureiu.à morien.præſt.§.1.coll.4.quod etiam procedit in beneficialibus, ſi quis ſimpliciter reſumpſerit proceſſum prædeceſſoris: vt ſcripſi in §.declarantes.in verbo,ſucceſſores,de mand.in concorda.

Cedens quãdo ad expenſas tenetur.

12 Sextò habet locum in eo,qui cedit liti, vt etiam ad expenſas debeat condemnari. Bart.in d. l.poſtquam liti.C.de pacta.in vlt.col.q.5.& in auth.contra qui propriam.2.not.de non num.pecu. quia cum præiudicio partis non poteſt renunciare,& damnum quod dedit, ſarcire tenetur,vt ſuperius dixi,etiam quia in eo præſumitur temeritas.Bal.& Iac.in l.eum quem. ff.de iud.

13 Niſi cauſa, quare renunciat, ſuperuenerit: quia antea iuſtam litigandi cauſam habebat,& renuncians liti non dicitur propriè ſuccumbere. l. alia. vbi Bal. & Salic. in vlt.not.C.de his,quib. vt indig. tamen is qui cedit liti, dicitur victus, & alter victor. Bald. in l. poſtquam liti. ideo condemnatur in expenſis.

Cautela pro litigantibus.

14 Niſi cederet poſt inſtrumentum de nouo productum, tunc ad nullas expenſas tenetur,quia antea iuſtam cauſam litigandi habebat.l.ſi quis inficiatus.vbi Bart.ff.depo.l.deſtitiſſe.de iud.ideo cautela eſt, vt ſtatim viſa probatione liti cedas, & bonam fidem cognoſcas,& expenſarum condemnationem vitabis,teſte Matheſi.not.83.no.practicam.gl.in d.l.eum quem temere.

15 Si vero cognita probatione & veritate ſtatim non cedas, ſed vſque ad finem perſiſtas,condemnari debes ad omnes expenſas, ſiue ſis actor, ſiue reus, quia veriſimile eſt,quòd ſi à principio notitiam habuiſſes inſtrumenti, & veritatis cauſæ, quod litem inchoaſſes,poſtquam viſo inſtrumento liti non renunciaſti, vt dicit Rom.ſing. 396.alio ſero. & hoc ſequitur Dec.in l.qui in alterius.de reg.iur.ff.quicquid dicant doct.in contrarium hoc ſeruat vſus forenſis.

Actor victus etiã expẽſas debet: ſicut reus.

16 Septimò tam in actore quam in reo procedit,quia vterque temerè facit in §.1.& per totum. C.de pœna. reme.litig.

In criminalibus an expenſę debẽtur.

17 Octauò procedit etiam in criminalibus,quam ſi pars iniuſtè proſequatur,etiam ad expenſas condemnari debet.l.ſi.C.de fruct.& lit.expen.Bart.in l. 1. §.1.in ſi.ff.ad Turp.per l.qui crimen.C. qui accuſ.non poſſ.& communis vſus iudiciorum ita ſeruat,teſte Alb. & Iac.in l.eum quem.ff.de iudi.quem ſequitur Ang.in tract. malefic.in gl.necnon ad querelam.verſi.quæro an ſuccumbens. & Iaſ.in conſ.2.in themate.col.2.nu.3.in 1.vol.

[Nonò etiam ſi conſuetudo eſſet in contrarium, quæ corruptela potius dicitur,& eam per conſtitutionem improbauit Carolus 6.tum Franciæ Rex anno 1392.die 12.Februa. fol.130.in lib.antiq. ordin.curiæ Pariſ.]

18 Limitatur ſi non habeat partẽ,vt ſi petat abolitionem,tunc non condemnatur,etiam ſi non obtineat:vt docet Bar.in l.1.in prin.col.pen.ff.ad Turpil.gl.& doct.in c.cùm dilecti.de dolo.

Procurator Regius expenſas non debet, nec pars illi, limitatur hic.

19 Quippe procurator regius parti non condemnatur. l.fin.C.de fruct. & lit.expen.quia ratione officij proſequi tenetur.l.monente.C.de dila.lib.10. inſtigator verò condemnari debet. Bar.in l. 1.§ incidit.per illum tex.ff.ad Turp.Iaſ.in d.conſil.2. col.pen. plenè Hippol.in pract.criminali,in §.ſupereſt.

20 Vnde dum ſolus procurator Regius proſequitur,non condemnatur pars ad expenſas,ſi verò procurator cum parte,tunc pars condemnari non debet,tam ratione temeritatis,quam calumnię, & ne detur materia alium moleſtandi & vexandi, & quia deſiſtens bene punitur. in l. non ignorat.

Digitized by Google

tat.C.de fruct.& lit.expen.l.3.C.qui accu.non poſſ.Bald.in auth.generaliter.col.4.ver.modo quęro.C.de epiſ.& cler.ſic conciliantur iſtæ opinio.vide Aufrer.in deciſ.Tholo.q.6.& ſeq.& quæ ſcripſi in tit.de elect.in fi.in concord.Franciæ.

21 Nonò victus condemnandus eſt, etiam ſi plus fuiſſet petitum,& ad minus condemnatum, quia eſt temerarius litigator in eo quod debet, ſi nõ offerat.l.eum quem temere.ff.de iud.quamuis contrarium teneat gloſſ.in cap.præſentium.in verbo,ſigillatim.de teſtib.in 6.per tex.in l.vna.C.de plus peti.& l.qui ſolidum.à cõtrario. vbi etiam Bart. de lega.2.Fely.& alij in c.cùm omnes.de conſtitut.

Plus petens an expen.debeat.

22 Sed prior opinio ſeruatur in curiis Franciæ,vt ſcripſi in primo tomo harum conſtitutionum in proœmio,quia temere litigat,qui non offert quod debet.

23 Decimò etiam actori abſenti victus reus præſens debet condemnari in expenſis,cum tex.in d.§.ſin autem,alterutra.loquatur ſimpliciter,& hoc expreſsè docēt Io.And.& Panor.in c.calumniam.de pœ. 24 † Debent tamen detrahi de his expenſæ contumaciales, teſte Aufrer.in deciſ.Tholoſ.q.408.ne puniatur actor pluſquam deliquerit.l.reſcriptum.ff.de his quib.vt indig.& actor non deliquit niſi in contumacia,ergo amplius non debet puniri:quod eſt notandum.

Victus præſens an reo abſenti ſit condemnandus ad expenſas.

[Vndecimò, etiam ſi fuerit conſuetudo in contrarium,quam Rex Carolus irritam fecit anno 1524.in menſe Ianuario.]

25 Limitatur docto.in perſona valde honeſta,& ſpectatæ fidei,deuotionis,& ſanctitatis,& valde religioſa:quia nõ præſumitur quod temere aut per calumniam litigauerit, ideo decepta cenſetur. vt docet gloſſ.in c.expedit.in verbo,ſcirent.12.q.1.Hoſt.in d.cap.fi.col.vltim.ob id debet ſine expenſis condemnari.

Religioſus ſanctæ vitæ an ad expen. teneatur.

26 Quod verum arbitrarer, ſi deceptus fuerit hic ſanctus vir vel confiſus in conſilio multorum doctorum, vel fortè teſtium, quia mortui pendente proceſſu fuerunt, tunc bonam fidem præ ſe ferre cenſetur.glo.vltim.in cap.1.de electio.in 6.alioqui ſi non appareret de bona fide, quæ in dubio præſumitur,condemnari deberet, quia regulæ adhærendum eſt.leg.1.& l.omnis definitio.de regul.iur.ff.

27 Secundò non procedit quando reus in primo termino comparuit, & cõfeſſus eſt debitum, agnoſcendo bonam fidem, tunc ad expenſas condemnari non debet, tum quia ceſſant rationes prædictæ,tum etiam quia modicæ adhuc ſunt expenſæ, de quibus non curatur in l.ſcio.ff.de reſt. in integr.per l. quidam Hiberus. ff.de ſerui.vrba.præd.docet Bal.in auth.cõtra.in fi.C.de non nu. pec.Iaſ.in l.vinum.in gloſſ.vltim.ff.ſi cer.pet.& in §.ſic itaque diſcretis.num.41.de act.poſt Roma. ſing.396.alio ſeto.quod verum intelligitur,niſi dies & terminus adeſſet ſolutioni debiti,quia tūc dies interpellabit pro homine,per text.in l.optimam.C.de contrah.ſtip.

28 Tertiò non procedit quando quis obtineret ex iuramento delato in ſupplementum probationis.Bal.in auth.generaliter.col.6.C.de epiſ.& cler.Nam qui in vno grauatur,in alio debet releuari.l.eum qui.ff.de iureiur.Hipp. in ſing.485.memini.ſecus eſt in iuramento iudiciali & litis deciſiuo.§.ſit tibi.in auth.de manda.princip. collati.3.docto. in l.admonēdi.ff.de iureiur.& in l.eum quem.ff. de re iudic.

Obtinenti ex iuramento expen. non debentur.

29 Quartò reſtringitur quando victus habuit iuſtam litigandi cauſam. l. qui ſolidum.§.etiam. ff.de leg.2.Corſet.in ſingul.inci.pœna.1.vbi limitat.& plura ad hoc alle.Alex.conſil.135.circa.pe. col.3.num.14.in 6.vol.

Iuſtā litigandi cauſam habēs ad expē. non condemnatur.

30 Iuſtam cauſam dicunt illum habere, quando habet conſilia ſaltem duorum doct.excellentiſſimorum.arg.§.quod autem.de nõ alie.reb.eccl.col.2.Bar.in l.bonorum.per illum tex.ff.de bon. poſſ.Bal.& alij in l.iuris ignorantia.C.qui admit.quia his datur facultas iura interpretādi.l.vna.C. de profeſſ.qui in vrb.Conſtant.comi.meruc.lib.12.& eorum ſentētia eſt probabilis.l.1.vbi glo.C. de legi.c.1.de poſtu.præl.nec affectionem ad cauſam habent ſicut aduocati, ideo hi non præbent iuſtam cauſam:vt docet Ange.in l.terminato.C.de fruct.& lit.expen.& Iacob.in d.§.ſin autem alterutra col.3.Guid.Papæ deciſio.277.opinio.

Iuſta litigādi cauſa quæ dicatur.

31 Idem quando perplexa & intricata eſſet materia & variè intellecta.l.in ambiguo.ff.de rebus dubiis.etiam quod multipliciter intelligitur communiter ignoratur.gloſ.vltim. in c.1.de conſt.in 6.Ioan.Andr.in d.c.vt debitus.in gloſſ.rationabili.de appel.Hippol.in rubr.de falſis.in fi.& quando ageretur de intellectu legis difficilis:vt l. Gallus.glo.in verbo,videbitur.in §.1.de oblig.quæ ex quaſi malefic.

Proſequens materiā perplexam iuſtā litigandi cauſam obtinet.

32 Etiam iuſtam dicūt habere cauſam eum,qui habet ſemiplenam probationem,alter plenam ex iuramēti delatione.Bald.in auth.generaliter.col.4.num.9.in fi.C.de epiſc.& cler.Alex.& Iaſ.in d.§.ſin autem alterutra.& ſupra dictum extitit.

Iuſta cauſa litigandi eſt habere ſemiplenam probationem,teſtes,vel inſtātiam.

33 Sed hodie nullus teneretur ad expenſas, quia multi probant ſemiplenè, ideo non ſeruatur in curiis,ſed condemnatur qui ſuccumbit.

34 Idem ſi quis probauit per teſtes, qui fuerunt reprobati prætextu infamiæ,vel alterius criminis occulti.Bal.in l.1.in fi.C.de aduo.diuer.iud.& in d.auth.generaliter.col.3.facit tex.in l.1.C. de teſt.vel qui habeat communem famam,iuſtam cauſam habere cenſetur:vt docet Alex.conſ.105. viſo themate.in fi.vol.4.§.ſed cùm aliquis.de teſta.in Inſtit.

35 Item quando litigat ob honorem ſeruandum coactus hæc facere iuſte litigare cenſetur.l. quæ omnia.ff.de procur.vbi Bart.in 3.not.

Coactus litigare iuſtam cauſam habere dicitur.

Fff 5 36 Hoc

Digitized by Google

Iuſta cauſa dicitur, in qua agitur, de interpretatione ordinationis, conſuetudinis, vel legis.

36 Hoc idem putarem, ſi haberet inſtrumentum obligatorium pro ſe, contra quod fuerit oſtẽſa acceptilatio. Bal.conſ.164.à libello.in fi.vol.4. arg.l.de ætate.§.ex cauſa.ff.de interr.actio & hoc quando erat hæres qui iuſtam ignorantiam habeat.l.qui in alterius.ff.de reg.iur.

37 Habet etiam iuſtam litigandi cauſam pars, vbi agitur de interpretatione ordinationis, ſtatuti, vel legis, adhuc non deciſa, & vbicunque magnum eſt dubium, & hinc inde fortes & vrgentes rationes, & hoc reſidet in arbitrio iudicantis: vt firmant Panorm.& alij in c.fi.de dolo.

Habens communem opinionem doc. non tenetur ad expen.

38 Idem ſi habeat communem opinionem pro ſe in illo dubio, in quo litigat: vt docet Soc.in tract.fallen.regul. 139.expenſarum.& in aliis caſibus an ſit iuſta cauſa litigandi, reſidet in arbitrio iudicis.arg.l.pe.ff.de effract.doct.in d.§.ſin autem alterutra.

Appellatus habẽs pro ſe ſententiam, an ad expen. in ſecunda ſententia teneatur.

39 Item in appellato dicunt, quid ſi obtineat in prima cauſa, & poſtea ſuccumbat in ſecunda, non debet in expenſis condemnari: quia iuſtam cauſam cenſetur habere, poſtquam habet ſententiam pro ſe: vt docet Specul.eod.titul.§.fina.ver.quid de appellato. & Alex.conſilio 183.in cauſa. col.penul.vol.6.

40 Hoc tamen non ſeruatur in curiis ſecularibus Franciæ, in quibus ſolet condemnari etiam is, qui obtinuit in prima cauſa, tum quòd ſententiam iniuſtam non debebat tueri, & res eſſet mali exempli, vt qui obtineret à iudice iniquo, non condemnaretur poſtea ad expenſas: ideo non ſolet ab eis releuari; vt vidi ſeruari in curiis Franciæ.

Abſoluens victum ab expenſis eã cauſam exprimere debet.

41 Et quando iudex abſoluit ab expenſis victum ex iuſta cauſa, debet illam cauſam exprimere. §.oportet.in auth.de iudic. col.6.Bal.in authen. nouo iure.per illum tex.C.de iud.& in dict.auth. generaliter.num.9. alioqui facit litem ſuam, cum faciat contra legem præcipientem condemnari in expenſis. Alexand.conſil.193. in cauſa. col.1.in 6.volum.iudices tamen hoc nolunt exprimere in Francia.

Iuſtam cauſã litigandi habens debet expenſas, ſi eas promiſerit.

42 In caſibus in quibus pars habet iuſtam cauſam litigandi, adhuc condemnabitur ad expenſas, ſi eas promiſerit per ſtipulationem.gl.in §.oportet.in auth.de iud. colla.6.quia promiſſa reſtituenda ſunt.text.in l.vnic.C.de ſuff. & vt illa promiſſio aliquid operẽtur.l. ſi quando.ff.de leg.1.& quia iure actionis debentur, & vbi per actionem debentur, iuſta cauſa non excuſat.l.fideicommiſſa.§. ſi rem.vbi gl.ff.de leg.3.Ale.conſ.119.quæritur.col.pe.in 2.vol.& cõſ.34.viſo proceſſu.in fi.vol.3.

43 Vnde praxis inoleuit vt notarij in inſtrumentis contractuum ſoleant conſcribere, quòd ſi pars contrauenerit, promittit expenſas & damna, quæ patietur altera pars, & tunc etiam ſi iuſtam litigandi cauſam habeat, parti adhuc debentur expenſæ, vt concludit Alex.conſ.34.conſultus.in fi.vol.4.& conſ.135.circa.col.pe.in 6.vol.& Iaſ.conſ.134.in inſtrumento.col.pe.in 4.vol.vbi ponit caſum in eo, qui promiſerat ſe ſoluturum, & expenſas, & centum, ſi poſtea opponat compenſationem, adhuc condemnabitur ad expenſas, licet iuſtam cauſam habeat litigandi ratione compenſationis.Hipp.ſing.237.expenſæ.

Dolus promiſſus expẽſas non exigit.

44 Limitarem quando is cui promiſſæ ſunt expenſæ eas dolo peteret vel iniuſtè, tunc promittens ad eas non teneretur, quia dolus nemini prodeſſe debet.c.ſedes.cum ſeq.de reſcrip.idem dicerem in expenſis, quas plus æquo fecit, tex.in l.officio.vbi Bald.ff.vbi pup.educ.deb.

45 Idem putarem ſi is cui promiſſæ ſunt dolo aliquid aut mala fide expoſuiſſet, illa enim repetere non poſſet, per l.ſi verò.cum l.ſeq.ff.de rei vendic. cap.cùm dilecti.in fi.de dolo. iniuſta enim petentibus eſt denegandus aſſenſus.l.2. à contrario. ff. de his qui ſunt ſui vel alie.iur.§. fi.illo titul. in Inſtitut.

46 An ceſſionarius habeat etiam actionem ex ſtipulatu, ſi expenſæ ſunt promiſſæ cedenti, decidit Bal.in l.fi.C.quando prouo.non eſt neceſſ.

Iuſta cauſa litigandi nõ excuſat ab expenſis, ſi ſtatutum vel ordinatio exigat condemnationem.

47 Idem dicunt, ſi ſtatutum vel ordinatio diſponeret, quòd victus victori in expenſis condemnaretur, tunc etiam ſi iuſtam cauſam habeat litigandi victus, adhuc condẽnari in expenſis debet. Alber.in tractat.ſtatuto.in 2.p.q.191.quid ſi ſtatuto.glo.in verbo, cauſam.in §.1.in auth.de exhib. reis.colla.5.Et Franc. Cremen. ſing.120.habens iuſtam. Barba.in clem. cauſam.col.60.de elect.& conſ.56.col.8. in 3.vol.tum vt ſtatutum aliquid addat iuri, vt debet.l.4 §.prætor.ff.de dam.infect. vbi Bart.& Hip.ſing.207.victus.tum quia debetur iure actionis, & ſtatuti & ordinationis, ſed hoc negat Mathe.no.8.nota.quod Bar.ac multi notæ authoritatis viri, quos Alex.& Iaſ.citant in l.properandum.§.ſin autem alterutra.C.de iud.

48 Dicentes ſtatutum intelligendum ſecundum rationem & æquitatem naturalem, ne abſurdum ſequatur. l. ſcire oportet. §. ſufficit.ff.de excuſ.tu.ibi ſufficit firmare ex ipſa naturali iuſtitia, & melius eſt quòd ſtatutum nihil operetur, quàm ſi quis contra æquitatem, damnum indebitè pateretur.leg. fi.§. in computatione. vbi gloſſ.& doctores.C. de iure deliberandi.ſed ſi habens rationem litigandi condemnaretur indebitè, & contra æquitatem pateretur, ob id non deberet cõdemnari, etiam ſi ſtatutum hoc dicat. Et iſta eſt ſententia æqua, quicquid doctores in contrarium aſſerant, & in iudiciis tenenda: vt videlicet, litigantes iuſtam habentes cauſam, non debeant condemnari in expenſis, quamuis ordinatio vel ſtatutum dicat victum victori in expenſis condẽnandum.

49 † Sed curiæ Franciæ non excuſant aliquem victum, niſi iuſtam cauſam habeat, & valde apparentem, ſed ſtatutum vel ordinatio operatur, vt etiam lite finita poſſint expen.peti vigore ſtatuti, vel ordinationis, licet iudex non condemnauerit in ſentẽtia. Auth.in c.cum appellationib. de ap.li.6.Lucas in l.vna.q.19.C.de ſump.rec.li.10.ego tamen putarẽ non poſſe partẽ has impẽſas petere poſt ſentẽtiam, niſi quis appellet, & ita ſeruatur in Francia, quicquid in contrariũ iactetur.

50 Notandum

Digitized by Google

50 Notandum eſt, quòd licet ratio litigandi excuſet ab expenſarum condemnatione, non tamē à cōdemnatione fructuum, qui ſunt officij ſeu beneficij. de Rot. dec. 182. probabilis. in no. & quia non debet quis locupletari cum aliena iactura. l. nam hoc natura. ff. de condict. indeb. & poſtquam recepit fructus rei meæ, eſt factus in illis locupletior, ad illos ergo debet condemnari, quamuis ſit hæres, & ignorantiam rei alienæ habeat. l. quæ in alterius. ff. de reg. iur.

Excuſatus ab expenſis non excuſatur à fructibus.

51 Item non dicitur perdidiſſe cauſam, quando iudicatum fuit inſtantiam peremptam, & reus
52 fuit ab obſeruatione iudicij abſolutus. l. properandum. §. & ſi quidem. C. de iudic. † Ideo fideiuſſor qui promiſerit ſoluere expenſas pro actore ſuccumbente, non tenetur ad expenſas inſtantiæ peremptæ, quia non ſuccubuit, qui iterum cauſam inſtaurare poteſt. dicta l. properandum. & quia non eſt definita cauſa: ſic conſuluit Bald. conſil. 106. proponitur. in 2. volu. ſed curiæ Franciæ ſolent condemnare actorem, vel eum per quem ſtetit ad expenſas, in vtilitatem eius qui abſolutus eſt.

Abſolutus ratione inſtātiæ ad expēſas an teneatur.

53 Sextò non procedit quando aliquis in parte obtinuit, & in parte ſuccubuit, tunc fieri compenſatio expenſarum debet. l. generaliter. §. ſin autem iudex. in verbo, diſpendij. C. de rebus credi.
54 cap. Raynutius. & c. Raynaldus. de teſta. † Quod eſt verum, ſi pro dimidia obtineret, quòd ſi pro quarta, tunc pro illa quarta fiet compenſatio, & in reliquis condemnabitur. Bal. in l. eos. §. cau-
55 tione. col. 2. C. de appe. Imo in d. l. qui ſolidum. §. etiam. ff. de leg. 2. † Vnde non valeret condemnatio expenſarum ratione incertitudinis, ſi vterque eſſet victor & victus, [& iudex diceret, victum victori in expenſis condemnamus, & ſic debet intelligi opi. Bar. in l. ſi legatario. in fi. ff. de fideicommiſ. lib. ſi tamen vnus tantum eſſet condemnatus & victus, tunc valeret ſententia dicens victum victori in expenſ. condemnamus, quia ibi non eſt incertitudo, & ſic conciliari doctor. opiniones poſſunt.

Cōpenſatio expenſarum quando fieri debeat.

56 Septimò tutor agens cauſam pupilli, ſi iuſtam litigandi rationem habeat, etiam ſi ſuccumbat, expenſas à pupillo repetit, quia ſufficit ſi ex bona fide fecerit. l. quoties. §. ſicut. ff. de contra. act. tut. l. ſumptus. C. de admi. tut. Bar. in l. ſi pupilli. ff. de neg. geſt. ſic conſuluit Carol. Rui conſ. 1. col. pe. in 3. vol. & ſufficit ſi vtiliter geſſit, & ſi effectum non habuit. l. ſed an vltro. §. 1. ff. de nego. geſt. & tenetur tutor appellare ſi pupillus bonam habeat cauſam. l. ſi bonam. C. de admi. tuto.

Tutor ſi ſuccubuit an expē. à pupillo petere poſſit.

[Octauò ad expenſas futuras non debet iudex condemnare, quia actus futuri non ſunt in diſpoſitione iudicis. l. non quemadmodum. ff. de iud. l. 1. de vſur. ideo ad expenſas tantum factas iudex etiam ſupremus condemnabit, non ad faciendas, vt cenſuit Senatus anno 1383. die 24. Nouembris pro do. de Caſſe contra do. de Tine.]

57 Vltimò ſi pars obtulerit id, ad quod tenetur. ſi actor non acceptet, non condemnabitur ſi iuſta fuerit oblatio, reus victus in expenſis. doct. in d. l. properandum. §. ſin autem alterutra. C. de iud. & in l. quidam. ff. ſi cer. pet. iudex tamen quando pars offert, non debet diuidere oblationem partis, ſed totam debet recipere, vel totam reſpuere, quamuis altera pars hoc requirat: vt cenſuit Senatus anno 1515. die 25. Iunij poſtulantibus Dugue & Iame aduocatis, & idem fuit dictum anno 1529. die 7. Mart. quod probat in l. cum quæritur. ff. de admi. tuto.

Oblatio ab expen. excuſat.

Areſtum.

58 Vide etiam caſum ſingularem, in quo victor victo in expenſis condemnatur. in §. & iudicare. vbi gloſſ. & Angel. not. in auth. de defen. ciui. colla. 3. alia de expenſis ratione victoriæ vide per Spec. in tit. de expenſis. & per doctor. in locis ſuprà allega. per iſta tamen poterit quis & conſulere & iudicare ſuper expenſis quando debeantur, vel non victori.

Victor victo in expen. cōdemnatur in caſu ſing.

CHARLES VIII. *article* L.

Item, pource qu'és incidents, qui ſe vuident lon reſerue les deſpens en diffinitiue, les parties ne craignent point à bailler infinies requeſtes, & de trauailler ceux, contre leſquels ils ont affaire, nous auons ordonné que doreſnauant on ne les reſerue plus, mais que lon condamne victum victori *és deſpens.*

Articulus 1.

GLOSSA VNA.

1 Notandum eſt quòd expenſæ litium quandoque veniunt ratione contumaciæ, de quibus in l. ſancimus. C. de iudic. & inferius dicetur art. 5.

2 Aliæ veniunt ratione temeritatis, non ſolùm quòd temere egit in tota lite, ſeu in parte, & in quodam incidente, & de iſtis tractat hic art. Nam ratione temeritatis hoc incidenti interueniētis condemnatio fit expenſarum, quando pars ſuccubuit in illo. l. non ignorat. C. de fruct. & lit. expe. vbi Bar. & In. in c. ſæpe. de app. Spec. in tit. de app. §. viſo. verſ. illud quoque.

Expenſæ ratione temeritatis debētur etiam cauſa incidentis: & ratio.

3 Et hîc ponitur ratio quare in incidente & vno articulo debeat fieri expenſarum cōdemnatio, & non debeat in fine reſeruari, quia olim eo quòd reſeruabantur in fine cauſę, partes non metuebant plures ſupplicationes tradere, & multa quærere incidentia per calumniam, & quia idem ius dici debet in parte quod in toto l. quæ de tota. ff. de rei vend.

4 Etiam quia iſte qui ſuccubuit in hoc articulo, ſi obtinere in definitiua, & pars condemnaretur ad expen. ratione principalis, tamen non repeteret expenſas, quas ſoluit pro illo incidente, & ſi non eſſet ſtatim condemnatus victus, in principali nihil conſequi in fine poſſet, ideo iuſtum eſt, vt fiat condemnatio, & in quocunque incidenti, vel emergenti, in quo quis ſuccumbet, & debet ſemper condemnari in expe. c. ſignificauerunt. de teſtib. vbi Bald. no. & in l. ſancimus. num. 4. C. de iud. & Iaſ. in d. §. ſin autem alterutra. num. 19.

Succumbens in declinatoria & in vno articulo refundit expenſas.

5 Item ſuccumbens in declinatoria ante litem conteſtatam, indiſtinctè refundit expenſas. glo. in c. imprimis. 2. q. 1. Bal. in auth generaliter. num. 9. C. de epiſ. & cler.

6 Et,

6 Et iſtæ expenſæ vnius articuli poſt condemnationem ſtatim ſunt reficiendæ. vt dicit Bald. in
l.generaliter.§.his de præſentibus.C.de reb. cred.ſequitur & refert Iacob.in d.l.eum qui.col. 1.

Expenſarum cõdemnatio etiam in interlocutoria iuris fit.

7 Limitant doctor.in interlocutoria iuris,in qua non fit expenſarum condemnatio, cùm ſtatim
expediri poſſit.In.in c.ſæpe.de appel.Cyn.& alij in l.Polla.C.de his quib.vt indig.Bald.in l.vltima.
in fi.quan.prouo.non eſt neceſſe.vt ſi pars petat ſecundam dilationem,& pars dicat non eſſe dan-
dam,iudex pronunciat dandam eſſe, iuxta l.fi.de fer.tunc non condemnabitur ad expenſas,quia
nullæ ſunt,vel admodum paucæ:vſus tamen communis contrarium ſeruat,ſi aliquæ ſint impenſę,
vt ad eas condemnet iudex.

Cõdemnatio expenſarum in definitiua an poſſit fieri de interlocutoria.

8 Si iudex non condemnauerit actorem, qui ſuccubuit in interlocutoria,poterit eum poſtea in
definitiua condemnare , ſi etiam ipſe actor ſuccubuerit , ſed ſi obtineat in definitiua, non poterit
condemnari in expenſis interlocutoriæ, poſtquam in principali obtinet,vt docet Ang.in l.termi-
nato.C.de fruct.& litium expen.

9 Ideo ſit cautus ille,qui in interlocutoria obtinuit,vt ſtatim petat aduerſarium in expen. con-
demnati,quia ſi poſtmodum is qui in interlocutoria ſuccubuit,in definitiua obtineat,condemna-
tionem interlocutoriæ petere non poſſet,vt firmat Lanfr.in repe.c.quoniam contra.in fi.de expe.
verſ.notandum eſt etiam de probatio.

Incidens & emergens ex vſu confunduntur.

10 Et quamuis doctores differentiam conſtituant inter incidens & emergens , vt incidens di-
cant reſpicere merita cauſæ,& habuiſſe originem ante litem motam,vt pacti exceptio,& ſimiles:
emergens eſt quod proceſſum reſpicit,& de nouo emergit.Bar.& alij in l. 1.C.de ord.iud.docto.in
c. 1.de ord.cogni.ſcripſi in arbo.exceptio.& in interpretatio.l.quod iuſſit.in glo.magna.ff.de re iu-
11 dicata. † Tamen hîc ex communi vſu Gallici ſermonis,*incident* dicimus quicquid incidit
ſiue de nouo,ſiue non , vbi eſt opus iudicis pronunciatione,quia vſus gallicus confundit emergẽs
cum incidente , & Gallice non vtitur verbo *emergent* , aut rato , ideo *incident* vtrumque compre-
hendit in ſermone Gallico.

Procuratores non poſſunt conuenire vt incidẽs iũgatur principali.

12 Nota tamen, quòd non ſpectat ad procuratores partiũ conuenire,vt incidens iungatur cum
principali , ſi non fuerit dictum per iudicem , quia fit contra hanc legem & ordinationem, & ita
viſum eſt Senatui anno 1509.die 5.Auguſti.

Arcitum.

FRANÇOIS *article* LXXXVIII. *des publiées.* M.D.XXIX.

Articulus 3.

*Qu'en toutes matieres reelles ,perſonnelles & poſſeſſoires, ciuiles & criminelles,y aura adiudication de dom-
mages & intereſts procedans de l'inſtance & de la calumnie ou temerité de celuy,qui ſuccumbera en icelles , qui
ſeront par la meſme ſentence & iugement taxez & moderez à certaine ſomme , comme il a eſté dict cy deſſus,
pourueu toutesfoys que leſdicts dommages & intereſts ayent eſté demandez par la partie, qui aura obtenu , &
deſquels les parties pourront faire remonſtrance ſommaire par ledict procez.*

GLOSSA VNA.

Damnorum quando fiat cõdemnatio.

1 NOtandum eſt,quòd in condemnatione expenſarum litis,quæ fit ratione victoriæ veniũt
tantùm expenſæ factæ in lite, non autem habetur ratio damnorum,ſed quando expen-
ſæ veniunt ratione contumaciæ,vel retardati proceſſus,vel calumniæ, tunc veniunt & damna,vt
2 hîc.glo.in l. 1.ff.de alie.iudi.docto.in l.eum quem temere.ff.de iud. † Sed an lite ſopita dam-
na peti poſſint,docet Bald.conſ. 106.Quidam dominus.in 3.vol.

Exempla ſeu copiæ an nomine dãnorũ vel expen.veniant.

3 Item haberi debet ratio damnorum,quæ perſonam litigantis reſpiciunt,etiam in condemna-
tione expenſarum ratione victoriæ. §. hæc autem omnia.in titul.de pœna temere litigantium.ibi
improbus litigator etiam damnum & expenſas litis inferre aduerſario ſuo cogatur. vbi Angel.&
docto. dicunt. exempla inſtrumentorum ſeu literarum data à parte parti ſolere taxari , & venire
4 nomine expenſarum. † Quando verò pars produxit originale,& potuit retinere exemplum,
tunc hoc veniet nomine damnorum, non expenſarum,niſi fauore eccleſiæ cuius gratia taxantur
contra eum , qui ad expenſas eſt condemnatus , vt concluſum fuit in Senatu anno 1538. die 10.

Artifici an damna ob litem paſſi reſtitui debeãt.

5 Inuarij. † Vnde ſi artifex diu litigauerit,id temporis quo nõ potuit vacare ſuo officio,certe
iſtius damni habetur ratio,ſi obtineat.l.ſed & ſi.§.plane.ff.ad exhib.Specul.in eo.tit. de expe.§.ſi.
verſi.quid ſi victor artifex eſt.vnde qui obtinet ſententiam,repetit damnum,quod ſubiit eo quòd
à ſuis negociis abfuit. Ideo canonicus diſtributiones, quas ob litem amiſit,in damno computare
poterit,vt ſcripſi.§. 1.de colla.in concord.

6 Itaque iſte rex.ſtatuit,vt improbus litigator quieſcat,quòd in omni materia non ſolùm expe.
condemnatio fiat,ſed & damnorum,& eius quod intereſt,ſi iſta procedant ex inſtantia & calum-
nia,ac temeritate victi,& hoc eſt ſtatutum ad vitandas opiniones,quia inter iſta eſt differentia,vt
in l.properandum.§.ſin autem alterutra.C. de iud.vbi dicitur victum condemnandum in expenſ.
nil dicit de damnis,& tamen damnum differt ab expen.cùm hoc diminutio patrimonij ſit.l. 3.ff.
de dam.infect.& intereſſe conſiſtit circa lucrum ceſſans , & damnum emergens.l. vna.C.de ſent.

Expenſarum nomine non veniunt damna.

7 quæ pro eo quod intereſt. vbi fuſius ſcripſi. † Et expen.nomine non veniunt damna.l. 1.ff.de
alie.iud.vbi Ale.in addi.ad Bart.& Bald.in l. 3.C. de fruct.& litium expenſis.Iaſ.in l. 1.§.fi.ff ſi quis
8 ius dicen.non obtempet. † Ideo condemnatus ad expe.nõ cenſetur condemnatus ad dam-
na,vnde hic tex.ſtatuit,quòd iudices condemnent in damnis & intereſſe in omni materia,per §.
hæc autem.de pœna teme.litigan.in Inſtitut.

9 Vnde

Digitized by Google

9 Vnde in materia reali ſi vendicem à Titio domum ,& obtineam, iudex debet cōdemnare ad expenſas , etiam ad damna ratione inſtantiæ prouenientia. nam eo quod me oportuit litigare in magno conſilio,abſui à mea lectione, ob id meæ Regen.fructus amiſi, & in hoc damnum patior, itaque iudex debet condemnare ad illa damna , quæ ſum perpeſſus ratione inſtantiæ. Cyn.in leg. ſancimus.C.de iudic.

In reali & perſonali dānorum fit cō demnatio.

10 Item in perſonali,vt ſi canonicus petendo debitum litigat extra locum in quo ſeruire canonicatui non potuit.ob id diſtributiones quotidianas amiſit, certè in his damnum patitur:ideo ad illas diſtributiones ratio haberi debet,& ad damna fiet condemnatio,habendo rationem harum, quas ratione inſtantiæ amiſit,& calumniæ,& temeritatis partis aduerſæ,ſi verò diceret ſe fuiſſe electum in decanum , vel archidiaconum,ſi fuiſſet præſens,huius non haberetur ratio,quia extra rem eſt.vt plene ſcripſi in interpre.d.l.vnic.in glo.1.& glo.dupli..

11 Item ne lites ex litibus oriantur.per l.4.§.ait prætor.ff.de re iud.ſtatuit hic tex.vt damnorum & intereſſe fiat condemnatio cum principali ſententia, & taxatio ad certam ſummam,alioqui ad probandum & liquidandum illud intereſſe & damna multi alij proceſſus orirentur,quare ſtatuit, vt taxentur , & partes poterunt in proceſſu oſtendere,quæ damna paſſę ſunt,vt certa feratur ſententia.§.curare.de actionib.in Inſtit.

Cōdemnatio & taxatio dānorum ſemel fieri debet.

12 Hoc verum ſi petātur à parte,aliàs iudex non tenetur ſuum impartiri officium.per l.4.§.hoc autem iudicium.ff.de damno infecto.& per hunc tex.tolluntur opiniones,quæ erant an iudex teneatur condemnare ad expenſas, vel damna,ſi non fuerint petita & text.hic ſtatuit non teneri,& hoc etiam eſt iuri conforme. per gl.ſing. in c.fi.de reſcrip.Iaſ.& alij in d.§.ſin autem alterutra.

Petitę expē. & damna & non aliàs debentur.

13 Et ponitur regula in omni materia,in qua poteſt iudex aliquid facere,intelligitur ſi petatur à parte plene.Iaſ.in l.vniuerſa.C.de precib.Imper.offer.Et ſi poſt petitionem iudex non condemnauerit,tenetur de ſuis bonis reſarcire.d.§.ſin autem alterutra.vbi ſic intelligit Iaſ.& alij.

14 Nec ſufficeret petitio implicita & obſcura,vt peto ſententiam ferri pro me,niſi expreſsè petantur expen.& damna:quamuis Iaſ.contrarium teneat in d.§.ſin autem alterutra.col.vlt.vbi etiā dicit,quòd ſi non fuerint petitæ ante condemnationem, poterunt peti die condemnationis,quod non eſt verum,quicquid dicat glo.in l.terminato.C.de fructib.& litium expen.quia iudex eſt ſuo functus officio per condemnationem ſuper principali.l.iudex. ff. de re iud.ſic & ſuper acceſſorio. id eſt ſuper expenſis.[Ideo debent peti in libello,& hoc fieri eſt ſolitum.]

Petitio expē. expreſſè non implicitè iuuat.

15 Si tamen iudex non condemnauerit partem,poſtquam expenſæ petitæ fuerint, poterit pars appellare,& ſi non appellauerit, imputare ſibi debet.c.ſignificauerunt.de exceptio.l.fi.C.de fruct. & litium expen.niſi quando victus appellauit.l.fi. C.quando prouoc.non eſt neceſſe.& ita ſeruant curiæ,teſte Specula.in titul.de appellatio.§.in quibus.verſic.penulrim.vt refert Georg.Nathan.in repet.clemen.ſæpe. in gloſſ.vltim.de verbor.ſignific. ego dixi curias Franciæ ſeruare contrarium, quia appellare debet victor , etiam ſi victus appellauerit,alioqui iudex non ſupplebit,niſi per appellationem partium.

Appellari poteſt ab omiſſione condēnationis expenſarum.

16 Nec poterit pars poſtea agere contra iudicem , qui omiſit condemnare, quia pars appellare poterat,quicquid dicant doct. in l.ſi filiusfa.ff.de iud.per l.fi.ff.de variis.& in §.1.de oblig quæ ex quaſi delict.in Inſti.& ſi iudex abſoluat ab expenſis,poterit etiam victor appellare,quia grauatur, vt docet Lucas in l.vna.q.5.& ſeq. C.de ſumptuum recu.lib.10.nec poſſet iudex condemnare ad has expenſ.ex officio,ſi non eſſent petitæ per hunc textum requirentem petitionem, licet de iure iudex poſſit condemnare in expenſis non petitis,ſi factæ fuerint poſt litem conteſtatam.per gloſ. ſingul.& probatam in c.finem.de dolo.quam ſequuntur doct. in d.§.ſin autem alterutra.& Anto. Tremol.in addit.ad Vbert.de Bonacurſo in practic.ſua.tit.de recu. in verbo,gratificari.iſte tamen text requirit petitionem,aliàs iudex non tenetur.

Ad expen. & dāna agi an contra iudicē poſſit qui ad expen. nō cōdemnauit.

17 Præterea hîc vult condemnationem expenſarum fieri,ſiue proueniant ex temeritate,temeritatem nullum dolum præſupponere , neque malitiam,dicunt docto.ſed quandam facilitatem & incuriam,vt Io.And.in c.1.de ſent.excom.in 6.

18 Ego dico,quòd expenſæ dicuntur venire ratione temeritatis,quando inconſultè & per ſtoliditatem quis litigare cœpit,& ſic ſuccubuit , vt probatur in tit. de pœna teme.litig.& temeritas eſt ſine cauſa quid agere.§.aliæ.Inſtit.de dona. Lucas in l.magiſtros.col.3.C.de profeſſo.& medic. lib.10.& temerarius is dicitur , qui agit illicitum.c.cum qui.de præb.in 6.Et ſic qui proceſſum vel rem illicitè,& ſine conſilio proſequitur,teſte Luca in l.vlt.C.de priui.co.qui in ſacro pala.mil.lib. 12.vbi dicit 30.modis temerarium vocari.ibidem videre licet ne plura.

Temeritas quando dicatur & temerarius.

FRANÇOYS *article* LXXXIX.*des publiées.* M.D.XXXIX.

Qu'en toutes condemnations les dommages & intereſts procedants de la qualité & nature de l'inſtance , les iuges arbitreront vne certaine ſomme,ſelon qu'il leur pourra vray ſemblablement apparoir,par le procez ſelon la qualité & grandeur des cauſes & des parties,ſans ce qu'elles ſoyent plus receuës les bailler par declaration , ny à faire aucune preuue ſur iceux.

Articulus 4.

GLOSSA VNA.

1 DIcitur in l.quatenus.ff.de reg.iur.quatenus cuiuſque intereſt in facto,& non in iure cōſiſtit:ideo probari debet.itaque partes in proceſſu hoc probare debēt,& ex proceſſu & ſecundū quod veriſimile eſt,& probatum ex illo,& pro qualitate materiæ,& perſonarū iudices

Intereſſe ad certam ſummam taxari debet.

iudices iudicabunt,& taxabunt ad certam ſummam.in l.2.ff.de re iud.& nulla alia dabitur declaratio vel probatio,vt lites breuientur,poterit tamen appellari ab hac effuſa taxatione.

Expen.ratione retardati proceſſus & calumniæ ab actore & reo debentur.

2 Interdum expenſæ ſoluuntur ratione ſubterfugij, & proceſſus retardati, vt docet Bartol.in l. ſancimus.C.de iudic.& iſtæ reguntur ſicut expen.contumaciæ,de quibus art.7.infra eo.dicam.

3 Aliæ debentur ratione calumniæ,& iſtæ tam ab actore quàm reo calumniante exiguntur.ca. calumniam.de pœn.l.non ignorat.C.de fruct.& lit.expe.Spec.in tit.de exp.§.fi.ver.ex præmiſſis.

Differens producere inſtrumentum, illud poſtea non producit non ſolutis expenſis.

4 Notandum eſt,quòd ſi quis per calumniam differat producere inſtrumētum,non debet poſtea recipi eius productio,niſi refuſis expenſis proceſſus retardati. Bald.hoc nominatim ſcribit in c. exceptionem.in princip. de excep.quem refert Fel.in c.ad audientiam.2.de reſcr.& in c.de cætero.col.4.de re iud.allegat.c.ſuſcitata. & ibi Abb.3.no.de in integ.reſti.Hippol.in l.patre.num.84. & ſeq.ff.de quæſtio.

Expen.commiſſariorum, ab vtraque parte tradi debent. Areſta.

5 Etiam quando proceſſus iudicatur in curia per commiſſarios,vtraque pars debet pro virili expen.contribuere pro iudicantibus, non pro breuiario,ſeu relatoris ſalario, quod *extraict du procez* vocant,nam illud tenetur ſoluere is, qui obtinuit,ſic iudicauit Senatus inter Comitem de la Val, & Renatum Charlet anno 1514.die 26.Iunij.& idem protulit Senatus anno 1521.die 7.Ianuarij inter dominum Triſtam & Claude Chaſtillon,& do.Helenam de Iambes.

FRANÇOIS *article* CLXXXII. *des publiées.* M.D.XXXIX.

Articulus 5.

Que les taxations des deſpens & iugemens de defauts,ne ſe feront doreſnauant par les greffiers,mais par les conſeilliers & autres iuges ordinaires ou deleguez,auſquels la cognoiſſance en appartient.

GLOSSA VNA.

Taxatio expen.per iudices & nō per actuariū fieri debet.

1 OLim taxatio expenſarum fiebat per ſcribam & grapharium, ſed hoc prohibet hic art.& ſtatuit vt per conſiliarios & alios iudices ordinarios, vel delegatos fiat:quia taxatio expenſarum eſt iuriſdictionis,vt not.doctor. in l.imperium.ff.de iur.om.iud.ideo non poteſt fieri ab eo,qui nullam habet iuriſdictionem,ſicut eſt actuarius & grapherius:ideo vult vt taxatio fiat per

Conſiliarij duo in taxatione expenſarum requiruntur.

2 conſiliarios in parlamento. † Ergo duo requiruntur conſiliarij ad minimum,cum numero plurali hic text.loquatur,& pluralis loquutio duos ad minimum requirit.l. vbi numerus.ff.de teſtib.& regula,pluralis loquutio.de reg.iur.in 6. & ſic ſeruatur,nam vnus taxat præſentibus partibus,aut earum procuratoribus,& alter conſiliarius ſubſcribere ſolet poſt taxationem.

Ordinarius iudex quis ſit.

3 Item in aliis curiis inferioribus fieri debet taxatio expenſarum per iudices ordinarios, ordinarij ſunt qui à lege vel à Rege præfecti ſunt ad illud munus,vt ſi ſit præpoſitus, vel bailliuus,aut alterius locum tenens à Rege deputatus, vt docet Spec. in tit. de iu.or.facit tex.in c.fi.de his quæ vi,metúſve cau.fiunt.l.ſancimus.& auth.poſt iuſiurandum.C.de iud.

Delegatus quis,& an antiquior aduocatus delegatus ſit.

4 Delegatus ſi ſit ab his iudicibus, vel aliis commiſſus ad ipſius cauſæ cognitionem taxare expenſas poterit, vt patet per totum titulum, de offic.deleg.& ff.de offic.eius cui mand. eſt iuriſd.l. iubemus.C.de iud.tamen antiquior aduocatus non dicitur delegatus, qui quidem iudice recuſato vel abſente cognoſcit,quia ipſe ab ordinatione,& ſic à lege eſt præfectus,vt in tit.de recu.art.6.

Taxatio expen. in auditorio fieri debet. Areſtum.

5 Et hæc taxatio in auditorio fieri debet,vt in iuridicis cōuentibus Andega. fuit iudicatum anno 1539.die 2. Septembris.quia ius debet in auditorio reddi,non extra.l.penulti.ff.de iuſt.& iur. cap.forum. de verborum ſignific.& non ſolet fieri hæc taxatio à duobus iudicibus ſicut à duobus conſiliariis,ſed ab vno iudice tantum.vide gloſſ.in §.notariis.in verb.taxetur.de electionib.in pragma.

Citatio in taxatione expenſarum ſi non interuenerit, reuocatur taxatio.

6 In taxatione expenſarum requiritur partis citatio.Bart. in l.non ignorat.in fi.C.de fruct.& lit. expen.Boer.in deci.Burdeg.q.285.quæritur.num.6.Alioqui parte non citata,vel non legitimè vtpote ſine teſtibus reuocatur taxatio,vt cenſuit Senatus anno 1516.die 16.Iunij inter Cochon appellantem à bailliuo de Monteforti, & Nicolaum grapherium dicti loci,ſalua actione contra apparitorem qui non legitimè citauit.

Cōſiliario & militi quot equi, & epiſcopo taxentur.

7 De ſtilo curiæ taxantur quatuor equi conſiliario , & ſeptem fuere taxati epiſcopo Maleacen. vide tamen text. in c. cùm apoſtolus.de cenſi.& fuit concluſum militi cuiuſcunque qualitatis ſit, non taxādos vltra quatuor equos in hoc Senatu anno 1532.die 21.Martij.& hæc taxatio pro qua-
8 litate perſonæ fieri ſolet. † Ideo ruſtico non ſeni nec valetudinario non taxantur expenſæ equi , vel vili artifici, qui pedes incedere debet. gloſſ.in l. idemque.§ idem Labeo.ff.mand.apud Parthos Perſasque equo vehi,vel pedes ire,nobilitatem à vulgo diſtinguebat, nullus enim honeſtè genitus pedibus incedebat, quòd compar ferè cum Romanis fuit, quibus plebeiæ pedibus incedebant,matronæ nobiles lecticis vectabantur. hæc Alex. in libr.5.geni. c.18. in fine.& ſic etiam pro conſuetudine.l.ſi cùm dies.§.ſi arbiter.ff.de arb.l.vel vniuerſorum.de pigno.act.l.qui ſemiſſes. de vſur.

9 Et ſi quis pedes aliquando ibat,aliquando eques, tunc inſpiciendum eſt quod plerunque fieri conſuetum erat.per d.l.vel vniuerſorum.& l.legatis.§.ſi ex officio.ff.de leg.3.Iac. de Arer.in tract. de expen.ver.ſed quod de vecturis.vbi plus dicit,quòd propter valetudinem aduerſam taxabitur equus etiam non conſueto equitare,per l.ſi cui.in fi.ff.ex quib.cauſ.maio.in integr.reſti.l. qui cum vno.in fi.ff.de re mili.

10 Hodie

Digitized by Google

10 Hodie in regno Franciæ condemnat iudex partem ad expenſ. demum iurat pars ante taxationem,ſe expoſuiſſe illas expen.quas conſcripſit,& poſtea iudex taxat,non omnino ſequens partis iuramentum,ſed pro viri boni arbitrio inſpecta perſonarum cõditione,reiq́;, iuxta l.ſancimus. C.de iud.& ſic non ſeruatur auth.poſt iuſiurandum.ibidem.nec c.1.de reſt.ſpo.in 6.nec cap.1. de excep.ibidem.vbi dicunt prius expenſas taxandas,& poſtea partem iurare debere,& demum cõdemnationem faciendam.Cald.conſ.7.tit.de re iud.Spec.eod.tit.§.poſtremo.

Iurare pars ante expenſarum taxationem,an poſt teneatur.

11 Item taxationem expenſarum ſolet iudex in condemnatione ſibi reſeruare,ſed condemnationem reſeruare non poteſt.l.terminato.vbi doct.C.de fruct.& lit.expen.quia per condemnationem rei principalis eſt functus officio ſuo,& ideo non poſſet poſtea condemnare ad expen.l.Pau-
12 lus.1.& l.iudex.ff.de re iud. † Ideo praxis inuenit,vt ſibi taxationem reſeruet,vt docet Hip. in l.patre.nu.73.ff. de re iud. vnde iudices dicere ſolent talem reum ad expenſas condemnamus,
13 taxatione nobis & curiæ noſtræ in poſterum reſeruata. † Et ſi iudex non reſeruaret ſibi taxationem non poſſet poſtea expenſas taxare cum ſit ſuo functus officio.tex.in l.1.in prin.vbi Pau. & Vin.ff.ad leg.falc.& Lucas de Pen.in l.vna.col.3.C.de ſum.rec.lib.10.q.12.

Taxationem expenſarum ſolẽt iudices reſeruare,nõ cõdemnationem.

14 Et non ſolùm is iudex qui condemnauit,taxare ſolet,ſed etiam eius ſucceſſor,quia vnus videtur iudex.art.l.proponebatur.de iudic.ff. Bar.in d.l.terminato.col.2.Lanfr.in rep.c.quoniam.in fi.verſi.quæro quis habeat.de prob. & hoc dubium etiam tollitur per ſententiam, quæ dicit curiæ noſtræ reſeruauimus.

Succeſſor iudicis expenſas taxat.

15 Nec valeret taxatio ſimul facta cum condemnatione expẽſarum,ſed pars quæ obtinuit debet ſcribere expenſas,& eas,vt pragmatici dicunt,per declarationem dare illa,vt decreuit Senatus anno 1526.die 18.Martij poſtulantibus Aligtero & Picat.niſi quoad intereſſe ratione inſtantiæ,vt dictum fuit art.3.

Taxatio expenſarum nõ fit cum condemnatione. Areſtum.

16 Aduertendum eſt quòd in taxandis expen.iudex habere debet rationem ad expen.neceſſarias,ante litem factas,videlicet in inſtrumentis,& citationibus.& viatico.l.eum quem.ff.de iudic. [Ideò ſi pars impetrauerit literas à rege , quas potuiſſet obtinere à preſide,ſeu bailliuo, illæ taxabuntur & ſigillabuntur , vt cenſuit Senatus : quia rex eſt ſuperior, ad quem,ſicut ad mare omnia flumina:ita & partes recurrere poſſunt. Anno 1384. die 7. Maij pro Ioanne Datti Matiſconenſ. impetrante literas in caſu ſaiſinæ & nouitatis contra Ioannem Boucharde.]

Neceſſariæ expen.taxandæ.

17 Expenſæ in lite fiunt primo in iudicibus poſt citationem.c. ſtatutum.§.inſuper.de reſcr.in 6. & §.ne autem.in auth.de iud.col.6.in executoribus.vt in l.1.& per totum.C.de ſpor.& illa lex prima non ſeruatur in eo,quod dicit eundem executorem in prima citatione ſemper exequi debere: quia in Francia ſolemus recipere primum apparitorem nobis obuiam factum , bonum, ſi inueniri poſſit,apparent tamen rari nantes in gurgite vaſto gl.in §.nullo quoque.in auth.de iud.co.6.l.prohibitum.& l.defenſionis facultas.in fi.C.de iure fiſci.lib.10.

Expenſæ in litibus quomodo fiant.

18 Etiam fiunt expen.in teſtibus.l.quoniam liberi.C.de teſtib.d.cap.ſtatutum.§.pro ferendo.& tex.in §.venturis.4.q.3.hodie teſtes deponunt,& poſt depoſitionem taxatur eis ſalarium ſi petant, & pro qualitate perſonæ etiam in taxatione expenſarum comprehenditur examen ad perpetuam rei memoriam,vt fuit concluſum & iudicatum in parlamento Pariſienſi anno 1532.die 11.Martij. Etiam ſi aliæ eſſent atteſtationes ſuper principali , vt idem iudicauit Senatus anno 1537. die 14.Auguſti.Tamen dicunt quidam fuiſſe ibidem iudicatum anno 1507.die 1.Martij,quem non condemnandum ad expenſas in examine ad perpetuam memoriam factas, quia tunc non habebat partem,nec litem,& ad expenſas litis fit condemnatio,& iſtæ expen.non ſunt litis,tamen occaſione litis factæ ſunt:[& maxime ſi illis teſtibus vſus fuerit in cauſa,& fuerint iterum auditi,tũc taxandæ eſſent expenſæ:alioqui ſi non fuerit vſus illis teſtibus in proceſſu, non taxabuntur expẽſæ,& ſic conciliarem iſta ſenatuſconſulta,quæ varia aliàs videntur.]

In teſtibus & in examine ad perpetuã memoriam. Areſtum.

19 Aduocatis debetur ſalarium,quod honorarium vocatur.in l.ſancimus.C.de iud.Spec.in eo. tit.§.poſtremo.verſ.in ſumma.plene in l.1.§.in honorariis.ff.de variis & extraor.cog.

Aduocatis ſalarium debetur & procuratoribus.

20 Procuratoribus & notariis.l.ſi remunerandi.§ ſi.cum l.ſeq.ff.mand.Spec.eo.tit.§.fin.verſi. in ſumma nota.& dicit Imber.his verbis.in §.item ad rei iudicatæ.lib.1.Foren.Inſt.primum ergo huius generis ſunt illa impendia, quæ victor fecit , vt in iudicio ſe ſiſteret edendæ actionis,aut etiam editæ exceptionibus infirmandæ,& lit.conteſt.gratia,deinde vt in eum locum ſe conferret vbi teſtes producti ſunt,aut ab ſe,aut ab aduerſario , tum vt ex iudicis bona teſtimonia inſpiceret,ac diſceret,item vt in lib.inſtr.ſi teſtes adhibiti non fuerint,componeret,denique vt in iudicium adiret horum ſumptuum cauſa taxandorum.

Quæ partibus taxanda ſint viatica.

21 Item viatica taxari ſolent, id eſt itineris ſumptus.l.eum quem temere.ff.de iud.licet ſingulis annis debeant partes in parlamento ſe præſentare,vt in titul. *des preſentations*,infra tamen à parlamento non ſolent taxari niſi viginti ſolidi ſingulis annis pro illa præſentatione , quia illos poteſt pars mittere ad ſuum procuratorem,& ſi dicat miſiſſe nuncium expreſsè ad hoc, vel fuiſſe,ei non taxantur aliæ expenſæ , quia hoc potuit facere per nuncios generales , vel per alios amicos , ideo imputetur ei expenſa,vt dicam in tit.de præſen.

Viatica ſolẽt taxari.

22 Notandum eſt quòd has expenſas ſe feciſſe pars debet oſtendere , vel per acceptilationem, vel per teſtes probare,alioqui non taxabuntur , quod eſt verum , ſi magnæ ſint expenſæ , ſecus ſi paruæ,tunc per iuramentum.auth.poſt iuſiurandum.C.de iud.quod arbitrarium eſt.ca.ſtatutum.
23 §.inſuper.de reſcri.in 6.Bartol.in l.non ignorat.C.de fruct.& lit.expen. † Et iudex qui ſcit quantum

Pars expẽſas probare debet feciſſe.

Digitized by Google

quantum aduocatis & procuratoribus debeatur ſalarium,taxabit iuxta quantitatem in ſtilo taxatam, & conſuetam. Licita dicitur ſi in magna ac noua longaq; cauſa ab illuſtribus & in curia ſuprema aduocatus centum aureos acceperit,l.1.§. in honorariis.ff. de va. & extraor. co.ver.licita.

Ditatur nullus litigans.

24 Guid Papæ in deciſ. 190. † In honorariis multa ſolent fundere partes,quæ in taxationem non veniunt,ne homines facilè litigent,& litigando lucrētur. ſpecies enim miraculi eſſet ſuo nomine litigare,& ditari, cum lites ad paupertatem homines inducere ſoleant.tex.in auth.vt differentes iudices.§.1.col.9.ſcripſi in procemio harum conſtitutionum.in fin.

Iudex ex officio expenſas taxat.

25 Adde etiam quòd iudex ex officio ſuo expenſas taxare poteſt ſine alia probatione,conſiderata tamen qualitate cauſæ & temporis prolixitate.per l.non ignorat.C. de fruct.& li.expen. Bart. & alij in l.1.in fi.ff.ſi quis ius dic.non obtemp ſic conſuluit Alexand.conſil.37.viſo.colum .pen.in 2.vol.niſi fuerit appellatum à ſententia,in qua pars fuit condemnata in expenſis:eo enim caſu nūquam expenſæ erunt taxandæ in curia eccleſiaſtica, donec cauſa fuerit finita per tres ſententias.

26 Alioqui taxatio reuocabitur per viam attentati,vt fuit concluſum in Rota,vt patet deciſio. 891.nota quòd ſi feratur,in antiq.& quæ expenſæ debeantur docet Spec.in tit.de ſatiſd.§.1.vide inferiùs art.6.

Aduocatus in propria cauſa,& aliis, expēſ repetit etiam non ſolutas.

27 Aduocatus tamen propriam proſequutus cauſam, vel procurator, ſeu iudex poterit etiam ſalarium aduocati,vel procuratoris petere,licet nihil exoluerit,nempe cùm aduocatus litigat,ſolet alium habere aduocatum,qui ſcripturas ſignet,& procurator alium procuratorem,& quia tāti eſt obnoxius alteri aduocato, qui ſignauit ſcripturas,licet eas non fecerit,ideo ſalarium eis taxatur de ſtilo curiarum,& ita Iaſ.docet in dicta l.properandum.§.ſin autem alterutra.num.14.C.de

28 iudic. † Quia ſi habuerit gratis aduocatum, tenetur ei ad antidora.l.ſed & ſi lege.§.conſuluit.ff.de pet.hæred.licet Bar.in l.fi.C.de fruct.& li.expen. dicat illam legem facere contra.& gl.in l.eum quidem.ibidem.Et licet Spec.diſtinguat in eo.tit.§.poſtremo.verſi. quid ſi victor habuit.tamen vidi in curia parlamenti ſeruari, quæ dixi,& ſalarium non traditum taxari,& ita concluſum fuit in duabus cameris inquiſitionum anno 1512.die 10.Februarij,vbi pars fuit condemnata ad ſigilli expen.licet altera pars nihil exoluiſſet pro illo,& hoc fuit dictum pro magiſtro Io.Planche, cui fuerat donatum ſigillum.

Areſtum.

Moderatè expenſæ taxari debēt & quæ dicantur.

29 Item moderatè tantùm taxari debent,non immoderatè,& illicitè.c.ſtatutum.§. inſuper. de reſcrip.in 6.c.finem.de dolo.& non ſuperuacuè.l. vtiles.ff.de pet.hæred.ideo ſolitæ fieri taxari debent.l.properandum.§.ſin autem alterutra.C.de iud. Ale.conſ.37.viſo.col.pe.vol.2.& neceſſarias dicit tex.tantum taxandas.in c.cum veniſſent.de eo qui mit.in poſ.

30 Et moderatæ dicuntur quæ litis decimam partem non excedunt, vt colligitur in §. ad excludendas.in auth.de litig.colla.8.& ſequitur Lucas de Penna in l.vna.q.7.C.de ſumptuum recu. libr.10.

Pro expenſis non liquidis non venduntur bona victi.

31 Sæpe hodie videmus expenſas excedere ſummam principalem, ideo diceremus eas moderatas, quæ ex bono & æquo taxantur ad eum modum,quo in iudiciis fieri conſueuerunt.l.properādum.§.& ſi quidem.C.de iud.& poſtquam iſtæ expenſæ fuerint taxatæ,poſſunt pro his capi bona debitoris,& vendi,ac plus offerenti dari,ſed ante taxationem & liquidationem non poteſt manus iniectio fieri in bona victi,vt cenſuit Senatus anno 1533.die 2.Martij.

Taxationem factam iudex non reuocat.

32 Et ſi iudex ſemel taxauerit,non poteſt poſtea taxationem reuocare,poſtquam illam parti tradidit,quia eſt functus officio ſuo.l.iudex.ff.de re iud.c.in literis.de offic.delega. nec reciperetur in Francia hæc reuocatio,vt docet Guido Papæ ſing.711.ſi iudex.quamuis Bal.teneat contra,vt refert Iaſ.in l.1.col.2.C.de iud.& in l.in actionibus.col.vl.ff.de in litem iuran.quem ſequitur Hippo.

33 in pract.criminali.in § ſupereſt.in fi. † Niſi eſſet facta taxatio expenſ.ſententiæ interlocutoriæ.Lud.Roma.conſ. 362. quoad primum,quod etiam non ſeruamus in Francia,imò facta taxatione & tradita parti non licet iudici eam reuocare, vt plenè ſcripſi in interpre.l.quod iuſſit.in 1.notab.ff.de re iud.

Appellari poteſt à taxatione expenſarum, & ad quem. Areſtum.

34 Et ab iſta taxatione poterit pars appellare, vt dicam in tract.de appel.artic.9.niſi fuerit facta in præſentia procuratorum ex areſto Senatus anno 1535. poſt feſtum euchariſtiæ.etiam vide art. 6.ſi tamen actuarius ſeu Grapherius eas taxauerit,tunc querelam iudici illius tribunalis porrigam intra decem dies,vt docet Bald.in l.arbitro.colum.penult.ff.qui ſatiſd.cogan.Innoc. & alij in cap. fin.de his quæ vi metúſve cauſa fiunt.Iacob.in authent.poſt iuſiurandum.C.de iudic.Hippol.in l.

35 patre.in fi.ff.de quæſtio.ſed † cùm hodie in Francia alius à iudice non poſſit eas taxare, vt in hoc art.dicitur, etiam ſi ſit executor areſti.vt ſcripſi in tract.de ſent.prouiſ.art.3.gl.2.iſta locum non habent.

Taxatio expenſarū quādo in curia fieri poſſit. Areſtum.

36 Poterit tamen iudex taxationem expenſarum cōmittere & delegare alicui iuriſdictionem habenti,à quo ſi appelletur,deuoluetur appellatio ad iudicem committentem.l.à iudice.C.de iud. ſi verò per ſe taxauerit,appellabitur ad ſuperiorem iudicis taxantis,vt pronunciauit Senatus anno 1527.die 14.Iulij.Si tamen taxatio expenſarum fuerit confirmata à Senatu, taxatio fiet in curia, & non per iudicem à quo fuit appellatum,agitur enim ex confirmante,non ex confirmato,vt decreuit Senatus anno 1534.die 12.Martij.

De expenſis contumaciæ.

37 Nunc videndum de expenſis ratione contumaciæ,nam eo quòd citatus non comparet, ſiue ſit actor,ſiue reus,ad expenſas condemnandus eſt.l.ſancimus.C. de iudic. Et quæcunque fuerit contumacia idem diſponitur.de quibus dixi in tracta. de contumacia ex defectu:quia contumax

contemnit

Digitized by Google

contemnit iudicem.l.ſi quis ex aliena.ff. de iud. l. vna. ſi quis ius dic.non obtemp.ideo non auditur,non refectis expen.dict.l.ſancimus, & in auth.qui ſemel.C. quomodo,& quando,iud.etiam ſi vnus nummus deficeret.Bald.in c.conquerente. de reſti.ſpol. Dec.conſ.34.& pro tenui.in fi.& in authent.qui rem.C.de ſacro.ſanct.eccleſ.

38 Et iſtæ expenſæ ſunt præiudiciales ex parte rei, qui non compellitur in cauſa procedere,niſi prius refuſis ſibi impenſis,vt docet Maſuer. eo.ti.§. item ferè.quas ſi ipſe reus nollet recipere,ſufficiet conſignare,& deponere.Bart.in l.creditor.per illum.tex.C.de pignor.

Præiudiciales quare, & ſi reus nolit eas accipere requiritur depoſitio.

39 Imò oportet quod contumax ſatiſdet de iudicio ſiſti,& de obſeruatione iudicij.§.ſi verò ſemel.in auth.de exhib.reis.colla.5.c.venerabilibus.§.portò. de ſent. excom.in 6.ſed in hoc Regno. hæc ſatiſdatio præſtari non ſolet, ſed expenſæ tantùm præſtari ſunt ſolitæ, antequam contumax audiatur.

40 Debentur hæ impenſæ, ſiue fiant ante litem conteſtatam. c.cæterum.in fi.de reſcr.c.conſtitutus.de procu.ſiue poſt.cap.finem.de dolo. & triginta caſus in quibus ante litem conteſtatam fit expenſ.condemnatio ſcribit Spec.in eo.tit.§.ſi autem litis.verſi.ſunt autem.

Expenſæ cõtumaciç etiã ante litẽ & in citatione factæ debentur.

41 Etiam ſi reus in prima citatione deficiat condemnabitur ad expenſas illius citationis.gl.1.& doct.in c.querelam.de procur. & in c.quoniam. de prob. Bald.in d. l.ſancimus.ideo citabitur iterum ad videndum ſe condemnari ad expenſ. citationis. Lanfranc. in dict. c. quoniam contra. in materia expen.circa finem.& Iaſo.in d.l.ſancimus.nu.10. & iſtud ſeruatur in curiis Franciæ,quidquid in contrarium doct.aſſerant.

42 Siue ſit maior, ſiue minor, non auditur non ſolutis expenſ. quia l. ſancimus. indiſtinctè loquitur.& hoc aſſerit Bart.in l.ſi finita. §. ſed ſi fortè.ff.de dam. infecto. & Iaſo.in dicta l.ſancimus. niſi minor reſtituatur.l.minor etiam.ff.de mino.Aufret.in deciſ.Tholoſ.quæſtio.329.

43 Etiam ſi ſit mulier vel ruſticus, quibus in his expenſis non ſuccurritur, vt docet Iacob. de Arena in tract.de expenſ.col.3.quia ruſticitati non ſemper parcitur. l. 2. C. de in ius voc.ſiue litigetur coram ordinario,ſiue delegato.Bald.in d.l.ſancimus. C. de iud.cùm eadem ſit ratio in vtroque ſiue in curia eccleſiaſtica,ſiue ſeculari.c.quoniam contra. vbi doct.de prob.c.2.de procur.cap. 1.& per totum de dolo.

Minor etiam in expen. ratione contumaciæ cõdẽnatur, mulier, ruſticus & alius.

44 Siue ſit eccleſia, vniuerſitas, vel prælatus eccleſiæ.gl.& doct.in c. finem.de dolo. Iaſ. in dict. l.ſancimus. col. 2. quia dict.l.ſancimus.generaliter loquitur,ſed iſti reſtitui ex cauſa poterunt,ſed ante reſtitutionem non refuſis expenſis non audientur. l. ſed & ſi.§. ſed etſi, dum decreto, ff. ex quib.cauſ. maio. & regulariter procedit in omni perſona.dict.l.ſancimus.facit §. fi.in auth.de hæred.& Falc.colla.1.

Prælatus & eccleſia in expenſ. condemnantur.

45 Etiam ſi expenſæ non fuerint petitæ. ca. cùm dilecti.vbi Bald.not. de do. quia tales expenſæ debentur propter contemptum iudicis, ergo iudex impertietur ſuum officium etiam parte non petente.glo.in l.filiusfamilias.§. veterani.ff. de procur.Bart.& alij in l.4.§.hoc autem iudicium,de damno infect.Iacob.in d l.ſancimus col.1.

Peti an debeant expenſæ contumaciæ.

46 Iudices tamen in hoc Regno non ſolent denegare audientiam,nec partem mulctare,ſi pars non petat,vel procurator Regius, ſi tamen hoc requirat pars,vel Regis procurator,non audietur non ſolutis expenſis contumax in illa cauſa,nec in aliis cauſis coram eodem iudice,etiam ab aliis perſonis motis. gl.in l.ſed & ſi.§.ſed & ſi dum decreto. ff. ex quib. cauſis maior. Bald. in cap. cùm veniſſent.colum.2.de iud.

Contumax non ſolutis impẽſis non audietur.

47 Vnde ſi velit audiri, oportet quòd ſaltem verbo offerat, ſi expenſæ non ſint taxatæ,& ſic liquidæ,alioqui cum effectu reſtituere debet. dict. l. ſancimus. Bald. & Iaſ.ibidem.ſed debent peti coram illo iudice,coram quo facta eſt contumacia, & non coram alio, ne cauſæ continentia diuidatur.l.nulli.C.de iud.Petr.Bellapertica in d.l.ſancimus.C.de iud.

48 Hoc etiam procedit tam in ciuilibus,quam criminalibus,quando per denunciationem proceditur,ſi denuncians ſit contumax,non audietur non refuſis expenſis, licet agatur de fauore publico,vt delicta puniantur.l.item vulneratus.ff.ad legem Aquil. c.vt famæ.de ſent.excom.arg.l.ſeueriter.C.de excu.tu.& l.vna.C.de ſumptuum recupe. lib.10. Hippol.in pract.crimina.§.ſupereſt. & in l.parte.nu.17.ff.de quæſtio.

In criminalibus expẽſæ contumaciæ debentur.

49 Etiam ſi contumacia non retardaſſet proceſſum, quia adhuc eſt iudicis contemptus,vt docet Bal.in d.l.ſancimus. q.4.quidquid dicat ibi Cy. hæc opinio tamen ſeruatur in curiis.

50 Adhæc ſi quis miſerit procuratorem inſtructum, qui non comparuit, adhuc non audietur pars non refectis expenſ.c.auditis.de procur.Bart.& alij in l.vna. §. ſi procurator.ff.ſi quis ius dic. non obtempe.quia pars eſt in culpa eo quod non miſerit procuratorem diligentem:ideo ſibi imputare debet.§.fi.de ſocie.in Inſt.

Procuratoris abſentia etiã in expenſis mulctatur.

51 Vel ſi procuratorem miſerit cum non ſufficienti mandato. Bart.in l.1.§.vſus.ff.de procur.l. 1.§.quod ſi nemo,quod cuiuſque vniuerſ.not.doct.in c.Nicolao. de appell.ſolet tamen hoc caſu dilatio dari habenti mandatum non ſufficiens, ad offerendum mandatum ſufficiens prima die. tamen ſi procurator in itinere eſſet interfectus,nullæ debentur expenſæ,per l.cùm à matribus.C. qui pe.tu.quia conſtitutus non eſt in culpa,& ſic in pœna eſſe non debet.

52 Imò contumax in hac patria conſuetudinaria non ſolùm condemnari ad expenſ.debet,ſed etiam ad mulctam ſeptem ſolidorum,vel aliam pro cõſuetudine curiarum,vt Dec.aſſerit in d.l.1. §.fi.ff.ſi quis ius dicen.non obtempe.& Boër.in §.18.de iu.om.iud.in conſue.Bitur.

Cõtumax ad mulctam vltra expenſ. condẽnatur.

53 Siue ſit vetus contumax, ſiue fictus, id eſt, ad domum citatus, vt tenent Paul.& Salic.in dict. l.ſancimus. quamuis alij teneant contra: prima tamen in multis curiis Franciæ ſeruatur.

Ratio quæ habenda ſit in expenſis contumaciæ taxandis.

54 Et in qualibet parte litis iſtæ expen. peti poſſunt, quia poteſt eſſe quis contumax in tota lite, & in qualibet eius parte, teſte Lanfran. vbi ſupra de expenſ. verſicul. his ſic præmiſſis. in dict. cap. quoniam contra.

55 Et in his impenſis habetur ratio non ſolùm ad expenſas in iudicio factas, ſed etiam circa aduocatos, & notarios, & ad viatica, & omnia damna, vtpote ſi artifex non potuit operari, vel circa res damnum aderit, vel in perſonam, vt not. Bar. in l. 1. ff. de alie. iud. Cald. conſ. 1. de dolo. & ad intereſſe habenda eſt etiam ratio. l. vnic. in fi. ff. ſi quis ius dic. non obtempe. & ſic tenetur ad lucrum ceſſans, vel ad damna extrinſeca, vt ſi parte abſente res ab eo ſint furto ſubtractæ. Bar. in d. l. ſancimus. per l. ſi ſterilis. §. cùm per venditorem. ff. de act. empt. dixi abundè in interpr. l. vnicæ. C. de ſent. quæ pro eo quod intereſt.

56 Poterit tamen contumax condemnatus, etiam ſi non fuerit præſens, à condemnatione appellare, quicquid dicat Cyn. & alij in d. l. ſancimus. non eo quod illo abſente fuerit condemnatus, ſed quia condemnatio eſt iniuſta, & exceſſiua. & ita foren. vſus tenet, quamuis contumax verus non appellet. l. ex conſenſu. in fi. ff. de app. l. properandum. §. & ſi quidem. C. de iud. Dec. conſ. 34. & pro tenui. col. 1. vbi diſtinguit. dixi art. 10. ſupra de contumacia.

Recuperari expēſæ contumaciales non poſſunt.

57 Si tamen has expenſas ſoluerit, & (vt dicunt *des congez & deffauts*) licet obtineat in principali, eas tamen non recuperabit, quia ob delictum ſuum, id eſt, contumaciam ſolutæ ſunt. Spec. in eo. tit. §. nunc de expenſis. verſi. porrò. & Bar. per illum textum. in l. ſi pignore. ac in l. damni. tertia. §. cùm parietem. de damno infecto. Bal. in l. non ignorat. in fi. C. de fruct. & lit. expen. Alex. in l. ſi patroni. §. qui fideicom. ff. ad Treb. Hippo. in l. parte. nu. 83. ff. de quæſt.

Caſus in quibus expenſæ contumaciæ nō debentur.

58 Limita niſi pars ſtatim veniret iudice pro tribunali ſedente, & tunc non diceretur contumax. l. penul. ff. de in integ. reſtit. quia non ſua culpa defuiſſe cenſetur, ſed parum exaudita voce præconis, ibidem. paria enim ſunt aliquid fieri in actu, vel incontinenti poſt. §. tutor. de auth. tut. in Inſtitut. l. Pomponius. §. ratihabitionis. ff. de procur. Iaſ. multa cumulat in l. edita. C. de edendo. ſcripſi in tractatu de contumacia. art. 5.

Hæres ad expenſ. contumaciæ prædeceſſoris an teneatur.

59 Secundò non procedit in hærede qui non tenetur ad expenſas contumaciæ ſui prædeceſſoris, quia ipſe non eſt in culpa. Alex. in l. ſi eum. ff. de fideiuſſ. licet Bald. teneat contrarium in l. ſi pater. C. ſi pen. quas opiniones conciliarem, vt hæres ad expenſas teneatur, ſi prædeceſſor erat condemnatus, alioqui non.

60 Tertiò non procedit, quando citatus aduerſa valetudine vel alio impedimento fuit detentus. l. 2. §. ſi quis in iudicio. ff. ſi quis caut. & d. l. ſancimus. ibi, ſi mala conſcientia abfuerit, quicquid dicat gl. in c. venerabilibus. de ſent. excomm. in 6. in §. porrò. in verbo. captus. nam quod per me non ſtat, mihi non eſt imputandum. l. in iure. ff. de cond. & demonſt. de regu. iur. ff.

61 Quartò etiam quando citatus fuit tali tempore citatus, quo tempore etiam ſi voluiſſet, non potuiſſet comparere, quia erat in carcere, vel aliàs impeditus. l. ex conſenſu. §. fin. ff. de appel. & d. c. venerabilibus. §. porrò. de ſent. excom. in 6. Salic. in d. l. ſancimus. in vlt. col.

62 Quintò non procedit, ſi quis vocatus ob falſum debitum fuit, qui non comparuit, & aduerſarius fuerit in poſſeſſionem bonorum miſſus ex contumacia, tunc is poterit inſtrumentum ſolutionis deferens, etiam non refuſis expenſ. miſſionem in poſſeſſionem reuocari petere, per text. in l. 1. §. proinde. ff. ne vis fiat ei. Albert. in l. prætor. §. ait prætor. ff. de noui operis nunc. Hippol. in l. patre. num. 80 ff. de quæſtionib.

Bona vxoris pro expenſ. à marito factis capi quando poſſunt.

63 Et ſi condemnatus maritus fuerit ad expenſas, bona vxoris capi non poſſunt, quia vxor non tenetur pro marito, vt per totum tit. C. ne vxor pro marito. tamen ſi maritus & vxor fuerint condemnati, & maritus nihil habeat, tunc approbata fuit executio, & captio quoad proprietatem, niſi maritus lucraretur mediam illorum bonorum partem, à Senatu annno 1517. die 22. Martij.

Condēnatio ad expēſ. futuras nō valet.

64 Item non valet condemnatio expenſarum, quæ fient, ſed tantum de factis, vnde iudex non poteſt ad futuras condemnare expenſas: quia tractus futuri temporis non ſpectant ad iudicem. l. non quemadmodum. ff. de iudic. l. 1. de vſur. & ſic placuit Senatui anno 1510. vbi reprobata fuit ſententia, qua condemnatus fuerat aliquis in expenſis factis, & faciendis.

CHARLES VIII. Article LXI.

Articulus ſextus.

Item, & iaçoit ce que par noz anciennes ordonnances, en matiere de la taxation de deſpens l'on doit cotter l'article ou articles, dont on ſe ſent greué, toutesfois auiourd'huy les parties par malice laiſſent taxer les deſpēs, & de ladicte taxation de deſpens ils appellent, ſans declarer en quel article ou les à greuez, & à ceſte occaſion font aſſembler gens pour les voir, qui ſont grands fraiz & longueurs pour les parties, pour auſquelles choſes obuier auons ſtatué & ordonné que ſi la partie eſt preſente ou ſon procureur, & que de chacun article, qui ſera taxé, elle n'en appelle, ladicte taxation demeurera en ſa force & vertu, comme de choſe iugée: & ſi la partie en veut auoir l'executoire, il luy ſera deliuré.

GLOSSA VNA.

Appellans à taxatione præſignare debet articulum ſuper quo appellat.

1 DVo hic videntur ſtatuta. Primum vt appellans à taxatione expenſ. debeat præſignare articulum, ſuper quo grauatum ſe præſentit, & ſuper quo appellat: vt eſt etiam in artic. ſequent. vt iudices appellationum ſtatim poſſint videre ſuper quo conqueritur pars, & iudicare, & hoc eſt inductum, vt lites breuientur, ne ſint immortales, l. properandum. C. de iudi. & vt ſuper certo

Digitized by Google

certo iudicetur,& ne oporteat totum videre proceſſum,& omnes articulos taxatos.

2 Secundum eſt,quòd ſi expenſ. ſunt taxatæ in præſentia partis, vel procuratorum, ſi tunc vna non appellauerit,poſtea non recipitur, & illa expenſ.taxatio erit executoria,licet regulariter non
3 fit,quia per appellationem ſuſpenditur. † Fallit tamen quando taxatio facta eſt corā partibus, vel corā procuratoribus vt hîc, quod eſt intelligendum quando taxatio facta eſt in parlamento, ſecus ſi à iudicibus inferioribus,quia tunc recipitur appellatio ante executionem,etiam ſi taxatio facta fuerit in præſentia partium vel procuratorum: vt cenſuit Senatus anno 1535.die 7.Septembris: vide ſuperius art.5.n.25. appellationem impedire taxationem etiam in curia eccleſiaſtica.

Expenſarum taxatio facta in præſentia partium vel procuratorū quādo recipiat appellationem.

Areſtum.

4 Imò etiam anno 1522.die 11.Martij contra Ioan. de Villars placuit eidē Senatui non habere locum in taxatione facta à conſiliariis ſupplicationum, nec damnorum & intereſſe, cùm de his non loquatur hæc ordinatio, quod eſt valde notandum ad intellectum huius artic. vide viginti quæſtiones in hac materia expenſ.per Luc.de Penna.in l.vnic.C.de ſumptib.recuper.lib.10.

IDEM Article LXII.

Item,& ſi la partie eſt abſente,ou il y a appel en concluant au procez, elle ſera tenuë de cotter les articles,dont elle eſt appellante, à fin que ſur l'article l'on face droict ſeulement par ladicte cour en vuidant ladicte cauſe d'appel.

Articulus ſeptimus.

GLOSSA VNA.

MAteriam huius artic. tractabo in tract.de appell.infra artic. 7.ibi videbis,& quòd ſpeciatim oſtendi debeat articulus,ſuper quo appellatur: faciunt multa quæ ſcripſi in tractat.de reſtit. art.1.gl.vlt. quæ hîc pro repetitis habeantur.

CHARLES VIII. Article LXXIII.

Item,& ſi en taxant leſdicts deſpens,l'vne des parties appelle de la taxation de quelque article,le commiſſaire nonobſtant ladicte appellation paſſera outre à taxer les autres articles.

Articulus octauus.

GLOSSA VNA.

1 HIc tollit dubium, ſi in taxando expenſas plurium articulorum pars à taxatione vnius appellet,an iudex poterit alios ſequentes art.taxare.& reſpō. poſſe,quia non ſuſpenditur ſententia taxationis niſi ſuper articulo, quo eſt appellatum,& non ſuper alio,& tot dicuntur ſententiæ,quot articuli.l.ſcire.ff.de verb.oblig.

2 Et ſic ſententia poteſt pro parte executioni mandari, quia non eſt actus qui vno contextu debeat expediri,ſicut teſtamentum.l.hæredes.in fi.ff.de teſtam.l.cùm antiquitas.C.eod.& electio vno contextu etiam fieri debet.c.quia propter.de electio.& ſimilia.

Sentētia poteſt pro parte executioni mandari.

3 Imò ſi iudex delegatus mandauerit ſuam ſententiam executioni in parte, non impedietur pars petere executionem eſſe perficiendam in altera parte. tex.not.in cap.veniens.2.vbi Panorm. & Felin.de teſtib.

4 Sed in iure magnum eſt dubium,videlicet an ſententia lata non in toto,ſed pro parte valeat? & Iuriſconſultus.in l.in hoc iudicio.ff. fam.erciſc. ſic ait, noc poteſt ex vno eodemq́ue iudicio res iudicata in partem valere,in partem non valere.Itaque iſta eſt communis regula,licet inſtrumentum pro parte valere poſſit.c.ſi quid.38.diſt.vbi glo.& reſcriptum.c.ſi eo tempore.de reſcript.in 6. Iaſon & alij in l.ſi ex falſis. C.de tranſact.

Sententia nō totum definiens negotium an valeat.

5 Ratio eſt,quia res iudicata imponere debet finem litibus.l.1.ff.de re iudic. quod non faceret, ſi pro parte valeret, quia opus eſſet ſeparatim pro alia litigare, & lites ex litibus orirentur. contra l.4.§.ait prætor. ff. de re iudic. & quia cauſæ continentia diuidi non debet.l.nulli. C.de iudic. nec etiam valebit ſententia certa pro parte,& pro parte incerta.l.pen.C. de ſent.quæ ſine certa quan-
6 tita.profer. † Etiam ſi illud capitulum petitum eſſet diuiduum. l. etiam.ff.de mino.vide Iaſ. in l.ſi non ſortem.§.ſi centum.ff.de cond.indeb.

Finē litibus imponere debet iudex.

Diuiduæ rei ſententia an diuiſim ferri poſſit.

7 Vnde ſi petam domum,& ius reddens iudicet ſuper parte,non valebit ſententia pro illa parte, teſte Alber.in d.l in hoc iudicio.vel ſi petam decem,& iudex condemnauit in quinque,& de aliis nihil dixit,non valebit ſententia in quinque.glo.& doct.in l.1.C.ſi aduerſ.rem iudic.

8 Limitatur cùm pars confiteretur ſe debere quinque, tunc iudex in his quinque tanquam liquidis condemnare poterit,& in aliis quinque abſoluet,vel ad probandum reliqua præſtituet diē parti.l.quidam.ff.ſi certum peta. nec etiam valeret.

Vna & eadē petitio actoris quando variis ſentētiis definiri poſſit.

9 Sententia ſi quodam petente decem, & probante quinque, iudex tantum ad quinque condemnaſſet,quia per hanc ſententiam nec videtur iudex abſoluere in reliquis quinque, nec condemnare,ideóque nulliter iudicat,niſi abſolutè ius reddat ſuper his,quæ ſunt petita: vt Aret.docet in l. 1. §. ſi ſtipulanti. ff. de verb.oblig.l.quid tamen. in princ.ff.de arbit. quicquid dicat Bar.in l.ſi plures.in fi.princ.ff.de fideiuſſor.

Iudex à petitis abſoluere vel cōdēnare debet.

10 Etiam ſi iudex diceret,condemno tantùm ad quinque,non valeret ſententia, eo quod ſemper ius dici debet de integro & toto controuerſo: vt etiam ſi quis petat domum, licet reus non poſſidear,niſi eius partem, nihilominus debet iudex iudicare in parte,& quoad reliquam abſoluere,licet Bar.in l.1.C.ſi aduer.rem iudic.teneat contra Panor.& Feli.in c.cùm inter.de re iudic.

Sentētia debet in totum litem decidere.

11 Tenendum eſt in hoc regno, quod iudex integrè negotium decidere debet, alioqui ſi indeciſum in aliquo relinquat,retractabitur ſentētia per iudicem appellationis: vt docet etiam Alber.
12 in d.l.in hoc iudicio.col.vlt.famil.erciſc. † Intelligas tamen niſi de conſenſu partium iudicaretur ſuper parte.Bar.in l.ſi conuenerit.per illum tex.ff.de re iudi.glo.in l.2.C.cōmunia vtriuſq;

Appellatione retractatur ſententia nō abſolutè definiēs negotium.

Cōſenſu partium valet ſentētia etiā imperfecta.

iudic.quia licet iſta videantur ſubſtantialia iudicij,tamen in fauorem partium tendunt, & ſi partes ſint cōcordes,quid ad iudicem? l. 1.§.inde quæritur. ff. de noui oper. nuncia.ita quod non niſi inſtigante parte fiat huiuſmodi caſſatio per iudicem appellationis,quæ pars ſi ceſſet proſequi,ceſſabit etiam caſſatio.

Varia capitula petitionis totidem poſſunt habere ſententias.

13 Secundò limitatur quando plura ſimul eſſent petita,& diuerſa capitula,quæ ſeparari poſſint, vt ſi petierim eodem libello equum & domum,tunc iudex ſi condemnauerit in vno, valebit quidem ſententia.l.quid tamen.ff.de arbit.& d.l.etiam.§.1.ff.de minor.quia ibi conuenit tot eſſe ſententias, quot ſunt capita petitionis. l. ſcire.ff.de verb.oblig.gl.in d.l.in hoc iudicio.Et quando dicatur vnum capitulum aut plura,declarant Panor.& Feli.in c. cùm inter.de re iudica.

Perſonarum pluralitas plures inducit ſentētias.

14 Tertiò licet à principio non valeat ſententia pro parte,tamen poteſt iudex appellationis eam pro parte reſcindere,& pro parte confirmare.l.quædam.ff.famil.erciſc.l.ſi.de iure patro.c.Raynutius.& c.Raynald.de teſta.ſicut dicitur, quod ab initio non poteſt quis pro parte decedere teſtatus,& pro parte inteſtatus.l.ius noſtrum.ff.de regul.iur.ſecus poſtea.l.circa.ff.de inoffic.teſta.

15 Quartò non procedit,etiam ſi vno & eodem libello actum fuerit,ſed contra diuerſas perſonas,& ad diuerſa, tunc valeret ſententia lata contra vnum, licet de alio nulla eſſet facta mentio. nam iudex poſtea contra illum iudicabit.l.2.§.dubitandum. ff. famil. erciſc.l.de vnoquoque.ff.de re iudic.not.in l.non idcirco.de iudic.Iacob.in l.1.C.ſi aduerſus rem iudica.

Sentētia fertur ſecūdum proſecutionem.

Parte rei interēpta fertur ſententia ſuper reliqua.

16 Quintò cùm partem tātùm actor proſecutus eſſet,iuxta l.age cum Geminiano. C. de tranſact.tunc iudex de qua re,& de qua parte cognouit, de ea iudicare debet, & non de alia.l.de qua

17 re.ff.de iudi.& dict.l. age cum Geminiano. † Sextò limitatur, quando pendente iudicio pars rei interiret, vel parti ſolueretur, ſeu confiſcaretur, tunc etiam ſeparatim de reliqua parte iudex ſuam ſententiam interponere poterit. l. ſi conſtante, in fin. ff. ſolu. matr.licet doct. dicant illum text.loqui in inſtantia perempta quod apud me probatum non eſt.

Expenſæ petitæ cū principali nō deciduntur.

18 Septimò non habet locum in acceſſoriis,nam ſi iudex iudicet ſuper principali,licet non iudicet de expenſis,etiam petitis,valebit tamen ſententia.Bart.in l.terminato.C.de fructib.& litium

19 expen.per l.Paulus 1.ff.de re iud. † ſiue in totum omiſerit,ſiue in parte.l.ſi. C.quando prouoca.non eſt neceſſ.ibi,vel minus quam oportuerat iuſſa eſt.Bald.in l.penul. col.2.C.de ſententiis quæ ſine certa quantitate, quia acceſſorium non debet vitiare principale, ſecus contra.leg. cùm principalis.ff.de reg.iuris. & in regula,acceſſorium.in ſexto.ſi tamen pars appellauerit, obtinebit expenſas per iudicem appellationis,vt ſuperius dixi.

Qualitas in ſolidū omiſſa in correis debendi non vitiat ſententiam.

20 Octauò limitat glo.& Bart.in l.1. C.ſi plures vna ſententia.in qualitatibus, vt ſi fuerint plures correi,& debitores vnius, & eiuſdem ſummæ, & iudex illos condemnauerit, non adiiciendo illam qualitatem in ſolidum,nihilominus valebit condemnatio, & cenſentur illi condemnati ex æquis partibus.Spec.in tit.de ſent.§.ſpecies.tenet non valere, quia non eſſet conformis libello:vt debet.l.vt fundus.ff.commu.diuid.& Salic.in dict.l.1.in 2. oppoſ.

21 Ego putarem valere,per dict.l.1.vbi approbatur,& appellatione opus eſſet,vt iudex appellationis reformaret primam ſententiam.

22 Nonò non procedit in iudicio vniuerſali,vt ſi me petēte hæreditatem reus vnā tantùm rem poſſideat hæreditariam,ratione illius tātùm fiet condemnatio.l.4. cum aliis multis.ff.de peti.hær.

Sed hæc non poteſt dici noua limitatio, quia hoc eſt in pluribus rebus,ſuper quibus ſententia pro vno ferri poteſt, vt ſuperius ſcripſi, & ſi reus non poſſidebat niſi vnam rem tempore petitionis,& plures poſtea ſententiæ tempore poſſederit,ad illas omnes cōdemnabitur vi iudicij vniuerſalis.gl.& doct.in l.1.C.de edend.vide Felin.& alios in l.cùm inter.de re iudic.vbi alia multa ſcribunt,quæ hîc comprehenduntur,ſed iſta quæ ſeruantur in forenſi iudicio,ea qua potui diligentia hîc conſcribenda duxi.

Expenſ.contumaciæ & ratione victoriæ differunt.

23 Vltimò notandum eſt,quòd expenſæ debitæ ratione victoriæ differunt ab expenſis debitis cauſa contumaciæ: quia contumax reficit omnes expenſas non ſolùm neceſſarias,ſed & vtiles:alter verò vtiles tantùm, teſte Innoc.in c.cùm veniſſet. de eo qui mitti.in poſſeſſ. Angel. in dict.l. properandum.§.ſin autem alterutra.C.de iudic.Iaſ.in §.ſi.ſi quis ius dicen.non obtem.

24 Item quæ debentur ratione contumaciæ comprehendunt damnum intrinſecum etiam ratione rei,d.l.ſancimus.C.de iudi.ſecus in expēſis ratione victoriæ. leg.ſeueriter.C.de exc.tuto.niſi damna reſpicerent perſonam artificis:vt Bart.docet in l.1.ff.de alien.iudi.& ſuperius ſcripſi.

Compēſatio in expenſ.nō recipitur.

Areſtum.

25 Præterea in his impenſis præiudicialibus non fit compenſatio, vt habui ex decreto Senatus anno 1536.die 27.Maij poſtulantibus domi.Alberico & Violard.

26 Adhæc expenſæ contumaciæ actione in factum ex edicto, ſi quis ius dicen.non obtemper. debentur,glo.& ibi docto.in dict.l.vna.in fin.in glo.magna.

27 Vnde iudex qui abſoluit ab expenſis,ab his non cenſetur abſoluere, ſed ab his quæ officio iudicis nobili debentur ſi credatur Sali.in l.properandum.§. ſin autem alterutra.C.de iudic.

28 Etiam iuſta cauſa litigandi non excuſat ab his impenſis: ſecus à debitis ratione victoriæ. gl. notab.in §.oportet.in auth.de iudic.colla.5.Imo.in l.ſi.col.vlt.de re iudic.

29 Præterea lata ſententia definitiua etiam hæ contumaciales repeti poſſunt non aliæ.per gl. in l.3.§.ſi rem.ff.de leg.3.Bar.in l.non ſolum.ff. de rei vendi. Alber. in d.l.ſancimus.col.2. facit l.4. C.depoſi.glo.in l.1.de iudic.Bald.in conſi.105.quidam dominus.in 3.volu.ego tamen putarem in curiis regni non poſſe peti poſt ſententiam.

30 In

30 In expenſis autem ratione victoriæ computantur expenſæ, quas pars domi feciſſet: ſecus in aliis. Bal. & Angel. in l. ſed & ſi lege. §. quod autem. ff. de petitio. hæred. Iaſ. in dicta l. vna. §. fi. col. 3. hodie de vſu & conſuetudine curiarum Franciæ hæ expenſæ quas pars domi feciſſet, non deducuntur, nec earum debet ratio haberi: vt docet Guido Papæ in deciſio. Delphi. quęſtio. 625. ſi quis condemnatur. Alias differentias addere ſi lubet hîc poteris bone lector, ego de his nunc gratias Deo Optimo Maximo agam immenſas. Amen.

TRACTATVS

DE FRVCTIBVS, ET ILLORVM RESTITVTIONIBVS.

Des fruicts & de la reſtitution d'iceux.

FRANÇOIS, Article XCIIII. des publiées. M.D.XXXIX.

Qu'en toutes matieres reelles, petitoires & perſonnelles intentées pour heritages & choſes immeubles, s'il y a reſtitution des fruicts, ils ſeront adiugez, non ſeulement depuis conteſtation en cauſe, mais auſſi depuis le tẽps, que le condamné a eſté en demeure, & mauuaiſe foy, au parauant ladite conteſtation, ſelon toutesfois l'eſtimatiõ commune, qui ſe prendra ſur l'extraict des regiſtres des greffes des iuriſdictions ordinaires, comme ſera dict cy apres. Articulus primus.

GLOSSA VNA.

1 ISte articulus loquitur de reſtitutione fructuum, quæ fieri debet in litibus, à quo tempore facienda ſit, & ſtatuit text. à tempore moræ condemnationem & fructuũ reſtitutionem faciendam, probatur in l. mora. §. in bonæ fidei. & l. videamus. 2. in princ. & §. ſi actionem. ff. de vſuris. Fructuũ reſtitutio à tẽpore moræ facienda.

2 Et quamuis de iure fiat differentia inter contractus bonæ fidei & ſtricti iuris, vt in contractibus bonæ fidei debeantur vſuræ fructus & acceſſiones à tempore moræ, propter exuberantiam bonæ fidei, quæ requiritur in his contractibus. dicta l. mora. §. in bonæ fidei. & per Bar. & alios in l. Lucius. ff. depoſit. & in l. fructus. C. de actio. empt. & in l. ſi filiusfamilias. §. 1. ff. de verbor. obligat.

3 In contractibus verò ſtricti iuris debeantur à tempore litis conteſtatæ. l. cùm fundus. ff. ſi cert. pet. l. vulgo receptum. & l. videamus. §. ſi actionem. de vſuris. & ſic iudicauit Senatus in tractatu anno 1533. die 21. Auguſti. Areſtum.

4 Tamen in Francia per iſtum tex. dicerem, quòd tam in contractibus ſtricti iuris, quàm bonæ fidei, veniant fructus à tempore moræ, ſi commiſſa erat ante litem conteſtatam. l. 1. §. belliſſimè. ff. Contractus bonæ fidei & ſtricti iuris quoad morã æquiparãtur.
5 vt lega. l. Titia. 2. §. 1. de leg. 2. † Vnde ſi quis donauerit mihi fundum, quem promiſerit tradere calendis Ianuarij, tenebitur ad fructus ab illo tempore. hoc probat iſte tex. ibi, *en toutes matieres.* vbi generaliter in omnibus vult iſtũ tex. ſeruari, & quia tex. non diſtinguit, ſed dicit nõ ſolum
6 habendam rationem à tempore litis conteſtatæ, ſed etiam à tempore moræ. † Et dum dicit à tempore litis conteſtatæ vult corrigere in contractibus ſtricti iuris, & vt mala fides, & mora
7 puniatur, ad hæc vt proſit de aliquo iſtud ſtatutum. † Et quia docto. in hoc ſunt varij in aſſignando rationem diuerſitatis, ideo voluit iſte tex. vt tam in contractibus bonæ fidei, quàm ſtricti iuris fructus venirent à tempore moræ, & ita quondam mihi declarauit do. Poyetus Regẽ voluiſ-
8 ſe, & maximè quia in Francia recipimus iuris canonici æquitatem. † Quo iure omnes cõtractus indiſtinctè bonæ fidei eſſe cẽſentur, teſte Bal. in c. 1. de plus petit. & refert Iaſ. in l. cùm fundus. ff. ſi cer. peta. vbi tamen dubitat, ſed per iſtum tex. non eſt dubitandum in Francia, ne ſcilicet in vno iudicio res diuerſo iure cenſeatur. l. eum qui. ff. de vſuc. etiam poſt moram incipit eſſe malę fidei poſſeſſor, qui omnes fructus reſtituit. l. bonæ fidei. ff. de acquir. rerum domi. Omnes contractus ſunt bonæ fidei.

9 Item ex alio probatur: quia non vult iſte tex. æſtimationem fructuum ſoluendam quanti plurimi valuerunt, ſed quantum valuerunt communiter. ibi, *ſelon l'eſtimation commune*, vt in l. precia rerum. ff. ad legem Falcid. l. ſi ſeruum. ad leg. Aquil. [vt ſi in vno grauatur, in alio releuetur. l. eum qui. ff. de iureiurand.] Æſtimatio communis & non quanti plurimi inſpicienda.

10 Quamuis de iure in multis caſibus conſpiciatur æſtimatio quanti plurimi: vt in l. vinũ ff. ſi cert. peta. docto. nor. & in l. vna. C. de ſenten. quæ pro eo quod intereſt proferun. vbi plenè ſcripſi.

11 Tamen per hunc text. vt dixi non fit æſtimatio niſi communis & non quanti plurimi, quia pœna quodammodo eſſet, quæ pœnæ ſunt in hoc regno ſublatæ, vt ſola rei æſtimatione contenti ſimus ſicut in foro conſcientię ſtatuitur. in c. fraternitas. 12. q. 2. & conſcientia non vult vt quis ditetur cum aliena iactura. l. nam hoc natura. ff. de condict. indeb. Feli. & alij in c. 1. de conſti.

12 Ideo iudicem qui condemnauerat partem quanti plurimi res valuerat perperam iudicaſſe cenſuit Senatus anno 1529. die 4. Decembris, in magna claſſe, pro Ioanne Tramblay cõtra Ioannem Payen, ac anno 1534. die 19. Februarij, ex quibus areſtis puto deſumptã hanc legem Regiã.

13 Et primò iſte textus loquitur in materia reali, realis actio ſiue in rem eſt, per quam rem noſtram, quæ ab alio poſſidetur, petimus, & ſemper aduerſus eum eſt, qui rem poſſidet. l. actionum Actio realis quæ dicatur.

Digitized by Google

genera.§.1.ff. de actio.& obliga. vnde ſi petam vineam, quam tu poſſides, debebuntur fructus à tempore moræ, vt dicit iſte tex.

Mora quæ dicatur.

14 Mora fieri dicitur, quando quis ſcit rem non eſſe ſuam, nihilominus eam detinet, nam poſtquam ſua non eſt, ſcire debet ad alium ſpectare.l.ſi.C.vnde vi.

15 Vel ſi ſciat ſeu ſcire debeat ſe debere. l. quod te.ff. de reb.credit.facit l.3. in fin.quod vi aut clam.l.quiſquis.C.de reſcin.vend.

16 Aut interuenit ſolutionis tempus, vel dies, quæ vicem interpellationis habet.l.optimam.C. de contrahen. ſtipul. & dilatio culpa non carens mora dicitur, vt pulchrè explicat conterraneus noſter Ioannes Saporta profeſſor publicus Tholoſæ in ſuo tract.moræ.

Interpellatio cōſtituit quem in mora.

17 Item interpellatio etiam extra iudicium conſtituit in mora, l.qui Romæ.§. cohæredes. ff.de verb.oblig.gl.in l.vinum.ff.ſi cert.peta. vnde ſi interpellatus opportuno loco non ſoluerit, dicitur eſſe in mora.l. mora. ff.de vſur.

18 Tam in contractibus bonæ fidei, quam ſtricti iuris: vt per doct. in l.vinum.& Alex.in l.ſi in inſulam.circa fin.ff de verbo.oblig. Iaſ.in l.ſi ex legati cauſa.ibidem.

Realis & petitoria materia quæ.

19 Item dicit iſte text. *petitoires*, vt excludat cauſam poſſeſſoriam in qua non eſt condemnatio fructuum, ſed expenſarum, damnorum, & intereſſe, vt ſuperius viſum fuit artic.7. de materiis poſ-
20 ſeſſoriis. † Et poſſumus hic coniungere materiam realem & petitoriam, quia omnis realis eſt petitoria.l.qui petitorio.ff.de rei vendic.Et ideo dicit, *s'il y a reſtitution des fruicts*, quia non ſemper poſſeſſor condemnatur ad reſtitutionem fructuum, vtpote ſi nullos percepit, ſi verò eos percepit poſſeſſor, non debent eius lucro cedere, cum victus ſit: quare habebit quod habiturus non eſſet, ſi ſtatim poſſeſſionem reſtituiſſet.l.& ex diuerſo ff.de rei vendic.

Perſonalis actio quę ſit.

21 Idem vult iſte tex.in perſonalibus, vt quando condēnationem fructuū fieri contingit, quod fiat à tempore moræ.l.videamus. 2. de vſur. Et perſonalis actio eſt, ſiue in perſonam, qua cum eo agimus, qui nobis obligatus eſt ad faciēdum aliquid, vel dandū, & ſemper aduerſus eundē locum habet.l.actionum genera.ff.de actio.& oblig.licet aliter declaretur in §.omnium.Inſti.de actioni.

22 Vnde ſi quis vendiderit mihi vineam, & eam mihi non tradat, à tempore moræ, & quo die tradere debebat veniunt fructus.l.2.C.de pactis inter emp.& vend.l.curabit.C.de actio.empt.

In re debita veniunt fructus à tēpore moræ.

23 Et ſic non ſit differentia per iſtum tex.ſiue petam rem meam, vel mihi debitam per hoc verbum, *perſonelles*, licet de iure etiam in actionibus ſtricti iuris veniant fructus à tēpore moræ, dum peto rem meam, ſecus ſi mihi debitam.l.videamus.2.§.ſi actionem.ff.de vſuris.Bald.in l.petens.C. de pactis. Iaſon in l.cùm fundus. nec ſpecialis erit deciſio in l. filius. §. fin.ff.de coll.dot.quia vbique per iſtum tex.veniunt fructus à tempore moræ, quamuis doct. & alij ſpecialem illam dicant deciſionem in l.vinum.

Fructus debentur vſque ad rei reſtitutionem & executionē.

24 Itaque nunc videamus vſque ad quod tempus fructus debeantur, & tex.in l.Iulianus.lib.6. ſcribit.§.1.& l.fructus.prima.ff.de rei vendi.docet fructuum rationem vſque ad rei iudicatæ tempus ſpectandum.

25 Imò non ſolum vſque ad ſententiam, ſed etiam vſque ad executionem, alias mora prodeſſet condemnato, quod non eſt dicendum.tex. in l.qui reſtituere. ff. de rei vendic. gloſſ. Bart.& alij in l.in hac.ff.de tritic. l. tutor.de vſur.quare fructus habebit, quos non habuiſſet, ſi rem ſtatim à tempore ſententiæ reſtituiſſet.l.& ex diuerſo.ff.de rei vendic.

Mora loci in quo facieda erat ſolutio inſpicitur.

26 Item attenditur æſtimatio communis illius loci, in quo ſolutio fieri debebat, & in quo mora commiſſa eſt.l.vinum. ff. ſi cert. peta.contraxiſſe enim quiſque in eo loco intelligitur, in quo vt ſolueret, ſe obligauit.l.contraxiſſe.ff.de actio.& oblig.

27 Si non ſit expreſſus locus, conſiderabitur locus vbi fuit res legitimè petita.l.vinum.& l.fin. ff.de tritic.

28 Et ſi plura loca adiecta fuerint, creditor declarare debebit debitori in quo loco ſibi vult ſolui, & ante iſtam declarationem non conſtituitur debitor in mora, teſte Alex.in conſi.145.in cauſa
29 col.vlt.in 5.vol. † Et ideo cautus debet eſſe debitor, vt hoc citò declaret, teſte Purpura.in l.vinum.nu.88.allegat Bart.& alios in l.ſi conuenerit.ff.de iuriſdictio.omn.iudic.

In inſtantia fructuū meliorationes non debent ſeparari.

30 Fructus autem dicuntur qui ſuperſunt deductis impenſis. l. fructus. ff.ſolu. matrim.l.1.C.de fruct.& lit.expen.plenè Anto.Capit.in deciſio. Neapol. 20. vnde qui allegat meliorationes in hac inſtantia fructuum non debet fieri ſeparatio, nec reparationum: vt iudicauit Senatus anno 1533. die 17.Decembris.

Malæ fidei poſſeſſor etiā ad fructus à mora tenetur.

31 Et ſic non videtur mihi conſtituendam eſſe differentiam inter bonæ fidei poſſeſſorem, & malæ fidei: vt doct.communiter faciunt, quia poſtquam volunt moram eſſe, ob eam deſinet eſſe in bona fide is, qui antea bona fide poſſidebat, & ab illo tempore ad fructus tenebitur. l. certum. C.de rei vendic.gl.in c.grauis.de reſtit.ſpol.

Fructus non petiti non debeantur. Areſtum.

32 Item per iſtum tex. *s'il a reſtitution des fruicts*, infertur quòd non ſemper ſit fructuum reſtitutio, & hoc procedit in fructibus perceptis ante litem conteſtatam, qui ſi non fuerint petiti, in condemnationem non veniunt, ſecus poſt, quia iudici ſtatim atque iudex factus eſt omnium rerum officium incumbit, quæcunque in iudicio verſantur. l.ædiles. 1.§. item ſciendum.ff.de ædil.edict. ſic cenſuit Senatus anno 1526.die 23.Iunij inter Ioannem Andre.& Nicolaum Layne.

Condēnatio fructuū percipiēdorum in Frācia fit.

33 Solent tamen cauti Dicanici petere rei reſtitutionem cum fructibus perceptis & percipiendis.

34 Nec

Digitized by Google

34 Nec diſtinguetur hîc, de quibus fructibus quis teneatur, an de perceptis, an de percipiendis, quia de omnibus tenetur, quos quiſque communiter percepiſſet, cùm hic velit communem æſtimationem fieri, ſic & communem perceptionem, licet longa ſit diſtinctio in hoc, per doct. in l. & ex diuerſo. ff. de rei vendic. & in l. ſi filiusfamil. §. 1. de verb. oblig. & in c. grauis. de reſti. ſpol.

35 Prætetea nihil immutatum eſt in poſſeſſoriis, ideo fructus reſtituendi ſunt ab eo tempore, quo interdictum propoſitum eſt, & non antea, niſi in interdicto vnde vi, in quo omnes fructus reſtituendi ſunt à tempore deiectionis ratione malæ fidei. l. 1. §. ex die. ff. de vi & vi arma. Spec. in tit. de fructib. & intereſſe. §. 1. circa fin.

In poſſeſſoriis an condẽnatio fiat fructuum.

36 Sed in hoc regno Franciæ iudices non ſolent in poſſeſſoriis condemnare ad fructus, ſed ad expenſas, damna, & intereſſe, & ſub iſtis ratio fructuum habebitur: vt ſcripſi in præfa. ad l. vnam. C. de ſent. quæ pro eo quod intereſt profe.

37 Intelligo hîc reſtituendos fructus à tempore moræ, tam naturales, quàm induſtriales, cùm hic nulla fiat in his differentia, licet docto. conſtituant, & gloſſ. in l. & ex diuerſo. & in cap. grauis. de reſtit. ſpoliat.

Fructus naturales & induſtriales reſtituẽdi à tẽpore moræ.

38 Et an dicantur fructus naturales, vel induſtriales illi fructus, & bona quę habebat monachus tempore mortis, & an is conductor, qui conduxerat omnes fructus abbatiæ, vel prioratus, debeat habere illa bona monachi mortui, quod non docet Boër. in deciſ. Burdeg. q. 224. abbas, quia non ſunt fructus naturales, nec induſtriales, ſed quoddam monachi peculium, & licet dicantur redditus, tamen dicuntur caſuales, ideo non veniunt in locationem, quia incerti, niſi expreſſi fuerint. doctores in c. veſtra. de loca. c. fi. ne præla. vices ſuas. doct. in c. cùm ad monaſterium. de ſtatu monach. & poſſet talis eſſe ſucceſſio, quæ excederet ſummam locationis, & quia de his bonis non eſt cogitatum. l. mater. ff. de inoffic. teſta.

Conductor abbatiæ an poſſit habere bona monachi decedentis.

39 Limitãdum eſt fructus non deberi poſt peremptionem inſtantiæ, ſed cum alia noua inchoatur debebuntur à tempore litis conteſtatæ. l. ſi. C. de præſcrip. 30. vel 40. annorum. gloſſ. & doct. in l. 2. C. de fruct. & litium expen. Ita cenſuit Senatus in prima camera atteſtationum contra Do. Deſpinay Chouart retrahentem rem iure proximitatis anno 1548. die 12. Februarij.

Areſtum.

40 Nec perempta inſtantia durat effectus malæ fidei, vt docent Anto. & alij in c. illud de præſcrip. & hoc etiam approbauit Senatus vt ſcripſi in concordat. in titul. de friuol. appella. in §. ab interlocutoriis.

Fructus à peremptione inſtantiæ quãdo debeãtur.

41 Ex hoc patet ſuperfluam eſſe iurium interpretum doctrinam, quomodo probetur valor rei in hoc Regno Frãciæ, nam cùm ex regeſtis quilibet probationem habere poſſit, in vanum aliunde exquiritur probatio in qua valde laborarunt docto. in l. precia rerum. & in l. 2. C. de reſcind. vendi. & ego abundè ſcripſi ante iſtam ordinat. editam in interpreta. l. vnicæ. in glo. ſubtilitatem. C. de ſenten. quæ pro eo quod intereſt.

Valor rei quomodo facilè fieri poſſit.

42 Imo anno 1542. die 1. Februarij fuit præceptum factũ à Senatu Iudicibus, vt ordinationem reciperent, & probationem à regeſtis ſecundum iſtam ordinationem, vt non ſit hodie neceſſe inquirere vel ab ipſis iuratis, aut aliunde.

Areſtum. Vt fiat æſtimatio ex regeſtis.

IDEM Article XCVIII.

Et ſur la liquidation des fruicts, nous ordonnons que les poſſeſſeurs des terres demãdées, ou leurs heritiers, ſeront tenus apporter pardeuant les executeurs des iugemens & arreſts, au iour de la premiere aſſignation, en ladicte execution, les comptes, papiers, & baulx à ferme deſdictes terres, & bailler par declaration les fruicts par eux prins & perceus, comprins en la condemnation, & affermer par ſerment iceluy contenir verité, & dedans vn mois apres, pour tous delaiz, ſeront tenus payer les fruicts, ſelon ladicte affirmation.

Articulus ſecundus.

GLOSSA VNA.

1 SIcut iudex ſolet in ſententia definitiua condemnare ad expenſas taxatione ſibi reſeruata: vt dixi in ti. proxi. ſuprà, ita & ad fructus liquidatione ſibi reſeruata, & quamuis non ſibi reſeruauerit, poteſt illos in executione liquidare. c. grauis. de reſti. ſpol. & quid in iſta liquidatione requiratur hîc tex. declarat.

Liquidare fructus in executione iudex poteſt.

2 Primò ſtatuit vt poſſeſſores condemnati ad fructus, teneãtur deferre ad iudices, vel executores areſtorum, ſeu ſententiarum, vel ad alios executores libros in quibus deſcripſerunt fructus, & declarare quos fructus ex illis terris poſſeſſis habuerint, & receperint, & ſi illas poſſeſſiones locauerint, inſtrumentum locationis exhibere debent, vt ex propriis inſtrumentis conuincantur.

Poſſeſſores condemnati quomodo debent edere libros receptorum.

3 Secundò ad hoc faciendum debent executores iſtos poſſeſſores citare, & ad hoc vocare. ibi *aſſignation:* nam ſine citatione non eſt quicquam contra aliquem moliendum. l. de vno. ff. de re. iudic.

4 Tertiò quod hoc faciat in prima vocatione, & aſſignatione, ibi, *au iour de la premiere aſſignation,* & ſic non debet eſſe contumax in prima citatione, vt ſecundam expectet, alioqui citabitur ſub pœna mulctæ, & condemnabitur pro prima contumacia, vt ſcripſi in tractatu de contum. ſuprà.

5 Quartò debent poſſeſſores declarare, quos fructus perceperũt, qui ſi nolint, tunc aduerſarius teſtibus, ſi quos habeat, vel argumentis aliis probare poterit, & per iuramentum: vt dicit text. in l. 2. & l. alio. C. de in litem iuran.

Poſſeſſor cõdẽnatus declaret quos fructus percepit.

6 Et ſolet parlamentum condemnare partem ad tradendum declarationem fructuum perceptorum intra certum tempus, quam ſi non tradiderit in eius contumaciam, poterit petitor probare fructus, & pars contrarium probare non poterit, ſed tantum eidem reſeruantur reprobatio-

nes teſtium ab aduerſario productorum, ita fuit concluſum in camera domaynij anno 1546. die 18.Nouembris,

Declaratio fructuum nõ facta nocet. Areſtum.

7 Quintò debet iurare iſtam declarationem fructuum ab ipſo ſcriptam veram eſſe, & veritatem continere.ibi, *& affermer par ſerment iceluy contenir verité*.arg.l.hac edictali. §. his illud.C.de ſecund.nup.& ſupra de expenſis dixi.

Fructus quãdo debeant victori reſtitui.

8 Sextò quod intra menſem poſt iuramentum præſtitum in declaratione tenetur ſoluere fructus.ibi, *& dedans vn mois apres pour tous delaiz ſeront tenus payer les fruicts ſelon ladicte affirmation*, & ſic datur dilatio à lege quam iudex non poteſt abbreuiare:indultum enim beneficium à iure nemini eſt auferendum,per reg.indultum.de reg.iur.in 6.

9 Sed nunquid ſoluet ſine alia condemnatione?Reſpon.per ſententiam fuit cõdemnatus,ideo non requiritur alia condemnatio, nec datur tempus duorum menſium taxatum à l.debitoribus. ff.de re iud. poſtquam taxatum eſt hîc tempus vnius menſis de quo dixi in interpre. l.ſi debitori. dando illi nouum intellectum.ff.de iud.

FRANÇOIS Article XCIX. des publiées. M.D.XXXIX.

Articulus tertius.

Et neantmoins pourra la partie,qui aura obtenu iugement à ſon profit, & qui pretend y auoir plus grands fruicts,ou de plus grande eſtimation informer de plus grande quantité & valeur deſdits fruicts:& la partie condamnée,au contraire:le tout dedans certain delay ſeul & peremptoire,qui ſera arbitré par l'executeur.

GLOSSA VNA.

Fructuum quòd perceptio maior ſit probari poteſt.

1 PArs ergo tenetur ſoluere fructus ſecundum ſuam ipſius æſtimationem, & iuramentum, quod licet videatur abſurdum,& præbere materiam peierandi parti, verum iſte text.ad hoc reſpondet:quòd parti quæ obtinuit fructuum condemnationem probare liberum eſt partem plures recepiſſe fructus,quàm iurauerit ipſe poſſeſſor recepiſſe, & inuicem pars condemnata poterit ſuum iuramentum teſtibus confirmare,& probare contra partem,& ad hoc probãdum vnica citatio peremptoria dabitur,vt ſtatim dicetur.

Idem Article C. Ibidem.

Articulus quartus.

Et où il ſe trouueroit par leſdites informations & preuues,ladite partie condamnée auoir mal & calomnieuſement affermé, & leſdits fruicts ſe montans plus que n'auoit eſté par elle affermé, ſera condamnée en groſſe amende enuers nous,& groſſe reparation enuers la partie.

GLOSSA VNA.

Peierãs mulctatur.

SI probatum fuerit partem peieraſſe, & affirmaſſe minores fructus recepiſſe, quàm re vera perceperit, debet ad mulctam condemnari grandem, tam erga fiſcum, quàm partem. Et quamuis de iure multis pœnis puniatur periurus, vt per docto.in l.2. C. de reb.cred.& per Iaſ.in §.item ſi quis poſtulantę,de act.in Inſt.tamen in Frãcia pœna eſt arbitraria, & ita vidi ſemper obſeruari,& ſic magnam emendam vocat hîc arbitrariam,pro qualitate perſonę,delicti & cauſæ ſuper qua iuratum eſt,arg.l.2.ff.de re iudic.

FRANÇOIS Article CI. des publiées. D. XXXIX.

Articulus quintus.

Et pareillement où il ſe trouueroit leſdits fruits ne ſe monter plus que ladicte affirmation, celuy qui a obtenu iugement & qui auroit inſiſté calomnieuſment à ladicte plus gande quantité & valeur deſdits fruicts,ſera ſemblablement condamné en groſſes amendes enuers nous, & groſſe reparation enuers la partie:à la diſcretion des iuges,ſelon les qualitez des parties & grandeur des matieres.

GLOSSA VNA.

Aſſerẽs maiores fructus quàm pars poſuerit,mulctatur.

1 ITem is qui noluit ſtare iuramento partis, ſed aſſeruit fructus maiores extitiſſe, idque per calumniam, etiam ad magnam mulctam condemnabitur, quia affirmare quod quis ignorat,eſt dolus,ideo iuriſcon.hoc fieri non debere cenſet.in l.Iulia.§.quid tamen.ff.de act.emp. nec excuſatur à dolo,& calumnia,qui plures dicit eſſe fructus,quàm erant.nam dolus præſumitur in eo,qui mentitur ad ſuam vtilitatem,ſecus ſi nihil lucri ex hoc conſequeretur.l. eleganter. §.fin. cum l.ſeq.ff.de dolo.vbi Bar.& Alex.in l.dolum.C.de dolo.Dec. in cap.ſi autem.col. 1.de reſcript. [Poteſt tamen pars proteſtari vt ſibi liceat probare, quod ſi non tentauerit & ad effectum non produxerit, non punietur.]

Idem Article CII.

Articulus ſextus.

Qu'en tous les ſieges de noz iuriſdictions ordinaires,ſoyent generaux ou particuliers,ſe ſera rapport par chacune ſepmaine de la valeur & eſtimation commune de toutes eſpeces de gros fruicts, comme bleds,vins,foins & autres ſemblables, par les marchands faiſans negotiations ordinaires deſdictes eſpeces de fruicts,qui ſeront contrains à ce faire,ſans en prendre aucun ſalaire, par mulctes & amendes,priuation de negotiation ,empriſonnement de leurs perſones,& autrement à l'arbitration de iuſtice.

GLOSSA VNA.

Æſtimatio communis quomodo probetur.

1 HIc pulchrè docet,quomodo probabitur communis æſtimatio, primò ſtatuit,quod mercatores teneantur ſingulis hebdomadis referre apud iuriſdictionem ordinariam valorem verum & communem fructuum,ſed non dicit cui.ſed in art.ſeq.dicitur quod hæc relatio fit actuario,ſeu ſcribæ illius iuriſdictionis ordinariæ & grapherio.

Vini cõmunis æſtimatio.

2 Item vult quòd mercator vini referat vini æſtimationem communem, & quanti venditum fuit communiter,non ſingulariter: quia ſingulare intereſſe raro attenditur in Francia,vt ſcripſi in interpre.l.vnic.C.de ſent.quæ pro eo quod inter.profer.

3 Merca

Digitized by Google

3 Mercator frumenti illius æſtimationem referet, non aliorum fructuum, ideo mercator vini non referet æſtimationem frumenti, nec econtra. ſi tamen aliquis eſſet mercator plurium rerum, æſtimationem illarum rerum referre poterit, in quibus eſt mercator: quia non eſt reprobatum vnum in pluribus mercibus poſſe negotiari, vt ſcripſi in tract. de merca. in 2. tomo. commenta. in has conſtitu. regias.

Mercatores referant cõmunem æſtimationem.

4 Præterea mercatores hoc debent ſine ſalario præſtare, quia communis eſt vtilitas. l. ſi quis in graui. §. vtrum. ff. de Senatuſcon. Sillan.

5 Sed quis hoc referet? Reſp. in locis vbi mercatus fiunt, duo debent deputari à corpore mercatorum, qui hanc relationem faciant, vt patet in art. ſeq.

Mercatorum corpus duos deputat.

6 Quid ſi mercatores nolint hoc facere? Reſp. hic text. *ſeront contrainčts par mulčtes & amendes, priuation de negociation, empriſonnement de leurs perſonnes, & autrement à l'arbitration de iuſtice.* hoc probatur in l. cum eo. ff. ad leg. Iuliam pecu. ibi, is qui hoc imperio vtitur exigendi, pignus capiendo, corpus retinendo, mulctam dicendo, in l. 1. §. quid ergo. de vent. inſpic. text. in l. motis. §. interdici. autem negociatione plerúnque, vel negociationibus ſolet. ff. de pœnis.

Mercatores coguntur ad referendam communem æſtimationẽ.

7 Et alio modo cogi poterunt ad arbitrium iudicis, nam ſi iudex videat illos contemnere eas pœnas, grauiorem infliget pro modo contemptus. l. 1. de ventre inſpici.

Æſtimationum relationes vbinam ſunt faciẽdæ.

8 Iſte text. dicit hanc relationem faciendam in locis, vbi ſunt ordinarij iudices Regij. ibi, *qu'en tous les ſieges de nos iuriſdičtions ordinaires*, quos iudices ordinarios Hebræi vocant ſinhedrim.

Areſtum.

9 Quid ſi ibi ſint iudices dominorum, & non Regis? Reſp. ex paritate rationis idem eſſe debet, ſi ibi mercatus adſit. glo. & doct. in auth. quas actiones. C. de ſac. ſanct. eccleſ. Et ita iudicauit Senatus requirente procuratore Regio, anno 1543. die 5. Februarij, in cauſa cuiuſdam appellantis contra capitulum Beluacen.

10 Item ſolent mercatores referre, quòd frumenti ſextarius in foro valuit decem libris, in foro debent dicere, non domi, quia ille valor fori attendiur. c. 1. de emp. & ven. l. ſeptem. C. de erog. mili. anno. lib. 12. Corſet. in ſing. incip. venditio. in 2.

Valor fori attenditur.

11 Item ſi diuerſa fuerit æſtimatio, id referre debẽt, vt optimum frumentum valuit duodecim, aliud commune decem, aliud nouem.

12 Et tunc iudex condemnabit ex diuerſis æſtimationibus reum ad id quo plurimi communiter fuit illo anno, quo reſtitutio fieri debebat, & ab eo tempore etiam ſi creuerit æſtimatio, vt per doct. in l. vinum. ff. ſi cer. pet.

Æſtimationis diuerſitas referẽda.

13 Vnde ſi vinum reddi debebat Calendis Iunij, quo menſe valuit communiter modius decem libris, fuit in mora reddendi vſque ad feſtum natiuitatis, & vinum communiter fuit venditum viginti, ad illam ſummam condemnabit iudex, non quanti plurimi ſingulariter, licet de iure condemnandus eſſet, etiam quantiplurimi valuerit. l. datio. §. fi. & l. ſi ſterilis. in fi. ff. de actio. emp. doct. in l. cùm quid. & l. vinum. ff. ſi cer. pet. ſcripſi in interpre. l. vnicæ. C. de ſen. quę pro eo quod intereſt.

Æſtimatio quanti plurimi quando habeat locũ.

14 & † ſic æſtimatio quanti plurimi res fuit, eſt in hoc Regno abolita quoad ſingularem æſtimationem, non quoad communem.

FRANÇOYS *article* CIII. *des publiées.* M. D. XXXIX.

Et à ceſte fin ſeront tenuz leſdičts marchãds d'enuoyer par chacun iour de marché deux ou trois d'entre eux, qui à ce ſeront par eux deputez, & ſans eſtre autrement appellez ou adiournez au greffe de noſdičtes iuriſdičtions, pour rapporter & enregiſtrer ledičt prix par le greffier ou ſon commis, qui ſera incontinent tenu faire ledičt regiſtre, ſans aucunement faire ſeiourner, ny attendre leſdičts deputez, & ſans en prendre aucun ſalaire.

Articulus 7.

GLOSSA VNA.

1 ITem quomodo iſta relatio fieri debeat? Reſpon. primò quòd mercatores duos ad mercatum mittant, ſcilicet aliquos ex ipſis, ibi, *d'entre eux*, ergo non ſufficeret mittere illorum mulieres, vel famulos illorum, vel alium alterius artificij.

Relatio æſtimationis quo modo fiat.

2 Item duo eſſe debent, & non ſufficeret vnus, ibi, *deux ou trois*, probat text. in §. quod autem. in auth. de non alienan. reb. eccle. coll. 2. ibi, duobus inſignibus mechanicis, &c.

3 Requiritur etiam quod ad hoc fuerint deputati, & ſic ſi tranſeuntes vel alij huiuſmodi relationem facerent, non valeret, nec ſufficeret ibi, *qui à ce ſeront par eux deputez*, ſicut diximus de teſtibus qui in teſtamentis rogati, & non tranſeuntes eſſe debent. auth. rogati. C. de teſtib.

Deputati eſſe debẽt hi qui referunt.

4 Item debent requiſiti hoç facere, & non citati, & licet qui ſe ingerit ſuſpectus ſit. l. quæ omnia. §. 1. ff. de proc. tamen hîc ratione publicæ vtilitatis non debent citationem expectare, cùm ad hoc commiſſi ſint.

5 Etiam vult vt grapherius ſtatim excipiat relationem horum mercatorum, ſeu ab eo commiſſus, alioqui mercatores recedere poterunt facta requiſitione & recuſatione, quam debent facere coram duobus teſtibus, & actuarius tenebitur reſarcire omnem iacturam, quæ ex hoc eueniet, vt docet tex. in l. ſi quando. in fi. C. de teſti. & hoc eſt quia actuarius ex ſcriptis regeſti poterit habere lucrum, mercatores verò non, ideo opus eſt, vt ſtatim actuarius & Grapherius dicta horum mercatorum conſcribat.

Actuarius excipit relationem.

6 Vltimò non debent expectare ſalarium hi actuarij ſeu ſcribæ à mercatoribus, quamuis regulariter non ſoleant operas ſuas gratis concedere, ſed vt plurimum excedunt metas rationis in exigendo. c. ſtatutum. §. notarium. de reſcr. in 6. Tamen ab his nihil habebunt, ſed à volentibus probare per regeſtum, ſalarium expectent hi actuarij.

Actuarijs à relatoribus nil recipiẽt.

Digitized by Google

FRANÇOIS *article* CIIII. *des publiées.* M.D.XXXIX.

Articulus 8. *Et par l'extraict du regiſtre deſdicts greffes, & non autrement, ſe prouuera doreſnauant la valeur & eſtimation deſdicts fruicts, tant en execution d'arreſts ou ſentence, qu'és autres matieres, ou il giſt appreciation.*

GLOSSA VNA.

Regeſta probant communem æſtimationem.

1 QVomodo probanda ſit fructuum communis æſtimatio? Reſp. hic tex. ex regeſtis cuiuſlibet curię, in qua fuerit facta valoris æſtimatio ſecundum præcedentem articulum, & tam in ſententiæ executione, quàm etiam quandocunque fuerit facienda appreciatio, & æſtima-
2 tio fructuum, † & hoc eſt valde vtile, quia per hoc releuantur partes à laboribus & expenſis, etiam quia difficilis erat probatio valoris, vt doct. in l. precia. ff. ad leg. Falcid. ſcripſi in interpreta. l. vnicæ. C. de ſent. quæ pro eo quod inter.

Vtilitas huius edicti de probatione valoris rei.

3 Primò litis ſumptus diminuuntur, nam inſtrumẽtum valoris facilè quilibet ex regeſtis comparare poterit, & iuratos vel alios teſtes non tam facilè. doctor. in l. 2. C. de reſcind. vend. l. hac edictali. §. mobilium. de ſecundis nuptiis.

4 Secundò lites abbreuiantur, nam ſtatim poterit hanc conſequi probationem, & teſtes qui deponerent de hoc valore communi, tardius multò & difficilius hoc præſtarent, ideo optimum remedium litis accelerandæ, & citius finiendæ. l. finem. C. de dolo.

5 Tertiò probatio augetur, quia teſtes, qui de æſtimatione fructuum deponere poſſunt, mori contingit, ob id perdito eo medio probationis remanet ſcriptura valoris. l. contrahitur. ff. de pign.

6 Imò interdum deficeret probatio per lapſum decem vel viginti annorum, quia in tanta temporis diuturnitate teſtes non eſſent memores illius valoris. arg. l. peregrè. ff. de acq. poſſ. l. hac conſultiſſima. §. at cum humana. C. qui teſt. fa. poſſ. & tamen ſcriptura ſemper loquetur, & probabit. l. contrahitur. ff. de pignor.

7 Quartò ad tollendum contrarietatem probationum, quia vnus teſtis poſtea deponere poſſet de ſingulari æſtimatione, alter de communi, & multi pro communi, itidem & multi de ſingulari, quibus omnibus prouidet iſta ordinatio vt fiat per delegatos ad hoc.

[Quintò vitatur falſitas, quæ poteſt in teſtium productione excogitari, & teſtes corrumpi, vt habetur in c. licet. de prob. vide quæ ſcripſi in addit. ad Ægid. de Bella Mera. tit. de reſcri. deciſ. 2.]

Teſtibus an probetur cõmunis æſtimatio & quã do. Areſtum.

8 Vltimò hodie in Francia ſi probatio æſtimationis fructuum ſit facienda, non debent audiri teſtes ſuper æſtimatione, & valore, nec iurati debent æſtimare, vel ad relationem eorum æſtima-
9 tio probari, vt de iure in l. hac edictali. §. mobilium. C. de ſecun. nup. † Sed ſeruandus eſt iſte text. vt ex regeſtis probatio valoris fructuum fiat, & ita iniunxit ac præcepit Senatus omnibus iudicibus Regni, vt probationem ſecundum hunc tex. reciperent. & hoc anno 1542. die 5. Februar. quando agitur de valore temporis præteriti probando, ſecus ſi agatur de æſtimatione rei præſentis, quæ fiet per iuratos & magiſtros illius artis.

Valor rei quomodo probetur.

10 Quomodo tamen ſit valor rei probandus, docent iurium interpretes in l. precia rerum. ff. ad legem Falc. in l. 2. C. de reſcin. vend. ac plenè ſcripſi in interpret. l. vnic. in gl. ſubtilitatem. C. de ſen. quæ pro eo quod intereſt. ideò hîc non repetam, ſed cum his Deo gratias agam.

TRACTATVS

DE APPELLATIONIBVS

IN IVDICIIS FREQVENTISSIMVS, ET VTILISSIMVS.

PRÆFATIO.

Des appellations, attentats, renunciations, & dedans quel temps doyuent eſtre interpoſées.

1 HVNC tractatum ab explicatione nominis exordiens, dicam appellationem hîc paſſim pro prouocatione ad ſuperiorem accipi, vt in tit. de ap. tam in iure ciuili, quàm

Appellatio quid ſit.

2 canonico, & ſolet ita communiter definiri, ſeu deſcribi. † Appellatio eſt de minori iudice, vel inferiori ad maiorem iudicem facta prouocatio: hæc eſt Gofredi definitio, quæ communis eſt, licet impugnari poſſit, quia extraiudicialem appellationem, & alia neceſſaria non continet, tamen eam accipiamus tanquam deſcriptionem: quia Bar. definitio in l. 1. ff. eod. etiam nullo modo poteſt defendi, ſed hæc relinquo in ſcholis diſputanda: pro definitione tamen Gofre. facit text. in c. anteriorum. §. illo, ibi, cùm non oporteat ad compares iudices appellationes

A publica perſona appellatur: non à priuata. Conſuetudo vel pactum non valet vt ad minorem appelletur.

3 referri, ſed à minori iudicio ad maius. 2. q. 6. † Et notandum appellationem non eſſe niſi à publica perſona, non autem à priuata appellari iure poteſt regulariter. [l. ſcire oportet. in pr. ff. d excu. tuto. & Barb. in add. ad Bar. in l. arbitro. ff. qui ſatiſd. cogan. & Iaſ. col. 4. ibi.]

4 Vnde non valet pactum nec conſuetudo quòd ad parem vel minorem appelletur, quia eſt contra ſubſtantiam appellationis. glo. ſingul. in c. 1. in verb. officiali. de conſuet. in 6. quam probant doct. in rub. de ap. in decret.

5 Et

Digitized by Google

5 Et ſtatutum vel conſuetudo non poteſt actus ſubſtantiam mutare. l. 2. ff. de vſufruct. earum rerum,quæ vſu conſu.Roch.Curt.in repe.c.fi.in glo.rationabilis.de conſue.

6 Niſi conſuetudo faceret illum in eo caſu appellationis maiorem. Ioan.Andr.in c.Romana.§. 1.eo.tit.in 6.Franc.& alij in rub.de ap.

7 Et maior vel ſuperior cognoſcitur reſpectu adminiſtrationis, non dignitatis. Nam is dicitur maior qui maiorem habet adminiſtrationem.Bar.& alij in l. 1.§.ſi quis.ff.de app. ponentes exemplum in cardinalibus, qui maiores ſunt epiſcopis adminiſtratione, ſed minores dignitate, cùm epiſcopatus ſit culmen dignitatum.c. venerabilis. de præb.c.quanquam.2.quæſt.7.gloſſ.in c.2.de præbend in 6.

Maior quomodo cognoſcatur.

8 Quamuis Bar.in l. 1.in prin.ff.eo.dicat largiſſimè interdum ſumi appellationem,quem ſequitur Præpoſ.in rubr.de ap.col.3.dicentes pro quacunque inuitatione accipi,vt in l.item apud.§.ap-

9 pellare.ff.de iniur. † Sed hoc non videtur verum,& ibi,appellare eſt blanda oratione alterius pudicitiam attentare,vt text. ibi deſcribit & tunc aliò tendit appellatio,quàm hæc de qua loqui-

10 mur. † Ideo perperam ſcribunt doct.quod tripliciter accipiatur appellatio latiſſimè, latè,& propriè,quia hoc intelligitur,quando in vna ſignificatione,quod non eſt hic,nam multas hæc dictio hebet ſignificationes,quas ſcripſi in l.liberti appellatione.ff.de verb.ſig.hactenus igitur & de definitione,& de ſignificationibus.

Appellatio latè & latiſſimè quod nõ accipiatur in eadem ſignificatione.

11 Vnde inferunt quòd ſtatutum vel ordinatio loquens in appellatione, non interpretabitur latè, nec latiſſimè, ſed propriè.l.1.§.ſi is qui nomen.ff.de exer.act.Panorm.in c.cum ſit Romana. eodem.

Statutum loquens in appellatione quomodo interpretetur.

12 Et ſic diſpoſitio loquens in appellatione à definitiua non habebit locum,vt dicunt in interlocutoria,vel loquens in appellatione iudiciali, non procedet in extraiudiciali.iſta ſcribunt doct. in rub.de ap.in decret.

13 Sed hæc doctrina videtur deriſoria, nam aut diſpoſitio ſeu actus loquitur ſimpliciter in appellatione, & tunc genus comprehendit ſingulas ſuas ſpecies.l.item legato. §. item intereſt. ff.de lega.3.

Ordinatio loquens in pellatione, de qua intelligatur.

14 Et ſic intelligetur de quacunque appellatione, niſi diuerſa ratio, vel publica vtilitas aliud ſuadeat,vt ſcripſi in procem.ord.regiar.

15 Si verò ordinatio de appellatione à definitiua loquatur, vel alia diſpoſitio,non comprehendetur interlocutoria,quia lex loquens in caſu ſpeciali,non comprehendit alios caſus.l.commodiſſimè.ff.de lib.& poſth.l.3.C. de legi.l.1.ff.de conſt.princ.

16 Nec eſt facienda differẽtia ſiue in principio cauſæ emittatur appellatio,ſiue in fine,vel poſt ſententiam,ſed ſi fuerit iudicialis ſeu extraiudicialis,vt inferius dicam.

17 Quamobrem inuenta ſit appellatio? Reſp.Iuriſc.in l.1.ff.de ap.ad corrigendum iniquitatem vel imperitiam iudicantium, ſiue illa iniquitas ſit ex propoſito,ſiue re ipſa,aliàs ſequeretur quòd propter nouas probationes non poſſet iudex ſententiam corrigere,quia in ea non eſt iniquitas ex propoſito,ſed bene re ipſa,& tamen contrarium eſt verum.l.per hanc.C.de tempo.ap.& ca. cùm Ioannes.de fide inſtrum.iſta ſcribunt doct.in rub.de ap.

Inuenta cur ſit appellatio.

18 Ego dicerem quòd appellatio eſt inuenta non ſolùm propter iniquitatem corrigendam, ſed etiam ad ſupplendum,quod iudex à quo facere debuit.

Ad ſupplendum eſt inuẽta etiam appellatio.

19 Vnde ſi iudex ad expenſas condemnare debuit,& non condemnauit,ego appellabo, vt ſuppleatur illa condemnatio.l.properandum.§.ſin autem alterutra.& l.ſancimus.C.de iud.gl.in c.fin. de reſc.Corſe.in ſing.incip.iudex.in 1.c.vt debitus.in fi.eo.

20 Vel ad ſupplendum quod pars facere potuiſſet, vtpote ſi pars non produxit teſtes in prima inſtantia,ſed eos in cauſa appellationis producere vult,& nulla in hoc caſu mihi videtur iniquitas, ſed iudex ſupplet propter æquitatem poſitam in l.per hanc.C.de temp.ap.dicam art.vltimo in effectibus appellationis.

21 Et non ſolùm appellatio introducta eſt ad corrigendam iniquitatem iudicantium, vt dicitur in l.1.ſed etiam aliorum,& ad hoc tendit appellatio extraiudicialis,de qua doct.in c.bonæ.eo. ideo dicitur appellationis remedium non eſſe ad defenſionem iniquitatis,ſed ad præſidium innocentiæ inſtitutum.c.cum ſpeciali.§.fi.eo.

22 Ex quo inferunt doct.in l.1.quòd licet non grauetur quis per ſententiã,tamen poteſt appellare.per l.ait prætor.§.permittitur.ff.de minor.vbi etiam Bar.

Non grauatus appellas.

23 Aliud quod Bar.in l. 1.infert,quòd licet quis nõ appellauerit,tamen poterit agere contra iudicem in ſyndicatu,quia iniquè iudicando fecit litem ſuam.l.ſi filiuſſam.de ff.iud.

24 Quod non ſeruamus in hoc Regno Franciæ, nam magiſtratus ſunt tuti extra tres caſus,ſcilicet doli, fraudis, & concuſſionis, vt aliàs ſcripſi.Ideo qui non appellauerit in Francia non aget, niſi in his caſibus contra iudicem, alioqui nulli vellent iudicis officium ſubire,timentes illis fore damnoſum,contra l.ſed ſi quis.ff.quemadmo.teſtam.aper.

Magiſtratus Franciæ in tribus caſibus tenẽtur.

25 Etiam licet de iure appellatus poſſit ſe iuuare appellatione appellantis.c.ex parte.de reſcrip. doct.in c.cùm Ioannes. de fide inſtrum.quia appellatio communis eſt.l.ampliorem.C.eo.

Appellatione partis altera pars iuuare ſe nõ poteſt.

26 Tamen de ſtilo curiarum Franciæ eſt opus vtramque partem appellare, alioqui appellatio nil proderit ei, qui non appellauit, nec ſententia quoad eum reformabitur,& ita fuit concluſum ſæpius in curia Burdegalen.vt refert Boer.in ſuis deciſ.q.73.ſæpe.num.7.

27 Et

Digitized by Google

Quatuor perſonæ quando in iudicio nõ ſunt neceſſariæ.

27 Et quamuis in omni iudicio quatuor perſonas neceſſe ſit eſſe, iudices electos, idoneos accuſatores, defenſores congruos, atque teſtes legitimos: iudices æquitate vti debent, teſtes veritate, accuſatores intentione ad ampliandam cauſam, defenſores extenuatione ad minuendam cauſam. c. 1. in 4. q. 4.

28 In cauſa tamen appellationis non eſt propriè actor & reus, ſed appellans & appellatus. Bald. in ca. paſtoralis. §. præterea. nu. 6. de off. deleg. & ſic ſolent in patria iuris ſcripti vocari, quod probatur in c. ex parte. ſupra de reſcr. & in c. oblatæ. & per totum. de app. licet in hac patria vocetur appellans, & intimatus, vt apparet per totum iſtum tit. ſed quibuſcunque nominibus vocentur non mutatur iuris deciſio.

Requiſita in appellatione.

29 Requiſita in appellatione ſunt. Primò debet appellatio continere nomen appellantis, & nomen iudicis à quo, non proprium, ſed magiſtratus, vt à iudice Carnoten. locumtenen. vel præpoſito.

30 Tertiò continere debet ſententiam, à qua appellatur, vt docet l. 1. §. fi. cum l. ſeq. ff. eo. Etiam nomen aduerſarij eſt exprimẽdum, id eſt appellati. c. poſt appellationem. §. forma. 2. q. 6. vbi etiam nomen iudicis ad quem exprimi debet, teſte Spec. in eo. tit. §. qualiter. ver. hoc etiam no.

Citari an debeat iudex à quo.

31 An iudex citari debeat, plene ſcribit Boer. in deciſ. Burdega. quæſt. 259. col. penult. de Rota
32 deciſ. 418. in no. Guido ſing. 597. Feli. in c. dilectus. 2. col. 2. de reſcript. † Vbi concludunt iudicem non eſſe citandum, quia retractatio ſententiæ non affert ei notabile, nec directum præiudicium. c. venerabilibus. in prin. de ſent. excom. in 6. niſi ageretur de pœna contra iudicem imponenda. gl. in c. ſacro. de ſent. excom. vel quando ex officio proceſſiſſet vel aliàs, vt ſcribit Fely. in d. c. dilectus. Rom. conſ. 343. ex propoſito.

A ſubdelegato Regis ad quem appelletur. Arreſtum.

33 A ſubdelegato Regis appellari debet ad Regem, vel ad ſupremam curiam: non verò ad delegantem, vt cenſuit Senatus anno 1534. die 17. Iulij. pro his locumtenen. Regiis, licet de iure à delegato ad delegantem appelletur. c. ſuper quæſtionum. §. porro. de off. deleg. c. ſi à ſubdelegato. illo tit. in 6. l. à iudice. C. de iud.

Omni appellationi defertur.

34 Item maximè ſeruatur in hoc Franciæ Regno, vt omni appellationi deferatur ob reuerentiam ſuperiorum. glo. in §. ſtatuit. in verb. interponi. de cau. in pragma. & in §. quodque. in verb. iniuſtè. de friuo. ap. ibidem ſcripſi in procœm. ordin. in gl. 5. & pro hoc facit text. in c. 1. ibi, ex ſuperioris reuerentia ſit delatum. eo. tit. in 6. nam laudabile eſt ſuperioribus honorem & reuerentiam deferre. c. ſciat. 2. q. 7. & propter reuerentiam ſacri officij plurimum dignitati deferri conuenit. c. 2. de offic. delega. in 6.

Iudex à quo appellantes non debent odio proſequi.

35 Ratio eſt, quia iudex debet velle (ſi malam & iniquam protulerit ſentẽtiam) vt ſuperior eam reformet, ne pars cõdemnata læſa permaneat, & ipſe in foro animæ teneatur, vt firmat Io. Vauten. in tract. de ord. iud. rub. quomodo appelletur. licet quidam damnati & corrupti iudices odio proſequantur appellantes.

In executoriis non defertur appellationi.

36 In caſibus tamẽ in quibus executio fit non obſtante appellatione, vt in prouiſionalibus, non defertur appellationi, vt ſcripſi in rub. de ſenten. excom. in 1. tomo. & per totum tit. de ſent. proui. niſi facta executione.

Summa totius tituli.

37 Verùm vt propius ad materiam accedamus, ſequentia hoc ordine tractabuntur. Primum de appellationibus interponendis quomodo & quando interponi debeant, & de hoc art. 1. & ſeq.

38 Secundò de attentatis. & de his ſcribetur art. 16.

39 Tertiò de renunciatione appellationis dicetur. art. 15.

40 Quartò quando appellatio dicatur deſerta. art. 5.

41 Quintò quibus caſibus non recipiatur appellatio. art. 7.

42 Sextò quæ contra appellationem opponi poſſint, & effectus appel. art. vlt.

Tempus multiplex in appellatione.

43 **Primum** ergo proſequendo, ſciendum eſt multiplex tempus in appellatione conſiderari. primum eſt tempus interponendæ appellationis, & interponere appellateonem dicit Iuriſconſ. in l. 1 ff. de vac. & excuſ. mu. & Papa in c. cùm cauſa. de re iud. Et de
44 hoc tempore tractabitur iu art. 1. infra eo. † Non poteſt tamen iudex à quo citare partes, vt compareant coram iudice ad quem, niſi fuerint ab eo citatæ, cùm iudex à quò ſuo functus ſit officio per ſententiam. l. iudex. ff. de re iudic.

45 Secundum eſt tempus, quo appellationi renunciari debet, & hoc declaratur art. 15. infra, eo.

46 Tertium eſt tempus releuandæ appellationis, & regulariter hoc tempus ſi appellatum ſit ad parlamentum, eſt trium menſium, vt patet inferius. art. 4. & ſeq. in aliis inferioribus tempus à conſuetudine vel ſtilo eſt præſtitutum, vt ibidem ſcribam.

47 Quartum eſt tempus iter arripiendi, vt in c. dilecti. de ap. c. cum cauſa. de re iud. hoc tempus parum prodeſt in curiis ſecularibus Regni.

Proſequi appellationẽ intra annũ quis tenetur.

48 Quintum tempus eſt proſequendæ appellationis, & de iure canonico intra annum quis debet eam proſequi, vel ex cauſa intra biẽnium, aliàs lapſo tempore deſerta erit appellatio. c. cùm ſit Romana. & c. ad aures. de ap. vide tex. in iure ciuili in l. fi §. illud. C de temp. ap. Spec. eo. tit. §. nunc
49 breuiter. † Hodie ſi quis per annum non proſequatur appellationem in parlamento, inſtantia cauſæ eſt interrupta, quam non poterit pars amplius proſequi ſine literis Regiis.

50 Sextum eſt appellationis finiendæ, & non poteſt iudex à quo terminum ad finiendum appellationem iudici ad quem præſtituere, quia eſſet imponere legem ſuperiori. c. ex inſinuatione. de ap pel.

Digitized by Google

de appel.ſed cauſa appellationis per concordata debet intra biennium terminari.§. ſtatuimus.de friuol.ap. in concord.

51 Septimum eſt tempus ad præſentandum,poteſt enim iudex à quo appellatur,præfigere terminum intra quem appellans ſe præſentet iudici appellationis.c.perſonas.vbi doct.de ap.[ſed hoc non eſt conſuetum in curiis ſecularibus.]

52 Sciendum eſt,quòd dupliciter interponitur appellatio:aut in iudicio vel extra iudicium, & ſic duplex eſt appellatio iudicialis, & extraiudicialis.clem.ſicut.eod.quæ eſt quando quis appellat ab actu extra iudicium facto.c.bonæ.de ap.

Duplex appellatio iudicialis & extraiudicialis.

53 Et prouocatio dicitur quando extra iudicium , appellatio in iudicio vt docet Iaſ.in l.1.in pr. ff.de no.ope.nunc.facit tex.in c.cùm ſit Romana.ibi,nec ſolent huiuſmodi dici appellationes,ſed prouocationes ad cauſam.de ap.vide tamen quæ dico.ff.de verb.ſign.in l. liberti appellatione.per tex.in l.1.in fi.ff.ad Turpil.l.2.de pœn.& per alia multa iura vbi hoc reprobaui.

Prouocatio & appellatio an differant.

54 Notandæ ſunt quædam differentiæ inter appellationem iudicialem & extraiudicialem.Primò in iudiciali cauſa appellandi vera eſſe debet.c.interpoſita.& c.vt debitus.de ap.

55 In extraiudiciali ſatis eſt, quòd cauſa ſit veriſimilis,& probabilis,vt ſi timuerim moleſtari in alicuius rei poſſeſſione,appellare potero.c.bonæ.eodem.

Differentiæ inter iudicialem & extraiudicialē appellationem.

56 Ratio videtur,quia iniuria cenſetur fieri iudici , quando ab ea receditur ſine vera cauſa.c.vt debitus. Sed extra iudicium nulli fit iniuria, imò ad iuris proprij defenſionem interponitur.doct. in cap.bonæ.

57 Secundò in iudiciali apoſtoli tradebantur. clem. 2. de ap. in extraiudiciali non , quia ſæpius nullus eſt,qui illos dare poſſit.c.1.de ap.in 6.

58 Hodie non dantur iſti apoſtoli, vt patet art.10.infra eo.vbi dicetur.

Apoſtoli hodie non dantur.

59 Tertia differentia eſt , iudicialis appellatio certa eſſe debet. c. vt debitus.altera generalis & incerta reſpectu perſonarum,& grauaminis,recipitur.c.conſuluit.eod.

60 Quarta itineris arreptio pro appellatione extraiudiciali habetur , ſecus in iudiciali c.dilecti. de ap.c.cum cauſa.de re iud.

61 Quinta excommunicatus in iudicio appellat,ſed non extra iudicium,quia impugnat.c.cùm inter.de excep.

Excommunicatus an poſſit appellare.

62 Sexta terminus anni ad proſequendum appellationem à die illati grauaminis currit in extraiudiciali,in iudiciali verò à die interpoſitæ appellationis. cle.ſicut.de ap.c.anteriorum.2.q.6.

63 Septima iudicialis ex cauſa de præterito interponitur , & ratione grauaminis illati frequentius.c.cum ceſſante.& c.vt debitus.eod.

64 Sed appellatio extraiudicialis ratione cauſæ de futuro interponitur , quia grauari timet, vel ſpoliari.c.bonæ.eod.

65 Octaua iudicialis ſuſpendit iuriſdictionem iudicis à quo in totum.c.ſuper.eo.de.ap.c.veniẽtes.de iureiur.c.ſi à iudice.eo.lib.6.

66 Sed extraiudicialis non ſuſpendit factum de præterito , nec id quod eſt omnino conſecutiuum ad explicitum de præterito , ſed quod eſt factum contra appellationem .cap. conſtitutis. de appel.

67 Nona differentia , quòd geſta poſt appellationem iudicialem tanquam attentata reuocantur.c.non ſolùm.eo.tit.in 6.& inferius dicetur.

68 Alia verò non reuocantur,quæ non ſunt facta contra appellationem extraiudicialem.c.cùm nobis.de electionib.c.1.de ap.

69 Decima decem dies ad appellandum dantur in appellatione iudiciali. auth. hodie.C. de ap. c.quod ad conſultationem.de re iud.qui à die notitiæ currunt.c.concertationi.eo.tit.in 6.

70 In altera etiam poſt decem dies appellare licet,quia extraiudicialia in rem non tranſeunt iudicatam c.concertationi.

Decem dies quando dentur ad appellandum.

71 In dubio appellatio eſt potius recipienda , quàm reſpuenda.l.ſciendum.ff.de ap.recip.gl.in l. qui reſtituere.ff.de rei vendic.Bald.in l.fin. col. 3. C. ſi à momen.poſſeſſ.fuerit ap.Iaſ.in conſil.16. dubitatur.col.2.in 3.vol.

Appellatio in dubio recipienda.

72 Et à quacunque ſententia appellatio recipitur,ſiue in ciuilibus,ſiue in criminalibus.l.litigatoribus.& l.ſi quis prouocatione.C. de ap. & in omnibus caſibus,ſi à iure non inueniantur prohibiti.Lanfran.in repet.l.admonendi.col.27.ff.de iureiur.Soc.conſ.39.capio.in prin.vol.4.Hip.conſ.

73 84.plura ſunt.in princ. † Vel niſi in illa materia appellatio prohiberetur , vt in prouiſionali, & executoria , & tunc iudex iudicabit appellationem non recipiendam : vt docet expreſsè Dec. per illum tex.in c.ſuper eo.2. in 2.not.de ap.& conſ.28.in fi.Bolog.conſ.41.

74 Veruntamen adhuc in hac materia conſtitutio Regia pauliſper illum rigorem iuris remiſit, vt etiam in prouiſionalibus admittatur quidem appellatio,ſed ea non obſtante,& ſine eius præiudicio exequetur ſententia ante,& poſtea appellans proſequetur ſuam appellationem.[Et iudex pronunciabit non obſtante appellatione ſuam exequendam ſententiam.]

75 Et in dubio pronunciandum eſt appellationem non eſſe deſertam,ne ius alterius pereat.Iaſ. conſ.16.dubitatur.in fi.vol.3.& in l.1.ſi quis cau.Ang.conſ.194.Dec.conſ.356.in cauſa.col.1.

Deſerta in dubio non cenſetur appellatio.

76 Nam contra venenum iudicum data eſt theriaca appellationis.Bald.in l.1.in fi.ſi à momen. poſſeſſ.refert Bened.in repet.c.Raynutius.in verbo,mortuo.num.270.de teſtamen.

77 Imò

Digitized by Google

Temere plu‑ries appellãs appellandi poteſtate pri uatur.

77 Imò ſi quis pluries temerè appellauerit, poteſt facultate appellandi priuari. docet de Ripa per illum tex.in c.1.de reſc.num.59.& ſeq.ideo ſi quis haberet priuilegium liberè appellandi excuſaretur ab ea temeritate.doct. in c.1.quamuis illud priuilegium non ſit ſolitum impetrari. [Et parum prodeſſet hodie, quia ſi perperam appellaret,condemnaretur ad mulctam,de qua inferius dicetur, vnde ne longo circuitu lites traherentur ob nimias prouocationes,inhibuit Caligula ne tot fierent appellationum gradus,vt Alex.in lib.genial.4 ſcribit.c.6.]

Reſeruãs ius appellatio‑num vltimã cenſetur re‑ſeruare.

78 Item reſeruans ſibi ius appellationis, cenſetur ſibi reſeruare vltimam appellationem,& ius ſuperioritatis,ſicut Rex Franciæ in ducatu Flandriæ,& ita docet Ioan.Andr.in addit.ad Specul.in tit.de iuriſd.om.iud.in add.magna,dicens ex quo aliquis reſeruauit altum dominium,videtur ſibi appellationes vltimas reſeruaſſe.refert Iaſ.conſ.161.in cauſa.col.2.in 2.vol.

Quo iure ap‑pellatio in‑uenta ſit.

79 Quo iure inuenta ſit appellatio?Reſp.de iure ciuili.l.1.ff. de app. & licet videatur continere
80 quandam defenſionem ciuilem:vt dicit Panor. in c.dilecti.col.4.de excep.† Tamen quandoque iudices per appellationem ſententias bene latas in peius reformant.l. 1.& ſic quandoque iniquitatē continet appellatio,ſed hoc non iuris, ſed iudicis, aut partium vitio cōtingit,cùm ſemper ciuilem quandam defenſionem præ ſe habere debeat, quia eſt inducta ad retractandum ſententiam,quæ eſt de iure ciuili.l.ex hoc iure. ff. de iuſtit.& iure.l.Iulianus.de condictione indebiti.
81 Etiam appellatio extraiudicialis.l.2. §. exactis.ff.de orig.iuris.l.vna.C.de ſententiis præfect. prætor.quicquid dicat Panorm.& alij in rub.eodem.
82 Et ſic princeps appellationem tollere poteſt,& reſcribere remota appellatione,&c.l.1.§.interdum.ff.à quib.appel.ſit.
83 Tamen non videtur illam tollere,niſi nominatim dicat.Bal.in l.2.C.eod.

Defenſionē ciuilem prin ceps tollere poteſt.

84 Nec refragatur,quòd princeps defenſionem non poſſit tollere,verum eſt eam quę à iure naturali inuenta eſt,ſed defenſionem ab eo inductam tollere poteſt,omnis enim res per quaſcunque cauſas naſcitur,per eas & diſſoluitur.c.1.de reg. iur.nec tollitur iſti,qui non appellat defenſio,quia potuit plenè in prima inſtantia defendi,alia vide per doct.in rub.de ap.in decret.

Charles VII. *article* XVIII.

Articulus 1.

Item,nous auons entendu,que les procureurs de pluſieurs,apres que les ſentences ſont prononcées par noz iuges & autres,en pays couſtumier,en acquieſſant à icelles ſentences,reprennent leurs ſacs & procez des greffiers. Et vn, deux, trois, quatre ou ſix mois apres, & que les iuges enuoyent pour executer leurs ſentences,les parties principalles,ſur qui ſe doit faire l'execution,en appellent ou font appeller, comme de nouuel venu à leur cognoiſſance. Combien que par la couſtume de noſtre Royaume,en pays couſtumier l'on doit appeller incontinent apres la ſentence ou appoinctement prononcé,autrement iamais on n'y eſt receu. Decernons & declarons,que doreſnauant nul ne ſoit receu à appeller,s'il n'appelle incontinent apres la ſentence donnée. Sinon que par dol,fraude ou colluſion du procureur, qui auroit occupé en la cauſe iceluy procureur n'euſt appellé, ou qu'il y euſt grande & euidente cauſe de releuer l'appellant de ce, qu'il n'auroit appellé incontinent.Et enioignons aux parties,qu'elles inſtruiſent leurs procureurs & conſeilliers de leur cas & de leurs matieres, & leur donnent & baillent puiſſance ſuffiſante pour conduire leurs matieres, & appeller ſi bon leur ſemble. Et en outre enioignons à noſtredicte cour & à tous noz autres iuges, qu'ils puniſſent & corrigent le dol & fraude,qu'ils trouueront auoir eſté commis par la partie ou ſon procureur, ſoit en repriſe des ſacs & procez, ou autrement, ainſi qu'au cas appartiendra,& en telle maniere,que ce ſoit exemple aux autres.

Glossa vna.

Appellãdum quando ſit. Propria cau ſa quæ dicatur.

1 HIc articulus docet, quando appellandum ſit,& notandum eſt,quòd olim in cauſa
2 propria biduum ad appellandum ſtatutum erat,in cauſa aliena triduum.† Et propriam eam eſſe dicit Vlpia. cuius emolumentum vel damnum aliquem ſuo nomine pertinet.l.1.§.biduum.& §.dies.ff.quando ap.ſit.ſed quia hoc damnoſum viſum eſt,ideo decem dies dati ſunt à recitatione ſententiæ numerandi.c.anteriorum.2.q.6.

3 Verùm quia interdum cōdemnatus ignorabat ſe condemnatum,& præteribant decem dies, & poſtea non poterat appellare, ideo ſtatutum fuit vt illi decem dies à die notitiæ computarentur.c.concertationi.de ap.in 6.Spec. eo.tit.§. reſtat videre.verumenimuerò quod antiquitas bene

Illico appel‑landum.

4 ſtatuit,nouitas neglexit:vt dicit text. in c.anteriorum.§.illud.2.q.6.† Ideo ſtatuit hic Rex:vt patria conſuetudinaria illico appelletur, id eſt,ſimulatq; prolata eſt ſententia.l.litigatoribus,C.de ap.ab eo iudicato.quomodo & quando iud. vel iudice ſedente adhuc pro tribunali,& antequam ab auditorio diſcedat.l.pen.ff.de in integ.reſtit.

5 Quamuis illico aliis quoque modis accipiatur: vt per Iaſ.in l.cùm ſpecialis.col.2.C.de iudic. Spec.eod.titu.§.qualiter.quia conſenſiſſe iudicatis videtur,quia tunc non appellauit.l.ſi.ff.quando ap.ſit.vide c.quamuis.& ibi doct.de elect.in 6.Bal.in l.1.C. ſent.reſcind.non poſſ.Maſuer.in eo.tit. §.item illico.gl.in §.ſtatuit.in verb. appellationem.de cau.in pragma.Pictones illico,id eſt,eodem die intelligunt:vt docet Imber.in ſuis foren.Inſtit.

Releuari ab illico appel‑lans poteſt.

6 Hodie tamen quidam appellant aliquando poſt decem annos,ſed releuantur ab illico,videlicet quod non illico appellauerint, & niſi à principe reciperetur appellans derogando iſti clauſulæ de illico,non admitteretur proſequens appellationem, quam illico non interpoſuit:vt inferius dicetur.

Ordinatio augens tem pus appellã‑di valet.

7 Not.ex iſto text.valere ſtatutum,conſuetudinem,ordinationem,aut ſtilum augentem vel diminuentem tempus appellandi.gl.ſing. in l.2.in verbo, iuris.C.ſi contra ius.quã ibi probant doct. & Corſe.

Digitized by Google

& Corſet. in ſingul. in incip. appellatio. in 4. & Barb. in c. ex literis. col. 9. nu. 32. de conſtit. & Vinc. Hercul. in l. 2. col. 8. ff. de re iudic. Roch. in c. fi. in gl. rationabilis. col. 2. de conſue. de Ripa. in c. 1. de reſcript.

8 Non tamen valeret conſuetudo, aut ſtatutum, quòd non liceret appellare. Bart. in repet. l. omnes populi. in 2. q. prin. ff. de iuſti. & iur. Bal. conſ. 2. viſa. in 5. vol. & in l. ſi appellationem. C. de appe. Car. conſ. 72. Titius. num. 7. Hippol. conſ. 84. plura ſunt. col. 1.

Conſuetudo quòd non liceat appellare non valet.

9 Item non poteſt præſcribi, vt nõ appelletur ad principem, quia hoc ad ſupremam iuriſdictionem pertinet, teſte Bal. in auth. quas actiones. in fi. C. de ſacroſanct. eccleſ.

10 Sed bene poteſt præſcribi ne appelletur ad alium inferiorem, vtpote ad bailliuum, vel epiſcopum, quia hoc non pertinet ad ſupremam iuriſdictionem, ſed ad inferiorem. c. venientes. de iureiur. Peruſ. in c. dilecti. col. 8. de ap. refert Io. Franc. in tract. præſcrip. in 2. parte. 5. partis. q. 2. col. 41. vide Fel. in c. cùm non liceat. col. 3. num. 10. de præſcr.

Non valet quis præſcribere vt non appelletur ad princip.

11 Etiam non poteſt mora purgari poſt tempus elapſum. gl. in verb. expectari. §. quòd ſi per viginti. c. cupientes. de elect. in 6. quam probat Aret. conſil. 95. col. 6. [licet mora regulariter purgari poſſit. l. & ſi poſt tres. ff. ſi quis cautio. & in leg. ſi inſulam. ff. de verb. oblig. & in emphyteoſi probat tex. in c. potuit. de loca. ita cenſuit Senatus pro Citonton emphyteota contra du Cros anno 1525. die 2. Iunij.]

Mora non poteſt purgari in appellationibus.

12 Imò qui non illico appellauit non poterit alterius appellationi adhærere, niſi à principe releuetur, quia intra tempus appellandi debet quis appellationi hærere, non poſtea. l. bonorum. vbi gl. ff. rem rat. hab. vbi addidi. idem dicunt doct. de Rot. deci. 225. adhærentes. in no.

Sinon que par dol & fraude ou colluſion du procureur, qui auroit occupé en la cauſe, iceluy procureur n'euſt appellé.

GLOSSA SECVNDA.

1 HIc traditur limitatio ad prædictam regulam, qua quilibet tenetur illico appellare à die, quo ſententia profertur in patria conſuetudinaria, alioqui poſtea non recipitur: niſi dolus procuratoris interuenerit, in dolo enim verſatus videtur, ſi non prouocauerit, quia prouocandi neceſſitas procuratori incumbit, licet non proſequendi. alleg. tex. in l. procuratorem. §. ſi ignorantes. ff. mand. Bal. in margar. in verb. procurator. 18. q. Rot. deciſ. 21. ſi dominus. in not. Aufrer. q. 155. ſi procurator.

Procurator an & quãdo appellare teneatur.

2 Intelligunt tamen doct. procuratorem non teneri appellare, niſi ſpeciale mandatum appellãdi haberet, quando dominus incideret in pœnam ex procuratoris appellatione. Aufrer. q. 476. an procurator. vide Bar. & docto. poſt gl. ibi in l. 1. in fi. quando ap. ſit. Alex. conſ. 95. num. 7. in 2. vol. & Guid. Papæ in conſ. 198. in fi. & in ſtatu. ſi quis. in verbo, appellatione.

3 Hodie procurator non tenetur appellare, nec proſequi appellationem, ſi tamen appellauerit tenetur domino ſignificare, vt dominus poſſit eam proſequi, vel iſti renunciare, aliàs ſi appellatio efficiatur deſerta, tenetur procurator ad intereſſe domino, vt docet Maſuer. in tit. de procu. §. item non cogitur.

4 Imò ſi procurator bona fide ceſſauit appellare, quia putabat ſententiam iuſtam, non poterit dominus poſtea appellare, nec habere regreſſum contra procuratorem, etiam ſi eſſet ſoluendo: vt docet Bal. in auth. hodie. col. 1. C. de ap. & Hip. in l. lege Cornelia. §. cùm quidam. ff. de ſica. de Rot. deciſ. 313. in antiq.

5 An nuncius poſſit appellare? decidit Bal. conſil. 357. interpoſitio. in 3. vol. poſſe. ſed quomodo debeat concipere verba ibidem docet.

Nuncius appellare poteſt.

6 Et ſi dominus litis ceſſerit, non tenebitur procurator appellare, vt docet Caſſado. in deciſ. 2. de ap. & doct. in l. poſtquam liti. C. de pact.

7 Excuſatur etiam procurator, qui denunciauit coram teſtibus debitori, vt ſi ipſe putaret, appellaret. l. ſi procuratorem. §. ſi ignorantes. in fi. ff. mand. Barb. in rub. de reſcr. in clem. col. 8. & ſequ.

8 Et quando procurator dubitat an appellare debeat, debet ſaltem proteſtari de appellando, vt ſolent cauti procuratores facere, ſi tamen procurator cauſam non tractauerit, nec ſententia cum eo lata fuerit, poterit dominus appellare à die quo ſciuit, ſecus ſi lata fuerit cum procuratore, qui occupauerat. l. ab eo. C. quomodo & quando iud.

Dominus an poſſit appellare ſi procurator omiſerit.

9 Dolus igitur vel fraus probari debet à parte, qui illum allegat. l. quoties. §. qui dolo. ff. de prob. Barb. in clem. cauſam. col. 11. de elect. Dec. in c. ſi autem, de reſcr.

10 Et ſic primus caſus eſt, quando procurator habens poteſtatem appellandi non appellauit illico, idque dolo prætermiſit, tunc dominus poterit appellare incontinenti, quod deuenerit ad notitiam ſuam, & iſte eſt primus caſus, quia dolus non debet alicui prodeſſe. c. ex tenore. & c. ſedes. de reſcript.

Dolus, fraus vel colluſio procuratoris non nocent domino.

11 Idem ſi per fraudem, quia fraus in eſt dolo. l. iuriſgentium. §. ſed ſi fraudandi. ff. de pact. nam licet partes dent poteſtatem procuratori faciendi quicquid vult, debet tamen intelligi bona fide, & ſine fraude, per tex. in l. creditor. §. Lucius. ff. man. Bal. in c. cùm in iure. col. 4. nu. 9. de off. dele.

12 Idem ſi procurator non appellauerit per colluſionem. Colluſio dicitur quædam fraudulenta contentio procuratoris cum parte aduerſa facta: vt in tit. de collu. deteg. ff. & C. & in Decretal.

Colluſio quę dicatur.

13 Idem ſi gratia euidens interuenerit. Bart. in l. 1. in fi. ff. quando ap. ſit. vel ſi procurator fuerit legitima cauſa abſens, vt ibi docet Bal. & in l. 1. §. ſi procurator. ff. ſi quis ius dicen. non obtem.

14 Hodie

Dolus re ipſa probatur.

14 Hodie quia difficile eſſet probare dolum,fraudem,vel colluſionem.l.dolum.C.de dolo. ob id ſufficit dolum vel colluſionem re ipſa docere interueniſſe,vt quia iuſtam cauſam agebat,& tamen fuit condemnatus,& habebat poteſtatem prouocandi, & non prouocauit.iſta ſolent in literis allegari, & princeps non obſtante hac omiſſione appellationis per procuratorem facta,indulget,vt liceat appellare,& ſic non probatur alio modo dolus.

15 Limitatur in criminalibus, ne innocens puniatur,licet quomodocunque & quandocunque appellare etiam alicui tertiò.l. non tantùm.ff.de appel. gloſſ.in conſue.Turo.tit.*des amendes*.artic.
16 18.concluſ.14. † Niſi à iure vel conſuetudine prohibita ſit illa appellatio:vt C.ne lic.tertiò prouoca.

A grauamine notorio licet appellare.

17 Tertiò non procedere dicunt quidam,ſi grauamen eſſet notorium,nam etiam in quibus caſibus appellatio remouetur, tamen non prohibetur,ſi manifeſtè quis grauetur, vel ſententia ſit euidenter iniqua.gl.in c.ex conqueſtione.in verb.poſt appellationem.de reſt.ſpol.quam probat Alex.in conſ.91.in cauſa.col.1.in 6.vol.& Hip. in l.1.§.ſi ſerui.num.10.ff.de quæſtio.& in tract.criminal.in §.ſequens.num.43.& Bened.in repet.c.Raynutius.in verbo,mortuo.num.112. de teſta. facit gl.& doct.ibi,in verbo,niſi forſan.c.literis.de reſcr.

18 Et tunc ſi princeps releuaret iſtum appellantem,iſta putarem vera, alioqui poſt tempus ſine principis beneficio non poſſet.

Nullitas quādo poſſit intentari.

19 Quartò idem ſi vellet agere de nullitate, quod poteſt intra triginta annos:nam conſtitutio prohibens appellare,non prohibet agere de nullitate.l.ſi expreſſim.ff.de ap.ſic conſuluit Ang.cōſ. 107.Iacobellus doct.in c.dilecto.eo.Sed in Gallia non agitur de nullitate, niſi per appellationem: vt alibi ſcripſi art.vnic.gloſſ.12.de arbitr.

Appellare prohibitus officiū iudicis implorat.

20 Quintò reſtringe quando vellet implorare officium iudicis,nam qui prohibetur appellare, non prohibetur iudicis officium implorare.l.planè.& l.fi.ff.de pet. hæred.Roma.conſ.325. quoad primum.in fi.ſequitur Hip.in repe.l.vnic.num.160.C.de rapt.virg.

21 Sextò per viam querelæ recipi poterit.gl.in clem.1.de iur.patr.Panor.in c.ex parte.2.de offi. deleg.Dec.conſ.335.viſo conſilio. in fi. & Hip.in l. vna. ſed in his duobus caſibus in Francia quis non audiretur ſine principis conceſſione & appellatione,art.4.de ſent.

Princeps ex cauſa releuat eum qui non illico appellauit.

22 Vltimò quando eſſet euidens cauſa, tunc princeps eam releuare promittit, ibi,*ou qu'il y euſt grande ou euidente cauſe de releuer l'appellant,de ce qu'il n'auroit appellé incontinent*,hodie paſſim & indifferenter ſolet princeps releuare de illico.[Vide Bal.conſ.5.quæritur.in 1.vol.vbi dicit cauſam eſſe iuſtam ratione paupertatis,ſi non appellauit,vel non eſt proſecutus.]

Et enioignons aux parties qu'ils inſtruiſent leurs procureurs & conſeilliers de leurs cas, & de leurs matieres, & appeller,ſi bon leur ſemble.

GLOSSA TERTIA.

Procuratoriū recipi nō debet ſine inſtructionib⁹.

STatuit hîc,quòd quando quis conſtituit procuratorem,vt illum inſtruat in ſua cauſa,& inſtrumenta,& munimenta ad illum mittat.c.1.de elect.in 6.c.1.de app.illo lib.imò per conſtitutionem Regiam in tit.de procur.art.4.ſancitum eſt,quòd nullus recipiat procuratorium ſine inſtructionibus & munimentis.

Et ſic non tenetur appellare procurator in Francia, ſi non habeat ſpeciale mandatum,ſed poteſt proteſtari de appellando, vt ſuperius dixi,qui ſi habuerit poteſtatem,& non appellauerit,poterit dominus ex cauſa appellare:vt ſuprà dixi,ſi à principe hoc eidem concedatur.

Et en outre enioignons,&c.

GLOSSA QVARTA.

STatuit vt curia puniat dolum partis,aut procuratoris,ſi commiſſus fuit in ſaccis reaſſumendis,vel proceſſibus,ſeu aliter:nam reipublic.intereſt dolum puniri.c.vt famæ.de ſen. excom. l.ita vulneratus.ff.ad leg.Aquil.

CHARLES V. *article* XII.

Articulus 1.

Item, voulons & ordonnons, que ſi aucuns des ſubiects & iuſticiers de ce Royaume appellent du iuge ſubiect, d'aucune ſentence ou iugement en la cour de parlement ou autre cour Royalle: en delaiſſant le iuge moyen, que celuy pardeuant qu'il ſera appellé,ſoyent les gents tenans le parlement ou autres iuges, enuoyent ladicte cauſe d'appel ſans delay pardeuant le iuge, qui ſans moyen pouuoit & deuoit cognoiſtre de ladicte cauſe d'appel, ſi ſur ce ſont requis d'aucunes des parties. Et s'ils font le contraire, nous r'appellons & mettons au neant tout ce qu'ils feront en ce cas, & ſi les en punirons grieſuement. Il nous plaiſt toutesfoys & voulons que les gents tenants le parlement,puiſſent telles cauſes d'appel retenir pardeuers eux, s'ils voyent que la nature de la cauſe le requiere,& non autrement. Et ſur ce en chargeons leurs conſciences.

GLOSSA VNA.

1 IVri conformis eſt hic articulus.Imperatores enim Seuerus & Anto.reſcripſerunt appellationes,quæ retro ad principem factæ ſunt,omiſſis his ad quos debuerunt fieri, ex vno ordine ad præſides remitti.l.Imperatores.ff.de ap.Spec.in eo.tit.§.nunc tractemus.

Appellationes omiſſo medio cuius expenſis remittantur. Areſtum.

2 Ideo ſtatuit hîc Rex, vt cauſa remittatur ad iudices ad quos appellari debebat, ſi partes hoc
3 requirant,vel altera ipſarum, & hoc cum expenſis appellantis. † Niſi vt dicunt quidam,à iudice non Regio ad curiam appellatum eſſet, tunc ſine expenſis fiet remiſſio,vt iudicauit Senatus 1512.die 8.Februar.

4 Nec

Digitized by Google

4 Nec etiam poteſt iudex concedere commiſſionem omiſſo medio, vnde cùm quis appellaſſet ab apparitore epiſcopi Caraulan.ad epiſcopum,& bailliuus *de Vermandois* conceſſiſſet commiſſionem ad inthimandum appellationem coram eo,fuit declarata nulla anno 1516. die 18. Nouembris per Senatum.

Commiſſio omiſſo, medio non valet.
Areſtum.

5 Si tamen iudex ſuperior cognouerit de cauſa, valebit proceſſus,ex quo partes ſpõte litigauerunt,& ſic ratione prorogationis. Imo.in l.Imperatores.ff. de appel. quẽ ſequitur Philip.Franc.in
6 rubr.col.4.n.1. † Quod eſt verum,ſi altera pars non petierit remitti cauſam ad immediatum,alioqui non valeret proceſſus,per iſtum text.ibi, *mettons au neant tout ce qu'ils feront en ce cas*,& ſuperius dicit, *ſi ſur ce ſont requis*. Archi.in c.ſi delegatus.in fi.de offic.deleg.in 6.Guid.Papæ in dec. Delphi.q.221.item dicta die.gl.in prag.ſanctio.in verbo, medio.tit.de cauſis.

Proceſſus corã iudice appellatio nis mediato an valeat.

7 Sed in hoc Regno proceſſus factus poſt inhibitionem non valeret,etiam ſi quis appellationi poſtea renunciet.de Rot.deciſ.130.ſi poſt inhibitionem:in not.& Boër.quæſtio.256.vtrum.in deciſ.Burdegal.

8 Limitatur quando quis appellat à iudice delegato per reſcriptum, tunc ad curiam appellandum eſt,& ſic ab executione fermè cuiuſlibet reſcripti:vt cenſuit Sena.anno 1531.die 15.Aprilis: & docet Imber.in lib.2.Inſtit.foren.§. & quoniam.

A iudice delegato per reſcriptũ ad curiã appellandum.
Areſtum.

9 Et ſic aſſignatur regula, quòd gradatim eſt appellandum, & ſi appellatum fuerit omiſſo medio,cauſa ad immediatum eſt remittenda:vt d.l.Imperatores.& c.anteriorum.circa fi.2.q.6.etiam ſi ad Papam appellatum fuerit,per concord.in tit.de friuol.app.§.1.vbi dixi de iure contra.

Gradatim eſt appellandum.

10 Et iſte tex.procedit tam in interlocutoria, quàm definitiua,quamuis contrarium teneat Soci.in tract.fallen.reg.23.appellatio ad principem:quia hoc exprimitur in hoc text.

11 Etiam ſi appellatum ſit ad principem,vel legatum, ſeu patriarcham,aut curiam ſupremam: vt eſt in concor.Franciæ ſtatutum in §.1. de friuol. appel. & in titu. de cauſis.§. nec ad quemcunque.in pragma.

12 Primò limitatur,quando partes non peterent remitti:vt hîc, *ſi ſur ce ſont requis*. quod probat etiam gl.in c.dilecti.2.eo.& in c.ſi delegatus.de off.deleg. lib. 6.ſequitur Philip. Peru. in c. Romana.§.ab archidiaconis. eod. tit. in 6.quamuis contrarium teneat Ruſe.in tracta.præeminen.archipreſ.in 6.priuileg.

Omiſſo medio quando appellari poſſit.

13 Secundò non procedit in ſcholaſticis.authen. habita. C. ne filius pro patre. dixi in ſcholaſti. priuile.164.

14 Tertiò idem in miſerabilibus perſonis.l.vna. C. quando imper. inter pup. & vid.Bertach.in tract.de gabel.in 7.parte. q.27. & quæ ſint iſtæ perſonæ ſcripſi in tract. de ſent. prouiſ.in gl.ſi.artic. vlt.in 1.tomo commenta.in has conſti.reg.

15 Quartò quando iudex medius eſſet mortuus,excommunicatus,vel inhabilis.tex.& ibi doct. in c.ſi is cui.de off.dele.in 6.Soci.in reg.23.

16 Quintò quando ex priuilegio, conſuetudine,vel præſcriptione aliud inductum eſſet.c.Romana.§.1.de app.in 6.ſcripſi in §.1.de friuol.app.in cõcor.in praxi tamen ſeruatur,vt priuilegium non proſit,ſi non fuerit confirmatum,vt cenſuit Senatus anno 1515.die vltima Ianuarij.

Priuilegium non confirmatum non prodeſt.
Areſtum.

17 Vltimò non procedit,quando princeps,vel curia ſuprema videret cauſam rationabilem,per quam retinere cauſam deberet,tunc ipſam retinere poterit,vt hîc.

Parlamẽtum retinet cauſam omiſſo medio deuolutam.

18 Et in his comprehenduntur 14.limitationes datæ per Soci.reg.23.& per Petuſ.in §.1.c.Romana.& iſta ſunt tenenda quicquid in contrarium inueniatur dictum, vt plenè docui in concor. in §.1.vide in ſtylo parlam.rub.an qui appellauit ad curiam omiſſo medio remitti debeat.

19 Item ſi quis appellet à iudice mediato ad parlamentum,eo quòd ille iudex ratione literarum de debitis, vel aliarum cognoſcebat, tunc directè ad Senatum appellatur: vt cenſuit Sena. anno 1522.die 17.Iulij Alligreto & Poyeto aduocatis poſtulãtibus ratione ſententiæ latæ à ſeneſchallo de Vitri.

Omiſſo medio appellãdum ratione literarum regiarum.

CHARLES VI. Article XIX.

Item,& en enſuyuant les ordonnãces de noz predeceſſeurs Roys de France, enioignons & commandons,que toutes cauſes d'appel de ſentences diffinitiues ou interlocutoires,ou,d'execution ou executeur ſergent ou autre releuées ou à releuer, introduictes ou à introduire en noſtre dicte cour de parlement, delaiſſé le iuge moyen,pardeuant lequel elles doiuent eſtre releuées & introduictes de droict & de couſtume,ſoyent renuoyées deuant les iuges moyens,où elles deuſſent auoir eſté releuées.Il nous plaiſt toutesfois & voulons, que les gens tenans noſtredit parlement,puiſſent telles cauſes retenir pardeuers eux, s'ils voyent que la matiere de la cauſe le requiert, & ſur ce en chargeons leurs conſciences.

Articulus tertius.

GLOSSA VNA.

1 Iſte articulus repetit ea,quæ dicta fuere in art.præced. etiam onerat conſcientias cõſiſtoriorum,& parlamentorum,vt ſine cauſa appellationes omiſſo medio ad eos deuolutas non retineant.

Conſciẽtias oneramus, quomodo intelligatur.

2 Notandum eſt,quod vbi Papa dicit conſcientias oneramus,aut Rex,vel eius lex, relinquit conſcientiæ alicuius, tunc non appellatur ab eo, quo ſecundum conſcientiam iudicatum eſt,quia ſuperior conſcientiæ eſt ſolus Deus.gloſ.in c.ſtatutum §. aſſeſſorem.de reſcr.in 6.l.2. C.de reb.cre.Iaſ.hoc probat in §.ſed iſte.nu.121.de act.Inſt.& in l.nec quicquam.§.vbi decretum.

col.7.ff.de off.proc.& l.de pupillo.§.qui opus.ff.de oper.noui nunc. & in l.admonendi.num.11.de iureiur.& in l.apertiſſimi.in fi.C.de iud.

3 Et ſic an illa cauſa retinendi iuſta ſit necne,poſtquam eorum conſcientiis relinquitur, non eſt qui poſſit reclamare, licet aliàs quando eſſet enormis læſio, ad ſuperiorem quis recurrere poſſit, per tex.iuncta gl.in cle.1.in verbo,oneramus.de iure patr.vbi addidi.

Iurare debet qui aliquid facere vult ſecũdum cõſcientiam.

4 Tamen ille qui iuxta conſcientiam aliquid facit, iurare tenetur,quod ita dictat conſcientia ſua,alioqui non valebit quod actum fuerit.l.hac edictali.§.his illud. C.de ſecund.nup.

5 Etiam quando aliquid fit iudicio ſortis, vel fortunæ, non appellatur, quia non habet ſuperiorem in mundo.Bald.in l.fi.C.commu.de leg.

Diuiſiones bonorũ per ſortem factæ quando valeant reſcindi.

6 Et ſic diuiſiones bonorum,cùm interdum in hac patria iudice ſorte fiant, non ſolent reſcindi,nec minor reſtitui.l.verum.§.ſciendum.ff.de mino. quia quod fato contingit,cuiuis patrifamil. quamuis diligentiſſimo poſſet contingere.§.ſi locupleti.ibidem.

7 Niſi eſſet enormis læſio, tunc enim per officium iudicis reſcindi poſſet. argu.l.maioribus.C. comm.vtriuſque iud.vbi Bal.vel minor appellabit in hoc Regno ab hac diuiſione, dicens ſe non quidem iudicio ſortis læſum, ſed dolo aduerſarij, & dolus re ipſa probabitur,alioqui non daretur reſtitutio.l.verum.Fran.in eo.tit.col.3.rub.de app.

A Papa & concilio generali nõ appellatur.

8 A Papa non appellatur,cùm non habeat in mundo ſuperiorem.c. cuncta per mundum.9.q.3.

9 Nec à ſtatutis in concilio generali,quia ſolum Deum habet ſuperiorem,quamuis quidam voluerint dicere,quod ad Papam,ſed contra illos eſt text.in c.ſicut.15.diſt.quia ſub concilio generali comprehenditur Papa:vt alibi ſcripſi.

10 Ab Imperatore etiam non appellatur.l.1.C.à quib.app.non licet.

11 Nec à Rege Franciæ,cùm non habeat in temporalibus ſuperiorem.ca. per venerabilem.qui filij ſint legi.

IDEM Article XV. Ibidem.

Articulus quartus.

Item,& pource que pluſieurs ſouuentesfois appellent de noz Baillifs & Seneſchaux & autres iuges,& des iuges des Pers de France & autres iuſticiers de noſtre Royaume,Prelats, Barons,& autres:Et ne releuent leurs appellations en Parlement, n'autre part dedans le temps des trois mois introduicts à releuer les appellations en noſtredicte cour de Parlement:& leſdicts Baillifs,Seneſchaux & autres iuges de noſtre Royaume n'oſent mettre,ne faire mettre à execution leurs ſentences,appoinctemens & autres actes iudiciaires, pour doute d'attenter contre leſdictes appellations(en grand dommage des parties,& en eſclandre & leſion de iuſtice.)Nous voulans obuier à tels inconueniens & dommages, en enſuyuant les ordonnances de noz predeceſſeurs Roys de France, auons ordonné,declaré,& decerné,ordonnons declarons & decernons,que ſi les appellations faictes & miſes de noz Baillifs,Seneſchaux,Preuoſts & autres iuges,tant des Pers de France, qu'autres iuſticiers de noſtre Royaume,qui de leur droict reſſortiſſent en noſtre cour de Parlement ſans moyen, ne ſont releuées dedans le temps de trois mois ordonnez à releuer les appellations en noſtredicte cour:noſtredict Seneſchal, Baillif,ou Preuoſt ou le iuge, de qui aura eſté appellé, ſera & pourra faire mettre à executon ſa ſentence,iugement ou appoinctement, nonobſtant ledict appel,lequel des à preſent par ceſte noſtre ordonnance nous auons declaré & declarons deſert. Et en outre auons ordonné & ordonnons qu'iceux appellans,qui ainſi n'auront releué(comme dict eſt)ſoyent adiournez en noſtredicte cour de Parlement enuers noſtre procureur,pour voir,dire & declarer eux eſtre encourus en l'amende de ſoixante liures Pariſis pour l'appellation deſerte: Et ſeront tenus leſdicts Baillifs, Seneſchaux,Preuoſts,nos procureurs de noz domaines, & les iuges des Pers de France & autres,qui ſans moyen reſſortiſſent en noſtredicte cour,& leurs procureurs, de bailler aux iours de leurs bailliages ou ſeneſchaucées en noſtredicte cour de Parlement,& à noſtre procureur general,la declaration des appellations,qui auront eſté faictes deſdicts Baillifs,Seneſchaux,Preuoſts ou iuges,tant de celles qui ſeront deſertes, comme dict eſt,que des autres, qui ſeront releuées:& ſur peine d'en eſtre punis & corrigez à l'ordonnance de noſtredicte cour.Et quant aux appellations emiſes,tant de noz iuges que des autres iuſticiers de noſtre Royaume,qui de leur droict doiuent eſtre releuées pardeuant autres iuges qu'en noſtredicte cour de Parlement, s'elles ne ſont releuées dedans le temps introduict de la couſtume du pays, qui doiuent releuer deuant le ſeneſchal, baillif, ou autre iuge moyen,le iuge,de qui aura eſté appellé,ſera & pourra faire mettre ſa ſentence à execution, apres le temps paſſé de releuer ordonné, ſelon la couſtume du pays.Et declarons ladite appellation deſerte. Et en outre l'appellant ſera adiourné deuant le Baillif, Seneſchal,ou autre iuge,pour voir dire & declarer par eux eſtre encouru en l'amende, ſelon ladite couſtume du pays,pour ledit appel deſert. Et en cas qu'aucun appelleroit friuolement en noſtredite cour de Parlemẽt deſdits iuges,qui reſſortiſſent deuant les Baillifs, Seneſchaux ou autres noz iuges,ou autres iuſticiers,autres que noſtredite cour de Parlement,& n'auront releué dedans les trois mois comme dit eſt,l'ordonnance deſſus declarée des appellations faictes de noſdits Baillifs & Seneſchaux,y ſera gardée & obſeruée.

GLOSSA VNA.

Releuatur appellatio in parlamento intra tres menſes.

1 ISte artic.ſeu §. prolixior eſt §. Calimachus, vt vulgo dici ſolet,& in prima parte ſtatuit, quòd appellantes ad parlamentum intra tres menſes appellationes habeant releuare, alioqui declarat appellationes deſertas,& concedit iudicibus à quibus eſt appellatum,vt eas ſententias executioni mandare poſſint, huius art. praxis elicitur ex l.ſi contra,& l.quoniam. 1.C.de appel.& in l.2.§.quòd ſi ita.de temp. app.Bald.conſil.20.decreto illuſtris.in 1.vol.Iaſ.conſil.16.dubitatur.vol.3.in prin.

Releuatur duobus modis appellatio in parlamento.

2 Duobus modis quis releuare appellationem poteſt in parlamento, vel per literas à Rege,vel cancellaria impetratas,vel per ſupplicationem.

Digitized by Google

3 Et raro per ſupplicationem, niſi quando appellatur à conſiliariis ſupplicationum, quia tunc vidi ſæpius porrigi ſupplicationem curiæ, in qua narratur in ſumma ſententia lata à tali iudice,& appellatio.

4 Ideo petit appellans,quod habeatur,vt vulgo dicunt,*pour bien releué*, quod curia concedit,vel denegat,dicens eundum eſſe ad cancellariam.

5 Et bonum eſſet ac reipub. vtile, quod per ſupplicationem cauſæ omnes, quæ in ciuitate deciſæ ſunt,ita releuarentur, & cauſæ breues,& pauperum,viduarum,& eccleſiarum,& non funderentur tot pecuniæ in impetratione literarum,& breuius fieret.

Per ſupplicationem quãdo releuari debeat appellatio.

6 Senatus tamen ad petitionem alicuius per ſupplicationem ſine aliis literis præcepit, vt portaretur proceſſus factus coram conſiliariis ſupplicationum, & ex hoc appellationem pro bene releuata,(vt terminis praxis vtar)habuit,& ſic non fuit deſerta appellatio:vt pronunciatum fuit anno 1510.die 1.Aprilis ante Paſcha,& 1511.die 12.Maij.

Areſtum.

7 Item à magiſtris hoſpitij ſiue libellorum,ſi appellatum fuerit ad curiam à ſententia, proceſſus in ſcriptis releuari per ſupplicationem poterit, ſecus in appellatione verbali, vt verbis Dicanicorum vtar.ſic pronunciauit Senatus anno 1524.die 14.Martij.

Areſtum.

8 Et quando iudex appellationis inhibere poſſit iudici à quo, docet Felynus in c.dilectus.2.colum.penultima,de reſcriptis.glo.in §.& ne in verbo interponi,de cauſis.in pragma.

9 Limitatur iſta ordinatio, quando pars per tres menſes requiſiuiſſet iudicem vt interlocutoriam reuocaret,qui blandis verbis eum induxit & traxit donec tempus lapſum eſſet, tunc etiam recipi poſt tres mẽſes poteſt vt areſto Senatus cautum eſt,anno 1536.die 26.Februarij.facit leg.ſi maritus.1.ff.de adulte.& clem.de appella.quæ incipit.quandiu.

Caſus in quibus poteſt releuari appellatio poſt tres menſes. Areſta.

10 Etiam quando fuit factum compromiſſum, quod durauit vltra tres menſes,tempus hoc cõpromiſſi non computabitur.d. cle. quamdiu.de appell.Sic fuit deciſum in Senatu anno 1534.die 26.Ianuarij.facit tex.in auth.ſi tamen.C.de tempor.appel.

11 Item per conſuetudinem poteſt prorogari tempus appellandi,vel abbreuiari. Bal.Paul.& alij in l.2.C.ſi contra ius.& Bal.in rub.de conſuet.col.3.in fi.vide eundem in c. licet de offi. ordi.ſic & hoc tempus releuandi quando illa conſuetudo eſſet à principe approbata,& confirmata.

Poſt cõpromiſſum releuatur appellatio.

Conſuetudo prorogat tẽpus appellationis & abbreuiat.

12 Limitatur etiam iſte tex.poſt inhibitionem,nã ſi pars releuauerit ſemel, vel obtinuerit inhibitiones fieri iudici à quo per iudicem ad quem, tunc iudex à quo nunquam poterit ſuam exequi ſententiam,donec inhibitiones ſublatæ fuerint,& cauſa ad eum remiſſa,& ita in praxi ſeruari dicit Boët.in deciſio.Burdegal.q. 344. iudex.col.penul.quia ligatæ ſunt manus iudicis à quo. c.Romana.§.ſi verò.& c.non ſolum.de appel.in 6.ita docet Matth.de Afflict.in conſt.Neapo.tit.de appell.num. 14.in 4.not.

13 Et proceſſus eſt nullus poſt inhibitiones, etiamſi appellans poſtea appellationi renunciauit, per reg.quod ab initio non valuit, & huius ſunt ſententiæ do.de Rot. deci. 130. ſi poſt inhibitionem.in not.& quia in literis inhibitoriis continetur clauſula,decernentes irritum, &c. Felin.in c. perſonas.col.pen.eod.& docto. in c.accepta.in fin.eod.

Inhibitio facta iudici à quo excludit iudicem ab executione ſententiæ & proceſſus eſt nullus.

14 Item debent iſti tres menſes eſſe completi,adeo quòd ſi vltima die impetrarentur literæ deſertionis,licet executio earum fieret poſtea,non valerent: [quia non ſolum impetrare literas quis debet:ſed & eas exequi, alioqui deſerta eſt appellatio ex ordina.Regis Philip.anno 1332.in menſe Maio.]per c.commiſſa.de elect. in 6.ſic iudicauit Sena. & abſoluit appellantem magiſtrum Franciſcum Dargilieres contra d.Rагueneau,anno 1527. die 5. Martij & die 11.Ianuarij,anno 1528. ac anno 1534.die 19.Ianuarij & antea anno 1515.die 29. Ianuarij.

Impetratio deſertionis ante tres menſes non valet. Areſta.

15 Idem ſcribit Guido Papæ in deciſio. Delphi.qu. 213. ſtatuta.dicens intra triginta dies releuandam eſſe & introducendam appellationem,etiam per citationem.quamuis contrarium dicat ſeruari Neapoli Matth. Afflict.in conſtit. Neapol.co.titu.num.31.not.11.

16 Sed literæ deſertionis non valent intra tres menſes impetratæ, licet executio poſtea facta fuerit,vt dictum fuit.

Releuata cauſa licet non ſit proſecuta non dicitur deſerta.

17 Si tamen ſemel quis releuauerit,& literas præſentauerit,& citata fuerit pars,licet poſtea remanſerit cauſa tacita non proſecuta per vnum annum,intra quem partes eam non proſequantur, non tamen dicetur deſerta cauſa, quamuis fortè proceſſus interruptus ſit,ita areſto fuit deciſum, & is qui citauerat ad deſertionem fuit ad expenſas condemnatus anno 1534. die 19.Ianuarij,quia hîc præſtituit tempus ad releuandum, & non ad proſequendum, ſufficit igitur releuare,licet non fuerit proſecutus.

Appellationes ab abuſu non ſunt deſertæ poſt tres menſes.

18 Fallit etiam iſte text. in appellationibus tanquam ab abuſu,quia iſtæ non dicuntur deſertæ, etiam ſi non releuentur per tres menſes,cùm Rex ſeu eius procurator in illis ſit principalis pars,& ſic pars priuata beneficio procuratoris Regij eam proſequetur,vt cenſuit Senatus anno 1534. die 13.& ſeq.Aprilis poſt paſcha.

Poſt triginta annos,an appellatio ſit deſerta.

19 Poſt triginta verò annos ſi non fuerit proſecuta appellatio,non poterit appellatus citare appellantem ad deſertionem. & do. Claudius de Cruce. d. de Plauci, qui poſt 35. annos ſic fecerat citare habitantes de Planci fuit reiectus, & abſoluti habitantes cum expenſ. anno 1524. die 26. Ianuarij.

Citatio & impetratio eodẽ die vtra valeat.

20 Si tamen vltimo die trium menſium fuerit facta citatio ſuper deſertione, & impetratio releuationis appellationis præſumetur pro impetratione,& citatio non valebit,teſte Ægid.Bellamera deci.

Prorogari tres mẽſes à partibus non

Digitized by Google

à procuratorib' poſſunt.

deci.699.ſuppoſito.Fel.in c.paſtoralis.col.4.de reſcr.doct.in l. 1.ff.ſol.matr.

Releuare pro ſe & cõſortibus an poſſit.
Ordinatio Caroli cõtra appellantes.
Quadraginta dies ad releuandum quando dentur.
Quindecim dies ad releuandum in præconiis.

21 Nec poterit procurator hoc tempus trium mẽſium prorogare,vt docet Cald. conſ.3.an procurator.de procur.

22 Partes tamen prorogare hoc tempus poterunt,vt per doct.in l.2.ff.de re iud.& patet in clem. quandiu.illo titu.

23 Sufficit releuare pro ſe & conſortibus,& iſta appellatio etiam conſortibus prodeſt,vt cenſuit Senatus pro Iacobo le Groux,& conſortibus contra Chatmeau anno 1517.die 14.Iulij.

24 Quod eſt verum quando erant in ſolidum condemnati, ſecus ſi pro parte.l.ſi qui ſeparatim. ff.eod.c.vna ſententia.vbi doct.eo.tit.imò ſi is qui appellauit compoſuerit, ſeu tranſegerit,adhuc alter appellationem proſequetur.c.ex parte.2.de reſcr.Spec.in eo.tit.§.1.verſi. ſed quid ſi ille.

25 Fuit tamen à Carolo ſtatutum, quòd nullus recipiatur appellans pro ſe & adhærentibus ſeu adhærere volentibus,anno 1299. die 18.Iunij,vt licet videre in lib.ord.antiqua.fol. 154. quamuis de iure valeat talis appellatio vt ſuperius probatum fuit.

26 Item quando appellatur à locumtenente.Amiralij, id eſt,eius qui claſſi maritimæ vniuerſæ præeſt,quem nos Gallicè vocamus *Admiral*,debet quis intra quadraginta dies releuare, vt eſt ſtatutum in tit.de *l'Admiral*,ord.1.art.12.in his conſt.reg.

27 Et in præconiorum materia,ſi quis ad Senatũ appellet,debet releuare intra quindecim dies, alias poſtea non recipietur,ſed appellatio erit deſerta,quia hæc materia eſt ſummaria,vt decreuit Senatus anno 1513.die 13.Martij pro Barthou contra Valim.[& hoc fuerat antea à rege ſtatutũ, vt habetur in ordi.antiq.]

Et en outre auons ordonné.

GLOSSA SECVNDA.

Praxis quando appellatio nõ eſt releuata intra tres menſes.

1 VVlt vt partes quæ non releuauerint appellationes intra tres menſes citentur ad audiendum declarari incidiſſe in pœnam ſexaginta librarum Pariſ. quæ mulcta præſtituta eſt temerè appellantibus vt inferius dicetur, & ſic iudex à quo poterit ſuam exequi ſententiam poſt tres menſes, 2 † & poterit inſtante procuratore Regio citari appellans ad parlamentum, vt declaretur incidiſſe in mulctam ſexaginta librarum proper appellationem deſertam,vnde ſolent appellatus & Regius procurator impetrare literas Regias, in quibus narratur ſententia, & ab ea appellatio ac etiam deſertio, ideo Rex permittit iudici à quo, vt ſuam exequatur ſententiam, & citetur appellans ad parlamentum, vt oſtendat operam diligentiamq; adhibuiſſe in hac appellatione,alioqui deſerta pronunciabitur, teſte Imber.in Inſti.foren. lib.2.§.reſcriptum.

Differentiæ multæ in literis releuamenti inueniuntur.

3 Notandum eſt tamen in hac patria conſuetudinaria eſſe differentiam in literis releuamenti appellationis,quia ſi appellatum fuerit à iudice Regio ad curiam ſupremam,literæ dirigentur ipſi iudici, & in illis citabitur iudex ad tuendum ſuam ſententiam, poſtea mandabit Rex apparitori primo vel alteri ſeruienti,vt parti hanc appellationem inthimare debeat,& ei defendere ne quidquam attentet.

4 Si verò appellatum fuerit à iudice non Regio ad parlamentum, tunc literæ dirigi ſolent primo apparitori, vel ſeruienti Regio, vt patet in ſtylo cancellariæ,nempe vt citet iudicem,& parti inthimet ac ne attentet præcipiat.

Literæ appellationis à pari Franciæ quomodo illi debeãt inthimari.

5 Sed ſi appellatum ſit à pari Franciæ, vel ab eius iudicibus ad parlamentum, is qui appellat, debet binas literas à cancellaria impetrare.primæ ſunt releuamenti,quæ diriguntur parti illius iudicis,qui protulit ſententiam,à qua eſt appellatum,in quibus citatur par Franciæ,& præcipitur ei, 6 ne aliquid attentet. † Secundæ verò literæ executoriæ dirigũtur proximiori iudici Regio, à quo eſt appellatum, & in eis ad verbum tranſcribuntur primæ, & mandatur iudici, vt literas pari Franciæ præſentet, vel eius officialibus in patria exiſten. vbi eſt appellatum etiam mandabit in eis,& præcipiet Rex primo apparitori, vel ſeruienti Regio, vt parti inthimet prædictam appellationem,& illi inhibeat,ne quidquam attentet,iſta ſolent in praxi fieri.

Iudex vel executor quo modo debet inthimari.
Areſtum.

7 Sciendum eſt,quòd iudex vel apparitor ratione executionis non debet inthimari,ſi pars cauſam proſequatur,alioqui perperam inthimatos pronunciauit Senatus apparitores *le Conte*, & alios *de Mante*, contra magiſtrum Ioannem Forget archidiaconum de Pincernay,anno 1515.die 4.Februarij niſi excederent,vt ſcripſi in tract.de ſent.exec.artic.7. Idem fuit dictum pro locumtenen-
8 te de Sanlis 5. Februarij eodem anno qui fuerat inthimatus, licet haberet partem, † vel niſi quis citaret partem extra Regnum, eo enim caſu non poteſt pars, quæ in Regno non eſt,inthimari:ideo apparitori inthimatio facta valet,vt iudicauit Senatus de quo dictum fuit in titu.de cauſis.in concord.

Inthimatio epiſcopo fit in perſona officialis: & domini in perſona procuratoris.
Arreſta.

9 Item inthimatio fieri debet domino in perſonam procuratoris, non procuratori ſoli, vt iudicauit Senatus pro domino comite *de Guyſe*, anno 1527. die 17. Iunij. & quia inthimatio procuratori facta non valebat,etiam quia tres menſes erant elapſi,tamen Senatus permiſit, vt non obſtãte lapſu trium menſium poſſet releuari appellatio,in quã non fuerat pars negligẽs,ita in illa cauſa fuit conceſſum.

10 Etiam inthimari debet epiſcopus non officialis,niſi inthimetur in perſona officialis epiſcopus.ſic cenſuit Senatus pro officiali Nouonien. contra præpoſitum de Chaului, anno 1529. die 22.Nouembris.

Et

Digitized by Google

Et ſeront tenus leſdicts Baillifs.

GLOSSA TERTIA.

Optime prouidet hîc, quod mulcta temerè appellantium exigi poſſit, vt iudices & procuratores Regij locorum immediati ad parlamentum conſcribant, & mittant procuratori generali Regis catalogum appellationum, & appellantium, vt demum ille catalogus procuratori generali Regis rradatur his diebus, quibus ordinariæ agitantur cauſæ illius Seneſchalliæ, vel Bailliuatus, & hic procurator curabit vt appellantes citentur ad mulctam ſoluendam.

Catalogus appellationũ ad procuratorẽ Regiũ mitti debet.

Et nota hîc, quod procurator generalis vocatur is qui præeſt in parlamento, alij verò omnes dicuntur ſubſtituti procuratoris generalis, vt ſcripſi in titulo de electionibus deroga. in fi. in verbo, Regium aduocatum.

Procurator generalis in parlamento: ſubſtituti alij.

Et quant aux appellations miſes.

GLOSSA QVARTA.

1 Statuit quòd iudices, à quibus appellatur ad alios iudices, quàm ad parlamentum ſi partes non releuauerint intra tempus conſuetum, poterunt exequi ſuas ſententias, & citabuntur appellantes ad mulctam ſolitam, & debitam in dicta curia ſoluendam, vt dictum fuit ſuperius.

Quod tẽpus ad releuãdũ detur in curiis inferioribus.

2 Et ſic per iſtum tex. patet, quod tempus detur ad releuandum appellationem in aliis curiis, ſcilicet pro conſuetudine & ſtylo fori, & curiarum. Bart. in l. vna. ff. de libel. dimiſſo. & in conſtit. Neapol. rubr. de appella.

3 Et per ſtatuta Delphinalia appellatio debet introduci, & releuari intra triginta dies, vt aſſerit Guido Papæ in deciſione Delphi. q. 213. ſtatuta.

CHARLES VIII. Article LXII.

Item, & ſi d'aucune ſentence y a appellation interiectée en noſtre cour de Parlement, & elle n'eſt releuée, dedans les trois mois, le iuge pourra mettre à execution la ſentence, nonobſtant oppoſitiõs ou appellations quelſconques, & ſans ce qu'il ſoit beſoin à la partie de faire adiourner l'appellãt en matiere de deſertion d'appel: & neãtmoins ordonnons à noſtre procureur general, qu'il face adiourner l'appellant en noſtredicte cour, pour le voir declarer eſtre decheu en amende de ſoixante liures Pariſis.

Articulus quintus.

GLOSSA VNA.

1 Hic articulus breui ſtatuit ea, quæ in ordinatione præcedenti fuerant introducta, addit tamen iudicem, à quo poſt tres menſes poſſe ſententiam exequi, nec tenebitur pars curare citandum appellantem ad deſertionem, ſed procurator Regius ad mulctam cauſa deſertionis debitam citare appellantem poterit: hoc tamen regulariter fieri ſolet proſequente parte. [ſed hæredes non debent citari ad deſertionem, ſed ad reaſſumendum proceſſum & rementa cauſæ, ſeu ad dimittendum: ita cenſuit Senatus anno 1533. die 26. Martij.]

Pars an ſoleat ad deſertionẽ citare.

2 Sciendum quòd deſertio dicitur multis modis, primò quando quis appellauit, & intra tres menſes non releuauit, ſeu intra aliud tempus conſuetudine vel ſtylo præſtitutum, de quo in proximo art. dictum fuit in fine. [& olim non condemnabatur ad mulctam, ſed Philip. ſtatuit vt condemnaretur, vt eſt in ord. Philip. in ſtylo, art. 3. & ſeq.]

Deſertio appellationis dicitur multis modis.

3 Etiam quando quis appellauit, & non petiit apoſtolos intra triginta dies. c. ab eo. eod. tit. in 6. cle. 2. illo tit. ſed in Francia non petuntur in curiis ſecularibus, vt inferius dicetur.

4 Deſerta etiam dicitur, quando releuauit, & intra annum, vel biennium non eſt proſecutus. c. cùm ſit Romana. de app. auth. ſi quis appellat. C. de temp. app.

5 Deſerta etiam dicitur ſi quis appellauerit ad iudicem competentem quidem, ſed plures ſunt hi iudices, & pars intra tempus præſtitutum non declaret ad quem illorum. gl. mag. in c. ſi is cui. de offic. deleg. in 6. doct. in l. qui Romæ. § pen. ff. de ver. obl. ſic conſuluit Alex. conſil. 12. videtur.

Deſertà appellatio quãdo dicatur.

6 col. 1. in 6. vol. † Aliiſque modis dicitur deſerta, vt per doct. in c. ex ratione. eod. tit. & per Fel. in c. ex parte. 2. de reſcr.

7 Item poſtquam appellatio eſt deſerta, totum in ipſo iure perditum cenſetur, quia retro fingitur nihil actum. arg. l. Neratius. ff. de manu. teſta.

Poſt deſertionem ius eſt perditũ.

8 Deſerta etiam dicitur, ſi quis ab interlocutorio non appellauerit in ſcriptis, ſed verbo tantùm.

9 c. 1. de appel. in 6. Guido conſ. 77. in cauſa. col. pen. † Ego potius inualidam vocarem, quam deſertam, ſicut ſi in patria conſuetudinaria non illico appellet, non valet appella. art. 1. vt ſuperius dictum fuit, ſed appellatio non pronunciatur deſerta, ſed is non recipitur tanquam appellans: &

Inualida & deſerta appellatio quãdo dicatur.

10 † generaliter in caſibus in quibus non poteſt appellari, vel appellatio eſt nulla, tunc pronunciatur appellationem non eſſe recipiendam, ſi verò appellatio quidem valeat, ſed ex negligentia, vel alias ſit omiſſa, pronunciatur deſerta.

11 Item quando appellatio eſt deſerta, poſtea proceſſus non valet, nec ſententia, quia iudex eſt incompetens. clem. ſi appellationem. de appel. Alex. conſ. 64. viſo proceſſu. in 6. vol. & conſil. 82. ibidem. Ancha. conſ. 345. iam deſerta.

Proceſſus poſt deſertionem non valet, nec ſententia.

12 Vnde ſi de facto ſententia proferatur ſuper negotio principali, confirmando, vel infirmando primam ſententiam, hæc ſententia erit nulla, tanquam lata à non ſuo iudice, nec quidem valebit ad excipiendum. clem. ſi appellationem. de appel. & docet Bald. in auth. ei qui. in fin. C. de temp. appel.

Digitized by Google

appel.& in §.ſi.quo temp.miles.Guido Papæ conſ.47.circa.in 3.q.& conſ.38.col.2.& conſ.77.

Iudex ad quem etiam de nullitate poſt deſertionem non cognoſcit.

13 Ex hoc iudex poteſt pronunciare appellationem deſertam. doct. in c.ex ratione. de appell. quia quoad hoc non deſiit eſſe iudex.ar.clem.1.de reſcr.Guido Papæ conſ.10.in præſenti.in ſi.vbi dicit etiam non poſſe cognoſcere de nullitate poſt deſertionẽ, de qua debet cognoſci coram ordinario.c.dilecto. de appell. & cùm principale ſit extinctum,ergo & nullitas,quæ eſt acceſſoria.l.
14 cùm principalis.ff.de reg.iur. † Ideo hic iudex appellationis poteſt deſertam appellationem pronunciare & nullitatem ad ordinarium remittere ſecundum eum.Ancha. conſil.345.iam deſerta,nec poterit pronunciare bene vel malè iudicatum.Bal.conſ.20.in 1.vol.

De attẽtatis poſt deſertionẽ iudex nõ cognoſcit.

15 Nec ſuper attẽtatis,quia ſi ſuper principali non poteſt,nec ſuper acceſſorio,& quia poſt deſertionem habetur ac ſi non eſſet appellatum. cap. licet. de ſenten.excomm.in 6.doct.in l.fin.§.illud.C.de temp. appella. de Rota deciſ.1. in notab.vbi plenius vide & Card.in clem.ſi appellationem.de appel.

Excommunicatus poſt deſertionem queri poteſt.

16 Poſt deſertionem tamen poteſt de excommunicatione queri,cùm de animæ ſalute agatur. c.licet de ſenten.excomm.in 6.Peru.in c.qua fronte.not.8.de appel.idem in cauſa beneficiali.not. idem Peruſ.in c.conſtitutus.eod.quia publicè intereſt.& ſic ex officio. Card.in cle.conſtitutionẽ. §.inſuper.de elect.de Rota deciſ.114.maior pars. in not.de Petrucia in tract.de virib.iura.in 2.re-
17 med.finiend.litium.in fin. † Quod eſt verum ſuper petitorio, vt per gloſ. & doct.in c. 1. de conceſſ. præb.ſecus ſi ſuper poſſeſſorio appellatio fuerit deſerta, quia amplius non agetur poſſeſſorio,ac ſi ſententia dicta eſſet.

Executio literarum appellationis poſt tres mẽſes fieri poteſt.

18 Deſerta non cenſetur appellatio, licet apparitor non fecerit executionem literarum intra tres menſes,quia ſufficit quòd pars releuauerit & literas impetrauerit, ac executori tradiderit intra tempus trium menſium, cùm hic tex.non loquatur de executione,c.cum cauſam,de re iudic. c.ex parte.& c.dilectus.2.de reſcrip.& docet Caſſador.in deciſ.4.& 5.tit.de appel.

Appellatio procuratoris Regij deſerta.

19 Item appellatio procuratoris Regij fuit declarata deſerta ad vtilitatem Narbonen. epiſcopi,non obſtantibus literis per ipſum procuratorem impetratis anno 1367.die 21.Iulij.licet deſertio communiter non tangat ipſum procuratorem Regium.

Duo aliorũ appellationes proſequi poſſunt.

20 Deſerta non dicitur appellatio quoad non proſequentes, ſi duo vel tres è municipio pro ſe & eorum conſortibus appellauerint,& ſic proſecuti fuerint,vt cenſuit Senatus anno 1515.die 11. Decembris pro quibuſdam ruſticis, qui omnes appellauerant in illo pago degentes, & quatuor tantùm proſecuti fuerant pro ſe & conſortibus.

Executio ſtatim à deſertione fieri poteſt non ante.

21 Item quod iudex ſtatim facta deſertione poſſit mittere ſententiam executioni, probat tex. in l.quoniam.1.C.de app.tex.melior in c.reprehenſibilis. ibi ſi fortè proſequi neglexerit,tunc epiſcopus liberè ſua authoritate vtatur.eod.tit.in decret.

22 Ante ergo tres menſes iudex non poterit exequi, etiam ſi conſtaret quod appellãs non poſſet releuare per cap. commiſſa.de elect.in 6.Matheſilla.in tract. de ſucceſſ.ab inte. fol. 41.col.2.& ſeq.vide Guid.Papæ.in deciſio.Delph. quæſt. 185. & ſing.182.ſi ab interlocutoria.& 614.Panor. conſ.55.in 1.vol.

Deſertio appellationis plus nocet quàm ſentẽtia

Confirmatio appellationis expreſſa & tacita differunt.

23 Nota quod magis nocet appellatio deſerta, quam ſi pronuncietur malè appellatum,quia illa fingit retro,non autem ſententia.l.furti.§.1.ff.de his qui no.infa.& ibi Bald.col.2.& in §.iudices.
24 in ſi.de pace iur.firm. † Fortior eſt tamen confirmatio expreſſa,quam tacita, quia expreſſa mandatur executioni per iudicem ad quem, tacita per iudicem à quo,expreſſa valet per ſe,ſed tacita non valet,ſi ſententia fuerit ipſo iure nulla.arg.l.3.C. ſi pen.app.mors interue.item quando expreſsè confirmatur, condemnatur aduerſarius in expen. lex autem in expenſis neminem condemnat,niſi iudex condemnet:ſunt verba Bald.in c.ex ratione. col. 2. de appel.Et ſic iſta habent ſe tanquam excedentia,& exceſſa.

Tempus iudicatis poſt deſertionem an detur.

25 Nam poſt appellationem deſertam appellans non habebit tempus quod iudicatis datur, ſed ſtatim poteſt cogi ad ſoluendum,quia lõgo tempore litigauit. tex.in l.quoniam.in verb.mox. C.eo.gl.in l.2.in ver.executioni.de temp.app.Alex.conſ.61.& ſi puto.in 3. vol. Vincen.Hercula.in l.4.§.ſi quis condemnatus.ff.de re iud.Iaſ.in l.debitoribus col.2.in 4.limita.ibidem.

26 Intelligit Peru.in c.ex ratione.col.20. quæſt. 3. eo.quando appellatio eſt deſerta per negligẽtiam appellantis,ſed ſi appellans fecerit quidem diligentiam, tamen quia malè appellauit,appellatio pronunciatur deſerta, tunc etiam appellans habebit terminum datum iudicatis, & ſic conciliabuntur opiniones contrariæ, vide quæ ſcripſi in interpre. l. ſi quis debitori.ff. de iudici.in nouo intellectu ad illam legem.

Deſerta in dubio appellatio nõ præſumitur.

27 Verum in dubio non præſumitur appellatio deſerta, ſed debet iudex potius interpretari & iudicare non deſertam eſſe,quàm deſertam:quia iudex debet viam eligere,per quam vtrique parti conſulitur.l.1.vbi Iaſ.6.not.ff.ſi quis cauſ.Dec.conſ.34. & pro tenui.nu.5.

Tria petit actor in deſertione appellationis.

28 In hac materia deſertionis tria petit actor.Primò declarari appellationem deſertam,eo quod non releuauit illam intra tempus præſtitutum, vel non eſt eam proſecutus.Bart.in l.eos.C.de appel.ſuperius dixi.

29 Secundò quòd decreta à iudice & ſtatuta ſuum ſortiantur plenum effectum. c. cum appellationibus.de appe.in 6.

30 Tertiò quod reus appellans condemnetur in expenſis inſtantiæ deſertionis. c.ex parte.2.de reſcr. c. cum appellationibus. eo. lib. 6. quia impediuit iudicis officium. l. litigator.C. de fruct.& litium

Digitized by Google

litium expen.vbi Cyn.& alij.Federi.conſ.133.caſus talis.Guido conſ.38.nedum.col.2.

31 Quæ omnia his aut ſimilibus verbis fieri ſolent, *Ie demande que l'appel ſoit declaré deſert, par faute d'auoir releué dans le temps, pour ce faire ſtatué, & que ce dont eſt appellé ſorte ſon plein effect, & le defendeur ſoit condamné és deſpens de l'inſtance de deſertion*,& plus aliquando petitur,vt ſcilicet cauſa remittatur ad iudicem à quo faciendæ executionis cauſa.

Praxis in petendo deſertionem appellationis.

32 Reus etiam citatus ad deſertionem tria petere ſolet. Primò vt abſoluatur à petitione deſertionis.

Secundò vt recipiatur ad proponendum cauſas appellationis, non obſtante deſertione allegata per appellatum:& ſic probare debet ſe proſecutum fuiſſe appellationem. l.ſi contra.vbi Bart. C.eo.Rota deciſ.5.nota quod vbi.in antiq.

Reus in deſertione quid petere ſoleat.

33 Tertiò quod actor petens deſertionem,condemnetur in expẽſis deſertionis, & his ferè verbis Gallicis, *Ie dis que ie dois eſtre abſous de la demande de la deſertion, & conſequemment eſtre receu à propoſer mes cauſes d'appel,& que le demandeur ſoit condamné és deſpens.*

Formula rei in cauſa deſertionis appellationis.

34 Nec poteſt dici deſerta appellatio, ſi quis appellauerit, & non oſtenderit commiſſionem, ſi poſt tres menſes oſtendatur commiſſio, & citetur ad deſertionem, malè citatum cum expenſis dixit Senatus anno 1540.die 7.Septembris apud Molinos in conuentibus(vt aiunt)iuridicis.vide Bal.in c.ex parte.2.col.2.de reſcr.

Commiſſio ante deſertionẽ oſtendenda. Areſtum.

35 Poterit tamen declarari appellatio deſerta,quamuis iudex à quo,citatus non fuerit, vt cenſuit Senatus Boguier aduocato poſtulante.

36 Item ſi condemnatus per contumaciam impetrauerit literas, vt refuſis impenſis audiatur, non poterit poſtea citari ad deſertionem, vt ſtatuit Senatus anno 1543. die 8.Ianuarij poſt prandium. Tamen quando verè appellatio deſerta eſt, poteſt appellatus vocare appellantem coram iudice à quo ad procedendum in cauſa,& coram iudice ad quem ſuper pronunciatione deſertionis,ex decreto Senatus anno 1536. die 9.Februarij.

Deſerta appellatio hic non declaratur cõtra cõtumacem. Areſtum.

37 Addendum hoc no.verbum, quòd ſi condemnatus appellat, & poſtea videns cauſam iniuſtam,deſiſtit,cauſamq; appellationis non proſequitur, debet excuſari ab expenſis: allegatur text. in l.qui cùm maior.§.accuſaſſe.ff.de bo.li.Cy.& alij in l.alia. in fi. C.de his qui.vt indig.gl.in l.1.ff. de act.emp.& hoc extollit Io.Igneus in repe.l.contractus.col. 55. ff. de regul.iur. ſed non ſeruatur in praxi,imò hic deſiſtens condemnatur ad expenſas,vt hîc patet.

Deſiſtens ab appellatione an in expenſ. condẽnetur.

38 Item de iure poſt deſertionem, debet iudex appellationem deſertam eſſe pronunciare. l. ſi præſes.C.quomo.& quand.iud.& à iudicij obſeruatione abſoluere. Bar. in l.eos.C.de appel.Fel.in c.ex parte.2.col.5.de reſcr.Bal.conſ.338.reparatio.in 3.vol.

Declarari debet appellatio deſerta.

39 Quia multæ excuſationes proponi poſſunt, ne videatur appellatio deſerta. c.ex ratione.de app.& vbi poteſt competere defenſio,requiritur ſententia declaratoria.c.cùm ſecundùm.de hær. in 6.& c.cùm ſit Romana.de app.ibidem.

40 Practica eſt vt in fine aſſiſiæ, & iuridici conuentus declarentur appellationes non proſecutæ,deſertæ, ac detur facultas iudicibus à quibus ſunt prolatæ ſententiæ eas exequendi, & ita vidi ſeruari:vide text.in l.fi.illud. C.de temp.app.Bart. & alios in l. tale pactum.§.qui prouocauit. ff.de pact.

Praxis declarandi appellationes deſertas.

41 Tamen in hoc caſu non requiritur pronunciatio, per iſtum text. ibi, *ſans ce qu'il ſoit beſoin à la partie de faire adiourner l'appellant en matiere de deſertion d'appel.* Ratio ponitur artic. ſequ. quia declaratur appellatio deſerta ab ordinatione, & lege, ergo iudex non tenetur eam deſertam pronunciare.ita habetur in artic.ſequent.ibi, *& declarons ladicte appellation deſerte.* facit l. quoniam. 1. ibi,deſerta ea prouocatio exiſtimetur, moxque debitum exigatur. & l. ſi contra. gloſſ. in l. eos.in princ.C.eo.

Pronunciatio deſertionis quando requiritur.

42 Bald.conſ.390.punctus.in 3.vol.vbi dicit, † quandoq; pronunciatio ſuper deſertione neceſſaria eſt, quandoque non. declarari tamen poteſt appellatio deſerta à iudice ad quem, ratione mulctæ, vt in art. ſeq. licet de iure iudex à quo poſſit etiam declarare appellationem deſertam, ſi non fuerit proceſſum coram iudice ad quem: vt docet Paul. & alij in l. ſi præſes. C. quomodo & quando iudex.& Federic.conſi.133.caſus talis.colum.2.Felin.in cap.ex parte.2.columna 5.de reſcriptis.

43 Et hæc ſententia ſuper pronunciatione deſertionis eſt definitiua, ſi ſuper appellatione à definitiua pronuncietur,tum quia totum definiuit negotium,& nihil aliud ſupereſt,vt docet Bartol, conſ.220.appellatum.& Bald.in c.ex parte.Rota in deciſ.125.notab.quod ſententia.& deciſ.691. not.quòd ſi appellatio.in antiq.Guido Papæ q.11.vtrum. Aufrer.q.48.& q.36.

Sententia ſuper pronunciatione an ſit definitiua ab interlocutoria.

44 Sed ſi ſuper deſertione ab interlocutoria ſit pronunciatum, ſentententia quoq; erit interlocutoria habens tamen vim definitiuæ.gl.& doct. in cle. vlt. de app.Bal.in l.2.q.14.C.de epiſc.aud. multa allegaui in præfat.ad l.quod iuſſit.nu.51.ff.de re iudi.

45 Quomodo deſertio appellationis probetur?Reſp.ex inſpectione actorum,& ex illorum collatione.Bald.in l.ſi contra.verſi.ſed qualiter probetur.C.eo.arg.l.fi.C.de iur.& fact.ignor.

Probari deſertio quomodo poſſit.

46 Sic probatur appellatio non deſerta, quando probatur diligentia appellantis,etiam per iuramentum procuratoris iunctis debitis coniecturis, vt docent dom. de Rota deciſio.33. in antiq. & refert Felin.in c.ex parte.2.colum.7. de reſcrip.quam tamen deciſio.non reperi,licet eam allegat Felin.

Digitized by Google

Cautela vt poſt deſertionem pronũcietur appellatio nõ deſerta.

47 Imò plus dicit Fel.ibid.quòd ſi partes velint proſequi appellationem, & nolint eam deſertam probare poterit iudex eam pronunciare non deſertam,& eſt optima cautela,vt partes poſtea cauſam proſequantur,& vt valeat proceſſus poſtea factus à iudice ad quem.

Sententia ſi non fuerit producta appellatus de ea interrogabitur.

48 Non tamen dicitur deſerta appellatio, ſi appellans non produxerit ſententiam, vel grauamen illatum,vt docet Angel.conſil.194.viſis proceſſibus. colum. vltim. in 3. dubio,quia tunc iudex poteſt interrogare appellatum, an ſit lata ſententia pro eo à tali iudice,qui ſi confiteatur ſufficit,teſte Card. in clem. conſtitutionem. §.inſuper.quæſt.7.de elect. Bald.in l.2.colum.2.C.vt lite penden.

49 Si verò appellatus neget aliquam ſententiam pro eo latam, tunc iudex poterit perpetuum illi imponere ſilentium ſuper ea, ac ſi lata non eſſet, & quod ea iuuari non poſſit,vt docet Innoc. & alij in c.9.perpetuus. de fide inſtr. vt in ſimili dicit Bart.de editione. in l.2.col.2.C.de edend.& ibi,addidi ad Bart.

50 Niſi appellatus iuraret ſe non recordari de tenore ſententiæ, quia plura continebat capita. Bald.in l.hi qui.col.3.verſic.quærit Inno.C.eo.arg.tex.in l.ſi.C.de fide inſtru.

51 Vel niſi pars eſſet negligens ad petendum ſententiam tempore debito. Barb. in rubr. de re iud.col.25.in cle.

Charles VIII. Article LX.

Articulus ſextus.

Item,& ſi celuy qui ſe ſeroit porté pour appellant auoit quelque cauſe, au moyen dequoy il n'auroit peu releuer ſon dict appel,il ſe pourra retirer à nous,ou à noſtre chancellerie pour le pouruoir de tel remede,qu'on verra eſtre à faire:mais neantmoins ladicte ſentence demeurera executée iuſques à ce qu'il ſoit cognu,ſi les cauſes dudit releuement ſont vrayes.

Glossa vna.

Releuat princeps in appellatione.

1 Hic ſtatuit princeps,quod ſi fuerit aliqua cauſa, ob quam non potuerit appellans releuare ſuam appellationem: poterit ad principem recurrere, qui ei prouidere promittit: nihilominus tamen ſententiæ executio remanebit, donec fuerit cognitum de cauſis releuamenti.

2 Et ſic princeps poteſt releuare etiam parte non vocata.l. 2. §. quod ſi ita. C.de temp.appell.& ita ſeruat Cancellaria Franciæ teſte Guido.in ſtatuto,ſi quis.in verb.etiam abſque violenti euocatione.verſic.idem etiam videmus.

Attentatum ante releuamẽtũ quãdo debeat retractari.

3 Sed aduertendum eſt quod reparatio appellationis deſertæ aliquando conceditur ex mera iuſtitia,vtpote propter iuridicum impedimentum, & tunc retrotrahitur,& quicquid eſt innouatum reparatur.

4 Quandoque fit ex mera gratia, & tunc medio tempore tranſlatum non irritatur.c quamuis. de reſcript.in 6.l.in cauſæ.§.interdum.ff.de minor.vtor verbis Bal. in conſ.338. reparatio.in princ. vol.3.niſi in literis contrarium dicatur.

Cauſæ releuamẽti concedendi.

5 Quæ cauſæ allegari poſſint?Reſp.ex perſona appellantis impedimentum,vtpote,quia hic appellans fuit in vinculis detentus à iudice à quo vel ab alio captus, & per id tempus quo debuit appellationem releuare,detentus. l. ſuccurritur.cum l.ſequ.& l.ab hoſtibus.ff.ex quib.cau.maior. non enim negligentibus ſubuenitur, ſed neceſſitate rerum impeditis, totúmque iſtud arbitrio prætoris temperabitur.l.non enim.ibidem.

6 Vel appellans aduerſa valetudine ſeu iuſto timore mortis præpeditus, vel cruciatus corporis releuare,vel proſequi eam appellationem non potuit.l.metus.ff. ex quib.cauſ.maior.idem ſi nuncius appellantis fuerit in via impeditus. c. ſignificante. de pigno.vel occiſus. l.cùm à matribus.C. qui petant tuto.

7 Idem ſi alio iuſto impedimento niuium, vel aquarum, ſeu tempeſtatis fuit detentus. l.2.per totum.ff.ſi quis cautio.

Impedimentũ cauſa eſt releuamẽti

8 Etiam doct.dicunt in c.ex ratione. de appell. quem ratione paupertatis excuſari. quod vix in praxi ſeruaretur, vnde ſiue impedimentum prouenerit ex perſona appellati, qui impediuit appellantem releuare,ſeu proſequi appellationem, ſiue ex perſona iudicis,ſiue ex perſona tertij,fortè procuratoris,vel nuncij, qui in itinere per latrones occiſus, vel per caſum fortuitum aquarum fortè vel niuium vel quocunque alio modo accidat impedimentum, propter quod non potuerit releuare appellationem, eidem ſuccurretur vt hîc: quia ex cauſa dicit hic princeps ſe ſubuenturum,ſicut prætor in l. 1.ff. ex quib. cau.maio. aliæ cauſæ an ſint iuſtæ,necne,arbitrio iudicis relinquitur.l.1.ff.de iure delib.

François Article CXIIII. des publiées. M.D.XXXIX.

Articulus ſeptimus.

Qu'ès appellations des ſentences des procez par eſcrit, où il y aura pluſieurs chefs & articles,ſeront les appellans tenus par la concluſion declarer ceux deſdicts chefs & articles,pour leſquels ils voudront ſouſtenir leur appel,& conſentir que quant au ſurplus la ſentence ſoit executée:autrement & à faute de ce faire,ſeront en tout & par tout declarez non receuables,comme appellans,ſans eſperance de relief.

Glossa prima.

Appellãs articulos declarare debet ſuper quibus appellationẽ proſequitur.

1 Vſtum videtur,quod ſtatuitur hîc in prima parte,videlicet vt appellans à ſententia prolata ſuper proceſſu in ſcriptis,teneatur declarare in concluſione,quæ fit dum concluditur,malè iudicatum, & bene appellatum, articulos ſuper quibus appellationem proſequi vult,ſi plures ſint, & conſentire, quod in reliquis ſententia executioni detur, alioqui in omnibus

Digitized by Google

nibus declarabitur non recipiendus vt appellans in odium illius.

2 Sed hoc videtur iniuſtum, quod in omnibus habeatur pro non appellante, nam ſi in aliquibus inueniatur grauatus, cùm iſti articuli ſint ſeparabiles, debent reformari, & in quibus non eſt grauatus, quod condemnetur ad mulctam, eo quòd temere appellauit, & hoc iuſtius videretur.

3 Sed hoc ſtatuitur hîc in pœnam illius, qui hoc non declarauit ex eo quòd ita oportet iudicē videre omnia, & ſingula acta, vbi ſufficiet per hanc conſtitutionem videre ſolùm acta illorum articulorum. Sed parlamenta non ſeruant exactè hunc articulum.

4 Et nota ibi, *ſouſtenir leur appel.* Quòd appellans debet ſuſtinere, & dicere malè iudicatum, alioqui condemnatur ad expenſas, & mulctam.

5 Appellatus verò debet ſuſtinere bene iudicatum. c. ex parte. 5. de reſcri. alioqui condemnabitur ad expenſas, vt ibi vſque ad diem declarationis, vt cenſuit Senatus anno 1516. die 13. Aprilis.

Appellans ſuſtinet malè iudicatū: reus contra. Areſtum.

Non receuables comme appellans.

GLOSSA SECVNDA.

6 NOtandi ſunt caſus, in quibus non recipitur appellatio, de iure, quos enumerat Spec. in tit 7 de ap. §. in quibus autem caſibus. † Et primò contumax non auditur appellans. c. fi. §. ſunt 8 etiam quorum. 2. q. 6. l. ex conſenſu. in fi. eod. † Intellige verum contumacem non poſſe appellare, ſecus in ficto, & verum dicunt inuentum, & quem citationes comprehenderunt, & qui ex 9 contemptu vel inobedientia vocatus non venit, vel non paruit. † Fictus verò eſt quem citatio non apprehendit, quia citatio domi in perſona domeſticorum facta fuit. gl. & doct. in cle. vna. de dolo, & hic caſus eſt approbatus à legibus noſtris, vt patet in tit. de contuma. articul. 10.

Caſus in quibus non recipitur appellatio.

Contumax verus & fictus quis.

10 Si tamen procurator fuerit contumax, & non prohibetur regulariter dominus appellare, vt docet Bart. & alij, per illum tex. in l. 1. §. ſi procurator. ff. quod quiſque iuris. Guido Papæ in ſtatuto, ſi quis, in verb. appellatione. & Philip. Franc. in c. Nicolao. col. pen. eo. tit.

11 Secūdus caſus eſt, vt nullus homicidarum, veneficorum, maleficorum, adulterorum, itemque eorum qui manifeſtam violentiam commiſerunt, argumentis conuictus, teſtibus ſuperatus, etiam voce propria, vitium ſceluſq; confeſſus audiatur appellans. l. 2. C. quorum ap. non reci. c. fin. 12 §. nullus. 2. q. 6. † Sed in hoc Regno hi & alij delinquentes etiam in criminibus hæreſis, & maieſtatis, & falſæ monetæ, appellant, dum non ſint condemnati à ſupremis iudicibus, à quibus non licet appellare.

Venefici, malefici & alij nō appellāt.

13 Tertius caſus eſt in officiali, cui non licet appellare, ſi in adminiſtratione deliquerit, quia iuſtè præſumitur condemnatus à ſuo iudice. l. nulli. C. quorum ap. non reci. & c. vlt. §. nulli. hic caſus in Francia non ſeruatur, ſed eius ſolet recipi appellatio.

Officiali regio licet appellare.

14 Quartus in tributis & fiſcalibus, ac collectis non recipitur appellatio. l. abſtinendum. & l. fin. C. quorum ap. non rec. & §. quoties. c. fin. nec in decimis, quæ ſunt tributa egentium animarum c. tua. de decimis. in hoc Regno admittitur appellatio, ſicut in aliis, vt etiam ſcripſi in tract. de deci. quæſt. vltim.

In tributis & decimis an appellatio recipiatur.

15 Quintus ab executore, niſi modum excedat, non appellatur. l. ab executore. C. quorum appella. non recip. c. nouit. eod. quia iudex cenſetur inferre grauamen, ſi quod eſt, non is qui iudicis mandatum exequitur. c. ſuper. §. 1. de offic. deleg. iſtum caſum plenè docui in tract. de ſent. execu. art. 7. gloſſ. 12. & ſeq. vbi videbis in quibus huic caſui derogatum ſit in primo tomo commenta. in has conſt. reg.

Ab executore an appelletur.

16 Sextò non appellatur à ſententia ſuper poſſeſſorio lata. allegatur l. vna. C. ſi à momen. poſſe. fuerit ap.

An in poſſeſſorio appelletur.

17 In hoc tamen Regno Franciæ appellari poteſt etiam à recredentiæ ſententia ſuper poſſeſſione lata, ſed appellatione non obſtante ſententia mandabitur executioni. §. de poſſeſſione. 2. q. 2. vt plenè ſcripſi dando intellectum ad l. vnam. in tract. de ſen. execu. artic. 5. glo. 3. in dicto primo tomo commenta.

18 Septimò à nominatione publici muneris, quod eſt vtilitate priuatum, vt tutela, vel cura non appellatur. l. 1. §. ſi quis. ff. quando appel. ſit. quia poteſt ſe excuſare, & niſi excuſatio recipiatur, appellare poterit. l. ſcire. ff. de excu. tut. & §. qui autem. illo tit. in Inſtit. ſecus ſi officium ſit publicum authoritate & vtilitate. l. 4. & l. hi qui ad ciuilia. & l. nominationes. Cod. eo. & hic caſus quotidie ſeruatur.

A nominatione an appelletur.

19 Octauò quando res dilationem non capit, vt in alimentis præſtandis, & in aliis caſibus poſitis in l. fi. ff. de ap. recipiend.

20 In hoc tamen Regno hi caſus ſunt prouiſionales, & recipiunt appellationem, ſed vt dixi, fiet executio non obſtante appellatione, quam poterit poſtea appellans proſequi, vt plenè ſcripſi in tract. de ſent. proui. in primo tomo commenta. in has conſt. reg.

Appellari nō poteſt vbi res dilationem non capit.

21 Nonò quando eſt appellationi renunciatum, & hic caſus ſeruatur, vt ſcripſi articul. 15. infra eodem.

22 Decimò in criminibus notoriis ius non recipit appellationem. l. 2. C. quorum. ap. non recip. 23 c. cùm ſit Romana. in fi. & c. peruenit. 1. cum c. ſeq. eod. † Hoc tamen non ſeruatur in Francia, in qua liberum eſt etiam in notoriis appellare.

In notoriis appellatur.

Digitized by Google

Correctionẽ non impedit appellatio.

24 Vndecimò correctionem per ſuperiorem fortè epiſcopum, vel abbatem in ſubditũ faciendam non impedit appellatio.c.irrefragabili.de offic.ord.ſiue ſubditus ſit ſecularis,ſiue regularis.c. ad noſtram.& c.reprehenſibilis.in fi.eo.Spec.eo.tit.§.in quibus.verſ.11.à correctione.

25 Et hic caſus hodie recipitur per leges Regni, quibus cauetur,quòd ſi presbyteri,vel alij viri eccleſiaſtici appellauerint tanquam ab abuſu ad parlamentum ratione diſciplinæ,& correctionis, poſſit non obſtante appellatione iudex eccleſiaſticus corrigere ſuum ſubditum,& poſtea is appellans proſequetur appellationem,ſi velit,vt eſt in tit.proximo inferius vbi dicetur.

Clauſula appellatione remota tollit appellationem.

26 Duodecimò quando in reſcripto inhibetur appellatio à principe.l.1.in fi.ff.à quib.appe.non licet.licet friuola tantùm videatur ſublata.capit.paſtoralis.eodem.& hic caſus ſeruatur in Francia: nam vbi princeps committit aliquibus cauſam aliquam remota appellatione, tunc non ſolet appellari.

A principe & curiis ſupremis non appellatur.

27 Decimotertiò non appellatur à principe,à parlamentis,nec ab aliis curiis Franciæ ſupremis, vt à curiis Generalium iuſtitiæ,magni conſilij,vel aliis,vt in l.1.ff.à quib.ap.non licet. Spec.eod.§. videndum.in fin.& hi quoque caſus ſeruãtur in Francia.[Nec hodie per leges regias appellatur à iudicibus præſidialibus,ſi ſententia non excedat ducentas quinquaginta libras, vel decem libras in redditibus,vt eſt ſtatutum in ordi.horum iudicum præſidialium.]

Ab interlocutoria quãdo appellatur.

28 Decimoquartò non appellatur ſecundum leges ab interlocutoria,non inferente grauamen irreparabile in definitiua.l.2.ff.de ap.recip.& hoc etiam cautum eſt legibus Regni,in tract.de ſenten.execu.art.11.& ſic ſeruatur vt ibi ſcripſi,

Tertiò prouocare non licet.

29 Decimoquintò non licet tertiò prouocare, vt patet in rubr.C.ne liceat tertiò prouoca.& c. ſua nobis.eodem tit.hoc etiam eſt approbatum in concord.in tit.de friuol.ap.§.ab interlocutoriis. vbi etiam ſcripſi.

30 In quibuſdam tamen regionibus etiam tertiò appellatur, ſcilicet vbi ſunt domini habentes iuriſdictionem primæuam, cui præeſt præpoſitus, à quo appellatur ad bailliuum eiuſdem domini, poſtea ad alium bailliuum,ſeu Seneſchallum Regiũ, demum ad parlamentum,ſed hoc rarum eſt.

31 Decimoſextò ex ſententia arbitri ex compromiſſo aditi non appellatur.l.1.C.de arbi.hodie in Francia ſecus,vt ſcripſi ſupra in tract.de arbitris.

A ſententia arbitri appellatur.

32 Decimoſeptimò à ſententia quæ nulla eſt,non eſt licitum appellare.l.1.C. quando prouoca. non eſt neceſſ.ſed in hoc Franciæ regno appellandum eſt,alioqui per viam nullitatis vix audiretur aliquis:vt alibi ſcripſi.

A ſententia nulla debet appellari.

33 Decimooctauò non appellatur ab eo quod maior pars capituli facit.c. 1. de his quæ fiunt à maio.parte.paſſim tamen in Francia appellatur etiam in his.

Ab expenſis etiam victor appellat.

34 Decimononò ſi victus appellet, non poterit victor appellare ob expenſas ſibi non adiudica-
35 tas,vel non ſufficientes.l.fi.C.quando prouo.non eſt neceſ. † Ego vidi appellari etiam in curiis eccleſiaſticis,quia de iure per appellationem aduerſarij poteſt ipſe conſequi expenſas, ideo nõ debet appellare,ſed cùm in hoc regno non obtineret ſine appellatione,putarem appellari poſſe.

Audientia vbi denegatur & appellatio.

36 Vltimò in caſibus in quibus de iure denegatur audientia,non licet appellare,quia audiretur appellando:vt docet Specul.in eod. titul.§.in quibus.verſic.32.vt in c.ruſus.11.quæſt.3.& in c.in nomine.23.diſtinct.

37 Sed in his caſibus vidi etiam in Francia appellationem recipi,& regulariter in aliis caſibus, vbi de iure appellatio prohibetur, in Francia ſolet recipi: ideo non refero alios caſus, in quibus omnimodo appellatio admittitur, licet doctor.dicant non recipiendam, ſed inter alios iſtos notare volui, vt apud nos ſciat quiſque quomodo recipiatur appellatio, & in quibus iuri in his detractum ſit.

Sans eſperance de relief.

GLOSSA TERTIA.

PRo hoc facit tex.in c.1.in fi. de electio.in 6.ibi,nullam ſuper hoc de miſericordia ſpem aut fiduciam habiturus: ſi tamen princeps conceſſerit contra iſtam ordinationem,valebit facta huius articuli vel generali mentione.l.fi. Cod.ſi contra ius.l. ſi quis.in princip.ff.de legat.3.vbi Bartol.

Articulus 8.

Et pour chaſcun deſdicts chefz & articles ſeparez y aura amende, ſinon qu'ils fuſſent tellement conioincts, que la deciſion de l'vn emportaſt la deciſion de l'autre.

GLOSSA VNA.

Mulcta pro quolibet articulo imponitur.

1 RIgoroſus eſt hic articulis,quòd ſuper quolibet articulo vna exigatur mulcta in parlamẽto,& hoc quando articuli ſeparati ſunt,ſecus ſi coniuncti, quia primo caſu tot videntur ſententiæ,quot articuli,ſeu capita,per l.quædam.ff.famil.erciſ.l.quid tamen.in princ.ibi,quaſi plura ſint compromiſſa.de arbitr.gloſſ.in l.etiam.§.ex cauſa.in verb.audiendus.de mino.l.ædiles.in fi. de ædi.edict.Iaſ.in l.ſcire debemus.in 1.not.ff.de ver.oblig.ergo etiam tot videntur appellationes.

2 l.ſi qui ſeparatim.ff.eo. † Nam cùm in vna cauſa duplex ſententia datur,veluti vna ſortis,alia vſurarum,duplex appellatio neceſſaria eſt,ne alteram agnouiſſe,de altera prouocaſſe intelligatur. l.cùm in vna.ff.eod.

Appellans à pluribus ſẽtẽtiis ab omnibus appellaſſe videtur.

3 Et ſic per iſtum texr. ſi quis ſimpliciter appellauerit à pluribus ſententiis, ab omnibus appellaſſe videtur.l.appellanti.vbi Bar.ff.eod.c.ſuper eo.de ap.

4 Si verò condemnatus in pluribus ſummis ab vna appellauerit, in altera acquieuiſſe videtur. in l.

Digitized by Google

in l.cùm in vna.& c.vno.eo.in decret.l.etiam.§.1.ff.de mino.Dec.in c.bonæ.num.16.eo.Pau.Pari. conſ.66.videtur.in 1.vol.

5 Ideo vult hic text.quòd appellans exprimat in quo articulo appellet,& in alio conſentiat ſententiam executioni mandari, & ſic etiam emenda reſpectu articuli debetur.l.ab executione.in fi. ibi appellantes vel ab articulo.C.quorum ap.non recip.

6 Limitatur iſte tex.quando articuli coniuncti fuiſſent,tunc non debetur niſi vna mulcta,quia ab vno appellando habetur, ac ſi ab omnibus fuiſſet appellatum, cùm nō potuerit ſeparari vnum ab alio.pro vno habentur.text.in l.ſi qui ſeparatim.ff.eo.l.ampliorem.vbi glo.& doct.C.eo.docto. in c.ſi duobus.eo. Mulcta vna in articulis coniunctis datur & in perſonis.

7 Sic & quando ſunt plures perſonæ in vna cauſa, & ſuccumbunt, non debent niſi ad vnam emendam condemnari,quia loco vnius habentur.l. ædiles.in fi. ff.de ædil.edict.facit l.ſingularia.in fi.ſi cer.pet.docto.in l.ſi familia.ff.de iuriſd.omn.iudi. Bart.in l.ſi multi.de public.& vectig.& in l. ſemper.§.ſi in ſepulchro.quod vi aut clam.hic non exprimit ad quam emendam teneatur:ſed intelligitur ad conſuetam, ſeu ordinariam, videlicet ſexaginta librarum Pariſ. ſi ad parlamentum appellauerit.

8 Ergo poteſt quis in vno acquieſcere ſeparatim,& in alio appellationem proſequi.Per Iaco.in ſua pract.fo.160.rubr.de actio.in factum ex interd.vti poſſidetis.ver.ponamus iudex.[vnde is qui obtinuit ſententiam ſine condemnatione expenſarum, poteſt executionem ſententiæ petere,licet appellauerit ab omiſſione condemnationis,vt no.doct.in c.ſuper eo.c.1.de ap.& c.à iudice.illo tit.in 6.ſic conſuluit Fel. in conſ.13 Titius.quia non eſt appellans quoad cauſam principalem,ſed quoad expenſas tantum.] Acquieſcere poteſt quis in vno & in alio appellare.

9 Tamen anno 1499. die 12. Iunij appellans,qui à multis articulis taxationis expenſarum appellauerat,& non declarauerat à quibus,fuit ad duas emendas condemnatus,& deciſum taxationem rectè in omnibus factam, & ſic viſum fuit duabus cameris inqueſtarum, & in mente curiæ retentum:vide tamen Boer.in deciſ.curiæ Burdeg.q.73.ſæpè dubitatum. Mulcta duplex impoſita contra appellantē, qui non expreſſerat à quo articulo appellauerat.

FRANÇOIS *article* CXVI. *des publiées.*

Que les appellans du pays de droict,ſeront condamnez en amende pour le fol appel, comme appellans du pays couſtumier. *Articulus 9.*

GLOSSA VNA.

1 OLim in patria iuris ſcripti nulla erat certa mulcta, perperam appellantibus, ſed erat pro modo culpæ arbitraria,vt patet in ord. Philip. quam in ſtilo parlam.poſui:hodie vult iſte tex. vt certa imponatur ſicut in patria conſuetudinaria:quia vbique appellans videtur eſſe in mala fide,cùm præſumatur pro ſententia.l.Herennius.§.Caia.ff.de euict.c.in præſentia.de renunciatio.no.Boer.in §.28.de iuriſd.omnium iud.in conſuetud.Biturig. Mulcta in patria iuris ſcripti appellātibus etiam imponitur.

2 Quid ſi partes durante appellatione conuenerint inter ſe,an noceat fiſco,quominus emendā petere poſſit,quod non,concludit Guido Papæ in ſtatu. ſi quis.in verbo, fiſci.ver.iuxta materiam, quia ſicut princeps non poſſet auferre pœnam parti applicandam.l.venia.C.de in ius voca.ita nec pars pœnam fiſco applicandam.glo.& ibi doct.in l.2.ff. de ſenatuſconſ.Silla.ideo non niſi de conſenſu procuratoris Regij hoc ſolet fieri literas impetrando.[Antequam tamen debita ſit, videbatur nullam poſſe peti, & partes poſſe conuenire.vt no.in c.cum ſecundum leges.per illum text.de hæretic.lib.6.ſed ſi hodie ſeruatur vt ſine conſenſu procuratoris regij partes non poſſint conuenire & mulctam fiſco ex temeraria appellatione tollere.] Conuentio partium non nocet fiſco quoad mulctam appellantium.

3 Quomodo puniatur de iure temere appellans?Reſpond.primò in expenſis vtroque iure.c.reprehenſibilis.de ap.& in ſtilo parlam. rub.an appellans vel iudex.§.1.& ſeq.& inferius plenè ſcribam,quia ſicut temerè litigans in expenſis condemnatur.l.eum quem temerè.ff.de iud.l.properādum.§.ſin autem alterutra.C.de iudic.vt plenè dixi in tract.de expen.ſic & temerè appellans,quia temerè litigat, & hanc appellationem fruſtratoriam vocat Iuriſcon.in l.tutor.ff.de vſur.& friuola vocatur in tit.de friuo.ap. in concord.vbi etiam ſcripſi.. Appellans temere quo modo puniatur.

4 Clericus ante ſententiam appellans in quinquaginta libris argenti punitur.l.2.C. de epiſcop. audien.

5 Quæ mulcta hodie eſt abolita per deſſuetudinem,& per contrariam legem.de friuol.appe.in concord.ſcriptam.

6 Interdum iudex appellationem non recipit.l.ſi quis filio.§.hi autem.ff.de iniuſto.& is qui ſic temere appellauit,puniri debet:vt in l.quoniam.1.C.de ap.& probatur in rubr.ff.de ap.reci.[& is ad mulctam ordinariam condemnari ſolet, ſicut ſi diceretur malè appellatum.]

7 Item litem perdit.l. à proconſulibus.C.eo.quando appellatio illius non recipitur,hic litē perdit,& efficitur infamis,vt ibi patet.

8 Et qui ab executione appellat,niſi modus excedatur quinquaginta librarum auri animaduer- Pœna temere appellantis ab executione.
9 ſione plectitur.l.ab executione.in fi.C.quorum ap.non reci.† Quia maior videtur temeritas, pertinacia,& culpa in appellatione ab executione,quàm à ſententia,ideo maiori pœna venit is puniendus,in Francia tamen non ſolet puniri maiori mulcta ſexaginta librarum:vt inferius dicetur in vtroque caſu.

10 Item

Digitized by Google

Pœna appellantis in caſibus prohibitis.

10 Item appellans in caſibus, in quibus prohibita eſt appellatio, vt ne teſtamentum aperiatur,
11 vel ne hæres ſcriptus in poſſeſſionẽ mittatur.l.fi.C.de edict.diui Adria.tollen.† Et in caſibus executionis punitur viginti librarum auri mulcta, & iudex qui tam ignauam conniuentiam adhibuerit.l.quiſquis.C. quorum ap.non recip.

Mulcta ordinaria contra temere appellantes in hoc regno.

12 Hodie promiſcuè in Francia temerè appellans ad curiam ſupremam condemnatur ad mulctam ſexaginta librarum Pariſ.prout ſuperius dixi,niſi à curia moderetur,ſiue non recipiatur eius appellatio,ſiue recipiatur,& malè,& perperam appellatum pronuncietur,etiam quoad executio-
13 nem,& in caſibus prohibitis appellare etiam ab interlocutoria. † Sed in expenſis etiam cõdemnari ſolet:aliæ verò pœnæ non habent locum,ſed ſunt abrogatæ,nec audiretur volens opponere infamiam contra eum, cuius appellatio non fuit recepta, vt vidi ſeruari in forenſi iudicio, quicquid doct.ſcribant.

14 Apud generales verò iuſtitiæ ſolet emenda eſſe viginti librarum:apud ſeneſchallos & bailliuos in patria conſuetudinaria ſolet eſſe ſexaginta ſolidorum:vt Boer.docet in conſuetu.Biturig.
15 tit.de iuriſd.omn.iudic.art.28. † Sed in patria iuris ſcripti nulla datur emenda,ſed ad expenſas tantùm condemnatur appellans in curiis inferioribus,ſed in parlamentis ſeruatur hæc ordinatio.

16 In curiis autem eccleſiaſticis non ſolent temere appellantes ad mulctam condemnari, ſed tantùm ad expenſas.vt docet Boer.in d.§.28.de iuriſd.omnium iud.in conſuetud.Biturig.glo.in l.1.ff.à quib.ap.non licet:quia iudicium eccleſiaſticum gratis cum omni puritate procedit.c. ſtatutum.§.inſuper. de reſcript. in 6.dixi in §.quia verò.tit.de public.concub.in concord.licet ibidem mulcta imponatur,tamen non ſolet imponi.

Malè appellans pro parte ad mulctã an teneatur.

17 Sed ſi pronuncietur pro parte bene iudicatũ,& pro parte malè,nulla mulcta debebitur,quia omnino non temere appellauit:vt habetur in ſtilo parlamen. titul.an appellans vel iudex teneatur ſoluere emendam.§.item vbi appellatio.ſed ſolent expenſæ inuicem compenſari.c.cùm Ioannes. de fide inſtru.c.Raynutius.de teſta.Bart.in auth.nouo iure.C.de iudic.& Iuriſconſul.ait non ſolere improbari appellationes eorum,qui vel vnam cauſam appellandi probabilem habuerunt.l.appellanti.ff.de ap.

Emenda perperam appellantium cui applicetur.

18 Cui hæc mulcta applicetur?Reſpon.hodie fiſco,etiam ſi fuerit emenda clericorum,quæ tamen pauperibus erogari de iure debebat.l.2.C.de epiſc.audien.& ibi Ioan.Fab.& Bal.

19 Nec poterit pars hãc mulctam euitare,etiam ſi dicat,appello quatenus de iure poſſum,quia pœna committitur propter nudum factum,& illa proteſtatio nõ iuuat:vt docet Bal.in l.2.& Guido Papæ in ſtatuto,ſi quis.in verbo,appellatione.verſic.quarto vlterius.& in ſingu.132.verſic.quomodo poteſt fieri. quicquid dicat Nicol.Matarel. doct.antiquus,cuius ſententiam reiiciunt doct. & ſeruatur interpretum ſententia,vt non poſſit hæc mulcta euitari,ſi quis malè appellet,quacunque conceptione verborum ſuam interponat appellationem. [Olim ſolebat curia ſuprema hanc mulctam locis religioſis & piis addicere,& remittere pauperibus, vt inueni ſtatutũ in regulis curiæ anno 1219.in libr. olim:ſed hodie impetrari ſolent literæ regiæ & conſenſu procuratoris regij habito,emenda remittetur in toto vel in parte pro qualitate perſonæ & remiſit in menſe Ianuario anno 1303.dictam mulctam Arnulpho de Querci.]

Expenſas debet temere appellans & appellatus.

20 Præterea licet iſte textus non dicat,in expenſis tamen condemnari debet temere appellans tam in patria iuris ſcripti, quàm conſuetudinaria,& tam in curia ſeculari,quàm eccleſiaſtica probatur in l.eos.§.cautione.vbi Bal.C.eo.c.ex parte.2.de reſcri.c. omnimodo.2.q.6.c.ſignificauerũt. de teſtib. vt hoc ſaltem timore perterritus in grauamen alterius non facilè quis appellet.c.repre-
21 henſibilis.c.ſæpe.& c.vt debitus.eo. † Et tam appellans quàm appellatus ſi ſuccumbat,& dicatur bene appellatum,quia contra iuſtitiam defendit malè iudicatum,ideo in expenſis condemnari debet,quia temerarius eſt litigator.gloſſ.& docto.in c.finem.de dolo.Federic.conſ.133.caſus talis.2.col.& Marheſil. notab.82.noto regulam.

Renuncians appellationi poſt octo dies ad expe. tenetur.

22 Etiam ſi renunciet appellationi poſt tempus octo dierum,vt in art.15.inferius patet,quia ad tempus permiſſa,poſt tempus ſunt prohibita.auth.hodie.C.de ap.l.eum actum.ff.de neg.geſt.Bar. in l.non ſolùm.§.ſed vt probari.ff.de noui oper.nunc.

Non releuãs appellationẽ ad expen. tenetur.

23 Idem ſi non proſequatur appellationem,vel non releuet eam,aut alio modo fiat deſerta,etiã tunc ad expenſas deferens condemnabitur,vt ſuperius dictum fuit art.5.

24 Item is qui omiſſo medio appellauit,expenſas non euadet:vt in l.Imperatores.ff.de app. vbi tradunt iuris interpretes,& ſuperius ſcripſi art.2.

Victus in cauſa appellationis in expen. cõdemnetur.

25 Imò indiſtinctè victus in cauſa appellationis condemnatur in expenſis,licet in cauſa principali error & cauſa probabilis excuſent. gl. notab.in regula,iuris ignorantia.de reg.iur.in 6.nam in prima inſtantia eſt error facti,quia in ea ex probationibus,quæ in facto conſiſtunt,proceditur.

26 Sed in appellationis cauſa proceditur ex prioribus actis cauſæ,vbi eſt error iuris,qui non excuſat ab expenſarum condemnatione:vt docet Bald.conſ.217.verba libelli.in fin.vol.2. nempe in cauſa appellationis mala præſumitur fides, cum præſumatur pro ſententia.l.ſi non bonam. C.de de adminiſtr.tuto. vbi gloſ.& in verb.expenſarum.de friuol.ap.in pragm.in §.quodque.Guid.Papæ in deciſ.Delph.q.137. ſed quid.

Appellari licet ab omiſſione condẽnationis expenſarum.

27 Et niſi iudex appellationis condemnet in expenſis,poterit ab eo appellari.c.ſignificauerunt de excep.gloſ.in verbo,condemnetur.rubr.de friuol.appel.in prag.Innoc.in c.ſæpe.eo.& Bart.in l. ab exe.

Digitized by Google

ab executore.in fin.eod.quicquid dicat Bald.in l.fi.C.quando prouoc.non eſt neceſſe.nam in illis grauatur pars ſi petitæ fuerint,& iudex non condemnauerit.

28 Imò iudex appellationis condemnare debet, non ſolùm ad expenſas cauſæ appellationis, ſed etiam ad expenſas cauſæ principalis. Fel.in c. ſignificauerunt.col.7.num.7.de excepr. In expé.cauſæ principalis an iudex appellationis condemnare debeat.

29 Et ſi condemnauerit ſimpliciter iudex aliquem in expéſis,intelligetur etiam de cauſa principali,& tam de factis ante ſententiam,quàm poſt.l.fi.C.quando prouo.non eſt neceſ.Dec.in cap.

30 reprehenſibilis.col.2.eod.& ita iudicauit Senatus Pariſ.anno 1383.† Etiam ſi prima ſententia fuerit confirmata, ſi in tertia fuerit dictum malè iudicatum,ad expenſ. duarum ſententiarum tenetur:vt cenſuit Senatus anno 1518.die 21.Aprilis pro religioſo Angoliſmen. Areſta.

31 Etiam ſi iudex appellationis ſimpliciter abſoluat, intelligitur abſoluere ab expenſis cauſæ principalis,vt conſuluit Fulgoſ.conſ.158.Domina Grauolina. & Dec.in c.ſæpe.col.vltim. eadem refert, licet Fulgoſius dicat contrarium, quia eadem ratio videtur in abſolutione, quæ in condemnatione.

32 Intellige ſi iudex à quo ad expenſas condemnauerat,alioqui iudex appellationis non poſſet ſuper expen.cauſæ primæ iudicare,ſuper quibus non fuiſſet iudicatum,nec appellatum,& ſic ipſe ad hoc non eſſet iudex.Dec.in c.reprehenſibilis.col.3.eod.

33 Hodie ſolent iudices in ſententia exprimere in quibus expenſis condemnent, alioqui dari poteſt ſupplicatio ipſi iudici, vt declaret de quibus expenſis intellexit,vt dicitur in l.Paulus.ff.de re iudic.

34 Excuſatur tamen appellans ab expenſis,quando iuſtam litigandi cauſam habuit.gloſ.in §.fi. in verbo,expenſarum.de friuol.ap.in pragma.Bar.in l.qui ſolidum.§.etiam.ff.de lega.2.& in l.ſancimus.C.de iud. Excuſetur quando appellans ab expenſis.

35 Etiam excuſatur ſi in vno obtineat,& in alio ſuccumbat.c.Raynutius.& c.Raynaldus.de teſta.c.cùm Ioannes.de fide inſtrum.intellge vt dixi in tract.de expen.in princ.

36 Idem quando in cauſa litigandi requiſitæ fuerunt nouæ probationes ex quibus appellãs obtinuit,& tunc etiam ab expenſis excuſatur appellatus, quia iuſtam videtur habuiſſe cauſam litigandi,& quilibet cenſetur eſſe victor & victus,& ſic confunduntur expenſæ.Bal.in l.eos.§.cautione.C.de ap.gloſ.& doct.in c. finem. de dolo.Bar.& alij in l.fi.ff.de re iud.Alex.conſ.41.viſis.col.1. in 4.vol.de Rota deciſ.251.licet ſententia.in no. Nouæ probationes excuſant ab expéſis.

37 Et ſi expenſæ non ſint petitæ,iudex appellationis non condemnabit:vt pulchrè docent Panorm.& Fel.in c.ſignificauerunt. de excep.gl.& doct.in c.fi.de reſcrip.gl.vlt.in §.fi.de friuol.ap.in pragma.ſcripſi in tract.de expenſis.ſuprà. Expenſæ ſi non petãtur, nõ debentur.

38 Excuſatur etiam in multis caſibus quos conſcripſi in tractat.de expenſis.articul.1. ibi vide,ſi non grauetis.

39 Videamus à quo iſta expenſarum condemnatio fieri poſſit,& breui à iudice ad quem faciẽdam docet text.in c.reprehenſibilis.& c.vt debitus.eod.ac Federic.conſil.133.caſus talis.col.2.gl. in §.quodque.in verbo, iudicem.de friuol.ap.in pragma.Bonifac.in clemen.ſi appellationem.col. penult.eodem. Expenſarum cõdemnatio à quo fieri debeat.

40 Quod eſt verum ſi cauſa fuerit introducta coram iudice ad quem,alioqui non.gloſ.in verb. condemnandus.in c.1.eo.lib.6.docto.in c.reprehenſibilis.eo.tit.Peruſ.in c.ſæpe.col.12.q.2.eod.de Petrucia.in tract.de viribus iuramen.in ſecundo remedio litium finiendar. vide quæ ſcripſi ſupra art.5.num.36.tract.de expenſis.

41 Etiam appellatus, ſi ſuccumbat in cauſa appellationis, condemnandus eſt in expenſis,quia victus eſt:& quia temerarius eſt litigator, & hoc docet Spec.in tit.de expenſis.§.nunc videndum. Inthimatus ad expenſas tenetur.

42 verſic.ſed quid de appellato. † Quod dicunt verum, quando ex eiſdem actis iudicatum fuit,ſecus ſi ex nouis.Bart.in l.properandum.§.ſin autem alterutra.C.de iudic.deciſ.Rotæ 251.licet ſententia.in no.

43 Quod limitarem, niſi appellatus habuiſſet iuſtam litigandi cauſam,nam poſtquã iuſta cauſa excuſat à prima, multò fortius à ſecunda excuſabit,cùm habeat præſumptionem ſententiæ pro eodem.l.Herennius.§.Caia.ff.de euictionib.Panorm.in c.finem,num.25.de dolo. Appellatus ratione primæ ſentẽtiæ an ab expen. excuſetur.

44 Maximè ſi haberet duas ſententias,tunc dicunt quidam excuſandum in tertia ſententia ratione præſumptionis duarum ſententiarum.argumento.l.baliſta.ff.ad ſenatuſcon.Trebel.& quod de pacto nudo geminato docet Iaſ. in l.iuriſgentium.§.ſed cum nulla.ff.de pact.& Corſe.in tract. de poteſtate Regia.vbi tradit quid operetur geminatio.

IDEM *article* CXVII.

Nous declarons & ordonnons qu'il ne ſera beſoing cy apres aux appellants de droict eſcrit de demander apoſtres,ainſi qu'il a eſté faict cy deuant:ainçois ſeront receuz les appellants à faire pourſuytte de leurs dictes appellations,ſans auoir demandé leſdicts apoſtres, & ſans ce qu'il ſoit beſoing en faire aucunement apparoir,pour releuer,ne faire pourſuytte deſdictes appellations. *Articulus 10.*

GLOSSA VNA.

HIc tollit iuris ſolẽnitatem,quæ erat in apoſtolis petendis,nam niſi quis intra triginta dies petiiſſet.cap. ab eo.eodem titul. & niſi ſæpius, & inſtanter petiti fuiſſent,appellatio non recipiebatur.clement.quamuis rigor.de appellationibus.hîc ſtatuitur non eſſe petendos apoſtolos, Apoſtoli appellantibus petendi non ſunt.

Digitized by Google

apoſtolos,& hoc iuſtè & ſanctè,quia illa clementina erat facta ad excludendum appellantes,vt teſtatur Petrus Iacobus in ſua practic.rub.de ſtatu curiæ Romanæ.ver.item decreta.clementi.multæque cautelæ dabantur ad illaqueandos appellantes,& excludendum ab eorum appellationibus: vt dicit Cæpol.cautela 45.ſi vis illaqueare,& Matheſilla.nota.21.nota practicam.quæ omnes ceſſant per iſtum textum,vt in dubio appellatio recipiatur.gl.in l.qui reſtituere.ff.de rei vendi.& ſuperius ſcripſi,ideo hic non inſiſtam.

IDEM *article* CXVIII.

Articulus 11. *Qu'en toutes matieres où il y aura pluſieurs appellations, y aura pour chaſcun appel vne amende ordinaire du fol appel,ſans la pouuoir aucunement reduire ou moderer, ſinon en noz cours ſouueraines,s'il ſe trouuoit qu'il ſe deuſt ainſi faire pour treſgrande & treſurgente cauſe, dont nous chargeons l'honneur & conſcience de noſdictes cours.*

GLOSSA VNA.

Mulcta pro qualibet appellatione imponitur.

1 CVm emenda in parlamento ſexaginta librarum,vel alia in aliis curiis inferioribus temere appellantibus imponatur,vt ſuperius dictum extitit,dubitari poterat,ſi quis in vna cauſa,vel diuerſis plures emiſerit appellationes,an vna vel plures debeantur mulctæ,& plures deberi ſtatuit,quod probatur in l.ſi qui ſeparatim.& l.cùm in vna.ff.eo.vbi iurium interpretes.

2 Quia ſicut pro quolibet delicto quis puniri debet.l. nunquam plura.ff.de priua.delict.l.ſi familia.ff.de iuriſd.omnium iudicum.ita & hic pro qualibet appellatione iniuſta tenebitur ad mulctam,niſi parlamento ex æquo & bono viſum fuerit,quod moderari debeant plures appellationes ad vnicam mulctam.

3 Quæ moderandi facultas ſoli curiæ ſupremæ datur,non alij inferiori propter præeminentiam & authoritatem curiæ ſupremæ, & in priuilegium : quæ ſcripſi in procemio concordat. in verbo, ſummas.

4 Et hæc mulcta fiſco applicatur,nam quando lex ſimpliciter imponit pœnam,& non dicit cui applicetur,in dubio fiſco applicabitur.l. iubemus.§.his quoque.C. de ſacroſanct.eccleſ.gloſſ.in §.

5 quodque.in verbo,appellatæ,de friuol.ap.in pragma. † Vbi plus dicit,quòd ſi hic temere appellans ſit pauper,& non valeat mulctam ſoluere,punitur in corpore,per c.reprehenſibilis.eod.& c.finem.de dolo.l.penult.& fi.ff.de in ius vocan.

6 Solet tamen princeps noſter pauperibus bonæ famæ & opinionis per literas remittere hanc

Pauperi mulcta à principe & à Senatu poteſt remitti.

7 mulctam,vt ſæpius vidi,niſi per calumniam appellatum fuerit. † Et parlamenta etiam Franciæ mitigare,& ex cauſa remittere ſolent,ſed alij iudices inferiores non,quicquid dicat gl.& doc. in l.& in mulctis.C.de ap.& Ang.in tract.maleficiorum.in gl.qui iudex.& Guid.in ſtatuto,ſi quis.in verbo,mitigatione.

IDEM *article* CXXVIII. *ibidem.*

Articulus 12 & ſequens. *En toutes appellations ſera iugé (an bene vel malè,) ſans mettre les appellations au neant, ne moderer les amendes du fol appel, ſinon en noz cours ſouueraines, ſi pour treſgrande & vrgente cauſe ils voyent,qu'ainſi ſe deuſt faire,dont nous chargeons leur honneur & conſcience.*

Idem artic. XXXI. *ibidem.*

Et quant aux ſentences donnees par forcluſion, ne ſeront miſes au neant:mais ſe vuideront les appellations, (an bene vel malè,) par appellation verbale, ou procez par eſcrit, ſelon ce que la matiere y ſera trouuée diſpoſee.

GLOSSA VNA.

Iudex appellationis quomodo pronũciare debeat ſententiam.

1 IStе articulus eſt iuri conformis, debet enim iudex appellationis dicere bene,vel malè iudicatum.l. Æmilius.vbi ſcripſi.ff.de mino.benè aut malè appellatum.l.maritus.ff.de quæſtio.

2 Vel emendamus iudicium. l. item quamuis. ibi, ſed prætor interueniet,& rem emendabit.ff. commu.diuidund.c.ſi epiſcopus fortè.11.q.3.c. paſtoralis. in princ.eod.& ſolet parlamentum dicere, *en amendant le iuge, &c.* & ſic poterit iudex appellationis addere,ſeu remouere,& corrigere, per c.Raynutius.& c.Raynaldus.de teſtamen.

3 Vel ſententiam iuſtam vel iniuſtam pronunciare.l.ſi.ff.de re iud.l. eos.C.eo.vel non iuſtè appellatum.l.in ratione.1.§.Imperator.ff.ad legem Falci.vel non recipiendam appellationem,vt ſuperius ſcripſi.

Princeps & curia ſuprema appellationem pro infecta habere poſſunt.

4 Tamen ſola curia ſuprema poſt principem poteſt appellationem irritam pronunciare,& eam pro infecta habere:vt hic dicitur,*mettre au neant.*glo.in clem.vna.de immunit.eccle.de qua ſcripſi in procem.concordat.in gl.ſummas.verſ.20.& hoc vbi non eſt grauamen euidens,vel aliqua cauſa iuſta ad hoc faciendum.[Idem ſtatuit Carol.7.vt patet in ti.*quelles cauſes peuuent eſtre decidees,&c.* attic.4.]

Annullata appellatione, an proceſſus ſit nullus.

5 Interdum curia annullat appellationem, & tunc proceſſus non eſt nullus, ſed ſi annullet appellationem,& omnia geſta,tunc & appellatio,& proceſſus,& probationes nullius erunt momẽti,nec poterit pars ſe illis iuuare:vnde conſuluit Barb.vt aſſerit in clemen.1.col.8. de electiõ. bona alienata poſſe repeti poſt diuiſionem annullatam,licet is,qui habuerat partem ſuam,eam alienauerit,ac ſi non eſſent alienata. facit l.ſi.C. communia de legatis.l.creditor.de dona.inter virum & vxo.l.ſi ex precio.C.ſi cer.pet.

6 Item

Digitized by Google

6 Item ſi reuocetur conſtitutio ſeu mandatum, & habeatur pro infecto, per quod aliquis fuerat excommunicatus, tunc is non indiget abſolutione. per glo. in d. clem. vnic. quam probat Fel. in c. fin. col. 4. de conſtit. & Barb. in conſil. 3. clementiſſimi, col. 3. in 2. volumin. & conſil. 60. illud. col. 12. ibidem.

Excommunicatus quãdo non indigeat abſolutione.

7 Ad hæc ſi Papa mandet executori, vt recipiat reſignationem miniſtri & alteri conferat, quod fecit executor, ſi tamen Papa reuocauerit commiſſionem, & inde ſecuta, & ea pro infectis habuerit, eo caſu primus remanebit miniſter: vt docent Cardi. & Felyn. in cap. ad petitionem. col. 2. de

Reſignatio quando habeatur pro infecta.

8 accuſa. † Quod dicit eſſe mirabile, vt titulus iam extinctus reſurgat. contra l. qui res. §. aream. ff. de ſolut.

9 Sed intellige quoad effectum, & ſic per fictionem, tamen verè factum ſemper factum remanet. l. in bello. §. factæ quoque res non poſſunt infectæ eſſe. ff. de capti. c. ſi Paulus. 32. q. 5. Panor. in

10 c. quæ in eccleſiarum. no. 4. de conſt. † Vnde ſi fiſcus bannitum reſtituat, habens pro infectis omnia facta contra exulem, tunc ipſe poterit repetere bona, etiam per fiſcum alienata, cùm reuocata ſit alenatio. Cardi. in c. quia diligentia. de elect. & Barba. conſil. 9. ſupremi. col. pen. in 1. vol. & conſ. 13. à iure. col. 4. in fi. cum ſeq. in 3. vol. vide quæ ſcripſi in l. princeps. ff. de verb. ſignific.

Bannitus reſtitutus poteſt recuperare bona alienata.

11 Iſta tamen annullatio, *& mettre au neant.* non operatur in præiudicium tertij, ideo omnia quę fecerit miniſter, remanebunt valida quo ad tertium, cui non vult in dubio princeps præiudicare. l. 2. §. merito. ff. ne quid in loco publ. fiat. c. quamuis. de reſcr. in 6. docet Corſe. in ſing. inci. caſſatio. & Barb. conſ. 42. Deum innocent. col. 2. in 3. vol. & conſ. 78. illud. col. 3. ibidem.

Facta interim an valeãt ſi habeantur pro infectis poſtea.

12 Item ſi appellatio ſit deſerta, debet iudex eam deſertam pronunciare, non autem bene vel malè iudicatum: vt docet Bal. conſ. 20. decreto. in 1. vol. per l. ſi præſes. C. quomodo & quando iud. & ſuprà dixi.

13 Ex hoc fuit dictum perperam iudicatum à bailliuo Senlis à Chaumont, eo quòd iudicauerat, quod antequam ad definitiuam in cauſa appellationis procederetur, quòd teſtes iterum erant audiendi, & recolendi anno 1514. die 14. Maij.

14 Nam appellationem recipiendam prius pronunciare debebat, & cauſam retinere. glo. in c. vt debitus. in verbo, alioquin. eod. tit. idem pronunciauit Senatus pro vice domino Damiens, anno 1527. die 8. Ianuarij, qui appellauerat à iudice Ambianen. eo quòd pronunciauerat partem eſſe interrogandam, antequam pronunciaret appellationem recipiendam, vel non.

Iudex appellationis cauſam retinere debet antequã aliquid faciat.

Areſtum.

15 Adeò quòd etiam de conſenſu partium non poſſet cognoſcere iudex de principali, antequã pronunciet cauſam retinendam & appellationem. Bart. in l. eius. ff. de ap. recip. per text. in l. ſi quis prouocatione. C. de ap. de Rot. deciſ. 237. ordinauerunt. in not. Boer. in deciſ. Burdega. quæſt. 257. ſed quid.

16 Imò ſi actor ſuccubuerit, & tamen de nouo probauerit ius ſuum, iudex appellationis eo caſu non ſolum debet proferre bene appelletum, ſed etiam debet condemnare reum actori. Bartol.

17 in l. cùm apud. ff. iudic. ſolui. Panorm. in ca. cùm cauſam. colum. 3. de iudic. † Et ſic vbi iſta verba bene vel malè iudicatum, non poſſunt in totum ſatisfacere, tunc iudex appellationis addere debet, & id facere, quod primus iudex facere debebat: vt aſſerunt Panorm. & Felyn. in c. cum cauſa. de re iudic.

Iudex appellationis quãdo debeat cõdemnare & addere ſententiæ.

18 Et ſententiam incertam ſine quantitate non ſolùm iudex declarare debet, ſed etiam reformare & emendare condemnando reum in certa quantitate. l. ſi. vbi Bald. C. de ſent. quæ ſine certa quanti. doct. in §. curare. Inſtit. de actio.

Iudex appellationis ſententiã reformat & etiam emendat ex nouis actis.

19 Imò ſi ex nouiter productis malè iudicatum pronunciet, hoc debet exprimere, vt honor iudicis à quo ſeruetur. c. vt debitus honor. eod. docet Lanfr. in repe. c. quoniam. in verb. interlocutiones. col. penul. de probat.

20 Item non poteſt iudex mulctam à lege vel ordinatione taxatam moderare, quia leges tranſgredi non poteſt, ſed ſola curia ſuprema hoc poteſt, vt hîc patet: quia iudicat ſicut princeps iudicaturus eſſet, ex bono, videlicet & æquo. l. vna. ff. de off. præfect. prætro.

Mulctam taxatam à lege vel ordinatione iudex non moderatur.

FRANÇOIS article CXX. *des publiées.* M.D.XXXIX.

Qu'il ne ſera doreſnauant baillé aucunes lettres de relieſuement de deſertion, ne peremption d'inſtance pour quelque cauſe & matiere que ce ſoit, & ſi elles eſtoyent baillées, defendons d'y auoir aucun regard, ains les inſtances deſſuſdictes eſtre iugees, tout ainſi que ſi leſdictes lettres n'auoyent eſté obtenues n'impetrees.

Articulus 14.

GLOSSA VNA.

1 DVo hîc ſtatuuntur, quòd poſt deſertionem appellationis non dentur literæ, vt quis audiatur, vel releuetur, nec valet reſcriptum ſic impetratum, imò impetrans eſt infamis. text. in l. fin. C. vt lit. pend. & Cæpol. cautel. 220. poſt Bald. in l. fi. col. vltim. C. ſentent. reſcind. non poſſe.

Reſcriptum poſt deſertionem appellationis non valet.

2 Niſi ſententia eſſet nulla: vt docet Paul. in l. ſi. vt lite pend. Ioan. Lupus in repe. c. per veſtras. no. 4. de dona. inter vir. & vxo. num. 25.

3 Vel niſi diceretur non obſtante lege, vel ordinatione contraria, vel non obſtante quòd appellatio ſit deſerta. gloſſ. & Bar. in l. ſi. C. ſi contra ius. Bal. in l. 2. col. 2. vt. lit. pend. & in l. ſi. doct. in l. cauſas. C. de tranſact. Iaſ. in l. iuſtitia. ff. de iuſti. & iure.

4 Hoc tamen non ſeruatur in Francia, ſed quotidie etiam ex cauſa impedimenti impetrantur literæ releuamenti à deſertione: vt ſuperius dictum fuit.

5 Item

Digitized by Google

Reſcriptum poſt peremptionem inſtantiæ an valeat.

5 Item de iure ciuili cauſa debet terminari intra triennium,aliàs perimitur inſtantia.l.properã-
dum.C.de iudic.& ab hac peremptione inſtantiæ reſtituitur minor.§.fin. ibidem.quid in maiore?
tex.in l.& ſi ſine.in fin.ff.de minor. ſic ait. Conſtat autem omnis ætatis hominibus reſtitutionem
6 eremodicij præſtari debere , ſi doceant ſe ex iuſta cauſa abſuiſſe. † Et quamuis iſte textus
prohibeat literas dari,tamen praxis iſtum textum non recipit,ſed quotidie literæ impetrantur, vt
non obſtante peremptione inſtantiæ liceat cauſam proſequi, & hoc fit per reſtitutionem : vt do-
cet Alex.in conſil.42.in 3.vol.& Socin.conſil.299. in ſecundo dubio.vol.2.& conſil.121.in 3.vol.
Ludouic.Roma.in l.2.ff. de re iudic.& Georg.Natan.in repet.clem.ſæpe.in princ.col.40.& ſeq.de
7 verb.ſignific. † Sed peremptio inſtantiæ de conſuetudine dicitur , ſi quis non fuerit pro-
ſecutus appellationem intra annum , tunc inſtantia à Dicanicis dicitur perempta,niſi fuerit cau-
ſa reſeruata:vt ſolent die ſeptimo Septembris in parlamento reſeruari,& partes quæ cupiunt cau-
ſas reſeruare, hoc ſolent petere in fine parlamenti,vel ſubſcribere in membrana, vbi cauſæ reſer-
uantur. [Sed hodie hoc iure non vtimur:nam per conſtitutiones nouiſſimas Henrici omnia iſta
immutata cenſetur.]

Inſtantia cauſæ in cõſilio poſitæ non perimitur.

8 Poſtquam cauſa eſt conſilio permiſſa in parlamento , amplius non erit peremptio inſtantiæ,
quia non eſt in poteſtate partium , vt cauſa finiatur.facit l.ſi.C.de temp.ap.& doct.in l.properan-
dum.§.pe.de iudic.ita cenſuit Senatus anno 1516.die 7.Aprilis poſt Paſcha.

CHARLES VII. *article* XVI.

Articulus 15.

Item,& pource que ſouuentesfois,apres qu'aucuns ont appellé, ils deſirẽt delaiſſer leur appellation,& qu'aucunesfois iceux appellans ne ſçauent ou ne trouuent à qui delaiſſer leurſdictes appellations : Nous ordonnons en enſuyuant les ordonnances de noz predeceſſeurs Roys de France,que quand aucun aura appellé d'aucun iuge,que celuy qui aura appellé , puiſſe dedans huict iours apres prochains enſuyuans , renoncer à ſadicte appellation , & qu'il aille par deuers le iuge , de qui il aura appellé,ou le greffier de la cour d'iceluy iuge,& ſe delaiſſe de ſadicte appellation : lequel delay ſoit enregiſtré és regiſtres du greffier. Et s'il aduenoit que le iuge ou greffier ſe abſentaſt du lieu,ou la ſentence ou iugement,dont aura eſté appellé,aura eſté donnée,iceluy iuge ou greffier ſeront tenuz de laiſſer perſonnes audict lieu, auſquelles icelles appellations ſerõt delaiſſées à fin que quand le iuge verra icelles appellations delaiſſées,qu'il puiſſe mettre ou faire mettre ſa ſentence ou appoinctement à execution.

GLOSSA PRIMA.

Renunciare appellationi quis poteſt intra octo dies.

1 HIc articulus tractat de tempore, quo poteſt quis renunciare appellationi,& dicit quemli-
2 bet poſſe renunciare intra octo dies,computandos à die appellationis emiſſæ. † Et hoc
ideo ſtatutum eſt, quia ſi perperam quis appellauerit,intra octo dies ſumet conſiliũ,& ſi inuene-
rit ſe ſine grauamine appellaſſe,renunciabit appellationi,renunciatio autem duplex eſt , expreſſa
videlicet & tacita.

Renunciatio appellationis duplex.

3 Expreſſa eſt,quando quis per pactum,vel aliàs expreſſim renunciat appellationi.c.interpoſi-
ta.§.ille denique.& c.dilectæ.eo.tit.Bal.in l.tale pactum.§.qui prouocauit.ff.de pact.
4 Sciendum eſt,quòd ſi quis renunciet ſimpliciter appellationi,videtur in totum renunciare &
appellationi,& iuri appellandi , iterum in illo artic.text.in l.ſi quis libellos.C.eod.ideo iterum ap-

Renuncians appellationi an iuri appellandi renunciare cenſeatur.

5 pellando nil agit.Bart.Alex.& alij in l.cùm procurator.§.1.ff.de noui oper.nunc. † Sed ſi quis
renunciet appellationi mutando fortè, vel emendando , aut iterum appellando , tunc iuri appel-
landi renunciaſſe non cenſetur,teſte Bald.in addit.ad Spec.in eod.tit.col.15.verſicul. quandoque
quis renunciat.

Renunciari appellationi per pactum an poſſit.

6 Certum enim eſt quòd per pactum de conſenſu ambarum partium renunciari poteſt appella-
tioni interponendæ.l.vlt.§.ſi.C.de temp.ap.ſecus per renunciationem:vt docent do.de Rota.deci.
287.licet appellationi.in no.gl.& doct.in l.1.C.de pact.

Tacite quando quis dicatur renunciare appellationi.

7 Tacitè verò renunciare appellationi cenſetur, quando poſt appellationem ab interlocutoria,
appellans adit iudicem à quo,vt iuſtitiam in illa cauſa recipiat.c.ſi à iudice.eo.tit.in 6.c.gratum.de
off.deleg.c,ſolicitudinem.in ſi. eo. niſi proteſtaretur.Alex.conſ.130.in cauſa,vol.4.& Guido Papæ
in deciſ.Delph.q.364.ſi quis.& Aufre.deciſ.193.

Areſtum.

Tranſigendo ſuper iudicatis appellationi quis renũciare cenſetur.

8 Si tamen appellatus impetret literas contra appellantem , vt cogatur declarare, an velit pro-
ſequi appellationem necne:& ſi velit,quod anticipetur coram iudice ad quem,& ſi nolit,quod te-
neatur procedere coram iudice à quo , perperam impetraſſe : & abuſiuè iudicauit Senatus anno
1528.die 24.Nouembris:quia appellatus habet ſua auxilia ordinaria,& ſic extraordinaria nõ ſunt
quærenda.l.in cauſæ.ff.de minor.

Spolians appellationi renunciare videtur.

9 Item renunciare tacitè quis videtur , ſi tranſegerit ſuper iudicatis.l.tale pactum.§.qui prouo-
cauit.ff.de pact.vbi etiam gloſ.dicit quem renunciari appellationi,ſi iudicatum facere promiſerit,
quod probat Lanfr.in rep.c.quoniam.in ver. interlocutiones.col.26.de prob.& Cotta in 2.p.me-
mor.in verb.appellari.

Non petens apoſtolos an appellationi renunciare præſumatur.

10 Item ſi lite pendente ſuper appellatione appellans ſpoliet aduerſarium, ſecus ſi ante iudiciũ
incœptũ.tex.ſing.in c.ex parte.2.de reſcr.c.an ſit.& c.cùm cauſam.de ap.gl.vlt.in c.non ſolùm.eo.
tit.in 6 Mathеſil.no.28.nota quod actor.Fel. in c.ex parte.col.3.

Non ſe præſentans in termino,fingitur renunciare appellationi.

11 Idem ſi non petantur Apoſtoli intra triginta dies.c.ab eo. de appel.in 6.l.1.ff.de lib.dimiſſo.
vbi Bart.Guido Papæ in ſtatuto ſi quis.in verb.appellatione.col 9.& Aufrer.q.44.& Rota deciſio.
406.ſi auditor.in no.hodie in Francia non petuntur,vt ſuperius dictum fuit art.10.& qui permit-
tit,

Digitized by Google

tit.labi tempora, videtur acquieſcere ſententiæ. Bald. in auth. item. C. de temp.appel.refert Alex. in addi.ad Bar.in l.ſi quis ſeparatim.in fi.C.de appel.

12 Idem ſi appellans non ſe præſentet in termino præſtituto ad ſe præſentandum coram iudice ad quem.c.perſonas.de appel.Bal.in l.præſes.C.eod.& doct.in c.ſæpe. eod.

13 Et ideo inualuit conſuetudo in curiis eccleſiaſticis, vt iudices aſſignent appellanti terminum ad faciendum fidem de proſecutione appellationis, vt impunè poſſint ſuas exequi ſententias, ſi non conſtiterit eis de proſecutione, teſte Federic. conſil. 28. punctus quæſtionis.& Roma.
14 ſing.162.hoc neſciunt legiſtæ. † Dicens tamen quod licet appellans non oſtendat proſecutionem, eo ſolo non erit appellatio deſerta.ſequitur Fel. in c. perſonas,& Ant. Tremol. in add. ad pract.de Bonacurſo.tit.de impe.exe.in verbo, iuxta tempora.

Appellans ſi non faciat quod debet appellationi renũciare intelligitur.

15 Vel tacitè renunciat, quando appellans non facit id, quod facere tenetur ex lege, conſuetudine, vel ordinatione, vtpote ſi debebat ſoluere ſex denarios pro libra, & ne obolum quidem ſoluerit, vt docet Bald.in addit.Spec.in eod.titul.verſic. ſed pone dicit ſtatutum.refert Iaſ.in authen. qui rem.col.6.verſic.decimo adde.C.de ſacroſanct.eccle.

Petens dilationẽ ad ſoluendum appellationi renunciat.

16 Item ſi petat dilationem ad ſoluendum iudicatum, appellationi renunciare cenſetur, vel ſi aliter acquieuerit.l.ad ſolutionem.ff. de re iudicata. & vide alios caſus per doct. in l. ſi qui ſeparatim.in fi.ff.de appell.

17 Item poſtquam iſte tex.dat facultatem renunciandi.ibi,*puiſſe renoncer*, quando ritè renunciat non tenetur aliquam mulctam præſtare, nec expenſas, damna, aut partis intereſſe, quia hoc facit authoritate iuris, id eſt, huius ordinationis, & qui authoritate iuris aliquid facit, non punitur, allegatur l.Graccus.C.ad legem Iuliam de adult. & ita cenſuit Senatus anno 1543. die 18.Decembris poſt meridiem in magna camera.

Renuncians appellationi nihil præſtare tenetur.

18 Licet Rex Carolus ſtatuiſſet anno 1365. die 18. Nouembris appellantes à Seneſchallis, & aliis immediatè ad curiam condemnandos ad ſexaginta ſolidos Pariſ. ſed hanc ordinationem vſus non recepit, licet fuerit in parlamento publicata 19. Ianuarij.

19 Tamen in ſupplicationum auditorio ſeu requeſtarum (vt vocamus,) ob honorem conſiliariorum ſupplicationum ſi quis appellationi ab illis emiſſæ renunciet, ad ſexaginta ſolidos tenetur, hoc fuit ſtatutum anno 1346. vt patet in regiſtris conſilij, ſed & iſtud adhuc nec exactè ſeruatur, ſed vidi impune renunciaſſe intra octo dies.

20 Et ſic poſtquam appellans poteſt renunciare intra octo dies, non poterit appellatus citius illũ anticipare, & non obſtante anticipatione poterit appellans renunciare, quia indultum à iure beneficium nemini eſt auferendum.reg.indultum.de regu.in 6.

21 Sed ſi anticipatio fuerit notificata parti eo die, quo ipſemet appellans renuciauit, & non dixerit ſe renunciaſſe, tamen anticipans in expenſis fuit condemnatus anno 1518. die 8. Maij. eo quia erat in culpa, cùm non vidiſſet renunciationem apud acta deſcriptam.

Renunciare appellationi non obſtãte anticipatione quis poteſt.

Areſtum.

22 Si verò fuerit anticipatus poſt hos octo dies, valebit anticipatio, vt iudicauit Senatus anno 1521.die 16.Maij ſecus antea, vt ſuperius dictum fuit.

Anticipatio ante octo dies non valet

23 Item nono die poterit quis appellationi renunciare, quia dies appellationis interiectæ non computatur per verbum, *apres prochains*. & ita declarauit Senatus pro magiſtro Gulielmo *Bienaymé* anno 1520.die 16.Iulij, vt refert do. Tiraquel. in tract.de vtroque retractu.art.1.gl.2.num.50.
24 vide in ſtylo parla.areſto 94. † Tamen is qui renunciauerat poſt nouem dies fuit condemnatus ad expenſas, & declarata appellatio deſerta, ſed non ad emẽdam, quia extra tempus renunciauerat 17. Februar. anno 1510. & 1516. die 19. Aprilis.& inter Petrum Marchault, & Claude Mouerbat, anno 1515.die 15.vel ſeq.Iulij.

Nono die renunciatio appellationis an valeat & poſtea.

Areſtum.

25 In criminalibus tamen non poteſt quis appellationi renunciare, quia hæc ſapit defenſionem. c.cùm inter.& c.olim.de excepr.gloſſ.in l.pactum inter.ff.de pactis.& non auditur petere volens, l.non tantùm.ff.de appel.

Renunciatio appellationis non valet in criminalibus.

26 Item licet quis poſt octo dies expreſsè non poſſit renunciare appellationi, tamen tacitè poterit litigando, & procedendo coram iudice à quo appellauit.c.ſolicitudinem.de appel.ca.ſi à iudice.eod.tit.in 6.Ideo ſi appellatus eo caſu conuenerit appellantem poſt tres menſes ad deſertionem declarandam, perperam agit, vt in iuridicis conuentibus Molinis habitis fuit declaratum, & appellatus in expenſis condemnatus anno 1534.die 22.Septembris.

Poſt octo dies poteſt ſine mulcta quis appellationi renũciare.

27 Tamen ſi coactus procedat, vtpote quia procedi poteſt non obſtante appellatione, tunc facta proteſtatione quod non intendit ſuæ appellationi renunciare, eam poſtea proſequi poterit, vt iudicauit Senatus anno 1510.die 25.Ianuarij,& ſuperius dixi per tex.in c.ſi à iudice.de appellatio.in 6.

Agens corã iudice à quo quando non renunciare appellationi videatur.

28 Etiam poterit appellans poſt renunciationem proſequi quando appellatio fuit generalis, & renunciatio ſpecialis ſuper aliis, in quibus non eſt renunciatum, vt ſuperius art. 7.& ſeq. dictum
29 fuit. † Secus ſi appellatio & renunciatio fuerint ſpeciales.l.ampliorem.vbi doct.C.de appel.de Ferra.in pract. ſua in forma appella. à definit. in prin.col.2.& in verb.in illis.Peru.in d.c.ſi à iudice.in fi.eod.Dec.in c.ex parte.5.eodem.Imbert.in Inſtit.foren.pag. 194.

30 Cedens liti notificare debet iudici.Bal.in c.dudum, 2.col.4. de elect.& in c.gratum.de offic. deleg.Fel.in c.quod ad conſultationem.nu.5.de re iud.Guido Papæ ſingu.27.Bal.in c.1.col.vlt.de de offic.deleg.Peru.in c.fin.de dolo.lib.6.Soc.conſil.45.viſa.vol.1.Fel.in c.cùm Ioannes.nu.19.de fide

Cedens liti, iudici notificare debet.

Digitized by Google

fide inſtru.Cur.in l.nam poſtea.§.ſi minor.ff.de iureiur.

31 Item iſte text.loquitur in appellatione iudiciali,ideo in extraiudiciali poterit quis renúciare poſtea,quia ſub nomine appellationis non venit prouocatio,quæ extra iudicium fit,hoc tamen reprobaui ſuperius in præfa.licet hoc doceat Io.Samſon in conſuet. Turo. art. 18.rub.*des amendes*, tamen à ſimilitudine rationis fortè etiam iſte text. haberet locum in appellatione extraiudiciali, ſi quis non renunciet vt hîc. ſed ne extendamus pennam conſiderari debet, an ſit eadem ratio necne,& ex hoc iudicabitur: alioqui quandocunque prout de iure renunciandum erit.

Et qu'il aille par deuers le iuge de qui il aura appellé,ou le greffier de la cour d'iceluy iuge,& ſe delaiſſe de ſadicte appellation,lequel delay ſoit enregiſtré és regiſtres du greffe.

GLOSSA SECVNDA.

Renunciatio appellationis quomodo fieri debeat.

1 QVomodo debeat appellans renunciare? hîc reſpondet quòd coram iudice à quo appellauit,nam appellando ſuſpenderat poteſtatem cognoſcendi in hac cauſa. c. venientes. de iureiur. ob id denuncianda eſt renunciatio iudici à quo,cuius iuriſdictio per appellationem ſuſpenſa erat.

2 Item ſi non inueniat facilè iudicem,poteſt adire ſcribam,& grapherium curiæ , & coram eo appellationi renunciare , etiam hoc eſt introductum , quia cùm grapherius debeat acta appellationis tradere vtrique parti. † Ideo appellatus facilè hanc renunciationem videre poterit,
3 & à proſecutione ceſſare , & iudex quoque hoc per relationem actuarij ſcire poterit , & in cauſa procedere viſa renunciatione. [Et contra quendam, qui coram duobus notariis renunciauerat ſuæ appellationi, pronunciauit Senatus non valere , & cum ad mulctam ordinariam ac ſi non renunciaſſet condemnauit anno 1389.vltima Maij.]

Dies renunciationis appellationis in actis ſcribi debet.

4 Sed quomodo debeat ſcribere renunciationem? Reſpon. ordinatio,*lequel delay ſoit enregiſtré és regiſtres du greffe.* Primò ſcriba debet ſcribere dilationem , id eſt , quo die hic renunciauit , vt cognoſcatur an tempore debito renunciauerit,videlicet an intra octo dies, & ſic quam fecit dilationem appellans ad renunciandum.

5 Et quòd iſtam renunciationem ſcribat in libro actorum, videlicet in eo libro,quo appellauit pars : nam poſtea adiiciet ſcriba , quod poſtea tali die renunciauit tali appellationi emiſſæ, & hoc fit vt parti appellatæ conſulatur volẽti proſequi cauſam coram iudice à quo,vt eam proſequi poſſit cognita renunciatione.

Renunciatio appellationis apud acta valet etiam nõ notificata parti. Areſtum.

6 Quæro ſi quis renunciauerit coram ſcriba , & apud acta, non tamen ſignificauit parti , an renunciatio valeat? Reſp.valere,quia hîc ponitur alternatiua , cuius natura eſt, vt alterum ſufficiat. regul.in alternatiuis.de regul.iur.in ſexto.l.3.ff. de eo quod certo loco. Et ita cenſuit Senatus pro capitulo Meldun. anno 1510. die 16. Aprilis. quamuis ſtylus eſſet ibidem, vt ſignificari deberet, qui in hoc fuit reprobatus,quia contra legem Regiam.

7 Si tamen fuerint duo ſcribæ , & apud vnum appellatio ſit interpoſita & deſcripta , alter verò eius renunciationem exceperit , aduerſario hæc renunciatio inthimari debet, vt docet Imbert.in Inſtit.foren. lib.2.§.ſequitur.tamen quia hîc tex.non cogit appellantem,niſi alternatiuè,ergo non requiretur niſi alterum. l. ſi ex pluribus. ff. de legatis. 2. & ideo videtur ſufficere, ſi ille actuarius conſcripſerit in libro actorum, vt hîc ſtatuitur.

Parti an debeat inthimari appellationis renũciatio.

8 Vtrum iſta renunciatio debeat inthimari parti,quod videtur, nam omnia quæ parte abſente fiunt,ei notificari debent.l.eos.§ 1.C.de appell.

9 Contrarium eſt verius,quia iſte tex.non aſtringit renunciantem ad ſignificandum parti,ergo nec nos ad id illum grauare debemus.arg.l.de precio.ff.de Public.in rem actio.

10 Vnde ſi quis poſt renunciationem inthimauerit eam parti in domo habitationis,licet appellatus fuerit proſecutus appellationem , dicens ſibi debere inthimari in perſona , ſi proſequatur deſertionem,perperam agit , & renuncians fuit abſolutus cum expenſis , anno 1544 die 14.Iulij,

Areſtum.

quia vbi non requiritur inthimatio,ſi interueniat & inepta, ſufficit. gl. in §.ſerui. quibus ex cauſis manumittere licet.& in l.vinum.ff.ſi cert.petat.

Renunciatio appellatio nis corã apparitore parti inthimata valet. Areſtum.

11 Item ſi quis renunciauerit coram apparitore , ſi illam renunciationem parti inthimauerit, valere pronunciauit Senatus : ſi verò non denunciauerit parti,ad expenſas fuit condemnatus renuncians citatus deſertionis gratia, anno 1540. die 7. Octobris in iuridicis conuentibus Molinis
12 habitis. † Et hæc denunciatio ſaltem intra tres menſes fieri debet, vt iudicauit Senatus prout refert Aufrer.in ſtylo.parlamen.areſto 94.

Intra tres menſes fieri debet denũciatio.

13 Tamen Ludouicus de Ponteruault fuit abſolutus à deſertione, qui licet extra iudicium appellaſſet à ſaluagardiæ conceſſione datæ Ioanni Abraham , tamen renunciauit coram apparitore & teſtibus , qui apparitor non fecit certiorem appellatum de renunciatione : ob id parlamentum reſeruauit.dicto Ioanni Abraham actionem contra ſeruientem ad expen.

Procurator nõ poteſt renunciare,ſed dominus. Areſtum

14 Item dominus debet renunciare , non procurator,vt docet Bald.in l.fi.in fi. de temp. appellat.Alex.conſil.115.attentis.in fi.vol.5.& Peruſ.in c. Nicolao. col. 3. q. 7. eodem tit.quia eſt quædam ſpecies donationis,quæ non poteſt fieri niſi per dominum. Bald.in l.fi.& Ioan.Sanxon.in ordinar.Turon.artic.4.Iaſ.in l.cum procurator. ff. de oper.noui.nunc.niſi poteſtatem appellandi habuerit : quia tunc etiam renunciandi poteſtatem cenſetur habuiſſe , vt iudicauit Senatus anno 1535. in craſtinum corporis Chriſti patronis Alberico & Vielard poſtulantibus. [Item Senatus approbauit renunciationem appellationis procuratoris,qui appellauerat ſine mandato , & poſtea

etiam

etiam renunciauerat pro religioſis de Columbis, vt docet Ioan. Gallus in quæſtio. per arreſta. q. 137. in fin.]

15 Etiam poteſt quis renunciare vt hîc, ſi quis appellauerit ad parlamentum, vel ad regem, ſeu ad magnum conſilium, & ita declarauit Philip. Auguſt. olim Franciæ Rex, vt in lib. ordin. antiquarum patet fol. 43.

16 Poteſt etiam quis acquieſcere appellationi non ſolùm intra octo dies, ſed ſemper quouſque de appellatione in conſilio cognoſci cœptum ſit, vt dicetur infra de literis ceſſionis, prouocatio, & quando ea renunciatio fieri debeat.

Acquieſcere appellationi quando quis poſſit.

17 Etiam inuito appellato quis renunciare appellationi ſuæ in hoc Regno poteſt, cùm appellatus non iuuetur prouocatione, de conſuetudine Regni, per l. ſi iudex. ff. de mino. contra c. ex parte. 2. de reſcr. Bald. in l. fi. C. quando prouo. non eſt neceſſe.

Appellans etiam inuito appellato renunciat ſuæ appellationi.

Et s'il aduenoit que le iuge ou greffier s'abſentaſt du lieu.

GLOSSA TERTIA.

1 HIc prouidet quando iudex, qui non vult regulariter audire iſtas appellationes, ſe abſentat, ne illi intimari poſſit, idem in Grapherio, vt aliquos relinquere teneantur, apud quos appellationis renunciatio fiat. l. vt perfectius. C. de anna. excep. facit l. 1. §. adeundi. ff. quando appel. ſit.

2 Requiſita ex hoc tex. habes ſequentia. Primò quod quis appellauerit: non poteſt enim renunciare appellationi, qui non appellauit, priuatio enim præſupponit habitum. l. decem. ff. de verb. oblig. §. ſeruus. de capit. diminu. in Inſti.

Requiſita vt iure appellationi renuncietur.

3 Secundo requirit iſte tex. renunciationem appellationis ipſo facto, vnde non ſufficeret dicere volo renunciare appellationi, quia non ob hoc renunciaret, quia verbum, volo, tunc non induceret diſpoſitionem, ſecundum Bart. in l. 1. ff. mand. & in l. 1. C. de ſumma trini. & oportet, vt facto appellans renunciet appellationi, per iſtum tex. ibi. *& ſe delaiſſe de ſadicte appellation.*

4 Tertiò requirit hic tex. quod renunciet coram iudice, vel Grapherio Ideo non valeret renũciatio coram notario & teſtibus, vel coram duobus notariis. Inde appellationem emiſſam coram duobus notariis, deſertam pronunciauit Senatus anno 1389. die vltima Maij.

Renunciatio appellationis corã notario & teſtibus non valet.

5 Non valeret etiam facta coram apparitore, ideo contra Robertum Baudoin Frepier, qui ſic appellauerat & poſtea renunciauerat, fuit pronũciata appellatio deſerta pro Puſſeram anno 1524. die 2. Decembris, niſi poſtea notificata eſſet parti, vt dixi in 2. glo. ſupra eo.

Areſtum.

6 Quartò requiritur in hoc text. quod infra octo dies à tempore emiſſæ appellationis computandos quis renunciet, quamuis de iure quis appellationi renunciare poſſit antequam iudici ad quem ſit præſentata, c. quamuis. 2. de elect. in 6.

7 Quintò quod dies renunciationis factæ ſcribatur in regeſtis ſcribæ, ſeu Grapherij. ibi, *lequel delay ſoit enregiſtré és regiſtres du greffier.*

8 Sextò ſi iudex vel ſcriba ſe abſentauerint, oportet, vt relinquant aliquem, coram quo deſiſtere à ſua appellatione quis poſſit, vt hîc. Et ſic ordinatio Philippi Regis edita anno 1344. ſtatuit, quod appellantes debent habere literas ſuæ renunciationis à bailliuis, à quibus appellauerunt, vel à ſuis commiſſis. [Sextò intelligitur iſte tex. tam in appellationibus emiſſis ad ſupremas curias, quam ad alios iudices immediatos ad illas, vt declarauit Senatus anno 1354. die 24. Nouembris: in aliis autem inferioribus intelligatur renunciationem faciendam prout de iure.]

Renuncians literas habere debet à iudice corã quo appellationi renunciat.

Affin que quand le iuge verra icelles appellations delaiſſées, qu'il puiſſe mettre ou faire mettre ſa ſentence ou appoinctement à execution.

GLOSSA QVARTA.

1 RAtio ponitur hîc quare coram iudice vel ſcriba debeat renunciari appellationi, ſcilicet vt iudex à quo videns renunciationem, poſſit ſuam ſententiam executioni mandare, ſiue ſit interlocutoria, ibi, *appoinctement,* ſiue ſit definitiua.

2 Et ſic qui non renunciauerit intra hoc tempus octo dierum, poſtea non recipitur. Limitatur niſi per literas Regias concedatur, quod ſolet ſæpe fieri etiam non ſoluta emenda conſentiente Regis procuratore.

Renuncians poſt octo dies per literas recipitur ad expẽſas tamẽ cõdemnatur.

3 Item hîc renuntians ſi poſt octo dies renunciet, ad expenſas & damna partis tenetur. cap interpoſita. §. illæ. de appel. vt placuit Senatui anno 1519. die 15. Iulij. † Secus ſi intra tempus
4 hîc ſtatutum renunciauerit, eo quod authoritate huius ordinationis hoc faciat, & ita declarauit Senatus 18. Decembris, anno 1543.

Arreſta.

5 Etiam poſt iſtam renunciationem non poterit pars appellationem proſequi, quia remittentibus actiones ſuas amplius non eſt dandus regreſſus. l. quæritur. §. ſi venditor. ff. de ædil. edict. c. quam periculoſum. 7. quæſt. 1.

A renunciatione appellationis an quis releuari poſſit.

Areſtum.

6 Niſi ab illa renunciatione releuaretur fortè ratione minoris ætatis. Barb. conſ. 44. in 3. vol. vel alia ex iuſta cauſa, vt cenſuit Senatus anno 1510. die 17. Februarij.

7 Item poterit quis agere de nullitate, licet appellationi renunciauerit. cap. fi. de appel. in 6. vbi doct. in l. ſi expreſſim. ff. eod. & c. dilecto. eo.

Agi poſt renunciationẽ appellationis cõtra iudicẽ an poſſit.

8 Etiam poterit agere poſtea contra iudicem in ſyndicatu. gl. & doct. in c. paſtoralis. §. quia vero. de offi. deleg. Bar. in l. 1. quod quiſque iu. ſiue renunciauerit tacitè, ſiue expreſsè Bal. in c. ſæpe. eo. & conſuluit Socin. conſil. 24. viſis. col. 3. verſ. ſecundò principaliter. in 1. vol.

Digitized by Google

Quilibet appellãs renũciare debet & vnius renuntiatio non ſufficit.
Areſtum.

9 Quamuis hoc non ſeruetur in Francia, quia extra tres caſus non ſolemus agere contra iudices vel magiſtratus videlicet doli,fraudis,& concuſſionis,vt ſuperius dictum fuit.

10 Iſta renunciatio non præiudicabit adhærentibus,vel aliis,vt docet Bald.in l.1.in fi.C.ſi vnus ex plu.appel.quia res inter alios acta non aliis præiudicat,vt patet in rub.C.illo tit.

11 Vnde ſi plures fuerint appellantes, omnes renunciare tenentur, & vnius renunciatio non nocet aliis.c.ex parte ſupra de reſcr.ideo poterunt alij,qui non renunciauerunt citari ad deſertionem poſt tres mẽſes,vt ſuperius dixi.& ſic iudicauit Senatus pro Abbate & religioſis ſancti Ioannis du Dart, contra dom.Ludouicum Cominum de Anules,anno 1228. die 10.Decembris, vide text.& ibi,Dec.in l.ſi qui ſeparatim.in fi.de appel.ff.

CHARLES VII. Article X.

Articulus decimusſextus.

Item,voulons & ordonnons, que s'il y a attemptat contre aucune cauſe d'appel releuée en noſtredicte cour de Parlement,dont l'appellation aura eſté faicte formellement en noſtredicte cour,qu'icelle noſtre cour en puiſſe retenir la cognoiſſance. Et prohibons & defendons, qu'aucun n'allegue auoir eſté faict attemptat,ſi veritablement il n'a eſté faict,& qu'il ne monſtre prõptement par information deuëment faicte.Et en cas que par information il ne monſtrera auoir eſté faict attemptat, que le procureur, qui aura allegué l'attemptat, ſoit condamné en l'amende:& pareillement la partie, qui aura faict faire l'adiournement ſur l'attemptat: & la cauſe ſoit promptement renuoyée par deuant le iuge, auquel de droict & de couſtume la cognoiſſance en appartiendra, & ſans en faire difficulté.

GLOSSA PRIMA.

Parlamẽtum de attentatis pendente appellatione cognoſcit.

1 PRimum quòd hic ſtatuitur,eſt quòd ſi aliquid attentatum fuerit poſt appellationem ad curiam,ipſa poterit cognoſcere,& cauſam retinere,quia attentatum fuit factum in contemptum curiæ:ideo ad eam pertinere cognitio debet.arg.l.quoties.C.de iud.Maſuer.eo.tit.verſi. item ſi agatur.

Inhiberi nõ debet ne quid attentatur.
Areſtum.

2 Nota tamen quòd pendente lite non debet fieri inhibitio, ne aliquid attentetur ſeu innouetur,aliàs eſſet prohibere curiæ,ne quid ageret,ſed debet inhibitio fieri,ne quid attentetur in odiũ ſeu pręiudicium litis,ſeu appellationis.Sic ſtatuit Senatus anno 1519.die 1.Martij contra moniales de Poiſſi.

Poſſeſſione ſua pars non debet priuari appellatione pendente.

3 Sciendum eſt quòd appellatione emiſſa non debet quis priuari commodo ſuæ poſſeſſionis. c.1.vt lit.penden.nec dicitur ille innouare, qui ſua poſſeſſione vtitur pendente appellatione, eo modo quo prius poſſidebat,ſed inniti priori cenſetur.l. vtique.in fi.ff. de rei vend.ideo in ea nullo modo turbari debet.tex.in c.cùm teneamur.eo.gl.in c.non ſolùm.iſto tit.in 6.Ioan.Monach.in c. cupientes.num.138.de electio.in 6.

Innouari quid non debet appellatione pẽdente.

4 Itaque non debet quis poſt appellationem aliquid innouare, vt patet in tit.ff.nihil nouari appel.penden.alioqui illa retractanda ſunt.c.non ſolùm.de appel. in 6. vbi non ſolùm innouata poſt appellationem à definitiua retractantur,ſed etiam ea omnia,quæ medio tempore inter ſentẽtiam & appellationem (quæ poſtmodum intra decendium interponitur) innouata ſunt.Alex.conſ.99. viſis.in 5.vol.Dec.conſ.200. in caſu.

Attentata poſt appellationé ab interlocutoria nõ retractẽtur.
Innouare quid & attẽtare.

5 Attentata verò poſt appellationem ab interlocutoria non reuocantur, niſi ea quæ facta ſunt poſt inhibitionem.c.non ſolùm.in fin.

6 Innouare & attentare is dicitur, quando non relinquit rem controuerſam in eodem ſtatu in quo erat tempore appellationis.l.appellatione.C.eo.& c.ſignificantibus.eod.

7 Ratio huius reuocationis eſt, quia attentans aliquid poſt appellationem videtur iniuriam inferre iudici ad quem,& illud facere in eius contemptum,ideo æquum eſt, vt illud reſtituatur.Domi.in c.non ſolùm.

8 Et hæc reuocatio attentatorum poteſt peti vſque ad concluſionem in cauſa. de Rota deciſ. 57.attentata.in not.

Literæ non facta mẽtione appellationis non valent.
Pars nihil innouare debet pendẽte appellatione.

9 Vnde literæ impetratæ appellatione pendente eius non facta mentione, ſunt ſubreptitiæ. gl. not.in cap.oblatæ.eo.tit. vbi Præpo.tradit quatuor limitatio.& Roma.conſil.249.in caſu.vbi dicit poſt appellationem non debere nouum iudicium inchoari ſuper re, ſuper qua eſt appellatum.

10 Amplia vt quid innouare non debeat iudex nec pars. cap.dilectæ.de except.vbi Hoſt.& alij dicunt innouata à parte reuocanda ex ſolo iudicis officio, etiam ſine libello. Bal.in l.3.verſi.quæro vtrum attentata.C.eod.licet doct.intelligant illum tit.nihil nouari in iudice,vſus tamen forenſ. etiam intelligit in parte.

11 Imò ſi appellans aliquid attentet, eo ipſo reddit ſe indignum beneficio appellationis,& iudex à quo procedere poterit, ac ſi appellatum non eſſet. c.an ſit deferendum. eod.Ioan.Monach. in c.cupientes.nu.139.de electio.in 6.Decius conſil. 103. in cauſa.col.2.hoc tamen iure non vtimur in Francia.

Tertius innouare non prohibetur.

12 Limitatur quoad tertium, qui ratione ſui intereſſe non prohibetur innouare. gl. ſing.l creditor.in prin.ff.mand.probant do.de Rota deciſ.58.not.quod vbi auditor. in antiq. & Barb.in c.1. num.10.de reſcr.& in conſ.43.Præclarè.col.17.in 1. vol. vide limitationes in cap.bonæ.eod.titul. per doct.

Pendẽte appellatione in carceres pars intrudi poteſt.

13 Secundò non procedit quãdo ipſa appellatio innouaret. l.eos. §.ſuper his.& l.minimè.C.eo. Ideo ſi quis intrudatur in carcerem & appellet, debet detineri,per illum.tex.& in ordin.reg.titul. *des adiournemens perſonels.*art. 5.& ſequ.Et hoc ſeruatur de conſuetudine generali omnium curiarum,

Digitized by Google

rum,teſte Guido Papæ in deciſio.Delph.q.235.ſi quis incarceretur.
14 Tertiò limitant in interlocutoria, in qua ante inhibitionem iudicis à quo non prohibetur
quis innouare.c.non ſolùm.eod. tit.in ſexto.Bald.in l.2.col.tertia.verſi.ſed incidenter quæro.C.de
15 epiſcop.audien. † Quod eſt verum, quando grauamen poterat reparari per appellatio-
nem à definitiua,alioqui contra,vt ſi appelletur à tortura.ca.fin.eodem titul.in l.generaliter.§.ſed
iuramento.verſi.ſed quid ſi eſt talis.C. de reb.cred. vel niſi iudex appellationi detulerit,tũc enim
ſibi ipſi ſatis videtur inhibere deferendo appellationi. Bart.in l.eius qui.col.2.verſi.ſecundo quæ-
ro.ff.de appel.recip.& l.intra vtile.col.5.de minor.

Innouare poſt appellationẽ ab interlocutoria quãdo licet.

16 Quartò innouare quis poteſt ex prouiſione legis,vel ordinationis. l. per hanc.C.de tempor.
appella. ideo ſententiæ per modum prouiſionis latæ executioni demandari ſoleñt non obſtante
appellatione,vt ſcripſi in tractatu de ſenten.prouiſio. & de ſenten.executor.in primo tomo com-
menta.in has conſtitu.regias.

Prouiſoriæ ſentẽtiæ pẽdente appellatione exequi poſſunt.

17 Quintò quando attentaretur,quod potuiſſet in cauſa principali facere,& ſic cautio peti po-
teſt appellatione pendente,ſicut in priori inſtantia fieri poterat.l.poſtquã. §.impetator.& ibi Bart.
ff.vt leg.nom.caueat.Bar.in l.furti.§.1.de his qui no.infa.Bolog.in add.ad Ioan.de Ana.conſ.1.Iaſ.
18 in l.1.C.de bon.poſſ.ſecund.tab. † Vnde infert Panor.in c.paſtoralis.de iure patro.quòd
licet primus præſentatus appellauerit, poterit tamen ſecundus præſentari, quia ſecunda præſen-
tatio etiam ante appellationem & lite pendente fieri poterat.

Cautio pendente appellatione peti poteſt.

19. Sextò non habet locum,quando deſerta eſſet appellatio,quia tunc habetur ac ſi appellatum
non eſſet.l.vlt.§.illud.C.de temp.app.Bal.& Iaſ.in l.1.C.de ſecun.tabu.
20 Idem dicunt docto.ſi appellatio eſſet manifeſtè friuola.cap. cum appellationibus. eod.in 6.
Bald.conſil.367.ad euidentiam.in 1. volum.Cornel.conſil.45.duo principaliter.in 1.volum.quod
non haberet locum in hoc Regno, in quo omni appellationi defertur ob ſuperioris reuerentiam,
vt dixi ſæpius ſuperius.
21 Attentata tamen ſunt ipſo iure nulla, etiã ſi appellans renunciet appellationi,vel ſit deſerta.
c.cùm veniſſent.de inſti.Peru.in ca.ad audientiam. in fi. eod.nec poſtea conualeſcunt. Panorm.&
alij in c.ſæpe.& in c.conſuluit.2.eo.& vide in c.bonæ.eod.Quod remedium attentatorum eſt me-
lius,quam interdictum vnde vi,ſed petuntur reuocari & irritari quatenus de facto attentata ſunt.
22 arg.c.ſi quis. de reb. eccle.non alienan. † Alios caſus vide per Spec.in eo.tit.§.nouiſſime.
& Corſe.in ſingu.incipiente,appellatio. & Socin. in tracta. fallen. reg.21.appellatio. Felin.& alios
in c.dilectæ.de excep.& doct.in c.ſolicitudinem.& c.paſtoralis.eod.

Attentata nulla, etiam ſi appellans renunciet.

23 Quæ ſuperius dicta ſunt,nihil innouandum appellatione pendente,eadẽ ferè dicenda erunt
lite pendente:nihil enim innouãdum erit lite pendente,vt in titulo, vt lite pendẽte nihil innoue-
tur.C.& in decre.& 6.& in cle.hoc etiã aſſerit Io. Monach.in c.cupientes.n.138.& ſeq.de elect.in
24 6.dec.Neapol.131.quidam conceſſit. † Vnde lite pendente coram iudice ſeculari ſuper poſ-
ſeſſorio beneficij nihil eſt innouãdum coram eccleſiaſtico,ſuper petitorio,vt docet Bened.in repe.
c.Raynutius.in ver.& vxorem.nu.433.de teſta.& dixi ſupra de cauſis beneficiorum poſſeſſoriis.

Lite pendẽte nihil innouandum.

25 Idem prorogatione appellationis pendente,ſiue compromiſſo pendente.cle. quãdiu.de ap-
pel.Barb.conſi.18.clementiſſimum.col.5.vol.4.etiam ſupplicatione pendente nihil eſt innouãdũ.
authen.quæ ſupplicatio.C.de prec.Impe.offe.quia hæc ſupplicatio eũdem effectum habet, quem
appellatio.c.tũ ex literis.de in integr.reſtit.Panor.in c.paſtoralis. §. 1.in gl.1.eo.dixi plene in tract.
de ſupplica.in 1.tomo harum conſti. Regiar. in commenta.

Cõpromiſſo pẽdẽte nihil eſt innouandũ & ſupplicatione ac euocatione.

26 Idem dicendum eſt euocatione pendente.c.vt noſtrum.de app.plene ſcripſi in tract.de euo.
in 1.tomo commenta.in has conſti. reg.
27 Nihil etiam eſt innouandum inuentarij confectione pẽdente, nec hæres eſt id temporis à de-
bitoribus moleſtandus,nec conueniendus.l.fi.§.donec.C.de iure delibe.
28 Ideo ſis cautus vt inuentarium non compleas, niſi in fine trium menſium,vt docet Cæpol.
caut.222.inſtitutus,quod eſt conſcientiæ damnoſum, ſic differre. vide tamen caſus ſex in quibus
hæres conuenitur in §.donec.per Iaſo.ibidem.

Inuẽtarij cõfectione pẽdente nihil eſt innouandum.

Cõſultatione pendente nihil eſt innouãdũ, nec relatione.

29 Conſultatione ſeu relatione pendente, & donec conſulitur princeps & cauſa ad eum refer-
30 tur,nihil debet attẽtari.l.1.& l.ſi quando.C.de rela. † Hodie iſtæ relationes ſublatæ ſunt,vel
raro fiunt in Francia.per tex.in authentic. vt iudices non expectent ſacras iuſſiones. collat. 9. de-
clarat Cotereau in ſuo tracta.ſcedula.magiſtra.Galliæ.rub.de audito.princip.fol.17.

Relationes hodie raro fiunt.

31 Nullitate pendente.quid non eſt innouandum.clem.1.de re iudic.l.4.§.condemnatum ff.de
re iud.Bart.in l.1.C.quando prouoc.non eſt neceſſ.docto.in c.dilecto.eod.

Nullitate pẽdẽte nihil innouãdum.

32 In integrum reſtitutione pendẽte nihil noui fieri debet,in ti.C.in integ.reſt.pen.ne quid no-
ui fiat.c.ſuſcitata.de in integ.reſt.Aufrer.deciſi.Tholoſa.qu.54.Anto.Tremol.in add.ad Vbertum,
in tit.de imped.exec.verſic.ſecundò ſi in.

In integrum reſtitutione pẽdẽte nihil innouãdum.

33 Dilatione pendente nihil attentari debet.l.ſiue pars.C.de dilat.c.præterea.illo titulo.Limitãt
doct.in c.ſignificante.eo.& Soc.in tract.fallen.reg. 93.& Geor.Natan.in repe.cle.ſæpe.colla.49 &
ſeq.verſic.prædictis.de verb.ſign.ſcripſi in ti.de dila.artic.decimo,ſupra.

Dilatione pẽdẽte nihil attentari debet.

34 Recuſatione pendente nihil innouandum iura cenſent.l. apertiſſimi.C.de iud.c.ſuſpicionis.
vbi docto.de offi. delega. c. ſecundò requiris. & ca. poſtremo. eo.c.ſecundo.eodem tit.in 6.ſcripſi
in tract.de recuſa.ſupra.[Vnde ſi ſcholaſticus vel alius priuilegiatus petat cauſam ad conſeruato-

Recuſatione pẽdẽte nihil innouetur.

Digitized by Google

rem remitti,ſi ab eo tẽpore eſt quicquam factum,ſolet illud conſeruator reuocare tãquam attentatum:per ea quæ docto.tradunt in cap.non ſolum.de appella.lib.6.]

Recurſu pẽden ad arbitriũ boni viri nihil innouari debet.

35 Pendente recurſu ad arbitrium boni viri nihil attentandum eſt. l. ſocietatem.§.arbitrorum. ff.pro ſoc.Bald.in add.ad Spec.in tit.de arbit.col.5. verſi.ſed an pendente, quia hic recurſus inſtar appellationis ſe habet.l.non diſtinguemus. §. cùm quidam. ff. de arbit.Barba.conſi.18.col.2.in 4. vol.ſcripſi in tract.de arb.ſupra hoc libro.

Securitate pendente nihil innouandum.

36 Securitate pendente nihil committendum eſſe iura volunt,ſiue à principe concedatur.l.1.§. vlt.ff.de quæſt.& l.relegati.de pœn.ſiue ab inferiore ex iuſta cauſa.l.3.§.ſeruus.ff.de acquir.poſſ.l. fin.C.de his qui ad eccl.confug.Ioan.Raynaud.in ſuo tract.ſecuritatis.

Accuſatione pẽdẽte nihil innouetur.

37 Accuſatione pendente nihil innouabis.l. defenſionis facultas.& l.prohibitum.C.de iure fiſ. li.10.l.aufertur.§.in reatu.ff.de iure fiſc.Bart.& Alex.in l.poſt contractum.ff.de dona.

Status dilatione pẽdẽte nihil agendum.

38 Adhæc ſtatus dilatione pendente nihil innouandum iura cenſent, vt plene ſcripſi in tract. de lit.dila.in 2.tomo harum conſti.

Itinere peregrinationis pendente nihil faciendum.

39 Etiam itinere peregrinationis pendente nihil eſt de nouo faciẽdum,vt c.vno.de cler.pereg. vbi plene docto.

Coadiutoris dilatione pẽdente ceſſet innouatio.

40 Coadiutoris datione pendente idem,in c.vno.de cleric.ægrotan.in ſexto.

Sede vacãte nihil innouetur.

41 Nihil innouari debet ſede vacante.in tit.ne ſede vacan.aliquid innouet.vbi doct.multa ſcribunt,de his clauſulis multa tradit Vita.de Camb.in tract.clauſula.in clauſula nihil nouari,vbi vide plenius.

Appellatio parti & iudici cur inthimanda.

42 Nota quòd vt reuocatio attentatorum fiat, inthimanda eſt iudici & parti reſpectiuè appellatio,aliàs non imputatur illis.c.ſi duobus.vbi doct.eo.& cle.1.illo tit.Peru.in c.fi.n.40.& ſeq.eod.

43 Et curia parlamenti volens.interdum ex cauſa reparationem attentatorum fieri per alium, remittit illa & expreſſius cognitionem ad Seneſchallum, vel ad alium iudicem Regium,in cuius territorio fuere commiſſa.

44 Et quandoque ex cauſa committit alteri iudici ordinario committentis quoad illos ipſum delegando, quia in propria qualitate attentatorum remittere cauſam, vel alteri committere frequenter non conſueuit, vt docet Benedi.in c.Raynutius.in verb.& vxorem.n.433.de teſta.

Et prohibons.

GLOSSA SECVNDA.

Informationes attentatorum alia cõtinere nõ debent.

Areſtum.

1 NOn debet allegari attentatum,niſi probetur ex tempore, *promptement & par information deuëment faicte.* Et iſtæ informationes ſuper attentatis fieri debent, & non ſuper aliis rebus, alioqui nullæ declaratæ fuerunt informationes, quibus alia facta adiuncta erant anno 1506. die 5.Ianuarij ex ordina.curiæ.

2 Vide alios caſus in quibus probatio extemporanea fieri debeat. artic.3. gloſſ.vna.tract.de lit. dila.in 2.Tomo conſt.Regiar.in commenta.

Duo in attentatis probanda.

3 Tenetur autem pars duo probare. Primò quod ſit attentatum. Secundò quod appellatione vel lite pendente.cap.primo.& c.eccleſia.vt lite pendente. c.bonæ. eod. Ioan.Monach.in cap.cupientes.nu.156.de elect.in 6.

Attentatorũ inquiſitio quomodo fieri debeat.

4 Quomodo hoc fieri debeat? Reſpon. appellatione recepta per iudicem ad quem: datur ipſi ſupplicatio,vt inquiratur de attentatis,& ipſe permittet,& committet appatitori vel alij,vt de his informationes faciat.

De literis lite pendente.

5 Aliquando verò impetrantur literæ,quæ vocantur,lite pendente,quibus mãdatur vt inquirat
6 talis,& informationes clauſas mittat. † Et interdũ ſolet in literis releuamenti appellationis
7 apponi,quod ſi quicquam innouatum fuerit inquiratur,raró tamen. † Vel ſupplicatio iudici datur,vt inhibeatur attentanti,& informare liceat de attentatis,& iudex cõcedit,& tunc actuatius ſeu grapherius facit commiſſionem primo appatitori,vel alteri prout iudici viſum fuerit.

Praxis cõtra illũ qui aliquid attentauit.

8 Item poſtea iſtæ informationes deferri ſolent ad iudicem ad quem,& oſtendũtur procuratori Regio, qui petit, vt is qui attentauit citetur perſonaliter comparitutus, & iudex decernit vel aliàs pro grauitate criminis,& poſtea literæ à iudice ad quem impetrantur ad citandum iſtum innouantem,quo citato compareat neceſſe eſt,& audiatur vt hîc.

Et en cas.

GLOSSA TERTIA.

Procurator allegans attẽtatum punitur ſi illud non probauerit.

PRocurator allegans attentatum,&non probans,ad mulctam puniri debet,non dicit quam: ideo intelligo arbitrariã.l.1.ff.de effractor. & pars remitti debet ad illum iudicem,qui de iure vel conſuetudine cognoſcere de cauſa poteſt.

CHARLES VII. Article LXIIII.

Articulus decimusſeptimus & decimus octauus.

Item,ordonnons que quand aucune cauſe d'appel, d'appoinctement ou ſentence interlocutoire ou d'execution (ſoit de ſentence diffinitiue ou d'autre choſe)ſera plaidée, que le procureur de la partie intimée ait promptement en iugement les actes & memoriaux de ladicte cauſe, & auſſi les exploits & lettres de l'execution pour en faire prompte foy en iugement,affin que s'il eſt poſſible,la cauſe d'appel ſoit ſur le champ vuidée & expediée.

CHARLES VIII. Article XXXIII.

Item,ordonnons que quand vne cauſe d'appel,d'appoinctement ou ſentence interlocutoire ou d'execution(ſoit de ſentence diffinitiue ou autre choſe)ſera plaidée, le procureur de la partie intimée ait promptement en iugemẽt

les

les actes & memoriaux de ladicte cauſe, & auſſi les exploicts & lettres d'execution, pour en faire prompte foy en iugement, affin que, s'il eſt poſſible, la cauſe d'appel ſoit ſur le champ vuidée & expediée.

GLOSSA VNA.

1 HÆ ordinationes idem omnino continent, & ſi in titulos redactæ princ. fuiſſent, non eſſent iſtæ ſuperfluitates, ſed ſtatuentes non erant memores alterius ordinationis, ideo bis idem ſtatuerunt, vt hìc videtis, ex quo diſcerni poteſt quid ordo proſit, & titulorum hæc ſeries. Ordo titulorum harum ordin. quid proſit.

2 Iſte tex. præcipit vt quando appellationis cauſa diſputatur, & coram iudice verbo inter aduocatos tractatur, quod procurator appellati & intimati habeat acta & munimenta cauſæ, vt ex tẽpore cauſa appellationis decidi poſſit, idẽ ſtatuitur in tit. *des Parlemens de Thoulouze, & Bordeaux.* artic. 6. [Et vocatur hæc appellatio vocalis à Budæo, quam vulgò verbalem dicimus, & edictalis altera, ſed an rectè, alibi dicam.] Aduocati & procuratores acta dum cauſa litigatur habeant.

3 Sed an habeat locum in procuratore appellãtis, iſte tex. non loquitur de eo, ſed eadem & maior eſt ratio in actoris, id eſt, appellantis procuratore, qui inſtructus venire debet. l. qui accuſare. C. de eden. c. 1. eod. in 6. quia in ſua poteſtate eſt agere, non verò rei, cum iudicium ſubire cogatur: vt eſt tex. in l. inter ſtipulantem. §. ſi Stichum. ff. de verbo. obliga. & ita declaratur artic. 19. infra eod.

4 Et procurator ſiue actoris; ſiue rei non debet cauſam alicuius defendendam ſuſcipere, niſi ſit inſtructus: vt cautum eſt art. 4. ſupra tit. *des procureurs.* & ſeq.

5 Quomodo debeant iſta acta oſtendi, an ſufficiat exemplum, an verò memoriale & originale præſtandum ſit? Reſp. quando agitur de proceſſu in ſcriptis, ne partes onerentur laboribus & expenſis ad habendum exemplum proceſſus, debet proceſſus efferri iiſdem verbis quibus conce- Proceſſus exẽplum ferri non debet. _Areſtum.
6 ptus fuit, & ita cenſuit Senatus anno 1507. die 7. Septembris. † Sed ſufficit memoriale eſſe ſubſcriptum à parte, & quotidie ita fit, ſed acta & inſtrumenta debent eſſe authentica: vt in c. 1. & 2. de fid. inſtr. & inſtrumentum tranſcriptum parte vocata apud grafferium per requeſtam, vel alibi per literas compulſorias (vt fieri ſolet) ſufficiet.

7 In appellationibus vocalibus ſeu verbalibus vnus obtinet originale, videlicet appellans, & intimatus: exemplum tamen debet eſſe ſubſcriptum à notario, vel alio, vt fidem faciat: vtputa apparitore qui tradit & intimat, vel alia perſona publica.

8 Quæro ſi procurator non præparet iſta cauſæ munimenta? Reſp poterit ſuo nomine proprio ad mulctam condemnari, ſed parti non nocebit. l. 1. §. ſi procurator. ff. ſi quis ius dicen. non obtempe. vel ſi cauſa deciſa ſit contra partem, ipſa poterit ad id quod intereſt agere cõtra illum procuratorem: vt infra art. 19. in fin. ſtatuitur. Procurator non parans die dicta mulctatur.

CHARLES VII. Article LXXVII.

Item, & pource que quand aucune cauſe d'appel à eſté plaidée en noſtredicte cour, les parties ſont aucunesfois long temps ſans produire leurs lettres, actes & autres choſes, qui ſont neceſſaires pour le iugement d'icelles cauſes d'appel, & par ce moyen demeurent icelles cauſes d'appel long temps ſans eſtre iugées ne decidées: Nous ordonnons que doreſnauant en telles cauſes d'appel, qui ſeront plaidées en noſtredicte cour de Parlemẽt, les parties produiſent leurs actes & procez dedans trois iours prochains, enſuyuans la plaidoyrie: ſinon qu'ils ayent demandé en plaidant autre delay, lequel la cour leur ait octroyé. Et enioignons aux procureurs des parties, qu'incontinent la iournée de la preſentation de la cauſe d'appel eſcheuë ils facent leur inuentaire de leurs regiſtres, actes & procez en cas d'appel: & les baillent auec leurs memoires à leur aduocat, affin qu'au iour de la plaidoyrie, les parties en plaidant leurs cauſes puiſſent faire prompte foy de leurs actes & procez, affin que ſi ladicte cauſe d'appel peut eſtre decidée & determinée promptement par noſtredicte cour, qu'elle le ſoit, ou que ſi elle n'eſtoit iugée, & icelles parties fuſſent appointées en droict ſur icelles cauſes d'appel, qu'incontinent les parties leur produiſent leurs lettres, actes & procez en ladicte cauſe d'appel, à fin qu'icelle cauſe d'appel ſoit briefuement expediée. Et pource que de tant que ladicte cauſe d'appel ſera plus brief iugée apres la plaidoyrie, de tant auront les preſidens & conſeillers meilleure & plus freſche memoire des choſes dictes & propoſées par les parties en leur cauſe d'appel. Nous mandons & enioignons à ceux de noſtredicte cour, qu'ils iugent & decident les cauſes d'appel, le plus brief que faire l'on pourra. Et en cas que les procureurs deſdictes parties n'auront produict dedans leſdicts trois iours le procez ſera iugé en l'eſtat qu'il ſera trouué. Et voulons & ordonnons que ſi par negligence du procureur la partie pert ſa cauſe, qu'icelle partie ait ſon recours contre ſon procureur pour ſes dommages & intereſts. *Articulus decimus nonus.*

GLOSSA PRIMA.

1 ALiquando appellationis cauſa litigatur coram iudice appellationis, & ex tempore decidi non poteſt, ideo ad conſilium reiici ſolet. Et interim ſtatuitur, vt partes acta & munimenta cauſæ producant, quod facere tenentur intra tres dies proximos, niſi aliam habuerint di- Producere appellans intra quod tẽpus debeat.
2 lationem. † Sed hæc ordinatio parum ſeruatur in parlamento, in quo non ſolùm dantur tres menſes, ſed aliquando tres anni, & interdum tria luſtra, maximè in hoc Senatu, ſed hoc ex malitia & calliditate partium prouenit.

Et enioignons, &c.

GLOSSA SECVNDA.

PRæcepit procuratoribus vt ſtatim à die præſentationis cauſæ appellationis inuentarium conficiant, & munimenta & acta aduocatis præſtent, vt præparati die dicta veniant, de hoc inuentario ſcripſi in tract. de ſent. prouiſ. artic. 3. glo. 3. & alia ſcripſi in tit. de inuen. ſuperius. Inuẽtarium munimẽtorum fieri debet.

Et pource.

GLOSSA TERTIA.

STatuit vt quam citò fieri poterit, cauſa in conſilium miſſa decidatur, vt præſes & conſiliarij ſint illius memores: & ideo partes vel procuratores illarum breui producere debent inſtrumenta & munimenta cauſæ, idem ferè ſtatuitur in titul. *des preſidens.* artic.2.

Et en cas que les, &c.

GLOSSA QVARTA.

Procurator negligēs punitur.

HIc comminatur, quod ſi acta cauſæ non ſint intra tres dies producta, cauſa in eodem ſtatu decidetur, quod ſi per negligētiam procuratoris pars cauſam amiſerit, poterit ad id quod intereſt agere contra ſuum procuratorem.l.1.in fi.ff quando app.ſit.vbi Bart. vide plenè doct. in l.vna.ſi quis ius dicen.non obtemper. vbi idem dicunt ſi dolo procuratoris hoc factum fuerit.facit gl.in verbo, audiatur.c.biduum.2.q.6.

Vel poſſet princeps partem reſtituere concedendo ei literas in forma ciuili, de quibus plenè ſcripſi in tracta.de liter.ciuil.in primo tomo commenta.in has conſtit.Regias.

CHARLES VII. Article XXV. touchant le ſtyle.

Articulus vigeſimus.

Item, ordonnons que ſi toſt qu'aucune cauſe ſera encommencée à plaider, elle ſoit paracheuée ſans aucune interruption ou interpoſition d'autre cauſe: ſinon entant qu'aucune des parties, qui à ce ſeroit preſte, requiſt conuenablement aucun delay.

GLOSSA VNA.

Cauſa cœpta ſine interruptione cōtinuari debet.

PRæcipit vt cauſa cœpta continuetur ſine aliquo impedimento, & interruptione, & ne alia cauſa interponatur, donec cauſa cœpta deciſa ſit, niſi pars non parata ad cauſam dilationem petierit. idem ferè ſtatuitur in tit. *de la cour de parlement.* art. 26. & art. 37. & 39. & in titu. *des conſeilliers.* art. 3. vbi conſiliarij audiri debent referentes factum cauſæ ſine impedimento & interruptione.

CHARLES VIII. article XLV.

Articulus vigeſimus primus.

Item, & pource qu'il n'eſt poſſible de faire appeller en iugement toutes les cedules des defauts & cōgez, ou les parties ſeroyent appoinctées à bailler leur plaidoyé par eſcrit, & que parce moyen les parties ſont cōtrainctes d'attendre iuſques à la S. Martin, pour demander leurs congez & defauts, en quoy elles ſont grandement endommagées & intereſſées. Nous ordonnons que contre toutes les parties, qui auront à bailler leurs cauſes d'appel ou plaidoyé par eſcrit, & ils ne voudroyent fournir dedans huictaine apres les plaidoyries eſcheuës, ſeront baillez & deliurez les congez & defauts ou exploicts par faute de non bailler leſdictes cauſes d'appel par eſcrit, tout ainſi & en la maniere que ſi leſdicts congez & defauts & exploicts eſtoyent demandez ou donnez en iugement.

GLOSSA VNA.

INſtruit procuratores ſuper cedulis tradendis, de hoc plenius ſcribitur in titu. *des procureurs.* ibidem vide.

IDEM article XXXVIII.

Articulus vigeſimus ſecundus.

Item, ſi en receuant les procez par eſcrit l'aduocat de la partie appellāte eſt receu par la cour à bailler ſes griefs, Ordonnons au greffier ſur peine d'amende arbitraire, qu'il adiouſte audict appoinctement, que les griefs qui ſeront baillez, ſerōt hors le procez. Et en cas que les aduocats propoſeroyent aucuns griefs, qui ſeront dedans le procez, Ordonnons & enioignons à noſtredicte cour, que ſans diſſimulation elle les condamne en l'amende: & pour cognoiſtre quels aduocats les auront faicts, Ordonnons que ceux qui les auront faicts les ſignent, & ne voulons iceux eſtre receus par les greffiers de noſtredicte cour, s'ils ne ſont ſignez.

GLOSSA PRIMA.

Grauamina extra proceſſum adducēda.

1 SEquentia hîc ſtatuūtur. Primum quod ſi quis proferat commentarium prouocatorium, & grauamina, debet adiicere grauamina extra proceſſum, & hoc ſeruatur ab aduocatis dicentibus, *griefs hors le procez, &c.*

2 Secundò quod ſi aduocatus propoſuerit grauamen ex proceſſu, debet ad mulctam condemnari, quia iudicès inter videndum proceſſum ſatis videbunt conſcripta in proceſſu grauamina, &
3 ſic illa fruſtra adducerentur. † Sed hoc non ſeruatur, nam partes ſolent omnia grauamina cumulare tam ex proceſſu, quam extra proceſſum, licet dicant *griefs hors le procez.*

4 Tertiò præcipit aduocatis vt ſignent grauamina; alioqui non recipiantur, & hoc bonum eſt, vt dignoſcatur quis ea confecerit, vt poſſit puniri ſi aliqua iniurioſa vel honorem alterius partis labefactantia appoſuerit.

Grief.

GLOSSA SECVNDA.

Grauatus appellare poteſt.

1 DIcitur, ſi grauaris, appell.cap.omnis oppreſſus.2.q.6.& non auditur appellans ſine grauamine regulariter, niſi ordo omitteretur. leg. ait prætor. §. permittitur. ff.de minor. Bald.in c.cùm dilecta.col.2.nu.30. de reſcrip.

2 Notandum eſt quod appellans ſequentia probare debet. Primò quod appellauerit, voluntas enim appellandi, niſi eam expreſſerit, non prodeſt.l.1.cum l.ſeq.ff.eo.

3 Secundò quod appellauerit intra decem dies in patria iuris ſcripti, in patria verò quæ conſuetudinibus regitur, illico debet appellare.art.1.ſupra eo.auth.hodie.C.eod.

Grauamen appellās probare debet.

4 Tertiò quod ex iuſta cauſa fuerit interpoſita, & ex grauamine: vt aſſerit Ioan.Andr.in c.Romana.

Digitized by Google

mana.§.ſi verò.eod.tit.in 6.& Peruſ.in c.cùm appellationibus.ibidem.l.hi qui.C.eo.ibi,iuſtè te appellaſſe oſtende. ideo grauamen appellans probare debet,vt ibi.

5 Quartò quòd intra tempora legitima fuerit proſecutus.c.cùm ſuper,de re iudic.c.cùm ſit Romana.eo ſcripſi in art.4.ſuprà eo.

6 Quintò iudex grauare dicitur,quando tollit alicui iuris beneficium,per tex.in l.ait prætor.§. permittitur.ff.de minor.indultum enim à iure beneficium nemini eſt auferendum.reg.indultum. in 6.& idem dicendum eſt, quomodocunque competat,etiam ſi per conſuetudinem,vel ordinationem,ſeu aliàs.

Grauare quando iudex dicatur.

7 Vel ſi præpoſterè procedat.l.liber.C.de peti.hæred.& l.dicimus.ff.de excu.tuto.Bald.in l.1.C. eo.per illum text.in 3.notab.

8 . Idem ſi denegat dilationem ſine cauſa,& à iure vel ordinatione permiſſam.c.1.& per totum. de dila.Innoc.in c.ſignificauerunt.de teſtib.

9 Idem ſi præcipiatur impoſſibile.reg.impoſſibilium nulla eſt obligatio.ff.de regul.iuris;vel id, quod parti difficile,aut periculoſum eſt.text.in c.accepimus.vbi Panormit.& alij de fide inſtru.c. ex parte.1.eod.

10 Idem ſi ſententia contineat aliquid contra ius,vel rationem,tunc pars grauari dicitur,& aliis multis modis, quos enumerare difficilè eſſet,ſed hoc ex frequenti vſu dignoſci poteſt,& ex iuribus. & nota quòd quicquid fit à iudice incompetente dicitur grauamen illi, contra quem fit.Bal. in 1.conſtitu.C.col.vlt.& doct.in l.1.C.ſi à non competen.iudi.fuer.& maximè quando iudex iudicat per ſordes grauare dicitur. l. ſi filiusfamilias. ff. de iudic.& vbicunque contra iudicat.c.1.de ſenten.& re iudic.

Iudicans per ſordes vel cõtra ius grauare dicitur.

11 Vltimò ſi pars pluries appellauerit, vel ſi ſint plura grauamina,iudex ad quem debet dicere in omnibus & per omnia malè appellatũ,vel bene,vel ſigillatim debet ius reddere ſuper qualibet

12 appellatione,& grauamine. † Alioqui ſi ſimpliciter malè vel bene appellatum diceret, nil ageret,imò perperam iudicaret:vt cenſuit Senatus me præſente anno 1535.die 11.Ianuarij poſtulante Ianuario aduocato pro appellante,& Barbeau pro appellato.

Grauamina plura ſi ſint, ſigillatim ſunt tollẽda. Areſtum.

LOYS XII. *article* LVII. *des publiées.* M.D.XII.

Item,que doreſnauant on ne baillera en noz chancelleries aucun reliefuement en cas d'appel, des ſentences interlocutoires,ou griefz faicts hors iugement, que la partie ne declaire ſes griefz particulierement par le menu, & non en termes generaux: & ne pourra l'appellant pourſuyuir autres griefz, que ceux qu'il aura exprimé en ſon dict reliefuement:& en pays de droict eſcrit en l'inſtrument appellatoire.

Articulus vltimus.

GLOSSA VNA.

1 DVo hìc iuri conformia ſtatuuntur. Primum quòd non poterit quis releuare appellationem emiſſam ab interlocutoria,vel à grauamine extra iudicium facto, niſi prius declarauerit expreſsè,& in indiuiduo grauamina, & dicit hìc,*par le menu,& non en termes generaux.* hoc elicitur ex c.vt circa.de elect.in 6.ibi appellantes in inſtrumento publico ſeu literis ſuper appellatione confectis omnia,& ſingula exprimant,alioqui tam opponentes,quam tempore appellationis interpoſitæ,vel poſtmodum adhærentes eiſdem, obiiciendi aliqua,quæ non fuerint in huiuſmodi literis,vel inſtrumentis expreſſa,poteſtatem ſibi nouerint interdictam:niſi, &c. in clemen. conſtitutionem.illo tit.alia ſcripſi in artic.1.tract.de reſtit.in 2.tomo harum conſti. quæ huic materiæ confinia ſunt.

Grauamina ſpeciatim exprimenda.

2 Secundum quod ſic appellans non poterit proſequi alia grauamina, quàm expreſſa,vel in literis releuaminis appellationis in patria conſuetudinaria, vel in inſtrumento appellatorio in patria iuris ſcripti.hoc probatur in c.1.de ap.in 6.& in cle.appellanti.eo.vbi alia multa dicuntur,quæ huc non tranſcribam.

Grauamina inſtrumẽto rum appellationis quãdo ſint exprimẽda.

3 In appellatione verò à definitiua non ſolent grauamina exprimi in literis appellationis,cum fortè plura ſint,nec tam cito videri poſſunt,& ſolet dici quòd à certa ſententia eſt appellatum:ſed

4 in interlocutoria ſic.c.1.de ap.in 6.† Sed in patria iuris ſcripti grauamina exprimuntur in inſtrumento appellationis, alioqui iudex non recipiet appellationem, nec literas in cauſa appellationis concedet, at in patria conſuetudinaria in literis releuamenti appellationis grauamina exprimi ſolent.

5 Nunc videamus,quæ contra appellationem opponi poſſint?Primò ad fines vt Dicanici dicũt non recipiendi, videlicet quòd appellans non eſt recipiendus,eo quòd præcepto ſibi facto opponere debebat,& non appellare:vt ſcripſi in §.1.de liter.oblig.in 1.tomo commen.in has conſt.reg. & ſine grauamine, & ſine intereſſe appellauit, & Iuriſcon.ait,non ſolent audiri appellantes, niſi quorum intereſt.l.1.ff.de ap.recip.

Opponi quæ contra appellationẽ poſſint.

6 Item quia non appellauit illico,vel intra decem dies,vel aliàs intra tempus competens,vt ſcripſi art.1.ſuprà eod.vel non releuauit intra tempus præſtitutum.art.4.ſuprà eod.vel non eſt proſecutus vt ibi.& c.cum ſit Romana.de ap.

7 Item quia eſt talis caſus, in quo non potuit appellari ab executione,vt in executoriis:vt ſcripſi in tract.de ſent.execut.in 1.tomo commenta.ad has conſt.vel eſt appellatum ad eum,ad quem non debuit appellari de iure,vel omiſſo medio:vt ſuperius ſcripſi art.2.& 3.

Digitized by Google

8 Vel pars tacitè renunciauit appellationi, vel expreſsè. vt art. 15. ſcripſi ſuperius.

9 Item opponi poteſt, vt pragmatici dicunt, *affin de non valoir, car ce qu'a eſté faict ne vaut*, factum non valet, quia à iudice incompetente: vt in rub. ſi non à compe. iud. iudic. fuer.

10 Vnde appellatio alternatiua aut generalis non valet. c. 2. & c. conſuluit. eo. Bald. in c. de cauſis. col. 6. de offic. deleg.

Incerta appellatio non valet. Areſtum.

11 Ideo anno 1537. die 27. Nouembris non fuit receptus appellans qui à iudice eccleſiaſtico appellauerat ad illum vel illos ad quem, vel quos de iure poteſt appellatio deuolui, & maximè ad curiam ſupremam tanquam ab abuſu, ſi expedierit, & hoc inuenerit per ſuum conſilium. vide Fel. in c. ſuper literis. col. 9. de reſcript.

Qualitas in intimatione appellationis exprimenda.

12 Item oportet intimare officialibus Regiis ſub illa qualitate, nec valeret aliter, vel curatoribus aut tutoribus, alioqui ſi ſimpliciter nominando perſonas intimaret non valeret. arg. c. fin. de præbend. in 6. c. ad aures de reſcript.

Subſtituti procuratoris Regij quãdo poſſint intimari proprio nomine.

13 Sed ſi appellatio emiſſa à procuratore Regio ſubſtituto non fuerit approbata à procuratore generali, tunc intimari poterunt illi officiales Regij proprio nomine. ita cenſuit Senatus anno 1520. die 3. Maij pro officialibus Regiis de Chaumont, contra Cardinalem de Lorraine, & ſufficit tunc quando reprobata eſt à procuratore Regio appellatio, accipere commiſſionem ad intimandum illis nomine proprio. Alia quæ opponi contra appellationem poſſunt, tradit Specu. eod. tit. §. fin.

Concluſio appellati ſeu intimati.

14 Vnde ferè his verbis ſolent concludere appellati, *Que l'appellant ne doit eſtre receu comme appellant, & s'il faiſoit à recevoir (que non) que ſoit dict eſtre & auoir eſté moins ſuffiſamment pourſuiuie, & par ce deſerte, & en outre que la partie n'a point eſté greuee, & ſi à recevoir faiſoit, qu'elle n'a pas bonne cauſe, & qu'il ſoit dict bien iugé, mal appellé, & partie aduerſe ſoit renuoyee deuant ſon premier iuge pour mettre ſa ſentence à execution.*

Effectus appellationis plures.

15 Vltimò dicamus effectus appellationis, & primus eſt deuolutionis, deuoluit enim cauſam ad ſuperiorem eius, à quo appellatum fuit. c. anteriorum. 2. q. 6. c. vt debitus. eo. & c. cùm appellationibus. in 6 etiam ſi appelletur à ſententia nulla. c. exhibita. de iud. c. dilecto. eo.

Deuoluit appellatio cauſam ad ſuperiorem.

16 Deuoluit etiam acceſſoria. c. dilectis. circa fi. & ibi Philip. Franc. not. 13. & in rubr. nu. 25. eo. glo. in §. & ne ſub vmbra. in verbo, interponi. de cau. in pragm. adeo quòd iudex appellationis poterit pronunciare etiam ſuper articulis omiſſis à primo iudice, etiam ſi hoc non petatur, vt docet Præpoſi. in rub. de ap. in fi. allegat Rotam deciſ. 361. item ſi à definitiua: quam non inueni. adducit etiam Bar. in l. fi. C. quando prouoca. non eſt neceſſ. & Imol. in c. fi. de excep.

17 Ego verò dico, quòd iudex hoc poterit petente parte non aliàs, per l. 4. §. hoc autem iudiciũ. ff. de damno infecto. & ita ſeruatur in curiis Franciæ, & ſic aſſerunt Bartol. & Imol. adducti per Præpoſi.

18 Item adeo cauſa deuoluitur ad iudicem ad quem eſt appellatum, vt ſi ipſe iudex à quo aliquid attentet, nil facit: vt in rubr. nil nou. appell. pendent. vt ſuperius ſcripſi. artic. 16. imò nulla ſunt, quæ fiunt poſt appellationem, etiam nondum releuatam. c. non ſolùm. de ap. in 6. & ſuperius dixi.

19 Et iudex non deferens appellationi punitur. c. decreto. q. 6. c. de priore. eod. tit. & pœna eſt arbitraria, cùm à iure non ſit ſtatuta: vt dicit Peruſ. in c. de priore. & doctores in c. cùm appellationibus eod. tit. in 6.

Falſa demõſtratio non vitiat appellationem.

20 Effectus alius, nempe falſa demonſtratio appellationem non vitiat, vnde ſi quis appellat die decima à ſententia lata die octaua, & tamen erat lata die decima, ille error non impedit appellationem, quia ſufficit ſententiam iam latam fuiſſe tempore quo appellat, nec vtile vitiabitur per inutile: vt docet Bald. in l. etiam. C. de falſa cau. adiect. per l. ſi quis libellos. C. eod. & l. 1 §. ſi quis. ff. eod. ſequitur Peruſ. in rub. de ap. col. 2.

Suſpẽdit ſententiam appellatio.

21 Tertius effectus appellationis eſt, vt ſuſpendat ſententiam, & iuriſdictionem iudicis à quo, c. ſuper eo. 1. & c. ſæpe. in fi. eodem. c. venientes. de iureiurand.

22 Et iudicialis appellatio etiam in vno articulo ſuſpendit iuriſdictionem iudicis in totum, & quoad totam cauſam. c. ſi à iudice. de ap. in 6. ſecus in appellatione extraiudiciali, niſi articuli ſint ſeparati, tunc executioni mandari poterit ſententia in illis, videlicet articulis, in quibus non eſt appellatum. doct. in l. ſi qui ſeparatim. ff. eod. & in c. vna ſententia. eo. l. ampliorem. vbi doct. C. eod. Boet. in deciſ. Delph. q. 72. ſæpe dubitatum.

23 Quod eſt verum inſpecto futuro euentu. l. ſi cauſa cognita. C. de tranſactionibus, ſed quoad præſentem ſtatum ſententia extingui videtur, quia non poteſt mitti executioni, ac ſi nulla fuiſſet

24 l. 1. in fi. ff. ad Turpil. Bal. in rub. C. de ap. † Et condemnatus non dicitur, qui prouocauit. l. 2. in fi ff. de pœnis. nec eſt infamis pendente appellatione. l. furti. in princ. ff. de his qui notan. infam. imò eo tempore poterit teſtamentum condere. l. ſi quis filio. §. hi autem. ff. de iniuſt. l. qui à latronibus. in fi. de teſtam. l. fi. C. ſi reus vel accuſator mortuus fuerit.

25 Limitatur in ſententiis cenſuræ, quæ ſtatim ligant. c. quærenti. de verbo. ſignific. c. paſtoralis. §. 1. eod.

26 Item licet præſumatur pro ſententia. c. in præſentia. de renun. l. Herennius. §. Caia. ff. de euic. & quanto maior eſt iudex, tanto magis pro eo præſumatur, & ex quo eſt magis peritus. c. penul. de præſump. c. in noſtra. de procura.

27 Tamen

Digitized by Google

27 Tamen appellatio tollit ſeu ſuſpendit illam præſumptionem ſententiæ, teſte Inno.in c.bonæ. 1.de electio.Panor.& alij in rubr.de ap.tex.in c.cùm ad ſedem.de reſtit.ſpoliat.maximè ſi pars eam irritandam probauerit.

Appellatio tollit præſũptionem ſententiæ.

28 Ego dicerem ſemper præſumendum pro ſententia,etiam poſt appellationem.c.in præſentia. & c.bonæ. 1.de elect.ideo is qui dicit aliquid contra ſententiam, hoc debet probare:vnde appellans ſemper tenetur probare iniquitatem ſententiæ l. hi qui.C.eod.ibi iuſtè te appellaſſe oſtende,
29 & ſic præſumitur pro ſententia.l. 1.ff.eo. † Sed dicunt ipſi,non tam præſumitur poſt appellationem quàm antea,tamen ſemper præſumitur quouſque probetur contra,vt c.cùm ad ſedem. & c.noſtra.de procura.

30 Item effectus appellationis eſt, vt reformet ſententiam malè latam,& bene latam cõfirmet. l. 1.ff.de ap.l.Titianus.quod cum eo.;& confirmando vel reformando addere poteſt:vt in titul.de confir.vtili.Bar.in l.ſi expreſſim.in fi.ff.eod.

Appellatio reformat ſẽtentiam malè latam.

31 Sola tamen curia ſuprema ſententiam irritat, & pro infecto habet, ſicut princeps,vt vulgo ſolet dici *mettre au neant*,& ita ſcripſi in procemio concord.in verbo,ſummas,per glo.in clem.vna. de immu.eccleſ.& ſuperius dictum fuit.art.12.

32 Et ſi parti non ſit ſatisfactum dicendo benè vel malè iudicatum, tunc iudex appellationis debet addere pro caſus neceſſitate & contingentia.Dec.in rubr.de appel.colla.6.num.11.& ſuprà dixi art.12.

Iudex appellationis aliquando addere ſententiæ debet.

33 Nota igitur quòd pulchrè docet Bal.in c.fraternitatis.col.2.de teſti.videlicet appellationem habere quatuor naturas,ſcilicet ſupplendi:vt in l.per hanc.C.de temp.ap. & ſic iudex appellationis poteſt ſupplere in cauſa, quæ venit ad petitionem coadiuuandam l.Titianus.ff.quod cum eo. ſecus ſi veniret ad omnino nouam petitionem. Bal.in l.ſi.col.1.C.quando prouoc. non eſt neceſſ.

Quatuor naturas habet appellatio.

34 Emendandi.in l. 1.ff.de ap.Felin.in c.cum cauſa.colum.2.de re iudic.facit l.item quamuis.ff. communi diuidund.

35 Confirmandi naturam habet:vt in l.eos.in princ. C.eod.& in tit.de confirma.vtili.

36 Diſcernendi.l. 1.C.quando prouoc.non eſt neceſſ.

37 Habet etiam vltra Bal.naturam diuidendi,quia pro parte poteſt iudex appellationis confirmare,& infirmare ſententiam.c.Raynutius.& c.Raynaldus.de teſta.l.Carmelia.ff.de iure patr.

38 Annullandi naturam habet.l.quædam mulier.ff.famil.erciſc.

39 Habet etiam naturam procedendi lite non conteſtata inter abſentes.l.ſi.§.illud.C.de temp. appel.

40 Etiam habet hanc naturam, quòd vno condemnatorum appellante vterque videtur appellare,quatenus ſententia contra ſe facit.l.ampliorem.in princ.C. eod.licet non ſeruetur in Francia.

41 Item effectus eſt appellationis,vt reſtituat cauſam in priſtinum ſtatum,vſque ad litis conteſtationem,vnde omiſſa dilatoria in cauſa principali,non poteſt opponi in cauſa appellationis.l.ita demum.C.de procur.

Appellatio in priſtinum reſtituit ſtatum.

42 Ideo in cauſa appellationis non requiritur litis conteſtatio.l.ſi.§.illud.C.de temp.ap.ego dixi illam concluſionem quam faciunt partes ſeu procuratores coram grapherio, ſeu iudice habere
43 vim litis conteſtationis,& ab eo tempore debetur emenda. † Vnde ſolent iudices & præſides curiarum dicere concludatis, & appellans concludit malè iudicatum,appellatus bene:vt docui in tract.de ſent.prouiſ.art.1.gloſſ.12.vbi dixi in quibus caſibus appellans concludere non teneatur.in primo tomo commenta.

Cõcluſio in cauſa appellationis vim habet & litis conteſtationis.

44 Cauſa appellationis debet decidi per eadem ſtatuta,per quæ prima ſententia.tex.in auth.vt cùm de ap.cognoſ.§.1.coll.8.& in ſtilo parla.tit.de commiſſ.§.item quæro.Panor.& alij in c. quod clericis.de foro compet.

45 Appellatio mutat omnes cautiones, & nouas cautiones iudiciales requirit. nam cautio de iudicio ſiſti finita eſt in prima inſtantia.l.Græcè.§.& poſt litem.ff.de fideiuſ.ideo in cauſa appellationis de nouo caueri debet.gl. in auth. de his qui ingred.ad ap.in princ.coll. 5.Bald.& Præpoſi.in rubr.de ap. circa fin.

Appellatio mutat omnes cautiones.

46 Idem in cautione de rato, vt in cauſa appellationis,de nouo cauendum ſit.not.in c.non iniuſtè.de procur.l. 1.C.eod.

47 Alius quoque eſt effectus, vt appellatione pendente nil innouandum ſit.in titul. ff. nil nou. appel.penden.ſcripſi ſupra.art. 16.aliàs vtilitates poteris hîc addere,bone lector.Iſtas interim non negligendas putamus: pro quibus agimus gratias Deo omnipotenti qui calamum currentem direxit. Amen.

Digitized by Google

TRACTATVS

DE APPELLATIONIBVS TANQVAM AB ABVSV INTERPOSITIS FREQVENS.

Des appellations comme d'abus.

FRANÇOIS *article* V. *des publiées.* M.D.XXXIX.

Articulus vltimus.

Que les appellations comme d'abus interiectees par les preſtres & autres perſonnes eccleſiaſtiques,és matieres de diſcipline & correction, ou autres pures perſonnelles, & non dependantes de realité, n'auront aucun effect ſuſpenſif:ains nonobſtant leſdictes appellations, & ſans preiudice d'icelles,pourront les iuges d'egliſe paſſer outre,contre leſdictes perſonnes eccleſiaſtiques.

GLOSSA VNA.

Abuti & abuſus quid.

1 ABVTI eſt malè & perperam vti.l.plenum.§.1.ibi,& horto,& pomis,& oleribus,& floribus,& aqua vſurum non vſque ad compendium,id eſt, lucrum,ſed ad vſum,ſcilicet, non vſque ad abuſum.ff.de vſu & habi.& abuſus dicitur malus vſus:vt ſcripſi in l.bona.ff.de verb.ſig.ac illicitus vſus,vt ſcribit Arch.in c.quamuis.de off.deleg.in 6.quem ſequitur Lucas de Penna in l.vſum aquæ.col.1.C.de aquæduct.lib.11.

De notorio abuſu ſola curia cognoſcit.

1 Vnde in hoc regno introducta eſt appellatio quæ vocatur à notorio abuſu,quando palam & notoriè quis ſanctis decretis, ac concordatis priuilegiiſq; Galliæ perperam vtitur,ſicut dicit Cicero pro Roſcio Amerino.Quid eſt aliud iudicio ac legibus ac maieſtate veſtra abuti ad quæſtum atque ad libidinem.

3 Et ſi archiepiſcopus non poſſit in prima inſtantia cognoſcere in diœceſi ſuffraganei, tamen quando eſt notorius exceſſus, & abuſus cognoſcere poterit.c.Romana.§.ſanè.de cenſib.libr.6.& c.Romana.de pœnis.eod.lib.

Concluſio appellantis à notorio abuſu.

4 Et de hac appellatione ſola curia ſuprema cognoſcit,ſiue appelletur à iudicialibus,ſiue ab extraiudicialibus,etiam omiſſo medio:& ſolet appellans concludere his verbis, *Ie conclu eſtre mal,& abuſiuement procedé, entreprins, & decerné,& executé.ſi execution y a:& demande que le tout ſoit reparé,& bailler abſolution à l'appellant ſi meſtier eſt, & és deſpens, & l'amende,autrement ſelon la diuerſité du cas doit conclurre*,& poſtea ſententia erit conformis petitioni:iuxta l.vt fundus.ff.commu.diuid.

5 Imò etiam vendicat ſibi curia cognitionem contra clericos,appellando etiam à iudicibus eccleſiaſticis ad parlamentum,quamuis iuriſdictio eccleſiaſtica ſit dignior,& ſuperior.& ſit tanquã
6 ſol in mundo,& ſecularis tanquam luna : vt dicitur in c.ſolitæ.de maio. † & de appellationis ſubſtantia eſt ad ſuperiorem appellare,gloſſ. in c.2.de conſuet.in 6.vbi non valet conſuetudo nec abuſus in contrarium, ſed regales dicunt in hoc caſu curiam ſupremam eſſe ſuperiorem. inferius dicam,quando hoc eſſe poſſit.

7 Item ſi laicus citetur à iudice eccleſiaſtico in realibus,vel in alia materia,de qua vt regales cõtendunt, iudex eccleſiaſticus non poteſt cognoſcere, tunc impetrabuntur literæ à iudice Regio, per quas inhibetur ſub magnis pœnis iudici eccleſiaſtico,ne cognoſcat,& parti etiam præcipit,ne proſequatur illam cauſam coram iudice eccleſiaſtico,ſub pœna in literis contenta:demum citatur pars per eaſdem literas coram iudice laico ad diem,ad audiendum ampliores ei fieri inhibitiones. de hoc ſuperius dictum fuit in tract.de cita.in hoc tomo.

Curia quando cognoſcat de notorio abuſu.

8 Item dicunt poſſe de notorio abuſu curiam cognoſcere,quando quis venit contra authoritatem Regiam, vt ſi in hoc Regno comes Palatinus à Papa creatus legitimet in temporalibus, vel creet notarios in eiſdem, tunc ab iſta legitimatione appellatur tanquam ab abuſu ad curiam, vt docet Bened.in repe.c.Raynutius.in vèrb.& vxorem.num.197.& ſeq.de teſtamen.

9 Et ſic fuit prolatum areſtum contra Ioannem Manar.qui creauerat notarios in temporalibus, & ſic legitimauerat,per quod curia abuſiuè proceſſum cenſuit,& nulla iſta facta declarauit,inhibuitq; illi ne amplius in hoc regno hac poteſtate vteretur, condemnando ad reſtituendum pecunias quas receperat,& quòd creati notarij ac legitimati deferrent literas apud curiam,refert Aufr. in ſtilo parlamen.areſto 251.

10 Præterea ſi fiat quid contra ſancta decreta, & cõcordata,vt ſi quis omiſſo medio ad Papam velit appellare,vel in prima inſtantia iudex ab eo delegatus velit cognoſcere:vt per totum de cau.& friuo.ap.in concord.Benedict.vbi ſuprà.num.427.

Areſtum.

11 Addunt etiam ſi contra priuilegia regni fiat,vt ſi aliquis exterus trahat aliquem regnicolam, vel exterum extrà regnum.contra tit.de cauſis.in concord.& ſic fuit latum areſtum:vt docet Aufrer,in ſtilo parlam.areſto 259.& 269.

12 Ven

Digitized by Google

11 Vendicant etiam ſibi hanc cognitionem ab abuſu, quando fit contra ordinationes Regias, nam eas infringere(vt dicunt)nil aliud eſt quàm temerè præſumere, & notoriè abuti iuriſdictione Regia, ideo poterit Rex,& eius curia iudicio etiam pœnali ſuam iuriſdictionem defendere.l.1.ff.ſi quis ius dicen.non obtemp.Bened.in repet.c.Raynutius.in ver.ſi abſque.2.de fideicom.ſubſt.num.47.de teſta.

13 Idem dicunt ſi quis contra areſta Curiæ molitur, vel quando iudex,etiam eccleſiaſticus vſurpat iuriſdictionem ſecularem:vt ſi velit de poſſeſſorio, vel realibus cognoſcere,& tunc iudex ſecularis etiam clericis inhibet.argu.l.conſulta diualia.C.de teſta.vbi Imperator prohibet clericis, ne de inſinuatione teſtamenti cognoſcant,ecce caſus præcipuos,in quibus abuſus fit.

14 Ego verò putarem hanc appellationem iuſtam in illis caſibus, in quibus Rex habet iuriſdictionem à Papa,vel canone,ſeu à conciliis generalibus,vt in c.principes.23.q.5.vbi qui venit cõtra fidem, rigore & ſeueriore iudicio principum atteri debet authoritate illius.tex.ideo non dubito laicos poſſe in hoc cognoſcere, etiam contra clericos,vt eccleſiam protegant:vt etiam ſcripſi in titulo de protectio.concor. in concord.Franc.

15 Idem ſi oppugnatur eccleſia, tueri enim à principibus debet,ob eam autem cauſam principes conſtituti ſunt,& poteſtas ſecularis.d.c.principes.

16 Idem quando à iure canonico ille caſus expreſſus eſſet, vt in electione ſummi pontificis.ca.vbi periculum. §. præterea. de election.in 6.& in aliis caſibus ab ipſo iure expreſſis, quia Regum

17 officium eſt proprium facere iudicium,& iuſtitiam.c.Regum.23.q.5.† Si igitur Rex debet facere proprium iudicium, non quærat igitur alienum:nam ordo confunditur, dum ſua vnicui-

18 que iuriſdictio non tribuitur.ca. peruenit.11.quæſt.3.† Propria itaque iuriſdictio eſt tuenda vnicuique.c.nouit.de iud.nam diuiſum imperium cum Ioue Cæſar habet,teneat ergo ille immania ſaxa,veſtras curæ domos,vt ait Vergil.Patet profectò ſedis apoſtolicæ iudicium in ſuis caſibus,cuius authoritate nil maius, à nemine retractandum, in his quæ pertinent ad ſuam iuriſdictionem,nec cuiquam licere de eius iudicio iudicare tanquam ſupremo.c.patet.& c.nemo.& ſeq. 9.quæſt.3.

19 Quemadmodum & econuerſo in caſibus,qui pertinent ad iuriſdictionem principum ſecularium,eccleſia, & eccleſiaſtici iudices non debent ſe intromittere.d.c.nouit.de iudi.c.ſi clericus laicum.de foro compet.

20 Et in caſibus à iure non permiſſis excommunicati ſunt vſurpantes iuriſdictionem eccleſiaſticam in bulla Cœnæ domini: vt ibi etiam ſcripſi,& Anton.Roſellus in tract.de poteſta.Papæ & Imperato.enumerat caſus,in quibus à iudice ſeculari ad eccleſiaſticum peruenitur.& doct.in c.licet.& c.nouit.de iudi.& dicit Cardin.in clem.1.de pœnit.& remiſſ.iudicem eccleſiaſticum com-

21 pellere poſſe ſecularem ad obſeruantiam iuris canonici, † ſed hodie figura ὕστερον πρότερον eſt in vſu:dicit Aufrer.his verbis, nunquam tamen audiui,neque vidi niſi ſemel,quòd ſuper huiuſmodi meritis cauſarum appellationum pronunciatum fuerit, ſed duntaxat vel appellationes annullaræ,aut quod appellantes non recipiendi vt appellantes, quia à iudice ſpirituali non eſt ad ſecularem iudicem appellandum.in tract.de poteſta.ſecu.ſuper.eccle.fallen.2.verſ.30.fallit.

22 In his appellationibus frequenter presbyteri & clerici volentes effugere correctionem, & quandoque ſolutionem eorum quæ debebant abutebantur: ob id ſtatuit Rex quòd iſtæ appellationes non ſuſpendant iuriſdictionem iudicis eccleſiaſtici, ſed ea non obſtante procedere poſſit. hoc probatur in hoc art.& in c.ad noſtram.de ap.

23 Primò dicit iſte text.*en matiere de diſcipline*, hîc non puto accipi diſciplinam pro eruditione, quam diſcipulus à ſuo præceptore obtinuit, ſed pro inſtituto & moribus, vnde ſi epiſcopus, vel abbas ſeu alius velit clericorum mores reformare,vel monachorum,nulla conſuetudo vel appellatio hoc valeat impedire,ne ſanguis eorum de ſuis manibus requiratur.c.irrefragabili.de off.ord. & quia remedium appellationis non ideo inuentum eſt,vt alicui à religionis & ordinis obſeruantia exorbitanti debeat in ſua nequitia parrocinium exhibere.c.ad noſtram. Diſciplina non recipit appellationẽ ab abuſu.

24 Secundò dicit *correction*, ſi clericus appellet ab epiſcopo volente eum corrigere tanquam ab abuſu:illa appellatio non ſuſpendit, ſed poterit epiſcopus illum corrigere clericum non obſtante Correctio non admittit appellationem.

25 appellatione,& poſtea ſi velit appellationẽ iſtã proſequi,poterit,† & iſta tam in regularibus quàm ſecularibus clericis locum obtinent, vt per Panorm.& alios in c.irrefragabili,deberent tamen iſti ad ſuos appellare iudices,

26 Tertiò idem dicit in perſonalibus, vt ſi clericus conueniatur ad decem, quæ debet ex locatione domus,vel ex aliis perſonalibus,& is tanquam ab abuſu appellet,non obſtante appellatione iudex eccleſiaſticus procedet,vt ſcripſi in tract.vt laici non conueniantur coram iudicibus eccleſiaſtic.ſuprà.

FRANÇOYS, *article* VI. *des publiées*. M. D. XXXIX.

Que les appellans comme d'abus,qui ſe deſpartiront en iugement de leurs appellations releuées,payeront l'amende ordinaire du fol appel:& hors iugement,la moitié de ladicte amẽde,& plus grande:ſi meſtier eſt,à l'arbitration de noſdictes cours ſouueraines,eu regard à la qualité des matieres,& des parties. Articulus 2. 3. & 4.

IDEM *article* VII.

Et en amende vers la partie,pour leurs ſubterfuges & delaiz,& procez retardé:c'eſt à ſçauoir,de vingt liures Pariſis, en iugement:& hors icelay,de dix liures Pariſis.

IDEM

Digitized by Google

IDEM *article* VIII.

Et quant aux appellations playdees & ſouſtenues par leſdicts appellans, ils ſoyent condamnez outre l'amende ordinaire, en vne amende extraordinaire enuers nous & la partie, ſelon l'exigence du cas ſi la matiere y eſt trouuee diſpoſee.

GLOSSA VNA.

Mulcta quæ imponatur pro appellatione ab abuſu.

1 HIc ſtatuit quòd ſi quis velit acquieſcere appellationi tanquam ab abuſu emiſſæ, hoc ei liceat, tamen ſi in iudicio antequam ſuper cauſa litigetur, acquieſcat, tenetur ſoluere mulctam ſexaginta librarum fiſco, parti verò viginti pro dilationibus, & proceſſus retardatione.

2 Si verò extra iudicium huic appellationi cedat, tunc ad dimidiam emendam tenetur fiſco, & ad decem libras parti, & ad maiorem, arbitrio curiæ pro qualitate materiæ, & partium imponendam.

3 Item ſi ſuper hac appellatione in iudicio litigatum fuerit, & appellans ſuccumbat, non ſolùm condemnari debet ad emendam ſexaginta librarum, ſed etiam ad aliam emendam extraordinariam pro qualitate cauſæ, & ſi hoc materia exigat, quæ concedetur fiſco & parti prout ſuperius cõſcriptum fuit, videlicet ſi emenda fuerit erga fiſcum ad viginti libras, dimidia imponi debet, videlicet alia decem quæ parti applicantur.

Reiicitur appellatio tanquam ab abuſu. Areſtum.

4 Item vidi appellari tanquam ab abuſu à clerico, cui abbas maioris monaſterij præceperat, vt caperet monachum, & in hac appellatione dicebat ſe non eſſe ſubditum dicti abbatis, ideo illum abbatem abuſum ſua iuriſdictione, curia iſtum appellantem reiecit, nec eum appellantem recepit, quia ad ſuperiorem dicti abbatis appellare debebat, non ad curiam, quæ per iſtam appellationem non tuetur iuriſdictionem eccleſiaſticam, ſed ſuam pœnali iudicio. l. vna. ff. ſi quis ius dicen. non obtemp. & hoc cenſuit Senatus anno 1545. die decima Decembris.

5 Et iſtæ appellationes regulariter ſunt verbales & vocales, & aliquando etiam emittuntur ex proceſſu in ſcriptis, vt quandoque vidi. Nam ſi iudex eccleſiaſticus iudicauerit in petitorio reſti-
6 tutionem fundi, vel domus faciendam, appellari ſolet tanquam ab abuſu. † Etiam ſi tres ſententiæ interuenerint, & omnia annullantur, ita vidi ſeruari, ſed quo iure defendis villas. in c. quo iure. 8. diſtinct.

7 Alia de appellationibus abundè ſcripſi ſupra. tit. proximo: ea quiſque videre poteſt. Laus Deo.

TRACTATVS

DE ANTICIPATIONIBVS

VTILIS, AC QVOTIDIANVS.

Rubr. Des anticipations.

LOYS XII. *article* LVI. *des publiées.* M.D.XII.

Articulus 1.

Item, que toutesfois & quantes qu'aucun fera anticiper ſa partie, s'il gaigne en fin de cauſe, l'anticipation & voyage du ſergent ſera taxé, ſinon que la partie euſt premierement releué, auant qu'auoir eſté anticipé.

GLOSSA VNA.

Anticipationis literæ quando impetrari poſſint.

1 INTERDVM reus dolo & verſutia plenus ſe condemnatum intelligens appellat, volenſq; cauſam immortalem reddere, impetrat literas appellationis, & citat ſeu intimat parti ad lõgiuſculum tempus, ſeu multum diſtantem diem, quo
2 compareat, puta ad annum, vel ſex menſes, ſeu ad aliuni longum tempus. † Sed & tunc appellatus rei moras & ſubterfugia deprehendens, impetrare poteſt literas anticipationis, & citare appellantem ad diem breuiorem, & hæc eſt practica generalis Regni. Maſuer. in eo. tit. §. item & ſimiliter.

3 Et fundantur iſtæ literæ ſuper æquitate abbreuiandi lites, quia reipub. intereſt vt abbreuientur. l. properandum. C. de iudic. c. finem. de dolo. & de hoc verbo eſt tex. in l. 2. C. de vectiga. ſed ibi non ſic accipitur, vt hîc.

4 Iſte igitur articulus diſponit, vt anticipanti taxetur ſalarium apparitoris, qui denunciauit anticipationem, & hoc ſi appellatus obtineat, & niſi pars releuaſſet ſuam appellationem ante oſtenſam anticipationem, & ſecundum hoc iudicauit Senatus anno 1522. die 29. Nouembris.

Areſtum. Anticipans appellationẽ probare debet. Areſtum.

5 Sed dubium eſt an anticipans teneatur probare appellationem interpoſitam, & debito tempore. docet Egid. Bellamera. deciſ. 684. quanquam non teneri refert Fel. in c. capitulum. nu. 14. de reſcr. nam qui confitetur antecedens, videtur confiteri & conſequens. c. dudum. 2. de elect.

6 Sed contrarium iudicauit Senatus, nam qui appellationem allegat, eam probare debet. l. non ignorat. C. qui accuſ. non poſſunt. l. quoties. §. qui dolo. ff. de proba. & hoc anno 1534. die 24 Mar-
7 tij ante Paſcha. † Iſta ſic poſſunt conciliari, videlicet vt anticipans probare teneatrr quando appellans non proſequitur, ſed quãdo appellans releuauit, & proſequitur, tunc appellans probabit.

8 Quarto

8 Quarto quomodo fieri poſſit iſta abbreuiatio diei, anteuerſio, ſeu anticipatio? Reſp. per literas Regias, non autem per ſupplicationem, quia huius conceſſio gratiæ non ſolet à parlamento concedi, nec ab alio. c. oblatæ. de appe. ſic concluſit & ſtatuit Señatus anno 1510. die 28. Martij argumento eorum quæ docto. ſcribunt in l. imperium. ff. de iuriſd. omnium iudic.

Anticipatio quomodo fieri poſſit. Areſtum.

9 Vnde ſi quis ad parlamentum appellauerit, & in longam dilationem diem protraxerit, breuiorem appellato concedet vel princeps, vel eius cancellaria, non alius poterit: vt fuit etiam in Se-
10 natu iudicatum anno 1510. die 9. Iulij & anno 1528. die 18. Ianuarij: † quod eſt verum
quando ad parlamentum fuit appellatum, ſecus ſi ad Seneſchallum, vel Bailliuum, tunc enim is
Seneſchallus vel Bailliuus literas etiam anticipationis concedit.

11 Item in anticipationis literis oportet declarare à quo aliquis appellauerit, & de quo grauamine, vel an à ſententia definitiua, & hoc caſu præcipitur iudici à quo, vt mittat proceſſum cum expletis clauſum & ſigillatum. ita vidi in literis anticipationis exprimi.

Literæ anticipationis quæ continere debeant. Areſtum.

12 Aduertendum eſt tamen quòd in hac anticipatione dilatio dari debet competens, & non
nimis arcta, alioqui non valeret. c. oblatæ. de ap. ibi dummodo nimium non præcurtat. & argu. c. 1.
de dila. Alex. conſ. 19. viſo proceſſu. col. vlt. in 1. vol. Maſuer. in rub. de dila. §. item cùm quis adior-
13 natur. † Et an dicatur competens, relinquitur arbitrio iudicis ad quem, vt docet Ioan. And.
Ant. & Dec. in c. oblatæ. col. 2.

Dilatio competens in anticipationũ literis dari debet.

FRANÇOIS *article* VII. *des publiées.* M.D.XXVIII.

Item, & s'il y a appel desdictes ſentences de contumace interiecté, la partie pourſuyuant pourra faire anticiper l'appellant par requeſte, en la ſignifiant audict appellant, ou à ſon procureur, qui aura occupé pardeuant leſdicts commiſſaires.

Articulus 2.

GLOSSA VNA.

1 INterdum cauſa in ſenatu committitur aliquibus, & partes coram his commiſſariis non comparent, vnde commiſſarij in eos contumaciæ ſententiam ferunt, & ipſi poſtea appellant, ideo ſi pars velit, poteſt eos anticipare dando curiæ ſupplicationem, & hoc caſu poteſt releuari anticipatio per ſupplicationem, ſed non regulariter, vt ſuperius ſcripſi.

Anticipatio quando per ſupplicationem releuari poſſit.

2 Item ſciendum eſt quòd per has ordinationes non eſt cautum, nec per literas Regias releuamenti ſtatuitur, quod tempus detur ad comparendum coram iudice à quo, ſed ſolet regulariter per appellantem declarari, & ſi plus æquo prolixum tempus aſſignauerit, datur anticipatio vt hîc.

3 Si tamen ageretur de cauſa alimentorum, vel alia prouiſionali, vel contra exterum, aut pauperem, tunc breuiſſima debet aſſignari dilatio. argum. l. fi. ff. de appell. ne mora periculum afferat. l. non ſolùm. §. qui riuos. ff. de nou. ope. nunc. ſcripſi in tract. de ſent. exc. in 1. tomo comment. in has conſtit. reg.

4 Procurator non anticipat, ſed pars: vnde cum procurator ſeu ſyndicus alicuius pagi anticipaſſet appellantem, fuit in expenſis à ſenatu condemnatus, ſaluo tamen iure proſequendi appellationem habitantibus illius pagi & parti, anno 1534. die lunæ poſt quaſimodo.

Procurator nõ anticipat. Areſtum.

FRANÇOIS *article* VIII. *des publiées.* M.D.XXVIII.

Item, ſera en l'option deſdictes parties faire iuger leſdicts congez ou defaults par leſdicts commiſſaires en la maniere deſſuſdicte, ou faire appeller leurs cedulles deſdicts congez & defaults en iugement, comme deſſus, pour en auoir le profit, & adiudication par noſtredicte cour en la matiere accouſtumee.

Articulus vltimus.

GLOSSA VNA.

1 HIc articulus facultatem parti tribuit proſequendi appellationem, vel vt iudicetur contumacia prout de iure communi, & communiter per ordinationes iudicatur. iſta materia latiùs tractata fuit ſupra in tract. de contuma. & de defectu.

2 Notandum eſt, quòd ſi aliquis anticipauerit intra octo dies, anticipatio valebit, ſi appellans non renunciet appellationi intra octo dies, vt cenſuit Senatus anno 1522. die vltima Iulij. Si tamẽ pars poſt anticipationem renunciauerit intra diem octauam, vt poteſt, tunc anticipatio non valebit vt iudicauit Senatus anno 1527. die 5. Martij, & dixi, ſupra tit. de ap. art. 15. finem his impono, gratias Deo agens immenſas. Amen.

Anticipatio ante octo dies, an valeat. Areſtum.

TRACT

TRACTATVS

DE PRÆSENTATIONIBVS.

Rubr. Des preſentations.

CHARLES VII. *article* XXXVII.

Articulus 1.

Item, & quant aux preſentations, nous, en enſuyuant les ordonnances de noz predeceſſeurs Roys de France, auons ordonné & ordonnons, que tous ceux qui auront affaire en parlement, ſeront preſentez dedans le premier iour, ou le ſecond au plus loing de la preſentation de leur bailliage ou ſeneſchaucee: ou autrement, ſans nulle eſperance de grace, & ſans demander defaut, ils ne ſeront plus receuz: ainçois ſeront tenuz pour purs defaillans, & ſera le defaut puis là en auant baillé à leur partie.

IDEM *article* XXXVIII.

Item, que ceux qui ſe preſenteront, facent ſpeciale preſentation en chacun bailliage ou ſeneſchaucee, en laquelle ils auront affaire, & s'ils ont affaire en diuers bailliages ou ſeneſchaucees ou en vne ſeule, qu'en chacune preſentation ils facent eſcrire tous ceux, contre qui ils ſe preſenteront: ou autrement de tout le parlement ils ne ſeront receuz encontre aucun autre, que contre ceux, contre leſquele ils ſe ſeront preſentez.

IDEM *article* XXXIX.

Item, que toutes manieres de partie, ſelon ce qu'elles ſe ſeront preſentees, ſoyent deliurees par l'ordre des preſentations, ſans nul aduantage de donner audience à autre perſonne quelconque, ſelon l'ordre qu'ils ſe ſeront preſentez: & bien ſe gardent les parties, qu'elles ſoyent trouuees à l'huis de la chambre preſentes & garnies de leur conſeil, quand elles ſeront appellees. Car les parties preſentes ſeront tantoſt deliurees ſans delay, & ſi l'vne eſt preſente, & l'autre abſente, la preſente emportera deſlors tel profit, comme ſi elle ne ſe fuſt point preſentee, & ſi toutes les deux parties ſont defaillants, reuiennent à l'autre parlement, ſi la cour ne veoit qu'ils l'euſſent faict en fraude d'aucune choſe, qui nous touchaſt, & ainſi ſe deliurera chaſcune baillie ou ſeneſchaucee auant que commencer l'autre.

GLOSSA VNA.

Partes ſe debent ſingulis præſentare annis.

1 HIc ponitur quomodo, & quo tempore præſentare partes ſe debeant in parlamento, & ad hoc videndus eſt text. & certum eſt quòd partes ſingulis annis ſe
debent præſentare, alioqui interruptus erit proceſſus, vt ſupra dixi in primo tomo harum conſtitu. gloſſ. ſing. in proœm.

Præſentationis cuiuslibet ſalarium.

2 Et quamuis ſingulis annis ſic debeant ſe partes præſentare: tamen non ſolent
taxari niſi viginti ſolidi pro qualibet præſentatione, quia pars non adſtringitur venire pro hac præſentatione, ſed poterit in ſingulos annos mittere hos 20. ſolidos ad ſuum procuratorem, qui iſtam præſentationem facere poterit, & hoc ſeruatur in parlamen. Pariſ.

Proceſſus in ſcriptis vel verbalis quis dicatur.

3 Intelligendus eſt iſte text. quòd quis ſingulis annis ſe debet præſentare, ſiue agatur de proceſ-
4 ſu in ſcriptis, ſiue de proceſſu verbali, vt pragmatici vocant. † Et proceſſum in ſcriptis intelligentes, ſi data ſit dilatio ad producendum, & audiendum ius, & ſi iudex dicat quòd partes produxerint coram eo, & quando iudex recitat ſe in ſententia multa inſtrumenta, & documenta vidiſſe, & hoc conſtat ex actis. ita eſt conſtitutum in tit. *quels procez ſont dicts par eſcript.* infra eodem. qui ex hoc erit expeditus. Etiam hoc fuit in iuridicis conuentibus declaratum, habitis apud Molinos anno 1540. die 10. Septembris propter frequentes dubitationes.

Areſtum.

5 Nec dicitur proceſſus in ſcriptis eò quòd ſcriptus eſt, veluti conſuetudo, quando eſt ſcripta,
non amittit nomen conſuetudinis, nec ob hoc dicitur conſuetudo ius ſcriptum. §. ex non ſcripto, de iure natu. in Inſtit. doct. in l. de quibus. ff. de legib. & in proœ. feudo. ſic videtis in proceſſu dicto in ſcriptis, & hoc tendit ad declarationem ordinationum Regiarum, quas vide inferius plenius in d. tit. *quels procez ſont dictz par eſcript.* alia lector beneuole, ex tuo ſuppleas ingenio, poſtquam videris in ſtilo parlam. tit. de præſenta. in parla. facien. vbi fuſius hæc materia traditur in 1. p. ne plura in re facili adducendo prolixitatis vitium incurram. Laus de iſtis Deo tribuatur. Amen.

TRACT

Digitized by Google

TRACTATVS

DE LITERIS IMPETRATIS

AD RENVNCIANDVM PROVOCATIONI, ET QVANDO QVIS AD ACQVIESCENDVM appellationi recipiatur.

Des lettres des acquieſcemens, & quand lon eſt receu à acquieſcer.

LOYS XII. Article XXXI. des publiées. M. D. XII.

Item, que les lettres d'acquieſcement ſe preſenteront à la cour, & ſeront ſignifiées à la partie ſix iours apres l'impetration d'icelles, ſur peine d'eſtre decheu de l'effect d'icelles.

Articulus primus.

GLOSSA VNA.

1 QVamuis vulgò ſoleat dici, renũciare appellationi intra octo dies, acquieſ-
2 cere verò poſtea, tamen Latinè renunciare quis appellationi dicitur, † ſi-
ue ante octo dies renunciet, ſiue poſtea, etiam renunciare liti dicunt. in l.
poſtquam liti de prædio motæ renunciaſti. C. de pactis. vbi docto. dicunt
cedere liti: pro renunciare, prout multa ſcripſi in l. cedere diem. ff. de verb.
ſigni. ego pragmaticorum terminis vtar.

Renunciare & acquieſcere an differant.

3 Statuitur hîc literas has ceſſionis prouocationis eſſe curiæ ſupremæ præſentandas, & non ſtatuit diem, ideo videtur in arbitrio impetrantis, dummodo eas præſentet intra annum. c. plerunque. de reſcr. & alias ſecundum ſtylum & conſuetudinem curiæ, tamen hîc ſtatuit vt præſentêtur curiæ, & ſignificentur parti intra ſex dies ab impetratione computandos: ergo quàm cito commodè fieri poteſt, debent curiæ præſentari. argu. c. quàm ſit. de elect. in 6. alioqui impetrans priuatur fructu & effectu illarum literarum, vt in tex.

Literæ renũciationis quãdo ſint præſentandæ.

4 Intellige quòd duplex eſt renunciatio appellationis, prima, quæ fit per literas, & de iſta loquitur iſte text. & illæ literæ parlamento diriguntur, in quibus Rex permittit acquieſcere ſine emenda de gratia ſpeciali, & irritat appellationem, ac annullat, mandátque conſiliariis vt appellantem recipiant ad acquieſcendum, & appellationem annullent, & hoc eſt quando appellatio in curia pendet.

Renunciatio eſt duplex quoad appellationem.

5 Altera eſt quæ fit conſultorũ authoritate, & iſta non tractatur hîc, ſed debet præſentari quam
6 cito commodè fieri poterit. arg. c. quàm ſit. de elect. in 6. † Vnde anno 1539. die 6. Iunij fuit
pronunciatum in Senatu, vt contenta ſeu ſententiæ quas appunctamenta vocant inter procura-
tores partium, & aduocatos habita & expedita cum conſilio non poſſunt à partibus reuocari, &
vt pragmatici dicunt, *ne ſont ſubiects à deſadueu, ſinon qu'on allegue dol, mais lon pourra agir contre le pro-*
cureur, ſi ſit ſoluendo, alioqui contra partem, & iſta eliciuntur ex dictis gloſſ. Bart. & doct. in l. 1. in
fin. ff. quando appel. ſit.

Sententiæ à procuratoribus cum cõſilio factæ, non poſſunt à partibus reuocari.

7 Alioqui ſi quis non acquieſcat appellationi, omnia geſta contra eum valent, tanquam denunciauerit parti, & ad impenſas tenetur, quouſque intimauerit ſe renunciare, ideò vtile eſt ſtatim poſt ceſſionem parti denunciare.

8 Aliquando etiam ſine literis curia parlamenti recipit aliquem ad acquieſcendum cùm ſua cauſa ibi tractatur, ſed tunc acquieſcens ſolet ad emendam condemnari non ordinariam, ſed ad quinque libras pro quolibet anno, quo in parlamento illa cauſa introducta fuit.

9 Item ex ordinatione curiæ procurator poteſt acquieſcere, ſi conſilio aduocatorum ita viſum fuerit, vnde is qui reuocauerit procuratorem ſuum volentem ex conſultorum authoritate acquieſcere, fuit condemnatus ad mulctam centum ſolidorum Pariſ. & quòd etiam conſentiret renunciationi appellationis apud actuarium, ſeu Grapherium, prout conſilium dictauerat, & hoc anno 1538. die 25. Februar. vt ſcribitur in ſtylo parlamen. areſto 133. item quòd procurator.

Acquieſcere procuratores quando poſſint.

Areſtum.

10 Et hoc modo plures expedirentur cauſæ, ſi partes hoc procurarent, & conſultorum authoritati crederent.

11 Si verò impetrans has literas moriatur antequam ope illarum acquieuerit, non poterit hæres acquieſcere in vim harum literarum, nec procurator, quia morte mandãtis expirauit mandatum, l. eius qui. vbi Iaſ. ff. ſi certum peta. l. mandatum. C. manda. c. ſignificauit. de reſcript. ita iudicauit Senatus anno 1519. die 9. Februar. Domin. Vieillard, & Alligret poſtulantibus.

Hæres an poſſit acquieſcere in vim literarum à defuncto impetratarum.

12 Intellige quòd appellationi cedens tenetur ſoluere expenſas & alia litis diſpendia, vt viſum eſt Senatui anno 1540. die ſeptima Ianuarij.

Acquieſcens in materia criminali ad expenſas tenetur.

13 Imò in materia criminali hic acquieſcens tenetur nedum ad expenſas, ſed ad damna & intereſſe quouſque acquieuit, vt placuit Senatui contra do.de Borbo. anno 1519. die 14. Februarij, alia multa tractaui in tract.de appel.

LOYS XII. article LV. des publiées. M.D.XII.

Articulus ſecundus.

Item, & ſi toſt qu'vn procez ſera ſur le bureau, nul ne ſera receu à acquieſcer: à ceſte cauſe defendons à noſtre amé & feal Chancelier, & autres ayans la garde de noz ſeaux, que doreſnauant ne baillent aucunes lettres d'acquieſcement, ſinon que ceſte cauſe y ſoit, pourueu que le procez ne ſoit veu, conſulté, ne iugé.

GLOSSA VNA.

Acquieſcens quando quis non recipiatur.

1 PRohibet ne quis appellans recipiatur ad acquieſcendum poſtquã lis iudicari cœpta ſit, & vt dicit tex. *quand le procez eſt ſur le bureau*, ideò præcipit cancellariis, ne aliquas literas renunciationis appellationis concedant, niſi apponatur clauſula, quod acquieſcere poſſit, prouiſo quod proceſſus non fuerit viſus, conſultus, neo iudicatus: intellige à iudicibus illius cauſæ. ibi, *veu, conſulté, ne iugé*.

Acquieſcere quis non poteſt quando proceſſus videri cœptus eſt.

2 Et ſic tres excipit caſus, primus eſt in quo non licet appellationi cedere, quando proceſſus eſt viſus, non prout quotidie videtur ab aduocatis: aut ab ipſis partibus, ſed vt mox dixi, quando vi-
3 ſus eſt à iudice ſeu à conſiliariis. † Nam quando proceſſus viſus fuit, hoc fieret in iniuriam relatoris, qui diutius illum videndo dies noctéſque tranſegit inſomnes: & princeps in dubio non vult quicquam concedere in iniuriam alterius. l.2.§.meritò.ff.ne quid in loco public. fiat.c.quamuis.de reſcrip.in 6. etiam labor conſiliariorum & iudicum eſſet vanus: & quando quis fortè audiret ſe malam obtinere cauſam, aut periculoſum fore euentum, tunc acquieſceret.

4 Idem ſi controuerſiæ enarrator (quem *rapporteur*, vulgò vocamus) cauſam enucleauerit, & iam conſultores audierunt narrationem, iámque præſes ſententias conſiliariorum excipit, non poterit acquieſcere pars, ſed poteſt ei dici quod Imperator in l.2.C.de iur.& facti ignoran. ſera prece ſubueniri tibi deſideras.

Producere poſt concluſionem quã do pars poſſit.

5 Iſtud probatur quod poſt concluſionem in cauſa nihil poteſt pars agere, quam vt dubium expectet litis euentum. cap. cùm dilectus. de fide inſtru. & concluſum in cauſa cenſetur quando re-
6 nunciatum eſt allegationibus iuris & facti, gl. ibidem. † Si tamen partitus fuerit proceſſus, tunc altera pars poterit producere inſtrumentum cauſam omnino perimens, vt fuit concluſum in magna inquiſitionum camera in libro ſcriptum ſpecierum, quem vocant.

Iudicatus proceſſus quãdo dicetur.

7 Ideò poſt concluſionem non valent commiſſiones impetratæ, niſi de ea concluſione mentio-
8 nem faciant reg.cancel.Inno. † Item *iugé*, dicit tex. quia ſi concluſum fuerit in parlamento reum condemnandum, & ſi breuiculus ſeu libellus condemnationis ſuper hoc fieri debet, licet nondum ſit peractus, tamen proceſſus iudicatus quoad hoc cenſetur, vt dicit tex. *iugé*. & probatur in l.2.C.de ſent.ex peric.recit. vbi not. idem eſſe in aliis iudicibus.

FRANÇOIS, Article XIIII. des publiées. M.D.XXVIII.

Articulus tertius.

Itẽ, aucun ne ſera receu en iugement à acquieſcer, ſoit par noz lettres, ou autremẽt, ſans payer l'amẽde à la diſcretion de noſtredite cour, en ayant eſgard au tẽps, que l'aſſignatiõ de ladite cauſe ſera eſcheuë en noſtredite cour.

GLOSSA VNA.

Mulcta volentium acquieſcere appellationi.

PRohibet ne quis in iudicio cedat appellationi, niſi mulctam ſoluat ad diſcretionem curiæ, ratione habita temporis, quo fuit introducta appellatio, & hodie dicamus iſte text. eſt planus, quia curia ſolet condemnare ad quinque libras Pariſ. pro quolibet anno appellationis, vnde ſi appellaſſem ad curiam anno 38. & acquieſcere velim anno quadrageſimo, teneor ſoluere mulctam decem librarum Pariſ. & omnes expenſas, quas appellatus probabit ſe in cauſa expoſuiſſe, vt dixi ſuperius tracta.de app.art.9.

IDEM, Article XV.

Articulus quartus.

Item, & quand la cauſe ſera miſe au rolle, huict iours apres la publication d'iceluy rolle, ou que ladite cauſe ſera appellée en iugement, aucun ne ſera receu à acquieſcer, ſoit par noz lettres, ou autrement, ſinon en payant l'amende, qui ſera arbitrée par noſtredite cour, eu eſgard au temps, que l'aſſignation ſera eſcheuë, & ſera tenu le procureur de l'appellant declairer le temps, que ladite aſſignation ſera eſcheuë.

GLOSSA VNA.

Tranſigi an poſſit proceſſu in curia pendente.

1 IDem ferè continet hic articulus ſicut præcedens.
Quæro an poſſit hic tranſigere durante lite in curia? Reſpon. ſic, dummodo apponatur clauſula in tranſactione ſaluo vel retento beneplacito curiæ, vt docet Maſuer. in ſua pract.rub. de iud.§.item ſæpè partes.& in ſtylo parlamen. tit. de modo proponendi.§.idem in cauſa. alioqui
2 contra. † Nam poſtquam appellatio eſt Papæ præſentata, non poſſunt partes recedere ab ea: c.quamuis.& c.prouida.de elect.in 6. alioqui illuderetur frequenter. c.bonæ.2.de poſtu.præla.cap.licet.de officio leg.

Areſtum.

3 Et ſi facta fuerit ſic tranſactio, non poterit pars venire contra eam, donec curia declarauerit ſibi diſplicere, Ioan. Gallus.q. per areſta.q. 118. vidi pronunciari. [Licet olim nulla reciperetur tranſactio, niſi ex conſenſu curiæ priùs habito, hodie ſufficit vt non contradicat, & retinere eius beneplacitum vt hîc.]

De hac materia plenè tractaui ſupra tract.de app.art. 15. ad ibi dicta lector beneuole, te reiicio, gratias de his Deo æterno agens. Amen.

TRACT.

Digitized by Google

TRACTATVS

DE SALARIIS TAXATIS PRO VISITATIONE PROCESSVS.

Des ſalaires & eſpices taxées pour la viſitation des procez.

LOYS XII. Article LVII. des premieres.

Item, nous ordonnõs que les iuges Royaux, ou leurs lieutenans reſſortiſſans ſans moyen en noſdites cours, qu ont accouſtumé de prendre aucune choſe pour la viſitation des procez, ne pourront prendre doreſnauant aucune choſe pour la viſitation d'iceux procez, qu'il ne ſoit enregiſtré par leurs greffiers, par les mains deſquels leſdits iuges pourront prendre ce qui leur ſera taxé raiſonnablement, en eſcriuant & ſignant de leur main ſur le dictum, ce qui aura eſté taxé pour la viſitation. Et d'auantage nous ordonnons que leſdits greffiers ſeront tenus d'eſcrire, & ſigner ſur le reply de la ſentence, ce qui aura eſté taxé pour la cauſe deſſuſdicte. Articulus primus.

Hodie extat ordinatio regia, ne conſiliarij recipiant quicquam extra ſtipendia: ſed ſunt remiſſi & negligentes multi, cùm nihil habeant. Ideo cenſerẽ ſtatuendum ſexcentas libras dandas conſiliariis tanquam pro groſſis fructibus: ſexcẽtas autem alias pro diſtributionibus: nempe vt qui proceſſus vſque ad illam ſummam expediuiſſet, hoc vel plus conſequeretur, & taxarentur ſalaria, & vt ſalaria non poſſent excedere ſummam 30. vel 40. librarum, & in fine viderentur proceſſus expediti per conſiliarios: & hoc daretur eis, & ita omnes eſſent diligentiſſimi, & ipſi compenſarentur, & negligẽtes nullam haberent diſtributionum penſionem, ſicut nec canonici abſentes. c. vnico, de cleric. non reſident. in 6.

GLOSSA VNA.

1 ISte text. videtur contra ius, vt iudices poſſint aliquid recipere à partibus, inter quas ius reddunt. nam ſcribitur Iob. cap. 15. ignis deuorabit tabernacula eorum, qui munera libenter accipiunt. Contra munera captantes.

2 Et Thebis iudicum imagines viſuntur abſque manibus, & ſummi iudicis oculi conniuent, eo quod iuſtitia nec muneribus capiatur, nec hominum vultu flectatur, vt alibi legiſſe
3 memini. † Vnde ſolebat quidam hos verſus ſcribere,

Munera pontifices ſubuertunt, munera Reges.
Munera ius ſtatuunt, deſtituuntq́; ſimul:
Munera peruertunt leges, decreta refellunt,
Euacuant patrum iura rigore ſuo.
Munera iudicij librum moderantur, & ipſam
Protinus inflectunt, quò data penſa trahunt.
Omnia vincit amor, ſed amorem munera vincunt,
Excæcant oculos, præcipitantq́; gradus.
Munera ſi ceſſent, ceſſabunt iurgia, lites,
Mars cadit, & Veneris nullus amicus erit.
Munera ſi ceſſent, miſeris mortalibus vltra
Clamor, nec luctus, nec dolor vllus erit.

4 Itaque poſtquam dona excæcant oculos iudicum. Eccleſiaſt. 20. ideo ipſi conſtanter ea recuſare debent. imò ſtatuit Vlpianus in l. ſolent. in fin. ff. de officio proconſul. & leg. ne donum, vel munus ipſe proconſul, vel qui in aliquo officio erit, accipiat, emátve quid, niſi victus quotidiani cauſa, quæ ad xenia iam non pertinent, ſed ad ea, quæ ad edilium accedunt vſum, nec venia pro- Iudices non debent capere munera.
5 ducenda ſunt ad munerum qualitatem. † Et quamuis in quibuſdam libris legatur excedũt, ego tamen putarem legẽdum accedunt, vt non liceat iudici donum, vel munus accipere, niſi accedat ad vſum edilium, vt eſculentum, & poculentum, quia non licet recipere ea quæ excedunt vſum edilium, vt quæ fortè paucis diebus non poſſent conſumi, veluti vinum, aut frumẽtum: ſed Annotatio ad l. ſolẽt. ff. de off procon.
6 tamen iſte intellectus non conuenit text. vt ibi ſcripſi plenius. † Scitè Papa ſcribit in c. ſtatutum. §. inſuper. de reſcriptis. in 6. vt gratis & cum omni puritate iudicium procedat, nullus iudex munus, vel quicquid aliud à partibus recipere præſumat, niſi forſan eſculentum, & poculentum
7 mera liberalitate oblatum, quod paucis conſumi poſſit diebus. † Nam dicit Caſſador. lib. 6. varia. epiſtol. 21. paria eſſe iuſtitiam vendere, & Symoniam committere. c. accepimus. in fin. de purga. canoni. imò grauius eſt vendere iuſtitiam, quàm præbendam: quia Chriſtus eſt iuſtitia. c. exiſtimant. 11. quæſt. 3. & culpa tanto grauior eſt, quanto res in qua culpa committitur eſt ſanctior: vt ait diuus Bernard. quem refert Lucas de Penna, in l. prima. col. 19. C. de deſert. lib. 12. cum vendere præbendam, & beneficia, inter cætera crimina grauius reputetur, quia omnia crimina ad Vendere iuſtitiam grauius eſt, quã vendere beneficia.

comparationem Symoniacæ hæreſis,quaſi pro nihilo reputantur. c. fi.1.q.7.Sic vendere iuſtitiam, id eſt Chriſtum,qui eſt iuſtitia,grauius erit,quam beneficium vendere.Et per hoc expeditus quoque erit titulus,infrà,*des dons & promeſſes pour corrompre iuſtice,* & ſic iudex vendens iuſtitiam poteſt vocari Symoniacus hæreticus.

Apophthegma quotidianum.

8 Ideo Peſcennius Niger conſiliariis addidit ſalaria ne grauarent eos, quibus aſſidebant,dicens iudicem nec dare debere,nec accipere.Plutarch.in Apophtheg.vtinam hoc exemplum imitentur hi,qui vendentes officia ſpoliant iudicem,aſſeſſoribus interim raptò viuendum eſt.ibidem.

9 Et ordinarij officiales prius debent habere ſtipendia,quam extraordinarij,vt ſtatuit Ludouic. XI.anno 1467.die 6.Februarij:vt patet in lib.ordina. Ludo.fol.148.

Officiales an conſequãtur ſalaria temporis eius quo non ſeruierunt.

10 Verùm eo tempore quo non ſeruiũt, ſalarium habere non merentur.l. Seio.ff.de annuis leg. & in l.diem functo.de officio aſſeſſor.Antonius Capit. deciſio. 125.in deciſio.Neapoli.quia propter ſeruitium,vel officium datur etiam beneficium. cap.fina. de reſcripr.in 6.qui ergo non dicit horas,prout officium eccleſiaſticorum exigit, non lucratur fructus beneficij, ſed ad eorum reſtitutionem tenetur,vt alibi ſcripſi.

Ius dicentis officium emi non debet.

11 Super hoc tres facerem caſus.Primus eſt,quod officium iuſtitiæ emi non debet,& emẽs,Symoniacus eſt:vt ſuprà dixi,& in auth.vt iudic.ſine quoquo ſuffrag.gl.in l.2.C.de murilegul.lib.11. Benedict.in repet.cap.Raynutius.in verbo, duas habens filias.de teſtamen.

Iudici nõ licet capere pecunias.

12 Secundus caſus eſt,non licet iudici dare pecuniam,etiam in cauſa iuſta,vt ipſe in mei fauorem ſuam proferat ſententiam,ſic enim iudex corrumpi videretur.l.2.in fin.ff. de condict.ob turp. cauſ.quia non licet iudici iuſtum vendere iudicium, quamuis liceat aduocato iuſtum vẽdere patrocinium,& Iureconſulto conſilium.ca.non licet. 11.quæſt.3.& cap.fin. 14.quæſt.5.& toto tit.de pœna iudic.qui malè iudica.[Hodie ſuper hoc facta eſt ordinatio Henric.ne conſiliarij quicquam à partibus recipiant.]

Iudici quãdo liceat capere pecunias.
Quis prius iudicibus pecuniã dedit.

13 Tertius caſus eſt,licere iudici iuſta non habenti aliũde ſtipendia, pro labore aliquid recipere,tam ad laboris compenſationem, quàm vt honeſtè pro ſua dignitate viuat. cap.cum ab omni. de vita & honeſtate cler. dicto cap. ſtatutum.§. inſuper.de reſcript. in 6.& ſic pro viſitatione proceſſus id,quod ei taxabitur, iure poterit accipere. gloſſ. in dicto cap. non licet. Et Anitus Archemeonis fuit primus,qui Athenis iudicibuspecuniam dedit, authore Plutarcho in vitis illuſtrium virorum.

14 Itaque cum magiſtratus regni iuſta non habeant pro authoritate ſtipendia,vt commodè viuant,& ne in miſeram cadant mendicitatem,ſalaria pro viſitatione proceſſus,& relatione recipere permittitur eis : & de hoc loquitur hæc præſens ordinatio, quæ per iſta ſatis videtur intelligi poſſe. [Et Carolus 6.cum ante eum magna data eſſent ſtipendia his conſiliariis, ipſe reuocauit: ea tantum dari voluit his.qui 20. ſeruierant annis in d.parlamento anno 1405.ob id compulſi ab eo tempore fuerunt conſiliarij accipere aliquam pecuniam pro relatione proceſſus, alioqui fame periſſent:an liceat habenti ſalarium aliquid recipere, abunde tractat Paul.Turrenti.in ſua diſputa.incipien.Rex Aragonum.in 4.dubio.]

Requiſita in hac ordinatione.

15 Requiſita tamen aliquot in hoc tex.ſubnectere non pigebit.primum,quod ſit iudex Regius, vel eius locum tenens,ibi,*iuges Royaux ou leurs lieutenans*,idem tamen putarem in aliis,cum eadem ſit ratio in cæteris,& ſic eadem iuris diſpoſitio.l.illud.ff.ad legem Aquil.

16 Secundò quòd ſint iudices immediati ad curiam ſupremam,& ſic quòd præſidiales ſint prouinciarum iudices, vt ſunt Seneſchalli, Bailliui, &c. non primæ inſtantiæ,quos vulgò præpoſitos vocamus.ibi, *reſſortiſſans ſans moyen en noſdictes cours.* Secus erit in aliis,quia de vno dicens,de aliis
17 negat.l.cum prætor.ff.de iudic. † Tamen cum eadem ſit æquitas, idem quoque.erit.gl. in auth.quas actiones. C.de ſacroſanctis eccle.etiam hodie hi recipiunt.

Conſuetudo facit licitũ.

18 Tertiò requiritur quòd illi iudices ſint conſueti accipere,ibi, *qui ont accouſtumé de prendre aucune choſe.*Nam interdum conſuetudo facit licitum quod alias erat illicitum.cap.denique.4.diſt.& iſta eſt conſuetudo generalis Regni Franciæ, tam in iudicibus eccleſiaſticis,quàm in ſecularibus, vt pro viſitatione proceſſus pecuniam accipiant.

19 Quartò, quod ſint conſueti accipere cauſa viſitandi proceſſum : ſecus ergo ſi alia ratione, ibi , *pour la viſitation d'iceux procez*, & ſic pro mercede laboris impenſi,nam ſi vt iniuſtitiam facerent,vel adminiſtrarent,non valeret: vt in l. 1.& per totum. C. de pœna iudic.qui malè iudica.& vt ſuperius diſtinxi.l.1.§.ſed & conſtitutio.ff.de calumn.

Iudex nõ vltra taxã accipiat.

20 Quintò, requiritur illud,quod ita iudex accipit, fuiſſe taxatum. ibi , *ce qui aura eſté taxé pour la viſitation*, ergo ſua authoritate capere non poteſt , quia fortè malo auiditatis animo poſſet metas excedere in exigendo,vt notarij,cap.ſtatutum.§. notarium. de reſcrip.in 6.vel fortè plus acciperet ab vno,quam ab alio.

Taxatio æqua debet eſſe.

21 Sextò,quòd illa taxatio ſit rationi conſona.ibi , *ce qui aura eſté taxé raiſonnablement.* extirpandum eſt quod ratione caret.c. corepiſcopi.68. diſtinctio. nam interdum immenſum taxaretur ſalarium ſpe compenſationis vni,vt poſtea ille communicet aliis, vel vt ipſe taxet (ſi quando ferat occaſio)ſimile ſalarium.

Regeſta & ſignata ſit taxatio.

22 Septimò, requiritur, quod illa taxatio ſcribatur in regeſto,& ſignetur , *en eſcriuant & ſignant de leur main ſur le dictum.* Nam quidam annonarij iudices plus iuſto recipiunt , & taxant , & quaſi harpyiæ omnia rapere vellent.

23 Octauò,

Digitized by Google

23 Octauò, quod actuarius ſeu grapherius ſcribat in breuiculo ſententiæ, quod taxatum fuerit ſalarium, ibi, *& d'auantage, &c.* vt poſtea iudices curiarum ſupremarum hanc immenſam taxationem reformare poſſint, ſi viſum eis fuerit.

24 Nonò, quod iudices hoc ſalarium taxatum ab actuario recipiant, & non à parte: nam pars tradet grapherio, & demum ipſe iudici, ibi, *par les mains deſquels leſdicts iuges pourront prendre ce qui leur ſera taxé raiſonnablement*, alioqui pars poſſet magnam ſummam dare, quæ poſtea non veniret in taxationem: vt igitur hæc taxatio parti computetur, neceſſarium eſt ſic fieri, & non niſi his obſeruatis poſſunt iudices aliquid à litigantibus exigere.

Actuarius nō pars ſportulas dat iudici.

IDEM, article XLIIII. des publiées. M. D. XII.

Item, & ainſi qu'auons entendu, quand aucun rapporte quelque procez és cours deſdits Seneſchaux, Baillifs & autres iuges du reſſort de Tholouſe, & les eſpices luy ſont taxées, ceux contre leſquels la ſentence eſt donnée, qui doiuent payer leſdictes eſpices, ou partie d'icelles, ſe portent pour appellans tant du principal, que deſdites eſpices & taxation d'icelles, pour empeſcher que ledict rapporteur ne ſoit payé deſdictes eſpices, & pour coulourer leur dict appel, dient qu'elles ſont trop exceſſiuement taxées: Au moyen dequoy pluſieurs gens de bien ne veulent prendre la charge de rapporter aucun procez, doutans eſtre fruſtrez de leurſdictes eſpices: Nous voulons & ordonnons que quand aucun appellera deſormais de la taxe deſdictes eſpices, diſant qu'elles ont eſté trop exceſſiuement taxées, ou autrement, que nonobſtant quelconques appellations releuées ou à releuer, & ſans preiudice d'icelles inhibitions faictes par vertu du relieſuement en cas d'appel, que leſdictes eſpices ſoyent payées: & celuy ſur lequel elles ſeront taxées, ſera contrainct à ce faire: ſauf toutesfois à recouurer par luy ce qui ſeroit dict en fin de cauſe auoir eſté exceſſiuement taxé.

Articulus ſecundus.

GLOSSA VNA.

1 HIc vocat ſpecies honoraria iudicum, quia inſtar ſpecierum acuunt, & olim tanquam ſpecies gratis offerebantur, & quia modicæ ſpecies ſufficiunt eduliis, & obſoniis, ita & modica ſalaria pro his taxari debent ſportulis, cùm iudices alia habeant ſalaria. docto. in l. 1. C. de ſportu. & in l. vna. C. dé ſuffrag.

Sportulæ ſeu honoraria cur ſpecies Gallicè vocentur.

2 Tamen quidam hodie annonarij iudices plures aureos ſportulares exigunt, quos vix Midas perſoluere poſſet, nec duo quidem Ægyptij ſufferre, ob id pauperes reddunt litigantes: vt eſt tex. in auth. vt differt. iudic. colla. 9. quos acerrimè deberent caſtigare ſupremæ curiæ iudices.

3 Aduertendum eſt, quod ſi pro areſto interlocutorio pars ſportulas ſeu ſpecies perſoluerit, earum dimidiam partem exigere poterit ab aduerſario, ſi commune erat areſtum, & in vtriuſque vtilitatem, quamobrem dabuntur executoriales literæ ſoluenti contra partem aduerſam.

Sportulæ prę ſolutę quando poſſint repeti à collitigante.

4 Si verò in areſto fuerit dictum ſine expenſis tam cauſæ principalis, quam appellationis, tunc is qui perſoluerit dicta honoraria, & ſpecies, poterit à collitigante repetere pro ea parte, qua commodum ex areſto ſentit, quod relinquitur diſcretioni eius cameræ, in qua prolatum fuit areſtum, ita fuit concluſum anno 1544. die 26. Iunij in parlamento. Alia hîc non addam, cùm hæc non ſint magni emolumenti, & hodie ſunt iſta correcta per conſtit. Henrici moderni, ad quam nunc te reiicio. Benedictus ſit Deus in ſecula. Amen.

Areſtum.

TRACTATVS

DE ARESTIS, ET OPPONENTIBVS CONTRA EA.

Des arreſts & des oppoſans contre iceux.

FRANÇOIS Article CVIII. des publiées. M. D. XXXIX.

Que les tiers oppoſans contre les arreſts de noz cours ſouueraines.

Articulus primus.

GLOSSA PRIMA.

1 SCiendum eſt areſtum eſſe vocabulum Gallicum, ſignificans ſententiam ſupremæ curiæ incorruptam, & inuiolabilem: vt docui in tract. vt contractus & alij actus Gallicis concipiantur verbis, in ſecundo tomo comment. harum conſtit. ipſa enim curia iudicat, ſicut princeps eſſet iudicaturus. l. vnica. ff. de offic. præfect. prætor. Ideo non licet venire contra areſta curiæ, ſed ea cuſtodire omnes tenentur, tanquam ſacroſancta, nec ab eis eſt recedendum, nec quidem appellandum. l. 1. ff. à quibus appell. non licet.

Areſtum eſt ſententia ſupremę curię.

2 Sed aduertendum eſt, cùm dicitur hîc in tex. opponi contra areſtum, intelligendum eſt loqui contra executionem areſti, vt infrà fuſius declarabimus, & quamuis Budæus in annotatio. in Pandecta. vtatur verbo intercedere pro opponere, tamen quia Iuriſconſulti non ſunt vſi, ſaltem non memini me apud eos legiſſe, ſed verbo interponere & opponere. l. 2. Digeſt. de exceptio. vt ſcripſi in tit. de verb. ſignificat. ideo nos terminis Iuriſconſult.

Interponere pro opponere Iureconſultorū eſt, intercedere, Budæi opponere generaliter.

vtimur,& dicanicorum, cùm in forenſi verſemur iudicio. generale autem eſt verbum opponere, & magis frequens. Licet variis modis cognoſcatur contra areſta, quæ tractaui in tracta. de literis ciuilibus in 1. tomo commenta. in has conſtit.reg. & ſcripſi in tract. de reſcript. arti.7. in 2 tomo commenta. curiam ſeptem modis de cauſis poſſe cognoſcere, ſed hîc additur alius modus, videlicet per oppoſitionem.

Tertius opponit ſe cōtra areſti executionē.

3 † Nam ſi opponat tertius contra areſtum,audiri debebit, quia areſtum latum inter aliquos,non debet prodeſſe,nec nocere tertio, ſicut res inter alios acta aliis non nocet,neque prodeſt.l. quia.ff. de iureiur.& in rubr. res inter alios acta. quia non debet alteri per alterum iniqua conditio inferri.l. non debet.ff.de regu. iuris.non cenſetur enim eſſe latum contra inauditum, quare audiri denuo opponens debet. l.cum quæritur.cum l.ſeq.ff.de except.rei iudicatæ. nam Imperator ſtatuit his verbis, ea quæ ſtatuuntur aduerſus abſentes, non per contumaciam,ſed denunciationibus nequaquam ex more conuentos,iudicatæ rei firmitatem non obtinere certum eſt.l.ea quæ.C.quomodo & quando iudex.

Areſtū contra inauditū non valet.

4 † Si ergo non valeat areſtū contra inauditum,neceſſe eſt vt is poſtea audiatur:ideo per oppoſitionē ſenatus eum audiet, licet non ſoleat indicta cauſa ſenatus areſtum proferre,quod ſi fecerit, is qui prætendit intereſſe interponere debebit,& illud areſtum ei nō nocebit, niſi poſtea declaretur executorium contra illū,vt fieri ſolet.

Abſenti non citato dictū areſtum an valeat.

5 Imò etiam gloſ. in d.l.ea.dicit areſtum non valere pro abſente non citato,quia res inter alios acta,nec nocet nec prodeſt,per totum illum titulum,& definiri non poteſt contra partem inauditam.l.de vnoque.& ibi Hipp.n.34 in octaua ampliatione.ff.de re iudi.multa in pręfatio.adduxi in tit.de citatio.ſupra.videte tex.& ibi doct.in l.furioſo.ff.de re iudi.& l.non eo minus.C de procur.

6 Præterea dicebat Menander Græcus,qui prius condemnauerit,quam cauſam luculenter audierit,is malus eſt, quia malè credidit: ideo ne iniuria fiat ei,qui non fuit auditus,poterit ipſe per oppoſitionem ſibi prouidere, & ex hoc articulo, tanquam ex equo Troiano magna circa practicam vbertas nobis enaſcitur circa opponentes.

Tertius tripliciter ſe opponit.

7 In hac materia oppoſitionum tres caſus traditi ſunt à Bartol. in l. ſi perluſorio. ff.de appel.qui præcipuè declarant totam hanc materiam. Primus caſus eſt, quia interdum tertius impedit ne cauſam, quam alius incœpit, agat,ſeu defendat, & ſi ſua principaliter interſit,quia fortè eſt emptor,alius venditor, poterit ipſe agere ante litis conteſtationem, & alteri defendere,ne agat.l.ſæpe.ff.de re iudi.l. Titia.ff. ſolu. matr.ſi poſt litem conteſtatam veniat, quam ſciuit,& tunc poterit aſſiſtere agenti,ſed vt agat,non poterit impedire.l.ſolutionem.ff.de ſolutionibus.de quo ſcripſi in tract.de ſent.prouiſ.in primo tomo harum conſtit.

Adiūgere ſe poteſt tertius litiam mo tętripliciter.

8 Secundus caſus,ſi tertius veniat,vt aſſiſtat,quod etiam tribus modis fieri poteſt,vel vt aſſiſtat, ne fiat colluſio.l.ſi ſuſpecta.ff.de inoffi. teſtament. Secundò vt cauſam adiuuet ad victoriam,tunc is poterit aſſiſtere,& alia facere,quæ poſſet pars principalis.l. ſi parentes.& l.ſequ.C.de euictionib. clemen.conſtitutionem.vbi Docto.de electionib. Vnde intra dilationem teſtes producere poterit,quos pars non produxit.gloſſ.in dicta l.ſi ſuſpecta.in princ.& l.principaliter.2.C.de libera cauſ. vbi Bald.in authent. nunc ſi hæres. C. de litigioſis. ideo ſi præcluſa ſit via probandi principali, ita & tertio. c. cùm ſuper. vbi doctor.de re iudi. Tertiò poterit aſſiſtere quis, aſſumendo in ſe litem, cum ad eum ſpectet principaliter. d. l. ſæpè.& l.2.C.vbi in rem actio. Anto. Butr. & alij in c. cum ſuper.de re iudic.facit l.ſi actor.ff.de procur.quia non debet alterius colluſione,aut inertia alterius ius corrumpi.l.ſi pariter.C.de liberali cauſa.

Tertius in eodem ſtatu recipitur in quo inuenitur proceſſus.

9 Itaque hic tertius debet in eo ſtatu ſine retardatione proceſſus recipi,in quo lis eſt nec debet renouari proceſſus.Bal.in dicta auth.nunc ſi hæres.in fin.& Alex.conſ. 82. in cauſa.in fi.vol.1.poſt Bart.& Imol.in l.à ſentent.ff.de appel.

Ineptus proceſſus nō adiuuatur ad iunctione tertij.

10 Si tamen proceſſus ſit ineptus,tertius non poterit illum ad aptitudinem reducere, nec eum proſequi,vtor verbis Bald.in d.authent.nunc ſi hæres. col. fin. C. de litigioſ. per clem.conſtitutionem.de elect.

Cōpetens ſit iudex, qui aliàs erat incompetens quoad tertiū opponētem.

11 Et quamuis ille iudex non fuiſſet competens quoad tertium,tamen ratione oppoſitionis incidentis erit competens,per ca.ſuper.eod.de offi.deleg.l.à diuo Pio.§.ſi ſuper.ff.de re iudi.Anch. cōſi.183.pro clariori.col.prima. facit l.quoties.C.de iudi.niſi quis opponeret contra literas debitis, tunc remitteretur opponens ad ſuum ordinarium: vt docet Maſuer. in titul. de remi.§.item ſi virtute.num.3.in praxi,ſcripſi in tract.de liter.oblig.art.1. gl.oppoſitionis.in 1.tomo horum commenta.in conſtit.reg.

Inauditus opponit & ante & poſt areſtum.

12 Et ſic poterit quis,nō ſolùm opponere ante areſtum latum, ſi probet ſua intereſſe,ſed etiam poſt latum,quando non fuit auditus.l.1. C. de iuris & facti ignora.l.ſi rem.§.quolibet.ff.de euict. quia vbi lex non pręſtituit tempus,ſufficit quolibet tempore.l.qui fundum.ff.de contrahen.empt. l.in venditione.§.de tempore. de bonis authorit. iudi. poſſiden.Bart.in l.1.per illum tex.ff.de luſu aleæ & aleato.Roman.conſil.340.circa fi.col.1. & Iaſon in l.Gallus.§.videndum.in princ.ff.de liber.& poſthum.

13 Si quis tamen ſciat ſuam agi cauſam, vel intereſſe, debet ſe opponere ante areſtum,vel ſententiam.alioqui poſtea non audietur.d.l.ſi parentes. C. de euictio. Bart.in l.ſi proluſorio.§.1.ff.de appe.Ancha.in clem conſtitutionem,de elect.Fely.in c.cùm ſuper.de re iudic.

Acta nocent tertio qui præſciuerat cauſam agi.

14 Ex quo infertur, quòd acta geſta inter alios præiudicant tertio, ſi ipſe ſciuit cauſam agi.d.l. ſæpè.ff.de re iudi.ſecus ſi ignorauerit, quia tunc etiam poſt dilationem poterit teſtes producere, & omnia agere,quæ ad ſuum ſpectant commodum. Bart.in d.l.ſi proluſorio.Matth.deciſio.Neapol.

Digitized by Google

pol.2 3 5.an tertius,niſi reus procuraſſet & quæſiuiſſet malitioſè aliquem tertium ignorantem.ca. 2.in fi.vt lit.penden.in 6.

15 Etiam hic tertius ignorans cauſam agi publicatis atteſtationibus, poterit ſuper eiſdem arti. producere teſtes,licet principaliter non.c.fraternitatis.de teſtib. clem.2. illo tit.Bart.in l.ſi proluſorio.§.1.ff.de ap.quia ſicut ignoranti acta non præiudicant,ita nec publicatio,quia non cenſetur facta quoad tertium.Pan.& Fel.in d.c.veniens.2.de teſtib.

Publicatis atteſtationibus an producantur teſtes.

16 Imò etiam tertius poterit producere teſtes, ſi principalis decem produxerit , quamuis lege Regia prohibitum ſit vltra decem teſtes ſuper vno facto producere,quia intelligitur quoad vnam perſonam , & vnum factum : vt in tract.de teſtibus,ſupra dictum fuit.facit cap.conſtitutus.de teſtibus.

Teſtes vltra decem quando tertius producere poſſit.

17 Fortius ſi primus tranſegerit vel inſtantiæ renunciauerit, poterit tertius cauſam proſequi.l. à ſententia.§.idemq; reſcripſit.ff.de ap.multomagis interponere.

Trāſactione facta tertius non deſinit proſequi.

18 Tertius caſus eſt,quando poſt ſententiam tertius venit ad impediendum executionem ſententiæ,& tunc intra tempus veniens appellare poterit.l.à ſententia.ff.de ap.vel ante executionem factam ſe opponere,vt hîc dicitur : vnde ſcribit Io.Ferra.in ſua praxi in forma exec.ſent.defini.his verbis,labor eſt obtinere ſententiam,ſed grauius eſt illam executioni demandare,nam per cauillosas perſonas multa opponuntur contra executionem.

Executio an impediri poſſit per tertiū appellātem.

19 Opponit interdum is,contra quem latum eſt areſtum in executione,& non auditur.l.1.& 2. C.de execu.rei iudic.niſi fortè dubium areſtum fuerit,vtpote ſi quis condemnatus fuerit ad fructus,quos liquidare oportet, & tūc ſi executor vult exequi nō facta liquidatione,opponi ſolet cōtra areſtum,etiam ab illo contra quem lắtum eſt.vt alibi dixi in tract.de ſent.exec.& art.1.de lite. oblig.in 1.tomo comment.in has conſt.reg.

Opponere is contra quem latum eſt areſtum an poſſit.

20 Item poſt annum auditur etiam is,contra quem latum eſt,opponens contra areſti executionem,teſte Maſuer.in tit.de exec.§.item contra areſtum.nu.36.ſcripſi alios caſus in tract. excep.in exceptionibus quæ opponuntur in executione.[Vide quæ ſcripſi in tract.de literis ciuilib.in glo. vlt.in 1.tomo horum commenta.]

21 Interdum opponit tertius,contra quem areſtum expreſsè latum non eſt,& de hac oppoſitione loquitur iſte text. nempe ſi iure opponat , quod iure factum eſt,pœnam non meretur,ſed opponens obtinebit.l.Gracchus.C. ad leg.Iul. de adul. ſi verò perperam opponat vt docet iſte text. punietur & mulctabitur.

Tertius opponens iure & quando iure ſe opponere dicatur.

22 Sed quando iure opponere dicatur ? Reſp.ſi agatur de ſententia prolata in actione in rem,ſi res à nullo poſſidebatur,vtpote quia res erat vacans,vt hæreditas,prębenda,& tunc opponens impedit executionem.l.fi.C.de edict.diui Adria.tollen. ſi verò res erat poſſeſſa à tertio,tunc oppoſitio tertij impedit executionem.l. ob maritorum.C. ne vxor pro mari.& d.l.ſæpe.ſi autem tertius non poſſideret rem,ſed condemnatus , oppoſitio tertij hoc caſu non impediet executionem cautione præſtita:iuxta l.ſi is à quo.ff.de rei vend.vt inferius dicam.

23 Si verò executio fiat in actione perſonali , vtpote in locato,mutuo,& aliis,tertius opponens impediet executionem,& ſummariè & de plano tractari hæc oppoſitio debebit.l. à diuo Pio. §. ſi ſuper.ff.de re iud.vbi Bart.& alij.

Summariè tractāda eſt oppoſitio.

24 Sed quæ ſunt illa,quæ poſſunt opponi in executione?Reſpon.exceptiones ortæ poſt ſententiam interponi poterunt.

Exceptiones quæ poſſunt opponi in executione.

25 Illæ verò quæ competebant ante ſententiam minimè , nam exceptiones peremptoriæ ante ſententiam opponi debent.l.peremptorias.C.ſent.reſcin.non poſſe.c.exceptionem.de excep.quod limitatur in quibuſdam caſibus ibidem deſcriptis.& in l.1. C. de iur. & facti ignoran.quos amplè in tract.excep.tractaui,& ſi pars vellet ſtare iuramento victoris,non tenetur iurare,per l.in contractibus.§.illo.& gl.in l.generaliter. C. de non nume.pecu.quia poſt probationem non tenetur quis ſubire iuramentum,quod in locum probationis ſuccedit,nec valeret in hoc conſuetudo.cap.2.de proba.vide tamen quæ dixi in art.1.gl.11.de liter.oblig.1.tomo commen. ad has conſtit.

26 Decem effectus oppoſitionis ſcripſi in tract.de ſent.prouiſ.art.3.gloſſ.9.in dict. primo tomo conſtit. Reg.

27 Statuit tamen Caro.6.ne executio areſtorum impediatur per literas Regias, quominus executioni demandentur,anno 1389.die 15.Aug.fol.134.in lib.antiq.conſtit.Pariſi.

S'ils ſont deboutez de leurs oppoſitions.

GLOSSA SECVNDA.

1 EX hoc tex.colligitur,quòd opponens reiici debet à ſua oppoſitione,quando ius non habebat,opponendi ius habere cenſetur,ſi res de qua agitur ſit ſua,vel aliquod ius in ea habeat,ſeu intereſſe ſua putauerit.d.l.ſæpe.& l.à diuo Pio.§.ſi ſuper.ff.de re ind.

Ius opponēdi quando quis habere cenſeatur.

2 Et tunc is audiri debet ignorans , etiam ſi tres latæ eſſent ſententiæ conformes contra alium. Card.& alij in d.clem.1.de re iudi.quia non cenſentur latæ contra inauditum tertium,ideò is audiri debet.Fel.in c.veniens.2.in 3.notab.de teſtib.

Sententiis etiam tribus latis poteſt tertius ſe opponere.

3 Vnde ſententia alimentorum & alia prouiſionalis & executoria , non erit executoria contra tertium inauditum.d.l. à diuo Pio. §. ſi ſuper.Fel.in 2.notab.in d.c.veniens.ſcripſi in tract.de ſent. prouiſ.art.1.& recredentia contra vnum lata , non dabitur executioni contra tertium:vt ſcripſi in art.1.de ſent.execu.in primo tomo conſt.Reg.

Executoria quamuis ſit ſententia nō eſt exequenda contra tertium.

Digitized by Google

Apparitor vi ſententię nil potest.in tertium.

4 Imò ſi iudex præciperet,vel apparitor huic tertio, vt ſolueret in vim ſententiæ contra alium latæ,perperam ageret,& poſſet hic tertius appellare:vt cenſuit Senatus contra officialem Lugdunen.qui ſic iudicauerat,& præceperat anno 1534.die 17.Aprilis.

Executio cõtra tertium appellantem non fit.

5 Sed ſi quis ſe opponat contra ſententiam non executoriam,& executor pronunciet eam data cautione executoriam:ſi is tertius appellet,non fiet executio contra illum,ſed debet recipi ad cõcludendum in cauſa appellationis, ſicut in proceſſu in ſcriptis,quia non eſt lata ſentẽtia in cauſa principali contra eum , & ita iudicauit Senatus anno 1521. die 2. Decembris , ex appellatione emiſſa à domino Ludouico Regnier conſiliario & executore ad hoc commiſſo , quod eſt notandum.

Praxis oppoſitionis contra tertium.

6 Et ſic notandum eſt , quòd ſi quis ſe opponat contra ſententiam executoriam coram mero executore,id eſt apparitore,tunc non obſtante oppoſitione ſententia exequetur:vt ſcripſi artic.1. tract.de lite.oblig.ſed ſi pars appellet ab executione,propter reuerentiam appellationis,viator debet ſubſiſtere:vt ibidem abunde ſcripſi.

7 Si verò obligatio non ſit executoria,& quis opponat coram apparitore,is debet dicere idem opponenti , ad dicendum cauſas oppoſitionis coram iudice , à quo emanauit ſententia , vel executio.

8 Si autem quis opponat coram conſiliario , aut alio habente iuriſdictionem , tunc is de cauſa oppoſitionis cognoſcet,& partes audiet.c.de cætero.de re iud.& hic interdum refert curiæ,poſtquam partes audiuerit,& curia ſuper ipſa oppoſitione ſtatuit, & tunc non appellatur:ſecus quando conſiliarius datus executor aliquid ſtatuit.

Opponens reiectus an repetere poſſit ſuã exceptionem.

9 . Sed dubium eſt,an audiri poſſit opponens,ſi denuo agere velit,poſtquam fuerit reiectus à ſua oppoſitione?Reſpon.non,ſi plenè eſt de oppoſitione cognitum,ſecus ſi ſummariè, & per modum prouiſionis aliquid fuerit pronunciatum.l. ſi autem.in fi.ff.de neg.geſt.l.quod in diem.in fi.de cõpen. vel poterit opponens repulſus à iudice inferiore appellare , per l. à ſententia ff.de ap. Petr.de Ferra.in forma exec.ſent.definit.verſ.ſed pone quod apparente contradictore.

Iudex ſecularis an à nullitate ſentẽtiæ eccleſiaſtici cognoſcere poſſit vel econtra.

10 Non poterit iudex ſecularis cognoſcere de nullitate ſententiæ iudicis eccleſiaſtici , nec è contrario,per text.in c. fi. de excep.lib.6.& an executor poſſit de nullitate ſententiæ cognoſcere. vide text.in c.de cætero.vbi Panorm.& Fel.abundè tractant de re iudic.Franciſc.Marc.deci.Delphi.29.in 2.parte.

Seront condamnez enuers nous en l'amende ordinaire du fol appel.

GLOSSA TERTIA.

Temerè opponens contra areſta ad ſexaginta libras mulctatur.

1 ISte articulus extendit pœnam temerè appellantis , ad temerè opponentem contra areſtum ſupremæ curiæ,quod debet incorruptum inuiolatumque permanere,ſi tamen quidam ſtolidus opponat cõtra illud,ad ſexaginta libras condemnari debet,ſi dictum fuerit perperam oppoſuiſſe,vel reiectus fuerit à cauſis oppoſitionis,& fuerit dictum areſtum executorium non obſtantibus allegatis in contrarium,hoc eſt maximè ſtatutum propter curiæ ſupremæ reuerentiam , & vt malitia opponentium præcludatur, qui ſolebant paſſim contra areſta opponere,& vt via litigandi ſine cauſa tollatur,& ne areſta illuſoria fiant.l.ſi prætor.ff.de iud.

Appellans temerè non incidit ipſo iure in mulctã.

2 Sed an requiratur condemnatio huius mulctæ?Reſp. requiri, & mulctæ declaratio debet per iudicem fieri,per c.cùm ſecundum leges.de hære.in 6. nam quamuis hæc Regia lex imponat pœnam , vult tamen vt condemnentur temerè opponentes per iudicem. ita probat iſte tex.ibi.*ſeront condamnez* ergo requiritur condemnatio:ab hac tamen declaratione mulctæ,poterit appellari excepta curia ſuprema.per l.ſi qua mulcta.ff.de verb.ſig.vt abundè ſcripſi.

Hęres an poſſit opponere contra ſentẽtiam latam in defunctũ.

3 Quæro an hæres opponere poſſit contra ſententiam latam in defunctum ? Reſp.non videtur, quia eadem perſona cum defuncto cenſetur.text.in auth. de iureiur. à moriente præſtito. col. 4.l. hæredem.ff.de regul.iur.gl.in l.& eandem.de exceptio.rei iud.& hoc eſt verum in ſucceſſore vniuerſali.l.miles.in fi.ff de re iudic.

4 In ſucceſſore verò ſingulari,vide per tex.in l ex contractu.ff.de re iud.& in l.ſi mater.in fi.& l. exceptio.ff.de excep.rei iudic.Bart.in l.creditores.C. de pig.vide quæ ſcripſi in tract.de lite.oblig. in artic.8.& ſeq.in primo tomo commenta. in has conſtitutio. & Decius conſil.445.in caſu.col.6. num.29.& ſeq.

5 Sed ſi hæres oppoſuerit , an ad mulctam ſit condemnandus , quod non videtur , quia iuſtam ignorantiæ cauſam habere videbatur. l. qui in alterius. ff. de regul.iuris.& hic text.requirit malitiam.ibi , *ſelon la qualité & malice des parties.* Alij dicunt iſtam partem referendam ad condemnationem maiorem ſecundum qualitatem malitiæ , ſed ad pœnam ordinariam non excuſari : ideo arbitrio iudicis relinquendum eſt , ſi bona fides abfuerit quòd excuſetur , alioqui vix eſt vt non teneatur.

Et la moitié moins enuers la partie,& plus grande ſi meſtier eſt,

ſelon la qualité & malice des parties.

GLOSSA QVARTA.

Temerè oppoens condemnatur etiam ad 30 libras parti applicandas.

1 OPponens temerè quia partem grauauit in hac temeraria oppoſitione, debet condemnari illi ad multam triginta librarum , quæ eſt dimidia mulcta temerè appellantium , & in maiori ſumma condemnari poterit pro malitia partis opponẽtis, & ſic tam fiſco cuius authoritatem lædit opponendo contra ſtatuta per ſuos ſummos iudices , mulcta debetur, quàm parti, vbi

dixi

Digitized by Google

dixi quare maior detur fiſco,quàm parti,in tract.de reſcri.artic.3.gl.7.ſupra in ſecundo tomo harum conſtitutionum. Conſideret ergo iudex,an aliqua cauſa potuit iſtum opponentem excuſare, & tunc remittenda eſt pœna,ſaltem mitiganda:ſi verò nulla appareat cauſa iuuans oppoſitionem, tunc ad mulctam eum condemnabit, ſi iudex in hac oppoſitione videat partis opponentis malitiam,ad maiorem mulctam eum condemnabit.hic eſt intellectus textus.

Et contre l'execution des ſentences non ſuſpendues par appel ſeront condamnez en vingt liures Pariſis d'amende enuers nous,& la moitié moins enuers la partie,& plus grande ſi meſtier eſt comme deſſus.

GLOSSA VLTIMA.

1 SVperius loquutus eſt de malè opponente contra areſtum,hîc verò loquitur de opponente contra ſententiam inferiorum iudicum appellatione non ſuſpenſam, & ſic quæ tranſiuit in rem iudicatam,vt ad viginti libras condemnari debeat opponens erga fiſcum,& ad decem erga partem,quia hic non tantùm offendit,ſicut is qui interponit contra ſupremi Senatus ſententiam,id eſt areſtum.

Temere ſeſe opponens cõtra ſententiã quomodo puniatur.

2 Tertius ignorans cauſam agi,poteſt pro ſuo intereſſe appellare , etiam à ſententia quæ tranſiuit in rem iudicatam , quia quoad eum non dicitur tranſiuiſſe in rem iudicatam.l.à ſententia.ff. de ap.c.cum ſuper.de re iud.etiam ſi clauſula appellatione remota eſſet appoſita,quæ non habebit locum quoad tertium.per tex.ſing.in c.ſuper eo.in fi.de off.deleg.c.audita.vbi Pan.de reſt.ſpol.

Appellatio à ſentẽtia etiã quæ trãſiuit in rẽ iudicatã recipitur.

3 Debet tamen iurare iſte tertius , quòd à decem diebus citra habuit notitiam dictæ ſententiæ à qua,cum poſſit lædi,appellat.Bart.& alij in d.l.à ſententia,quia ſi tertius ſciuiſſet cauſam agitari, & non comparuiſſet,poſtea non audiretur.l ſæpe.ff.de re iud.& c.quãuis.illo ti.vt ſuperius dictum

Iuramentum de notitia.

4 fuit. † Ex hoc patet, quòd ſi iudex præſumeret malitiam contra tertium volentem impedire excuſationem ſententiæ, adhuc deberet illum audire,& eum recipere,nec debet eum excludere, quia hîc imponitur pœna , ſi malè opponat:ergo debet recipi opponens, etiam ſi iudex hoc certo ſciret,quia pœna huius textus cõtentus eſſe debet, alioqui eſſet in facultate iudicis,iſtam pœnam tollere,non recipiendo partem ad oppoſitionem,& tamen tex.vult vt recipiatur ſoluendo pœnã, & ita ſeruatur in forenſi iudicio,quicquid dicat gl.& doct.in c.ſuper eo.in fi.de offi.delegat.quia à iure non erat impoſita pœna opponenti,vt hîc,Innoc.ſi iudex ipſum opponentem repelleret,poſſet opponens appellare,& iuſta eſſet appellatio.

Iudicis non eſt repellere opponẽtem.

5 Sed ſi pars appellauerit , poterit tertius pro ſuo intereſſe proſequi appellationem à parte interpoſitam,parte etiam inuita.caſus not.in c.veniens.2. de teſti.Bar.in d.l.à ſententia.§.idemq; reſcripſit.& l.ſi perluſorio.§.1.ff.de ap.

Appellationẽ interpoſitam à parte proſequitur tertius.

6 Et ſic tertius impedit executionem non ſolùm in petitorio, ſed etiam in poſſeſſorio.d.l.à diuo Pio.§.ſi ſuper.ff.de re iud.do.de Rota deciſ.438.in not.item fuit dubitatum.per c.1.in fi.de reſtit.ſpolia.in 6.

7 Dummodo probauerit ſua intereſſe, & in hoc caſu in initio probari debet,antequam audiatur.Rota deciſio.54. nota. quòd vbi.in antiq. & in hoc probatio ſummaria ſufficit, nec requiritur plena.d.l.à diuo Pio.§. ſi ſuper. imò per iuramentum, vbi nullum eſt,vel modicum præiudicium, poterit probari.arg. l. theſaurus.ff.ad exhib.Bar.& alij in d.l.à diuo Pio.§.ſi ſuper.

Tertius ſua intereſſe probare debet & quomodo.

8 Et tripliciter poteſt alicuius intereſſe. Primò quoad plenum præiudicium.l.pe.ff.de re iudi.vt de emptore & venditore. Secundò poteſt intereſſe etiam in poſſeſſione,quam poſſeſſor perdit,& tunc opponere poterit.d.§.ſi ſuper.& l.ob maritorum.C.ne vxor pro marito.vt ſtatim dixi.Tertiò poteſt intereſſe quoad quale præiudicium,vt in l.ſi duo.ff. de iureiur.l.à ſententia.ff.de ap.& tunc ſufficit ſummariè probare intereſſe.

Intereſſe poteſt alicuius tripliciter.

9 Sed opponens poſtea tenetur plenè probare rem eſſe ſuam,ſi non ſit poſſeſſor,quia hoc dicit, ergo probat.l.ei qui.ff.de proba.Ioan.Fabr.in l.1.C.de priuileg.fiſci.Chaſſa.in conſue.Burgund.in tit.*des rentes*.§.fi.in gl.vlt.ſed poſſeſſor non.l.fi.C.de rei vendic.

10 Si tamen victor præſtet cautionem victo de reſtituendo rem tertio , in caſu quo vincat oppoſitio tertij non poſſidentis rem , non impediet ſententiæ executionem.per text.in l.is à quo.ff. de rei vend.& hoc etiam in beneficialibus ſeruari docet Innoc.in c.1.de conceſſ.præbend.in 6.& Panorm.in c.veniens.2.col.3.de teſtib.declarat & limitat Fel.ibi.& in c.cùm ſuper.col.4 & Anto. Tremol.in addit.ad practicam de Bonacurſo, in tit.de imped.execu.verſ.idem dici poteſt in conuento,de opponentibus contra præconia abundè ſcripſi in tract.de præco.in 2.tomo.quæ ibi videri poſſunt.

Cautio præſtita iuuat executionem cõtra tertiũ.

FRANÇOIS *article* CIX. *des publiées.* M.D.XXXIX.

Semblables condamnations ſeront faictes contre ceux qui ſans cauſe baillent requeſtes,pour faire corriger & interpreter,changer ou modifier les arreſts donnez par noſdictes cours,qui ſeront deboutez de l'enterinement de leurſdictes requeſtes.

Articulus 2.

GLOSSA VNA.

1 STatuit vt in ſimilis pœna decernatur contra eos, qui ſupplicarunt,vt areſtum corrigeretur,mutaretur,moderaretur, ſeu interpretaretur,ſi perperã ſupplicauerint.probatur in l. 2.C.de legib.ibi ſi ab aliquo retractetur,notam infamiæ ſubituro eo,qui vel aſturè ea interpretari voluerit,& hoc eo ſtatuit , ne aliquo modo differatur,vel impediatur areſti executio.nam per tot ſupplicationes,quas partes offerebant curiæ,impediebantur ipſæ cognoſcere de aliis cauſis,& eluſoria erant areſta,ideo ſtatuit vt hîc.

Supplicans areſti correctionem ſubmittit ſe mulctæ.

2 Vnde

Digitized by Google

Areſtum. Impetrans reſcriptũ ad diffugiẽdum areſti executionem punitur.

2 Vnde anno 1551.die 7,Auguſti, fuit dictum,& factum præceptum à Senatu domi.de Boyſi, ſub pœna decem mille librarum,vt perſonaliter compareret in curia,reſponſurus procuratori generali Regis, fuit etiam data procuratori eius domus pro cuſtodia & carcere,& quòd ſolicitator eius capetetur etiam intra loca ſacra,eo quòd poſt areſtum latum impetrauerat literas,præcipiẽtes Senatui ne executioni areſtum mitterẽt,in eluſionem Regis, & totius curiæ:ſed fortè bonum fuiſſet ſtatuere,quòd is qui literas conceſſerat, veniret defenſurus literarum conceſſionem:nam
3 qui me tibi tradidit,maius peccatum habet. † Et de iure punitur impetrans temerè reſcriptum,ſi mendax precator exiſtat.l.& ſi legibus.C.ſi contra ius.c.2.& c.ſedes.& ſeq.de reſcr. ſic & hic puniendus erit, alioqui datur materia impetrandi iſta reſcripta poſt areſta,& vexandi partes, vnde iis obuiari debet.l.conuenire.ff.de pact.dot.l.in fundo.de rei vendic.& tales literæ,vt areſtũ non mandetur executioni,donec tale quid factum fuerit,non valent,tum quòd ſit contra conſuetudinem & ſtilum curiarum ſupremarum,tum contra iura illarum,& contra honorem & reuerẽtiam earum,& contra ius:ideo inciuile tale reſcriptum erit,vt docet Guido Papæ in deci.Delphi. q. 420. in hac curia, etiam quia cauſa euocabatur poſtquam erat deciſa, contra ea quæ ſcripſi in tract.de euoca.in 1.tomo commenta.ad has conſt.reg.

Executionẽ areſti præpedientes literæ Regiæ nõ valent.

4 Et ſic patet de iure non valere reſcriptum impediens executionem areſti, & ſententiæ parlamenti.l.reſcripta.& authentic. quæ ſupplicario. C.de precib.Impera.offer. & l.probatorias.C. de diuer.off.lib.12.& in auth. vt diuinæ iuſſio.§.fi.colla.5.& eſt iniuſtum reſcriptum & inciuile,ideo non valet:vt ſcripſi in tracta.de reſcri.in 2.tomo commen.ad has conſt.reg.tolleretur enim ſic ius partis per iſta reſcripta, & quod princeps non poteſt directo facere,per indirectum,id eſt,per iſta reſcripta faceret, & poſſet dici quòd cancellarius,qui iſta concederet,eſſet vnum pecus Melibei, & iniuriam faceret ſuo principi,quia vellet eum ad tyrannidem inducere.Guido Papæ in d.conſi. 429.in hac curia.[Imò etiam cẽſuit Senatus Pariſ.arreſta curiæ eſſe executioni tradenda ſine aliis literis ordinariorum,quas de pareatis vocant,anno 1381.die 18.Iunij.]

FRANÇOYS *article* CX. *des publiées.* M.D.XXXIX.

Articulus vltimus.

Et à fin qu'il n'y ait cauſe de douter ſur l'intelligence deſdicts arreſts,nous voulons & ordonnons qu'ils ſoyẽt faits & eſcripts ſi clairement,qu'il n'y ait ne puiſſe auoir aucune ambiguité ou incertitude, ne lieu à en demander interpretation.

GLOSSA VNA.

Areſta clarè & non obſcurè ſunt concipiẽda.

1 STatuit areſta planè debere eſſe concepta, vt locus amplius non ſit illorum interpretationi, ſuperius voluit vt gallicis conciperentur verbis,vt omnis obſcuritas euitaretur:hic vult quod etiam illa verba vulgaria, tam planè concipiantur,vt nihil difficultatis reſultet, ſicut enim lex clara eſſe debet:textus in auth.de teſta.imperfect.§.1.colla.8.ita & areſta & ſententiæ.l.fi.§.quòd ſi actor. in fi.ibi conſtitutio noſtra dilucida, & compendioſa in tetris clareat omnibus. C. de iureiurand.propter calum.dando. Lucas de Penna in l.eam.col.2.C.de excu.mune.lib.10.

Ambiguitas in quo conſiſtat.

2 Poteſt eſſe iſta ambiguitas in facto,vel in perſona,vel in re,gl.& doc.in c.fi.33.diſt.ideo debẽt iudices & conſiliarij antequam proferant ſententiam, illud dubium liquidare,vt l.1.& per totum. C.de ſent.quæ ſine cer.quantita.profer.& in §.curare.de actio.in Inſti.

3 Poteſt etiam eſſe ambiguitas ſuper verbis, quæ multipliciter fortè accipiuntur,ideo obſcura l.in ambiguo.ff.de reb.dub. vel quia generalia ſunt,& generalitas obſcuritatẽ parit.l.ita fidei.ff.de iure fiſci. & ad tollendum iſtas obſcuritates debent conſiliarij aduertere, ne generalibus verbis concipiant areſta ſua,ſed apponant ſpecialia,& alia verba rei maximè conuenientia,& in hoc pẽdet laus & vtilitas iudiciorum, & quandoque in cauda iacet venenum,vt dicit Ioan.Fabr.in rubr. de public.iud.adeo vt plus difficultatis ſit in executione,quàm in ſententiæ prolatione,quod non eſſet,ſi iure & planè ac ſimpliciter conciperentur,& fierent ſententiæ & areſta.

4 Alia hîc multa dicerem de executione areſtorum, verùm quia multa in primo harum conſtitut.tomo conſcripſi,& in titulo,*de l'execution des arreſts.*infra ibidem videbis lector beneuole,ideo hîc finem faciam,Deo opt.max.& eius virgini glorioſæ,ac omnibus cælicolis maximas ago gratias,qui meum currentem animum ſic direxit, vt tertium promiſſum tibi Tomum breui expleuerim.

Amen.

Spes mea Chriſtus.

INDEX

Digitized by Google

876

Digitized by Google

Digitized by Google

INDEX
NOTATV DIGNIORVM,
QVÆ HIS TRIBVS TOMIS COMMENTARIORVM
in Conſtitutiones Regias Gallicas habentur.

A

ABbas & conuentus an religioſo cedere poſſint. 574 num. 12
Abeſſe reipublicæ cauſa quis intelligatur. 757 num. 5
Ab exceſſu modi in omni cauſa appellandum eſt. 221. num. 12
Ab executore non appellatur, 238. art. 14
Abſentia quando habetur pro præſentia contra abſentem. 644 nu 2
Abſentia procuratoris quando in expenſis mulctatur 819. num. 50
Abſentiæ cauſa magna quæ dicatur. 758 nu 8
Abſentiæ cauſa probabilis quæ ſit. ibid. num. 10
Abſentiæ, ingratitudinis, & ſuſceptionis liberorum cauſa reſcinditur contractus. 406 nu 56 & ſeq.
Abſens quoad donationem quis dicatur. 527. nu. 3
Abſenti donatio facta, vt valeat, requiſita 527. num. 1
Abſenti non citato, dictum areſtum an valeat 8 72. nu. 1
Abſolutus in poſſeſſorio beneficij an poſſit iura beneficij exigere. 743. num 24
Abſoluendus quando ſit vterque, actor & reus 742 nu. 13
Abſolutus ratione inſtantiæ, an teneatur ad expenſas. 819. numero. 51
Abſolutio iuramenti an ſine cauſæ cognitione dari debeat. 425. num. 16. cum ſeq.
Abſolutio à iuramento petitur. 126. nu. 24
Abſolutoria iudicia rarò fiunt in criminalibus. 31. nu. 118
Abuſus in beneficiis quomodo tollendus 19 nu 37
Abuti & abuſus quid. 862. nu 1
Acceleratio proceſſus ex multis cauſis 741 nu 2. & 3
Acceptatio donationis fieri poteſt coram quibuſcunque notariis. 530. gloſ. 7
Acceptatio donationis quando fieri debeat ibid.
Acceptatio donationis poteſt fieri etiam in præſentia procuratoris donantis. ibid glo 6
Acceptationem factam per generalem procuratorem ratam habere poterit donata. 530. glo. 5
Acceptatio facta tutori, vel aliis, non valet 513. nu 2
Acceptilationem creditor facere debitori debet 449. nu. 1
Accuſare quo ad pœnam criminalem non poteſt pars, ſed regius procurator 29 nu 105
Accuſato lite pendente ſit prouiſio 144 nu. 113
Accuſatione matrimonij pendente ſit prouiſio. 162. nu. 20
Acquieſcere quomodo quis poteſt in vno, & in altero appellare. 640. nu 8
Acquieſcere appellationi quando quis poſſit 853. nu. 16
Acquieſcere quis non poteſt quando proceſſus corptus eſt. 868. nu. 2
Acquieſcere procuratores quando poſſint 867. num. 9
Acquieſcere appellationi quando quis poſſit 853. nu. 16
Acquieſcens quando quis non recipiatur 868. nu. 1
Acquieſcens in materia criminali tenetur ad expenſas. 867. nu. 7
Acquieſcens areſto non ſupplicat 294. nu 73
Acquieſcens literis ciuilibus, an ad emendam ſit condemnandus. 281. art. vnic. glo 5
Acquieſcens areſto lato errorem proponere, aut ſupplicare an poſſit. 229. num 44
Acquieſcens appellationi literas ciuiles impetrat. 278. nu. 38. quod eſt verum, ſi dolo, aut per errorem. nu. ſeq.
Acta nocent tertio, qui præſciuerat cauſam agi. 872 nu 14
Acta coram arbitro an ſint ſcribenda 691. nu 21
Acta facta coram arbitro, probabunt coram iudicibus. 292. nu. 24
Acta gratis miſerabilibus perſonis expediri debent 176. glo. vlt.
Acta ante euocationem facta valent 258. nu. 78. & ſeq. & fidem faciunt. nu. 80 ſed poſtea non. 259 nu 82
Acta repetens errorem non proponit poſtea. 294 nu 72
Actio in factum funeraria vocatur. 137. nu. 41
Actio realis quæ dicatur 823. nu. 13
Actio de euictione habet duo fundamenta 84 n 23
Actiones poſſeſſoriæ an ſint reales, an perſonales. 728. nu. 33
Actio ex reſcripto datur 330 nu. 154
Actio temporalis minus decennio durans non extenditur ad decennium ordinationis 421. nu. 19
Actionem amittit, qui ſepulturam impedit. 493 gloſſ. 2
Actionem amittit cedens in potentiorem. 571 gloſſ. 11
Actiones an poſſint per principem tolli 453. gloſſ. 12
Actionis redhibitoriæ, & quanto minoris natura practicè explicata. 405. num. 5
Actor & reus cognoſcere tenentur. 120. nu. 8
Actor prius facit expenſas, quas poſteà, ſi vicerit, recuperabit. 630. glo. vlt.
Actor contra contumacem debet petitionem ſuam probare veram, & qualiter contra abſentem procedatur 647. nu 1 & ſeq.
Actor tria petit in materia deſertionis. & quæ ſit praxis in petendo. 840. nu. 27. & 84 . nu. 31
Actor contra reum non comparentem commeatum à iudice obtinet: idem reus contra actorem 633 nu. 3 4 &c.
Actor non comparens videtur iudicis authoritatem ſpernere. 636. nu. 13
Actor petens rem, debet eam determinare 760. nu. 1
Actor turbans reum, condemnatur in expenſis 742. nu. 8
Actore non probante reus abſoluitur etiam in beneficiis. 742. nu. 5
Actore non probante reus eſt abſoluendus diffinitiuè 743 nu. 15
Actore ſuccumbente in poſſeſſorio, cui res acquiratur. 735 nu. 19
Actore abſente reus duplici modo procedit, & reo abſente, actor etiam probare debet. 648 nu. 6. & ſeq.
Actoris expenſis res demonſtratur 762. nu. 35. & ſeq.
Actorum nomine an omnia acta contineantur. 409 glo. 7. nu. 1
Actuarius commiſſiones cur conſiliariis non concedat 785. nu 3
Actuarius quomodo excipiat relationem, & quòd nihil accipiat à relatoribus 827. nu. 5. 6
Actuarius & notarius quomodo dent exemplum. 807. nu. 41
Actus ſi conſcientiæ alicuius relinquatur, appellari non poteſt, ſed ſupplicari.
Actus quo iure fiat, quot modis cognoſcatur. 710. nu 169
Actus quo iure ſæculiaris, & iure ſuo fieri non poſſunt 711. nu. 139
Actus nomine quid veniat. 735 gloſſ. 9
Actus qui debeant per turbam probari, & quomodo probatio recipiatur vſque ad tres turbas 790 nu. 3. 4 & 5 gloſſ 6
Adiens minor hæreditatem damnoſam reſtituitur 396. nu 27
Adiens hæreditatem oneroſam, & in hac deceptus vltra dimidiam, an ſit reſtituendus 418. nu 43
Adigendus eſt aduerſarius ad petendum 734. nu. 3
Adiornare pro citare, & in ius vocare accipitur 610. nu 19
Addiſcentem nolle recipere, vel eum nolle docere, ſapit monopolium. 484 nu. 11
Adita hæreditate, maioribus non ſuccurritur 380 nu. 33
Adducenda quæ ſint in literis ciuilis ſupplicationis 279 nu. 49
Adminiſtrator, & tutor pupillo donare poſſunt. 5 6 nu 16
Adminiſtratori perſonæ vel bonorum donari non poteſt. ibidem.
Admortire rem quis poſſit 548 nu 12
Adoptiuis filiis an prouiſio fieri debeat. 150. nu 27
Adultera mulier perdit communitatem. 162. nu. 16
Adulteri quomodo puniantur 29. nu 108
Aduocati curiæ ſupremæ ad conſilium aſſumi poſſunt 106. nu. 7.
Aduocati Parlamentorum ſemper conſulere poſſunt, etiam ſeneſchallis & bailliuis aliarum prouinciarum 245 gloſſ 15
Aduocati ad conſilium iudici præſtandum coguntur. 244 art. 16 glo. 13
Aduocati dolus an parti, quæ obtinuit, noceat 278. nu. 40
Aduocatus delinquenti an dandus ſit. 20. nu 46.
Aduocati, procuratoris, medici, officialis, & aliorum quando reſcindatur contractus 404 nu 29
Aduocati, & ſollicitatores, ac Grapherij ſalaria quando petere debeant. 448 nu. 4
Aduocatus ex iudicis officio datur. 394. nu. 4
Aduocatus actoris, & rei in minorum reſtitutionibus quomodo exordiri debeat in iudicio. 391 nu. 7
Aduocatus non exercens aduocationis officium non gaudet literis de committimus. 435. nu 5
Aduocatus, & procurator partes monere debent, vt malam fidem purgent 445 nu 5
Aduocatus, & procurator protelantes cauſam nullum habeant ſalarium. 454 nu. 8
Aduocatus, cui cauſa committitur, qualis eſſe debeat. 734 nu. 10 & an aduocatus in vna curia, in alia patrocinari poſſit. 658 nu 22
Aduocatus Regius iudice abſente, an ſubeat munus iudicantis, & quando iudex abeſſe dicatur 668 nu 9
Aduocati antiqui iunioribus an meliores, & vtiliores ſint. 734. nu. 12
Aduocati poſtulantes actus ſeligendi, in co... miſſionibus 735. nu. 14
Aduocati, & procuratores acta, & munim... a cauſæ, dum litigatur, habeant 929. nu. 2
Aduocatorum breuitas amanda eſt. 896. 1 ... 1 gloſ. 1. art. 7. prolixitas reſtringenda 723. nu 1
Aduocatis ſalarium debetur & procuratoribus. 817. nu. 19. 20

Affectio in lege condenda non eſt,ſicut in iudicando 8.nu.13
Æqualitas inter virum,& vxorem,& æqualitas in teſtamentis.776.nu. 9. & 10
Æqualitas munerum ſubeundorum:& diſtributio æqualis inter conſiliarios.777.nu.14.& 15
Æquior ordinatio recipitur,quando ſunt contraria 33 nu.138
Æſtimatio communis quomodo probetur 826. nu. 1. & æſtimationis relatio quomodo fieri debeat.827.nu 3 & 6.art.6 glo.vna.
Æſtimatio vini communis.826 nu.2
Æſtimatio communis an & quando teſtibus probetur.828.nu.9
Æſtimationis diuerſitas referenda.& æſtimatio quanti plurimi quando habeat locum.827.nu.11
Æſtimationem fructuum communem regeſta probant.828.nu.1
Æſtimationum relationes vbi ſunt faciendæ 828.nu 8
Agens via ordinaria,an eam omittere poſſit,& ad executionem aſpirare. 85.nu.7
Agere contra tutores an minores poſſint poſt 35.annos.399.nu 10
Agi non poteſt de euictione,niſi fuerit denunciatum authori.765.nu 24
Agi poſt renunciationem appellationis contra iudicem,an poſſit.853. n.8
Agit debitor,ſi pecunia non numeretur ad inſtrumenti cancellationem. 129.nu.50
Agricolæ non dicuntur artifices,nec amittunt nobilitatem 437.nu.24
Albinus reprehenſus,quòd inter Latinos Græcè loqueretur.532.nu.5
Allegans reſcriptum illud probare debet.360.nu.1
Allegationem omiſſam minor non repetit ope reſtitutionis.382.nu.3
Alere reum intra eccleſiam fugientem quis teneatur 501.nu.37
Alienata reuocare per literas licet.28 nu.102
Alienatio minoris quando rata haberi poſſet.24.nu.73
Alienare an poſſit is,qui veniam ætatis impetrauit. 487.num. 25. & 488. num.32
Alienari minoris immobilia quando poſſint, & quæ ſolennitates ſeruandæ 400.nu.2
Alienatio rerum eccleſiæ ſine ſolennitate quomodo vitietur 404 nu.26
Alienatio in fraudem creditorum reſcinditur.405.nu.34
Alienigenæ teſtamentum exequendum 14.nu.75
Alimenta intra annum debentur vxori pauperi ſoluto matrimonio. 161. nu.10 etiam pendente appellatione.163.nu.29
Alimentorum nomine quando medicinæ veniant.153 nu 1
Alimentorum appellatione quid veniat ibid.in princ gloſſ.4.& 148.n.1
Alimentorum prouiſio etiam extraneo facta executoria eſt.151.nu.34
Alimentorum etiam gratia bona clericorum mobilia non capientur. 64. nu.113
Alimentorum nomine quando bona ſint tacitè obligata.546.nu.38
Alternatiua ordinis,& alia multiplex 66.nu.1
Alternatiua reſoluitur in coniunctam.80 glo.6
Alternatiuæ debitum quomodo ſit exequendum.56. num. 28. & quando eſt electio creditoris.nu.ſeq.
Altus iuſtitiarius quando requiri debeat.549.nu.18.& ſeq.
Ambiguitas in quo conſiſtat 876.nu 2
Amicorum præſentia in contractu minoris de quo proſit.396.nu.30
Amicus hoſpitans cum amico longo tempore, eò non acquirit poſſeſſionem 711.nu.174
Amici quomodo ſunt vocandi,& in quibus caſibus.621 nu.6
Amiſſa res in hoſpitio quomodo probari poſſit.468 nu.11
Amiſſio exceptionum ob contumaciam non nocet in alia cauſa.645.n.15
Amiſſio bonorum quando probari debeat in dilatione moratoria. 355. num.62
Amittantur quomodo reſcripta.331.nu.171
Anatomia an poſſit à iudicibus Franciæ concedi de ſuſpenſo.22.nu.55
Animal comburendum in horrendo crimine.20.nu.20
Animal datum pro noxa impedit executionem.250.nu.28
Annalis pacifica poſſeſſio excludit ſequeſtrum.751.nu.5
Annalia ſunt interdicta.720.nu.1
Annales literas vel quinquennales habens an teneatur garnire.66. n.128
Annales litteræ vel quinquennales à quo valeant concedi.348.nu.5
Annalis dilatio quæ dicatur.ibid.nu 3
Annalis dilatio vni & pluribus concedi poteſt.349.nu.13
Annales & quinquennales literæ quibus dirigantur. 350.nu 58
Triginta quinque anni debent eſſe completi ad excludendam reſtitutionem.392.gl.2
Quando Annales dilationes & quinquennales concedantur.349.nu.51
Anno reſcriptum expirat.333.nu.175
Annus,biennium,triennium, vel quinquennium quando debitori detur. 348 nu 6
Annus vel quinquennium quando incipit currere 354.nu 48
Annus ſalarij famulorum quomodo computetur 451.gl.10
Annus & dies in ſcriptura priuata an requiratur.116.nu.85.& ſeq.limitatur.nu.89.& ſeq.
Annus in poſſeſſoriis debet exprimi , videlicet quòd ab anno citrà ſpoliatus fuit.203.nu 8
Annus à die adeptæ poſſeſſionis ab aduerſario quomodo computetur. 718.nu.8
Annua proteſtatio habet vim,& naturam rei immobilis , & inter immobilia computatur.736 nu 3
Annua ſunt poſſeſſoria,& quid in petitoriis.727.nu.30
Annullata appellatione quando appellans condemnetur ad expenſas , & quæ expenſæ veniant.284.nu.10
Annotatio quid ſit, & quomodo pendente proceſſu bona deſcribuntur. 650.nu.2.& 3
Annotatio bonorum in criminalibus.656.nu.27
Annotatio ad l.ſolent.ff.de offi.procon & lega.869.nu.5
Anticipans appellationem probare debet.864.nu.5
Anticipatio quando per ſupplicationem releuari poſſit.ibid.nu.1
Anticipatio quomodo fieri poſſit.ibid.nu 8
Anticipatio ante octo dies,an valeat.866.nu.1.art.2
Anticipationis literæ quando impetrari poſſint.864 nu.1
Antiochi lex,vt ſibi non obediretur contra leges præcipienti.338 glo.10
Apparentia quæ dicatur ſufficiens ad mulctandum 733.nu 4
Apparere debitor debet antequam condemnetur.247.nu 14
Apparitor debet exprimere,quæ fert ſua relatio.630.nu.1
Apparitor non cogitur citare,niſi habeat copiam petitionis , neque pars ſine copia comparere tenetur.630.nu.6 & 7
Apparitor curiæ ſupremæ ſine requiſitione reum capit.377.nu.6
Apparitor vltimo ſupplicio afficitur,ſi verberet.368.nu.14
Apparitor poteſt reum in alieno territorio capere;ſed non extrahere ſine conſenſu requiſiti.372.nu.3
Apparitor exequens ſine literis,an in carceres coniici poſſit.374.nu.32
Apparitor pro commiſſariis à ſe datis tenetur.556.nu.13
Apparitor dat commiſſarium.557.nu 4
Apparitor quomodo debeat habere poteſtatem capiendi rem debitoris. 564.nu.10
Apparitor aſſignans diem coram iudice eccleſiaſtico,non trahetur ad laicum,vt det copiam.349.nu 8
Apparitor quomodo mittat in poſſeſſionem,& quomodo miſſio fiat. 704 nu.48.50.& 55
Apparitor vi ſententiæ nihil poteſt in tertium.874 nu.4
Apparitor cui copiam citationis dare debeat,623 nu.1
Apparitor in Francia quomodo ſine iudicis mandato citare poſſit, non in materia ſaiſinæ & nouitatis.625.nu.10.& 11
Apparitor pro foribus citare poteſt,ſi verò domum ingrediatur, iniuriam facit domino:fallit in domo aperta & in collegio.623.n.10.11.12.&13
Apparitor apparitori teſtis eſſe non poteſt 620.gl.2.nu 2
Apparitoris eſt inobedientes denuntiare.84.nu 25
Apparitoris in ſubhaſtationibus officium.553.nu.8
Apparitoris nomine qui veniant.620 nu.1
Apparitori creditur,licet non oſtendat literas ſui officij , in ſua tantum iuriſdictione non extra.620 glo.2.nu.3
Apparitori ſufficit copiam citationis ſemel obtuliſſe.623 glo.3.nu.2
Apparitori ſufficit referre,teſtes adfuiſſe citationi,ſine ſubſcriptione46. num.16
Apparitori mendaci quæ pœna infligenda,& à quo. ibid. num. 17.& 626. num.18
Apparitori proximo committenda demonſtratio.761.nu 25
Apparitores Pariſienſes,vt citent,domos ingrediuntur.624.nu 21
Apparitores à iudicibus etiam non Regiis detinentur, donec prodiderint mandatum.ibid.nu.19
Apparitores exemplum citationis & executionis partibus relinquere tenentur.628 glo.1.nu 1
Apparitores magni conſilij,vbi poſſunt officium ſuum exequi 620. nu. 4
Apparitores quales teſtes , & quot adhibere debeant in expletis conficiendis.610 gl.2 nu.1 & 2
Apparitores qui virgam deferre poſſunt.620.gloſſ.1.nu.5
Apparitores vnde ſumendi ſunt creditori ad citandum ſuos debitores extra territorium.374.gl.4
Apparitores non ſunt cauſa executionis mittendi, ſed de ciuitate debitoris aſſumendi.ibid.
Apparitoribus quando literæ ſint dirigendæ. 319.nu.65
Apparitorum,ſeu executorum de in ius vocando quemlibet, plena facultas,& eorum antiquus vſus.618.nu 1.2.& ſeq.
Apparitorum,& viatorum vſus approbatus in exhibitione, & in ius vocatione,inter quæ vocabula lata eſt differentia.616.nu.87.& ſeq.
Appellamus etiam à ſententia ipſo iure nulla.27.nu 87.& 96
Appellandum an ſit à poſſeſſoria ſententia.233.nu 7
Appellandum non eſt ab ordinationibus regiis.291.nu 53
Appellandum ad quem ſit ab executore delinquente.220.nu.6
Appellandum ad quem ſit à iudice requiſito.220.nu.4
Appellans in actione funeraria non recipitur.137.nu.42
Appellans tenetur hæredes intimati citare,ſed non econtrario.27.nu.97
Appellans ſine oppoſitione an garnire debeat.52.nu.7
Appellante vtraque parte à ſententia executoria, an iudex à quo illam exequi poſſit.199.nu 9
Appellare ante ſententiam clericus an poſſit.13.nu.67
Appellare quando liceat ab executione literarum vel impetratione. 211. glo.3.nu.2
Appellandum non eſt ab inſinuatione 519.nu 11
Appellandum non eſt à conceſſione reſcripti:ſed ab executione.331.n.173
Quilibet appellans renuntiare debet , & vnius renunciatio non ſufficit. 854.nu.10
Appellans temerè quomodo puniatur.845 nu 3
Appellans temerè & appellatus debet expenſas.846.nu.20
Appellans malè pro parte,an ad mulctam teneatur.ibid.nu.17
Appellans debet declarare articulos, ſuper quibus appellationem proſequitur.942.nu.1 glo.1
Appellans ſuſtinet malè iudicatum,reus contrà 843.nu.4.glo.1
Appellans ſi non produxerit ſententiam, & grauamen illatum , quid fiet. 912.nu.47.& ſeq.
Appellans quando excuſetur ab expenſis.842.nu.43
Appellans omnis tenetur ſe præſentare in parlamento 757.nu.1 & ſeq.
Appellans ab arbitrio quando incidat in pœnam:& quando liceat appellare ab arbitratore.694 nu.26

Appel

Digitized by Google

Appellans à taxatione debet præſignare articulum ſuper quo appellat. 810.nu.1
Appellans pluries & temerè,priuatur poteſtate appellandi.832.nu.77
Appellans quomodo poteſt releuari ab illico.ibid.nu.6
Appellans à pluribus ſententiis,ab omnibus appellare videtur.nu.3
Appellans ſi renunciet, attentata ſunt nulla.855 nu.21
Appellans temerè non incidit ipſo iure in mulctam 874.n.2 glo.3
Appellans etiam inuito appellato,renuntiat ſuæ appellationi 853 nu.17
Appellans intra quod tempus producere debeat.857.nu.1.glo.1
Appellantis concluſio à notorio abuſu.862.nu.4
Appellantes ad parlamentum intra tres menſes releuari debent.836.n.1
Appellans in vno non cenſetur alia proſequi.341.nu.5
Appellare omittens illico, releuatur.379 nu 18
Appellari non poteſt à permiſſione exequendi data à requiſito. 372.n.10
Appellatio an reſcripto tolli poſſit.330.nu.161
Appellatio à iudice requiſito,ad quem deuoluatur.374 nu.31
Appellatio ne cadauer ſepeliatur,non recipitur 492 glo.1
Appellatione non releuata intra tres menſes princeps reſtituit.193.n.19
Appellatione prohibita,non cenſetur reſtitutio.381.nu.47
Appellatur à literarum reiectione ad ſenatum.318.nu.55
Appellatus poteſt etiam petere appellationem reformari.341.nu.5
Appellatus nouis factis reſpondet impenſis partis appellantis 342.nu.15
Appellatio à principe,& à curiis ſupremis fieri non poteſt, & ab interlocutoria quando appelletur.844.nu.16.& 17
Appellatio quomodo non ſit deſerta poſt tres menſes : & quomodo duo aliorum appellationes proſequi poſſint 840 nu 18.& 20
Appellatio deſerta plus nocet quàm ſententia:& differentia inter confirmationem appellationis expreſſam & tacitam ibid nu.23 & 24
Appellatio deſerta non declaratur contra contumacem. & deſiſtens ab appellatione in expenſis condemnatur.841.nu 35 & 37
Appellatio deſerta quomodo per praxim declaranda, & quando pronunciatio requiratur.ibid.nu.38.40 & 41
Appellatio in poſſeſſorio impedit petitorium.746.nu 3
Appellatio in quibus caſibus non recipitur.843.nu.6
Appellatio deuoluit cauſam ad ſuperiorem.ibid.nu.16
Appellatio ſententiam ſuſpendit , quam falſa demonſtratio non vitiat. ibid.nu.20 & 21
Appellatio tollit præſumptionem ſententiæ 261.nu.27
Appellatio reformat ſententiam male latam.861.nu.30
Appellatio quatuor habet naturas.ibid.nu.33
Appellatio in priſtinum reſtituit ſtatum.ibid.nu 41
Appellatio à ſententia pleni poſſeſſorij 735.nu.16
Appellatio incerta non valet 860 nu.11
Appellatio tam in paruis,quàm in magnis recipitur,niſi arbitrium ſit homologatum.693.nu.10.& 694.nu 11.12.& 13
Appellatio à ſententia ſuper poſſeſſorio non admittitur:neque conuentio locum habet 727.nu 21.& 22
Appellatio fit à commiſſario ad delegantem, & cuius ſtylum commiſſarius ſequi debeat.781.nu.4 & 5
Appellatio quid ſit.828.nu.2
Appellatio fit à publica perſona,non à priuata.ibid nu.3 & 10
Appellatio ad quem finem,& quo iure inuenta 829 nu.17
Appellatio quomodo non fit ad minorem 828 nu 4
Appellatio latè,latiſſimè & propriè an idem ſignificent.829.nu 9.& 10
Appellatio conſiderat tempus multiplex.830.nu.43
Appellatio duplex,& quomodo differat à prouocatione.835 nu.52.53
Appellatio quibus caſibus poſt tres menſes releuetur.837.nu 9
Appellatio quomodo conſuetudine protogetur,& abbreuietur. 837.nu.11
Appellatio quando dicatur inualida & deſerta.839.nu.8
Appellatio parti & iudici cur intimanda.856.nu 42
Appellationis effectus plures 860.nu. 15
Appellationi renunciare intelligitur appellans , non faciens quod debet. 851.nu.15
Appellationi videtur renunciare, qui non ſe præſentat in termino præfixo.ibi.nu.12
Appellationi quando quis dicatur tacitè renunciare 912.nu.7.8 9.10
Appellationi renunciare quis poteſt,intra octo dies,& duplex appellationis renunciatio ibid.nu.1.2.& 3
Appellationem quis intra annum proſequi teneatur.830.nu.48
Appellationem non releuans ad expenſas tenetur.846.nu.23
Appellatione pendente pœna exigitur,ſed ceſſat principale.698.n.7.8.& 9
Appellatione vnius facti quid veniat 789 gloſſ 3 nu 1
Appellatione annullata,an proceſſus ſit nullus.848 nu 5
Appellationes ab abuſu poſt tres menſes non ſunt deſertæ, & an appellatio poſt triginta annos ſit deſerta.838.nu.18.& 19
Appellatio à ſententia etiam quæ tranſiuit in rem iudicatam recipitur. 865.nu.2.& an recipiatur in decimis & tributis.864. nu. 14. & an fieri debeat ſuper poſſeſſorio.844.nu.24
Appellatio non impedit correctionem ſuperioris.ibid.
Appellationes extraordinariæ breuiter ſunt decidendæ à parlamentis. 741.glo.1
Appellatio vbi ſublata eſt,an poſſit executio fieri 182.nu 23.& 30
Appellatio an ſit deſerta in beneficialibus.202.nu.6
Appellatio recipitur à die notitiæ.27.nu.93
Appellationem proſequi poteſt quis,etiam poſt executionem 182.n.28
Appellatio non recipitur,ſi quis appellet in cauſa ſaiſinæ ſupplicationis, & aliis.211.glo.4
Appellatio ex literis de debitis deuoluitur ad parlamentum 41.nu.7
Appellatio quando non recipiatur.147.nu.142
Appellatione vnius pendente an aliæ partes coram primo iudice procedere poſſint.190 gloſ.14
Appellatione interpoſita iudex in acceſſoriis cognoſcit; ſecus in euocatione 261.nu.110
Appellatione emiſſa iudex de conſenſu partium cognoſcit,ſecus poſt euocationem.ibid.nu. 111
Appellatione pendente ſuper fœdere matrimonij prouidetur. 163.nu.29
Appellatione pendente prouiſio petitur.135.nu.25
Appellatione prohibita regulariter omnis eius effectus prohibitus cenſetur,156.gloſ.12.n.2
Appellatione non obſtante quando poſſit fieri executio,& ſine illius præiudicio.156.glo.12.in prin.
Appellationes plures an impediant executionem.51.nu.9
Appellationis iudex an ſententiam exequi poſſit.213.nu.5
Appellationis literæ à quibus concedantur.259.nu.94
Appellationis regula permiſſiua quæ executionem differt.233.glo.6
Appellationis ſententia quomodo concipi debeat.294.nu.81
Appellationi cuilibet ſolent deferre regni magiſtratus.28.nu.99
Appellatorium inſtrumentum à notario apoſtolico receptum an valeat. 58.nu.41
Appellatur ab exequutione ſemel tantum.220.nu.20
Appellatur ab exequutore excedente modum 217.gloſſ 12.nu 4
Appellare licet ob condemnationem expenſarum omiſſam 27.nu 94
Appellare tertius non prohibetur , prohibita appellatione partibus. 51. num.11
Appellare an liceat à ſententia lata ad pias cauſas 137.nu.38
Appellare ante oppoſitionem non licet.51 nu.5
Appellare an liceat à Papa,vel à ſupremo principe,ad futurum concilium. 291.nu.46
Appellare an quis poſſit à citatione verbali vel reali 224.gloſſ.3
Appellare an liceat ab interlocutoria, quæ in definitiua reparari poteſt. 234.nu.1
Appellare ſi pars poſſit,& appellet,an executor exequi poſſit 212.nu.3
Appellari ab euocatione non poteſt. 258.n 74.& ab executione ſine citatione facta.217.nu.20
Appellari an poſſit à remedio redintegrandæ poſſeſſionis.205.gl.3.nu 4
Appellari an poſſit,& ad quem,ab vno conſiliario 373.nu.3
Appellari quando poſſit à commiſſione executionis.219.nu.17.& an à iudicibus proferentibus recredentiam ad ſenatum.190 gloſ.14
Appellari poteſt à iudice malè interpretante ſententiam.218.nu.11
Appellat etiam maieſtatis,& falſæ monetæ condemnatus 30.nu.116
Appellatio in dubio recipienda 210 num. 3. & non ſolet reſcindere litis conteſtationem,& alia.204.gloſ.2.nu. 1. & intra quod tempus releuari debeat.212.gl.6.
Appellatio executionem impedit.247.nu 6
Appellatio eſt remedium & theriaca oppreſſorum.210 glo.1.nu.2
Appellatio vbi eſt prohibita,ſolet tunc prouideri.146.nu.137
Appellatio vnius non prodeſt alteri.28.nu.98
Appellatio friuola non deuoluit,ſecus in euocatione.261.nu.107
Appellationem catalogus ad procuratorem Regium mitti debet. 839. gloſ.3
Appellatus ratione primæ ſententiæ an ab expenſis excuſetur.830.nu.43
Appellatus expenſis contumacis probare poteſt.650 nu.4
Appellandum quando ſit,& quæ dicatur Propria cauſa.832 nu.1.& 2
Appellare quando liceat ab arbitri ſententia.693.nu.1.2 & ſeq.
Appellare non licet ab arbitris ad curiam ſupremam.699.nu 4.
Appellare prohibitus implorat officium iudicis.834 nu.20
Appellare quis non poſſit à Papa,& à concilio generali.836.nu.8
Appellari an poſſit à ſententia ſuper poſſeſſorio lata 735.nu.24
Appellari poteſt ab omiſſione condemnationis expenſarum, & non contra iudicem agi.815.nu.15
Appellatur à conſiliario ad parlamentum.787.nu.3 4 & ſeq.
A pronunciatione vt exequatur ſententia an ſit appellandum. 219.nu 16
Apium herba eſt funeralis.137.nu.40
Applegiamentum interdictum vti poſſidetis Pictones vocant.224.gl.1
Applegement quot modis dicatur,& vnde.725.gloſſ.2.nu.1
Apocha quid ſit,aliter quàm doctores.109.nu.16
Aratorij boues & alia ruſticorum inſtrumenta, an pro executione capi poſſint 63.nu.101.& quid pro tributis.ibid.nu.202.& ſeq.
Arbiter,& arbitrator quomodo differant 606.gl.3 nu.1.& 2.& an reiiciatur arbiter.694.nu.23.& 24.& non iudicat niſi de rebus expreſſis. 699. nu.4 & 5.& intra quod tempus cogi poſſit arbitrium ſuum proferre 700 nu 18
Arbitraria emenda.281.gl.5
Arbitrio iudicis omnia relinquuntur non expreſſa in lege.77.nu.1
Arbitri ſententia an executoria ſit.87.nu.30
Arbitri coguntur ſententiam proferre.687.gloſſ.5.nu.1.2 & ſeq.
Arbitri ſi recuſent ſententiam proferre.recurritur ad iudicem. ibid.5.& 6
Arbitri ne ſub iuramento accipiantur.688.nu.14
Arbitri qui poſſint eligi.686.nu.4
Arbitri ſententia confirmata,non appellatur niſi ſoluta pœna.686.nu.8.9 & ſeq.
Arbitri perperam iudicantes,quomodo puniantur.789.nu.2 gloſſ. 7.& an poſſint exigere ſalarium.ibid.nu.4
Arbitro relicto, vtriuſque partis conſenſu,diſſoluitur compromiſſum , & recurritur ad iudicem ordinarium.689 gl.6.nu.5.6.& ſeq.& 690.nu.1
Arbitris quando tempus incipiat currere.700.nu.21.22.23.& 28
Arbitrorum ſententia confirmata,partes non recipiuntur ad appellationem,niſi ſoluta pœna.697.gloſſ.12.nu.5.& 6
Arbitrium non homologatur vltra contenta in compromiſſo , & etiam arbiter iudicat de connexis.699.nu.6.7.& 10

Digitized by Google

Arbitrium quanto tempore duret.700.nu.15
Arbitrium ſuper alio non proferendum quàm de quo fuerit compromiſſum,& quod corruptus arbiter reiicitur.694.nu.23 & 24
Arbitrium iudicis in titulis diiudicandis quoad poſſeſſorium.721.numero 7.& 8
Arbitrinrum duo genera ſunt.686.nu.4
Arbitrio magiſtrorum ſtatur.483.nu 12
Arbitrorum ſententia reſtitutione releuatur 380.nu.34
Archiepiſcopus,epiſcopus,& alius iuriſdictionem habens,an euocare poſſint.255.nu.38
Archiepiſcoporum & epiſcoporum ſigilla an ſint authentica.44.n.4
Arramenta cauſæ malè dicuntur.28.nu.97
Areſta intra quod tempus reſcindantur.409 gl 8 n.3
Areſta gallicè proferenda.535.gl.vlt.
Areſtum quid,& vnde dicatur.533.nu.1
Areſta curiæ an valeant.796.nu.7
Areſta clarè concipienda ſunt.876.nu.1
Areſtum quid ſit.871.nu.1
Areſtari res poſſunt etiam die feriato.nu.60.& an creditor iurare debeat.num.ſeq.
Areſtari perſona quando poſſit.91.nu.70
Areſta an per viam nullitatis reſcindantur.305 glo.1
Areſta pendente proceſſu ſuper literis ciuilibus executioni mittuntur.280 glo.3.nu.3.& quot modis contra areſta cognoſcatur 272.n.3
Areſta generalium, & magni conſilij poſſunt per literas ciuiles reſcindi.277 nu.34
Areſta,& iudicata quæ.371.nu 15 & 272 nu.1
Areſta exequi ſolent pendente eorum cognitione.282. nu. 14. limitatur nu.ſeq.
Areſti exequutio qualiter impediatur.301.nu.34
Areſtis quando iudicandum ſit.26.nu.85
Areſtorum magna eſt autoritas,& quid ſit areſtum.272.nu.1
Areſtum latum de conſenſu partium per literas ciuiles retractatur. 277.num.37
Areſtum poſt ſupplicationem exequutioni datur.282.nu.119
Areſtum exequutioni datur etiam pro illo qui errores allegat.290.nu.39
Areſtum non damnatur prætextu iniquitatis.294.nu.74
Areſtum exequi debet pendente erroris propoſitione 283.nu.8
Areſtum an & quando poſt annum exequi poſſit.283.nu.4.& quando corrigi poſſit 271.nu.6
Areſtum frangere non videtur proſequens appellationem.91.nu.71
Areſtari res mobiles debitoris extranei an & quando poſſint.88.nu.41
Arguere ex cauſa conſtitutionis licet 183.glo.2
Argumentum de beneficiis ad officia ſecularia an procedat 504.glo.2
Ariſtophon gloriatur,quòd abſolutus fuerit nonagies quinquies.804
Arma an liceat domi habere.19.nu.107
Arma militum pro executione non ſolent capi,nec illorum equi.63.n.94
Armorum vſus priuilegiatus.747.nu.3
Armatus fugiens ad eccleſiam non gaudet immunitate 500.nu.21
Armigeros & hoſpites quando quilibet teneatur recipere.468.nu.5
Artes mechanicæ quæ vocentur 437 nu.13
Artifices coguntur ad factum per carceres,nec moratoria iuuantur. 353.nu.39
Artifices qui dicantur.437.nu.22
Artifices intra ſex menſes debita petere debent 439 gl.7
Artifices de damnis ob litem paſſis reſtitui debent , & quomodo nomine expenſarum non veniunt damna 8 4 nu 5
Artificum nomine doctores non veniunt 482. nu. 10
Artificum quæſtus maior,quàm artium honeſtarum.437.n.27
Articuli aſſerendi ſunt.& quomodo.800 nu 20
Articulis reſpondere per prouiſionem lite pendente pars cogitur. 145.nu.128
Articulus generalis tollitur per ſpecialem.32.nu.128
Aſſerens falsò bona nulli eſſe obligata,punitur 78 gl.5.nu.2
Aſylum quis prius inſtituerit 498.n.3
Aſſiſiarum tempore recredentia ferri poteſt.189 glo.12.n.2
Aſſis ou trouuez.71 gloſſ.5
Attentata poſt appellationem ab interlocutoria,an retractentur.854. numero 5.& 6
Attentata poſt literas ſtatus reparanda.363.nu.10
Attentata poſt appellationem ab interlocutoria an reuocetur.260.n.103
Atteſtationes ſermone materno concipi debent 532.nu 6
Atteſtationes per modum prouiſionis faciendæ decernuntur. 146 nu.131
Atteſtationes quomodo,quando,& vbi publicari debebant.800.nu.12.& 3
Atteſtatio iudicis non probat conſuetudinem.596.nu.5
Atteſtationes in recredentia non recipiuntur , nec quidem ad futurum examen iam factæ 737.nu.1
Atteſtationes ſine partis citatione nullæ ſunt.783. nu 11.& 12. Quæ ſi à conciliariis confectæ ſint extra vacationes,annullantur.785.nu.1
Atteſtationes qui aperit,punitur vt falſarius : & quibus patere non debeant.786 nu.15 & 16
Atteſtationes à iudice criminali factæ,in ciuili nullæ.793.nu.29
Auctio quid,& vnde dicatur.553.nu.5
Auctionem vincere,quid ſit 553.nu.8
Auctionis caput,& auctionarij,ibid.nu 10 & ſeq.
Auctionum mos apud antiquos.554 nu 17
Audientia vbi denegatur,non licet appellare 915.nu.36
Audientia pauperibus danda,& rotulus in his ceſſat.167.gl.vlt.
Auditores caſtelleti quando vltra xx.libras cognoſcere poſſint.237
Augendi precium in licitatione modus.562.nu.13
Augendo precio quæ debeant declarari.ibid.nu.14.
Authenticum inſtrumentum an vbique exequendum ſit. 44 gloſſ. 8. numero 1
Authoritas quæ legi ſit adhibenda.& forma.8.nu.22
Author authorem ducendo nouam habet dilationem.763.n.2.
Author citatus ſi non compareat,debet tribus edictis citari.764.n.2
Authori etiam notoriè nullum ius habenti denunciandum eſt. 766. numero 37
Authoribus ſingulis facienda eſt denunciatio.765.n.25. Idem in pluribus hæredibus ibid.n.26
Aurea veſtis ſoli principi conueniens 458 n.9
Auus ſcholaſtico cedere non prohibetur.573.n.8

B

Bailliſtre quis dicatur & bail.515.gl.9
Ballliui cur ſic dicti.238.art 12
Banniti immunitate carent.501.nu.28
Bannitus & excommunicatus priuilegium non impetrant. 314.n.16
Bannitus an ſine cauſa à banno reuocari poſſit.346 gl.1
Bannitus ad annum, poſt annum redire etiam ſine licentia & literis poteſt.ibid.
Baſtardi non ſuccedunt ex teſtamento,nec ab inteſtato.23. num. 70. Nec omnes ſunt infames,contra docto.30.n.111
Baſtardis ſuccedit fiſcus.23.nu.71
Baſtardi legitimati etiam in feudia ſuccedunt.362.nu.10
Baſtardi non ſuccedunt parentibus.364 n 6.& ſeq.
Beaufrere cedere non poteſt fratri pulchro ſic vocato.575.n.10
Beneficialis materia poſſeſſoria coram iudicibus regiis ſummariè tractari debet.183 nu.1
Beneficialis cauſa quæ dicatur.188.n.1
Beneficiatus minor literis ciuilibus iuuatur.278.nu 41
Beneficia quare ante vocationem non concedantur.504.gl.3
Beneficia non conferenda illi,qui non intelligit idioma patriæ, & loquitur 535.nu.4
Beneficij permutatio,& reſignatio quomodo annulletur.412.nu.16
Beneficij impetratio illius qui celauit cadauer,eſt ſubreptitia 494.nu.9
Beneficium quando commendetur 742.nu.2
Beneficij adminiſtrator non gaudet decreto de pacificis poſſeſſoribus.ibid.nu.3
Beneficij ſecundi adeptione renunciatur liti ſuper altero.746.nu.20
Bibliopola petens garnimentum,fuit repulſus 49 nu.44
Bibliopolæ intra ſex menſes debita petere debent.430.gl.14. in fin.
Biennio tranſacto an exceptio non numeratæ pecuniæ tollatur. 129.n.48
Biennio elapſo ſupplicatio denegatur 292.nu.59
Biennium à quo tempore computetur.302 gl 38
Blaſphemus & læſæ maieſtatis reus non gaudent immunitate.546.n.23
Bona capta ſi non ſufficiant,alia capi poſſunt.79.nu.1.gl.3
Bona cautio quæ dicatur 193 n 18
Bona ſubditorum licet domino accipere.8 n.19
Bona clerici confiſcata cui applicentur.19.nu 35
Bona ſita in diuerſis parlamentis cauſam euocandi præſtant 258 n.71
Bona mobilia ſoluto matrimonio dum repetuntur , hæredes habent annum,& an interim fiat prouiſio.161 n.3
Bona ſequeſtrata iudex debet committere aliquibus non ſuſpectis partibus.732.n.9
Bona victi pro expenſis liquidis non venduntur.887.n 31
Bona vxoris,ſi maritus ad expenſas fuerit condemnatus,capi non poſſunt 816.nu.63
Bona capta pro executione,poſtea combuſta, cuius periculo pereant. 82.nu.16
Bona mobilia clericorum capi non poſſunt pro executione etiam iudicati.55 nu.12
Bona in vno loco capta,an in alio vendi debeant.64.nu.104
Bona clericorum etiam in alio loco exiſtentia , quando in domo clerici capi non poſſunt.64.n.107
Bona clericorum mobilia pro penſione domus capi poſſunt.65.n.122
Bona clerici in carceribus exiſtentis an capi debeant.65.n.117
Bona conductoris etiam intra domum conductam non exiſtentia capiuntur.76.nu.37
Bona alterius quam conductoris an capi poſſint pro penſione. ibidem.nu.36
Bona in executione capta diſtrahenda.106.n.8.ſub.fin.
Bona dotis immobilia ſtatim ſoluto matrimonio repetuntur , & an ſit in illis prouiſio 148.nu 2
Bona per ſententiam adiudicata pars ſua authoritate capere non poteſt, 247.nu.17
Bona mobilia non habent ſequelam.76 n 38
Bona immobilia clericorum iudicantur ſecundum regis ordinationes.15.nu.71
Bona mariti an ſint tacitè hypothecata pro vxoris alimentis.162.n.18
Bona cum capiuntur,eorum dominus petit prouiſionem.144 n.113
Bona debitoris impetrantis quinquennale an poſſint capi 316 nu.71
Bona exteri ad fiſcum deferuntur excluſis filiis ſecundum doctor. quod non eſt verum 363.nu 2
Bona confraternitatum eis reprobatis ad quem ſpectent 496 nu.5
Bona confraternitatis vnius alteri dari non poſſunt 496.nu.9
Bona ſita extra regnum,donari ſine inſinuatione poſſunt.523 gl.3
Bona fiſcalia nemini concedenda.506.gl.vlt.
Bona quare fiſco applicantur.507.glo.5

Bona

Digitized by Google

Bona confiſcationum reparationibus publicis ſeruire debent ibid.gl 6
Bona qui cœpit non poterit variando alia capere.542.nu.48
Bona tutorum ſunt tacitè pupillis obligata.544.nu.16
Bona patris malè adminiſtrantis bona filij, ſunt tacitè obligata.ib.n.17
Bona tranſeuntis ad ſecundas nuptias,ſunt tacitè obligata.ibid.nu.20
Bona fiſco in delictis quando ſint tacitè obligata.545.nu.23
Bona pro decimis & collectis,ſunt tacitè obligata 545.nu.25.& ſeq.
Bona emphyteotæ non ſunt tacitè obligata pro canone.ibid.nu.27
Bonorum captio debitori certificanda eſt.79.nu.2.glo.3
Bonum commune ex tribus conſtat.9.nu.35
Boum vel equorum par ſimul vendi debet.108.nu.4
Buccinum quid.458 nu.6
Bullam an quis poſt terminum producere poſſit,ſi in termino ſignaturam produxerit 202.nu 8
Burgenſes cautiones quæ ſunt.192.nu.11

C

Cadauer delinquentis ſine principis permiſſione non traditur ſepulturæ.22.nu 54
Cadauer celans nil iuris conſequitur ex collatione.494.nu.15
Cadauera cuſtodiri poſt reuelationem non prohibentur.492 glo.1
Caduca & pro non ſcripta ante declarationem dari non debent.492 gl.1
Calculatio concluſa executionem habet.88.nu.37
Calculi errore pendente an prouiſio fieri debeat.66.nu.119.
Caldarij intra ſex menſes debita petere debent.439.gl.7
Caligarij ſutores qui.439.glo.8
Caligis ſericum non debet addi,& cur Caligula vocetur.460.nu 15
Calumnia euidens quæ dicatur,& præſumpta.99 nu.4.glo.1
Calumnia quomodo probetur.ibid.nu.6
Calumnia an præſumatur,ſi debitor tempore præſtituto non ſoluat. 100.n.1.gl.2
Calumniari quando quis dicatur.ibid.nu.2
Calumnia præſumitur in ponente facta nil facientia.342.gl.5
Calumniari quis,& quomodo probetur.340.glo.3
Calumnioſè opponere quis dicatur.561.nu 4
Campſores an exceptionem *non numeratæ pecuniæ* opponere poſſint. 128.nu.37
Cancellare ſufficit inſtrumentum.450.nu.7
Cancellaria in quolibet parlamento ſita eſt 389.gl.12
Cancellaria quibus literas concedere non poſſit.315.nu.25
Cancellaria duplex.337.gl.1
Cancellariam ingredi non debent impetrantes, cùm literæ expediuntur. 343 glo.2
Cancellariæ literas reſtitutionis concedunt.376.nu.14
Cancellariæ qui neceſſarij.544.glo.4
Cancellarius Regius dono non debet conſentire.510.gl.18
Cancellarius literas ſupplicationis ſine Regis permiſſu concedere non debet.288 nu.18
Cancellari inſtrumentum debitor petere poteſt 49.nu 45
Cancellatione inſtrumenti pendente an interim debitor capi poſſit. 104.nu.31
Cancellationis cauſa pendente debitor ad garniendum condemnatur,49.nu 46
Cancellatum inſtrumentum probat debitum præceſſiſſe 50.nu.54
Cancellatum inſtrumentum non eſt exequendum.59.nu.58
Cancellaria an literas ciuiles concedere poſſit.274 nu.3.& 9
Candelarij qui.438.gl.3
Canonici quando ad horas venire teneantur.642.nu.23
Capere quando liceat iudicibus eccleſiaſticis.369.nu.21
Capere aliquem an quis cogatur.372 nu.9
Capita duo ſuper poſſeſſorio.232.nu 2
Capitalis curia quæ dicatur.297.gl.5
Capiatur vt quis viuus,vel mortuus non poteſt iudex decernere. 368.numero 14
Capi non debet quis in territorio alieno ſine requiſitione magiſtratus. 367.nu.4
Capi poteſt debitor pro debito publico.103.nu.19
Capituli ſtatutum,quando recredentiatio prohibet aliquid dari, an valeat,& ab eo tanquam ab abuſu poſſit appellari.190.gl.14
Capitul.Cæterum.declaratur.323.nu.97
Caput operis(quod rectius tyrocinium dicitur) licet excellens non fuerit,tamen magiſter non debet recuſari 482.nu.5.& 7
Captis bonis an perſona etiam capi poſſit.102.nu.12
Captiui curam conſanguinei negligentes priuantur ſucceſſione.19.n.38
Captiuum non redimens minor,an reſtituatur.383.nu.25
Captum liberans tenetur eum repræſentare.368.nu.17
Captum iudex requiſitus retinere non poteſt.369.n.18
Captus pendente dilatione moratoria non tenetur dare fideiuſſores. 357.num.72
Captus delinquens non poteſt liberari à capientibus.368.nu.16
Captus debitor an pro debito poſſit recommendari.103.nu.20
Captus & ſi appellet relaxari non debet.211 nu.6
Carceris metu obligatus,ſi poſteà extra carcerem ſoluerit,an poſſit impetrare reſtitutionem.424.nu 3
Carceribus incluſus an liberetur dando fideiuſſores.101.nu.10
Cardinalis epiſcopi,& alterius beneficiati obitus nunciandus.489.gl.1
Cardinalibus an donari poſſit,& an comprehendantur non facta illorum mentione.508.glo 9
Carnes aſſæ in prandio ne edantur.460.nu.32
Carpentarij qui,& Carpentum.430.glo.14
Cartularius iudex quis ſit. 15.nu.14
Caſus,in quibus pars interrogatoriis non reſpondeat.775.nu.3
Caſus, in quibus valent literæ contra ius.321.nu.72
Caſus,in quibus reſcriptum prohibetur impetrari.321.nu.79
Caſus in quibus literæ perperam impetrantur.339.gl.16
Caſus,in quibus literæ annales,vel quinquennales non proſunt 350. numero 17
Caſus fortuitus in annali eſt probandus,in quinquennali non. 355. n. 46
Caſus à decem annis euentus allegatur 356 nu.65
Caſum nouitatis quis prius inuenerit.226.gl.1
Caſus,in quibus lite finita ſit ſupplicatio 262.nu.116
Caſus,in quibus promiſſio non ſufficit, quando cautio promiſſa eſt. 192 num.6
Caſus,in quibus non ſit executio contra hæredes.96 n.1
Caſus loquentes de calumnia.100.nu.5
Caſus,in quibus valet præceptum iudicis etiam ſine cauſæ cognitione. 83.nu.7
Caſus,in quibus cancellationes ceſſent.50 n.50
Caſus,in quibus ſit prouiſio.137.nu.36
Caſus,in quibus non allegatur iudicis incompetentia.201.n 9
Caſus,in quibus ſupplicatio denegatur.291.nu 55
Caſus executorij.248.nu.12
Caſus,in quibus literæ ſtatus non conceduntur.359.gloſ.vnica.
Caſus,in quibus minor eſt deterioris conditionis,quam maior 396.nu.33
Caſus,in quibus donatio à minore valet ſuo adminiſtratori.516.nu 10
Caſus,in quibus famuli poſt annum petere poſſunt.451.nu.2
Caſus,in quibus poſterior creditor præfertur.539 nu.16
Caſus,in quibus tacita contrahitur hypotheca.543.nu.11 cum ſeq.
Caſus in quibus redditus vltra quinquennium peti poſſunt.547.gl.16
Cauſa inſeri debet in literis requiſitoriis.368.nu 9
Cauſa reſtitutionis inſerenda 389.gl.10
Cauſa minoris quando dormire debeat.396.nu.32
Cauſam læſionis quando probare oporteat 385 nu.25
Cauſæ matrimoniales epiſcopis diriguntur 319.nu.63
Cauſæ reſtitutionum in indiuiduo ſunt exprimendæ.390 nu.1
Cauſa poſt euocationem non redit ad primum iudicem.260.nu 99
Cauſæ ſummariæ requirunt contumaciam accuſari, quam iuramentum nequit impedire 636.nu.14 15.& 16
Cauſæ magnæ diriguntur parlamentis.740 ,nu.5
Cauſæ beneficiales vbi tractandæ ſint.ibid.nu 7
Cauſæ omnes deciduntur ſecundum ordinem præſentationis : nec dilatio in contrarium dari debet.757.nu 3
Cauſam amittit qui non reſtituit ſequeſtro.755.nu.8
Cauſa miſerabilium perſonarum in prima inſtantia tractari poteſt in curia ſuprema.176
Cauſa quando committi ſoleat proximo parlamento.255.nu 37
Cauſa naturalis præfertur accidentali.33.nu.141
Cauſa nullitatis exprimenda eſt.45.nu 5
Cauſa non adiecta in cedula,facit vt non habeat executionem.114.& 115.num.66
Cauſſam grauaminis exprimenda in appellatione ab executione.222. nu.14 & ſeq
Cauſa impulſiua ceſſante non ceſſat diſpoſitum.154.gl.5
Cauſa ad eum qui grauauit remitti non poteſt 261.nu.108
Cauſa mutui confitens quod aliunde debet, exceptionem non numeratæ pecuniæ non opponit 129.nu.54.
Cauſam non habens inſtrumentum an ſit exequendum.47.nu.25
Cauſas euocationis friuolas proponens, quomodo puniri debeat. 268.verſic.7
Cauſæ quæ poſſint in euocatione allegari.257.nu.65.Et ob quas annullatur euocatio.259 nu 86
Cauſæ euocationis probari debent.265.nu.11
Cauſæ legum promulgandarum 7.nu.14
Cauſa legis condendæ quæ dicatur.599 glo.4
Cauſa cœpta ſine interruptione continuari debet.858.art.20.gl.vna.
Cauſſa in reſtitutione probanda 641.nu 8
Cauſa iuſta litigandi non excuſat ab expenſis, ſi ſtatutum exigat condemnationem.812 nu.47
Cauſæ quot requiruntur ad deciſionem, tot ad inſtructionem. 697.698.num.7
Cauſæ poſſeſſoriæ ſummariè decidi debent, & dilatio vnicà in poſſeſſorio.721.nu.1 & 3
Cœptam cauſam quis proſequi tenetur.357.gl.2
Cauſſæ miſerabilium coram iudice eccleſiaſtico tractari debent. 177.glo.vlt.
Caupo tenetur de damno dato hoſpitibus.468.nu.7
Caupones non plus vendant hoſpitibus,quàm in mercato.469. nu.14
Cautela cum apparitor officium recuſat exequi.615.616.nu.80
Cautela ne literæ citatoriæ amittantur.614.nu.64
Cautelæ Cæpolæ reiiciuntur.691.nu.25
Cautela abbreuiandi lites 21 n.51
Cautela pro notariis.130.nu.60
Cautela quando opponuntur exceptiones contra executionem.80.n.4
Cautela pro debitore contra quem ſit executio, non facta liquidatione. 46.nu.12
Cautela ad probandum ſigillum eſſe authenticum.44.nu.8
Cautela pro hærede contra exequentem 98.gl.1 nu.3
Cautela pro eo qui rem in ſolutum accipit.107. nu. 20. & petendi prouiſionem 114.nu.64.Et pro eo qui non inuenit cautionem.191.nu.7

INDEX.

Cautelæ tres litigare volentibus.34.nu.149
Cautelæ ad tollendam exceptionem non numeratæ pecuniæ. 126. nu. 25
Cautela pro eo,qui plus probauit,quàm poſuerat.342.num.16
Cautela pro maioribus factis.392 nu.11
Cautela gl in l.ſemper in contractibus non obſeruatur.414.nu.2
Cautela Chaſſa.pro delinquentibus reprobatur.422.num.30
Cautela pro ordinariis dubitantibus cadauer celari 494.num.22
Cautela pro vendente rem habita fide de precio.540.num.28
Cautio in dilatione annali,vel alia moratoria,an detur.349 nu.11
Cautio præſtita iuuat executionem contra tertium.851.num.10
Cautio pendente appellatione peti poteſt 855.num 17
Cautio à petente executionem datur. 249 num 22.Ante executionem recredentiæ recipienda eſt.195 nu.41
Cautio de lite proſequenda, hodie non datur.19 nu. 37. Et an pro executione areſti danda ſit.519.nu. 89. & an pro mulctæ ſolutione & expenſis.300.num.30
Cautio an præſtetur,cùm à recredentia non appellatur.191.nu.10.& quid continere debeat.195.gloſ.18.nu.1.& in quibus caſibus à recredentiario non detur.191.num.7
Cautionem recredentiarius præſtare debet.190.gl.15.num.1
Cautio an poſt triennium peti poſſit.191.num 6
Cautio ſufficiens quæ dicatur.192.gl.16.nu 12
Cautionem antequam petatur,an quis dare teneatur.191 num.4
Cautionem præſtat clericus ſicut laicus.13 nu.68
Cautionem an exequens dare debeat, ſi hæres non fuerit declaratus. 98. gloſ.1.num.3
Cautionis nomine quid veniat.192.nu.1
Cedens liti,iudici notificare debet.851.nu 30
Cedenti non fit denunciatio.766.num 42
Ceſſio an habeat vim ſatisfactionis.746.num.5
Cedendarum actionum & diuiſionis exceptiones opponi poſſunt. 49. numero 40
Cedere quilibet poteſt niſi potentiori.568.gl 3
Cedere non poteſt quis bonis poſt dilationem quinquennalem:ſecus poſt annalem.355.num.61
Cedula vacua,*un blanc ſigné*,an executionem habeat.118.num.101
Cedula an comprehendat aliam ſcripturam priuatam.121.nu.21
Cedula ſine die,dum tamen recognita,habet executionem. 113. num. 48
Cedula à tertio facta,quando probet.111.nu 36
Cedula vel ſcheda quid ſit.109.nu.15
Celans teſtamentum falſi punitur 494.num.9
Celantium laicorum cadauera pœna quæ ſit.492.gloſ.2
Cæſaris conſtitutio contra meretrices.169.nu.11
Cenſuales libri an probent.42.num.12
Cenſuris quando vti permittatur contra debitorem non habentem immobilia.102.num 9
Cenſuarius vendens rem irrequiſito domino, eam amittit, ſecus in emphyteota 549.nu.16
Cenſum non ſoluẽs per triennium, non tamen priuatur iure ſuo.548.n. 7
Cenſus omnis præſcriptibilis.551.nu.1
Cerdones debita petere debent intra ſex menſes.440.gloſ.11
Certa quantitas exequi poteſt, etiam ſi ex calculo reformari poſſit. 56 num.31
Certificatores pro fideiuſſoribus deponere debent parte vocata.195 n.37
Certificatio ſubhaſtationis an ſit neceſſaria in re minoris.400.nu.9
Certificatis inclamationibus an probetur in contrarium. 558.nu 4
Certificatores quando teneantur.556 nu 14
Ceſſante cauſa vel ſi illa ſit inhoneſta,reſcinditur contractus 406.nu. 52
Ceſſio quando prohibeatur.83.nu.6
Ceſſionarius an executionem facere poſſit.68.nu.17
Ceſſio bonorum executionem impedit.249.num.21
Ceſſio à pupillo tutori facta,non valet.513.nu.3
Ceſſio à cliente procuratori facta,non valet.568.gloſ.4
Ceſſio debiti prohibetur,non rei.ibid.
Ceſſio poſt litem conteſtatam non valet.ibid.
Ceſſio omnis prohibetur 570 gloſ.7.in fine.
Ceſſio in ſcholaſtici vtilitatem conuerti debet.577 gl.8
Ceſſio in potentiorem nulla.ib.gloſ 8
Ceſſio donationis vel alia ex cauſa ſit.569.gl.6
Ceſſio ante citationem fieri debet.576 nu.7
Ceſſio de toto debito fieri debet.577.gl 9
Ceſſionarius fidem ceſſionis facere debet 361.num.14
Ceſſionarius an & quando poſſit reſtitui.417 nu.28
Ceſſionarius ad mulctam condemnatur.572.gl.12
Chirographum à teſtibus recognitum plenè probat.511.num 29
Chirographum quid,& chirographarius debitor,vel creditor.109. nu. 14
Chirographarius debitor an præferatur.540.nu.37
Chirographum impedit ſex menſium præſcriptionem 443.num.8
Chriſtianorum duo genera.631.num.1
Circumſcribere quid.411.gl 11 nu.1
Circumuenire quid ibid nu.3
Citare & citari quis poſſit.619.nu.109.& ſeq.
Citare poteſt arbiter per nuntium 615.num 69
Citare procuratorem vt audiantur teſtes,an ſufficiat.784.num.5
Citare non poſſunt viatores extra territorium in quo ſunt præfecti. 620. num.2.gl.1
Citare procuratorem quando non ſufficiat 621.num.4 & 5
Citare abſentem interdum licet per literas authorizationis voce tubæ. 612.nu.9.& 10
Citari quomodo teſtes debeant.ibid.nu.7 gloſ.2
Citare per edictum quando apparitor extraneus poſſit.371.nu. 2
Citare quis an poſſit extra territorium.373.nu.11.& ſeq.
Citari debent omnes creditores ad conſentiendum quinquennali. 374. num.55
Citari quis expreſsè debet ad recognoſcendum.121.nu.10
Citari hæres debet, & executorium inſtrumentum in eum declarari.97. gloſ.4.nu.2
Citatio contra quos fieri debeat.608.num.1
Citatio plures habet terminos ibid nu 2
Citatio quid ſignificat.610.nu.18.& quomodo diffiniatur.num.20
Citatio contra ius facta,nulla dici debet.ibid.num.21
Citatio iuri diuino inuenta.ibid.nu.21
Citatio quoad defenſionem eſt iuris naturalis.ibid.num.24
Citatio prima ad defenſionem requiritur.ib.nu.25
Citatio ex iudicis requiſitione ſolet fieri. 614.nu 60. & fit tribus modis. ibid.nu.61.& ſeq.& an per nuntium fieri poſſit.ib.nu.65.& ſeq.
Citatio per apparitorem communis eſt.ib.nu. 67.& ſeq.Fit etiam in illuſtres Pares Franciæ per literas. 613. nu. 55. A quibus fieri debeat & in quos,vide citationum tractatum à folio.608.vſque ad finem.
Citatio fit per edictum,& abſente perſona foribus affigitur.617.nu.94.& qualiter fiat per edictum, & quomodo nuncij in curiis apoſtolicis per affixionem citent. ibid. num. 98.& 99.& vbi affigi debeat.ibidem. numero 100
Citatio inualida quot modis contemni poſſit, & quando in parlamento non recipiatur.618.nu.113
Citatio multos habet effectus, & quòd citatus toties debet comparere, quoties citatus fuerit.ibid.nu.114.& ſeq.
Citationis forma vnde introducatur.672.nu.1.Eius copia affixa, quanto tempore ſtet non curatur.629.gl.3.num.2
Citationis copia cuiuslibet rei,expenſis recipientis datur. ibid. num. 3.4. & ſeq.
Citationis libellatæ finis.621.num.17
Citationis copia quid continere debeat.ibid.
Citationis literæ quanto tempore affixæ ſtare debeant.618.nu.102
Citationem ſtatutum vel conſuetudo tollere non poteſt.611.nu.32.& an curiæ parlamentorum.nu 33
Citationem iuris poſitiui princeps tollit.612.nu.37
Citationem realem pars non poteſt ſuæ parti facere, niſi in debitore de fuga ſuſpecto.616.num.81
Citationem oſtio affixam remouens punitur:& vbi affixa ſtatim tollitur, non dicitur citatio.618.num. 104
Citatio per nuncium & per epiſtolam à iure ciuili introducta. 611.nu.27
Citatio à Papa,aut à quouis alio principe tolli non poteſt,ib.nu.28
Citatio eſt iuris diuini.ibid.num.30
Citatio plenitudine poteſtatis auferri non poteſt.ibid num.31
Citatio duplex eſt,realis & verbalis.613.num.45
Citatio perſonalis in quos decernatur.ibid.num.46
Citatio iuris ſeu legis,& citatio hominis differunt.ibid.num.47
Citatio in quibus caſibus tollitur 612.num.36
Citatio prima debet tantùm continere petitionem, aliæ verò minimè. 626 num 8
Citatio fit ad intentandum nouum proceſſum.627.num.9.& 10
Citatio de iure quid continere debeat.626 num.8
Citatio quando præſumatur in notitiam citati perueniſſe.629 nu.2
Citatio domeſticis abſentibus,in præſentia duorum teſtium oſtio affigenda 628.num.1
Citatio domicilij præcedit electionem.661.num 57
Citatio tertia quando à iudice concedi poſſit: & quando conſuetudo ligat minores 644.num 13 & 14
Citatio perſonalis:& citatio ad tres breues dies quando decernatur. 650. gloſ vna.num 3 & 4
Citatio vnica ſufficit ad videndum iurare teſtes: ad quorum relationem, an citatio partis requiratur: & quando audiantur ſine partis citatione. 682.num 4 683 nu.6 & 8
Citatio ad quem finem tendit,& qui effectus citationis validæ.610. num. 131 & 132
Citatio quæ fit per apparitorem,à iudice recipitur nu.614 n.58
Citatio prima fieri debet in perſona ſi inueniatur, alioqui in domo habitationis.625.num 2
Citatio contra ſtylum non valet: & non comparens non eſt contumax. 604.num 42.& 43
Citatio quando propter ſtylum omittatur.ibid.nu 47
Citatio coram duobus teſtibus in facie vel in domo fieri debet, tam in iudicialibus,quàm in extraiudicialibus. 621.num.2
Citatio in cauſa appellationis quomodo ſit facienda.ibid. num.5
Citatio contra teſtes in iudicio plenario facienda.ibid.num.6
Citatio in domo beneficij litigioſi facta an valeat ibid.nu 8
Citatio quando facienda ſit in domicilio:& quomodo intelligatur. 623. num.1
Citatio hoc noſtro tempore indiſtinctè ſit in domicilio,ſed aduertendum eſt,vt ſit in domicilio non rei, vel originis,ſed potius habitationis, & quis ſubditus dicatur.ibid.nu.3 4.5.& 6
Citatio legis eſt peremptoria non hominis.613.num.48
Citatio quare in domicilio fieri poteſt.623 num 8
Citatio non poteſt fieri in officina, niſi in eadem ſit habitatio.624. num. 14 & ſeq.
Citatio ad domicilium quomodo fiat ibid.nu.19 & 20
Citatio hominis non valet,niſi fiat de ſententia expreſſa mentio. 613.numero 49
Citatio de iure ſine iudicis mandato non valet.625.num.7

Digitized by Google

Citatio in cauſis, etiã breuibus petitionem rei debet continere. 615. nu.6
Citatio in impetratione reſcripti non requiritur, ſed in cõprobatione. 317. nu.42
Citatio in impetratione literarum annalium vel quinquennalium non requiritur. 349 num.8
Citatio iudicum eccleſiaſticorum contra laicos facta cauſam continere debet. 92. num.3 glo 4.
Citatus quis eſſe debet, vt recognoſcat. 120. num.17. niſi fuerit ei præceptum factum. ibid. num 18.
Citari pars non debet in reſcripti impetratione, ſed in appprobatione. 258. nu.76
Citatio quomodo fieri debeat ad recognoſcendum. 120. num. 19
Citatio an in executione ſententiæ requiratur. 216. num.10
Citatione ſemel in executione facta, an iterum pars citari debeat. 217. num.21
Citatione pendente officium iudicis conquieſcit. 619. nu.125
Citatione facta, nuntius teſtes in ſua relatione ſcribere debet. 625. num.1
Citationes duæ vbi requirantur, &c. 643. nu.3 4 & ſeq.
Citationem iuris quis facere poſſit. 613. num.51
Citatio hominis multiplex. ibi. num 52
Citato quomodo ius acquiratur. 619 num.126.127
Citatio interrumpit longi temporis præſcriptionem, & quando citatio eſt valida. ibid. num.128. 129. & 130
Citatio cauſam continere debet. 92 gloſſ 4. num.2
Citatus non comparebit, ſi non ſit inſerta commiſſio. 360 num 5
Citatus in itinere detentus, ob id ſi non compareat, reſtituitur 642 nu.25
Citatus in vno, in alio cenſetur eſſe citatus. 647. num. 24 qui ſi appellet ab vno iudice, amplius corã illo non eſt citandus. ibid. n. 28. & 29. ibi.
Citatus ad videndum iurare teſtes, ſi non veniat, teſtes nihilominus ad iuramentum recipientur. 654 num.51
Citatus, vt coram Papa, aut ſupremis curiis compareat, procuratorem mittit, præcipuè in arduis cauſis. 684. num.90. & 92
Citatus non excommunicatur, niſi citatio ad ſuam notitiam venerit. 617. 618. num. 101
Citandus vbi ſit maritus, & vbi vxor citanda. 623. num.7
Citandi ſunt interdum amici abſentis reipub. cauſa. 612. num.6
Citanda pars & quando in examine ad futurum. 737. num 4
Citandos homines parlamentorum apparitores tangentes quibus verbis vtantur. 615. num 68
Citò procedas, diligenter, illico, ſine mora 235. num 8
Ciues turbati in iure paſcendi, agere hac nouitatis cauſa poſſunt... num 9
Ciues per contumaciam perdunt priuilegium. 644 num.5
Ciuilis poſſeſſio animo perditur. 702. num.6.7 & 8
Ciuis quis probatur ex libro curati. 487. num.15
Ciuitas quomodo exequenda ſit. 61. num.77
Ciuitas compelli poteſt ad imponendam collectam ſuis habitatoribus, vt ſoluant debitum. ibid. nu 78
Clara & lucida lex eſſe debet. 9 num.32
Claudicat ex parte minoris contractus cum eo initus. 403. num.8
Claues multas doloſè ſolent habere caupones 468. num 10
Claues eccleſiæ quid operantur. 705. num.69
Clauſula *nõ obſtant.* valde generalis in literis Frãciæ poni ſolet. 324. n. 106
Clauſula in literis naturalitatis apponenda. 166 num.15
Clauſula procuratorij, ſiue garandiæ. 759. num.16
Clauſ. ad vitandam falſi accuſationem. 639. num 25
Clauſulæ tres in literis nouitatis. 715. num.20
Clauſulæ quæ iunguntur ſtylo quomodo accipiuntur. 603. num.28.29
Clauſula de plenitudine poteſtatis an in literis requiratur. 253 num.13
Clauſula, *non obſtant. oppoſitionibus & appellationibus*, ad regem; & non ad inferiores, ſpectat. 156 gloſſ. 11
Clauſula, *nihil nouari*, non debet apponi in literis appellationis à ſententia executoria. 208. num.13
Clauſula in inſtrumentis contra debitores ponenda. 102. num.13
Clauſula irritans, an ante intimationem operetur. 264. num.22
Clauſula *ex certa ſcientia & motus proprij* æquiparantur. 298. nu.14
Clauſula *ex gratia ſpeciali* in literis deſcribi debet, & *ex certa ſcientia.* 300 num.27
Clauſola, *non detur actio, vel non recipiatur*, quomodo intelligatur. 446. num.14
Clauſula *appellatione remota.* 331. num 163
Clauſula *cuiuſcunque conditionis & ſtatus* comprehendit Reges, & Cardinales. 508 glo 9
Clauſula *ex nunc, prout ex tunc*, quid operetur. 510. glo.15
Clericus executionem patitur. 54. num.8. & ad ſuum iudicem remitti debet facta recognitione. 119 num.5. Per prouiſionem condemnatur. 13. num.69. Legibus vti debet etiam in his quæ ei nocent, ſi illis vtatur, in quibus prodeſt. 14. nu.78
Clericus temerè appellans an ad mulctam teneatur. 13. 66. & an in executione ſententiæ tonſuram allegare poſſit. 200. nu 3. Item non notatur infamia condemnatus à laico ad emendam honorabilem. ibi. nu 2
Clericus ante ſolutam prouiſionem non remittitur ad ſuum iudicem. 136. nu.32. Et an teneatur ſoluere prouiſionem, antequam ad ſuum iudicem remittatur. 154. num.13
Clerici reſciſsionibus vtuntur ſicut laici 408. num.5
Clerici celantes cadauera, quomodo puniantur 493. gloſſ.3
Clerici coniugati bona ſunt tacitè obligata. 89. nu.33
Clericis eſt mercari prohibitum 426. in princ.
Clericus tonſuræ literas oſtendere debet, vt in eum executio in mobilibus euitetur. 361. num.13
Clericus infamis torquendus 648 num 19
Clericus à laico iudice, an exilio dari poſſit. 651 num. 5
Clerici compromittentes ad quem recurrere debeant. 696. num.12
Clerici tutores miſerabilium perſonarum eſſe debent. 176. gloſſ. vlt.
Clerici an notarij regij fieri poſſint. 58. num.42
Clerici literæ verificantur coram iudice ſeculari, ipſe tamen in carceribus epiſcopi detinetur. 102. num.15
Clerici an executionem patiantur pro penſione domus. 74. nu.14 & ſeq.
Clerici non viuentis clericaliter bona mobila an capi poſſint, & quando dicatur clericaliter viuere. 65. nu.220. & ſeq.
Clerici quibus ligentur ordinationibus 12. num 55
Clerico pauperi quando prouideatur. 144. num. 109
Clericorum bona quando in executione, & quæ capi poſſint. 64 nu. 106
Clericorum mulcta an in corporalem, & à quo mutari poſſit. 45 num. 6
Clericus debitor ſuſpectus de fuga an capi poſſit. 92. num.76
Clericus falſum committens in Regis ſigillo quomodo puniatur, & an gaudere poſſit priuilegio clericali. 43. num.4
Clericus à ſeculari iudice cogitur reddere depoſitum ab ipſo ſibi factum. 81. num.3 gl.9
Clericus perſonaliter obligatus an capi poſſit. 55. num.9
Clericus ſeruienti præcipienti *Ayde au Rey*, an teneatur parere, & quid in laico. 83. num.15
Coacti contractus ſpecies exprimenda in reſtitutione. 387 gloſſ.6
Coaceruatio ſummarum an & quando fieri debeat. 239
Coadiutoris recredentia eſt exequenda. 188 gloſſ.9 nu.5
Cœnare apud amicos cur Pericles noluit: & conſiliariis eſt prohibitũ. 482
Cogi ad recognitionem quomodo quis poſſit. 123. num 526
Cognitio cauſæ an in inſinuatione requiratur. ibid. num.10
Collatio vicarij poſt reuationem an valeat. 264. num.27
Collectã priuatus imponere non poteſt ſine regis conceſſione. 61. nu.80
Collega non procedit, niſi probet collegam impeditum. 684. nu.8
Collegia, capitula, monaſteria differunt 489 glo.2
Collegiati & burſarij probabunt ſe originarios per regeſtum. 487. nu. 16
Collegio quando aliquid acquiritur, dicitur præſcriptio. 587. num.23
Collegiato & burſario prouiſio fit. 144. num.15
Colonus quando dicatur turbare dominum. 712. num.7 8. & 12
Colono meo moriente, vel poſſeſſionem dolo relinquente, an eam amittam. 749. num.13
Colores clericis prohibiti. 460 num.23
Colluſio quæ dicatur, & quomodo dolus probari poſſit. 833 nu.11. & 12
Commendas ſine cauſa Papa non reuocat. 157. num. 64
Comminata mulcta, ſi non fuerit irrogata, non ſolet exigi. 239. num.8
Commiſſarius in re demonſtranda duos teſtes adhibeat. 762. nu 32
Commiſſarius tantùm vnus eſt decernendus, ad quem Regiæ literæ dirigendæ ſunt. 734. num.9. & debet eſſe gradu inſignitus. num. 11
Commiſſarius Regius à iudice Regio punitur. 781 num.4 in fin.
Commiſſarius vnicus dandus in ſequeſtro, non plures, & quòd, de conſenſu partium plures poſſunt eſſe commiſſarij 754. num.3 glo.2
Commiſſarius conductor ſeruat mercedem locationis. gloſſ.5. nu.1
Commiſſario quæ veniant requirenda in proceſſu verbali. 785. num.4
Commiſſarij Caſtelleti quando conficiant atteſtationes. 778. nu.10
Commiſſarij conſanguinei quomodo pro adiunctis non recipiantur. 781 num.1
Commiſſarij partes quæ ſint. 731. num.12
Commiſſarij ad audiendum teſtes committuntur in proprio loco rei 778. num.1 art.3
Commiſſarii ipſi plus offerentes locare poſſunt rem ſibi ſequeſtratam 753. nu.2. gloſſ.4
Commiſſarij quales eſſe debeant. 733. num.8
Commiſſarii moderatas expenſas accipere debent. 781. num.1. & 3. art. 9
Commiſſarii an ſubdelegare poſſint in atteſtationibus. 784 num.1. & 2. art.10
Commiſſarii debent eſſe probi & non ſuſpecti. 735. num.16
Commiſſarii qui dicantur, & quando dentur 751. num.1. & 2. & ſunt eligendi in locis in quibus partes habitant. 779. nu.15
Commiſſarius quis debet eſſe, & ſit diligens & ſufficiens. 779. nu.17. & 19
Commiſſarius in teſtibus examinandis eſto conſtans. ibid. num 23
Commiſſarius recipiens teſtes ſupernumerarios punitur. 791. num.1
Commiſſarius legit depoſitionem teſtibus. 787. num.16
Commiſſariorum ſiue ſequeſtrorum duæ ſpecies 754 glo.1. num.1
Commiſſariorum variæ ſpecies, & qui diſceptatores. art.2. 750. num. 1
Commiſſarii Reges an delegare poſſint. 326. num.119
Commiſſarii qui eligi debeant. 555. 556. num.9
Commiſſarii non debent alteram partium re capta ſinere vti. ibid. nu.10
Commiſſarii quot dari debeant. ibid. num.11
Commiſſarii quando dantur poſt rem ſaiſitam. 557. num.5
Commiſſarii inſolidum tenentur. ibid. num.21
Commiſſariis ſemel datis an alii dari poſſint. ibid. num.20
Commiſſarius datus conſenſu partium, non inſpicitur qualis ſit. 778. nu.3
Commiſſarius examinando non debet demonſtrare. 776. num 3. Adigendus eſt à iudice iuramento, quòd officium ſuum legitimè perficiet. 762. num.30 & 31
Commiſſio à Rege concedi ſolet. 326 num.118
Commiſſiones etiam à magiſtratibus conceduntur. ibid. num.120
Commiſſionis literæ quæ. 325. num.117
Commiſſariis à Regiis appellari non poteſt. 290 num.37
Commiſſiones executoriæ ſeruientibus Regiis dirigi ſolent. 59 nu 57
Committitur variis modis monopolium 484 nu.5
Commodatarius, depoſitarius, & conductor quomodo acquirunt, & ignorantia vendentis quomodo impedit poſſeſſionem transferri. 707. num. 102 & 103

Comparatio an plenè probet. 111. num. 34
Compenſatio ſine literis Regiis non recipitur in patria conſuetudinaria, 22 num. 52
Compenſatio an executionem impediat, & quando fieri poſſit. 51. nu. 10
Compenſatio opponi poteſt contra inſtrumentum obligatorium. 49. numero 39
Compenſatio opponi contra ceſſionem poteſt. 570 gl. 7
Competens cautio quæ dicatur. 193. nu. 14
Competens in vno, in aliis incompetens alligari non poteſt. nu. 6
Competens iudex quis ſit in donationis inſinuatione. 523. gl. 4
Compromittere non poſſunt omnes, & compromittere quid, & qui compromittere poſſunt. 585. 586 num. 1. 2. & 3
Compromiſſo pendente nihil innouandum. 855. num. 25
Compromiſſo facto non licet vni parti adire iudicem. 641. nu. 8
Compromiſſum de conſenſu partium prorogatur. 700. nu. 11 & 12
Compromiſſum an diuturnitate temporis tolli poſſit 866. num. 10
Computari prouiſio an debeat in ſortem principalem. 162. num. 22
Computatio gradus conſanguinitatis vel affinitas quomodo fieri debeat, an ſecundum ius ciuile, aut canonicum 268 verſ. 4
Computorum à magiſtris an & quando appellandum ſit. 303 num. 35
Computorum magiſtri mercari prohibentur. 449. gloſ 6
Conatum aut vim leges punientes non ſeruantur niſi in atrociſſimis. 18. num. 28
Concedere quis poſſit ſummariè cauſſam tractari. 226. num. 3
Concludere in quibus caſibus non teneatur appellans. 156. num. 3
Concluſio filij petentis bona paterna. 148. num. 3
Condemnari partes in quibus debeant. 289. num. 24
Condemnatio expenſarum quando fieri debeat 35. num. 153
Condemnatio expenſarum non ſolet fieri in ſentētia prouiſionali. 51. n. 2
Condemnatur pars cauſas allegatas non probans. 266 num 28
Condemnatus ad reſtitutionem quas literas producere teneatur. 38. n. 10
Condemnatus ad ſoluendum, ſi appellat, poteſt ad garniendum durante appellatione condemnari. 106. num. 8
Condemnatus ad damna, intereſſe, & expenſas, non poteſt exequi ante declarationem. 46. num. 14
Condemnatio expenſarum in definitiua, an fieri poſſit de interlocutoria, 814 num 8
Condemnatio damnorum quando fiat. ibid. nu. 1. & quomodo fiat. 815. nu. 9. & ſemel fieri debet. ib. nu. 11. & ad expenſas futuras non valet. 820. num. 64
Condemnatus per veram contumaciam non appellat. 648. nu. 1. 2. & ſeq.
Congrua portio prouiſionem exigit. 146. num 136
Concedere principem, impetrare partem reſpicit 313. num. 6
Concedere reſcripta quis poſſit. 315 num. 18
Conceſſio principis ob nimiam lætitiam non valet. 504 num. 9
Conceſſio facta curialibus per importunitatem extorta præſumitur. 509. gloſ. 12
Conceſſiones principum parlamentis aut cameræ computorum intimandæ ſunt. num 66 in præfa. de reſcript. 319. num. 66
Conciliatio iurium loquentium de metu, qui cadit in conſtantiſſimum virum. 411. nu. 3
Concluſio in reſcriptis, contractibus, libellis attendenda. 328. num. 136
Concluſio partium in literarum comprobatione. 339. gl. 14
Concluſio appellati ſeu intimati. 535. nu. 14
Concluſio in cauſa appellationis vim habet & litis conteſtationis. 860. num. 16
Concluſiones obſeruandæ in interdicto retinendæ. 715. num 15
Concluſum debitum non præſcribitur ante triginta annos 443. nu. 2
Condemnari an debeat quis pendente dilatione, vt ſoluat ea finita. 355. num 57
Condemnari plures ad expenſas pro parte tenentur. 417. gloſ. 13
Condemnatus ad mulctam non poteſt impetrare literas, vt ei remittatur. 371. 372. nu. 17
Condemnatus ad rei æſtimationem poteſt appellare, & ſententia interim exequi non poteſt. 236. gl. 1. num. 2
Condictio ex lege ex ordinationibus naſcitur. 71. num. 5
Conditio ex reintegranda. 734. num. 2
Conditio multiplex. 538 nu 9
Conditione deficiente vel modo, reſcinditur contractus 406. num. 49
Conditionale inſtrumentum an ſit exequendum ante diem. 61. nu. 74
Conditorem ordinationis quæ rationes mouerint. 183. gloſ. 3
Conductio ſine ſcriptis an habeat executionem. 74. num. 20
Conductor garnire tenetur, licèt ſterilitatem alleget. 57. num 31
Conductorem in ſecundum an executio poſſit fieri, ſicut in primum. 74 num. 13
Cōductor an & quando expelli poſſit ob ſolutionis ceſſationem. 73. n. 11
Conductor recōuēcta ſaiſita an poſſit expelli, & ad quid teneatur. 508. n. 2
Conductor an teneat de ſeruando rem in ſuo ſtatu. 753 gl. 6
Conductores deferre debent mercedem ipſis commiſſariis. 753 gl. 1. n. 1. ſeruaréque debent rem ſequeſtratam in ſuo ſtatu. ibid.
Confeſſio an requirat inſinuationem. 521. nu. 31
Confeſſio partium non probat inſinuationem. 526. num. 9
Confeſſio erronea an reuocari poſſit. 59. num. 61
Confeſſio in vltima voluntate facta excludit exceptionem non numeratæ pecuniæ. 128. num. 43
Confeſſio facta abſente parte vel ſine cauſa in iudicio valet. 115. num. 69
Confeſſus ſine ſcriptura, coram tamen teſtibus recepiſſe, quod non recepit, doli exceptione iuuatur. 125. nu. 11. & exceptione non numeratæ pecuniæ, vel in factum. ibid. nu. 13
Confeſſus ſe debere non iuuatur præſcriptione ſex menſium 446. nu. 12
Confeſſus an poſſit per literas Regias releuari. 774. num. 3
Confirmari actus à quo petatur. 378 num 9
Confirmari non poteſt donatio à minore facta adminiſtratori. 517. gl. vlt.
Confirmatio contractus peti poteſt poſt triginta quinque annos. 397. n. 4
Confirmatur interdum quod à iure conceditur. 378. nu. 13
Confirmatio principis vim habet inſinuationis. 522. num. 38
Confiſcata concedi non debent ante adiudicationem. 505. gl. 6
Confiſcata bona poſt incorporationem non dantur. 506. gl. vlt.
Confiſcatio etiam poſt condemnationem concedi non valet. 509. gloſ. 10
Confiſcatio portantium veſtimenta prohibita, peti non debet. 460. nu. 30
Confiſcantur quare bona. 507 gloſ. 5
Confiſcatis bonis creditores nil conſequuntur. 249. num. 25
Confitens releuatur à confeſſione. 380. num. 31
Confitens minor delictum, eo dicitur læſus. 385. num. 24
Confitens teſtamentum, ſi illud reuocat, an teneatur ex ſua confeſſione. 128. num. 45
Confitens debitum recepiſſe adhuc iuuatur exceptione. 125. nu. 14
Confitens ſine figura iudicij exceptionem non numeratæ pecuniæ opponit. 127. nu. 31
Confitens plus quam acceperit, exceptionem opponit. 127. nu. 33
Confitenti non ſolum dantur decem dies, ſed & tempus arbitrarium. 36. num. 158
Confraternitates quæ ad bonum tendunt, approbatæ ſunt. 496. nu. 2
Congregationes omnes in Francia prohibentur. 483. gl. 1
Coniecturæ probandi furorem. 170. nu. 6. & an vna ſufficiat. nu. ſeq.
Connexum quid, & dependens. 535. gl. 10
Conſanguinei exteri quando ſuccedere poſſint. 566 num. 19
Conſanguinei iudicis cur prohibeantur dari commiſſarij. 732. nu 4
Conſanguineus proximus eſt ſaiſitus. 729 num. 12
Conſcientias oneramus, quomodo intelligatur. 835. gl. vna.
Conſenſus Dei & populi in lege condenda requiritur. 17. num. 19
Conſenſus partium in retentione cauſſæ requiritur. 265. num. 22
Conſenſus populi tacitus inducit conſuetudinem, non ſententia. 587. num. 25
Conſenſus vtriuſque partis in reſcripti impetratione non eſt neceſſarius, 318. num. 47
Conſenſus creditorum in quinquennalibus requiritur, ſecus in annalibus. 354 nu. 53
Conſentiens alienationi an iuuetur remedio. l. 2. de reſcind. vend. 419. num 45
Conſeruatores nundinarum antequam poſſint cognoſcere contra mercatores requiſita. 436. num. 15
Conſeruator nundinarum in quibus iuriſdictionem habeat. 103. num. 18
Conſeruatores aut iudices appellationum an cogant ad recognoſcēdum. 121 num. 28
Conſiliarius abſens vel doctor ſine licentia, perdit ſalarium. 780. num. 5
Conſiliarius in conficiendis teſtimoniis non ſubrogat ſine permiſſu præſidis. 782 art. 11. gl. vna. num. 1
Conſiliarij ne comedant cum litigantibus ad ſuſpitionem propulſandam. 760 num 26
Conſiliarij quo tempore redeunt Lutetiam, & quando facultas abeundi, & quomodo datur 779 780. num. 2. 3. & 4
Conſiliarij non niſi certis ex cauſis, abeſſe poſſunt, durante parlamento. 780. num. 1
Conſiliario, militi, & epiſcopo, quot equi taxantur, & quid ruſtico & ſimilibus taxatur. 816. nu 7. & 8
Conſiliarij quot debeant intereſſe in iudicio erroris propoſiti. 304. art. 6
Conſiliarij iuuenes prius ſententiā ferūt ſuā quàm ſenes, & quare. 297 n. 9
Conſiliarij vel aduocati intereſſe ſententiæ recredentiæ vel reintegrandæ tenentur. 205. nu. 4
Conſiliarij priuſquam aduocati recipi debent. art. 16. nu. 1
Conſiliarij ſupplicatiorum non euocant. 256. num 50
Conſiliarij qui per errorem iudicarunt, intereſſe debent in deciſione propoſitorum errorum. 295. num. 85
Conſiliariis parlamentorum ſupplicationes dari ſolent. 286. num. 4
Conſiliariis quando liceat exequi non obſtante appellatione. 217. nu. 3
Conſiliariorum ſuſpicio cauſſam reuocandi præbet. 257. num. 67
Conſiliarius malè iudicans facit litem ſuam. 285 num. 2
Conſiliarius deferens ſupplicationem committi non debet. 224. num. 3
Conſiliarius, aduocatus, procurator, clericus, & mulier an bonæ cautionis nomine veniant. 193 num. 21
Conſiliarius à quo ſit puniendus. 265. nu. 19
Conſilij magni iudicata per literas ciuiles retractantur. 277. nu. 35
Conſilio priuato & ſtricto, atque à conſilio magno non appellatur, ſed ſupplicatur. 287. num. 32
Conſilio geſta ad beatitudinem tendunt. 509 gloſ. 14
Conſiliū magnū cognoſcit de vi publica & priuata in beneficiis. 747. nu. 2
Conſilium iudex an petere, & ſequi debeat. 205 num. 6
Conſiſtorium principis deſertionem non capit. 294. num. 77
Conſtare de locatione debet, antequam ſuper ea fiat executio. 76. num. 34
Conſtituti effectus ſingulares 529. gloſ. 3
Conſtitutio Caroli V. de mercatoribus celantibus merces 453. num. 10
Conſtitutio quid ſit 14. gloſ. 2
Conſtitutiones iuri communi repugnantes ſunt reſtringendæ. 33. nu. 140
Cōſtitutio eiuſdem Caroli contra receptatores fugitiuorum mercatorum. 431. nu. 12
Conſtitutio eiuſdem Caroli de vſuris 432. num. 22
Conſtitutio eiuſdem de famulorum ſalariis. 448. num 2
Conſtitutio Philippi Regis de cibis, & contra veſtes, ac mulieres. 460. n. 31

Conſtitutio

Digitized by Google

Conſtitutio Caroli V. de monopolis 483.nu.1
Conſtitutio Imperatoris annullans diſpoſitiones factas tutoribus adminiſtrationibus.512.num.1
Conſtitutio precarij an transferat vtramque poſſeſſionem.528 glo.3
Conſtitutiones beati Ludouici eſſent renouandæ.508.glo.7
Conſuetudo principem ligat, at princeps contra præſcriptionem releuat. 589.num.35
Conſuetudo conſenſum populi requirit, & non principis ibid.nu.36
Conſuetudo continuata per decem annos quid efficit.num.38.ibid.
Conſuetudo præſcripta quæ ſit.ibid.num.39
Conſuetudo vt inducatur, quot ſufficiant actus.ibid.nu.41
Conſuetudo errore introducta, an valeat, ibidem.num.42
Conſuetudo ſcripta, conſtitutio ſiue ius vocatur.ibid.num.43
Conſuetudo quòd ſit rationabilis & honeſta. ibidem num.44
Conſuetudo confirmatur legitimo curſu temporis.605.art.2.glo.17
Conſuetudo, vt filij non alantur à parentibus non valet: niſi appareant ingrati.590.nu.46
Conſuetudo ne matres lactent filios reiicienda.ibidem.nu.47
Conſuetudo non valet, vbi quid de iure naturali competit.ibid.nu.48
Conſuetudo contra ius gentium nihil poteſt ibid. num.49
Conſuetudo non valet, vt quis ligna in nemoribus alienis incidat.ibid. num.51
Conſuetudo quatuor modis inducitur.ibid.num.52
Coſuetudo contra libertatem eccleſiaſticam non valet.ibid.num 55
Conſuetudo generalis legem tollit.591.num.59
Conſuetudo longa quanta ſit.ibid.num 60
Conſuetudo non ſuperat rationem, vel legem: ſed inducta conſuetudo legis effectus habet ibid nu.61
Conſuetudo contra concilia generalia non valet.ibid.num.64
Conſuetudo generalis necnon ſpecialis de nouo inducta, etiam conſuetudinem tollit.ibid.num.65
Conſuetudo nondum completa, voce maioris partis populi interrumpitur.ibid.nu 66
Conſuetudo requirit teſtes, qui ſimilem rem deponant, & in quo loco viderint.598 numero 28 & 599 num 30
Conſuetudo quam vim, & quem effectum habeat.592 num 70
Conſuetudo per ſententiam iam dudum pronunciatam, & per actus extraiudiciales, & per iudiciales confirmatur, & non per formam publicam.599 nu 31 & ſeq.
Conſuetudo etiam in conſcientia ſeruanda eſt.592. num 74
Conſuetudo facit inſtrumentum authenticum.ibid.numero 76
Conſuetudo detrahit fidei inſtrumenti.ibid num.78
Conſuetudo iuriſdictionem priuatæ perſonæ quærit.ibid.num.79
Conſuetudo excuſat à falſo.ibid.num 80
Conſuetudo iuuat ne principi reſeruata noceant. ibid num. 81
Conſuetudo, mandatum ad aliquid agendum.593.num 82
Conſuetudo facit legitimum, qui non erat legitimus.ibid.num 83
Conſuetudo ſi non obſeruentur in ſolennitate, actus remanet imperfectus. ibid.num 84
Conſuetudo præbet ius teſtandi.ibid nu 86
Conſuetudo iudicem concitat ad acta ſcribenda.ibid.num 87
Conſuetudo non excuſat à pœna gehennali.ibidem num.89
Conſuetudo concedit poteſtatem deligendi. ibid.num.91
Conſuetudo electioni & confirmationi præualet.ibid.num 92
Conſuetudo loci ſuadet, vt clerici veſtibus pretioſis vtantur. ibid. num. 93
Conſuetudo remittit libelli ſolennitatem, & alia.ibid.nu.94
Conſuetudo & priuilegium æquiparantur, niſi quòd conſuetudo plus poteſt, quàm principis aut Papæ gratia.ibid. num.95 & 96
Conſuetudo factum declarat, & obligationem tollit, velut pactum. ibid. num 97.& 98
Conſuetudo an valeat, vt duo ſextaria pro vno ſoluantur. tracta. de conſue.594 num.100
Conſuetudo facit vt res inter alios facta, ſit vtilis.ibid.num.110
Conſuetudo tantam vim habet, vt ipſo iure transferat poſſeſſionem.ibid. num.103
Conſuetudo dat facultatem vtendi rebus alienis.ibid.nu 104
Conſuetudo tantæ eſt efficaciæ, vt arbitrium iudicis reſtringat: & tantum ferè poteſt quantum & lex.ibid.num.106
Conſuetudo quando rationabilis dicitur & quando irrationabilis. 586. nu.10 & ſeq.
Conſuetudo tendens in animæ vtilitatem, & in bonum publicum, rationabilis eſt.ibid.num.13
Conſuetudo & præſcriptio in quo differant.ibid.num 14
Conſuetudo cognoſcendi de poſſeſſorio beneficij apud iudices Regios. 741 num.2
Conſuetudo permittit alienationem, quod non præſcriptio.435. num.17
Conſuetudo localis à Rege confirmata ſeruari debet, nec reſcriptum conſuetudini derogat.606 gloſſ 22
Conſuetudo cuius loci ſit ſpectanda.ibidem.
Conſuetudo deſcripta quomodo per principem approbatur.587.nu.21
Conſuetudo teſtandi coram duobus notarijs, valet.ibid.num 22
Conſuetudo vt inducatur, non requiritur bona fides 587.num.24
Conſuetudo quando allegatur contraria, quomodo iudicandum 600. gloſſ 7
Conſuetudo titulum nullum requirit, præſcriptio, contrà.588 num. 26
Conſuetudo æquitatis comes, rigoris præſcriptio.ibid num. 27
Conſuetudo fauorabilis amplianda, præſcriptio tanquam odioſa, reſtringenda.ibid num 28
Conſuetudo & vſus quomodo differunt 600.numero 1.& 2
Conſuetudo duobus modis corrumpitur.601.num 6
Conſuetudo ſuper matrimonio diſponit.594.num.105
Conſuetudo nõ valet vt laici in clericos iuriſdictionem habeant.632.nu. 20. Quando extendatur & per quem modum.595.num. 7. 8. & ſeq. Et non minus habet actionis quàm potentiæ.ibid. num.5
Conſuetudo ciuitatis & loci quæ ſit 596.num. 1.2.& ſeq.
Conſuetudo an ſententia probetur.ibid.num 4
Conſuetudo per iudicem inquiri debet.ibid.num.6
Conſuetudo inducta, quando probatur vnica ſententia. ibid nu 8
Conſuetudo multis actibus probanda 597.nu.10.& vt probetur in iudicialibus, duæ ſententiæ requiruntur. 596.num 9. Poteſtque per aduocatos, procuratores & notarios probari.597.num.11.& per inſtrumenta.ibid. num.12. quando ſummariè probanda.nu.14 probatúrque vſu, frequentia, & temporis diuturnitate.ibid.num.15
Conſuetudo matrimonij propter dotem, quæ ſit.ibid.num.16
Conſuetudo decennalis præualet iuri ſcripto.ibid.nu.17
Conſuetudo à quibus probanda 598.nu.18.19 & ſeq. & quomodo confirmetur ibid.num.26 & per memoriam temporis decennij 26. 27. non probatúrque teſtibus, voce alterius loquentibus. ibidem nu.28.& vt ſit verior, verum teſtimonium requirit.ibid num.29
Conſuetudo quòd mortuus ſaiſit viuum, eſt contra ius ciuile, ſed ſecundum ius canonicum.719 num.9
Conſuetudo quòd mortuus ſaiſiat viuum, quare inuenta.ibid.nu.8
Conſuetudo ex quo tempore cœpit, & quòd ſit lege antiquior. 585. nu.5
Conſuetudo quotuplex eſt, & quomodo ex vſu lõgæuo inducatur.ibid.n. 4
Conſuetudo à rege approbata, ſit regis conſtitutio.ibid.num.7
Conſuetudo bona, naturalis, mala verò corruptela dicitur.586.num.8
Conſuetudo bona & laudabilis præſumitur.ibid num.9
Conſuetudo valet, vt ſcriptura priuata executionem habeat.112.nu.47
Conſuetudo capiendi debitores propria autoritate reprobatur.110. gloſſ. 3 num 4
Conſuetudo Pariſiẽſis de penſionibus domorũ abundè tractatur. 73. nu 5
Conſuetudo an poſſit authenticum facere ſigillum.44 num.3
Conſuetudo generalis non eſt probanda.34 nu.147
Conſuetudo præſcripta eſſe debet.16.nu. 13
Conſuetudo an valeat, ſi lex eam reprobet.34.nu 144
Conſuetudo non valet vel ſtatutum, vt ſpurij ſuccedant.364 num.6
Conſuetudo vt quis citetur etiam extra territorium valet.374 nu.27
Conſuetudo loci ad concedendam reſtitutionem inſpicitur 385.nu.23
Conſuetudo faciens maiorem an impediat reſtitutionem 392 gloſſ. 2
Conſuetudo & priuilegium valet: vt in tali loco res vendantur, & non alibi 485.num.20
Conſuetudo non poteſt vſuras permittere, nec ipſe princeps. 536. num 4
Conſuetudo quando autoritate principis inducta cenſeatur. 34 num. 147
Conſuetudo capiendi bona ſine inuentarij confectione reprobata fuit. 167 num 5
Conſuetudo regni transfert onus probandi in debitorem chirographarium 131.nu 68
Conſuetum ſalarium de vltimo intelligitur.16 num.12.
Conſuetudines an tollantur per ordinationes contrarias.34 num.148
Conſuetudines & ſtatuta in præconiis ſeruanda. 553.num.14
Conſuetudines an princeps cenſeatur tollere.657 num 6
Conſuetudines confirmatæ, quæ non impreſſioni datæ fuerint, quomodo probentur.607 gloſſ 24.num 1.2 3 & 4
Conſuetudines conſtitutas ſubditi omnes obſeruare debent: non minus principes.ibid.gloſſ.25
Conſuetudines locorum concluduntur à practicantibus, in quibus hæ vigent 605 gloſſ.17
Conſuetudines aliæ allegari non poſſunt, quàm confirmatæ. 607.gloſ 28
Conſuetudines princeps tollere poteſt, & non nouas facere ibid.gloſſ.vlt.
Conſuetudines locorum, iudices iureiurando obſeruare promittunt.592. num.71
Conſuetudines ſcriptis concludi & confirmari debent. 596.num.1
Conſuetudinis ſcriptæ commoda gloſſa quinta.600.numero 1
Conſuetudinis interpretatio ad iudicem ſpectat.607.gloſſ.26
Conſuetudinis nomine quid veniat.589.num.40. Et eius tranſgreſſor punitur.592.num.72
Conſuetudinis & legis virtus.ibid.num 75
Conſuetudinis probandæ articuli tradendi ſunt teſtibus.598.num.22. 23. & ſequ.
Conſuetudini contrauenien̄s peccat.592 num.73
Conſuetudini non derogat Princeps, qui legem præſcribit.593.nu. 88
Conſuetudini quod proximum eſt attenditur 607. gloſſ.26
Conſuetudini aliquid addi ei prohibetur, qui eas in ſcripturam redigit. 606.gloſſ.18
Conſuetudinem aliquando lex tollit 592.num.67
Conſuetudinem ne quis inducat, populus ſe opponere poteſt.58.nu. 16
Conſuetudinem probandi modus facilis 599 num.41
Conſuetudine competentia non præſcribuntur. 586.num 15
Conſuetudine feudorum alienationes in regno Franciæ permittuntur. 587.num.18
Conſuetudine omni populo acquiritur, iure verò præſcriptionis priuato ibid.num 21
Conſuetudine Tholoſana fruitur Pariſienſis, qui Tholoſæ vxorem ducit. 588.num.29
Conſuetudine ius naturale an tollatur.590.num.45
Conſuetudine nemo re ſua ſine cauſa priuatur.ibid.nu 50
Conſuetudine noua & lege non ſeruata, multa mala proueniunt. 592. num. 68

Conſue

Digitized by Google

Conſuetudine patriæ verba contrahentium intelliguntur.ibid.num.69
Conſuetudine tabelliones generales an creentur.ib num.77
Conſuetudines ne ſint variæ prohibetur.508.gloſ.7
Conſuetudines locorum iudices in iudicando animaduertant quæ ſi ſint diuerſæ,circa ea attendant.606.gl.23.nu 1.& 2
Conſuetudine Tholoſana cauetur inſtrumenta debitorum valere etiam ſine cauſa.135.num.67
Conſulendus eſt princeps, ſi iuſtè non videantur literæ impetratæ, 340. gloſ.vlt.
Conſultatione pendente nihil innouandum.855.nu.19
Conteſtari lis an debeat in cauſſa appellationis.157.num.4
Conteſtatio an fiat in poſſeſſorio 723.nu 10
Continuum tempus requiritur in præſcriptione decennali, & an interruptum coniungatur 412.nu.1
Contractum vſurarium tria faciunt.536.nu 3
Contractus quomodo conficiatur & diſſoluatur.401. num.1
Contractus nomine non venit diſtractus artic.vno 408.num.1
Tribus modis cognoſcuntur contractus 406.num.60
Contractus obligationes vocantur.41.num.5
Contractus nomine quid veniat.73.nu.1 gloſ.2
Contractus probari prohibitus niſi literis,de quibus intelligatur. 38.nu 6
Contractus in iudicio factus executionem habet. 87.nu.31.idem in confeſſione.num.ſeq.
Contractus nec quaſi contractus princeps non tollit.70.nu.24
Contrahere cum mortuo exponens aliquid pro funere creditur. 140. numero 68
Contrarium eius quod in inſtrumento continetur,poterit probari.73. nu. 2.gloſ.2
Contumacia rei cognitionem fingit.123.nu 40
Contumacia procuratoris latum areſtum an poſſit per literas ciuiles infringi.290.num.21
Contumaciæ ſententia oſtendi debet parti.198.nu.8
Contumacia procuratoris non nocet domino, item nec contumacia prælati eccleſiæ,ſocij ſocio,vſufructuarij proprietario,nec principalis fideiuſſori nocebit.634 num.20.21.22.& 23.
Contumacia procuratoris in omittendo ea,quæ ad ordinem iudiciarium ſpectant,nocet domino.635.nu.24.25
Contumacia quomodo non detur,niſi pars eam requirat.635.nu.2
Contumacia in criminalibus accuſanda ibid. num.5.
Contumacia in parlamentis requirenda: & quod contumax ille dicitur qui talis à iure reputatus eſt.636 nu.10.& 11
Contumacia in cauſis fiſcalibus an ſit requirenda.ib.nu.20
Contumacia expreſsè accuſanda 637. num.23
Contumacia non conceditur,niſi conſtet de die aſſignata:& quod ſine relatione proceſſus eſt nullus ibid. nu.1.& 2
Contumaciam ſine partis petitione princeps concedere poteſt.636.nu.21
Contumaciam procurator requirere poteſt: & in quibus caſibus non eſt requirenda.ibid.nu.17.& 18.
Contumaciæ definitio ſecundum iuriſconſ.& quando contumax non incurrat pœnam.633 nu.7.& 8
Contumaces quibus caſibus excuſentur.633 634.nu.9.10.& 11
Contumax manifeſtus quis dicatur,& quis fictus.648.nu 6 7.& 8
Contumax reſpicit totum iudicium, & citatus totam cauſam.646. num. 17. & 19
Contumax verus non poteſt ſe opponere,nec reſtituitur.649.nu.15
Contumax non auditur niſi ſolutis expenſis.819.nu 46
Contumax non agit de euictione.765.nu.18
Contumacia in ſingulis citationibus requiritur 643.num.9
Contumacia à quo petenda 651 num.1
Contumacia valet,vbi conſtat iudici, citationem fuiſſe factam etiam ſine relatione.638.nu.9.& 10
Contumacia per citationem inducitur, ſi citatus non compareat. 638. num.5
Contumacia quando contra procuratorem Regium dari poſſit,& quando non.634 nu.12 & 13
Contumacia quotuplex: & quòd plures ſpecies contumaciæ aſſignentur. 634 num.15.
Contumaciam releuat princeps.380.num 27
Contumax dicitur,qui iudici non paret 633 nu.5 eſt etiam qui hora indebita comparet,& qui iudici reſpondere recuſat 634 nu 16 & 17. & non nocet comparenti,iudice adhuc pro tribunali ſedente,tam in curia eccleſiaſtica,quam ſeculari 640.641. nu.2.& 3.Item quando ad expenſas non tenetur.641.num 6.& 7
Contumax in vno,in aliis eſt citandus vt compareat,quia contumacia eſt delictum.645.646.nu.2.& 3
Conuenientes ne aliqui deponant in tali cauſa, monopolium committunt.484 num.6
Conuenire ne quis alios in illa arte inſtruat,ſapit monopolium. ibidem num.10
Conuenire vt domus locentur magno precio, vel vt tempore peſtis augeatur rei precium,reprobatum eſt,ibid.num.22
Conueniens debitorem executioni non renuntiat.55.num 20
Conuenire poſſunt partes, vt breue non ſigillatum exequatur.87.num 18
Conuenire lex loco & tempori debet 90.num.27
Conuentio vt ſcripturæ priuatæ ſtetur,valet.112. num 40
Conuentio quid ſit.609 num.11
Conuentio partium non nocet fiſco quo ad mulctam appellantium.845. num.2
Conuentio partium derogat præſcriptioni ſex menſium. 447.num.19
Conuentio vt nullus ferat frumentum donec tale fuerit venditum, monopolium ſapit 484 nu.8.& 13
Conuentio mercatorũ vt non emãt,niſi tali precio improba eſt.485.n.16
Conuentio partium vt reditus non poſſit redimi,nil prodeſt.549.num. 23
Conuentiones Cardinalium in electione papæ,quando valeant.504.n.11
Conuiuæ tres tantum eſſe debent.481.num.1
Conuiuium faciens ad mulctam an teneatur.ibid.
Conuiuium doctoris & nuptiarum ſolenne eſſe debet.138.num.53
Coram iudice domicilij an ſit reſtitutio petenda.376.num.19
Coram quo iudice reſciſio putatur.423.num.11
Corporalium ſeu incorporalium rerum contractus reſcinduntur. 403.n.6
Credentiæ literæ an executionem habeant,& quotuplices ſint.118.nu. 99
Creditor habens inſtrumentum ſigillatum an iurare teneatur.80.n.3.gl.5
Creditor funeris omnibus aliis etiam anterioribus præfertur.139.n.65.
Creditores in vim inſtrumenti curiæ ſpiritualis vel cedulæ, vltimum locum in diſcuſſione ſortiuntur 58.num.47
Creditor reddens inſtrumentum debiti non tenetur quittanciam facere. 450.num.4
Creditores qui dicantur.82.num.2.glo.1
Creditores hypothecarij chirographariis præferuntur.125.nu.9
Creditores ſunt fiſco præferendi.31.num.119
Creditori quinque remedia dantur ratione ſententiæ vel inſtrumenti ſigillati.207.nu.15
Creditor acceptilationem facere debitori ſoluenti tenetur, ſi debiti inſtrumentum amiſerit.450.num.6
Creditor impediens ſepulturam perdit debitum 494.num.6
Creditor generalis poſteriori ſpeciali præfertur.538.num.13
Creditor domus refectionem mutuans præfertur priori ſi res ei obligetur.539.num. 17
Creditor in expenſa funeris prioribus præfertur.540.num.34
Creditores futuri poſt literas facti non comprehenduntur in literis moratoriis.350.nu.18
Creditores ratione areſti & ſententiæ non continentur in literis dilatoriis,ibid.num.19
Creditores conſentientes quinquennalibus quomodo debeant conſentire 354 num.54
Creditores an poſſint pro dote pecuniam offerre vxori.546 num.44
Crimen contra teſtem ſpecificè opponendum.410.num 6
Criminales materias literæ ſtatus non prorogant.360.num.1
Crimina non recipiunt ſupplicationem.293.num.71
Criminalia non patiuntur examen ad futurum.738.num 9
Culpa initus contractus quando debeat reſcindi.410.num.5
Cumulantur iudicium reſcindens & reſciſſorium 423.num.14
Curati liber quid continere debeat 489 gloſ.2
Curati omnes conficere tenentur baptiſmi libros & ſepulturæ. ib. gloſ. 3
Curatus quatuor matriculas habeat.586 num 7
Curatores quando inuitis dentur. 165.num. 10
Curatores pignorum captorum.750.num.2
Curatoris dati ſententia eſt executoria.166.num.15
Curator quando minori detur.24.nu 72
Curatus ſi nolit ſeruire beneficio, vel negligat, tunc poteſt iudex ſequeſtrare fructus non obſtante appellatione.749.nu.8
Curia ſuprema reſtituit etiam cancellario recuſante 28.nu 40
Curia ſuprema interdum adiudicabit plenum poſſeſſorium ſine expenſis. 733.num.5
Curia ſola cognoſcit de notorio abuſu 862.num 2
Curia quando cognoſcat de notorio abuſu ibid. num 8
Curia ſuprema reſcripta concedit,necnon epiſcopus.316.nu.28.& ſeq.
Curia parlamenti de quibus cauſis cognoſcat in prima inſtantia.346.verſic.notandum.
Curia ſuprema retinere cauſam poteſt.297.num.10
Curia parlamenti cauſſis appellationum tria poteſt.226.gl.10
Curia parlamentorum inſtituta quamobrem fuerit.296.num. 2. & ſeq. & 297 num 7 & ſeq.
Curiales ordinari poſſunt.18.num.26
Curia parlamenti reſtituit.376.num.15
Curiales non ſoluentes debita hoſpitibus,quomodo puniuntur. 469.n.19
Curiæ ſupremæ reſcindunt contractum nullum, etiam ſine literis Regiis. 402.num.5
Curiæ ſupremæ quando recuſante cancellario literas cõcedant.274.nu. 5
Curiæ eccleſiaſticæ an ſoleant condemnare ad garniendum.56.num.30
Curiæ parlamenti & generalium diſcordia.220.num.2
Curiæ parlamenti nomine quæ veniant curiæ.225 gl.8
Cuſtodes deputati ad probandum pannos.456.nu.4.& eorum officiũ. nu.7
Cuſtodes pannorum à quo eligi debeant.ibid.num.4
Cuſtodes pannorum ad quid teneantur, ſi improbos pannos approbauerint.ibid.num 12
Cuſtodienti perſonam,à cuſtodita non valet donatio.515.gl.8
Cuſtodes ſeu commiſſarij committendi ſunt quàm minoribus ſumptibus fieri poſſit.733 num 12
Cuſtodiæ ciuitatis prouidetur.142 num 97

D

DAmna ſi non fuerint liquida, pars tenetur de damnis non liquidis cautionem præſtare.747.nu.12
Damna liquida & expenſæ reſtitui debent, non liquida per ſatiſdationem reſeruantur.209.num.18
Damnorum nomine expenſæ veniunt.336.verſ.Item damnorum.
Damnum fato datum non præbet reſtitutionem.382.num.7
Damnorum & intereſſe nomine quid veniat.209 nu.19
Datio in ſolutum quomodo fieri debeat.106.nu.11

Digitized by Google

INDEX.

Datio in ſolutum rei maioris quàm ſit debitum quando vitietur.52. n. 4
Debita eccleſiis & piis locis non patiuntur dilationem.352.nu.32
Debita ſpecialiter in literis quinquennalibus exprimi debent. 353. nu.41
Debita mercium intra ſex menſes peti debent,non alia.442. verſ. Inſuper.
Debita & credita à iure inter hæredes diuiduntur, non hypotheca. 541. num.43
Debita & credita ſunt communia inter coniuges. 48.num.30
Debita multa ſunt executoria.247.num.2.
Debitor notificare debet procuratoribus,vt iudiciale præceptum capiant. 39.num.22
Debitor debitoris an & quando exequi poſſit.48.num.31
Debitor an cogatur obligari ſub inſtrumento ſigillato.62.num.68
Debitor ſi nolit cautionem recipere, ne executio in eum fiat, quomodo prouidebitur.81.nu.5.gloſ 7
Debitor non poteſt retinere bona ſua ſe conſtituendo emptorem iuſtitiæ. 82.nu.11.fallit.num.ſeq.
Debitor poſt areſtum excuſatur à pœna.43.num.65
Debitor quomodo poſſit impedire rei ſuæ venditionem.82.nu.15
Debitor quando capi poſſit & detineri pro debito.101.nu.1.gloſ. 3
Debitoris debitum an areſtari poſſit.107.nu.22
Debitoris debitor quando condemnatur,ſine expenſis condemnari ſolet. 106.nu.10
Debitorum bona debitoris areſtari poſſunt.90.num 63
De debitis literæ generales ab inferioribus concedi non ſolent,ſed à principe,ſeu eius cancellaria ſic 41.num.7
Debitum in diem cedi poteſt.577.gl.9
Debitor cogitur conficere inſtrumentum ſecundum ſtylum patriæ. 603. num 29
Debitor ratione delicti non vtitur literis annalibus vel quinquennalibus. 350.num.17
Debitor alimentorum non iuuatur moratoria.353.nu.44
Debitor finita dilatione annali conſtituitur in mora 355.nu 57
Debitor in quenquennali debitum agnoſcit,ſecus in annali.ib.nu.60
Debitores conuenti coram conſeruatoribus remittuntur ad iudices ordinarios,ſi ceſſio non teneat.578 gloſſa vlt.
Debitum conditionale vel in diem,quando præſcribatur 445.num.2
Decem anni receſſionis contractuum,à quo tempore currant. 397. nu. 5
Decennalis præſcriptio à quo tempore computetur 422.glo.21.num.1
Deceptio quæ requiratur,vt ab arbitrio appellari poſſit.691.num.17
Deceptio ſola citra dimidiam iuſti pretij non inducit reſciſſionem. 413. num.1
Deceptus vltra dimidiam reſtituitur 378.nu.10
Deceptus in pignore an reſciſſionem petat.419.nu.49
Decimam Papalem non ſoluunt fraternitates 496 num.7
Decimarum alienatio facta laico reſcinditur etiam poſt decē annos. 421. num.22
Decimæ conductores intra quod tempus decimam petant.452. gloſ.11
Decimæ vt ſoluantur præceptum valet.84.num 27
Decimæ prouiſio facta fuit.36.nu.30
Declarari hæres ante executionem an habeat.69.num.30
Declaratio ad rub.C.de iure domi.impe.107.num 19.
Declaratio ſententiæ per ſupplicationem,& eiuſdem non perfectæ mutatio.806.num.23 & 24
Decretum iudicis ad oſtendendam rem.761.nu.22
Decretum primum & ſecundum quando decernitur contra contumacem, qui ſi latitat,habetur pro citato. 647.nu 4 & 5.
Decretum primum,& recredentia idem ſignificant.184 gloſ.4.nu.1
Decreti interpoſitio cauſas ſigillatim requirit.391.num.10
Decretum neceſſarium in alienanda re immobili minoris 400.num.9
Decretum iudicis in alienatione appoſitum quomodo faciat ceſſare præſumptionem fraudis, & praxis quando poſſimus ab eo appellare. 418. num. 39.& ſeq.
Decreto interpoſito nullus recipitur ad licitandum 561.nu.33
Decretum ſigillatum impedit opponentem 562.nu.12
Decretum in præconijs à quo iudice interponatur.564 nu.4
Decretum non debet interponi cum onere impenſarum.ibid.nu.6
Deducam in cauſa appellationis non deductum, & quando, regula cum ampliationibus & limita. 341.num.2
Defectus olim quatuor,duo hodie ſufficiunt.643.nu.1.& 2
Defectus vnus quando ſufficiat.644.nu.11
Defenſionem ciuilem princeps tollere poteſt.872.nu.84
Deferre ad barbaros aliquas merces, vel victualia homines prohibentur. 433.num.27
Definitio doct.ad reſtitutionem reprobatur.375.nu.4
Definitio reſcripti noua datur.313.nu.5
Delatores qui 509.gl.10
Delegatio nouat debitum,etiam non alia facta expreſſione 47. num. 21
Delegatio ſine negligentia quando valeat 177.gl.vltim.
Delegatio executionem impedit.249 nu.16
Delegatione facta euocatio fieri cenſetur.253.nu.17
Delegatio quomodo fieri debeat. 278
Delegatio an requirat ſolennitatem.ibid.
Delegationes & commiſſiones verbis Gallicis concipiantur. 533. num. 5. & 6
Delegatus exiſtens in vno loco,an poſſit in alio citare.373.nu.19
Delegatus iudex cognoſcit etiam in laudatum authorem.763.nu.12
Delicati taxantur.439.gloſ.6
Delicta impediunt minorem reſtitui. 382.nu.12
Delicti ratione quis prohibetur contrahere.405.num 44
Delicti ratione non ſortitur quis forum 21.nu 53
Delinquens in officio quilibet inſolidum tenetur 430.gl.vnica.
Demonſtratio rei depictæ an fiat.762.nu.33
Demonſtratio per qualitatem magis valet, quàm per confines. 761. numero 18
Denariorum nomine,quid contineatur 80.nu.3 gloſ.
Denunciare tenentur etiam priuilegiati.766.nu.36.
Denunciatio quid.46.nu.8 & quando non requiratur. ib.nu.38.39 40. & quando non fiat.ib.nu 47
Denunciandum cui ſit,ſi venditor ſe occultaret.ib nu.43
Denuncianda quomodo ſint præconia debitori.565. num. 14
Denunciatio euangelica an in his executionibus locum habeat art. primo.54.nu.5.gloſ.15
Dependens tangens,& connexum.535.glo.10
De plano quid ſignificet.228 n.18.vſq; ad 22.& eius effectus.ib.22.& ſeq.
Deportus gratia appellatur à ſequeſtro.ib.nu.18
Depoſitarius iuſtitiæ cogitur ſub pœna carceris.752 num 24
Depoſiti inſtrumentum executionem habet 86 num.16
Depoſitum an ordinem iudiciarium requirat,& infamet.ibid.num.17
Depoſitum repetitur non obſtantibus literis moratoriis.353 nu.38
Deſertio cauſæ vel eremodicium non habet locum in parlamento. 294. num.77
Deſignanda quomodo ſit res petita 821.num.2
Deterioratio domus non exigit executionem, & pro ea non fit.76. nu. 32
Diaconus,presbyter,& epiſcopus,cuius ætatis eſſe debeant.18 nu.32
Dicens domum ſuam teneri à tali domino directo, an ſufficiat. 551.nu 5
Dicenti ſententiam arbitri iniquam,incumbit onus probandi. 696.nu. 15
Dictio,& quid ſignificat.625.num. 3
Dicta partium non debent contineri in ſententiæ breuiculo.807.num. 40
Diem dicit partibus apparitor, vt conueniant de appreciatoribus. 555. num.4
Dies renunciationis appellationis in actis ſcribi debet.870.num.4.
Dies & hora rei oſtendendæ præfiguntur.762 nu 26
Dies in conſtitutionibus & ordinationibus inſeri debet 306.gloſ.vlt.
Differentia inter poſitiones & interrogationes: & cur fiant,& quomodo. 773.num 2.4 & 5
Differentia inter expenſas contumaciæ & victoriæ qualis eſt.812.num.23
Differentiæ multæ in literis releuamenti inueniuntur.839 nu.3
Diffamans ſuper pluribus delictis ea omnia probare debet 319. num.60
Differentiæ multæ inter reditus fundarios,& alios.546.num.3
Differentia inter minoris & maioris reſtitutionem.397 nu.25 & ſeq.
Differentia inter contractum emphyteoticum & cenſualem 549. nu. 21
Differentiæ inter annalem & quinquennalem dilationem 354. num. 52
Differentiæ inter reſtitutionem & appellationem 381.num.41
Differentiæ inter hypothecam generalem & ſpecialem 548.nu.4
Differentia inter rem iudicatam & ſententiam,noua datur.180.num.9
Differentiæ inter officium iudicis, & actionem iudicati.213.nu.13 & inter appellationem & ſupplicationem. 295. nu. 84.Inter appellationem & euocationem. 259.nu 92.Inter reſtitutionem & literas ciuiles. 280. gloſ 3.nu. 4. & ſeq. Inter erroris propoſitionem,& literas ciuiles. 278. num.43 & ſeq.
Dignitas per reſcriptum retinetur 329.nu.148
de Dignitatibus & beneficiis prouidetur.233.num.7
Dilatio ad bullam producendam,& ad eam de falſo arguendam. 737. numero 10
Dilatio vna ſolùm datur ad producendum titulos.ibid.num.13
Dilatio ex vrgente cauſa 758.nu.7
Dilationis prorogatio quando concedatur.739 nu.4.articul.4
Dilationem datam facilius eſt prorogare, quàm nouam concedere. art.4. glo vna.739 num.3
Dilationem petens ad ſoluendum,appellationi renunciat 923.nu.17.
Dilatione pendente teſtium inſtrumenta producuntur, & ea pendente contra attentantem prouidetur.768.num 5
Dilatione pendente,conſenſu partium proceditur.768.num.17
Dilatione pendente nil innouandum 928.num.41
Dilationes antiquæ abrogatæ.762.num 1
Dilationes ab ordinariis conceduntur,& quomodo 767. art. 7. gloſ. vna. num.1
Dilationes ad portandum proceſſum duæ ibid.articul.9.gl.vna.
Dilatio inutilis non impedit proceſſum.768 nu 9.& 10
Dilatio competens in anticipationem literis dari debet.865.nu.12
Dilatio data ad probandum eſt peremptoria.ibid.num.1
Dilatio à iudice quanta dari debeat ad probandum. 769.num.1.art.12
Dilatio ſecunda non concedetur,niſi probata diligentia.ibid.num 5
Dilatio abſente collitigante, quomodo datur,& quòd communis eſſe debeat.ibid.num.10.11
Dilatio non prorogatur inuito collitigante.770.nu 5.art.13
Dilatione detur tertia prohibetur cancellariæ.ibid.nu.1
Datur autem quandoque per ſenatum. ibid. nu.4 5. & quando dilationes ſunt arbitrariæ num.7
Dilatio contradicenti vnica tantum datur.796.nu.1
Dilatio deliberatoria excuſanti ſe, quando à iudice concedatur. 627. numero 2
Dilatio arbitrio iudicis, non eſt concedenda,& quæ dicatur cauſa magna & eiuſdem.ibid.nu.3.& 4
Dilatio vnica longa vel breuis à iudice concedi poſſit,& non plures. ibid num.5.& 6
Dilatio vnita,vt ſummetur garendus,ſufficit.643 gloſſa vna.
Dilatio deliberandi non datur in nouitate, & dilatio authoris laudandi in ſimplici ſaiſina habetur.719.num.16 & 18
Dilatio non datur in poſſeſſorio.728.num.2

Dilatio

Digitized by Google

Dilatio atteſtationum vnica, & quod pendente dilatione nihil ſit innouandum.768.nu.6
Dilatio tranſcribendi & contradicendi, quomodo datur.797.nu.4.5.& 6
Dilatio ne prorogetur, aut reiteretur, art.6.gl.vna 767.nu.1
Dilatio vel appellatio non debet fieri eo die, in quo ſententia profertur. 804.num.4
Dilatio cauſa abſentiæ datur.757 num 4
Dilatio vnica ad ſcribendum & producendum.739.nu.1.art.4 gl.1.
Dilatio ex æquitate prorogatur. ibid.nu.2
Dilatio ad oſtendendum & communicandum ea, quæ producta fuerunt partibus non exacte ſeruatur.ibid art.5 gloſ.vna.num.1
Dilatio literis releuamenti conceditur.ibid num 2
Dilatio quid ſit, & quotuplex ſit dilatio.757 nu.3.& 4
Dilatio non datur ad ſummationem.762.nu 8
Dilatio ad producendum literas, de quibus intelligatur.38.nu.9. Nõ ſolet concedi ſuper prouiſione cedulæ 44 gloſ.7.num.10
Dilatio competens dari debet 202.nu 4
Dilatio ad recognoſcendum non datur.123.nu.39
Dilationes iuris non ſeruantur, ſed ſtylorum.21.nu.52
Directus dominus ex confiſcatione cenſum non perdit. 101.numero 4. gloſ.2
Directus dominus debet bona declarare.761.nu.16
Diſcere quis debet antequam magiſter efficiatur, & quanto tempore.482. num.3
Diſcordia inter duo parlamenta cauſam euocationi præbet.257 nu.69
Diſcuſſionis ſententia quomodo feratur.562 num.11
Diſpenſatio iuramenti impetrari poteſt, etiam non vocata parte. 378. numero 6.
Diſpenſatio ſpecialis eſſe debet 391 num 11
Diſpenſatione habita iuramenti, literæ quinquennales proſunt. 351. numero 24
Diſponere an exterus poſſit.363.nu.4
Diſtinctio vnius articuli non tollitur per alium articulum.32.num.129
Diſtributiones non veniunt in reſtabilimentum.231.num.8
Diſtrictus quid ſit, & iuriſdictio.72.gloſ 7
Diuiſio hæreditatis an ex læſione reſcindatur.417.nu 26
Diuiſioni renuntians, in ſolidum poteſt cogi, & per quæ verba fiat renunciatio 57.num.33
Diuiſionem petens minor an lædatur.405 nu.22
Diuiti filio an prouideatur.150.num.23
Doctores an executionem patiantur.74 num 17
Doctores regentes ad conſilium vocari debent.245.gloſ.15
Doctoribus licentiatis & baccalaureis cedi poteſt. 469.nu.3
Doerium & dos differunt. 160. gl. 1.nu. 3. Et non habet locum in domo regis, & quare ſit inuentum, & alia de doerio.152.gloſ.3
Dolus partis in literis ciuilibus allegatur.275.nu.15
Doli ſpecies in literis exprimenda 387.gloſ.7
Dolo omiſſum in cauſa appellationis non poteſt adduci.341.num.9
Dolo vel fraude initi contractus poſſunt reſcindi intra decẽ annos, 407. glos 4.num.1
Dolus ad reſciſſionem contractus probari debet, & quomodo.410 gloſ.9
Dolus interueniens in alienatione rerum mobilium, an inducat reſtitutionem 417.num.34
Dolus promiſſus expenſas non exigit. 812.nu.44
Domeſtici in euocatione examinari non debent 265.num.17
Domicilia plura habens, in quo citandus ſit.674.num.22
Domic.plura an poſſint eligi, & an variatio permittatur. 661.nu. 51 & 52
Domicilij electio coram iudice ſeculari non prodeſt coram iudice eccleſiaſtico 659.num 32
Domi.electio in vna iuriſdictione in aliam extendi an poſſit. ibid.nu. 30
Domicilij habita ratione ordines conſeruntur, & quomodo.655. nu. 13. & 656.num 32
Domicilij electio in nominatione fit 813.nu 11 & in quacunque inſtantia fieri debet, etiam in cauſa appellationis.659 nu.19.25.& ſeq.
Domicilij iudex an cognoſcat de reſciſſione.423 num.14.& 15
Domiciliorum mutatio frequens arguit inconſtantiam: & an quis domicilium eligere teneatur.656.num.38 & 39.
Domicilium quotuplex, & domicilium naturale quid. 654.nu.3 & 4
Domicilium quot modis quæratur, & quid ſit domicilium accidentale.ib. num.6.& 7
Domicilium relegatus habet, vbi relegatur: vt in domicilio præturæ.655. num.10
Domicilium doctor habet, vbi profitetur, & domicilium per nuptias quæritur, & aliquando pro fortunarum tranſlatione mutatur.ibid.num. 15. 16.& ſeq.
Domicilium quando electione quæritur, & quis ſit effectus domicilij & vtilitates.ibid 19.vſque ad 26.& 658.num.12 & ſeq.
Domicilium conſiliarius ibi habet, vbi habet dignitatem: idem de beneficiario.655.num.13
Domicilium recuſans eligere, quàm pœnam patiatur, nec audiatur antequam elegerit 661.num 47
Domicilium quiſque, & præcipuè vagabundus eligere cogitur, & ratio domicilij eligendi.657 nu.1 & ſeq.
Domicilium eligendi quæſtio, & quando electio fieri debeat. ibid. num. 7 & 8
Domicilium ex iuſta cauſa, puta peſtis, mutari poteſt. 714. nu. 52. Et pluribus modis accipitur.656.nu 33.& 36
Domicilium incarceratus non eligit, ſed qui non habet bona poteſt. 660. num.40.& 41
Domicilium in curia eccleſiaſtica eligendum, ibidem num.42
Domicilium vbi debeat eligi 659.nu.34 & 35
Domicilium an extra ciuitatem eligendum, & in quibus cauſis 660. nu.38.& 39
Domicilij electionem procuratoris conſtitutio non tollit 658.nu. 15.16. & quando eligendum eſt domicilium.662.nu 62
Dominico die an prouiſio concedatur.136.nu 33
Dominium auferre poteſt lex vel ordinatio ex cauſa publica.407.nu.3
Dominis contendentibus de feudo, à quo vaſallus inueſtituram petere debeat.99 gloſ.2.nu.8
Dominus ſciens ſe debere famulo, non debet poſt annum in conſcientia ſolutionem illi negare.452.nu.8
Dominus fundiarius non perdit ius, licet non ſe oppoſuerit venditioni rei per præconium factæ.548.nu.11
Dominus quando pro ingreſſu aliquid recipere poſſit.549.n.14
Dominus reſtituitur à procuratoris contumacia.635.nu.27
Domus demonſtratio quomodo fiat.761.nu.13
Domus ad viſitandum pannos in loco publico eſſe debet 456.nu.6
Domus vel clauſtrum an gaudeat immunitate 499.nu.8 9
Donatio omnium bonorum præſentium & futurorum non valet.69.n.29
Dona regia limitantur à magiſtris computorum.507.gl.vlt.
Donare non poſſunt volentes magiſtri fieri, etiam vxoribus magiſtrorum. 482.verſ.Quarto quis.
Donare quis an poſſit ſecundo ante inſinuationem, 525 gloſſ.7
Donatio facta vxori à viro per importunitatem, non confirmatur morte. ...gloſſ.3
Donatio eius quod plus valet res, ſi aliàs ſit deceptio vltra dimidiam iuſti pretij, non impedit reſciſſionem.416 nu.19
Donatio monaſterio per circumuentionem facta non valet. ... nu.9
Donatio præſumitur facta ad importunitatem.504 nu.12
Donatio cauſa mortis tutori facta non valet, & idem in legatis.514 gl.3
Donatio mutua magis ad vtilitatem pupilli tendens valet.ibid gl.7
Donatio facta procuratori, vel vxori tutoris: concubinæ non valet. 515. num 6
Donatarius pro mobilibus intentat nouitatem.725.nu.27
Donatarius qui vult infamare donationem, quomodo citare debeat. 612. num.3
Finita adminiſtratione an valeat donatio.516.nu.10
Donatio à minore facta curatori in præſentia amicorum, etiam non valet. ibid.nu 8
Donatio minoris loco pio valet.ibid.nu.20
Donatio facta tutori & adminiſtratori quomodo ſit reſcindenda.ibid.
Donatio requirit ſcripturam.519.nu.14
Donatio etiam facta extraneis eſt inſinuanda.ibid.nu.8
Donatio coram iudice facta, an requirat inſinuationem. 521.nu.34
Donatio ſimplex inſinuanda, & ob cauſam 519.nu.12.& 27
Donatio in feudum, & à principe non inſinuantur.510.nu.21
Donatio in teſtamento facta, vel cauſa mortis non inſinuatur.521.nu.18
Donatio ante inſinuationem eſt imperfecta, 524.gloſſ.7
Donationes Regis factæ ab initio ſuæ coronationis non valent. 337.gl.3. circa finem.
Donationes factæ ab aliis, quàm pupillis, tutoribus valent.514.gl.5
Donationes puræ, in diem & ſub conditione inſinuandæ ſunt.519.nu.13
Donationes factæ ante ordinationem ſine inſinuatione valent.519. glo.2
Donationis à Rege factæ Rex defenſionem ſuſcipit.511.gl.vlt.
Donner & retenir quando valeat. 152 nu.4
Dos maior conſtituta, vel vt mobilium naturam ſortiatur, reſtitutionem minori præbet.416 nu 30
Dos etiam ſi ſtatim reſtitui debeat, & non reſtituatur, prouiſio fit.163. n. 24 & quid ſit dos 160.nu.2
Dos requirit prouiſionem, ſiue agatur de tota parte, ſiue conſtituenda, ſiue repetenda.161.nu.4.& 5. Et quando ſolui & repeti debeat. ibid. nu.11. Et de quibus bonis dari cenſeatur. 164.nu. 32. Et in quibus ſit priuilegiata.ibid nu 33
Dotalis res an in executione capi poſſit 63 nu 99
Dote ſoluta, alimenta vxori non debentur.155.nu.5
Dotem petenti prouiſio fit.161.nu.4
Dotes non prorogantur per annales literas.321.nu.34
Dotis & propter nuptias donatio an inſinuatur.520.nu.19
Dotis cauſa in regno coram iudice ſeculari tractatur. 164.nu.31
Dubia quæſtio iure canonico deciditur per ius ciuile, è contrà ſi planè ibi deciſa fuerit.126.nu.32
Duce Mediolani, & à duce Sabaudiæ ſupplicari poteſt non appellari.189. nu 29
Duobus modis accipitur reſcriptum.33.nu.11
Duobus de munere regentiæ, vel de alio officio litigantibus, eorum alteri lite pendente prouidetur.146.nu.130
Duplex purpura.458 nu.1
Duplex inſinuatio non eſt facienda.524.nu.6

E

ÆStimatio dotis facta vltra dimidiam iuſti valoris quomodo reſcindatur.415.nu.13
Æſtimatores rei licitandæ iurare debent.555.nu 8
Ætas probari poteſt per regeſtum 487.nu.11
Ætas requiſita in impetranda venia ætatis, ibid.nu 25
Ætas etiam à conſanguineis probanda 488.nu.30
Ætatis ratione conceditur reſtitutio.376.nu.22
Ebrij an recognoſcere cedulam teneantur 120.num.13
Eccleſia non ſubiicitur legibus humanis.12.nu.57
Eccleſia an teneatur denunciare.765.nu.32
Eccleſia ad inſinuationem tenetur.529 glo.4

Digitized by Google

Eccleſiam fœdans,& in eam delinquens,nõ iuuatur immunitate 500.n.19
Eccleſiaſtici iudices an verbis gallicis proceſſus facere debeãt. 534. glo 4
Eccleſiaſticus iudex requirit eccleſiaſticum & laicum. 369.num.19
Eccleſiæ non tenentur extra manum ponere bona quæ triginta poſſederunt annis.353.num.40.
Eccleſiis quamobrem detur immunitas.498.num.7
Edictum quid 609.num 6
Edictum de in ius vocando,prohibitum.618.num 111
Edictum prætoris de parentibus & patronis in ius non vocandis.617.n.91
Edicta de in ius vocando tria,& quartum peremptorium.609 num.7
Effectus clauſularum,ſi & inquantum, & conſentio in iudicem, & quatenus eſt competens quis ſit.639.num.20.21.& 22.
Effectus reſcriptorum 328.num.139
Effectus reſcriptorum gratiæ an impetrandi proſint.330.n.155
Effectus literarum annalium & quinquennalium 356.num.70
Effectus veniæ impetrationis 487.num 23
Effectus immunitatis tres 501.num.58
Effectus donationis non inſinuatæ 525 gloſ.7
Effectus donationis in abſente ante acceptationem locum non habet. 529 glo 4
Effectus tacitæ hypothecæ qui.546. num.41
Effectus ſupplicationis.296.num.96
Effectum non habet donatio ante inſinuationem.528.num.9.
Electo vel poſtulato prouidetur.145.num 121.
Electo non valet nec ſententia per importunitatem.337.gloſ.3
Electiones occultæ non valent.494 num.15
Electo magiſtrato eſt credendum.456.num.5
Eligit minor in diuiſione 395.num.14
Emancipatus filius,& ſic bonorum poſſeſſor eſt ſaiſitus.714.num.20
Emenda quando non taxatur,arbitraria eſt.99.num.2
Emendam quis per captionem perſonæ,& incarcerationem ſoluere tenetur.240. num.16
Emenda ordinaria perperam appellantium quæ ſit. 562.num.6
Emenda perperam appellantium cui applicatur.846.num.18
Emendæ appellantis friuolæ,variæ ſunt.668.num.1.4 & 5.
Emens officium non debet gaudere priuilegiis officij 483.gloſ.vnic.
Emens merces vnius ſpeciei omnes,vt ipſe ſolus eas vendat,monopolium committit.485.num.14
Emere per interpoſitam perſonam quando tutor poſſit 513.num.6
Emendare libellum ex reſtitutione poteſt quis poſt litem conteſtatam. 380.num.35
Emphyteoſis reſcinditur per l 2 de reſcin.vendi 415.num.12
Emphyteota & colonus literas annales & alias fruſtra impetrãt. 351.n.21
Emphyteota poteſt interrogari,an bona ſint emphyteotica, & poterit cogi reſpondere.762.num 17
Emptor domus vt non ſoluat pretium,non iuuatur moratoria. 353.nu 45
Emptor pro ſua hypotheca poteſt retinere rem.539.num.15
Emptor fructuum aliis præfertur.54 .num.38
Emptor quando locationi factæ ſtare teneatur.543 num.10
Emptor quando pretium ſoluere non teneatur.546.num.42
Emptores mercium,exteri non impetrant moratoriam.353 num.35
Emptor etiam ſine denunciatione quando aget 766.num 46
Emptor etiã laudans venditorem,cur nihilominus condemnetur.764.n.4
Emptor quomodo ſua culpa ius euictionis amittit.766.n 19
Emptor in Francia cogitur pecuniam tradere venditori cautione data nõ ſolum de pretio ſed etiam eius quod intererit. 766. num.56
Emptio redituum an ſit reprobata 536.num.1
Emptor bonorum authoritate iuſtitiæ,poteſt capi.81 num.2
Ephippiarij qui 414 glo.12.
Epiſcopi ſcriptura priuata dicitur 109.num.11
Epiſcopo poſt latam ſententiam à ſuo officiali, an ſupplicari poſſit. 287. num.6
Epiſcopus an cauſſam euocare poſſit,& quando.255.num.39. & 44.ac ſeq.
Epiſcopus vel alius iudex,licèt eccleſiaſticus,bona clericorum mobilia capere non poteſt.65.num 118.
Epiſcopus & alius recognoſcere tenetur, & poſtea remittitur ad ſuum iudicem.119 num 5
Quarta epiſcopo non debetur de legatis confraternitati 492.num.8
Epiſtola an & quando executionem habeat.118 num.100
Equi pro negotiis Regis an, & quando & à quibus capi debeant,& an ad portandum condemnatum ad mortem.84 num.22
Equum quis prius aſcenderit 440 glo.12
Ergolaui qui ſint. 485. num.19
Errare cauendum eſt.287.num.8
Error in literis ciuilibus non allegatur.278.num.43
Error facti non iuris proponitur.287.num.12
Error tantum proponitur,ſi ſuper principali erratum fuerit.279.num.50
Error iuris non allegatur in ſupplicatione.293.num 70
Error probatus in acceſſoriis an liberet ab emenda.292.num 60
Errorem non probans ad quid debeat condemnari.ibid.num.58
Error nõ impedit literarum quinquennalium comprobationem.354 n.47
Error calculi poſt concluſum debitum allegatur 443. num 3
Errorem aduocati releuat princeps.380. num 28.ibidem in errore calculi & relationis.num.ſeq
Errore calculi factum, vel alio modo quàm dolo vel fraude reſcinditur etiam poſt decem annos.409 num.5
Errores in literis non expreſſi,recipi debent. 289.num.23
Erroris propoſitio an iudicetur ab illis conciliariis, qui prius iudicarunt. 279.num 45
Erroris propoſitio in magna iudicatur camera 304 artic.6.

Erroris propoſitio quandam infert iniuriam, ſecus in literis ciuilibus. 279.num 46
Erroris propoſitio quoties recipiatur 290.num.43.
Eſchiquier,quare ſic vocetur 257.num.70
Euicta re quando tenetur venditor ad pretium tantùm.766.num.50
Euictio imminens an differat pretij ſolutionem.766.num.55.Et non præſtatur euictio,niſi iure euicta ſit.765.num 22
Euictionis obligatio an poſt decem annos duret.422.num.24
Euocare quot modis accipiatur.252.num.2
Euocare eſt in ius vocare ibid.num.5
Euocatio an conceditur, ſi numerus remaneat ſufficiens conſiliariorum. 266.num.24
Euocatio eſt odioſa.259.num 89
Euocatio in criminalibus prohibetur.266.num.27
Euocatio totam deuoluit cauſam ad ſuperiorem, ſecus in appellatione. 260 num.95
Euocatio an poſt conteſtationem prohibeatur. 266. num.26
Quando euocatio iure fiat.in præfat de euocationib.256.num.57
Euocatio duplex 253 n.11.& dupliciter fit.ibid num.18
Euocationem petens malam præſumitur fouere cauſſam.264.num.6
Euocationes cur prohibeantur ibid.num.3
Euocationis & ſupplicationis differentiæ.262 num 115
Euocationis definitio 253.num 9
Exactor requirere iudicem poteſt ad pecuniæ Regiæ exactionẽ.369.n.23
Examen ad futuram rei memoriam ſine literis non fit 25.num.81
Ex bono & æquo princeps reſtituere ſolet 380.num 36
Excedere quando executor dicatur plenè.221 num.1
Exempla ſeu copiæ,nomine damnorum,ſeu expenſarum,veniunt.814 n.3
Exemplum proceſſus verbalis tradendum partibus 786.num.10
Exemplo non fit executio 61.num.82
Exemplum ſupplicationis famam magiſtratus labefactantis dandum.265. num 18
Exemplum ſupplicationis aduerſario dari debet.ibid. num 13
Exemplum ſcripturæ priuatæ non datur parti.20.num.7.
Exemptus eſt appellans à iudice,à quo.261.num.109
Exemptus à iudice à quo coram illo recognoſcere tenetur.122. num.34
Exceptiones quæ poſſunt opponi contra ſententiam.106 num.1
Exceptiones declinatoriæ ex tempore decidi à iudicibus debent.28.n.103
Exceptiones contrariæ in ſummariis repelluntur.105.num.15
Exceptiones in executione opponi poſſunt.216.num.11
Exceptionis non numeratæ pecuniæ plura notanda.125.num.10
Exceptio quædam eſt dilatoria,quæ ante litem conteſtatam eſt opponenda 762 num 3
Exceptiones quæ poſſunt opponi in executione 873 num.25
Exceptio non numeratæ pecuniæ an poſt decem annos proponi poſſit. 422.num.26
Exceptio ſalarij non petiti intra annum,eſt peremptoria.452 gloſ.11
Exceptio metus & doli opponi poteſt aduerſus exequutionem.48.nu.35
Exceptio non numeratæ pecuniæ poſt biennium opponitur 22.num.59
Exceptio quæ non reſtringit areſtum,ſine literis opponitur.277 n 32
Exceptio oppoſita an poſſit per literas ciuiles iterum adduci ibid.n.30
Exceptio rei non traditæ quando competat.127.num 35
Exceptio non numeratæ pecuniæ in omnibus rebus competit quam quis confitetur recepiſſe,& non recepit ibid.num.14
Exceptionem habens officium iudicis implorare poteſt.50.num.55
Exceptiones quæ contra ſententiam opponuntur, poſſunt opponi contra inſtrumentum obligatorium.49 num.41
Exceptiones dilatoriæ non poſſunt de nouo adduci in cauſa appellationis 342 num.13
Excipere poſt triginta quinque annos an minor poſſit.398.num.1
Excipere poſt annum poteſt famulus.452 num 9
Excipit quis perpetuo 422.num 29
Excommunicari non debet pro debito habens bona ante diſcuſſionem. 102.num.7
Excommunicatus eſt,qui literas ad excommunicatum mittit.38.num.7
Excommunicari an quis poſſit,ſi non ſatisfecerit infra tempus præſcriptum.638.num.25
Excommunicantur qui iuriſditionem eccleſiaſticam impediunt. 631.n.8. & 9.& qui literas apoſtolicas impetrare prohibent.549.num.3
Excommunicato iniuſtè non currit tempus præſcriptionis 425.num.2
Excommunicatus inſinuationem non petit.523 gloſ 4
Excommunicatus poſt deſertionem quæritur. 540. num. 16. Et an poſſit appellare,& quot dies dantur ad appellandum. 831.n 62.& 69. Et an poſſit petere reductionem ad arbitrium boni viri. 690. num. 3. & 6. & quando non egeat abſolutione. 849.num.6
Excubiæ debentur,etiamſi non ſit bellum 143 num.98
Excuſatio multiplex 717 num. 33. vſque ad 43.& quid ſit,& quid excuſator.& qualis eſſe debeat 676.num 5 & 9.
Excuſator non allegat priuilegium nec cauſam & an appellare poſſit 677. num 14. & 15. Et ſi in itinere interficiatur, quid iuris:& an procuratorium habere debeat 677.678.num.23 24. Eius officium,& an pluries ſe excuſare liberum ſit 677.num.10.& 13
Excuſatori ſi iudex nolit credere,quid agendum, & quomodo infirmitas probetur.678.num 25.& 26.
Excuſatorem reus,non actor mittere poteſt. 677 num.16
Excuſatorem mittit curatus, ſeu vicarius,& quis ſit excuſationis effectus. ibid.num.19 & 20
Excuſatus ab expenſis non excuſatur à fructibus 813.num 50
Excuſſio bonorum an ſit neceſſaria, quando debitor eſt in corpore obligatus.101.num.8

Digitized by Google

INDEX.

Exequens hæredem eſſe probare debet.98.gloſ.2.num.2
Exequi ante præceptum parti factum non licet 50.num.1
Exequi ſententiam quis iudex poſſit, an iudex primus, vel appellationis 213 num 5
Exequi recredentia etiam debet contra illum qui fructus primi anni recipit.197.num 8
Exequi non debet quod retractari non poteſt.190.gloſ.14
Exequi recredentia etiam per contumaciam lata debet 197.num.2
Exequi ſententia prouiſionalis debet non obſtantibus appellationibus & oppoſitionibus,etiam ſi ſimul interuenerint.156.nu.1
Exequias prohibens qua pœna puniatur.139.nu 62
Exequenda per quam curiam ſint præconia.554.num.2
Exequendæ quando non ſint literæ.134 gloſ.4
Executio an poſſit fieri ante terminum elapſum.77 num 43
Executio contra tertium appellantem non fit.874 num. 5. & an impediri poſſit per tertium appellantem. 873.nu. 18. Fierique poteſt poſt tres menſes.840.num.20.& 22
Executores teſtamentorũ ſunt ſaiſiti de bonis mobilib.teſtatoris.731.n 37
Executio fit in integr.reſtit.pendente.401.num.7
Executionem ſententiæ impediens in beneficiis ſtatim probare debet ſua intereſſe 361.num 19
Executionem petere poteſt,qui allegat errorem interueniſſe 176 num.9
Executionem an & quãdo habeat priuata ſcriptura.112.n 41 & 63.& ſeq.
Executionem habet ſcriptura, in me ſi meo mandato ſcripta ſit.114.n.57
Executionem quando habeat ſcriptura acta referens.ibid.65
Executionem nos docuit Deus.182 num.31
Executionem trahentia non poſſunt pendere 204 gloſ.2 num.4
Executionis areſti,& literarum obligatoriarum differentia.174.num.7
Executio impeditur,quando eſt irretractabilis. 182 n.33. & quando fiet,ſi ad creditoris voluntatẽ debitor eſt obligatus ad reſtitutionẽ 56 nu 27
Executio obligatorij inſtrumenti in Delphinatu, Normania, Vaſconia & alibi an fieri poſſit 54 num.4
Executio quando contra hæredem ante declarationem illius qualitatis fieri poſſit 99.gl.1
Executio inſtrumentorum an ſit contra ius.39.num.19
Executio inſtrumenti & ſententiæ æquiparantur.49.num.42
Executio quando in hæredes tranſeat. 67. num. 7. & an in mulierem fieri poſſit, mortuo marito, pro dimidia parte debitorum.48.num.29
Executio iniuſtè facta pronunciatur.59 nu.55. & an in reum facta, poſſit etiam in fideiuſſorem fieri. 103. nu.24.25.& ſeq. & quomodo fieri poſſit in detinentes bona.68 num.22
Executio fit in bonis domi inuẽtis,etiãſi ibi perpetuò non eſſent.75.n. 25
Executio extra regnum eius inſtrumenti ratione non fit.55.num.27
Executio duplex an contra vnum fieri poſſit.60.num 65
Executio quando ab initio facienda fit.82.nu 1 & in hoſpites non fit, ſed bona eorum retinentur.75.num.32
Executio differri non debet,etiam ſi cautio offeratur.80.gloſ.7.nu.5
Executio in tacitis an fieri poſſit.55.num.19
Executio non fit ad id quod per moram creuit.63.num.93
Executio fit pendente beneficio reſtitutionis 187 num.13
Executio areſti fit pendente erroris propoſitione.20.num.43
Executio an fiat quoad expenſas.290.num.40
Executio teſtamentorum ad quos ſpectet. 141.nu.77.& quomodo fieri debeat.174 gloſ vlt.
Executio non differtur per literas ſtatus.174.gl. 12. & an fieri poſſit poſt appellationem.182.& ſeqq.num.25
Executio facti citationem non exigit. 216 num.19. & à parte petenda eſt. ibid.num 12 & poſt tranſactionem & nouationem non fit 218. nu.6.& parti eſt denuncianda.221.num.10 & 216.nu 10
Executio recredentiæ quando differatur.197.nu.9
Executio quando ſine condemnatione fieri poſſit.118.nu.104
Executio mulctæ quãdo contra condẽnatũ fieri nõ debeat.23.n.95.& ſeq.
Executione pendente prouiſio ſolet peti.135.nu.18
Executione areſti pendente petitur prouiſio.149.num.15
Executor teſtamenti denunciare debet hæredi rem vendendam.565.n.16
Executor teſtamentarius poteſt ſibi ſoluere.552.nu.5
Executor negligens implere defuncti voluntatem, priuatur emolumento teſtamenti. 142.num.62
Executor datus à Papa facit,vt ordinarius conferre non poſſit...num.101. cum ſeq
Executores non habent poſſeſsionem rerum immobilium, nec de his ſaiſiti ſunt 140.num 72
Executor poſt appellationem bona tertij non capit.215.num.5
Executor multiplex 212 num.1
Executor quando de ſententiæ nullitate cognoſcere poſſit.219.num.19
Executor poſt literas reſtitutionis non exequitur.218.num.8
Executor antequam res capiat parti præcipere debet.213.nu.12
Executor res captas poſt apppellationem alienare non poteſt.215.num.1. & quid debeat agere.num.ſeq.
Executor quando dicatur in officio vel facto officij delinquere.222. gloſ 15.num 1
Executor duplex,& quid facere debeat.213.nu.8
Executor ſententiam exequendam non obſtante partis contumacia pronunciat.ibid.num 9
Executor poſt factam executionem expenſas taxare non poteſt. 166.n.20
Executores ſententiarum, quando ſententiam poſt appellationem exequi poſſint.211 gl 9.nu.1
Executori quando debeat intimari.230.nu.8
Executoria ſententia in principali an ſit executoria quoad expenſas 143. glo.7.nu.5
Executoria non eſt mulcta pro iniuria illata.140 nu.19
Executoria ſententia non eſt,vbi quis priuatur literis annalibus,vel quinquennalibus.147.nu. 5
Executoribus prouiſio fit lite pendente.140.nu.70
Exercere artem oportet.435.nu 5
Exerceri per ſe & per alium mercatura poteſt.ibid.nu 8
Exigi non poteſt pecunia ſine mandato ſcripto 361 nu 9
Exonerari cautio an poſſit. 94.nu.29 & an inuito creditore.ibid.nu.ſeq.
Exoniator tantum in rancia in criminalibus excuſat.682.nu.60
Expellere mercatores exteros principes non debent.435
Expelli poteſt conductor nihil inferens in domum conductam.75.nu 30
Expenſæ ratione temeritatis quomodo debeantur.813.nu.2
Expenſæ ſuccumbenti in declinatoria ſoluendæ:etiam vnius articuli.814. num 6
Expenſæ petitæ,& damna,quomodo ſolui debent.815.n.12.& 14
Expenſæ ratione proceſſus retardati,& ratione calumniæ ab actore & reo debentur 816 art.4
Expenſæ commiſſariorum ab vtraque parte ſolui debent.ibid.nu.5
Expenſæ moderatè taxari debent,& quæ dicantur.818.nu.29.& 30
Expenſæ contumaciæ quæ ſunt ibid.nu.37
Expenſæ contumaciæ etiam ante litem, & in citatione factæ debentur. 819 nu.40
Expenſæ contumaciæ in criminalibus debentur.819.nu.48
Expenſæ contumaciales non recuperantur, & in quibus caſibus non debentur contumaciæ expenſæ 810.nu.57.& 58
Expenſæ ſententia lata,liquidandæ 805 art.2 gl.vna.
Expenſæ funeris etiam cõtra hæredis voluntatẽ facta repetitur. 139.n. 64
Expenſarum etiam ſententia non eſt executoria 163.nu.17.& 166.n.19
Expenſarum nomine etiam in parlamento factarum non fiet executio in mobilibus clericorum 65 nu 14
Expenſas an debeat is qui impetrat lite incepta.188.gl.9.nu.6
Expenſas factas pro victu lite pendente religioſus ab abbate recuperat. 143 nu.107
Expenſas,damna,& intereſſe quando pars in interdicto,vti poſſidetis,non debeat.125.nu.4
Expenſas an teneatur ſoluere ſuccumbens in poſſeſſorio, antequam moueat petitorium 109.nu.20
Expenſas executor non taxat coram eo factas 214.nu.16
Expenſas ſolutas an poſſit repetere,qui obtinuit in principali 163.nu.23
Expenſas an debeat qui non eſt hæres.ſi contumax fuerit.92 nu 2
Expenſis eius conſilium conuocetur,& concludatur proceſſus.206.nu.5
Expenſis euocantis acta ad euocantem deferuntur.158.nu.81
Expenſæ in iudicio,vel extra,fieri ſolent.809 nu 1
Expenſæ in iudicio multis de cauſis fiunt.ibid nu 4
Expenſæ in criminalibus an debeantur 810 nu.17
Expenſæ ex prima contumacia non taxantur 647.nu.17
Expenſæ poſſeſſori per ſoluendæ ſunt vt veniamus ad petitorium.747.n.11
Expenſæ petitorij & poſſeſſorij concurrentes.733.nu 7
Expenſæ ſi non petantur non debentur.847.nu.37
Expenſarum condemnatio an fieri debeat ibid nu 39
Expenſarum condemnatio non fit in recredentia.790.nu 3
Expenſarum compenſatio quando fieri debeat 813 nu.53
Expenſas tenetur ſoluere,qui poſt octo dies renunciauit appellationi.846. num 22
Expenſis etiam non ſolutis pars quæ ſuccubuit poterit ſe defendere.747. num. 19.
Expenſas reſtituit ceſſionarius.571 gl.13
Expenſæ & meliorationes reſciſſo contractu repetuntur.406.nu.61
Expenſæ quæ in doctoratu fieri poſſunt.482.nu 11
Expenſæ auctionum primum omnium recuperantur.559.nu.7
Expenſis eius remiſſio fieri debeat.368.nu.12
Experientia eſt optima 40.nu 30
Expletorum nomine quid veniat 93 nu.1
Exploits gallicè fieri debent,& aliæ executiones.535.gl.9
Expreſſa mentio proceſſus quæ dicatur.259.nu.90
Expreſſio multiplex.323.nu.94
Exprimi in literis naturalitatis debet vt in prouinciis regno acquiſitis exterus acquirerere poſſit.366.nu.18
Exprimere debet iudex per prouiſionem,quando vult,vt exequatur. 146. num.141
Expulſæ vxori cogitur maritus prouidere.162.nu.57
Eripere in ius vocatum,aut eximere,quo pacto differant.617.nu.92
Exteri bona in Regno acquirere prohibentur.363.nu.1
Exteri beneficia in regno obtinere non poſſunt.365 nu.1
Exteri qui ſint,& qui indigeant literis naturalitatis.366.n.10.& ſeq.
Exteri an donationem inſinuare teneantur.523.gl.3
Exterus duo beneficia in regno habere non poteſt incompatibilia ſine Papæ diſpenſatione.365.nu 5 & ſeq.
Exterus ſecularis regularia beneficia obtinere ſine Papæ diſpenſatione non poterit.ibid.nu.6.cum ſeq.
Exterus non degens in regno non poteſt etiam cum literis naturalitatis obtinere officia vel beneficia 366.nu.16
Exterus mercator deferens pannos prohibitos an puniatur.458
Exteri etiam clerici in regno acquirere ſunt prohibiti.14.nu.76
Extero mercatori prouiſio de mercibus captis fit.144.nu. 116
Exterus an executioni ſubditus ſit.54.nu.7
Exterus cautionem præſtare debet, antequam res ei areſtata reſtituatur. 90.nu.55
Exterus recognoſcens condemnatur.114.nu.60
Extractum à regeſto fidem facit.534 gl.4

Extrahens

Digitized by Google

Extrahens reum ab eccleſia iurare debet vitam & membra illi ſeruaturum. 502.n.3
Extrahitur reus ab eccleſia per iudicem laicum, etiam ſine licentia epiſcopi. ibid.nu.4
Extranei filius in regno decedentis ſaiſitus eſt.730.n.17
Extraneo præceptum fieri non debet ante areſtum. 107.nu.14
Extraneus poſſeſſor rerum doterij non cogitur per prouiſionem.152.n.6
Exul, à cancelarus Franciæ banno liberari non poteſt.346.gl.1

F

FAbri ſeratij, vel ferrarij intra ſex menſes debita petent 439.gl.7
Facilitate ſe læſum minor probare debet.385.nu.26
Facta interim an valeant, ſi habeantur pro infectis poſtea.849.nu.11
Facta examinis futuri ſunt affirmanda.738.nu.10
Facta noua, an ſine literis proponi poſſint.342.nu.16
Facta poſt literas ſtatus præſentata ſunt nulla.363.nu 11
Factæ donationes ante illam conſtitutio an valeant.514.gl.4
Facti impedimentum quo ad impediendam præſcriptionem multis modis contingit.425.nu.6
Factum non retractabile non recipit reſtitutionem.383.nu.19
Factum poſt dilationem non eſt validum.767.nu.2.artic.6
Falſarius quomodo puniendus. 807.nu.59
Falſa ſententia non eſt exequenda 250.nu 10
Falſarius eſt, qui nomen alterius in libro ſuo ſcriptum delet.77.gl.4.n.6
Falſi exceptione non obſtante, recredentia exequi debet.187.nu.11
Falſi allegatio & probatio à parte facta inducit areſti annullationem. 275.nu.15
Falſi cognitio ſuper ſigillo ad cancellarium non pertinet. 42 gl.6.nu.2
Falſi cauſa pendente condemnatio quomodo fiat, & quando 46.nu.17
Falſi pœna quæ imponatur.29.nu 110
Falſus contractus non eſt contractus 46.nu.16
Falſum producens inſtrumentum, etiamſi ab eo deſiſtat, condemnatur ad expenſas.733.nu 9
Falſi pœna an puniatur minor.395.nu 21
Falſi pœna puniuntur falsò mortem beneficiati nunciantes. 491. artic. 5. verſ. Tertiò.
Falſum exprimere deterius eſt, quàm tacere 491.nu.128
Falſum reſcriptum quid ſit, & an differat à ſubreptitione.327.nu.129
Famuli petentes bis ſalarium fures ſunt.450 gl.6
Famuli cuiuſlibet artificij debent intra annum ſalarium petere.451.gl.10
Famuli poſt annum ſalarium petere prohibentur, niſi in certis caſibus. ibid.nu.2
Famulus ſalarium an habere poſſit, ſi nullum ei ſit promiſſum.449 gl 3
Famulus ſalarium plurimorum annorum quando petere poſſit.453. glo. 13 & ſeq.
Famulis & operariis ſententia dicta eſt executoria.171.nu 1 gl.7
Farcimina vltra diem vnum non cuſtodienda, & quis priùs inuenerit. 439 gl.6
Fartores & dulciarij qui ſint.ibid.
Fauendum minimè etiam miſerabilibus perſonis contra iuſtitiam.177
Fauorabilis lex quando dicatur 13.nu.72
Fauorabilis non debet eſſe commiſſarius alteri partium.733.nu.11
Federicum qui contra eccleſiam venerat, Papa ſua ſede depoſuit. 631.n.5. & quis contra libertatem eccleſiæ facere cenſeatur.nu.6
Feretrum aperire iudex poteſt, ſi dubitetur de beneficiati cadaueris occultatione.495.nu.23
Fercula duo in prandio tantum ſumenda.460 nu.37
Feriata die an executio fieri poſſit.70.nu.4.& an pars poſſit illam executionem nullam petere ſine regio procuratore.ibid.nu.ſeq. & de quibus feriis intelligi debeat ibid.nu.6
Feriatis diebus an in ſummariis ſit procedendum.228.nu.17
Feriæ vbi ceſſant, prouidetur.146.nu.135
Feriatis diebus an inſinuatio fieri poſſit.527.nu.12
Feuda ante vocationem an concedantur.506 gl.vlt.
Feudi traditio quando reſcindi poſſit per remedium l.2.de reſcind.vendit. 415 nu.12
Feudum & emphiteoſis exigit prouiſionem.149.nu.19
Fictio tranſlatiua in cedula negata locum habet.124.nu.4
Fideiuſſor minoris quando reſtituitur.394 nu.5
Fideiuſſores compelluntur ſoluere dilatione moratoria pendente. 353. num 42
Fideiuſſores liberantur reſoluto per reſtitutionem contractu.417.nu.29
Fideiuſſoris datio interrumpit præſcriptionem 447.nu.18
Fides de pretio non habetur ad impediendam pignorum diſtractionem. 565.nu.22
Fideiuſſor nouus quando dari debeat.194 nu.27
Fideiuſſor non idoneus ſemel receptus, an poſtea recuſetur.194.num.25. & 28
Fideiuſſor iudicij debet obligari & ad principale & ad expenſas.243.gl.10
Fideiuſſor an exequi poſſit lite contra principalem pendente.249.nu.24
Fideiuſſor vt principalis obligari debet.194.nu.26
Fideiuſſor iudicij non reſtituens quod promiſit detruditur in carceres. 196 nu 3
Fideiuſſor iudicatum ſolui, non tenetur de eo quod poſt iudicatum venit. 82.num 9
Fideiuſſor iudicatum ſolui, ſine nouo proceſſu ſoluere cogitur 81.nu.8
Fideiuſſor quando executionem habeat contra donatorem principalem. 87 num 33
Fideiuſſor in criminalibus ad ſoluendum non datur.81.nu.8

Fideiuſſor an prehendi capto reo poſſit.103.nu 24
Fideiuſſor captus à iudice coram quo fideiuſſit, poteſt ab eodem facere prehendi reum principalem.82 nu.10
Fideiuſſore dato executio etiam fiet in principalem.75.nu 27
Fideiuſſore dato etiam hæc competit exceptio non numeratæ pecuniæ. 128.nu.38
Fideiuſſores recredentiæ renunciant fori priuilegio, & ſe ſubmittunt. 196 nu 44
Fideiuſſores indemnes pars, quæ eos dedit, reddere debet.ib.gl.18.nu.4
Fideiuſſores dare offerens debitor executionem non euitat.55.nu.20
Fideiuſſores habitationes ſuas dicere debent.78.nu 4.gl.5
Fideicommiſſarius eſt ſaiſitus.731.nu.33
Fideicommiſſum remittens minor non reſtituitur.382.nu 8
Filij extraneorum vt parentibus ſuccedant exteris tria requiſita 364 n.5
Filij regis priuilegiati.460.nu.26
Filij in rebus matris dotalibus præferuntur priori.540.nu.30
Filius an patri donare poſſit 516.nu.18
Filius an patri ſcholaſtico concedere poſſit.573.nu.11
Filij obligatio non poteſt exequi contra patrem.48.nu.32
Filij duorum fratrum an in ſtirpes, an in capita ſuccedant.25.nu.81
Filij nomine an veniant adoptiui.150.nu.28
Filij reſeruatur legitima patre damnato maieſtatis.29 nu.106
Filio non exiſtenti in poſſeſſione filiationis non prouidetur.149.nu.21
Filio facienda eſt prouiſio.148.nu.2
Filio inſtituto ſub conditione prouidetur.129.nu.20
Filius an veniam à patre, an à prætore impetrare debeat.20.nu.47
Filius familias in conſcientia mutuum reſtituere tenetur.10.nu.45
Filius inſtitutus in ſua legitima erit ſaiſitus.730.nu 25
Filius promittens duplum, ſi rem euinci contigerit, quomodo teneatur. 760.num.32
Filius familias, & ſeruus patri & domino acquirunt poſſeſſionem. 713. nu.207
Filiusfamilias ſine patris conſenſu intentat poſſeſſorium: & quæ exceptioner admittendæ in poſſeſſorio.726.nu.13 & 14
Finantiam exterus pro ſuis naturalitatis literis debet 366.nu.17
Fingentes ſe creditores, falſi pœna tenentur.356.nu.68
Finis litibus per curias ſupremas imponitur.296.nu.3
Finis legum quis ſit.9.nu.35
Finibus mutatis ſecunda demonſtratio conceditur.761.nu.12
Fiſcus qui ſuccedit deficientibus conſanguineis, & teſtamento erit ſaiſitus.731.nu 38
Fiſcus ſuſcipiens garendum, non poteſt declinare forum.763.nu.9
Fiſco per priuatos an acquiratur 699.nu.12 & ſeq.
Fiſci laudimia quæ ſint.548 nu 9
Fiſco damnoſum reſcriptum non valet 321.nu.80
Fiſco præfertur creditor anterior 382 nu.11
Fiſcus in debito primipili omnibus præfertur 540.nu.32
Fiſcus in bonis poſt obligationem præfertur ibid.nu 39
Fiſcus quando tacitè habeat bona obligata 544.nu.22
Fiſcum in bonis alterius ſuccedentem executio tenet.68.nu 19
Fiſcus ex confiſcatione ſuccedens ad quæ debita teneatur. 101. gl.2.nu.3
Fiſcus per literas ciuiles contra areſtum ruetur.277.nu.33
Fiſcus ſeu eius receptor cautionem alteri non præſtat, quia ſemper eſt ſoluendo.238 gl.1.n.1.in fine.
Flagellum quartum Dei proceſſus.212.nu.11
Forenſis quis dicatur.89.nu 47
Fori priuilegium amittens minor non reſtituitur.382.nu.5
Forma impetrandi ſupplicationem.288.nu.17
Forma procedendi contra opponentem.52.nu.7
Forma literarum ciuilium.274.nu 4
Forma ſupplicationis ciuilis ex quibus iuribus eliciatur.273.nu.1
Forma citationis libellatæ.626.nu.4 & 5
Forma literarum annalium & quinquennalium.348.nu.4
Forma deficiens vitiat contractum.404 nu.22
Forma literarum veniæ ætatis.487.488 nu.26
Foſſata Aurelianenſis ciuitatis ab omnibus facta etiam priuilegiatis. 143.nu.102
Furioſis bonorum interdictio ſit, & aliis amentibus, etiamſi dilucida habeant interualla 170.nu.4
Furioſus, pupillus & ſimiles garnire non condemnantur.115.nu.73
Furis bona ſunt tacitè obligata.546.nu.28
Furnimenti ſententia quando non detur.232.nu.16
Furnimentum duplex.231.nu.2
Furnire quid ſit.230.nu.1
Francia nullum recipit per viam nullitatis aut querelæ, niſi appellet.697. num 4
Frater cedit ſcholaſtico fratri, & limitationes.574 nu.1
Frater patruelis debitum non cedit ſcholaſtico 575.nu.12
Fraternitates inſtitui poſſunt hæredes.496 nu.6
Fraternitates vnde ſint deductæ.ibid.nu.10
Fraternitati renuntiare licet ibid.nu.12
Fraus ineſt dolo, ſolet tamen exprimi 410.gl.10.nu.1
Fraus Græcè variis nominibus vocatur 411 nu.3
Frequens prouiſionis materia in prophanis.133.nu.1
Fructus veniunt in re debita à tempore moræ. 824. numero 23. Debentúrque vſque ad rei reſtitutionem & executionem. ibidem numero 24
Fructus pendente appellatione quando alienari poſſit.215.nu.4
Fructus qui dicantur.209.nu.18
Fructus vltimi anni reſtabiliri debent.232.nu.14

Digitized by Google

Fructus recipiens ratione depoſitus poſt recredentiam eos reſtituit. 590. gloſſ.14
Fructus donationis à pupillo factæ an tutor lucretur.513 nu.10
Fructus donationis an quis lucretur 514.gl.7
Fructus ſui beneficij poteſt clericus licitare.555.nu 4
Fructus aſſerens maiores per calumniam,quàm pars poſuerit, mulctatur. 826 nu. 1 artic.5
Fructus qui ſunt reſtituendi à tempore moræ, & quid de conductore abbatiæ.825.nu 37 & 38
Fructus à peremptione inſtantiæ quando debeantur.ibid nu.40
Fructus executione,à iudice liquidati poſſunt.ibid nu.1.artic.2
Fructuum communis æſtimatio inſpicienda, & non quanti plurimi. 813. nu 9 & quomodo fructuum reſtitutio facienda.ibid.nu 1
Fructuum condemnatio etiam in poſſeſſoriis quomodo fieri debeat.825. nu 34.& 35
Fructuum perceptio,quòd ſit maior,probari poteſt 826.nu 1.artic.3
Fructuum declaratio facta non nocet.825 nu. 6.eorum valor quomodo probetur.756.nu 6
Fructuum reſtitutio non datur minori.382 nu.9
Frumentum & alias res ad Barbaros deferre prohibentur mercatores. 433.nu 27
Fundiarius non poteſt prohibere dominum vtilem, ſi domum demoliri velit 548.549 nu.13
Funeris cauſſa prouidetur.137.nu 39
Furari interdum poſſe famulum 431.nu.10
Furioſi,dementis,& ſimilium contractus nullus.403 nu 13
Furioſus quia animo caret,poſſeſſionem non amittit.748.nu.4

G

GAbella debita ex contractu,non tamen debebitur ex diſtractu. 408. num.2
Gallia,iure,conſuetudine,& ſtatutis regitur.596.nu.5
Gallicis verbis ſententiæ & alij actus conſcribantur.27.nu 89
Gallico ſermone quare actus in Gallia concipiantur 533 nu.2
Gallicus ſermo multiplex 535 gloſ vlt.
Garand formel,& ſommation de garand,quomodo differant.596 gl.2.nu 5
Etymologia huius nominis Gallici.Garand.858 nu 4
Garandus antequam ſuſcipiat cauſæ defenſionem, poteſt oſtenſionem rei petere.761.nu.20
Garandi & ventæ datur vnica dilatio.758 nu.1
Garandiam non poteſt ſuſcipere procurator, niſi ad hoc fuerit conſtitutus.759 nu.15
Garantigiata inſtrumenta quæ ſint,& quare ſic dicantur.38.n.13
Garde,bail,tuteur,qui,& an differant. 515.gl.8
Garder de meſprendre,hæc verba non continent oppoſitionem.198 n.10
Garniens manus de pecunia reproba,nihil facit 52 gl.12.n.9
Garniens *en baillant caution*,exponitur conditionaliter 60 gl.7 nu.1
Garnire quid ſignificet 53 gl.13
Garnire condemnatus,ſi non garniat,ſoluere tenetur.ibid.gl.nu 7
Garnire debet pars,& ad hoc condemnari,non ad ſoluendum.70.nu.3
Geminata confeſſio excludit exceptionem non numeratæ pecuniæ. 130. num 62
Geminatum reſcriptum quid proſit 329.nu.146
Generales literæ non debent concedi à ſeneſchallis.41.nu.7
Generales & alij iudices vectigalium negotiari prohibentur.418.gl.7
Generalis cauſæ expreſſio non valet 390 gl.13
Generalis derogatio non tollit priuilegia minorum 395.nu 23
Generalitas reſtringitur ſecundum præcedentia & ſequentia 409 gloſſ.8. num.1
Generalium monetæ ſententia ſuſpenſionis vel priuationis officij eſt executoria.170 nu. 14
Gerundia in do,ſignificant conditionem.190.gl.15.nu.2
Gerundia quid ſignificent.159 gl 6
Gens du Roy nomine,quid veniat 417 gl.3
Geſta à tutore vel curatore dato per prouiſionem valent.164.nu.1
Gradus conſanguinitatis & affinitatis ad impetrandam euocationem declarari debent.268.verſic Quartò.
Gradu nobilitatur vir & officio regio.145.nu 4
Grapherius defectus omnium expedire debet.640.nu 5
Grapherius,ſeu ſcriba tenetur ſcribere conſiliarios ſeu aduocatos conſulentes 244 nu 2
Qui grapherius defectus criminum expediat & quomodo cauendum ne mulctetur.672.nu.5
Gratia data etiam delinquenti in crimine læſæ maieſtatis.29 nu.106
Gratia quando denegetur.193.nu.71
Gratia delinquentis abſentis per procuratorem,non interinatur.640. n. 8
Gratiæ pro ſecundo homicidio nullæ dantur.ibid.nu 9
Gratias Deo agere debemus 507 gl.1
Gratificari an poſſit eccleſia,iuſtum pretium offerenti.565 nu 19
Grauamen illatum duabus interlocutoriis iuſtam euocandi cauſam præbet.256 nu 58
Grauamen irreparabile quando dicatur.234 nu.3
Grauamen appellans probare debet.ibid.nu 6
Grauamina extra proceſſum adducenda.art.2.858 gl 1.nu.2
Grauamina plura ſi ſint ſigillatim ſunt tollenda 859 nu.11
Grauamina ſpeciatim exprimenda ibid.artic.vlt.n.1
Grauamina inſtrumentorum exprimenda.ibid.nu 2
Grauaminum cauſæ ab appellante ab interlocutoria ſunt exprimendæ. 859 nu.4
Grauare quando iudex dicatur.859.nu.6
Grauatus appellare poteſt 931 glo.2
Grauiſſima pœna quæ dicatur 438.gl.16
Gubernatores & vicem gerentes an euocare poſſint.256.n.51
Gubernator Montiſpeſſulani quare ſic dictus & datus.418.gl.12

H

HAbitantes de nouo in ciuitate non tenentur ad debita ciuitatis præterita 61.nu 79
Habitationis locus,vbi degit obligandus, debet à notariis deſcribi. 72. gl 1.nu 1.Quid ſi duas habitationes haberet.ibid.nu.2
Herba vt nunquàm quis ægrotet 491.art 5
Hæres dominus teſtamenti dicitur.141.nu.74
Hæres an poſſit opponere contra ſententiam latam in defunctum. 874. glo 3.nu.3
Hæres quilibet tam proximus, quàm extraneus indiſtinctè eſt ſaiſitus. 731.nu 43
Hæres vaſalli vel emphyteutæ eſt ſaiſitus ibid nu.39
Hæres ſub beneficio inuentarij eſt ſaiſitus 730.nu.27
Hæres ex quota parte eſt ſaiſitus.ibid.nu.24
Hæres an poſſit acquieſcere in vim literarum à defuncto impetratarum. 867 nu.11
Hæres vſufructuarij non eſt ſaiſitus,& quare.732.nu.50
Hæredi & omni,cuius intereſt, competit exceptio non numeratæ pecuniæ 69.nu.40
Hæreditas in contractu dari non poteſt 69 nu.28
Hæres aſſertus quando condemnari poſſit.97.nu.1.& ſeq.
Hæres ſub beneficio inuentarij exequi non poteſt vltra vires hæreditatis.69 nu.32
Hæredes quando reſtitui poſſint 399 nu.4
Hæredi an obſtet præſcriptio decennalis,ne poſſit reſtitui.421.nu.23
Hæres non eſt ſaiſitus in re commodata.732 nu 52
Hæres an teneatur ad expenſas contumaciæ prædeceſſoris 820 nu 59
Hæres quomodo ſit per literas ſub beneficio inuentarij.802.nu.12
Hæredis hæres eſt ſaiſitus.730.nu.22
Hæredes epiſcoporum,vel aliorum clericorum ſunt ſaiſiti.731.nu.42
Hæredes citantur ad reaſſumendum cauſam.809.nu.22
Hæreditatis nomine venit bonorum poſſeſſio.730 nu.21
Hæreditatem petens non adigitur ad particularem rei demonſtrationem.760.nu.8
Hæreditatem emens ea lege,vt omnia onera ſubeat,non reſtituitur. 419. num 48
Hæres conuentionalis an poſſit exequi ex obligatione defuncti. 69 n.27
Hæres conductoris poteſt exequi.75.nu.23
Hæres creditoris executionem facere poteſt inſtrumenti obligatoris ſui prædeceſſoris.68 nu.14 & an teneatur probare ſe hæredem nu.ſeq.
Hæres debitoris an capi poſſit,ſi defunctus poterat.67.nu.10
Hæres quomodo probetur 99.nu 3 gl 3
Hæres ſub beneficio inuentarij ſine principis conceſſione non ſit 69.n.33
Hæres poteſt capere debitorem de fuga ſuſpectum etiam intra tempora conficiendi inuentarium 92 nu.34
Hæres ex obligationibus defuncti tenetur.66.gl.2.nu.1
Hæres & legatarius cauere debent.196.nu.2
Hæres poſt interruptionem, proceſſum reaſſumere non tenetur.27. n.97
Hæres ſub beneficio inuentarij quando quis eſſe poſſit.25 nu 80
Hæres tenetur & vxor defuncti chyrographum recognoſcere 119.n.4
Hæres priuatur hæreditate,ſi voluntatem defuncti non impleuerit. 142. num 88
Hæres non implens voluntatem defuncti puniendus eſt.141 nu 85
Hæres antequam fuerit declaratus,prouiſio facta fuit.162 num 54
Hærede obligati comparente quomodo ſit procedendum.95.num.2
Hæredes ſi contendant ſuper hæreditate, in quem fiet executio.98. gl. 2 num.4
Hæredes omnes & tutores inuentarium facere tenentur 167.num.7
Hæredes plures vnicum facere inuentarium vtilius eſt.ibid.nu 6
Hæredis nomine & hæredis hæres continentur 67.nu.2
Hæredis obligati bona quando pro executione capi non poſſunt. 96.n.1. & qui hæredis nomine veniant 95 nu 1
Hæreticos quare permittat Deus 133 nu.4
Hæreticus an poſſit impetrare reſcriptum 317.n.37
Hiſpania non recipit notarium apoſtolicum in temporalibus.58.n.43
Hiſpaniæ conſtitutiones addunt neceſſaria in ceſſione.578 gl.10
Holoſerica,ſerica,& ſubſerica.459 nu 10
Homicida clerici,non gaudet immunitate.501.n.29
Homines poſt ſexaginta annos in Heleſponto occidebantur.486.n.6
Homines nudi ſepeliendi non ſunt,& quare.138.n 48
Honeſta lex eſſe debet.8.nu.17
Hoſpes prius receptus non debet per ſuperuenientem repelli 468.n.5
Hoſpitalarij bona ſunt tacitè obligata.artic.1.n.31
Hoſpitatum ab iniuriis & malo caupo defendere debet.469 nu 7
Hoſpites mali 440.glo 9
Hoſpites poſt ſigna hoſpitij omnes reſpicere tenentur 468.n.12
Hoſpites pro furtis ſuorum famulorum tenentur.469 n.12
Hoſpites excedunt in exigendo.ibid.nu 15
Hoſpitalarius inuentarium conficit.167.nu.12
Hypotheca expreſſa & tacita,generalis & ſpecialis 543.n.2
Hypotheca per ſucceſſionem an confundatur 547.nu 41
Hypotheca per arreſtum vel ſententiam non inducitur ante executionem.ibid.nu.48

Hypo

Digitized by Google

INDEX.

Hypothecaria actio non tollitur abſq; ſolutione.547.num.48
Hypothecam priuata ſcriptura quando habeat.113.num.43
Humilitas maxime viros decet eccleſiaſticos.609.num.16

I

IAnthinum quid.458.num.7
Idonea cautio quæ dicatur.193.num.15
Ignorans reſtitutionem ſibi competere,eam ſemper petit.390.nu.3
Ignorantia iuſta excuſat à pœna compromiſſi.697.num.8
Illicitum,reſcriptum,facit licitum 329.num.147
Immobilia an veniant in interdictum vti poſſidetis.728.num.3
Immobilium poſſeſſio quomodo amittatur.748.num 3
Immunitas duplex 498.num.1
Immunitas à Deo conſtituta.ibid.num.6
Immunitas vnde dicatur.ibid.num.6
Immunitas non datur delinquenti,qui ad eccleſiam confugit.19. num.40
Immunitas quibus concedatur perſonis.499.num.13.& ſeq.
Immunitas pro debito & rebus ciuilibus non datur.502.num.1
Immunitatem non habet mercator doloſus, ad eccleſiam confugiens. 431.num.5
Immunitatem quis poſſit cognoſcere.501.num.34
Quæ eccleſiæ gaudeant immunitate 499 num.8
Tria in immunitate munerum requiſita.498.num.6
Impediens negotiationem vini aut aliam exercere, monopola eſt. 484. num.7
Impediens ſubditos ad principem accedere,crimine læſæ maieſtatis tenetur.257.num.61
Impedimenta executionis multa.253.num.13
Impedimentum quomodo, & quando iuramento probetur.682.num. 61 & 67
Impedimentum iuſtum & probabile quid:& quid excuſator facere teneatur.684.num 97.98.& 101
Impedimentum ſæpe cauſa eſt releuamini.841.nu.8
Impedimenta iuſta,an ſint arbitrio iudicis relinquenda.681.nu.50
Impeditus an procuratorem mittere teneatur.681.nu.68.& 72
Impeditus comparere an proteſtari teneatur.681. numero 51. & quando num.57
Impendi nihil debet à commiſſario niſi cum iudicis decreto, & partibus vocatis.754 gl.1.num.1
Impedimentum iuris vel facti quominus quiuis poſſit agere,impedit curſum præſcriptionis.425.num.1
Impedire decretum pars quando poſſit.566.num.26
Impedimēto ſi poſſit impedimentū tollere, currit præſcriptio.415.n. 13
Impenſæ factæ in ſequeſtro deductio non ſit ſine iudicis decreto.754.nu. 3.gloſſ.1
Impenſæ computationis quomodo computandæ ſint.753.nu.2.art.2
Impenſarum quarum deductio permittitur in ſequeſtro.754.glo.2.nu.1
Impenſas modicas faciens gratia funeris eas non repetit.138.nu.52
Imperator mercaturam per alios exercebat.429 gloſſ.15
Imperfectum inſtrumentum non eſt exequendum.45.nu.6
Impetrans iniuſtè mulctatur.741.nu.7
Impetrans contra pragmaticā,vel concordata quid agere debeat.ibid.n.1
Impetrans reſcriptum ad diffugiendam areſti executionem punitur.876. art.2 gloſ.vna.
Impetrans caſum nouitatis ſine euidenti cauſa vltra expenſas, damna & intereſſe condemnabitur etiam ad mulctam arbitrariam Regi applicandam.733.nu.2
Impetrans literas contra rem iudicatam an ſit infamis.10.nu.45
Impetranti vltimo adiudicatur recredentia, ſi negetur mors.187. num 9
Impetratione literarum obtenta, an ab hac appellari poſſit,vel, ab executione.210 gloſſ.3
Impetrare euocationem quis poſſit.258.nu. 75
Impetrare quis poſſit literas ciuiles.274.nu.7
Impetrans narrata in reſcripto probat.318.nu.56
Impetrans literas punitur.343.gloſſ.vlt.
Impetrans literas in caſibus ſuprà prohibitis ad mulctam condemnatur. 347.gloſſ.vnica.
Impetrantes per importunitatem ſunt inhabiles ad alia dona. 510.glo.26
Impetrantur multa in Francia,quæ iure communi conceduntur.379.n.14
Impetrare reſcriptum quis poſſit.316.nu.31
Impetrare prohibitus,ſi impetret,nil agit.317.nu. 39
Impetratio quid.337.glo.2
Impetratio reſcripti poſt decem annos,& contra ordinationem an proſit. 419.num 2
Impetratione literatum ſola quis non punitur.340.gloſ.3
Importunitas multiplex.513.nu.4
Importunitas facit vt conſtitutiones non ſeruentur.art 2. glo.7.508
Importunitate conceſſa nō valent,& quæ dicatur importunitas.337.glo.3
Importunitate Deus & rex vincitur.503. glo.nu 2
Impugnandi literas Regias praxis.332.nu.172
Impugnantur reſcripta multis modis.ibid.nu.171.& ſeq.
Incertæ rei emptor, & ſi læſus ſit,non habet reſtitutionem.419. nu.47
Inciuiles & irrationabiles literæ quæ ſint.327.n.130
In incidentibus an ſententia ſit executoria.247.nu.13
Inclamationes tres vel quatuor pro varietate locorum fiunt.559.nu.11
Incola,ciuis & municeps,qui ſunt.654 nu 5
Incoloratè quid ſit contra Budæum.390. nu.1
Incompetens iudex quando allegari poſsit.122.num.31
Inconuenientia quæ ſequuntur,quando non ſit prouiſio.155.gloſſ.7
Incorporalia præſcribi poſſunt,& poſsideri.736.nu 4
Indebitum authoritate ſententiæ ſoluens,quando illud 81. gloſſ 9.nu.6
Inferior poſt euocationem intimatam cognoſcere non poteſt.259. nu.83
Infirmitatis impenſæ prouiſionem requirunt. 142.num.94. etiam contra hæredes.*ibid*.num.ſeq.
Ingrato filio prouiſio fieri non debet 150.num.24
Inhabiles recognoſcere ſcripturam non tenentur. 120.num.9. & qui ſint. *ibid*. num.10 & ſeq.
Inhabilis an pro vtilitate publica impetrare poſſit.317 num.40
Inhabilitas contra inſtrumentum obligatorium opponitur.48.num. 36
Inhibere poſt appellationē ab interlocutoria curia quādo poſſit.236.nu.4
Inhibitio executionem ſententiæ impedit.215.num.8
Inhibitionibus generalibus quando ſit obediendum.247.num.1
Inhibitiones generales quando valeant,& quæ dicantur ſpeciales.53.glo. 15.num.1
Inimico inimicum citanti non putatur credendum.616.nu.86
Initium ordinationis,vt ſuccumbens in literis ciuilibus condemnetur ad mulctam 281.nu 2
Iniuriæ ſpecies exprimenda.391.num.7
Iniuſta lex dicitur,ſi excedat poteſtatem condentis.8.nu.22
Iniuſtè aliquid acquiri non debet, vnde tria interdicta acquirendæ poſſeſsionis.713.num.211
Inopi quando prouiſio,ſi litigat,fieri debeat.145.nu.117
Innouare poſt appellationem ab interlocutoria quando liceat.855.nu.14
Inquirere prohibentes quomodo puniantur.265.nu.15
Inquiri debet de die & hora obitus beneficiati, & à quibus, & cuius expenſis 491.art.vlt.
Inquiſitio à iudice facienda pro obtinente beneficij collationem contra mortuum.495.nu.22
Inquiſitio attentatorum quomodo fieri debeat.856.nu.4
Inquiſitor eſt expectandus,& illo abſente, adiunctus teſtis poteſt audire. 784.num.3.4 art.16
Inquiſitores an poſsint ſubdelegare de conſenſu partium.ibid.nu.8
Inquiſitores ſeu commiſſarij dati in vſurarios, & tranſgreſſores ordinationum annallari.786. num.1.art.20
Iniquitas arbitrij ex quibus actis arguatur.696. num.17
In rem præſentem venire pro ventam facere, non rectè conuenit contra Budæum.760.num.5
Inſinuatio ad quid inuenta.519.num.6
Inſinuatio in omnibus donationibus ſit.28.num.104
Inſinuatio donationis quid ſit.517.num.1
Inſinuatio quæ de iure requiratur.ibid. num.2
Inſinuatio non requirit partis præſentiam.518.nu 6
Inſinuatio à quo petenda ſit.523 gloſſ 4
Inſinuatio coram quo iudice fieri debeat.523.glo.5
Inſinuatio in iudicio ſit 524.num.7
Inſinuatio intra quod tempus fieri debeat.525. num 2
Inſinuatio fieri poteſt coram iudice ſedente pro tribunali.528. num.11
Ædificanti in loco donato ante inſinuationem quomodo ſuccurratur. 525.glo.7
Quæ requirant inſinuationem.518 num 1
Inſolidum quando teneantur mercatores ſocij 433.nu.25.
Inſtantia cauſæ poſitæ in conſilio non perimitur 850. num 8
Inſtantia triennij ſeruatur in proceſsibus clericorum, & interruptio anni 13.num.65
Inſtitores vulgaribus verbis reuocandi.535 gloſſ.vlt.
Inſtitoris ſcripturam dominus cognoſcere tenetur.119.num.6
Inſtitutus hæres quamuis terraneus,eſt ſaiſitus.731.num.46
Inſtitutus hæres cenſetur eſſe ſaiſitus.729. num.16
Inſtrumenta quomodo produci poſſunt.770.num.6
Inſtrumenta an corrumpi & lacerari debeant, & an actualis cancellatio requiratur.50.num.51
Inſtrumentum in ſacco poſitum non productum,an proſit 797.num.3
Inſtrumenti traditio:& requiſita in inſtrumentorum traditione vt transferatur poſſeſsio.705.706.num.64.& 78
Inſtrumenti traditione,poſſeſsio rei mobilis ſeu immobilis transferri poteſt 706.num 85
Inſtrumenta tradita ne quis de euictione teneatur.766.nu. 52
Inſtrument,gallica dictio in communi vſu quid contineat 38. num.4
Inſtrumenta de nouo reperta,an inducant, vt conceſsio literarum ciuilium fieri debeat.276.num.24
Inſtrumenta ſigillata executionem de iure an habeant.440.num.26
Inſtrumenti nomine,& literarum,quid contineatur.38.nu.3
Inſtrumentum eſt multiplex.ibid.num.12
Inſtrumentum nullum non ſolet exequi 57.num.34
Inſtrumentum ritè in vno loco factum, vbique executionem habebit. 71. num.2 gloſſ.6
Inſtrumentum cur debeat eſſe ad transferendam poſſeſsionem.706.nu.81. Et quomodo impugnetur.796.num.2. art.6
Inſtrumentum producere differens,illud poſtea non producit, niſi primò ſolutis proceſſus expenſis.816.nu.4.art.4
Inſtrumenta acceptilationis duo non debent peti.450.nu.8
Inſtrumenti relati eſt facienda oſtenſio.361.num.15
Inſtrumentū reddere non tenetur creditor,niſi ſolutis ſumptibus.450.n.5
Inſtrumentum ſignatum Regio ſigillo eſt executorium.554.num. 1
Inſtrumentum an valeat,ſi pars falsò dixerit ſe ibi habitare.73. num.3
Inſtrumentū à procuratore conceptum,domino eſt exequendū 55. nu.17
Inſtrumentum conſcriptum à notariis regiis exequi debet, non ab aliis. 58.nu. 49
Inſtrumentū conductionis non ſigillatum, an ſit exequendum.74.nu. 12
Inſtrumentum etiam dotis vel in notis de iure non habet executionem, niſi in quibuſdam caſibus.85.num.1.& ſeq.

Digitized by Google

INDEX.

Inſtrumentum publicum per exceptionem non numeratæ pecuniæ reiicitur.126 nu.20
Inſtrumentum à notario apoſtolico factum, an habeat executionem. 57. num.37
Inſtrumentum ſuper pœna,contrahendi matrimonij gratia adiecta, an ſit exequendum.59 nu.62
Inſtrumentum ne expediatur lite pendente inhiberi poteſt.50.nu.51
Inſtrumentum non continens reſtitutionem, an & quando ſit exequendum 56.nu.23
Inſtrumentum ſi non inueniatur,facienda eſt acceptilatio.50.nu.53
Intellectus ad l.vnic.C.ſi momenta.poſſeſſ.204.gl.3.n.2
Intellectus ad l.Nemo.C.de dignitatib.245.n.5
Intel.ad l.admonendi.ff.de iureiur.276.nu.28
Intellectus ad l. falſo datur.313.nu.4
Intellectus ad l.2,ſi contra ius.331.nu.168
Intellectus nouus l.ſuperuacuam.& ad clemen.1.391.nu.4
Intellectus ad c.1.de homicid.499.nu.17
Intellectus ad titulum de litigioſ.571.glo.10
Interdictio à lege parum conſideratur.168.nu.2
In interdicto,vti poſſideris,dupliciter iudicari poteſt.187.n.2.gloſ.8
Intereſſe ratione ceſſionis poteſt multis modis conſiderari. 568.gloſ.2
Intereſſe ad certam ſummam taxari debet.815.nu.1.artic.4
Intereſſe ſingulare an debeatur.26.nu 86
Intereſſe ſex conſiliarij,vel practicantes in ſententia recredentiæ debent. 196.nu.6
Interficere aliquem ſatagens,emenda punitur,ſi eum non interfecerit.18. num.31
Interfici poteſt reſiſtens apparitori, vt non capiatur. 368 nu.15
Integram pecuniam auctionarius an deponere teneatur.563.nu.19
Integrè producendæ ſunt literæ Regiæ 318.nu.137
Integrè quando iudicium poſſeſſorium dicatur finitum.209.nu.15
In interlocutoriis non proponitur error,etiam habentibus vim diffinitiuæ.300.nu.32.& ſeq.
Interlocutoria etiam habens vim diffinitiuæ,non reuocatur per ſupplicationem.193.nu 66. Lata verò poſt diffinitionem reuocatur per appelTionem.234.n.10
Interlocutoria ſententia quid,& quotuplex ſit.197.nu.5
Interlocutorium areſtum an per literas ciuiles reſcindi poſſit.276.n.22
Intermiſſio non diuidit vocabulum.180.nu.13
Interpellari reus extra iudicium debet,antequam conueniatur.36.n.157
Interpellatio neceſſaria ad executionem.60 nu.67
Interpellatio extraiudicialis an ſufficiat.444 gl.22
Interpellatio quid,& an vna ſufficiat.ibid.
Interpellatio contra fideiuſſorem,an proſit contra reum.454. 455. numero 2.& 5
Interpellatio & ſummatio differunt,ibid.
Interpellatus venditor recuſans defendere emptorem, non eget alia denuntiatione.766 nu.47
Interponere pro opponere,Iureconſultorum eſt,intercedere Budæi. 871. num.2
Interpretatio ſeruari ſolita,ſeruari debet.32.nu.132
Interpretatio quando ex priori lege ſit aſſumenda.443.nu.5
Interrogationes in recredentia fieri non debent.186.nu.6
Interrogatur vxor in cauſa mariti,& expenſis cuius fiat interrogati. 774. nu.4.& 5
Interrogari partem vtile eſt.775.nu.13
Interrogatio fieri poteſt poſt concluſionem in cauſa.773.nu.6
Interrogatoria cur inuenta.772.nu.5
Interrogatoriorum obſeruatio & reſponſio per credit, vel non, quomodo & quando fiunt 771.nu.5.& 6
Interrogatus quomodo reſpondeat cuilibet articulo.774.nu.2.& categoricè debet reſpondere.ibid.nu.7
Interrogatus an ſcripſerit,reſpondere tenetur.116.nu. 78. & quando fieri poſſit. nu.ſeq.& an pars ab hoc præcepto appellare poſſit.ibid.n.80
Interrumpitur quando annus ſalarij famulorum.452.nu.7
Interruptionem proceſſus princeps releuat.379.nu.15.& ſeq.
Intimatio ſententiæ vel alterius actus, an extra territorium fieri poſſit. 373 nu.23
Intimatio euocationis quando non ſit neceſſaria.254.nu.19
Intimatus ad expenſas tenetur.846.nu.21
Intimatio quomodo fieri debeat.838 nu.7.& 9
Intra quod tempus literæ ciuiles impetrari poſſint.274.nu.42
Intra annum executio ſententiæ fieri debet,alias impeditur.249.nu.26
Inualidum inſtrumentum non eſt exequendum,& quando inualidum dicatur.art.1.glo.nona.*appoſitiois* 45 nu.4
Inuaſores quomodo puniantur.25.nu.76
Inuecta & illata pro penſione domus ſunt tacitè obligata.73.nu.6
Inuecta in prædium ruſticum quando ſint tacitè obligata.76.nu.35
Inuenta & reperta an differant.71.glo.5
Inuentarij beneficium per literas concedi debet.380.nu.32
Inuentarij tempore pendente,executio in hæredem non ſit.68.nu.21
Inuentarium qui conficere teneantur.167.nu.8
Inuentarium literarū obligatus conficere,quas deſcribere debeat.38.n.11
Inuentarium à iudice eccleſiaſtico conficitur.167.nu.11
Inuentarium tutoris an proſit hæredi.ibid.nu.2
Inuentarij vtilitates.168.nu.16
Inuentarium an confici poſſit à notariis apoſtolicis,vel imperialibus.57. nu.38
Inuentarium exceptionem non numeratæ pecuniæ non recipit.128.n.46
Inuentarium munimentorum fieri debet.857.gl.2.nu.1
Inuentarium quomodo conficiendum.803.nu.24
Inuentaria legi debent coram iudicibus.803.artic.3.gl.vna.
Inuentarium qui facere teneantur 801.nu.1
Inuentarium debet continere ea quæ producta fuerē.797.nu.3
Inuentarium & repertorium quid,& inuentarium quomodo fieri debeat. 801.802 nu.5 & 6
Inuentarium an diſſoluit communitatem.802.nu.8
Inuentarium prætextu ſocietatis allegatæ reprobatum.ibid.nu.11
Inuentarium cuius expenſis fiat,& quo nomine vocandi creditores in inuentario.ibid.nu.15.& 16
Inuentarium proceſſus quomodo fieri debet.ibid.nu.15
Inuentarij confectione pendente nihil innouandum.855.nu.23
Inuentario nouæ productiones primò ſunt addendæ.802.nu.21
Inuentarium procuratores ſcribere debent.803.nu.1
Inuito fieri dicuntur,quæ per importunitatem conceduntur.510.gl.15
Inuitus ſequeſter an teneatur acceptare ſequeſtrum.752.nu.19
Itineris refectionis ſententia eſt executoria.171.gl.6.nu.2
Inutilis contractus quando poſt decem annos reſcindi poſſit.402.nu.4
Iubemus verbum,ſuperioritatem denotat.371.nu.13
Iudæus & hæreticus an gaudeant immunitate.500.nu.22.& ſeq.
Iudex dat ſequeſtrum,ſi partes non conſentiant.755. nu. 2. Et an teneatur de ſequeſtro,qui non eſt ſoluendo,& quando.755. nu.5. Et non poteſt committere ſuis conſanguineis etiam de partium conſenſu.732. nu.6. Item quomodo tueatur miſſum in poſſeſſionem.733.nu.11
Iudex competens examinis adfuturum quis.738.nu.8
Iudex conſuetudinem interpretatur.595.nu.3.Et manutenet poſſeſſorem in ſua poſſeſſione,& manum leuat.735.nu.18.Et in ſententia debet reſeruare ius proprietatis partibus.ibid.nu.23. Aliquando ex cauſa recuſatur.695.nu.2
Iudex pro tribunali adhuc ſedens, iure tenetur venientem ſine expenſis excipere.641.nu. 10. Dum tamen ſit in adiutorio, venientes excipere debet,ſine contumacia ibi.nu.11. Taxationem expenſarum non reuocat,à qua appellari poteſt.818 nu.32. Quomodo taxationem expenſarum ſibi reſeruat,& non condemnationem.817.nu.11.Et ex officio expenſas taxat.818.nu.25
Iudex laicus decem tantum teſtes examinabit.788.nu 1. Poteſt & in prima citatione declarare abſentem contumacem.647.nu.23
Iudex benefaciens non reprehenditur.644.nu.4
Iudex ordinarius & delegatus à principe per affixionem citare poteſt. 617.nu.94
Iudex eccleſiaſticus petitionem citationis debet inſerere.626.nu.7
Iudex cauſam exprimere debet.80.nu.16.& an abſentem expectare poſſit. 627.nu.2
Iudex cogit plures domos habentem eligere,quam velit harum,ſuum eſſe domicilium.658.nu.12
Iudex debet recipere adiunctionem.675.nu.7
Iudex ordinarius eſt adeundus ad reducendum arbitrium,& iudex ordinarius quis dicatur 695.nu.3.& 4.&c.
Iudex an poſſit ampliare ex officio numerum decem teſtium.790.art.vnico glo.7.nu.1
Iudex an citari debeat,& quomodo appellandum.830.nu.31 & 33
Iudex à quo appellatur non odio debet proſequi.ibid.nu.35
Iudex ad quem,quando poſt deſertionem de nullitate non cognoſcit.840. num.13
Iudex ſuper attentatis poſt deſertionem non cognoſcit.ibid.nu.15
Iudex in cauſa ſuæ amaſiæ recuſari poteſt.671.num.35
Iudex literas citationis poſt receptum reſcriptum concedit. 318. numero 51
Iudex literas approbat,vel reprobat, & in expenſis condemnat. nu. 53. & ſeq.ibid.
Iudex petitus datur ſaluo iure recuſationis.340.nu.102
Iudex ratione reſcripti Regij quomodo cognoſcat.331.332.n.168.& 170
Iudex recuſans & non reſcribens qua pœna puniendus ſit.336.gl.8
Iudex laicus requiſitus an cognitionem cauſæ habeat.369.nu.20
Iudex laicus requiſitus ab eccleſiaſtico debet illi ſuccurrere. ... nu.21
Iudex requiſitus ſi negligat,facit litem ſuam. ... nu.16
Iudex retractus quis ſit.423.nu.15
Iudex eccleſiaſticus an recipiat præſcriptionem ſex menſium.446.n.12
Iudex non poteſt permittere donari tutori à pupillo.516.nu.9.& 15
Iudex inſinuationem recuſans,quomodo puniatur.524 nu 9
Iudex vbi nullus eſt eo loci,vbi res eſt,vbi fieri debeat inſinuatio.526.n.5
Iudex delegatus eliget ſibi certum locum ad cognoſcendum cauſas, & in loco vbi pendet proceſſus.660.nu.43
Iudex partiminatus,& iudex illiteratus recuſari poteſt.671.nu 37
Iudex ſuſpectus quando dari poſſit in ciuilibus.663.nu.13
Iudex à parte recuſari poteſt,non autem à procuratore, niſi nomine abſentis.663.664.art.1.gl.1.nu.1.2.& 4
Iudex non debet iudicare cauſam illius, à quo beneficium accepit. 665. art.2.gl.1.nu.1
Iudex recuſatus,an valeat præſens eſſe, cum alter de cauſis recuſationis cognoſcit.668.nu.8
Iudex niſi petente parte non admittit probationem contra iuramentum. 756.nu.5
Iudex ad partis oppoſitionem quid ſtatuere debeat.78.n.2.gl.1.& 81 n.9. & quid ſi pars appellet.nu.ſeq.
Iudex non poteſt præcipere honeſto viro,vt alium ſuſpendat.84.n.20
Iudex non recipiens idoneum fideiuſſorem quando teneatur.195.n.42
Iudex pronuntiat ſententiam non obſtante appellatione, exequendam. 218.nu 13
Iudex quando pro delictis ſuæ familiæ teneatur.222.gl.15.nu.3

Digitized by Google

Iudex à quo poſt appellationem cognoſcit, quo ad tertium, ſecus poſt euocationem 160.num.105
Iudex quis prouiſionem concedat.136.num.31
Iudex incompetens ſemper dicitur grauare.201.num 10
Iudex an poſſit declarare hypothecam ante remiſſionem.123.num. 42
Iudex quando recognoſcentem non ſubditum condemnare poſſit. *ibid.* nu.46.& ſeq.
Iudex cauſam appellationis retinere debet, antequam aliquid faciat. 849 num.13
Iudex appellationis quando debeat condemnare,& addere ſententię.ibid. num.16
Iudex appellationis ſententiam reformat, & etiam emendat nouis actis. ibid.nu.18
Iudex appellationis quomodo pronunciare debent ſententiam. 845.nu.1
Iudex non moderatur mulctã à lege vel ordinatione taxatam.849.nu.10
Iudex appellationis an condemnare debeat in expenſis cauſæ principalis. 847.num.28
Iudex appellationis aliquando addere ſententiæ debeat.861.nu.32
Iudex competens quis dicatur.738.nu.6
Iudex quomodo debeat iudicare quando iura partium ſunt obſcura.741. num.4
Iudex ordinarius non eſt adeundus,ſi is ipſe fuerit conſtitutus arbitrator, & an arbiter poſſit proferre ſecundam ſententiam 695.nu.9.& 10
Iudex ordinarius ſi recuſatus fuerit, quis loco eius ſubſtituetur 696.n.11
Iudex ordinarius non Regios confirmat arbitrium.ibid.nu.4
Iudex confirmare vel infirmare debet ſententiam, non autem remittere ad arbitrium.697.num.7
Iudex Regius tantum de poſſeſſorio cognoſcit.724.nu.19
Iudex quando debet per ſeipſum examinare teſtes.778.nu.7
Iudex partẽ nõ cogit vt in ſua domo maneat pro interrogatione.774 n.9
Iudex an poſſit indulgere condemnato.806. nu.10
Iudex iudicatum perperam non reuocabit. ibid.nu.12.&c.& an poſſit corrigere ſententiam.ibid.nu.17
Iudex ordinarius quid ſit.816.nu.3.art.5
Iudex ſuperior non debet inferiori inhibere in caſu prouiſionis.54. nu.3. gloſſ.15
Iudex alterius loci an poſſit declarare literas executorias, vel inſtrumentum authenticum ibi factum.45.nu.2
Iudex ad garniendum interdum condemnat non ad ſoluendum. 70. nu 3.
Iudicandum inter mercatores ex bono & æquo. 430
Iudicandum ſuper reſcriptis,quomodo ſit.333.nu.177
Iudicans per ſordes vel contra ius grauare dicitur.859.nu 10
Iudicati ex eiſdem actis ſupplicatio debet.294.nu.80
Iudicati erroris propoſitio debet infra quinquennium.305
Iudicare ſuper literis ciuilibus quomodo parlamenta debeant. 275.nu 14
Iudicati nomine quid veniat.180 nu.11
Iudicatum per errorem non poteſt propriè iudicatum dici.298.nu.15
Iudicati actio exequi poteſt ſine literis requiſitoriis 371.nu 4
Iudicium reſcindens & reſciſſorium an cumulari poſſint.398.no.9.& ſeq.
Iudice diſcedente ante horam debitam, quomodo abſentes reſtituantur. 642.nu.16
Iudice in auditorio poſt horam manente, an citati (ſi venerint) poſſint moram purgare.ibid.nu.18.& 19
Iudice ſedente,ſi quis venerit,& ſtatim diſcedat abſque commeatu, non reſtituitur.ibid.nu.22
Iudices in recredentia, duo maximè debent videre, titulos partium, & earum capacitatem.738.nu.8
Iudices debent punire impetrantes ſi falſo allegauerint aliquem commiſiſſe contra pragmati.741.num.5
Iudiciales actus ad partis petitionem fieri debent, & quòd iudex ſit cautus,vt illam intelligat.637.nu.26.& 27
Iudices alterius regni requiri poſſunt.369.nu.27
Iudices nolentes procedere ſine literis Regiis puniuntur.381.nu. 39
Iudices negotiari prohibiti.429.gloſſ.14
Iudicis commodum, cauſa tangens facit ſuſpitionem, & quid de iudice ſeuero.671.nu.41.& 43
Iudicis mandatum præcedit adiunctionem procuratoris Regij.674 num. 12.& 13
Iudices appellationi deferre non poſſunt contra ordinatum. 135.nu.3
Iudices eccleſiaſtici an ad recognitionem laicos cogant.121.nu.28
Iudices in modicis quomodo procedere debeant 26.nu. 85
Iudicis incompetentia ſemper allegari poteſt.200.nu.1
Iudices nihil pro ſententia recipere debent.188.gloſſ.10.nu.4
Iudicis pronunciatio contra hæredem contumacem.95.nu.13
Iudices qui poſſint tutores dare.165.nu.12
Iudices regij de poſſeſsione beneficiorum cognoſcunt.189 gloſſ.11
Iudicis relinquitur arbitrio,quot ipſe vocare debeat conſulentes ad iudicandum proceſſum.144.nu.2
Iudicis ſententia requiritur in prouiſione.134.nu.17
Iudices ſeculares clericos iudicantes,officio priuati ſunt. 18.nu.33
Iudicum regiorum quidam maiores,alij minores.158.nu.2
Iudicum baronum, vel comitum ſententia quando ſit executoria. 241. gloſſ 2. nu.1
Iudicis officium quando oriatur.661.nu 48
Iudicis ſucceſſor expenſas taxare ſolet.817.nu.14
Iudicis nomine quid comprehenditur 595.artic.2.gloſſ.1.nu.2
Iudicis mandatum requiritur ad recuperandam rem ſequeſtratam. 750. nu.17
Iudici quando liceat accipere pecunias, & quando non 870.num. 12. 13.& 14
Iudici ſuſpecto an poſſit cauſa committi: & quot rationibus princeps iudicem committit,ſemota tamen recuſatione.663 nu.9. & ſeq.
Iudicibus quibus dirigantur literæ reſtitutionis.381.nu.40
Iuſſio ſecunda quando requiratur.322.nu.85
Iuſta cauſſa prouiſionem inducit.146.nu.140
Iuſta lex eſſe debet.17.num.18
Iuſta poſſeſsio an manutentio dicatur,contra Budæum.744.nu.8
Iuſtificari poſſeſſio debet ex titulis 736.num.1
Iura loquentia in ſeruis. ad filiosfamilias & monachos extenduntur. 26. num.83
Iura loquentia in appellatione, an locum habeant in ſupplicatione. 296 num.95
Iurare de calumnia Galli non ſolent,& quare.22.nu.50
Iurare an teneatur debitor poſt biennium.129.nu.49
Iurare an teneatur & quando habens inſtrumentum obligatorium. 52. num.3 gloſſ.11
Iurare debeant quomodo teſtes.782.art.12.gloſſ.1.nu.1
Iurare debet qui aliquid vult facere ſecundum conſcientiam.836.num.4
Iuramentum vnius non eſt integra probatio.756.nu.4
Iuramentum quomodo præſtandum,& de forma iuramenti.771.nu. 1
Iuramentum tantùm de veritate locum habet.772.num.4
Iuramentum ſuper articulis præſtandum.774.nu.1
Iuramentum quando requiratur,& an ſufficiat iurare per fidem.772. art. 10.gloſſ.vna.num.3.& 4
Iuramentum an requiratur in informationibus,& quòd liceat iurare ante diſpoſitionem.ibid.artic 12.gloſ.vna.nu.4.& 5
Iuramentum teſtium quomodo conſtare debeat, & quis modus iurandi. ibid.num.6.& 8
Iuramento non obſtante reſcinditur contractus.art.vno.412.nu.13
Iuramentum neceſſarium propter inſtrumenta reperta princeps contra reſtituit.379.nu.17
Iuramentum an impediat præſcriptionem ſex menſium.445.446.nu 9
Iuramentum tria requirit.522.num 40
Iuramentum in ceſſione debiti coram quo exigi debeat 576 nu.9
Iurare debent perſonæ cancellariæ neceſſariæ.& quid.344 gloſſ.5
Iurari debet veram eſſe ceſſionem,& quæ vera dicatur.576. gloſſ 7
Iurata donatio inſinuatur.522 nu.39
Iurati contractus an poſſint reſcindi,non obſtante iuramento, & quid obſeruet praxis.418 nu.42
Iuratum debitum non differtur per litteras annales 351.nu 22
Iuramento ſtandum tam in materia principali, quàm incidenti.238 art. 14 Et peierantis mulcta 826 nu.1. art.4.glo. vna.
Iuramentum non tollit non numeratæ pecuniæ exceptionem.126. nu.23
Iuramentum remiſſum,vel in contracto improbato interpoſitum non eſt exequendum. 85. num.10. & quando in ſupplementum deferatur. 22. num.58
Iuramentum de non impetranda diſpenſatione non valet.257.nu.62
Iurans non reuocare procuratores,an eos reuocare poſſit qui ſunt in contractu conſtituti. 39.nu.21
Iuratoria cautio ſeruitoribus & ancillis ſufficit. 174. gloſſ. 11. & quando omnibus ſufficiat 193 num.13.& 194 num.31
Iuriſcon.quanta ſit authoritas.15.gloſſ.4
Iuriſdictio quando poſt appellationem redeat ad primum iudicem. 260. nu.96.& an per recredentiam concedatur.185.nu 10
Iuri & æquitati reſcripta conuenire,alioqui reiici debent 314. nu.14
Iuri diuino,naturali,gentium, aut ciuili an reſcriptum derogare poſſit. 310. num.70
Iuriſdictiones diſtinctæ.365.in princ.
Ius non eſſe reſcriptum contra docto.ſuſtinetur.313.nu 9
Iuriſperitus nullus malus eſt. 7. nu 3
Iurium quaſi poſſeſſio quomodo amittatur.749.nu.20
Ius regaliorum tantum à curia ſuprema Pariſ.tractatur.789.nu.9
In ius vocare quid ſit.609.nu.5
Iuriſditionales ſunt patrimoniales.764.nu.6
Iuriſdictio per citationem perpetuatur.619.nu.118
Iuriſdictio acquirendi in alia ſpecie quàm vſus fuerit.712.nu.197
Iuriſdictio conceſſa requirit aliquod exercitium:& quando contradictio ſufficiat,& quando iure ſuo vtendum.710.nu.154.158. & ſeq.

L

LAicus iudex in materia beneficiali cognoſcit de poſſeſſorio, & eccleſiaſticus de petitorio.742.nu.4
Laicus purus qui dicatur, & quæ perſonales actiones puræ. 632.num.12. & ſeq.
Laicus decidens poſſeſſorium beneficij non remittat pro petitorio ad eccleſiaſticos.743.nu 23
Laicus non poteſt inducere poſſeſſionem beneficij, & praxis adipiſcendi.780.nu.121.& 122
Laicus iudex poterit tantum poſſeſſorio priuare clericum, non verò iure quod habet in beneficio.755.gloſſa 3 num 4
Laici quomodo clericos conuenire debeant.632.nu.10
Laicorum poteſtas ſuper rebus eccleſiæ diſponendis nulla.631.num.2
Laici ſtatuendi poteſtatem an habeant 12.num.58
Laicus cum clerico delinquens,à iudice laico punitur. 30.nu 117
Laudare licet etiam in cauſa appellationis authorem.art.5.gloſſ. vna.816. num.29
Laudare authorem quid ſit.758. nu.2. & priſca. lingua laudare eſt nominare. num.3
Laudare authorem in poſſeſſoriis an liceat.759. nu.21.& quomodo laudemus authorem in poſſeſſione mixta ibi. num.23. & concluſio contra authorem.nu.24

Digitized by Google

Laudatus author coram quo iudice conueniatur ad reſtituendum expenſas.764.nu.5
Laudato authori quid agendum.763.nu 3
Laudandus author non eſt in delictis 760 nu 30
Laudimium non ſoluitur ex emptione neceſſaria.558 nu.3
Lanificij quatuor ſunt genera. ... glo.3
Laniones an clericorum priuilegiis gaudeant.440.gl.13
Latro publicus,& nocturnus depopulator non iuuantur immunitate.449. num 14
Laudimia habet dominus fundiarius,non alium habens cenſum. 548. numero 9
Læſi mercatores in mercibus non reſtituuntur. ... nu.24
Læſio,ſimulatio & metus ſcindunt contractus 406.n.52 & ſeq.
Læſio poſt contractum ſuperueniens,an indicat reſtitutionem.419 n 46
Læſum in quibus caſibus minor non teneatur ſe probare.385.nu.16
Læſus extra iudicium an literis ciuilibus iuuari poſſit.277.nu 36
Læſum eſſe minorem requiritur ad reſtitutionem, & quando læſus dicatur.384.nu.4
Læſus etiam ab eccleſia vltra dimidiam iuſti pretij reſtituitur.415.n.16
Lecticæ mulieres per ciuitatem vti non debent.461.nu.40
Lecticarij qui.441 gl.14
Legatis literæ ſtatus conceduntur.358 glo 4
Legatum confratris relictum pium eſt 496.nu.3
Legatus & collegium cardinalium reſcribit.316.nu.16
Legatariis prouiſio fit.145.nu.122
Legatariis ſoluuntur legata per prouiſionem data cautione.140.n.71
Lagatario tres actiones dantur.87.nu.23
Legatus an euocare poſſit.155.nu 41
Omnia vitia non puniuntur lege ciuili.10.nu 37
Leges repertæ pro materiis inde ſequitur praxis ſuper criminibus. 650. nu.1 & 2.gl.1
Leges diuinitus promulgatæ ſunt,quomodo intelligatur.12.n.61
Leges ſumptuariæ. ... nu. 18
Leges regias non ſeruans punitur.510.gl.17
Leges ſub vſitato populi idiomate ſunt concipiendæ. ... gl.1
Leges ex conſenſu trium ſtatuum factæ.568.gl.3
Leges ſunt meliores quàm iudicum ſententia 7. nu 10. & penſari debent diu,antequam promulgentur, & parlamenta,& doctores conſuli. ibid. nu.11.& quibus de cauſis fiant.6.nu.9
Leges concedere duras,malum eſt.8.n.20 fierique non debent leges contra honeſtatem,iuſtitiam,& poſſibilitatem.9.nu 34
Leges vitium approbare non debent,nec omne quidem punire.10.nu. 36. & an foro conſcientiæ ligent.ibid.nu.40
Leges à canonibus quando approbatæ cenſeantur 12 nu.62
Leges de tutoribus loquentes etiam in clericis ſeruantur, & quoad infamiam.14.nu.73
Leges Imperatorum ſunt in regno receptæ,& an ſeruentur, & quatenus. 17.nu.20
Leges iuri diuino obuiantes non ſunt leges,ſed peſtes.32.nu. 124. & ſunt conſilio faciendæ.302.gl.32
Inuentores nouarum legum exoſi 7 nu.15
Legitima quo iure introducatur.662.nu.6 & 8
Legitimatus filius inſtitutus eſt ſaiſitus 730 nu.19
Legitimatio ſine expreſſione qualitatis ſpurietatis non valet 391.nu.8
Legitimè conceſſum reſcriptum quare dicatur.313.nu.8
Legitimatio & exemptio quando reuocari poſſint 150 nu.25
Legitimatis per ſubſequens matrimonium prouidetur.149.nu.13
Legitimus quis ſit.6. nu.2
Lenonum pœna,mors eſt.174 gl.12
Leuamentum 376.nu 9
Lex rationalis eſſe debet.9.nu 33
Lex Regia eſt filia conſuetudinis.585.n.6
Lex duodecim tabularum ſtatuit,vt conſuetudines ſeruentur.ibid.nu.1
Lex Regia de adiunctionibus aduocatorum quæ ſit.673 nu.1
Lex ficut.C.de paga.declaratur.317.nu.129
Lex comprehendit omnes caſus,quos continet ipſius legis ratio.407.n.2. gloſ.2
Lex publicati.C de teſta.declaratur.521.nu.25
Lex quiſquis.C.de dona.elucidatur.528.gl.2
Lex quicunque declaratur 547.gl.15
Lex 2.C.de reſcind vend.an habeat locum in decreto.566.nu.18
Lex quid ſit.6.nu.3
Lex regia qualis eſſe debeat ibid.nu 7
Lex non obſeruata nullas habet vires.16.nu.15
Lex qualis eſſe debeat.7.nu.16
Lex non eſt bona ſine Deo.8.nu.23
Lex poſſibilis eſſe debet.ibid.nu 24
Lex conuenire loco debet.9.nu.27
Lex habens plures intellectus,an allegari ad deciſionem cauſſæ poſſit.16. nu.3
Lex Vicellia correcta.30.nu.113
Lex & ordinatio cum agitur de peccato,cedit canoni.31.nu.120
Lex fundans ſe ſuper præſumptione non ligat in conſcientia.32.n.125
Lex fin.vt lite pendente C.non ſeruatur quoad infamiam.282 nu.6
Libellus in executione an detur.85.nu.5
An requiratur.213 nu.10
Libellus in ſummariis an & qualis requiratur.227.nu.12.13
Libellus quomodo admittendus.639.nu.23
Libelli concluſio pro euictione.763.nu.5
Libelli exemplum tradendum eſt authori laudato.765.nu.33
Libellum contra ſtylum iudex reiicit, ne iudicium eluſorium fiat. 604. nu 40.&c.
Libellus qua lingua concipi debeat.533.nu.7
Liber magiſtrorum artificij ſemiplenè probat.482.nu.8
Liber curati de quo proderit.487 nu.10
Liber ſepulturæ probat,& de quo.489 gl.4
Liber curati apud actuarium eſt ponendus 490
Libera res in præconiis quando dari cenſeatur. ... nu.20
Liberos apud acta profitendos 486 nu.4
Liberum arbitrium quid ſit.227 nu.6
Librarum appellatione veniunt turonenſes.240.nu.11
Libri ſcholaſticorum pro executione capi non debent.63.nu.95
Libri ſcholaſticorum quando poſſint retineri.74.nu.19
Libri ſcholaſticorum,& arma militum areſtari non debent.91.nu.62
Libro curati,aut pharmacopolæ,an credatur.490
Librum vnum conficere tenetur curatus.486.nu.8
Licentia producendi teſtes infinitos,cur ad decem redacta ſit. 814.nu. 1. gloſſ.5
Licitatio & licitator.553.nu.5 & 7
Licitatio noua ſit cùm dolus primùm interuenit.753.nu.1.gl.7
Licurgus quid fecit vt leges haberet perpetuas.16. num. 17. & de Numa Pompilio.nu.ſeq.
Lignarij fabri,quadrigarij, & plauſtrarij intra ſex menſes debita petant. 440 gl.14
Limitat & interpretatur reſcriptum.346.nu.144
Limitata ordinatio an extenditur vltra caſus expreſſos.407.nu.1.gl.3
Lineæ appellatione quid contineatur 151.nu.33
Lingua vernacula quæ & materna.532 nu.2
Linguarum varietas quare inducta.ibid.nu.3
Liquidatio quando fieri poſſit.46.nu.11
Liquidum non eſſe inſtrumentum opponi poteſt.45.nu.7
Liquidum quid ſit & quomodo fieri debeat.ibid.nu.8
Liquidum ſi non ſit,non habet executionem.114.nu 64
Literæ de pacificis poſſeſſoribus quando ſint impetrandæ.740.nu.10
Literæ appellationis quomodo impetrentur à cancellaria.838.nu.5
In cauſis prouiſionalibus non dantur literæ ſtatus.360.nu.1
Quibus concedi valeant literæ annales & aliæ.349.nu.12
Quibus literæ annales dirigantur.350.nu 16
Quibus non proſint literæ annales & quinquennales.ibid.nu.17
Inuentæ cur ſint literæ ciuiles.274.nu.6
Communis vſus Galliæ reſcriptum literas vocat Regias.313 nu.7
Quinque partes ſunt in literis Regiis.319 nu.67
Literæ moratoriæ annales,an impediant executionem 79.nu.25
Literæ oſtendi debent magiſtratui, in cuius iuriſdictione exequi debent. 71 num.8
Literæ quando annecti debeant commiſſionibus, & oſtendi magiſtratibus.72 nu.6
Literarum generalis eſt appellatio & in multiplici differentia.38.nu. 1
Literarum nomine omnes veniunt tam publicæ quàm priuatæ. ibidem num.5
Literæ Regiæ ad producendum inſtrumentum poſt concluſionem quomodo interpretentur.799 nu. 5
Literæ contra ſtylum curiæ,falſæ proferuntur.604 nu.39
Literæ iuriſdictionis attributiuæ non niſi ſemel impetrantur.666.nu.1
Literæ Regiæ præpedientes executionem areſti non valent.876.nu.4
Literæ renunciationis appellationis an ſint præſentandæ 867.nu 3
Literæ nouitatis à Rege,ſeu eius cancellaria concedi ſolent.734.nu.5
Literæ Regiæ cui ſint præſentandæ & quomodò.ibid.nu.7
Literæ anticipationis quæ continere debeant 865.nu.11
Literæ non facta mentione appellationis non valent.854 nu.9
Literarum comprobatio de pacificis poſſeſſoribus.741.nu.18
Origo literarum ſtatus 357.gl.2
Literas nouitatis Seneſchallus Nemauſen. & Caturcen. ex quodam ſpeciali priuilegio concedere ſolent 734 nu.6
Literæ ſtatus contra Regem non dantur, niſi hoc exprimatur. 397. verſ. octauò.
Literæ contra ſtatus quæ ſint.362.nu.5
Literæ ſtatus à quo concedi poſſint 363.nu 11
Literæ naturalitatis non cogunt ad conferendum beneficia.365.nu.4
Literæ naturalitatis cur exteris conceduntur.365 nu.10
Literæ requiſitoriæ non faciunt quem iudicem.370.nu.32
Literæ clamoris quare ſic vocentur 370.gl 1
Literæ annexæ ſunt neceſſariæ.370 glo.2.& à quo debeant obtineri. ibid.
Literæ contra ordinationes non valent.320.nu.71
Literæ mercaturam permittentes an valeant.429 gl.17
Literæ annales non impediunt debiti ceſſionem.377.gl 9
Sufficit factum in literis eſſe narratum.327 n.127
Literis iniuſtis non obediendum.338.gl.9
Literis primùm impetratis intra decem annos, & his non interinatis an poſt eos decem annos ſecundæ poſſint impetrari.421.nu.15
Literæ Regiæ iuſtitiæ magiſtratibus Regiis diriguntur.319 nu.64
Literæ quando præter voluntatem & importunitatem conceſſæ videantur.320.nu.71
Literæ quibus alius læditur,non valent.321.nu.77
Literæ contra ius,nullæ ſunt.320.nu.70 Et contra ordinationes. ... nu.1 gloſſ.5
Literæ contra publicam vtilitatem non valent.322.nu.86
Literæ an ſint in totum nullæ.324 nu 109
Literæ de committimus,quibus dentur.326 nu.121
Literæ inciuiles ſunt reiiciendæ.328.nu.132

Literæ

Digitized by Google

Literæ poſt præſentationem & fulminationem ligant.331.nu.169
Literæ Regiæ benignè recipiendæ.334.gl.1
Literæ iudicis ad Regem ſigillatæ eſſe debent 336 gl 7
Literæ vt ſimul petitorium cum poſſeſſorio decidantur, an valeant. 345. gloſſ.2
Literæ impetrari non debent,vt cauſa nouitatis & aliæ priuilegiatæ differantur.345.art 6
Literæ vt cauſæ in prima inſtantia tractentur in parlamento, non valent. 346 art.7.verſi.ſecundò.
Literæ vt auferatur ab ordinario iuriſdictio,non valent.art.tertio.347
Literæ ſtatus quæ.357.gln.2
Literæ annales ſine conſenſu debitorum impetrantur.349.nu.10
Literæ quinquennales contra creditores non valentes expectare non proſunt 351.nu.25
Literæ impetrantur contra literas quinquennales, ſed non contra annales.356 nu.66
Literæ quinquennales an proſint hæredibus.ibid.
Literæ nullæ nullum præſtant effectum.358.gl.7
Literæ ſtatus in quibus caſibus non concedantur.359.gl.vnica.
Literæ propoſitionis erroris poſt biennium impetratæ non valent. 318. num.42
Literæ regiæ magiſtratibus regiis dirigi debent. 274. 275. nu. 13.& 319. num.64
Literæ ſupplicationis ciuilis etiam à cancellariis impetrantur,ſecus in erroris propoſitione.279.nu 42
Literæ confirmantes ſententiam à iudice incompetenti latam non valent 201.nu.8
Literæ ſuperfluæ non ſunt impetrandæ 246 nu.2
Literæ de ſortiatur,quare ſic vocentur.2 5.nu.9
Literæ in forma ſupplicationis ciuilis, an impediant executionem. 249. num.18
Literæ iuſtitiæ anno pereunt 20.nu.44
Literæ teſciſſionis impetrari,& reus citari antequam agat,debet. 36. numero.156
Literæ ciuiles & inciuiles quæ ſint.272.nu 2
Literæ de debitis an executionem contineant 41.nu.6
Literæ patentes in erroris propoſitione requiruntur.298 nu.15
Literæ regiæ publicationem requirentes in magna publicantur camera. 274.nu.12
Literæ ſtatus non impediunt prouiſionem.79.nu 16
Literæ ciuiles contra areſta tantum curiarum ſupremarum impetrantur. 279.nu.51
Literæ ciuiles non inducunt litis pendentiam.ibid.nu 52
Literæ ſtatus differunt areſti executionem.290 nu.42
Literæ obligatoriæ quæ ſint.38.nu.2
Literæ obligatoriæ in toto regno executionem habent. hæc regula ampliatur,& limitatur.55.nu.1.gl.vnica.
Literæ regiæ,*du papier terrien*,an habeat executionem.42.nu.10
Literæ ſupplicationis quid continere debeant.288.nu.19
Literæ ſtatus prouiſionem non impediunt 79.nu.16
Lite pendente in cauſa appellationis durat primus ſequeſter, & an religioſi poſſint eſſe ſequeſtri 757.nu.10
Lite pendente ſi quis diſſipet fructus an petatur ſequeſtrum.755.nu.7
Lite pendente,non debet fieri inhibitio,ne quid attentetur.854.nu.2
Lites quæ mala pariant.35.nu 154
Litigantes inuentarium productionum conſcribunt 168 nu.15
Litigandum non eſſe,& facile,nec pro modico.34 nu.152
Litigantium vtroque non comparente quid iuris.633.nu.2
Litigioſæ rei ſequeſtrum ſit.751.nu.4
Litigioſæ rei dotalis & publicæ reſcinditur alienatio.426.nu.45
Litis conteſtatio perpetuat actionem.405 nu.14
Litis conteſtatio ex nominatione.764 nu.9
Litis initium quando dicatur 796.nu.1.art 3
Liti cedens quando ad expenſas tenetur.810 nu.12
Litium prorogatio eſt valde diſpendioſa.183.gl.2
Locari debet res ſequeſtrata,& cuius authoritate.752.nu 2.gl.3
Locari debent res ſequeſtratæ plus offerenti.ibid.gl.4.nu.1
Locari res ſaiſita non poteſt 556.nu.18
Locatores equorum intra ſex menſes debita petere debent.441.gl.15
Locatio rei ſequeſtratæ fiat partibus auditis.753.gl.3.nu.3
Locationis inſtrumentum primi anni etiam in ſecundo anno eſt exequutorium 62.nu.91
Loca tenentibus regiis an poſſit appellari.290.nu.36
Loci declaratio in delictis an fieri debeat.761.nu.19
Locorum diuerſitas in præconiis quomodo attendenda.564.n.5
Locus in quo proclamandæ ſunt licitationes.555.nu.6
Locum tenens generalis Regis,literas ſtatus concedit.358.gl.6
Locus in prima ſcriptura an ſit neceſſarius.120.nu.95
Locus partibus notus aſſignandus eſt 761.nu.27
Ludentes non tenentur ad reſtitutionem pecuniæ lucratæ.22.nu.56
Ludere allectus non tenetur ad reſtitutionem ſi fuerit lucratus.337.gl.3. verſ.præterea tractus.
Ludus puerilis excuſat homicidium.593.nu.89 & 90
Lucrum ex lege prouenien non requirit inſinuationem.521.nu.32
Lyſander munificentiam veſtimentorum aſpernatus.460.nu.34

M

MAgiſter creatus corruptis magiſtris eſt inhabilis.483.gl.vnic.
Quilibet magiſter artificij ad emendam tenetur.482.art.1
Magiſtratus in hoc regno capitur in partem formalem in tribus tantùm caſibus.222.nu 2
Magiſtri hoſpitij Regis mercari prohibentur.427 gl.5
Magiſtri computorum in quibus ſint ſupremi, vt ab eis non appelletur. ibid gl 6
Magiſtri artificiorum officinam & tabernam per ſe habere poſſunt. 482. num 9
Magna eſt impreſſio,ſi bona alicuius ſunt ſaiſita.387 gl.5
Magni conſilij officiales mercari prohibentur.427 gl.3
Magnum Regis conſilium parem cum curiis parlamentorum habet authoritatem 225 gl.9
Maior pars creditorum non poteſt conſentire quinquennali, niſi debita velit cedere.315.nu 59
Maior pars fortunarum,an in mercibus eſſe debeat, antequam quis dicatur mercator.436.nu.6
Maioribus quando reſtitutio concedatur.376 n.23
Mandans ſcribi recognoſcit.120.nu 15
Mandatum de prouidendo cur ſic dicatur.134 nu.10
Mala quæ proueniunt ex facili literarum conceſſione.338 gl.5
Mala plurima ex prorogatione litis eueniunt.358.gl 5
Mala fides impedit præſcriptionem ſex menſium in mercator.445.nu.3
Mala prouenientia ex confiſcationum conceſſione antequam ſint adiudicatæ.505 gl.8
Malefici an gaudeant immunitate.500.nu.27
Malitiis hominum obuiandum eſt 212 gl.8
Mandatum, diſpenſatio, & euictio in cauſa appellationis probari poterunt 341.nu 3
Mandatum procuratoris per teſtes probari poteſt.361.nu.8.& ſeq.
Mandatum quomodo ſignatum eſſe debeat 777.nu.3
Mandatum expirat per reſignationem.745.nu.7
Mandatum procuratoris quando reuocatur per mortem domini. 808. n.7
Manutenere verbum præſupponit poſſeſſionem 744.nu.5
Manutenere promittens rem in eodem ſtatu ad quod teneatur.ibid.nu.7
Manus Regia in incorporalibus rebus quomodo ponatur.736.nu.11
Manus iniectio & ſaiſimentum quando ad dominum fundiarium pertineat 549.nu.18
Manus garniri debet ſufficienter,non plenè.45 gl 9 nu.1
Manus in quo maniri debeat.52 nu.2.gloſſ. 12 & quomodo capiatur. 80. num. 1
Manus leuatio quid ſit, & quomodo fieri debeat, & quot requirantur. 184 gl.4
Manus leuatio conceſſa etiam ante ſubrogationem.190.nu.6 & quot requirantur antequam fiat.ibid nu.5
Manus Regia non apponitur in ſimplici ſaiſina.719.nu 13
Manus Regia ſaiſit res controuerſas inter partes Franciæ: nouitas inter Regem & ſubditum.724.nu 12 & 13
Manus Regiæ appoſitio quando petenda 725 nu 24
Manutenentia quod ad certos articulos 735.nu 22
Manus tenentiæ quomodo & quando intentetur:& libellus in poſſeſſorio quid.714 nu. 12
Manus Regia quando imponatur,& ab ea non appellatur.715.nu.23
Main garnie,quid ſignificet.52 nu 1 & pag 53
Margaritæ porcis adhiberi non debent 460 nu 27
Maritus contra vxoris hæredes pro funeris expenſis agit, vel dotem retinet.140 nu.66 & quando exceptionem non numeratæ dotis opponere poſſit.128 nu 39
Maritus ad prouiſionem condemnatur. 161.nu 39 Conſequitúrque dotis prouiſionem non ſolutæ.163.nu.28
Maritus in poſſeſſorio vxoris agit ſine illius mandato. 743.nu.32
Materiæ ſpirituales puræ quæ dicantur.632 nu.15
Materia realis & petitoria quæ dicatur:& perſonalis actio quæ. 824. numero 20.& 21
Mater filio ſcholaſtico cedere poteſt.573.nu.10.
Mechanici quæ dicantur.437.nu.23
Media pars iuſti precij quæ dicatur,& quid iuſtum precium.414.n.1
Medicaminum appellatione quæ contineantur.153 nu 2
Medici ad vulneratum,& chirurgi mitti debent ibid.nu.8
Medicus aut Chirurgus protelans morbum, nullum debet habere ſalarium.454.nu.8
Mendacium punitur.764.nu.12
Menſa amicorum patens 482.verſ Menſam.
Mentiens dicendo ſe potentioris nomine poſſidere punitur 763 nu.13
Mercatura quid ſit 436 nu.14
Mercatura parlamentorum officialibus prohibita.427 gl.4
Mercatura & per ſe & per alios quando prohibeatur.429.gl.15
Mercaturæ triplex prohibitio.ibid.
Mercatus quid.436.nu 16.& vxor mercalis.nu.ſeq.
Mercatus cur conſtituatur.515.nu.21
Mercatores quomodo referre debeant communem cuiuſlibet rei æſtimationem,& quomodo ad id cogi poſſint 827.nu.3.& 6
Mercatorum,menſulariorum,& aliorum ſcripturæ priuatæ ſunt. 209. numero 12
Mercator in diuerſis ſpeciebus poteſt negotiari.427.gl.1
Mercator patiens damnum illud debet ſocio nunciare intra annum. 432. num.19
Mercator quis dicatur.435.nu.2
Mercator antequam quis dicatur,neceſſaria.ibid nu.3
Mercator ex pluribus actibus,non ex vno dicitur 421.nu.10
Mercatores prohibiti dare merces minoribus,& annullatæ obligationes. 436.nu.34

Digitized by Google

Mercatores & artifices ſtatuta facere poſſunt,& ſuper quibus rebus. 430. verſ. Et ſic videmus.
Mercatores in nundinis merces recipientes, & demum eas occultantes puniuntur.431.nu 8
Mercatores foro cedentes poſſunt capi & torqueri. nu. 7. ibid. & pro publicis latronibus habentur.nu 9.ibid.
Mercatores ibi conueniendi ſunt vbi officinas & inſtitores habent. 432 nu.10
Mercatores duodecim pro centum poſſunt recipere, & non vltra ex Imperatoris inſtitutione.ibid nu 21
Mercatores vſurarij priuilegia perdunt.ibid.nu 13
Mercatores qui nobiliores 438 gl.3
Mercatoribus quare priuilegia concedantur 435 nu.9
Mercatorum exterorum cauſæ ſummariè in regno expediri debent. 432. num 23
Mercatorum ſcopus.436.nu. 18
Mercatorum duo genera.ibid.nu. 19
Merces in executione capi poſſunt.75.no 28
Merces plures exercere laudabile eſt.436.nu 12
Meretricis ſigna.459.nu 19
Metus iuſtus in literis exprimendus 389 gl.9
Metus quid ſit.411.gl.12.nu.1
Metus quomodo probetur 412.nu.14
Metus in vno actu adhibitus,an ad alios reſcindendos extendi poſſit.424. nu.4 & ſeq.
Metu coactus reſtituitur.378.nu.11
Metu vt aliquid factum dicatur,quæ requirantur.412.nu.4 & ſeq.
Metu durante non computatur tempus reſtitutionis.424.nu.1
Militari annonæ ordinis ſtatuta executoria.148 nu 7
Miles ſocius & aliæ perſonæ tenentur vltra quàm facere poſſunt extra parentem.27.nu.91
Miles vt excuſetur à bello requiſita.359.gloſ.vlt.
Milites in bello veſtimentis aureis vti poſſunt.460.num 28
Militibus & aliis perſonis bello neceſſariis literæ ſtatus dantur.358. gl. 4
Minor poſt publicationem reſtituitur.800.num.9
Minor ac furioſus dicuntur ſaiſiti.731.nu.41
Minor ex compromiſſo deceptus,an reſtitui poſſit.698.nu.9 & 10
Minor,ruſticus,mulier,& alius in expenſis ratione contumaciæ condemnatur.819.num 42 & 44
Minor contra minorem reſtituitur & eccleſia contra eccleſiam.377.num. 29 & 30
Minor etiam aduerſus vnum capitulum reſtitui poteſt.379.num.21
Minor litigans per procuratorem non reſtituitur 382.num 4
Minor ætas probari debet,& quomodo.384.num.3
Minor reſtitutus precium reſtituit. 386. num. 29. & an fructus pars. numero ſeq.
Minor probat ſe læſum.385.nu.15. Limitatur.nu.ſeq.
Minor hæres factus, exequi ex debito prædeceſſoris poteſt. 67. numero 9.& 10
Minor citari non debet,ſed eius tutor ſic.24.nu.72 & an ad mulctam condemnari poſſit,& condemnatus an poſſit exigi.235.nu.5.& an pro penſione domus exequi valeat.77.num 41
Minorum res immobiles ſine perquiſitione mobilium vendi non poſſunt. 102.nu.2.& quæ ſolennitas debeat interuenire.ibid.num.ſeq.
Minor renuncians appellationi an lædi cenſeatur 385.num.19
Minor factus maior à conſuetudine,an & quando reſtitutionem impetrare poſſit 392.393 gloſ.2
Minor quando ſit deterioris conditionis quàm maior.317.num.33
Minor dicitur duobus modis.394 num.1
Minor non priuatur feudo vel emphyteoſi.395.nu.20
Minor an reſtitutioni renuntiare & cedere poſſit.399 nu.5
Minor intra 30.annos non poteſt cogi ad agendum ſuper reſciſſione.399. num 7
Minor non agit tanquam maior priuilegiatus.401.nu.3
Minor releuari poteſt ab inſinuatione omiſſa.525.nu 6
Minor quando releuatur à decreto in re ſua vendenda interpoſito. 564. num.3
Minor in delictis reſtituitur.571.gl.11
Minores etiamſi iurauerint reſtituuntur.378.nu.4
Minores non petentes ſalaria,vel debita intra annum,ea non petunt 459. nu.1.gl 2
Minori quando denegari reſtitutio poſſit 381 gl.2.nu.2
Minori non denuntianti litem ſuccurritur 393 nu.11
Minori vel eccleſiæ non ſuccurritur poſt decretum.564 nu.2
Minorum reſtitutio fauorabilior,quàm maiorum.377.nu.27
Minorum priuilegia.394 nu 3
Minorum contractus multis modis reſcinditur.403.nu 6
Minorum reſtitutio duo copulatiuè requirit.ibid.nu.21
Minutarim quid ſit 441 gl 15
Miſerabiles perſonæ quæ ſint 175.gl.vlt.
Miſerab perſonæ petunt prouiſionem.176.177
Mobilia quando ſequelam habeant 76.nu 38
Mobilia pretioſa quoad alienationem, & reſtitutionem, ſi in his contrahens ſit deceptus,æquiparantur immobilibus.418 nu.36
Mobilia etiam pupillus non dat tutori.515.nu.7
Mobilium reſtitutio minori competit.403.nu 12
Mobilium ſeu immobilium hæres eſt ſaiſitus.730.nu.16. Et quando mobilium poſſeſſio amittatur.748.nu.2
Mobilium reſtitutio cui non conceditur, niſi prætextu minoris ætatis. 417 416.nu.34
Mobilium donatio non inſinuatur.521.nu.29
Moderamen adhibendum in comprobandis literis Regiis.741.nu.1
Modica res non recipit ſupplicationem 293.nu.68
Modus viendi quomodo probetur 599.nu 38
Modus inſtruendi teſtes,& an ſit licitum.790.nu.2.& 3.gloſ.7
Molitor fur dicitur 440 gl.10
Monachus an reſcriptum impetrare valeat.316.n.36
Monaſteria non iuuantur moratoria,quo minus feuda intra annum extra manum ponant 352 nu 40
Monacho abbatem accuſanti prouiſio fit.143.nu.103
Monaſterium non ſuccedit religioſo 17.nu 21
Monetarum officiales mercari prohibiti.428 gl 10
Monitio recipiunt iudices eccleſiaſticos,non Regios.600.nu.15
Monitio & executio an eodem die fieri debeant.70.nu.2
Monitorium de occultis an & quando famulos aſtringat.452.nu.11
Monopolia prohibita,& vnde dicta.484 nu.3
Monopolium capit,ſi nullus vult colere poſſeſſiones alicuius ex conuentione.204 nu 9
Montiſpeſſulani ſtatutum contra debitores exteros,vt capi poſſint, quomodo intelligatur.92.nu 56
Mora quæ dicatur,& quem in mora conſtituit interpellatio. 824. numero 14.& 17
Mora non poteſt purgari in appellationibus.833.nu.11. Et quæ requiratur.372.gl.3
Mora loci in quo facienda erat ſolutio,inſpicitur.824.nu.26
Morbus grauis quis dicatur.155 gl 8
Mores hominibus contrarios quis habere non debet.9.nu.26
Mors quomodo probari poſſit 491
Mortem beneficiati domeſtici nuntiare debent.ibid.
Mortui multi oblites.453.nu 6
Morte vnius colliticantium ſoluitur compromiſſum. 700. nu.19. & 701. num.32.
Mortuus non poſſeſſor non ſaiſit ſuum hæredem.732.nu.53
Mortuus ſaiſit viuum,addendum eſt proximum.731.num.47.& 729.numero 6 art.9
Mos ſupplicandi veterum,& cur pileus ſalutando amoueatur.186.nu.2
Motu proprio conceſſa reſtitutio, ſine partis petitione non valet 389. gloſſ.11
Motu proprio conceſſio principis quando non valeat.506.gl.vlt.
Mulcta imponitur proponenti facta noua ſine literis.340 glo. 2. & quare maior detur fiſco,quam parti.343 gl 7.& quando grauis imponi poſſit.ibid.gl.vlt.
Mulcta ante adiudicationem concedi non debet.505 gl.5
Mulctam minorem ordinaria an iudex infligere poſſit.562.nu 8
Mulctas capit habens minutum cenſum.548.nu.10
Mulcta quæ imponatur pro appellatione ab abuſu.864.num.1. Et mulcta vna datur in articulis coniunctis,& in perſonis.845.nu.6
Mulcta quomodo ſuper quolibet articulo imponitur.844.nu.1
Mulcta duplex contra appellantem 845.nu.9
Mulcta quæ ſit in patria iuris ſcripti.ibid.nu.1
Mulcta volentium acquieſcere appellationi 852.nu.3
Mulcta ordinaria contra temere appellantes in hoc regno.846 n.12
Mulcta pro qualibet appellatione imponitur.848.nu 1 artic.11
Mulcta pauperi à principe & ſenatu poteſt remitti ibid.n.4
Mulctam quando quis ſoluere non teneatur.10.nu.47
Mulcta deponi non caueri ſolet 300 nu.29
Mulcta ſupplicationis apud graphetium deponi ſolet.288 nu.21
Mulcta clericis irrogari non poteſt.239 nu.3
Mulcta maior parti quàm principi debetur.283.gl.vlt.n.1
Mulcta in prima inſtantia in ſenatu irrogata eſt executoria.240.nu.9
Mulctatur ſupplicans errorem non probans.262.nu.120
Mulctæ in curiis ſupremis quæ ſint.281.nu.1.glo.6
Mulctæ impoſitio infamiam non inducit.239.nu.4
Mulctæ ſententia quando non ſit executoria, & an per perſonæ prehenſionem exequenda ſit.ibid.nu 5
Mulieres qui iouenerit,& vſus frequens apud Pariſ.460.nu.36
Mulier pro debito quando capi valeat.104.num.32.& an poſſit beneficio Velleiani vti.ibid.
Mulier aſtringitur ordinationibus regiis, & maximè ad recognitionem cedulæ 114 nu.1
Mulier inhoneſtè viuens expelli poteſt.146.nu.133
Mulieri à viro expulſæ quando prouideri poſſit.162.nu.17
Mulieri etiam prouidetur.149 nu 17
Mulieres quomodo vocentur ad teſtimonium, & an ire teneantur. 784. num.6
Mulier alienationi rei dotalis conſentiens reſtituitur.378.nu.9
Mulier nupta ex conſuetudine Regni Franciæ non poteſt contrahere,niſi ſit mercatrix publica.423.nu.35
Mulieres an veſtibus aureis vti poſſint, & ſericis & an poſſint eis prohiberi.459.nu.16
Mulieres etiam veniam ætatis impetrant 488.nu.32
Mulieris contractus reſcinditur.404.nu.21
Mulierum grauis importunitas.504.nu.8
Multiplex cenſus & qui non præſcribatur.551.nu.2
Multiplicatio literarum & diſpenſationum totum turbat mundum. 299. gloſſ.15
Multiplex ſupplicatio.286.nu.1
Multitudo eſtrænata quæ dicatur. 789.nu.4.gl.5
Munera iudices non libenter accipere debent.869 nu.1
Et quis munera in domicilio ſubire poteſt.656.nu.28

Digitized by Google

Murorum refectio an pertineat ad clericos.171.nu.3

Mutua vel reciproca traditio ſub pacto ne inuicem præſtetur euictio. 766.nu.54

Mutuare non cogitur creditor chirographum habens,ſed illud reſtituere cogitur.131.nu.71

Mutuum recipiens nomine alieno,an illud reddere teneatur. 65. 66. numero.127

Muti & ſurdi contractus quando valeant,& quando non.404.n.19

Mutuans pro re emenda,an illam rem habeat obligatam. 539. num.26.& num.ſeq.

Mutuum recipiens minor an reſtituatur.385 nu.21

Mutuum à pupillo factum tutori an valeat.515.gl.7

N

NAtales quid.486 nu 2

Naturales hodie per oblationem curiæ non legitimantur. 23. numero 67

Naturales non ſuccedunt parentibus,nec conſanguineis.ibid.n.68

Naturalis poſſeſſio quomodo amittatur.748.nu.5

Natus extra ciuitatem tempore peſtis non minus dicitur ciuis. 487. numero 17

Naufragorum bona dominis territorium applicantur.24 nu.74

Nauarræ à Rege ſupplicatur.289.nu.29

Neceſſaria lex eſſe debet 9 nu.29

Neceſſaria antequàm minor reſtituatur.384 nu 2 & ſeq.

Negans propriam ſcripturam quomodo puniatur.22.n.60

Negans ſubſcriptionem punitur.113.nu 54

Negans propriam ſcripturam duplici pœna non punitur.131.nu.73

Negata ſcriptura & per comparationem probata an probet.111.num.31. quid ſi per duos teſtes probata fuerit.121.nu 24

Negligentia iudicum quomodo punienda.336 gl.vlt.

Negociatoris clerici bona capi poſſunt.65.nu.119

Negociatores qui ſint.437.nu.25

Negociorum geſtori an donari poſſit.516.nu.21

Negocium malè geſtum, an reſcindatur per minoris reſtitutionem. 383. num.18

Nemora non debent ſcindi lite pendente 149.nu 11

Nemorum magiſtris mercatura eſt prohibita, & aliis officialibus ibi numeratis.428.gl.8 & ſeq.

Nepoti etiam prouiſio fieri debet.148.num.7. etiam ſi eſſet emancipatus num.ſeq.

Nero ſuperabat voce præconem.615.nu.74

Nobiles & milites negotiari prohibentur 426.rubr.verſ.Secundò.

Nobilitas mercatura amittitur 436.nu 21

Nobili puellæ pauperi prouidendum eſt.175.gl.vlt.

Nocturnus depopulator agrorum quis ſit, & an gaudeat immunitate. 499.nu.15

Noctu ſepeliri cupienti non eſt credendum 138.nu 51

Nomina verbalia quid denotent.416 nu.11

Nomina debitorum an capi in exequutione poſſint. ... nu.42

Nominatus qui non eſt in inſtrumento an poſſit executionem facere. 48. num.28

Nominare quis poſſit & nominari.758 nu.8

Nominatio etiam poſt litem conteſtatam peti poteſt 762. num.4 & quomodo facienda.766.nu.12.Et debet peti ante litem conteſtatam. 768. nu.2.& non habet locum in perſonalibus.759.nu.25

Nominatio & ſummario quid.758.n.5

Nominatione perpetuantur actiones temporales.764.nu 10

Nominatus exonerat nominantem.763.nu.6

Nominatus an poſſit inclinare forum.ibid.nu.7

Nominatus recuſans venire punitur.764.nu.1

Nominatus quomodo tueri debeat nominantem.ibid.n.8

Nominatus patrocinium & defenſionem ſuſcipere debet in primo termino.ibid nu.1

Nominatio in iudicio quomodo facienda 759. nu. 17. & in quibus rebus hæc laudatio ſiue nominatio ſit facienda.ibid.nu.18.& hæc nominatio locum habet in iuribus.ibid.nu.20

Nominationis effectus quis.758.nu.7

Notabiles qui dicantur.244.nu.3

Notarius de conſenſu partium an poſſit inſtrumentum conficere extra locum in quo eſt præfectus.58.nu.52

Notarius creatus ſimpliciter in toto regno inſtrumentum conficit. 59. num.53

Notarius quomodo conficere debeat inſtrumentum.130.n.61

Notarius vnus ſufficit in iudicio,licet extra iudicium duo requirerentur. 115.nu.71

Notarius omittens ſolennitates,quando falſi puniri poſſit.77.nu. 4. Contra veritatem verò ſcribens,falſi tenetur.78.nu.3

Notarius qui defunctæ vxoris voluntatem non fuit executus, moriendo ſe damnatum proteſtatus fuit.142.nu 37

Notarius non creatur iudex in regno.39.nu.16

Notarius apoſtolicus an inſtrumenta in regno conficere poſſit, & de quibus rebus 57.nu.37

Notarius regius an poſſit obligare clericos contrahentes ad coërtionem eccleſiaſticam ibid.nu.41

Notarius apoſtolicus vbique inſtrumentum de iure conficere poteſt. 58. num.44

Notarius curiæ ſpiritualis an inſtrumentum executorium conficere poſſit.ibid.nu.46

Notarius regius non vbique inſtrumentum conficit, niſi ſunt notarij Pariſienſes,Aureliæ,aut Montiſpeſſulani.58.nu.51

Notarij intra quod tempus ſalaria petere debeant.452 gl.11

Notarius apoſtolicus quando inſtrumentum obligatorium conficere poſſit.444 gl.21

Notarius alteri ſtipulando qualiter verba concipere debeat.527.nu.4

Notarij & tabelliones ex communi loquendi vſu differunt.72.nu.4

Notarij ſcriptura quando priuata dicatur.108.nu 8

Notario pecuniam numeratam aſſerenti creditur.130.nu.59

Notariorum certus numerus eſſe debet.59 nu.54

Notarij quomodo in cauſis eccleſiaſticis exequuntur.615.nu.71

Noua facta proponens in appellatione, ad mulctam condemnatur. 340. gl.2 & quæ dicantur.341.gl.4

Noua definitio reſtitutionis.375.nu 3

Noua declaratio in conſtitutione precarij contra doct.528 gl.3

Noua facta allegare & probare in cauſa appellationis quando liceat. 27. num 95

Nouatio quando fieri dicatur 47.num. 20.& an executionem impediat. 249 nu.15

Nouatum eſſe debitum opponi poteſt,& quando.47.nu.19

Nouercale odium.574.nu.17

Nouitas pro poſſeſſione eligendi.736.nu 6

Nouitas non intentatur poſt annum.718 nu.1

Nouitatis remedium quomodo datur:& vnde cauſa nouitatis dicatur : & quis eius ſit inuentor 714.nu.6.7

Nouitatis caſus quid comprehendat.ibid nu.9

Nouitatis literæ ob minas non impetrandæ.714

Nouitatis querela requirit nos fuiſſe poſſeſſores.712 nu.10 & 12

Nouum omnino non poteſt in cauſa appellationis deduci 342.nu.14

Nouus intellectus ad l.vnic.C.de mulierib.quæ propriis ſeruis ſuis ſe iniunxere.30 nu.111

Nubere permittitur reſcripto 329 nu.149

Nubere volens inferiori mulier, vt priſtinam viri retineat dignitatem, literas impetrat 380.nu.38

Nudi ſepeliri non debent epiſcopi & ſacerdotes.138 nu 49

Nudo pacto promiſſum in inſtrumendo eſt exequendum.55.nu.15

Nudo pacto mercatores obligantur.433.nu.26

Nullitas citra appellationem in hoc regno non deducitur.215.nu.8.& an executionem impediat.215 nu.6 & an contra ſententiam principis & parlamentorum proponatur.305.nu.2

Nullitate ſublata, non cenſetur ſublata nullitas, per quam negatur iuriſdictio 200.nu 3

Nullitate pendente quando executio fieri poſſit 215.nu.4

Nullitatem areſtorum proponens, intra quod tempus eam allegare debeat.305 gl.2

Nullitas contractus etiam in hoc Regno allegatur.423.nu 3

Nullitas contractus an poſſit allegari poſt decem annos.415 nu.21

A nullitate releuari quis poteſt 379 nu.23

Nullus aut annullandus contractus quando dicatur.402.nu.2

Nullus eſt contractus contra legem initus.405.nu.37

Nuncius tenetur copiam citationis cum executione relinquere. 688. numero 5.& 6

Nuncius non ſuſpectus ad atteſtationes cauſæ ferendas, eligendus. 786. num.12 & 13

Nuncius cauſarius excuſat morbo impeditum.684.nu 98 99

Nuncius non tenetur onus ſibi commiſſum oſtendere:& an credatur notario ſcribenti onus commiſſum ſibi fuiſſe.628.gl.1.n.3 & 4

Nundinarum debitum eſt priuilegiatum.248 nu.6

Nundinarum Campaniæ & Briæ debita non timent moratoriam. 353. num.36

Nundinæ & mercatus diebus feſtis, & cemiteriis prohibentur. 432. numero 15.

Nuptias inceſtas contrahens poſt Papæ diſpenſationem bona non perdit. 23.num.65

O

OBiectiones quæ poſſunt fieri contra arbitrium.737.nu.18

Oblatio quomodo excuſat ab expenſis.813.n.57

Oblatio debiti facit ceſſare præconia.556.nu.17

Obligans ſecundo debet prædicere de prima obligatione.541.nu.41

Obligans ſecundo,quid cenſeatur obligare.ibid nu 42

Obligari res donata,an poſſit ante inſinuationem.529.gl.7

Obligatio poſt inſtrmento obligatorio etiam à notariis apoſtolicis confecto 444.gl.21

Obligatio etiam dicitur manu priuata 453.gl.14

Obligatio quomodo capiatur.41.nu.1 gl.3

Obligati inſolidum ad doërium, diuiſionem non petunt, ſed inſolidum coguntur.155.nu.7

Obligatus ſimpliciter an debeat & quando moneri.106.nu.1

Obligatus iure in vno loco,vbique eſt obligatus,& ideo in eum executio fit.66.num.4

Obligatus perſonaliter ſicut capi poteſt,an eius etiam hæres.67.nu.21

Obligatus in inſtrumento ſigillato,qui non eſt ſoluendo,bonis cedere tenetur.61.nu 76

Obligé vulgo quomodo capiatur.41.nu.3

Obrepere quid.326.nu.124

Obreptitium & ſubreptitium nullum affert fructum.327.nu.126

Obſeruare quid.15.nu 1 gloſſ.5

Obſeruatio an actus aliorum declaret.16.nu.21

Obſeruatio ius declarat.15.num 2.declaratque locorum dubitationes.16. num.4.ſuppléque verba omiſſa.ibid.num.9
Obſides literas ſtatus impetrant. 358.glo 4
Obtinens io parte an ſit in emendam condemnandus.280.gloſ.4.0.1
Occupans vi non poſſidet.736.num.13
Occupans rem poſt ſentcotiam punitur.163.num.23
Odioſum,fauorabile,& miſtum,quid.328.nu.135
Offerens pretium pro re in licitatione,an poſſit illi obligationi renuntiare.106.ou.10
Offerre cautionem an teneatur recredeotiarius 191.nu.3
Offerenti plus res licitata adiudicabitur.565.nu.18
Officia non pretio aut gratia obtioenda 439.gloſ.5
Officiales Regij negotiari prohibentur 427.glo.2
Officiales Regis,patris,& matris illius dicuntur potentiores.570.glo.8
Officia ſecularia non debent concedi antequam vacent.504.gloſ.2
Officialis an durante ſuo officio poſſit contrahere cum ſuis ſubditis.405. num.32
Officium hodie vacat excellentiſſimum,quod nemo impetrat 429 glo.14
Officium boni ſerui.448.gloſ.2
Officium Regium viuentis oiſi per reſignationem noo eſt alteri conferendum.506.gl.vlt.
Officium ſequeſtri quale ſit 752.n.1 glo.3
Officium in remunerationem conceſſum non reuocatur.723 nu.6
Officium emptum à domino cenſetur irreuocabile.ibid.o.7
Officium iuſdicentis emi non debet.870.n.11
Officiales an conſequantur ſalaria eius temporis quo non ſeruierunt ibi. num.10
Officiales Regij ſunt perpetui. 713 nu 9
Officium iudicis poſt biennium implorari poteſt, licet exceptio non numeratæ pecuniæ opponi poſſit. 131.nu.72
Officium iudicis implorare poteſt iuſtam habens exceptionem. 50.n.55
Officium index miſerabilibus perſonis etiam non petentibus tribuit. 176. gloſ.vlt.verſ.Septimò.
Omiſſa ſolennitate vel nulla ſolennitate quid ſignificet.227.nu.5
Omiſſio teſtium publicationis an vitiet ſententiam, & quaodo fiat in curia Romana 800.nu.4.& 5
Omiſſione facta per literas ciuiles prouidetur.275.nu.19
Omiſſo medio quando appellandum ſit.177 glo vlt.
Omittens authorem nominare ao præiudicet habenti ius 764.n.14
Omnis & totum an differant 40.nu.2.
Oous appoſitum in contractu æſtimatur,ad hoc vt poſſit reſcindi ille contractus per l 2.415.n.17
Operarij non tenentur expectare ſolutionem per literas quinquennales. 352 o 26
Opponere ſeſe temere contra ſententiam quomodo puniatur. 875. gloſ. vlt.num.1
Opponentibus vt debitum eis exoluatur non datur exemplum auctionum.ſed dilatio 563. nu.3
Opponenti datur dies ad allegandum cauſas oppoſitionis.565.n.17
Opponens ſe calumnioſè præconiis quando mulctetur.561.n.4
Opponens non recipitur poſt ſententiam diſcuſſionis 562.n.10
Opponere præſcriptionem ſex menſium quis debet. 445.n.13.& 16
Opponere præconiis multis modis licet.563.n.1
Opponi quæ poſſint contra dilationem moratoriam 356.nu.67.& ſeq.
Opponi quæ poſſint contra inſtrumentum inſinuatum.527.n.14
Opponi quæ poſſint contra ceſſionem.578 glo.vlt.
Opponere contra executionem quis poſſit 217.nu.2
Opponere volens,ſi non ſe oppoſuit,quid agere debeat.198 n.11
Opponere omittens tempore executionis, an poſtea poſſit, & quæ praxis ſeruari debeat.50.n.56
Opponere quis prius quàm appellare debet.51.n.5
Opponere an quis ſe debeat in proclamationibus,& an aliàs ius ſuum perdat.101.n.2 gloſ.2
Opponens ſi non compareat die aſſignato,executio perficitur.51.nu.12
Opponi quæ poſſint contra literas ciuiles. 281.nu.3.gloſ.6
Oppoſitionis contra literas de debitis cognitio ad iudices ordinarios pertinet.42.nu.9
Oppoſitio an recipi debeat die quo bona mobilia licitantur.50.nu.36
Oppoſitiones quæ poſſunt opponi contra executionem.45.n.1 & ſeq.
Oppoſitionibus non obſtantibus prouiſio eſt exequenda 159 gloſ.5
Oppoſitionis cauſſa debet coram ordinario opponentis tractari.50.nu 49
Oppoſitionis multi effectus.173 glo.9
Opponi quæ contra appellationem poſſint.859.o.5
Opponens temerè condemnatur, etiam ad triginta libras parti applicandas 874 ou.1 gl 4
Oppooens temere contra areſta ad ſexaginta libras mulctatur. ibid. ou. 1. gloſ.3
Opponens reiectus an repetere poſſit ſuam exceptionem.ibid.n.9
Oppoſitio ſummariè tractanda 873 nu 13
Oppoſitio iuſta quid poſſit.& opponens contrarias poſſeſſiones baptizat. 724 nu 7.& 8
Oppoſitiones in nouitate, & quomodo oppoſitio generalis præualet ſpeciali.724 n.3 & ſeq.
Oppoſitio partis eſt neceſſaria contra iudicem cognoſcentem. 323.n.100
Oppoſitio partis probanda eſt 339 gloſ 13.
Oppoſitio ad fines diſtrahendi quomodo fiat.563.o 2.
Opus exceptum,vt per alium non compleatur monopolium eſt 493.n.18
Ordo quid,& quotuplex.553.nu 15
Ordo in ſequeſtro obſeruandus.714.755.n.1.2 & ſeq.gloſ.2
Ordinarij auferentes beneficia nomioatis per falſas collationes ſunt fures,& homicidæ.493.glo.2
Ordinarius iudex quis dicatur.524 .nu.2
Ordinare quid ſit.15.gloſ.3
Ordinaria remedia agendi in ſucceſſionibus ceſſant, & interdicta proponuntur.25.nu.79
Ordinatio regia de notariis apoſtolicis.57.nu.38
Omnes an ſubiiciantur ordinationibus.11.ou.49
Ordo iudiciorum à iure deſcriptus non ſeruatur.17.nu.88
Ordo iuris quoad executionem in Francia ſublatus.104.n.1
Ordo curiarum ſecularium etiam inter clericos ſeruari debet.13.nu.63
Ordinatio loquens in vna perſona,io alia locum non habet.69.n.25
Ordinatio prohibens appellationem an valeat.51.nu.1
Ordinatio quomodo reformanda. 31.n.121
Ordinatio an appellationem ab interlocutoria tollere poſſit.235.n.2
Ordinationes corrigentes ius non interpretantur ſecundum ius.34.n.143
Ordioationes ſecundum ius interpretari debent.33.num.139
Ordinationes quæ ſint.15.gloſ.3
Ordinationes & leges in ſuo debent ſeruari foro.32 nu.127
Ordinationes quare fiant.135.nu.22
Ordinationes Regis an omnes ſeruare teneantur.11.nu.49
Ordinationes deuiantes à iure canonico an ſint ſeruandæ.14.n.78.
Ordinationes ſunt ſecundum ius commune,aut contra aut præter.33.numero 142
Ordinationes an ligent eccleſiam & clericos 12.nu 55.
Ordinationes iuſtæ etiam io conſcientia ſeruandæ ſunt ibid.n.62
Ordinatio imperatoris Caroli V de petendo debito. 443.n.8
Ordinatio curiæ ordinem omnem præconiorum breuiter perſtringens. 559.num.9
Ordinationes & conſuetudines ligant etiam minores 571.gl.11
Ordinationem alleganti conditori vel legem,creditur.199.nu.23
Orphanis prouidendum.175.gloſ.vlt.
Oſtendere nollentis executionem,& expleta actus annullantur.198.nu.12
Oſtenſio io ſeruitutibus.760.nu.6
Oſtenſio facta deferenda eſt ad iudicem qui commiſit.762.n.34
Oſtenſio rei quomodo fieri debeat. 761.nu.21. Et in quibus ſit facienda. 760.oum.3.
Oſtenſio literarum & poteſtatis ſtatim fieri debet 360.nu.4
Oſtenſio & venta fieri non poteſt poſt literas ſtatus.362.nu.9

P

Pacifica poſſeſſio requiritur io triennali poſſeſſore.740.nu.12
Pacis factæ tranſactio non reſcinditur minoris teſtitutione. art. 383. num.14
Pacta cum mercatoribus ſe occultantibus quando valeant 432.n.6
Pactio plurium monopolium inducit non vnius 485.nu.15
Pactum interrumpit præſcriptionem ſex menſium.445.nu.6
Pactum de noo petendo an executionem impediat.47.nu.27
Pactum de non opponendo exceptionem non numeratæ pecuniæ, an exceptionem tollat,& quid operetur.127.nu.29
Palàm & bona fide quando tutor facere cenſeatur.513.nu.8
Palàm quando fieri dicatur 129.nu.52
Pannarij qui ſint.438.gloſ.3
Panni vlna taxata.456 nu.2
Panni non ſignati confiſcati ſunt.ibid.nu.11
Panni exteri in regno vendi non debent.457.art 2
Panni prohibitio,ne quis vltra talem valorem portet.432.nu.17
Panni exteri quando non confiſcantur 457.art.2.
Panni exquiſiti prohibentur 460.nu.33.
Paonorum latitudo & longitudo.456.nu 9
Pannorum appellatiooe quid veniat.457.nu.13
Papa bona eccleſiæ detinentes excommunicat.612.nu.42
Papa ſuper ſpiritualibus reſcribit.Rex ſuper temporalibus.337.nu.69
Papa quomodo in terris etiam Imperij citat.373.nu.17
Papæ pro indigno ſcribenti,an ſit obtemperandum.328.ou.133.
Parlamenta exequuntur teſtamenta. 144.nu 82
Parlamentum an à ſeneſchallis, & aliis inferioribus euocet, & quando poſſit.256.nu 48
Parlamentum ab alio non euocat.255.nu.46.nec à generalibus ibid.num, ſequentib.
Parlamentum omiſſo medio retinet cauſam deuolutam.835.nu.17
Parlamentum in quibus remittit ad ordinarium.741.nu.8
Parlamentum pendente appellatione,de attentatis cognoſcit.854.n.1
Parlamenti curia ex cauſa poterit prorogare, vel nouam coocedere dilatiooem.739 nu 7
Parlamentum Tholoſanum remiſſionem ad aliud parlamentum non concedit.371.nu 7
Parendum io licitis & honeſtis.338 gloſ.7
Parens generaliter hic pro quibuſcunque conſanguineis accipitur.732.n.2
Parentes ſunt ſaiſiti de bonis filiorum.730.nu 28
Parochialis ſacerdotis ſcriptura priuata eſt.108.n.6
Pars ante expenſarum taxationem iurat, qui & expenſas probare debet. 817.nu.10
Pars appellans à taxatione vnius articuli, non impedit ſententiam iudicis ſuper aliis.810.nu.1
Pars citatur vt videat iurare teſtes,quorum depoſitio parte non citata non valet.781.nu.1.& 3
Pars an ſoleat citare ad deſertionem:& quot modis dicatur deſertio.849. oumer.1.
Pars vt audiat ſententiam citatur.804.nu.3
Pars altera noo iuuatur appellatione partis.819.num.25. & vt pars excludatur, iudex debet pronuntiare contumaciam, ne poſt tempus actus reiteretur.

Digitized by Google

reiteretur. 651. num. 3. Nihil innouari debet pendente appellatione. 854. num. 10
Partis abſentia præſumitur, donec intimata fuerit ſententia, & an poſſit renunciari reductionem ab arbitrium boni viri. 691. nu 9 & 10
Partis præſentia ſupplet citationis effectum. 637. num. 4
Parte non petente non poteſt prorogari, vel dari noua dilatio. 759. n. 5
Parte vtraque appellante ab arbitrio, quomodo pœna exigenda. 136. num. 6. & cui applicanda. 690. num. 9
Partes debent comparere die ſequenti, quando dies cognitionis erat feriata. 637 num 24
Partes non poſſunt verbis legis prohibitoriis renunciare. 788. num. 4 & 5
Partes poſſunt tres menſes prorogare, non procuratores. 838. nu. 22
Partes eligunt peritos, & ſi diſcordant, iudex. 483. num 14
Partes debent ſe ſingulis annis præſentare. 866. num. 1
Partes an ſimul & petitorium & poſſeſſorium proſequi poſſunt. 207. num. 7. & ſeq.
Partes ius amittunt ob longas appellationes. 212. glo. 7. & cur ſoleant ad mulctam Regi applicandam condemnari. 266. num. 18
Partes mentientes habitationem quomodo puniantur. 78. num 4. gloſ. 5
Partibus incumbit facta contraria allegata probare. 737. num. 17
Patui ſigilli & conuentionum Nemauſi ac caſtri de Lombrieres praxis. 40, num 24
Pars habebitur pro citata, quando impeditur, ne citetur. 372. num. 18
Pater celans mortem filij punitur. gloſſ. 493 num 1
Pater an poſſit conſentire filio ſibi donanti 516. num. 19
Pater non cedit filio priuilegiato, non ſcholaſtico. 574 num. 18
Pater cedit filio ſcholaſtico, & in quibus caſibus. 572. num. 1
Patri fit etiam prouiſio. 154. 155
Patrimonialia Rex concedere non debet 306. verſ. Alia ſunt.
Patrinus, præceptor, vitricus, & adoptiuus, non cedunt ſcholaſticis. 573. 574. num. 13
Patruus, auunculus, amita, matertera, & patruus magnus cedere poſſunt. 575 glo. 5
Pauperes qui dicantur. 352 num. 25
Pauperes fiunt ex ſuperfluis veſtibus. 459. num. 22
Pauperes homines fiunt ex reliquiis redditũũ: ideo bonum eſſet, ne plures anni cumularentur. 537 glo. 4 & ſeq.
Pauperibus prouiſio fieri debet. 174 num 1.
Pauperum priuilegia & incommoda 176. glo. vlt.
Peccata noſtra impediunt, quòd non verè iura, & reliqua alia interpretemur. 595. num. 4
Peccat princeps quando appellationem non recipit. 291. num. 52
Pecunia redacta ex venditione ſolui debet creditoribus. 400. nu. 7
Pecunia minuta recuſari non debet 78. num. 4. glo. 1
Pendente appellatione in carcere pars intrudi poteſt. 854. num. 13
Pendente appellatione condemnatur appellãs ad ſoluendum redditus per modum prouiſionis 71. num. 7
Pendente nullitate quando fiat executio. 205. num. 3
Pendente appellatione an quis poſſeſſor immobilium cenſeatur. 209. n. 14
Pendente appel. etiam in redditibus ſolet fieri prouiſio 242. num 4
Pendente litem in literis euocationum exprimi debet. 257. num 87
Pendente reſciſſione ſuper erroris propoſitione literæ ſtatus impetrantur. 363. num 12
Pendente reſciſſione, contractus ſeruari debet. art. vno 408. num. 7
Pendentibus præconiis, an res ſubhaſtata vendi poſſit 556. num 16
Penſio domus pro expenſis neceſſariis factis retinetur. 77. num. 44
Penſio per modum prouiſionis ſoluitur. 145. num. 125
Penſio, penſitatio, tributum, & alia nomina declarantur. 536. glo. 2
Penſiones domorum exiguntur non obſtantibus literis dilatoriis. 353. num. 37
Perircles apud amicos cur non cœnabat. 481
Periculo domini quando res non pereat. 395. num. 22
Perire ſi res, conſumiue poſſit, prouiſio fieri debet. 146. num. 139
Periculum in mora ſupplet nuncij relationem non viſam. 638. nu. 5
Periurium tribus modis incurritur. 351. num. 23
Permiſſio extrahendi ab eccleſia, conceſſa 502. num. 2
Permutatio beneficij ſi contineat deceptionem vltra mediam iuſti valoris, an & quando poſſit reſcindi. 415. num. 10.
Peregrini & aduenæ, miſerabiles perſonæ vocantur. 175 glo. vlt.
Peregrinis non ſuccedit Rex nec ſcholaſticis exteris. 364. num. 8
Perſequi continet actionem & officium iudicis. 398 num 6
Perſonæ egregiæ ad iudiciũ vocatæ, vt teſtentur, an teneantur ire. 784 n. 3
Perſonæ in iudicio quot neceſſariæ. 230 num 27
Perſonaliter comparere quando quis teneatur. 640 num. 6
Perſona & bona an capi poſſit. 71. nu 2. gl. 4. & quando perſona arreſtari poſſit 91 n. 69 & imprimis eſt habilitanda, tã actoris quã rei. 34 nu. 149
Perſonales materiæ puræ quæ dicantur 236 art. 12. num. 1
Perſonale an ſit priuilegium reſtitutionis. 394 num. 14
Perſonæ neceſſariæ in cancellaria. 344 glo 4
Perſonis prohibitis exteri non poſſunt bona ſua donare 365. num. 12
Pertinere res debet ad extraneum, antequam arreſtari poſſit. 89. num. 51
Pertinere res quando dicantur. 90 num. 54
Peſtis tempore fit prouiſio 143 num. 100
Peſtiferi promiſſio quando valeat. 404 num. 30
Petenda reſtitutio intra tempora. 386. num 33
Petere quis etiam ſine litis conteſtatione dicitur. 441 glo. 16
Petere prouiſionem qui poſſit, & an ſine petitione fiat, 135. num. 23
Petere euocationem pars ſolet 254 num 26
Petere ſupplicationem quis poſſit. 287 num 25
Petere regulariter quis debet. 619 glo 4 num. 1
Petitio libellata ſecũdum ordinationem, quomodo intelligatur. 627. n. 12
Petitio actoris ſummariè in libello inſeri debet. ibid. num. 13
Petitio rei actoris in prima citatione inſeri debet. 626. num. 1. 2 & 3
Petitio actoris quando variis ſententiis definiatur, & quòd Iudex à petitis abſoluere vel condemnare debeat. 821. num 8 & 9
Petitiones quot ſunt, totidem ſententiæ poſſunt eſſe. 822 num. 14
Peti & concludi quid debeat contra conductorem nulla habentem bona intra domum conductam. 75. num. 19
Peti ſupplicatio regulariter debet. 287. num. 10
Petitio verificari debet. 197 num. 4
Petitorio agi poteſt poſt poſſeſſorium finitum. 184. num 4
Petitorium an poſſint partes proſequi, non inchoato poſſeſſorio 208. nu. 8. & ſeq.
Petitio & concluſio in iudicio reſcindente & reſciſſorio. 426. num. 10
Petitio debiti ante ſex menſes fieri debet. 444 num. 1
Petitio extra domicilium an valeat. 442. gl. 16
Petitio ſine litis conteſtatione an proſit ad interruptionem 441. gloſſ. 16
Petitio in beneficiis inducit ſimoniam. 505 num 4
Petitio bonorum confiſcatorum prohibetur. 509 gloſ. 11
Petitionis & libelli loco eſt reſcriptum 330. num 159
Petitorium non poteſt cum poſſeſſorio cumulari. 344 gloſ. 1
Petitorium non intentandum, niſi poſſeſſorio ſatisfactum ſit. 748. nu 4. Et an poſſit eſſe ſine poſſeſſorio, & econtra. ibid num 9
Pharmacopolæ qui ſint. 438 glo 4
Pharmacopolæ venenum vendere non debent. ibid.
Philippi Macedonum Regis egregium factum 291. nu. 51
Pia donatio an inſinuetur. 512 num 36
Pictores, ſtatuarij, marmorarij, intra ſex menſes debita petant 441 glo. 14
Pignora dare loco cautionum an recredentiarius poſſit. 195 num. 16
Pignore etiam dato opponitur exceptio nõ numeratæ pecuniæ. 126. n. 22
Pignoris venditio quomodo fieri debeat 28 num 103
Pignorum receptio an inducat nouationem. 47. num. 20
Piſtores externi per ſeptimanas vendere debent 439
Piſtores qui & quibus priuilegiis ſint prædit. ibid. glo. 5
Piſtoris debitum an differatur per literas moratorias 353 num. 44
Plenum poſſeſſorium an quis proſequi poſſit, ſi non ſatis fecerit recredentiæ. 208. num 12
Pluralitas in ſingularitates reſoluitur 41. num. 4
Plures magiſtri an debeant adhiberi tyrocinio probando 483. num. 13
Pluribus rebus venditis an poſſit vnius rei venditio reſcindi. 417. num. 32
Plus petens an condemnari, & ad quid debeat. 21. num. 53
Pœna in contractu appoſita non computatur contrahenti ad læſionem, vt inde poſſit reſtitui 417. nu 33
Pœna duplex contra Regis officiales exercentes mercaturam 419 glo 16. & quando imponi duplex pœna poſſit. ibidem.
Pœna fiſco applicatur, & quare 429
Pœna confiſcationis corporis, & bonorum, quæ ſit 492 gl. 2
Pœna ſepulchri violati habet locum contra occultantes cadauera. 493. n 3
Pœna in compromiſſo adiecta, in quibus caſibus non committitur. 697. num 10 & 11
Pœna ſententia arbitri infirmata, non ſoluitur. ibid. num. 1. 2. & 3
Pœna arbitraria quomodo intelligatur 687 num 2
Pœna temerè appellantis ab executione: & pœna appellãtis in caſibus prohibitis 845 num 8 & 9.
Pœna iudicis & commiſſariorum ab eo malè datorum. 732. nu. 7
Pœna ſuſpenſionis in iudices. ibid. num. 13
Pœna calumnioſè denegantis. art. 5. glo. vna. 774 num. 1
Pœna quando exigenda. & variæ pœnarum ſpecies 688. num. 18
Pœna olim adiecta in compromiſſo obſeruabatur: hodie recurritur ad arbitrium boni viri. 687. num. 5. & 7
Pœna quando exigenda. & quòd ſint variæ pœnarum ſpecies. 688. nu. 18 & ſeq.
Pœna contra contumaces quæ ſit. 651. nu. 4 & ſeq.
Pœna quomodo non exigitur ante confirmationem. 694 num. 16. & 17.
Pœna contumaciæ etiam à clericis & religioſis exigitur 651. num 5. &c.
Pœna commiſſi vel alia an ante declarationem in conſcientia debeatur. 10 num. 47.
Pœnę ſecundo nubentium non ſeruantur in regno 23 num 66
Pœnæ contra non implentes defunctorum voluntates. 141. num. 84
Pœnæ iuris non ſeruantur in regno 139. nu. 62
Pœnæ promiſſio an debeatur. 196. num. 5
Pœnæ aduerſus exequentes ſententiam poſt appellationem. 181. num. 22
Pœnæ quibus punitur magiſtratus requiſitus non parens. 371. num. 9
Pœnæ monopolia facientium 484. num. 2
Pontium refectiones etiam ad eccleſiam ſpectant. 171. num. 1
Populares actiones procurator regius proſequitur. 17. num. 92
Populus, Rege, lege, & conſuetudine regitur. 396. num. 1. 2. & 3.
Portans inſtrumentum executorium, non debet probare ſibi eſſe traditũ. 48. num. 34
Portitor an exigere pecuniam poſſit, cum allegatur creditori iam eſſe ſolutum, & iuramento eius ſtari velle 80. num. 7
Portitor inſtrumenti executionem in debitorem facere poteſt nomine creditoris 48. num. 33
Portitori inſtrumenti obligatorij quãdo debitor ſoluere teneatur. 61. n. 75
Poſſeſſorium, qui obtinuit à iudice regio ſi in petitorio ſuccumbat, non appellat tanquam ab abuſu. 198. num. 9
Poſſeſſio magna ob æs alienum modicum vendi non debet. 400. num. 6
Poſſeſſionem rei ſibi debitæ nanciſci poteſt tutor 512 num. 4
Poſſeſſor rei an ſit in reſtitutione conueniendus. 377. num. 31
Poſſeſſorium & petitorium non poſſunt ſimul proſequi. 344. gl. 1. in prin.

Digitized by Google

Poſſeſſorium qui amiſit an poſteà poſſit agere ſuper petitorio.493.num 4
Poſſeſſio per aſpectum acquiritur.704.num 43. & per clauium traditionem: & quis inuentor clauium. ibid. num. 57. & ſeq. Quæritur etiam conſtituto: incapax verò poſſeſſionem nõ acquirit.705. n.71.& 72. Acquiritur etiã locatione, ſed non in præiudiciũ tertij.707.n.97. & 100
Poſſeſſio à non domino, vt domino tradita nihil operatur.707. nu.104
Poſſeſſio ſocietate acquiritur in corporalibus, ſecus in incorporalibus. ibid. nu. 105. & 106. & quomodo acquiratur eccleſiæ, & quòd ſigillo quæritur poſſeſſio. ibid num.113. & 115
Poſſeſſio beneficij quomodo apprehenditur.708. num.119
Poſſeſſio incorporalium tribus modis acquiritur.ibid. num.125.126
Poſſeſſio iure facultatis & amicitiæ non acquiritur.710.nu.165
Poſſeſſio venandi an prohiberi poſſit cum piſcatione 111.nu 184
Poſſeſſio ex vſu hauriendi aquam ex puteo an acquiratur.ibid.nu 183
Poſſeſſio quot modis iuſtificatur. 737. num. 6. & quomodo probanda & duo extrema poſſeſſionis 721 num.14.& ſeq.
Poſſeſſionis ciuilis effectus 702 num.11 12.& 13
Poſſeſſionis effectus fictè, & verè quantum differant.703. num.39
Poſſeſſ. turbatæ quatuor remedia: ex quibus maximè tres differunt. 718. num.4. & 719. num.8. gloſ.2.
Poſſeſſione ſua pars priuari debet appellatione pendente 854. num.3
Poſſeſſores rerum tenentur relinquere ſequeſtris poſſeſſionem vacuam ſub pœna amiſſionis cauſæ.755.gloſ.3.num.1
Poſſeſſionẽ vtrãq; amitto, deiecto eo q meo nomine poſſidebat. 749.n.17
Poſſeſſor malæ fidei ad fructus reſtituendos à mora tenetur.824.nu 31
Poſſeſſor condemnatus tenetur declarare quos fructus perceperit.825.n.5
Poſſeſſor in ſequeſtro debet omnia reſtituere.755 num.6
Poſſeſſor iniuſtus quis ſit. 737. num.5
Poſſeſſor quando cogitur oſtendere titulum poſſeſſionis.715. nu 21
Poſſeſſores ad fructus condemnati quomodo teneantur libros receptorum edere 894 num 2
Poſſeſſorium quid, & quid petitorium.716.num.2 & 3
Poſſeſſorium oportet omnino deciſum eſſe ante petitorium.805. num.2. & intentandum intra annum: & turbare alium quis dicatur & quando.715.num.1.& 2
Poſſeſſorij duo capita, & ſequeſtratio ante litẽ conteſtatã petẽda.714.n.10
Poſſeſſorij & petitorij idem eſt iudex in prophanis 742. num 3
Poſſediſſe tempore litis conteſtatæ quando probandum.721.nu.18
Poſſeſſio tribus modis iuſtificetur.737 num 6
Poſſeſſio ex titulo non valido.ibid. num.7
Poſſeſſio per teſtes & inſtrumenta probatur, & quid de dilatione ſecunda. 722 num.6.& 8
Poſſeſſio quibus modis amittatur.748. num.1
Poſſeſſio nec eſt contra iura, nec præſcriptio. 736. num. 12. & quomodo poſſeſſio nobis quæratur per alios.712.num.200
Poſſeſſio qualis requiratur in nouitate, & tempus nouitatis impetrandi literas probandum eſt.728.num.7
Poſſeſſio per leges ciuiles ac prætorias acquiritur.713.num.221
Poſſeſſio feudi non acquiritur ſine inueſtitura.715.num.22
Poſſeſſio ciuilis prodeſt ad ſaiſinam intentandam.719 num.24
Poſſeſſio iuſta quæ dicatur.720. num.39.& 40. Et quomodo probanda & extrema duo poſſeſſionis.721.num 14 & 16
Poſſeſſio quid ſit, & quotuplex eſt. 701. num.2
Poſſeſſio naturalis & ciuilis quid 702. num.4
Poſſeſſio naturalis quomodo comitetur ciuilem: & quòd non perditur niſi re ab alio occupata ibid. nu. 7. 8. & 9. Et tria interdicta producit. ibid.num.10.ſolàque non interrumpit præſcriptionem.702.num.14
Poſſeſſio ciuilis an vi poſſit fundum ſuum ingredi à qua poſſeſſio clandeſtina excuſatur.ibid.nu.15.& 16
Poſſeſſio ciuilis quomodo transferat dominium, & miſſionem in poſſeſſionem impediat.ibid.num.17.& 18
Poſſeſſio vtraque requiritur in inchoando præſcriptione, & an præſcriptio contra ciuilem poſſeſſionem currat.ibid. num.20. & ſeq.
Poſſeſſio quibus modis acquiritur.703. num.24. & ſeq. Acquiritur etiam per actus ciuiles & fictos.ibid.num.38
Poſſeſſio beneficiorum acquiri non poteſt nec retineri ſine titulo.201.nu. 2.nec adiudicari.202.num.7
Poſſeſſio an transferatur. 198. num.13
Poſſeſſio in recredentia probanda eſt.187. num.8
Poſſeſſionem ante recredentiam habens, etiam cauere tenetur.191. nu.5
Poſſeſſor ab expenſis & fructibus an reuelari debeat. 207. num.6
Poſſeſſori non ſit prouiſio 149 nu.18
Poſſeſſoria materia coram iudicibus regiis tractatur.205. nu 2
Poſſeſſoriæ ſententiæ, an & quando recipiant appellationem. 233.nu.7
Poſſeſſorio inchoato petitorium pars proſequi non poteſt.206 207.art.6. per totum.
Poſſeſſorium beneficiorum cauſam proprietatis habet annexam.183.nu.3
Poſſibilis lex eſſe debet.8.num.24
Poſitiones quomodo fiebãt, aliæ ante litẽ cõteſtatã, aliæ poſt.862.n.6.& 7
Poſthumus dicitur minor quo ad priuilegia.394. nu.2
Poſthumus quomodo acceptare poſſit.528.num.12
Poſtulare pro miſerabilibus perſonis etiã religioſi poſſunt.177.a.3.gl.vlt.
Potentes minores opprimere ſolent.569.gloſ.5
Potentia quomodo ſit conſideranda. 570 gloſ.8
Potentior perſona quæ dicatur 568 gloſ 2
Potentior multis dicitur modis.569.gloſ.5
Poteſtas tradendi poſſeſſionem: & beneficij poſſeſſio quomodo intelligatur.704 num.46. & 47
Potreuen, idem eſt quod, ſi modo, & modificat.71.nu.1.gloſ.6
Practica inſtrumenti in patria iuris ſcripti.85.nu.4
Practica pro creditoribus contra hæredes mobilia vendentes. 97. nu.5
Practica Franciæ ſuper re areſtata.89.num.49
Practica contra debitores.91.num.64
Practica inſtrumenti obligatorij in patria iuris ſcripti.39.num.10
Practica exequendi.45, nu.2. gloſ.9
Practica ſuper rebus mobilibus diſtrahendis.79.num.3.gloſ.3
Practica faciendi præceptum in initio quare inuenta.83. num.5
Practica quando reus comparet citatus ſine cauſſa.94. nu.9.& 10
Practica ſolennis quando executio longum habet tractum.213.num.15
Practica appellandi à commiſſione, & ab executione.220.num.3
Practica regni in ſequeſtratione.224. gl.4
Practicus in vna curia, aliarum omnium non eſt ignarus.605.num.58
Praxis ne ſoluatur cedenti. 577. gl. 9
Praxis Galliæ in oppugnandis reſcriptis.327.nu.131
Praxis pronunciandi ſuper literis Regiis.334. num.177. in fin.
Praxis ſeruanda in executione literarum requiſitoriarum.367. num.3
Praxis literarum quinquennalium.149.num 14
Praxis reſtitutionis contra emptorem.377.num.34
Praxis in interinatione literarum.381. num.39
Praxis Franciæ mittendi excuſatorem, & ſuper quibus 677.nu.18
Praxis appellatio quando non releuetur intra tres menſes.838.nu 1.gl.2
Praxis quomodo recipiatur appellatio, à ſententia arbitri confirmata. 693. num 8
Praxis quando arbiter eſt in mora.687. nu.9
Praxis contra contumacem pronunciatur, & quomodo contumax impeditus reſtituitur.645.num 10.& ſeq.
Praxis contra illum qui aliquid attentauit.856.nu.8
Praxis quando contractus eſt nullus.402.nu.3
Praxis Franciæ reſcindit de facto tam contractum nullum, quàm annullandum.ibid.num.3
Praxis iudicum dum opponitur contra literas poſt decem annos impetratas.419 num.3
Praxis reſcindendi donationem factam adminiſtratori.517.gl.vlt.
Praxis inſinuationis faciendæ.526.num.8
Praxis donationem acceptandi.527.num.7
Praxis cùm quis per errorem recognouit.551. num.7
Praxis in locationibus exequendis.73.nu.7
Praxis contra obligatum ad corpus.101.nu.5.contra debitorem exterum. 89. num 48
Praxis in iuriſdictione parlamenti Tholoſani ſeruata, & Italia & Hiſpania.39.num.17
Praxis Franciæ in annullationibus contractuum.275. num.18
Praxis dandi curatores inſenſatis, & cõtractus factos annullandi.170.n.9
Praxis regni quoad exceptionem non numeratæ pecuniæ.125.nu.15
Praxis ſcripturæ priuatæ.112. num.43
Praxis & ſeptem requiſita in ſcripturæ recognitione.119.num.2
Praxis decidendi cauſſas appellationis.213.nu.13
Praxis Franciæ & Delphinatus in poſſeſſoriis iuri conformis.205.nu.3
Praxis ſuper interdicto, vti poſſidetis.232.num.1
Praxis ſi poſſeſſor nolit ſententiam poſſeſſorij exequi.208.num.11
Praxis contra clericos bona immobilia non poſſidentes.64.nu.109
Praxis notabilis in alienationibus rerum minoris ſeruanda.104.num.3
Praxis exequendi ſententias executorias poſt appellationem.156 gl.11
Praxis ad exequendum notabilis.51. num.3
Praxis notabilis contra hæredes debitoris.98.nu.1. gl.2
Praxis exequendi in pecunia debita vel aliis rebus.100.nu.1.gl.1
Praxis petendi areſtari rem.90.num.58
Praxis notabilis contra hæredem obligari etiam pupillum 95.nu.2
Precarij conſtitutio quando vtraque poſſeſſionem transferat, cõtra doct. 528.gl.3
Præceptori donatio facta à ſuo diſcipulo an valeat.517.num.22
Præceptum domini vt omnes recognoſcant, non valet.552.nu.14
Præceptum & monitio in vim ſimplicis citationis reſoluuntur. 610. n.17
Præceptum executorium eſt.241.gl.1
Præceptum à notario factum, quando reſoluatur in ſimplicem citationem 83.num 4
Præceptum fieri ſolet, ſi res ſit tempore peritura, & fauore publico.83. nu. 11.12.& ſingulis debitoribus fieri debet ante executionem.51.nu 8
Præceptum die feriata factum an valeat.109.nu.3
Præceptum incertæ quantitatis eſt nullum.84.num.28
Præceptum nullum non reſoluitur in citationem.ibid.nu.26
Præcipitur pro re notoria.83.num.13
Precio non reſtituto quando minor recuperet rem ſuam. 403. num.10
Precium iuſtum petitur ſuppleri in reſcindenda venditione, & laudimia ex illa ſuppletione debentur.426.num.23
Precium requiritur in ceſſione pro venditione facta.517. gloſ.7
Præconis officium.553. num.2
Prædia duo capta ſimul vendi non debent.105.num 4
Præfertur primus proſequens auctiones.559.num.5
Præiudicialis ſententia quæ ſit.134. num.12
Præiudicium pro prouiſione.ibid. num.11
Præſens in libello debet eſſe qui literis ſtatus vti vult.358. gl.8
Præſentare reſcriptum, & eo vti an quis teneatur.323. nu.98
Præſentari iudici reſcriptum debet.319.num.49
Præſentari debet reſcriptũ veniæ ætatis ab ipſo impetrante.488. nu 28
Præſentationes in parlamentis quomodo fiant: & quòd citatio nulla nihil operetur 641. nu.20
Præſentatio debet eſſe ſpecialis.757.art.1 gloſ.vna.num.2
Præuentiones factæ celando mortuum non valent. 494 num.12
Prælationis iure quando res retineri poſſit.549 num.15

Prælato

Digitized by Google

Prælatorum bona ſunt tacitè obligata eccleſiæ. 545. nu. 30
Prælatus bona eccleſiæ non poteſt obligare. 543. num. 9
Prælatus de rebus eccleſiæ inuentarium deſcribit. 167. num. 41
Præparatus ad fugam debitor, capi poteſt. 91. num. 72
Præſcriptio pro euictione ſufficit. 765. num. 17
Non valenti agere intra ſex menſes, non currit præſcriptio. 447. num 20
Præſcriptio iure ciuili inuenta, licet materia ſit de iure gentium. 386 gl. 4
Præſcriptio multis ex cauſis eſt inuenta. 406. art. 1. gloſſ. 1. num. 2
Præſcriptio decennalis non procedit in delictis, vel actione iniuriarum, ſed ſolùm in contractibus. 421. num. 20
Præſcriptio non inchoatur contra minorem, ſed iam cœpta bene perficitur: tamen minor tunc reſtituitur 425. num. 4
Præſcriptio de iure canonico facilè interrumpitur. 444. gloſ. 22
Præſcriptio ſi fuerit in prima inſtantia: an in cauſa appellationis opponi poſſit. 446. num. 17
Præſcriptio multorum annorum an vna ſufficiat, an plures requirantur. 412. gloſ. 11
Præſcriptionem contra releuat princeps. 379 num. 26
Præſcripſit qui imperium itidem etiam poteſtatē condendi ſtatutū. 6. n. 5
Præſcriptum debitum an ſit exequendum. 47. num. 26
Præterita alimenta etiam per prouiſionem petuntur. 151. num. 31
Primipili officium. 541. num. 40
Primo negligente proſequi præconia quid agendum. 559. num. 6
Princeps non transfert poſſeſſionem, nec dominium contrahendo. 728. 729. num. 3
Principalis pars quæ dicatur. 343 gloſ. 1
Principalis pars proſequēs præconia, quo ordine debeat procedere. 558. n. 1
Principes vili induti habitu. 459. nu. 13
Principes tollere non poſſunt immunitatem. 498. nu. 5
Princeps rationalis. 355. gloſ. 4
Princeps donata per importunitatem reuocat, & an importunitas præſumatur. 357. gloſ. 3
Princeps dei inſtar releuat, & reſtituit. 375. num. 2
Princeps reſtituit etiam ſi lex inhibeat reſtitutionem. ibid. num. 6
Princeps contra ſententiam reſtituit. 379. num. 20
Princeps aduerſus præſcriptionem releuat. 386. 387. gloſ. 4
Princeps indemnitati ſubditorum debet incumbere. 541. gloſ. 11
Princeps ſolus ſupplicationem concedit. 287. 288. num 13. cauſſaſque euocare poteſt. 255 num. 36. & an ſine cauſſa euocare poſſit. 256. num. 59. Item ex quibus cauſſis reſcribat 282. num 7. Item, vacante epiſcopatu literas electoribus mittere prohibetur. 38. num. 6. & an ſuper poſſeſſoriis beneficiorum ſtatuere poſſit. 183 num 2
Princeps ex ſuis cognoſcitur legibus. 17. num. 19
Princeps ſecularis eſt Dei vicarius. 6. num. 6
Princeps an ſuis teneatur legibus. 11 num. 54
Principalis proceſſus qui dicatur. 154 gloſ 6
Principe non recognoſcente ſuperiorem ſupplicatur. 289. num. 28
Principes euocant, & nemo ab eis 253. num 10
Princeps annullat conſuetudinem 596. num. 4
Princeps cui rei maximè ſtudeat 600 gloſ 8
Princeps ius in ſpe tollere poteſt. 612. num 39
Princeps legitimare & feudum auferre quando poteſt. ibid. nu. 40
Princeps ſtatuta ſine citatione conditorum tollit. ibid. nu. 41
Princeps non viſa nuncij relatione, procedit, & præcipuè contra contumacem. 638. num. 7
Princeps & curia ſuprema appellationē pro infecta habere poſſūt 848. n. 4
Princeps in omni appellatione releuare poteſt: & quando attentatum ante releuamentum debeat retractari. 842. num. 3
Princeps an poſſit mutare ſententiam 805. num. 20
Principum promiſſiones quales 511. gloſ. vlt.
Prius & ſaiſis, differunt. 78. num. 1. gloſ 2
Prior creditor præfertur etiā in bonis quæſitis poſt obligationē. 538 n. 14
Prioritas quomodo probari debeat 541. num. 46
Prioritatem quis probare debeat ibid. num 44
Priuata eſt iudicis ac regis ſcriptura. 108. num. 3
Priuata ſcriptura non probat ſine die. 112. num. 39. dicitur etiam à publica perſona. 108. num. 7. & ſit tribus modis, vel ſibi, vel alteri, vel ſibi & alteri ſimul. 110. num. 21
Priuatæ ſcripturæ ſeptem ſupplentur modis. ibid. num 20
Priuilegia minorum plura. 394. num. 3
Priuilegia ſubditis ſeruanda 457. art 2
Priuilegiario militi aut alteri ceſſio fieri non poteſt. 570. gloſſ 9
Priuilegium ſecundum non derogat primo. 324. num. 105. cum ſeq.
Priuilegium falſum præſumitur, quod ius tertij tollit. 338. num. 165.
Priuilegia miſerabilium perſonarum. 176 gloſ. vlt.
Priuilegia actionis funerariæ. 139. num. 58
Priuilegium datum miſerabilibus perſonis non reuocatur ſine ſpeciali expreſſione 117. gloſ. vlt.
Priuilegium debet eſſe probatum, antequam exequatur ſententia. 648. n. 9
Priuilegium mortuo datum an proſit. 808. nu. 14
Priuilegium non confirmatum non valet 835. num. 16.
Probanda quæ ſint in reintegranda. 203 204 num. 9
Probanda negata cedula, à quo ſit. 124. nu. 3
Probare vt actor id quod petit, poſſit, prævidere debet. 36. num. 159
Probare quis debeat inſtrumentum eſſe autenticum. 44. nu. 3 gloſ. 8
Probari poteſt cedula vſque ad triennium, & quamdiu cauſſa pēdet. 124. n. 2
Probatio euocantis prius ſit, quàm aduerſarij. 265. num. 14
Probatio in ſummariis requiritur. 227. num. 14
Probatio defenſionis ſtatim fieri debet 650. nu. 4 art. 11
Probatio obtinentis in ſequeſtro contra iuramentum poſſeſſoris. 756. n. 1
Probatio contra iuramentum quomodo poſſit fieri. ibid. num. 3
Probatio poſt ſecundam dilationem non admittitur. 769. num. 1
Probationes nouæ excuſant ab expenſis. 847. nu. 36
Procedi poteſt contra reſignantem, quouſque declaret ſuum reſignatarium. 745. num. 17
Proceſſus contra mortuum non poteſt inchoari 808. nu 4
Proceſſus communicatio quando & quomodo fiat. 799. nu. 2
Proceſſus exemplum fieri non debet. 857. num. 5
Proceſſus ineptus non adiuuatur adiunctione tertij 873. num. 9
Proceſſus poſt deſertionem non valet nec ſententia 839. num. 11
Procedere in principali quando vulneratus teneatur poſt prouiſionem. 154 num. 12
Proceſſus non valet poſt expreſſam euocationem. 260. nu. 104
Proceſſus fieri non debent in modicis. 26. num. 85
Proceſſus ex quibus oriantur. 286. num. 5
Proceſſu in curia pendente an tranſigi poſſit 868. art 4 gloſ. vna num. 1
Proceſſu pendente reſignans declarare debet cui reſignauerit 745. nu. 10
Proclama factū, vt nullus emat à prodigo an pro interdictione ſit. 168. n. 4
Proclamata non ſeruata non ligant. 16. num. 16
Procurator ante receptum mandatum fruſtra comparet 635 636. nu. 9
Procuratoris dolus, fraus, vel colluſio non nocet domino. 833. num. 10
Procuratori, in criminalibus opus eſt exoniatore. 683 num. 76
Procuratore denunciare non ſufficit 765. num. 31
Procuratorem non inueniens excuſatur: at in rebus arduis procurator committi debet: & quæ ſit ardua cauſa vide. 683. num 77. & 78
Procurator Regius parti non condemnatur, nec pars illi. 810. nu. 19
Procurator domino poſſeſſionem acquirit. 712. nu 201
Procurator non paratus die dicta mulctatur 857. num. 8
Procurator quando mandatum ſuum oſtendere debeat. 639. artic. 3. gloſſ. vna. num. 2
Procurator allegans attentatum punitur, ſi illud non probauerit. 856. gl. 3
Procurator an poſſit conſtitui ad homologandum arbitrium nondum latum 694 num. 14
Procurator an & quando appellare teneatur 833 num. 1
Procurator ſiue actoris, ſiue rei non debet cautam alicuius defendendam ſuſcipere, niſi ſit inſtructus 857. num. 4
Procurator non anticipat. 865. num. 4
Procurator non poteſt renunciare, ſed dominus 852. num 14
Procurator datus ad negotia poteſt nominare dominū ſuum. 759. nu. 12
Procurator etiam ad lites poteſt dominum nominare, ſi ipſe non ſit inſtitutus. ibid. num 13. & an procurator poſſit nominare alium tertium quàm dominum. ibid. num 14
Procurator colludens cum aduerſario non nocet domino 635. nu 26
Procurator ſuccumbens in executione, an ad mulctam teneatur. 99 n. 10
Procurator an inuentarium facere debeat 167. num 13
Procurator ad agendum non poteſt executionem petere, nec in ea comparere, nec appellare. 220 nu. 8
Procurator an in executione citari poſſit 217. num 22
Procuratoris officium nobile quando ſit. 145. num. 5
Procuratoris inſtrumentum ſub ſigillo curiæ eccleſiaſticæ factum an in parlamento ſit recipiendum. 57 58. num. 41
Procuratori creditoris concedi poteſt areſtatio rei 90 num 59
Procuratorij inſtrumentum factum à notario apoſtolico an recipiatur in curiis ſecularibus 58. num. 40
Procuratorum vſus quare inuentus. 639. num. 1
Procuratorium procuratoris quomodo legitimum pronunciatur. 640. n 3
Procuratorium generale an ſufficiat ad domicilij electionem. 658. nu. 18
Procuratorium recipi non debet ſine inſtructionibus 834 gloſ 3
Procuratorium ſpeciale ad reſpondendum. 772. num 15
Procuratorium apud acta factum non poteſt reiici. 115. nu. 72
Prodigalitas triplex 169. num 9
Prodigalitatis ſententia an habeatur pro interdictione. 168. nu. 3
Prodigio cui non erat interdictum an curatoris datio valeat. 168. nu. 3
Prodigus facta interdictione, etiā ſi appellet interim non alienat. 168. n. 1
Prodigus ante interdictionem læſus an reſtitui poſſit. 169. num. 8
Prodigus an ipſo iure debeat eſſe ſub curatore ibid. num. 12
Prodigus, furioſus, minor, & ſimiles non ſunt ſufficientes cautiones. 194. numero 24
Producere in initio litis pars vtraque debet. 202. num. 3
Producere prohibitus, literas omnes producere prohibetur. 38. nu. 5
Producere poſt concluſionem quando pars poſſit 868. num 5
Producere quando quis teneatur. 798. num. 1 & 2
Productio inſtrumentorum quando ſit facienda 797. num. 1
Productio cuiuſque rei cautè facienda. 708 nu. 1. art. 3
Productiones ſine inuentariis fieri non debent 803. num 3
Prohibitio facta aduocatis extenditur ad litigantes. 758. num. 12
Pronunciare quid. 134. num. 15
Proœmium mentem ordinationis declarat 147 gloſ. 1
Promiſſio an habeat executionem. 76. num. 33
Promiſſoris nomine non venit hæres 69. num. 31
Prompement & en toutes diligences, quid ſignificent. 227. num 9
Prorogatio per contumaciam non ſit in iudicem incompetentem, &c. 645. num. 8 & 9
Prorogatio pendente dilatione fieri debet, aliàs eſt inualida. 739. nu. 8
Prorogatio facta parte abſente eſt inualida ibid. num. 6
Prouideat iudex, quid ſignificet. 133. num. 6
Prouidentia duplex. 153. num 3
Prouidere quid ſit in prophanis. ibid. num. 2
Prouideri qualiter poſſit partibus, quādo nō poteſt error ꝓponi. 306. gl. 3
Prouiſio hominis facit ceſſare prouiſionem legis. 133. num. 8

Prouiſio ceſſat in citationibus.135. num.23
Prouiſio ſuper docrio eſt executoria.153.nu.3
Prouiſio in qualibet parte litis dari poteſt.149.nu.14. & 157. nu.11
Prouiſio à iudicibus regiis prolata eſt executoria.156.gloſſa 10
Prouiſio per quam materia tota decideretur non fit.146.nu.134
Prouiſio lata ab arbitris & iudicibus dominorum ſecularium vel à iudicibus eccleſiaſticis, non eſt executoria per ordinationem.155.nu.3
Prouiſio ad vtriuſque commodum pertinet.153. num.3
Prouiſio quid ſit.134. num.14
Prouiſio fit mulieri ſuper dote,etiā antequā declaratus ſit hæres.162.n.14
Prouiſio etiam fieri debet, ſi petatur dos conſtāte matrimonio.162. n.15
Prouiſio quamobrem introducta ſit.135.nu.21
Prouiſio quamobrem fieri debeat.134. nu.18
Prouiſio quando petatur.135.nu.25
Prouiſio quanta ad iudicari debeat.135.nu.29
Prouiſio quanta aſſignari debeat.153. nu 9
ad Prouiſionem quatuor requiſita.148.nu.6
Prouiſio fit in petitorio & poſſeſſorio.148. num.10. & in prima inſtantia & ſecunda.148. nu.5
Prouiſio quo iure inuenta ſit.135.nu.21
Prouiſio an debeat in ſumma debita computari.162. nu.22
Prouiſio data ad triginta libras an poſſit exequi in viginti.159.nu.7
Prouiſio fieri debet,etiam pro alimentis præteritis.158.nu.5
Prouiſio dotis vel rei dotalis non fit contra tertium.158. nu.25
Prouiſio verbum latiſſimum 134.num.9
Prouiſio quamobrem introducta ſit.151.152.num.35
Prouiſionalis ſententia etiam ſi excedat quadraginta libras Pariſienſes quando ſit executoria.242. num.3
Prouiſionalis ſententia ſuper dote an quo ad expenſas ſit executoria. 163. num.27
Prouiſiones duæ in materia poſſeſſoria dantur.232 nu.15
Prouiſio in ſolidū adiudicatur,& quilibet etiā in ſolidū tenetur.153. n.10
Prouiſio vnde dicatur.134. nu.20
Publica vtilitas prouiſionem inducit.146. nu.134
In diuinis fit prouiſio.137.num.36
Prodeſt aliquid prouiſio.136.num 35
Poſt definitiuam etiam ſententiam ſuper dote fit prouiſio.163.nu 24
Prouiſio duplex in caſu nouitatis 721.nu.22
Publicatione denegata appellatur.800.nu.6
Publicatis atteſtationibus an producantur teſtes. 873. num.15
Purpuram deferre ſolius eſt principis.158 num 4
Purpura hodie permiſſa.ibid. num.8
Purpuræ appellatione quid contineatur.ibid.num. 5

Q

QVadriennium reſtitutionis an ſit continuum.390.nu.2
Quadrigario promiſſio facta,vt exceſſiua per ſenatum modificatur. 405. num.31
Quadrupli pœna in theſaurarios ſeruatur.25. nu.77
Quadrupli,vel aliæ iuris pœnæ non ſeruantur in Gallia.413.nu.18
Qualitas appellationis in intimatione exprimenda 860. nu.12
Qualitas omiſſa in ſolidum in correis non vitiat ſententiam.822.nu.20
Qualitas cauſæ in diſtributionibus conſideranda.777. nu.18
Qualitas in recredentia probari debet.199.nu.7 & ſequent.
Qualitas facti mutata reformari per literas ciuiles poteſt.276. nu.23
Queſtion & demande, quid. 443. gloſ.19
Quæſtores mercari prohibentur 428.gloſ.7
Quæſtiones quæ per iura decidi debeant.33.nu.136
Quæſtiones in ſtatutis deciſæ iuuant quæſtiones conſuetudinū. 32. n.131
Quæſtio materiarum omnium triplex.585.num.2
Quæſitores & recuperatores qui dicantur.750. nu.3.& 4
Querela nouitatis quid poſſit:& in quibus caſibus officialis intentat nouitatem.723. num. 3.& 5
Querela de nouis diſſaiſinis 734.nu.1
Querela ſtatutum ſublatum.747.num.1
Querela nouitatis requirit nos fuiſſe poſſeſſores, & quam poſſeſſionem requirat.721.num.11.& 12
Querimonia nouitatis ſuper rebus mobilibus quando detur.725.nu.26
Querimonia contra querimoniam non habet locum.724.nu.23
Quinquennales literas impetrans non præſtat cautionem.20. nu.42
Quinquennalis poſſeſſio in officiis Regiis prodeſt.740.nu.15
Quinquennales impetrans literas non poteſt ſuos conuenire debitores. 349.num.9
Quittantiam generalem creditor facere tenetur.450.nu.2

R

RApiens cadauer qua pœna puniatur. 140. nu.67
Rapiens bona aliena qua pœna puniri debeat 25. num.76
Raptam alienationem quando minor habere poſſit, & quot requirantur. 24. num.73
Raptor non gaudet eccleſiæ immunitate.500.nu.26
Ratificatio donationis factæ tutori poſt legitimam ætatem.513.num.9
Ratio conſtitutionis vt debita intra ſex menſes petantur in mercatoribus munitariis.442 gloſ.16
Ratio cur beneficia & officia ante vacationem peti non debeant. 503.gl.1
Ratio quare vulgaribus verbis conſcribenda ſunt acta,& ſentētiæ.532 n.5
Rationes literarum rogatoriarum.359. num.1.& 2
Rationes prohibitionis veſtium aurearum.459.num 20.& ſequent.
Rationes immunitatis eccleſiæ contra Petr.Ferra.459. num.20
Rationes donationis inſinuandæ.517.nu.2
Ratio multiplex cur poſſeſſorium impediat petitorium.207.num.2. Item cur exceptio non numeratæ pecuniæ detur.129. num.18
Rationes quare habitatio contrahentium debeat inſcribi in inſtrumento.72. nu.3. Item cur actionis puræ perſonalis materia ſit executoria. 236. num.5
Rationum liber an probet.110.nu.19
Ratio habenda in expenſis contumaciæ taxandis.820. num.54
Ratio conſuetudinis,quòd mortuus ſaiſiat viuum.729. nu.7.art.9.
Ratio quare in vno articulo debeat fieri expenſarum condemnatio, & non in fine reſeruari.813. num.3
Ratione temeritatis multi ad expenſas condemnantur.817.nu.18
Ratione literarum Regiarum quomodo appellandum 835. nu.19
Rationes prius reddendæ à ſequeſtro antequam fiat preceptum reſtituendi.756. num.4
Realis & miſta materia ſicut perſonalis non eſt executoria.236.n.2.3.& 4
Reaulment garnir, vel realiter,quid ſignificet.53.nu.1
Recepta caupo tenetur reſtituere, & quando recepiſſe cenſeatur.468. n.8
Receptatores quomodo puniantur 436. num.11
Recipiens fructus non videtur contractum approbare.392. nu.7
Reciproca donatio inſinuanda.519. nu.9
Recitare debet notarius actum coram eo geſtum.534. gloſſa 5
Recognitio ſola an probet dominium.551.nu.5
Recognitio ſola an noceat recognoſcenti.552. nu.8
Recognitio an noceat vero domino.ibid.num.10
Recognitio partis creditoribus non nocet.116.num.81
Recognitio in iudicio facta garnimentum per iudicem præbet. 115. n.68
Recognitio coram quo iudice fieri debeat,& in quo loco.ibid.nu.67
Recognitio facta per procuratorem nocet domino.114.nu.59
Recognitio quomodo fiat 115. num.75
Recognitio fit ſaluis exceptionibus.121. num.23
Recognitio per contumaciam parit garnimentum.117.nu.98
Recognitio ſcripturæ in recredentia non fit.186.nu.8
Recognitiones ſcripturæ priuatæ à conſuetudine inuentæ.112. nu.45
Recognoſcere ſcripturam quid ſit.110. nu.24
Recognoſcere quando quis teneatur.123.nu.36
Recognoſcere quilibet ſuam ſcripturam tenetur.119.nu.1
Recognoſcere nolens quomodo cogatur.117.num.97
Recognoſcens ſcripturam licet debitum neget,garnire tenetur.113. n.50
Recognoſcens ſcripturam,& debitum confiteri videtur.110. nu.27
Recredentia & plenū poſſeſſorium vno iudicio ſunt terminanda. 744.n.1
Recredentia ex apparentibus adiudicatur.738 nu.7
Recredentiarius ſuccumbens in pleno poſſeſſorio tenebitur reſtituere omnes fructus perceptos.737 num.18
Recredentia quando datur,& quando non.715. nu.25
Recredentia eſt executoria.738 num.9
Recredentia & ſtatus quomodo differunt.737. num.15. & 16
Recredentia parti aduerſæ reſignantis adiudicabitur ex contumacia, ſi reſignatarius nolit comparere.145. num.15
Recredentia in ſede principali lata ſit oportet.189. gloſ.12
Recredentia vnde dicatur.184. num.2
Recredentia ex nono iure dari poteſt.188. num.6
Recredentia non eſt exequenda.186.num.5
Recredentia neutri partium adiudicabitur ob defectum reſtabilimenti. 188. num.7
Recredentia non datur domino pro rebus ſubiecti.185.nu.9
Recredentia contra tertium inauditum non eſt exequenda.188 gloſ. 10
Recredentia & primum decretum an differant.184. nu.1
Recredentia quæ eſt nulla,exequi non debet.189.190.num.5
Recredentia quando concedi debet.185. gloſ.5. num.2. & ſeq. & quando non exequatur. 186.num.5
Recredentiarius quando non ſatiſdat,praxis.194.num.32. & idem in vſufructuario.num.ſeq.& de tutore.num.ſeq.
Recredentiarius non tenetur concludere ante reſtabilimentum. 231. nu. 9.nec procedere. num.ſeq.
Recuperans rem non reperit æſtimationem.249.num.23
Recurſus literæ prohibitæ.273. num 8
Recurſus ad arbitrium boni viri, intra quod tempus habeatur.69. numero 2. 3. & 4
Recurſu arbitrorum non deductum deduci poteſt.341. nu 8
Recuſatæ literæ impetrandi quando reddi debeant.335.gloſ.6
Recuſante requiſito vel differente apparitor exequitur.370.num.1
Recuſari cum cauſa literæ Regiæ poſſunt.337.gloſ.3
Recuſans calumnioſè iudicem,quomodo puniatur.100.nu.3
Recuſatio iudicis impedit iudicem etiā ad recredentiā procedere.101.n.1
Recuſatorium iudicum ordinationis elucidatio.ibid.nu.3
Recuſatio iudicis à nominato fieri poteſt.764. num.13
Recuſatio eſt præiudicialis ad totum negotium.758. art.2. gloſ.vna.nu.1.
Recuſatio an reſcripto tolli poſſit cum appellatione 663.nu.17.
Recuſatio quando ſit opponenda, & præcipue ex noua cauſa vſque ad concluſionem.664.gloſ.2.num.1 & ſeq.
Recuſatio ex reſcripto datur, non ſola voce:& quæ ſit legitima cauſa recuſationis.667.nu.6.7. & 11
Recuſatio ſine cauſa non valet 669.art 8.gloſ.vna.
Recuſationis cauſa non relinquitur arbitrio recuſati.664.gl.3. n.1.& ſeq.
Recuſationis cognitio,an & quando ſpectat ad iudicem recuſatum quem friuolæ cauſæ non impediunt.666.art.5.gloſ.vna. num.1
Recuſationis cauſæ quomodo probari debeant. 669. num. 2. & 4. & quæ cauſæ friuolæ dicantur. num 8

Recuſa

Digitized by Google

Recuſationis cauſæ tres & quæ ex illis maxime reiici poſſunt,ibid.n.9.15. & 672 num 40
Recuſationem qui iniurioſam opponit punitur:& requiſita ad recuſationem.664 gloſ 4
Recuſatione pendente nihil innouetur 855.nu.34
Recuſatione pendente ſuper principali procedi poteſt.667.nu.1
Recuſans ſumere cauſam tenetur coram iudice conuento litigare. 763. num. 10
Redimi poſſunt omnes reditus pecunia conſtitui 549.nu.13
Redditum vel cenſum petens an rem demonſtrare cogatur.760.nu.7
Reditus ſuper domibus redimi poſſunt. 536 nu.2 gloſ.1
Reditus ex reliquis imponi non poteſt nec ex mutuo.537 gloſ.5
Reditus ex mercibus conſtitui non poteſt. 381. & ex qua cauſa conſtituatur.537
Reditus conſtituti vendi poſſunt.542.gloſ 9
Reditus quinque annorum petendus.543 gloſ 15
Reditus ſunt in duplici differentia.548 gloſ.17.n.1
Reditus ſententia per quam redimi poſſunt reditus decem librarum,eſt executoria.242.nu 3
Reditus clerici & fructus an capi poſſint, & qui.65. nu. 124. & ſeq.vxor pro mariti debito an teneatur,ſi ipſe receperit nu.126
Reductio ad arbitrium boni viri, an requirat litis conteſtationem. 692. num.28
Reductione pendente, an poſſint partes condemnari ad obſeruantiam arbitri.ibid.nu.30
Reductione pendente,an tranſactio valeat.ibid.num.33
Regeſtrari cur donationes debeant.523 gloſ.4
Regeſtum quid.gloſſa.4.& quibus verbis fiat.534.535.gloſſa vltima.
Reges qui leges condere poſſint.6 nu.4
Regia debita ſunt priuilegiata quoad dilationes quinquennales. 345. num.31
Regina priuilegiis vtitur eiſdem quibus Rex.545.nu.24
Regni etiam alterius iudices requiri poſſunt.369.nu.27
Regimen ciuitatis & politia prouiſionem requirunt.143.nu.99
Regina condemnata ad garniendum.57.nu.33
Regis nomen an ſit in cedula apponendum.517.nu.94
Regis epiſtola non excuſat conſiliarum 785.nu.2
Regium debitum eſt executorium.247.nu.3
Regius ſeruiens executionem facit.59.nu.57
Regula quòd artifices intra ſex menſes debita petant 442 gloſ.vlt.
Regula vt non valeat donatio tutori vel adminiſtratori facta à pupillo, vel alio.515 nu 2
Regula religioſis vulgariter exponi debet.535 gloſ.vlt.
Regula,qui prior.381. gloſ.8. quæ habet locum in tacita hypotheca. 547. num.47
Regula de ceſſione ſcholaſticis facta 568 gloſ.2
Regula negatiua propoſitionis erroris. 299 nu.24
Regula,dolo facis,non habet locum in poſſeſſorio. 737.nu.29
Reintegratio fit per oppoſitionem, ad quam non ſufficit procuratorium generale.724 nu.20.& ſeq.
Reintegrandæ remedium locum habet pro omnibus rebus. 203 .num. 2. & ſequentib.
Reipublicæ intereſt ſententias mandari executioni.181.nu.20
Relatio apparitoris quomodo concipi debeat.566.nu 27
Relatio nuncij qualis eſſe debet 624 nu 23. & ſeq.
Relatio nuncij prius ſcribenda quàm contumacia.637 nu.3
Relatio citationis per conſuetudinem factæ obſcura,an valeat. 624.n.23. & ſequentib.
Relatio nuncij ſine teſtibus an valeat 625 nu 4. & ſeq.
Relationis formula per appatitorem qualis fiat.623 nu.9
Relationes hodie rarò fiunt 855 nu 30
Relatiuum qui,reſtringit.40.nu.1
Relatus tenetur mittere procuratorem.683.nu.73
Quadraginta dies ad releuandum quando dentur: & quando quidecim præconiis.838.nu 26 & 27
Releuare appellationem quando ſine literis liceat.235 nu 14
Releuare pro ſe & conſortibus an quis poſſit 837.nu.23 & 24
Releuari an poſſit non petens intra ſex menſes.446.nu.10
Releuat princeps.375.nu.8
Relicta miſerabilibus,ad pias cauſſas relicta cenſentur.177.gloſ.vlt.
Religioſi an executionem patiantur,& quomodo.55.nu.14.
Religioſi non poſſunt cadauer in aliena parochia propria authoritate recipere.198.199.nu.3
Religioſis legitima non relinquitur.17.nu 24
Religioſus licet bonus ſit,non tamen dicitur cautio ſufficiens. 193.nu.19
Religioſus non ſuccedit ſuis conſanguineis,nec monaſterium.17.nu.22
Religioſus ſecularis factus an parentibus ſuccedere poſſit.ibid.23
Religioſi ab eccleſia extrahuntur diſciplinæ cauſa.500.nu.24
Religioſus an ad expenſas teneatur 811.nu 25
Religioſi,burſarij,& collegiati per ſonum campanæ vocantur,& eiuſmodi homines,vt ignis periculo ſubueniant 618.nu 107
Rem meam areſtare poſſum contra deferentem 90 nu.62
Remedium legis 2.de reſcind. vend. quomodo & quando competat. 414. num. 3
Remiſſio an dicatur donatio,519.nu.7
Remiſſionem condemnationis pœnæ, ſeu compoſitionem, aut immunitatem petens,nihil agit.321.nu.80
Remittere iudex poteſt delinquentem cum ſuis apparitoribus, & cuius expenſis fieri debeat.368.nu.10.&ſeq.
Remitti non debet mercator regni ad iudicem extra regnum. 432.nu.14
Remuneratoria donatio non inſinuatur, & per ſuperuenientiam liberorum non reuocatur 520 nu.23
Remittenti hæreditatem non fit prouiſio. 150.nu 26
Remitti an inuentarium poſſit 167.nu.2
Remitti ad ſuum iudicē an poſſit is,qui pro alio ſoluere promiſit. 47.n.11
Renouantur cautiones. 194.nu 28
Renuntians impetrationi quinquennalium, illas poſtea non impetrat. 352.num 27.
Renuntians bonis paternis releuatur 378.nu.9
Renuntians omni legum auxilio, non impeditur tamen implorare reſtitutionem.416.nu 21
Renuntiare ſuo reſcripto an quis poſſit 314.
Renuntiare reſtitutioni an quis poſſit 378 nu.5
Renuntiare præſcriptioni quis non poteſt 407 nu 4
Renuntiatio ſucceſſionis non acquiſitæ nō indiget inſinuatione.521.n.30
Renuntians appellationi an ſupplicare poſſit.292.nu.64
Renuntians inhabilis probari poteſt 49 nu 38
Renuntiās exceptioni non numeratæ pecuniæ adhuc ea iuuatur.126 n.27
Renuntiare priuilegiis non poſſunt perſonæ miſerabiles. 177 gloſ.vltim.
Renuntiatio exceptionis non numeratæ pecuniæ quid operetur. 127.n.28
Renuntiatio appellationis non recipitur in criminalibus.28 nu.100
Renuntiatio appellationis an debeat parti intimari 852.nu 8
Renuntiatio appellationis coram apparitore intimata parti valet. ibid. numer. 11
Renuntiatio appellationis coram notario & teſtibus non valet 853. nu.4
Renuntiatio non impedit reductionem ad arbitrium boni viri. 686. n.17
Renuntians appellationi nil præſtare tenetur.ibid nu.17
Renuntians litteras habere debet à iudice,coram quo appellationi renunciat 853.nu.8
Renutiare & acquieſcere an differant 867 nu.1
Renuntiare appellationi non obſtante anticipatione, quis poteſt. 851. num.20.
Renuntiatio appellationis in criminalibus non valet.518. nu.25. Et die nono facta an valeat,& poſtea 851.nu.23
Renuntiatio quod ad appellationem eſt duplex 867.nu.4
Renuntiatio appellationis apud acta valet, etiam non notificata parti. 852.nu.6
Renuntiationis ſpontaneæ exceptio non obſtat beneficiato agenti interdicto recuperandæ 413 nu.12
Reſciſſio contractus intra decem annos fieri debet 23.nu.63
Reſciſſione pendente contractus ſeruari debet.146.nu.132.
Reſcribere cur in iure dicatur 315 nu.20
Reſcribere debet principi iudex qui literas recuſat,& quid agendum.336. gloſ.6
Reſcripta iuſtitiæ eiuſdem datæ nulla ſunt.323.nu.101
Reſcripta impetrata contra ſententiam vel areſtum,an & quando valeant. 281.num 4
Reſcriptum areſti executionem differens non valet.290.nu.41
Reſcriptum contra conſuetudinem non valet.33.nu 135
Reſcriptum an poſſit contra rem iudicatam impetrari.181.nu.18
Reſcripta gratiæ & iuſtitiæ quæ 325 nu 115
Reſcriptio inutilis an ſit facienda mentio 323.nu 95
Reſcriptorum vtilitates 328 nu.139
Reſcriptum quomodo accipiatur 312.nu.2
Reſcriptum quid ſit.ibid.nu.3
Reſcriptum quare dicatur.313.nu 9
Reſcriptum,id eſt rurſus ſcriptum ibid.nu 10
Reſcriptum non faciens mentionem de priuilegio valet.324.nu.107
Reſcriptum declarat,confirmat.& remittit.329 nu 140
Reſcriptum ſumit vires ab intentione concedentis.ibid.nu.143
Reſcriptum loquens in actore extenditur ad reū,vel è contrario. ib.n.153
Reſcriptum contra ſtylum eſt ſuſpectum 331 nu.164
Reſcriptum contra legem cum conſilio procerum editam non valet.568. gloſ 3
Reſcriptum poſt deſertionis appellationem non valet 849.nu.1
Reſcriptum poſt peremptionem inſtantiæ an valeat.ibid.nu.5
Reſcriptum quotuplex ſit.325.nu.114
Reſcriptum contra quem impetretur 317.nu.41.
Reſcriptum contra ius etiam vocatur 314.nu.13
Reſeruare nil ſibi debet cedens de re ceſſa. 557.gloſ.10
Reſeruatio iuris in acceptilatione fieri poteſt.410.nu.2.
Reſiduum ſe recepiſſe poteſt quis exprimere ibid.nu 3
Reſignatio quando habeatur pro infecta.849.nu.7
Reſignanti quid agendum vt liberetur ab expenſis litis.745.nu.14
Reſignatarius poſt recredentiam ad quas expenſas teneatur. ibid.n.15
Reſiſtens ſeruientibus occiditur impunè.368 nu.15
Reſiſti iudici exequenti poteſt.236. nu. 5. quod non ſeruatur in Francia 31.num.118
Reſiſti poteſt executori excedenti.52.nu.3.gloſ.12
Reſpit pro dilatione ſumitur.348.nu.1
Reſponſiones ſubſcriptæ eſſe debent.772.nu.13
Reſponſiones per credit vel non,ſublatæ.ibid.nu 5
Res ſacræ & aliæ quomodo prohibeantur alienari.405.nu 45
Res ſuas apud dominum remanentes etiam poſt annum famuli repetunt. 451.num.5
Res empta pecunia mea non eſt mihi obligata.139 nu 25
Res ex contractu nullo retineri poteſt ante contractus reſciſſionem. 10. num 44
Res iudicata producit actionem & exceptionem.180.nu.10
Res iudicata quando tractari poſſit.282 nu.10

Res indicata quid ſit.119.num.7
Res captæ non debent relinqui apud debitorem, etiam ſi conſtitueret ſe emptorem bonorum.52.nu.4.gl.14
Res inter alios acta, an aliis præiudicet 596 no 7
Rei meæ ſi poſſeſſionem per decem annos relinquam, eam amitto. 749. num.11
Rei contentioſæ ſequeſtratio fiet ad partium petitionem.737.nu.14
Rei per ſe determinatæ non fit oſtenſio.760 nu.10
Reus quando moritur lite pendente, inſtantia proceſſus tranſit in hæredem.811.nu.11
Reus in interdicto vti poſſideris dicitur is qui conuenitur.742.nu.12
Reus ſi in primo termino comparuit, & confeſſus ſit debitum, tunc ad expenſas non debet condemnari 81.nu.27
Reus poteſt cogere actorem ad proſequendum.615.nu.124
Reus ſumens onus probandi, abſoluitur, etiamſi non probauerit.743.n.19
Reus contumax quandocumque rediens, recuperat ſua bona ſaiſita. 651. num.5 gloſ.2
Reo commeatus ſub conditione, à iudice dari poteſt 638.nu.11
Reo comparente, & actore abſente, circunducitur edictum. 633.nu.3
Reorum debendi vnus inſolidum exequi poteſt. 55.nu.33
Reparabile grauamen quando dicatur.234.nu 2
Repertus in iuriſdictione iudicis ſecularis tenetur recognoſcere.122.n.30
Repeti an poſſit in prouiſione datum.150.nu.22
Requiri debent magiſtri artificiorum, & quomodo.482.num.1
Reqoiſita in reſcripti impetratione.317.nu.43
Requiſita in literis ſtatus. 362.nu 2
Requiſita in literis requiſitoriis.368.nu.7
Requiſita antequam minori reſtitutio competat.384.nu.2
Requiſita in prouiſione vulnerato adiudicanda duodecim.553.nu.4
Requiſita ad obtinendum literas ciuiles.278.nu.8
Requiſita ad hoc vt ſententia per falſas probationes lata reſcindatur.249. num.24
Requiſita, vt res extranei areſtari poſſint.88 89 nu.43
Requiſita antequam ex ſolo defectu quis lucretur cauſſam.39.nu.2.gloſ 5
Requiſita in art.8 ad hoc ſcilicet, vt declaretur inſtrumentum obligatorium executorium 95.nu 4
Requiſita in actu exequendi 78.nu.2.gloſ 2
Requiſita ſeptem ad hoc vt inſtrumentum habeat executionem 42 gloſ.5
Requiſita antequam inſtrumentum authenticum executorium ſit.66 n.2. gloſ.1
Requiſita antequam quis hæres eſſe poſſit ſub beneficio inuentarij. 69. num.33
Requiſita vt prouiſio exequatur.155.nu 1
Requiſita in perſonalibus vt ſint executoria.241.gloſ.1.nu.1
Requiſita tria in reintegranda 202.nu.9
Requiſita vt ſententia furnimenti exequatur.232.nu.1
Requiſita duodecim, vt recredentia exequi poſſit.186.gloſ.6 nu.1
Requiſita ſex vt ſententia per contumaciam lata exequatur.197.nu.2
Requiſita ad impetrandam ſupplicationem 300.nu.26
Requiſita in actione funeraria.137 nu 43
Requiſita in reſtitutione ſimulationis 388.nu 12
Requiſita ſex ad firmandum contractum.408 gloſ.5.nu.2
Requiſita ad ordinationem.423.nu.5
Requiſita antequam donatio inſinuata valeat.534 nu.2
Requiſita ad præconia ritè peragenda.559.nu.10
Requiſita antequàm præconia fieri poſſint.564.nu.10
Requiſita in titulo de aliena.iudi.567.no 8
Requiſita ad ceſſionis prohibitionem.570.gloſ 8
Requiſita ad ceſſionem validam.575.nu.1.gloſ.6
Requiſita vt appellationi renuncietur 853 gloſ.3 nu.2
Requiſita vt liceat agere de euictione 759.nu.15
Requiſita, antequam adiunctio procuratoris Regij fiat.673.nu.5.& 7.
Requiſita, antequam ſcholaſticus adiungatur cauſæ, qui ſe adiungens, debet probare ſua intereſſe.674.nu 2
Requiſita in materia arbitrorum.689 nu.1.gl.6
Requiſita vt teſtes recipiantur ad perpetuam rei memoriam.737.nu.3
Requiſita in citatione peragenda 625.nu.12.& ſeq.
Requiſita in literis de pacificis poſſeſſoribus 740 nu.11
Requiſitio quid.609.num.12
Requiſitio an fiat in ciuitate confœderata 371.nu.8
Requiſitoriarum literarum requiſita 368.nu.7
Reqoiſitoriæ literæ quando non ſunt neceſſariæ 371.nu.3
Requiſitus iudex quando prehendere debeat reum.368.nu.12
Requiſitus an ſine literis exequi poſſit.370.nu.33
Requiſitus magiſtratus nolens exequi an puniatur. 371 nu 9
Requiſitus à quo compelli poſſit ibid.nu.13.& facit litem ſuam.381.n.16
Requiſitus nolens permittere reum capi in ſua iuriſdictione eſt priuandus 372.nu 4.niſi iuſtam haberet cauſam recuſandi.nu.ſeq.
Reſtabilimentum quid, & eius materia.231.nu.5
Reſtituere quando in poſſeſſorio quis teneatur: & quando non opponere debeat.719.nu.22 & 23
Reſtituere quis poſſit.371.nu.11
Reſtitui aduerſus tres ſententias conformes quis non debet.379.nu.22
Reſtitui debet reus ad eccleſiam vbi captus eſt.502.nu.1
Reſtitui hæreditas à pupillo tutori an poſſit.514.gloſ.3
Reſtituitur quis vt agat. 378.nu.7
Reſtituitur quis aduerſus iuramentum & renunciationem.379.nu.25
Reſtituitur quis contra areſtum.272.nu.5
Reſtituere mulctam quomodo pars cogatur.240.num.14
Reſtitui omnia debent antequam petitorium intentetur.208.nu.10
Reſtitui quando poſſit quis ob inſtrumenta de nouo reperta.276.num.25. & ſequentib
Reſtituitur nullus in hoc regno ſine literis 381.gloſ.4.nu.3
Reſtitutio altero de tribus modis petitur.276 nu.27
Reſtitutio non fit contra contumaciam, niſi vocata parte.642.nu.27
Reſtitutio omnium eſt facienda in ſequeſtrum.755.art.5.gloſ.2.nu.1
Reſtitutio per viam attentatorum fit 736.nu.3
Reſtitutio de fructibus perceptis quomodo fieri debeat per communem æſtimationem, & præcipue in Francia.825.num.34
Reſtitutio in nouitate non conceditur.718 nu.7
Reſtitutio aliquando militibus conceditur, & non literæ ſtatus.359
Reſtitutio coram quo iudice petenda.376.nu.16.& ſeq.
Reſtitutio contra quem detur.377.nu.28. & ſeq.
Reſtitutio ex quibus cauſis concedatur ibid.nu.1
Reſtitutio & appellatio in quibus differant.381 nu 41
Reſtitutionis petendæ & decidendæ quatuor caſus 392.nu.6
Reſtitutio contra poſſeſſorem an detur.377.nu.31
Reſtitutio quibus concedatur.376 nu.21
Reſtitutio quibus ex cauſis concedatur.377.nu.1
Reſtitutio mutui quando fieri, & an debeat, quando non eſt in inſtrumento promiſſa.56 nu.24
Reſtitutio fieri debet poſt manus regiæ miſſionem.231.nu.11
Reſtitutio per Trebellianum fieri non ſolet.25.nu.78
Reſtitutionem in integrum miſerabiles perſonæ etiam maiores petunt. 177.gloſ.vlt.
Reſtitutiones omnes à principe impetrantur.20 nu.48
Reſtitutio quando pro minimo detur.382.nu.11
Reſtitutio an minori detur, ſi ei planè prouideatur.383.nu.21
Reſtitutio principaliter & incidenter petitur.ibid.nu.26
Reſtitutio etiam contra patrem datur 398 nu.2
Reſtitutione pendente minor cogitur ſtare contractui.401.nu.6
Reſtitutiones tam à rege quàm à cancellaria dantur.389.gloſ.52
Reſtitutio ſemel an iterum reſtitui poſſit 401.nu.8
Retentio pro reparationibus non liquidis fuit prohibita 46.nu.10
Retinere non poteſt iudex captum.369.nu 18
Retineri res poteſt, licet contractus ſit nullus.406.nu.59
Retractari quando areſtum poſſit 284.nu.11
Retractus ſeruatur in regno 22.nu.61
Retrahens offerre, & conſignare debet liquidum, & de reliquo ſatiſdare. 46.num.13
Reuelare ſecreta valde acerbum & periculoſum. art.344.gloſ.5
Reuenditores & minutarij non iuuantur moratoria, poſtquàm à groſſatiis receperunt 353 nu.45
Reuerenter literæ regiæ recipiantur 334 gloſ.2
Reuerſo ab hoſtibus facienda eſt prouiſio. 149.nu.16
Reuiſio areſtorum prohibita.273 nu.7
Reuiſio in curiis ſupremis non habet locum nec in inferioribus. 299.n.19
Reuocari an poſſit donatio ante inſinuationem, ſi illius pœniteat. 525. 526.num.4
Reuocatio factorum intelligitur, ſi iniuſtè facta fuerint.330 nu.158
Reuocatio procuratoris in cauſa, ſi peruenerit ad notitiam iudicis vel partis, an valeat 808 nu.5
Reus qui non ſupplicauit volens proſequi erroris propoſitionem, an recipi debeat.304 art 5
Reus debendi conueniri poteſt, etiamſi alter prius fuerit conuentus. 547. gloſ 16
Rex an appellationem tollere poſſit.182.nu.34
Rex & cancellaria literas concedunt.515.nu.22. ſolúſque rex concedit literas ſtatus 318 gloſ.6. Et ſolus rex in regno reſtitutionis literas concedit.376.nu 13
Rex quare dicitur gratia Dei.507 gloſ.1
Rex non acquirit poſſeſſionem iure maioris imperij poſſidendo.724 n.10
Reges, pontifices, iudices, & alij cauere debent, ne ſubuertantur muneribus.869.nu.2.& 3
Regij iudices an cognoſcant de poſſeſſorio beneficiorum.742. nu.1.glo.2
Rigoribus ſigillorum quando debitor obligari cogatur 62 nu.90
Rixa, collegium, coadunatio, quid importent.790 n.5.& 7
Rixæ fugiendæ gratia fit ſequeſtratio à iudice.750.nu 7
Romani & Cameracenſes de bonis in regno quæſitis teſtantur. 365.n.13
Rubrica ſine cenſu vel reliquit declaratur.547.gloſ.15
Rubri.C.quando prouocare non eſt neceſſe, non ſeruatur.27.nu 98

S

SAcerdotes & alij clerici teſtimonium ferre coguntur.18.nu.27
Sacrilegus non gaudet immunitate.50.nu.25
Sagaria negotiatio.440.gloſ.10
Saiſimentum denuntiandum domino abſenti.555.nu.3.
Saiſita res executor tradit cuſtodiendas.ibid.nu 2
Saiſitas res apparitor debet ponere in manibus iuſtitiæ.557 nu.2
Saiſire duo ſignificat.729.nu.4 & ponitur paſſiuè ſeu tranſlatiuè.ibid.nu.5
Saiſina non admittitur contra regem.720. nu. 26. & poteſt acquiri etiam poſt arreſtum 724 nu.6.
Saiſina ſine apprehenſione eſt contra ius ſcriptum.728.nu.1.& 2
Saiſina ſimplex ratione lecturæ in Theologia competit.736.nu.10
Saiſina tantum operatur ſicut aditio hæreditatis.731.nu.34
Saiſina rei prophanæ differt à re eccleſiaſtica.718.nu.5.gloſ.1
Saiſina ſimplex cur non protendatur ad 30.annos.719.nu 11. & 12.& extenditur ad quæcunque occupata per tertium.729.nu.13
Saiſina ſine aliquo actu poſſeſſorio an proſit.729.nu. 15. eſtque ſaiſina rerum corporalium & incorporalium.731.nu.40
Saiſita res non poteſt conduci ab ipſamet parte.753.nu.3

Saiſitus

Digitized by Google

Saiſitus hæres an cogatur ſoluere creditoribus.732.nu.54
Salaria conſueta ſi diuerſa ſunt quæ ſoluenda ſint.608.nu.2
Salarium cuiuſlibet præſentationis.866.nu.2
Salaria procuratores intra quod tempus petere debeant.448.nu.3
Salarij probatio an per alios fieri debeat.451.gloſ.7
Salarium ab addiſcente dominus petere poteſt poſt annum.451.nu.4
Salarium trium annorum petitur.452.gloſ.12
Salarium an curatus habere debeat.490
Salarium reſtituendum,ſi indebitum probetur.174.gloſ.12
Salarium quando debeatur.171.nu.2
Saluaguardia tuetur poſſeſſorem iniuſtum: & quomodo differat à nouitate.720.nu.28.& ſeq.& conſeruat ius legitimum.ibid.nu.38
Saluo iure admittimus,quid operetur,& ſaluo iure ſuperflui effectus. 639.num.26.& 27
Sanitatis ſtudium,non ſatiari cibis 460.nu.38
Sartores fures.440.gloſ.10
Satiſdatio facit ſequeſtrum ceſſare.757.nu.7, & duo continere debet.ibid. nu.8.Impedit ſequeſtrum in Francia ibid nu 9.
Satiſdatio an requiratur in prouiſione,& an ſufficiat iuratoria cautio.154. num.11.
Satisfeciſſe partes debent,antequam petitorium mouere poſſint.209.n.17
Scabinorum & conſulum bona ſunt ciuitati tacitè obligata.545.nu.29
Scandali tollendi gratia toleratur præceptum.83.nu.9
Sciens ſe decepiſſe an præſcribat 419.nu.1
Scriba non debet committi ad audiendum teſtes.776.nu.7
Scribens calumnioſe punitur 775.nu 1.art.6
Scribere inſinuationem iudex non poteſt,527.nu.13
Scriptura an ſit neceſſaria in debiti concluſione.443.nu.4
Scriptura teſtibus munita non tamen recognita,quando probet. 111.n.30
Scriptura in actis regiſtrata facit fidem, licet originalis non reperiatur. 115.num.70
Scriptura recognita plenè probat.111.num.30
Scriptura duplex,publica & priuata,& vtriuſque declaratio.108.nu.1
Scriptura priuata anterior publico inſtrumento illi præfertur, quod eſt ſi ſecundus creditor eam confiteatur,ſed non tenetur. 124.125.nu.5.& 6
Scripturæ nõ recognitæ nõ probant,tamen effectum ſuum habẽt.111.n 35
Scripturæ ad infirmandum,niſi ſint clauſæ,reiiciuntur.777.nu.6
Scoti iuuenes medicos in Angliam mittere ſolent.& quare 735.nu.13
Secretarij dona Regia per importunitatem obtenta ſignare non debent. 510.gloſ. 19
Secularis magiſtratus an cogat eccleſiaſticum.732.nu.8
Secunda dilatio quinquennalis an valeat.352.nu.30
Secundæ literæ quando valeant 322.nu.87
Secundæ literæ ſtatus debent facere mentionem de primis.362.nu.4
Secundæ literæ auferentes iuriſdictionem à primo iudice, non valent. 323.num.99
Sectores qui.509 gloſ.12
Secundum rei veritatem cognoſcas,quid ſignificet.227.nu.4
Sedere vbi in conuiuio debeat dominus & coniux 482 gloſ.vnica.
Seneſchalli an reſcripta concedere poſſint 316.num.30.
Seditio prouiſionem exigit.143 nu.101
Seneſchalli vel bailliui non concedunt literas annales vel quinquennales. 349.num. 7
Seneſchallis & bailliuis mercatura prohibetur.428 gloſ.13
Senatus cogit ad recognoſcendum,& iudex appellationis.122.nu.33
Senatus ad principem non eſt appellatio,ſed ſupplicatio 289.nu.31
Seneſchallus quando euocet.256.nu 53
Sententia ſuper excuſatione tutelæ non eſt exequenda 166.nu.17
Sententia vt conficiatur inuentarium,eſt executoria.167.nu.4
Sententia in ſupplicatione & appellatione.296.nu 93
Sententia lata contra ordinationẽ vel conſuetudinem non valet.33.n.133
Sententia poſſeſſoria executioni non obſtante appellatione mittitur. 28. num.102
Sententia exequi poteſt contra hæredem & inſtrumentum obligatorium. 67.num.6
Sententia arbitratoris quo iure reducatur.692.nu.25
Sententia arbitrorum lata,recurritur ad iudicem ſuperiorem.695.nu.1
Sententia quomodo ferenda in poſſeſſorio.792.nu.17
Sententia contra reſignantem eſt valida.745.nu.8
Sententia non irrogat infamiam poſſeſſorij.735.nu 31
Sententia poſſeſſorij lata in defunctum non eſt executoria contra illius hæredem.744.nu.2
Sententia poſſeſſorij eſt executoria contra reſignatarium.745.nu 4
Sententia contra reſignantem eſt executoria contra reſignatarium. ibid. num.18
Sententia condemnatoria in malè impetrãtem caſum nouitatis. 746.n.19
Sententia contra nominatum lata an ſit executoria contra alterum. 764. num.9
Sententia abſolutoria ab obſeruatione iudicij propriè non eſt definitiua. 743.num.16
Sententia contra conſuetudinem nihil poteſt.539.nu.102
Sententia contra ſtylum & legem nulla.604 nu.44
Sententia in poſſeſſorio vim tituli habet.743.nu.25
Sententia an ſub conditione ferri poſſit.638.nu.12.13.14
Sententia,abſoluo ſi probaueris,an valeat.ibid nu.17
Sententia an & quando contra hæredem exequi poſſit.98 gloſ.1.nu.2
Sententia domi lata executoria non eſt.241.glo.3.
Sententia quid ſit.179 num.2
Sententia & condemnatio an differant.210 glo.2
Sententia an poſt annum exequi poſſit.283.nu.5
Sententia quando dici poſſit nulla.215.nu.5
Sententia plurium annorum condemnatoria quando ſit executoria. 142. num.2
Sententia non poteſt poſt appellationem exequi.181.nu.19
Sententia quando in rem iudicatam tranſire dicatur. 180.nu.14
Sententia in criminalibus quoad procuratorem regium non tranſit in rem iudicatam,ſecus quoad partem 31.num.118
Sententia quam pars iniuſtam confitetur,non eſt exequenda.245.nu.6
Sententia manutenentiæ quando mittatur executioni.185.nu.1
Sententia redituum eſt executoria. 242 gloſ.6.nu.1
Sententia in eccleſia lata & domi eſt nulla.189.nu 4
Sententia executoria ſine literis regiis poſt etiam appellationem executioni mandari poteſt 246 gloſ.1
Sententia furnimenti ſeu reſtabilimenti eſt executoria.231.nu.5
Sententia furnimenti leuiter dari non debet.232.nu.13
Sententia eſt executoria in illis caſibus in quibus ad curiam appellatur. 241 glo.3.nu.1
Sententia duplex. 179 num.3
Sententia Regis iniuſta an exequenda.340 gl.vlt.
Sententia iudicis ſuper literis Regiis.339.gl.14.& gloſ.15
Sententia & literæ reſciſionis ante omnia probari debent 361.nu.11.& 12
Sententia duplex in reſciſione contractus dolo initi.413.nu.17
Sententia læſus non reſtituitur.417.nu.31
Sententia de petitorium conſilio lata non retractatur, niſi per appellationem.483.nu.15
Sententia non valet nec electio ad clamorem populi.504.nu.5
Sententia quibus verbis proferri poſſit 533.nu.3
Sententiam vnius alter exequi debet.569 nu 25
Sententiæ appellatione quid veniat.534 gloſ.7
Sententia quando non oſtenditur iudici ad quem duplex remedium. 261. num.112
Sententia dati tutoris executoria eſt.166 nu.14
Sententia prouiſionalis definitiuam ſuperat.174.nu.16
Sententia quæ nulla eſt non eſt exequenda.165.nu.5.& 6
Sententia alimentorum etiam ſimpliciter lata eſt exequenda. 151. nu.34. & praxis.1[illegible] 174 gl.10
Sententia ſal.[illegible], pro quatuor annis,ſi non excedat quadraginta libras exequitur.172.nu 3.& an poſſit diuidi nu.ſeq.
Sententia alimentorum & medicaminum lata etiam à iudicibus non regiis exequenda eſt 158 nu.4
Sententia ſalarij pro tribus annis eſt executoria.172.nu 1
Sententia iuſtè vel iniuſtè confirmata,pœna ſoluitur. 696. num.5.& 6. & quamuis ſit executoria non eſt exequenda contra tertium.873.n.3
Sententia arbitri confirmata,pœna an ſit exigenda.697 nu.11
Sententia non eſt mutanda,& à quibus ſubſcribenda 805.nu.1.2 & 8
Sententia interlocutoria eſt reuocabilis.807.nu.26.& non poteſt renouari ad ius audiendum 806.nu.17
Sententia in mortuum lata an valeat.808.nu.1.& ſeq.& nu.13
Sententia in procuratorem an in dominum ferri debeat.ibid.nu.11
Sententia non definiens totum negotium an valeat.821.n 4
Sententia imperfecta conſenſu partium valet.ibid.nu 11
Sententia quando confirmatur pro parte,& pro parte non.812.nu.14
Sententia an differri poſſit per literas, & quomodo impetrans eas ſine cauſa,punitur.804.nu.7.& ſeq.
Sententia lata contra nominantem exequi poterit contra nominatum. 765.num.14
Sententiam oſtendere pro ſe latam non ſufficeret in petitorio,ſed in poſſeſſorio ſecus ad colorandum titulum.743.nu.26
Sententiam pro titulo delegare ſufficit.ibid.nu.29
Sententiæ prouiſoriæ pendente appellatione exequi poſſunt.855.nu.16
Sententiis etiam tribus latis,poteſt tertius ſe opponere.873 nu.2
Sententia excedens ſummam præſtitam, an ſit executoria quoad quadraginta.242.nu.5
Sententia ſequeſtri exequenda eſt.225.nu.5
Sententia quæ nulla eſt,an ſit exequenda.214.nu.1.& 2
Sententia non dicitur res iudicata,etiamſi executio fieri poſſit. 181.n. 16
Sententia euidenter iniqua exequi non poteſt.214.nu 6
Sententiæ nullæ an ſit in reſcripto facienda mentio.282.nu.11
Sententiæ iudicatæ,& appunctamenta differunt.214.nu.1
Sententiæ executoriæ an ſint exequendæ.246 gloſ.1.nu.1
Sententiæ ſunt etiam executoriæ contra clericos.13.nu.70
Sententiæ tenor an ſit iudici ad quem edendus.261.nu.112
Sententiæ arreſta & iudicata differunt.106.nu 6
Separatim in literis narranda ſunt plura.319.nu.61
Sepelire mortuos peſte an quis cogi poſſit.84 nu.23
Sepeliri vbi quis debeat 491.artic.vlt.
Sepultura in loco profano fieri non debet.30.nu.112
Sepulturam impediens punitur 493.nu.2
Sepulturæ literæ quid continere debeant.489.gloſ.2
Septem,conuiuium,nouem conuitium.481
Sequeſtratio quando facienda.224 gl.4.nu.1.& quare fiat.ibid nu.3.& non impeditur per oſtenſionem publici inſtrumenti.ibid.nu.4
Sequeſtrationis longæ mala.183.gl.13.nu.2
Sequeſter excuſari poteſt.556.nu.12
Sequeſter coram quo rationem reddere debeat.557.nu.19.
Sequeſtro locus eſt,licet offeratur idonea cautio.ibid.nu.3
Sequeſtri ſententia executoria eſt.752.nu.13
Sequeſtri officium quando finiatur.757.nu.6
Sequeſtro ceſſante fit rerum deſcriptio.751.nu.9
Sequeſtro dato poſſeſſor iurare debet & reſtabilire.755.nu 3

Digitized by Google

INDEX.

Sequeſtrum decerni quando debeat.751 nu.21
Sequeſtrum vſque ad petitorium olim contingebat prorogari, 742.art.8. & 9.glo.vna.nu.1.
Sequeſtratio triplex eſt.750.nu 6
Sequeſtratio regulariter prohibita.751.nu.3
Sequeſtratio non fit ab apparitoribus 723.nu.2
Sequeſtratio fit ante litem conteſtatam.751.nu.21
Sequeſtratio neceſſaria ex legis vel iudicis neceſſitate non priuat quem ſua poſſeſſione.750.nu.19.
Sequeſtratio miſta quid.ibid.nu.20
Sequeſtratio rei fit ad petitionem partis,& an ſequeſtrum in manu tertij confitentis ſe debitorem ſit validum.ibid.nu.10
Sequeſtratio fiet, ſi dubitetur de dilapidatione fructuum lite pendente. 751.no.6. & quod quando æquiras, vel cum debet mouere iudicem ad ſequeſtrandum,poteſt fieri ſequeſtratio, & in quibus caſibus ſequeſtratio concedi poteſt,in illis die feriata poterit.ibid.nu.7.& 8
Sequeſter voluntarius à principio poſtea fit neceſſarius. 752.nu 21. Quomodo ſit conueniendus.ibid.nom.23. differtque à ſimplici depoſitario. ibid nu.11.& non exoneratur niſi vocatis opponentibus.ibid.nu.12
Sequeſter poſſidet:& non depoſitarius 750.nu.13
Sequeſter eiuus iudicis mandato reſtituat fructus.756.nu.1
Sequeſter ſoluens vtraque parte præſente,liberatur.ibid.nu.3.& quis dicatur.750.num 5
Recipitque ſalarium,non depoſitarius 750.n.18
Sericarij mercatores intra ſex menſes debita petant.441.gloſ.14
Seruiens ceſſans ab executione quomodo puniatur. 225. gl. 5. & capiens lectos cauſa executionis, debet eos diſiungere per fabrum lignarium ne frangantur 83.nu.5
Seruiens vel apparitor qui inſtrumētum curiæ exequitur,punitur.77.n.47
Seruiens non exequitur,quando de vitio inſtrumenti ei conſtat.59.nu.58. & intra quod tempus executionem facere debeat.53.gloſ.13
Seruiens quomodo puniatur ex falſa relatione.619.nu.5
Seruiens pecunia corruptus, necnon ſi in curia, vel ſimplicitate falſum commiſerit,mulctatur.ibidem nu 6
Seruiens & apparitor idem ſignificant,gallicè *huiſſiers*.628.nu.7.& ſeq.
Seruienti ratione officij credendum eſt 619.nu.4
Seruiens regius executionem facit.59.nu 57
Seruientes an teſtes eſſe poſſint aliis apparitoribus 95.nu 11
Seruientes quando in domibus poni poſſunt.167.nu.21
Seruienti quando credi debeat.95 num.10
Seruienti præcipienti *Ayde au Roy*, an & quis auxilium præſtare debeat. 83 num.15
Seruitutem poſſidenti prouideri poteſt,& quomodo.145.nu.126
Seruus prouiſionem habet in prophanis.143.nu.104
Seruus triplex.448.gloſ.2
Seruus qualis eſſe debeat.449
Seruus inobediēs domino expelli poteſt ante tempus,& perdit ſalariū.ibi.
Sex menſes petendis debitis deſtinati, quomodo computandi ſunt. 444. gloſ.18
Sigilla tria ſunt,quæ ad ſe attrahunt iuriſdictionem.43.nu.9
Sigilli amiſſi bona cautela. ibid.nu.13
Sigilli appoſitio quid operetur.40 nu.28
Sigillo carens inſtrumentum non eſt exequendum.62.nu.83.& ſi exequutum fuerit,nulla eſt executio.nu.ſeq.
Sigillo perdito an executio impediatur.ibid.nu.85
Sigillum regium multiplex 42 gloſ.6
Sigillum priuatum an executionem habeat 44.nu.9
Sigillum vbi eſſe debeat,& in qua inſtrumenti parte.42 gloſ 5
Sigillum tantum ſuum recognoſcens condemnatur.114 nu 61
Sigillum quando quis ſuum recognoſcere non tenetur.ibid.nu.62
Sigillo iudicis requirentis debent literæ rogatoriæ ſignari.368.nu.7
Signari panni debent,& ſignans propria authoritate falſi tenetur.456.n.8
Signare & ſubſcribere debent conſultores 206.nu.8
Signatura an ſit ſufficiens ad recredentiam.187.gloſ.8.in fine.
Signaturam ſi quis produxerit intra dilationem, & poſt dilationem bullam,valebit productio,737.nu.9
Signaturæ Papæ in principio ſuæ coronationis non valent.504.nu.10
Signum alterius artifex accipere non poteſt.430.nu.26
Signum ſuum oportet vt quis cognoſcat 120.nu.16
Signum recognoſcens garnire tenetur.114.nu.58
Similis cauſa quæ dicatur.389 glo.10
Simulare quid.& quotuplex,ac ſpecies ſimulationis exprimenda.387.nu.1
Simulationis exceptioni an poſſit renunciari.nu 9 & quando petatur reſciſſio.388.nu.16
Simulatus contractus quia non eſt contractus, reſcinditur etiam poſt decem annos 412.nu 15
Simulationis ſpecies eſt exprimenda.47.nu.24
Simulatum inſtrumentum an ſit exequendum.ibid.nu 13
Sine ſtrepitu procedens,quid operetur.228.nu.27
Speciale reſcriptum derogat generali.314.nu.103
Speciale reſcriptum quod dicatur.ibid.nu 104
Specialia multa continere poteſt reſcriptum.314.nu.12
Species violentiæ exprimenda.387.gloſ.5
Specificare quid ſit.390.num.1
Species pro conductione an præſtari poſſit.74 nu.21
Sportulæ ſeu honoraria cur ſpecies gallicè vocentur.871.nu.1
Sportulæ præſolutæ quando poſſint repeti à colliirigante.ibid.nu.3
Spoliatio an poſſit allegari in caſu nouitatis, & quomodo ceſſandum. 721.nu.10 & ſeq.
Spoliationis cauſa quibus ſit committenda.734.nu.4
Sponſalitia largitas, & donatio inter virum & vxorem inſinuantur. 519. num.14
Spuriis prouiſio non facienda.151.nu.30
Spuriis & naturalibus cedere pater poteſt.573.nu.5
Spurius apud curatum quomodo ſit profitendus.487.nu.19
Spirituales viri an & quando legi ſubiiciantur.11.nu.53
Spiritualia velut ornamenta eccleſiæ, & decimæ poſſideri non poſſunt. 718.nu.5
Socius,colonus,inquilinus, & ſimiles iuuantur remediis poſſeſſoriis. 720. nu.36.& ſeq.
Solennitas deſcripta in iure ciuili quoad alienationes rerum non ſeruatur.15.nu.25
Solennitas iuris in executionibus non ſeruatur.27.nu.90
Solennitas quadruplex.113.nu.49
Solennitas maior an requiratur in bonis mobilibus minorum, quam maiorum.68.nu.16
Solennitates inuentarij, conſuetudo vel ſtatutum diminuere poteſt. 167. num. 4
Solennitas à patribus in auctionibus requiſita remitti nō poteſt.554 n.18
Solennitates requiſitæ in alienatione bonorum immobilium minorum. 400.nu.2.cum multis ſeq.
Solennitates in re vendita per licitationem an præſumantur.565.nu.13
Solennitatis defectu vitiatur contractus minoris 404 nu.25
Solennitatis vel poteſtatis defectu initi contractus an reſcindi poſſint vltra decem annos ſecundum ordinationem.407.nu.2 & 3
Solitus quid agere iure familiaritatis,non ſibi ſoli acquirit 711. nu.175
Soluens in vim præcepti non repetit.83.nu.14
Soluens partem non opponit exceptionem quoad reliquam partem. 130. num.57
Soluens executori habenti ad hoc mandatum liberatur.210.nu 7
Soluens debiti partem ſponte an videatur purgare metum. 414. num. 8. cum ſequentib.
Soluens priori creditori ſuccedit in eius locum.540.nu.35
Soluere pecuniam non debet debitor apparitori, ſed commiſſario. 556. num.15
Solui an poſſit cedenti.577.glo 9
Solui quando prouiſio debeat.143.nu.105
Solutio poteſt fieri in pecunia minuta,ſicut in magna.78 nu.3.glo.1
Solutio cui fieri debeat duobus contendentibus.99.nu.7.
Solutio debiti areſtati quando fieri debeat.91.nu.66
Solutio facta ex pluribus cauſis eſt in electione ſoluentis.554.nu.3
Solutionis exceptio opponi poteſt contra inſtrumentum obligatorium. 46.num.18
Solutionis ante tempus an quis cedulam recognoſcere teneatur.121.n.25. & 123.nu.58.
Soluti cauſa recipiens authorem nominat 765.nu.30
Solutum mercator minutario poſt ſex menſes non repetitur 441.nu.7
Solutum ex cauſa rei iudicatæ quando poſſit repeti 699.nu.1.2.& 3
Solutus legibus princeps quomodo intelligatur.11.nu.54
Solus princeps reuocat bannum,& quomodo.346
Soror cedit fratri ſuo ſcholaſtico.574.nu 2.
Statuæ principum loco immunitatis erant.498.nu.3
Statuens contraria quando reprehendi non poſſit.164.nu.7
Status dilatione pendente nihil agendum.856.nu.38
Status literæ quando concedendæ ſint.357.gloſ.2
Status literæ cur ſic dicantur.ibid.
Status literæ quibus concedantur.ibid.gloſ 4
Statuta an mercatores inter ſe facere poſſint.430
Statuta pro obſeruatione regulæ religioſorum ſunt executoria. 248.n.11
Statuta fraternitatum quibus verbis concipi debeant,ad hoc vt ſint licita. 496.num.4
Statuta contra libertatem eccleſiæ,non valent 361.num.4
Statutum vel conſuetudo non poteſt actus ſubſtantiam mutare.819.nu.5
Statutum Caroli quinti Imperatoris ſuper cōſuetudinibus ſcribēdis.595.1
Statutum vt ſecularis poteſtas eccleſiam tueatur ab oppugnantibus. 863 num.15
Statutum domini prohibens ſubditis ire ad aliud molendinum vel furnum,eſt improbatum 485.nu 17
Statutum pœnale an hæredes comprehendat.67.nu.8
Statutum vt nulla poſſit opponi exceptio,an excludat iſtam.128.nu.36
Statutum vel conſuetudo an poſſit tollere exceptionem non numeratæ pecuniæ.130.nu 64
Statutum vel ordinatio prohibens appellationem an ſit odioſa. 210. nu.4
Stylus Bituricenſis an omnino tollat non numeratæ pecuniæ exceptionem.130.nu.62
Stylus curiæ eccleſiaſticæ exceptionem non numeratæ pecuniæ tollere non poteſt 131.nu 69
Stylus ordinem iudiciarium reſpiciens, ante litis deciſionem quomodo differat.604.nu.53
Stylus contra ius plene debet probari.605.nu.54
Stylus à crimine falſi excuſat.ibid.nu.55
Stylus in qualibet ſua curia ſeruandus.ibid.nu.56
Stylus in quibus rebus allegatur:& vbi ſit comparatio inſtrumenti.& ſtyli 603.nu.30 & 31
Stylus ſi omittatur,literæ ſunt ſuſpectæ:vnde falſitatis præſumptio ad condemnandum ſufficiens.ibid.nu.34 & 35
Stylus quid,& quot modis accipiatur.601.nu.1.& 3
Stylus deficiente lege ſeruatur.603.nu.25
Stylus indiuiduus ſicut & conſuetudo.ibid.nu.26
Stylus parlamentorum & curiarum omnium vnicus.607.glo.27

Digitized by Google

Stylus valet, vt examinatio teſtium in criminalibus fiat.604.nu.48
Stylus à iudice quandoque mutatur, at non ſine cauſa: & quare conſuetudines ſint diuerſæ.ibid.nu. 50, & 51
Stylus duplicem recipit interpretationem.602.nu.20
Stylus curiæ pro lege cuſtodiendus.ibid.nu.22.& 23
Stylus quem effectum habeat.ibid.nu.18
Stylus principis generaliſſimus.605.nu 60
Stylus in quo differt à conſuetudine.602.nu.12. & ſeq.
Stylus per decem annos introducitur.ibid.nu.11
Stylus pro fori conſuetudine.601.num.4
Styli etymologia à nomine Græco petita.ibid.nu.10
Styli per iudicem fit inquiſitio ab aduocatis & procuratoribus cuiuſlibet curiæ 604.nu.52
Styli & conſuetudines cur in ſcripturam rediguntur.605.gloſ.15
Stylo an derogetur.603.nu.37
Stylo cognoſcitur author.601.nu.4
Stylum quælibet curia communiter ſuum habet.605.nu.56
Stylum qui non ſeruat, punitur 603.nu.24.
Stylum iudex ſeruare debet, ibid.nu.27
Stipendia quæ recipi debeant à magiſtratibus, ne in miſeram incidant mendicitatem 870.nu.14 15 & 16
Stipulatio quibus verbis concipiatur.533.nu 4
Stipulationes inſtrumentis adiici ſolent.55.nu 16
Subalternus iudex quis dicatur.158 gloſ.2
Subditus etiam qui non eſt Regis, ſupplicationem impetrat.189 nu.26
Subditus quis dicatur.522.523.gloſ.3
Subhaſtatio neceſſaria in re immobili minoris alienanda 400.nu.8
Subhaſtatio adhibita in alienatione bonorum, an faciat ceſſare præſumptionem fraudis, atque reſtitutionem.418.nu.37
Subhaſtatio quæ dicatur.553.num.6
Subiectionis ratione reſcinditur contractus 403 nu.14.15.& ſeq.
Subiectus Regi quis duabus ex cauſis non eſt.11 nu.50
Subrepere & obrepere, & ſubreptitium & obreptitium.326.nu.114
Subreptitium reſcriptum quando dicatur.282.nu.12
Subrogatus à Papa acquirit poſſeſſionem: & in regno Franciæ nouam accipit 707.nu.108.109 & 111
Subrogationis ſententia an ſit exequenda.200.nu 12
Subſcribendum à quo ſit reſcriptum.315 nu.19 nu 6
Subſcribi debet liber ſepulturæ à curato & notario 490.art.52
Subſcriptio notarij in libro curati quid debeat continere.ibid.
Subſcribens recognoſcit.119.nu 3
Subſcribens antequam legat an obligetur.118.nu.102
Subſcribere ſententiæ quando quis debeat.245 nu 6
Subſcriptio quando non proſit ad executionem 113.nu.55
Subſcriptio idem operatur ſicut ſcriptura ibid nu.51
Subſcriptio cum teſtibus probat, ſicut ſcriptura.125 nu.9
Subſcriptionem recognoſcere quis cogitur.113.nu.52
Subſcriptio an requiratur in priuata ſcriptura 116.nu.84
Subſtitutus hæres ſaiſitus.730.731.nu.31
Subſtituti procuratores Regij quando poſſint intimari proprio nomine. 860.nu 13
Suburbani & habitantes, areſti priuilegio vti poſſunt.89.nu.44
Succeſſione priuantur proximiores pupilli qui illi non petunt tutorem. 165 num.11
Succeſſor in beneficio quando ad funeris expenſas teneatur.139.nu 57
Succumbens in nouitate condemnandus eſt in expenſis, damnis & intereſſe.733.nu 1
Subditus an poſſit in dominum literas nouitatis obtinere, & quid nouitatis ratione tertij.724 nu.15.16.& 17
Summa rei venditæ, ſi debitum excedat in expenſis computatur 12.nu 8
Summaria recitatio in decreto fieri debet, & quomodo.564 nu.1
Summaria cauſſæ cognitio in prouiſione requiritur.154 155.glo.6.in fin.
Summaria cauſſa quatuor modis dicitur.227 nu.12
Summariè procedendum in executione.213.nu.14
Summariè decidi debent proceſſus poſſeſſorij ſuper materia beneficiali. 737.num.12
Summatio in quacunque parte litis fit.762.nu.9
Summatio garandi locum habet in perſonalibus, & quomodo fiat. 759. num 27 & quomodo concluſio fiat in ſummariis.ibid.nu.28
Sumptus funerales pro qualitate perſonæ fiant.138.nu 50
Sumptus qui repeti poſſint, & qui dicantur.ibid.nu.47
Superior non requirit, ſed præcipit.370 nu.31
Superflua in literis nulla debet eſſe dictio.326.nu.122
Supplex reſcriptum, 329.num.150
Supplicans areſti correctionem ſubmittit ſe mulctæ.875.nu.1
Supplicatio parti denuncianda.612 nu.34
Supplicans deponit centum quadraginta libras.262.nu.121
Supplicatio à principe fit euocatio etiam ab alio.ibid.nu.126
Supplicatio non fit in poſſeſſorio, ſed euocatio fit.ibid.nu.122. & ſemel fit ſupplicatio.ibid.nu. 125. & iudicatur præſentibus his, qui iudicarunt. ibid.nu 123 & non fit motu proprio.ibid.nu 116
Supplicatio erroris 235.nu 35 & 293.nu.66 & ſeq.
Supplicatio an impediat executionem. 288. nu. 17. & quando concedatur vel denegetur 291.nu.45
Supplicatio de gratia conceditur. 198. nu. 13. & quid continere debeat, 287 num 7
Supplicatio quid ſit 287.nu.9.& an concedatur, ſi appellatio recuſetur, vt poſt tertiam appellationem, 292.nu.61
Supplicatio clauſa, & atteſtationes mitti debent.274 nu.21
A principe ſupplicatio concedenda eſt.292.nu.54
Supplicandum à quibus ſit.287.nu.27
Supplicatio ſemel tantum recipitur.293.nu.69
Supplicationes ante proceſſum, in proceſſu & poſt, fiunt 286 nu.5
Supplicationes & ſententiæ parti ſignificari debent & oſtendi.26.n.7
Supplicatur poſt areſtum.287.num.8
Surreptitiæ literæ an ſint nullæ 323.nu.96
Surreptitium reſcriptum non valet.318.nu.134
Surreptio in parte an vitiet in toto.315.nu 111
Surreptio quomodo tollatur.ibid.num.113
Surreptio intra quod tempus opponi poſſit. 328 nu 138
Surreptionis permittitur partibus impugnare literas 339 gloſ.11
Suſpectum reſcriptum quando dicatur.330 nu.160
Suſpicio reſcripti quid operetur 331.nu.167
Suſpectus cauere promittens, fideiuſſores dare debet, & quando eſſet obligatus.192.nu.6
Suſpectus de fuga capi poteſt.92 nu 73
Suſpenſionis officij vel interdictionis ſententia generalium monetæ eſt executoria. 70 nu.14
Suſpenſo à beneficio fit prouiſio. 144. nu 110
Suſpicio partis inducit ſequeſtrum. 751.nu 23 & quòd ſequeſtratio facta inter duos, non cenſetur quoad alios facta.ibid.nu 24
Suſpitio præſidis cauſſam præbet recuſationi.257.nu.66
Sutores qui dicantur, & an ordinario eos teneat.440.gloſ.11

T

TAbernarij & caupones intra ſex menſes debita petant 440.glo.9
Tabernis non debent collocari armigeri, vel alij, etiam in Regis aduentu 469 nu.17
Tacita hypotheca in quibus caſibus contrahatur 543 nu.11
Tacita & expreſſa euocatio differunt.260.num.104
Tacita euocatio quid ſit.253.nu.15
Tacita recognitio non ſufficit, ſed expreſſa requiritur.115.nu.74
Tacitè quando euocatio fiat 253 nu.16
Tacitam hypothecam habet mulier pro dote.546.nu 40
Taxatio hoſpitum pro prandio & cœna 469 nu.16
Taxatio expenſarum in executoriis per alium fit, quàm per iudicem qui ſententiam protulit 244 gloſ.11.& 166 nu 20
Taxatio debet eſſe æqua, vltra quam iudex non recipiat. 945 946.num 20 & 21.
Taxatio expenſarũ per iudices, vel per duos cõſiliarios fieri debet, & non per actuarium 870 nu.1. & 2.art 5. & in auditorio. 816 nu.5. Et quomodo reuocetur, ſi pars in taxatione citata non fuerit.ibid.nu 6
Taxatio expenſarum non fit cum condemnatione, & expenſæ quomodo fiant 817.nu 15.& 17. Et quando in curia fieri poſſit.818 nu 36. Et ſi fiat in præſentia partium vel procuratorum, quando recipiat appellationem.821.num.2
Theologus in præbenda theologali furnimentum facere debet. 232.n.12
Theſaurarius requirit iudices. 369 nu.13
Theſaurus in re empta inuentus non inducit deceptionem.417.nu.30
Temeritas quando dicatur & temerarius 815 nu 17 & 18
Tempora exercendarum actionum varia fuere 6 7 nu 90
Tempore dato ad deliberandum prouidetur.164 nu 4
Tempus poſt deſertionem an iudicatis detur.840.nu.25.& 26
Tempus multiplex in appellatione.830 nu.43
Tempus ad redeundum in curiis inferioribus quod datur.839 gloſ 4
Tempus certum an in literis ſtatus apponi debeat 362 nu.7
Tempus reſtitutionis non computatur non valenti agere.421.nu.18
Tenens bona an executionem patiatur.68 nu 22
Tenere & poſſidere an differant.489.art.2.gloſ 1
Tertio non præiudicat partis recognitio.121 nu.22
Tertius an executionem patiatur.69 nu 24
Tertius iungens ſe proceſſui debet recipi in eo ſtatu, in quo cauſſa inuenitur.51.num.11
Tertius non tenetur prouidere mulieri dotem ſuam alienatam petenti. 163.num 25
Teſtamenta per prouiſionem exequuntur 140 nu 69
Teſtamenti inſtrumentum executionem habet.86.nu 20
Teſtamentorum ſolennitas an ſeruetur.24 nu.75
Teſtamentum ritè in vno loco factum, vbique valet.71.nu.4
Teſtamentum nullum quando ſit exequendum.140.n 74
Teſtamentum poſt centum annos non eſt exequendum.141.nu 76
Teſtamentum raſum non eſt exequendum 140.n.43
Teſtamenta vſque ad quod tempus reſcindi poſſint 410.gloſ.8.nu.2
Teſtamenta vulgaribus verbis concipi debent 515 gl.8
Teſtamentum ab adoleſcente factum in fauorem tutoris vel curatoris non valet.513.514
Teſtator hypothecam remittere poteſt 546 nu 36
Teſtatore prohibente rem alienari, ſi fiat alienatio reſcindi poteſt. 405. num 40
Teſtatoris bona pro legatis ſoluendis ſunt tacitè obligata. 546. num. 34. non res hæredum nu.ſeq.
Tertius proſequitur appellationem à parte interpoſitam 875.nu.5
Tertius ſua intereſſe probare debet, & quomodo.ibid nu.7
Tertius opponens iure, & quando iure ſe opponere dicatur.873.nu.21
Tertius opponit ſe contra areſti executionem.872.nu.3
Tertius tripliciter ſe opponit, & etiam liti motæ ſe adiungere poteſt.ibid. num.8. & 7
Teſtes in ſecreto deponunt. 343. gloſ.1
Teſtes plures cur producantur.789.gloſ.3.nu.3

Digitized by Google

Teſtes ſupernumerarij in aliquo non iuuabunt.791.num.8
Teſtes iurati audiuntur etiam vltra dilationem.769.nu.12
Teſtes lingua materna deponant.779.nu 22
Teſtes non ſunt producendi, vbi probatio eſt legitima.794.nu.6. & 7
Teſtes reprobati iniuriarum agere non poſſunt. 795.nu.1. Et an puniantur ratione criminis obiecti.ibid.nu.8
Teſtes poſt publicationem non recipiuntur, niſi de nouo reperti. 800.nu. 7.& 11
Teſtes meliores producendi priori loco.790.nu.3.gloſ.8
Teſtes vltra decem, quando tertius producere poſſit.873.nu.16
Teſtes an ſine adiuncto ſint recipiendi.785. nu 9. Et non debent audiri ſine adiuncto, qui conſenſu partium dandus eſt. 675.nu.13.& 15
Teſtes quatuor ſufficiunt ad excuſationem probandam, quæ triplex eſt. 679.num.27.& 32
Teſtes quomodo citationis recordari debeant.625. nu.2. & quando examinari poſſint ad futuram rei memoriam 719. nu.20
Teſtes non iterum examinantur in futuro examine.738.nu.7
Teſtes an debeant eſſe ſubſcripti.125.num. 7. & quomodo deponere poſſunt.num. ſeq.
Teſtes duo de actu deponentes plene probant, ſecus ſi de ſcriptura. 111. num.33
Teſtes executioni adeſſe debent,& quales.49.nu.43
Teſtes quare *Recors*, vocentur.95.num.12
Teſtes ex integro audiri debent ante prouiſionem.153.nu.6
Teſtes iurati in termino, an poſt terminum audiri poſſint.202.nu.9
Teſtes certificatores quando teneantur.196.nu 45
Teſtes interrogandi ſunt ſuper interrogatoriis partis aduerſæ, & non vltra.779.nu 24
Teſtes audiuntur ad perpetuam rei memoriam, etiam parte non citata. 817. num.18
Teſtes, parte citata,& non comparente, audiuntur.783.nu.2
Teſtes audiuntur appellatione partis non obſtante. 784.artic.14.gloſ.vna num. 1
Teſtes quomodo interrogandi de ratione depoſitionis. 785. art. 17. gloſ. vna nu.1.& 2
Teſtes repeti poſſunt propter rationem dicti non auditam.ibid.nu.4
Teſtes ne plus decem recipiantur ſuper eodem facto ſtatutum eſt.788. gl. 2.num. 1
Teſtes aliquando vltra decem in criminalibus examinantur.ibid.nu.3
Teſtes à parte ſunt producendi, ſecus illis non crederetur.789 gl.4.nu.1
Teſtes tantùm examinandi ſuper quolibet art.791 gl 9.nu.3
Teſtes numerum decem excedentes, reiiciuntur.792 nu.1
Teſtes ſupernumerarij etiam vi literarum non reciperentur.791.nu.6
Teſtes an diebus feriatis veniant examinandi.ibid.nu.7
Teſtes ſecretè examinari debent, & eorum dicta extenſè ſcribenda. 792. num.8.& 9
Teſtes auditi quomodo reiiciantur.793.nu.13
Teſtes poſt concluſionem non recipiuntur niſi antea proteſtatum fuerit. 793.794.nu.1.& 2
Teſtis non legitimè examinatus nullum facit iudicium.786.nu.18
Teſtis precibus poteſt rogari: ar illum ſubornare non decet.790.nu.5.& 6
Teſtis optimus quis dicatur.792 nu.1
Teſtis infamis an à iudice ſit repellendus,& an debeat iudex de conditione teſtis inquirere 795.nu.10.& 11
Teſtis depoſitio dicentis, talem conſuetudinem de facto vidi valet. 599. num 39. & 40
Teſtis interrogatus, nec amore, nec odio, nec proprio commodo teſtari debet.787.nu 12
Teſti non iurato non adhibetur fides.598.num.25
Teſti vnico an & quando credatur.620 gloſ.3.num.1
Teſtium examinatio committi poteſt magiſtratibus loci, vnde ſunt hi teſtes.369.nu.29
Teſtium probationes in recredentia fieri non debent.186.nu.6
Teſtium probatio cum comparatione probat.110 nu.28
Teſtium depoſitio pro conſuetudine per grapherium diſtribuenda. 599. num 35 & 36
Teſtium recognitio non expectatur in poſſeſſorio.727.num.27
Teſtium priorum depoſitio non vitiatur ob ſupernumerarios. 791. nu 2. gloſ.9
Teſtium receptio quomodo impediatur.793.nu.16.& 18
Teſtium reprobationes iudici diligenter conſiderandæ.794.art. 4.num.1. 4.& 5.Et eorum dictis non contradicendum, ſed illi potius reprobandi. ibidem.
Teſtium dictis quomodo opponatur, & quomodo falſum deponentes perſonaliter ſunt citandi.ibid.nu.4.& 5
Teſtibus qui minatur, malam cauſam fouere præſumitur.791.nu 3
Teſtibus depoſitio eſt perlegenda:& vbi examinari debeant.ibid.nu 4 & 5
Teſtimonia confuſa, & teſtimonia tumultuaria vtrum melius. 790. nu.2. gloſſ. 6
Teſtimonia in publicatione cui parti danda ſunt.800.nu. 12.
Tiberij Cæſaris veniæ petitio. 532 nu.1
Tiberius Cæſar immunitates aſylorum abrogauit. 498. nu 4
Tibicines intra ſex menſes ſalarium petere debent. 441.gloſ.14
Tigni immiſſione in parietem acquiritur poſſeſſio.712.nu.191
Titulus in omni poſſeſſorio eſt neceſſarius.736.nu 2
Titulus habilis præcedit clauium traditionem: & tradens claues, non transfert poſſeſſionem, niſi poſſideat.705.nu.67.& ſeq.
Titulus ſaltem coloratus requiritur in poſſeſſione.736.nu 4
Titulus beneficij quando ſit exhibendus. 743.nu.27
Tituli ambarum partium videri debent à iudice.186.nu.4
Titulum ſui prædeceſſoris quis oſtendere non tenetur. 187.nu.12
Titulus quid ſit,& an vnus ſufficiat.186.num.1. & ſeq.
Tolli non numeratæ pecuniæ exceptio in conſcientia non poteſt. 131. num. 70
Tonſuræ literas clericus ſtatim in executione exhibere debet.64. nu.112
Torturæ omnes in hoc regno ſubiiciuntur delinquentes. 30. num.115
Totum parlamentum congregandum an ſit in errorum deciſione. 295. num.82
Traditio actu & facto fieri debet, non verbo.53.num.2 gloſ.14
Tranſactio non tollitur per exceptionem non numeratæ pecuniæ. 130. num.63
Tranſactio quomodo reſcindatur per l.2. de reſcinden.vendi.416.nu.18
Tranſactione læſus vltra dimidiam, quare potius reſtituitur, quàm qui per ſententiam fuit læſus. ibid. num. 19
Tranſactio confirmata per areſtum à Senatu contra actorem, an poſſit à reo poſteà reſcindi.423.num.4
Tranſactio & diſtractus vt annullentur, an poſſit peti poſt.35.annos.397. num.3
Tranſactio facta non viſo teſtamento, reſcindi ſolet. 405. num.33
Tranſactio quando per reſcriptum poſſit reſcindi.409.num.3
Tranſactio poſt areſtum factam, fuit annullata per Senatum. ibid.nu.4
Transferre actiones & cedere, idem. 567.num.1
Transferre litem quid. num.3
Tranſigentis bona quando ſint tacitè obligata.546.nu.37
Tranſigere minor valens, ſi condemnetur reſtituitur.385.num.10
Tres præpoſiti fuerunt ſuſpenſi, eo quòd appellationem non admiſerant. 182.num.24
Tres ſtatus qui.568. gloſ.3
Tribus veſtibus quis debet eſſe contentus.460.num .35
Triennalis poſſeſſio in beneficiis non prophanis iuuat.740.num.14
Triennalis poſſeſſio debet eſſe continua.741.num.16
Triennalis poſſeſſor ex vltimis annis diiudicatur. ibid.num.17
Tria in omni negotio attendenda. 9. num.31
Triplex priuata ſcriptura. 109. num.13
Trinundino auctio inclamata quid.553. num.13
Tuendus eſt reus in recredentia, donec actor ſuos produxerit titulos. 202. num.11
Tumultum faciens in eccleſia, capitali pœna punitur 498.num.7
Tunica veſtis multiplex.459.num.11
Turbare qui dicantur,& quomodo turbantes puniendi. 716.n.11.& 13
Turbatio noua nouum inducit remedium. 717.num.3
Turba decem teſtium, vnius tantum teſtis vicem gerit.790.nu.3.gloſ.6
Turbationes plures quàm comprehendi poſſunt 717. num. 38
Turbatus in præſentando agit.736.num.6
Tutor ſibi ſoluere poteſt.512.num.5
Tutor palàm à pupillo emere poteſt & alius adminiſtrator.513.nu.4
Tutores & alieno agentes nomine promptam fidem poteſtatis facere debent.361.num.16
Tutoris conſanguineo donatio à pupillo facta non valet.514 gloſ.5
Tutor confitens habuiſſe pecuniam pupilli, exceptionem non numeratæ pecuniæ non opponit.129.num.51
Tutor & curator omnis ſatiſdat.19 nu.39.& 165.num. 8
Tutor ſi ſuccubuit, an expenſas à pupillo poſſit petere. 813.num.50
Tutores dati à iudicibus regiis, non obſtante appellatione, adminiſtrant. 164.nu.1. & 166.nu.14. Idem in curatoribus. ibid.
Tutores iniquam pupilli cauſſam proſequentes de proprio tenentur.166. num.14
Tutoris vel curatoris inſtrumentum obligatorium eſt pupillo exequendum.55.num 17
Tutor ex inquiſitione datus confirmatur.164.num.3
Tutor à quo tempore pupillo teneatur.ibid.num.4
Tutor & curator quatuor iurare tenentur.165.num.7
Tutores hodie non ſe excuſant, ſed tutelas affectant, ob id quia bona pupillorum furantur.165.nu.9
Tutela triplex.164. num.2
Tutoris bona pro executione pupilli capi non debent.63.nu.96

V

VAcua poſſeſſio tradenda eſt ſequeſtro ſub pœna amiſſionis cauſæ. 755. gloſ.3. num.3
Valor rei quomodo facilè fieri poſſit.825.num.41
Valor rei quomodo probetur. 828.num.10
Variatio in ſummariis reiicitur.227.num.16
Variatio nominanti conceditur.764. num.13
Varia tempora conſtituunt diuerſum agendi modum.713.num.224
Vaſſallus non vtitur literis annalibus vel quinquennalibus contra dominum.351.num.20
Vaſſallus an ſine domini conſenſu poſſit cedere.570. gloſ.7
Vaſſallus authoritate propria expelli non poteſt.23.num.64
Vectigal qui longo tempore non ſoluit, ob id dicitur in poſſeſſione non ſoluendi.710.num.159
Vectigalia nullus quàm princeps imponit.430 gloſ.vnica.
Vectigalia cur inuenta. 507 gloſ 5
Velo leuato, quid ſignificet.227.num.10.
Vendendi bona in auctionibus mos antiquorum.556.num.17
Vendere iuſtitiam grauius eſt, quàm vendere beneficia.869. nu.7
Vendens publicè bona per carceres cogi poteſt, vt pretium vel rem ſoldat.103. num.12
Vendi non debent bona oppoſitione pendente.53.num.6

Digitized by Google

INDEX.

Vendens rem alienam deceptus, reſtituitur 414. num. 23
Vendens vinum ex proprio non dicitur mercator, ideo non ſoluit impoſitiones 433. num. 23
Vendens rem cenſualem vt liberam, tenetur ad id, quod intereſt. 549. n. 17
Vendentium vinum dilutum pro puro, pœna. 469. nu. 18
Vendicari res poteſt à mercatore poſt ſex menſes. 446. num. 11
Venditio rei donatæ an valeat ante inſinuationem. 525. gloſ. 7
Vendirio repetita die non valet 452. gloſ. 9
Venditio redditus eſt odioſa. 543. glol. 12
Venditionis cauſa ex pacto ceſſio fit. 569. gloſ. 7
Venditor ſi ſit abſens, tutius eſt vt citentur amici 766. num. 44
Venditori etiam ſcienti facienda eſt denunciatio. 765. num. 27. ſed fideiuſſori facta non ſufficeret. num. 28
Veneno occidens hominem, non iuuatur immunitate. 500. num 19
Veniam ætatis impetrans intra quod tempus reſtitutionem petere debeat. 392 gloſ. 2
Veniæ ætatis requiſita, & praxis 487. num. 23
Veniens contra arbitrium, an in pœnam incidat, & an ſententia arbitrorum reducatur in arbitrium boni viri. 688 nu. 11. & 12
Verbalis petitio fit in breuibus cauſis, ſed in magnis libellus offertur. 800 num. 14
Verba generalia aſſurditatis, diuerſitatis ratione, & inhabilitatis, reſtringuntur. 41. num. 4
Verba comminatoria non priuant, ſed non obediens legi punitur. 77. gl. 3
Verbum non debet eſſe, quin operetur. 41. gloſ. 2
Verbum euocamus, an in literis euocationis requiratur. 253. num. 12
Verbo & ſcriptis ſupplicatio fit. 286. num. 3
Veritas in actibus voluntariæ iuriſdictionis magis inſpicitur quàm probatio. 638 num 8
Veritate & probatione ſemel cognita, cauſæ cedendum eſt: ſecus pertinax ad omnes expenſas condemnandus. 810. num. 15
Veſtes hyemales & æſtiuæ quando præſtari debeant. 460 num. 29
Veſtimenta epiſcoporum & regum vſurpare prohibitum eſt 460. nu. 24
Veſtis aurea, ſericea, & argentea prohibentur omnibus dempto principe. 459 num. 10
Veſtis intertexta auro prohibetur. 459. num. 14
Veſtitus ſuperflui incommoda ibid. num. 18
Veteres apud acta liberos profitebantur. 486. gloſ. 1
Viator debet legere coram teſtibus citationem. 629. num. 3. & 4
Viator capere poteſt delinquentem etiam extra territorium, ſed non extrahere. 371. num 3
Vicarius an poſt Papæ confirmationem reuocari poſſit. 260. num. 102
Victor ab expenſis appellare poteſt. 844. num 34
Victus victori in expenſis condemnatur. 810 num 6. & 813. num. 58
Victus in cauſa appellationis, in expenſis condemnatur. 846. num. 25
Vidua ſuas eligens conuentiones alitur. 162 num 13
Vidua defuncti quando à morte defuncti conueniri poſſit in prophanis. 139 num. 60
Vidua quæ ſtatim nupſit, non eſt ab hæredibus primi viri alenda. 162. n. 12
Viduæ dotrium petenti fit prouiſio. ibid. num. 10
Vinculis ſubiici non debet quis intra eccleſiam. 501. nu. 36
Vinculum contractus quid ſit. 538. num. 10
Violator immunitatis qua pœna puniatur. 501 num. 30
Violatores legum quomodo puniantur. 510 gloſ. 17
Violentia prohibetur fieri non ſolùm in beneficiis, ſed etiam in dependentibus ab ipſo beneficio. 748. num 6
Violentia multiplex, & de qua intelligatur ordinatio. 403. num. 1
Violento bonum ius habenti an poſſit adiudicari beneficium. 748. nu 4
Virtutem legis habent reſcripta. 330. num. 156
Viſitanda ſingulis annis pharmaca. 438. gloſ. 4
Vis turbariua inducit reſciſſionem contractus. 413. num. 3
Vis inferri ſequeſtro non debet 558. num. 1
Vis publica prohibetur in beneficiis. 747. art. 14. num. 1
Vim publicam inferentes in beneficiis priuantur iure poſſeſſorio. 748. art. 14. num. 3
Vim publicam ſi quis turbaret, criminaliter poſſet puniri. 718 num. 47
Vitrici bona ſunt tacitè obligata pro tutelæ adminiſtratione ſuæ vxoris, ſuis priuignis 544. nu. 19
Vitricus & nouerca plus priuigno nocent, quàm proſint. 574. num. 16
Viuus vel mortuus, vt aliquis capiatur non poteſt iudex decernere. 368. num. 14
Viuus quis ſepeliri non debet, nec ad hoc condemnari. 137. num. 44
Vltimus articulus tollit primum. 32. num. 130
Vniuerſitatis ſigillum an ſit authenticum. 44. num. 5
Voce præconis quomodo fit citatio. 615 num 72
Voluntas omnis principis non eſt lex, ſed pro lege habetur 340. gloſ. 1
Voluntas ex tribus cognoſci poteſt. 431 num 2 & ſeq.
Vnde vi, & vti poſſidetis, intra annum intentantur: ſic de rei perſecutione. 718. num. 4. & 5
Vſitatum eſt, vel ſeruatum, ſufficit dicere. 16. num. 10
Vſque dictio quid ſignificet. 138. gloſ. 3
Vſurarij bona an ſint obligata pro vſuris. 545. num. 32
Vſurarium inſtrumentum an ſit exequendum 55 56. num. 22
Vſurarius non dicitur bona cautio. 193. num. 20
Vſus hodiernus non exigit ſatiſdationem in poſſeſſorio. 715 nu. 16
Vſus ſolus habentibus cauſam diſcontinuam, quomodo ſufficit. 709. n. 145
Vſus pro iure ſeruitutis, & actu viendi. 601. num. 3 & 4
Vſus interdicti vti poſſidetis, quàm frequens ſit in regno Franciæ. 714. num. 1
Vti poſſidetis interdictum, cur ſic appellatur. 714 num 3
Vti poſſidetis pro decimis, vel alio iure datur eccleſiæ 735. nu. 2
Vtilitas defectus intra annum petenda 645. num 14
Vtilitas quando contractus eſt nullus, vel tenet. 403. nu. 14
Vtilitates ex magiſtratu 482 num 8
Vtilitates vt declaretur mors beneficiati 494 num. 10
Vtilitates interrogationum quantæ ſunt 775 num. 7 9 & 10
Vxor vel maritus quando poſt confiſcationem teneatur. 101. nu. 5. gl. 2
Vxor habitans extra domum quando prouiſionem petere poſſit. 162. nu. 17 & 163 num 26
Vxor habens vnde ſe aleret ſoluto matrimonio, non eſt alenda. 161. n. 12
Vxor petit prouiſionem, etiam ſi non fuerit à patre dotata 162 nu. 19
Vxor ſine viri conſenſu contrahens quando poſſit reſcindere contractum, etiam poſt decem annos vel intra. 409 num 2
Vxor ad reſcindendum contractum metu viri factum, habet decennium computandum à tempore mortis mariti 424 num 2
Vxor vel maritus an poſſint de dono Regio conqueſtum habere. 511. gloſ. vlt.
Vxor quando executionem in bonis mariti factam impedire poſſit. 546. num. 43
Vxor non cedit fratri mariti. 575. num. 10
Vxores militantium, & armigerorum an gaudeant literis ſtatus. 358. gloſ. 4

F I N I S.

Digitized by Google